รุ่น ๒๕๖๕

ม.ล. ภูษณีนวรัตน์

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961129892

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๑๕๐๗๓

สำนักพระราชวัง

๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๒๗

พระราชทานเพลิงศพ พันโท ขุนเรนรุ่ยนวรรรณ์ (เรนรุ่ย พิริวัฒนกุล)
นายทหารพันราชการ สังกัดกระทรวงกลาโหม ณ เมรุวัดโสมนัสวิหาร กรุงเทพมหานคร

วันอังคาร ที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๒๘ เวลา ๑๗.๐๐ น. พระราชทานเพลิง.

วันที่ 11 ก.ค. 34
เลขทะเบียน 0668
เลขหมู่ อค

ปฐม ณ.พ.
๒๑๕๖ หาน.

วัน แม่ พุทธศักราช ๒๕๒๘ พระราชทานพระราชทรัพย์

สำหรับพระราชทาน เจ้าภาพศพ พันโท ขุนเรนรุ่ยนวรรรณ์

ชมนักเลงชมุดรัฐสภา

เครื่องพระราชทานเพลิงและเจ้าหน้างานผู้เชิญมานี้

เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น.

ทั้งนี้ ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่างให้ขาดเหลือ ล้าสมัยที่ให้ถามผู้รับรับสั่ง

โดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

ขอขอบพระคุณ

เจ้าภาพขอกราบขอบพระคุณแด่ทุก ๆ ท่าน ที่ได้กรุณามาร่วมในงานสวดพระอภิธรรม บำเพ็ญกุศล ตลอดจนกรุณาให้เกียรติมาร่วมในงานพระราชทานเพลิงศพ พันโทขุนเชษฐ์-ชยวรรธน์ ในวันนี้ หากการรับรอง หรือมีสิ่งใดขาดตกบกพร่องประการใด ขอได้โปรดประทานอภัยให้ด้วย

ภรรยา บุตร ธิดา

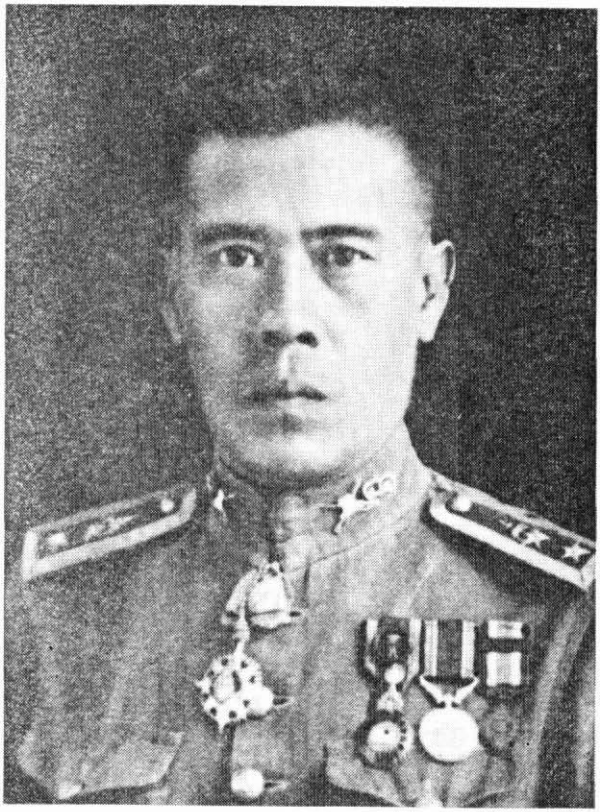

พ.ท. ขุนเชษฐ์ชยวรรธน์ (เชษฐ์ ศิริวัฒนกุล)

ชาตะ ๒๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๘

มตะ ๑๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๗

อายุ ๘๙ ปี ๗ เดือน ๒๖ วัน

ประวัติพันโทขุนเชษฐ์ชยวรรธน์

พันโทขุนเชษฐ์ชยวรรธน์ (เชษฐ์ ศิริวัฒนกุล) เกิดเมื่อวันที่ ๒๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๘ ที่บ้านตึกคลองบางหลวง กรุงเทพ—ธนบุรี เป็นบุตรจมื่นรักษ์พิมาน (ฉาก ศิริวัฒนกุล) และนางพลอย ศิริวัฒนกุล มีพี่น้อง ๓ คน คือ

๑. คุณหญิงเอื้อนวิชัยประชาบาล (เอื้อน เอโกบล)

๒. พันโทขุนเชษฐ์ชยวรรธน์ (เชษฐ์ ศิริวัฒนกุล)

๓. นางตุ้มทอง จันทร์เปรม

วัยเยาว์ เข้าเรียนที่โรงเรียนวัดนวลนรดิศ และเข้าเรียนต่อที่ รร. จ.ป.ร.

๒๔๖๕ ออกเป็นนายทหาร

๒๔๖๙ ลาบวช วัดเทพศิรินทราวาส

๒๔๗๒ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ เป็นขุนเชษฐ์ชยวรรธน์

๒๔๘๕ เป็น ผบ. กองพันที่ ๔๑ จ.ว. สงขลา (ตอนญี่ปุ่นขึ้น)

๒๔๙๐ ออกจากราชการ รับบำนาญ

ป่วยเข้ารักษาตัวใน ร.พ. จุฬาลงกรณ์ เมื่อวันที่ ๑๔ ส.ค. ๒๕๒๗ และถึงแก่กรรม เมื่อวันที่ ๑๖ ก.ย. ๒๕๒๗ ด้วยโรคไตวาย

พระคุณพ่อ กว้างใหญ่ ไพศาล
เกินลูกจัก เปรียบประมาณ ใดได้
ท่านเป็นดั่ง ร่มโพธิ์ และร่มไทร
ปกครองลูก เติบใหญ่ จนได้ดี
สอนให้ลูก ซื่อสัตย์ และอดทน
ให้เป็นคน มีระเบียบ มีศักดิ์ศรี
อยู่ในกรอบ ธรรมเนียม ประเพณี
ประพฤติแต่ ทางที่ดี มีศีลธรรม
ถึงพ่อจาก ก็จาก[illegible] แต่เพียงร่าง
ลูกก้าวย่าง [illegible] ตามแนวทาง พ่อเคยพร่ำ
ยังนึกถึง คำสอน ทุกถ้อยคำ
ย้ำฝังจำ อยู่ในใจ ไม่รู้ลืม.

จากลูก

แมว, แอ๊ด (แดง), อี๊ต, นิด, แป๊ต

ตั้งศพบำเพ็ญกุศล ณ วัดโสมนัสวิหาร

พวงหรีด

๑. ไอ ซี ยู ศัลยกรรม ร.พ. จุฬาลงกรณ์
๒. แผนกพยาบาล ร.พ. จุฬาลงกรณ์
๓. พยาบาลศัลยกรรม ร.พ. จุฬาลงกรณ์
๔. ร.ร. นันทศึกษา รุ่น ๙๙
๕. วคป. คบ ๘/๑๖ เกษตร ว.ค. จันทรเกษม
๖. กองคลัง สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงอุตสาหกรรม
๗. ภาควิชาศัลยศาสตร์ คณะแพทย์ศาสตร์ ร.พ.จุฬา ฯ
๘. สำนักงานอ้อย และน้ำตาลทราย
๙. องค์การ ร.ส.พ.
๑๐. คุณสนั่น—เทียมจิตต์ สุขสิงห์
๑๑. คณะหัวหน้าตึก ร.พ.จุฬา ฯ
๑๒. คุณปกิต วัฒนกุล
๑๓. กองตรวจสอบการท่าเรือ
๑๔. เจ้าหน้าที่งานบำรุงรักษา ๓ กขค. สนน. กรุงเทพมหานคร
๑๕. คุณประพันธ์—ชูศรี นาคพงศ์พันธุ์
๑๖. กองผลประโยชน์ การท่าเรือแห่งประเทศไทย
๑๗. กองบัญชี การท่าเรือแห่งประเทศไทย
๑๘. กองพัสดุ การท่าเรือแห่งประเทศไทย
๑๙. กองคลัง การท่าเรือแห่งประเทศไทย

๒๐. คุณบุญเลิศ—มะลิวัลย์ ถึกวิถาน

๒๑. กองบำรุงรักษาคูและคลอง

๒๒. คุณอาณัติ สิทธิพันธุ์

๒๓. คุณจำเนียร แก้วโสวัฒนะ

๒๔. สำนักการระบายน้ำ กรุงเทพมหานคร

๒๕. งานพัสดุและเครื่องมือกล กบค. สนน.

กระเช้าดอกไม้

๑. พ.ญ. ประพิทย์ สุคนธปฏิภาค แพทย์อำนวยการ ท่าเรือ

๒. คุณกรสุดา ศรีวิโรจน์

รายนามเจ้าภาพสวดพระอภิธรรม

วันอาทิตย์ ที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๒๗

ภรรยาและบุตร ธิดา

วันจันทร์ ที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๒๗

คุณประพันธ์--ชูศรี นาคพงศ์พันธุ์

วันอังคาร ที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๒๗

ไอ ซี ยู ศัลยกรรม ร.พ. จุฬาลงกรณ์

วันพุธ ที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๒๗

สำนักงานอ้อยและน้ำตาลทราย ร่วมกับกองคลัง สป อก., กองตรวจสอบ การท่าเรือแห่งประเทศไทย

วันพฤหัสบดี ที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๒๗

พ.ท.ม.ล. อโนชา นภวงศ์ และครอบครัว, กองบัญชี, กองผลประโยชน์, กองพัสดุ, กองคลัง การท่าเรือแห่งประเทศไทย

วันศุกร์ ที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๒๗

ชาวระโนด จ. สงขลา, งานบำรุงรักษา ๓ กบค. สนน. กทม.

วันเสาร์ ที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๒๗

ลูกหลานทิพวัล ๑, ลาดพร้าว ๒๓

คำนำ

อนุกรรมการจัดทำตำราฝ่ายภาษาไทยขององค์การค้าของคุรุสภา ได้ปรับปรุงแก้ไขปทานุกรมสำหรับนักเรียน ซึ่งพิมพ์ครั้งที่สอง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๓ เสร็จเรียบร้อยแล้ว โดยยึดถือพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานเป็นหลักในการพิจารณาแก้ไข และได้เปลี่ยนชื่อใหม่เรียกว่า พจนานุกรมสำหรับนักเรียนตามแนวของคณะกรรมการชำระปทานุกรมราชบัณฑิตยสถาน

อนุกรรมการจัดทำตำราฯ ใคร่จะขอความอนุเคราะห์จากท่านผู้ใช้พจนานุกรมฉบับนี้ว่า เมื่อพบเห็นแห่งใดยังบกพร่องหรือคลาดเคลื่อนอยู่ โปรดได้กรุณาแจ้งยังอนุกรรมการจัดทำตำราฯ ขององค์การค้าของคุรุสภา เพื่อจะได้พิจารณาแก้ไขในการพิมพ์ครั้งต่อไป

องค์การค้าของคุรุสภา

สำนักงานศึกษาภัณฑ์พาณิชย์

อาคาร ๙ ถนนราชดำเนินกลาง

พระนคร

วันที่ ๑๗ เมษายน ๒๕๐๔

การพิมพ์ปฐมนุกรมสำหรับนักเรียนนี้น่าจะมีคำคลาด-
เคลื่อนอยู่บ้างเป็นธรรมดา จึงขอความอนุเคราะห์จากครูบา-
อาจารย์และนักเรียนผู้ใช้หนังสือนี้ เมื่อเห็นแห่งใดเคลื่อนคล
และบกพร่อง โปรดแจ้งให้เจ้าหน้าที่กรมตำราทราบ เพื่อจะ
ได้รวบรวมลงแจ้งความแก้ไขและพิมพ์เติมในหนังสือ
วิทยาจารย์เป็นคราว ๆ ไป.

กรมตำรา กระทรวงธรรมการ
วันที่ ๒๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๒

คำชี้แจงวิธีใช้พจนานุกรม

๑. ตัวพยัญชนะนั้นลำดับไว้ตามตัวอักขระ คือ ก ข ฃ ค ฅ ฆ ง จ ฉ ช ฌ ญ ฯลฯ จนถึง อ ฮ ไม่ได้ลำดับตามเสียง เช่นจะค้นหาคำ ทราย จะต้องไปหาในหมวดตัว ท, จะค้นหาคำ เหมา จะต้องไปหาในหมวดตัว ห. ฤ ฤๅ ลำดับไว้หลังตัว ร, ฦ ฦๅ ลำดับไว้หลังตัว ล.

๒. สระนั้นก็ไม่ได้ลำดับไว้ตามเสียง ลำดับไว้ตามรูปสระดังนี้

ะ ั า ิ ี ึ ื ุ ู เ แ โ ใ ไ

รูปสระที่ประสมกันหลายรูป ก็จัดเรียงตามลำดับรูปสระที่อยู่ก่อนและหลังตามลำดับข้างบนนี้เหมือนกัน ดังเช่นลำดับไว้ให้ดูต่อไปนี้

ะ	็	เ ะ (เกะ)
ั (กัน)	็	เ า (เขา)
ั ะ (ผัวะ)	็	เ าะ (เจาะ)
า	ิ	เ ิ (เกิน)
ำ (กำ)	ี	เ ี (เสีย)
	ี	เ ีะ (เผียะ)

เ◌ื (เสือ)	แ◌ะ (แพะ)	ใ
เ◌ือะ (เกือะ)	โ	ไ
แ	โ◌ะ (โป๊ะ)	

ตัว อ ว ย นับลำดับอยู่ในพยัญชนะเสมอ

๓. พยัญชนะกับสระประสมกัน ลำดับตามพยัญชนะก่อน แล้วจึงลำดับตามรูปสระ ส่วนพยัญชนะที่ไม่มีสระปรากฏเป็นรูปสระประสมอยู่ด้วยเอาไว้ข้างหน้าเช่น ขลา อยู่ข้างหน้า ขะแข้น, กน อยู่หน้า กา. ถ้าผู้ใช้พจนานุกรมจะพลิกดูลำดับในเล่มเสียให้ตลอดสักตัวอักษรหนึ่งก็จะทราบวิธีค้นได้โดยง่าย.

๔. ◌่ ไม้เอก, ◌้ ไม้โท, ◌๊ ไม้ตรี, ◌๋ ไม้จัตวา, ◌็ ไม้ไต่คู้, และ ◌์ ไม้ทัณฑฆาต เหล่านี้ไม่ได้จัดเข้าในลำดับ

๕. คำที่ตั้งต้นด้วย กะ หรือ กระ ไทยเราใช้ปะปนกันมาก ได้กำหนดไว้ในพจนานุกรมดังต่อไปนี้

(ก) คำใดที่เป็น กะ ก็ได้ กระ ก็ได้ ได้เรียงไว้ที่ กะ แห่งเดียว เว้นแต่บางคำที่เราใช้เป็น กระ กันมากได้เรียงไว้ที่ กระ เพื่อให้ค้นหาง่าย คำใดถ้าค้นในที่ กระ ไม่เห็น ก็ให้ค้นในที่ กะ

(ข) คำที่ควรจะเป็น กระ อย่างเดียว (คือคำที่เคย

ใช้ กระ มาแต่เดิม หรือภาษาเดิมเขาก็เป็น กระ) เช่น กระทรวง กระบือ กระลิง กระดาษ ฯลฯ พวก ๑, คำที่ศัพท์เดิมเป็น อุ แล้วมาเพี้ยนเอา อุ เป็น ระ เช่น กุฏิ=กระฏิ กุฏุมภี=กระฏุมภี ฯลฯ พวก ๑

อักษรอื่น ๆ ที่ประสมด้วยสระ อะ มักจะใช้ควบด้วย ตัว ร ได้ เช่น ตะ, ปะ ฯลฯ เป็น ตระ, ประ ในที่นี้จัดไว้ที่ ตะ หรือ ปะ แห่งเดียว เว้นไว้แต่คำที่ต้องเขียนเป็น ตระ หรือ ประ จริง ๆ จึงลงไว้ในที่ตัว ร ควบ

๖. (ก) อักษรย่อตัวใหญ่ บอกภาษาที่มาของคำ คือ

ป.=ปาลิ (บาลี)	ช.=ชวา	ญ.=ญวน
ส.=สันสกฤต	ฮ.=ฮินดู	อ.=อังกฤษ
ต.=ตะเลง	บ.=เบงคอลี	ฝ.=ฝรั่งเศส
ข.=เขมร	จ.=จีน	โปร.=โปรตุเกส

(ข) คำใดที่บอกว่ามาแต่ภาษาใดนั้น ว่าที่จริงคำนั้นๆ แทบทั้งสิ้นหาตรงกับภาษาเดิมทีเดียวไม่ เป็นแต่มูลเดิมของคำนั้น ๆ ได้มาจากภาษาเหล่านั้น เช่น คำ โสดาบัน คำเดิมเป็น โสตาปนฺน แต่ก็บอกว่าเป็นภาษาบาลี คำภาษาอื่นเช่น ภาษาบาลี, สันสกฤต และเขมร ที่ไทยเรานำเอามาใช้อยู่

ดาษดื่น โดยมากเราลดพยางค์เสียบ้าง เปลี่ยนอักขระเสียบ้าง เปลี่ยนเสียงเสียบ้าง ธมฺม (บาลี) ธรฺม (สันสกฤต) ไทยใช้ว่า ธรรม, ราม (เขมร) ไทยใช้ว่า เรี่ยม, เบ็ญ (เขมร) ไทยใช้ว่า เพ็ญ ดังนี้เป็นต้น

(ค) ศัพท์ที่มีมูลรากอย่างเดียวกัน แต่ได้ใช้เพี้ยนไปหลายอย่าง เช่น หิมวัต, หิมวา, หิมวาน, หิมวันต์ หิมพาน, หิมพานต์ ได้รวมแปลงไว้ที่มูลศัพท์แต่แห่งเดียว ส่วนศัพท์ที่ไม่ใช่เป็นรากก็มีไว้ต่างหาก แต่บ่งให้ไปดูศัพท์เดิม เช่น ศัพท์ที่กล่าวมานี้ หิมวาน หรือ หิมวันต์ ก็บ่งให้ไปดู หิมวัต

(ฆ) ศัพท์บางคำดูไม่น่าจะมีที่ใช้ในภาษาไทย เช่น อาบัน หรือ อาบัน์, อายน เป็นต้น แต่ที่จริงมีพ่วงอยู่ท้ายศัพท์อื่น เช่น โสดาบัน (โสดา + อาบัน), เมษายน (เมษ+อายน) ศัพท์เช่นนี้มีมาก ได้รวมมาลงไว้ด้วย.

(ง) คำบาลีหรือสันสกฤตที่มีสำเนียงเป็น อะ เมื่อเรานำมาใช้ในภาษาไทย เราไม่ใคร่ประวิสรรชนีย์ตามภาษาเดิม ส่วนคำไทยเราบางคำก็ไม่ประวิสรรชนีย์เหมือนกัน เช่น ชนิด แต่การทำพจนานุกรมนี้จะต้องการให้รู้แน่นอนว่า คำใดควรจะ

ให้ประวิสรรชนีย์หรือไม่ จึงจะเข้าลำดับได้ถูกที่ พจนานุกรมนี้จึงตั้งหลักว่า คำใดที่เป็นคำไทยใช้ประวิสรรชนีย์ คำใดที่เป็นภาษาชวา ซึ่งอ่านออกเสียง อะ ที่พยางค์หน้า ให้ประวิสรรชนีย์เพื่อให้อ่านถูกคำที่เป็นภาษาอื่น ซึ่งเขียนประวิสรรชนีย์กันมาจนเคยชินแล้ว ให้ประวิสรรชนีย์ไปตามเดิม เช่น ระเบียบ คำใดที่สงสัยไม่รู้ที่มา ถ้าออกเสียง อะ ให้ประวิสรรชนีย์ตามระเบียบคำไทย คำใดที่มาแต่บาลีหรือสันสกฤตไม่ประวิสรรชนีย์เว้นแต่คำที่พยางค์ท้ายออกเสียงเป็น สระ อะ และใช้เฉพาะคำเดียวโดด ๆ จึงต้องประวิสรรชนีย์ตามอักขรวิธี เช่น ขณะ คณะ สมณะ ธุระ ฯลฯ แต่ถ้าคำเหล่านี้เข้าสมาสกับคำอื่นก็ลดประวิสรรชนีย์ออกเสีย เช่น ขณสมบัติ คณบดี สมณศาสน์ ธุรวาหะ ให้ใช้ตามอักขรวิธี

๗. (ก) อักษรย่อตัวจิ๋ว บอกชนิดของคำตามหลักไวยากรณ์ คือ

น. = นาม	บ. = บุรพบท
ส. = สรรพนาม	สัน. = สันธาน
ก. = กริยา	อ. = อุทาน
ว. = วิเศษณ์ (คุณศัพท์ หรือ กริยาวิเศษณ์)	

(ข) อักษรย่อในวงเล็บ บอกลักษณะของคำที่ใช้เฉพาะแห่ง คือ

(กลอน) คำที่ใช้ในบทกลอน

(ถิ่น) คำที่เป็นภาษาเฉพาะถิ่น

(แบบ) คำที่ใช้เฉพาะในหนังสือไม่ใช่คำพูดทั่วไป

(โบ) คำโบราณ

(ปาก) คำที่เป็นภาษาปาก

(ไว) คำที่ใช้ในไวยากรณ์

๘. (ก) พินทุ . เขียนใต้พยัญชนะ บอกเสียงอักษรนำ เช่น บอกเสียงอ่านว่า ขฺนง (ให้อ่านว่า ขะหนง) ถฺนำ (ให้อ่านว่า ถะหนำ) ถ้าไม่ออกเสียงนำใช้เขียนเช่นนิ๊กฤษณะ (กฺริส—นะ) หรือไม่มีเสียงนำ แต่อ่านเร็วทำนองนี้เช่นขฺจัด (ให้อ่านว่า ขะจัด)

(ข) พินทุ ใส่ใต้ตัว ห ซึ่งเป็นตัวนำ และไม่ออกเสียงตัว ห เช่น หนัก (หฺนัก) หมู่ (หฺมู่)

๙. คำที่ไม่น่าจะฉงนในการอ่านก็ไม่บอกวิธีอ่าน

(ก) คำที่มีตัวสะกดตรง ๆ เช่น แม่กน น สะกด แม่กบ บ สะกดเป็นต้น ไม่บอกวิธีอ่าน

(ข) คำที่มีตัว ญ ณ ร ล ฬ สะกดอ่านเหมือนตัว น สะกดอย่างหนึ่ง ตัว ข ค ฆ สะกด อ่านเหมือนตัว ก สะกดอย่างหนึ่ง ตัว จ ช ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ต ถ ท ธ ศ ษ ส สะกดอ่านเหมือนตัว ด สะกดอย่างหนึ่ง ตัว ป พ ฟ ภ สะกดอ่านเหมือนตัว บ สะกดอย่างหนึ่ง ทั้ง ๔ อย่างนี้ไม่บอกวิธีอ่าน

(ค) ตามอักขรวิธีของไทยเรา คำที่มาจากบาลีและสันสกฤตที่มีตัวสะกดต่าง ๆ ดังข้อ (ข) ข้างบนนั้น ถ้ามีคำอื่นมาพ่วงท้ายเข้าสมาสแล้ว จะต้องอ่านเสียงตัวสะกดนั้นๆอย่างมีสระ อะ ประสมอยู่ด้วยเสมอไป เช่น ราชทินนาม (ราด-ชะทินนะนาม) โลกธรรม (โลกกะทำ) บทจร (บดทะจอน) เป็นต้น ในพจนานุกรมนี้ก็ไม่บอกเสียงอ่าน

(ฆ) ตัว ห ซึ่งเป็นตัวนำและไม่ออกเสียง ใช้พินทุจุดไว้ข้างใต้ตัว ห เพื่อกันฉงนสำหรับคำอ่าน เช่น เหล่า (เหฺล่า) แหน (แหฺน) เหย (เหฺย)

(ง) อักษรควบหรือกล้ำ บอกเสียงอ่านโดยวิธีใช้พินทุจุดใต้พยัญชนะตัวหน้า เช่น โพรง โพฺลง แต่อักษรควบใน

ภาษาไทย (ตามตำราอักษรประโยค) พยัญชนะตัวควบ (คือตัวหลัง) มีเฉพาะ ๓ ตัว คือ ร ล ว เท่านั้น ส่วนในภาษาอื่น เขาใช้ควบพยัญชนะอื่น ๆ ก็ได้ และเขาอ่านเสียงกล้ำกันสนิทอย่าง โพรง โพลง ของเราเหมือนกัน ไทยเรามิใคร่สามารถอ่านควบกันสนิทอย่างอักษรควบแท้ จึงอ่านเบี่ยน ๒ พยางค์ไป แต่ที่ถูกควรจะอ่านให้มีเสียงควบกันให้สนิทตามภาษาเดิมเขา อักษรควบภาษาอื่นที่บอกสำเนียงอ่าน จึงใช้จุดพินทุไว้ใต้ตัวหน้าอย่างอักษรควบของเรา เพื่อให้ผู้อ่านพยายามอ่านให้เบี่ยนเสียงควบกันตามแต่จะได้ดังนี้ พยาบาท (พฺยาบาท) วิทยา (วิทฺยา) วิศวกรรม (วิสฺ—วะกำ) ปรัตยุตบัน (ปฺรัตฺยุตบัน) เสด็จ (เสฺด็ด) ไผท (ไผฺท)

พจนานุกรม

สำหรับนักเรียน

ก พยัญชนะตัวที่หนึ่งของพยัญชนะไทย.

กี [กะ-] สัน. สำหรับต่อนละแต่งความ (คำ ก็ ฉัน ประกอบเข้ากับคำอื่น เช่น ก็ดี ก็ได้ ก็ช่าง ก็ตาม ก็เป็นต้น จานเหมือนกัน).

กก ๑ น. กอ, ตัน, โคน; ชื่อหญ้าชนิดหนึ่ง ลำต้นกลม ก็มี เป็นสามเหลี่ยมก็มี ใช้สานเสื่อ.

กก ๒ ก. แนบไว้ข้างอก.

กก จ. น. พวก, หมู่, เมือง, กลุ่มนุม.

กกุธ [กะกุทะ] ป. (ส. กกุท, กกุภ) น. เครื่องประกอบพระเกียรยศกษัตริย์. กกุธภัณฑ์ น. เครื่องประกอบพระเกียรติยศของพระเจ้าแผ่นดิน มี ๕ อย่าง คือ ๑. พระมหาพิชัยมงกุฎ ๒. พระแสงขรรค์ชัยศรี ๓. วาลพระกร ๔. วาลวีชนี (พัดกับแส้จามรี) ๕. ฉลองพระบาท บางแห่งว่า ๑. พระขรรค์ ๒. เศวตฉัตร ๓. มงกุฎ ๔. ฉลองพระบาท ๕. พัดวาลวีชนี; เรียกเบญจราชกกุธภัณฑ์ หรือ ราชกกุธภัณฑ์ทั้งห้า.

กง น. วง, ไม้รูปโค้งที่ตั้งขึ้นโครงเรือ, ของสลักรอบหรือเกวียน; ชื่อชนิดรูปเหมือนกง. กงจักร น. วงจักร, รูปจักร.

กง ก. จีน (กงศร=จีนสายศร), ทำให้โค้ง. ว. โค้ง.

กงฉาก น. เครื่องงอนมุมฉาก.

กงเกิด จ. น. การทำบุญให้แก่ผู้ตายตามพิธีของนักบวชในพระพุทธศาสนาแห่งนิกายจีนและญวน.

กงพัด น. กงสำหรับพัด เป็นรูปไข่พัดก็หมุนได้; ไม้ที่ดัดกระหนาบโคนเสาเพื่อกันกรุด.

กงสี จ. น. กองกลาง, สำนักงานกลาง.

กงสุล อ. น. ตำแหน่งพนักงานผู้มีหน้าที่คุ้มครองประโยชน์และคนในบังคับ ณ ต่างประเทศ.

กฎ น. ข้อกำหนด, ข้อบังคับ. กฎกระทรวง น. ข้อบังคับแห่งเจ้ากระทรวง เพื่อดำเนินการตามอำนาจกฎหมาย. กฎธรรมดา น. ข้อกำหนดอันเป็นไปตามธรรมดา. กฎมนเทียรบาล น. ข้อบัญญัติพิเศษเกี่ยวกับพระราชฐานและพระราชวงศ์. กฎหมาย น. ข้อบังคับของบ้านเมืองสำหรับปกครองทวยราษฎร์ อันได้ตราขึ้นสายลักษณ์อักษร.

กฐิน [กะถิน] ป. น. ไม้สะดึง, ผ้าที่ทายกถวายแก่สงฆ์ผู้อยู่จำพรรษาแล้ว ที่เรียกเช่นนั้น เพราะเวลาระดัก ใช้สะดึงทาย.

กด ๑ น. ชื่อปลาไม่มีเกล็ดชนิดหนึ่ง; ชื่อนกชนิดหนึ่ง คล้ายเหยี่ยว.

กด ๒ ก. ข่ม, ทับ. กดขี่ ก. บังคับเอา.

กต [กะตะ] ป. (ส. กฤต) ว. อันทำแล้ว. กตเวที ป. (ส. กฤตเวทิน) ว. สนองคุณท่าน.

กตัญชลี ป. (ส. กฤตญชลิ) (แบบ) ก. ยกมือไหว้.

กตัญญุตา ป. (ส. กฤตญญุตา) น. ความกตัญญู, ความรู้อุปการที่ท่านทำแล้วแก่คน.

กตัญญู ป. (ส. กฤตญญู) ว. รู้อุปการที่ท่านทำแล้วแก่คน.

กตาภินิหาร ป. (ส. กฤตาภินิหาร). (แบบ) น. ผู้มีอภินิหาร (คือบุญอันยิ่ง)ที่ได้ทำไว้แล้ว.

กติกา [กะติ—] ป. น. ข้อตกลง, ข้อบังคับ, เงื่อนไขที่กำหนดไว้.

กถา [กะถา] ป. ส. น. ถ้อยคำ, เรื่อง. กถาบิฐ (ส. กถาปีฐ). น. ที่ตั้งแห่งเรื่อง; ชื่อเล่มต้นแห่งหนังสืออภิธรรมปิฎก. กถาประพันธ์ ส. น. นิทาน, นิยาย, เรื่องที่ประดิษฐ์ขึ้น. กถามุข ส. น. คำนำเรื่อง. กถาโยค ส. น. คำชวนขาย. กถารมภ์ ส. น. การเริ่มเรื่อง. กถาสงเคราะห์ ส. น. ที่รวมเรื่องหรือนิยาย. กถาสวิตสาคร ส. น. 'ทะเลนิยาย', ชื่อหนังสือ.

กถิก [กะถิกะ] ป. ส. น. ผู้กล่าว, ผู้แสดง, ผู้เล่านิทาน. คำนี้มักต่อท้ายคำอื่น เช่น จิตรกถิก =ผู้กล่าวสละสลวย, ธรรมกถิก—ผู้แสดงธรรม.

กถึก [กะถึก] ดู กถิก.

กทลี [กะทะลี] ป. ส. (แบบ) น. กล้วย. กทลีกันท์ ส. น. ราก กล้วย. กทลีครรภ์ ส. น. หยวก.

กน ๑ (ไป) ก. ดั้งหน้า เช่น กนแค่เศร้าโศก.

กน ๒ [กะนะ] ป. ส. ว. น้อย. กนา ส. น. นางน้อย, เด็กหญิง. กนิษฐ ส. น. ผู้น้องที่สุด, น้อง. (เราเคยเขียนเป็น กนิฏฐ, กนิฏฐา, กนิษฐ, กนิษฐา. บางทีเรา

ข แทน ก เช่น ขนิษฐ์—กนิษฐ์). กนิษฐกา ส. น. น้องน้อย. กนิษฐา ส. น. น้องน้อย, เมียน้อย, ผู้สมรสภายหลังผู้อื่น.

ก่น ก. ขุด, คุ้ย, แผ้วถาง; (โบ) ตั้งหน้า. ก่นสร้าง ก. แผ้วถางที่ทำใหม่.

ก้น น. ส่วนเบื้องล่างของลำตัวมนุษยภาชนะ, ส่วนสุดของที่ต่าง ๆ ของแข่ง เช่น ก้นย่อ. ก้นกบ น. ปลายกระดูกสันหลังที่สุดลงไปข้างล่าง. ก้นหอย น. รอยเป็นเส้นขดเข้าหาศูนย์กลางอย่างรูปก้นหอยที่ขุดไว้ในอ่างน้ำมัน.

กนก [กะหฺนก] ป. ส. (แบบ) น. ทอง; ต้นไม้ต้นหนึ่ง. กนกพัฒน์ ส. น. 'มีต้นทอง' คือ พระเวสสันดรชาดก. กนกลิขิน ส. น. 'มียอดทอง' คือ เขาพระเมรุ. กนกสูตร ส. น. สายสร้อยทอง. กนกาภรณ ส. น. ข้อทอง. กนกาวลี ส. น. สายสร้อยทอง.

กนิฏฐ์, กนิฏฐา [กะนิด, กะนิดถา] ดู ใน กน ๒.

กนิษฐ์, กนิษฐา [กะนิด, กะนิดถา] ดู ใน กน ๒.

กนิษฐกา [กะนิดถะกา] ดู ใน กน ๒.

กบ น. ชื่อสัตว์สี่เท้าชนิดหนึ่งตัวคล้ายคางคก; เครื่องมือใส่ไม้ให้เรียบ. ว. เค็ม, คับ เช่นข้าวกบหมัน.

กบฏ [กะบด] ป.ส.น. ความคด, ความโกง, ความทรยศ, การประทุษร้ายต่อทางอาณาจักร, คำนี้ยังคงใช้เพียนเป็น ขบถ เพราะตัว ก กับ ข เรามักใช้สับหนกันบ่อย ๆ เช่น กนิษฐ์—ขนิษฐ์.

กบดาน ก. นอนพังพาบคิดพ้นไต้น้ำ เช่น ระระเข้กบดาน.

กบทู น. สันแห่งหลังคาเรือน.

กบาล [กะบาน] ป.ส.น. หัว, กะโหลกหัว, แผ่นกรรเชียง, ภาชนะที่ใส่เครื่องเช่นผี.

กบินทร์ [กะบิน] (กบี+อินทร) (แบบ) น. พญาลิง เช่น หนุมาน.

กบิล • [กะบิน] (แบบ) น. ลิง.

กบิล ๒ น. ระเบียบ, แบบ, ทาง.

กบิลพัสดุ์ [กะบินละพัด] ส. (ป. กปิลวตฺถุ) น. ชื่อกรุงที่พระพุทธเจ้าสถิตอยู่เมื่อทรงเทศนาราวาส.

กบี่ [กะบี่] (ป. ส. กปี) น. ลิง. กบี่ธุช (ส. กปิธฺวช) น. ธงรูปหนุมาน สำหรับเชิญนำสถิตพระราชพิธีในพิธีกับของพระครูราชพ่าห์. 'ผู้มีกบี่เป็นเครื่องหมาย' คือ พระอรชุน โอรสที่สามแห่งท้าวปาณฑุ.

กปโยล [กะโยน] ป. ส. น. แก้ม.

กบิ่ [กะบี่] ป. ส. น. ลิง.

กม้ ก. โค้งตัวลง, ทำที่ระยะให้ต่ำลง.

กมล [กะมน] ป. ส. (แบบ) น. ขัว, ดอกขัว; หัวใจ. ว. แดง-อ่อน, มีสีกุหลาบ. กมลครรภ์ ส. น. 'บุตรขัว' คือพระพรหม เพราะเกิดแต่ดอกขัว; ท้องดอกขัว, ที่ภายในดอกดิน. กมลลัญจน์ ส. น. กมลเนตร ส. ว. มีตางามดุจกอกขัว. กมลวัน ส. น. ซ่อแห่งดอกขัว. กมลาสน์ ส. (แบบ) น. ผู้มีดอกขัวเป็นที่นั่ง คือ พระพรหม. กมเลศ (ส. กมล+อีศ) น. ขัวใหญ่.

กมัณฑลุ [กะมันทะลุ] ป. ส. (แบบ) น. กะโหลกน้ำเต้า, หม้อน้ำ หรือภาชนะที่ทำด้วยไม้หรือดิน ใช้สำหรับใส่น้ำ (ของนักบวช), ที่ชังน้ำ.

กมุท [กะมุด] (แบบ) น. ขัว.

กร • [กอน] ป. ส. น. ผู้ทำ, มือ.

กร ๒ [กอน] ป. ส. น. รัศมี, แสง, แสงตะวัน, แสงเดือน.

กรก • [กะรก เม็ดอยู่ท้าย รม เป็น อมกรก อ่านว่า กะมะกะหฺรก] ป. ส. น. ภาชนะกรองน้ำ (ของนักบวชเป็นต้น); เปลือกผลมะพร้าว, กะลา, กะลาชันทำเป็นภาชนะ. (น่าจะเลือนมาเป็น 'กะโหลก' ในภาษาไทย).

กรก ๒ [กะรก] ป. ส. น. ลูกเห็บ; ต้นทับทิม. กรกวรรษ ส. น. ฝนลูกเห็บ. กรกาภิฆาต ส. น. ท่าฝนลูกเห็บ.

กรกช [กอระกด] ป. น. ดอกขัว; ก. ไหว้.

กรกฎ, กรกฎ [กอระกด] ส. (แบบ) น. ปู, ชื่อราศีกลุ่มดาวรูปปู.

กรกฎาคม, กรกฎาคม [กะระกะ—] (ส. กรกฎะ ปู + อาคมะ มา—เดือนที่อาทิตย์มาสู่ราศีกรกฎ) น. ชื่อเดือนที่ ๗ ตามสุริยคติ ซึ่งนับเดือนมกราคมเป็นเดือนที่ ๑.

กรง [กฺรง] น. ที่สำหรับขังสัตว์ ทำด้วยไม้หรือเหล็กเป็นซี่ๆ. กรงเล็บ น. กลุ่มเล็บของเท้านกที่หยิบเหยื่อ เมื่องอเข้ามีรูปคล้ายกรง.

กรชกาย [กะระชะ—] ป. (แบบ) น. 'กายอันเกิดด้วยรูป' หมายเอาร่างกาย (เขียน กรัชกาย ก็ได้).

กรณ์, กรณ [กอน, กะระนะ] ป. ส. น. การทำ, เครื่องทำ, ผู้ช่วย, เพื่อน; ผู้เขียน, เสมียน. ว. ฉลาด, ชำนาญ. กรณกิจ น. คำที่เป็นเครื่องใช้ เช่นคำที่มีบุพบท 'ด้วย' อยู่ข้างหน้า. กรณบุพบท น. คำบุพบทที่อยู่ข้างหน้านามที่เป็น

เครื่องใช้ เช่น ถ้า ถ้วย กรณประโยค ส. น. การประสมคำ; การใช้เวทมนตร์. กรณาธิการ ส. น. หมวดว่าด้วยวิธีออกเสียง. กรณาธิป ส. น. ส่วนสำคัญแห่งชีวิต, ใจ.

กรณฑ์ [กอน เจียน กันนะ/แสะจำนะ กระนัน ก็ได้] (ป. ส. กรณฺฑ) น. ภาชนะมีฝาชีด, หม้อน้ำ, ผอบ, ขวด. ไทยใช้สิ่งของวิธีทำและอย่างหนึ่ง ซึ่งคำนวณหามูลแห่งการรางเหลี่ยม.

กรณี [กะระนี] คก, เรื่อง, เหตุ.

กรณีย์, กรณียะ [กะระนี, กะระนียะ] ป. น. การอันพึงทำ, งานอันจำทำ, ธุระ, กิจ, หน้าที่.

กรด [กฺรด] น. ยาคุประสะมหิตายอย่างถ้วยกัน มีรสรักดอย่าง ๆ; พวกไม้ชนิดหนึ่ง; ภาชนะใส่น้ำเทพมนตร์ของพราหมณ์ ลักษณะเหมือนหม้อน้ำ มีฝาชีด มีพวยอย่างกาน้ำ. ว. คม.

กรน [กฺรน] ก. หายใจกระทบลิ้นไก่ดังหลอดลมในเวลาหลับ ทำให้มีเสียงดัง.

กรบ [กฺรบ] น. เหล็กแหงปลา ทำเป็นซี่หลายซี่ ผูกรวมกัน แล้วมีด้ามสั้น.

กรบุร [กฺรบุน] ส. (ป. กปุร) น. ดินไม่ชื้นหรือหนึ่งกลั่นเอาของออกเป็นเม็ดขาว ๆ กลั่นดูแล้วระอัน ใช้ทำยา.

กรม ๑ [กฺรม] (ส. กรฺมนฺ) และ กรมการ อย่างเดียวกับ 'กรมการ', ดู ใจ กรรม.

กรม ๒ [กฺรม] ก. ช้ำ, กดดัน, ระบม. กรมเกรียม ก. เศร้าใจ, แห้งใจ.

กรม ๓ [กฺรม] (ป. กม; ส. กฺรม) น. ลำดับ, การก้าวไป. กรมธรรม์ น. หนังสือสัญญา.

กรมเจียก [กัน—] ข. น. หู.

กรมชิง [กัน—] เครื่องดูดสำหรับขันแทก รูปคล้ายช่อม.

กรมเชอ [กัน—] (ไท) น. ภาชนะสานชนิดหนึ่ง คือกระเชอ.

กรมเจ้า [กัน—] (ไท) น. กระเจ้า.

กรมไชก [กัน—] ดู กระไชก.

กรมแชง [กัน—] ว. แฉะช้าง, เฉอะ, ระวัง.

กรรม [กัน] (ป. กมฺม; ส. กรฺม) น. หู; ช่างเสียเวียเส้นผ่าศูนย์กลางวงกลม; ยาถนัด. กรรณโคจร ส. น. ปริมณฑ์ที่พึงเสียงได้; จำนวณที่พึงรู้ไปทางหู. กรรณภูษณ์, กรรณภูษา ส. น. เครื่องประดับหู. กรรณโรค ส. น. โรคหู. กรรณวิลี ส. น. ใบหู. กรรณศุล ส. น. โรคปวดหู. กรรณสงกรณ์, กรรณสังกร ส. น. เครื่องประดับหู.

กรรณาวชาน ส. น. 'การไหล่หู' คือ เงี่ยหูฟัง, ตั้งใจฟัง.

กรรณิกา [กัน—] (ป. กณฺณิกา; ส. กรฺณิกา) (แบบ) น. ช่อผ้า, ยอด; เครื่องประดับหู, ต้มหู, จอนหู; ผักบัว.

กรรณิการ์ [กันนิกา] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ดอกสีขาวหอม กลีบขาว ก้นดอกเหลือง.

กรรไตร [กันไตฺร] (ส. กรฺตร) น. เครื่องมือสำหรับตัดชนิดหนึ่ง มี ๒ ขา, เครื่องตัดโดยหนีบ (เขียนเป็น กระไตร, กะไตร ก็มี).

กรรบิด [กัน—] (ข. กำบิด) น. มิด. คำนี้ดูใกล้เคียง ส. ว่า กลิยิต ซึ่งแปลว่า หด.

กรรพุ่ม [กัน—] ดู กระพุ่ม.

กรรม [กำ] (ป. กมฺม; ส. กรฺมนฺ) น. การ, การทำด้วยเจตนาอันดีงามอำนวยผล; เจตนา, สัญเจตนา; งาน, ธุระ, กิจ, หน้าที่; สิ่งที่ถูกทำ, ผู้ถูก. กรรมกร ส. น. คนงาน, คนใช้, ลูกจ้าง เช่น ทาสกรรมกร ซึ่งพึงทราบได้จากกรรมกรรมนี้มีใช้ทาส, ตรงกับอังกฤษว่า Labourer (Laboring Class). กรรมกรรถ์ ส. น. เครื่องสำหรับลงอาญา เช่น เครื่องจำของเย็นกัน. กรรมการ ส. น. ผู้ทำงาน; เจ้าหน้าที่, ผู้ทำหน้าที่. และคำเกี่ยวกันนี้ใช้เรียกกรมการก็มี. ในสันสกฤต ประธงค์เจาะผู้ทำการโดยไม่รับค่าจ้าง ซึ่งตรงกับคำนี้ในภาษากรรมกร. กรรมเรขา ส. น. การพยายามทำงาน; ความแผดเผาลวดลาย, ความร่องไว. กรรมฐาน (ป.กมฺมฏฺฐาน) น. ที่ตั้งแห่งการงานอธิบายว่าเมื่อบุคคลทำนิพพานวิธีกรรมฐานแล้ว การงานในวิสัยย่อมสำเร็จหมด ในพระพุทธศาสนา หมายเอาอุบายทางใจมี ๒ ประการ คือ สมถกรรมฐานเป็นอุบายสงบใจ วิธีสัสสา กรรมฐานเป็นอุบายเรืองยิ่งญาณ. กรรมมยะ ส. น. ทางแห่งกรรม มี ๒ อย่าง ๆ ละ ๑๐ คือ ทุศกรรมมยะ ๑๐ สุจริตกรรมมยะ ๑๐. กรรมพันธุ์ ส. น. การเกี่ยวเนื่องแห่งกรรม (คือ การเกิดอีกตามผลแห่งกรรม). กรรมพันธุ์ ส. น. กรรมชนิดหนึ่งในวงศ์ เช่น พ่อเป็นโรคลำไส้ลงปัจจุบัน โรคนั้นย่อมติดต่อถึงลูกและหลานเหลน ความที่โรคติดต่อนั้น เรียกว่า กรรมพันธุ์. แต่ในอาลัยนี้ว่า 'นิกรรมเป็นเจ้าพันธุ์' คือมีประจำตัว ย่อมละเสียไม่ได้. กรรมวิบาก ส. น. ผลแห่งกรรม. กรรมศาลา ส. น. โรงงาน, สำนักงาน, ที่ว่าการ, ที่ทำงาน. กรรมศึล ส. น. ผู้ระมัดระวังในพฤติการงานให้มีโทษติดแก่สิ่งต่าง. กรรมกรุ ส. น. คนงานมีฝีมาณาญ. กรรมสิทธิ์ น. ความเป็น

เจ้าของ, ความสิทธิขาดในการที่จะทำอะไรได้โดยชอบธรรม. กรรมหัสดี ส. ว. คล่องแคล่วในหน้าที่; ชำนาญการ. กรรมวิธวาต ส. น. ลมเกิดในกรรภ์เมื่อเวลาคลอดยุ่งยาก, ลมเข่ง. กรรมาชีพ ส. น. การสืบชีพโดยการงาน, การค้าขาย, การหนังสือ. กรรมาธิการ ส. น. สิทธิแห่งการงาน. กรรโมทาร ส. น. ความมีใจกว้างขวาง. กรรโมปกรณ์ ส. น. ผู้เกื้อหนุนด้วยงาน, ผู้ออกแรงช่วยเหลือ.

กรรเหิม [กัน—] (ไย) ก. เหิม.

กรวด [กฺรวด] น. หินก้อนเล็ก ๆ โตกว่าเม็ดทราย; ชื่อลอกไม้เพดานชนิดหนึ่งพุ่งขึ้นสูง มีหาง. ว. สูงเรียว. ก. มีกิริยาแห่งเกี่ยว คือ กรวดน้ำ. น. แข่งส่วนบุญให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว ด้วยวิธีหลั่งน้ำคลอกเวลานำกรวดถวาย.

กรวบ [กฺรวบ] ว. เสียงกังเช่นเคี้ยวถูกของแข็ง.

กรวม [กฺรวม] ก. สวม, ครอบ.

กร้วม [กฺรวม] ว. เสียงเคี้ยวของทึบซึ่งหรือเสียงของแข็ง ๆ กระทบกัน เช่น เรือโกนกัน.

กรวย [กฺรวย] น. ของกลมกลวงมียอดเรียวแหลม; ชื่อต้นไม้มี ๒ ชนิด คือ กรวยป่านและกรวยป่า. กรวยเชิง น. สายที่ขอบและเชิงผ้าชั้นทำขอกเป็นรูปกรวยปลายเย็บเส้น ผ้าที่มีลายขอบทั้งนี้เรียกผ้ากรวยเชิง.

กรอ [กฺรอ] (จ. ว. เจือใจ) ก. ยื่นให้ให้ถ้วยพ้นหลอก.

กรอก [กฺรอก] น. นกยางเล็ก ๆ ชนิดหนึ่ง เรียกว่า นกยางกรอก; ลูกเล็ก ๆ ที่ขอกมาตายแล้วมหัวไปไม่เน่า เรียกว่า ลูกกรอก. ก. ใส่, เติม, ยัดรุ.

กรอง ๑ [กฺรอง] ก. รัอย, ฉัก; คัดของเหลวเอาแต่ส่วนละเอียดและบริสุทธิ์โดยเขาใส่ลงในเครื่องกรอง ให้ส่วนที่ต้องการหยดออกจากเครื่องกรอง.

กรอง ๒ [กฺรอง] ช. น. กำไล. กรองเชิง ช. น. กำไลเท้า. กรองไค ช. น. กำไลมือ.

กรอด [กฺรอด] อ. เสียงเช่นหนูกัดไม้.

กร่อน [กฺร่อน] ก. สึก, เหี่ยน, หมดไป, ตอกเข้าไป, ทรุด.

กรอบ [กฺรอบ] น. ขอบ. ว. แห้งเกราะ; กรังข้ามกับเหนียว; ร่วน.

กรอม [กฺรอม] ว. ปก, คลุม, ครอบ เช่น นุ่งผ้ากรอมส้น.

กร่อย [กฺร่อย] ว. เค็มแต่ส่วนน้อย (ไม่จืด หรือ ไม่หวานสนิท); ไม่สนุก, ไม่ครึกครื้น.

กระ น. เต่าทะเลชนิดหนึ่ง ตัวแบนมีเกล็ดใสมีลาย; ชื่อต้นไม้ใหญ่ชนิดหนึ่ง เมล็ดมีรสมัน; รอยด่างเป็นจุด ๆ ที่ปรากฏตามตัวคนแก่ และสิ่งของบางอย่าง.

กระกอง, ตระกอง (แบบ) ก. กอด, เกี่ยวพัน.

กระกดลับกลอก (กลอน) ก. กลับกลอก.

กระเกริก (กลอน) ว. เสียงกังวึกกึก.

กระเกริ่น (กลอน) ว. ระย่อ.

กระเกลือก (ไย. กลอน) ก. เกลือกไปมา.

กระงกกระงัน (ไย) ว. งก ๆ งัน ๆ.

กระงกกระเง่น ว. งก ๆ เง่น ๆ.

กระง่อนกระแง่น ว. ง่อน ๆ แง่น ๆ, ไม่แน่นแฟ้น.

กระเง้ากระงอด ว. กระฟัดกระเฟียน, โกรธช่างแสนงอน.

กระโจก (กลอน) น. นกยูง.

กระจก น. แก้วสีต่างเป็นแผ่น; โรคตัดชนิดหนึ่ง.

กระจง น. สัตว์สี่เท้าชนิดหนึ่ง คล้ายเนื้อ แต่ไม่มีเขา ตัวเล็ก สูงราว ๑ ๒ นิ้ว.

กระจอก น. นกเล็กตัวลายอาศัยอยู่ตามชายคาเรือน; ว. ชาวชก.

กระจอกงอกง่อย ว. ยากจน, ง่อยเปลี้ย.

กระจองหง่อง ว. ยง ๆ ร้องกู.

กระจองอแง ว. เสียงเด็กร้องไห้ ก่อให้เกิดความรำคาญ; ใช้เรียกลูกเด็กเล็กแดง หรือหมู่เด็กชุมชังจุงอยู่ ว่าลูกกระจองอแง.

กระจ้อน น. สัตว์สี่เท้า รูปร่างคล้ายกระรอก หัวย่อมกว่า หางเป็นพวงเล็กกว่า. ว. เล็ก, ไม่ใหญ่.

กระจ้อยร่อย ว. จ้อย, เล็ก, น้อย ๆ.

กระจ้อหวอ ก. เซ็ด, โง่งแง้ง.

กระจะ ว. แข่มแข็ง, ชัดเจน.

กระจัง น. ชื่อลายอย่างหนึ่ง คือลายกริบ หรือลายทับหลังไม้; ชื่อปลาชนิดหนึ่ง รูปคล้ายปลาตีน อยู่รู.

กระจัด (จ. จุกัด) ก. ขัดไล่.

กระจัดกระจาย ว. เรี่ยรายไป, แตกซ่านเซ็นไป, ไม่รวมอยู่ในพวกเดียวกัน.

กระจัดพลัดพราย ก. แตกซ่านเซ็นไป, ไม่รวมอยู่ในพวกเดียวกัน.

กระจับ น. ผักชนิดหนึ่งในน้ำ ผักคล้ายหัวควาย; ชื่อขวากมีรูปคล้ายกระจับ.

กระจับปี่ น. ชื่อเครื่องดนตรี มี ๔ สาย ยางทีเรียกว่า กระจับปี่สี่สาย.

กระจ่า น. รวักสำหรับตักข้าวแกง.

กระจ่าง ก. สว่าง, สุกใส, ชัดเจน, แจ่ม.

กระจาด น. ภาชนะสานรูปเหลี่ยม ๆ ปากกว้าง ก้นสอบ.

กระจาม น. ชื่อนกเล็กจำพวกหนึ่ง มีหลายชนิด เช่น กระจาดหัวเหลือง กระจายหัวเหลือง กระจายหัวแดง กระจายเหนือ.

กระจาย (ข. ฐาย) ก. แผ่, เกลี่ยให้ห่างออกไป. ว. เรี่ยราย, ห่างกันออกไป, ไม่อยู่ชิดกัน.

กระจิด ว. เล็กน้อย.

กระจิบ น. นกตัวเล็กขนาดนกสีชมพู; ด้วยขนาดเล็กสำหรับเย็บ.

กระจิริด ว. เล็ก.

กระจิ๋ว ว. เล็ก ๆ, จิ๋ว.

กระจุก น. กัน, กลุ่ม.

กระจุกกระจิก ว. เล็ก ๆ น้อย ๆ.

กระจุกกระจุย ว. ยุ่ง, เกลอนกลุ่น, สับสน, ไม่เป็นระเบียบ; กระจายจากกันหรือกลุ่ม.

กระจุ๋งกระจิ๋ง ว. เสียงเล็กเสียงน้อยน่าฟังดู.

กระจุบ น. ส่วนของโคมหรือตะเกียงตรงที่สวมหลอดไส้.

กระจุมกระจิม ว. เล็ก ๆ น้อย ๆ (ใช้กับคำกิน).

กระจุ๋มกระจิ๋ม ว. เล็ก ๆ น้อย ๆ น่าเอ็นดู, เสียงเล็กเสียงน้อยน่าฟังดู.

กระจุย ว. กระจายออกอย่างยุ่งเหยิง.

กระจุยกระจาย ว. กระจายยุ่งเหยิง.

กระจู้ น. เครื่องดักปลาไหลชนิดหนึ่ง สานด้วยไม้ไผ่ รูปคล้ายหม้อ คอสูง เรียกว่า อีจู้ หรือ จู้ ก็มี.

กระจูด น. ต้นหญ้าชนิดหนึ่ง ใช้สานเสื่อ; เสื่อที่สานด้วยต้นหญ้าชนิดนั้น.

กระเจอะกระเจิง, กระเจิดกระเจิง ว. แตกเพ่นพ่านไป, เตลิดไป.

กระเจา น. ชื่อต้นไม้เปลือกเหนียว เปลือกที่ลอกแล้วเรียกว่าปอ.

กระเจาะ ว. เป็นแผลที่ลูกตา เรียกว่า ตากระเจาะ.

กระเจิง ว. เร่ไป, เตลิดไป, หลงไป, แตกจากหมู่ไป.

กระเจิดกระเจิง ว. เตลิดไป. ดู กระเจอะกระเจิง.

กระเจียบ น. ชื่อผักมีรสเปรี้ยว ใบและผลใช้เป็นอาหาร.

กระเจี๊ยว น. ชื่อผักชนิดหนึ่ง มีดอกคล้ายชบา ใช้ดอกเป็นอาหาร.

กระแจะ น. ผงเครื่องหอมต่าง ๆ ที่ประสมกัน.

กระโจน ก. กระโดด, เผ่นข้ามไป.

กระโจม น. เครื่องปกคลุมที่ร้วยยอดให้ตั้ง. ก. โยนเข้าไป, ข้ามไป, เอาลมเข้าไป.

กระฉอก ว. แหว่ง, เว้า (เช่นผมกระฉอก). ก. สั้นหัก, กระเพื่อมออก.

กระฉ่อน ว. ฮือฮา, แพร่สนั่นไป, อึงไปทั่ว.

กระฉับกระเฉง ว. คล่องแคล่ว, กระปรี้กระเปร่าพร้อมแก่การ.

กระฉีก น. ของหวานทำด้วยมะพร้าวขูดกับน้ำตาลเคี่ยวให้เข้ากัน ใช้เย็นใส่หัวหรือหน้าขนม.

กระฉูด ก. พุ่งออก, พุ่งออกไป; ไสไปโดยแรง.

กระเฉด น. ชื่อผักน้ำ ผักรู้นอน ก็เรียก.

กระโฉกกระเฉก ว. โขยกเขยก.

กระโฉบ น. ชื่อผักมีกลิ่นหอม ใช้ทำยา.

กระชดกระช้อย ว. คมคาย; มีแง่งอน.

กระชอน น. เครื่องกรองชนิดหนึ่ง ใช้กรองกะทิ เยื่นต้น; ชื่อแมลงชนิดหนึ่ง เรียกกันว่า แมงกระชอน.

กระช้อยนางรำ น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งในตระกูลถั่ว.

กระชัง น. เครื่องดักหรือสานชนิดหนึ่ง ใช้ขังปลา; ยังสากที่ขึดและเบิดได้.

กระชั้น ว. ใกล้, ชิด, จวน, ถี่.

กระชับ น. ผักต้นเล็ก ๆ ใบเป็นรัก ๆ ผลเป็นพวงมะซาง ริดรอก. ก. ทำให้เข้มแน่น, ทำให้เข้มงวด, ทำให้ติดกันสนิท.

กระชาก ก. ฉุดโดยแรง, กระตุกโดยแรง.

กระชาติม น. ร้านหรือเรือที่ขายเครื่องหอมต่าง ๆ มีแป้ง และน้ำหอม เป็นต้น.

กระชาย น. ผักในจำพวกว่าน รากและเหง้าคล้ายขมิ้นชัน.

กระชิง น. เครื่องเข้ากระบวนแห่ของหลวงชนิดหนึ่ง. ดู กระชิง.

กระชุ น. ภาชนะสานตาห่าง ๆ สำหรับใส่ของ เช่น นุ่น หรือฝ้าย.

กระชุ่มกระชวย ว. สมบูรณ์, เปล่งปลั่ง, ผุดผาก, ผ่องใส.

กระเชอ น. ภาชนะสานคล้ายกระบุง.

กระเช้า น. ภาชนะสานมีหูหิ้ว.

กระเช้าสีดา น. ไม้ล้มลุกเนื้อเยื่นหวาน ๆ รูปผลคล้ายกระเช้า.

กระเชียง น. เครื่องหุงน้ำให้เรียเกิน รูปคล้ายแจว.

กระแชง (ข. กาชัง) น. แผงสำหรับคลุมเรือนและรถเย็บด้วย

ไขไม้) น. เครื่องขังแคกฝน เย็บด้วยใบตองหรือใบจาก; เรือกหนังสำหรับตักน้ำสาธารณะ; เรือกหนังสำหรับคดกับสายธารัฐประโคนของช้าง; เรือกขาศ สำหรับคล้องช้าง.

กระโชก ว. กระแทกเสียง, ขู่, ทำให้กลัว, ทำให้ตกใจ.

กระโชกกระชั้น, กระโชกกระชาก ว. พูดอย่างดวาด, พูดอย่างกระชากเสียง.

กระชาบ ก. พูดเยา ๆ.

กระชิก ก. ค่อยเบียดเข้าไป.

กระชิก ๆ ว. เสียงสะอื้นค่อย ๆ.

กระชิกกระชี้ ก. หยอกเย้า, เข้าชี้.

กระชิบ ก. พูดเยา ๆ.

กระชิบกระชาบ ก. ยอกความหรือคุยกันเยา ๆ.

กระชี้ น. ผลหมากที่นกรับ (ไม่มีไส้ขาว).

กระชุ่ น. แรดสองงอน.

กระเซ็น ก. กระเด็น, ซ่านไป, สาด.

กระเซ้า ก. พูดรอกวน, พูดเข้าชี้.

กระเซิง ว. เย็นพึงขึ้นไป, รกรุงรัง.

กระแซ น. หม่าพวกหนึ่ง; เรือพายชนิดหนึ่ง.

กระแซะ ก. ขยับเขยิบเข้าไปทีละน้อย

กระฎี (ป. ส. กุฏิ, กุฏี) น. กระท่อมที่อยู่ของนักบวช เช่น พระภิกษุ.

กระฎุมพี (ป. กุฏุมฺพิ, กุฏุมฺพิก; ส. กุฏุมฺพิน) น. คนมั่งมี, พ่อเรือน; ยางทศมายความว่าคนสว เช่นว่า ไพร่กระฎุมพี.

กระดก ก. ทำให้ปลายข้างหนึ่งสูงขึ้น, เผยอขึ้น.

กระดกกระดนโด่ ก. ดั้งอยู่อย่างไม่เรียบร้อย. ว. ไม่เรียบร้อย.

กระดัง น. ภาชนะสานรูปแอน ของอาตม สำหรับผึ่งข้าว.

กระดังงอญ น. กระดังงาใหญ่.

กระด้วมกระเดื่อม ว. ด้วมเตี้ยม, ไม่กล่องแคล่ว.

กระดอง น. กระดูกห้มตัวสัตว์บางพวก เช่น เต่าแลรู.

กระดอน ก. สะท้อนขึ้น.

กระดอม น. ชื่อไม้เถา ผลเขียวเหลี่ยม หัวท้ายเสี้ยม มีรสขม.

กระดักกระเดีย ว. อ่อนเพลีย, ร่อแร่, หมดกำลัง.

กระดังงา น. ชื่อไม้ดอกมีหลายชนิด เช่น กระดังงาจีน (ไม้เลื้อย), กระดังงาไทย (ไม้ยืนต้น), กระดังงาสงขลา (ไม้พุ่ม).

กระดาก ก. อายใจ, เกรี้, ขวยใจ.

กระด้าง ก. แข็ง. กระด้างกระเดื่อง ไม่อ่อนน้อม, ไม่ภักดี.

กระดางกลาง ว. หลากระนองไม่มีขางขาย.

กระดาน น. ไม้ที่เลื่อยเป็นแผ่น ๆ. กระดานชนวน น. แผ่นสำหรับเขียนหนังสือ ทำด้วยไม้แล้วทาด้วยสมุกข้าง ๆ ด้วยหินชนวนข้าง.

กระดาษ น. เครื่องใช้ที่เป็นแผ่น ๆ บาง ๆ สำหรับเขียนหนังสือ.

กระดำกระด่าง ว. ไม่เรียบ, สีดำ ๆ ด่าง ๆ, สีเลอะ.

กระดิก ก. ไหว, แกว่ง, สั่น.

กระดิ่ง น. เครื่องสั่นให้มีเสียงเป็นเครื่องสัญญา.

กระดิบ ก. คิบไปทีละน้อย. ว. ช้า ๆ.

กระดี่ น. ชื่อปลาเล็ก รูปคล้ายปลาสลิด แต่ตัวเล็กกว่า.

กระดีกระเดียม ก. อาการชวนให้รากร.

กระดึง น. ระฆังเล็ก ๆ มีรูปใยไพหย้อยสำหรับใส่ลูกตัดคล้องกระดึงพระราม น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง.

กระดุกกระดิก ก. กระดิกไปกระดิกมา, ไหวไปไหวมา.

กระดุ้งกระดึง ว. ทำกิริยาดัดกายวิด, แสนงอน.

กระดุบกระดิบ ก. เคลื่อนไหวน้อย ๆ.

กระดุบ ๆ ว. เต้นตุบ ๆ อย่างเนื้อเต้น.

กระดูก น. โครงที่ยึดร่างกายมีลักษณะแข็ง. กระดูกงู น. ไม้สันท้องเรือ.

กระเดก ว. โยก, โคลง.

กระเดื่น ก. เคลื่อนที่ไปโดยเร็วเพราะกระทบสิ่งใกล้สิ่งหนึ่ง.

กระเดาะ ก. ทำให้กระเด็นขึ้นเบา ๆ. กระเดาะปาก ก. ทำปากให้ดัง ด้วยอาการกระกดลิ้นกันเพดานแล้วสลัดลง.

กระเดิด ก. เผยอขึ้น, ลงกันไม่สนิท.

กระเดียด ก. พาดของไปด้วยสะเอว; ค่อนไป, เอียงค่อนไป.

กระเดือก น. กระดูกอ่อนที่คอหอย. ก. กินให้พ้น (เช่น อาการของคนหมดน้ำ); กลืนอย่างลำบาก (เช่น เล็บกระเดือก).

กระเดื่อง น. เครื่องดำให้ดกสากขึ้น โดยใช้น้ำหนักตัวเหยียบปลายด้านที่ตรงกันข้ามจากสากมีเสารับกลาง. ว. แข็ง, กระด้าง; โกงกัง.

กระแด็ก ๆ ว. ดิ้นอย่างไม่ไหวไม่ได้, ยัน ๆ, กระแด่ว.

กระแด่ว ว. คนอยู่กับที่, ชวักไชว่, กระดุกกระดิก.

กระโดก ว. ช้านะลงช้า ๆ. กระโดกกระเดก ว. มีอาการกระโดกและกระเดก.

กระโดง น. เสาที่ยื่นอยู่บนเรือ; ครีบหลังปลา; กิ่งไม้ที่แตกออกจากกิ่งใหญ่ตรงขึ้นไป. ว. สูง.

กระโดด ก. โดดเผ่น, โจน.

กระโดน น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง.

กระได (ไย) ว. กระไร, อะไร, ทำไม.

กระได (ข. ว. เกย) น. ขั้นบันลดจากที่สูงลงไปสู่ที่ต่ำหรือสู่ที่สูงขึ้นไปสู่ที่สูง; บันได.

กระไดแก้ว น. ชื่อสำหรับวางพาดสิ่งของ เช่น ใบลานหรือยาว เป็นต้น.

กระไดลิง น. ไม้เถายาว.

กระต้วมกระเตี้ยม ว. ต้วม ๆ เตี้ยม ๆ.

กระต่องกระแต่ง ว. ต่อง ๆ แต่ง ๆ; หัอยโตง ๆ เตง ๆ.

กระต๊อย น. โรงเล็ก ๆ.

กระต๊อยติ่ว น. ชื่อนกชนิดหนึ่ง ขนาดนกเขา เท้ายื่นพิศดารมากมายหลายนิ้ว.

กระตั้ว น. นกชนิดหนึ่ง ขนขาว ปากงุ้มอย่างนกแก้ว.

กระต่าย น. สัตว์สี่เท้าชนิดหนึ่งตัวเท่าแมว หูยาว หางสั้น; เครื่องมือสำหรับขูดมะพร้าว.

กระติก น. ภาชนะสำหรับใส่น้ำมีอเวลาเดินทาง.

กระติบ น. ภาชนะสานรูปกลม มีฝาปิด.

กระติ๊อย่อน ก. รีบร้อน, รีบเร่ง, ระมัดเขม้น.

กระตุก ก. ชักเข้ามาโดยเร็ว, งอเข้ามาโดยเร็ว.

กระตุกกระติก ว. หัอยแกว่งไปมา.

กระตุ้งกระติ้ง ว. คุ้งคิ้ง; ท่าทางทองเนื้อสิงตัว.

กระตุ้น ก. หนุน, ค้ำ, ผลักไป; เตือน.

กระเตง ว. แกว่ง, แขวน.

กระเต็น น. นกชนิดหนึ่งขนเขียวปากแดง กินปลา ตัวขนาดนกกางเขน.

กระเตาะ ว. รุ่น, พึ่งแตกเนื้อสาว.

กระเตาะกระแตะ ว. ขี้ยแย้, ไม่แข็งแรง; สอนกิน เช่น เด็กสอนกิน.

กระเตือง ก. เผยอขึ้น, เคลื่อน; เย้าชัน, เรวิญชัน, ทุลาชัน.

กระแต น. ชื่อสัตว์สี่เท้าชนิดหนึ่ง คล้ายกระรอก; ชื่อขนมอันเล็ก ๆ สำหรับตั้งชานยาม เป็นต้น.

กระโตกกระตาก ก. ไม่เงียบ; เผยเรื่อง; ทำเสียงให้ปรากฏ.

กระโตงกระเตง ว. พัวพัน, คิดอยู่รุงรัง.

กระถด ก. ขยับไป, เลื่อนไป, ถอยออกไปหน่อย, เขยิบหนีไป.

กระถาง น. ภาชนะสำหรับปลูกต้นไม้ หรือใส่น้ำและของต่าง ๆ.

กระถิน น. ชื่อต้นไม้พวกหนึ่งมีหลายชนิด เช่น กระถินเทศ ต้นมีหนาม ดอกเหลือง มีถั่วหลอม กระถิน(ข้าม) ไม่มีหนาม ฝักและใบอ่อน ใช้เป็นผัก. กระถินพิมาน น. เป็นชื่อต้นไม้ใช้ทำยา ต้นใหญ่กว่ากระถินมาก.

กระเถิบ ก. กระถด.

กระโถน น. ภาชนะชนิดหนึ่งสำหรับขบวนน้ำและใส่ของต่าง ๆ ที่ไม่ต้องการ.

กระทก ก. กระชาก, กระตุก, กระแทก. กระทกข้าว ก. เอาข้าวใส่กระด้งร่อนพลางกระตุกพลาง เพื่อให้ลำหักข้าวแยกออกจากข้าวสาร.

กระทง น. ข้อความที่กำหนดเป็นข้อ ๆ; หีบ; ภาชนะมีย้อมด้วยใบตอง: ไม้ที่วางพาดปากเรือ กันเป็นหีบ ๆ; ของที่ทำเป็นรูปกระทง สำหรับลอยน้ำเป็นพิธีในเวลาวัน ๑๔-๑๕ และแรม๑๔ ค่ำ เดือน๑๑และเดือน๑๒ เรียกว่า ลอยกระทง.

กระทบ, กระทบกระทั่ง ก. ถูกต้องเข้า, ปะทะ, ต่อสู้กัน. ว. เปรียบเปรยถึง (สำหรับการพูด). กระทบกระเทียบ ว. เปรียบเปรยให้ละเอียดถึง (สำหรับการพูด).

กระทรวง [—ซวง] น. หมวงการของรัฐบาล; ราชการแผนกส่วนใหญ่ มีหัวหน้าเป็นรัฐมนตรีว่าการ.

กระทอก ก. กระแทกขึ้นกระแทกลง, ทำแน่นแล้วรูดขึ้นรูดลง.

กระท้อน น. ไม้ต้นมีผลกลมรสเปรี้ยวอมหวาน ผลดิบเมื่อสุกเป็นปุย. สะท้อน ก็ว่า. ก. กระเด็นกลับ, กระดอนขึ้น.

กระท่อนกระแท่น ว. ไม่เป็นชิ้นเป็นอัน, ไม่ครบถ้วน.

กระท่อม น. เรือนเตี้ย ๆ; ไม้ต้นชนิดหนึ่ง ใบมีสมาคล้ายฝ้าย.

กระท้อมกระแท้ม ว. เล็ก ๆ น้อย ๆ, ไม่ใหญ่ไม่โต.

กระทะ น. ภาชนะชนิดหนึ่งก้นตื้น ปากผาย ใช้สำหรับทุงต้มและทอด.

กระทั่ง ก. ถึง, กระแทก; ให้เสียงสัญญา เช่น กระทั่งแคร, กระทั่งโธ่. ว. ถึง, จด.

กระทั่งถึด น. ไม้ต้น มียางเหนียวคล้ายกาว.

กระทา น. ชื่อนกชนิดหนึ่ง ขนสายเป็นจุด ๆ กระ ๆ ลักษณะ

คล้ายนกกวัก.

กระทาชาย น. คนผู้ชาย. กระโดชาย ก็ว่า.

กระทาย น. กระยุงเล็ก ๆ ชนิดหนึ่ง ปากยาว. ก. กระทกของเอาจากออก.

กระทำ ก. ทำ, จัดแจง, ตกแต่ง, ปรุงแต่ง, สร้างแต่ง.

กระทิง น. วัวป่า; ไม้ต้น ใบและผลคล้ายสารภี แต่ผลกลมกว่า เปลือกนอกของเมล็ดแข็ง ใช้ทำลูกประคำ ศีรษะกระบวยของเล่น.

กระทืบ ก. ยกเท้ากระแทกลงไป. กระทืบยอบ น. ต้นไม้เล็ก ๆ ชนิดหนึ่งในตระกูลใบมะขาม มีความรู้สึกไหวตัวได้.

กระทุง น. ชื่อนกชนิดหนึ่งขนสีเทา ๆ ตัวขนาดห่าน ปากยาว มีเหนียง.

กระทุ้ง ก. ดำ; กระแทกให้ออก; เอาของกระแทก. กระทุ้งเส้า ก. กระทุ้งไม้สำหรับให้จังหวะมีพาย.

กระทุงลาย น. ไม้เถาชนิดหนึ่งมีอยู่ตามป่า.

กระทุงหมาบ้า [—ทุมา—] น. ไม้เถาชนิดหนึ่ง ต้นและใบคล้ายต้นข้าวสาร.

กระทุงเหว น. ชื่อปลาชนิดหนึ่งรูปคล้ายปลาช่อน แต่ตัวโตกว่ามาก.

กระทุ่ม น. ไม้ต้นมีหลายชนิด เช่น กระทุ่มนา กระทุ่มบก. ก. เอาเท้าดำน้ำเมื่อเวลาว่ายน้ำ.

กระทู้ น. หัวข้อ, ข้อความ, เค้าเงื่อน; เสาระวี; หนอนชนิดหนึ่งทำลายต้นข้าว.

กระเท่เร่ ว. คั่งเอียงคือยอยู่; ใช้พูดว่าเอียงกระเท่เร่.

กระเทียม น. ผักคล้ายหอม หัวเป็นกลีบ มีกลิ่นผักรัด ใช้ปรุงอาหาร.

กระเทือน ก. โพรงไปถึง, สั่นไปถึง; สะเทือน ก็ว่า.

กระแทก ก. กระทบ, กระทุ้ง. กระแทกกระทั้น ว. แทกกัน, ประจบ.

กระแทะ น. เกวียนขนาดเล็ก (ควรใช้ระแทะ).

กระนั้น ว. นั้น, ดังนั้น, อย่างนั้น.

กระนี้ ว. นี้, อย่างนี้, เช่นนี้, ดังนี้.

กระโนน ว. โน้น, เช่นโน้น, อย่างโน้น.

กระไน น. ชื่อนกชนิดหนึ่ง ขนสาย มีปากแข็ง สำหรับเจาะต้นไม้หาอาหารกิน.

กระบก น. ไม้ต้นชนิดหนึ่งมีเมล็ดในกินได้.

กระบวน (ช. ขุบวน) น. หมู่, พวก, กอง; อุบาย, ชั้นเชิง.

กระบวย น. ภาชนะสำหรับตักน้ำ โดยมากทำด้วยกะลามะพร้าว มีด้ามถือ.

กระบวร [กฺระบวน] ก. ประดับ, ตกแต่ง.

กระบอก น. ไม้ไผ่ที่ตัดเป็นท่อน; ของอื่น ๆ ที่มีรูปเช่นนั้น เช่น กระบอกปืน กระบอกตา; ชื่อปลาน้ำเค็มตัวเล็กกลมยาว มีเกล็ด; ชื่อเสื่อชนิดหนึ่ง แขนยาว ช่วงตัวสั้นสมขนาดแขน แขนรัด ตัวรัด คอสูง; ชื่อหุ่น; ชื่อไม้คันชนิดหนึ่ง ต้นร่ายเพย ก็เรียก; ชื่อเพลง.

กระบอง น. กระบอง.

กระบองเพชร น. ไม้พาลที่ขนวกปล้ายลงรักระสำหรับใช้ในพิธีครุมและโกนจุก; พรรณไม้ที่ไม่มีใบ ลำต้นหรือกิ่งเป็นเหลี่ยม.

กระบองรามู น. ชื่อโรคชนิดหนึ่ง.

กระบะ น. ภาชนะไม้รูปแบน ใช้แทนถาด.

กระบัด (ไข) ว. ฉับไว; ขยัน, ขยันไว, ทันใด.

กระบัวกระเบียร ว. ระยิบระยับ, กระปลกกระเปลี้ย; เดินไม่คล่องแคล่ว.

กระบาก น. ชื่อไม้ต้นต้นใหญ่คล้ายต้นยาง.

กระบาย น. กระยุงเล็ก ๆ.

กระบาล (แผลงมาจาก กบาล) น. หัว, กะโหลกหัว; กระเบื้อง; ลานกลาง.

กระบิ น. แห่ง, แผ่น, ชั้น.

กระบิด ก. บิดเชือกหรือตอกให้เข้ากันหรือทำให้แข็งแรง.

กระบิดกระบวน (ช. ขุบิดขุบวน) น. เล่ห์กล, ชั้นเชิง, อุบาย.

กระบิล (แผลงมาจาก กบิล) น. ระเบียบ, หมู่, พวก, บรรดา; แบบแผน.

กระบี่ น. ลิง; มีครูบ่อย่างคาย มีลิ้น ใช้เหน็บเป็นเกียรติยศ.

กระบือ ช. น. ควาย.

กระบุง น. ภาชนะสานรูปกลมสูงแคบพันก้นสี่เหลี่ยม.

กระบู้กระบี้ ว. ขุย, ขุย, ขุยแฟบ.

กระบูน น. ไม้กระบูน.

กระบูร ก. ประดับ, ตกแต่ง.

กระเบน น. ปลาตัวแบน ๆ หนังเป็นเม็ดกลาย ๆ หางยาวเรียว; ชายผ้านุ่งที่ม้วนเหน็บไว้ข้างหลัง. กระเบนเหน็บ น. ส่วนของวัวระหว่างตรงเหนือชายกระเบน.

กระเบา น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งคล้ายต้นกระเบียน มีกลอกเรียกว่า กลอกกาหลง.

กระเบียด น. มาตราวัด เท่ากับ ส่วนหนึ่งในสี่ของนิ้ว.

กระเบียดกระเสียร [—กระเสียน] ว. เต็มแน่เต็มแน่นอัด; เบียดกรอ, ผึดเคี่ยง, ลำบาก.

กระเบียน น. ไม้ผลชนิดหนึ่ง ต้นคล้ายกระเบา แต่ผลเล็กกว่า.

กระเบื้อง น. เครื่องมุง เครื่องลาด ทำด้วยดิน เป็นต้น; ชื่อของภาชนะดินหรือแก้วที่แตกออก.

กระแบ (ไท) น. ขัน, แผ่น, ส่วน.

กระแบะ น. แผ่น, ขัน, ส่วน.

กระปมกระป่า, กระปมกระเปา ว. บุ๋มป่า, ปมเปา, เป็นปมเป็นกัน.

กระปรอก, กระปอก น. ชื่อไก่ชนิดหนึ่ง, เหง้าของกล้วยไม้ชายผ้าสีดา.

กระปริกระเปร่า [—ปฺริ—เปฺร่า] ว. แคล่วคล่อง, ว่องไว.

กระบอกระแบ ว. ขัดแย้งมาก, กำลังน้อย.

กระโปง น. ภาชนะรูปเป็นกระบอก ทำด้วยเหล็กวิลาศหรือสังกะสีเป็นต้น สำหรับบรรจุของต่าง ๆ.

กระปอดกระแปด ว. ออก ๆ แอก ๆ (เป็นกิริยาคับง่ำไว).

กระป่า ว. เป็นปมป่า; ทวานที, อย่อย.

กระปุก น. ภาชนะรูปคล้ายไห หรือ หม้อเล็ก โดยมาก สำหรับใส่ของกินเป็นน้ำ เช่น กระปุกน้ำปลา กระปุกหมึก. กระปุกหลุก ว. อ้วนน่ารัก.

กระเป๋า น. เครื่องใช้รูปคล้ายถุงหรือกระเพาะ ทำด้วยหนัง ผ้าฝ้าย สำหรับใส่ของต่าง ๆ ใช้คาดเอว หรือติดไว้ที่เสื้อหรือกางเกงก็มี.

กระเปาะ น. รูปนูนกลม; ฐานที่ตั้งเครื่องพลอย เป็นหัวแหวน หรือตุ้มหู.

กระโปรง [—โปฺรง] น. ภาชนะเย็บด้วยถายหมากหรือใบไม้ สำหรับใส่ของต่าง ๆ; ผ้านุ่งผู้หญิง.

กระผม ส. เป็นคำแทนชื่อผู้น้อย (ปรากฏบุรุษ) เมื่อพูดกับผู้ใหญ่.

กระผัก น. มาตราตวง ส่วน ๑ ใน ๔ ของกระเพาะ.

กระพรวม ว. พรมพราย.

กระพอก น. ภาชนะสานสำหรับใส่อาหาร.

กระพอง น. ส่วนที่นูนเป็น ๒ แง่อยู่เหนือหน้าผากช้าง; ใช้ว่า กระพอง, กระพอง ก็มี; ชื่อต้นไม้อันขนที่เป็นราวลูกกรงเรือนหรือกำแพง.

กระพ้อม น. เครื่องสานชนิดหนึ่ง รูปเหมือนกระบุง แต่เล็กกว่า;

กระพัก น. ไพล่เขาที่เป็นชั้น ๆ พอพักได้.

กระพัง น. แอ่ง, ย่อ, หนอง; กระพัง, กระพัง หรือ สะพัง ก็เรียก; ภาชนะชนิดหนึ่งสำหรับใส่น้ำทำพิธีตามลัทธิไสยศาสตร์.

กระพังโหม น. ไม้ลายมีกลีบเหมือน (คำสามัญเรียกว่า ดูกหมูดูกหมา).

กระพัด น. สายรัดกูบขนพลังช้าง. ก. ผูก, คาด.

กระพัน ว. ทนทานต่อศัสตราวุธ.

กระพี้ น. เนื้อไม้ที่ถัดมาแก่น. กระพี้เขาควาย น. ชื่อไม้ต้นมีแก่นแข็งเหนียว เนื้อเป็นสีชมพูเหมือนเขาควาย.

กระพือ ก. โยก, พัดให้ลมแรงขึ้น, กวัก; ฟุ้งกลบไป, แผ่ซ่านไป.

กระพุ้ง ก. ส่วนที่โป่งของสิ่งที่มีรูปกลม.

กระพุ่ม น. มือที่สอดประสานเข้าด้วยกัน; พุ่ม.

กระเพาะ น. อวัยวะภายในของคนและสัตว์สำหรับบรรจุอาหาร; ภาชนะสานสำหรับตวงข้าว มีอัตราจุ ๔ กระเช็ด.

กระเพื่อม ก. ไหว, สะเทือน. ว. ลอยเรย ๆ น้ำ.

กระแพง (ไท; กลอน) น. ก้านพลู.

กระมล น. กลอนบัว; หัวใจ.

กระมอมกระแมม ว. มอมแมม, ขมุกขมอม, เปื้อนเปรอะ.

กระมัง ว. เป็นคำแสดงความไม่แน่ใจ ใช้ กระหมั่ง ก็ได้.

กระมิดกระเมี้ยน ก. แสดงอาการซ่อนอาย.

กระมุท น. กลอนบัว.

กระย่องกระแย่ง ว. ไม่ถนัด, ย่องแย่ง.

กระยา ช. น. เครื่อง (ราชาศัพท์ พระกระยาสวย = เครื่องกิน, พระกระยาสนาน = เครื่องอาบ). กระยาบวช น. เครื่องกินที่ไม่เจือด้วยของสกปรก. กระยารงค์ น. เครื่องเชือน. กระยาเลย ว. ต่าง ๆ, ประการนั้น (สำหรับสิ่งของและสัตว์เป็น). กระยาสารท น. ขนมทำด้วยถั่ว งา แกรข้าวตอก ข้าวเม่า สำหรับเทศกาลสารท.

กระยาง น. นกยาง; ชาตะชั่ง.

กระยาจก น. คนขอทาน.

กระยาหงัน [—หฺงัน] ช. น. วิมาน, สวรรค์ชั้นฟ้า.

กระยิก ก. ขยิก.

กระยิ้มกระย่อง ก. กิริยา, ยิ้มใจ.

กระยืดกระยาด ว. เนิบนาบ, ไม่ฉับไว, ช้า.

กระรอก น. ชื่อสัตว์สี่เท้าชนิดหนึ่ง ตัวคล้ายกระแต.
กระเรียน น. ชื่อนกชนิดหนึ่ง กินปลา ตัวใหญ่ ร้องเสียงดัง บินสูง.
กระไร ว. อะไร, อย่างไร.
กระลัมพา, กระล่ำพา [–พอน] น. โคมใหญ่, ความฉิบหาย.
กระล่ำพัก น. ชื่อแก่นไม้หอมชนิดหนึ่ง ใช้ทำยา.
กระลี (แผลงมาจาก กลี) น. สิ่งร้าย, โทษ. ว. ร้าย เช่น กระลีชาติ = ชาติร้าย; กระลียุค = ยุคร้าย.
กระลุมพู น. ชื่อนกชนิดหนึ่งขนาดนกเขาชวาอย่างใหญ่.
กระวนกระวาย ก. กังวล, เร่าร้อน, กระสับกระส่าย.
กระวาน น. ต้นไม้ชนิดหนึ่งคล้ายเร่ว ใช้ผลปรุงเครื่องแกง และทำยา มีกลิ่นหอมฉุน อีกชนิดหนึ่งเป็นต้นไม้ใหญ่ ใช้ใบปรุงกับข้าวแขกเวียกในกระวานเป็นเครื่องเทศ; นกชนิดหนึ่ง.
กระวัน น. ห่วง; รูปเป็นห่วงสองอันเกี่ยวกัน สำหรับโยงสลักประดับช้าง.
กระวี น. นักปราชญ์. ก. แกว่ง.
กระวีกระวาด ว. ก่วน, รีบเร่ง; รีดกุม.
กระเวน, –เพร น. นกจำพวกชนิดหนึ่ง.
กระแวน น. นกแขวงแขวงทางบ่วง.
กระษัตริย์ (ไข) น. กษัตริย์.
กระษัตรี (ไข) น. ผู้หญิง.
กระษัย น. โรคที่ทำกายให้ซูบผอม.
กระษัยกล่อน น. โรคผอมแห้ง.
กระษาปณ์ (ป. กหาปณ; ส. การฺษาปณ) น. เงินตรา หรือน้ำหนักแห่งค่าต่าง ๆ (ถ้าเป็นทองก็เท่ากับ ๑๖ มาษก ถ้าเป็นเงินก็เท่ากับ ๑๖ ปณะ ถ้าเป็นทองแดงก็เท่ากับ ๘๐ รัตติกา).
กระษิร [–สิน หรือ –สิระ] น. น้ำนม.
กระเษม น. เกษม.
กระเษียร น. น้ำนม.
กระสง น. ปลาชนิดหนึ่ง รูปคล้ายปลาร่อน แต่หัวเสี้ยม.
กระสม น. ไม้สำหรับม้วนฝ้ายที่ถอนแล้ว สวมอยู่กับคลักกี.
กระสวน น. แบบ. ก. ถ่ายแบบ.
กระสวย น. เครื่องบรรจุด้ายสำหรับทอหรือเย็บผ้า.
กระสอบ น. เครื่องสานหรือถักด้วยต้นกระจูด หรือป่าน ปอ สำหรับใส่ข้าวและของอื่น ๆ.
กระสัง น. ผักต้นเล็ก ๆ ต้นและใบมีกลิ่นหอม; นกชนิดหนึ่ง.
กระสัน ก. อยาก, คิดใคร่ในทางกามคุณ, กำหนัด ในการสังวาส, คิดคุ้นง่านในทางสังวาส; ผูกให้มั่น.
กระสับกระส่าย ว. กระวนกระวาย, ทุรนทุราย.
กระสา น. นกกินปลาชนิดหนึ่ง คล้ายนกยาง แต่ใกลกว่า; ลูชนิดหนึ่ง; ปอชนิดหนึ่ง.
กระสาย น. เครื่องแทรกยา.
กระสินธุ (ไย; กลอน) น. แม่น้ำ.
กระสือ น. ผีที่เข้าสิงในกายหญิง ชอบกินของไส้โครกภ; ชื่อโคมมีที่เย็บผีดีไฟ มีแว่นฉายแสงไปได้ไกล; ชื่อหนอน ตัวมีแสงเรือง ๆ.
กระสุน น. เครื่องยิงชนิดหนึ่งคล้ายธนูแต่ลูกกลม; ลูกชิ้น.
กระสุบ น. ปลาชนิดหนึ่ง.
กระเสด น. หาดทรายที่ริมฝั่งน้ำ.
กระเสน กระสาย น. รสและกระสาย, เสน่เล็ก ๆ น้อย ๆ.
กระเส่า ว. สั่นเครือแผดเสียง (ใช้สำหรับช้างเสียง).
กระเสาะกระแสะ ว. เล็ก ๆ น้อย ๆ, ไม่มาก, ไม่แข็งแรง (ใช้พูดประกอยอาการป่วย).
กระแส ช. น. ทาง, สาย.
กระแสง น. เสียง, สี, รัศมี. ว. เพราะ, แจ่ม.
กระหนก [–หฺนก] น. ชื่อลายเครือสมเขา มีหลายชนิด เช่น กระหนกปลิว กระหนกก้านขด กระหนกพุพาก. ก. กระหนก, คดใจ, สรคุ้ง, พรวด.
กระหนาบ (แผลงมาจาก ขนาบ) ก. ประชิดเข้าไปทั้งสองข้าง, ประกบ, ทับ, ถม; ปราบ.
กระหน่ำ ก. ซ้ำๆลงไป อย่างคำซ้ำๆ.
กระหมวด ก. ผูก, ขอด, ขอดให้เป็นปม; ชมวด.
กระหม่อม น. กลางกบาลศีรษะ. ส. ฉิน, กู, กระผม. ว. ของขับ, ข้า (สำหรับพูดกับเจ้านาย).
กระหมั่ง [–หฺมั่ง] กระมัง.
กระหมิบ ก. ขมิบ, บีบเข้า, เม้มเข้า.
กระหมุบ ก. ขมุบ, เคี้ยวคุบๆ.
กระหยิ่ง ก. หยิ่ง, ทำให้สูงขึ้น. ว. อาการที่เดินจดแต่ปลายเท้า ไม่ให้ฝ่าเท้าถูกพื้น.
กระหยิ่ม ก. ยิ้ม, ดีใจ, อิ่มใจ.
กระหรอด [–หฺรอด] น. , นกตัวขนาดนกกางเขน มีหลายชนิดด้วยกัน กินผลไม้เป็นอาหาร.
กระหวัด ก. ตวัด, วัดเข้ามาโดยเร็ว, รัดรึง; นักถึง.
กระหัง น. ผักที่เข้าสิงในกายชาย ชอบกินของไส้โครก คู่กับ

กระสือทิ้งในกายหญิง.

กระหาย ก. รันใร, อยาก, อยากได้, อยากดื่มน้ำ.

กระหึ่ม ว. เสียงคำราม, เสียงคำรน.

กระหึดกระหอย ว. เหน็บอย, หอย (ด้วยอาการที่ทำระไรเรื่อยเฉื่อยไป).

กระเหม็ดกระแหม่ ก. ประหยัดใช้แต่ที่ควร, เขม็ดแขม่ดีใช้.

กระเหม่น ก. เซม่น; เกิดกลัมเนื้อสั้น เกิดเนื้อเต้น เช่น กระเหม่นตา.

กระเหิม ว. เพิ่ม คิง ก้ำเริบ, กระเหิง.

กระเหี้ยนกระหือรือร ว. คุกคามเข้าใส่.

กระแห น. ปลาน้ำจืด หางแดง อย่างปลาตะเพียน แต่ตัวเล็กกว่า.

กระแหน่ [—แหฺน่] น. เล่ห์กล, แง่งอน, ห่วงที่.

กระแหนะ [—แหฺนะ] ก. ค่อ, แกัม; แคะ; แกะ, แคะออก.

กระแหม่ว ว. แหม่ว, ยุบลง (สำหรับท้อง). กระแหม่วท้องฯ ก. ทำให้ท้องยุบลง.

กระไห้ น. ปลาชนิดหนึ่งคล้ายปลากระพง แต่ตัวโตกว่า เกล็ดหนา มีคายคม.

กระไหย ก. ร้องไห้, คร่ำครวญ.

กระไหย่ง ก. พยุงขึ้น; นั่งหรือนอนอาแต่ปลายเท้าจรดพื้น.

กระอวล ว. ทอม.

กระออม น. ไม้เถาชนิดหนึ่ง.

กระอ้อมกระแอ้ม ว. อ้อมแอ้ม, พูดเบา ๆ อยู่ในคอไม่ชัดเจน.

กระอัก ก. อัก, อาเจียน, สำรอก.

กระเอิบ ก. อิบ.

กระแอบ ข. น. ตัวตะขาบ, ตะขาบ (สัตว์).

กรัก [กฺรัก] น. แก่นชนุนใช้ย้อมผ้า.

กรัดชิ [กฺรัดชิ] น. ชื่อคัมภีร์ชนิดหนึ่ง สำหรับใช้ทำยาแก้มีดีแก่นก.

กรัง [กฺรัง] ก. ติดแน่น, แห้งติดอยู่.

กรัชกาย [กะรัดชะ—] (แบบ) น. ร่างกาย.

กรัณฑ์ [กะรัน] (แบบ) น. ตลับ, หีบ, หมัด.

กรัณย์ [กะรัน] น. กิจ. ว. อันพึงทำ.

กรัน [กฺรัน] น. หม้อน้ำทำด้วยดิน รูปเย็นหม้อแต่คอสูง; ชื่อกลวยชนิดหนึ่ง. ว. แคระ, เล็ก.

กรับ [กฺระ] น. ไม้คู่สำหรับกังหวะในการขับร้อง.

กราก [กฺราก] ก. ตรงเข้าไปโดยเร็ว. ว. แห้ง, ไม่เยียก, จัด. อ. เสียงเช่นลากถังไม้.

กราง [กฺราง] ก. ฉุให้เป็นผงออกมา.

กร่าง [กฺร่าง] น. ชื่อไม้ชนิดหนึ่งไม่มีแก่นอยู่ในพวกต้นไทร แต่ใบโตกว่า. อ. เสียงเช่นเสียงสายลวดกระทบกัน.

กราด [กฺราด] น. ไม้กวาดมีด้ามยาว; เครื่องขูดโคลนม้า ทำด้วยเหล็กมีพื้นคล้ายกระด้งขูดขนพร้าว. ก. ตอกให้แน่น; พ่นน้ำมนต์และใก่แล้วเอาออกผึ่งแดด. ว. สาดไป เช่น ยิงกราด.

กราดเกรี้ยว [กฺราดเกฺรี้ยว] ว. ดุร้าย, เพียมโหด, ไม่ลดหย่อน, เคี่ยวเข็ญ.

กราน [กฺราน] (จ.น.ไท) ก. ห้าม, หมอย, ถัม, กราบ, ยัน, ขืนที่ (ไม่อ่อนตาม). กรานกฐิน (หมายความว่า ลาดไม้สะดึง) น. พิธีสงฆ์ในการทอดกฐิน.

กร้าน [กฺร้าน] ว. มีผิวด้าน; มีผิวไม่สดชื่น; กระด้าง, แข็ง.

กรานต์ [กฺราน] ส. (ป. กนฺต) ก. ก้าวไป เช่น สงกรานต์—ก้าวไปพร้อม คือ พระอาทิตย์ก้าวขึ้นสู่ราศีใหม่.

กราย [กฺราย] น. ไม้เสริมข้างเรือให้สูงขึ้น. ก. แสดงอาการเกาะ คือ เอามือทั้งสองประกบขึ้นเสมอหน้าผาก แล้ววางลงที่หน้าผากข้างหนึ่ง และเข่าสอง เรียกว่า เบญจางคประดิษฐ์ คือหมอบด้วยองค์ห้า.

กราม [กฺราม] น. พื้นที่ใหญ่อยู่ที่ชายกรวดใกล้. กรามช้าง น. ชื่อโรคมะเร็งชนิดหนึ่ง.

กราย [กฺราย] น. ชื่อปลาชนิดหนึ่งรูปเหมือนปลาสลาด มีจุดดำ ๆ เรียงไปตามครีบท้อง. ก. ทอดแขน; เดินเฉียดไป.

กราล [กฺราน] ข. (ไข) ก. ปู, ลาก.

กราว [กฺราว] น. ชื่อเพลงคนตรี เรียกกราวนอก กราวใน. อ. เสียงไห่, เสียงคนมาก, เสียงของมาก ๆ ก้องลง, เสียงเกรงไม่หรือยกมือมาก ๆ.

กร้าว [กฺร้าว] ว. แข็ง, กระด้าง.

กร่ำ [กฺร่ำ] น. ที่ทำไว้ให้ปลาเข้าไปอยู่เพื่อเอาเผือกล้อม. ก. หวดยอหญ้าที่หวดไว้แล้ว. ว. เข้ม, จัด.

กริ [กะริ] ดู กริน.

กริก [กฺริก] ก. เสียงสิ่งของกระทบกัน.

กรั่ง [กฺรั่ง] ก. ระแวง, รังเกียจ, ไม่ไว้ใจ. อ. เสียงไดพระกระทบกัน. กรั่งใจ ก. แคลงใจ, ระแวงใจ, ไม่ไว้ใจ.

กริช [กฺริด] ช. น. มีดสองคมรูปคด ปลายแหลม.

กริณี, กรินี [กะรินี] (แบบ) น. ช้างพัง.

กริน [กะริน] (ส. กร ๑ + อิน = กริน; ป. กริ) น. สัตว์มีงวง, ช้าง. ถ้าช้างพังใช้ว่ากริณี คำนี้ใช้เข้าสมาสกับศัพท์อื่น ลบ น ทิ้งเสีย. กรินทน์ ส. น. งาช้าง. กรินาสา ส. น. งวงช้าง.

กริบ [กฺริบ] ก. หักแค่นน้อย. ว. สนิท เช่น คมกริบ เงียบกริบ.

กริม [กฺริม] น. ชื่อปลาชนิดหนึ่งคล้ายปลาทู.

กริ่ม [กฺริ่ม] ก. กระหยิ่ม, ดีใจ, ยิ้มใจ.

กริยา [กฺริยา] ส. (ป. กิริยา) น. ชนิดคำในไวยากรณ์ที่แสดงอาการของนาม; อาการที่ทำ, การทำ, การประพฤติ, การทำด้วยกาย, การออกกำลังกาย, การคัดกาย; การรักษาโรค; พิธีในลัทธิ, การบูชายัญ, การไหว้; การเรียน. กริยากร ส. น. ผู้ทำกิริยา. กริยาการ ส. น. ผู้เรียม, ผู้บวชใหม่; การตกแต่ง, การกำหนด, กฎ. กริยานิรเทศ ส. น. การหาให้แจ้ง, พิสูจน์; พยาน. กริยาบถ ส. น. การวางขา หรือการย่ำยักโรค. กริยามย ส. น. ยก กล่าวการทำ, คำกริยา (ในไวยากรณ์). กริยาวิเศษณ์ ส. น. คำสำหรับเพิ่มความให้แก่กริยาในไวยากรณ์.

กริ้ว [กฺริ้ว] ก. โกรธ, เคือง (ใช้สำหรับเจ้านาย).

กรี [กะรี] (แบบ) น. ช้าง.

กรี [กฺรี] น. กระดูกแหลมที่หัวกุ้ง.

กรีฑา [กฺรีทา] ส. (ป. กีฬา) น. การเล่น, การเล่นเพื่อความสนุก, การเล่นเพื่อบำรุงกำลัง, การเล่นเพื่อแสดงความสามารถ. กรีฑาเกตน์ ส. น. เรือนเป็นที่เล่นสำราญ. กรีฑาเกาศล, — โกศล ส. น. วิชาชวนหัว, ผู้ฉลาดในการชวนหัว, หลก, จำอวด. กรีฑาประเทศ ส. น. สนามเป็นที่เล่น. กรีฑามัย ส. ว. ล้วนไปด้วยความสนุก. กรีฑารส ส. น. การเล่นอันสนุก. กรีฑารัตน์ ส. น. แก้วแห่งความสนุก คือการร่วมสังวาส. กรีฑาวัน ส. น. ป่าที่เที่ยวสนุก, สวนสำราญ, ป่ารุก (Park). กรีฑาเวศม์ ส. น. เรือนที่สนุก. กรีฑาสถาน ส. น. สถานที่เล่นกีฬา.

กรีด [กฺรีด] ก. จิกลากด้วยเหล็กมีคม หรือด้วยของอื่นอย่างอย่าง; ถูมีดให้คม. อ. เสียงร้องอันแหลม.

กรี๊ด [กฺรี๊ด] อ. เสียงร้องอันแหลม.

กรีดกราด [กฺรีดกฺราด] อ. เสียงร้องไกยความตกใจ.

กรีดกราย [กฺรีดกฺราย] ว. เยื้องกราย, เดินหยอกเย้น, ทอดกาย, มีท่าทางหยิบหยิ่ง, ท่าทะโรโน่เต็มกำลัง.

กรีธา [กฺรีทา] ก. เคลื่อน, ยก, เดินเป็นหมู่หรือเป็นกระบวน (ใช้ในการทัพ).

กรีธาทัพ ก. ยกกระบวนทัพ, เดินกองทัพ. กรีธาพล ก. เคลื่อนพลไปเป็นกระบวน.

กรีม [กะหฺรีม] ส. (ป. กิรส) (แบบ) น. คูถ, อุจจาระ, ขี้.

กรีส [กะหฺรีด] ป. (แบบ) น. มลทราวัคพันท์.

กรุ [กฺรุ] น. ฟังหรือที่ทำไว้ให้คนและโค้พระเจดีย์. ก. ทัน, ขึ้ก, ยัง, รองไว้ข้างล่าง.

กรุง [กฺรุง] น. เมืองหลวง, เมืองใหญ่.

กรุ้งกริ่ง [กฺรุ้งกฺริ่ง] ว. กริ๊กกราย, ท่าทางเจ้าชู้.

กรุงเกษม [กฺรุงกะเสมฺา] น. ชื่อถนนในพระนครหนึ่ง ใช้ท้ายว.

กรุณ [กะรุน หรือ กะรุน] น. กรุณา.

กรุณา [กะ—] ป. ส. น. ความเอ็นดู, ความช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นทุกข์, ความเอาใจช่วยเหลือเมื่อเห็นเขาตังทัยได้ทุกข์ เป็นประการหนึ่งแห่งพรหมวิหารทั้ง๔. คำประพันธ์ลักษณะใช้ กรุณ ก็มี. กรุณามัย ส. ว. ประกอบด้วยกรุณา, ล้วนแล้วด้วยกรุณา.

กรุ่น [กฺรุ่น] ว. มีควันหรือกลิ่นร้อยอยู่.

กรุบ [กฺรุบ] น. กระดาษของมะพร้าว; ขนมแข็งอันกรอบชนิดหนึ่ง. อ. เสียงกัด เช่น เคี้ยวถูกของแข็ง ๆ.

กรุ่ม [กฺรุ่ม] ก. รันและร้องย่อย ๆ (เป็นคำใช้สำหรับนกเขา).

กรุย [กฺรุย] น. ผลัก. ก. ขีดผลักรายไปเพื่อเป็นเครื่องหมาย. กรุยทาง ก. รังวัดทางตามแนวผลักกรุย.

กรุยกราย [กฺรุยกฺราย] ว. นุ่งห่มไม่เรียบร้อย, รุ่มร่าม.

กรู [กฺรู] ว. พร้อมกันวิ่ง, วิ่งไปพร้อมกัน.

กฤต [กฺฤต] อ. เสียงเช่นเสียงที่ลากของถูไป.

กเรณุ [กะ—] ป. ส. (แบบ) น. ช้าง.

กเรณุกา [กะ—] ป. ส. (แบบ) น. ช้างพัง.

กฤต [กฺฤต] ส. (ป. กต) ใกยเราใช้เป็น 'กฤต' บ้าง 'กฤตฺ' บ้าง สำหรับประกอบหน้าคำอื่น. น. การทำ; เหตุ, ผล; ชื่อยุคที่หนึ่งแห่งยุคทั้งสี่ของโลก ดู กฤตยุค.

ว. ซึ่งทำแล้ว, ทำเสร็จแล้ว, เตรียมแล้ว; ประพฤติแล้ว; ทำไว้ก่อนแล้ว, สมควร, ดี; คิดค่อนแค่ว (เช่นหน้าที่).

กฤตกรรม ส. น. การที่ทำเสร็จแล้ว; ผู้มีหน้าที่อันทำเสร็จแล้ว. กฤตธรรม ส. น. ผู้ประพฤติตามความสมควรแล้ว, ผู้ทำหน้าที่แล้ว. กฤตประโยชน์ ส. น. ผู้สำเร็จประโยชน์แล้ว. กฤตผล ส. น. ผู้เต็มด้วยผล, ผู้มีผลสำเร็จแล้ว. กฤตพุทธิ ส.น. 'ผู้มีใจอันทำแล้ว' คือเรียนเสร็จแล้ว, ผู้ฉลาด. กฤตมโนรถ ส. น. ผู้สมปรารถนาแล้ว. กฤตยุค ส. น. ชื่อยุคที่หนึ่งแห่งยุคทั้งสี่ของโลก (สัตยยุค ก็เรียก แปลว่า ยุคทอง). กฤตวิทย์ ส. น. ผู้เรียนวิชาจบแล้ว, ผู้รู้ดีแล้ว, ผู้เล่าเรียนแล้ว. กฤตศิลป์ ส. น. ผู้เรียนศิลปะ (Art) จบแล้ว, ผู้ชำนาญศิลปะ. กฤตสัมพันธ์ ส. น. ผู้เกี่ยวเนื่องกัน, ผู้สัมพันธมิตร. กฤตหัสต์ ส. น. ผู้มีมืออันฝึกหัดแล้ว, ผู้ชำนาญ (เช่นในวิชายิง). กฤตัญชลี ส. ว. มีกระพุ่มมืออันทำแล้ว, ยกมือไหว้แล้ว. กฤตานุกูล ส. น. ผู้ช่วยเหลือ, ผู้อนุกูล, ผู้สมเคราะห์. กฤตาภินิหาร ไทยใช้เป็น กฤตาภินิหาร บ้าง กฤษฎาภินิหาร บ้าง ว. มีอภินิหารอันทำแล้ว, มีบุญอันทำแล้ว. กฤโตปการ ส. น. ผู้ให้ความช่วยเหลือแล้ว, ผู้ทำอุปการแล้ว.

กฤติกา [กฺริติกา] น. หมู่ดาวลูกไก่ มีดาว ๖ ดวงด้วยกัน.

กฤษย์ [กฺริด] ส. (ป. กิรฺย) น. ธุระ, การงานที่ทำ; คำสรรเสริญ; สิ่งที่ทำ, การทำเวทมนตร์ ใช้ว่า กฤตยาคม ก็มี.

กฤมิ [กฺริมิ] ส. (ป. กิมิ) น. หนอน, แมลง, แมงมุม, หนอนไหม, ครั่ง (สิ่งต่างเกิดจากแมลง).

กฤษฎาญชลี [กฺริสฺดานชะลี] ดู กฤตัญชลี ใน กฤต.

กฤษฎิ, กฤษฎี แผลงจาก ป. กิสฺติ; ส. กิรฺติ. ดู กิสติ และ กิรติ.

กฤษฎิกา [กฺริสฺติกา] เขียนแผลงจาก กติกา. ดู กติกา.

กฤษณะ [กฺริสฺ-นะ] ส. (ป. กณฺห) ว. ดำ, มืด, แรม; ชื่อวรรณอันเลือนเลื่อนแห่งพระวิษณุเทพปางที่แปดศรีว่าเป็นตัวพระนารายณ์เองลงมาสถิตในมนุษยโลกชั่วคราว. พระกฤษณะ คือที่ไทยเรารู้จักกันอยู่ในเรื่องพระอนิรุทธ์ (อนิรุทธ์) คือ เป็นชื่อพระอนิรุทธ์ เรียกว่า ท้าวยมนักร-กฤษณ์. กฤษณเบิกษ์ ส. (ป. กณฺหปกฺข) น. ข้างแรม.

กฤษณรักษ์ ส. น. พระนารายณ์. กฤษณวรรณ ส. ว. มีสีดำ, เขียวมืด.

กฤษณา [กฺริสฺนา] ส. (ป. กณฺหา) น. ไทยใช้เรียกไม้หอมชนิดหนึ่งมีสีดำ; ชื่อเรียกนางเทราปทีซึ่งเป็นชายาของเจ้าปาณฑพทั้งห้า ตามเค้าเรื่องว่าพระเป็นคนเดียวกับนางกฤษณาในเรื่องกฤษณาสอนน้อง. ว. ดำ, มืด.

กล ๑ [กะละ หรือ กน] ส. น. อุบาย, การล่อลวง, ชั้นเชิง; การเล่นชนิดซึ่งทำให้คนฉงน; เครื่องใก. ว. รางๆ, มัวๆ, รุบรุ่; ใช้. กลยศ ส. น. เงิน. กลเม็ด น. เม็ดพรายอันเป็นกล, ชั้นเชิง, แยบคาย, คมคำ, วิธีอันคมคำ.

กล ๒ [กะละ หรือ กน] ว. เช่น, อย่าง, เหมือน.

กลด [กฺลด] น. ร่มชนิดหนึ่งมีด้ามยาวสำหรับเจ้าหรือภิกษุ.

กล่น [กฺล่น] ว. เกลื่อนกลาด, คับคาย, เวียรายอยู่.

กลบ [กฺลบ] ก. ขึด, ถม, เอาดินถมหลุม. กลบเกลื่อน ก. ทำให้เรื่องเลื่อนหายไป. กลบบัตรสุมเพลิง น. ชื่อพิธีพราหมณ์อย่างหนึ่งซึ่งทำแก่สัตย์ยก. กลบลบ ก. ใช้เน, ทดแทนกัน.

กลม [กฺลม] ว. มีสัณฐานไม่เป็นเหลี่ยม ไม่รี เช่นลูกกระสุน. กลมกล่อม ว. พอดี. กลมเกลียว ว. พร้อมเพรียงกัน, ไม่แก่งแย่งกัน, เข้ากันได้สนิทดี.

กลวง [กฺลวง] ว. เป็นรูหรือเป็นโพรงตลอด, เป็นโพรงข้างใน.

กล้วย [กฺล้วย] น. ชื่อต้นไม้พวกหนึ่งลำต้นมีกาบๆ มีหลายชนิด ผลเป็นอาหาร. กล้วยไม้ น. ชื่อไม้พวกหนึ่งขึ้นตามต้นไม้อื่นเป็นกอๆ มีหลายชนิด ดอกงาม คนอามาปลูกในกระเช้าแขวนไว้ดู.

กลศ [กฺลด] ส. (ป. กลส) น. หม้อน้ำ, ฉัว. ไทยใช้เรียกหม้อชนิดมีพวยยาว เป็นที่บรรจุน้ำมนต์ใช้ในการมงคล ว่า หม้อกลศ.

กล้อ [กฺล้อ] ก. ทำให้กลม. ว. กลม.

กลอก [กฺลอก] ว. เคลื่อนไปมา, กลับ, กลิ้ง, ไม่ลงที่. กลอกกลับ ว. โยกโคลง, พลิกแพลง.

กลอง [กฺลอง] น. เครื่องดนตรีชนิดหนึ่งซึ่งตัวยหนังรูปกลมๆ ใช้ตี.

กล้อง [กฺล้อง] น. กลัก, ภาชนะกลมแบนมีฝาปิด.

กล้อง [กฺล้อง] น. เครื่องส่องขยายของให้โต และอ่านทางไกลให้ใกล้; เครื่องสูบขยายแตรสูบพิธี, เครื่องนัดขา;

เครื่องมือเข้าหนก; ชื่อข้าวที่สีแล้วแต่ยังไม่ได้ซ้อมให้ขาว. ก. ทำ, ทุบ, ตอง; เกลา, โกลน.

กล้องแกกลั้ง [กฺลองแกกฺลั้ง] ว. เอวเล็กเอวยาง, อ้อนแอ้น.

กลอน [กฺลอน] น. ลิ่ม, สลัก; ไม้ที่ผ่าตยงแม่บำหรับวางเครื่องมุงหลังคา; คำประพันธ์ชนิดหนึ่ง มีหลายชื่อ เช่น กลอนหก กลอนแปด.

กล่อน [กฺล่อน] น. โรคชนิดหนึ่งเกิดจากของเหลวเข้าไปจังอยู่ในกระเพาะลูกอัณฑะ ถ้าของเหลวนั้นเป็นน้ำเรียกว่า กล่อนน้ำ ถ้าเป็นเลือด เรียกว่า กล่อนเลือด ถ้าเป็นหนอง เรียกว่า กล่อนหนอง.

กลอ้น [กฺลอ้น] ก. ตักให้เกวียน. ว. เลี่ยน, โล้น.

กล่อม [กฺล่อม] น. ชื่อมาตราเงินไทยราณ = ๑ ไสฟัส; ดู กล่ำ ด้วย. ก. ร้อง, ชัย; ถนอม, เล้าโลม; ทำให้กลมเกลี้ยง.

กล้อมแกล้ม [กฺล้อมแกฺล้ม] ว. กระล่อมกระแล่ม.

กลอย [กฺลอย] น. ไม้มัลชนิดหนึ่ง ใช้หัวเป็นอาหาร. ก. คลอ้ย, ร่วม เช่นกลอยใจ กลอยสวาท.

กลัก [กฺลัก] น. กล่องรูปกระบอก, กระบอก หรือ เม็ดคาด ที่ทำใช้เป็นของใส่ยุหรี่.

กลัด [กฺลัด] ก. ขัด, ยึด, เหน็บ; ตั้งอยู่, แน่นอยู่. กลัดกลุ้ม ก. กลุ้มใจ, อึดอัดในใจ.

กลั่น [กฺลั่น] ก. เลือก, สรร, คัดเอา; ทำสิ่งของคัดเอาแต่เนื้อจากไอที่กลายเป็นน้ำ.

กลั้น [กฺลั้น] ก. อด, ทน, สะกดใจไว้, อัดลมหายใจ.

กลันพ์ [กะลัน] (ป. กลนฺท, กลนฺทก; ส. กลนฺฑก, กลนฺทก) (แบบ) น. กระแต, กระรอก.

กลับ [กฺลับ] ก. พลิก, แปรผัน, เปลี่ยนเป็นตรงกันข้าม, คืนมา. กลับกลอก ก. พลิกแพลง, กลอกกลับ ก็ว่า.

กลัว [กฺลัว] ก. ขลาด, กระหนกกลัวใจ.

กลั้ว [กฺลั้ว] ก. เกลือก, เคล้า. กลั้วเกลือ ก. เกลือก, เคล้า, คลุกคลี. ว. รวมหมด, รวมสิ้น, พรุกพริด.

กลา [กะลา] ป. ส. (แบบ) น. ส่วน, เสี้ยว, เศษ; เสี้ยวที่สิบหก, เสี้ยวที่สิบหกแห่งดวงเดือน. กลานาถ ส. น. 'เจ้าแห่งเสี้ยว' คือพระจันทร์. กลาธิป ส. น. 'ผู้ครองแห่งเสี้ยว' คือพระจันทร์. กลาไหม น. ชื่อกระทรวงการทหาร.

กล่า [กฺล่า] (ไว) ก. ควัก, แซะ, แหวะ.

กล้า [กฺล้า] น. ต้นข้าวที่เพาะไว้สำหรับย้ายไปปลูกต่อไป. ก. แก่น, อาหาญไม่กลัวใคร. ว. แข็ง.

กลาก [กฺลาก] น. ชื่อโรคผิวหนังชนิดหนึ่ง ขึ้นเป็นวงแผลมีอาการคัน (โรคดวงเกลื้อน ก็เรียก).

กลากกลาด [กฺลากกฺลาด] ว. มากหลาย, เกลื่อนกลาด.

กลาง [กฺลาง] น. ส่วนที่กำกึ่ง, ส่วนที่ไม่ค่อนไปข้างใดข้างหนึ่ง. โดยปริยายว่า ภายใน, ระหว่าง, ท่ามกลาง. กลางดึก น. ส่วนของวันที่มืด คือตั้งแต่ยำค่าถึงย่ำรุ่ง. กลางวัน น. ส่วนของวันที่มีแสงสว่าง คือตั้งแต่ย่ำรุ่งถึงย่ำค่ำ.

กลาด [กฺลาด] ว. เกลื่อน, ระคะ.

กลาบาด [กะลาบาด] น. พวกนั่งยามสามไฟ, การตามไฟรักษายาม; แสงสว่างชนิดหนึ่งที่ตกลงมาจากอากาศ (เป็นคำศัพท์มาจาก 'อุกกลาปาต' ดูใน อุกกาปาต).

กล้าม [กฺล้าม] น. เนื้อและพร้าวห้าว; กลุ่มเนื้อที่รวมกันเป็นก้อน ๆ ในกายคนและสัตว์ เรียกกล้ามเนื้อ.

กลาย [กฺลาย] ก. ยักย้าย, เปลี่ยน, แปรปรวน, เขื่อนขันไข่, แปลงไป, ไม่คงเดิม.

กล้าย [กฺล้าย] น. ชื่อไม้ชนิดหนึ่งมีผลและใยคล้ายกล้วย.

กล่าว [กฺล่าว] ก. พูด, แสดง; ขับร้อง; ขอซู่. กล่าวขวัญ ก. พูดถึง, พูดยกย่องและมีระบายความของคนอื่น, พูดชมและดี.

กล่ำ [กฺล่ำ] น. ชื่อมาตราเงินไทยราณ (๒ กล่อมเท่ากับ ๑ กล่ำ คือ อัฐ, ๒ กล่ำเป็น ๑ ไพ). กล่ำ หมายความว่า มะกล่ำตาช้าง กล่อม หมายความว่า มะกล่ำตาหนู.

กล้ำ [กฺล้ำ] ก. ควบ, ระคน, คละ.

กลิ [กะลิ] ป. ส. (ไทยเราเขียนเป็น กลี) น. นามแห่งคนแรกเอี่ยวในลูกยาสกัสกา ลูกแพ้ชนะเป็น กัน้ คนแรก กลิ จึงเรียกว่าคนแรกนี้ คือเป็นมารผลาญให้ฉิบหาย ต่อ ๆ มาก็เลยกลายเป็นมีความว่า กลี ซึ่งกล่าวกันว่าเป็นมิร้ายสำหรับคอยนำความพินาศมาสู่คน และในส่วนการพนัน ใครแพ้มาก ๆ จึงเรียกว่า กลีเข้าสิง จนแม้ลักษณะหัวใจ จึงเรียกว่า กลียุค เพราะคนนั้น คำ กลี จึงเป็นนามแห่งมิร้ายคนหนึ่ง อีกชื่อ ไกรช มารกาฬ หิงษา เมียชื่อ ทุรุกดี (ใส่ความ) มีลูก ๒ คน คือ ภัย ๑ มฤตยู ๑. กลิกาล ดู กลียุค. กลิยุค (ไทยเราเขียนเป็นกลียุค) ส.น. ยุคสุดท้ายและร้ายที่สุดแห่งยุคทั้งสี่ (คือยุคนี้มีอายุ ๑,๒๐๐ ปีทิพย์ หรือ ๔๓๒,๐๐๐ ปีมนุษย์ นับว่าเริ่มต้นเมื่อวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ก่อนพุทธศักราช ๒,๖๒๖ ปี ณ สุดท้ายแห่งยุคนี้ โลกจะถึงความย่ำระยับ).

กลิ้ง [กฺลิ้ง] ก. หมุนไปตามพื้น.

กลิงค์ [กะลิง] ป. ส. น. ชื่อแคว้นและชาวแคว้นนั้น ซึ่งตั้งอยู่ในที่ราบชายทะเลด้านตะวันออกของอินเดียใต้ ปัจจุบันเรียกว่าแขกกลิงค์. ไทยใช้ว่ากลิงค์ก็มี. กลิงคราช ป. ส. น. 'เจ้าแห่งกลิงค์' คือ ช้างเอราวัณ.

น. พระราชาแห่งชาวกลิงค์. กลิงคราชบุตร์ ป. ส. น. เหล่ากอแห่งกลิงค์.

กลิ้น [กฺลิ้น] น. สิ่งที่รู้สึกด้วยจมูก เช่น เหม็นและหอม.

กลี [กะลี] ดู กลิ.

กลี [กฺลี] น. ภาชนะสำหรับใส่หมากพลู ปูนกิน รูปรี ๆ.

กลีบ [กฺลีบ] น. กายที่หุ้มเกสรดอกไม้; ใช้เรียกของสิ่งนั้นมีลักษณะเช่นนั้น เช่น กลีบมะพร้าว เป็นต้น.

กลึง [กฺลึง] ก. ทำให้กลมด้วยอาการหมุน.

กลิงค์ [กะลิง] ดู กลิงค์.

กลืน [กฺลืน] ก. ทำให้ล่วงลงไปในลำคอ, กิน.

กลุ่ม [กฺลุ่ม] น. หมู่, หมวด; ก้อนที่มั่วนเป็นก้อนกลม.

กลุ้ม [กฺลุ้ม] ก. รุม, ราคาญใจ.

กลู [กฺลู] (ไช) ก. เกลื่อน.

กลเวระ, กเลเพระ [กะลเวระ,—เพระ] ป. ส. น. ร่างกาย, ซากศพ, ที่เป็นของเน่าเหม็น.

กวด ก. ทำให้แน่น, ทำให้เข้มงึด, เร่งรัด, ไล่. กวดขัน ว. เอาจริงเอาจัง, เร่งรัดให้เข้มงวด.

กวน ก. รบเร้า; คนให้เข้ากัน, คนให้ทั่วกัน, เคี่ยวแล้วคนให้แห้ง.

กวัก [กฺวัก] น. ชื่อนกชนิดหนึ่งตัวขนาดนกเขา หากินตามพื้นดิน. ก. โบกมือให้เข้ามา.

กวัด [กฺวัด] ก. ควัด, วัด, กระหวัด; ใช้เข้าคู่กับคำ แกว่ง, ไกว.

กวัดแกว่ง [กฺวัดแกฺว่ง] ก. แกว่งไปมา, ไม่อยู่ที่.

กวัดไกว [กฺวัดไกฺว] ก. วัดเหวี่ยงไปมา, ไม่อยู่ที่.

กวา [กฺวา] น. ชื่อแตงชนิดหนึ่งผลเล็ก ๆ ใช้เป็นผัก.

กว่า [กฺว่า] ว. ยิ่ง, เกิน (เป็นคำสำหรับเปรียบเทียบในการประมาณ). กว่าชั่น (ไช) ว. ยิ่ง, ยิ่งนัก.

กวาง [กฺวาง] น. ชื่อสัตว์สี่เท้าชนิดหนึ่ง จำพวกเนื้อ มีเขาเป็นกิ่ง.

กว้าง [กฺว้าง] ว. ขวาง, รุ้ง, ใหญ่. กว้างขวาง ว. แผ่ออกไปใหญ่ไพ, มาก.

กวางตุ้ง [กฺวาง—] จ. น. ชื่อมณฑลหนึ่ง อยู่ในภาคใต้แห่งประเทศจีน; ชื่อผักชนิดหนึ่งในมณฑลนั้น.

กวาด [กฺวาด] ก. ตัดน; ทำให้เคียน; เอาขยะข้ายในลำคอเรอก่วากวาดขา.

กวัน ๑ [กฺวัน] (จ. ก๊วน) น. คิก, โรง, เรือน, ที่อยู่.

กวัน ๒ [กฺวัน] น. เครื่องสำหรับขุดและคั่งของหนัก.

ก. ฉุดด้วยกว้าน, ฉันกว้าน ก็เรียก; นำไปด้วยกำลังมาก ๆ.

กวี [กะวี] ป. ส. (ไทยเราเขียนเป็นกวี) น. ผู้คิด, ผู้แต่ง, นักร้อง; ในคัมภีร์พุทธศาสน์ แบ่งนักประพันธ์เป็น ๔ จำพวก คือ ๑. จินตกวี แต่งโดยความคิด ๒. สุตกวี แต่งโดยได้ฟังมา ๓. อรรถกวี แต่งตามความจริง ๔. ปฏิภาณกวี แต่งกลอนสด. ว. ฉลาด, รู้, คิด (คือไม่มีวิหลยัตา); มีความคิด, ชำนาญ. กวีนิพนธ์ ป. ส. น. คำประพันธ์ที่นักปราชญ์แต่ง. ไทยใช้ว่า กวีนิพนธ์. กวีศึกษา ส. น. ยกเรียนทางกวี.

ภวี [กะวี] ดู กวี.

กษณะ [กฺสะหฺนะ] ส. (ป. ขณ) น. ครู่, ครั้ง, คราว.

กษมา [กฺสะมา] ส. (ป. ขมา) (แผง) น. ความอดกลั้น, ความอดโทษ. ก. กล่าวคำขอโทษ.

กษัตร [กฺสัก] ส. (ไช) น. พระเจ้าแผ่นดิน, เจ้านาย. กษัตราธิราช ส. น. พระเจ้าแผ่นดิน. กษัตรี ส. น. กษัตริย์ผู้หญิง.

กษัตริย์ [กฺสัก] ส. (ป. ขตฺติย) น. พระเจ้าแผ่นดิน หรือเจ้านาย. กษัตริยชาติ ส. น. ชาติกษัตริย์. กษัตริยราช ส. น. หัวหน้าแห่งกษัตริย์.

กษัย [กะไส] ส. น. การสิ้นไป, การหมดไป, การเสื่อมไป, การน้อยไป; โรคที่ทำกายให้ทรุดโทรม. กษัยกาล ส. น. กาลสิ้นโลก, ที่สุดแห่งสิ่งทั้งปวง.

กษาปณ์ [กะสาบ] (แผง) น. เงินตรา.

กษีณ [กฺสีน] ส. (ป. ขีณ) ว. สิ้น, หมดไป, เสื่อมไป. กษีณธน ส. น. ผู้สิ้นทรัพย์แล้ว. กษีณศักดิ์ ส. น. ผู้สิ้นศักดิ์, ผู้หมดอำนาจ. กษีณาศรพ ส. (ป. ขีณาสว) (แผง) น. ผู้สิ้นอาสวะแล้ว คือ ผู้สิ้นกิเลสแล้ว, พระอรหันต์.

กษีร [กฺสีระ] ส. (ป. ขีร) น. น้ำนม. กษีรสมุทร (เราเขียนเป็น เกษียรสมุทร) ส. น. ทะเลน้ำนม. กษีรสาคร ส. น. ทะเลน้ำนม. กษีรารณพ (เขียนเป็น กษีรรรณพ ก็ได้) ส. น. ทะเลน้ำนม.

กสก [กะสก] ป. (ส. กฤษก) น. ผาลไถนา.

กสิ, กสิกรรม, กสิการ, กสิกิจ [กะสิ,—กำ,—กาน,—กิด] (ป. กสิ, กสิกมฺม, กสิกิจฺจ; ส. กฤษิ, กฤษิกรฺมนฺ, กฤษิกฺฤตฺย) น. การทำนา, การเพาะปลูก. กสิกร [กะสิกอน] น. ชาวนา, ผู้ทำการเพาะปลูก.

กสิณ [กะสิน] ป. น. ชื่อกรรมฐานหมวดหนึ่ง มี ๑๐ อย่าง. ว. สิ้น, ทั้งสิ้น, ทั้งหมด.

กหาปณะ [กะหาปะนะ] ป. (แบบ) น. เงินตรามีพิกัดเท่ากับ ๒๐ มาสก.

กอ น. หมู่, พวก; ต้นไม้ที่ขึ้นเป็นกลุ่ม เช่น กอไผ่ เป็นกอ.

ก่อ ก. สร้าง, ทำ, ปรุงขึ้น, ตั้งขึ้น.

ก้อ น. ชนชาวป่าพวกหนึ่ง. ว. กระด้างราย (ใช้สำหรับไก่).

กอก ก. ดูด, กูดเลือด, กูดหนอง (วิธีทำ ใช้กระปุกหรือฉัยบ เป็นเครื่องดูด โดยเผาสำลีข้างในให้อากาศเปลี่ยน).

ก๊อก น. ท่อสำหรับไขน้ำออกจากที่ขัง.

กอง น. หมู่, พวก, เหล่า, กลุ่ม. ก. ทำให้เป็นกลุ่ม.

ก่อง น. เครื่องประกับหน้าอก; ชื่อแผ่นผ้าที่ยึดอกหญิงคล้ายเต่า ที่หญิงรุ่นสาวใช้. ว. ใส, สว่าง, งาม.

ก้อง ว. สนั่น, ดังสะเทือน.

กองกอย [กอง—] น. ผีป่าพวกหนึ่ง.

กอด ก. โอบไว้ด้วยมือ.

ก่อน ว. เก่า, แก่, นานกว่า; เดิม.

ก้อน น. แท่ง (ใช้ในสิ่งที่มีเนื้อรวมตัดกัน เช่น ก้อนอิฐ ก้อนกรวด ก้อนหิน ก้อนขนม).

กอบ ก. ทำมือสองข้างตักกันช้อนสิ่งของขึ้น. ว. บริบูรณ์, เต็มไป. กอบโกย ก. ขนเอา, รวบเอา.

กอปร (ไว) ก. ประกอบ.

ก้อม น. ปลาย. ก. กัม. ว. ค่อม, เคย.

ก่อมก้อ ว. ค่อม, เคย.

กอย น. คนป่าพวกหนึ่ง.

ก้อย น. นิ้วเล็ก; อาหารชนิดหนึ่งคล้ายพล่า ทำด้วยกุ้งหรือเนื้อสัตว์ ฯ ซึ่งหั่นเป็นชิ้น ๆ แล้วให้สุกด้วยน้ำส้มมีเครื่องประสม คือ ตะไคร้ มะเขือเปราะ ใบมะกรูด เมื่อตั้งกะทะให้เผ็ดก็ใส่พริกป่าง ๆ รวมลงในใบข้าพลู เป็นคำ ๆ คลุกเมี่ยง หยอดด้วยน้ำพริกเผาซึ่งละลายเป็นน้ำ แล้วกิน.

ก้อย น. นกชนิดหนึ่ง. อ. เสียงไก่ร้อง.

ก้อร่อ ว. ทำเป็นหนุ่มน, ทำเป็นเจ้าชู้.

ก้อร่อก้อติก ดู ก้อร่อ.

กะ น. เครื่องหมายโยวณสำหรับยอกำนองสวด เช่น สวดกะ กรมพาชาคิดำหลวง. ก. กำหนด, หมาย, คะเน, ประมาณ. ว. ใช้ร่วมกับคำวิเศษณ์ เช่น เหมือนกะ, ราวกะ, ดังกะ. อ. ใช้นำหน้าผู้รับบุตร เช่น พี่พูดกะน้อง.

กะ- ส. แทนคำว่า กัม เช่น กิกะน้อย. กะเกณฑ์ น. ออกหมายบังคับ, บังคับ.

กะกร้าว [—กร้าว] ว. เสียงขอพื้นดังกร้วม ๆ. อ. เสียงดังเช่นนั้น.

กะกัง (ช.) น. พ่อ.

กะชะ น. ชื่อภาชนะสานชนิดหนึ่ง อยู่ในพวกตะกร้า.

กะแช่ น. น้ำตาลเมา (มักใช้ในพวกเมรัย).

กะชี่ น. ผลหมากที่แก่จัด ไม่มีไส้ขาว, กะชี่ ก็ว่า.

กะโชน์ น. ชนชาติป่าพวกหนึ่ง; เครื่องวักน้ำ.

กะดง น. นกชนิดหนึ่ง.

กะดวน ก. ดอกสลึมเข้าไปในไม้.

กะดี่ น. โรงที่ประชุมทำพิธีทางศาสนาฮินดูสมัย นิกายเจ้าเช่น.

กะตรุด น. กระกรุด.

กะตอก น. กระโถน.

กะตัก น. ปลาน้ำเค็มชนิดหนึ่ง.

กะตังกะติ้ว น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ย้างทำประโยชน์ได้ เช่นยางอินเดียรับเบอร์.

กะตังใบ น. ชื่อไม้เถาชนิดหนึ่ง ใบยาว ๆ มักขึ้นตามสวนใบกินได้.

กะตังมุตร น. เกลือที่เกิดจากเยี่ยว.

กะติ๊ก น. ชื่อเครื่องยิงก้อนกรวดเป็นต้น.

กะต้ำ น. เครื่องมือจับสัตว์น้ำชนิดหนึ่ง.

กะติ๊กกริก ก. จริกระก้านรุกริก.

กะตุด น. กระกรุด.

กะเตง ๆ ว. ไปอย่างไม่เรียบร้อย คล้ายกับมีของถ่วงอยู่ข้างหนึ่ง.

กะแตว ว. กิริยาที่ไปรยกวนย่อย ๆ, หย่อย ๆ, เช้าซี้.

กะแต่ว ว. แสดงลักษณะของการร้อง หรือการทวงถึงซ้ำย่อย ๆ ใช้ว่า ร้องกะแต่ว ๆ.

กะโต๊ก อ. เสียงไก่ตัวผู้ร้อง.

กะโตงกะเตง ว. พัวพัน, ติดอยู่รุงรัง.

กะโต้งโห่ง อ. เสียงนกยูงร้อง.

กะทกรก น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยา.

กะทอ น. ภาชนะสานชนิดหนึ่ง สำหรับใส่เสื้อผ้าและของอื่น ๆ.

กะทังหัน น. ชื่อต้นไม้ป่าชนิดหนึ่ง.

กะทัดรัด ว. สมตรง, เหมาะเจาะ.

กะทันหัน ว. ทันใด, ฉุกเฉิน, รวนแร.
กะที น. น้ำที่คนออกจากเยื่อมะพร้าว; ชื่อนกเล็กหัวสีลายเขียนๆ ปากดำ หัวเล็กกว่านกกระจาย.
กะท้อ น. พรรณไม้ในกระกูลขิงไพล ใช้เป็นเครื่องยา.
กะทุน น. แมลงจำพวกหนึ่ง รูปคล้ายแมลงปอ.
กะเทย น. คนหรือสัตว์ที่ไม่ปรากฏว่าเป็นชายหรือหญิง; ผลไม้ที่มีสีคล้ำ.
กะเทาะ น. สิ่งที่ลอนออกจากพื้นเดิม. ก. ทำให้ลอนหลุดออก.
กะแท้ น. แมลงเล็กๆ ตัวมีกลิ่นเหม็น.
กะบัง น. ตอกไม้; เครื่องยัง, เครื่องกั้น, เครื่องรับ เช่น กะบังหอก; เครื่องมือขับสัตว์น้ำชนิดหนึ่ง; ดินขาว.
กะบังลม น. เนื้อกล้ามเนื้อระหว่างช่องอกและช่องท้อง.
กะบังหน้า น. กรอบหน้า เป็นเครื่องประดับ.
กะบั้ง น. บังไม้ไผ่.
กะบิง น. เรียกดินชนิดหนึ่งๆ ว่า กะบิงหนึ่งๆ.
กะบิงกะบอน ว. เจ้าๆ งอกๆ, บ่นไม่รู้จักจบ.
กะเบอ น. ผีเสื้อ.
กะเบียน น. ตาไม้ใช้ขึ้นสำรับ, กระยะ.
กะเบื้อ น. ชื่อครกหรือสากชนิดหนึ่ง เรียกว่า ครกกะเบื้อ สากกะเบื้อ.
กะปริดกะปรอย ว. มีอาการออกหรือไหลออกน้อยๆ หยุดบ้างรอดบ้าง.
กะปริบ [–ปฺริบ] ก. กะพริบถี่ๆ.
กะปริบกะปรอย [–ปฺริบ–ปฺรอย] ว. หย่อยๆ, ทีละเล็กละน้อย.
กะปลกกะเปลี้ย [–ปฺลก–เปฺลี้ย] ว. อ่อนแอ, ไม่แข็งแรง, อ่อนเพลีย.
กะปอม น. กิ้งก่าชนิดหนึ่ง.
กะปะ น. ชื่องูพิษชนิดหนึ่ง หัวโตขนาดหัวมือ ยาวราวศอกว่า หลังแยแสีหม่น ข้างสีคล้ำเป็นรูปๆ ท้องสีแดงอมเหลือง ไม่ประแป้วบ.
กะปิ น. ของเค็มทำด้วยกุ้งกับเกลือโขลกและหมักไว้ ใช้ปรุงอาหาร, เยื่องเคย ก็เรียก.
กะปุด น. นกกดปุด.
กะเปาะ น. ภาชนะชนิดหนึ่ง สำหรับตักน้ำขนมาจากบ่อ.
กะเปา น. ต้นกระเบาชนิดหนึ่ง.
กะเปียด น. ไม้ต้นชนิดหนึ่ง ขนาดกลาง อยู่ในกระกูลไม้สัก.
กะแป้น น. เรือหางแมงป่องขนาดเล็ก.
กะแปะ น. เงินโบราณ, อินะ ก็เรียก.
กะโปรง น. ภาชนะเย็บด้วยกาบหมากหรือใบไม้ สำหรับใส่ของต่างๆ; ผ้านุ่งผู้หญิง, กระโปรง ก็ใช้.
กะเผลก [–เผฺลก] ว. เจยก.
กะโผลกกะเผลก [–โผฺลก–เผฺลก] ว. โขยกเขยก.
กะพง น. ชื่อปลา มีหัวจงอางและน้ำเค็ม มีหลายชนิด; หอยชนิดหนึ่งคล้ายหอยแมลงภู่ แต่หัวเล็กกว่ามาก; ชื่อไม้ยืนต้นชนิดหนึ่ง.
กะพรวดกะพราด ว. พรวดๆ พราดๆ, สุกลน, ลนลาน.
กะพร่องกะแพร่ง ว. ยกพร่องมาก, ไม่บริบูรณ์.
กะพริบ [–พฺริบ] ก. ขยิบตา, ปิดและเปิดหนังตาโดยเร็ว.
กะพรุน น. สัตว์น้ำประเภทหนึ่งอยู่ในทะเล เรียกว่า แมงกะพรุน.
กะพรุดกะพราด ว. เสียงดังพรุดพราด.
กะพล้อ [–พฺล้อ] น. กระบอกตักน้ำปากแฉลยอย่างพวยกา, พล้อ ศรีธ กะพ้อ ก็เรียก.
กะพ้อ น. ไม้ต้นมีใยและกาบคล้ายลาน; ชื่อนกชนิดหนึ่ง.
กะเพรา [–เพฺรา] น. ชื่อไม้ผัก ใบมีกลิ่นฉุน ใช้ปรุงอาหารและทำยา.
กะเม็ง น. ชื่อไม้ต้นเล็กๆ ใช้ทำยา.
กะยุ [โย] ก. ยก, ช่วง, เยื่อง.
กะรองกะแรง ว. ไม่บริบูรณ์, ร่วงโรย, เล็กๆ น้อยๆ, ไม่เย็นชื่นเย็นอั้น.
กะระตะ ช. ก. ขับม้าวิ่งไหว้วิ่ง.
กะรัง น. ชื่อปลาชนิดหนึ่ง ชอบอาศัยอยู่ในทะเลที่มีหินกระรัง; หินปูนที่เกิดขึ้นโดยสัตว์น้ำชนิดหนึ่ง.
กะรัต [–หฺรัต] ฝ. น. ชื่อมาตราชั่งเพชร, น้ำหนัก ๔ เกรน; อัตราของจำนวนเนื้อทอง เช่น ทอง ๘ กะรัต หมายความว่า มีเนื้อทอง ๘ ส่วน ใน ๒๔ ส่วน.
กะรัตหลวง น. มาตราน้ำหนักเป็นเมตริกกะรัต เท่ากับ ๒๐ เซนติกรัม (ใช้สำหรับผลิตภัณฑ์ต่างเท่านั้น).
กะราง, กะลาง น. ชื่อนกชนิดหนึ่งในจำพวกนกกะลิง.
กะวิง น. ข่วงหว่างสำหรับดักสัตว์ที่กระโดด เช่น เนื้อและกวาง.
กะรุ่งกะริ่ง ว. ขาดออกเป็นรอยๆ, เป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย.

กะเร่อกะร่า ว. แสดงกิริยาหยอกเย้าพะรุงพะรัง; แต่งตัวพะรุงพะรัง.

กะเรี่ยกะราด ว. เรี่ยราย, กระจัดกระจาย.

กะโรกะรอ ก. ร้องแหล่น, ร้องกระฉ่อน.

กะลวย น. หางของกะหรี่ขาไก่ ดูที่ขาว.

กะล่อน น. ชื่อแร่วงผลเล็ก เนื้อสีกลิ่นหอม. ว. ปลิ้นปล้อน, หลอกลวง.

กะล่อมกะแล่ม ว. เคี้ยวของไม่แหลก, เคี้ยวไม่ถนัด; พูดไม่ชัดความ.

กะล่อยกะแหลบ ว. ระมัดเร็ว, แคล่วคล่อง, ว่องไว.

กะละมังหา น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ไม่มีใบ เกิดอยู่ใกล้ทะเล ต่างกันเป็น ๓ สี คือ ขาว แดง และดำ, กัลปังหา ก็ใช้.

กะละมัง น. ขนมอย่างหรือถาดทำด้วยไหและเคลือบ.

กะละแม น. ชื่อขนมเหนียวชนิดหนึ่ง กวนด้วยข้าวเหนียว กะทิและน้ำตาล.

กะละออม น. กระถางชนิดสำหรับใส่น้ำ คล้ายครุ, กระลอม กระออม หรือ กัลออม ก็ว่า.

กะลัน น. เครื่องมือจักสักรน้ำชนิดหนึ่ง (ตามธรรมเนียมเรียกว่า ลัน).

กะลา น. กะโหลกกะพาว; ชื่อไม้ต้นชนิดหนึ่งคล้ายข่า.

กะลาง น. ชื่อนกในจำพวกนกกระสิง.

กะลาสี น. ลูกเรือ.

กะลิง น. ชื่อนกชนิดหนึ่ง ตัวเขียวคล้ายนกแก้ว ปากดำ.

กะลิงปลิง น. นกชนิดหนึ่ง.

กะล้มกะเหลี่ย ว. มีอาการให้รู้ว่ายากได้.

กะลีอ่อง น. กลัวน้ำวัว.

กะเล่อกะล่า ก. เล่อลำ, แลดูหน้าตาเซ่อซ่า.

กะเลิด น. เลิดน (สำหรับชนของใช้สอยไป).

กะเลี่ยว น. ชื่อมัชนิดหนึ่ง สีเขียวอมดำ.

กะโล่ น. ภาชนะสานของโยรากง ทาด้วย รูปแย้น ปากคลุม.

กะวะ น. ชื่อเครื่องมือจับสัตว์น้ำชนิดหนึ่ง; ชื่อนกชนิดหนึ่ง.

กะหนอกะแหน ว. พูดเสียงอย่างน่าฟังหู เหมือนเสียงเด็กพูด.

กะหนึ่งกะแหนึง ว. สำเนียงแปร่ง ไม่ชัด.

กะหนะ [—หฺนะ] น. ทางของต้นจากที่ใช้มุงหลังคา.

กะหนุงกะหนิง ว. เสียงไม่ชัด, เสียงงึมงำ (สำหรับเสียงพูดค่อย ๆ แต่ไกล).

กะหร่อง ว. ผอมเกร็ง.

กะหงอด น. นกกระสา.

กะหรี่ร้องกะหรึม ว. ไม่ชัดถ้อย, นิดเล็กๆ น้อย ๆ.

กะหรี่ น. นางเมืองอย่างแขก.

กะหลาป๋า น. ชื่อเมืองในเกาะชวา; ชื่อชนพื้นเกาะนั้น; ลูกสิเขียว รสหวาน.

กะหล่ำ น. ผักดอกผักกาด มีสองชนิด คือ กะหล่ำปลี และ กะหล่ำดอก.

กะหลี่ น. ใบญี่ปุ่นทำด้วยหนังเป็นช่อ.

กะห่า น. โรคห่า, ลูกอัณฑะ.

กะหุด น. เครื่องมือจับสัตว์น้ำชนิดหนึ่ง.

กะเหรี่ยง น. คนชาวป่าชาติหนึ่ง.

กะเหลาะเปาะ ว. กระแหนะกระแหน, กระเหลาะเปาะ ก็ว่า.

กะโหลก [—โหฺลก] น. กระดานตะพาย; กระดูกศีรษะ; เรียกผลไม้ชนิดเล็กซึ่งโหดว่าปรากฏ เช่นว่า ลิ้นจี่กะโหลก ลำไยกะโหลก.

กะไหล่ ก. ชุบหรือชุบโลหะมีค่า.

กะเฮอ น. สะเอว.

กะแอ น. เครื่องยังแกลมีคันชักคืน หมุนได้ตามต้องการ. ว. อ่อน, เด็ก (โดยมากมักใช้เรียกลูกวัวหรือลูกควายเด็กๆ).

กัก ก. กันไว้, ให้อยู่ในที่จำกัด

กัก ข. น. แพร่ง, ทางแยก; เสี้ยวไม้มีแฉก; ส่วนหนึ่งในสี่ของเหล้าหนึ่งเท.

กักการุ (แบบ) น. คลังพัก.

กักขฬะ [กักขะหฬะ] ป. (ส. กกฺขฏ) ว. แข็ง, กระด้าง, หยาบคาย.

กัง น. สิ่งชนิดหนึ่งมีหางสั้น. ว. เสียงดังเช่นนั้น.

กั้ง น. สัตว์น้ำคล้ายกุ้ง. ก. กั้น, กำบัง.

กังก้า ว. หยักโรย.

กังกิเยง ว. ไม่ลงรูป, ไม่ลงรอย, ไม่ลงตัว, สวมกันไม่เข้า.

กังขา ป. (ส. กางฺกฺษา) น. ความเคลือบแคลง, ความสงสัย.

กังฉิน จ. ว. ทรยศ, คดโกง.

กังวล ข. ก. เกี่ยวรัดรึง, ห่วงใย.

กังวาน น. เสียงก้องไป.

กังส ๑ [—สะ] ป. (ส. กำส) น. โลหะประสม, ทอง

สัมฤทธิ์; ฉัตร, ภาชนะทำด้วยโลหะ, ถ้วยทองเหลือง; ชื่อกษัตริย์แห่งกรุงมถุรา โอรสท้าวอุครเสน (คล้ายกับเรื่องกังสเรียกว่า พญาทงส์).

กังส ๒ [—สะ] ป. (ส. กรฺษ) น. เงินโบราณราคา ๔ ตำลึง.

กังสดาล [—สะดาน] ป. น. ระฆังวงเดือน, ฉัตร.

กังไส น. เครื่องด้วยยันทำมาจากแดงวันกังไสในประเทศจีน.

กังหัน น. ไม้หมุนด้วยกำลังลม; ใช้เรียกเครื่องจักรที่หมุนอย่างกังหัน; ชื่อกลอนไม้เพลิงชนิดหนึ่ง.

กัจจานะ, กัจจายน์ [กัดจานะ,—จาย] ป. น. ชื่อสาวกของพระพุทธเจ้า เรียกให้เต็มว่า พระมหากัจจายนเถระ ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญว่า สามารถอธิบายภาษิตย่อให้พิสดารได้ดีกว่าสาวกอื่น ๆ.

กัจฉปะ [กัดฉะปะ] ป. ส. น. เต่า.

กัจฉปาวตาร [กัดฉะปาวะตาน] ป. (ส. กูรฺมาวตาร) น. อวตารแห่งพระมหาวิษณุ ปางที่สองในสิบปาง แปลว่าอวตารเป็นเต่า.

กัจฉะ [กัดฉะ] ป. (ส. กกฺษ) น. รักแร้; สายรัด, สายรัดเอว; โคกหรือเนิน, ที่ลุ่มน้ำ; หางกระแชง.

กัจฉา [กัดฉา] (แบบ) น. สายรัดท้องช้าง.

กัญจุก ป. ส. น. เสื้อ; คราบงู; เปลือก, แกลบ; ของเช่น ของขาดหมาย.

กัญชา ย. น. ไม้ต้น ใบและดอกมีรสเมา ใช้ตัดหลืดสูบคล้ายฝิ่นหรือยาสูบ.

กัญญา ป. (ส. กนฺยา; ดู กน ๒ และ กันยา) น. นางงาม, นางสาวน้อย. โทษใช้เป็นชื่อเรือยาว มีหัวและท้ายงอน เป็นเรือพาย มีหลังคากลางลำ.

กัฐ (แบบ) น. ไม้, ฟืน, ไม้ตัด.

กัณฐกะ, กัณฐกะ [กันถะกะ, กันถะกะ] ป. (ส. กณฺฐก) น. หนาม.

กัณฐ [กันถะ] ป. ส. น. คอ (บางทีเขียนเป็น กัณฐ์ เช่น กณฺฐพนฺ แปลว่า คอทั้งหลาย). กัณฐก ป. ส. น. เครื่องประดับคอ, สายสร้อยคอ; ชื่อม้าของพระศากยมุนี. กัณฐชะ ป. (ส. กณฺฐช) น. อักษรที่มีเสียงเกิดแต่ลำคอ ได้แก่พยัญชนะคอน ก และ ห อ กับสระ อ อา. กัณฐภูษณ์, กัณฐภูษา ส. น. เครื่องประดับคอ, ปลอกคอ, ปลอกคอเสื้อชั้น; สร้อยคอ. กัณฐมณี ส. น. แก้วประดับคอ; ของทรัก. กัณฐลดา, กัณฐวิภูษณ์ ส. น. ดู กัณฐภูษณ์. กัณฐาภรณ์ ส. น. เครื่องประดับคอ, สายสร้อย.

กัณฐก ดู ใน กัณฐ.

กัณฑ์, กัณฑ์ [กันดฺ] น. ชื่อม้าตระกูลหนึ่ง.

กัณฑ์ ป. น. การกำหนด; ส่วน, ท่อน, ภาค, ชั้น; ลูกศร.

กัณณ์ (แบบ) น. หู.

กัณณิกา ดู กรรณิกา.

กัณหา ป. (ส. กฤษฺณ) ว. ดำ. กัณหมิกษ์ ป. (ส. กฤษฺณมิกฺษุ) น. ค้างคาว, ช้างแรม. กัณหสัปปะ ป. (ส. กฤษฺณสรฺป) น. งูดำ, งูเห่าหม้อ.

กัด น. ชื่อปลาชนิดหนึ่ง. ก. ขบ, คอก, อาปากงับ; ทำให้กร่อน, ทำให้ละลาย, ทำให้จาง, ทำให้หัวเข้าไป.

กัดดิกะ ป. (ส. การฺกฏก) น. ชื่อเดือนสิบสองตามจันทรคติ ท่านนิยมเทียบกับเดือนพฤศจิกายน.

กัดติกา [กัด—] น. ตาวลูกไก่.

กัดติเกยา [กัด—] น. การตามเพลิง (พิธีพราหมณ์). ดู การตเกยะ ด้วย.

กัตรทัณฑ์ (แบบ) น. ไม้เขาควายแก่.

กัทลี [กัดทะลี] (แบบ) น. กล้วย.

กัน ๑ ส. แทนชื่อสรรพนามกัน, แทนชื่อผู้พูด (ประถมบุรุษ). ก. ห้าม, กั้น, ยัง, ขีด, เกี่ยว; โกนให้เสมอ. ว. เขื่น ค่าของยาดองที่ให้ผู้ความผู้กระทำมากแค่สองขนไป เช่น ดีกัน, พูดกัน. กันกง ก. ล้อมวง, กันรอย. กันสาด น. เพิงที่ต่อชายคาสำหรับกันฝน, ยังสาด ก็เรียก. กันหวย ดู หวย.

กัน ๒ ข. ก. นิด, จัก.

กั้น น. แถบคล้ายตระเทียสำหรับยังลงไปในถ้วย.

กั้น ก. ห้าม, ขวางไว้, ยัง, ขีด.

กันเกรา [—เกฺรา] น. ชื่อไม้ขนาดใหญ่.

กันไกร ควรใช้ กรรไกร.

กันชิง น. กรรชิง.

กันดาร (ป. กนฺตาร; ส. กานฺตาร) น. ป่าทึบ, ทางลำบาก. ว. อดอัตคัด, ผิดเคือง. กันดารบถ น. ทางอันลำบาก. กันดารภพ น. ผู้ยากลำบาก. กันดารวาสินี น. นางชาวป่า คือ พระนฤทุคา.

กันตาล ข. น. กลาง.

กันต์ ๑ ป. (ส. กฤนฺต) ก. ตัด, โกน.

กันต์ ๒ ป. (ส. กฺฤณฺตฺ) ก. หมุน, ขับ, กรอ.

กันไตร ควรใช้ กรรไตร.

กันทร [—ทอน] ป. ส. น. ถ้ำ, ซอกเขา. **กันทรันตร** น. ภายในถ้ำ. **กันทราภร** ส. น. ภูเขา.

กันทราภร [—ทะราพอน] ดู ใน กันทร.

กันภัย น. ไม้ต้นชนิดหนึ่งลูกเป็นฝักยาว ๆ เมล็ดในกลมมีสีดำ.

กันย์ เขียนย่อจาก กันยา. ดู กันยา และ กน ๒.

กันยา ส. (ป. กญฺญา; ดู กน ๒ ควย). น. หญิงรุ่น, สาวน้อย, ลูกสาว; ชื่อราศีที่เก้า. **กันยากาล** ส. น. วัยสาว, เวลายังเป็นนางสาว. **กันยากุมารี** น. ชื่อพระทุรคา (พระอุมา). **กันยาทาน** ส. น. การให้ลูกหญิงในการสมรส, การรับลูกหญิงในการสมรส. **กันยาทูษก** ส. น. ผู้ทำทุราจารต่อนางสาว. **กันยาบดี** ส. น. ผัวของลูกหญิง, ลูกเขย. **กันยาประทาน** ส. น. การให้ลูกหญิงในการสมรส. **กันยายน** (กันยา + อายน) น. ชื่อเดือนที่เก้าตามสุริยคติ. **กันยารัตน์** ส. น. 'นางแก้ว' คือ นางสาวผู้เลิศ. **กันยาราศี** ส. น. หมู่ดาวนักษัตรอันรวมกันขึ้นเครื่องหมายรูปนาง ไทยมักเรียกว่า ราศีกันย์.

กันลง, กันลอง ๑ ข. น. แมลงภู่; ของที่เหลือ, มูลฝอย; การกยฏ, การยุกรุก. ก. กระโดด, ข้าม, ผ่าน.

กันลอง ๒ ว. เลิศ, ยิ่ง, ล่วง, พ้น.

กันแสง ก. ร้องไห้ (เป็นราชาศัพท์).

กั้นหยั่น [—หฺยั่น] น. นิตสองคม เป็นศาสตราของจีน.

กับ น. อาหารที่กินกับข้าว; เครื่องกัดสัตว์เล็ก ๆ เช่น หนู. สัน. เป็นคำเชื่อมความให้ติดกัน.

กับ ๆ อ. เสียงม้าเดิน.

กับแก้ น. หญ้าชนิดหนึ่ง; ตุ๊กแก.

กัป [กับปะ] ดู กัลป์.

กัปตัน (อ. Captain) น. ผู้บังคับการเรือ; ร้อยเอก, นาวาเอก, หัวหน้า, นายเรือ.

กัประ ๑ [กับปะระ] ป. (ส. กรฺปร) น. ชื่อศอก.

กัประ ๒ [กับปะระ] ป. (ส. กรฺปร) น. กะโหลกหัว. (กัปปะระ ก็มี).

กัปปาสิก ป. (ส. การฺปาสิก) น. ผ้าฝ้าย.

กัปปิย, กัปปิย์ ป. (ส. กรฺปฺย) ว. สมควร. คำกัปปิย์ ไทยใช้สำหรับพระสงฆ์ว่า ปลาแห้ง หรือ ปลาเค็ม เช่น กัปปิยังหัน คือ ปลาเค็มและข้าวสาร. **กัปปิยการก** ป. น. ผู้ทำของให้ควรแก่ภิกษุ ได้แก่ผู้ขัดแร่งของถวายภิกษุให้ถูกตามวินัยบัญญัติ. **กัปปิยภัณฑ์** ป. น. สิ่งของที่ควร.

กัมบน ดู กัมป์.

กัมป, กัมปนะ [กำปะ, กำปะนะ] ป. ส. น. การหวั่นไหว; แผ่นดินไหว. **กัมปนาท** ป. ส. น. เสียงยังลั่น, เสียงหวั่นไหวทั่วไป.

กัมปั่น [กำปะนี] อ. น. ขบวนัท (ยุคคลรวมกันทำกิจการหรือรวมทุนกันทำการค้าขายเป็นต้น).

กัมประโด [กำปฺระ—] โปร. น. หัวหน้าคนงานในห้างร้าน, ผู้จัดการขัดขาย, ผู้รับและจ่ายเงินในธนาคาร.

กัมพล [กำพน] ป. ส. น. ผ้าทอด้วยขนสัตว์, ผ้าแถลงเก็ต.

กัมพุช น. ชื่อเมืองเขมร. **กัมโพช** ดู ใช้. **กัมพุชพากย์** น. ภาษาเขมร.

กัมโพช ดู กัมพุช.

กัมมะ ดู กรรม.

กัมมาร ป. (ส. กรฺมาร) น. ช่างทอง, ช่างเหล็ก. ดู กรรมาร ด้วย.

กัย (ป. กย; ส. กฺรย) น. การซื้อ. **กัยวิกัย** ป. น. การซื้อและการขาย.

กัลบก [กันละกก] ส. (ป. กปฺปก) น. ช่างตัดผม, ช่างโกนผม.

กัลป [กันละ] ส. (ป. กปฺป) น. กาลกำหนด; ยุคทั้งสี่ คือ กฤตยุค, เตรตายุค, ทวาปรยุค, กลิยุค. **กัลปพฤกษ์** ส. น. ต้นไม้ที่มีผลให้สำเร็จความปรารถนา ไทยเรียก ลูกมะนาวหรือลูกไม้อื่นที่ขยรรุเงินปลิก สำหรับไปรยเข็นทาน.

กัลปนา [กันละปะนา] ส. (ป. กปฺปนา) น. การเตรียม, การกระทำ; ความดำริ, ความสำเร็จ; ที่ซึ่งเจ้าของยุทิศผลประโยชน์ให้แก่วัด; ส่วนบุญที่ผู้ทำยุทิศให้แก่ผู้ตาย.

กัลปิต [กันละปิด] ส. (ป. กปฺปิต) ก. สำเร็จแล้ว, ควรแล้ว, จัดแล้ว.

กัลเม็ด น. กลเม็ก, วิธีที่แยยคาย, สิ่งที่แยยคาย.

กัลยะ [กันละยะ] ส. (ป. กลฺย) น. ความสำราญ; กรุ่, รุ่งเช้า; วานนี้; สุรา; ความตั้งใจดี. ว. ปราศจากโรค; แข็งแรง; คล่องแคล่ว.

กัลยา น. นางงาม.

สมบัติห้องสม
3961129892

กัลยาณ [กัลยานะ] ป. ส. ว. งาม, ดี; มีสกุล, มีเกียรติ; ประเสริฐ, มีโชคดี, สบาย. กัลยาณคุณ น. คุณอันงาม, ผู้มีคุณอันงาม. กัลยาณธรรม ส. น. ผู้มีลักษณะดี; ธรรมอันดี. กัลยาณมิตร ส. น. เพื่อนแท้, เพื่อนดี, เพื่อนผู้หวังดี. กัลยาณวัตร น. ความประพฤติอันงาม. ว. มีความประพฤติอันงาม.

กัลยาณี [กัลยานี] ป. ส. น. นางงาม.

กัลล [กันละ] ดู กัลยะ.

กัลเอา [กัน—] ข. น. เสียงเพราะ.

กัสมล [กัส—มน] ส. ว. น่าเกลียด, ไม่งาม, อุจาด.

กัสยป [กัสยบ] ส. น. ผู้มีพื้นดำ; เต่า; ชื่อพระมุนีโยราณ.

กัสสป ป. (ส. กาศฺยป) น. คำนี้เป็นชื่อบุคคลทั้งนั้น เช่น (๑) นามพระพุทธเจ้าองค์ที่สามในภัทรกัลป์นี้ (๒) ชื่อพระพุทธสาวกผู้เป็นประธานในการทำสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งแรก (คือพระมหากัสสปนั่นเอง).

กา • (ป. ส. กาก) น. ชื่อปลาคล้ายปลาตะเพียนมีเกล็ดเล็กดำ; นกตัวดำร้องกา ๆ; ชื่อเครื่องหมายดังนี้ + × ซึ่งตรงมาจาก 'กากบาท' = คืนกา. ก. ทำเครื่องหมายดังนี้ + ×. กาจับหลัก น. ไม้นิ้น มีเหล็กยึดกลาง สำหรับยันคางศพที่ยังรุ่งโรจน์; เครื่องหักมีของแหลมอยู่ข้างล่าง เมื่อคนนั่งกระทบโดนเข้าก็ดีดขึ้นเสียบทวาร. กาชาด (ละมาจาก 'กากบาทชาด' แปลว่า เครื่องหมายคืนกาสีแดง) น. เขื่นชื่อสภามิทั่วไปแทบทุกประเทศ สำหรับประเทศเรา เรียกว่า สภากาชาดไทย เขื่นสภาการกุศลสำหรับชาติหรือของประชาชนทั่วไป และเขื่นอุปกรณ์อันหนึ่งแห่งรัฐบาล สำหรับบำรุงประโยชน์สุขแก่ประชาชน. กาน้ำ น. นกตัวดำคล้ายกา หากินในน้ำ; ต้นไม้ใบคล้ายใบชา ใช้เขื่นไม้ดัด. กาฝาก น. ต้นไม้เล็กที่เกิดเกาะกับต้นไม้ใหญ่ อาศัยอาหารในต้นไม้ใหญ่. กาลักน้ำ น. เครื่องดูดน้ำอย่างหนึ่ง. กาสัก น. นกที่เข้าใจกันว่าเขื่นนกกาย่สีทร. กาหลง น. ไม้ต้นชนิดหนึ่ง ใบคล้ายส้มเสี้ยว (ดอกกระเยาก็เรียกว่า ดอกกาหลง).

กา ๒ น. ภาชนะสำหรับใส่น้ำหรือคั้นน้ำ มีพวยและหูหิ้ว.

กาก • น. เศษ, เดน, ส่วนที่เหลือ. กากกะรุน น. เครื่องจักสานทำด้วยกากเพชร. กากขยาก [—ขะหฺยาก] น. เดนที่หยาย, เดนที่ไม่ละเอียด.

กาก ๒ [กากะ] ป. ส. น. กา (นก). กากณิก (ป. กาก

...ขึ้นเนื่องจากนำไปใช้ เขื่นซื้อมาคราเงิน อย่างค่าที่สุด. กากบาท ป. ส. น. คืนกา. ไทยเราใช้เป็นรูปวรรณยุกต์ยอกเสียงจัตวา และเครื่องหมายรูปนี้ + × สำหรับยกหนังสือเขื่นต้น.

กากนาสูร [กากะนาสูน] น. ชื่อนางยักษิณีคนหนึ่ง ในเรื่องรามเกียรติ์.

กากะทิง น. ต้นไม้อย่างเดียวกับไม้กระทิง.

กากะเยีย น. เครื่องสำหรับวางหนังสือใบลาน ทำด้วยไม้แปดชันร้อยไขว้กัน.

กำกั่น ว. เก่งกล้า.

กากี ป. ส. น. กาตัวเมีย; ชื่อหญิงคนหนึ่งในเรื่องนิยาย.

กาง ก. ถ่างออก, กลี่, เหยียดออกไป, จิงออกไป, แยะออก. ว. ถางอยู่, แยะอยู่. หูกาง = หูผึ่ง.

ก้าง น. กระดูกปลา; ชื่อปลาคล้ายปลาบู่แต่ตัวเล็กกว่า. ก้างปลา น. กระดูกปลา; ไม้พวกหนึ่งมีสองชนิด ๆ หนึ่งยอกแกง อีกชนิดหนึ่งยอกขาว ใบคล้ายใบมะขามเทศ ใช้ทำยาได้.

กางเกง น. เครื่องนุ่งมีขา.

กางเขน น. นกชนิดหนึ่ง ตัวขนาดนกเอี้ยง อกขาว ชักท่าง; ไม้รูปกากบาท เขื่นเครื่องนักฉัตรของพวกฉัตรดิรวิสดัง.

กาจ ว. ร้าย, กล้า, เก่ง.

ก๊าซ น. อากาศธาตุ; ไฟก๊าซคือไฟที่ตามด้วยอากาศธาตุทำจากถ่าน.

กาญจน [กานจะนะ] ส. (ป. กญฺจน) น. ทอง, เงิน, สมธิ. กาญจนกันดี ส. ว. เปล่งปลั่ง.

กาณ ป. ส. น. สัตว์กา. ว. ยอด (ตายอดช้างเดียว คู่กับอันธะ ยอดทั้งสองข้าง); มีตาเดียว, เห็นได้แต่ตาเดียว.

กาด น. ชื่อผัก มีหัวและใบเขื่นอาหาร มีหลายชนิด.

ก๊าด น. เรียกน้ำมันชนิดหนึ่งว่า น้ำมันก๊าด.

กาน ก. ตัด, พื้น (ใช้สำหรับการตัดพื้นกึ่งไม้ เพื่อให้แตกงาม).

ก่าน ว. เก่ง, กล้า; ท่าง, ผ่าน เช่น ม้าก่าน.

ก้าน น. ส่วนที่ติดกับยอดหรือใบหรือผลไม้ และที่เขื่นแกนใยไม้. ก้านขด น. ชื่อลายเครื่องเขียนเขื่นวง ๆ. ก้านแข็ง น. เรียกกำไลชนิดหนึ่ง. ก้านดอง น. ไม้ขนาย

ข้างเรือรูปกลมๆ คล้ายทางกลวัย. ก้านต่อดอก น. ชื่อวิธีร้อยดอกไม้เป็นตาข่าย; ชื่อคำประพันธ์กลยท. ก้านพร้าว น. ชื่อโกฐชนิดหนึ่งในโกฐทั้ง ๙; ชื่องูชนิดหนึ่ง. ก้านแย่ง น. ชื่อลายอย่างหนึ่ง. ก้านเหลือง น. ชื่อต้นไม้เนื้อเหลืองและละเอียด.

กานดา ส. น. หญิงที่รัก, เมีย, นางสาว.

กานต์ ส. (ป. กนฺต) ว. ที่รัก, ที่ชอบ, ที่ใคร่; แพง; น่ารัก, งาม.

กานท์ (ไท) น. ยยกลอน

กานน [—นน] ป.ส.น. ป่า, ดง; เรือน; ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง.

กานพลู [—พฺลู] น. ไม้ต้น ดอกมีรสเผ็ดร้อน ใช้ทำยา และกินกับหมาก.

กานำ น. ผลไม้จีนชนิดหนึ่ง.

กาบ น. เปลือกหุ้มชั้นนอกลำต้นผลและดอกของต้นไม้บางชนิดเป็นแผ่นๆ เป็นกลีบๆ ลอกออกได้; ชื่อหอยชนิดหนึ่ง. กาบกี น. ชื่อหอยชนิดหนึ่ง. กาบปูเล น. กายหมากที่เย็บเป็นรูปกระทง. กาบพรหมศร น. กายกระหนกที่ประกอบกันเข้า เช่น เสาขุนยก.

กาพย์ ส.น. เหล่ากลอนวินพนธ์แห่งกวี คือหนังสือร้อยกรองมีกำหนด ครุ ลหุ ซึ่งเรียกว่าฉันท์ แต่ไทยเราใช้เป็นชื่อของคำประพันธ์อย่างประเภท. ว. เป็นของแห่งกวี, มาจากกวี. กาพยรส ส. น. รสคือความหวานขับในแห่งกาพย์. กาพยลักษณะ ส. น. วิธีแห่งกาพย์ หรือร่ายยาว อันสละสลวย.

กาแฟ น. ต้นไม้ที่ใช้ผลคั่วทำเป็นผงชงน้ำเป็นเครื่องดื่ม.

กาม ป. ส. น. ความรัก, ความใคร่, ความพอใจ; ที่รัก, ที่ใคร่, ที่พอใจ. กามกรีฑา ส. น. ชื่นชิงในทางกาม, การหยอกเอิน, การชั่วอวน, การสนุกในทางกาม. กามคุณ ป. ส. น. ส่วนที่ปรารถนามีห้าประการ คือ รูป รส กลิ่น เสียง (เสียง) สัมผัส. กามตัณหา ป. น. ความทะยานอยากในอารมณ์ที่รักใคร่. กามเทพ ส. น. ชื่อของความรักซึ่งบันให้เป็นตัวขึ้น แปลว่า เจ้าแห่งกาม เป็นลูกของท้าวธรรมเทพ (คือพระยม) และผัวของนางรติ รูปมักทำเป็นชายหนุ่มโฉมงามชูกลแก้ว มีธนูพันแทงลายรูปผึ้งกร. กามภพ ป. น. ที่เกิดของสัตว์ผู้ยังเกี่ยวข้องด้วยกาม. กามโภคี ป.น. ชายผู้ยินโภคกาม คือหมาวาส. กามราค ป. น. ความกำหนัดในกาม. กามานล ส.น. ความกำหนัด. กามารมณ์ น. อารมณ์คือสิ่งที่น่าปรารถนา. กามาวจร, กามาพจร ส.น. โลกแห่งกาม มีจำนวน ๖ คือ ๑. จาตุมหาราชิกา- ยิก (ป.จาตุมฺมหาราชิก) ๒. ตรายสัตรึงส์ (ป. ตาวตึส) ๓. ยุษิต (ป. ยุสิต) ๔. ยาม ๕. นิรมาณรดี (ป. นิมฺมานรติ) ๖. ปรนิรมิตวศวรตัน (ป. ปรนิมฺมิตวสวตฺตี). กำ ม. ตันใหญ่ของสัตว์บางชนิด เช่น ปูและกุ้ง สำหรับกิน อาหาร; ชื่อกุ้งชนิดหนึ่ง ดูในกุ้ง. กำมกราม น. ชื่อกุ้งชนิดหนึ่ง ดูในกุ้ง; ต้นไม้ชนิดหนึ่ง. กำมกุ้ง น. ชื่อต้นไม้เกิดในน้ำ มีรสขม. กำมเกลือง น. ชื่อกุ้งชนิดหนึ่ง ดูในกุ้ง. กำมปู น. ชื่อต้นไม้คล้ายผักปลาย แต่ใบลายสีแดง ๆ. กำมปูหลุด น. ชื่อไม้เถา ใบเป็นข้อๆ.

กามัช ป. ส. ว. เกิดแต่กาม, เกิดแต่ความใคร่.

กามา— ดูใน กาม.

กามินี ป. น. หญิงผู้มีความใคร่, หญิงทั่วไป.

กามสุขลิกาจาร [—มิดกา—] ป. น. ความประพฤติผิดในกามทั้งหลาย, ความผิดประเวณีในลกเมียเขา.

กาโมทย (ป. กาม + อุทัย) ว. เป็นที่ตั้งขึ้นแห่งความรัก, น่ารัก, เป็นที่เกิดแห่งความรัก.

กาย ป. ส. น. ตัว; ลำต้นไม้; ฝูง, หมู่, พวก, ประชุม; สิ่งสำคัญ; เรือน, ที่อยู่; นิสัย. กายกรรม น. การทำด้วยกาย. กายทวาร ป.ส.น. ทางกาย. กายบริหาร ป. ส. น. การบำรุงร่างกาย. กายพันธน์ ป. ส. น. 'เครื่องมัดตัว' คือรัดประคด. กายสิทธิ์ น. 'สำเร็จในตัว' คือสิ่งของที่มีฤทธิ์เดชต่าง ๆ. กายาพยพ ป.ส.น. ส่วนในร่างกาย เช่น มือ เท้า ฯลฯ. กายินทรีย์, กายเยนทรีย์ ป. ส. น. ความเป็นใหญ่ คือกาย หมายความว่ากายนั่นเอง.

กาย ก. พาก, พิง. ก่ายกอง ว. มาก, มากมาย, ล้นเหลือ.

กายาพยพ [—พะยบ] ดูใน กาย.

กายินทรีย์ [—ซี] ดูใน กาย.

การ ป.ส.น. กิจ, งาน, อุระ, หน้าที่, สิ่งที่ทำ. คำ ๆ เมื่ออยู่ท้ายสมาส แปลว่า ผู้ทำ หรือช่าง เช่น กุมภการ=ผู้ทำหม้อ ช่างหม้อ เมื่ออยู่ต้นสมาส หมายความว่า หน้าที่ หรือสิ่งที่ทำ เช่นการประชุม การไฟฟ้า; เป็นคำนำกริยาให้เป็นนาม เช่น การกิน การนอน; ควรพจน์สื่อ (แต่มักอ่านการะ) เช่น อการ = ควรอะ.

การก ป. ส. น. ผู้ทำ; ชื่อคัมภีร์ตอนเป็นส่วนหนึ่งแห่งบาลีไวยากรณ์. ในไวยากรณ์แห่งภาษาสันสกฤตและบาลีใช้เป็นชื่อแห่งคำที่เกี่ยวกับกริยา มี ๗ คือ กรรตุการก (ผู้ทำ) กรรมการก (ผู้ถูก) กรณการก (ผู้เป็นเครื่องทำ) สัม-

ประทานการก (ผู้รับทำ) อปาทานการก (ผู้เป็นแดนทำ) สัมพันธการก (ผู้เป็นเจ้าของ) อธิกรณการก (ผู้เป็นที่ทำ).

การณ [—ระนะ] ป. ส. น. เหตุ, ลักษณะ, เค้า, มูล, ธาตุ; เค้ามูลแห่งสัตว์ คือชีวิต. การณวาที ผู้กล่าวเหตุ คือผู้ยืนพื้น, ผู้ทำเหตุ, โจทก์.

การณิก [—ระนิก] ป. ส. น. ผู้วินิจฉัย, ผู้ตรวจตรา, ผู้พิพากษา; ผู้สอน.

การุค • [กา-] อ. น. นามยัติ.

การุค ๒ [กาก] อ. น. การอยู่ยามรักษาการณ์. (ทหาร) ยามรักษาการณ์, ผู้ระวัง, ผู้ดูแลเหตุการณ์. การุครถ [กาครด] น. ผู้ดำรักษาดูแลเหตุการณ์ยนรถไฟ. การุคเกียรคิยศ [กาคเกียคคิยก] น. หมวดหรือกองทหารซึ่งรักษาดังขึ้นจากเมืองมีนี้ก์ก์.

การุคเกียร [กาน—] ส. น. ชื่อโอรสพระศิวะกับนางชารพดีซึ่งไทยเรียกว่าพระขันธกุมาร.

การบูร [การะบูน] น. ต้นไม้ชนิดหนึ่ง กลั่นเอายางออกเป็นเม็ดขาว ๆ กลิ่นฉุนแรงร้อน ใช้ทำยา.

การย์ ส. (ป. การิย) น. หน้าที่, กิจ, ธุระ, งาน. ว. พึงทำ, น่าทำ, ควรทำ, จำทำ, ต้องทำ.

การเวก [การะ—] (ป. กรวิก; ส. การวิก แต่ ส. เป็นชื่อนกชนิดหนึ่ง, ชื่อดอกไม้, ชื่อพลอย.

การะเกด น. ต้นไม้ใบยาวรีมเป็นหนาม กลีบดอกเหลืองหอมคล้ายลำเจียก แต่ขนาดเล็กกว่า.

การะบุหนึง [—หฺนึง] ข. น. ดอกแก้ว.

การัณย์ [การัน] น. กรณีย์, กิจ.

การันต์ ป. น. อักษรตัวที่สุดแห่งคำ เช่น ขีดฺ เขียนว่า ขีดการันต์ วายุสฺ เขียน ส การันต์; ในภาษาไทยเรา ใช้เป็นชื่อของอักษรที่ไม่ออกเสียง พร้อมด้วยเครื่องหมายดังนี้ เช่น ตัว "ค์" ในคำว่า "การันต์"

การาง น. นกในจำพวกนกหัวขวาน.

การิณี ดู การิ.

การิต ป. ส. ก. ใช้ให้ทำ. ไทยมักใช้ว่าการิต. การิตวาจก น. ในไวยากรณ์หมายถึงวิธีที่ยกความใช้ให้คนอื่นทำ เช่น ให้นั่ง ให้นอน ฯลฯ.

การิน ดู การิ.

การิยะ ดู การย์.

การี ป. (ส. การินฺ) น. ชายผู้กระทำ, ผู้มีหน้าที่กระทำ. มักใช้ต่อท้ายคำอื่น ถ้าเป็นหญิงใช้ การิณี ทั้ง ป. และ ส. เช่น กรรมการี (ชาย) กรรมการิณี (หญิง).

การิต ดู การิต.

การีย์ ดู การย์.

การุญ ดู การุณย์.

การุณย์ ส. (ป.การุญฺ) น. ความเป็นผู้มีกรุณา, ความกรุณา.

กาเรียน น. นกกระเรียน.

กาล • [—ละ] ป. ส. น. สีดำ, สีน้ำเงินแก่. ว. ดำ, มีสีน้ำเงินแก่. กาลกรรณี ส. น. โชคร้าย; เสนียด; ไทยใช้เลือนไปว่า กาลกิณี. กาลบักษ์ ส. (ป. กาฬปกฺข) น. ฝ่ายดำ, ข้างแรม. กาลสูตร น. ด้ายดำ คือ สายมงคลทักดูกาลสูตร ในกาล ๒ ด้วย. กาลาโสก ส. น. นามพระราชา. กาโลทาย ส. (ป. กาฬุทายิ) น. พระอุทายิดำ เป็นชื่อพระพุทธสาวก.

กาล ๒ [กานหรือกาละ] ป. ส. น. เวลา, คราว, ครั้ง, หน; เวลาอาหาร(เมื่อวันหนึ่งมีเวลาอาหารสองคราวแล้ว ยุกาล จึงแปลว่า เช้าและเย็น); อายุ, ยุค; ความตาย, คราวตาย, ที่ตาย (ในคำว่าถึงที่ตาย). นิตยกาล — เสมอ, ทรงกาล — เวลานาน. กาลกริยา ส. น. การทำกาละ คือ ตาย. กาลจักร ส. น. ล้อแห่งเวลา, การวนเวียนแห่งเวลา, การหมุนแห่งโชค. กาลตรัย ส. น. กาลทั้งสาม คือ อดีต ปัจจุบัน และ อนาคต. กาลทูต ส. น. ทูตแห่งความตาย, ลางบอกว่าตาย, มรณสัญญา. กาลเทสะ ส. น. คราวและที่. กาลบาส ส. น. ช่วงแห่งพระยม คือความตาย. กาลวิทยา ส. น. วิชาคำนวณประกอบกิน. กาลวิภาค ส. น. ส่วนแห่งเวลา. กาลสังขยา ส. น. การกำหนดหรือนับเวลา. กาลสูตร ส. น. แนวแห่งกาละหรือความตาย; ชื่อนรกขุม ๑ ใน ๒๑ ขุม. กาลานล ส. น. ไฟประลัยกัลป์, ไฟกาล. กาลานุกาล ป. น. กาลตามกาล, คราวตามคราว, คราวที่เคยทำการอย่างใดอย่างหนึ่งมาแล้วทำตามคราวนั้นอีก เช่น พระราชกุศลประจำปี. กาลิก ป. น. ของมีในกำหนดเวลา, ของใช้อันจำกัดเวลา; ของที่พระสงฆ์ทั้งปวงโภคให้ล่วงลำคอเข้าไปก็เรียกว่า กาลิก เพราะเป็นของมีกำหนดให้ใช้ชั่วคราว คือ ของที่ให้ยาวโภคได้ชั่วคราว ตั้งแต่เช้าถึงเที่ยงวัน เรียก ยาวกาลิก ได้แก่ของที่ใช้ยังโภคเป็นอาหาร, ของที่ให้ยาวโภคได้ชั่วคราว คือ วันหนึ่งกับคืนหนึ่ง เรียก ยามกาลิก ได้แก่น้ำอ้อยงบ, ของที่ให้ยังโภคได้ชั่วคราว คือเจ็ดวัน เรียก สัตตาหกาลิก ได้แก่เภสัชทั้งห้า คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย.

กาลกิณี ดู กำฉก คือ กาลกรรณี ใน กาล ๑.

กาลัด ช. น. แกวทุง; สายหยุก.

กาลา— ดู ใน กาล ๑ และ ๒.

กาลิก ดู ในกาล ๒.

กาลี (จากกาล ๑) ส. น. หญิงดำ; การชุมชี, การกล่าวโทษ, การเสียชื่อเสียง; เวลาค่ำคืน; ข่างแห่งพระทุรคา. ว. เสียชื่อเสียง; ประพฤติผิดประเพณีบ้านเมือง; เย็นคน เลวทราม, เย็นคนอยากว่า.

กาลุหายี, กาโลหายี ดู ใน กาล ๑.

กาว น. ยางเหนียวสำหรับผนึกสิ่งของ.

ก้าว น. ระยะทางซึ่งยกเท้าข้างไปครั้งหนึ่ง. ก. ยกเท้าข้างไป; ตัดทางข้ามไป, ไปข้างหน้า. ก้าวก่าย ก. ไขว้เขว ไม่เป็นระเบียบ. ก้าวร้าว ว. แขวะ, โหยกเหยก, รุนแรง, รุกราน (เป็นมรรยาทส่วนกายและวาจาที่ไม่เรียบร้อย).

กาวาว ว. หรูหรา, ฉูดฉาด, ยากดา (สำหรับสี).

กาศยป [กาสะยบ] ส. (ป. กสฺสป; ดู กัสสป) น. เหล่ากอพระกัศยป; ชื่อแห่งคนเย็นอันมาก รวมทั้งผู้ซึ่งไม่ปรากฏนามสกุล.

กาศี ส. น. ผู้ส่องแสง คือ ตะวัน; สถานอันรุ่งเรือง; นามกรุงอันมีชื่อเสียง และสถานอันศักดิ์สิทธิ์ (มักนิยมเรียกว่า พาราณสี โดยมากเขียนเป็น กาสี). กาศินคร ส. น. กรุงแห่งชนชาวกาศี (คือพาราณสี).

กาศิก ส. (ป. กาสิก) ว. มาจากแคว้นกาศี; เหมือนไหม, แกมไหม, กาศิกพัสตร์ ส. น. ผ้าเนื้อละเอียดมาจากกาศี.

กาศี (คือ กาศี นั่นเอง แต่เป็นสกรรมก์) ส. (ป. กาสี) น. เมืองพาราณสี.

กาษฐะ ส. (ป. กฏฺฐ) น. ไม้, ฟืน, ท่อนไม้, ขื่น ไม้, ตุ้น; ไม้วัก (คือใช้ในมาตราวัด).

กาษา, กาสา น. ผ้าชนิดหนึ่ง.

กาษายะ ส. (ป. กาสาย, กาสาว) น. สีแดงเจือสีน้ำตาล, ผ้าสีอย่างนั้น. ก. ย้อมด้วยสีแดงอ่อน.

กาสร [—สอน] ส. น. ควาย.

กาสะ ป. ส. น. การไอ. ใช้สำหรับเข้านามว่า ทรงพระกาสะ.

กาสา น. แร่มีสีเขียวคล้ายสังกรสี.

กาสายะ ดู กาษายะ.

กาสาวะ ดู กาษายะ.

กาสิก ดู กาศิก.

กาสี ดู กาศี.

กาหล [—หน] ส. น. กลองใหญ่ชนิดหนึ่ง; เสียง; แมว, ไก่. ไทยเราใช้หมายความว่า อึกทึก วุ่นวาย.

กาหลัง [—หฺลัง] ช. น. ชื่อเมืองหนึ่งในเรื่องอิเหนา.

กาหลา ๑ [—หะลา] ส. น. กลองใหญ่.

กาหลา ๒ [—หฺลา] ช. ว. เหมือนกอกไม้.

กาหลี [—หะลี] ส. น. หญิงสาว.

กาเหว่า [—เหฺว่า] น. นกคุเหว่า.

กาฬ ป. (ส. กาล) ว. ดำ. ดู กาล ๑ ด้วย. กาฬกัณณี ป. (ส. กาลกรฺณี) ว. ผู้มีใจหูดำ คือ คนมีลักษณะชั่ว, คนชั่วร้าย. ไทยมักใช้เพี้ยนไปว่า กาลกิณี และดู กาลกรรณี ใน กาล ๑ ด้วย. กาฬกิณี ดู กาฬกัณณี. กาฬบักษ์ น. ฝ่ายดำ, ข้างแรม. กาฬโรค ป. น. 'โรคดำ' เป็นชื่อโรคระยาดอย่างร้ายแรง.

กำ น. มือทั้งสองนวนเข้าไว้; จำนวนของเต็มมือที่กำเข้า; มาตราวัดข้อมของกลม กำหนึ่งยาวราวแปดนิ้วฟุต; เรียกผักหรือหญ้าที่มัดไว้ว่า ๑ กำ ๒ กำ; ชื่อลวดลายหรือตลับเกลียว. ก. เอามือกุมเข้าไว้, ทำมือให้งอนวนเข้า. กำเกร็ยก น. ชื่อการพนันใช้กำเบี้ยหรือเม็ดอ้อนๆ แล้วทายกัน. กำ-ดัด น. ชื่อการเล่นพนันอย่างใช้กำด้วยเบี้ยหรือเม็ดอ้อนๆ คล้ายกำเกร็ยก. กำถั่ว ก. เอาเบี้ยหรือเม็ดอ้อนๆ กำแล้วแบ่งออกกี่กลุ่มสี่ เป็นการพนันอย่างหนึ่ง. กำบั่น น. มือที่กำเข้าให้แข็ง เพื่อระยกหรือทุบ. กำมา น. ศอกคืบ คือศอกที่กำนวมมือเข้าเสีย กำ ก็เรียก เช่น สองศอกกำ คือ สองศอกกับอีกศอกคืบหนึ่ง. กำมือ น. มือทั้งสองนวมเข้า; จำนวนของเต็มมือที่กำเข้า. กำหมัด ดู กำปั้น.

กำ ว. สุกใส, แก่, จัด (มักใช้กับสีแดงหรือของที่สุก).

กำกวม น. นกชนิดหนึ่งสีเขียวปากแดงกินกุ้งและปลา. ว. เคลือบคลุม, ไม่ชัดแจ้ง.

กำกัด (กฎ) ก. จำกัดเข้า, จำกัดให้แคบเข้า.

กำกับ ก. ดูแล, ควบคุม.

กำกึ่ง ว. เท่าๆ กัน, เกือบพ้นกัน.

กำเกิน ว. เลยกัน, มากกว่า, ล่วงเกิน.

กำจร [—จอน] (ส. จรฺ) ก. ไปในอากาศ, ผุ้งไป.

กำจัด (ข. จฺรัก) ก. ขับไล่.

กำจาย (ข. จฺราย) น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยา. ดู กระจาย ด้วย.

กำชับ ก. สั่งซ้ำ, ทำให้ติดต่อกัน.
กำชาบ ก. ชาย, ทา, ชุ่มเข้าไป.
กำต้น น. ท้ายทอย, ส่วนที่ต่อกับศีรษะต่อกัน.
กำตัด ว. รุ่น, รุ่นสาว; เต็มที่.
กำเดา (ข. เขฺดา) น. ความร้อน; เลือดที่ออกทางจมูก; ไข้หวัด.
กำตาก น. ค่าภาษีอากรที่พระเจ้าแผ่นดินพระราชทานแก่พระยาผู้ยิ่งใหญ่ในครั้งโบราณ.
กำธร [—ทอน] ว. สั้น, หวั่นไหว, สะเทือน.
กำนล ข. น. เครื่องเซ่น, เครื่องบูชา, เครื่องคำนับ.
กำนัน น. ผู้ยิ่งกล้า, ผู้คุมแล, ผู้รักษา; ผู้ปกครองลูกบ้านเหมือนผู้ใหญ่บ้าน. ก. กัน.
กำมัล น. นางพนักงานในพระราชสำนัก; ของที่ให้กันด้วยความนับถือ.
กำเนิด น. ความเกิด. ก. เกิด, มีขึ้น, เป็นขึ้น.
กำเนียจ ดู เกยูร.
กำบัง ช. น. ดอกไม้. ก. ยัง, ซ่อน.
กำบัด ก. ขัด.
กำบิด ดู กรรบิด.
กำโบล [—โหน] (ป. ส. กโปล) ดู กโปล.
กำปั่น น. เรือเดินทะเลแบบชาวตะวันตก; หีบเหล็กสำหรับใส่เงินและของต่าง ๆ, หีบกันภัย. กำปั่นใบ น. เรือกำปั่นที่ใช้ใบ. กำปั่นไฟ น. เรือกำปั่นที่ใช้แรงไอน้ำ.
กำปั้น น. หมัด, มือที่กำสำหรับชก.
กำผลา [—ผฺลา] น. ง้าว.
กำพง ช. น. ท่าน้ำ, ตำบล.
กำพร้า [—พฺร้า] น. หนังชั้นนอกของคนและสัตว์. ว. ไร้บิดาหรือมารดาหรือทั้งสอง.
กำพอง น. ไม้สำหรับกำกันลูกกรงเรือนกระบือน.
กำพืด น. เทือกเถา, เหล่ากอ.
กำพุ น. ไม้กลึงสำหรับเย็บกับรวมร้อยชั่วโมง ชั่นิดร ชั่พุ่ม.
กำเพลิง [—เพฺลิง] ช. น. ขี้นไฟ.
กำแพง น. เครื่องล้อม, เครื่องกันกั้นด้วย อิฐ หิน หรือดิน. กำแพงเจ็ดชั้น น. ชื่อต้นไม้มีเนื้อเย็นชื่น ๆ ใช้ทำยา. กำแพงเตี้ย น. ไก่พันทางมีหงอนใหญ่เย็นจัด ๆ.
กำมลาศน์ [—มะลาด] ดู กมลาสน์ ใน กมล.
กำมเลศ [—มะเลด] ดู กมเลศ ใน กมล.
กำมะถัน น. ธาตุสีเหลืองติดไฟง่ายกลิ่นเหม็นฉุน ใช้ทำยาหรือทำดินปืน.
กำมะลอ น. ของทำเทียม.
กำมะหยี่ [—หยี่] น. ผ้าเนื้อเป็นขนนุ่ม.
กำมะหวิด [—หฺวิด] น. ผ้าคล้ายสักหลาด แต่เนื้อละเอียดกว่า.
กำมังละการ ช. น. ตำหนัก.
กำมังวิลิต ช. น. ตำหนักในสระ.
กำยาน น. ต้นไม้ชนิดหนึ่งมียางคล้ายชัน มีกลิ่นหอม ใช้เผา ขยน้ำและทำยา.
กำยำ ว. ล่ำสัน.
กำรอ (ข. กฺรอ) ว. เชื่องใจ.
กำราบ [—หฺราบ] ก. กราย; ทำให้หัดลาย, ทำให้กลัว.
กำราล ช. น. เครื่องสาก. ดู กราล.
กำเริบ ก. ทำพิษ; ลุกลาม, เข่อหยิ่ง, ฮึกเหิม.
กำไร น. ผลที่ได้เกินทุน. ว. (แผลงจากไกร) ยิ่ง, เกิน.
กำลัง (ข. ชฺลัง) น. แรง; เรียกจำนวนครั้งของเลขที่คูณตัวเอง. ก. สม, เหมาะ, พอดี. กำลังโคเถลิง,—วัวเถลิง น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยา.
กำลูน (ป. กลูน) ว. น่ากรุณา, น่าอนิจ, น่าสงสาร.
กำเลา (ข. เขฺลา) ว. โง่, ช้อน, ไม่รู้เท่าทัน, ไม่มีไหวพริบ.
กำเลาะ (ข. เขฺลาะ) ว. หนุ่ม.
กำไล น. ชื่อเครื่องประดับข้อมือ หรือข้อเท้า ทำด้วยเงินหรือทอง เป็นต้น.
กำสรด [—สด] ก. สลด, แห้ง, เศร้า.
กำสรวล [—สวน] ช. ก. เศร้า; คร่ำครวญ, ร้องไห้.
กำหนด [—หฺนด] น. กฎ, ข้อบังคับ. ก. หมายไว้, จำไว้, นัดหมาย.
กำหนัด [—หฺนัด] น. ความยินดี. ก. ยินดี.
กำเหนิจ [—เหฺนิด] น. ค่าช้างทำทองรูปพรรณ.
กำแหง ว. แข็ง, กล้า, เข้ม. ใช้ กำแหง ก็มี.
กิก ช. เสียงของแข็ง ๆ กระทบกัน.
กิ่ง น. ส่วนที่แยกออกไปจากต้น, แขนง.
กิงกร, กิงการ [—กอน,—กาน] ป. ส. น. ผู้ฉลาดว่าจะใช้อะไรบ้าง แล้วก็ทำตาม คือ คนใช้, ข้าว, ทาส. กิงกรี ส. น. ข้าวหญิง, เมียข้าว.
กิ่งก่า น. สัตว์สี่เท้าชนิดหนึ่ง คล้ายแย้ (โขราณเรียกว่า ขัมชาง).
กิ้งกือ น. ชื่อสัตว์เลือกคลานชนิดหนึ่ง ตัวกลม มีเท้ามาก.

กังโครง น. ชื่อนกชนิดหนึ่ง คล้ายโกลงแต่ตัวเล็กกว่า.

กังบุรุษ (แบบ) น. กินนร.

กังสุก [–สุกะ] ป. (ส. กึสุก) น. ไม้ทองกวาว.

กิจ, กิจจะ (ป. กิจฺจ; ส. กฤตฺย) น. การงานที่ควรทำ, สิ่งที่ควรทำ, การงาน. กิจจานุกิจ ป. น. การงานใหญ่น้อย หมายเอาการงานทั่วไป.

กิตกาล (ป. กิตฺติ+อาการ; ส. กีรฺติ+อาการ) น. อาการเล่าลือ; เสียงสรรเสริญ, ข่าวเลื่องลือ.

กิตาหยัน [–หฺยัน] ช. น. มหากาเล็ก.

กิตติ [กิดติ] ป. (ส. กีรฺติ) น. คำเล่าลือ, คำสรรเสริญ. ดู กิรติ ด้วย.

กิตติคุณ น. คุณที่เลื่องลือ.

กิตติศัพท์ น. เสียงเล่าลือ.

กิตติมศักดิ์ ว. ยกย่องเพียงเป็นเกียรติยศ.

กิตยากาล [กิตฺยากาน] ดู กิตากาล.

กิตาหรัง [–หฺรัง] น. เรือนแก้ว.

กิน ก. เคี้ยว, กลืน, กิน่เข้าไป; เสียไป, ทำให้หมดไป; ปกครอง. กินแจ น. การถือศีลอย่างจีนไม่กินของสดคาว. กินใจ ก. แคลงใจ, สงสัย. กินดิบ ก. กินง่าย ๆ ไม่ต้องลำยากในการแข่งขัน หมายความว่าชนะโดยง่ายดาย. กินตัว ก. ขากรรไกรไปเอง (ใช้สำหรับผ้าแพรและกระดาษ). กินตา ก. เสียดตา, ลวงตา, ดูยาก, สังเกตยาก. กินปลี น. นกเล็ก ๆ ชนิดหนึ่ง กินน้ำหวานในปลีกล้วยและดอกไม้. กินเปล่า ก. โดยปล่า ๆ ไม่ต้องคอยแทน. กินเพรา น. เวลากินข้าวเช้า, คราวกิน. กินเมือง ก. ปกครองเมือง. กินรูป ว. ใหญ่กินเขื่นเล็ก. กินลม ก. รัมลม, ตากลม, ต้านลม. กินแหนง ก. แคลงใจ, สงสัย.

กินนร [–นอน] ป. ส. น. 'คนอะไร' สัตว์ในนิยายชนิดหนึ่ง ตำราสันสกฤตกล่าวว่ามีตัวเป็นคนมีหัวเป็นม้า แต่ไทยเราประดิษฐ์รูปสัตว์ชนิดนี้ให้มีกายเบื้องล่างเป็นนก เบื้องบนเป็นคน.

กินรี [–นะรี] ป. ส. น. กินนรตัวเมีย.

กิมิ ป. (ส. กฤมิ หรือ กีรฺมิ) น. หนอน. กิมิชาติ ป. น. สัตว์ชาติหนอน, สัตว์ชนิดหนอน. ดู กฤมิ ด้วย.

กิมิชะ ป. (ส. กฤมิช) น. เส้นไหม. ว. เกิดจากหนอน, เป็นไหม, เป็นแพร.

กิระ ป. (เป็นคำนิบาต) แปลว่า ได้ยินว่า ไทยใช้เป็น ว. ว่าเล่าลือ เช่น คำกิระ หมายความว่า คำเล่าลือ.

กิรินี น. ช้างพัง.

กิริยา ป. (ส. กฺริยา) น. อาการ, การทำ; คำพูดส่วนหนึ่งในไวยากรณ์ ใช้ 'กริยา' อย่างสันสกฤต.

กิเลน น. ชื่อสัตว์สี่เท้าชนิดหนึ่ง คล้ายสิงโต มีในเรื่องนิทานจีน.

กิเลส [–เหฺลด] ป. (ส. เกฺลศ) น. อารมณ์ที่เกิดขึ้นในใจ และทำใจให้เศร้าหมอง.

กิโลกรัม [–กฺรัม] ฝ. น. ชื่อมาตราชั่งน้ำหนักตามวิธีเมตริก มีอัตราเท่ากับพันกรัม อักษรย่อว่า กก.

กิโลเมตร [–เมด] ฝ. น. ชื่อมาตราวัดตามวิธีเมตริก มีอัตราเท่ากับพันเมตร อักษรย่อว่า กม.

กิโลลิตร ฝ. น. ชื่อมาตราตวงตามวิธีเมตริก มีอัตราเท่ากับพันลิตร หรือหนึ่งเมตรเหลี่ยมลูกบาศก์ อักษรย่อว่า กล.

กิโลเมก [–มะกะ] ป. น. พังผืด. สันสกฤตเป็น โกฺลมนฺ แปลว่า ปอดเยื่องขวา.

กินกินธ์ [กิดกิน] (ในรามเกียรติ์เป็นชื่อกินธิ์) น. ชื่อภูเขาในชั้นยักษ์ใกล้แห่งอินเดีย มณฑลโอฆร มีถ้ำเป็นที่อยู่ของเจ้าลิงคือพาลี ผู้ถูกพระรามสังหาร.

กี น. เครื่องทอผ้า, เครื่องเย็บสมุก. ว. เท่าไร. เป็นคำประกอยคำอื่น เช่น กี่มากน้อย กี่วัน.

กี น. ครั้งก่อน. ว. ก่อน.

กี๋ จ. น. ฐานสำหรับรองเครื่องโต๊ะ และกระถางต้นไม้.

กีด ก. กั้น, ขวาง, เกะกะ.

กีบ น. เล็บที่หุ้มเท้าสัตว์บางชนิด เช่น ม้าและวัวเป็นต้น. กีบผ่า น. เป็นคำเรียกสัตว์บางจำพวก ที่เท้ามีกีบแยกออกเป็น ๒ ซีก เช่นวัวและควายเป็นต้น. กีบแรด น. ชื่อว่านชนิดหนึ่ง หัวคล้ายกีบแรด ใช้ทำยา.

กีรติ [กีระ–] ส. (ป. กิตฺติ, และกฺฤติกา) น. การทำ, การพูด, การประกาศ, เสียงประกาศอันดี, ชื่อเสียง, การเลื่องลือ, การเพื่องฟู. กีรติยุต ส. ว. มีชื่อเสียง.

กีฬา ป. (ส. กฺรีฑา) น. การเล่นแข่งขัน, การเล่นเพื่อความสนุก โดยมากเพื่อบำรุงแรง. ดู กรีฑา ด้วย.

กึก อ. เสียงของแข็ง ๆ กระทบกัน.

กึกก้อง ว. หวั่นไหว, สนั่น, กังวาน.

กึ่ง ว. ครึ่ง, กลาง.

กุ ๑ ว. ไม่มีมูล, เปล่า.

กุ ๒ ป. ว. ชั่ว, น่าเกลียด, น้อย. กุกรรม น. การชั่ว,

การไม่กิ.

กุก อ. เสียงไก่เรียกลูก, เสียงหนู, เสียงนก, เสียงของแข็งๆ กระทบกัน.

กุกกัก ว. ติกขัก, ไม่สะดวก. อ. เสียงดังเช่นเสียงคันสิ่งของ หรือฉลองสิ่งประดู.

กุกกุฏ ป. ส. น. ไก่, ไก่ป่า.

กุกกุฏี ส. น. ไก่ตัวเมีย; ระฆัง.

กุกกุร ป. ส. น. สุนัข, ลูกสุนัข.

กุก่อง ว. รุ่งเรือง, สุกใส.

กุ้ง น. สัตว์น้ำตัวยาวมีก้ามและคันธนูที่ส่วนหัว มีหลายชนิด ทั้งในน้ำจืดและน้ำเค็ม. กุ้งก้าม น. กุ้งตัวเล็กแต่ก้ามใหญ่อยู่ ติกก้ามคันปาง ๆ. กุ้งติกชัน ก็เรียก. กุ้งก้ามกราม น. กุ้งตัวใหญ่ มีก้ามใหญ่โคร่งคร่างเป็นหนาม. กุ้งก้ามเกลี้ยง น. กุ้งตัวย่อมกว่ากุ้งก้ามกราม แต่ก้ามเกลี้ยง ๆ ไม่ใหญ่นัก. กุ้งเต้น น. กุ้งตัวเล็กตัดกันเกลี้ยง. กุ้งฉอม น. อาหารชนิดหนึ่ง ใช้กุ้งหมักกับข้าวคั่ว. กุ้งเจ่า น. อาหารชนิดหนึ่งคล้ายกุ้งฉอม. กุ้งชันกาด [—ชันนะ—] น. กุ้งชนิดหนึ่งตัวแดง ๆ มักทำเป็นกุ้งพ็ด หรือกุ้งเต้น. กุ้งนาง น. กุ้งตัวเล็กกว่ากุ้งก้ามเกลี้ยงนิดหน่อย. กุ้งฝอย น. กุ้งตัวเล็ก ๆ. กุ้งพ็ด น. กุ้งเค็มที่ตากแห้งแล้วเอาใส่ถุงหรือกระสอบข้ามพักหรือฟากให้เปลือกหลุดออก. กุ้งแห้ง ก็เรียก. กุ้งไม้ น. กุ้งเสียบไม้ตากแห้งใช้เป็นอาหาร. กุ้งส้ม น. อาหารทำด้วยกุ้งหมัก คล้ายปลาร้า มีรสเปรี้ยวเค็ม. กุ้งแห้ง ดู กุ้งพ็ด.

กุ้งยิง น. ผีตัวเล็ก ๆ ชนิดหนึ่งของยักษ์.

กุงอน [—งอน] ข. น. นกชนิดหนึ่ง.

กุงาน ข. น. ท่าน.

กุโงก ข. น. นกยูง. กระโงก ก็ใช้.

กุจ น. ชื่อหญิงคนใช้ของนางไกยเกษีในเรื่องรามเกียรติ์ ในรามายณะฉบับสันสกฤต เป็นนางค่อม ชื่อ มนถรา สาวใช้ของนางไกยเกษี.

กุจร [—จอน] ส. น. ภาวที่อยู่ประจำ. ก. ไปช้า ๆ, คลาน; ทำให้ชื่อเสียงเสีย. ว. เลว, ต่ำช้า.

กุญจนาท [กุนจะนาด] ดู ไกญจนาท.

กุญแจ (ป.ส.กุญฺจิกา) น. เครื่องทำด้วยเหล็กและทองเหลือง สำหรับขันประดู หรือลิ้นชัก เป็นต้น มีลูกไขเปิดปิดได้.

กุญชร ๑ [กุนชอน] ป. ส. น. ช้าง; เลข ๘ (เพราะช้างประจำทิศมี ๘ กระกูล). กุญชรกร ส. น. งวงช้าง.

กุญชราศน์ ส. น. 'อาหารแห่งช้าง' คือต้นมะเกือ.

กุญชร ๒ [กุนชอน] ป. ส. ว. ประเสริฐ: เป็นคำท่อท้ายสมาส เช่น มุนิกุญชร = พระมุนีผู้ประเสริฐ ราชกุญชร = พระราชาผู้ประเสริฐ.

กุญชราศน์ [กุนชะราด] ดูใน กุญชร ๑.

กุญชรี [กุนชะรี] ป. ส. น. ช้างพัง.

กุฏี ดู กระฎี.

กุฏุมพี ป. (ส. กุฏุมฺพิน) น. คนมั่งมี, คนมีทรัพย์สมบัติมาก; ผู้ครองเรือน, พ่อเรือน, ผู้ดูแลการบ้าน.

กุฏุมพินี ป. น. เมียกุฏุมพี, แม่เรือน.

กุฏุ ป. ส. น. เรือน; กระกูล; หม้อน้ำ, หม้อน้ำมีหู; ข้อม, หอยข; ค้อน; ทันไม้; ภูเขา. กุฏุธารกา ป. น. หญิงที่กระเทียดหม้อน้ำ คือหญิงคนใช้; ในสันสกฤตเป็น กุฏุการิกา, กุฏุหารกา.

กุฏฐัง ส. (ป. กุฏฺฐ) น. ชื่อโรคมีอาการให้ผิวหนังหนาและมีมลทินเท่ากุดเข้าไป, โรคเรื้อน.

กุฏิ [กุด หรือ กุดติ] ดู กระฎิ.

กุณฑ์ ป. ส. น. ไฟ; ภาชนะมีรูปเป็นหม้อ, อ่าง, ขามใหญ่, ขามโถม; หม้อน้ำมีหู, กระถางน้ำ, เต้าน้ำมีคอคอก (คือกุณโฑ ที่เราเขียนและพูดเป็น คนโท); หลุมกลม หรือปล่องไว้ดิน (สำหรับรับและรักษาน้ำหรือไฟ เทียบ อัคนิกุณฑ์), ย่อ. กุณโฑพร ส. ว. มีท้องเหมือนคนโท.

กุณฑล [—ทน] ป. ส. น. ตุ้มหู, เครื่องประดับหูที่ทำด้วยทอง เป็นต้น; ห่วง, ห่วงหู; กำไลมือ; ไข่, ขดเชือก.

กุณฑลธารณ์ ส. น. การใส่ห่วงหู.

กุณฑี [—ที] ป. ส. น. หม้อน้ำ, หม้อน้ำมีหู, เต้าน้ำ (เราเขียนและพูดเป็น คนที).

กุณโฑ [—โท] ดู กุณฑ์.

กุณป [กุนะปะ] ป. ส. น. ศพ. กุณปคนธ์ ส. ว. มีกลิ่นเหม็นเหมือนศพ.

กุณาล ป. ส. น. นกคุ่มเหว่า.

กุณี, กุณี ป. ส. น. แขนที่คู้เข้า, แขนคอก. ว. ง่อย, กุด, ลีบ, หงิก. (ไทยใช้ว่า กระเช้า ก็มี).

กุด น. บึง. ก. ตัด. ว. ด้วน, เหี้ยนไป.

กุดั่น น. ทองจำหลักลายผสมพลอยประดับ, เครื่องทองประดับพลอย; ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง.

กุฑัณฑ์ น. เกาทัณฑ์, ธนู.

กุน น. หมู, ปีนักษัตรที่ ๑๒.

กุนที [กุนนะทิ] ป. น. แม่น้ำน้อย ๆ, แม่น้ำเล็ก ๆ, (กุ ๒ + นที).

กุบ น. ผักหนังรู(ปลี)เหลี่ยมกว้างยาวสั้นๆ ใส่กระถางดินทองราว ๔๐๐ แผ่น สำหรับปิดทองใบเพื่อให้เป็นทองคำเปลว ก็อกดินทองใบเป็นชิ้นเล็ก ๆ ซ้อนสลับกับกระดาษซึ่งอยู่ในกุบแล้วเอาวางลงบนหิน เอาก้อนหินลงบนกุบนั้น จนทองข้างในบางพอใส่กระดาษสำหรับปิดทองคำเปลวได้. กุบกับ ก. อาการเดินหรือคลานกระถกกระถก เช่น เต่าเดิน.

กุเปรัน น. ชื่อโอรสท้าวสัสเดียนในเรื่องรามเกียรติ์ ครองเมืองลงกา ในรามายณะฉบับสันสกฤต คือ ท้าวกุเพร โอรสท้าวปุลัสตยะ. ดู กุเพร.

กุเพร [—เพน] ส. (ป. กุเวร, สันสกฤตชั้นหลังก็เป็น กุเวร) น. (ชั้นเดิม) ชื่อของเจ้าแห่งพวกภูตร้าย มีนามว่า ไพศรพณ์, (ภายหลัง) ชื่อเจ้าแห่งทรัพย์สมบัติ (ซึ่งคำสามัญ เรียกว่า แม่พระศพ หรือ แม่ประศพ ยกให้เป็นใหญ่ในข้าว เป็นท้าวโลกยาลผู้ครองฝ่ายเหนือ), เป็นจอมแห่งยักษ์ (ก็อกเรียกว่า ท้าวกุเปรัน เจ้าลงกา ในรามเกียรติ์), เรียกว่า เปาลัสตยะ ก็ได้ แปลว่า ลูกท้าวปุลัสตยะ, เรียกว่า ไพศรพณ์ ก็ได้ เพราะยักษ์ก็มีอีกชื่อ ๑ ว่า วิศรพ มารดาชื่อ อิฑวิฑา. ท้าวกุเพร์มีพี่เหยง ๔ ตัวเท่านั้น แต่มีขาถึง ๓ ขา (สันนิษฐานกันว่าขาที่ ๓ คงเป็นไม้ตะบอง).

กุเพรศรี ส. น. เขานแห่งท้าวกุเพร ก็อหิมาลัย.

กุม ก. จับ, เกาะ, ยึด, ถือ.

กุ่ม น. ชื่อต้นไม้มี ๒ ชนิด คือกุ่มน้ำและกุ่มบก.

กุมพล [—พน] น. ชื่อยักษ์ในเรื่องรามเกียรติ์ ในรามายณะฉบับสันสกฤตเรียกว่า กพนธ์ เป็นยสูร มีแต่ครึ่งตัว หน้าอยู่ที่ท้อง มีแขนยาว.

กุมภ์ ป. ส. น. หม้อน้ำ, หม้อน้ำเล็ก ๆ, หม้อน้ำมีหู, กุณโฑน้ำปากกว้าง; หม้อกระดูก, โกศ; ชื่อราศีที่ ๒ ก็อหมู่ดาวนักษัตรอันมี ๑๐๘ ดวง หรือ ๑๕๒ ดวง. ชื่อราชสลุกกุมภกรรณ. กุมภกรรณ ส. น. ผู้มีหูเหมือนหม้อ ชื่อราชส (ในเรื่องรามเกียรติ์และในรามายณะนั้นท้าวราพณาสูร นอนหลับทอกละ ๖ เดือน แล้วจึงตื่นขึ้นกินอาหารอย่างตระการ). กุมภการ ส. น. ช่างหม้อ. กุมภศาลา ส. น. โรงทำหม้อ. กุมภัณฑ์ ป. (เห็นจะเป็นคำปรากฤตซึ่งแผลงจาก กุมฺมาณฺฑ) น. ผู้มีลูกอัณฑะเหมือนกุมภะ อสุรจำพวกหนึ่ง (ซึ่งพระรูปรสฉัตติที่ศีรษะ) เป็นยวิราชของท้าววิรูฬหกอยู่ทิศใต้. กุมภัณฑยักษ์ น. ชื่อโรคลมอย่างหนึ่ง. กุมภาพันธ์ ป. น. เดือนอันเนื่องด้วยราศีกุมภ์, ชื่อเดือนที่ ๒ ตามสุริยคติ.

กุมภนิยา [กุมพะ—] น. ชื่อพิธีบูชาญแห่งอินทรชิตในเรื่องรามเกียรติ์. ในรามายณะฉบับสันสกฤตเป็น นิกุมภิลา สถานที่อินทรชิตบูชาญด้วยเลือด เพื่อทำคนให้เป็นกายสิทธิ์ เป็นย่านอยู่ทางทวารทิศตะวันตกแห่งกรุงลงกา.

กุมภาพันธ์ ดู ในกุมภ์.

กุมภิล์ ป. (ส. กุมฺภิร) น. จระเข้.

กุมม์ ดู กูรมะ.

กุมาร ป. ส. น. ผู้กายว่าย ก็อ เด็ก, ลูก; เจ้า; ชื่อพระขันธ์หรือการคฺเกย. กุมาราคาร ส. น. ห้องเด็ก ห้องเล่นสำหรับเด็ก.

กุมารี ป. ส. น. เด็กหญิง กำหนดกันว่ามีอายุแค่ ๑๐ ถึง ๑๒ ขี้.

กุมุท ป. ส. น. ขัวขาว; ขัวแดง; ที่สันนิษฐานกันแล้วว่าได้แก่อุบลชนิดขาว ก็อขัวชนิดที่บริโภคเป็นอาหารได้ มีกลีบยาวในราวกลางเดือน ๑๒ ณ เวลาราตรี; เงิน; สังขยาจำนวนสูงเท่ากับ๑๐,๐๐๐,๐๐๐กำลัง๑๕ หรือ ๑๐ ๑๐ ตามหลัง ๑๐๕ ตัว. กุมุทนาถ ส. น. เจ้าแห่งดอกขัว ก็อพระจันทร์. กุมุทบดี ดู กุมุทนาถ. กุมุทพันธุ์ ส. น. พระจันทร์. กุมุทวัน ส. น. สระขัว.

กุย น. ชื่อสัตว์ชนิดหนึ่งมีเขา.

กุ่ย อ. เสียงร้องเยาะ.

กุยช่าย น. ผักชนิดหนึ่ง

กุยเฮง จ. น. เสือชนิดหนึ่งมีแถบจันทีมีคุมตรงอก.

กุรุ, กุรุร [กุระรุ, กุรุระ] ป. (ส. กุรุร) น. นกเขา, เหยี่ยว ก็ว่า.

กุรุ ป. ส. น. ชาวอินเดียจำพวกหนึ่ง. ดู กุรุรัฐข้างหน้า.

กุรุเกษตร ส. น. สนามแห่งพวกกุรุ ชื่อสนามรบระหว่างพวกกุรุและเหล่าปาณฑพ ในเรื่องมหาภารตยุทธ์.

กุรุนนท์ ส. น. เชื้อสายแห่งกุรุ (เช่น พระอรชุน พระยุธิษฐิระ). กุรุพินท์ ส. น. แก้วทับทิม. กุรุรัฐ ส. น. แคว้นแห่งประชากุรุ.

กุเรบัน ช. น. ชื่อกษัตริย์ในเรื่องอิเหนา.

กุเรา น. ปลาน้ำเค็มชนิดหนึ่ง.

กุล [กุน หรือ กุละ] ป. ส. ที่ไทยเราใช้ว่า ตระกูล หรือ สกุล) น. ฝูง, หมู่, พวก; ประชุม (โคกุละ—ฝูงโค), ชาติ (พราหมณกุล—ชาติพราหมณ์); ตระกูล, เผ่า,

กอเหล่า, เชื้อสาย, แซ่; เรือน, ที่อยู่, สำนัก, (ราชกุล —ราชสำนัก), ที่อันสูงทรงเป็นใหญ่, สูง, สุด, (กุลคิริ—เขาอันเป็นประธาน) ที่เราใช้ 'สกุล' หมายเฉพาะเผ่าเหล่ากอเชื้อสาย เท่านั้น. กุลกันยา ส. น. เด็กหญิงในตระกูลดี. กุลครู ส. น. หัวหน้าตระกูล. กุลชน ส. น. คนผู้เกิดในตระกูลดี, คนมีตระกูล. กุลชาต ส. ว. ซึ่งเกิดในตระกูลดี. กุลดิลก ส. น. ผู้งามชวัญของตระกูล, เผดิมตระกูล. กุลทูสก ป. น. ผู้ประทุษร้ายต่อตระกูล หมายความถึงเกิดมาชั่วประจบตระกูลต่าง ๆ ด้วยอาการที่ผิดวินัย. กุลเทวดา ส. น. เทวดาประจำตระกูล. กุลธรรม ส. น. ธรรมเนียมอันดีแห่งตระกูล. กุลธิดา ส. น. ลูกหญิงผู้มีตระกูล. กุลนาม ส. น. ชื่อตระกูล. กุลบุตร ส. น. ลูกชายผู้มีตระกูล. กุลบุรุษ ส. น. คนมีตระกูล. กุลประสูติ ส. ว. ซึ่งเกิดในตระกูลดี. กุลมิตร ส. น. มิตรของตระกูล. กุลสตรี ส. น. หญิงมีสกุลและมีความประพฤติดี, หญิงผู้ควรเคารพ. กุลสันตติ ส. น. วงศ์ญาติ. กุลเสวก ส. น. ข้าผู้ประเสริฐ. กุลาจาร ส. น. ความประพฤติอันสมควรแก่ตระกูล. กุลาจารย์ ส. น. อาจารย์ประจำตระกูล, ชีต้น. กุโลปเทศ ส. น. นามสกุล.

กุลา น. ว่าวชนิดหนึ่ง รูปเป็นห้าแฉก รูฟ้า ก็เรียก.

กุลา, กุลหล่า น. ชนชาติต้องสู้และไทยใหญ่.

กุลาวกะ [—วะกะ] ป. น. รัง, รังนก.

กุลี ๑ ส. น. พี่หญิงของเมีย.

กุลี ๒ น. คนงาน; จำนวนผ้า ๒๐ ผืน.

กุลีกุจอ ว. กลมเกลียวกันโดยชะมักเขม้น.

กุเลา น. ปลากุเรา.

กุแล น. ปลาชนิดหนึ่งคล้ายปลากุเรา แต่ตัวเล็กกว่า.

กุไล น. กุแหละ, เรือชุดชนิดหนึ่ง.

กุเวร ดู กุเพร.

กุสราช น. ผ้าชนิดหนึ่ง มีดอกคล้ายผ้าลาย เนื้อหยาบหนา.

กุศล ส. (ป. กุสล) น. สิ่งดีดี, สิ่งดีชอบ; บุญ. ว. ถูกต้อง, สมควร, เหมาะ, งาม, สบาย, ไม่มีโรค, เรียบร้อยดี; มั่งคั่ง; รอบรู้, ชำนิชำนาญ, คล่องแคล่ว, ฉลาด. กุศลปริศนา (ส. กุศลปฺรศฺน) น. การถามโดยไม่ตรงความสุขสบาย เช่น ถามว่า 'ท่านสบายดีหรือ?'

กุส [กุสะ] ป. (ส. กุศ) น. หญ้าคา; ข่า; สลาก.

กุสาวหาร (กุส + อวหาร) ป. น. การลักด้วยสลาก. ดู อวหาร ด้วย.

กุสล (ไท) น. กุศล.

กุสาวดี [—วะดี] ป. (ส. กุศาวดี) น. ชื่อเมืองของพระกุศ โอรสพระราม.

กุสินารา ป. (ส. กุศนคร) น. ชื่อเมืองที่พระพุทธเจ้าปรินิพพาน.

กุสุม [กุสุมหรือกุสุมะ] ป. ส. น. ดอกไม้. กุสุมเกตุ ส. น. ผู้มีดอกไม้เป็นธง คือพระกามเทพ. กุสุมนคร, กุสุมบุร ส. น. ชื่อเรียกเมืองปาฏลิบุตร. กุสุมาสพ ส. น. น้ำแห่งดอกไม้ คือ น้ำผึ้ง.

กุสุมภ์ ป. ส. น. ดอกคำ.

กุสุมา ป. ส. น. ดอกคำ.

กุหกะ [กุหะกะ] ป. ส. น. การขี้, การขี้ยอก, การล่อลวง, การไม่จริง, การเท็จ, โกหก; การเล่นกล. กุหกชีวี ส. น. ผู้หากินด้วยการลวง, ผู้หากินด้วยการโกหก; คนเล่นกล.

กุหนุง [—หุนุง] ช. น. ภูเขา.

กุหลาบ [—หฺลาบ] (บ. กุลาบ) น. ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ดอกหอม ก้านเป็นหนาม ใช้ทำ ๆ.

กู ส. ข้า, เรา, ฉัน.

กู่ น. กุฏิ, ศาลา, อาวาส. ก. ร้องเรียกด้วยเสียงเป็นสัญญาณ โดยปกติเปล่งเสียงรู้!

กู้ ก. เอาชน; ยืมเงินโดยให้ดอกเบี้ย; ทำให้คืนดังเก่า.

กู๊ก น. นกคล้ายนกฮูกหากินกลางคืน.

กูฏ ป. ส. น. กระดูกหน้าผากอันยื่นออกมา; กะโหลก; เขาสัตว์; ยอดแห่งภูเขา; ช่อฟ้า; หัว คือสิ่งอันสูงที่สุด; การฉ้อ, การโกง, การปลอม, การลวง, การล่อหลอก, ความไม่จริง, ความเท็จ. กูฏกรรม ส. น. การทำโกง; กล. กูฏการ ส. น. การโกง; คำพยานเท็จ. กูฏยนตร์ ส. น. กับทริกรงสำหรับดักเนื้อหรือนก (จั่นห้าว, ฟ้าทับเหว, พระเนียด ร ล ว). กูฏาคาร ส. น. ห้องชั้นบน (เล่าเต๋ง), หอบนหลังคา, เรือน, เรือนมียอด เช่น ปราสาท. ใช้ว่า กูฏาคาร ก็มี. กูโฏบาย ส. น. กล, อุบายโกง.

กูฏาคาร ดูใน กูฏ.

กูโฏบาย ดูใน กูฏ.

กุณฑ์ น. ไฟ, หลุมไฟ, หม้อไฟ.

กูด น. ชื่อผักชนิดหนึ่งคล้ายใบไทรา. ว. หงิก.

กูน ข. น. ลูก.

กูบ น. ประทุนรถ, ประทุนหลังช้าง.

กูรมะ [กูระมะ] (ป. กุมฺม; ส. กูรฺม). น. เต่า, กระพายน้ำ; แผ่นดินซึ่งนับว่าเป็นเต่าลอยอยู่ขุนน้ำ. กูรมปุราณะ ส. น. คัมภีร์ปุราณะว่าด้วยกูรมาวตาร เป็นคัมภีร์ที่ ๑๕ แห่งคัมภีร์ปุราณทั้ง ๑๘.

กูรมาวตาร ส. น. อวตารเป็นเต่า เป็นอวตาร ปางที่ ๒ แห่งพระวิษณุ (พระวิษณุ อวตารเป็นเต่า รองภูเขามันทระซึ่งทะลุลงไปได้โลกในคราวกึ่งกวนเกษียรสมุทรทำน้ำอมฤต เพื่อมิให้ทะลุลงไปได้อีก).

กูล ป. ส. น. ผึ้ง, ตลิ่ง, ที่ลาดลง, โคก, เนิน.

เก ว. เน, ไม่ตรง, ไข้ไป.

เก่ ว. เข้าที่ เช่น ใช้ว่าไม่เป็นเก่—ไม่เข้าที.

เกี ย. ว. ปลอม, เทียม, ไม่จริง.

เกี๋ ว. งาม หมายความว่า เข้าท่วงเข้าที.

เกก ว. เก, เฉไป; ใช้พูดสำหรับเขาคว่ายที่ปลายเฉออกไม่เข้ารูปกัน เรียกว่า เขาเกก หรือเสาเชื่อนที่เฉออก เรียกว่า เชื่อนเกก.

เกิก ย. ก. ขัดใส, ไม่ใช้.

เกกมะเหรก [—เหฺรก] ก. เกเร.

เก้กัง ว. โซเซ, เกระกระ, เปะปะ.

เกิ่ง ก. กะคู, คาดคู, กำหนดเอา; ทำให้แข็ง.

เก่ง ว. กล้า, เข้มแข็ง, ไม่แพ้ใคร, เชี่ยวชาญ.

เก๋ง น. รูปเรือนแบบจีน; เครื่องยังแกงที่ต่อด้วยไม้ สำหรับเรือและรถ.

เก้งก้าง ว. เกะกะ, พาดกันเพ่นพ่าน, ไม่เป็นระเบียบ.

เกือ น. แก้วประกับ.

เกจิ ป. ว. พวกหนึ่ง, บางพวก, บางเหล่า. เกจิอาจารย์ น. อาจารย์บางพวก.

เกณฑ์ ป. (เคยเห็นแต่ในปกรณ์ฝ่ายไทยเรา) ก. บังคับ, กำหนดหมาย. เกณฑ์เมืองรั้ง น. กำหนดงราชการ ซึ่งเป็นตำแหน่งสำรองผู้ว่าราชการจังหวัด.

เกด น. ชื่อต้นไม้ชนิดใหญ่ชนิดหนึ่ง; ลูกรุ่นแห้งชนิดหนึ่ง เรียกว่า ลูกเกด.

เกตุ [เกด] ป. ส. น. สิ่งอันรุ่งเรือง, สิ่งอันเห็นชัด, ความรุ่งเรือง; ตะเกียง, เปลวไฟ; เวลากลางวัน; รูปร่าง; เครื่องหมาย, ธง; ประธาน, ผู้นำ, ผู้ยิ่งใหญ่; ดาวหาง, ดาวเกตุ, ผีพุ่งไต้, หางนาค (ในคำราศาสตร์ นับเป็นดาวที่ ๙ ในนพเคราะห์ เรียก ดาวพระเกตุ). เกตุดารา ส. น. ดาวหาง. เกตุมาลา ส. น. พระรัศมีซึ่งเปล่งอยู่เหนือพระเศียรของพระพุทธเจ้า; มวยผม.

เกทาร ป. ส. น. ทุ่ง, นา, ลาน, สนาม.

เกน ข. น. นาง.

เกน ๆ ว. ย่อย ๆ, เนือง ๆ, (สำหรับการพูด เช่น ร้องทรัยยอกอยู่เกน ๆ).

เก่น ก. เช่น, หนัก, แรง, เร่ง.

เกนิบาต ป. ส. น. หางเสือเรือ, แจวใหญ่ซึ่งใช้เป็นหางเสือ.

เกี๊ยบ ก. รวมไว้, รักษาไว้; ปิดเอา, เก็บเอา, หยิบเอา.

เกม อ. น. การเล่นแข่งขัน.

เกย น. ที่ทำไว้สำหรับพระเจ้าแผ่นดินเสด็จก้าวขึ้นลงในเวลาทรงช้าง และทรงราชยาน. ก. แล่นขึ้นไปค้างอยู่บน, เลยขึ้นไปบน. เกยลา น. เกยเล็กซึ่งยกไปได้.

เกยูร [—ยูน] ป. ส. น. สายสร้อย, ทองต้นแขน, กำไล.

เกรง [เกฺรง] ว. กล้า, ขยาด, ขาม, ไม่กล้า.

เกร็ง [เกฺร็ง] ว. แข็ง, ทำกล้ามเนื้อให้แข็ง.

เกร็ด [เกฺร็ด] น. ห้วงน้ำแคบที่ต่อห้วงใหญ่ทั้งสองข้าง; ส่วนย่อย, ส่วนเบ็ดเตล็ด เช่น ตำรายาเกร็ด.

เกรน [เกฺรน] น. มาตราซึ่งของมีค่าของอังกฤษ.

เกร่อ [เกฺร่อ] ว. มาก, ฟูมฟาย.

เกรอะ [เกฺรอะ] ก. กรอง, ทำให้น้ำหมดไป; สะสมอยู่มาก. เกรอะกรัง ว. ติดแน่น; หมักหมม, มีมาก.

เกราฎิยบัณฑ์ [เกราดิยะบัด] (ป. เกราฎิย + ส. ปณฺฑ) น. พวกสอพลอชนะไหนเล่นด้วย อย่างที่เรียกกันว่า คนนกสองหัว, คนคอนช้างเกเร, คนโอ่อวด.

เกราะ [เกฺราะ] น. เครื่องหุ้มกายหรือหุ้มเรือรบรถรบ สำหรับป้องกันศัสตราวุธ; ไม้สำหรับตีเป็นเครื่องสัญญาณ. ว. แห้งสนิท, ผาก เช่น มะขามเกราะ แห้งเกราะ.

เกริก [เกฺริก] ว. กึกก้อง, กัง, สนั่น, เลื่องลือ, ยิ่ง; คำนี้ถ้า เอิก นำหน้า อ่านว่า กะเหริก คือ เอิกเกริก [เอิกกะเหฺริก].

เกริน [เกฺริน] น. ส่วนที่ต่อออกมาสองข้างยุยกเชิงรูปจอน สำหรับตั้งฉัตร; เครื่องเลื่อนของหนักขึ้นขนฐานสูง หรือลงที่ต่ำ เช่น ใช้เลื่อนพระโกศขึ้นยุยกหรือขนมาส (ไทย).

เกริ่น [เกฺริ่น] ก. ร้องเรียก, ร้องหา; ให้เสียง, ให้โกยินเสียง;

ยอกล่วงหน้า. น. เครื่องมือขยักว่านำชนิดหนึ่ง.

เกรียก [เกฺรียก] น. ระยะยาวชั่วนวแม่มือกยันวชากางออก. ก. ผ่า, ฉีก; เสี้ยว, ทำให้เป็นเสี้ยวเล็กๆ, ผ่าเอาแค่นั้อย.

เกรียง [เกฺรียง] น. เครื่องมือสำหรับใช้ในการถือปูน ทำด้วยไม้หรือเหล็ก เป็นรูปแบน ๆ. ว. ใหญ่, ยิ่ง, มาก.

เกรียน [เกฺรียน] ว. เหี้ยน, สั้น.

เกรียบ [เกฺรียบ] น. ครกกังชนิดหนึ่ง. ว. เปราะ, กรอบ.

เกรียม [เกฺรียม] ว. เกือบไหม้.

เกรียมกรม, เกรียมตรม ก. ระทมใจ.

เกรียว, เกรียวกราว [เกฺรียว,—กฺราว] ว. เสียงเซ็งแซ่. อ. เสียงไห่, เสียงเอ็ดอึงพร้อมกันหลาย ๆ เสียง.

เกรียว ก. เกือก, โกรธ.

เกรียวกราด [เกฺรียวกฺราด] ว. กุร้าย, เหี้ยมโหด, ไม่ลดหย่อน, เกี้ยวเชิญ; กราดเกรียว ก็ใช้.

เกเร ว. ระราน, เกะกะ.

เกล็ด [เกฺล็ด] น. สิ่งหรือชิ้นสลักกันเป็นแผ่น ๆ เช่น เกล็ดปลาและสิ่งอื่น ที่มีลักษณะคล้ายกัน. ก. ขูดเมล็ดให้หักแล้วคายเปลือกทิ้งกินแต่เนื้อใน เช่น นกเกล็ดข้าว. เกล็ดกระดี่ น. ชื่ออาการโรคชนิดหนึ่งซึ่งเกิดชนิดหนึ่งคล้ายเรียกว่า ตาเกล็ดกระดี่. เกล็ดนาค น. ชื่อลายมีรูปเป็นกรวงกลม ซ้อนกันคล้ายเกล็ดปลา.

เกลศ [กะเหฺลก] ดู กิเลส.

เกลอ [เกฺลอ] น. เพื่อน.

เกลา [เกฺลา] ก. ฉากพอให้ไหลรู่, เหลา; ขัดถู, ทำให้เกลี้ยง. ว. เกลี้ยง.

เกล้า [เกฺล้า] น. หัว. ก. ขมวดผม. เกล้าผม, เกล้ากระผม ส. ฉัน (สำหรับพูดกับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่). เกล้ากระหม่อม ส. ฉัน (สำหรับพูดกับเจ้านาย).

เกลาส ดู ไกลาส.

เกลี่ย [เกฺลี่ย] ก. กระจายออกไปให้สม่ำเสมอกัน. เกลี่ยไกล่ ก. พูดให้ถูกลงกัน, พูดให้ปรองดองกัน, ทำให้มีส่วนเสมอกัน.

เกลียกล่อม [เกฺลียกฺล่อม] ก. ชักชวน, ชักนำมาด้วยความซ้อนวอน.

เกลี้ยง [เกฺลี้ยง] น. หญ้า.

เกลี้ยง [เกฺลี้ยง] ว. ไม่ขรุขระ; หมด, ไม่เหลือ, ไม่มีติดอยู่.

เกลียด [เกฺลียด] ก. เบื่อหน่าย; ชัง, ไม่ชอบ.

เกลียว [เกฺลียว] น. เชือกเส้นหนึ่ง ๆ ที่ฟั่นควบเป็นเส้นเดียวกัน; รอยสิ่งของที่พันกันคุนเกลียวเชือก; เรียกของอื่น ๆ ที่เข้ากันเป็นเกลียว เช่น เกลียวผม, เกลียวผ้า ฯลฯ. เกลียวกลม ดู กลมเกลียว.

เกลี่ยวคำ [เกฺลี่ยว—] ดู เปลี่ยวคำ.

เกลือ [เกฺลือ] น. ชื่อยาคุประสมชนิดหนึ่ง มีรสเค็ม ใช้ประสมอาหาร. เกลือกะตัง น. เกลือเกิดจากมูตร. เกลือจืด น. ชาคุชนิดหนึ่งเกิดในนาเกลือ แต่ไม่มีรสเค็ม เอาสะตุให้สุกแล้วราดน้ำให้แตกฟู แล้วเกรอะทำเป็นแข็งผักหน้า. เกลือด่างคลี น. ชื่อเกลือชนิดหนึ่งในตำรายา. เกลือฟอง น. ชื่อเกลือชนิดหนึ่งในตำรายา.

เกลือ [เกฺลือ] ก. กลัว, ระคน, เจือ.

เกลือก [เกฺลือก] ก. คลุก, เคล้า. สัน. หาก, ถึง, แม้, ทางที, เผื่อว่า.

เกลื่อน [เกฺลื่อน] ก. ทำให้ร้าย, ทำให้ยุ่ย, ทำให้สิ้นไป. ว. มาก, หลาย, ดาษดาษ, เรี่ยรายอยู่.

เกลื่อน [เกฺลื่อน] น. โรคผิวหนังขึ้นเป็นดวงขาว ๆ มีอาการคัน.

เกวล [เกวะละ] ป. ส. ว. เดียว, ล้วน, แท้; หนึ่ง, ไม่มีสอง; หมดจด; ล้วน, ไม่มีปน; ซึ่งเห็นแก่ตัว; ทั้งหมด, ทั้งสิ้น, เท่านั้น, อย่างเดียว.

เกวลี [เกวะ—] ป. (ส. เกวลินฺ) น. ผู้ที่ศึกษาเหลอหลอก, ผู้ที่สำรึก.

เกวลิน [เกวะ—] ดู เกวลี.

เกวัฏ ดู ไกวรรต.

เกวียน [เกฺวียน] น. ยานชนิดหนึ่งรูปคล้ายรถ; ชื่อมาตราตวงเท่ากับ ๔๐ สัดหรือ ๑๐๐ ถัง เป็น ๑ เกวียน. เกวียนหลวง น. มาตราตวงเท่ากับสองพันลิตรหรือสองกิโลลิตร อักษรย่อว่า กว.

เกศ [เกด หรือ เกสะ] ส. (ป. เกส) น. ผม ซึ่งเรามักใช้ว่าเกศา ในคำประพันธ์ใช้ว่า เกศ กิม, ผมคอ (แห่งม้าหรือสิงโต); ชื่อพระวรุณ, ชื่อพระวิษณุ. เกศกรรม ส. น. การแต่งผม. เกศมณฑล ส. น. กระหุมผม คือ แหยม. เกศเวษ ส. น. แหยม, กระหุมผม.

เกศพ [—สบ] ดู เกศว.

เกศริน, เกศรี [เกสะริน—] ดู เกสริน.

เกศว [เกสะ—] ส. น. ผู้มีผมยาวงาม, นามพระวิษณุหรือ กฤษณะ; ชื่อเดือนมารคศีรษะ (ธันวาคม).

เกสา ดู เกศ ใช้ในราชาศัพท์ว่าผม เช่นนายเรียกพระเกสา. เกสากันต์ ก. ตัดจุก, โกนจุก. (สำหรับยศหม่อมเจ้า).

เกสินี ส. (ป. เกสินี) น. นางผมยาว; ชื่อชีกาของพญาวิหคราช, ชื่อชายาของท้าววิรูปักษ์ มารดาของราหูผู้อสูร และกุมภกรรณ.

เกสี ส. น. ปอยผมกลางกระหม่อมพระพุทธ. ดู เกศีควัย.

เกษตร [เกสก] ส. (ป. เขตฺต) น. ทุ่ง, นา, ไร่, ที่ดิน; แดน, แคว้น; เรือน, เมือง, จังหวัด, แผนก, กอง, กรม; เมีย. เกษตรกร ส. น. ผู้ทำนา. เกษตรกรรม,—การ, —กิจ น. การทำนา. เกษตรบดี ส. น. เจ้าของนา, ชาวนา. เกษตรภูมิ ส. น. พื้นที่นา. เกษตรศาสตร์ น. วิชาว่าด้วยเกษตรกรรม. เกษตรสัมภา ส. น. แดนนา, พื้นที่นา.

เกษม [เกสม] ส. (ป. เขม) น. ความปลอดภัย, ความปราศภัย, ความพ้นภัย (ไทยเขียนเป็น เขษม ก็มี). เกษมสันต์ (+ ป. สนฺต), เกษมสานต์ ส. ว. สงบไปร่วงอารมณ์. ไทยเราหมายความว่า ชื่นชมยินดี.

เกษียณ [เกสียน] (ป. ขีณ; ส. กฺษีณ) ก. สิ้นไป; กำหนดค่าของอายุ, ปักขึ้นอายุ.

เกษียน [เกสียน] (แผลงมาจากเขียนอย่างสันสกฤต) น. ข้อความที่เขียนแทรกไว้เช่นในใบลาน. ก. เขียน. ว. เล็กน้อย.

เกษียร [เกสียน] (ป. ขีร; ส. กฺษีร) น. น้ำนม.

เกสร [—สอน] ป. ส. (ส. เกศร ก็มี) น. ขนควย, ผมคอ, สร้อยคอ (แห่งม้าหรือสิงโต); ส่วนของดอกไม้สำหรับประสมพันธุ์. เกสรวร น. หญ้าฝรั่น.

เกสรินี, เกสรี [เกสะรินี,—รี] ป. ส. น. ผู้มีสร้อยคอ คือสิงโต ม้า; ชื่อลิง ผัวของแม่หนุมาน. เกสรีสุต ส. น. ลูกแห่งเกสรี คือ หนุมาน.

เกสวะ [เกสะ—] ดู เกศวะ.

เก้อ ว. เขิน, กระดาก, ขวยใจ.

เกะ ว. สั้น.

เกะกะ ว. ไม่เรียบร้อย, กีด, ขัดขวาง.

เกา ก. เอาเล็บขูดที่ผิวหนังเพื่อแก้คัน; ครูดไปไม่อยู่กับที่ เช่น สมอเกา.

เก่า ว. ก่อน, แก่, นาน, คร่ำคร่า, ไม่ใหม่.

เก้า น. ชื่อการนับระหว่าง ๘ กับ ๑๐.

เกาทัณฑ์ (ป. ส. โกทณฺฑ) น. ธนู.

เกาบิน (ป. โกปีน) น. ผ้าสำหรับยึดของลี้ลับ; ของลี้ลับ.

เกาลัด จ. น. ชื่อต้นไม้เมล็ดจำนวนหนึ่ง มีผิวเมล็ดเปลือกแข็ง เนื้อข้างในมีรสหวานมัน.

เกาศัลย์ ส. (ป. โกสลฺล) น. ความเจริญสุข, ความอยู่สบาย; ความฉลาด, ความชำนาญ, ความคล่องแคล่ว. ดู เกาสัลย์ ด้วย.

เกาศามพี ส. น. ชื่อกรุงโบราณซึ่งเรียกกันว่าโกสัมพี. (ยังมีลิขิตไต้ความว่าอยู่ใกล้เมืองอโยธยา ในฝั่งแม่น้ำยมุนา ใกล้กับอัลหลาบาท เรียกชื่อให้ถูกอย่างหนึ่งว่า วัสยีคนะ).

เกาไสย [—ไส] (ส. เกาเศย; ป. โกเสยฺย) น. ผ้านกลม ไหม, ผ้าไหม; สิ่งที่ทำด้วยเรือกว้อยหญ้าคา.

เกาสัลย์ (มักใช้กันเป็นเกาศัลย์ ส.) (ป. โกสลฺล) ว. เป็นของแห่งชาวโกสล, เจ้าแห่งชาวโกสล.

เกาสัลยา [—สันยา] ส. น. อิกาแห่งเจ้าโกสล ชื่อชายาแห่งท้าวทศรถ และมารดาแห่งท้าวชนเมชัย; ชื่อชายาแห่งท้าวทศรถ (มารดาพระรามจันทร์ คือ พระรามในรามเกียรติ์ แต่เราเรียกว่า นางเกาสุริยา); ชื่อมารดาท้าวปาณฑุ.

เกาสุริยา ดู เกาสัลยา.

เกาหลี [—หฺลี] จ. น. ประเทศที่ติดต่อกับจีนทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ.

เกาเหลา [—เหฺลา] จ. น. (มาจากชื่อหอสูง หรือ ที่สูง). ไทยเราใช้หมายความว่าแกงร้อนของจีน.

เกาเหลียง [—เหฺลียง] จ. น. ชื่อเหล้าจีนกลั่นฉุนรสหวาน.

เก้าอี้ น. มักสำหรับนั่งมีพนัก.

เกาะ น. แผ่นดินมีน้ำล้อมรอบ. ก. จับ, กุม, ยึด, ฉุด, เหนี่ยวรั้ง.

เกาะแกะ ก. พูดเคาะ.

เกิด ก. เข็นขึ้น, มีรูป, คลอด, กำเนิด.

เกิน ก. ยิ่ง, มาก, เหลือ. ว. เลยไป. ย. เลย, พ้น, ข้าม.

เกี๊ยะ น. เครื่องเปลี่ยนความเร็วมาเป็นกำลังกันของเครื่องยนต์.

เกี๊ยกกาย น. กองเสบียง (เป็นส่วนหนึ่งในกองทัพ); หัวหน้าแห่งกองเสบียงนั้น. ก. คะเนกะกะกาย, ชวนชวาย.

เกี่ยง ก. รังเกียจกัน, ไม่ลงรอยกัน. เกี่ยงงอน ก. ทำแง่งอน, รังเกียจ, ไม่เต็มใจ.

เกี่ยจ ว. คด, ไม่ซื่อ, โกง; คร้าน. เกี่ยจคล ก. ช่อนกล.

เกี๊ยด น. เสาขึ้กไว้กลางลานสำหรับผูกควายในการนวดข้าว

ก. กัน, กีน. เกี่ยดกัน ก. หวงกันไว้, ทำอาการขัดขวาง.
เกี่ยน น. ข่าว, ทะเล.
เกี่ยมอี๋ น. ของกินชนิดหนึ่ง.
เกี่ยรติ, เกี่ยรติ์ [เกียด, เกียน] (ป. กิตฺติ; ส. กีรฺติ) ดู กีรติ. เกี่ยรติยศ น. ยศคือความสรรเสริญ. เกี่ยรติศักดิ์ น. ฐานะที่ได้รับความสรรเสริญ. เกี่ยรติสุกา น. ชายาพระศักรฺพนฺ.
เกี่ยว ก. กีด, เนื่อง, ข้องอยู่; กด. เกี่ยวข้อง ก. กีดก่อกัน, เนื่องกัน. เกี่ยวดอง น. ญาติข้างฝ่ายสามีหรือภรรยา.
เกี่ยว ๑ จ. น. คานหามของจีนอย่างหนึ่ง มีแก่งและเครื่องยัง.
เกี่ยว ๒ น. เครื่องสวมมุก. ก. ผูกรัก; เย็นวง; พูดให้รัก; พูดแทะโลม. เกี่ยวพาราสี คือเกี้ยวนั่นเอง. เกี่ยวลาย น. ชื่อผ้านุ่งอย่างดีชนิดหนึ่ง.
เกี่ยว น. ของกินอย่างหนึ่ง.
เกี่ยะ น. เกือกไม้แยยจีน; ตันสนเขา.
เกือ, เกือกูล ก. อุดหนุน, เจือจาน, ช่วยเหลือ.
เกือก น. รองเท้า.
เกือบ ว. ใกล้, ชิด, รวน, แทบ.
แก น. นกชนิดหนึ่งคล้ายกา. ส. เช็ง, เจ้า, เจา, ท่าน.
แก่ ว. จัด, เฒ่า, เก่า, นาน. ย. แก่ ใช้นำหน้าสัมประทานการกเป็นผู้รับ. แก่ดี ว. เฒ่ามาก. แก่แดด ว. 'แก่เพราะแดดเผา' คือหมายความว่าแก่ไม่น่านับถือ. แก่ตัว ว. ร่างกายคร่ำ, ดูคราวแก่เฒ่า, ช่างเข้าวัยคนแก่. แก่วัด ว. ยวชนาน.
แก้ น. ชื่อเบี้ยตัวโต ๆ สำหรับขูดผี (อีแก้ ก็เรียก). ก. ขยาย, คลาย; เปลี่ยนแปลง, ทำให้ดี; ทำให้หลุด, ทำให้หาย เช่นแก้โรค; ปลดเปลื้องข้อหา เช่นแก้คดี; อธิบายให้เข้าใจ อธิบายให้หายสงสัย เช่นแก้ปัญหา. แก้ไข ก. ทำส่วนที่เสียให้คืนดีอย่างเดิม. แก้แค้น ก. ทำตอบแทนให้หายเคือง. แก้ตัว ก. ปลดเปลื้องความผิดของตัว; พยายามให้ชนรู้คืนหรือได้เงินคืนในการที่คนแพ้แข่งขันไว้. แก้บน ก. ทำการเช่นสรวงให้แก่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามที่คนไหว้บนขานไว้. แก้เผ็ด ก. ทำตอบแทนแก่ผู้ที่เคยทำความเดือดร้อนแก่ตัวไว้. แก้หน้า ก. พยายามกู้หน้าหรือให้หายอายหน้าที่คนทำผิดไว้.
แก๊ก อ. เสียงเคาะไม้.
แกง น. อาหารของคาวที่ปรุงเย็นน้ำมีชื่อต่าง ๆ กัน ตามวิธีปรุงและของที่ประสม. แกงบวด น. ของหวานที่ใช้ผลไม้ เผือก มัน ต้มด้วยน้ำตาลและกะทิ.
แก่ง น. หินตั้งขวางทางน้ำ มักจะมีตามต้นแม่น้ำ; ก่าก, ที่ขวาง.
แกงได น. รอยขูดที่ทำไว้เป็นเครื่องหมาย เช่นลายมือหรือลงชื่อ เป็นต้น.
แกงแนง น. ไม้ค้ำยันเป็นรูปกากบาท ใช้ยันสิ่งที่ก่อสร้างมิให้เซหรือรวน.
แก่งแย่ง ก. ไม่ลงรอยกัน, แย้งกัน, ไม่ลงรอยกัน.
แกน น. ใจกลาง, เส้นที่อยู่กลาง; ไม้หรือเหล็กที่ยึดอยู่กลาง. ว. แข็งเป็นไตอยู่ข้างใน; ขัดสน เช่น อยู่แกน ๆ ไป, เต็มแกน.
แก่น น. เนื้อไม้แข็งที่อยู่ภายใน; หลัก, ประธาน. ว. แข็ง, กระด้าง. แก่นแก้ว ว. เกณฑ์มาก, ยิ่งในทางที่ดี. แก่นสาร น. สิ่งที่ดีงาม, สิ่งที่ดีจริง, สิ่งที่ไม่เหลวไหล.
แก๊ป [แก๊ย] อ. น. เครื่องทำให้ดินปืนระเบิด; ชื่อขนมชนิดหนึ่ง; ชื่อหมวกไม่มีปีก โดยมากมักมีกระบังหน้า.
แกม ว. เจือ, ปน, คละ, ระคน.
แก้ม น. เนื้อที่เป็นกระพุ้งอยู่ข้างปากทั้งสองข้าง. แก้มช้ำ น. ชื่อปลาชนิดหนึ่งจำพวกปลาเนื้ออ่อน.
แกรก [แกฺรก] อ. เสียงดังเหมือนเล็บขูดฟืน, เสียงเช่นเสียงเกิดจากการย่องหรือเล็ดลอด.
แกร่ง [แกฺร่ง] ว. แข็ง, แข็งกร้าว.
แกร็น [แกฺร็น] ว. เล็ก, ไม่โตขึ้น, คงที่, ทรงตัวอยู่อย่างนั้น, แคระ.
แกร่ว [แกฺร่ว] ว. ทน, ตรากตรำ.
แกล [แกฺล] น. หน้าต่าง (ในราชาศัพท์ว่าพระแกล). ก. พรากไป, พาไป.
แกล่ [แกฺล่] (ไว) ว. ใกล้, เกือบ.
แกล้ง [แกฺล้ง] ก. แสร้ง, จงใจทำให้ผิดความหมาย, ไม่ทำจริง, ทำให้ชักเย่อความประสงค์. แกล้งกลั่น, แกล้งกลึง ก. ตั้งใจรักสรรใส่.
แกลน [แกฺลน] ก. คราม, กลัว, เกรง.
แกลบ [แกฺลบ] น. เปลือกข้าว; ชื่อแมลงชนิดหนึ่งคล้ายแมลงสาบ แต่เล็กกว่ามาก; เรียกม้าชนิดตัวเล็กว่าม้าแกลบ.
แกล้ม [แกฺล้ม] น. อาหารที่กินกับเหล้าและยา. ก. สอด,

แทรก, ร่วม.

แกลลอน [แกน—] น. มาตราตวงของอังกฤษ.

แกล้ว [แกฺล้ว] ว. กล้า, องอาจ, เก่ง, ว่องไว.

แกละ [แกฺละ] น. ผมที่เขาไว้เป็นแหยมที่แง่ศีรษะ เรียกว่าผมแกละ.

แกแล น. ชื่อไม้ต้นชนิดหนึ่งมีแก่นเหลือง ใช้แก่นย้อมผ้าและทำยา.

แกว [อ่านเป็น ว สะกด] น. คนชาติไทยที่ยกไปตั้งอยู่ในเขตญวน คือชาติญวนเกี่ยวกัน; มันชนิดหนึ่งมีรสเอียน ๆ ใช้กินดิบ ๆ; เขาแสง, รงแกะระคาย (สำหรับขัดความ).

แก้ว ๑ น. ของสูงควรนับฉิดควรสงวน, ของประเสริฐ; เพชรพลอย; กระจก; ชื่อนกชนิดหนึ่ง ขนเขียว ปากแดง และจุ้มุ; ชื่อดวงหนอนซึ่งเกิดก่อนเป็นตัวแมลง; ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ดอกขาว กลิ่นหอม อีกชนิดหนึ่ง เนื้อแข็ง เหนียว มีลาย; ชื่อปลาชนิดหนึ่ง. **แก้วกุ้ง** น. มันกุ้งที่ยังเป็นก้อนอยู่ในหัว. **แก้วแกลบ** น. ศรกรันเกิดจากเถ้าแกลบที่แข็ง มีสีขาว คล้ายน้ำไก่; ชื่อหินอ่อนชนิดหนึ่ง สีขาวใส ใช้ทำยา. **แก้วตา** น. แววที่ใสอยู่ในลูกตา; ที่รักดังแก้วตา (ใช้พูดเป็นคำเปรียบ). **แก้วหู** น. เยื่อในหูที่สำหรับรับเสียง.

แก้ว ๒ ว. กล้า (ใช้อย่างเดียวกับ แกล้ว).

แกว่ง [แกฺว่ง] ก. โกวไปมา, ไม่อยู่นิ่.

แกว่น [แกฺว่น] น. แก่น. ว. แกล้วกล้า, ว่องไว.

แกะ น. สัตว์สี่เท้าชนิดหนึ่ง ขนใช้ทำผ้าสักหลาด. ก. สลัก, แกะออก.

ไก้ ก. แห่งตัวหรือแส่งกริยาให้ยิ่งกว่าธรรมดา. (คัดมาจากอาหรับว่าไก้หร่าน).

ไก่ จ. น. ชื่อขนมชนิดหนึ่งของจีน ทำด้วยแป้งเป็นแผ่น ๆ.

ไกก น. ไม้แขกรูปโค้งที่พาดคอวัวหรือควาย สำหรับลากเลื่อน. ธ. เสี้ยงกังอย่างเดียวไม้ด้วยกระดา. **ไกกเกก** ก. เกะกะ, ระราน, ไม่เรียบร้อย.

ไกกนท [ไกกะนก หรือ—กะนะทะ] ป. ส. น. ยังนกคง. ไทยมักใช้ว่า ไกกนุท.

ไกกนุท [ไกกะนุท] ดู ไกกนท.

ไกกิล, ไกกิลา ป. ส. น. นกดุเหว่า.

ไกไก้ น. พรรณไม้ชนิดหนึ่ง.

ไกง ก. คิดคด, ฉัด. ว. คด, ไม่ตรง. **ไกงไก้** ว. โค้งขึ้น, งอขึ้น, มีกระดูกขึ้นสะพรั่ง เช่น ผอมไกงไก้.

ไก่ง ก. ทำให้โค้ง; ทำให้สูงขึ้นเช่นไก่งราคา. ดู กง ด้วย. ว. โค้ง.

ไกงกาง น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งมีความชายทะเล ใช้เป็นพืนและเผาถ่าน.

ไก้งเก้ง ว. สูงเกะกะ, สูงเกินงาม.

ไก้งโค้ง ก. แสดงกิริยาทำกันให้สูงขึ้น และให้หัวต่ำลง.

ไกญจ (แบบ), **ไกญชา** (กลอน) ป. (ส. กาญฺจ) น. นกกระเรียน. **ไกญจนาท** ป. น. การขันลั่นเหมือนนกกระเรียน, ความกึกก้อง.

ไกฏ [ไกด] ป. ส. น. ยอด, เงื่อน, ที่สุด; ชื่อมาตรานับเท่ากับ ๑๐ ล้าน.

ไกฬ ป. (ส. ไกลาส) น. ยุง, กลอง, ฉาง; ลำไส้; ชื่อเครื่องยาจำพวกหนึ่ง มีหลายชนิด เช่น ๓ พวกกลั่น ไกฬทั้งห้า คือ ไกฬหัวบัว,—สด,—เขมา,—เขียง,—ขุพ้าลำพา ไกฬทั้งเจ็ด เติมไกฬกระดูก,— ถ่านพร้าว ไกฬทั้งเก้า เติมไกฬพุงปลา,— ขฬามังสี และมีไกฬพิเศษอีก ๓ คือ ไกฬกักกรา,— กะกลง,— น้ำเต้า. **ไกฬาคาร** ป. น. เรือนกลัง, โรงเก็บของหรือสินค้า.

ไกณ [ไกนะ] ป. ส. น. มุม, เหลี่ยม (ศัพท์ไกณมิติ = Trigonometry); คมดาบ; จุดกลาง.

ไกณฑัญญะ [ไกนทันยะ] ป. (ส. เกาณฺฑินฺย) น. ชื่อพระสาวกของพระพุทธเจ้า เป็นประธานแห่งพระเบญจวัคคีย์ ภายหลังเมื่อครั้งสัจธรรมวิเศษแล้วพระพุทธเจ้าครั้งเรียกท่านว่า อัญญาโกณฑัญญะ.

ไกดัง น. โรงเก็บของ, กุดัง ก็เรียก.

ไกน ๑ ต. น. ลูก, บุตร.

ไกน ๒ ก. ขูดผมและขนด้วยคมมีด.

ไกน่ ก. ไค่น.

ไกนาคมน์ [— คม] ป. ส. น. นามพระพุทธเจ้าองค์ที่ ๒ ในภัทรกัปนี้.

ไกมล [—มน] ป. ส. น. น้ำ; ไหม. ว. อ่อน, น่วม, เรียบ, สุภาพ, หวาน, ไพเราะ. ไทยใช้ว่า ยัว ก็มี.

ไกมาวภัจจ์ [—ระพัก] ป. น. ชื่อแพทย์หลวงของพระเจ้าพิมพิสาร ซึ่งพวกแพทย์ยินดีมาจนยิ่งนัก. คำนี้ตรงกับสันสกฤตว่า เกามารภฤตย์.

ไกมุท ป. (ส. เกามุท) น. เดือนที่ ๑๒ แห่งจันทรคติ (การตุคติ); ยัวแดง.

ไกมุท ป. ส. น. แสงเดือน; การที่ดวงเดือนส่องแสง

(ซึ่งเป็นเหตุให้ตัดออกมุมทยาน; โยวาณจึงแสดงแสงเดือนเป็นตัวคน เป็นเมียของพระจันทร์); วันเพ็ญเดือน ๑๑, (มคธว่า เพ็ญเดือน ๑๒).

โกเมน น. พลอยสีแดงเข้ม (ส. โกเมท พลอยซึ่งได้มาจากหมาลัยและแม่น้ำสินธุ มีลักษณะ ๔ ประเภท คือสีขาว สีเหลืองชัก สีแดง สีน้ำเงิน).

โกเมศ น. ตอกยัว, ยัว, (เลือนมาจาก โกมุท).

โกย ก. กวาดของให้เข้ามาในภาชนะ เช่นโกยข้าว เป็นต้น.

โกรก [โกฺรก] น. ชอกลึก, เหว. ก. เทลง; เลื่อยไม้; ฉมพักตรงเข้าไป. อ. เสียงที่ดังเช่นนั้น.

โกรกกราก [โกฺรกกฺราก] น. ชื่อเครื่องมือสำหรับไขไม้; ที่สำหรับแทควดเป็นกระบอกยึดอยู่กลางเต็ง.

โกร่ง [โกฺร่ง] น. ภาชนะสำหรับยอดสิ่งของ มีขาเป็นต้น ให้ลึกเอียด, ภาชนะชนิดหนึ่งรูปอย่างกล่อง; เครื่องยั้งกันสัตราวุธที่ด้ามกระบี่, เกราะยาว. โกร่งกร่าง [โกฺร่งกฺร่าง] ว. โครมคราม.

โกรงเกรง [โกฺรงเกฺรง] ว. ซวนพัง, ร้าง เช่น ศาลา โกรงเกรง.

โกร่งเกร่ง [โกฺร่งเกฺร่ง] ว. โหรงเหรง, มีน้อย, กะหร็อมกะแหร็ม.

โกรตัน [โกฺร—] น. ต้นไม้ไขพวกหนึ่ง.

โกรธ [โกฺรด] ส. (ป. โกธ) ก. เคือง, ขุ่นเคือง.

โกรธา [โกฺรทา] ส. น. ชื่อของนางคนหนึ่ง ใน ๑๓ นาง ผู้อภิวาทของพระพุทธเจ้าและเป็นชายาพระกัสสปะ. ไทยเรานำมาใช้ในความเคียงกันกับ โกรธ.

โกร่น [โกฺร่น] ว. ร่วงโรย, มีอยู่น้อย, มีห่างๆ เช่น ใบไม้โกร่น.

โกรพ [—รบ] ป. (ส. เการ) น. เป็นลูกหลานสืบสกุลโดยตรงลงมาจากท้าวกุรุ.

โกรม [โกฺรม] น. เศษไม้ที่เหลือจากไฟไหม้ (ชาวไร่เรียกเศษไม้ที่เหลือจากไฟไหม้แล้วเรียกว่า รอโกรม). ช. ว. ใต้, ต่ำ, เลว เช่น ไผกโกรม = ใต้หล้า.

โกรย [โกฺรย] ช. น. หลัง.

โกรส [โกฺรส] ส. (ป. โกส) น. เสียงร้อง; มาตราวัด = ๕๐๐ คันธนู.

โกโรโกเต ว. ไม่แน่นหนา, ซวนพัง.

โกโรโกโรก ว. แยยยาง, ไม่มั่นคง, ผอมแห้ง, ขี้โรค.

โกโรโกโส ว. โกรงเกรง, ไม่มั่นคง, ซวนเซ.

โกลน [โกฺลน] น. เครื่องขี่ม้าสำหรับเอาเท้าสอดยันเหยียบขึ้นไป. ก. เกลาไว้, ทำยังไม่แล้ว, ทำเป็นรูปไว้ (เช่น โกลนไม้ โกลนเรือ).

โกสมัน [โกฺลมัน] ดู กิโลมก.

โกลาหล [—หน] ป. ส. น. เสียงกึกก้อง. ว. กระฉ่อน, เอิกเกริก, วุ่นวาย.

โกไล ช. น. กุ้ง.

โกวิท ป. ส. (โก = มาก + วิท = รู้) ว. ชำนิชำนาญ, รอบรู้ในการอันใดอันหนึ่ง (เช่น อัตถโกวิท = ผู้ชำนาญในการทำ).

โกวิทาร ดู โกวิฬาร.

โกวิฬาร [—ระ] ป. (ส. โกวิทาร) น. ไม้ทองหลาง.

โกศ ส. (ป. โกส) น. ฉัง, ภาชนะที่ขังน้ำ, ขัน, จอก, ถ้วย, หีบ; คู้เก็บถ้วยชาม, ลิ้นชัก; ฝักกระบี่, ซอง, เครื่องปิดคลุม; โรง, โรงเก็บของ, คลัง; ที่รวมเรื่อง, อภิธาน (dictionary); ผ้า, กายหยิบ, กระดูก, กระดา กระเบาะ, รังหนอนไหม; อัณฑะ, องคชาต; ลูกกลม, (สูตรโกศ = ลูกกลมฉลักด้วยงาช้าง, เนตรโกศ = ลูกตา); รองเท้า. ไทยใช้ว่า ที่ใส่ศพนั่ง หรือ ที่ใส่กระดูกคือ มียอดด้วย. โกศการ ส. น. ช่างทำหีบ; ผู้รวบรวมอภิธาน; หนอนไหม (หรือตัวหนอนเมื่อยังอยู่ในรัง). โกศนายก ส. น. หัวหน้าการคลัง. โกศาคาร ส. น. เรือนคลัง, โรงเก็บของ. โกศาธิบดี ส. น. ผู้เป็นใหญ่ในการคลัง, เศรษฐี.

โกศล ๑ ดู กุศล และ เกาศัลย์.

โกศล ๒ ดู โกสล.

โกส ดู โกศ.

โกสน น. ชื่อต้นไม้พวกหนึ่ง ใบมีรูปและสีต่างๆ กัน. (เพี้ยนมาจาก โกรต้น).

โกสล ป. ส. (ในสันสกฤตรุ่นหลังมักเขียนเป็น โกศล แต่เราควรใช้ โกสล เพื่อให้แปลกกับ โกศล ๑) น. ชื่อประเทศและประชาชนชาวประเทศนั้นซึ่งอยู่ในวรรณกรรีย์.

โกสัชช ป. (แบบ) น. ความเกียจคร้าน.

โกสัมพี ดู เกาสามพี.

โกสัลล์ ดู เกาศัลย์.

โกสินทร์ [—สิน] (คำมาจาก ป. โกสิย + ส. อินฺทฺร) น. พระอินทร์.

โกสินารา (เลือนมาจาก กุสินารา) ดู กุสินารา.

โกสีย์ ๑ ป. (ส. เกาศีก) น. พระอินทร์; นกเค้า.

โกสีย์ ๒ ป. (ส. เกาเสย, เกาศิว) ว. ทำด้วยไหม.

โกสุม ป. (ส. เกาสุม) ว. มาจาก กุสุม คือ ดอกไม้, เป็นของแห่งดอกไม้, ทำด้วยดอกไม้. ไทยใช้ว่า ดอกไม้ก็มี.

โกไสย [–ไส] ดู เกาไสย.

โกหก (ป. ส. กุหก) น. ความโกง. ก. พูดปด, พูดเท็จ. ดู กุหก ประกอบ.

โกหร่าน, โก๊หร่าน, โกระอาน น. ชื่อคัมภีร์ของศาสนาอิสลาม.

โกหัญ (ป. โกหญฺญ) น. ความโกง.

โกล้ [โกฺล้] ว. แค่, ชิด, เคียง, ไม่ห่าง.

โก น. กุญแจ หรือ ตัวชี้ สำหรับเขี่ยคันเครื่องจักร หรือเครื่องกล.

ไก่ น. สัตว์สองเท้าตัวเท่านี้คมมีปีกคล้ายนก มีหลายชนิด เป็นสัตว์ที่คนเลี้ยงอยู่ในพวกปฐสัตว์. **ไก่นา** น. นกตัวขนาดนกกุ่มหมัน. **ไก่ฟ้า** น. นกชนิดหนึ่งรูปคล้ายไก่ป่า แต่หางยาว.

ไก่ ว. โฉดทำเป็นไม่รู้.

ไกเกษ ดูใน ไกยเกษ.

ไกยเกษ [ไกยะ–] น. ชื่อมารดาพระภรต ในรามเกียรติ์ ในรามวยุฉณฉยัยสันสกฤตเป็น ไกเกษี ออกจาก 'เกกย' ซึ่งเป็นชื่อแห่งมหาชนเหล่าหนึ่งชาติกษัตริย์ และใช้เรียกผู้เป็นใหญ่ของชาตินั้น และเรียกเจ้าในสุรยวงศ์. ไกเกยะ 'เหล่ากอแห่งเกกย' เจ้าแห่งพวกเกกย. ไกเกษี ดูคำแห่งเจ้าไกเกยะ (ผู้หนึ่งเป็นชายาท้าวทศรถ และมารดาแห่งพระภรต).

ไกร [ไกฺร] น. ต้นไม้ตระกูลต้นไทร. ว. ใหญ่ยิ่ง, มาก, เกิน, กล้า, เก่ง.

ไกรพ [–รบ] ดู ไกรวะ.

ไกรลาส [ไกฺรลาส] ควรใช้ ไกลาส.

ไกรวะ [ไกฺรวะ] ส. น. นักเลงเล่นเบี้ย, คนโกง; ขันชาว.

ไกรศร, ไกรสร [ไกฺรสอน]น. สิงโต (แผลงมาจากเกสรี).

ไกรสรี ๑, ไกรสรี, [ไกฺรสะรี] น. สิงโต (แผลงมาจากเกสรี).

ไกรสรี ๒ [ไกฺรสี] น. ผู้ยิ่งด้วยสิริ.

ไกล [ไกฺล] ว. ห่าง, นิดยาว, นาน.

ไกล่ [ไกฺล่] ก. ทา, ไล้. **ไกล่เกลี่ย** ว. ลูบไล้, ทำให้เรียบร้อย, หมายความว่าทำให้ปรองดองกัน.

ไกลาส ส. น. ชื่อภูเขา (ตามนิยายเชื่อกันอยู่ของท้าวกุเวร และเป็นสวรรค์แห่งพระศิวะ พรรณนาว่าสีขาวอย่างเงินยวง ไราณเรียกว่าผาผลึก ตั้งอยู่ขนานกับเขาหิมาลัย และกำหนดว่าเป็นยอดอันสูงสุดทางทิศเหนือแห่งทะเลสาบมานัส).

ไกว [ไกฺว] ก. แกว่ง, โล้.

ไกววรต [ไกฺววัด] (ป. เกวฏฺฏ; ส. ไกวรฺต) น. ชาวประมง, พรานเบ็ด; พรานแห, พรานปลา (ชาติพวกหาปลา เป็นวรรณะประสมเกิดแต่หญิงงามเมือง บิดาเป็นชาติกษัตริย์ หรือเกิดแต่หญิงชาติอาโยคพ บิดาเป็นชาตินิยาท).

ไกวัล น. ชั้นสวรรค์. ว. ทั่วไป.

ไก่ไห้ น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยา.

ข

ข พยัญชนะตัวที่สองของพยัญชนะไทย.

ขจร [ขะจอน] ป. ส. น. ผู้ไปในอากาศ; นก, ดาวเคราะห์, ตะวัน, เมฆ, ลม, วิทยาธร, รากษส ไทยใช้เป็นชื่อไม้เถาชนิดหนึ่ง สลัด ก็เรียก. ก. ไปในอากาศ, ฟุ้งไป. (ในความนี้ เราแผลงเป็น กำจร ก็ได้).

ขจอก [ขฺจอก] ช. ว. ง่อย, ขาเขยก.

ขจัด [ขฺจัด] ช. ก. ขับไล่, พลัดพรายไป. คำนี้ไทยใช้แผลงออกไปอีก เป็น กระจัด, กำจัด ก็ได้.

ขจาย [ขฺจาย] ช. ก. เรี่ยราย, แผ่ไป. คำนี้ไทยใช้แผลงออกไปอีกเป็น กระจาย, กำจาย.

ขจิต [ขะจิด] ป.ส.ว. ซึ่งฝังแล้ว (เช่น มณิขจิต=ซึ่งฝังด้วยพลอย); ซึ่งประดับแล้ว, ทกแต่ง, เคลือบ, ทา, ปิด (เช่น สุวรรณขจิต=ซึ่งปิดด้วยทอง).

ขจี [ขะจี] (ข. ขฺจีย์) ว. หนุ่ม, นุ่ม, งาม, น่ารัก, ใหม่, อ่อน, เขียวอ่อน.

ขจุย [ขะ—] ว. กระจุย, กระจายออก.

ขชล [ขะชน หรือ ขะชะละ] ส. น. น้ำในอากาศ คือ น้ำค้าง ฝน หมอก.

ขณะ [ขะหฺนะ] ป.น. ครั้ง, คราว. ดู กษณะ ด้วย.

ขด น. วง, เรียกของเป็นเส้นยาว ๆ เช่น ลวดเป็นขด ที่มัวนเป็นวงซ้อนกันว่าขดหนึ่ง. ก. ทำให้เป็นวง.

ขดาน [ขะ—] (ไท) น. กระดาน.

ขน น. อวัยวะที่เป็นเส้น ๆ งอกขึ้นทั่วไปตามร่างกายแห่งมนุษย์ และสัตว์สองเท้า สี่เท้า เว้นแต่ที่งอกขึ้นบนศีรษะของคน เรียกว่า ผม. ก. นำสิ่งของไป.

ขน ว. งวดงวนแห้ง, แข้น. ขันแคน, ขันจน ก. ขัดคัด, ขัดสน.

ขนง [ขะหฺนง] ข. น. คิ้ว.

ขนงเนื้อ [ขะหฺนง—] น. หนังสัตว์เผาไฟให้สุกแล้วเอามาต้มให้เปื่อย เพื่อปรุงเป็นอาหาร.

ขนด [ขะหฺนด] น. ขด, วง; ขดแห่งกายงู; ลูกขวดจีวร.

ขนน [ขะหฺนน] ข. น. หมอนอิง.

ขนบ [ขะหฺนบ] น. แบบอย่าง, แผน, ท่าทาง; ระเบียบ. ขนบธรรมเนียม น. แบบอย่างที่นิยมกัน.

ขนม [ขะหฺนม] น. ของหวานต่าง ๆ ที่เป็นอาหาร. ขนมจีน น. อาหารชนิดหนึ่ง ซึ่งทำด้วยแป้งเป็นเส้น ๆ คล้ายเส้นหมี่ ใช้คลุกกับเครื่องปรุงเช่นน้ำยา ฯลฯ.

ขนอง [ขะหฺนอง] ข. น. หลัง.

ขนอน [ขะหฺนอน] น. ด่าน, ที่ตั้งเก็บอากรการผ่านเขต, ที่ดอย.

ขนอบ ๑ [ขะหฺนอบ] น. แบบอย่าง, ท่าทาง, แผน, ระเบียบ; วง. ก. ประกอบ. ว. รอบ.

ขนอบ ๒ [ขะหฺนอบ] ต. ก. นั่ง.

ขนัด [ขะหฺนัด] น. หมู่, ลำดับ, ชั้น, แถว, แนว; ใช้เรียกส่วนแปลงหนึ่ง.

ขนัน [ขะหฺนัน] น. ตันไม้ชนิดหนึ่งคู่กับขนุน. ก. กัน, บัง, ขวาง, วง, ล้อม, ผูก, รัด (เช่น ล้อมขนัน, ขนันน้ำ, ขนันศพเด็ก). ว. ขัน.

ขนาก [ขะหฺนาก] น. ชื่อหญ้าชนิดหนึ่งใบคล้ายใบกก ขึ้นเป็นกอ ๆ.

ขนาง [ขะหฺนาง] ก. แหนง, กระดาก; สงสัย.

ขนาด [ขะหฺนาด] น. ประมาณรูปของสิ่งต่าง ๆ.

ขนาน [ขะหฺนาน] น. เรือ (ขนานลำ=เรือแล่น); หมู่; เรียกยาที่ปรุงขนานอย่างหนึ่งว่าขนานหนึ่ง. ก. วางเทียบกันเป็นคู่ ๆ, แซง; เรียก, ตั้ง (ขนานนาม=ตั้งชื่อ). ว. เหยียดไปทางเดียวกันและมีระยะเทียบเท่ากันตลอดแนว (ถนนเส้นขนาน).

ขนาบ [ขะหฺนาบ] ดู กระหนาบ.

ขนาย [ขะหฺนาย] ข. น. งาช้างพัง.

ขนิษฐ, ขนิษฐา [ขะนิด, ขะนิดถา] น. น้อง (เป็นคำเลื่อนมาจาก กนิษฐ, กนิษฐา. ควรใช้ กนิษฐ, กนิษฐา.).

ขนุน [ขะหฺนุน] น. ตันไม้ชนิดหนึ่ง ผลเป็นหนาม ๆ เนื้อในเป็นยวง รสหวาน.

ขบ ก. กัด, คาบ; กด, รัดริง; ข่วด; คิดความ, ทำให้แตกฉาน เช่น ขบปัญหา. ขบเผาะ ว. เรียกผลมะม่วงอ่อน ๆ ว่า มะม่วงขบเผาะ หมายเอาเสียงเมื่อเวลาเอาฟันขบถั่งเผาะ.

ขบขัน ว. น่าดู, น่าฟัง, น่าหัวเราะ.

ขบถ [ขะยด] เพี้ยนมาจาก กบฏ. ควรใช้ กบฏ.

ขบวน [ขะ—] น. กระบวน, หมู่, หมวด, พวก; ทางซึ่งในการหล่อธูป.

ขบวร, ขบวร [ขะบูน, ขะบวน] (แบบ) ว. แต่ง, ประดับ.

ขม น. ชื่อหอยชนิดหนึ่ง รูปคล้ายหอยโข่ง แต่ตัวเล็กเท่าตัวแมลงวัน; ชื่อหวายชนิดหนึ่ง ก้านใบแตรกามีหนาม. ว. รสอย่างหนึ่ง เช่นรสสะเดา หรือยอระเหิด.

ข่ม ก. กด, ทับ, ทำให้ต่ำลง, ผลักไสให้เคลื่อนออก, ใช้กำลังหรืออำนาจกดขี่. ข่มขี่ ก. กดขี่, ทำให้ต่ำลง. ข่มขืน ก. ใช้อำนาจให้ทำตามใจ. ข่มนาม ก. ทำพิธีข่มชื่อศัตรูเมื่อก่อนยกทัพ. ข่มเหง ก. รังแก.

ขมม [ขะหฺมม] ก. เชยชม, คลึงเคล้า.

ขมวด [ขะหฺมวด] ดู กระหมวด. ขมวดผา น. ชื่อเรือพายชนิดหนึ่งหัวท้ายงอนคล้ายเรือกัญญา.

ขมวน [ขะหฺมวน] น. หนอนชนิดหนึ่ง มักเกิดในซากศพที่เก็บไว้นาน ๆ. ว. ผุ, ยุ่ย.

ขมอง [ขะหฺมอง] น. กะโหลกศีรษะ.

ขม่อม [ขะหฺม่อม] น. กบาลศีรษะ.

ขมัง [ขะหฺมัง] ข. น. พรานธนู. ว. แรง, แข็งขัน.

ขมับ [ขะหฺมับ] น. อวัยวะที่สุดหางคิ้วทั้งสองข้างเรื่อยลงไป.

ขมา [ขะมา] (บ. ส. กฺษมา) น. ความยอมกลั้น, ความอดโทษ. ขมา ก. ใช้. ก. กล่าวคำขอโทษ.

ขมำ [ขะหฺมำ] ก. เอาปากงับกินเร็ว ๆ.

ขมิ้น [ขะหฺมิ้น] น. ว่านจำพวกหนึ่งหัวเป็นแง่ง ใช้ย้อมผ้า ทำยา จิ้น และทำเป็นผงทาตัว. ขมิ้นขาว น. ว่านจำพวกนี้ หัวเป็นแง่งสีขาวกลิ่นหอม ใช้รับประทานต่างผัก. ขมิ้นเครือ น. ไม้เถาชนิดหนึ่งใช้ทำยา. ขมิ้นชัน น. ว่านจำพวกขมิ้น หัวเป็นแง่งคล้ายขิง สีเหลืองแก่มักใช้ย้อมผ้า. ขมิ้นอ้อย น. ว่านจำพวกขมิ้น หัวใหญ่สีเหลืองอ่อน มักใช้ทำยา.

ขมิบ [ขะหฺมิบ] ก. ยิบเข้า, เม้มเข้า.

ขมิ้นชัน [ขะหฺมิ้นชะหฺมัน] ข. ว. เร็ว, เร็วพลัน, ทันที.

ขมึง [ขะหฺมึง] ก. เพ่ง, เล็ง (ขึมึงตา). ขมึงทึง ว. รูปร่างหน้าตาน่ากลัว.

ขมุ [ขะหฺมุ] น. คนชาวเขาพวกหนึ่ง.

ขมุกขมัว [ขะหฺมุกขะหฺมัว] น. เวลาโพล้เพล้, เวลาจวนค่ำ. ว. มืดมัว.

ขมุดขมิด [ขะหฺมุดขะหฺมิด] ว. กระหมุดกระหมิด, หวุดหวิด, ขิดกระหมวด, ไม่แน่น, ไม่ถึง, ไม่ถนัด.

ขมุบ [ขะหฺมุบ] ก. เต้นถุบ ๆ.

ขมุบขมิบ [ขะหฺมุบขะหฺมิบ] ดู กระหมุบกระหมิบ.

ขมุม [ขุมุม] ข. น. ผึ้ง. (ดูกขมุม=นาผึ้ง).

ขโมย [ขะโมย] น. คนลักสิ่งของของผู้อื่น. ก. ลัก.

ขย [ขะยะ] ป. (ส. กฺษย) น. ความสิ้นไป, ความเสื่อมไป. ดู กษัย ด้วย.

ขยง [ขะหฺยง] ดู กระโหย่ง.

ขยด [ขะหฺยด] ก. ฉก, ฉอย, เขยิบ.

ขยม [ขะหฺยม] (ข. ขฺญม) น. ข้า, ข่าว. ส. ข้าพเจ้า, ฉัน.

ขยม่ [ขะหฺยม่] ก. ห่ม, กดน้ำหนักตัวลงแล้วเผยอขึ้นแล้วกดยักกลางอีก.

ขยล [ขะหฺยน] ข. น. ลม.

ขยอก [ขะหฺยอก] น. ชื่อหนอนชนิดหนึ่ง กินต้นข้าว. ก. กลืนเข้าไป.

ขยอ้น [ขะหฺยอ้น] ก. ทำอาการจะอ้วก, ถอยกลับ.

ขยะ [ขะหฺยะ] น. หยากเยื่อ, มูลฝอย.

ขยะแขยง [ขะหฺยะขะแหฺยง] ก. สะอิดสะเอียน.

ขยัก [ขะหฺยัก] ก. ชักไว้, แย่งไว้, ทำให้เหลือไว้. ขยักขย่อน ก. ชักเข้าชักออก, ไม่แน่นอน, หยุก ๆ หย่อน ๆ, กก ๆ ร้อง ๆ.

ขยัน [ขะหฺยัน] ว. หมั่น.

ขยั้น [ขะหฺยั้น] ก. คร้าม, เกรง; ย่อท้อ.

ขยับ [ขะหฺยับ] ก. เลื่อน, เคลื่อน, ทำให้สั่งรอย, เขย่า เช่นขยับกรอย, เริ่มทำท่า เช่น ขยับยักกระยิน. ขยับขยาย ก. เปลี่ยนแปลง, ทำให้ห่างกันออกไป.

ขยาด [ขะหฺยาด] ก. กลัว, คร้าม, เกรง.

ขยาบ [ขะหฺยาบ] น. เครื่องกันแดดและฝน ที่หัวเรือและท้ายเรือ.

ขยาย [ขะหฺยาย] ก. แก้, คลี่, แย้ม, คลาย, กระจาย; ชี้แจง.

ขยำ [ขะหฺยำ] ก. ขยี, คั้น, นวด; คลุก.

ขยำ [ขะหฺยำ] ก. ย้ำด้วยปาก.

ขยิก [ขะหฺยิก] ว. เร็ว, ฉิ.

ขยิบ [ขะหฺยิบ] ก. กระพริบตา.

ขยิ่ม [ขะหฺยิ่ม] ก. ภูมิใจ, กระหยิ่ม.

ขยี่ [ขะหฺยี่] ก. ขี, ยก.

ขยุกขยิก [ขะหฺยุกขะหฺยิก] ก. ไม่นิ่ง, กระดุกกระดิก.

ขยุกขยุย [ขะหฺยุกขะหฺยุย] ว. ยุ่งเหยิง, ไม่เป็นระเบียบ.

ขยุบ [ขะหฺยุบ] ว. กระดุบ ๆ.

ขยุม ๑ [ขะหฺยุม] (มาจาก ขยม) น. ข้า, ข่าว. ส. ข้าพเจ้า, ฉัน. ขยุมแต่ น. ข้าแต่.

ขยุม ๒ [ขะหฺยุม] ว. ขยุก, ทำถี่ ๆ.

ขยุ้ม [ขะหฺยุ้ม] ก. หยิบสิ่งของด้วยนวมหรือ ๕ นิ้วรวมเข้า.

ขยุย [ขะหฺยุย] ว. กระจุย.

ขร [ขะระ หรือ ขอน] (ป. ส. ขร) น. กันนกรวก. ว. หนัก, กล้า, แข็ง, แหลม, คม, หยาบ. ขราพาธ (ขร+อาพาธ). ป. น. โรคกล้าแข็ง.

ขรม [ขะหฺรม] ว. อึกทึก, เอ็กอึง.

ขรรค์ [ขัน] (ป. ขคฺค; ส. ขฑฺค) น. แรก; ศัสตราชนิดหนึ่ง มีคม ๒ ข้าง รูปคล้ายหอก.

ขรัว [ขฺรัว] น. ภิกษุที่มีอายุมาก; ผู้เฒ่า. **ขรัวยาย** น. ตำแหน่งยศราชศักดิ์หญิงที่เป็นยายพระองค์เจ้า.

ขริม [ขฺริม] น. นิ้งคริ้งรอง.

ขรุขระ [ขฺรุขฺระ] ว. ไม่เรียบ, เป็นปุ่มป่ำ.

ขลวน [ขฺลวน] ข. น. ควัน.

ขลัง [ขฺลัง] ว. แรง, ศักดิ์สิทธิ์.

ขลับ [ขฺลับ] ว. เลื่อม, เกลี้ยงเป็นเงา เช่น ตำขลับ.

ขลา [ขฺลา] ข. น. เสือ.

ขลาด [ขฺลาด] ว. กลัว, ไม่กล้า.

ขลิบ [ขฺลิบ] ก. หุ้มริมผ้าและของอื่น ๆ เช่น เอาผ้าขลิบริมหมวก.

ขลุก [ขฺลุก] ว. เรอย ๆ, ง่วนอยู่; ย่อย ๆ. อ. เสียงดังเช่น เสียงในหม้อหรือในไหที่มีก้อนอะไรอยู่ในนั้น. **ขลุกขลัก** ว. ติดกันกกอยู่ในที่แคบ, ติดขัด, ไม่สะดวก. อ. เสียงดังอย่างก้อนดินกลิ้งลงอยู่ในหม้อหรือในไห. **ขลุกขลิก** น. เครื่องเล่นการพนันชนิดหนึ่ง ใช้ลูกเต๋าใส่งานผ้าครอยเขย่าแล้วเขี่ยออกมานับแต้ม. **ขลุกขลุ่ย** ว. ง่วนอยู่, คลุกคลีอยู่.

ขลุบ [ขฺลุบ] น. ลูกกลิ้, ลูกกลม ๆ สำหรับเล่นแข่งขัน.

ขลุม [ขฺลุม] น. เครื่องผูกปากม้าอย่างหนึ่ง.

ขลุ่ย [ขฺลุ่ย] น. เครื่องดนตรีชนิดหนึ่ง ใช้เป่า.

ขลู่ [ขฺลู่] น. ต้นไม้ชนิดหนึ่งใบกลมคล้ายใบกะเพราแต่แข็ง เปราะ เป็นไม้ต้นเล็ก.

ขวง น. ผักชนิดหนึ่งใบเล็ก ๆ สะเภากิน ก็เรียก; ผิ (เสียขวง = เสียผิ).

ขวด น. ภาชนะสำหรับใส่ของชนิดหนึ่ง รูปสูง ๆ ปากแคบ.

ขวน, ขวนขวาย [ขฺวน, –ขฺวาย] ก. เสาะ, หา, แสวงหา.

ขวน ก. ขูด, ขิด, ขูดด้วยเล็บ.

ขวบ น. อายุล่วงไปขึ้นหนึ่ง ๆ, รอบ, เวลาที่นับมาบรรจบรอบ.

ขวย ก. อาย, ละอาย, กระดาก. **ขวยเขิน** ก. สะเทินอาย, กระดาก.

ขวักไขว่ [ขฺวักไขฺว่] ว. สับสน, แกว่งไปมา.

ขวัญ [ขฺวัน] น. มิ่ง, สิริ, ศรี, ความดี, ความเจริญ; ความมีใจอยู่กับตัว; ชื่นหรือผมที่ขนเวียนเป็นก้นหอย. **ขวัญเกี่ยง** ว. ผิ้นร้าย. **ขวัญข้าว** น. เครื่องคำนับยกรูกเจ้าใช้ทำให้แก่หมอ. **ขวัญตา** น. ผู้เป็นศรีแก่ตา, ผู้หญิงที่รัก. **ขวัญเนตร** ดู ขวัญตา. **ขวัญบ่า** ก. ขวัญหนี.

ขวับ ๑, ขวับเขวี้ยว [ขฺวับ, ขฺวับเขฺวี้ยว] อ. เสียงหวดไม้เร็ว ๆ. ว. ใช้ว่า ขวาย, ขวายเขวี้ยว ก็มี.

ขวับ ๒ [ขฺวับ] ว. เร็ว, ทันที เช่น เหลียวขวับ.

ขวา [ขฺวา] ว. ตรงกันข้ามกับซ้าย.

ขวาก [ขฺวาก] น. ไม้หรือเหล็กแบ่ปลายแหลม สำหรับยัดให้คนและสัตว์เหยียบ หรือสะดุดชน เป็นเครื่องกักชนิดหนึ่ง.

ขวาง [ขฺวาง] ก. กีดกั้น, สกัด, ทำให้ตรงกันข้ามกับ ยาว. ว. ตรงกันข้ามกับ ยาว เช่น เรียกว่า ด้านขวาง คือ ด้านสกัด; กว้าง.

ขว้าง [ขฺว้าง] ก. ทิ้ง, ป่า. **ขว้างกา** น. เรียกไม้ชนิดหนึ่งที่เสี้ยมหัวท้ายให้แหลมใช้ป่าเป็นอาวุธ. **ขว้างค้อน** น. งูชนิดหนึ่งหัวสั้น ๆ ลักคล้วเอาไข่ไก่ไกล ๆ เหมือนไม้ค้อนที่คนขว้างไป.

ขวาน [ขฺวาน] น. ศัสตราชนิดหนึ่ง สันหนา ด้ามยาว.

ขวายขวน [ขฺวายขฺวน] ก. ขวนขวาย, เสาะหา, แสวงหา.

ขวิด [ขฺวิด] ก. เสียด, แทงหรือแวงเอาด้วยเขี้ยวหรือเขา.

ขยัย [ขะไย] (โบ) น. กยัย, การสิ้นไป, การหมดไป, การเสื่อมไป, การนัยไป.

ขยัญาศรพ [ขะสันยาสุรพ] (โบ; กลอน) น. พระขัณฑาสพ, พระอรหันต์.

ขยัร [ขะสีระ] (โบ) น. น้ำนม.

ขอ น. ไม้หรือเหล็กที่งอ ๆ สำหรับชัก เกี่ยว แขวน หรือสับ. ก. วิงวอน, พูดให้เขาให้สิ่งที่ต้องการ. **ของ้อ** ก. ขอประทานด้วย. **ขอข้าว** น. ขอข้างที่มีข้าวตีคอยู่ที่ปลาย. **ขอช้าง** น. ขอสำหรับสับหัวช้างมีด้ามยาว. **ขอเดชะ** เป็นคำละมาจากประโยคว่า 'ขอเดชะผ้าละอองธุลีพระยาทปกเกล้าปกกระหม่อม' ซึ่งใช้นำหน้าคำกราบบังคมทูลแล้วลง 'ขอเดชะ' ข้างท้ายอีก. **ขอทาน** ก. ขอสิ่งของเลี้ยงชีวิต, หากินทางขอสิ่งของที่ผู้อื่นให้, ขอสิ่งของ. **ขอโทษ** ก. 'ขอให้ยกความผิดให้' เป็นคำกล่าวสารภาพของผู้มีความผิด, เป็นคำสำหรับสุภาพชนใช้กล่าวเมื่อได้พลั้งพลาดแสดงกิริยาหรือพูดไม่ยังควรออกไปแล้วก็กล่าวว่า 'ขอโทษ' ต่อผู้ที่เราได้พลั้งพลาดต่อเขา. **ขอประทาน** ก. ขอสิ่งของ, ขออนุญาต (มักใช้นำหน้าคำที่พูดกับผู้ใหญ่). **ขอผ้า** น. ข้าพึงขุนเจ้าพวกหนึ่ง. **ขอพระราชทาน** ก. ขอสิ่งของ, ขออนุญาต (ใช้สำหรับพระเจ้าแผ่นดิน หรือเจ้านายชั้นสูง). **ขอยืม** ก. ขอสิ่งของมาใช้ชั่วคราวแล้วคืนให้. **ขอร้อง**

ก. ขอให้ช่วยสงเคราะห์. ขอรับ ว. ขะ (สำหรับผู้ผู้). ขอรับกระผม, ขอรับผม ว. ขะ (สำหรับชุนนาง ผู้ใหญ่). ขอรับกระหม่อม ว. ขะ (สำหรับหม่อมเจ้า). ขอรับใส่เกล้าใส่กระผม ว. ขะ (คำรับด้วยความอ่อนน้อมอย่างยิ่ง). ขอแรง ก. ขอให้ช่วยทำงาน, วาน. ขออภัย น. ขออย่าให้ถือโกรธ เช่นคำสุภาพชนใช้กล่าวเมื่อตนทำขึ้นระเอียดอาจกระทำการหรือพูดคำที่ไม่สมควรก็กล่าวว่า ขออภัย เสียก่อน แต่ไม่ใช้กล่าวเมื่อทำผิดแล้ว อย่างคำ ขอโทษ.

ข้อ น. เรื่องความตอนหนึ่ง; ส่วนตรงที่คั่นปล้องไม้; หัวต่อกระดูก เช่น ข้อมือ ข้อเท้า ข้อเข่า. ข้อความ น. ใจความ, เนื้อความ. ข้อเสือ น. ตัวเครื่องจักรที่คล้องสูบไขยึดกับเพลาจักร.

ขอก น. ฉิน, ตำยอ; พวก, ชาว (เช่น ขอกนา = ชาวนา, ขอกนคร = ชาวเมือง).

ของ น. สิ่งต่าง ๆ. ย. แห่ง, ใช้สำหรับนำหน้านามที่เป็นสัมพันธการก. ของกำนัล น. สิ่งของที่นำไปถวายเจ้านาย หรือให้แก่ผู้ที่นับถือ. ของคาว น. ของกินที่ทำจากพวกไก่กับข้าว. ของชำร่วย น. ของตอบแทนให้แก่ผู้นำของมาช่วยงาน. ของดี น. ของมีราคา; ของสงวน; หมายความถึงของลับของยุรยุรสตรีก็ได้. ของแถมพก น. ของรางวัลที่ให้แก่ผู้มาช่วยงาน. ของร้อน น. ของที่ได้มาโดยทุจริต ซึ่งจะต้องซ่อนเร้น หรือจำหน่ายเสียโดยเร็ว. ของลับ น. ของที่ยังมิได้ไม่ให้ผู้อื่นเห็น; อวัยวะสัยพันธุ์. ของว่าง น. ของกินในเวลาที่ไม่ใช่เวลากินข้าว. ของหวาน น. ขนมหรือผลไม้ที่กินภายหลังข้าว.

ข้อง น. ภาชนะสานชนิดหนึ่ง สำหรับใส่ปลา. ก. เกี่ยว, ติดอยู่. ข้องขัด ก. ติดขัด, ขัดสน. ข้องแวะ ก. ผูกพัน, เอาใจใส่, นำพา.

ขอด น. ปม. ก. ขมวดเป็นปม, ทำให้หมดไป. ว. รวบหมด เช่น น้ำขอดคลอง ข้าวขอดหมัด. ขอดค่อน ก. ค่อนว่า, พูดแคะไค้ในเรื่องที่ไม่ดี.

ขอน น. ท่อนไม้, กรังของกู่, เกี่ยว, คี, (เช่น สังข์ขอนหนึ่ง = สังข์ตัวเกี่ยว, กำไลขอนหนึ่ง = กำไลข้างเกี่ยว). ขอนดอก น. ท่อนไม้ผุมีราขึ้นเป็นจุดขาว ๆ มักลื่นหอม ใช้ทำยา. ขอนสัก น. ลำต้นไม้สักที่เรียกว่า ซุง.

ข่อน, ข่อน ๆ ว. ขึ้นข่วน. ใช้ว่า ขอน ก็มี.

ข้อน ก. คิ, ทุย. ภ ข่อน ตวย.

ขอบ น. ริม, รูปเนื่องวง, สิ่งที่ประกอบข้างของยางอย่าง เช่น ขอบกางเกงหรือภาชนะอื่น เป็นต้น. ก. รู้สึกบุญคุณ. ขอบคุณ ก. รู้สึกคุณ. ขอบใจ ก. รู้สึกบุญคุณที่เขามีใจกิตอ.

ขอม น. เขมร.

ข่อย น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งใบคาย ๆ.

ข้อย ส. ข้า, ภ, ฉัน.

ขะแข่น, ขะแข้น ว. แห้ง, งวก; ร้อน.

ขะเน็ด น. สิ่งของที่เอามาทะยิดเป็นเชือกสำหรับผูกพ่อนข้าว และมัดใบจาก ฯลฯ; ไม้ดัดจาก.

ขะมอมขะแมม ก. กระมอมกระแมม, มอมแมมมาก, ขะมุกขะมอม, เขอะแขระ.

ขะมักเขม้น [—ขะเหฺมัน] ก. ริยทำ, ตั้งใจทำ.

ขะมุกขะมอม ว. หม่นหมอง, เศร้าหมอง, ไม่สะอาด.

ขะยิก ก. ขยับเข้าไป.

ขะยุก ก. กันเข้าไป, ขยับเข้าไป, กระตุ้นเข้าไป.

ขะแยะ ก. คำนยา ๆ, คำแชะ ๆ; เอาใหล่กระแทกเข้าไป.

ขัง ก. กัก, เก็บไว้, ขงรุ, คงอยู่. ขังข้อ ว. เหลือขัง (ข้อไม้) ไว้.

ขัช, ขัชก [ขัดชะกะ] ป. (ส. ขาทฺย) น. ของควรเคี้ยว คืออาหาร.

ขัญชะ ป. ส. ว. ขจอก, จ้อย.

ขัณฑ ป. ส. น. ภาค, ตอน, ท่อน, ส่วน, กัณ, ชัน. ขัณฑขาราว ส. น. กระไดร. ขัณฑศรรกรา [ขันทะสักกะรา], ขัณฑสกร [ขันทกสะกอน] (ป. ขณฺฑศกรา; ส. ขณฺฑศรฺกรา) น. น้ำตาลเชื่อม; น้ำอ้อยกัอน, น้ำตาลกรวด. ไทยใช้เป็นชื่อเครื่องยาชนิดหนึ่ง คล้าย น้ำตาลกรวด. ขัณฑสัมา (ป. ส. ขณฺฑ+สัมา) น. เขตแดน, เขตแดนส่วนหนึ่ง ๆ (ยางที่เขียน ขัณฑเสมา, ขันธสีมา, —เสมา).

ขัด ก. ทำให้เกลี้ยง, ทำให้ผ่องใส; ขืนไว้; ไขว้กัน, กีด, เหนี่ยว, ไม่สะดวก, ไม่เป็นปรกติ, กระดิกกระเดียไม่คล่อง. ขัดขวาง ก. ห้ามกัน, กันกาง. ขัดข้อง ก. ติดขัด.

ขัดขืน ก. ไม่ประพฤติตาม, ไม่ทำตาม. ขัดคอ ก. พูดแย้ง, ไม่ให้ทำได้โดยสะดวก. ขัดเคือง ก. โกรธเคือง. ขัดใจ ก. ทำให้โกรธ, ถูกทำให้โกรธ. ขัดตาทัพ ก. คอยช่องกันข้าศึก. ขัดแตะ ว. ฝาเรือนหรือรั้วที่ขัดด้วยซีกไม้ไผ่หรือไม้รวกที่เรียกว่าแตะ เรียกว่าฝาหรือรั้วขัดแตะ หรือเรียกสั้น ๆ ว่า ฝาหรือรั้วแตะก็มี. ก. เอาซีกไม้ไผ่หรือไม้รวกมาขัดเป็นแตะ เรียกว่าขัดแตะหรือตีแตะ. ขัดเบา ก. ไม่ถ่ายอุจจาระ. ขัดสน ว. ยากจน, อัตคัด. ขัดสมาธิ ว. นั่งให้เท้าไขว้กันเช่นพระปฏิมากระนั่ง. ขัดสมาธิเพชร ว. นั่งอย่างขัดสมาธิ คือ ให้ฝ่าเท้าทั้ง ๒ ขึ้นข้างบน. ขัดหน้า ก. ไม่ถ่ายอุจจาระ.

ขัดมอน น. ต้นไม้เล็ก ๆ ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยา.

ขัดยิก ดู กยิกกริย์.

ขัน น. ภาชนะกินน้ำชนิดหนึ่ง. ก. ทำให้ดึง, ทำให้แน่น; แข่ง; ไก่หรือนกอย่างชนิด ร้องเป็นเสียงอย่างหนึ่ง. ว. น่าหัวเราะ. ขันกว้าน น. หมุนให้เชือกพันหลักเพื่อดึงเอาของมา. ขันชะเนาะ ก. ยึดลูกชะเนาะให้ดึง. ขันสู้ ก. มีมานะแข่งเข้าสู้. ขันหมาก น. ขันใส่หมากพลูซึ่งเชิญไปพร้อมกับของอื่น ๆ ในพิธีแต่งงานฝ่ายเจ้าสาวเป็นเครื่องคำนับผู้ปกครองฝ่ายหญิงในเวลาแต่งงาน.

ขัน น. ขัน.

ขันติ (ป. ขนฺติ; ส. กฺษานฺติ) น. ความอดทนต่ออารมณ์อันเป็นเหตุให้เสียประโยชน์ คือ อดทนต่อความเย็น หรือร้อน อดทนต่อการที่ว่ากล่าวอดทนต่อทุกขเวทนา รวมความว่า ความอดทนที่ให้ประโยชน์เรียกว่าขันติ แต่ความอดทนที่เสียประโยชน์ไม่เรียกอย่างนั้น.

ขันทองพยาบาท [—พฺยาบาท] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยา.

ขันทะ ดู ขันธ์ ๒.

ขันที น. ชายที่ถูกตอน ยางประเทศทางอาเซียสมัยก่อนใช้สำหรับคุมฝ่ายใน.

ขันธ์ ๑ (ป. ขนฺธ; ส. สฺกนฺธ) น. ตัว; หมู่, กอง, พวก, หมวก; ลำต้น; ข่า, ต้นคอ, คอหอย, หลัง; ส่วนหนึ่ง ๆ ของรูปกับนามที่แยกออกเป็น ๕ กอง คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ซึ่งเรียกว่าขันธ์ทั้ง ๕.

ขันธ์ ๒ (ป. ขนฺธ; ส. สฺกนฺท) น. ชื่อพระกรรดิเกยะ ผู้เป็นโอรสที่สองของพระอิศวรคือ ขันทกุมาร ผู้เป็นพระเจ้าแห่งการสงคราม.

ขับ ก. ไล่, ต้อนให้ไป, ยังคับให้ไป; ทำระ, ฟอก, ล้าง เช่นยาขับระดู; ร้องเพลง, ร้องลำนำ. ขับกล่อม ก. ร้องลำนำด้วยเสียงที่ทำให้เพลิน. ขับขัน ว. ไล่เข้ามาอย่างรวมเร็ว, จำเป็นที่ระดังทำหรือดังต่อสู้ซึ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ ถ้าไม่ทำหรือทำไม่ทันท่วงที ก็เป็นการเสียหาย; ใช้ว่า คับขัน ก็ได้ ดูใน คับ. ขับขี่ ก. น้ำยานต่าง ๆ ไป. ขับเคี่ยว ว. แข่งรัก, อดทน, พยายามเพื่อให้ดังที่สุด. ขับไม้ ก. ทำการดีดสีตีเข้าเครื่องดนตรี. ขับร้อง ก. ร้องลำนำประกอบกับเครื่องดีดสีตีเข้า. ขับไล่ ก. กวดไป, ติดตามไป, ยังคับให้ออกจากที่ไป.

ขัย ดู ชย.

ขัว น. สะพาน

ขั้ว น. ก้านที่ติดกับผลไม้; ต้นเค้า; ส่วนสุดทางเหนือและใต้ของโลก เรียกขั้วโลกเหนือและขั้วโลกใต้.

ขา น. อวัยวะที่งแต่ตะโพกถึงข้อเท้า; สิ่งที่ค้ำภาชนะหรือของอื่นให้ดังอยู่ได้ เรียกว่าขา เช่น ขาโต๊ะ ขาเก้าอี้ ฯลฯ; พวก, ฝ่าย เช่น ขามักเลง ขาเจ้าชู้ ฯลฯ; เรียกผู้เล่นการพนัน เช่นไพ่ ว่า ขา; คราว, เที่ยว เช่น ขากลับ ขาเข้า ขาออก ฯลฯ; เรียกมาตราเงินในบุราณ สลึงหนึ่ง ว่า ขาหนึ่ง. ว. เป็นคำสำหรับใช้ขานรับของผู้หญิง ซึ่งตะมาจาก 'เจ้าข้า'. ขากบ น. ขาของว่างจำพวก. ขากรรไกร น. กระดูกต้นคางที่อาจขึ้นอ้าลงมีลักษณะอย่างกรรไกร. ขาไก่ น. เหล็กชนิดหนึ่ง, อ้อยชนิดหนึ่ง ลำเล็กสีเหลือง. ขาเขียด น. ผักชนิดหนึ่ง. ขาทราย น. ไม้สองชนิดสำหรับขายและค้าของต่าง ๆ (เช่นค้าเสาให้ดังขึ้น). ขานกยาง น. ชื่อขึ้นชนิดหนึ่ง; ชื่อตรวนชนิดหนึ่ง. ขานาง น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง. ขาหยั่ง น. ไม้สามชิ้นผูกปลายรวมกันแล้วกางออกไป สำหรับดังหรือหย่อนของต่าง ๆ. ขาอ่อน น. ร่วนดินขาที่อยู่ข้างหลังต่อตะโพกลงมา.

ข่า น. คนจำพวกหนึ่ง; ต้นไม้จำพวกว่านมี ๓ อย่าง คือ ข่าลิง ข่าหลวง ข่าตาแกง. ข่าต้น น. ชื่อไม้ต้นชนิดหนึ่ง ใบคล้ายใบพริกไทย แก่นและลูกมีกลิ่นคล้ายข่า.

ข้า น. ข่าว. ส. ฉน. ข้าเจ้า ส. ฉน (ใช้พูดกับผู้ที่นับถือ). ข้าไท น. ข่าวของคนที่เป็นใหญ่. ข้าน้อย ส. ฉน (สำหรับพูดกับผู้ใหญ่). ข้าแผ่นดิน น. ข่าวของบ้านเมือง คือชาวเมือง. ข้าเฝ้า น. ขุนนางที่คอยรับใช้พระเจ้า

แผ่นดิน. ข้าพเจ้า ส. ฉัน (ตกมาจาก 'ข้าพระเจ้า' แต่ใช้แก่คนทั่วไป). ข้าพระ น. คนที่เข้านายถวายไว้แก่วัด เพื่อช่วยพระทำการในวัด, เลกวัด. ข้าพระเจ้า, ข้าพระองค์ ส. ฉัน (ใช้ทูลพระเจ้าแผ่นดินครั้งก่อน หรือทูลพระพุทธเจ้า). ข้าพระพุทธเจ้า ส. ฉัน (ใช้ทูลพระเจ้าแผ่นดิน หรือเจ้านายชั้นสูง). ข้าราชการ น. คนที่ทำการหลวง. ข้าหลวง น. คนที่รัฐบาลส่งไปทำการตามหัวเมืองหรือต่างประเทศชั่วคราว. ข้าหลวงเดิม น. คนใช้เก่าแก่ของเจ้านาย, คนที่พระเจ้าแผ่นดินเคยใช้มา แต่เมื่อยังไม่ได้เข้าพระเจ้าแผ่นดิน. ข้าหลวงน้อย น. คนใช้ของเจ้านาย. ข้าหลวงพิเศษ น. คนที่พระเจ้าแผ่นดินส่งไปทำการตามหัวเมืองเฉพาะครั้งคราวเป็นพิเศษ.

ขาก ก. ถ่ม, พ่นเสมหะให้หลุดออกจากคอ.

ขาก๊วย น. กางเกงจีนขาสั้น.

ขาง ข. น. ไข่ (ไทยใช้เรียกไข่แมลงวันว่าไข่ขาง).

ช่าง น. ของเล่นอย่างหนึ่งเป็นลูกกลมมีเดือย ใช้ปั่นให้หมุนด้วยมือ หรือด้วยเชือก; ชื่อกาวหมู่หนึ่งมี ๔ กวง คล้ายรูปลูกช่าง.

ข้าง น. เยื่อง, ส่วน, ฝ่าย. ข. ริม. ข้างขึ้น น. ส่วนของเดือนนับกรดกตั้งแต่พระจันทร์สว่าง คือตั้งแต่วันค่ำ ๑ ไปถึงกลางเดือน ที่เรียกว่า สุกกปักษ์ หรือสุกกปักษ์. ข้างควาย น. ไม้ขนายหลังคามีไม้เสียบหนุนยก (คือไม้ขนายทยักจากยนหลังคา). ข้างแรม น. ส่วนของเดือนนับกรดกตั้งแต่พระจันทร์มืด คือตั้งแต่แรมค่ำ ๑ จนถึงสิ้นเดือน ที่เรียกว่า กาฬปักษ์.

ขาณุ ป. (ส. สฺถาณุ) (แบบ) น. ตอ.

ขาด ก. แยกออกจากกัน, ฉีก; หมด, สิ้น, ไม่ครบ, ไม่เต็ม, ไม่มาตามกำหนด, ไม่มี, ไม่อยู่ เช่นขาดยาม. ขาดคราว ว. หมดคราว, ไม่มีเหลือ. ขาดคอช้าง ก. ถูกฟันตายขนคอช้าง เมื่อรวลาชนช้างกัน. ขาดค่า ว. จำกัดราคา, ทำราคาให้ต่ำไป. ขาดแคลน ก. ขัดสน, อัตคัด. ขาดใจ ก. สิ้นใจ, ตาย. ขาดตัว ว. จำกัดราคาคงที่ไม่ลดไม่ขึ้น. ขาดทุน ก. ทุนหมดไป, ได้ไม่ครบทุน. ขาดลอย, ขาดลมลอย ว. หลุดลอยไปตามลม เช่นว่าว. ขาทนียะ [ขาทะ—] ป. ส. น. ของควรเคี้ยวกิน, อาหารที่พึงเคี้ยว คืออาหารแข็งนั่นเอง.

ขาน (ส. ชฺญาน) น. การกล่าว, การเรียกชื่อ, การออกชื่อ; ความที่รู้กัน, การปรากฏ. ไทยเราใช้เป็นกริยา ว่า รับคำ, เรียกชื่อ, เปล่งเสียงรับ (เช่น ขานยาม ขานนาค ฯลฯ). ขานไข ก. กล่าวชี้แจง.

ข่าน น. กษัตริย์ใหญ่ของพวกมะหง่น.

ขาบ ว. สีน้ำเงินแก่.

ขาม ก. เกรง, กลัว.

ข้าม ก. ผ่านไปข้างขน, ก้าวเกินลำดับไป.

ขาย ก. เอาของแลกเงินตรา; ทิ้งเสีย, ทำให้เสื่อมเสีย เช่นเอาชื่อไปขาย. ขายหน้า ก. ทิ้งหน้า หมายความว่าอับอาย. ขายหุ ก. แกล้งทำเป็นไม่ได้ยิน. ใช้ว่า ไขหูก็มี.

ข่าย น. เครื่องดักสัตว์ชนิดหนึ่งถักด้วยด้ายเป็นตาร่างแห, ร่างแห; ขอบเขต.

ขาล ข. น. เสือ, ชื่อที่ ๓ ของรอบปี ๑๒ นักษัตร.

ขาว ว. ซึ่งมีสีชนิดหนึ่ง เช่นสีสำลี; ผ่องใส, ระแจ้ง.

ข่าว น. คำบอก, คำเล่าลือ, เรื่องที่เป็นไป, เรื่องที่มีผู้นำมาบอก. ข่าวสาร น. เรื่องที่บอกกันด้วยหนังสือ, เรื่องที่มีนำมาบอก.

ข้าว น. พืชที่ใช้เมล็ดเป็นอาหารทั่วไป. ข้าวกล้อง น. ข้าวเปลือกที่สีแล้วแต่ยังไม่ได้ซ้อมให้ขาวมีแกลบรำปนอยู่. ข้าวกล้า น. ต้นข้าวที่เพาะไว้สำหรับดำในนา. ข้าวเกรียบ น. ของกินทำด้วยข้าวเป็นแผ่น ๆ มีหลายอย่าง เช่น ข้าวเกรียบว่าว ข้าวเกรียบงา ข้าวเกรียบอ่อน. ข้าวของ น. 'ข้าว'และของ' สิ่งของต่าง ๆ. ข้าวแช่ น. ของกินอย่างหนึ่ง. ข้าวแช่ น. ข้าวสุกที่แช่น้ำเย็น กินกับเครื่องกับข้าวต่าง ๆ. ข้าวต้ม น. ข้าวสารที่ต้มกับน้ำให้สุก, ข้าวเหนียวที่ห่อใบไม้แล้วต้มให้สุก อยู่ในพวกขนม มีชื่อต่างกัน เช่น ข้าวต้มผัด ข้าวต้มน้ำวุ้น ฯลฯ; ต้นไม้เล็ก ๆ อย่างหนึ่ง ใช้ต้นเขาต้มยามักทำไม้กวาด. ข้าวตอก น. ข้าวเปลือกที่คั่วให้เมล็ดแตก แล้วกินกับน้ำกะทิ หรือทำขนมต้น ๆ. ข้าวตัง น. ข้าวสุกที่ตีกเกรียมอยู่ตามก้นหม้อก้นกระทะเป็นแผ่น ๆ. ข้าวตาก น. ข้าวสุกที่ตากให้แห้ง. ข้าวตู น. ข้าวตากคั่วแล้วตำเป็นผงเคล้าน้ำตาล ใช้เป็นขนม. ข้าวทิพย์ น. ขนมอย่างหนึ่งปรุงเครื่องกวนให้ข้าวก้นคล้ายกระยาสารท. ข้าวบิณฑ์ น. ก้อนข้าวสุกที่ธรรรุในกรวยรูปคล้ายพุ่ม; ชื่อลายอย่างหนึ่งชวกทรงคล้ายพุ่มข้าวบิณฑ์. ข้าวเบา น. ข้าวชนิดที่ได้ผลเร็ว เก็บเกี่ยวได้รวงเดือน

พฤศจิกายน, ข้าวไว ก็เรียก, ข้าวเบื่อ น. ข้าวสารที่คำกับของอื่น ประสมกับน้ำแกงตามธรรมเนียมไทยเหนือ. คำว่า ครกข้าวเบื่อ สากข้าวเบื่อ เรานำมาใช้เพี้ยนไปเป็น ครกกะเบื่อ สากกะเบื่อ ซึ่งใช้ตำน้ำพริก. ข้าวปลูก น. ข้าวเปลือกที่เก็บไว้สำหรับทำพันธุ์. ข้าวปั้น น. ข้าวเหนียวคั้นที่ห่อด้วยใบไม้ เช่น ใบมะพร้าว หรือใบเตย ฯลฯ มักทำถวายพระเนื่องในเทศกาลออกพรรษา, ข้าวคั่มข้ก ก็ว่า. ข้าวเปลือก น. เมล็ดข้าวที่ยังไม่ได้เอาเปลือกออก. ข้าวเปียก น. ข้าวที่คั้มและกวนให้เหนียว ใช้ผักผ้าเป็นต้นให้ติดกัน; ข้าวที่คั้มกับน้ำกะทิให้เหลวจนน้ำแห้งมีรสเค็ม ๆ มัน ๆ. ข้าวผอก น. ข้าวห่อไปกินกลางวัน. ข้าวผัด น. ข้าวสุกที่ผัดและปรุงเครื่องต่าง ๆ. ข้าวพอง น. ขนมอย่างหนึ่งทำด้วยเมล็ดข้าวที่ทอดให้พองประสมกับน้ำตาลทำเป็นแท่ง ๆ. ข้าวโพด น. ชื่อข้าวชนิดหนึ่ง คือ คล้ายต้นแขม มีผักตามข้อ. ข้าวมัน น. ข้าวสุกที่หุงกับน้ำกะทิ. ข้าวเม่า น. ข้าวเปลือกที่คั่วแล้วตำให้แบน. ข้าวยาคู (ป. ยาคุ = ข้าวคั่ม) น. ขนมอย่างหนึ่ง ทำด้วยเมล็ดข้าวอ่อน ตำแล้วต้มเอาน้ำคั้นกับน้ำตาล. ข้าวเย็นใต้ น. ไม้เถาชนิดหนึ่งหัวสีขาว ใช้ทำเครื่องยา. ข้าวเย็นเหนือ น. ไม้เถาชนิดหนึ่งหัวสีแดง ใช้ทำเครื่องยา. ข้าวสวย น. ข้าวหุงแล้วเช็ดน้ำให้แห้งอย่างเดียวกับข้าวสุก. ข้าวสาร น. ข้าวที่สีข้าวแล้วเอาเปลือกและรำออกหมดแล้ว; ไม้เถาชนิดหนึ่ง ใช้ดอกเป็นอาหาร. ข้าวสุก น. ข้าวสารที่หุงให้สุกด้วยวิธีให้น้ำงวดเหลือแต่เมล็ดข้าว. ข้าวหนัก น. ข้าวชนิดที่ได้ผลช้ากว่าระไก เก็บเกี่ยวราวเดือนมกราคม. ข้าวหมาก น. ขนมอย่างหนึ่งทำด้วยข้าวเหนียวนึ่งแล้วหมักกับแป้งเชื้อ (น่าจะเลือนมาจาก ข้าวหมัก). ข้าวหลาม น. ข้าวเหนียวที่ยรรจุในกระบอกไม้ไผ่แล้วเผาให้สุก. ข้าวเหนียวแก้ว น. ข้าวเหนียวที่กวนกับน้ำกะทิและน้ำตาลทราย. ข้าวเหนียวแดง น. ข้าวเหนียวที่กวนกับน้ำกะทิและน้ำตาลหม้อ. ข้าวเหนียวเปียก น. ข้าวเหนียวคั่มกับน้ำตาลกินกับน้ำกะทิ.

ข้าศึก น. ศัตรู, คนที่ปองร้าย.

ขำ ว. คมสัน, คมคาย; ฉลัย; ขบขัน.

ขำเขียว (กลอน) ว. รีบ, ด่วน, เร็ว.

ขิก ๆ อ. เสียงหัวเราะ.

ขิง น. ว่านชนิดหนึ่งรสเผ็ด ใช้ประกอบกับเครื่องอาหารและทำยา. ขิงธรรมดาเรียกว่าขิงหยวก. ขิงแคระ น. ขิงชนิดหนึ่งคล้ายขมิ้นชันใช้ทำยา. ขิงแห้ง น. ขิงชนิดหนึ่งตากแห้งใช้ทำยา.

ขิม น. เครื่องดนตรีชนิดหนึ่งใช้ดี ซอเพลงทำนองหนึ่ง.

ขี้ ก. คร่อม, ทับ, นั่งเหนือ.

ขี้ น. อาหารเก่าที่ถ่ายออก; มลทินในร่างกาย เช่น ขี้หู ขี้ตา ฯลฯ. เศษของอย่างอย่าง เช่น ขี้กบ ขี้ไถ ฯลฯ. ว. มัก เช่น ขี้ขลาด ขี้เกียจ ขี้เหนียว ฯลฯ. ขี้กา น. ไม้เถาพวกหนึ่งใช้ทำยา. ขี้ข้า น. ผู้ที่เป็นคนเลว หรือผู้ที่มีกิริยาหยาบที่ไม่น่าว่าเป็นผัก. ขี้ครอก น. ต้นไม้ชนิดหนึ่ง; ลูกทาสที่เกิดในเรือนเบี้ย. ขี้ครั่ง น. รังของตัวครั่งที่หลอมใช้การต่าง ๆ. ขี้เซา ว. มักชอบเซาหาวนอน. ขี้นก ชื่อผลฝรั่งพันธุ์ผลเล็กและมีไส้แดง; ชื่อพริกมีผลเล็กมีรสเผ็ดมาก พวกชี้ฟ้า ก็เรียก ดู ขี้หนูต่ำปี. ขี้เต่า น. เมือกเหงื่อไคลที่ติดอยู่ตามรักแร้. ขี้ประติ๋ว ว. เล็กน้อย, ไม่มีค่า. ขี้ปาก น. คำพูด, เรื่องที่เล่า; คนสำหรับเชาสอดว่าแสะคนอื่น. ขี้ผึ้ง น. รังผึ้งที่เอามาหลอมใช้การต่าง ๆ. ขี้แมลงวัน น. จุดดำเล็ก ๆ ที่จมตามตัว. ขี้ยา น. ฝิ่นที่สูบแล้วเข้าไปเป็นก้อนติดอยู่ในหัวกล้อง; คนติดฝิ่น. ขี้รังแค, ขี้ลม น. สะเก็ดขาว ๆ ที่ติดอยู่ตามศีรษะ. ขี้รำ น. เรียกผ้าที่ใช้นุ่งห่มไม่ได้. ว. ไม่สวย, ไม่งาม, เลว, ทราม. ขี้ไร้ ว. ขัดสน, จนจน. ขี้หนอน น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งใช้ทำยา. ขี้หนู น. พริกเม็ดเล็กชนิดหนึ่ง, พริกขี้นก ก็เรียก; (ราชาศัพท์ใช้ว่าพริกเม็ดเล็ก); ชื่อขนมอย่างหนึ่ง. ขี้หมู น. ชื่อต้นกระทุ่มชนิดหนึ่ง. ขี้เหร่ ว. ไม่สวย, ไม่งาม. ขี้เหล็ก น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง, มูลเหล็ก ก็เรียก.

ขีณะ ดู กษีณะ.

ขีณาสพ [–สบ] ดู กษีณาสรพ ใน กษีณะ.

ขีด น. กำหนด, เขตขั้น. ก. ลากให้เป็นรอย, กรีด, เขียน.

ขีดขินธ์ น. ชื่อเมืองพาลีในเรื่องรามเกียรติ์ ดู กิษกินธ์ด้วย.

ขีปน [ขีปะนะ] (ป. ขีปน) น. การชัก, การพุ่ง, การยิง. ว. ที่ชักออกไป, ที่พุ่งออกไป, ที่ยิงออกไป. ขีปนวิธี น. วิธีที่ชักออกไป, ที่ส่งออกไป, วิธียิงออกไป. ขีปนาวุธ

น. อาวุธที่ซัดออกไป, ที่ส่งออกไป, ที่ยิงออกไป.

ขีร [–ระ] ดู กษีร.

ขีง ก. ทำให้ตึง, ขึง (สำหรับคา). ขึงขัง ว. ผึ่งผาย, แข็งแรง. **ขึงอุต** ก. นอนหงายเหยียดเท้าตรง คลุมผ้าแต่หัวคลอดถึงปลายเท้า อย่างขึงธูกว่า.

ขึง ก. แกล้น, เคือง, โกรธ.

ขืน น. ข้างขึน เช่น ขืน ๑ ค่ำ ๒ ค่ำ. ก. ฝืน, สู้สำนัก; เคลื่อนไปข้างขนานตรงกันข้ามกับลง; ก้าวหน้าหรือออกหน้าไปไกลกว่า; เน่าพอง เช่น ศพขืน; กง เช่น ขืนธนู; ขึง เช่น ขืนกลอง; ง้าง เช่น ขืนนก; ไปทางเหนือ เช่น ขาขืน; เพิ่ม เช่น ขืนราคา; เปล่งซาน เช่น ขืนเสียง; ตั้งต้น เช่น ขืนขนบทักใหม่; ทำรุ่งร่าง เช่น ขืนรูปสิ่งของ; ยรรยง เช่น ขืนญัชช. ขืนครู ก. บูชาครู. **ขืนคาน** ว. เขื่นสำนวนใช้ในเรื่องเรือแข่ง ซึ่งไม่มีใครสู้ได้ ต้องเอาขืนพักไว้ขนาน หมายความว่าเก่งในการแข่ง จนไม่มีใครสู้ ต้องอยู่เฉย ๆ. **ขืนใจ** ว. จำใจ แม่นยำ, แคล่วคล่อง. **ขืนข่อ** ก. ออกข่อเสมอ ๆ, เหมาเอา. **ขืนทะเบียน** ก. ยรรยงข่อและลักษณะสำคัญลงไว้ในสมุดทะเบียน. **ขืนปาก** ก. จำคิดปาก. **ขืนหน้า** ก. ก้าวหน้าไปไกลกว่า; ชูหน้าชูตา, มีผู้นิยม. **ขืนหม้อ** ว. ข้าวสารที่นย้อมแค่หุงได้มาก; มรข่อเก่ง.

ขืนฉ่าย น. ผักขืนชนิดหนึ่ง มีรสฉุน.

ขืน ก. ฝืน, ฝ่าฝืน, ไม่เขื่นไปตาม.

ขืน ว. รสอย่างมะเขือชนิดหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า มะเขือขืน.

ขือ น. ไม้เครื่องขนเรือนสำหรับยึดปลายเสา ๒ ข้างตามด้านกว้าง; เครื่องของจำนักโทษ; กระดูกขือหรืออุ้งเชิงกราน อันเคลื่อนที่ได้เมื่อหญิงคลอดลูก ย่อมเข้าข่อเมื่อคลอดแล้ว. **ขือกระละบังหา** น. ขือด้านสักหัวท้ายสำหรับยรรยหน้าขวัญและศึกกลองชนัก. **ขือคัด** น. ขือหล่องที่อยู่ใต้ขือเกิม อยู่ในพวกเครื่องเรือน. **ขือจมูก** น. แกนกลางระหว่างช่องจมูก. **ขือผี** น. ขือกำไลมือและเท้าชนิดหนึ่งสำหรับเด็ก. **ขือมูก** น. ส่วนของหอยมูกที่ขวางอยู่ที่ปาก.

ขุก ว. ขุ่น, ลำยาก, ชั่ว; พลัน. อ. เสียงไอ. **ขุกเข็ญ** ว. ขุ่น, ลำยาก, ยากแค้นที่เกิดขึ้นในบ้านยุขัน. **ขุกคิด** ว. พลันคิดขึ้นได้.

ขุขัน ดู กุหะ.

ขุด ก. เจาะ, คุ้ยหา, ฟันขน, ทำให้เขื่นหลุมเขื่นข่อ.

ขุน น. ผู้เขื่นใหญ่, ผู้ปกครอง, ผู้จำเมือง เช่น ขุนเมือง= ผู้ครองเมือง ขุนหลวง=คำใช้เรียกพระนามพระเจ้าแผ่นดิน (เช่น ขุนหลวงหาวัด, ขุนหลวงตาก); ตำแหน่งยรรดาศักดิ์ครองหลวงลงมา; ข่อตัวหมากรุก. ก. เลี้ยง, ให้อาหารสัตว์ เช่น ขุนสุนัขหรือสุกร. ว. ใหญ่. **ขุนทอง** น. ชื่อนกชนิดหนึ่ง ตัวขนาดนกเอี้ยง. **ขุนนาง** น. ข้าราชการ ที่ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรยรยรดาศักดิ์. **ขุนบาล** น. นายอากรหวย ก ข. **ขุนพัฒน์** น. นายอากรบ่อนเบี้ย (ฉบ. ไข่). **ขุนศาล** น. ผู้พิพากษาความ และมักพูดควบกันว่า ขุนศาลยระลาการ. **ขุนหมื่น** น. ข้าราชการชั้นต่ำพวกหนึ่งที่เข้าหมู่ออกประทวนตั้งเขื่นขุนย้าง เขื่นหมื่นข้าง.

ขุ่น ก. มิใจขุ่นหมอง. ว. มัว, ไม่ผ่องใส; ฉุนโกรธ. **ขุ่นเขียว** ว. ฉุนโกรธ.

ขุม น. บ่อ, หลุม เช่น ขุมขน ขุมนรก; ละลองหรือผ้าที่ขีดลนในปาก; จำนวนเงินที่ทำพนันเรียกกันขึ้นราย ๆ เรียกว่าขุมหนึ่ง.

ขุย น. ผงฝนละเอียด เช่น รังมด. **ขุยไผ่** น. ลูกไผ่ (ที่เกิดแล้วทำให้ต้นตาย).

ขุระ [ขุระ] ป. ส. น. กีบม้า; มีดโกน. **ขุรกิจ** ป. น. การโกนผม. **ขุรนัต** ส. ว. หมูกแยบ.

ขู (กลอน) ว. มาก (เลือนมาจาก โข).

ขู่ ก. ตวาด, คำราม, ร้อง, ทำให้กลัว. **ขู่กรรโชก** ก. ทำให้กลัว, ใช้ถ้อยคำที่ทำให้ตกใจกลัว, ตะคอกให้ตกใจ.

ขูด ก. ครูด, ใช้สิ่งที่มีคมกรางหรือครูดให้เนื้อหลุดออก.

เข ว. เหล่ เช่น ตาเข=ตาเหล่.

เข น. ระแข้.

เขก ก. โขก, งนวมือเข้าแล้วเคาะลงไป.

เข่ง น. ภาชนะสานเขื่นเครื่องใช้มีรูปหลายอย่าง; ตะกร้าแยะจีน; ชื่อขนมของจีนอย่างหนึ่งยรรจุลงในเข่งแล้วนึ่งให้สุก; จำนวนขนมหรือปลาที่นึ่งหรือยรรจุในเข่ง.

เขจร [–จอน] ป. ส. น. นก, ทูต; ผี (เช่น ทูตแห่งเทวดา, ผู้นำข่าวแห่งเทวดา), คนยรรพ์, วิทยาธร, ดาวเคราะห์, ปรอท, เมฆ, ลม, กระวาน; ผี. ว. ซึ่งเคลื่อนไปในอากาศ, ซึ่งเขินไป. ดู ขจร ก้วย.

เขิญ ข. น. ความยาก, ความลำยาก. **เขิญใจ** ว. ยากจน.

เข็ด น. ก้ายหรือไหมหลายๆ ไรรวมกัน. ก. คร้าม, กลัว, ขยาด, เสียวแสยง, ไม่กล้าทำอีก. เข็ดหลาบ ก. กลัวถูกทำโทษ เพราะเคยรับโทษมาแล้ว.

เขตา [ขะเตา] น. กำเตา, ความร้อน.

เขต น. แดน, แดวัน, ทุ่ง, นา, ไร่, ที่ดิน.

เขน ๑ น. เครื่องป้องกันอาวุธอย่างหนึ่งรูปกลมที่ถือคิดกับศอก คู่กับ โล่.

เขน ๒ น. เรียกพวกโจนพวกหนึ่ง ออกเต้นเย็นพลระเมื่อเวลายกทัพ เรียกว่า เต้นเขน.

เขิ่น ก. เลื่อกไป, ไสไป, ดันไป, ลากไป.

เข่น ก. ทุบ, ตี, รีดออกไป เช่น เข่นมีด เข่นพร้า. เข่นเขี้ยว ก. เคี้ยวพื้นด้วยความโกรธ.

เขนง [เขฺนง] ข. น. เขาสัตว์, เขาสัตว์หรือของอื่นใช้สำหรับยกขึ้น แต่ก่อนทำด้วยเขาสัตว์ จึงเรียกกันติดมาว่า เขนง.

เขน็ด [เขฺน็ด] น. ฟางที่ทำเย็นเชือกมัดฟ่อนข้าว, ขะเน็ด ก็ว่า.

เขนย [เขฺนย] ข. น. หมอน (หมอนหนุน).

เขบิ็จขบวน [ขะเบ็ดขะบวน] น. ทำทาง, ระเบียบ, ขั้นขึง, ท่วงที. ก. จัดสรร, คดแต่ง.

เขม [—มะ] ดู เกษม.

เขี้ม น. เหล็กแหลมใช้กลัดและเย็บสิ่งของ, เครื่องฉีดยาของแพทย์, เครื่องเย็บของแพทย์, จำนวนเปลาะที่แพทย์เย็บผูกยาดแผลเข้าไว้ (เช่น เย็บไว้ ๓ เข็ม), ครั้งคราวที่แพทย์ให้ฉีดยา (เช่น ฉีดแล้ว ๒ เข็ม); ของอื่น ๆ ที่มีรูปคล้ายเข็ม เช่น เข็มทิศ เข็มนาฬิกา เข็มรากผัก ฯลฯ; เครื่องชี้ของที่หมาย (แห่งเทคการณ์อันจะเกิดข้างหน้า); เครื่องของระยะ ฯลฯ; ชื่อไม้ก่อกำพวกหนึ่ง; ชื่อปลาชนิดหนึ่ง ตัวเล็กปากเสี้ยม ว่ายอยู่ตามพื้นน้ำ; เครื่องประกอบสำหรับกลัดเย็บเครื่องหมาย เช่น เข็มข้าหลวงเดิม. เข็มกลัด น. เครื่องประกอบสำหรับกลัดผ้าห่มและเสื้ออย่างหนึ่ง. เข็มขัด น. เครื่องคาดเอวชนิดหนึ่ง, สายรัดเอว. เข็มทิศ น. ชื่อเครื่องชี้ของทิศ มีเข็มเย็นแม่เหล็ก ชี้ไปทางเหนือเสมอ.

เข้ม ว. กล้า, แรง, แก่, จัด. เข้มแข็ง ว. แข็งแรงมาก, มีกำลังมาก. เข้มงวด ว. กวดขัน, เคร่งครัด.

เข้มจาบ น. ผ้าชนิดหนึ่ง ลายเย็นรวดตามยาว.

เขมั่ง [ขะเหฺมั่ง] ว. เคร่ง, ตึง, แน่น, แข็ง.

เขมั็ดแขม่ [ขะเหฺมั็ดขะแหฺม่] ดู กระแหม็ดกระแหม่.

เขม่น [ขะเหฺม่น] ดู กระแหม่น.

เขมั้น [ขะเหฺมั้น] ก. เพ่ง, มุ่งโดยเฉพาะ.

เขมั้นขะมัก [ขะเหฺมั้น—] ดู ขะมักเขมั้น.

เขมร [ขะเหฺมน] น. คนชาติหนึ่งอยู่ระหว่างไทยกับญวน.

เขมา [ขะเหฺมา] ข. ว. ดำ เช่น คนชิเขมา—ไม้ดินชิดำ ไทยใช้เรียกโกฐชนิดหนึ่งว่าโกฐเขมา (โกฐดำ) และดำเขม่าน่าระออกจากดำนั้น. เขมาไกรย (ข. หลังดำ) น. ชื่อปลาชนิดหนึ่งมีหลังดำ.

เขม่า [ขะเหฺม่า] น. สะองดำ ๆ ที่เกิดจากควันไฟ. ดู เขมา ก็ว่า.

เขมือบ [ขะเหฺมือบ] ก. กลืนกิน.

เขย [อ่านเย็น ย สะกด] น. สามีของญาติ. เขยตาย น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งใบมนคล้ายใบเปล้าเล็ก ดามยอยริมมีหนามเคยเล็ก ๆ.

เขยก [ขะเหฺยก] ว. กระเผลก.

เขย่ง [ขะเหฺย่ง] ก. ยืนด้วยปลายเท้า, พยุงตัวให้สูงขึ้น; เดินด้วยเท้าข้างเดียว.

เขย้อแขย่ง [ขะเหฺย้อขะแหฺย่ง] ว. ตะเกียกตะกาย.

เขยอะขยะ [ขะเหฺยอะขะหฺยะ] ว. เหนอะหนะ, ติดรุงรัง.

เขย่า [ขะเหฺย่า] ก. สั่น, ทำให้กระเทือน.

เขยิน [ขะเหฺยิน] ว. เผยออก, ยิ้มออกมา เช่น พิ้นเขยิน.

เขยิบ [ขะเหฺยิบ] ก. ถอย, ขยับ.

เขยียวขยอน [ขะเหฺยียวขะหฺยอน] ข. ว. สนั่นหวั่นไหว.

เขย้อน [ขะเหฺย้อน] ก. เคลื่อน, เลื่อน.

เขล [เขน] ส. น. การเล่นสนุก, การเล่นออกแรง, การเต้น, การเขย่า, การสั่น. ไทยใช้เรียกพลโขนพวกหนึ่งออกเต้นเย็นพลระเมื่อเวลายกทัพ เรียกว่า เต้นเขล (แต่เขียนผิดเป็น เขน ไป).

เขลง [เขฺลง] น. ชื่อไม้เถาชนิดหนึ่ง. ก. นอน เช่น นอนเขลง.

เขลา [เขฺลา] ดู กำเลา.

เขลาะ [เขฺลาะ] ดู กำเลาะ.

เขว [เขฺว] ว. เฉไป, ไม่ตรง, ผิดทาง.

เขษม [ขะเสม] ดู เกษม.

เขพะ ป. (ส. เขฏ) น. น้ำลาย.

เขะขะ ว. เกะกะ, กีดขวาง.

เขา น. เนินสูง; สิ่งที่งอกจากศีรษะสัตว์บางพวก มีลักษณะแข็ง; ชื่อนกพวกหนึ่ง. ส. แทน ชื่อคนที่เราพูดถึง (เป็นบุรุษที่สาม).

เข่า น. อวัยวะที่ต่อขากับแข้ง. **เข่าหนับ** น. ขาหนับ, อวัยวะระใต้เข่าทั้งสอง.

เข้า ก. เคลื่อนไปข้างใน; ยอรฯ, ประสม, สมทบ; มาอยู่, มาสิง เช่น ราหูเข้า ผีเข้า ฯลฯ; เป็นยาดผล เมื่อถูกศาสตราวุธ ใช้ว่า พ้นเข้า แทงเข้า ฯลฯ. ว. ใช้ตรงกันข้ามกับคำ ออก. **เข้ากัน** ก. รวมกัน; ลำเลียง, ประสมกัน. **เข้าข้อ** น. ระยะแห่งกามโรค. **เข้าคอ** ก. เข้าไปประชบประแงให้สนิทสนมกัน. **เข้าเค้า** ว. เหมาะแก่รูป, เหมาะแก่เหตุ. **เข้าไคล** ว. ลักษณะผลมะม่วงที่แก่จนเม็ดแข็ง. **เข้าใจ** ก. รู้ชัดเจน. **เข้าฌาน** ก. มีอารมณ์อยู่ในฌาน. **เข้าด้ายเข้าเข็ม** น. เวลาวางแผน, เวลาลับขัน. **เข้าได้เข้าไฟ** น. เวลาคำซึ่งควรระวังไฟ. **เข้าท่า, เข้าที** ว. เหมาะ, สมควร, ดี. **เข้าไม้** ก. ประผสมเรือหรือของอื่น เช่น พ้นเรือน ฯลฯ; คาม, ทาย. **เข้าร่อย, เข้ารูป** ว. ถูกทาง, ถูกวิธี. **เข้ารีต** ก. ไปถือลัทธิศาสนาอื่น. **เข้าโลง** ว. ตาย, หมดอายุ. **เข้าสมาธิ** ก. ทำจิตให้ตั้งมั่นอยู่ในสิ่งอันเดียว. **เข้าสุหนัต** ก. เข้าพิธีอย่างหนึ่งของลัทธิอิสลาม.

เขิน น. ชื่อคนไทยพวกหนึ่งคล้ายพวกลื้อ อยู่ในเขตเชียงฝ่ายใต้; (เครื่องเขิน = เครื่องสานที่ลงรักแล้วเขียนลายต่าง ๆ). ว. สูง, ถอน, เป็นเนิน; เคอะ, เก้อ.

เขี่ย ก. คุ้ย; เอาไม้ หรือนิ้วมือ หรือเท้า ยื่นสิ่งของให้เคลื่อนที่.

เขียง น. ไม้สำหรับรอง; ร้านสำหรับนั่งขายนกตามทุ่งนา. **เขียงเท้า** น. รองเท้าไม้.

เขียด น. สัตว์สี่เท้าจำพวกหนึ่งคล้ายกบ แต่ตัวเล็กกว่า.

เขียน ก. วาด; ขีดให้เป็นตัวหนังสือหรือเลข, ขีดให้เป็นเส้นหรือรูปต่าง ๆ.

เขียน ก. ช่วน, ชิก

เขียม จ. ว. ประหยัด.

เขียว ๑ (ไย) ว. เร็ว, รีบ, ด่วน. **เขียวขาว** น. เรียงเร็ว.

เขียว ๒ น. สีชนิดหนึ่ง; ชื่องูชนิดหนึ่ง ตัวเขียว ท้องสีขาวปนเหลือง มีอยู่ ๓ ชนิด คือ เขียว (ธรรมดา) ตัวโตขนาดทางกลวัย, เขียวปากจิ้งจก, เขียวหางไหม้. ว. มีสีชนิดหนึ่ง เช่น สีไขไม่สด. **เขียวไข่กา** ดูใน ขาม. **เขียวปากจิ้งจก, – สายม่านพระอินทร์** น. ชื่องูพิษชนิดหนึ่งปากเสี่ยมคล้ายปากจิ้งจก ตัวเล็กเท่านิ้วก้อย แต่ยาวมาก. **เขียวหวาน** น. ชื่อส้มชนิดหนึ่ง; ชื่อแกงเผ็ดที่ใช้พริกสดแทนพริกแห้ง. **เขียวหางไหม้** น. ชื่องูพิษชนิดหนึ่งหัวเชิ่นรูปสามเหลี่ยม คอกอด หลังสีเขียว ขางดมีเส้นไขว้กำ ตามริมเกล็ดแถวนอกมักมีเส้น ขาว เหลือง น้ำเงิน หรือ แดง ปลายหางมักเป็นสีน้ำตาล ท้องขาวเหลืองหรือน้ำตาล.

เขี้ยว น. ฟันสองคู่ที่ยาวและแหลมกว่าฟันอื่น ๆ. **เขี้ยวแก้ว** น. เขี้ยวของพระพุทธเจ้า เรียกพระเขี้ยวแก้ว; เขี้ยวงูซึ่งงอกอยู่ที่เพดาน.

เขี้ยวขยอน [–ขะหฺยอน] ว. สั่นหวั่นไหว.

เขื่อ น. ชื่อปลาชนิดหนึ่งอยู่ร่วมฝายเดียว: เพื่อน. ส. เขา, ท่าน, เธอ, ตู.

เขื่อง ว. ค่อนข้างโตหรือใหญ่.

เขื่อน น. เครื่องป้องกันไม่ให้กินพัง; หลักเขต.

แข ข. น. ดวงเดือน, พระจันทร์.

แข้ น. ระแข้.

แขก (จ. แซ่ะ) น. คนจำพวกหนึ่งมีหลายชาติ; ผู้มาหาซึ่งมาจากบ้านอื่น เมืองอื่น; ชาว เช่น ชอมแขก = ชาวเขมร. **แขกบรเทศ** น. ชื่อเพลงคนตรีบทหนึ่ง มักเรียกเพี้ยนไปว่า แขกวรเชษฐ์. **แขกมอญ** น. ชื่อเพลงคนตรีบทหนึ่ง. **แขกเมือง** น. คนต่างประเทศมาหา. **แขกเต้า** น. นกชนิดหนึ่งคล้ายนกแก้ว มีสีขาว ตัวโตกว่า.

แข็ง ว. กล้า, แรง, กระด้าง, ไม่อ่อน; หยาบช้าสามหาว เช่น เล่นแข็ง = เล่นหยาบช้าหรือสามหาว. **แข็งข้อ** ก. ไม่อ่อนน้อม, ตั้งท่าต่อสู้, ฝ่าฝืน, อวดกล้ากล้าสู้. **มีอำนาจเหนือคน. แข็งใจ** ก. ทำด้วยใจกล้า. **แข็งมือ** ก. ทำเต็มกำลังไม่ย่อหย่อน. **แข็งเมือง** ก. กลับตั้งตัวเป็นอิสระ, ไม่ยอมเป็นเมืองขึ้น. **แข็งแรง** ว. ล่ำสัน, มั่นคง, คงทน, ขยัน, เร็วและแรง.

แข่ง, แข่งขัน ก. ชันสู้, หมายเอาชนะ.

แข้ง น. อวัยวะข้างหน้าใต้เข่าลงไปถึงข้อเท้า.

แขน น. อวัยวะที่ต่อออกจากไหล่ทั้งสองข้าง.

แข้น ว. แข็ง. ก. แห้ง, งวด; ร้อน.

แขนง [ขะแหฺนง] น. กิ่งไม้เล็ก ๆ ที่แยกออกจากลำต้น; เรียกกิ่งไม้ไผ่ว่า แขนงไผ่.

แขนะ [ขะแหฺนะ] ก. แกะ, สลัก, เจาะ.

แขม น. ชื่อไม้ชนิดหนึ่งคล้ายอ้อ.

แขม [ขะแหฺม] น. คนเขมร.

แขมิบ [ขะแหฺมิบ] ว. หายใจแผ่ว ๆ.

แขม่ว [ขะแหฺม่ว] ดู กระแหม่ว.

แขย็ก ๆ [ขะแหฺยก] ว. อาการที่ขยันต้นไม้ ขยับขึ้นไปทีละน้อย ๆ ไม่ขึ้นไปโดยสะดวก.

แขยง [ขะแหฺยง] น. ชื่อปลาชนิดหนึ่ง. ก. สะอิดสะเอียน, เกลียด. แขยงแขงขน ก. สะอิดสะเอียนจนขนลุก.

แขวก [แขฺวก] น. ชื่อนกชนิดหนึ่งอยู่ตามชายน้ำ หาปลากินตามตื้น.

แขวง [แขฺวง] น. ตำบล, เขตแดน, ส่วน, ฝ่าย, ข้าง; นายตำบล.

แขวน [แขฺวน] ก. ห้อย, ค้างอยู่.

แขวะ [แขฺวะ] ก. เจาะ, ทะลวง, ควัก; พูดชวนวิวาท.

ไข ว. มาก (ตัดมาจาก อักโขนี).

ไขก ก. เคาะ, เขก (แก่ควายมีอ).

ไขง ว. กลิ้นเหม็นเน่า, ไขลง ก็ว่า.

ไข่ง น. ชื่อหอยชนิดหนึ่ง. ว. เขลา, เคอะ, เซ่อ.

ไขด น. เหงื่อ, โลก, ขอม.

ไขดง [ขะไดง] ข. น. กระไดง; ไขเรือ.

ไขน น. ละครชนิดหนึ่งที่ผู้แสดงสวมหน้ากากและหัวต่าง ๆ ที่เรียกว่า หัวโขน; ไม้ที่ต่อหัวเรือยาว เรียกโขนเรือ.

ไขม [—มะ] ป. (ส. เกฺษาม) น. ผ้าเนื้อไม่ (ผ้าฝ้าย), ผ้าขาว; ใช้เป็นศัพท์ประกอบว่า ไขมพัตถ์ และแผลงเป็น ไขยมพัสตร์ ก็มี.

ไขมง [ขะไหฺมง] ว. กลุ้ม, พุ้ง, เซ็กซิ่ง.

ไขมด [ขะไหฺมก] (ข. เขฺมาจ—ผี) น. ผี คือ ชาตุชนิดหนึ่งที่เห็นเป็นควัน ตามทุ่งหนองที่เวิ้งว้าง ระไปทางไหนก็แลเห็นดุเหมือนตามไปด้วย คือ ชาตุฟอสฟอรัสที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงโดยให้เห็นเป็นแสงวาบนั้นเอง.

ไขมดขมัง ข. น. ชากศพ.

ไขยก [ขะไหฺยก] ว. กะไดลอกระเผลก.

ไขยง [ขะไหฺยง] น. พวก, ครอยครัว, หมู่, ฝูง. ว. หมดด้วยกัน.

ไขลก [ไขฺลก] ก. ทำให้ละเอียด.

ไขลง [ไขฺลง] น. ฝูง, ฝูงช้าง; กลิ่นเหม็นอย่างหนึ่ง.

ไขลน [ไขฺลน] น. หญิงนายประตู ซึ่งรับราชการอยู่ในพระราชวัง มีหน้าที่กล่าวตำรวจ.

ไขลนทวาร [ไขฺลนทฺวาน] น. ประตูย่ำ.

ไขมม [ขะไสม] (ป. ไขม; ส. เกฺษาม) ดู ไขม.

ไข น. มันข้น. ก. เยี่ย, เปล่ง, แสดง, ยอก, ขยาย; หมุนลานเข้าที่, ขิด, หมุน, หันสิ่งยางอย่างให้เยื้องไปตามต้องการ เช่น ไขกุญแจ. ในโคลงยวนพ่ายใช้ว่า ไข้ ก็มี. ไขเขย น. เขยที่เกี่ยวกองกัน.

ไข่ น. ฟองสัตว์ ตรงกับมคธว่า อณฺฑ. ไข่ขาง น. ฟองแมลงวัน. ไข่เค็ม น. ไข่เป็ดที่ผสกด้วยดินปนขี้เถ้ากับเกลือเพื่อให้มีรสเค็ม. ไข่จืด น. คือไข่ธรรมดาที่ไม่ได้ผสกให้มีรสเค็ม. ไข่ตายโคม น. ไข่ที่เป็นตัวแต่ตายอยู่ในฟอง. ไข่เต่า น. ชื่อขนมชนิดหนึ่ง คือ เอาแป้งเคี่ยวกับน้ำกะทิรสเค็ม ๆ มัน ๆ มักประสมกับขนมปลากริม; ชื่อมะเขือชนิดหนึ่ง ลูกกลมทุยสีขาวคล้ายไข่เต่า. ไข่นกกระสา น. ชื่อขนมชนิดหนึ่ง. ไข่เน่า น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ผลคล้ายผลสะเดา เมื่อสุกสีดำ. ไข่ปลา น. เส้นประสกที่เป็นจุด ๆ คล้ายไข่ปลา; เพชรทองหรือเงินที่เป็นเม็ดเล็ก ๆ เท่าไข่ปลา. ไข่มด น. ไข่มดชนิดหนึ่ง เอามาดองเกลือใช้ปรุงสำหรับเอาผักรมอย่างไทยปลา. ไข่มุก น. แก้วชนิดหนึ่งซึ่งเกิดในหอยมุกใช้ทำเป็นเครื่องประกับ. ไข่เยี่ยวม้า น. ไข่เป็ดข้างในสีดำมีกลิ่นฉุนคล้ายเยี่ยวม้า ใช้เป็นอาหาร. ไข่ห่า น. ลูกอัณฑะ. ไข่เหา น. ชื่อมาตราวัดโยราณ.

ไข้ น. ความเจ็บป่วย; ชื่อโรคประเภทหนึ่งมีอาการตัวร้อนมีชื่อต่าง ๆ กัน เช่น ไข้ทับ ไข้พิษ ไข้หัวลม ไข้ป่า ไข้เหนือ ฯลฯ.

ไข่ตัน น. เส้นซึ่งเป็นเม็ดที่หน้าขาทั้งสองข้าง; โคหนุ่มมักเรียกไข่ตันหนุ่ม.

ไขว่ ก. ไขว, ก่ายกัน. ว. ปะปน, สับสน เช่น เกินไขว่. ไขว่คว้า ก. เอื้อมมือฉวยเอาอยู่สับสน, พยายามรับหรือฉีดเอา. ไขว่ห้าง ว. อาการที่นั่งหรือนอนเอาเท้าข้างหนึ่งพาดขนเข่าข้างหนึ่ง ซึ่งตั้งชันอยู่.

ไขว้ ก. ขัด, ก่าย; สับกัน, เปลี่ยนกัน. ไขว้เขว ก.

สับสน, เปลี่ยนกัน.

ไขสือ ก. รู้แล้วทำเป็นไม่รู้.

ไขเสนียด [—สะเหฺนียด] น. น้ำครำ.

ไขหู ว. ทำเป็นว่าไม่ได้ยิน. ควรใช้ ขายหู ดูใน ขาย.

ฃ

ฃ พยัญชนะตัวที่สามของพยัญชนะไทย แต่ยกเลิกใช้.

ค

ค พยัญชนะตัวที่๕ ของพยัญชนะไทย.

คก ว. อาการไหลของน้ำ เช่น ไหลชก หรือ ไหลโครก.

คคนะ [คะคะนะ] ป. ส. น. ฟ้า. ยางแห่ง เช่น คคณะกีมิ แก่ผึก. **คคนัมพร** (ป. ส. คคน + อมฺพร) น. 'ฟ้าและฟ้า' หมายความว่า ฟ้าอันกว้างใหญ่. (ดู คำ และ คคนางค์ คคนานค์ ไทยเราประกอบใช้ขึ้นเอง). **คคนางค์** (คคน + องฺค) น. ส่วนแห่งฟ้า. **คคนานค์** (คคน + อนฺค) น. ส่วนสุดแห่งฟ้า. **คคเนจร** ส. น. ผู้ไปในฟ้า, นก; ดาวเคราะห์, ดาวนักษัตร; ทูตฟ้า.

คคนัมพร, คคนา—, คคเนจร [คะคะนำพอน, คะคะนา—, คะคะเนรอน] ดูใน คคนะ.

คง ก. ตั้งมั่น, ยั่งยืน, ทน, ตั้งอยู่ตามที่เดิม: เป็นคำขยายลักษณะเชื่อแน่. **คงกระพัน, คงแก่พื้น** ว. พื้นแทงไม่เข้า ยิงไม่ออก, **คงทน** อาวุธที่มาถูกต้องกาย. **คงแก่เรียน** น. มีความรู้ ได้เล่าเรียนมาเป็นหลักฐาน.

คงคา ป. ส. น. 'ผู้ไปเร็ว' 'ผู้ไหลเชี่ยว' คือแม่น้ำคงคา ไทยใช้ว่าแม่น้ำทั่วไป หรือน้ำ ก็มี เช่น 'สระสรงคงคา'. **คงคาเดือด** น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยา. **คงคาธร** ส. น. 'ผู้รับคงคา' คือมหาสมุทร; 'ผู้ทรงคงคาไว้' คือพระศิวะ (ตามนิยายว่า แม่น้ำคงคา ขณะที่ไหลลงจากสวรรค์ ได้ลงมาไหลเวียนวนขนเคียงพระศิวะอยู่นาน). **คงคาสาคร** ส. น. ปากแม่น้ำคงคาที่ออกมหาสมุทร.

คช ป. ส. น. ช้าง, ช้างพลาย, (คช—ช้างพัง). **คชทนต์** ส. น. งาช้าง; ไม้ที่ขึ้นออกมาจากฝา (เพื่อแขวนหรือห้อยสิ่งของ). **คชนาสา** ส. น. งวงช้าง. **คชบาล** ป. น. คนเลี้ยงช้าง; ชื่อกรมหนึ่ง มีหน้าที่เกี่ยวกับช้าง. **คชโยธี** ส. น. ผู้ขี่ช้างรบ, ผู้ขี่ช้างรบ. **คชราช** ส. น. พญาช้าง; ชื่อโรคคุดทะราด. **คชสาร** น. 'สาร' ก็แปลว่าช้าง หมายความว่าช้างใหญ่. **คชสีห์** น. ไทยตั้งชื่อเรียกสัตว์ที่ประกิษฐ์ขึ้นมีรูปเหมือนราชสีห์ แต่มีงวงเหมือนช้าง (เขียนรูปตราประจำตำแหน่งกลาโหม). **คชาชีพ** ส. น. ผู้มีอาชีพทางช้าง' คือคนเลี้ยงช้าง, หมอช้าง, ควาญช้าง. **คชาธาร** ป. ส. น. ช้างทรง, ช้างพระที่นั่ง. **คชาภรณ์** ป. ส. น. เครื่องประกับช้าง. **คชินทร์, คเชนทร์** น. พญาช้าง.

คชสาน[คดชะ—] น. ชื่อแคงโมชนิดที่มีสีเหลืองเนื้อหวานมาก.

คชา—, คชินทร์, คชิ, คเชนทร์ [คะชา—, คะชิน, คะชี, คะเชน] ดูใน คช.

คณ, คณะ [คะนะ] ป. ส. น. หมู่, พวก, ฝูง; แผนกวิชาหนึ่งๆ ในมหาวิทยาลัย. **คณบดี** ส.น. หัวหน้าหมู่, หัวหน้าคณะในมหาวิทยาลัย(=Dean). **คณาจารย์** ส. น. 'อาจารย์หมู่' คือครูของมหาชน. **คเณศ** (=เป็นใหญ่ในหมู่) ส. น. ชื่อพระเจ้าแห่งขัญญาและอุปสรรค โอรสพระศิวะและพระนางอุมาเทวี มีเศียรเป็นช้าง. **คเณศวร** ส. น. ดู คเณศ. และใช้เรียกพระศิวะก็ได้.

คณา— [คะนา—] ดูใน คณะ.

คณน [คะนะนะ] ดู คณนา.

คณนา [คะนะนา] ป. ส. น. การนับ, การคำนวณ. ใช้ว่า คณนะ ก็ถูก. **คณนาวิทยา** ส. น. วิชาที่ว่าด้วยการคำนวณ เช่น เลข พีชคณิต.

คณิกา [คะนิกา] ป. ส. น. นางบำเรอ, หญิงงามเมือง.

คณิต [คะนิต] ป. ส. น. การนับ, การคำนวณ, การประมาณ, วิชาคำนวณ (ซึ่งแบ่งออกไปอีกเลขคณิต=arithmetic, พีชคณิต=algebra, เรขาคณิต=geometry).

ว. ซึ่งนับแล้ว, คำนวณแล้ว, ประมาณแล้ว. คณิตศาสตร์ ส. น. ตำราหรือวิชาว่าด้วยการคำนวณ.

คเณศ, คเณศวร [คะเนก, คะเนสวน] ดู คณะ.

คด น. ก้อนหินที่มีในหัวสัตว์หรือต้นไม้ นิยมถือกันว่าเป็นเครื่องราง. ก. ตักข้าวสุกออกจากหม้อ. ว. งอ, โกง, ไม่ตรง. คดกริช น. ชื่อลายชนิดหนึ่งเป็นเส้นยาว คด ไปคดมาอย่างรูปกริช, พกกริช ก็เรียก.

คดี [คะดี] (ป. ส. คติ) ดู คติ; แต่ไทยใช้ดังนี้ น. ทาง (เช่น คดีโลก, คดีธรรม); เรื่อง, ความ (คือเรื่องที่เกิดขึ้นแล้ว จะต้องจัดต้องทำ ในอาณาจักรเรียกว่า คดี ในพุทธจักร เรียกว่า อธิกรณ์ เพราะฉะนั้นในความนี้ คดี หรือ อธิกรณ์ เป็นไวพจน์กันได้).

คต [คะตะ หรือ คด] ป. ส. ว. ซึ่งไปแล้ว, ล่วงแล้ว, สละแล้ว, ตายแล้ว; นั่งแล้ว, อยู่แล้ว (รถคต=นั่งหรืออยู่แล้วในรถ) วลา; มักใช้พ่วงท้ายสมาส เช่น สุรคต, สวรรคต วลา. คตหิน ส. น. วันที่พ้นไปแล้ว, วานนี้.

คติ [คะติ] ป. ส. น. การไป, การเคลื่อน; วิธีไป, ท่าทาง, การดำเนิน; วิธี, แบบ, อย่าง; กำเนิด (คือที่ไป).

คทา [คะทา] ป. ส. น. ตะบอง. คทาธร ส. น. ผู้ถือตะบอง; พระกฤษณะ. คทายุธ, คทาวุธ ส. ว. มีอาวุธคือตะบอง.

คน น. มนุษย์, ชน, บุคคล. ก. กวนให้ทั่ว, เอามือหรือไม้กวนสิ่งของไปรอบ ๆ ในภาชนะหรือในที่ขังแห่ง. คนทรง น. คนที่สำหรับเข้าหรือผีเข้าสิง, แม่มด. คนละ ว. ต่างกัน เช่น คนละคน = ไม่ใช่คนเดียวกัน และมักใช้อีกมาก เช่น คนละสิ่ง คนละอย่าง แปลว่า ต่างสิ่ง ต่างอย่าง วลา.

ค้น ก. เที่ยวหา, แสวงหา, เลือกหา. ค้นคว้า ก. เลือกหาเอา. ค้นหูก ก. จัดเส้นไหมหรือด้ายสำหรับทอผ้าให้มีจำนวนหมากันทั้งซ้ายพันพึม.

คนดินสอ ดู คนขี.

คนทา (=คนอา จาก ป. ส. คนฺธ=กลิ่น, มีกลิ่น, หอม). น. ชื่อไม้ชนิดหนึ่งมีรสฉุน ใช้ทำยาและไม้สีฟัน.

คนทีสอ (=คนขีสอ) ดู คนขี.

คนที ดู กุณฑี.

คนที่เขมา [—เขฺมา] ควรใช้คนขีเขมา ดูใน คนขี.

คนโท ดู กุณฑี.

คนธ์ ดู คันธ์.

คนธรรพ์ [—ทัน] (ป. คนฺธพฺพ; ส. คนฺธรฺว) น. เทวดาพวกหนึ่ง มักนิยมว่าเป็นผู้ชำนาญในการคนตรี, ครูคนตรีที่เราเรียกว่าพระประโคนธรรพ์ ก็ออกจากศัพท์นี้.

คนธี (จาก ป. ส. คนฺธี=มีกลิ่น, หอม). น. ชื่อต้นไม้มี ๒ ชนิด คือ คนธีสอ 'คนธีขาว' ใบคล้ายใบแก้ว แต่ไม่เขียวจัด ท้องใบขาว กลิ่นฉุน ใช้ทำยา มักเรียกเพี้ยนไปว่า คนทีสอ หรือ คนทีสอ. คนธีเขมา 'คนธีดำ' น. ชื่อต้นไม้เล็กชนิดหนึ่ง ลำต้น ใบ และกลิ่น คล้ายคนธีสอ แต่ท้องใบไม่ขาวเหมือนคนธีสอ.

คนเนจร [คะเนจอน] ก. เที่ยวซัดเซไป; เรียกหนังที่สัตว์เป็นรูปเกินทุกชนิด.

คบ น. เครื่องจุดไฟอย่างหนึ่ง; ง่ามต้นไม้ที่กิ่งใหญ่แยกต้นแยกกัน. ก. ซอยพอกัน, รักใคร่กัน, ร่วมกัน. คบค้า ก. ซอยพอกัน, รักใคร่กัน, ร่วมกัน. คบคิด ก. ร่วมคิดกัน (โดยมากใช้ในทางทุจริต). คบเพลิง น. คบที่จุดไฟ.

คม ๑ [คะมะ หรือ คม] ป. ส. น. การไป, การถึง.

คม ๒ ข. ก. กัม, คำนับ, ไหว้.

คม ๓ น. ส่วนยางที่สุด, ส่วนแหลมที่สุดของศัสตรา. ว. แหลมที่สุด; เฉียบแหลม. คมคาย, คมสัน ว. ขัญญา เฉียบแหลม, ไหวพริบดี, ท่าทางเข้าท่วงเข้าทีี, ประเปรียว. คมในฝัก ว. มีขัญญาอันเฉียบแหลมแต่ไม่แสดงให้ผู้อื่นรู้. คมบาง น. ชื่อขัญญาชนิดหนึ่ง ริมใบคม.

คมน [คะมะนะ] ป. ส. น. การไป, การถึง.

คมนาการ [คะมะนา—] ป. ส. น. อาการไป, อาการถึง.

คมนาคม [คะมะนา—] ป. ส. น. การไปและการมา; ทางไปมา, การติดต่อ; ชื่อกระทรวงมีหน้าที่จัดการในทางไปมา.

คมนียะ [คะมะนียะ] ป. ว. ควรไป, ควรถึง.

คมาคม [คะ—] ส. น. การไปและมา.

คมิก [คะ—] ป. น. คนผู้ไป, คนผู้เดินทาง; ผู้เตรียมจะไป, ผู้จะไปอยู่ก็ได้.

ครก [คฺรก] น. ภาชนะเป็นที่ตำหรือโขลกสิ่งของด้วยสาก อย่างหนึ่ง หรือขนมทำด้วยแข้งกับกะทิหยอดในกระแชงที่ทำไว้เป็นหลุม ๆ. ครกกระเบื้อ ควรใช้ครกข้าวเบื้อ ดู ข้าวเบื้อ ใน ข้าว.

ครบ [คฺรบ] ว. ฉวัน, เต็มจำนวนที่กำหนดไว้ เช่น ครบหา

ครบหก. ครบครัน ว. 'ครบมาก' คือครบทั้งหมด.

ครรชนะ [คันชะนะ] ส. (ป. คชฺชน) น. การคำราม, การขันลั่นเสียง, การกระหึ่มเสียง.

ครรชิต [คันชิต] ส. (ป. คชฺชิต) ว. ซึ่งคำราม, ขันลั่นเสียง, เอิกเกริก, กึกก้อง, กระหึ่ม.

ครรภ์, ครรภ [คัน, คับ] ส. (ป. คพฺภ) น. ท้อง; ท้อง; ลูกในท้อง. ครรภบาต ส. น. การแท้ง. ครรภบาตน์ ส. น. การทำให้แท้ง. ครรภมาส ส. น. เดือนที่ครรภ์. ครรภรักษา ส. น. การรักษาครรภ์. ครรภวิบัติ ส. น. การคายแห่งเด็กในท้อง. ครรภศัยยา, ครรภสถาน ส. น. ฐูฉก, มดลูก. ครรภไสยกะ (ป. คพฺภเสยฺยก) น. 'ผู้เกิดในมดลูก' ไก่แก่มนุษย์และดิรัจฉาน คลอดออกเป็นตัวและถูกตนเอง เช่น ไก่ กระบือ. ครรภาธาน ส. น. การตั้งครรภ์. ครรภาศัย ส. น. ฐูครรภศัยยา. ครรโภทร (ส. ครฺภ + อุทร) น. ท้อง คือ ครรภ์ หมายความว่า มดลูก.

ครรภา—ครรโภ— [คันพา—คันโพ— แผ่มักอ่านคยัโพ] ดูใน ครรภ์.

ครรโลง [คัน—] (จากโคลง) น. ค่าประพันธ์อย่างหนึ่ง.

ครรไล [คัน—] (จากไคล) ก. ไป.

ครรหิต ๑ [คันหิต] ส. ว. ถูกติเตียน, ถูกกล่าวโทษ, เสีย.

ครรหิต ๒ [คันหิต] (ป. คหิต; ส. คฤหีต) ว. ถูกขัดไว้, ถูกยึดไว้, ซึ่งถือไว้.

ครวญ [ครวน] ก. คราง, ร่ำ, รำพัน; ทำเสียงให้มีเม็ดพราย. ครวญคราง, ครวญคร่ำ ก. คราง ย่อยๆ, คราง เรื่อยไป, คราง ร่ำไป.

ครวัก, ครวี [คระวัก, คระวี] ช. ก. กวักแกว่ง.

ครหณะ [คระหะนะ] ดู คห์ณ.

ครหณี [คระหะนี] ดู เคราหณี.

ครหะ [คระหะ] ดู เคราห์.

ครหา [คระหา] ป. (ส. ครฺหา) น. การติเตียน, การติโทษ, ใช้ว่า นินทา ก็ได้.

ครอก [ครอก] น. ลูกของสัตว์ที่ออกมาคราวเดียวกันหลายตัว เช่น ลูกไก่ ลูกสุนัข เป็นต้น; ย่าว, ทาส.

ครอง [ครอง] ก. รักษา, ปกครอง, ดำรงไว้ เช่น ครองสมบัติ, ครองเมือง; นุ่งห่ม เช่น ครองผ้า.

ครองแครง [ครองแคฺรง] น. ขื่อขนมทำด้วยแป้ง ขึ้นเป็นรูปคล้ายฝาหอยแครงเล็ก ๆ แล้วทั้งยักษ์กระทิรสมัน ๆ เค็ม ๆ.

ครอบ [ครอบ] น. แก้วสำหรับครอบเครื่องบูชาหรือพระพุทธรูป; โดยสัมฤทธิ์ฝาสำหรับยัชรรจุน้ำมนต์. ก. งำ, ปิด, สวม; ถ่ายให้, ประสิทธิ์วิชาให้ เช่น ครูครอบศิษย์. ครอบครอง ก. ปกครอง, รักษา, ดูแล. ครอบครัว น. ผู้ร่วมครัว คือ ยุคุรภริยา. ครอบงำ ก. ข่มเหง, ปกคลุม, หุ้มห่อ; ข่ม. ครอบจักรวาล น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง. ครอบคลัน น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง.

คร่อม [คฺร่อม] ก. ครอบ, อาการแห่งของที่มีขา หรือคน หรือสัตว์ เอาขาคร่อมสิ่งใดสิ่งหนึ่งไว้, กิริยาที่สัตว์เอาขาทั้งสองทางสองข้าง.

คระไคร [ครุระไคฺร] ดู ไคร.

คระชิก [ครุระ—] ดู ฉะชิก.

คระแดง [ครุระ—] (แผลงมาจากแคลง). ก. เอียง, โคลง, ลอยไป.

คระไล [ครุระ—] ดู ไคล.

คระแวง [ครุระ—] ก. เคว้ง, แคว้ง, หมุนไป.

คระหน [ครุระ—] ช. ก. ตื่นรน, เดือดร้อน, กระวนกระวาย.

คระหวน [ครุระ—] ก. หวนคืน.

คระหาย [ครุระ—] ก. กระหาย, อยาก.

คระโหย [ครุระ—] ก. ระโหย, โหย, ละเหี่ยใจ.

ครั่ง [คฺรั่ง] น. สัตว์ชนิดหนึ่งที่เกาะทำรังอยู่ตามกิ่งไม้มีรังน้ำในรังมีสีแดงแก่ ใช้ย้อมด้ายและไหม ตัวรังนั้นหนียวแข็ง หลอมใช้ผนึกของและใช้การอื่น ๆ ได้มาก นับว่าเป็นสินค้าสำคัญส่วนหนึ่ง.

ครั้ง [คฺรั้ง] น. คราว, หน, ที, เวลา, เมื่อ.

ครัดเคร่ง [ครุดเคฺร่ง] ก. แข็ง, ตึง, ฉีดอย่างจริงจัง.

ครัน [ครุน] ว. มาก, หลาย เช่น มากครัน.

ครั่น [ครุ่น] ก. รู้สึกตึงเนื้อตึงตัว, สะทกสะท้าน, สะเทือน. ครั่นคร้าม ก. สะทกสะท้านด้วยความกลัว, เกรงขาม. ครั่นตัว ก. สยิดร้อน สยิดหนาว, หนาว ๆ ร้อน ๆ, ตึงเนื้อตึงตัว.

ครั้น [คฺรั้น] ว. เมื่อ.

ครัว [ครัว] น. ที่หุงต้มอาหาร; เรียกรวมคนที่อยู่ในเรือนเดียวกัน มีหัวหน้าคนหนึ่งเป็นผู้ปกครอง.

ครา [คฺรา] น. ครั้ง, คราว, หน.

คร่า [คฺร่า] ก. ฉุด, รั้ง, ดึง, สาก.

คราก [คฺราก] ก. แยกออกจากกัน; ห่างออกไป, ถ่างกว้าง

แยกออกจนหลวมไม่เข้าที่กันเดิม.

คราง [คฺราง] ก. ร้องด้วยเสียงอย่างหนึ่งเมื่อเวลาสวยทุกขเวทนา (แต่ไม่ใช่ร้องไห้).

คราญ [คฺราน] ว. งาม, สวย, น่ารัก (นงคราญ = นางงาม).

คราด [คฺราด] น. ผักต้นเล็กๆ ดอกคล้ายหัวหู (เรียกผักคราดหัวแหวนก็มี); เครื่องมือสำหรับชักหรือลากมูลหญ้าหรือหยากเยื่อ เขาทำเป็นซี่ๆ และมีคันชัก ข้างซี่นิยมใช้ไม้ไผ่ควายลาก. ก. ชัก หรือลาก ลากมูลหญ้าด้วยคราด.

คราดหนา ก. ชักหรือลากมูลหญ้าในนา.

คราช [คฺราด] ดู คราส.

คร้าน [คฺร้าน] ว. ขี้เกียจ, ท้อถอย.

คราบ [คฺราบ] น. หนังหรือเปลือกนอกของสัตว์บางชนิดที่ลอกออกได้ เช่น คราบงู คราบกุ้ง; ของที่แปดเปื้อนติดกรังอยู่ เช่น คราบน้ำ คราบน้ำมัน.

คราม [คฺราม] (ส. กฺรามณิ) น. ต้นไม้ใช้ใบทำสีน้ำเงิน, ผงสีน้ำเงินทำจากต้นไม้นี้เรียกว่า คราม. (สีครามคือสีน้ำเงิน).

คร่ำ [คฺร่ำ] ก. กดทับ, เกรง, ขาม, ขยาด, พรั่น.

ครามครัน [คฺรามคฺรัน] ว. มากหลาย, นัก.

ครามณี [คฺรามะนี] ส. น. ต้นคราม.

คราว [คฺราว] น. ครั้ง, หน, รุ่น; เรียกแมวโดยว่าแมวคราว.

คร่าว [คฺร่าว] น. ชื่อตัวไม้ที่ตีตั้งกันยันเสา สำหรับตีสังกะสีหรือไม้ทับ. ว. ไม่ชักเงิน, ไม่เรียบร้อย.

คราส [คฺราด] ส. น. การดื่มไว้ด้วยปาก, การใส่เข้าปาก, การกิน, การกลืน; คำ (เช่น คำข้าว, ก้อนขนาดใส่ปากยุบ); อาหาร; การขัน (คือ อุปราคา แห่งพระสุริยะและพระจันทร์ที่โคยมากเขียนเป็น คาย ย้าง คราย ย้าง ซึ่งไม่ตรงกับศัพท์เดิมของเขา).

คร่าห์ [คฺร่า] ส. (ป. คาห) น. การดื่มเอา, การหยิบฉวย, การฉวยเอา, การขัดไว้, การขัง, การยึดไว้, การฉุดไว้, การยึดมั่น, การขัดแน่น, การขัดไว้; สัตว์อันมีความละโมบเกินประมาณ เช่นจำพวกอยู่ในน้ำจับหรือน้ำเค็ม, สัตว์น้ำตัวใหญ่หรือสัตว์ในทะเล (เช่น ระระเข้, ปลาฉลาม, งูใหญ่, แรดน้ำ หรือหิยโปโปตะมัส); นักโทษ; ต้าม (แห่งกาย เย็นคัน); ผู้ขัง, ผู้ยึด; โรคอัมพาต.

ครำ [คฺร่ำ] ก. ผึ่งลวดลายด้วยเงินหรือทอง. ว. เก่ามาก.

ครั่งคร่า ว. เก่าจนชำรุด, แก่จนโทรม. ครั่งเครอะ ว. สกปรก, เปรอะเปื้อน.

ครั่งครวญ [คฺรั่งคฺรวน] ก. ร้องไห้ไม่ใคร่หยุด.

คริสต์ [คฺริก] อ. น. ชื่อของพระเยซู ผู้เป็นเจ้าของคริสต์ศาสนา. คริสต์มาส อ. น. พิธีบูชาในศาสนาคริสต์ทำในวันเกิดของพระเยซู กำหนดในวันที่ ๒๕ ธันวาคม. คริสต์-ศักราช น. จำนวนปีนับตั้งแต่พระเยซูเกิดมา; ชาวยุโรปใช้เป็นเครื่องแบ่งปีอย่างพระพุทธศักราชของเรา. คริสเตียน อ. น. สาวกของพระเยซูคริสต์, ศัพท์นี้ฝ่ายโรมันคาทอลิกมักเรียกว่าคริสตัง.

คริสตัง, คริสเตียน ดูใน คริสต์.

ครึบ [คฺรึบ] น. อวัยวะของปลาซึ่งมีอยู่ตามใต้ท้อง และสันหลัง ที่ติดกันเป็นพืดไป; เรียกของบางอย่างที่มีลักษณะเช่นนั้น เช่น ครึบคาด.

ครึ่ม [คฺรึ่ม] (ส. กฺรึว; ป. กิว) น. คย.

ครึษมะ [คฺรึสุมะ] ดู คิมหะ.

ครึ่ [คฺรึ่] ว. คร่ำ, เร่อร่า, มีขัญญาทึบ.

ครึกครื้น [คฺรึกคฺรื้น] ว. รื่นเริง, สนุกสนาน.

ครึกโครม [คฺรึกโคฺรม] ว. อึกทึก, ดังดังดัง.

ครึ่ง [คฺรึ่ง] ว. กึ่ง, หนึ่งในสอง.

ครึ่ด ดู ครึก.

ครื่น [คฺรื่น] น. ชื่อเครื่องดักนกและไก่ ทำขึ้นข่วง.

ครุ่ม [คฺรุ่ม] น. ข้าทึบ, ข้ารก. ครุ่มครุ น. ข้าทึบมาก.

ครุ่ม [คฺรุ่ม] ก. กรุ่ม, กระหยิ่ม. ว. มัว, มืด.

ครุด [คฺรุก] ว. ค้นคายไป, แสสล้างไป (แต่มักพูดเข้าเสียงสั้นว่า แกงครุก กกครุก). อ. เสียงลากสิ่งของให้เลื่อนจากที่.

ครุน ๑ [คฺรุน] อ. เสียงดังลั่น เช่นฟ้าร้อง.

ครุน ๒, ครุน, ครุนครุ่น, ครุนครุ่น [คฺรุน, คฺรุ่น,—คฺรุ่น] ว. เอิกเกริก, กึกก้อง, สนั่น.

ครุนครุก [คฺรุนคฺรุก] ดู ครุกครุน.

ครุนเครง [คฺรุนเคฺรง] ว. อึกทึก, ครึกครื้น.

ครุย [คฺรุย] ว. ไม่คัยไม่หลวม, พอดี.

ครุ ๑ [คะรุ] (ป. ครุ, คุรุ; ส. คุรุ) น. ครู; ผู้มีใจหนักแน่น, ผู้ควรเคารพ. ว. หนัก (คำคร, คือคำอธิบายเสียงหนัก คือมีความสะกด หรือมีสระยาว); ดู คุรุกัวย. ครุลักษณ์ น. ของหนัก, หมายถึงของที่ใช้ชั่งหนัก. ครุวาร น. วันพฤหัสบดี.

ครุ ๒ [คุรุ] น. ภาชนะสานชนิดหนึ่ง ยาก้วยขัน สำหรับกักน้ำ.

ครุกะ [ครุกะ] ป. ว. หนัก.

ครุครุ [ครุคุรุ] ว. ไม่เกลี้ยง, ขรุขระ.

ครุฑ [ครุด ควรอ่านว่า ครุก] ส. (ป. ครุฬ) น. ชื่อนกชนิดหนึ่ง ตามนิยายเรากล่าวว่า เป็นหัวหน้าของชาติสัตว์มีปีก เป็นศัตรูของพวกนาค เป็นพาหนะของพระวิษณุ มีรูปร่างอย่างในตราแผ่นดินของไทยเราทุกวันนี้. ครุฑพ่าห์ น. ผู้มีครุฑเป็นพาหนะ คือ พระนารายณ์; ครุฑอันเป็นพาหนะ, เครื่องหมายรูปครุฑ.

ครุ่น [ครุ่น] ก. กลุ้มใจ, ไม่สบายใจ, เรื่อยไป, เสมอไป. ครุ่นคร่ำ ว. ไม่สบายใจ, กลุ้มใจ.

ครุมเครื่อ [ครุมเคฺรื่อ] ว. ไม่แจ่มแจ้ง, มืดมัว; หนาว ๆ ร้อน ๆ.

ครุย [ครุย] น. ชื่อเสื้อชนิดหนึ่งทำด้วยผ้าไปร่ง; ชายผ้าที่ทำเป็นเส้น ๆ.

ครุวนา [ครุวนา] น. อุปมา, ความเปรียบ.

ครุฬ [ครุน] ดู ครุฑ.

ครู [ครู] (ป. ครุ, ครุ; ส. ครุ) น. ผู้มีความหนักแน่น, ผู้ควรศึกษาเคารพ, ผู้สั่งสอน.

ครู่ [ครู่] น. เวลาชั่วเดี๋ยว. ก. ดูไป, สังเกตไป.

ครูด [ครูด] ก. ถูไป, สีไป.

คฤโหบ [คฺฤโหบ] ก. ทำเสียงกึกก้อง, คำราม, กระหึม. ว. กึกก้อง, ครั่นเครง.

คฤห [คฺฤหะ] ส. (ป. คห, ฆร) น. ผู้อาศัย, ข่าว; เรือน, ที่อาศัย, บ้าน. คฤหบดี ส. น. พ่อเจ้าเรือน, ผู้เป็นใหญ่ในเรือน. คฤหบดี ส. (ป. คหปตานี) น. แม่เจ้าเรือน. คฤหัสถ์ ส. น. ผู้อยู่เรือน, พ่อบ้าน, ผู้ไม่ใช่นักบวช. คฤหาสน์ น. เป็นคำไทยยืมใช้ หมายความว่า เรือน.

คลวง [คฺลวง] น. เรือน, ที่นั่ง, ตำหนัก.

คลอ [คฺลอ] ก. เคียงกันไป; เคล้า; หล่อ, ชุ่ม (เช่น น้ำตาคลอตา). คลอเคล้า ก. เคียงกันไป, เคล้ากันไป.

คลอก [คฺลอก] ก. เผา, ลวก, ลน.

คลอง [คฺลอง] น. ทาง, ทางน้ำที่ขุดสำหรับเรือเดิน. คลองธรรม น. ทางธรรม, ทางปฏิบัติที่เป็นธรรม, ทางที่ประพฤติถูกธรรม. คลองเลี่ยง น. ทางในไม้ที่เลี่ยงทิ้งไป; แถวแห่งพิมเสียบที่ยึดสลักกัน.

คล่อง [คฺล่อง] ว. สะดวก, ง่าย, ไม่ขัดข้อง. คล่องแคล่ว ว. ว่องไว, ชำนาญ.

คล้อง [คฺล้อง] ก. เอาของที่เป็นวงหรือข่วงสวมสิ่งใดสิ่งหนึ่งเข้า, เกี่ยวกัน, รับสัมผัสกัน. คล้องจอง ก. รับสัมผัสกัน, ถูกต้องกัน, ไม่ขัดกัน.

คลอด [คฺลอด] ก. ออกลูก (ราชาศัพท์ว่า ประสูติ).

คลอน [คฺลอน] ว. ไม่แน่น, ง่อนแง่น, โยก, โคลง, ไหว, กลิ้งอยู่ข้างใน. คลอนแคลน ว. ง่อนแง่น, ไม่แน่นอน.

คล้อย [คฺล้อย] ก. หันไป, เอียงไป, เอียงไป, หย่อนลงไป, ผ่อนตาม, พันไป.

คละ [คฺละ] ว. เจือ, ปน, ระคนกัน. คละคล่ำ ว. ปนกันมาก, คืนกายไปโดยไม่เป็นหมวดหมู่.

คลัก [คฺลัก] ก. ยักเยื้องกัน, ออกันอยู่, รวมกันอยู่มาก ๆ; เข้าอยู่ในคาที่ระสุก (ดวด).

คลั่ง [คฺลั่ง] น. สถานที่สำหรับเก็บทรัพย์สมบัติ; ไม้กระยอกที่ร้อยไว้หรือเชือก สำหรับล่ามสัตว์หรือเรือ.

คลั่ง [คฺลั่ง] ก. กระวนกระวาย. ว. เพ้อ, มีสติพิมพิสดาร, เสียสติ.

คลับคล้ายคลับคลา [คฺลับคฺล้ายคฺลับคฺลา] ว. ไม่แน่, ไม่ชัด, ราง ๆ.

คลา [คฺลา] ก. เคลื่อน, เคลื่อน, คลาดย. คลาคล่ำ ก. ไปเป็นฝูง ๆ. คลาไคล ก. เคลื่อนไป, เคลื่อนไป.

คล้า [คฺล้า] น. ชื่อไม้ชนิดหนึ่ง ลำต้นและใบคล้ายข่า มีผิวคล้ายหวาย ใช้ผิวสานเสื่อ.

คลางแคลง [คฺลางแคฺลง] ก. สงสัย, ไม่แน่ใจ, กินใจ.

คลาด [คฺลาด] ก. เคลื่อน, ผิด, พลาด, ไม่ถูก, ไม่ตรง, ไม่พบ.

คลาน [คฺลาน] ก. ไปด้วยมือและเข่า, กิริยาที่สัตว์เท้าสั้นเดิน (เช่น เต่า เหี้ย ระมด); เคลื่อนไป, ไหลไป.

คลาย [คฺลาย] ก. คลี่ออก, ขยายออก, จืดจาง. คลายเคลื่อน ก. ขยายตรงออกไป, เคลื่อนตรงไป.

คล้าย, คล้ายคลึง [คฺล้าย,—คฺลึง] ว. แม่น, เกือบเหมือน, เช่นกัน.

คล่าว [คฺล่าว] ก. ไหล, หลั่งไหล.

คล่ำ [คฺล่ำ] ก. เอามือขยำต้องเพื่อให้รู้ว่าเป็นอย่างไร.

คล่ำ [คฺล่ำ] น. หมู่. ว. สัยสน, เกลื่อนกล่น, มาก.

คล้ำ [คฺล้ำ] ว. ผิวดำ, ผิวไม่สุกใส, มัวหมอง.

คล้ิงโคลง [คฺล้ิงโคฺลง] น. ชื่อนกชนิดหนึ่ง ขนาดนกเอี้ยง, กิ้งโครง ก็เรียก.

คลิด [คฺลิด] ก. ขัด, แคลง, เคลือน, น่าระเบ็นคำเดียวกับ เคลือ.

คลี [คฺลี] น. การเล่นแข่งขันอย่างหนึ่ง ซึ่งขี่ม้าตีลูกกลมด้วยไม้.

คลี่ [คฺลี่] ก. คลาย, ขยายออก, แผ่ออก.

คลึง [คฺลึง] ก. ขับให้หมุนไปมา, ทำให้กลิ้งไป, หมุนไปด้วยมือ. คลึงเคล้น ก. ขับให้หมุนไปมา. คลึงเคล้า ก. ลูบคลำ, ลอกรุยลูบคลำ: เกลือกกลั้ว (เช่นกิริยาที่แมลงภู่คลึงเคล้าดอกไม้).

คลื่น [คฺลื่น] น. น้ำที่หนุนขึ้นเป็นลูก ๆ ด้วยอำนาจลม เป็นต้น. ก. เหียน, ทำอาการระอาเหียน. คลื่นไส้, คลื่นเหียน ก. ขึ้นป่วนในลำไส้ชวนให้อาเจียน.

คลุก [คฺลุก] ก. เคล้า, ระคน. คลุกคลี ก. ประปนกัน, ระคนกัน.

คลุ้ง [คฺลุ้ง] ว. กลิ่นเหม็นอย่างหนึ่งคล้ายกลิ่นของเค็มปนกับของเน่า.

คลุม [คฺลุม] ว. ไม่กระจ่าง. ก. ขึดยัง. คลุมโปง ก. เอาผ้าขึดทั้งตัว.

คลุ่ม [คฺลุ่ม] ว. ลักษณะสิ่งของที่มีรูปไม่แบนทีเดียว แต่มีรูปห่อลง เช่น ร่ม หรือ ฝาชี เป็นต้น.

คลุ้ม [คฺลุ้ม] ว. มืดมัว, ไม่สว่าง, ไม่แจ่มใส. คลุ้มคลั่ง ก. มีสติฟั่นเฟือน, เสียสติ, ฟุ้งซ่าน, กระวนกระวาย, กลุ้มใจ, เป็นบ้า.

ควง น. เหล็กหรือไม้ที่มีเกลียวหมุนได้: เครื่องตีหนังสือใบลาน เพื่อทำใบลานให้เรียบเป็นต้น: ร่มไม้, บริเวณ, เช่นคำว่า ควงไม้ชัดวัดพฤกษ์. ก. หมุน, ทำให้หมุน.

ควน น. เขานั่ก ๆ, เนิน.

ควบ ก. วิ่ง, หัด, ทำม้าให้วิ่ง (เช่นควบม้า): รุมกันเข้า, ประสมกันเข้า, รวมกันเข้า เช่น ควบเชื่อก ควบสิ่งของ. ควบคุม ก. รักษาไว้ให้เป็นหมวดหมู่, กำกับ, ดูแล.

ควร [ควน] ว. ถูก, ต้อง, เหมาะ, พอดี, ชอบ.

ควัก [คฺวัก] ก. ล้วง, แคะ, คุ้ย.

ควักค้อน [คฺวัก—] ก. ค้อนขวนหน้างอ.

ควั่งคว้าง [คฺวั่งคฺวาง] ว. แกว่งไปมา, กวัดแกว่ง; ไหลวน, ดู ควั่ง คว้าง ประกอบ.

ควัน [คฺวัน] น. สิ่งที่เกิดจากไฟไหม้ลอยอยู่ในอากาศ, เช่นไฟที่ลอยไปกับลม.

ควั่น [คฺวั่น] น. ขั้วที่ต่อกัน, หัวขั้ว. ก. ทำให้เป็นรอยโดยรอบ, ตัดตรงตามขวาง เช่น ควั่นอ้อย.

ควา [คฺวา] ก. ฉวย, ชิง, โฉบ.

ควาก [คฺวาก] ว. กว้างออกไป (หมายความถึงรูและช่อง). อ. เสียงฉีกผ้า, เสียงผ้าขาด.

คว้าง [คฺว้าง] ว. แกว่งอยู่, หมุนลอยอยู่, เหลวเป็นน้ำ, ไม่มีหลักหรือที่ตั้งเหมือน.

ควาญ [คฺวาน] น. ผู้ทรมานช้าง คือผู้ที่ถือขออยู่ข้างท้ายช้าง.

ควาน [คฺวาน] ก. คลำหา, ค้นหา.

คว้าน [คฺว้าน] ก. แซะ, ทำเป็นช่อง; ควักออก.

ความ [คฺวาม] น. เนื้อเรื่อง: ข้อคดีที่กล่าวหากัน; คำสำหรับนำหน้าคำอื่นให้เป็นนาม เช่น ความเย็น ความตาย.

ควาย [คฺวาย] น. สัตว์สี่เท้าชนิดหนึ่ง เป็นพาหนะใช้ทำนาและเทียมเกวียนเป็นต้น. กระบือ ก็เรียก.

คว่ำ [คฺว่ำ] ก. เอาหน้าหรือข้างบนลงล่าง. คว่ำบาตร น. การทำโทษที่พระสงฆ์ทำแก่ชาวบ้าน คือไม่เข้าบ้านและไม่เกี่ยวข้องในการบุญต่าง ๆ ของเขา.

ควินิน [คฺวินิน] ชื่อยาแก้ไข้ ทำจากเปลือกไม้ชื่อไทนา.

ควิว ๆ [คฺวิว—] ว. อาการที่ไหวิว ๆ.

ควิวคว้าง, ควิวคว่าง [คฺวิวคฺว้าง, คฺวิวคฺว่าง] ว. กว้างใหญ่ (เช่น สาครควิวคว่าง).

คห, คหบดี, คหปตานี [คะหะ, คะหะบอดี, คะหะปะตานี] ดู กฤห, กฤหบดี กฤหปตานี.

คหัฐ [คะหัด] น. กฤหัสถ์.

คอ น. อวัยวะระหว่างศีรษะกับลำตัว; ส่วนของภาชนะที่คอดอยู่ระหว่างตัวและปาก เช่น คอหม้อ: ใช้เป็นลำนามหมายความว่าขอด คุ้นเคย เป็นนักเลง เช่น ถูกคอ คอเหล้า คอหวาน. คอแข็ง ก. พูดไม่ยอก, เถียงไม่ได้, ดื้อเหลือที่จนจะทำได้, ดื้อรั้น. คอต่อ น. ส่วนคอที่ต่อกับท้ายทอย. คอพอก น. โรคเนื่องจากที่คอไปคั่ง. คอไฟ น. ส่วนของโคมหรือตะเกียงที่รูดไฟ กระจุย ก็เรียก. คอระฆัง น. ส่วนพระเจดีย์ตรงคอดต่อองค์พระเจดีย์ (ที่เรียก ระฆัง) กับยอด. คอแลน น. ลิ่มขัดผนังเล็กกว่าลิ่มจันสวน. คอหอย น. ช่องคอ.

ค้อ น. ท่อนไม้ชนิดหนึ่ง.

คอก น. ที่ล้อมสำหรับขังสัตว์. ว. โกง, คด, งอ (แขน คอก = แขนโกง).

ค่องอ้อย น. ชื่อการเล่นพนันด้วยทายอ้อย ในการเล่นเอามือสัมผัสไว้ที่กลางท่ออ้อย ผู้เล่นด้วยกันต้องทายว่าส่วนทั้งสองแห่งอ้อยท่อนนั้น — ส่วนยนมือ และส่วนล่างมือเท่ากัน หรือสั้นยาวกว่ากันเท่าไร ผู้ใดทายถูกหรือใกล้ชิดกับความถูกที่สุด ผู้นั้นชนะได้อ้อยท่อนนั้นไป ถ้าถูกด้วยกัน ก็แบ่งอ้อยท่อนนั้นแก่กัน ผู้ที่แพ้ห่างไกลที่สุดต้องเสียค่าอ้อย.

คอด ว. กิ่ว.

คอน น. ไม้ที่ทำให้นกจับ. ว. หนักไปข้างหนึ่ง; ก. เอาไม้หัวเกี่ยวกานกสิ่งของไว้; พายเรือคนเดียว เรียกคอนเรือ.

ค่อน ก. พูดแทก, พูดประชด. ว. มากกว่าครึ่ง, เกือบเต็ม, เอียงไป. ค่อนขอด ก. แกล้งพูดแทก, แกล้งพูดประชด. ค่อนข้าง ว. หนักไปข้างหนึ่ง.

ค้อน น. ชื่อเครื่องมือสำหรับทุบและตี. ก. ชายตาดูด้วยความโกรธ หรือความรักก็ได้. ค้อนควัก ก. ค้อนขนาดว่า. ค้อนทอง น. ชื่อนกร้องเสียงดังกุ๊กๆ! ค้อนหอย น. ชื่อนกกินปลา อยู่ในพวกนกกระสา 'ช้อนหอย' ก็ว่า.

คอนกรีต น. วัตถุที่ผสมด้วยหิน ปูนซีเมนต์ ทราย เป็นต้น สำหรับก่อสร้าง.

คอบ ก. กลัว, รักษา, ครองจำ, ครอบครอง.

คอม น. เครื่องใส่คอควาย สำหรับสวมกลางเสียน โกก ก็เรียก.

ค่อม น. ชื่อแมลงชนิดหนึ่งเรียกว่าแมลงค่อมทอง. ว. เตี้ยผิดธรรมดา, หลังงอ.

ค้อม ก. น้อมลง, ก้มลง.

คอย ก. รอ. น. ชื่อหอสูงสำหรับดูเหตุการณ์.

ค่อย ว. ช้า, เบา; เรื่อยๆ, ไม่เร็วร้อน เช่น ค่อยอยู่ค่อยไป; ใช้เข้ากับ 'ไม่' แปลว่า 'สู้' เช่น ไม่ค่อยมี; ใช้เข้ากับ 'จะ' แปลว่า เริ่ม เช่น ประโยคว่า เมื่อเขาฉันจะค่อย พูด. ค่อยตะขน ว. เรื่อยๆขน. ค่อยยังชั่ว ว. มีชั่วอยู่เขามีชั่วอยู่เล็กน้อย คือ ดีขึ้น ทุเลาขึ้น.

ค้อย ก. รอ, รอท่า. ว. เบา, เนือง, บ่อย.

คะ ใช้นำหน้าคำที่ตั้งต้นด้วยตัวคอ มีความแปลอย่างเดียวกับคำว่าคิ้มนั้น เช่น คะคก คะคริน ฯลฯ. ว. ร้า, ขอบ, เสียมาจาก 'เข้าข้า'.

คะไขว่ [—ไขฺว่] ว. สับสน.

คะค้อย ก. เดินไม่ชากคอน.

คะคิ้ง ว. ทังสนั่น.

คะนน น. หมันชนิดหนึ่ง, หมันแดงใหญ่.

คะนอง ก. ร่าเริง, ลำพอง.

คะนิ้ง ก. คำนึง, คิดถึง, คิด, นึก, ระลึก.

คะเน ก. กะ, กำหนด, คาด, หมาย, ประมาณ.

คะแนน น. สิ่งที่ขีดเครื่องหมายของการนับ.

คะใน (ไน) ย. ใน; (ใช้ข้างเคียงกับ 'ใน').

คะมำ ก. ล้มคว่ำไป.

คะมิก ว. แข็งแรง, ล่ำสัน.

คะยั้นคะยอ ว. รบเร้า, หนุนให้ทำ.

คะเยอ ว. คันมาก.

คัก, คั่ก อ. เสียงฝนตกหนัก; เสียงหัวเราะ.

คัคนะ, คัคนัมพร, คัคนางค์, คัคนานต์ [คักคะนะ, คักคะนำพอน, คักคะนาง, คักคะนาน] ดู คคนะ.

คั่ง ว. มี, อัดแน่, แน่น, ค้างอยู่. คั่งค้าง ก. เหลืออยู่มาก, ชำระหรือทำยังไม่แล้ว. คั่งคาม ว. มากมาย. คั่งแค้น ก. โกรธอัดอั้นอยู่ในใจ.

คัณฑ ป. (ส. คัณฑ์ ไทยใช้ว่าคัณฑ์ และแผลงใช้ว่า ค่าฤณฑ์ ก็มี) น. ปม, ขอก, ข้อ; ชื่อคัมภีร์แก้หัวข้อแห่งยาต่าง เช่น คัณฑีปาตโมกข์ ฯลฯ.

คัณฑี ดู คัณฑ.

คัณฑะ ป. ส. น. ผี, สิว, ก่อม. คัณฑมาลา น. ระแบียงผ้าชนิดหนึ่งแถวตามคอ, ผ้ามีระคำร้อย. คัณฑสูตร น. ชื่อผ้าอย่างหนึ่ง เย็นกักน้ำย้อย.

คัด ก. เลือกสรร, แยก, ปลีกออกจากหมู่หรือของ; ทำให้หยุด เช่น คักเลือด หรือแน่น เช่น คักนม ท้องคัก. คัดค้าน ก. ทักท้วง, ต้านทาน. คัดง้าง ก. งัดแล้วดึงออก, ต้านทาน, ทักท้วง, ขัดขืน. คัดจังกูด, คัดนาก, คัดหางเสือ ก. ฉีกย้ายเร็ว.

คัดเค้า น. ชื่อไม้ก้อน เย็นใช้เลื่อยผ่าหนาม.

คัดชุน น. เหล็กกักกลองเสียง.

คัทวะ [คัดทะพะ] ป. (ส. ครฺทภ) น. ลา, สัตว์ที่คล้ายม้า แต่หางเหมือนวัว.

คัน น. แนวดินหรือพูนขึ้นสำหรับกั้นน้ำ เช่น คันนา; ด้ามของเครื่องใช้ที่ยาว เช่น คันแร้ว คันเบ็ด; เย็นคำสำหรับเรียกของที่มีด้ามยาวว่า ๑ คัน ๒ คัน. ก. รู้สึกให้อยากเกา. คันฉ่อง น. เครื่องส่องหน้า, บันเรียกกระจกเงา มักรอย

สองชั้นสำหรับอบเข้าออกได้ ใช้คั่งยนโต๊ะเครื่องแข็ง. คันฉาย น. เครื่องส่องหน้า, กระจกงา; เครื่องมือสำหรับส่งฟาง, ไม้ส่งฟาง. คันชัก น. คันโค, ที่สำหรับเกี่ยมวัวและควาย. ที่สำหรับโยงเชือกชัก; ไม้สีซอที่มีหางม้าผูก. คันชีพ น. แผ่นหนังที่นายทหารสะพายแล่งเป็นเกียรติยศ. คันธนู น. ชื่อมาตราวัดทางยาว คือ อนู ดู อนุ, อนุ.

คั่น ก. กั้นไว้, กันไว้, แทรกในระหว่าง.

คั้น ก. เค้น, บีบ; บังคับ.

คันถ ป. (ส. คฺรนฺถ) น. คัมภีร์; ปม, ขอด. คันถธุระ ป. ส. น. การเล่าเรียนคัมภีร์ปริยัติ (ธุระทางศาสนามีสองฝ่าย คือ คันถธุระเรียนคัมภีร์พระปริยัติ วิปัสสนาธุระเรียนวิปัสสนา). คันถรจนาจารย์ [คันถะระจะนาจาน] (ป. คนฺถรจนาจริย) น. อาจารย์ผู้แต่งคัมภีร์.

คันทรง [—ซง] น. คันไม้เล็กชนิดหนึ่ง ใช้ทำยาและแกงคั่วได้ อยู่ในจำพวกผัก.

คันทวย ดู ทวย.

คันธ ป. ส. น. กลิ่น (เมื่อเป็นคำหน้าในสมาสมักสมธ์ว่าหอม). คันธกุฎี ป. ส. น. เครื่องอยชนิดหนึ่ง; ห้องอย, ที่ประทับของพระพุทธเจ้า. คันธชล ส. น. น้ำหอม. คันธทรัพย์ ส. น. เครื่องหอม. คันธมฤค ส. น. ชะมด. คันธมาท น. ชื่อวานร (พลแห่งพระราม). คันธมาทน์ ส. น. ชื่อภูเขา. คันธรส ส. น. กลิ่นและรส, กลิ่นหอม รสหอม; กระแทะ. คันธวณิช ส. น. พ่อค้าขายเครื่องหอม. คันธาชีพ ส. น. ผู้เป็นอยู่ด้วยเครื่องหอม คือพ่อค้าเครื่องหอม. คันโธทก ส. น. น้ำหอม.

คันธาร [คันทาน หรือ คันทาระ] ป. (ส. คานฺธาร) น. ชื่อชาติชนและประเทศ (อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือแห่งมณฑลปัญจาบ). คันธารราษฎร์ ส. น. ชื่อแว่นแคว้นในครั้งโบราณ; ชื่อพระปฏิมากรปางหนึ่ง สำหรับตั้งในพิธีขอฝน.

คับ ว. แน่น, ไม่หลวม, ส่วมลงไม่ได้. คับขัน ว. จำเป็นที่จะต้องทำหรือจะต้องต่อสู้จะหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะถ้าไม่ทำ หรือทำไม่ทันท่วงที จะได้รับผลเสียหาย. คับคั่ง ก. เบียดเสียดกัน, แน่นขนัด. คับแค้น ว. คำยาก, ขาดไร้, ขัดข้อง. คับแคบ ว. ที่น้อยไม่พอกับความต้องการ, ไม่พออยู่, ไม่พอเดิน, ไม่กว้างขวาง. คับใจ ก. อัดอั้นในใจ, ขยายความคิดให้กว้างออกไม่ได้.

คับแค น. ชื่อนกชนิดหนึ่ง.

คัพภ น. ครรภ์, ท้อง, ห้อง.

คัพภระ [คับพะระ] ป. (ส. คหฺวร) น. ชื่อถเขา, ถ้ำ, ถ้ำเป็นเอง.

คัพโภทร [คับโพทอน] ดู ครรโภทร ใน ครรภ.

คัพยูติ [คับยูติ] (ส. ควฺยูติ=โค+ยูติ) น. มาตราวัด (ซึ่งเรียกสามัญตาม ส. ว่า ควฺยูติ หรือยาวกึงควฺยูติ).

คัพยูติ [คับยูติ] (ส. ควฺยูติ) น. คำยสอนมีหญ้าสดสำหรับให้สัตว์กิน, ขนเวณ, ที่อยู่; มาตราวัด (=๔,๐๐๐ ทัณฑะ หรือ ๒ โกรศ หรือส่วนที่สี่แห่งโยชน์). ไทยมักใช้ว่า คาพยูต.

คัมภีร์ ป. (ส. คมฺภีร) น. มนตร์แห่งฤคเวท. ไทยเราใช้เรียกตำราอันมีข้อความลึกซึ้ง เช่นคัมภีร์พุทธศาสน์ คัมภีร์โยค. ว. ลึก, ลึกซึ้ง. คัมภีรนาท ส. น. เสียงลึก เสียงกังวาน คือ เสียงตำราม.

คัล ข. ก. เผ้า (ใช้เฉพาะเจ้านาย).

คั่ว น. ชื่อแกงอย่างหนึ่งเรียกแกงคั่ว. ก. เอาสิ่งของใส่กระเบื้องหรือกระทะคั่วไฟให้ร้อน แล้วคนไปจนสุกหรือแกรียม; คลอ ใช้เฉพาะการพนัน เช่นการเล่นไพ่.

คา น. ชื่อเครื่องจำคอนักโทษ; ชื่อหญ้า ใช้ไขว้าเป็นหลังมุงหลังคา. ก. ขัด, ช้อง, ติดอยู่, ค้างอยู่. คาราคาคำ, คาราคาซัง ว. ยังไม่เสร็จ, ยังไม่แล้ว, ค้างอยู่, ติดอยู่. คาหนังคาเขา ว. มีหนังและเขายังคามีชออยู่ เป็นสำนวนเรียกผู้ลักวัวควายเขาฆ่า ซึ่งถูกขับไล่พ้นอมหนังและเขายังอยู่ทั้งตัว, หมายความว่าขับผู้ร้ายกำลังมีของกลางอยู่ทั้งตัว.

ค่า น. ราคา; ราคาคิดเป็นจำนวนเงินตรา, ผล, ประโยชน์. ค่ากิน น. จำนวนเงินที่เสียไปในการซื้อกิน. ค่าจ้าง น. จำนวนเงินตราที่จ้างกัน. ค่าเช่า น. จำนวนเงินค่าบ้วยการที่เช่าสิ่งของหรือที่อยู่. ค่าใช้สอย น. จำนวนเงินตราที่เอาไว้ใช้เบ็ดเตล็ด. ค่าดอกเบี้ย น. จำนวนเงินที่เป็นกำไรเบี้ย. ค่าตัว น. ราคาคนที่คิดเป็นเงินตามสัญญาที่ขายตัวไว้กับนายเงิน. ค่าไถ่ น. เงินค่าลอนตัวบุคคล สัตว์พาหนะ หรือสิ่งของที่มีผู้ยึดไว้. ค่าธรรมเนียม น. เงินที่เก็บเอาตามธรรมเนียมบ้านเมือง เช่นเรือสินค้ามาจอดที่ท่าต้องเสียเงินค่าท่า เงินที่เสียนี้ เรียกว่าค่าธรรมเนียม. ค่าภาษี น. เงินที่เสียภาษี. ค่าปากเรือ น. เงินที่พ่อค้าเรือสินค้าเสียให้แก่บ้านเมืองที่คนนำเรือไปค้าขายตามกำหนดวัดปากเรือ (คือวัดส่วนกว้างกลางลำ) กว้างเท่าไรก็เสียตามพิกัดที่ตั้งไว้.

ค่าคบ น. ง่ามต้นไม้ที่กิ่งใหญ่แยกกัน.

ค้า, ค้าขาย ก. ซื้อขาย.

คาง น. อวัยวะใต้ริมฝีปากข้างล่าง; ชื่อต้นไม้ ใบคล้ายใบกระถิน. **คางทูม** น. ชื่อโรคชนิดหนึ่งทำให้คางบวม. **คางเบือน** น. ปลาชนิดหนึ่งคล้ายปลาก้าง. **คางหมู** น. ชื่อกับข้าวชนิดหนึ่งทำด้วยเนื้อหมูสามชั้นเป็นต้น. **คางหมูสับ** น. ชื่อกับข้าวชนิดหนึ่งทำด้วยเนื้อหมูสับ.

ค่าง น. สัตว์ชนิดหนึ่งคล้ายลิง.

ค้าง น. ไม้ที่สำหรับให้ต้นไม้เกาะขึ้นเกาะ เช่น ค้างพลู ค้างถั่ว. ก. แรมคืน; ค้างอยู่, ติดอยู่. ว. ยังไม่แล้ว.

ค้างคก น. ชื่อสัตว์สี่เท้าชนิดหนึ่งตัวคล้ายกบ แต่หนังเป็นหนามหยาบระคาย.

ค้างคาว น. ชื่อสัตว์ชนิดหนึ่งหน้าคล้ายหนู มีปีกเยื่อหนังบินได้อย่างนก; ชื่อไม้ต้นและไม้เถา.

คาด ก. ผูก, พัน; กำหนด, กะเน, หมาย. **คาดคั้น** ก. กำหนดเอาให้ได้. **คาดคำ** ก. กำหนดราคา, ตีราคา, ตั้งราคา.

คาถา ป. ส. น. กาพย์; คำประพันธ์ อัตราของฉันท์ คือ สี่บาทเรียกคาถาหนึ่ง. **คาถาพัน** น. คาถาใหญ่มหาเวสสันตรชาดกมี ๑,๐๐๐ บท เมื่อนำมาเทศน์ให้ครบ จึงเรียกว่าเทศน์คาถาพัน มีแต่ภาษาขาลสิ้นวัน ความประสงค์ที่เทศน์คาถาพัน แม้จะพังไม่ออก เมื่อเทศน์คาถาได้ชื่อในกัณฑ์เดียว ได้ชื่อว่าเทศน์หมหาเวสสันตรจบ ถ้าเทศน์เป็นภาษาไทยต้องมีถึงสิบสามกัณฑ์.

คาธ ดู กราส.

คาน น. ไม้สำหรับหาบหามสิ่งของต่าง ๆ; ไม้ที่รับของของหนัก เช่น คานเรือ. ก. กีดขวาง, ขัดอยู่; รองอยู่. **คานหาม** น. ที่นั่งอย่างหนึ่งมีคนหาม แคร่ ก็เรียก.

ค้าน ก. ห้าม; ทัก, ทักท้วง.

คาบ น. ครั้ง, หน. ก. เอาปากงับไว้. **คาบเกี่ยว** ก. เกี่ยวเนื่องกัน, ประชิดกัน. **คาบชุด** น. ชื่อขนมทำด้วยไฟ ชิ้น. **คาบศิลา** น. ชื่อปืนโยราณชนิดหนึ่งมีกบเยื่นเหล็กคายศิลา สับลงถูกเหล็กให้เยื่นไฟดีดดินปืน.

คาบสมุทร [คาบสะหมุด] น. แหลมอันใหญ่, แผ่นดินที่ยื่นออกไปในทะเล.

คาพยุต [คาพะยุด] (ป. คาวุต; ส. กฺวยูติ) ดู คัพยูติ.

คาม ป. (ส. กฺราม) น. บ้าน, หมู่บ้าน **คามกะ** ป. (ส. กฺรามก) น. หมู่บ้านน้อย. **คามณี** น. ผู้เป็นใหญ่ในบ้าน, หัวหน้า, นายบ้าน. **คามโภชก** น. นายบ้าน, นายตำบล, ผู้ใหญ่บ้าน, กำนัน. **คามมฤค** น. เนื้อบ้าน คือสุนัข. **คามยุทธ** น. การรบราฆ่าฟันในหมู่บ้าน. **คามวาสี** น. ผู้อยู่ในหมู่บ้าน, ผู้เชี่ยง; ชาวบ้าน; คณะสงฆ์ฝ่ายหนึ่ง ผู้อยู่ใกล้บ้าน คือฝ่ายที่เรียนคันถธุระ. **คามสิงห์** น. สิงโตบ้าน คือสุนัข. **คามสีมา** น. เขตบ้าน หรือทุ่งตามหมู่บ้าน. **คามันตร** ป. (ส. กฺรามานฺตร) น. ระหว่างบ้าน, ละแวกบ้าน; หมู่บ้านอื่น.

คามณี [คามะนี] ป. (ส. กฺรามณี) น. ผู้ฉลาดหัดม้าหรือช้าง, หมอช้าง, นายสารถี.

คามิกร์ [คามิก] ส. น. ความลึกแห่งน้ำหรือเสียงเยื่นต้น (ออกจากคัมภีร์ ซึ่งเยื่นคุณศัพท์).

คามิก [คามิกะ หรือ คามิก] ป. ส. น. ผู้ไป, ผู้เดินทางไป.

คามี ป. ส. ว. ใช้ประกอบท้ายคำอื่น แปลว่าไป ถึง เช่น นิพพานคามี = ถึงนิพพาน วัฏคามี = ไปในวัฏ.

คามูปจาร [—ปะจาน] ป. (ส. กฺรามโฆจาร) น. อุปจารบ้าน, เขตบ้าน, ชานบ้าน.

คาย ๑ ก. คืนสิ่งของออกจากปาก, คืน. ว. ไม่เกลียง. **คายบวน** ก. 'คายแกงบวนออกมา' คือรากแตก.

คาย ๒ [คายะ] ส. น. เพลง, เพลงขับร้อง.

ค่าย น. ที่พักทหารกองทัพ, ที่ล้อม.

คายก [—ยะกะ หรือ —ยก] ป. ส. น. ผู้ร้องเพลง, ผู้ขับร้อง. **คายกคณะ** ป. ส. น. หมู่คนผู้ขับร้อง, พวกขับร้อง, ลูกคู่.

คายน [—ยะนะ] ป. ส. น. การร้องเพลง, การขับร้อง.

คารพ [—รบ] ดู คารวะ.

คารม น. ฝีปาก, โวหาร (ออกจากคม); กระแสเสียง (ออกจากธรรม); เหตุที่แสดงสนับสนุนหรือคัดค้านข้อประเด็นที่พิจารณาอยู่.

คารวะ [—รวะ] ป. (ส. เคารว) น. ความเคารพ, ความนับถือ.

คาว น. กลิ่นเหม็นอย่างหนึ่ง เช่น กลิ่นนมสด ปลาสด ใช้พูดแทนความเสียหายก็ได้ เช่น คนนมีคาว.

ค้าว น. ชื่อปลาชนิดหนึ่ง.

คาวะ ป. น. วัวตัวผู้, พ่อวัว.

คาวี ป. น. วัวตัวเมีย, แม่วัว.

คาวุต ดู คาพยุต.

คาหก ป. ส. น. ผู้ขัย, ผู้ฉิอ, ผู้ยก.

คาหะ ดู คราห์.

คำ ๑ น. ทอง.

คำ ๒ น. เสียงที่พูด; คำชนิดหนึ่ง ๆ อย่างในวจีวิภาค; บทสละครร้องสองวรรค; เงินคำยอกจำนวนของเคี้ยวของกิน เช่น ข้าวคำหนึ่ง หมากคำหนึ่ง; ชื่อต้นไม้ใช้ลูกย้อมผ้า ต้นแสด ก็เรียก. คำครุ น. คำหนัก เป็นคำที่ใช้ในการแต่งฉันท์ ได้แก่คำที่มีสระยาว หรือสระสั้นแต่มีตัวสะกด. คำตาย น. เสียงสระสั้นที่ไม่มีตัวสะกด และเสียงในมาตรากักกัด กับ. คำเป็น น. เสียงนอกจากคำตาย. คำลหุ น. คำเบา ที่ใช้ในการแต่งฉันท์ ได้แก่คำที่มีสระสั้นไม่มีตัวสะกด.

คำ น. เรียกวันจันทรคติ เช่นว่า คำหนึ่ง สองคำ; เวลากลางคืน, เวลามืด.

คำ น. ช้างหนุน เรียกว่า ช้างคำ. ก. หุน, ยัน. คำหุน น. ยันไว้ไม่ให้ล้ม, เขียกกันเข้ามา; อุดหนุน, ยำรง.

คำชู ก. อุดหนุน, ยำรงไว้ให้ดำรงอยู่หรือให้เจริญขึ้น.

คำแคง ก. ขัดถอม. ว. คังสนั่น.

คำนวณ (ป. ส. คณ) ก. คิดเลข, นับโดยวิธีเลข.

คำนวร [—นวน] ว. ควร, ถูกต้อง, เหมาะ, พอดี ๆ.

คำนับ ก. ทำความเคารพ.

คำนัล ดู คัล.

คำนึง ดู กระนึง.

คำนุณ ดู คุณ.

คำโบล [—โบน] ก. ลูบไล้.

คำเพลิง [—เพลิง] ข. น. ขี้ผึ้ง.

คำฝอย น. ชื่อไม้ต้นชนิดหนึ่ง เข้าเครื่องยา.

คำรน ก. ร้อง, คำราม, กระหึม, คราง.

คำรบ ดู ครบ.

คำราม ก. ทำเสียงขู่, เสียงกระหึม.

คำฤษฎี [—ริสดี] ดู คณฑี.

คำแหง ดู กำแหง.

คิก ว. ชิกชี่, สัพยอกกัน. อ. เสียงหัวเราะเยาะ ๆ.

คิชฌ ป. (ส. คฤธฺร) น. แร้ง. คิชฌกูฏ ป. น. ภูเขามียอดเหมือนแร้ง อยู่ที่เมืองราชคฤห์ครั้งพุทธกาล.

คิด ก. นึก, คำนึ, ระลึก, ตรึกตรอง; คำนวณ เช่น คิดเลข. คิดถึง ก. คำนึงถึง. คิดร้าย ก. คิดทำร้าย.

คิมห ป. (ส. คฺรีษฺม) น. ฤดูร้อน. ไทยใช้ คิมหันต์ ก็มี.

คิมหันต์ ป. น. ฤดูร้อน.

คิมหานะ ป. น. ฤดูร้อน.

คิรี (ไทยใช้ คิรี หรือ คีรี ก็มี) ป. ส. น. ภูเขา, เนิน, โคก. คิรีทวาร น. ทางเข้าเขา. คิรินทร์ (ส. คิรินฺทฺร) น. เขาหลวง, เขาใหญ่.

คิริเมขล์ น. ชื่อช้างของพระยามาร.

คิรี ดู คีรี.

คิลานะ ป. (ส. คฺลาน) น. ผู้เจ็บไข้. คิลานปัจจัย ป. น. ปัจจัยสำหรับคนไข้, วัตถุเป็นเครื่องยาคักของผู้เจ็บไข้. คิลานเภสัช ป. น. ยาปรุงสำหรับคนไข้.

คิว อ. น. ไม้สำหรับแทงขีดเขียก.

คิ้ว น. กระดูกเป็นวงโค้งอยู่บนหลังตา; ไม้ที่ช่างกลอกเป็นลวด สำหรับประกอบในที่ต่าง ๆ; เรียกพายที่ทำเป็นลวดในใบพายว่าพายคิ้ว. คิ้วนาง น. ชื่อลวิชนิดหนึ่ง ผักแยม ๆ มีรูปโค้งอย่างคิ้วนางละคร.

คี ว. ของ, เกี่ยว, เกี่ยวของกัน.

คีต, คีตกะ [คีก, คีตะกะ] ป. ส. น. เพลงขับ, การขับร้อง. คีตศาสตร์ น. วิชาขับร้อง. คีตาจารย์ น. ครูขับร้อง.

คีติ, คีติกา ป. ส. น. เพลงขับ, การขับร้อง. คีติสูตร ส. น. สูตรที่ประกอบในคำที่ผูกขึ้นขับร้องตามมาตราครุลหุ.

คีบ ก. หนีบ.

คีม น. เครื่องมือชนิดหนึ่งมีขากลายกรรไกร แต่มีปากสำหรับคีบของต่างมือ ทำด้วยเหล็กหรือไม้.

คีรีบูน น. ชื่อนกชนิดหนึ่ง ขนสีเหลือง ตัวขนาดนกกระจอก.

คีรี ดู คิรี.

คีวะ ป. (ส. คุรุ) น. คอ. 'คีวา' ก็ใช้.

คึก ว. ฮึง, สนั่น; กำเริบ, ชักเหิม.

คึกคัก ว. รื่นเริง; ช่างรวมกำลังของคนมาก; มีกำลังขึ้น, แข็งแรง.

คืน น. ชื่อแมลงชนิดหนึ่ง จำพวกผีเสื้อ แต่มักชอบเจาะสัมเขียวหวานในเวลากลางคืน จึงเรียกแมลงคืน; ค่ำ, เวลาตั้งแต่ตะวันตกไปแล้วจนสว่าง. ก. กลับมา, ส่งกลับ. คืนตัว ก. กลับเป็นอย่างเดิม.

คืบ น. อัตราวัดเท่ากับสี่ของหนึ่งวาเป็นคืบ เท่ากับหนึ่งในสี่ของหนึ่งเมตร อักษรย่อว่า ค. ก. เขยิบไปอย่างสัตว์บางชนิด เช่น ทากและหนอน.

คือ ก. เป็น, เท่ากับ. ส. เท่ากับ, เหมือนกับ, เหมือน,

ใกล้แก่.

คุ ก. ไหม้ระอุ, ไหม้ร้องม, ไหม้กรุ่น.

คุก น. เรือนจำ, ที่ขังนักโทษ. ก. ย่อเข่าลงให้ติดดิน. **คุกเข่า** ก. นั่งเอาเข่าลงยันพื้น. **คุกคลาน** ก. คลาน ด้วยกิริยาที่ยอบตัวลงให้ต่ำ.

คุกคาม ว. ขู่, ดำราม.

คุกพาทย์ น. ชื่อเพลงขึ้นพาทย์ชนิดหนึ่ง.

คุคะ น. ชื่อไม้ฉาชนิดหนึ่ง ใช้ท้ายา.

คุง ว. ตลอด, ตรายเท่าถึง. ใช้ คุ่ง หรือ คุ้ม ก็ได้.

คุ้ง น. ส่วนโค้งของฝั่งน้ำที่ตรงกันข้ามกับแหลม. ว. ขาว, อ้อม, นาน; ตลอดไป. **คู่คุ้ง** ดู คู่.

คุณ ป. ส. น. สาย, เชือก (ในคำว่า สายคุณ); สายธนู, สายชัย; เท่า, ครั้ง (ในเมื่อมีสังขยาคุณศัพท์อยู่หน้า แต่ไทยมักใช้คูณ เช่น ทวีคูณ=สองเท่า, ตรีคูณ=สามเท่า); ภาค; คูณ (ในวิชาเลข); ส่วน, ชนิด; อุบาย, วิธีประกอบ; ลักษณะ (คือทรงช่วยก็ได้, สุคุณ=ลักษณะดี, ทุรคุณ=ลักษณะชั่ว), เครื่องหมาย; สมบัติ; ความดี, ส่วนที่ดี, กุศล, ประเสริฐ. ไทยเราใช้หมายความอีกอย่างหนึ่งว่า อาณาระพัฒ คือ พิธีทำร้ายต่อของมิตรไทยเสีย สิ่งใดสิ่งหนึ่งเข้าในตัว หรือ ผึ้งรูปสิ่งรอยเรียกกันว่า กระทำคุณ, ผู้ฉลาดเรียกว่า ถูกคุณ; คำที่ใช้เรียกนำหน้าชื่อยุคคลในภาษาไทย เพื่อแสดงความยกย่อง เช่นว่า คุณวงศ์, คุณสิริ. **คุณธรรม** น. ธรรม คือความดี, ความดีหรือหน้าที่อันจำเป็นอยู่เอง (เช่น กรุณา เป็นธรรมและหน้าที่ของพระราชา). **คุณนิธิ** น. คลังแห่งความดี คือคนดี. **คุณพจน์** ก. คุณวาจนะ. **คุณลักษณะ** น. เครื่องหมายหรือสิ่งที่ชี้ให้เห็นความดีในสันดาน. **คุณวจนะ** น. คำอันชี้ลักษณะ คือคำคุณหรือวิเศษณ์. **คุณวิเศษ** น. ความดีต่าง ๆ. **คุณวุฒิพฒะ** ว. ผู้เจริญด้วยคุณ. **คุณวุฒิ** น. ความเจริญด้วยความดี. **คุณศัพท์** น. คำคุณ, หรือวิเศษณ์. **คุณสตุดี** น. การสรรเสริญความดี, การชมเชยรัก. **คุณสมบัติ** น. ความดีใหญ่ยิ่ง, ความดีเด่นที่. **คุณากร** น. บ่อหรือที่รวมแห่งความดี, ผู้ประกอบด้วยความดีทั้งปวง. **คุณาธิป** น. เจ้าพระคุณ คือพระราชา. **คุณาลัย** น. ที่อยู่แห่งลักษณะอันดีทั้งหลาย คือผู้ประกอบความดีทั้งปวง. **คุณูปการ, คุโณปการ** น. การอุดหนุนทำความดี. **คุณา — คูโน คุณ.**

คุด ว. คู้; งอ; มุดลงไป.

คุดทะราด น. ชื่อโรคชนิดหนึ่งเป็นแผลเรื้อรัง แล้วทำให้แผลนั้นขยายเหวอะหวะออก มีกลิ่นเหม็น เป็นแม่แผลให้เกิดแผลอื่นจำพวกเดียวกันพุ่งออกไปอีก.

คุต ป. (ส. คุปฺต) ก. รักษา, ปกครอง.

คุตติ [คุดติ] ป. (ส. คุปฺติ) น. การรักษา, การปกครอง.

คุ้น ว. เคย, เชื่อง, สนิทสนมกัน. **คุ้นเคย** ก. พบปะกันจนสนิทสนม, พบหรือทำจนชิน.

คุป, คุปต์, คุปติ (แบบ) ก. รักษา, ปกครอง.

คุม ก. ดูแล, ระวัง, รักษา, ปกครอง; รัดเข้าระเบียบ; รวมเข้า. **คุมแค้น** ก. ผูกใจโกรธ.

คุ่ม น. นกตัวเล็ก ๆ ชนิดหนึ่งอยู่ตามพื้นดิน, ไม่อยู่บนต้นไม้. ว. จุ่มเข้าไป, ไม่ผายออก.

คุ้ม น. ข้ามผู้ว่าราชการเมือง, วัง. ก. ระวัง, ป้องกัน, ปกครอง; รักษาไว้ให้ไม่ให้เสียหาย เช่น คุ้มทุน คุ้มตัว. ว. ตลอด, ตรายเท่า ดู คุง ด้วย. **คุ้มเกรง** ก. ปกครองไว้ให้คนอื่นเกรงกลัว. **คุ้มครอง** ก. ระวัง, รักษา. **คุ้มเท่า,—เท้า** สัน. จนถึง.

คุ้มดีคุ้มร้าย ว. มีใจไม่ปรกติ, บางคราวก็ข้างคราวร้าย, ก็ข้างร้ายข้าง.

คุมพ์ ป. (ส. คุลฺม) น. พุ่มไม้, ป่าทึบ, คง; หมู่ใหญ่; กองทัพ.

คุมฝอย น. มูลฝอย

คุย น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ยัดฝ้ามสันคง ใช้ท้ายาได้. ก. พูดกัน, สนทนากัน.

คุ้ย ก. เขี่ย, ขุด, ตะกุย, พ้นอาขนมากล่าว.

คุยห ป. (ส. คุหฺย) น. อวัยวะที่ลับ, หรือองคชาต. ว. ลับ, ซ่อนเร้น. **คุยหรหัสย์** น. ความลับที่ควรซ่อน.

คุรุ ว. ไกล.

คุรุ ป. ส. น. ผู้สั่งสอน, ครู. **คุรุกรรม** น. กิจหรือหน้าที่แห่งครู. **คุรุรัตน์** น. พลอยแห่งพฤหัสบดี คือ บุษราคัม. **คุรุวาร** น. วันครู คือ วันพฤหัสบดี. **คุรุเสถียร** ว. มั่นคง.

คุลา ๑ ป. น. เม็ดค่อม, เม็ดผี, สิว.

คุลา ๒ น. ชื่อคนพวกหนึ่ง.

คุลิกา ส. น. ลูกกลมทั่วไป (เช่น ตะกร้อ, ฟุตบอล, ปิงปอง, เทนนิส, ฯลฯ); ไข่มุก.

คุลิก่า น. เครื่องยาอย่างหนึ่ง คือปรวกที่เกิดในสัตว์บางชนิด.

คุหะ ส. น. ชื่อพระยาแห่งหมู่นิษาทสหายของพระราม (ในรามเกียรติ์เรียกว่า ชุฑัน); ชื่อเรียก พระสกันท (การศึกษา).

คูหา ป. ส. น. ถ้ำ, โพรง, ถ้ำ; หัวใจ. ไทยเราพูดเป็นคูหา และหมายความว่า ช่องเวิ้งเข้าไป, หัอง, หรือประตูที่มีโค้งเบื้องบน. คูหาจร ว. ซึ่งไปในที่ลึกลับในหัวใจ. คูหามุข น. มีปากกว้าง, มีปากถ้ำ. คูหาศัย น. ผู้อาศัยในที่เร้นหรือในถ้ำ; ผู้อาศัยในหัวใจ คือ ใจ.

คูห [คูนหรือคูณ] ป. (ส. คูห) น. น้ำอ้อย, น้ำตาล; ลูกกลม; โลก; ก้อน, คำข้าว.

คู น. ทางน้ำซึ่งขุดเป็นคลองเพื่อลอมหัวบ้านเมือง หรือหมายเขตแดนเป็นต้น, คลอง. ก. กริยาที่นกยางชนิด เช่นนกเขาทำเสียงอย่างหนึ่ง.

คู่ น. ผัวหรือเมีย. ว. ตรงข้ามกับคี่, สอง, หารด้วยสองไม่มีเศษ, สองคน, สองอัน. คู่แข่งขัน น. ผู้ชิงชัย. คู่ความ น. โจทก์และจำเลย ซึ่งเป็นคู่พิพาทกันทางคดี. คู่คี่ น. ผู้ไล่เลี่ยกัน, ผู้เสมอกัน; การเล่นอย่างหนึ่ง ใช้ทายกันว่าคู่หรือคี่. ว. เกือบเท่ากัน. คู่เคียง น. ผู้ที่เข้ากระบวนแห่เคียงคู่ไปคนละข้างของราชยาน. คู่โค น. 'คู่ควรแก่โค' หมายความถึงนาที่ต้องเสียค่านาตามหน้าโฉนดทุก ๆ ปี ผิดกับนาฟางลอย ซึ่งต้องเสียค่านาแต่เฉพาะในปีที่ปลูกข้าว. คู่ผี น. ชื่อกำไลชนิดหนึ่ง. คู่ในกำไล. คู่มือ น. ของใช้เฉพาะตัว เช่น หนังสือคู่มือ, อาวุธคู่มือ. คู่รัก น. ผู้ที่ผูกรักกันในทางประเวณี. คู่สร้าง น. คู่ผัวเมียที่สร้างบารมีร่วมกันมาแต่ชาติก่อน ๆ เช่น พระเวสสันดรคู่สร้างกับพระนางมัทรีเป็นต้น. คู่สวด น. พระอาจารย์ผู้สวดญัตติในการบวชนาคเรียกว่าอาจารย์คู่สวดซึ่งภิกษุนั่งอีกรูปหนึ่งเยื้องขวาอุปัชฌาย์ลงมา, ในฝ่ายมหานิกาย มักมีสองรูป รูปหนึ่งนั่งเยื้องขวาอุปัชฌาย์ เรียกว่าพระกรรมวาจาจารย์ 'อาจารย์ผู้กล่าวญัตติกรรม' และอีกรูปหนึ่งนั่งเยื้องซ้ายของอุปัชฌาย์ เรียกว่าพระอนุสาวนาจารย์ 'อาจารย์ผู้ตามพึง' คล้ายกับผู้คอยทานไม่ให้สวดผิด, แต่ฝ่ายธรรมยุตมีแต่พระกรรมวาจาจารย์ รูปเดียวเท่านั้น เรียกคู่สวดเช่นกัน. คู่หมั้น น. ผู้ที่หมั้นกันไว้ตามพิธีสู่ขอ.

คู้ ก. งอ, ตก, โกง.

คูณ (ป. ส. คุณ) ก. ทบ, ทำให้มากขึ้นตามส่วน, ทวีค่า, แผลงเป็นควณ, คำนวณ ก็มี.

คูถ ป. ส. น. ขี้, อุจจาระ.

คูน น. ผักชนิดหนึ่งคล้ายขอน; ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ดอกเป็นช่อยาวสีเหลือง.

คูหา ดู คูหา.

เค้, เค้เก้ ก. ลัม.

เคจฉ (ป. คจฺฉ) ก. ไป, ถึง.

เคิ้น ก. ขึ้น, คั้น, เน้น, กดลงไป.

เคิ่ม ว. รสอย่างหนึ่งเช่นรสเกลือ; ฉลาก, เก่ง (เป็นคำปรัปรัย).

เคย, เคอย น. กุ้งตัวเล็ก ๆ สำหรับทำกะปิ. ว. ชิน, คุ้น; ก่อน. เคยชา ว. เคยชิ. เคยตาคำ น. กุ้งตัวเล็ก ๆ ที่ทำกะปิที่เรียกว่า เคยตาคำ เพราะอยู่ในน้ำเห็นแต่ตาดำ ๆ เป็นพรายไป. เคยตัว ว. ติดตัว, ปลดเปลื้องยาก เช่นนิสัยชั่ว. เคยปาก ว. ติดปาก, ชินปาก.

เครง [เคฺรง] ว. อึกทึก, กึกก้อง. เครงครัน ว. อึกทึกและสนุกสนาน.

เคร่ง, เคร่งครัด [เคฺร่ง—คฺรัด] ว. ถือธรรมเนียมจัด, ถือ.

เครา [เคฺรา] น. ขนที่ขึ้นตามแก้มหรือขากรรไกร.

เคร่า [เคฺร่า] ก. รอ, คอย.

เคราะห์ น. โชค. (ป. คห; ส. คฺรห) การจับ, การยึด, การรับ; ผู้จับ คือ ราหู; คำเรียกดาวทั้งหลาย (ตามที่ยกหรือยึดโชคแห่งคนทั้งหลาย); คือ พระอาทิตย์, พระจันทร์, พระอังคาร, พระพุธ, พระเสาร์, พระพฤหัสบดี, พระราหู, พระศุกร์, พระเกตุ); ดาวประจำวันโลกก์เรียกว่าเคราะห์; ระยะ; ยักษ์; การจับอาทิตย์ และจันทร์, ดาราส, อุปราค; โหรที่คำนวณโชคชาตาคนย่อมถือดาวพระเคราะห์เป็นหลัก เพราะเหตุนี้ คำเคราะห์ในไทยจึงหมายความว่าโชค เช่น กล่าวว่าเคราะห์ดี ก็แปลว่าโชคดี.

เครียด [เคฺรียด] ว. ตึง, จัด.

เครียว [เคฺรียว] น. ดาว, ครู่. ก. ถึง.

เครือ [เคฺรือ] น. เถาไม้; เชื้อสาย, วงศ์วาน; ผลกล้วยที่รวมกันอยู่ทั้งวง; เรียกต้นไม้ที่เป็นเถาว่า เครือ เช่น มะกล่ำเครือ, มะนาวเครือ, ชมนาดเครือ. ก. ไม่แจ่มใส; ไม่มีกระแส. เครือญาติ น. ผู้ร่วมสกุล,

ผู้ร่วมสายโลหิต, วงศ์วาน.

เครื่อง [เคฺรื่อง] น. สิ่งของ; เหตุ, อุบาย, ของที่เข้านายเสวย; ของที่ปรุงหรือทำขึ้นสำหรับใช้การต่าง ๆ เช่น เครื่องแกง, เครื่องเทศ, เครื่องจักสัน, เครื่องแก้ว, เครื่องลายคราม, เครื่องทอง เงิน, และเครื่องถม, เครื่องเรือน. **เครื่องกิน** น. สิ่งสำหรับใส่ของกินหรือของเคี้ยว เช่น ถ้วย ชาม ฉาก และเชี่ยนหมาก. **เครื่องเขิน** น. เครื่องใช้ที่สานด้วยไม้ลงรักและเขียนลายต่างๆ. **เครื่องเขียน** น. เครื่องที่จารึกขีดเขียน. **เครื่องครัว** น. ของใช้ทุกอย่างในการครัว. **เครื่องจำจอง** น. โซ่ตรวนสำหรับใส่นักโทษ. **เครื่องใช้** น. ของใช้ทั่วไป. **เครื่องเช่น** น. อาหาร ที่เซ่น ผี. **เครื่องดื่ม** น. ของน้ำสำหรับกลั้วคอ. **เครื่องเคลือคร้อน** น. สิ่งที่น่าความเดือดร้อนมาให้, เครื่องกวนใหจิตหนักใจ. **เครื่องต้น** น. สิ่งของที่พระเจ้าแผ่นดินทรงใช้และเสวย. **เครื่องแต่ง** น. เครื่องปรุง, เครื่องประกับ. **เครื่องแต่งตัว** น. เครื่องนุ่งห่ม. **เครื่องทรง** น. เครื่องนุ่งห่มของพระเจ้าแผ่นดิน. **เครื่องนุ่งห่ม** น. เครื่องหุ้มห่อร่างกาย เช่น เสื้อผ้า. **เครื่องใน** น. อวัยวะภายในของสัตว์ เช่น ตับ, ไต, ไส้ ของวัวและควาย เป็นต้น. **เครื่องบน** น. ตัวไม้ที่ปรุงเป็นหลังคาเรือน. **เครื่องบิน** น. ยานที่ใช้ในอากาศได้ด้วยเครื่องยนต์. **เครื่องแบบ** น. เครื่องนุ่งห่มที่กำหนดให้แต่งเหมือนกันเฉพาะหมู่หนึ่ง, คณะหนึ่ง. **เครื่องประดับ** น. เครื่องแต่งให้งาม. **เครื่องแป้ง** น. เครื่องแต่งผมแต่งหน้า เช่น หวี กระจก แป้ง และน้ำหอม เป็นต้น. **เครื่องผูก** น. เรือกเรือนที่ใช้ผูกด้วยหวาย เป็นต้น คู่กับเรือนเครื่องสับ. **เครื่องพวง** น. ภาชนะที่ถือหรือหิ้ว สำหรับใส่เครื่องปรุงรสอาหาร. **เครื่องหิ้ว** ก. เรียก. **เครื่องเพชร** น. เครื่องแต่งตัวที่ประดับด้วยเพชร. **เครื่องมือ** น. สิ่งสำหรับใช้ทำการงาน เช่น สิ่ว, ขวาน, เลื่อย. **เครื่องราง** น. ของที่ถือกันว่าขลังกันอันตราย, ยิงไม่ออก, ฟันไม่เข้า เช่น เหล็กไหล. **เครื่องว่าง** น. อาหารที่เจ้านายเสวยในเวลาว่าง (ถ้าเป็นคนสามัญเรียกว่าของว่าง). **เครื่องสังเวย** น. อาหารที่สำหรับบูชาเทวดา. **เครื่องสับ** น. เรือกเรือนที่ใช้เข้าปากไม้. **เครื่องสาย** น. เครื่องดีด, สี, ตี, เป่า รวม ๆ. **เครื่องสูง** น. ของสำหรับประกับเกียรติยศ เช่น มยุรฉัตร, พัดโบก, จามร, กลองชนะ. **เครื่อง** หนัง น. ของที่ใช้ทำด้วยหนังสัตว์. **เครื่องหลัง** น. สัมภาระประจำตัวทหารอันมีติดตัวไปยามหลัง.

เคลิ้ด [เคฺลิ้ด] น. พิธี, ลัทธิ. ก. ชัก, แกลง, เคลื่อน.

เคลิ้น [เคฺลิ้น] ก. ชิด, คลึง.

เคล้า [เคฺล้า] ก. ระคนให้เข้ากัน, คลุก; คลอเคล้ย.

เคล้าคลึง [เคฺล้าคฺลึง] ก. ลูบคลำ, กอดรัด.

เคลิบเคลิ้ม [เคฺลิบเคฺลิ้ม] ก. หลงลืม, เผลอสติ.

เคลื่อน [เคฺลื่อน] ว. เผลอไป, หลงไป, ลืมสติ, ขาดหลัง.

เคลื่อยคลึง [เคฺลื่อยคฺลึง] ก. เกลื่อกล่อม, ปล่อยโยน.

เคลื่อน [เคฺลื่อน] ก. เลื่อนไป, ขยายออกไป; คลาด, ผิด; ไม่ตรง.

เคลือบ [เคฺลือบ] ก. ทาด้วยน้ำยาแล้วใช้ความร้อนอบให้น้ำยาละลายเกาะผิวภายนอก คล้ายลงยา. **เคลือบคลุม** ว. ไม่แน่ม, ไม่กระจ่าง, ไม่ชัด. **เคลือบแคลง** ว. สงสัย, แคลงใจ, ระแวง. **เคลือบแฝง** ว. มีอาการแอบซ่อนไว้ให้เป็นที่สงสัย.

เควัง [เคฺวัง] ดู ควัง.

เคห ป. ส. น. เรือน, ที่อยู่. ยางที่ใช้ว่า เคหา ก็มี. **เคหบดี** น. เจ้าเรือน.

เคหา เรือน, ที่อยู่.

เคอะ ว. เกะ, เขิน, ไม่เข้าท่วงเข้าที.

เค้า น. นกจำพวกหนึ่ง คือ เค้าภู, เค้าแมว; เหตุ, ต้นเรื่อง, หัวข้อ, หลัก, รอยเดิม, มูลเดิม. ว. เก่า. **เค้าเงื่อน, เค้ามูล** น. ต้นข้อความ, รากเดิม.

เคารพ ดู คารวะ.

เค้าสนามหลวง [—สฺนามหฺลวง] น. สำนักของเจ้าผู้ครองเมืองทางภาคพายัพและหลวงพระยาง; ผู้ว่าราชการเมืองทางภาคพายัพในสมัยก่อน.

เคาะ ก. คิยา ๆ; กง. ว. พูดให้รู้ทางๆ, พูดเกี่ยว. **เคาะแคะ** ก. พูดแทะโลม; พูดเกี่ยว, กอแก ก็ใช้.

เคียง ว. ใกล้, ชิด.

เคียด ก. เคือง, โกรธ, ขึง.

เคียน ก. ผูก, พาด, พัน, โพก, คาด, ลดุม.

เคียม ก. ไหว้, คำนับ.

เคียม น. ชื่อไม้ชนิดหนึ่ง; ชื่อเครื่องมือของช่างทำหิว ทำด้วยเหล็กมีคมเป็นขั้น ๆ ใช้แทงชี้หิว.

เคียร (ป.) คิรา) น. คำพูด.

เคี่ยว น. เครื่องเกี่ยวข้าวและหญ้า รูปเป็นวงโค้ง.

เดี่ยว ก. ตัมให้ห้วก. เดี่ยวขับ ก. พยายามต่อสู้หรือแข่งขันด้วยความลำบาก. เดี่ยวเข็ญ ก. ทำให้ขันแค้นได้ความลำบาก, ขยี้คั้นให้ได้ความลำบาก; พยายามให้ทำตามด้วยความลำบาก.

เดียว ก. ยกให้ละเอียดด้วยพิ้น. ว. คก.

เดือ ว. งาม.

เดือง ก. โกรธ, แค้น, ระคายใจ. เดืองตา ก. ระคายตา, รำคาญตา.

แค น. ชื่อต้นไม้หลายชนิด คือ แคขาว, แคแดง, แคแดร, แคป่า, แคฝอย.

แค่ ว. อยู่ในระยะที่กำหนด; เท่ากัน.

แคน น. ชื่อเครื่องเป่าทำด้วยไม้ซาง.

แค่น ก. แกลง, ขืน. แค่นแคะ, แค่นได้ ก. ขืน แคะได้ คือ เข้าชักชวนให้ได้สมประสงค์.

แค้น ก. เคือง, คับใจ, เจ็บใจ; ชัก, ดึก เช่น แค้นคอ=ดึกดอง.

แคบ ว. ไม่กว้าง, มีส่วนกว้างน้อย, เห็นแก่ตัว, ไม่เออเฟื้อแผ่แก่ผู้ใด.

แคม น. ริม, ขอบ, ฝั่ง.

แคร่ [แคฺร่] น. ร้านเล็ก ๆ สำหรับนั่ง มีรูปเป็นสี่เหลี่ยม; คานหามชนิดหนึ่ง.

แครครั่ง [แคฺร่คฺรั่ง] ว. คับคั่ง, มาก.

แครง [แคฺรง] น. ชื่อหอยทะเลชนิดหนึ่ง; ภาชนะสานสำหรับตักน้ำ หรือวิดน้ำมีด้ามยาว; ชื่อขิงในหมวกจุกพิพอดันรา.

แคระ [แคฺระ] ว. เล็ก, แกร็น.

แคลง [แคฺลง] ก. ระแวง, สงสัย; เอียง, เคลื่อน, ไม่ตรง. แคลงใจ ก. ไรระแวง, คิดสงสัย, ไม่เชื่อแน่.

แคลน [แคฺลน] ว. ขาด, ไร้, ขัดสน, ไม่มีพอ.

แคล้ว [แคฺล้ว] ก. คลาด, พลาด, ผิด; รอดไป, พ้นไป. แคล้วคลาด ก. ปลอดภัย, พ้นภัย.

แคล่วคล่อง [แคฺล่วคฺล่อง] ว. ว่องไว, ชำนาญ.

แคว [แคฺว] น. แอบ, ทาง, ทางที่แยกไป; ลำน้ำที่แยกไป.

แควก [แคฺวก] ช. เสียงผ้าขาด.

แควง้ [แคฺวง้] ก. คด, หมุนเป็นวง. กู แควง้ ควัย.

แควน้ [แคฺวน้] น. ประเทศ, เขต, แดน.

แคะ น. ชื่อวันชาติหนึ่ง. ก. แกะออก, ควัก, ได้. แคะได้ ก. ขักถามอย่างละเอียด, คุ้ยเอาเรื่องขึ้นมา.

โค ป. ส. น. วัว, ฝูงวัว; สิ่งซึ่งมาจากวัว คือ นม, หนัง เป็นต้น; ดาว; รศมี, พระอาทิตย์; พระจันทร์; ฟ้า; ม้า; น้ำ; อารมณ์; ตา (ดวงตา); จำนวนล้าน; สายฟ้า; ขนตามร่างกาย; แผ่นดิน; แม่; คำพูด, พระสรัสวดี. โคกุล น. ฝูงวัว, คอกวัว. โคคลาน น. ต้นไม้ใช้ทำยา; ชื่อผีห่าใหญ่ชนิดหนึ่ง. โคฆาต น. ผู้ฆ่าวัว. โคฆาส น. หญ้าวัว. โคจร น. ทางไปสำหรับวัว; แนว, ทุ่งที่ทำงาน, ที่อาศัย; อารมณ์ที่สัมผัสทางใจ, สิ่งที่อินทรีย์รับ; การเดินห่างแห่งดาวเคราะห์จากสุดค้านและจากกัน. โคตม, โคตมะ น. ชื่อฤษีผู้มีสกุลแห่งศักยวงศ์; ชื่อสาวกผู้ใหญ่ของพระมหาวีระ (ในศาสนาเชน); นามพระวงศ์ (นามสกุล) ของพระพุทธเจ้า. โคตร น. โรงวัว, คอกวัว, โรงสัตว์; ครอยครัว, ชาติ; เชื้อสาย, วงศ์, สกุล; นามสกุล, ชื่อ; หมู่; ข้า, ทุ่ง; ร่ม, ฉัตร; ภูเขา; เมฆ; ฉนน. โคตรภู ป. น. บุคคลผู้ตั้งอยู่ในญาณซึ่งเป็นลำดับอริยมรรค; พระสงฆ์ผู้มีนิพพานเป็นอารมณ์ซึ่งห่างจากอริยมรรควินัยแล้ว แต่ยังถือตนว่ายังเป็นสงฆ์อยู่. โคตรภูญาณ ป. น. ขัญญาที่อยู่ในลำดับอริยมรรค. โคตรภูสงฆ์ ป. น. พระสงฆ์ที่ไม่เคร่งครัดในศาสนา แต่ยังถือตนว่าเป็นภิกษุสงฆ์อยู่. โคถึก น. วัวป่า. โคทุคธาคาร ส. น. โรงรีดนมวัว (กู ทุกธ์ ควัย.) โคไทหิน ส. น. หญิงรีดนมวัว. โคธน น. ฝูงวัว, ฝูงวัวควาย. โคบดี น. คนเลี้ยงวัว. โคบท น. รอยเท้าวัว. โคบาล น. คนเลี้ยงวัว. โคบุตร น. ลูกวัว. โคปกันยา, โคปี ส. น. หญิงรีดนมวัว. โคแพทย์ น. หมอวัว. โคมณฑล น. ฝูง. โคมุตร น. เยี่ยววัว. ไทยเราใช้เป็นชื่อเครื่องหมายสุดเรื่องในหนังสือรุ่นเก่ามีรูปดังนี้ — (เหมือนกับของลังกา). โคเมท น. ไขข้อแห่งวัว คือเพราะที่ได้มาจากเขาหิมาลัยและลุ่มน้ำสินธุ (มี ๔ ชนิด คือ ขาว, เหลืองชัก, แดง, และน้ำเงินแก่). โคยาน น. พาหนะที่ไปได้โดยวัว, รถ, เกวียน. โครักษ์ น. คนเลี้ยงวัว. โครส น. รสเกิดแต่วัว คือ นมวัว (มีห้าอย่าง คือ นมสด, นมส้ม, เนยแข็ง, เนยข้น, เปรียง). โคโรจ ส. น. รงค์ที่ปรุงด้วยกิโค (ใช้แทรกยา เพื่อแก้บ้วก, เพื่อชักไส้เดือน, และ

ใช้เป็นสีวาดเขียนด้วย). ไคโรค น. ชื่อเครื่องยาอย่างหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นในตัวไค. (น่าว่า เลือดที่ไคกระอักออกมา รูปศัพท์คงมาจาก ไคโรธ). ไควินท์ น. หัวหน้าคนเลี้ยงไค; ชื่อฤๅษี. ไควิษ น. ขี้ไค. ไควิษาณ น. เขาไค. ไคศาล น. คอกไว้, ผู้เกิดในคอกไว้ ชื่อแห่งสาวกผู้เป็นกำลังใหญ่แห่งพระมหาวีระ, เป็นผู้ประดิษฐานและเป็นหัวหน้าแห่งนิกายอาชีวก. ไคษฐ์ น. คอกวัว, โรงสัตว์ (ทั่วไป); ที่นัดพบ; ที่ใส่น้ำ.

ไคก น. ชื่อปลาน้ำจืดชนิดหนึ่ง ตัวคล้ายปลาตะเพียน แต่เล็กกว่า มีเกล็ดและมีก้างมาก, เนินดิน, ที่ถมให้สูงเพื่อปลูกโรงนา, ที่สูง. ว. นูน, มีรูปนูนขึ้นเหมือนกระทะคว่ำ.

ไคกกระสุน น. ชื่อไม้เถาชนิดหนึ่ง ลูกเขื่องหนามใช้ทำยา.

ไคกกระออม น. ชื่อไม้เถาชนิดหนึ่ง ใบคล้ายมะระ ลูกมีสัณฐานโป่งแข็น พองลมได้ ขนาดผลพุทรา แต่เขื่น ๓ พู เรียกให้สั้นว่า กระออม ก็มี.

ไคกม้า น. นักหมอม้า, ชื่อนกชนิดหนึ่ง.

ไค่ง ว. ไค, ใหญ่.

ไค้ง ก. โก่ง, ทำให้คดงอ. ว. อัม, ไม่ตรง.

ไคจร [—จอน] ดู ไค.

ไคตม, ไคตมะ [—, ไคตะมะ] ดู ไค.

ไคตร [ไคด] ดู ไค.

ไคตรภู [ไคดระพู] ดู ไค.

ไคยา ป. ส. น. เทียน, ระกวด.

ไคน น. ช้างต้น, เขยงต้น; ชื่อเหล็กอย่างหนึ่ง; ชื่อควันหมากรุกมีฝ่ายละหนึ่งคู่.

ไค่น ก. สัม, ทำให้สัม.

ไคบุตร [—บุด] ดู ไค.

ไคเพลาะ [—เพลาะ] น. ววัเถอน, ววัโหนเทียวไปไคคเคียว.

ไคม น. เครื่องตามไฟที่ใช้ทั่วและแขวน; ชื่อชามอย่างเก่าชนิดหนึ่ง. ไคมลอย น. ชื่อเครื่องตามไฟชนิดหนึ่งทรุดไฟแล้วปล่อยให้ลอยไปในอากาศ; เรืองเทลวไทล. ไคมเวียน น. ชื่อเครื่องตามไฟชนิดหนึ่ง หมุนไปได้; ชื่อเพลงโขนกลองในบทพิณพาทย์ทำนองหนึ่ง.

ไครก, ไครกครอก, ไครกคราก [ไคฺรก,—คฺรอก,—คฺราก] ช. เสียงกรน, เสียงลิงคำราม, เสียงหัวเราะ. ไครกเครก ว. เป็นคำใช้ประกอบคำว่า หลวม หมายความว่า หลวมมาก.

ไครง [ไคฺรง] น. กระดูกสีข้าง; ร่าง; รูปที่ทำขึ้น เป็นตัวอย่าง. ไครงจมูก น. กระดูกจมูก.

ไคร่ง [ไคฺร่ง] น. เสื่อชนิดหนึ่ง. ว. ใหญ่. ไคร่งคร่าง ว. รูปร่างใหญ่โต, เร่อร่า.

ไครพ [—รบ] ดู คารวะ.

ไครม, ไครมคราม [ไคฺรม,—คฺราม] ช. เสียงคนหรือสิ่งของหนัก ๆ สม่ำลงหรือตกลง.

ไครำ น. แพะ

ไคโรค ดูใน ไค.

ไคลง [ไคฺลง] น. คำประพันธ์ชนิดหนึ่ง. ก. โยก, กลอก, เอียงไปมา. ว. ไม่แน่นิ่ง.

ไคลน [ไคฺลน] น. ดินเลน, ดินเหลว.

ไคร [ไคฺร] ส. คนไหน, ผู้ใด.

ไคร่ [ไคฺร่] ก. อยาก, หวัง, ปรารถนา, ใฝ่อยู่, ประสงค์.

ไคร่ครวญ [ไคฺร่คฺรวน] ก. ตริตรอง, คิด, นึก, พิจารณาเหตุผล.

ไค (จากไคล) น. เหงื่อไคล.

ไค้ ก. แกะ, คลัก.

ไคร้เครือ [ไคฺร้เคฺรือ] น. ชื่อไม้เถาชนิดหนึ่ง ใช้ทำยา.

ไคล [ไคฺล] น. เหงื่อที่ออกแล้วแห้งกรังอยู่ตามผิวหนัง, ตะไคร่น้ำ เช่น กินไคล. ก. ไป. ไคลคลา ก. เคลื่อนไป, เคลื่อนไป.

ไคล้ [ไคฺล้] น. เล่ห์กล, ใส่ไคล้ = ใส่ความด้วยเล่ห์กล.

ค

ค พยัญชนะตัวที่ห้าของพยัญชนะไทย, แต่ยักน์เลิกใช้แล้ว.

ฆ

ฆ พยัญชนะตัวหกของพยัญชนะไทย.

ฆฏ [คะตะ] ป. ส. น. หม้อ, หม้อน้ำมันฯ, เหยือกน้ำ, กระถางน้ำ; ดอนยน, หัว; เจด.

ฆต [คะตะ] ป. (ส. ฆฏ) น. เปรียง, น้ำมันเนย. แลรู ฆฏ ด้วย.

ฆน [คะนะ] ป. ส. น. ผู้ฆ่า, ผู้ทำลาย, ผู้สังหาร; หมู่; เมฆ; แท่ง, ก้อน. ว. แน่น, ทึบ, แข็ง; รกชัฏ, มืด, ลึก; หนา, สั่น. ฆนบท น. เหลยมลูกบาศก์ (The cube root). ฆนบทวิ น. 'ทางเมฆ' คือ ท้องฟ้า. ฆนรส น. 'รสทึบ' คือ น้ำยากลั่น. ฆนวาร น. น้ำฝน. ฆนศัพท์ น. 'เสียงเมฆ' คือ ฟ้าร้อง. ฆนากร น. 'กรวมแห่งเมฆ' คือ ฤดูฝน. ฆนาคม น. กราวทมาแห่งหมู่เมฆ, ฤดูฝน. ฆนามัย น. ก้อนหินผสม. ฆนาศัย น. 'ที่อยู่แห่งเมฆ' คือ อากาศ. ฆนเนคร น. 'ตรงข้ามกับแข็ง' คือ ของเหลว, น้ำ. ฆโนทัย น. 'กราวมาแห่งเมฆ' คือ ฤดูฝน ฆโนบล น. 'หินเมฆ' คือ ลูกเห็บ.

ฆร [คะระ] ป. (ส. คฤห) น. เรือน.

ฆรณี [คะระนี] ป. (ส. คฤหิณี) น. หญิง, แม่เรือน.

ฆราณ [คุราน] ดู ฆาน.

ฆราวาส [คะราวาด] ป. น. คนผู้อยู่ครองเรือน, คนที่ไม่ใช่นักบวช.

ฆฤต [คฺฤต] ส. น. เนย, น้ำมันเนย คือ น้ำมันเนยที่กรองแล้ว หรือเนยซึ่งได้ต้มและปล่อยทิ้งไว้ให้เย็น (ใช้ในการครัว และในการตัทธ)

ฆ้อง น. เครื่องบรรเลงเสียงอย่างหนึ่ง ทำด้วยทองเหลือง มีปุ่มกลาง เรียกต่างกัน เช่น ฆ้องวง, ฆ้องชัย, ฆ้องกระแต. ฆ้องสามย่าน น. ชื่อดนตรีชนิดหนึ่ง ใช้ทำยา.

ฆัญ, ฆัญญ์ ป. น. การฆ่า, การทำร้าย, การทำลาย.

ฆัส ป. ส. ก. กิน.

ฆ่า ก. ทำให้ตาย, ทำลายเสีย.

ฆาต ป. ส. น. การฆ่า, การทำลาย. ฆาตกรรม ส. น. การฆ่ากันตาย.

ฆาตก [คาตะกะ] ป. น. ผู้ฆ่า, ผู้ทำลาย.

ฆาน ป. (ส. ฆฺราณ) น. ประสาทที่รู้สึกกลิ่น, จมูก.

ฆาส ป. ส. น. อาหาร, เหยื่อ. ก. ไทยใช้ว่า กิน กัน.

ฆายนะ [คายะนะ] ป. น. การคมกลิ่น.

ฆายนีย์ [คายะนี] ป. ว. ควรคม, กลิ่นหอม.

เฆี่ยน ก. ตี, ตีด้วยหวายและไม้เรียว เป็นต้น

โฆร [โคระ] ป. ส. ว. พิลึก, น่ากลัว.

โฆรวาสน์ น. 'ผู้ร้องอย่างน่าสยดสยอง' คือ หมาจิ้งจอก.

โฆรวิส น. งูพิษ. ว. มีพิษร้าย. โฆรสังกาส ว. มีรูปพิลึกพิลั่น.

โฆษ [โคสะ] ส. (ป. โฆส) น. เสียงก้องกังวาน, เสียงดัง, เสียงสนั่น.

โฆษก [—สก หรือ—สะกะ] ส. น. ผู้ทำเสียงก้องกังวาน, ผู้ป่าวร้อง, ผู้พูดดัง.

โฆษณา [โคสะนา] ส. (ป. โฆสนา) น. การทำเสียงก้องกังวาน, การป่าวร้อง. ไทยใช้เป็นกริยาก็ได้. โฆษณาการ ส. น. อาการที่ก้องกังวาน, หมายความว่า ป่าวร้องให้ทราบ หรือแจ้งความให้ทราบ.

โฆษวันต์ [โคสะวัน] ดู โฆสวันต์.

โฆษิต ส. (ป. โฆสิต) ก. ก้องกังวานแล้ว, ป่าวร้องแล้ว.

โฆส ดู โฆษ.

โฆสก [—สก หรือ—สะกะ] ดู โฆษก.

โฆสนา [โคสะนา] ดู โฆษณา.

โฆสวันต์ [โคสะวัน] ป. (ส. โฆษวตฺ) ว. มีเสียงกังวาน ใช้เรียกพยัญชนะที่มีเสียงกังวาน คือ อักษรต่ำ; แต่ในบาลีและสันสกฤต ได้แก่วรรคที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ ของวรรค กับวรรย ร ล ว ห ฬ, คู่กับโฆสวันต์ ซึ่งได้แก่พยัญชนะนอกจากนั้น.

โฆสิต ดู โฆษิต.

ง

ง พยัญชนะตัวที่เจ็ด ของพยัญชนะไทย.

งก ว. อยากได้กินไปเสีย, อาการที่สั่น. งกงัน, งกเงิ่น ว.

ตัวสั้น, สะทกสะท้าน.

งง ก. ฉงน, มึน. งงงวย ก. เคลิบเคลิ้ม, หลงใหล, เผลอ.

งด ก. หยุด, ยั้ง, เว้น.

งดงาม ว. น่ารัก, หมดจด, สวย.

งบ น. ก้อน, แผ่น มักเป็นแผ่นกลมอย่างขนมอย่างหยาบ ๆ ซึ่งกับข้าวชนิดหนึ่งห่อด้วยใบไม้เป็นแผ่น ๆ แล้วปิ้งไฟ. ก. ปิดรวม (เช่น งบบัญชีเงิน). งบประมาณ น. บัญชีหรือจำนวนเงินที่รวม กะกำหนดการใช้จ่าย.

งม ก. คลำ, คลำหาของในน้ำ. งมงาย ก. หลงเชื่อ, เชื่อเชอะ, ไม่รู้, ไม่เข้าใจ.

งวง น. อวัยวะที่งอกออกจากหัวสัตว์บางอย่าง เช่น ช้าง หรือไก่งวง; สิ่งสำหรับดูดของบางสิ่งบางอย่าง เช่น กระ; ลำก้านของต้นไม้บางอย่างที่มีรูปคล้ายงวง เช่น ตาลหรือกลวย. งวงช้าง น. ชื่อชนิดหนึ่ง กลางตัวพองโต ขนาดโคนแขนหรือขาข้างที่โตกว่า ท่อนหัวและหางเรียวเล็ก หนังคล้ายคล้ายหนังกระแยน มักอยู่น้ำ กินปลา ไม่มีพิษ.

ง่วง,ง่วงงุน ก. หาวนอน, อยากนอน. ว. โง่, เซลา, ทึบ. ง่วงงุย ก. เซื่องซึม, ไม่ว่องไว.

งวด น. คราว. ก. แห้งลงไป.

ง่วน ว. เพลิน, เสมอ, เรื่อยไป.

ง้วน น. รส, โอชา. ง้วนดิน น. โอชาของดินที่กล่าวกันว่ามีรสหวาน. ง้วนผึ้ง น. ละอองดอกไม้ที่ผึ้งนำมาสะสมไว้ทั้งมีสีเหลือง มีรสมัน หอมหวาน, หัวน้ำผึ้ง.

งวม ก. ครอบ, ปิด, ใช้อย่างเดียวกับ 'จำ' เช่น ของที่กินเหลือแล้วให้เอาฝาชามปิดงวมเสีย.

งวย, งวยงง ก. หลงลืม, เผลอไป.

งอ ก. ขก, คู้ (เช่น งูงอหาง). ว. คด, ไม่ตรง. ง้อ, ง้องอน ก. ขอคืนดี.

งอก, งอกเงย ก. เจริญขึ้น, ผลิออก.

งอกแงก ว. คลอนไปมา, ไหวไปมา, ไม่มั่นคง, ไม่แข็งแรง.

ง่อง น. เครื่องผ้าอย่างหนึ่งเย็บสายสำหรับโยงคางผ้าไม่ให้ทิ้งชาย.

ง่องแง่ง ก. กระย่องกระแย่ง, ไม่ฉนัก, ไม่แข็งแรง. ธ. เสียงหมากัดกัน.

งอด น. ชื่องู ตัวเล็ก ท้องมีจุดแดง ๆ มีพิษร้าย.

งอน น. ส่วนปลายแห่งของยางอย่างที่เป็นรูปยาวเรียวและชี้ขึ้น เช่น งอนไถ งอนรถ. ว. ชี้ขึ้น; ทำอาการเล่นน้อยเล่นตัว, ทำกิริยาสะบัดสะบิ้ง.

ง่อนแง่น ว. คลอน, ไม่แน่น.

งอนหง่อ [–หฺง่อ] ว. คู้ตัว, ขดตัว.

งอบ น. เครื่องสวมศีรษะสำหรับกันแดดและฝน สานด้วยกอไม้ไผ่กรุด้วยใบตาลหรือใบลานรูปคล้ายกระจาดคว่ำ มีกระหม่วนสำหรับสวมศีรษะใช้ต่างหมวก.

งอม ก. สุกจัด, แก่จัด; เหนื่อยมาก, ขยอขย้ำ. งอมแงม ว. เต็มที่, เต็มแย่; ลำบากมาก, เหนื่อยมาก.

ง้อม ก. ค้อมตัวลง, ก้มตัวลง. ง้อม ๆ ว. อาการเดินค้อมตัวลง เรียกว่า เดินง้อม ๆ.

งอย ก. อยู่หมิ่น, คงอยู่หมิ่น, หัย.

ง่อย ว. เปลี้ย, แขนขาพิการเคลื่อนไหวไม่ได้เหมือนคนดี.

งัก ๆ ว. อาการที่สั่นสะท้าน, อาการที่ชักหรือเดินโยกเร็ว.

งั่ง น. โลหะชาตุที่ทำเป็นรูปต่าง ๆ เป็นของโบราณ ผู้เล่นแร่แปรชาตุชอบเอามาประสมในการเล่นแร่แปรชาตุ; ชื่อนกชนิดหนึ่ง; ว. โง่, ไม่รู้ภาษา.

งัด ก. กด, ง้างขึ้น, ง้างออก.

งัน ก. หยุด, จังงัง, ชะงักอยู่, ไม่งอก.

งันงก ว. สั่นงุอะงะอยู่, จังงังและสะทกสะท้านอยู่.

งับ ก. กด, ปิด, หยิบ, รับ.

งัว น. โค (โดยมากใช้ วัว).

งั่ว น. ชื่อนกชนิดหนึ่ง ในจำพวกนกกาน้ำ แต่ตัวใหญ่กว่าหน้าหลังยาว.

งัวเงีย ก. ง่วง, ง่วงงุน.

งา ๑ น. ต้นไม้มีเมล็ดเล็ก ๆ ใช้ทำน้ำมันและปรุงอาหาร. งาตัด น. ขนมกวนด้วยงากับน้ำตาลแล้วตัดเป็นแผ่น ๆ คล้ายข้าวพอง.

งา ๒ น. พื้นที่งอกออกจากปากช้างพลาย; ส่วนหนึ่งของเครื่องกัก เช่น ลอยหรือไซ สำหรับให้ปลาเข้าไปแล้วกันไม่ให้ออก. งาช้าง น. ชื่อกล้วยหรือน้ำต้า ผลยาวคล้ายงาช้าง; งาแห่งช้าง. งาแซง น. ของอย่างหนึ่งคล้ายงาลอย กันไม่ให้เอาของข้างในออกแต่เอาใส่ลงไปได้.

ง่า ก. เง่อ, อ้าออก, กางออก.

ง้าง ก. เหนี่ยวขึ้น, เหนี่ยวออก.

ง่าเงย ว. เย็นสง่า, เย็นเผย.

งาน น. การที่ทำ; มาตราวัดที่นา เท่ากับร้อยวาตารางเหลี่ยม, เท่ากับสี่ร้อยเมตรตารางเหลี่ยม อักษรย่อว่า ง.

ง่าน ก. ทะเยอทะยาน, คนรน.

งาบ, งาบ ๆ ว. อาการที่อ้าปากแล้วหุบเข้าอย่างช้า ๆ.

งาม, งามแงะ ว. สวย, ดี, น่ารัก.

ง่าม น. ระหว่างไม้ หรือ เหล็กที่แยกออกเป็นสองชาหรือสามชา; สิ่งอันที่มีรูปเช่นนั้น; ชื่อมกชนิดหนึ่ง; ฉายคำที่มีความหมายได้หลายทางเรียกว่า หลายง่าม.

งาย น. เวลาเช้า, เวลาสว่าง.

ง่าย ว. สะดวก, ไม่ยาก.

ง้าว น. ศัสตรา รูปคล้าย ดาย มีด้ามยาว; ชื่อต้นไม้ใช้ยางในผลอย่างเดียวกับมุ่น ต้นคล้ายต้นจำ.

จำ ก. ขัด, กระชับ, รักษา. จำเมือง น. ผู้รักษาเมือง, ผู้รั้งเมือง.

จำ อ. เสียงสนุขกินอาหาร.

จ๋ำ ว. ชะโงก, คว่ำ, เอนไปข้างหน้า.

จ๋ง น. การมหรสพของจีนอย่างหนึ่งคล้ายโขนหรือละครของเรา; ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งใช้ยางในผลอย่างเดียวกับมุ่น.

จิบ ก. ม่อย, หลับไม่สนิท.

จิ๊ก ๆ ว. คำประกอบอาการที่พยักหน้า.

จุด จ. ก. นอน (เลือนมาจากจินว่า ซุ้ก).

จุนงง ดู งง.

จุ่นจ่าน ก. โกรธขึ้งเคียด, จ่าน, ร่าน.

จุบ ก. กัมหวัลงโดยเร็ว เมื่อเวลาว่างหรือเดินไป.

จุบจิบ ก. กระซิบกัน, ทำอย่างเงียบ ๆ.

จุ้ม ว. งองุ้ม เช่น ปากนกแก้ว.

จุ่มจ่าม ว. ชุ่มช่าม, ไม่ว่องไว.

จู น. สัตว์สี่เท้าคล้ายจำพวกหนึ่ง ตัวยาว ไม่มีเขี้ยว เลื่อยไปด้วยอก. จูกินหาง น. การเล่นอย่างหนึ่ง คือผู้เล่นเกาะหลังกันต่อ ๆ ไป ผู้อยู่หน้าเรียกว่า แม่งู แล้วมีผู้หนึ่งอีกคนหนึ่งพยายามจะรัดคนข้างหลังที่เรียกว่าหาง แล้วแม่งูพยายามกันไว้. จูสวัด น. ชื่อโรคชนิดหนึ่ง ขึ้นเป็นเม็ด ๆ เป็นกระจุก ๆ มีพิษมากอย่างเริม แต่มักเป็นตามสีข้าง เป็นทางพันรอยตัวอย่างงูรัดตัว ถือกันว่าถ้าเม็ดกลุ่มงูสวัดนั้นขาดกระดูกสันหลังแล้ว ย่อมมีพิษร้ายแรงมาก ผู้เป็นมักถึงแก่ความตาย.

เจ้ ก. เรียนสุดกำลังแรง แล้วฟาดลงเต็มแรง.

เจก ว. เดี่ยว, แย่.

เจย ก. แหงน. เจยหน้า ก. แหงนหน้าขึ้น.

เจอะ, เจอะจะ ว. ชุ่มช่าม, เชอะ, งง.

เจา น. ร่ม; รูปมัว ๆ ที่ปรากฏเมื่อแสงสว่างส่อง; รูปที่ปรากฏในของที่ใสหรือเป็นมัน เช่น น้ำหรือกระจก.

เจ่า ว. โง่, มักใช้เข้าคู่กับคำ โง่.

เจ้า ว. งอ.

เจ้างอด ดู กระเจ้ากระงอก.

เจาะ น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ผลเป็นฝักคล้ายถั่วลูกคำ ใช้เป็นอาหาร; คนจำพวกหนึ่ง ตัวดำ ผมหยิก.

เจิน น. แร่สีขาวเป็นมันนิ่มแน่นไม่มีสนิม; โบราณใช้ว่า จิน, เจ๋น, หรือเจิ่น ก็มี; ชื่อต้นไม้ใบมีต่างขาว คู่กับต้นทองที่ใบมีต่างแดง. เจินตรา น. วัตถุหรือเครื่องญมีหมายของรัฐบาล เป็นทรัพย์สำหรับชำระในการค้าขาย. เจินสด น. เงินที่ชำระของกันแล้วชำระทันที. เจินแห้ง น. เงินที่ชำระของกันแล้วไม่ชำระทันที.

เจิบ, เจิบงาบ ว. แสดงอาการช้า ๆ เช่นพูดช้า, พายเรือช้า.

เจีย ก. เชียง, ตะแคง, (สำหรับพูด เช่น เจียพูด).

เจียง น. กระดูกแหลมของปลาบางอย่าง เช่น ปลากระแยนหรือปลาดุก; แผ่นของสิ่งของบางอย่างที่มีรูปคล้ายเจียงปลา เช่น เยื่อ หรือลูกศร.

เจียน ก. ยาก, กระหาย.

เจี๊ยบ, เจี๊ยบเจี๊ยบ ว. สงัด, สุขุม, นิ่ง, ไม่มีเสียง.

เจียว น. ง; ชื่อคนไทยพวกหนึ่งอยู่ทางทิศเหนือ.

เจือ ก. ยกมือหรือศัสตราทำท่าจะประหาร.

เจือก น. สัตว์น้ำในนิยาย เล่ากันว่าตอนขนเป็นคน ตอนล่างเป็นงูหรือปลา; ชื่อมกชนิดหนึ่ง.

เจือง, เจืองหงอย ว. ช้า ๆ, เชื่อง ๆ.

เจือดงด ก. ยกดก้น, ยยัง.

เจือดเจือ ดู เจือ.

เจือน น. ปมที่ผูก, รอยที่ก่อ มีหลายอย่าง, ขั้นเชิง, กล, อุบาย. เจือนกระหก น. เจือนที่ผูกแล้วกระหกออกง่าย, เจือนไช น. ชื่อที่ไขความ, คำไข. เจือนจำ ว. เจือนที่ผูก เอาความว่าที่ผูกขั้นเชิง, ซ่อนกล, ซ่อนเงื่อน. เจือนตาย น. เจือนที่ผูกแล้วแก้ยาก.

เจือม น. เพิง, หินหรือดินที่มีข้างขนชะโงกออกมา. เจือมจำ ว. เก่น, ลิบ, สูงเทียมเมฆ. เจือมงอน น. เจือม

แห่งก้อนหิน. เจือมมือ น. เขตที่เอามือเจือมฉวย; กำมือ, อำนาจ.

แง น. ส่วนของหน้าตรงตั้งมุก เรียกว่าหน้าแง, ชื่อไหชนิดหนึ่ง รูปสูงปากเล็กเรียกว่าไหแง. ว. เล็ก (ใช้อย่างเดียวกับแหง) อ. เสียงเด็กร้องไห้เรียกว่า ร้องแง ๆ.

แง่ น. มุม, เหลี่ยม, ชั้นเชิง, อุบาย, แยบคาย. แง่งอน น. เล่ห์กล, มายา, ชั้นเชิง.

แง่ง น. แขนงของหัวว่านต่าง ๆ เช่น ขิง ข่า กระทือ. อ. เสียงอย่างหนึ่งที่หมาทำเมื่อขู่กัด.

แง้ม น. ริม, มุม. ก. เบิดแต่น้อย, แย้ม.

แงะ น. แกะ, งัก, คัก.

แงะงาม ดู งาม.

โง ก. ผงก, เงย.

โง่, โง่เง่า ว. เขลา, โฉด, ไม่รู้จะไร.

โงก ก. ง่วงจนตลก.

โงกเงก ก. โคลงไปมาด้วยอาการโงก, โยกโคลง.

โงง, โงงเงง ก. โคลง, โหว, ตั้งไม่ตรง, โยกโคลง, ตั้งอยู่ด้วยอาการไม่มั่นคง.

โง้ง ว. โค้ง, งอนขึ้น.

โงน, โงนเงน ว. สูงโยนไปมา.

ไง้ ก. แงะ, งัก, คักง้าง.

จ

จ พยัญชนะตัวที่แปดของพยัญชนะไทย.

จก ก. ล้วง, ควัก, ชุก, คุ้ย, สับ; รับ เช่น จกไพ่นักพ้น =รับไม่นับขึ้น.

จ๊กๆ ! อ. เสียงไก่หรือนกเขาขันร้อง.

จง ก. หมาย, หวัง, ตั้งใจ; เป็นคำแต่งกริยาบอกความบังคับหรืออ้อนวอน เช่น จงไปจงมา. จงใจ ก. ตั้งใจ, หมายใจ. จงดี ว. ให้ดี, ให้เรียบร้อย. จงผลาญ ก. ตั้งใจผลาญ. จงรัก ก. ตั้งใจรัก. จงล้าง ก. ตั้งใจล้าง, ทำลาย.

จงกรม [—กฺรม] ส. (ป. จงฺกม) ก. เดินไปมา, เดินเปลี่ยนอิริยาบถเพราะนั่งมานาน.

จงกรมณ์ [—กฺรม] ส. (ป. จงฺกมน) น. การเดินไปมา, การเดินเปลี่ยนอิริยาบถ.

จงกล [—กน] น. ชื่อวัชนิดหนึ่ง; ที่เลี้ยงหรือสวมเท้าของทำเป็นรูปดอกบัว มักคิดอย่างช่างธรรมาสน์ สำหรับพระเทศน์ กูหนังสือ และขนราวเทียน.

จงกลนี [—กฺลนี] น. ชื่อขัวดอกคล้ายขัวบัว มีเกสรซ้อนหลายชั้นนอกก้านต่อดอกแล้วมีดอกต่อกัน สามดอกบ้าง, สี่ดอกบ้าง.

จงโคร่ง, โจงโคร่ง น. กางเกงชนิดหนึ่ง อยู่ตามริมทัวย น้ำตาขาขนมูเขา ตัวใหญ่ราวผ้ามือ หนังขรุขระ กลิ่นเหม็นคาว หนังใช้เย็บยาเย็บเขา.

จงอาง น. ชื่องูชนิดหนึ่งมีพิษแรงที่สุด, เมื่อยังอ่อน มีสีดำหรือสีน้ำตาลแก่ข้างขน และมีจุดขาวหรือเหลืองขวางหลังบางทีก็เป็นจุดหยักสลับ เมื่อโตเต็มที่แล้ว จุดเหล่านั้นหายไปจึงดูเหลืองเป็นสีน้ำตาลทั้งตัว, มีสิ่งสำคัญที่สังเกตได้ คือ มีเกล็ดใหญ่คู่หนึ่งที่ท้ายทอย, งูชนิดนี้โตกว่างูเห่าทีมี. (ตามชาวบ้านเรียกกันว่าพญางูหรืองูเห่าหลวง).

จด ก. จ่อให้ถึงกัน, ตั้งท่า เช่นจดหมาย; หมายไว้, เขียนไว้. จดจ้อง; จด ๆ จ้อง ๆ ก. ไม่แน่ใจที่จะทำลง. จดจำ ก. หมายไว้. จดหมาย น. หนังสือที่ไปมาถึงกัน. จดหมายเหตุ น. หนังสือบอกข่าวคราวที่เขียนไป.

จตุ [จะตุ] ป. ว. สี่. มักใช้ประกอบหน้าสมาส. จตุปริสา ป. น. บริษัทสี่, ฉันเขียนพุทธบริษัท คือ ภิกษุ, ภิกษุณี, อุบาสก, อุบาสิกา; ฉันเขียนราชบริษัทหรือประชุมชนทั่วไป ได้แก่ กษัตริย์, พราหมณ์, คฤหบดี, สมณะ. จตุบ้จจัย ป. น. เครื่องอาศัยเลี้ยงชีวิตสี่อย่าง คือ จีวร, บิณฑบาต, เสนาสนะ, คิลานเภสัช; หรืออีกนัยหนึ่ง, อาหาร, ที่อยู่, ยา. จตุปาริสุทธิศีล ป. น. ศีล คือความเป็นผู้บริสุทธิ์สี่ประการ คือ (๑) สำรวมในพระปาติโมกข์ เว้นข้อที่พระพุทธเจ้าห้ามทำตามข้อที่พระองค์อนุญาต; (๒) สำรวมอินทรีย์หกคือ ตา, หู, จมูก, ลิ้น, กาย, ใจ. ไม่ให้ยินดียินร้ายในเวลาที่นรูป, ฟังเสียง, ดมกลิ่น, สมรส, ถูกต้องโผฏฐัพพะด้วยกาย, รู้ธรรมารมณ์ด้วยใจ; (๓) เลี้ยงชีวิตโดยทางที่ชอบ ไม่หลอกลวงเขาเลี้ยงชีวิต; (๔) พิจารณาเสียก่อนจึงบริโภค ปัจจัยสี่ คือ จีวร, บิณฑบาต,

เสนาสนะ, และเภสัช, ไม่มีโภคทัณฑ์หา. จตุภูมิ ดู จตุรภูมิใน จตุร. จตุรังคบาท น. เท้าอันเป็นองค์ คือ สี่เท้าช้าง, เสนาประจำสี่เท้าช้างในเวลาสงคราม. จตุโลกบาล น. ท้าวผู้รักษาโลกในสี่ทิศ คือ ๑ ท้าวธตรฐ ยมยักษ์ ๒ ท้าววิรุฬหก ยมกุมภัณฑ์ ๓ ท้าววิรูปักษ์ ยมนาค ๔ ท้าวกุเวร ยมยักษ์ อยู่ในจตุรทิศ. ดู โลกบาลอีก.

จตุร [จะตุระ] ส. ว. สี่. จตุรคุณ ว. สี่เท่า. ไทยมักใช้ว่า จตุรคูณ. จตุรงค์ (จตุร + องค์) ว. มีสาขาสี่ คือ เหล่าช้าง, เหล่ารถ, เหล่าม้า, เหล่าราย; ถ้าเข้าสมาสกับพล เป็นจตุรงคพล, หรือกับเสนา เป็นจตุรงคินีเสนา แปลว่ากองทัพสี่สาขาหรือกำลังสี่เหล่า. จตุรงคกรีฑา ก. การเล่นหมากรุก. จตุรงคพลาธิบดีย์ น. อำนาจสิทธิขาดในกองทัพทั้งสี่เหล่า. จตุรทนต์ น. มีงาสองคู่ คือ ช้างไอราพต ที่นั่งพระอินทร์. จตุรนต์ น. มีสี่สุดทั้งสี่ด้าน คือ โลก. จตุรพร ดู จตุรภัทร. จตุรพรรณ ดู จตุรวรรณ. จตุรพักตร์ น. มีสี่หน้า ชื่อพระพรหม. จตุรพาหุ น. มีสี่แขน คือ พระวิษณุ. จตุรพิธ ว. สี่อย่าง. จตุรภัทร น. ความเจริญที่ชนปรารถนาสี่ประการ คือ อายุ, วรรณะ, สุข, พล; หรือ อายุ, วิทยา, ยศ, พล; หรือ ธรรม, กาม, อรรถ, พล; หรือ ธรรม, กาม, อรรถ, โมกษะ; หรือ เกียรติ, อายุ, ยศ, พล; หรือ ธรรม, ชฌาน (ฌาน), ไวราคย (ความไม่ใยดีในหยั่งโลก). โยควรรย์: หรือ ทาน, ชฌาน, เสาวยะ (ความเย็นผึ้งสัตตาหาณ), โภค หรือ วิคคะ. จตุรภาค น. ส่วนสี่, เสี้ยว. จตุรภูช น. มีสี่แขน คือ พระวิษณุ, พระกเณศ. จตุรภูมิ น. สี่ภูมิ คือ ๑ กามาวจร ภูมิของสัตว์ผู้ท่องเที่ยวอยู่ในกามภพ, ๒ รูปาวจร ภูมิของสัตว์ผู้ท่องเที่ยวอยู่ในรูปภพ, ๓ อรูปาวจร ภูมิของสัตว์ผู้ท่องเที่ยวอยู่ในอรูปภพ, ๔ โลกุตตร ภูมิของสัตว์อันพ้นจากโลก. จตุรมหาราช น. พระราชาใหญ่หรือโลกยาลทั้งสี่. ดู จตุโลกบาล. จตุรเมธ น. ผู้รู้มนต์สำหรับยัญชายัญทั้งสี่, ผู้ทำยัญชายัญทั้งสี่แล้ว (คือ อัศวเมธ, ปุรุษเมธ, สรวเมธ, ปิตฤเมธ). จตุรยุค น. ยุคทั้งสี่ คือ กฤตยุคมีกำหนด ๔๘๐๐ ปีทิพย์ = ๑,๗๒๘,๐๐๐ ปีมนุษย์ เป็นยุคต้นของโลก, เตรตายุค มีกำหนด ๓,๖๐๐ ปีทิพย์ = ๑,๒๙๖,๐๐๐ ปีมนุษย์ เป็นยุคต่อกฤตยุค, ทวาปรยุค มีกำหนด ๒,๔๐๐ ปีทิพย์ = ๘๖๔,๐๐๐ ปีมนุษย์ เป็นยุคต่อเตรตายุค, กลียุค มีกำหนด ๑,๒๐๐ ปีทิพย์ = ๔๓๒,๐๐๐ ปีมนุษย์ เป็นยุคชั่วขณะนี้, รวมทั้ง ๔ ยุคนี้ คือ ๑๒,๐๐๐ ปีทิพย์ หรือ ๔,๓๒๐,๐๐๐ ปีมนุษย์เป็น ๑ มหายุค (ดู มหายุค). จตุรวรรณ น. สี่วรรณ คือ สี่สหัสสกระกูล, หมายเอาชนิดยุคคลที่แบ่งสรรกันในชมพูทวีป คือ ๑ วรรณขาว ได้แก่พราหมณ์ เป็นจำพวกเล่าเรียนหลักลัทธิมีอุบายทางดักสอนและทำพิธี, ๒ วรรณแดง ได้แก่พวกเจ้า มีอุบายทางรักษาบ้านเมือง, ๓ วรรณเหลือง ได้แก่ (ไวยศฺย) แพศยะเป็นจำพวกผลเรือนมีอุบายทางทำนาค้าขาย, ๔ วรรณดำ ได้แก่ศูทร เป็นจำพวกคนงาน มีอุบายทางขยันช่างทำการทำของ; พราหมณ์และกษัตริย์รักเป็นชาติสูง, แพศยะเป็นสามัญ, ศูทรเป็นต่ำ; แต่คณะพราหมณ์แสดงว่าพวกคนเป็นลูกหัวปี่ ออกจากโอษฐ์พระพรหม, ซึ่งมอบพระเวททั้งสี่ให้, กษัตริย์ผู้ราชาออกจากพระกรขวา ผู้ราชินีออกจากพระกรซ้าย, เหล่าแพศยะจากพระเพลา, พวกศูทรจากปลายพระบาท; เพราะฉะนั้นในคัมภีร์เวทจึงว่าพวกศูทรเป็นตระกูลต่ำที่สุด, และบัญญัติห้ามมิให้พวกศูทรเรียนรู้พระเวท. จตุรวิทย์ น. ผู้เรียนจบพระเวททั้งสี่. จตุรวิธ ดู จตุรพิธ. จตุรวิธาหาร น. อาหารสี่อย่าง คือ ภักษะของควรเคี้ยว, โภชยะ ของควรกิน, เลหยะ ของควรลิ้ม, เปยะ ของควรดื่ม. จตุรเวท ดู จตุรวิทย์. จตุรัส ส. ป. น. สี่เหลี่ยมด้านเท่า. จตุรานน ดู จตุรพักตร์.

จตุรงค์ [จะตุรง] ในจตุร.

จตุราริยสัจ น. อริยสัจสี่ประการ คือ ทุกข์, สมุทัย, นิโรธ, มรรค.

จตุลังคบาท [จะตุลังคะบาด] ดูใน จตุ.

จตุสดมภ์ [จะตุสะดม] น. หลักทั้งสี่ คือ เจ้าหน้าที่ในการปกครองราชธานี ซึ่งมีสี่แผนก คือ ๑ ขุนเมือง เป็นพนักงานปกครองทั้งปวง คือนครายบุรให้อยู่เย็นเป็นปกติ มีหน้าที่ปรายปรามโจรผู้ร้ายและลงราชทัณฑ์แก่ผู้ผิด; ๒ ขุนวัง เป็นหัวหน้าราชการในราชสำนัก และเป็นพนักงานพิจารณาพิพากษาตัดสินความของราษฎร; ๓ ขุนคลัง เป็นพนักงานเก็บและรักษาผลประโยชน์แผ่นดิน; ๔. ขุนนา เป็นพนักงานดูแลการทำไร่นา และรักษาเสบียงอาหารสำหรับพระนคร งานการซึ่งเป็นหน้าที่ คือ กระทรวงทั้งสี่ ดังขึ้นในรัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ ของ มาในรัชกาลสมเด็จ

พระยรมไตรโลกนาถเมื่อจัดวิธีการปกครองแยกออกเป็นแผนก ใหญ่สองแผนก; การฝ่ายทหารทั้งปวงจัดเป็นแผนกหนึ่ง มีสมุหกลาโหมเป็นหัวหน้า; กำหนดพนักงาน เมือง วัง คลัง นา เป็นแผนกพลเรือน มีสมุหนายกเป็นหัวหน้า, ให้เจ้ากระทรวงทั้งสี่กระทรวง เป็นหุตสกมภ์รองลงมา กรมเมืองเรียกว่านครบาล, กรมวัง เรียกว่า ธรรมาธิกรณ์, กรมคลัง เรียกว่า โกศาธิบดี และกรมนา เรียกว่า เกษตราธิการ; ต่อมาหลักทั้งสี่นี้หมายถึง กรมย่อยสี่กรม ได้แก่ ๑ เวียง (กรมเมือง) มีเจ้าพระยา (หรือพระยา) ยมราช เป็นเสนาบดี, ๒ วัง (กรมวัง) มีเจ้าพระยา (หรือพระยา) ธรรมาธิกรณ์ เป็นเสนาบดี, ๓ คลัง (กรมคลังกรมท่า) มีเจ้าพระยา (หรือพระยา) ศรีธรรมราช หรือโกศาธิบดี (แต่โดยปกติเรียกเจ้าพระยาพระคลัง) เป็นเสนาบดี, ๔ นา (กรมนา) มีเจ้าพระยา (หรือพระยา) พลเทพ เป็นเสนาบดี; กรมย่อยทั้งสี่นี้ขึ้นแก่กรมใหญ่ คือ กรมมหาดไทยอันมีเจ้าพระยายมราช (หรือยางที่เจ้าพระยารัตนาพิพิธ) สมุหนายกเป็นประธาน, กรมนำฝ่ายพลเรือนทั้งสิ้น.

จน ว. ขัดสน, ไร้ทรัพย์. ก. แพ้, หมดทาง เช่น จนมุม = หมดทางไป, จนแต้ม = ไม่มีทางสู้, จนใจ = ไม่มีความคิด. สัน. ทรายเท่า, ที่สุด. จนขั้น สัน. ที่สุดแล้. จนกระทั่ง, จนถึง สัน. ถึงที่สุด.

จบ น. รอย, ตราว่าที่หมดที่หนึ่ง. ก. ทำที่ช้างทำความเคารพด้วยงวง; ยกของขึ้นอยู่ฐานเมื่อเวลาทำทาน; หมด, สิ้น, ตลอด.

จม ก. ดำ, ไม่ลอย, ผึ่งอยู่, ชุดลง.

จมร [จะมอน] ป. ส. น. ขอนน้อยทราย มีขนอ่อนละเอียดมีหางยาวเป็นพู่ เป็นสัตว์บกเชื่อง อยู่ในจำพวกโค, ตัวเมียเรียกว่าจามรี แต่ใช้เพียนไปว่า จามรีย้าง จามรุรีย้าง เลย เรียกได้ทั้งตัวผู้และตัวเมีย อังกฤษเรียกว่า Yak.

จมรี [จะมะรี] ดู จมร.

จมู [จะมู] ป. ส. น. เสนา, กองทัพ. จมูบดี ส. น. ผู้นำทัพ, แม่ทัพ.

จมูก [จะหฺมูก] น. อวัยวะส่วนหนึ่งสำหรับดมกลิ่น และระบายลมหายใจ. จมูกวัว น. ท่อที่ต่อจากสูบให้เปลวไฟไปลงเบ้า.

จร [จะระ, จอระ หรือ จอน] ป. ส. ก. ไป, เที่ยวไป, ประพฤติ; ใช้เป็นยกท้ายสมาสก็มี เช่น เชจร = เที่ยวไปในอากาศ, วนจร = เที่ยวไปในป่า. ที่ใช้ควบกับคำไทยก็มี คือ จรกลู่ ก. เที่ยวลอยเกลื่อนกลาดอยู่. จรจัล (จรัล ช. เที่ยวไป) ก. เที่ยวไป, เดินไป. จรจัด ว. ไม่มีที่อยู่ตามทะเบียนสำมะโนครัว. จรดล (ดล: ป. พน; ช. ว่าถึง) ก. เที่ยวไปตามพื้นดิน, เที่ยวไปถึง. จรบน ก. เที่ยวไปเบื้องบน, ขึ้นไป, ยืนไป. จรบาท ก. เดินไปด้วยเท้า, ตรงคำว่า ยทรว. จรมัน ก. ทำให้มั่น, ทำให้แข็งแรง. จรลวง, จรล่วง ก. ล่วงไป, ลับไป. จรลาย ก. สละลายไป, หายไป. จรล่ำ ก. เที่ยวไปนาน, ไปช้า. จรลิ่ว ก. เที่ยวไปไกล, ลอยไป. จรลี (ลี น่าจะคัดมาจาก ป. ลีลา = เยื่องกราย). ก. เดินเยื่องกราย. จรลู่ ก. เที่ยวไปตามทาง, เที่ยวกลงอยู่, เที่ยวกองอยู่. จรหลัก ก. หลักไป, หนีไป. จราจร ก. เที่ยวไปเที่ยวมา. ว. ซึ่งเคลื่อนไหวและเคลื่อนไม่ได้ หมายความถึงสัตว์และต้นไม้ไม่เป็นต้น.

จรก [จอระกะ] ป. ส. น. ผู้เที่ยวไป, ผู้เดินไป.

จรณะ [จะระนะ] ป. ส. น. เท้า (คน); หมอน, เครื่องหนุน; เครื่องรับ, ราก (แห่งต้นไม้); ยาแก่ง ฉันท์, ยาทกสี่; ภาค, ส่วน; การไป, การเคลื่อน; การประพฤติ; การประพฤติธันค์ — ธันเย็นยุตฺ; ทาง, ทางที่ดำเนิน, ทางที่ประพฤติ; ในพระพุทธศาสนาหมายความว่า ขัตปฏิบัติเป็นเครื่องยังวิชชา มี ๑๕ คือ สีลสังวร ความระวังมิให้ละเมิดขัตบัญญัติ ๑; และอินทรียสังวร (การปฏิบัติไม่ผิด) สามประการ คือ อินทรียสังวร สำรวมอินทรีย์หก คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ มิให้อินทีย์ร้ายในเวลาเห็นรูป ฟังเสียง ดมกลิ่น ลิ้มรส ถูกต้องโผฏฐัพพะ รู้ธรรมารมณ์ด้วยใจ. โภชนมัตตัญญุตา รู้จักประมาณในการกินอาหารแต่พอสมควร ไม่มากไม่น้อย. ชาคริยานุโยค ประกอบความเพียรเพื่อชำระใจให้หมดจด ไม่เห็นแก่นอนมากนัก; และธรรมอีกเจ็ดประการ คือ สัทธา ความเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ, หิริ ความละอายต่อบาป, โอตตัปปะ ความกลัวต่อบาป, พาหุสัจจะ ความได้ยินได้ฟังมาก, วิริยะ ความเพียร, สติ สติมั่นคง, ปัญญา ความรู้เท่า; รวมทั้งญาณอีกสี่. ไทยหมายความถึงความประพฤติตามพุทธศาสนาเป็นพื้น.

จรณี [จะระนี] ส. น. คน, มนุษย์.

จรด [จฺรด] ก. จด, ถึง, ต่อให้ถึง. จรดพระกรรไกร-

กรรบิด ก. หกกรวไกรและมีดโกนหักรุก (ใช้สำหรับเจ้านาย). จรดพระนังคัล น. พิธีแรกนา.
รทก [จะระ—] ก. อับจน.
รเทญ [จะระ—] ดู จรทก.
รมูก [จะระหฺมูก] น. จมูก
รรจก [จัน—] (ส. จรฺก) น. ผู้พูด, ผู้กล่าวซ้ำ.
รรจวน [จัน—] ดู จรรจา.
รรจา [จัน—] (ส. จรฺ) ก. พูด, กล่าว; พูดซ้ำ; อ่าน, สวด; เล่าให้ฟัง.
รรม [จำ] (ส. จรฺมนฺ; ป. จมฺม) น. หนังสัตว์; ไส่; เปลือกไม้. จรรมกรณ์ ส. น. การทำหนัง. จรรมการ ส. น. ช่างหนัง, ช่างรองเท้า. จรรมการก ส. น. ช่างรองเท้า. จรรมการี ส. น. (ปุลลิงค์) ช่างรองเท้า; (สตรีลิงค์) เมียช่างรองเท้า. จรรมบาทุกา ส. น. รองเท้าหนัง.
รรยา [จัน—] (ป. จริยา; ส. จรฺยา) น. ความประพฤติ, กิริยาที่ควรประพฤติ.
รรโลง [จัน—] ก. รู้, พยุงไว้ไม่ให้เซ, ไม่ให้ล้มลง, ค้ำชู.
รลาด [จะระหฺลาก] (กลอน) น. กลาก, ที่ชุมนุมชุมชายของต่าง ๆ.
รล่ำ [จะระ—] ก. ไปนาน, ไปช้า.
รลิ่ว [จะระ—] ก. ไปไกล, ลอยไป.
รวจ [จฺรวก] ก. ตรวจ. คำนี้ ข. ว่า เท, สาก, พุ่งไป.
กรวกน้ำ (เทน้ำ). จรวก (ดอกไม้ไฟ) ก็ออกจากคำนี้.
รวจไจร [จฺรวจไจฺร] ก. ตรวจไตร.
รวด [จฺรวก] (แบบ) น. ชื่อดอกไม้เพลิง ชนิดพุ่งขึ้นสูง มีหาง, กรวก ก็เรียก.
รวดจรี [จะหฺรวดจะรี] (แบบ) น. ยอดแหลมสูง.
รอก [จฺรอก] (กลอน) ข. น. ทาง, ทางแคบ, ทางเล็ก, ตรอก, ซอก; น. ซอก, ซันเล็กๆ.
ระเข้ [จอระ—] น. สัตว์ร้ายสี่เท้าชนิดหนึ่ง อยู่ในน้ำ รูปคล้ายเหี้ย. จระเข้ขบพืน น. ไม้ไสที่มีชื่อใช้รัดกันขึ้นรูปพื้นปลา ซึ่งนิยมทำขึ้นไม้ฉลุโดยมากมักเรียกกันว่าตะเข้ขบพืน.
ระคลับ [จะระคฺลับ] ว. มืดมัว, ครึ้ม.
ระคล้าย [จะระคฺล้าย] ก. กล้ำกราย.
ระคลุ้ม [จะระคฺลุ้ม] ดู คลุ้ม หรือ จระคลับ.
จระจุ่ม [จระระ—] ก. ใส่, เผา, ทิ้ง, โยน.
จระทก, จระเทิน [จระระทก,—เทิน] ก. สะทก, สะเทิน, งกเง่น; ขัดข.
จระนำ [จระระ—] น. ชื่อชุมทมีช่อพ้าใบระกา.
จระบาน [จระระ—] ก. สู้รบ.
จรัล [จะรัน] ก. เคลื่อนไป.
จรัส [จะหฺรัก] ว. แจ่มแจ้ง, รุ่งเรือง.
จราจร [จะราจอน] ดูใน จร.
จราญ [จะราน] ก. ผลัก, พัง, ทำลาย, กระจาย; คับ.
จราว [จะราว] น. ตะพายนา. ว. มาก, ตก.
จริก [จะริก] (แผลงจาก จิก) ก. เอาปากสับและงับอย่างอาการของนก, สับ, กดลง.
จริง [จิง] ว. แน่, แท้, ไม่กลับเป็นอย่างอื่น. จริงจัง ว. ถูกต้อง, แน่แท้, ไม่เป็นการเล่น.
จริต [จะหฺริต] ป. ส. น. การไป, การเคลื่อน; ทางเดิน; การระแห่งดาวฤกษ์; การดำเนิน, การทำ, การประพฤติ, การเผชิญภัย (adventure). ว. ซึ่งไปแล้ว, ซึ่งถึงแล้ว.
จริย, จริยา [จะริยะ, จะริยา] ดู จรรยา.
จรี [จะรี] น. มีด, หอก, ดาบ. จรีกาง ก. เงื้อมีด, เงื้อหอก. จรีรำ ก. รำมีด, รำหอก.
จรุก [จุรุก] ข. น. หมู.
จรุง, จรุจ [จุรุง, จุรุง] ก. รู้, ขุ่ว, ชักชวน. จรุงกลื่น น. กลิ่นชวนคม. จรุงใจ ก. ชวนใจ.
จรูญ [จะรูน] ว. รุ่งเรือง, งาม.
จรูส [จะหฺรูก] (แบบ) ว. สูง.
จเร [จะเร] (ป. จร=เที่ยวไป, ประพฤติ; ดู จร) น. ผู้ตูแล, ผู้ตรวจตรา.
จล [จะละ หรือ จน] ป. ส. น. ลม; ประจำ; หน่อแห่งต้นไม้. น้ำ. ว. ซึ่งคลอนแคลน, ซึ่งหวั่นไหว, ซึ่งสั่น. จลจิต ส. น. ผู้มีใจกลับกลอก. จลวิจล ป. ส. ก. ไหวนัยอใหญ่, วุ่นวาย. จลาจล ป. ส. ว. ซึ่งหวั่นไหวและไม่หวั่นไหว, ซึ่งเคลื่อนแคลนอยู่กับที่. ไทยเราหมายความว่าวุ่นวายใหญ่, ขึ้นข้วนใหญ่.
จลนะ [จะละนะ] ป. ส. น. การไหว, การเคลื่อน, การสั่น; เท้า; กวาง, เนื้อ, หมี; การกลับ, การจากไป; เที่ยวชักเชย, สัญจร.
จลนี [จะละนี] ป. ส. น. เนื้อสมัน. (ในมหาชาติ

คำหลวงแปลว่า ชะนี).

จลา [จะลา] น. พ้านแลบ; เครื่องบูชา; พระนางเจ้าโชค.

จลาจล [จะลาจน] ดู ใน จล.

จลาด [จะหฺลาด] ดู ตลาด.

จวก ก. สับ, ฟัน.

จืวก ว. เย็นคำแต่งคำขาวให้รู้ว่าสีขาวจริง ๆ.

จวง น. ต้นไม้ชนิดหนึ่งใช้ทำยาได้.

จวงจันทน์ (ป. จนฺทน = ต้นจันทน์) น. เครื่องหอมทาเจือด้วยจันทน์.

จ้วง ก. เอามควักเอา, เอามักเอา, เอามล้วงเอา, จวก; เงื้อขึ้นและเอามอดไปจนสุดกำลังแขนในเวลาฟันด้วยศัสตรา. **จ้วงจาบ** ว. เอามอาจ, ล่วงเกินผู้อื่นด้วยวาจา.

จวด น. ชื่อปลาทะเลชนิดหนึ่ง.

จวน ๑ น. บ้าน, ที่อยู่ของข้าราชการผู้ใหญ่. ว. เกือบ, แทบ, ใกล้. **จวนเจียน** ว. เกือบ, ใกล้.

จวน ๒ [จะวะนะ] ป. (ส. ชฺวน) น. การรุกิ, การเคลื่อน, ความตาย. **จวนธรรม** ว. มีอันตายเป็นเที่ยง, มีอันต้องจุดเย็นแน่.

จวบ ก. พบ, ร่วม, ถึง. **จวบจวน** ว. จนถึง, ถึงที่.

จวัก [จะหฺวัก] น. เครื่องตักข้าวแกงทำด้วยกระลามะพร้าว รูปคล้ายพัพพี แต่มีด้ามแบนเป็นรูปพายใช้คันข้าวคนแกง. **ตวัก**, กระจ่า, อีจ่า กี่จ่า.

จอ น. หมา: ขี้หดสีเย็ดของขี้นักมัคร, ผ้าที่ซึ่งไว้สำหรับเช็ดหนังหรือฉายหนัง.

จ่อ ก. จดกัน, มุ่ง.

จ้อ ว. คล่อง, แจ๋ว (ใช้สำหรับเสียง).

จ๋อ (จ. ก. นั่ง) น. ลิง, คำสามัญเรียกลิงว่า 'ย้ายจ๋อ' นั่งจ๋อ ก็คือนั่งอาการอย่างลิงที่นั่งอยู่บนไม้แป้น.

จอก น. ชื่อเล็ก ๆ สำหรับตักน้ำในขันใหญ่; ชื่อผักลอยน้ำชนิดหนึ่ง.

จ๊อก ก. แพ้, ยอมแพ้, ใช้ตามสำนวนนักเลงไก่, เพราะไก่ชนตัวใดร้องจ๊อก ก็แสดงว่าไก่นั้นแพ้. อ. เสียง เช่น ไก่ร้อง.

จ๊อกแจ๊ก ว. เชิงแซ่ เช่นเสียงพูด.

จอง ก. ผูก, กลัด, หมายไว้, กำหนดไว้, จำไว้, รัด, อยากได้, มุ่ง. **จองกฐิน** ก. กำหนดวัดไว้สำหรับทอดกฐิน. **จองคห** น. ช้างที่เข้าระวางทัพ. **จองจำ** ก. ผูกและขัง, ล่ามโซ่, ใส่ขื่อคาและกักขังไว้. **จองถนน** ก. กำหนดที่ดินทำถนน.

จ้อง น. ร่ม. ก. มุ่ง, เพ่งตาดู, คอยดู.

จ๋อง ว. หงอย, เหงา.

จองเปรียง [—เปฺรียง] น. ชื่อพิธีอย่างหนึ่งของพราหมณ์เป็นพิธีบูชาโคมรัยพระเป็นเจ้า ทำในวันเพ็ญเดือนสิบสอง.

จองหง่อง [—หฺง่อง] ว. นั่งเจ่า.

จ้องหน่อง [—หฺน่อง] น. ไม้สำหรับเอาปากคายแล้วกระตุกให้ดังเป็นเสียงคนครวญ.

จองหอง ว. เย่อหยิ่ง, ถือตัว.

จอแจ ว. คับคั่ง, ชุลมุน, เอิกเกริก; กระชั้น.

จอด ก. หยุด, หยุดอยู่, ถึง; รัก, คิดถึง, คิด, ชิดเชื้อ.

จ้อน น. กระรอก. ว. แคระ, เล็ก, แกร็น.

จอนจ่อ ว. งอนหง่อ, ชอนช่อ, อาการอย่างจับเจ่าด้วยทุกข์ร้อน.

จอนหู น. เครื่องประกับหูมีรูปเป็นกระหนก.

จอบ น. เครื่องมือสำหรับขุดและสับดินชนิดหนึ่ง.(ถิ่น-อีสาน) ก. แอบ, สอย.

จอม น. ผู้เป็นใหญ่, ยอด; คำแหน่งพระสมณวังหน้า (วังหลวงใช้ว่าเจ้าจอม). **จอมไตร** น. ผู้เป็นใหญ่ในโลกสาม โดยมากหมายถึงพระพุทธเจ้า หรือพระอิศวร (คงมาจากจอมไตรโลกหรือจอมไตรภพ). **จอมมารดา** น. จอมหม่อมพระองค์เจ้าแล้ว. **จอมอารย์** น. พระนามของพระพุทธเจ้า, ยางทีใช้แทนพระนามของพระราชาผู้ควรบูชาว่า 'สมเด็จจอมอารย์'.

จ่อม น. ชื่อปลาปรุงเป็นอาหารเครื่องจิ้มอย่างหนึ่ง. ก. จอก; ฟุบ, หมอบ, (ใช้สำหรับสัตว์ เช่น โค กระบือ); กด, จก, ซ่ม, จม, จุ่ม, จ้ม.

จ่อมจ่าย ก. ค่อยจับจ่าย, จ่ายทีละน้อย.

จอมปลวก [—ปฺลวก] น. รังปลวกที่สูงขึ้นพ้นพื้นดิน, ยอดรังปลวก.

จอมปลอม [—ปฺลอม] ว. เลว, ไม่ใช่ของจริง.

จ้อมบ๊อม ดู จอมเปาะ.

จอมเปาะ ว. กลมนูนแข็ง ๆ.

จ้อย ว. เล็ก.

จ๋อย ว. เหงา, สลด, เศร้าโศก.

จะ เป็นกริยานุเคราะห์สำหรับช่วยกริยาอื่นบอกเวลาภายหน้า เช่น จะไป, จะอยู่. ว. ชัก, กระช่าง.

จ๊ะ ว. รับคำ, ขานคำ.

จี๊ะ ว. เผชิญ, เจอะกัน.

จุ๋ ว. ขนาดให้คอย.

จะกรุน [—กฺรุน] ว. คำ.

จะกละ [—กฺละ] น. คนพวกหนึ่งซึ่งว่าฉันเข้าสิ่ง ให้กิน มาก ๆ และเที่ยวกินของโสโครก.

จะกลาม [—กฺลาม] ดู กรกละ.

จะกวด น. สัตว์สี่เท้าชนิดหนึ่ง ตัวคล้ายเห็ย หางยาว มีลายเป็นรุ ๆ ที่ระยถว่าลายเข้าตอก, เรียกตะกวดก็มี.

จะกุด ดู กรกุต.

จะขาบ น. สัตว์จำพวกเสือกคลานมีคนมาก มีเขี้ยวกางออกอย่างเขาควาย กัดปวด; เรียกของชนิดหนึ่งทำเป็นรูปยาว ๆ คล้ายตัวระชาย ว่าของตระชาย; เรียกไม้ที่พวกละครใช้ตีกันดังผัวะ ๆ. ไม้ชนิดที่เขาใช้แขวนไว้ขนต้นไม้แล้วกระตุกดังผัวะ ๆ เพื่อไม่ให้สัตว์มากินผลไม้ก็มี แต่มักเรียกว่าไม้ตระชาย, เพราะคำ 'ระชาย' โดยสามัญเรียกตระชายเป็นพื้น.

จะเข้ น. เครื่องดนตรีชนิดหนึ่ง มีสายสำหรับดีด.

จะเข็บ น. สัตว์จำพวกเสือกคลาน มีเท้ามากคล้ายระชาย แต่ตัวเล็กกว่าขนาดเท่าตะเข็บผ้า.

จะงอย น. ปลาย, ที่สุด.

จะจะ ว. ไม่ชิดชอนกัน, ไม่เบียดกัน, ให้เห็นชัด.

จะจ้า อ. เสียงร้องไห้

จะแจ้ง ว. กระจ่าง, ชัดเจน.

จะแจ่ม ดู แจ่ม.

จะไจ้ ว. ย่อย ๆ, เนื่อง ๆ.

จะบัง ดู จรัยง.

จะละเม็ด น. ชื่อปลาทะเลชนิดหนึ่ง, ชื่อไข่เต่าตนุ เรียก ไข่จะละเม็ด.

จะละหวั่น [—หฺวั่น] ก. ชุลมุน, วุ่นวาย.

จัก ก. ผ่า, เกรียก; เป็นคำประกอบกริยา บอกเวลาภายหน้า เช่น จักกิน, จักนอน, แสดงความห่างเวลาที่ยิ่งขึ้นกว่า 'ระ'. ว. เป็นแฉก ๆ, เป็นรอย ๆ คล้ายพันเลื่อย.

จักกาย น. แม่ทัพ.

จักขุ ป. (ส. จกฺษุ จกฺษุส์) น. ตา, (ดู จักษุ จักษุ).

จักขุทวาร น. ช่องตา, ทางตา. จักขุประสาท น. แก้วตา คือ อาการสำหรับเห็น. จักขุวิญญาณ น. ความรู้อันอาศัยทางตาเกิดขึ้น. คืออาศัยรูปกระทบตาเกิดความรู้ขึ้น. จักขุสัมผัส น. อาการที่ ตา กับ รูป และจักขุวิญญาณกระทบกัน.

จักจั่น [จักกะ—] ก. สัตว์จำพวกหนึ่งเกาะร้องอยู่ตามต้นไม้.

จักจี้ [จักกะ—] น. จักเกียม, ฉากต้องร่างกายทำให้เสียวจนหัวเราะ, รู้สึกเสียวจนหัวเราะ.

จักเดียม [จักกะ—] ดู จักจี้.

จักร [จัก] ส. (ป. จกฺก) น. ล้อ (แห่งรถ, แห่งรถพระอาทิตย์, แห่งกาละ คือ เวลา); อาวุธมีรูปเป็นวงกลมมีแปลวคมรอบตัว (เช่น ของพระวิษณุ); วงกลม; แวว หางนกยูง; บรรจบรอยแห่งยี่หร่อแห่งฉุด; หมู่, พวก, จำนวนหนึ่งสิ้น, หมู่บ้าน; อัธยาศรยอันกล้าใปรอยราชอาณาเขต ซึ่งเรียกว่าราชอาณาจักร; เขตแดน; สิ่งมีรูปกลมอันหมุนด้วยกำลังต่าง ๆ, แย้น (ของช่างหม้อ). จักรกฤษณ์ ส. น. พระนารายณ์ทรงจักร; ในเรื่องพระอนิรุทธ์ (อนุรุท) เรียกว่า ท้าวธรรมจักรกฤษณ์ เป็นผู้พระอนิรุทธ์. จักรชีวัน น. 'ผู้เลี้ยงชีพด้วยแย้น' คือ ช่างหม้อ. จักรธร, จักรธาร น. 'ผู้ทรงจักร (=อำนาจ)' คือพระราชา, ราชาธิราช. จักรนาภี น. ดุมล้อ. จักรนายก น. ผู้นำหมู่. จักรบาท น. 'สิ่งมีล้อเป็นเท้า' คือ รถ; 'ผู้มีเท้ากลม' คือ ช้าง. จักรบาล น. ผู้ครองจังหวัด. จักรปาณี, — ปาณี น. 'ผู้มีจักรในมือ' คือ พระวิษณุ. จักรพรรดิ น. ผู้ไปได้ทุกแห่งปราศจากสิ่งกีดขวาง, ผู้ใช้จักรเคลื่อนรถไปได้ทุกสถานไม่มีเครื่องกีดขวาง, ราชาธิราช, พญาของโลก, ผู้ครองจักร (หรือประเทศอันท่านแสดงว่ากว้างใหญ่ไพศาลจากทะเลด้านในนั้นจดทะเลด้านนี้; มีกษัตริย์ในวงศ์ภรต ๑๒ องค์ เป็นต้น ซึ่งกล่าวกันว่าเป็นจักรพรรดิ). จักรพาก (ส. จกฺรวาก) ดู จักรวาก. จักรพานยพ น. 'เพื่อนของพวกนกจักรพาก, (ว่าเป็นคู่กันแค่กลางวัน)' คือ กรวัน. จักรเภทินี น. 'ผู้แยกคู่นกจักร (พราก)' คือ มืด (เวลากลางคืน). จักรมุข น. 'ผู้มีหน้าย่นโกง' คือ หมู. จักรเมทินี น. ดู จักรเภทินี. จักรยาน น. ยานอันมีล้ออย่างใดอย่างหนึ่ง; แต่ใดยเราใช้เรียกเฉพาะรถถีบ. จักรยานยนตร์ น. รถสองล้อที่เดินด้วยเครื่องยนตร์. จักรราศี น. อาณาจักรโดยรอบทวงอาทิตย์ที่ดาวเคราะห์เดิน. จักรวาก น. นกจักรพาก, นกในวงศ์นกเป็ดน้ำ จากพราก(ที่)รัก (คู่ของมันกลางวันว่าต้องพราก และครวญถึงกันในเวลากลางคืน). จักรวาต น. ลมขัดหมุน (ที่พัดพาของต่าง ๆ หมุนขึ้นไป). จักรวาล

น. ปริมณฑล, ประชุม, หมู่, เทือกเขาในนิยาย(เขื่นกำแพงล้อมรอยโลกและเขื่นเขตกั้นแสงสว่างและมืด). จักรหัสดี น. ดู จักรปาณิ. จักราการ น. (โลก) มีรูปแยนกลม. จักรายุธ น. 'ผู้มีจักรเป็นอาวุธ' คือ พระวิษณุ. จักราวุธ น. ดู จักรายุธ. จักเรศ น. ดู จักรพรรดิ.

จักรี [จักกฺรี] ส. (ป. จกฺกี) น. ผู้มีจักร, ผู้นั่งในรถ, 'ผู้ถือจักร' คือ พระกฤษณ์, นามพระศิวะ; ผู้ครองโลก, พระราชา.

จักเรศ [จักกฺเรก] ดูใน จักร.

จักษุ ส. (ป. จกฺขุ; ดู จักขุ ด้วย) น. ตา. จักษุโคจร น. สิ่งซึ่งมาภายในสายตา คือ รูป. จักษุนิมิต ว. ซึ่งสายตาทอดไปขับ, อันกระทบด้วยตา. น. เหตุหรือสางที่มาประทักษ์แก่ตา. จักษุนิโรธ น. เครื่องบังตา, สิ่งกีดขวางสายตา. จักษุบถ น. สายตา. จักษุมล น. ขี้ตา. จักษุมุษ ว. ซึ่งทำให้แลไม่เห็น, ซึ่งบังตา. จักษุวิษัย น. สายตา; สิ่งซึ่งเห็นได้ด้วยตา.

จักแหล่น [จักกะแหฺล่น] ว. รวน, เกียว.

ชัง ว. ฉนัด, เต็มหน้า, จริง.

ชังกวด ดู ระกวด.

ชังกอบ น. ภาษี, ภาษีปากเรือ. ก. ผูก, มัด.

ชังกา น. ไม้ขาหยั่ง.

ชังก้า ก. ยืนก่างขาดังท่านั่งแรง.

ชังกูด น. หางเสือเรือยางชนิด.

ชังโกฏก์ ป. น. ผอบ.

ชังชัง ว. งัน, ชะงัก, หยุด, นิ่งงัน, ตกตะลึง.

ชั้งจรด [—จด] ก. หยุดอยู่, พักอยู่.

ชังชัง น. ชื่อไม้สำหรับขัดกันกระบุง และตะกร้าทั้งสิ่งมุมให้แน่นและแข็งแรง. ว. แข็งแรง.

ชังลอน น. ชื่ออาหารอย่างหนึ่ง กินกับข้าวน้ำ ใช้หมู ปลา หรือกุ้งโขลกกับเครื่องปรุง มีพริกไทย กระเทียม ราดผักชี เป็นต้น ต้มกับน้ำกะทิ หรือใช้เค้าหุ้มกับน้ำกะทิ ก็ได้.

ชังหวิด [—หฺวิก] ควรใช้ จังหวิด.

ชังหล่อ น. เครื่องขวางทาง, ขันหล่อ หรือ จำหล่อ ก็ว่า.

ชังหวะ [—หฺวะ] น. คอน, ส่วน, ระยะ.

ชังหวัด [—หฺวัก] น. ถิ่น, เขตแดน, ส่วนของพระมหานครหรือมณฑล ซึ่งแบ่งออกเป็นจังหวัด ๆ.

ชังหัน น. ข้าว, อาหาร (ใช้สำหรับพระสงฆ์).

ชังออน น. มาตราวงตามวิธีโยราณ สองจังออนเป็นหนึ่งแล่ง.

จัญไร ว. ชั่วร้าย, เลวทราม.

จัณฑ์ [จัน] ป. ส. ว. ดุร้าย, หยาบช้า, เกรี้ยวกราด, ฉุน, ฉุนเฉียว. ในราชาศัพท์ ใช้เรียกสุรา หรือเมรัยว่า น้ำจัณฑ์.

จัณฑาล [จันทาน] ป. ส. น. คนชาติต่ำ, คนพันทาง (เกิดจากบิดาเป็น ศูทร มารดาเป็น พราหมณ์).

จัด ว. เต็มที่, มาก; กล้า, แรง (เช่น แกดจัด ปากจัด). ก. ตกแต่ง, ทำให้เรียบ. จัดจ้าน ว. แรงกล้า, ปากกล้า, ปากจัด, เจ้าคารมแก่ง. จัดสรร ก. เลือก, คัด, เลือกแต่งขึ้น.

จัดจอง น. เรือนัอย. ดู สัดจอง.

จัดตาพิส [จัดตาลิสะ] ป. (ส. จตุราวฺฤต) ว. สี่สิบ.

จัตวร [จัตุวอน ทวิอ—วะระ] ส. (ป. จตุร) น. สี่กอก, สี่แยก, ชุมทาง, ที่ซึ่งถนนหลาย ๆ สายมาพบกัน.

จัตวา [จัตุวา] (ป. ส. จตุ) น. ไม้ก่ากยาก, ชื่อวรรณยุกต์เสียงที่สี่. ว. สี่, ที่สี่.

จัตุ [จัดตุ] ดู จตุ.

จัตุร [จัดตุระ]. **จัตุรงค์** [จัดตุรง]. **จัตุรพักตร์** [จัดตุระพัก]. **จัตุรภุช** [จัดตุระพุด]. **จัตุรัส** [จัดตุหรัด] ดูใน จตุร.

จัตุลังคบาท [จัดตุลังคะบาด]. **จัตุโลกบาล** [จัดตุโลกกะบาน]. ดูใน จตุ.

จัตุสดมภ์ [จัดตุสดม] ดู จตุสดมภ์.

จัน น. ไม้ต้นชนิดหนึ่ง มีผลกลม ๆ แยน ๆ มีเมล็ดสีเหลืองหอม รับประทานได้.

จัน น. กอกหมากหรือกอกมะพร้าวที่กาบหุ้มอยู่; เครื่องถักสัตว์ มีรูปคล้ายกรง; ชื่อเมี่ยงชนิดหนึ่ง, เครื่องประกับชื่อมือทำด้วยทองผึ่งเพชร.

จันท์ (แขก) ป. น. ดวงเดือน ดู จันทร์.

จันทน์ [จัน] ป. ส. น. ต้นไม้จำพวกหนึ่ง มีหลายชนิด มีแก่น, กอก, และผลหอม, ใช้ทำยาและปรุงเครื่องหอม; ไม้จันทน์. จันทนบุบผา น. กานพลู. จันทนรส, จันทนวารี, จันทนสาร น. น้ำอันออกจากไม้จันทน์, น้ำมันจันทน์. จันทโนทก ดู จันทนรส.

จันทนี [จันทะนี] น. ผู้ได้ด้วยธรรณ์จันทน์; พระศิวะ.

จันทโนทก [จันทะโนทก] ดูใน จันทน์.

จันทร์, จันทร [จัน, จันทระ; ยางที่ถูกยังคับให้อ่านเป็น

จันทอน. แคไม่ฉฤวิธิ์ ส. (ป. จนฺท) น. ดวงเดือน (กล่าวเป็นยุคลว่าเย็น เทวดาองค์หนึ่ง). ในตำรานพเคราะห์นั้น เอาเป็นดาวเคราะห์ดวงที่สอง ชื่อวันที่สองแห่งวาทั้งเจ็ด; แววหางนกยูง; กรวยปาก; น้ำ; กระวาน. จันทรคราส น. การกลืนดวงจันทร์ คือ การมีจันทรุปราคา. จันทรคุปต์ น. ผู้ซึ่งพระจันทร์คุ้มครอง คือ นามพระราชาผู้เสวยสิริครองกรุงปาฏลิบุตร ณ กาลประมาณ พ.ศ. ๒๒๘ สุดรัชกาล พ.ศ. ๒๕๒. จันทรโคลกิกา น. แสงเดือน. จันทรชนก น. ผู้ยังเดือนให้เกิด คือ ทะเล. จันทรทาร น. เมียพระจันทร์ คือ ดาวนักษัตร ๒๗ดวง. จันทรบาท น. แสงเดือน. จันทรปราสาท น. ห้องชั้นบน, เล่าเต้ง (๑). จันทรพิมพ์ น. ดวงเดือน. จันทรภูติ น. เงิน. จันทรมณฑล ดู จันทรพิมพ์. จันทรมัส น. พระจันทร์. จันทรมาส น. เดือนแห่งจันทรคติ. จันทรวัตน์ น. ไข่มุก. จันทรวงศ์ น. วงศ์แห่งกษัตริย์ผู้เป็นต้นของมหาชาติจันทร์ เป็นสายใหญ่ที่สองแห่งราชวงศ์ในอินเดียโบราณ; กษัตริย์ผู้ประถมแห่งวงศ์นั้น คือ พระโสม (ได้แก่พระจันทร์) โอรสพระฤษิอัตริ, ชนกแห่งพระพุธ (Mercury). จันทรวรรณ ว. มีผิวเปล่งปลั่ง. จันทรานน น. มีหน้าผุดผ่อง คือ พระขันทกุมาร. จันทราภา น. รัศมีจันทร์, แสงเดือน. จันทราภาส น. สิ่งที่ปรากฏในโพยมเหมือนดวงเดือน, จันทร์เทียม. จันทรารช น. กังดวงจันทร์ (อัมจันทร์). จันทราวิ น. ชาติศักดพระจันทร์ คือ ราหู. จันทราโลก น. แสงสว่างของดวงจันทร์, ชื่อหนังสือเรื่องหนึ่ง ซึ่งชยเทพร้อยกรอง. จันทรุปราคา ดู จันทรโรปราค. จันทโรทัย น. เดือนขึ้น; ศาลากลาง, ห้องโถง. จันทโรปราค น. ความหมองแห่งพระจันทร์, การขึ้นจันทร์ คือ เงาโลกเข้าไปปรากฏในดวงจันทร์ขณะเมื่อพระจันทร์กับพระอาทิตย์อยู่ตรงกันข้าม ซึ่งสมมุติว่า ราหูกินจันทร์.

จันทรา— [จันทฺรา] ดู ใน จันทร์.

จันทรารช [จันทฺราร] ดู ใน จันทร์.

จันทรุปราคา [จันทฺรุปะราคา] ดู จันทรโรปราค ใน จันทร์.

จันทโร— [จันทฺโร] ดู ใน จันทร์.

จันทัน น. ชื่อตัวไม้เครื่องขนแห่งเรือน อยู่ตรงกับขื่อ สำหรับรับแปลาน. จันทันพราง น. ตัวไม้จันทันที่อยู่ในระหว่างห้อง.

จันทาภา ดู จันทราภา ใน จันทร์.

จันทาโลก ดู จันทราโลก ใน จันทร์.

จันทิร ส. น. พระจันทร์; ช้าง.

จันทิล ส. น. ช่างโกนหนวดและตัดผม.

จันลอง ข. น. ลำยาร.

จั่นหับ น. ชื่อกรงกักสัตว์ด้านหน้ามีประตูเปิดปิดได้.

จั่นห้าว น. เครื่องยิงสัตว์ใช้ห้อยหรือขึ้นหรือหลาว ผักสายใยไว้ เมื่อคนหรือสัตว์ไปถูกสายเข้า ก็ดั่นแทงเอา หรือยิงเอา, ใช้อย่างเดียวกับหน้าไม้ก็ได้.

จันอับ น. ชื่อขนมของจีนมีหลายอย่างรวมกัน.

จับ ก. เกาะ, ติด, คุม, ฉีด, ยึดไว้; เริ่มเย็น. จับเขม่า ก. เอาเขม่าทาบันผมที่ดกไรผม. จับไข้ ก. เย็นไข้, เริ่มเย็นไข้. จับจด ว. ไม่จริงจัง. จับจอง ก. ยึดถือ (ที่ดิน). จับจิต, จับใจ ว. ติดใจ, ถูกใจ; เพราะมาก, เพลินใจ. จับเจ่า ก. ยืนนิ่ง, นั่งเหงาอยู่. จับดำถลำแดง ว. ขัยพลาด, ผิดๆ ถูกๆ. จับตา ว. งาม. จับพลัดจับผลู ก. ขัยผิดๆ ถูกๆ, เผอิญเย็น, เย็นไปโดยไม่ตั้งใจ. จับยาม ก. ขันนับมื้อยาม, กุฎุกย์ยาม, คำนวณฤกษ์ยาม, นัยยาม. จับระบำ น. การพัดรำเข้าหมู่กัน. ก. พัดรำ. จับหลัก ว. อยู่กับ, นิ่ง, ขัยนิ่งอยู่ปลายหลัก.

จับ ๆ อ. เสียงเคี้ยวอาหาร.

จับกัง จ. น. 'การต่าง ๆ' ใช้เรียกคนทำการกุลีต่าง ๆ.

จับจ่าย ดู จ่าย.

จับเจี๊ยว จ. น. กากินเล็ก ๆ สำหรับดื่มน้ำ.

จับฉ่าย จ. ว. 'ผักสี่ชั้น' คือ ประปน, ไม่เย็นพวก; ผักหลายอย่างรวมกัน, ใช้เย็นชื่อแกงที่มีผักต่าง ๆ, เลือนมาถึงของต่าง ๆ ที่ประปนกันด้วย.

จับเติม ดู จำเกิม.

จับบั้ง น. เครื่องยึดกลัดของเด็กหญิง ทำด้วยเงินทองหรือนาก เย็นกัน.

จับโป้ง น. ลมที่ทำให้ป่วดเมื่อยตามข้อต่าง ๆ.

จับยี่กี น. การเล่นพนันชนิดหนึ่ง มีไพ่สิบสองใบ.

จับหวย จ. น. แกงที่มีสิ่งต่าง ๆ รวมกันหลายอย่าง. ก. ของหลายอย่างรวมกัน.

จัมปก [จำปะกะ] ป. ส. น. ต้นจำปา.

จัมมะ ดู จรรม.

จั่ว น. เครื่องขนแห่งเรือน ที่ลูกด้านสกัดหลังคาสำหรับยังลมและแดดฝนมิรู้ปเป็นสามเหลี่ยม (หน้าขัน). จ. ก. ลากมา, ลากไพมา, เบิกไพ่.

จ่า น. ชื่อตำแหน่งยศ และตำแหน่งยรรคาศักดิ์ในราชการ;

หัวหน้า, เป็นโจก เช่น จ่าฝูงตำแหน่งหัวหน้าอุรการยางอย่าง เช่น จ่าเมือง, จ่านายสิบ, จ่าศาล. ก. ยอก, เขียนยอก; ถูกปรับ (ในการเล่นโยนหลุมเป็นต้น). จ่ากลอง น. กลองนำ. จ่าปี่ น. ปี่นำ. จ่าหน้า ก. เขียนยอกไว้ข้างหน้า, เขียนยอกไว้ที่ต้นร่อง.

จ้า ว. จัด, ยิ่ง, แรง (สำหรับแสงหรือกระแสเสียง). อ. เสียง เช่น เสียงเด็กร้องไห้.

จำ ว. เป็นคำบังคับคำที่ผันหน้าร้องเรียก.

จาก น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งใช้ใบมุงหลังคาและกรุฝา. ก. พรากไป, พันไป. ย. นำหน้านามแสดงความว่าเป็นแดนพรากไป, พ้นไป.

จากพราก [จากกะพฺราก] ดู จักรวาก ใน จักร.

จาค [จาคะ] ป. (ส. ตฺยาค) น. การสละ, การให้ปัน. จาคสิล ว. มีการแบ่งปันเสมอ.

จาคี ป. (ส. ตฺยาคินฺ) น. ผู้มีการสละ, ผู้นิยมทำทาน.

จาง ว. จัก, เผือก, ซีด, กลายไป.

จ้าง ๑ จ. น. ชื่อขนมมีข้าวเหนียวห่อใบไผ่แล้วต้ม.

จ้าง ๒ ก. ให้ทำงานโดยให้ค่าแรง; ผู้ให้ทำงานเรียกนายจ้าง, ผู้รับทำงานเรียกลูกจ้าง หรือผู้รับเหมา.

จางวาง น. ตำแหน่ง ยศ ข้าราชการ ใน กรม มหาดเล็ก; ตำแหน่งผู้กำกับราชการ.

จาฏุพจน์ [—พด] ส. น. คำเป็นที่ชอบใจ, คำยกย่อง.

จาด น. สีขาวใช้ทาฝาเรือนและอื่น ๆ.

จาตุ ป. ว. เป็นคำพฤทธิ์ (แปลง) มาจาก จตุ, คงหมายความว่าสี่เหมือนกัน. จาตุกรณีย์ (ป. ส. จาตุ+กรณีย) น. ราชกิจสี่อย่าง คือ (๑) ตัดสินความเมือง, (๒) บำรุงราษฎร, (๓) บำรุงผลประโยชน์บ้านเมือง, (๔) ป้องกันพระนคร. จาตุทสี ป. (ส. จตุรฺทสี) น. ดิถีที่ ๑๔ (คือวัน ๑๔ ค่ำ). จาตุทิศ น. ทิศทั้งสี่. จาตุมหาราช ป. น. ดู จตุรมหาราช ใน จตุร

จาตุร ๑ [จาตุระ] ป. ส. น. เป็นคำพฤทธิ์ (แปลง) มาจาก ส. จตุร, คงหมายความว่าสี่เหมือนกัน. จาตุรงค์ (ป. จาตุร+องฺค) ว. มีองค์สี่, มีส่วนสี่. จาตุรงคสันนิบาต ป. ส. น. การประชุมพร้อมด้วยองค์สี่ คือ (๑) วันนั้นพระจันทร์เสวยมาฆฤกษ์ (พระจันทร์เดินมาถึงดาวฤกษ์ชื่อมาฆะ), (๒) พระสงฆ์ ๑๒๕๐ มาประชุมกันโดยมิได้นัดหมาย, (๓) พระสงฆ์ทั้งมาประชุมวันนั้นล้วนได้เอหิภิกขุอุปสัมปทา, (๔) ท่านเหล่านั้นเป็นพระอรหันต์ทั้งสิ้น. นัยเป็นการสำคัญในศาสนาวันหนึ่ง. (พระสงฆ์ในจำนวนนี้ ๑๐๐๐ รูปเป็นศิษย์ของชฎิลสามพี่น้อง, ๒๕๐ รูปเป็นของพระอัครสาวก. ส่วนวันจาตุรงคสันนิบาต ท่านนิยมว่าตรงกับวันเพ็ญเดือนมาฆะเดือนสาม ซึ่งเรียกตามโหรว่าฤกษ์สี่ย; แต่ท่านกำหนดไว้ว่าวันเพ็ญในเดือนกุมภาพันธ์ เป็นวันบำเพ็ญกุศลประกรณรองนี้ เรียกว่ามาฆบูชา ระยะในเดือนสามหรือเดือนสี่ก็ตาม, แต่ถ้าวันเพ็ญในเดือนกุมภาพันธ์นั้นเป็นวันที่ ๑ หรือที่ ๒, มาฆบูชาเลื่อนไปทำในวันเพ็ญถัดไปในเดือนสาม. อนึ่งมาฆบูชานี้ได้ทำมาในวัดธรรมยุติก่อน, พระราชกุศลมาฆบูชาก็ได้ทำอนุโลมตามช้างวัด, ตั้งแต่รัชกาลที่ ๔.)

จาตุร ๒ [—ระ] ป. ส. ว. ฉลาด, เฉียบแหลม.

จาตุรนต์, จาตุรันต์ [จาตุรน, —รัน] (แบบ) ป. น. เจ้าแห่งโลก หรือแห่งทิศทั้งสี่ (ดู จตุรนต์ ใน จตุร). จาตุรนต์รัศมี น. ผู้มีรัศมีแผ่ไปในทิศทั้งสี่ คือพระอาทิตย์.

จาน น. ภาชนะรูปแบน ๆ สำหรับใส่สิ่งของต่าง ๆ. ก. เอาด้วยน้ำ, ปน. จานเงือ ดู เงือจาน ใน เงือ.

จ้าน ว. จัด, มาก, ยิ่ง, นัก เช่น ขันจ้าน=ขยันนัก.

จาบ ก. ล้วง, ลัก, ขโมย, ล่วงเกิน. จาบจ้วง ก. หยิบฉวย, ล่วงเกิน, ล่วงเกินด้วยถ้อยคำที่ไม่ควรกล่าว.

จาบัล, จาบัลย์ (ส. จาปล) น. ความมีโทษหวั่น ความโยกโคลงไปมา, ความวุ่นวาย. ไทยใช้ว่า ความสะอึกสะอื้น, ความกำสรด.

จาป ๑ ป. ส. น. ธนู, ศร, หน้าไม้; กระสุน; แล่ง (คือที่สำหรับวางลูกธนู หรือหน้าไม้ หรือที่ใส่ลูกธนูหน้าไม้สำหรับสะพาย); รุ้ง (คือรุ้งกินน้ำ). จาปเวท ส. น. วิชายิงธนู, จาปาจารย์ ส. น. ผู้สอนวิชาธนู.

จาป ๒ ดู ฉาย.

จาปล [จาปะละ] ดู จาฬัล.

จาปาจารย์ ดู ใน จาป ๑.

จาม น. คนชาติเขมรโบราณพวกหนึ่ง สังสรรค์กับเขมร เคยมีฉ่ำฐานอยู่ในประเทศญวน. ก. พื้นด้วยผ้าใหญ่; กริยาของปอกที่พื้นลมลอกทางมูกหรือปาก.

จามร [—มอน] ป. ส. น. แส้ (เช่นแส้ขนหางม้าที่สำหรับขับยุง), แส้ขนหางมร; เครื่องสูงของไทยเราชนิดหนึ่งสำหรับประกอบกระบวนราชยาน รูปเหมือนพัด มีขอก

สามแฉก, มีคันยาวเพลิด.

จามรี ๑ [—มะรี] ดู จมร.

จามรี ๒ [—มะรี] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง มีดอกเป็นฝอยละเอียดคล้ายขนจมร์, แต่เรามักเรียกกันว่า จามุรี.

จ่าย น. เรียกวันก่อนวันนักขัตฤกษ์ เช่น ครุฬสงกรานต์เป็นต้น ว่า 'วันจ่าย' เพราะวันนั้นเขาไปจ่ายของสำหรับทำบุญในวันรุ่งขึ้น. ก. ฉายดินหรือพันดินเกลี่ยไปให้ราย, แจก, แย่ง; ชัก, ใช้, เอาออก, กระจาย.

จาร ๑ [จานหรือจาระ] ป. ส. น. ผู้สอดแนม, ผู้เดินไป, ผู้เที่ยวไป. จารบถ ส. น. ทางคด, ทางข้าม. จารบุรุษ ส. น. คนสอดแนม. จาราธิการ ส. น. ที่ทำการหรือสำนักงานของจารบุรุษ, หน้าที่ของจารบุรุษ.

จาร ๒ [จาน] ช. ก. เขียนด้วยเหล็กแหลม.

จ่าระ น. ชื่อขนชนิดหนึ่ง.

จารณะ [จาระนะ] ส. น. ระยำเร่, ละครหรือพวกคนครที่เที่ยวเล่นในที่ต่าง ๆ. จารณการ ส. น. เมียของพวกละครที่เที่ยวเล่นในที่ต่าง ๆ, นางระบำ.

จาระไน ก. พูดอธิบายละเอียดลออ, อธิบายฉันวัน.

จาริก ป. ส. น. ผู้เดินไป, ผู้เที่ยวไป; สถานที่เที่ยวไป.

จาริต [จาริก] (ป. จาริตฺต) ส. น. ความประพฤติ, ธรรมเนียม, ประเพณี; นิยม, พรต, วิธี; ความประพฤติดี (เรานิยมกันเป็นจาริต).

จารี ๑ ส. น. เครื่องทัก, ข่วง, แร้ว, ร่น.

จารี ๒ ป. ส. น. ผู้เดินไป, ผู้เที่ยวไป, ผู้ประพฤติ.

จาริต [—ริด] ดู จาริก.

จาริก ๑ ดู จาริก.

จาริก ๒ ก. เขียน, จาร.

จารุ ป. ส. น. ทองคำ. ว. งาม, น่ารัก, สม, เหมาะ. จารุทรรศน์ ส. ว. น่าดู. จารุโลจน์ ส. น. เนตรงาม. จารุวาที ส. น. ผู้เปล่งเสียงสละสลวย. จารุเวศ ส. น. ผู้แต่งกายงาม. จารุศิลา ส. น. 'หินงาม' คือพลอย.

จ้าละหวั่น [—หฺวั่น] ว. ชุลมุน, วุ่นวาย. ใช้ ระละหวั่น ก็ได้.

จาว น. ที่ชนิดเกิดงอกอยู่ภายในผลไม้ เช่น จาวมะพร้าว, จาวตาล. ว. ห่าง, ไกลออกไป.

จำ ก. กำหนดไว้ด้วยใจ; ผูก, ขัง, ฉิด, อยู่; ต้อง, ให้, ฝืน. จำกว่า ก. ให้ยิ่งขึ้น. จำคุก ก. ขังคุก. จำจอง ก. ขังและผูกล่ามไว้. จำใจ ก. ฝืนใจ, ต้องทำโดยไม่เต็มใจ. จำโซ่ ก. ผูกโซ่, ล่ามโซ่. จำต้องทำ ก. ทำด้วยยังฝืน, ไม่ทำไม่ได้. จำทวย ก. ประจำหมู่. จำทูล ก. จำข้อความไปบอก, ถือพระราชสาสน์ไป. จำเป็น ว. ต้องเป็นอย่างนั้น, ต้องทำ, ต้องประพฤติอย่างนั้น. จำไป ก. ต้องไป. จำพรรษา ก. อยู่ในฤดูฝน. จำลาย ก. สลัก. จำแล่น ก. ให้แล่น. จำวัด ก. 'อยู่วัด' หมายความว่านอน (สำหรับพระสงฆ์). จำศีล ก. อยู่รักษาศีล.

จ้ำ ก. แทง, ทำเร็ว ๆ, ทำถี่ ๆ, แจวหรือพายถี่ ๆ.

จำกัด ก. กำหนดจำนวนไว้, ขีดคั่น, เฉพาะ, 'จำกัดจำเขี่ย' ก็มีความเดียวกัน.

จำง่าย น. สาย, ย่าย. ช. ว. ห่าง, ไกล.

จ๊าจี๊ น. การเล่นของเด็กชนิดหนึ่ง. ว. ช้า ๆ ชาก ๆ.

จำเจ ว. เนือง ๆ, บ่อย ๆ, ช้ำชาก.

จำเดิม ว. แต่คั่น, แรก.

จำทับ ก. โผลง, เผ่นลง, ทุ่มลง, ทกลง.

จำเทิด ก. เผ่นขึ้นสูง, งอกขึ้นสูง, สูงโสว.

จำแนก ก. เผ่นขึ้น, โผขึ้น, ตงขึ้น, ชูขึ้น, งอกขึ้น.

จำนง (มาแต่ จง) ก. หมาย, หวัง, ตั้งใจ.

จำนน (มาแต่ จน) ก. แพ้, ไม่มีทางไป, จน.

จำนรรจา [—นันรา] (ส. วรฺจา) ก. เจรจา, พูด, กล่าว, พูดช้า.

จำนวน น. หมวด, หมู่, แผนก, ประมาณที่กำหนดไว้, ดู จวน ด้วย.

จำนอง ก. ทกลงทำสัญญาโดยเอาทรัพย์ตราไว้แก่เจ้าหนี้ แต่ไม่ต้องมอบทรัพย์นั้นไว้แก่เจ้าหนี้. คำนี้แผลงมาจากจอง. ดู จอง ด้วย.

จำนับ [จำหฺนับ] (กลอน) ดู ขับ.

จำนำ ๑ (มาแต่ จำ) ก. ถูกเงินมาโดยเอาของมอบไว้ให้สำหรับให้จำไว้; อยู่, จำ; ประคับ, แต่ง, ผูก; สวม; ประจำ (=เข้าจำนำ). ดู จำ ด้วย.

จำนำ ๒ ช. ก. แทน, ประกัน, แทนตัว.

จำเนียม (มาแต่ เจียม) ก. เจียมตัว, รู้สึกตัว, ระวังตัว.

จำเนียร (มาจาก เจียร) ดู จิระ.

จำแนก (มาจาก แจก) ดู แจก.

จำโนทย์ (มาจาก โจทย์) ดู โจทย์.
จำบัง ก. หายตัว, แอบ, ซ่อน.
จำแบ น. ชื่อปลาแห้งชนิดหนึ่งที่ไม่เป็นร้วน. ก. แผ่ออก.
จำปา น. ชื่อเมืองในแคว้นอังคะ (แคว้นซึ่งมีเขตรุ่นเดียวกับว่าภาคัลปุระ (Bhagalpur) ที่อยู่ของท้าวกรรณในมหาภารต. แต่ไทยเราใช้เป็นชื่อต้นไม้ดอกสีเหลือง ดู จัมปก, เครื่องหน้าชุงว่าวจุฬา รูปเป็นกลีบเหมือนกลีบจำปา, แหนบรูปดอกจำปาติดอยู่กับชื่อกุญแจ. สำหรับขันไม่ให้ชื่อหลุดออกจากแม่กุญแจ. จำปาดะ น. ชื่อขนุนชนิดมีขวงหนา สีเหลืองเจือแดงเหมือนสีดอกจำปา.
จำปี น. ไม้ต้นชนิดหนึ่ง ดอกเป็นกลีบยาวคล้ายดอกจำปา.
จำปีระ น. ชื่อขนุนชนิดหนึ่งใกล้ชนิดหนึ่ง ซึ่งมีขวงเกาะเป็นพวงอยู่รอบแกนไส้.
จำปุน น. ชื่อไม้ดอกชนิดหนึ่ง.
จำพวก น. หมู่, เหล่า, พวก.
จำเพาะ ก. เฉพาะ, เจาะจง, เพ่งตรง, ตรงตัว. ว. หากแค่, จำกัด.
จำม่ำ ว. ม่อตอ, เย็นคำประกอบลักษณะอ้วน.
จำรัส [—หฺรัด] ดู ชรัส.
จำราญ ดู ชราญ.
จำรูญ ดู ชรูญ.
จำเริญ ดู เจริญ.
จำเรียง ดู เรียง.
จำลอง ๑ ช. น. ชาน, สัปดับ.
จำลอง ๒ ก. แทน, ถ่ายแบบ, ดู ฉลอง ควย.
จำเลย น. ผู้ถูกฟ้องความ, ดู เฉลย.
จำแลง ก. แปลง, เปลี่ยน, กลาย, กลับ.
จำหนับ [—หฺนับ] ดู ขับ.
จำหน่าย [—หฺน่าย] ดู จ่าย. แปลว่าขายก็ได้.
จำหระ [—หฺระ] น. แถบ, ชิก.
จำหลัก [—หฺลัก] ดู ฉลัก.
จำหัน, จำหาย น. หมวก, เทริด.
จำแหละ [—แหฺละ] ดู แฉละ.
จำอวด น. คลก, ผู้แสดงการขบขัน. ว. สำหรับขวก, สำหรับดูเล่นขบขัน.
จิก น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยาได้. ก. เอาปากสับและงับอย่างอากาวนก; สับ, กดลง. จิกผม,—หัว ก. เอามือขยุ้มผมแล้วรั้งไป. จิกปึก ก. มีอาการงวยงง, หลงเผ้า, หลงลอย, งมงาย.
จิงจก น. ชื่อสัตว์สี่เท้าชนิดหนึ่ง รูปคล้ายตุ๊กแก แต่ตัวเล็กกว่า มักไต่ตามฝาเรือน.
จิงจ้อ น. ชื่อไม้เถาชนิดหนึ่ง ใช้ทำยาได้.
จิงจอก น. ชื่อหมาข้าชนิดหนึ่ง.
จิงโจ้ น. ชื่อสัตว์สี่เท้า เป็นสัตว์ข้า เท้าหน้าสั้น ที่ท้องมีกระเป๋าสำหรับใส่ลูก.
จิงหรีด [—หฺริด] น. ชื่อสัตว์จำพวกแมลงชนิดหนึ่ง ปีกขยับได้ ร้องกังกรีด ๆ.
จิงเหลน [—เหฺลน] น. ชื่อสัตว์สี่เท้าคล้ายกิ้งก่าแต่เกล็ดเป็นมัน ตัวค่อนข้างแบน.
จิต น. ใจ (โบ, เขียนว่า จิตร) จิตใจ น. อารมณ์ทางใจ. จิตวิทยา น. วิชาว่าด้วยจิต.
จิตกาธาร น. เชิงตะกอนที่เผาศพ
จิตต์ (แบบ) น. จิต. (ป.). ใจ. จิตตนาถ ส. น. เจ้าใจ คือชู้รัก. จิตตประสาท ส. น. ความสำราญใจ, ความที่ใจผ่องใส, ความที่ใจชื่นบึกบัว. จิตตบีฑา ส. น. การสลบ. จิตตภู ส. น. ผู้เกิดจากใจ คือความรัก, พระกามเทพ. จิตตวิการ ส. น. ความวุ่นวายแห่งใจ, ความที่ใจไม่เป็นปกติ. จิตตเวทนา ส. น. ความทุกข์ใจ, ความเจ็บช้ำใจ. จิตตาโภค ส. น. การผูกใจ; ความมีสิทธิ์มั่นที่, การตั้งใจ.
จิตติ [จิดติ] ส. น. ความคิด, ความตริตรอง, สติปัญญา, ความตั้งใจ; ประโยชน์, ความฉลาด, ความเลิศลบ.
จิตร ๑ [จิด] (ป. จิตฺต) ส. น. ชื่อเดือนอันมีพระจันทร์เพ็ญสวยฤกษ์จิตรา, เดือนที่ห้าตามจันทรคตินิยม ตกในเมษายน.
จิตร ๒ [จิด] ป. ส. น. การวาดเขียน, การระบายสี, ลวดลาย. ว. งดงาม, สดใส, เขียนงดงาม, แพรวพราว, น่าอัศจรรย์. จิตรกร ป. ส. น. ผู้วาดเขียนลวดลาย, ช่างเขียน (เขียนตรงกับสมาส พ่อเขี้ยช่างไม้ แม่เขี้ยนฤกร). จิตรกรรม ส. น. การวาดเขียน ลวดลาย; การอันอัศจรรย์, กล; รูปวาดเขียน, รูปภาพ. จิตรกวัตร ส. น. ผู้มีกิเลนแสนอันรุ่งเรือง คือ อัคนี, ไฟ. จิตรการ ส. น. ดู จิตรกร; ความอัศจรรย์, ความประหลาด. จิตรพัสตร์ ส. น. ผ้าอย่างดี. จิตรภาษย์ ส. น. เรารานพราย จิตรลดา ส. น. ชื่อป่าหรือสวนพระอินทร์,

แปลว่าหลากด้วยไม้เฉาก่าง ๆ, หรือว่าเย็นที่รวมแห่งไม้ทิพย์ ชื่อจิตรลดา. จิตรเลขา ส. น. รูปภาพ. จิตรวิทยา ส. น. วิชาช่างระยายสี, จิตรหัสต์ ส. ว. มีมือชำนาญแคล่วแคล่วในการยุทธ์. จิตรายุธ ส. ว. มีอาวุธต่าง ๆ.

จิตรจุล [จิดตะรุน] น. เก่า (ราชาศัพท์).

จิตรปลงค์ [จิดตะปะลง] ส. น. ผีเสื้อ.

จิตรา — [จิดตฺรา] ดู ใน จิตร ๒.

จิตรางค์ [—ตฺราง] (จิตร + องฺค) ส. น. ผีเสื้อ.

จิเจา จ. น. ชื่อแพรชนิดหนึ่ง.

จินตา (ป. ส. จินฺตา) น. ความคิด, ความเอาใจใส่, ความดำริ. จินตามณี ป. ส. น. แก้วอันให้ผลแก่เจ้าของตามใจนึก, แก้วสารพัดนึก; ชื่อตำราหนังสือไทยของพระโหราธิบดี ในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช. จินตามัย ส. ว. สำเร็จด้วยความคิด. จินตารัตน์ น. แก้วสารพัดนึก.

จินตหนา [—หฺนา] ช. น. คันธนัทน์.

จินตหรา [—หฺรา] ช. ว. ฉลาด.

จินต์ ป. ส. ก. คิด. จินตกวี ป. ส. น. นักประพันธ์ตามความคิด. จินต์จล (ป. แต่ไทยประกอบใช้) ก. คิดหวั่น, คิดหวาดหวั่น.

จินตนะ [จินตะนะ] ป. ส. น. ความคิด. จินตนาการ ป. น. อาการคือความคิด.

จินตนาการ [จินตะนากาน] ดู ใน จินตนะ.

จินตา ป. ส. น. ความคิด.

จิบ ก. ลิ้ม, ดูดกินละน้อย.

จิปาถะ ว. สารพัด, ไม่เลือกว่าอะไร.

จิม ก. จรด, จุ่มแต่น้อย, ใกล้.

จิม ก. ชุย, จุ่ม, จุ้ม; แทง.

จิ้มลิ้ม ว. แช่ลมแช่มช้อย, น่าเอ็นดู, น่ารัก.

จิร [จิระ] ป. ส. ว. เนิ่นนาน, ช้า (แผลงในภาษาไทยเป็น เจียร จำนียร ก็ได้). จิรการ ส. น. การทำช้า. จิรกาล ส. น. เวลานานมาแล้ว, เวลาครั้งกระโน้น. จิรประวาส ส. ก. พลัดพรากไปนาน, จากไปนาน. จิรปโรวาสี ส. น. ผู้จากไปนาน. จิรมิตร ส. น. เพื่อนเก่าแก่. จิรภาค ว. 'เย็นส่วนนาน' คือเวลาส่วนนานมาก. ใช้ผสมว่า เจียรภาค หรือ จำนียรภาค ก็ได้. จิรวาตร ส. น. กาลนาน. จิรโรค ส. น. โรคเรื้อรัง. จิรสวก ส. น. ข้าหลวงเก่า, ข้าหลวงเดิม. จิรันตร (ป. จิร + อนฺตร) น. ระหว่างกาลนาน, เวลาสิ้นเนิ่นมานาน. จิรัปปวาส ดู จิรปโรวาส. จิรายุ ว. มีอายุยืน. จิรายุส ส. น. เทวดา; นกกา. ว. มีอายุยืน.

จิรัฏฐิติกาล [จิรักถิติ—] น. ยั่งยืน, เวลาที่ดำรงอยู่นาน.

จิรันตร [—ตอน] ดูใน จิร.

จิรัปปวาส [—ปะวาด] ดูใน จิร.

จิรายุส ดูใน จิร.

จิโรจ ก. รุ่งเรือง. (เลือนมาจาก 'จรัส' กับ 'โรจน์' รวมกัน).

จิ๋ว จ. น. เหล้า.

จิ๋ว ว. เล็กมาก, เล็กที่สุด.

จี้ ก. ยั้ง, ย่าง.

จี้ น. เครื่องประกับ สำหรับร้อยสายสร้อยสวมคอ; ชื่อขนมอย่างหนึ่ง. ก. เอามือแหย่ให้สะดุ้ง, เอานิ้วมือหรือสิ่งของชี้ให้ถูก.

จี้ ว. เร็ว, จัด, ยิ่ง (วิ่งจี้, ร้อนจี้).

จี๊ด ว. เล็กที่สุด, เล็กมาก.

จีน ป. ส. น. ชื่อประเทศจีนอยู่เหนือไทยขึ้นไป มีจำนวนคนมากที่สุด; คนชาติจีน; เส้นก๋วย; ดง; ตะกั่ว. จีนชาตุ ส. น. แร่ชนหรือตะกั่ว (ดูชิน). จีนบิษฐ์ ส. น. ชิน, ชาตุตะกั่ว (Galena); ชาด, เสน หรือผงตะกั่วแดง. จีนพัสตร์ ส. น. ผ้าจีน. จีนมฤนมัย ส. น. ลายคราม จีน. จีนานศุกะ, จีนางศุกะ ส. น. แพรจีน.

จีบ น. ชื่อขนมอย่างหนึ่ง; เรียกพลูที่ม้วนพันสำลีแล้วว่า จีบหนึ่ง. ก. ทำริมฝีปากให้หดเข้า, ทำผ้าให้เป็นกลีบ, ม้วนพลู. จีบเฟื่อย น. เสือหางยาว.

จีโบ น. หมวกโยราณชนิดหนึ่ง ทำด้วยขนสัตว์ ข้าง ๆ ยาวลงมาปกหูกันหนาว, ชื่อเครื่องชาชุดชนิดหนึ่ง.

จีม ก. เสียด, แทรก, เสียดลงไป.

จีระ ป. ส. น. ท่อนผ้า, ชิ้นเปลือกไม้; สาย, ใย, เส้น. จีรขัณฑ์ ส. น. ท่อนผ้า.

จีวร [—วอน] ป. ส. น. กากเหลือที่ร่วงด้วยตะไบ; เครื่องนุ่งห่มแห่งลัทธิบริกาย (เช่นพระในพระพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่น), ในพระพุทธศาสนา จีวร ในคำว่าธาตุจีวร หรือไตรจีวร หมายเอาผ้าทั้งสามอย่างคือผ้าทายผ้าห่มและ

ผ้านุ่ง, ในคำว่าสยงจีวรสังฆาฏิ หมายเอาแต่ผ้าห่มอย่างเดียว. จีวรกรรม ส. น. การเครื่องมีจีวรเพื่อเดินทาง เช่น ซัก, สุ, ย้อม. จีวรการสมัย ส. น. คราวที่พระทำจีวร คือ ตัดเย็บอยู่. จีวรกาลสมัย ป. น. คราวที่เป็นฤดูฉวายจีวร, งวดที่ ๑ ตั้งแต่วันมหาปวารณา (แรม ๑ ค่ำเดือน ๑๑) ถึงเพ็ญเดือน ๑๒, งวดที่ ๒ ตั้งแต่วันมหาปวารณาไปจนหมดฤดูหนาว, งวดที่ ๑ เย็นของพระที่มีไตรจานกฐิน, งวดที่ ๒ เย็นของพระที่กรานกฐินแล้ว. จีวรทานสมัย ป. น. คือจีวรกาลสมัย. จีวรภาชก ป. น. ผู้แจกจีวร' คือ ภิกษุที่พระสงฆ์สมมติให้เป็นเจ้าหน้าที่แจกจีวรหรือสงฆ์ให้ให้แก่ภิกษุ. จีวรวิปวาส [จีวะระวิบปะวาด] ป. น. 'การทิ้งจีวรไว้' คือ เป็นธรรมเนียมของภิกษุต้องมีใครจีวรอยู่กับตัว ถ้าหลีกทิ้งไว้ในที่อื่นใกล้ที่นั้นให้ล่วงราตรีหนึ่งจนถึงเวลาอรุณขึ้นเรียกว่า จีวรวิปวาส ต้องเป็นอาบัติสละคือปาจิตตีย์.

จึง, จึ่ง สัน. ฉะนั้น, แล้ว; ครั้นแล้ว.

จึง น. เหล็กสำหรับใช้ระดูอย่างหนึ่ง.

จืด ว. จาง, ชืด, ชืก, วาย, หมด, รสเฉย ๆ ไม่มีรสอันเจือ เช่นน้ำบริสุทธิ์; ไม่สนุก. จืดจาง ก. ละเมิน, เหินห่าง, สร่างรัก.

จุ ว. พอ, เต็ม, มาก. อ. เสียงเช่นเสียง ทำคุหรือกัก.

จุปาก ก. ทำปากกดังๆ ๆ ! ว. เต็มปาก, พอเหมาะปาก.

จุก น. ผมชมวดที่เอาไว้ตรงข่อมหู; กลุ่ม, ชมวด (ใช้สำหรับจุกหัวหอมหัวกระเทียม); ไม้อุดขวด. ก. เสียด; อุด, ยัด.

จุกจิก ว. จุ้จี้, รยกวน.

จุกชี่ [จุกกะชี่] เรียกเพี้ยนมาจากชุกชี่. ดู ชุกชี่.

จุกผาม [จุกกะผาม] น. แผลจุกในกระเพาะอาหาร.

จุกผามม้ามย้อย [จุกกะผาม—] น. ชื่อโรคเกิดที่ม้าม ทำให้ม้ามย้อยลงมา.

จุกโรหินี [จุกกะ—] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยาเครื่องยา.

จุง ดู จรุง.

จุ่ง ก. จง, เป็นคำแต่งกริยาบอกความยังคับหรือออนวอน.

จุฑา (ป. จูฬา; ส. จูฑา) น. ผมจุก, ผมกลางกระหม่อม, หย่อมผมกลางกระหม่อมที่เหลือไว้ไม่โกน; หงอนโกหรือนก ยูง; มงกุฎ, หัว, ยอด, (หัวเสา); หัวงอนขึ้นบน (เล่าเต้ง).

จุฑากรณ์, จุฑากรรม ส. น. การทำผมจุกคือพิธีไว้ผมจุกแก่เด็กเมื่ออายุ ๑ หรือ ๓ ขวบ จุฑาธิปไตย ส. น. ความเย็นใหญ่เหนือเกล้า. จุฑาบาส ส. น. หย่อมผมกลางกระหม่อม. จุฑามณี ส. น. เพชรพลอยที่ประดับยนกระหม่อม (เราใช้หมายความว่าขึ้น); ผู้ประเสริฐ; สูรย ศราสวันอาทิตย์, จันทรศราสวันจันทร์. จุฑามาศ น. ขันทอง. จุฑาวัตน์ ส. น. พลอยที่ประดับยนกระหม่อม. จุฑาลักษณ์ ส. น. ผมหลักแจว, ผมจุก.

จุณ ป. (ส. จูรฺณ) น. ของที่บั้น, ของทละเอียด, ผุ้น, แป้ง, ผง, ผงจันทน์, ปูนขาว, ละออง. จุณเกศ ส. น. มวยผม, จุณเจิม ก. แต้มด้วยของที่บนหน้าผากแรก.

จุณณิยบท [—ยะบด] ป. น. บทบาลีที่ยกขึ้นอ้างแต่น้อยก่อนแสดงเนื้อความ.

จุด น. เม็ด, แต้ม, รอย. ก. ทำให้ไฟติด; ทำเครื่องหมายเป็นเม็ดเล็ก ๆ, แต้ม; จิก (เช่น จุดหลัง).

จุติ [จุดติ] ป. (ส. จฺยุติ) น. ความเคลื่อน, ความตาย. ไทยใช้เป็น ก. เคลื่อน, ตาย (โดยมากใช้สำหรับเทวดา).

จุตูปปาตญาณ [จุตูปะปาตะยาน] ป. (ส. จฺยุตฺยุปปาตชฺญาน) น. ความรู้ในจุติและเกิดของสัตว์ทั้งหลาย, ทิพยจักษุญาณ ก็เรียก.

จุทส [จุดทะสะ] ป. (ส. จตุรฺทศน) ว. สิบสี่.

จุน ก. ค้ำ, ยันไว้. จุนเจือ ก. อุดหนุน, เจือจาน.

จุ่น น. ชื่อสิ่งชนิดหนึ่ง. ว. ลักษณะสัตว์ขนพองยนออกมาเรียกว่า สัตว์จุ่น.

จุ้นจ้าน ก. แสดงมรรยาทที่ไม่ควรกระทำ, พลุกพล่าน, ยุ่งยาม.

จุ้นจู้ จ. น. หัวหน้าและผู้จัดการเรื่องสินค้าในเรือสำเภา.

จุบจิบ ว. กริยาที่กินพร่ำเพรอทละเล็กทละน้อย.

จุ๊บแจง น. ชื่อพรรณไม้ชนิดหนึ่ง.

จุ่ม ก. เอาของที่ลงในของเหลว.
จุ้ม ดู จุ่ม.
จุมพก ป. ส. น. แร่แม่เหล็ก, แม่เหล็ก.
จุมพฏ ป. น. เสวียน; รัดเกล้า, เทริด; ของที่เป็นวง.
จุมพล, จุ้มพล [จุมพน] น. จอมพล, นายทัพ. มักหมายความถึงพระมหากษัตริย์แผ่นดิน.
จุมพิต ป. ส. ก. จูบ. แต่ไทยเราหมายความว่า จูบ.
จุรณ, จูรณ [จุน, จูน] ดู จุณ.
จุรี ดู จรี.
จุไร น. ไรจุก, ไรผม.
จุล (ป. จุลล, จูล, จูฬ; ส. กษุลล) ว. เล็ก, น้อย. จุลทรรศน์ น. กล้องขยายดูของเล็กให้เป็นใหญ่. จุลบิดา น. น้องของพ่อ ฮา. จุลพน น. ป่าน้อย ซึ่งถือว่าที่ทดในวรสสันถรชาดก. จุลภาค ป. น. ส่วนน้อย คือ เป็นชื่อเครื่องหมาย สำหรับ คั่นประโยค แยกวลีที่มีอยู่ในประโยคนั้น ๆ มีรูปดังนี้ , . จุลมารดา น. น้องของมารดา, น้าสาว. จุลวรรค น. วรรคน้อย, พวกน้อย ชื่อคัมภีร์ที่สี่ในพระวินัยปิฎก; ชื่อมาตราบาลีคณนา คือ ปักษ์ฉัน ๓ ปักษ์ ขาด ๑ เป็น จุลวรรค. จุลศักราช น. ศักราชน้อย ตั้งขึ้นภายหลังมหาศักราช คือ ศักราชที่เราใช้กันก่อนใช้ศักราชรัตนโกสินทร์.
จุลินทรีย์ น. สิ่งที่มีชีวิตอย่างเล็กที่สุด มองด้วยตาเปล่าไม่เห็น.
จุฬา ดู จุฑา. ไทยใช้เป็นชื่อว่าชนิดหนึ่ง มีหัวแหลมเป็นกรวยคล้ายมงกุฎ คู่กับว่าจุกเข้า. จุฬามณี ป. น. ชื่อพระมหาธัยยรรพระมหาธาตุพระพุทธเจ้า อยู่ที่ถาวิงส์สวรรค์. ดู จุฑามณี ใน จุฑา ด้วย. จุฬาลัมพา น. ชื่อโกฐชนิดหนึ่ง ใช้ทำยา.
จู น. หมาชนิดตัวเล็ก ๆ ขนยาวปุกปุย.
จู่ ก. วิ่งเข้าไป, กรากเข้าไป, เข้าไปโดยไม่ให้รู้ตัว. ว. ตรงดิ่ง, ไม่ระวัง. จู่ลู่ (ลู่ว่าทาง) ก. วิ่งเข้าไปตามทาง.
จู้ น. เครื่องกักปลาไหล ชนิด ก้น.
จูง ก. พยุง, นำไป, เอามือถือให้คนหรือสัตว์เดินไป. จูงนางเข้าห้อง น. การเล่นชนิดหนึ่ง ใช้เบี้ยทอดแล้วเดินไปตามแต้มที่ทอดในรูปวงกลมอย่างกันหอย.
จูจ ก. รบกวน, ร่ำไร, เซ้าซี้, บ่นรุกจิก.
จูจี๋ อ. เสียงพูดเยาว์ ๆ, เสียงหนูร้อง.
จูบ ก. ดูด, ถม, เอาปากถูกมผู้อื่น.
จูฬะ ดู จุล.
เจ๊ จ. น. พี่สาว.
เจ๊ก จ. น. อา, น้องของพ่อ, เป็นคำเรียกคนชาติจีน.
เจ่ง น. ช้าง.
เจ้ง น. เครื่องดนตรีจีนชนิดหนึ่ง มีสายสำหรับดีด คล้ายระเข้. อ. เสียงแจ้ว.
เจ็ง จ. ก. แพ้.
เจฏ ป. ส. น. ข่าว, คนใช้.
เจ็ด น. มาตรานับในระหว่าง ๖ กับ ๘.
เจ็ดตะคลี น. ชื่อผ้าชนิดหนึ่ง มีดอกและลายต่าง ๆ.
เจดีย์ (ป. เจติย; ส. ไจตฺย) น. ที่เคารพนับถือ, ที่สำหรับบูชา, สิ่งซึ่งก่อเป็นของแหลมเป็นพุทธรูปสิ่งที่นับถือ มีพระธาตุเป็นต้น. เจดียฐาน, เจดียสถาน, เจดียสถาน น. สถานที่เคารพ เช่น ที่ประดิษฐานพระพุทธปฏิมากร พระพุทธยาท พระพุทธฉายา และพระพุทธสารีรกธาตุ.
เจต ป. (ส. เจตสฺ) น. สิ่งที่คิด, ใจ.
เจตจำนง น. ความตั้งใจมุ่งหมาย.
เจตนา [เจตะนา] ป. ส. น. ความคิดอ่าน, ความตั้งใจ, ความจงใจ, ความมุ่งหมาย.
เจตพังคี [เจตะ—] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยา.
เจตภูต [เจตะ—] น. สภาพที่เป็นผู้คิดอ่าน คือ มนัส, ที่เรียกในภาษาสันสกฤตว่า 'อาตมัน' เรียกในภาษามคธว่า 'อัตตา' ก็มี 'ชีโว' ก็มี มีอยู่ในลัทธิว่า "ในโลกนี้ไม่มีอะไรสูญ, แม้ต้นและสัตว์ตายแล้ว ร่างกายเท่านั้นทรุดโทรมไป, ส่วนเจตภูตเป็นธรรมชาติไม่สูญ ย่อมถือปฏิสนธิในกำเนิดนั้นสืบไป," ลัทธินี้ช่างพระพุทธศาสนาจัดเป็นสัสสตทิฐิ แปลว่า ความเห็นว่าเที่ยง.
เจตมูลเพลิง [เจ็ดตะมูนเพลิง] น. ชื่อไม้ต้นเล็ก ๆ มีรสเผ็ดร้อน ใช้ทำยาได้.
เจตสิก [เจดตะสิก] ป. (ส. ไจตสิก) น. อารมณ์ที่เกิดกับใจ. ว. เป็นไปในจิต เช่น สุขหรือทุกข์ที่เกิดในจิต.
เจตีย (แบบ) น. เจดีย์.
เจน ว. คุ้นเคย, ชิน, ชำนาญ, จำได้แม่นยำ. เจนจบ ว. รู้จบ, ชำนาญทั่ว, รอบรู้. เจนใจ ว. ชินใจ, แม่นยำ.
เจ็บ ก. บ้วย, รู้สึกทางกายเมื่อถูกทุบตีหรือเป็นแผล. เจ็บไข้ ก. บ้วย, เป็นโรค. เจ็บใจ ก. แค้น, ช้ำใจ. เจ็บช้ำ ก. เจ็บด้วยยอยช้ำ, ชอกช้ำใจ, แค้นใจ. เจ็บปวด ก. ทั้งเจ็บทั้งปวด, แค้นใจมาก, เป็นทุกข์ใจมาก-

เจ็บแสบ ก. ทั้งเจ็บทั้งแสบ, แค้นใจมาก, เคืองครันในใจมาก.

เจรจา [เจนจา หรือ เจนระจา] (ส. วฺรฺจา) ก. พูด, กล่าว, พูดชี้แจง เช่น ท่องหนังสือ หรือว่ายมนตร์.

เจริญ [เจฺริน] (ข. ว. มาก) ก. เติบโต, งอกงาม, มากขึ้น, สมบูรณ์; ทวี; ดก; ประพฤติ, ทำเพ็ญ; สาธยาย, สวด. เจริญงาช้าง ก. ดัดงาช้าง. เจริญธรรม ก. ประพฤติธรรม. เจริญพร ว. 'จงมากด้วยพร' เป็นคำที่พระสงฆ์พูดกับขุนนาง อย่างเดียวกับคำว่า 'ชยรัช' ของฤๅษี. เจริญมนตร์ ก. สวดมนตร์. เจริญยา ก. เทยา, ทำยา. เจริญรอย ก. ติดตามรอย, ประพฤติตาม.

เจริด [เจฺริก] ดู เจิก.

เจรียง [เจฺรียง] ก. ขับลำ, ขับกล่อม, ร้องเพลง.

เจล ป. น. ผ้า.

เจลียง [เจฺลียง] น. ชื่อไข้นิดหนึ่งเวันวันขับวัน.

เจวัด [จะเหฺวัด] ดู เวัด.

เจษฎา [เจสฺดา] (ป. เชฏฺฐ, ส. เชฺยษฺฐ) น. ผู้เจริญที่สุด, ผู้เป็นใหญ่ที่สุด, พี่.

เจ๊สัว จ. น. เศรษฐีจีน.

เจอ, เจอะ ก. พบ, ประ.

เจ่อ ก. บวม พอง (ใช้สำหรับริมฝีปาก).

เจ๋อ, เจ๋อเจ๊อะ ก. เสือก, สะเออะ.

เจ้า น. ของหลนอย่างหนึ่ง เช่น กุ้งเจ้า, ปลาเจ้า; นกในจำพวกนกยาง. ก. เกาะ, ขัย, นั่ง (ใช้สำหรับสัตว์ยางจำพวก เช่น นกและลิง เกาะขัยหรือนั่งอยู่นิ่ง ๆ). ว. เหงา, เปล่าเปลี่ยว. เจ้าจุก ว. เซา, นิ่งเหงา, นั่งคุกคู้อยู่.

เจ้า น. พระเจ้าแผ่นดินและพระยุพราชวงศานุวงศ์ (ลูกหลานพระเจ้าแผ่นดิน). เทพรักษ์ที่นับถือ; เป็นคำใช้นำหน้าคำอื่น เช่น เจ้าข่าว, เจ้าสาว, เจ้าแกง, เจ้าหนู; ชื่อข้าวชนิดหนึ่ง เรียกว่าข้าวเจ้า คู่กับข้าวเหนียว; ผู้เป็นใหญ่, ผู้เป็นหัวหน้า เช่น เจ้าแผ่นดิน, เจ้าเมือง, เจ้ากรม; ผู้เป็นเจ้าของ เช่น เจ้าทรัพย์, เจ้าหนี้; ผู้ชำนาญ เช่น เจ้าปัญญา, เจ้ายท, เจ้ากลอน, มักใช้เติมท้ายคำเรียกผู้ที่นับถือ เช่น พระพุทธเจ้า, เทพเจ้า. ส. เอ็ง, มึง, เขา, มัน. เจ้ากรรม น. ผู้มีกรรมมาก, ผู้มีขายมาก, ผู้ที่เราเคยทำกรรมแก่เขาไว้. เจ้าคู ส. ท่าน (สำหรับเรียกพระที่นับถือ). เจ้าของ น. ผู้ถือสิทธิเป็นผู้ปกครอง. เจ้าข้า ว. เป็นคำผู้หญิงรับคำของผู้ใหญ่ (ตรงกับคำเป็นเจ้าขา, เจ้าคะ); เป็นคำร้องขอกล่าว เช่น "เจ้าข้า! ช่วยด้วย." เจ้าครอก น. เป็นคำเรียกเจ้าครั้งโยราณ. เจ้าคุณ น. เป็นคำเรียกพระยาและพระภิกษุที่เป็นราชาคณะตลอดถึงข้าราชการผู้ใหญ่ฝ่ายใน. เจ้าคุณจอม น. คำแหน่งพระสนมเอก. เจ้าจอม น. พระชายาของพระเจ้าแผ่นดินวังหลวง, พระสนม. เจ้าจอมมารดา น. เจ้าจอมที่มีพระองค์เจ้าแล้ว. เจ้าจำนำ น. ผู้รับส่งสินค้าประจำ, ผู้ทำการค้าขายติดต่อกัน. เจ้าชู้ น. ผู้ไม่ในการชู้สาว; ชื่อหญ้าชนิดหนึ่ง. เจ้าตัว น. ตัวเขาที่ผู้พูดอ้างถึง. เจ้าที่ น. เทวดารักษาที่ซึ่งเรียกว่าพระภูมิ. เจ้าไทย น. คำนิยมหมายความว่าผู้เป็นใหญ่, พระสงฆ์. เจ้าบ่าว น. ชายผู้ทำการสมรสกับคู่แต่งงานซึ่งเรียกว่าเจ้าสาว. เจ้าประคุณ น. เป็นคำเรียกผู้ที่นับถือและท่านที่เป็นเจ้าบุญนายคุณ. เจ้าพระคุณ คำนี้เรียกเพี้ยนไปว่า เจ้าประคุณ. ดู เจ้าประคุณ. เจ้าพระยา น. คำแหน่งยศราชทินนามข้าราชการผู้ใหญ่. เจ้าฟ้า น. ยศเจ้า, คำนี้ปรากฏว่าใช้เป็นครั้งแรกในสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งพระเจ้าหงสาวดีอภิเษกให้แก่พระมหาธรรมราชา เรียกว่า พระศรีสรวัเพชญ เจ้าฟ้าสองแคว. สมัยนี้เป็นยศสำหรับพระราชโอรสหรือพระราชธิดาซึ่งพระมารดาเป็นเจ้า. เจ้าภาพ น. เจ้าของงาน. เจ้ามือ น. เจ้าของการพนัน. เจ้าเล่ห์ น. ผู้มักทำกลอุบายต่าง ๆ. เจ้าสาว น. หญิงคู่แต่งงาน. ดู เจ้าบ่าวด้วย. เจ้าหน้า น. ผู้ทำธุระให้คนอื่น. เจ้าหน้าเจ้าตา น. ผู้ภักดีกันเอาความคิดคนเดียว. เจ้าหนี้ น. เจ้าของหนี้, ผู้ขายเชื่อหรือให้กู้ยืมทรัพย์แก่ลูกหนี้ซึ่งเรียกว่าลูกหนี้. เจ้าหัว น. ผู้เป็นเจ้าเหนือหัว (ใช้เรียกเจ้านายและพระ).

เจ๊า จ. ก. หนี, เลิกกันไป. เจ๊าไล่ ก. หนีไป.

เจาะ ก. ไช, แทง, ชุด, ทำให้ทะลุ; เฉพาะ. เจาะจง ก. ตั้งใจเฉพาะ.

เจิ่ง ก. เต็ม, เหลิง (มักใช้สำหรับน้ำ).

เจิด ว. งาม, เชิดชู.

เจิน น. ก. พันไป, ชักเชไป, เพริดไป, พลัดไปจากพวก.

เจิม น. กว. ก. เฉลิมขวัญ คือ เอาแป้งหอมแดงเป็นต้นจุด ๆ ลงที่คนหรือสิ่งที่ต้องการให้มีความเจริญขึ้น; เสริมขึ้น, เพิ่มขึ้น.

เจียก อ. เสียงลูกไก่ร้อง.

เจียด น. ภาชนะรูปคล้ายตะลุ่ม (เป็นเครื่องยศชั้นนาง). ก. ขึ้นเอาแต่น้อย.

เจียน ก. ตัด, เฉือน. ว. เกือบ, รวน. เจียนหมาก ก. เอามีดแต่งซี่กหมากกินให้เป็นกลีบ ๆ แล้วเฉือนเปลือกแข็งทิ้งเสียเหลือไว้แต่เนื้อกับเปลือกที่ทำเป็นกลีบ ๆ สำหรับเคี้ยวกับพลู.

เจียน น. ชื่อกับข้าวชนิดหนึ่ง มีปลาทอด แล้วปรุงเครื่องต่าง ๆ เช่นที่เรียกว่าเจียนปลาสลิด เจียนปลาทู ตามชื่อปลา.

เจียบ อ. เสียงลูกไก่ร้อง.

เจียม น. สัตว์สี่เท้าชนิดหนึ่ง; เครื่องลายที่ทำด้วยขนสัตว์ชนิดนั้น. ก. ถ่อมตน, รู้จักประมาณตน, เสงี่ยมตน, สงวนตน.

เจียร ดู จิระ.

เจียรณ์ (ส. จีรฺณ) น. ความประพฤติ; ความสังสม.

เจียระไน ก. ทำเพชรหรือแก้วให้เป็นเหลี่ยมหรือลวดลายตามความต้องการ.

เจียระบาด น. ผ้าลายเจือสีชายหย่อยลงที่หน้าขา.

เจียว ก. ทอดเปลวสัตว์เอาน้ำมัน, ทอดด้วยน้ำมัน. ว. ทีเดียว, อย่างนั้น, แน่นอน.

เจียวจีวร อ. เสียงระเบ็งเซ็งแซ่, เสียงร้องแห่งคนหมู่มากด้วยตกใจ.

เจือ ก. ปน, ระคน, คละ, แทรก. เจือจาน ก. แบ่งทรัพย์มาประสมเข้าส่วนด้วย, เผื่อแผ่, อุดหนุน.

เจือน ก. เกือ, กระถาก, เผื่อน.

เจือย ว. คล่อง, สะดวก, มาก, เรื่อย.

แจ ๑ ว. กระชั้น, ไม่คลาด, ไม่ห่าง, แน่น. แจจน, แจจัน ว. เบียดเสียดกัน; ยัดเยียดกัน, แน่นกัน, จัดแจ, มากนัก, อีกทีก, อึง.

แจ ๒ (จ. เจ) น. อาหารที่ไม่มีของสดคาวสำหรับพวกถือศีลซึ่งเรียกว่ากินแจ, คล้ายเครื่องกระยาบวชของพราหมณ์.

แจ้ น. ชื่อไก่ชนิดหนึ่ง. ว. ต่ำ, เตี้ย, ไม่สูง.

แจ๋ ว. จัด, แก่ (มักใช้กับสีแดงหรือแสงแดดจัด).

แจก ก. แบ่งออก, ขึ้นออก, แยกออก, กระจายออก; ให้, จ่าย.

แจกัน น. ภาชนะที่ปักดอกไม้ตั้งเครื่องบูชามีรูปคล้ายขวด.

แจง น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งใช้ทำยา; เทศน์สังคายนาเรียกว่าเทศน์แจงหรือธรรมแจง. ก. แจก, ขยาย, กระจาย.

แจ้ง ก. ยอก, แสดง; รู้. ว. กระจ่าง, สว่าง, ชัด.

แจ็ด ว. จัด, ยิ่ง. อ. เสียงนกร้อง.

แจ่ม ว. ใส, กระจ่าง, ชัดเจน, ไม่มัวหมอง.

แจรก [แจฺรก] ก. แจก, แตกออก, กระจายออก, แยกออก.

แจรง [แจฺรง] ก. แจง, กระจายออก, ขยายออก.

แจว น. เครื่องพุ้ยน้ำทำให้เรือแล่นชนิดหนึ่ง. ก. เอาแจวพุ้ยน้ำทำให้เรือแล่น.

แจ่ว น. น้ำพริกน้ำปลาร้า.

แจ้ว ว. แจ่ม, ชัด, ไพเราะ (ใช้สำหรับเสียง). อ. เสียงพูดหรือไก่ขัน.

แจ้ว ว. กระจ่าง, ใสมาก.

แจะ ก. แตะ, ถูกต้อง. อ. เสียงเคี้ยวสิ่งของ.

โจก น. หัวหน้า, เป็นใหญ่.

โจ๊ก ก. แพ้. อ. เสียงไก่ร้อง, เสียงน้ำไหล.

โจง ก. โยงขึ้น, รั้งขึ้น, มักนิยมชายผ้านุ่งแล้วรั้งไปเหน็บไว้ข้างหลัง (โจงกระเบน).

โจ่ง ว. เปิดเผย, ไม่ปิดบัง.

โจ่งเจ้ง ว. ใสมีแต่น้ำ เช่นน้ำแกงใส.

โจ่งครุ่ม [—ครุ่ม] ว. ออกหน้าออกตา; ลักษณะเสียงอย่างหนึ่งคล้ายกับเสียงกลองแขกดัง เลยหมายความเลื่อนไปถึงทำการสิ่งไร ๆ ที่เป็นการเปิดเผย.

โจทก์ ป. ส. น. ผู้กักตัว, ผู้ฟ้อง.

โจทนา [โจกทะนา] ป. ส. น. การกักตัว, การฟ้องหาคำฟ้องหา.

โจทย์, โจท ป. ส. ก. ฟ้อง, กักตัว, กักเดือน. แก่คำ 'โจทย์' เราใช้เป็นคำถาม หรือปริศนาก็ได้ เช่น โจทย์เลข.

โจทเจ้า ก. เอาความผิดของเจ้าไปโพนทะนา; เอาใจออกหาก.

โจน ก. กระโดด, โลด, ไผน, เผ่น.

โจม น. กระโจม, กูบ, เครื่องยังแดดฝนทำเป็นซุ้ม รวมยอด. ก. โอมเข้าไป, กระโดดเข้าไป. โจมทัพ น. พลช้างเหล่าหนึ่ง.

โจร [โจน ทริอ โจระ] ป. ส. น. ผู้ลัก, ผู้ขโมย, ผู้ปล้น, ผู้ที่ร่วมสุมพรรคพวกทำการปล้นเขา. โจรกรรม

ส. น. การถัก, การขไมย, การปล้น.

ไจล ป. ส. น. ผ้า, ท่อนผ้า.

ไจษ ก. เล่าลือ, พูดกันเซ็งแซ่. ไจษจน, ไจษจัน, ไจษแจ ก. พูดอึง, เล่าลือกันออึง.

ใจ น. เครื่องสำหรับคิดของคนและสัตว์; ส่วนสำคัญหรือส่วนศูนย์กลางของสิ่งต่าง ๆ. ใจกลาง น. ศูนย์กลาง. ใจกว้าง ว. มีความเผื่อแผ่และชอบรู้จักคนมาก. ใจขุ่น ว. ไม่สบายใจ. ใจแข็ง ว. ไม่คิดอ่อนไอนไปตามเหตุการณ์ เช่น พูดเรื่องโศกก็ไม่โศกตาม. ใจความ น. ส่วนสำคัญของเรื่อง. ใจคอ น. อัธยาศัยที่มีอยู่ในใจของคน. ใจแคบ ว. ไม่คิดเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ใคร ๆ. ใจง่าย ว. เชื่อคำลวงแล้วเสียทรัพย์หรือให้เงินทองไปง่าย ๆ. ใจจด ใจจ่อ ว. มุ่งอยู่, เย็นห่วงอยู่. ใจจืด ว. ไม่เอื้อเฟื้อแก่ใคร. ใจเฉื่อย ว. ไม่กระตือรือร้นในกิจการ. ใจชื้น ว. รู้สึกยินแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ, ไม่เดือดร้อน. ใจดำ ว. ไม่คิดสงสารผู้ถูกทุกข์ได้ยากและไม่เอาเย็นธุระกัวย; ศูนย์กลางแห่งสิ่งของอย่างศูนย์กลางของเข้าที่เย็นทุกคำอยู่, ความไม่ใจที่สำคัญ. ใจดี ว. ไม่โกรธง่าย. ใจโต ดู ใจใหญ่. ใจน้อย ว. โกรธง่าย. ใจบาน ว. รู้สึกยินดีมีใจ. ใจเบา ว. พึ่งคำยุเชื่อง่าย, โกรธง่าย. ใจไม้ไส้ระกำ ว. ไม่มีเมตตากรุณาและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ใคร. ใจเย็น ว. ไม่รีบร้อนในกิจการต่าง ๆ. ใจร้อน ว. อยากให้สัมประสงค์เร็ว. ใจร้าย ว. ดุร้าย, มักทำร้ายคนง่าย ๆ. ใจสูง ว. ใจทะยานมาก. ใจหาย ก. รู้สึกจิตใจไม่อยู่กับตัวด้วยความตกใจ, รู้สึกวายในใจด้วยความเสียใจหรือตกใจ. ใจเหี่ยว, ใจแห้ง ว. รู้สึกเสียใจด้วยความโศกเศร้า. ใจใหญ่, ใจโต ว. คิดเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่เกินควร. ใจอ่อน ว. รู้สึกอ่อนไปตามเหตุการณ์ เช่น พูดเรื่องโศกก็โศกตาม. ใจอุ่น ว. คิดหวังสำเร็จ, ไม่เย็นห่วง.

ใจ น. เข็มถ้ายหรือไหมที่ผูกต้นไว้เป็นตอน ๆ เพื่อไม่ให้ยุ่งและสำหรับบอกจำนวนนับ.

ไจ้ ๆ, จะไจ้ ว. เนื่อง ๆ, บ่อย ๆ.

ฉ

ฉ ๑ พยัญชนะตัวที่ ๓ ของพยัญชนะไทย.

ฉ ๒ [ฉอ หรือ ฉะ] ป. (ส. ษษ) ว. หก, สำหรับประกอบหน้าคำอื่น. ฉกามาพจร, —วจร ป. น. สวรรค์หกชั้น คือ (๑) ชั้นจาตุมหาราชิกา, (๒) ชั้นดาวดึงส์, (๓) ชั้นยามะ, (๔) ชั้นดุสิต, (๕) ชั้นนิมมานรดี, (๖) ชั้นปรนิมมิตวสวัตดี. ฉกษัตริย์ น. กษัตริย์หกพระองค์, ชื่อกณฑ์มหาชาดกที่ ๑๒. ฉทวาร น. ประตูทั้งหก คือ ฆายตนะหก มี ตา หู เป็นต้น. ฉทานศาลา น. ศาลาเป็นที่ทำทานหกแห่ง, ไทยเรียกและเขียนศาลาฉทาน [ฉะทาน, ฉอทาน] ย้าง. ฉศก น. เลขหกตัวเป็นตัวท้ายแห่งจุลศักราช.

ฉก ก. ฉวยเอา, แย่งเอา, วิ่งราว, ชิงเอา; ลัย, โจก. ฉกจวัก ก. ชุหัวชนแม่พังพาน (สำหรับยุ).

ฉกรรจ์ [ฉะกัน] ว. ร้าย, ดุร้าย, เก่งกาจ; แข็งแรง.

ฉกาจ [ฉะกาด] ว. เก่งกาจ, ดุร้าย, กล้าแข็ง.

ฉงน [ฉะหฺงน] ก. สนเท่ห์, สงสัย, ไม่แน่ใจ, เคลือบแคลง.

ฉงาย [ฉะหฺงาย] ก. สงสัย.

ฉนวน [ฉะหฺนวน] น. ทางเดินซึ่งมีเครื่องกำบัง สำหรับเข้านายฝ่ายในเสด็จออก. ช. ก. กำบัง, กัน, กั้น.

ฉนาก [ฉะหฺนาก] น. ชื่อปลาน้ำค็มชนิดหนึ่ง ตัวคล้ายปลาฉลาม ปากเป็นพั่นเลื่อย.

ฉนำ [ฉะหฺนำ] ข. น. ปี

ฉบบ [ฉะ—] ข. น. แบบ, เล่มหนังสือ, เรื่อง.

ฉบัง [ฉะ—] ข. น. ชื่อกาพย์ชนิดหนึ่ง ยกละ ๑๖ คำ.

ฉบัด [ฉะ—] ข. (กลอน) ว. ชัก, สั่นทัก, ทันทีทันใด.

ฉบับ [ฉะ—] ข. ดู ฉบบ.

ฉพิสดิม [ฉะพิสะดิมะ] ป. (แบบ) ว. ทั้งสิ้นหก เช่น ฉพิสดิมสุรทิน ว่าวันทั้งสิ้นหก (แห่งเดือนสุริยคติ).

ฉม น. กลิ่นหอม, เครื่องหอม.

ฉมบ [ฉะมบ] น. ผีผู้หญิงที่ตายในน้ำและสิงอยู่ในธรณีที่ตาย มีรูปเห็นเป็นเงา ๆ แต่ไม่ทำอันตรายใคร.

ฉมวก [ฉะหฺมวก] น. เครื่องมือสำหรับแทงปลาเป็นสามง่าม มีด้ามยาว.

ฉมวย [ฉะหฺมวย] ว. แม่น, ชลัง, ไม่ผิด.

ฉมัง [ฉะหฺมัง] ดู ฉมวย.

ฉมา [ฉะมา] ป. (ส. กฺษมา) น. แผ่นดิน. ฉมาคนัย น. ลูกแผ่นดิน คือ ภาวธังการ. ฉมาตล น. พื้นโลก, แผ่นดิน. ฉมาบดี น. เจ้าแผ่นดิน คือพระราชา. ฉมามณฑล น. ลูกโลก, โลกทั้งสิ้น.

ฉล [ฉะละหรือฉน] ป. ส. น. ความฉ้อโกง. ก. ฉ้อโกง. ไทยมักใช้ว่าฉ้อฉล.

ฉลวย [ฉะหฺลวย] ว. เรียวยาว; สวย, สลวย, งาม.

ฉลอง [ฉะหฺลอง] ก. ข้าม, ข้ำลอง, รอง, แทน, ทำบุญสมโภชหรือยกขึ้นสู่ที่สูงครั้งหนึ่ง เช่น ฉลองพระเงินตัน. ฉลองใต น. ไม้กาหลัง (สำหรับเจ้านาย). ฉลองพระเนตร น. แว่นตา (สำหรับเจ้านาย). ฉลองพระบาท น. รองเท้า (สำหรับเจ้านาย). ฉลองพระหัตถ์ น. ช้อน, ส้อม, กะเกียบ (สำหรับเจ้านาย). ฉลองพระองค์, ฉลององค์ น. เสื้อ (สำหรับเจ้านาย).

ฉลอม [ฉะหฺลอม] น. ชื่อเรือชนิดหนึ่ง หัวท้ายงอนเรียว กลางป้อง. ฉลอมกระบอก น. เรือฉลอมชนิดเล็ก ทรงเรียว เป็นเรือเร็วของพวกหาปลา. ฉลอมท้ายญวน น. ชื่อเรือใบเดินทะเลชนิดหนึ่ง ท้ายตัด ใช้ในจังหวัดระยอง.

ฉลัก [ฉะหฺลัก] ก. สลัก, แกะให้เป็นลวดลาย.

ฉลาก [ฉะหฺลาก] น. เครื่องหมายแทนสิ่งของสำหรับขับเสี่ยงทาย (เดิมมาจากสลาก ดู สลาก).

ฉลากบาง [ฉะหฺลาก-] น. ชื่อเรือชนิดหนึ่ง.

ฉลาด [ฉะหฺลาด] ว. เฉียบแหลม, ไหวพริบดี; ปัญญาดี. น. ชื่อปลาชนิดหนึ่ง, สลาด ก็เรียก.

ฉลาม [ฉะหฺลาม] น. ชื่อปลาน้ำเค็มชนิดหนึ่ง ปากคมเป็นปลาที่ดุร้าย กินคนและสัตว์.

ฉลาย [ฉะหฺลาย] ว. แตก, หัก, ร้าว, ราน, พิรุธ, มักใช้ สลาย.

ฉลุ [ฉะหฺลุ] ก. ปรุ, สลัก, แกะ. น. ลายที่ปรุทะลุ.

ฉลุกฉลวย [ฉะหฺลุกฉะหฺลวย] ว. รวดเร็ว.

ฉลู [ฉลู] ข. น. วัว, ชื่อปีนักษัตรที่สอง.

ฉวย ก. คว้าชิงหรือหยิบเอาโดยเร็ว. สัน. ฉ้า, แม. ฉวยฉาบ ก. จิกหรือหยิบแล้วบินไปหรือพาไป. ฉวยว่า สัน. ถ้าว่า, หากว่า, เพียงว่า.

ฉวะ [ฉะวะ] ป. (ส. ศว) น. ร่างสัตว์หรือคนที่ตายแล้ว, ซากศพ.

ฉวัดเฉวียน [ฉะหฺวัดฉะหฺวียน] ก. วนเวียนไปโดยเร็ว. ว. วนเวียน.

ฉวาง [ฉะหฺวาง] น. วิธีเลขของไทยอย่างหนึ่ง. ก. ขวาง. ว. กว้าง.

ฉวี [ฉะหฺวี] (ป. ส. ฉวิ) น. ผิว, ผิวพรรณ เช่น ผิวหนัง ผิวน้ำ.

ฉ้อ, ฉ้อโกง, ฉ้อฉล ก. โกงเอาด้วยกิริยายักยอกหรือยักย้าย.

ฉอก ว. แหว่งเว้า เช่น หัวฉอกเป็นสามแฉก. กระฉอก ก. ใช้.

ฉ่อง ว. ช้างล่างแคบช้างบนกว้างคือตีนสยย. ก. กระช่าง.

ฉอด ว. พูดคล่อง.

ฉ่อย น. ชื่อเพลงอย่างหนึ่ง.

ฉอเลาะ ว. ประเหลาะ, พูดประจบ, พูดอ้อนวอน.

ฉะ ก. ตัก, ฟัน, สับ, ผ่า, ทำให้ขาด. ฉะอ้อยฉะคำ ว. เด็ดขาด, ชักเจน (สำหรับคำพูด).

ฉะฉาด อ. เสียงของแขนๆ กระทบกันโดยแรง.

ฉะฉาน ว. แข่มแข็ง, ชัดเจน.

ฉะฉ่ำ ว. ชุ่มชื่น, จับใจ, ชื่นใจ.

ฉะนั้น ว. อย่างนั้น, ดังนั้น, เช่นนั้น.

ฉะนี้ ว. อย่างนี้, ดังนี้, เช่นนี้.

ฉะอ้อน ก. สำออย. ว. กลอ้งแกล้ง, แง่งน้อย, รูปเล็กยาง.

ฉักกะ ป. (ส. ษฎฺก) น. หมวดหกคือรวมสิ่งละหก ๆ.

ฉัฏฐิ, ฉัฏฐมะ [ฉักกะ, ฉักกะมะ] ป. (แผน) ว. ที่หก

ฉัตร [ฉัก] (ป. ฉตฺต; ส. ฉตฺร) น. ร่ม, กลด; ตำแหน่งที่; ที่อาศัยของศัตรู์ คือ ครู. ฉัตรธาร ส. น. ผู้ถือร่ม, ผู้กั้นร่มให้. ฉัตรบรรณ (สัตบรรณ ก็ว่า). ส. น. ต้นจันทน์แย็ก. ฉัตรภังค์ ส. น. การที่ฉัตรหัก คือ การเสียอาณาจักร; ความเป็นม่าย, การตกพุ่มม่าย. ฉัตรมงคล น. พระราชพิธีฉลองพระเศวตฉัตร.

ฉัททันต์ ส. น. ชื่อช้างตระกูลหนึ่ง; ชื่อสระใหญ่สระหนึ่ง ในสระทั้ง ๗ มีในเรื่องชาดก.

ฉัทมะ [ฉัทมะ] ป. (ส. ฉทฺมน) น. หลังคา. ฉัทมเพศ ส. น. ผู้มีเพศกำบัง คือผู้ปลอมกาย, ผู้แปลงกาย.

ฉัน ส. ข้าพเจ้า, ข้า, (เป็นคำแทนชื่อผู้พูด). ก. กิน (ใช้สำหรับภิกษุ และสามเณร). ว. เสมอ, เช่น, อย่าง.

ฉันใด ว. อย่างใด, เช่นใด (เป็นคำพูดคู่กับ 'ฉันนั้น' ซึ่งเป็นคำรับ, ถ้าไม่มีคำรับ ใช้ว่า ฉันไร หรือ ไฉน). ฉันนั้น ว. เช่นนั้น, อย่างนั้น.

ฉันท์, ฉันทะ [ฉัน, ฉันทะ] ป. ส. น. ความพอใจ, ความรักใคร่, ความชอบใจ, ความยินดี; ชื่อคำประพันธ์ประเภทหนึ่งที่กำหนดด้วยคณะ ลหุ. ฉันทศาสตร์ ส. น. ตำราว่าด้วยคำประพันธ์เป็นฉันท์.

ฉับ ว. เร็วไว, ทันที. อ. เสียงดัง.

ฉัพพรรณรังสี (แบบ) น. รัศมี ๖ ประการ.

ฉ่า อ. เสียงน้ำมันเดือดเมื่อเวลาทอดสิ่งของ; เสียงลูกคู่เพลงร้องรับทั้งหวะ.

ฉาก น. ภาพที่เขียนในเวทีเล่นละครให้เป็นรูปต่าง ๆ เช่น เป็นห้องเรือน, ป่า, สวน เป็นต้น, การเปลี่ยนฉากที หนึ่ง เรียกว่า ฉากหนึ่ง, เครื่องยัง, เครื่องกั้น; เครื่องสำหรับวัดมุม ซึ่งมีมุม ๙๐ องศา; มุมซึ่งกางได้ ๙๐ องศา.

ฉาง น. ยุ้งหรือเถียงข้าวและเกลือ.

ฉ่าง ก. เสียงทายว่าใครจะเข็นสู้ชนกัน, ลองดูว่าท่าไหนจะดี (โดยมากใช้สำหรับเล่นลูกเต๋า). อ. เสียงดัง เช่น เสียงฆ้าล่อ.

ฉ่าฉาว ว. ฮือฉาว, เกรียวกราว, เสียงล่ือ.

ฉาด อ. เสียงคำหรือตบ.

ฉาดฉาน ว. คล่องแคล่ว, ชักฉอยชักคำ (ใช้ประกอบคำพูด). อ. เสียงดังเช่นเสียงน้ำกระทบฝั่ง หรือเสียงตบมือ.

ฉาด, ฉาดก [ฉาดะ, ฉาดกะ] ป. (ส. ปฺสาก) ก. หิว, อิดโรยด้วยการอดอาหาร. ฉาดกภัย ป. น. ภัยคือการอดอาหาร.

ฉาทนะ [ฉาทะนะ] ป. ส. น. เครื่องปิดกลุม, เครื่องกำบัง, หนัง; การซ่อน, การบัง.

ฉาน น. หน้าหนัง. ก. แกก, กระจาย. ว. สว่าง, กระจ่างแจ้ง. โบราณใช้เป็นสรรพนามแทน 'ฉัน' ก็มี เช่น ก็ฉาน.

ฉาบ น. เครื่องดีสำหรับตีกังหวะชนิดหนึ่ง. ก. ทา, เกลือก, เคลือบ, ไล้, เอาของทอดน้ำมันแล้วเกลือกน้ำตาล เช่น กล้วยฉาบ, มันฉาบ.

ฉาบฉวย ว. เอาไปโดยเร็ว, เอาไปโดยพลัน, ทำโดยเร็ว, ชั่วคราว. ฉาบเฉี่ยว ว. ว่องไว, รวดเร็ว, คล่องแคล่ว.

ฉาป ป. (ส. ศาว) น. ลูกสัตว์ร้าย เช่น เสือ, หมี, ยางหลูกเนื้อ ลูกนก ก็ใช้, และแผลงเป็น ชาป ก็มี.

ฉาย ๑ ส. น. กระจกเงาสำหรับส่อง (ราชาศัพท์เรียกว่าพระฉาย), เงา, ที่ร่ม, ความงาม. ว. ร่ม, ร่มเย็น.

ฉาย ๒ ก. ส่องแสงออกไป, สกใส; เกลี่ยให้เสมอ, กระจายให้เสมอ เช่น ฉายดิน (คันฉาย=เครื่องมือชนิดหนึ่งสำหรับส่งฝาง). ฉายเฉิด ว. งาม, สกใส.

ฉายา ป. ส. น. เงา, ร่มไม้, รูป; พระนางฉายาภริยาพระอาทิตย์ มารดาทาวพระเสาร์. ไทยใช้เป็นชื่อภิกษุซึ่งได้ตงขึ้นเป็นภาษามคธเมื่อเวลาบวช. ฉายาศนัย ส. น. 'ลูกพระนางฉายา' คือดาวพระเสาร์. ฉายาบถ ส. น. ทางช้างเผือก(The milky way). ฉายาภัสดา (ส. ฉายาภรฺตฺฤ) น. 'ผัวพระนางฉายา' คือพระอาทิตย์. ฉายามาน ส. น. เครื่องวัดเงา. ฉายามิตร ส. น. 'เพื่อนของเงา' คือร่ม. ฉายายนตร์ ส. น. นาฬิกาแดด.

ฉาว ว. ฮือ, เอิกเกริก, เกรียวกราว.

ฉ่า ว. ชุ่มชื่น.

ฉำฉา น. ชื่อไม้ต้นชนิดหนึ่ง เนื้ออ่อน ใช้ทำกีบรรทุของต่าง ๆ มาจากต่างประเทศ ไม้เหล่านี้โดยมากเป็นจำพวกไม้สน ทางพายพันธุ์ยูคาลิปตัส.

ฉิ่ม แฉะ ดู แฉะ, แฉะ.

ฉิ่ง น. เครื่องเคาะจังหวะเข้ากับเครื่องดนตรี. ว. คด, โกง; เก (สำหรับชนหรือขายใช้อย่างเดียวกับ ซิ่ง).

ฉิน ก. ดี, ดีเดียน. ว. คล้าย, เหมือน.

ฉินท์ ป. ก. ตัด, ขาด, ทำลาย; หยุด.

ฉินนะ ป. ส. ว. ด้วน, ขาด, ปรุ, ทะลุ, เว้า, แหว่ง, โหว่, หลุด, ซึ่งตัดผ่านแล้ว, ซึ่งแยกหรือแย่งแล้ว.

ฉิบ ว. เร็วนัก, เร็วพลัน; หายเงียบ. ฉิบหาย ก. สูญหมด, เสียหมด, หมดเร็ว, กระจัดกระจาย, ขึ้นชื่อ.

ฉิมพลี [—พะลี] ดู สิมพลี.

ฉิว ก. โกรธ. ว. เร็ว.

ฉี่ อ. เสียงสิ่งที่ร้อนเช่นถ่านไฟถูกน้ำ.

ฉีก ก. ทำให้ขาดจากกัน (เช่นเอามือฉีกผ้าหรือฉีกใบตอง), แยกออกจากกัน. ว. ซึ่งฉีกแล้ว.

ฉีด ก. ทำให้น้ำพุ่งไป, เดินหรือพุ่งไปตาม (เช่น โลหิตตามเส้น). ฉีดยา ก. เอาน้ำยาฉีดเข้าในร่างกาย.

ฉุ ว. ฟุ, ไม่แน่น, ลมแข่งให้รวม.

ฉุก ก. เกิดขึ้นโดยพลัน. ฉุกใจ ก. ทวนคิด, สะดุดใจ.

ฉุกเฉิน ว. ขับรุนันทันด่วน, ชุลมุนวุ่นวาย. ฉุกละหุก ก. สับสน, วุ่นวาย.

ฉุด ก. ดึง, กระชาก, สาก, เหนี่ยว, รั้ง.

ฉุน ก. โกรธ. ว. แรง, กล้า (ใช้พูดสำหรับยักษ์และรส). ฉุนเฉียว ก. โกรธจัด. ว. แรงจัด.

ฉุบ อ. เสียงเช่นเสียงเอาของเข็นแท่งกระแทกลงในรู หรือในของเหลวเช่นโคลน.

ฉุยฉาย น. เพลงร้องและท่ารำท่าหนึ่ง, ผู้แทียวลอยนวล, ผู้เดินกรีดกรายเที่ยวอวดรูปและเครื่องแต่งตัว. ก. กรีดกราย.

ฉู่ ว. โล่, พ้น (สำหรับประกอบกับสิ่งที่เหม็น). อ. เสียงแมลงวัน ซึ่งคุมสิ่งของอยู่มาก ๆ.

ฉู่ฉี่ น. ชื่อแกงด้วยอย่างหนึ่ง มีน้ำแกงข้น.

ฉูด ว. ไปโดยเร็ว.

ฉูดฉาด ว. สีฉาดตา, สีไม่อมกัน, สีจัดจ้า; ชักเก่ง, เห็นง่าย.

เฉ ว. ไม่ตรง, เอน, เอียง, เหไป.

เฉก ๑ ว. เช่น, เหมือน.

เฉก ๒ ป. ส. ว. ฉลาด, เฉียบแหลม.

เฉโก ว. อวดฉลาด, ฉลาดแกมโกง.

เฉ่ง จ. ก. ชำระสะสางเงินที่ใคเสียกัน.

เฉด ก. ขับไล่.

เฉท [เฉดหรือเฉทะ] ป. ส. น. การตัด, การฟัน, การฉีก, การเด็ด, การขาด.

เฉนียน [ฉะเหฺนียน] น. ผ้าน้ำ.

เฉพาะ [ฉะเพาะ] ก. เจาะจง, เพ่งตรง, ตรงตัว. ว. เผดิญ; แต่; จำกัด, เท่านั้น, เท่านั้น.

เฉย ก. นิ่ง, ไม่เอาใจใส่.

เฉลย [ฉะเหฺลย] ก. แก้ความ, พูดแก้, พูดคอย, คอยคำทักท้วง.

เฉลว [ฉะเหฺลว] น. เครื่องหมายทำด้วยตอกหักขัดกันเป็นมุม ๆ ตั้งแต่สามมุมขึ้นไปสำหรับปักปากหม้อยา และขึ้กเป็นเครื่องหมายของขายของ, ขึ้กยอกเขต.

เฉลา [ฉะเหฺลา] ว. สวย, งาม, เกลี้ยงเกลา, เพราพริ้ง.

เฉลิม [ฉะเหฺลิม] ก. ทำเสริม, เพิ่มเติม. ว. เลิศ, ยอก.

เฉลี่ย [ฉะเหฺลี่ย] ก. ถัว, เกลี่ยให้เสมอกัน, แบ่งส่วนให้เท่ากัน.

เฉลี่ยง [ฉะเหฺลี่ยง] น. รรเทียง, ชักว. เฉลี่ยง.

เฉลี่ยว [ฉะเหฺลี่ยว] ก. รู้เร็ว, เข้าใจอะไรได้เร็ว. ว. มีปัญญาไว. เฉลี่ยวใจ ก. หวนระลึกขึ้นได้.

เฉลี่ยว [ฉะเหฺวี่ยง] (ข. ว. ซ้าย). ว. เฉียง, ตะแคง, ทแยง.

เฉลียน [ฉะเหฺวียน] ดู ฉวักเฉวียน.

เฉอะแฉะ ว. เยอก, เปรอะเปื้อน.

เฉา ก. เหี่ยว. ว. โง่, ไม่รู้ทัน, โฉด; ฉงน; ไม่สดชื่น. เฉาโฉด ว. โง่.

เฉาะ ก. สับ, ผ่า, พื้นออกเฉพาะที่ต้องการ.

เฉิด ว. งาม, สง่าผ่าเผย. เฉิดฉัน, เฉิดฉิน ว. งามเพริศพริ้ง. เฉิดฉาย ว. งามผุดผาดสดใส. เฉิดโฉม ว. รูปร่างงาม.

เฉิบ ว. เชิบ, ช้า ๆ, เนิบ ๆ.

เฉี่ยง ว. ทแยง.

เฉียด ว. ใกล้, ชิด, เคียง, เกือบถูก, รวน.

เฉียบ ว. แหลมมาก, คมมาก.

เฉี่ยว ว. แรง, เก่ง. เฉี่ยวฉุน ว. ฉุนจัด, โกรธจัด.

เฉี่ยว ก. โฉบ (กิริยาของนกที่บินคว้าอาหาร).

เฉื่อน ก. เชือก, ตัก, เฉือ, แล่.

เฉื่อย ว. ช้า, เรื่อย ๆ, ไม่เร็วร้อน. เฉื่อยชา ว. เงื่องหงอย.

แฉ จ. ก. แผ่, แบ, กระจายออกไป, ตรวจดู.

แฉ่ อ. เสียงดังเช่นฝนตกน้อย ๆ หรือเอาลวดที่เผาไฟร้อนจัดจุ่มลงในน้ำ.

แฉก น. รัว, จัก, แยก; เรียกพัดยศพระราชาคณะมียอดแหลมและรีมเป็นจัก ๆ.

แฉ่ง ว. เยิกยาน.

แฉลบ [ฉะแหฺลบ] ก. เลี่ยง, หลีก, ไม่ไปโดยตรง, วิ่งเป็นทางไปขนานหลังน้ำ.

แฉลม [ฉะแหฺลม] ดู แชล่ม.

แฉละ [ฉะแหฺละ] ดู ชำแหละ.

แฉะ ก. เยิกชุ่ม. ว. ช้า, ไม่เร็วร้อน, เฉื่อยชา. แฉะแบะ ก. นั่งเฉื่อยชายืดยานๆ, เฉื่อยชา.

โฉ่ ว. เหม็นคลุ้ง.

โฉ่งฉ่าง อ. เสียงเช่นเสียงสิ่งของทองเหลืองกระทบกัน.

โฉงเฉง ว. แกรกระ, เกเร.

โฉด ว. โง่, เขลา, เฉาฉงน. โฉดเขลา,—เฉา ว. โง่เง่า.

โฉนด [ฉะโหฺนก] น. หนังสือคู่มือสำหรับฉีกรรมสิทธิ์ที่ดิน.

โฉบ ก. โผลงมาฉวยเอาสิ่งของไป, ฉวยเอาไป (ใช้พูดสำหรับนก).

โฉม น. รูปร่าง, ชวดทรง. โฉมฉาย ว. รูปงามสดใส. โฉมเฉลา,—เฉิด ว. รูปงามกลมกล่อม. โฉมตรู ว. รูปงาม. โฉมยง ว. รูปงามผึ่งผาย. โฉมศรี ว. รูปเยี่ยงสง่า.

โฉลก [ฉะโหฺลก] น. โชค, โอกาส; เวียกกระแนน เสี่ยงทายโชคดีร้ายแห่งสิ่งต่าง ๆ เช่น กระสุน ไม้ค้าน และไม้ตะพด ซึ่งมีตำรามีโฉลกตามชื่อ.

ไฉน [ฉะไหฺน] น. ขี้ เช่นปลิงไฉน=ลำขี้. ว. อย่างไร, ทำไม.

ไฉไล ว. งาม; เลิศ, เลิศ.

ช

ช พยัญชนะตัวที่สิบของพยัญชนะไทย.

ชก ก. ต่อยด้วยกำหมัด.

ชค [ชะคะ] ป. (ส. ชคตฺ) (แบบ) น. แผ่นดิน; คน, สัตว์. ว. เคลื่อนไหวได้. ชคสัตว์ น. สัตว์ทอาศัยแผ่นดิน. ชคัตตรัย ส. น. โลกสาม.

ชคดี [ชะคะดี] (ป. ส. ชคตี, ออกจาก ส. ชคตฺ ด้วยเหตุที่ทำให้เป็น สตรีลิงค์) น. สัตว์ตัวเมีย, นางโค; แผ่นดิน; มหาชน, มนุษยชาติ; โลก, จักรวาล. ชคดีภุช ส. น. 'ผู้บริโภคแผ่นดิน' คือ พระราชา.

ชคดี [ชะคะดี] ดู ชคดี.

ชคท—[ชะคด] คือ ชคัท ที่เข้าสมาสกับสระ, ดูคำแปล ที่ชคัท. ชคทัณฑ์ ส. น. 'ไข่โลก' คือ ลูกโลก, จักรวาล. ชคทันตก ส. น. 'ผู้ทำลายโลก' คือความตาย. ชคทันต์ ส. น. ที่สุดโลก.

ชคล [ชะคน] ส. น. เครื่องดินที่ทำให้มั่นเมา, เหล้า.

ชคัจ—[ชะคัก] คือ ชคัท ที่เข้าสนธิกับคำที่ขึ้นต้น จ ข้างหน้า. ดู ชคัท.

ชคัช—[ชะคัก] คือ ชคัท ที่เข้าสนธิกับคำที่ขึ้นต้น ช ฌ ข้างหน้า. ดู ชคัท.

ชคัต [ชะคัก] ส. น. ลม, อากาศ; มหาชน, มนุษยชาติ; สิ่งที่เคลื่อนไหวได้ หรือเป็นอยู่, คนและสัตว์, สัตว์ซึ่งตรงข้ามกับมนุษย์, มนุษย์; โลก เช่นโลกนี้; แผ่นดิน. (ศัพท์ที่ ๓ เป็นที่สุดเช่นศัพท์นี้, เมื่อเข้าสมาสกับศัพท์ที่ลงที่ที่มีพยัญชนะ จ ฉ อยู่หน้า, แผลง ต เป็น จ เช่น ชคัจจักษุ; กับศัพท์ที่มีพยัญชนะ ช ฌ อยู่หน้า, แผลง ต เป็น ช, เช่น ชคัชชีพ; กับศัพท์ที่มีพยัญชนะ ส และอักษรกลางนอกจาก ย และ ว อยู่หน้า, คงรูป ต; กับศัพท์ที่มีสระและอักษรต่ำ คือ ค ฆ ท ธ พ ภ ย ว อยู่หน้า, แผลง ต เป็น ท; กับศัพท์ที่มี น ม อยู่หน้า; แผลง ต เป็น น).

ชคัท—[ชะคัก] คือ ชคัต ที่สนธิกับคำที่มีสระหรือพวกอักษรต่ำ (เว้น น ม) ข้างหน้า. ดู ชคัต.

ชคัน—[ชะ—] คือ ชคัต ที่สนธิกับคำ น ม ข้างหน้า. ดู ชคัต.

ชง ก. กิริยาที่เอาใบชาหรือยาใส่ถ้วยแล้วเทน้ำร้อนลง, เอาน้ำร้อนแช่สิ่งของนั้นไว้ให้สิ่งของนั้นออก.

ชงโค น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งใบเหมือนใบสัมเสี้ยว ดอกแดง.

ชงฆ, ชงฆา ดู ชังฆะ.

ชงโลง น. เครื่องวิดน้ำชนิดหนึ่งรูปคล้ายเรือครึ่งท่อน มีด้ามถือผูกแขวนเข้ากับขาหยั่ง แล้วขยับด้ามพุ้ยน้ำเข้าออกตามต้องการ, 'โชงโลง' ก็ใช้; ปลาชนิดหนึ่งคล้ายปลากด.

ชฎา [ชะดา] (ป. ส. ชฎา) น. ผมที่เกล้าเป็นมวยสูงขึ้น (ตามที่นักพรตบางนิกายหรือพระฤๅษีประพฤติ หรือชนเหล่าอื่นประพฤติในเวลาไว้ทุกข์); มงกุฎหรือสิ่งสวมพอกพูนที่ทำยอดสูงที่โพรงใน เพื่อให้ส่วมชฎาลงมาพอดีศีรษะ, เมื่อสวม

แล้วฉลองยาก อย่างเดียวกับหมวกหญิงชาวยุโรป, เพราะฉะนั้นมงกุฎหรือลอมพอกส่วมแล้ว แม้ไปในที่เคารพแม้ถวายบังคมจึงหาถอดเครื่องส่วมนั้นไม่, มงกุฎหรือลอมพอกเช่นนั้น ไทยเราเลยเรียกว่าชฎา; ย่ากง.

ชฎาธาร น. ผู้ทรงไว้ซึ่งชฎา.

ชฎายุ [ชะกายุ] ส.น. ชื่อพญานกในเรื่องรามเกียรติ์ (ลูกท้าวรุณและนางเศฺยนี): ลูกแห่งครุฑ; น้องพญาสัมพาที (ที่เราเรียกว่า สัมพาที).

ชฎิล [ชะดิน] ส.น. ผู้มีผมมุ่นเป็นชฎา, นักพรตนิกายหนึ่งที่เรานิยมเรียกว่า ฤๅษี; พระศิวะ.

ชด ก. ทำให้ชุ่มชื้น, เจือจาน. ว. อ่อน, ช้อย, งอน. ชดช้อย ว. อ่อนช้อย, อ่อนไก้วง; งามกิริยาท่าทาง. ชดเชย ก. ทำให้ชุ่มชื้น, เจือจาน, เพิ่มเติม.

ชดุ [ชะ—] ส.น. ชิ้นครั่ง, กาว, ยางสน. ชดุการ์ ส.น. ครั่ง, ครั่งแกง.

ชดุกา [ชะ—] ป. ส. น. ค้างคาว.

ชน ๑ ก. ปะทะ, กระทบ, โถม, ยรรยง, ให้ต่อสู้กัน. ชนกระบือ ก. ให้ควายชนกัน. ชนไก่ ก. ให้ไก่ตีกัน. ชนงวบ ก. ยรรยงรอบ. ชนโค ก. ให้วัวชนกัน. ชนช้าง ก. ขี่ช้างรบกัน.

ชน ๒ ป. ส. น. คน. ชนเทพ ส. น. 'คนเทวดา' คือ พระราชา. ชนนาถ ส. น. 'ที่พึ่งของคน' คือ พระราชา ชนบท ป. ส. น. ภู ชนนาถ. ชนบท น. บ้านนอก. ชนปทาธิป ส. น. 'ผู้ครองประเทศ' คือ พระราชา. ชนปทิน ส. น. 'ผู้ครองประเทศ' คือ พระราชา ชนประวาท ส. น. 'คำกล่าวของคน' คือ คำลือ คำนินทา, คำโจษ. ชนมาร ส. น. 'ผู้ฆ่าคน' คือ โรคร้ายระยาก, เช่น โรคห่า ซึ่งเป็นพร้อม ๆ กันเกือบทุกคนในหมู่บ้าน. ชนราช ภู ชนนาถ. ชนวาท ภู ชนประวาท. ชนวาที ส. น. ผู้กล่าว, ผู้สื่อข่าว. ชนสมาคม ส. น. ฝูงมหาชน. ชนาเกียรณ์ ว. ลือไปด้วยมหาชน. ชนาจาร ส. น. ธรรมเนียมอันนิยมนิยมทั่วไป. ชนาธินาถ ส. น. พระวิษณุ. ภู ชนนาถ. ชนาธิป ภู ชนนาถ. ชนาปวาท ส. น. การติเตียนของคน, คำลือไม่ดี. ชนารณพ ส. น. ทะเลคน คือ พวกพ่อค้าเดินทาง (A caravan). ชนาศน์ ส. น. 'ผู้กินคน' คือ หมาใน. ชนาศัย ส. น. 'ที่พักของคน' คือ โรงข้าว แกง. ชเนนทร์ ภู ชนนาถ.

ชนก [ชะ—] ป. ส. น. 'ชายผู้ให้เกิด' คือ พ่อ; นามพญาแห่งแคว้นวิเทหะ หรือ กรุงมิถิลา (โอรสท้าวมิถิและยิตา ท้าวอุทาวสุ); นามพญาอีกองค์หนึ่งแห่งกรุงมิถิลา (โอรสท้าวหุรัสวโรมันและยิตานางสีดา). ชนกสุดา ส. น. 'ลูกหญิงท้าวชนก' คือ นางสีดา. ชนกาธิบดี ป. ส. น. พ้อผู้เป็นใหญ่ยิ่ง, ยิตาพระเจ้าแผ่นดิน, ใช้ว่า 'ชนกาธิราช' ก็ได้.

ชนกาธิบดี [ชะนะกาทิยอดี] ดู ใน ชนก.

ชนน [ชะนะนะ] ป. ส. น. ผู้ให้เกิด, การเกิด, การมาในภพ; ชีวิต. ชนนานตร ส. น. ภพอื่น, ชาติก่อน. ชนนี ป. ส. น. 'หญิงผู้ให้เกิด' คือ แม่, ค้างคาว.

ชนนี [ชนนะนี, หรือ ชะนะนี] ดู ใน ชนน.

ชนม [ชน หรือ ชนมะ] (ส. ชนฺมน) น. การเกิด, อายุ. ชนมพรรษา น. จวบที่เกิดมา, อายุ, เรานิยมกลมเป็นขันธา ก็มี.

ชนยิตา [ชะนะยิตา] (ส. ชนยิตฺฤ) น. พ่อ.

ชนยิตรี [ชะนะยิตฺรี] ส. น. แม่.

ชนวน [ชะ—] น. ชื่อหินชนิดหนึ่ง เนื้ออ่อน สีดำ ใช้ทำกระดานชนวนและดินสอ, กระดานเขียนหนังสือที่ทำด้วยหินชนวนหรือทำด้วยไม้ทาชิรัก แผ่นเล็ก ๆ เรียกว่า กระดานชนวน; ดินปืนที่ใช้จุดให้ไฟลุกเข้าไปถึงดินปืนข้างใน เรียกว่าดินชนวน ถ้าทำเป็นสาย เรียกว่า สายชนวน.

ชนะ [ชะ—] น. ชื่อกลองชนิดหนึ่ง รูปคล้ายกลองแขก แต่ตีด้วยไม้ ใช้ตีในการหลวง. ก. ทำให้เขาแพ้, สู้ได้.

ชนัก [ชะ—] น. ชื่อเครื่องแทงสัตว์ชนิดหนึ่ง ทำด้วยเหล็กแหลม ปลายเป็นรูปลูกศร มีด้ามยาว มีเชือกผูก เมื่อพุ่งไปถูกสัตว์แล้ว. ก. เหน็บ, ผูก.

ชนา— [ชะนา] ดู ใน ชน ๒.

ชนาง [ชะ—] น. เครื่องดักปลาแดงสัตว์น้ำ.

ชนี [ชะนี] ส. น. หญิง, เมีย. ชนิกรรดา ส. น. ผู้มาในภพใหม่. ชนิกาม ส. น. ผู้ยังรถณามีย.

ชนิกา [ชะนิกา] ป. ส. น. หญิงผู้ให้เกิด, แม่.

ชนิต [ชะ—] น. อย่าง, แผนก.

ชนิตา [ชะนิกา] (ส. ชนิตฺฤ) พ่อ.

ชนิต [ชะนิก] ป. ก. ให้เกิดแล้ว.

ชนิตร [ชะนิก] ส. น. ที่เกิด, ที่ตั้งตัน; บ้าน; พ่อแม่, พงศ์พันธุ์.

ชนินทร์ [ชะนิน] ดู ชเนนทร์ ใน ชน ๒.

ชนี [ชะนี] ส. น. แม่.

ชเนตติ์ [ชะเนดติ์] ป. (ส. ชนยิตฺริ) น. แม่.

ชปนะ [ชะปะนะ] ป. ส. น. การกระซิบ. ชปนมนตร์ ส. น. มนตร์กระซิบ.

ชบา [ชะ—] น. ต้นไม้จำพวกหนึ่งมีหลายอย่าง ดอกแดง และดอกขาว อีกอย่างหนึ่งใบต่าง ดอกเล็ก เรียก ชบาหนู.

ชปา [ชะ—] ป. ส. น. ดอกกุหลาย. กุหลาย. ชบา ก็ว่า.

ชม ก. สรรเสริญ, ยกย่อง, ดูด้วยความพอใจ. ชมเชย ก. ยกย่อง, สรรเสริญ, ประเล้าประโลม.

ชมดชม้อย [ชมมดชะมั้อย] ก. อายเหนียมอย่างยิ่งยิ่งอย่างยิ่งอย่าง.

ชมนาด [ชมมะ—] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง.

ชมบ [ชะมบ] น. ผ้าจำพวกหนึ่ง.

ชมพู ๑ (ป. ส. ชมฺพุ, ชมฺพู) น. ไม้หว้า, ไม้ชมพู่; ชื่อแม่น้ำ (ไหลออกจากเขาพระเมรุ, อันน้ำแห่งผลชมพู่ต้นใหญ่ขนานนั้น หลั่งออกมาทำให้เกิดเป็นแม่น้ำขึ้น). ชมพูทวีป ส. น. ชื่อทวีปท่ามกลางแห่งทวีปทั้ง ๗ ซึ่งประเทศอินเดียตั้งอยู่.

ชมพู ๒ ว. สีแดงปนขาวเรื่อ ม่วงเล็กน้อย.

ชมพู่ น. ชื่อไม้ต้นชนิดหนึ่งมีผลคล้ายผลน้ำดอกไม้.

ชมพูนุท น. ทองคำ (อันเกิดจากน้ำผลชมพู่ใหญ่ในโบราณคติของชาวอินเดีย).

ชมพูพาดบ่า น. ท่ารำท่าหนึ่งแห่งความชำนาญช้าง รำเมื่อนำช้างข้ามจากสถานที่แรกแล้ว.

ชมพูพาน น. ชื่อพญาลิงคน ๑ ใน ๑๘ มงกุฎ ในเรื่องรามเกียรติ์.

ชมรม น. ที่พัก, ที่ประชุม.

ชมเลาะ ก. ยุรายใช้ในความว่าทะเลาะ.

ชม้อย [ชะ—] ก. หลบตามัวมหน้าด้วยความอาย.

ชมา [ชะ—] ข. น. แมว.

ชม้าย [ชะ—] ก. ชำเลืองตาดู, ชายตาดู.

ชไม [ชะ—] ข. ว. ทั้งคู่, ทั้งสอง.

ชย, ชัย [ชะยะ, ไช] ป. ส. น. การชนะ; พระอาทิตย์; ธรชุน (โอรสของปาณฑุ); พระอินทร์. ชยโฆษ ส. น. เสียงให้แห่งการมีชัย. ชยชวัช ส. น. ธงชัย. ชยภูมิ ป. ส. น. พื้นที่อันมีชัย, ทำเลที่เหมาะ. ชยเภรี ส. น. กลองชนะ. ชยมงคล ส. น. มงคลคือความชนะ. ชยวาทย์ ส. น. เครื่องประโคมเอาชัย. ชยศัพท์ ส. น. เสียงให้เอาชัย. ชยสตมภ์ ส. น. หลักชัย. ชยสังข์ ส. น. สังข์เครื่องเป่าเอาชัย.

ชยัมบดี [ชะยำบอดี] ป. ส. น. เมียและผัว.

ชยา [ชะ—] ส. (ป. ชิยา) น. สายธนู, เส้นสักกโค้ง (แห่งวงกลม). ชยาการ ส. น. ผู้ทำสายธนู. ชยาบาศ ส. น. สายธนู. ชยามิติ ส. น. เรขาคณิต (geometry) วิชาคำนวณด้วยเส้น.

ชยุติ [ชะยุด] ส. น. ความสว่าง, แสง.

ชยุติมันต์, ชยุติมา [ชะยุดติมัน,—] (ส. ทฺยุติมตฺ) ดู ชุติมันต์.

ชโย [ชะ—] ป. ส. น. ความชนะ (คำเดียวกับ ชัย). ใช้ในไทยใช้เปล่งเสียงอวยชัย.

ชร [ชอนหรือชะระ] ดู ชรา.

ชรทึง [ชะระ—] น. แม่น้ำ.

ชรไม [ชะระ—] ว. ชไม, คู่.

ชรโลง [ชะระ—] ก. ชโลง, ชูง, พยุง, โยง.

ชรอกชรัง [ชะรอกชะรัง] ว. ชอกชอน, ชอกแชก.

ชรอ่ำ [ชะระ—] ว. ชอ่ำ, มืดมัว, มืดครึม.

ชรอ้อ [ชะระ—] ว. ชื่อ, มืดมัว, มืดคลุ้ม, ครึม, อัยแสง.

ชรอุ่ม [ชะระ—] ว. ชอุ่ม, มืดคลุ้ม, มืดมัว.

ชระงมไพร [ชะระงมไพร] น. ข้ากว้าง, ข้าใหญ่.

ชระดัด [ชะระ—] ก. กรีดนิ้ว, ดัดนิ้ว.

ชระเดียด [ชะระ—] ว. รายไป, ตรง, สูง, แน่นหนา, มากมาย.

ชระเดียดชระดัด [ชะระ—ชะระ—] ว. เกลือนกลน, คายกันไป.

ชระบอบ [ชะระ—] ก. ยอยช้า, เมื่อยล้า.

ชระบาบ [ชะระ—] ว. รายเรียบ, เสมอ.

ชระมัว [ชะระ—] น. ชมุกชมัว, ยังไม่สว่าง, เช้ามืดๆ, มืก.

ชระมุ่น [ชะระ—] ก. กลดกลุ้ม, มืดคลุ้ม, กลุ้มใจ.

ชระเมี่ยง [ชะระ—] ก. เอี่ยงคอดู, มอง.

ชระเมี่ยน [ชะระ—] ว. ใกล้, ชิด.

ชระลอ [ชะระ—] ดู ชะลอ.

ชระลอง,ชระล่อง [ชะระ—] ข. น. ทางล่อง, ชอกเขา, ลำธาร.

ชระลัด [ชะระ—] น. ทางลัดไปได้.

ชระลุ [ชะระ—] ก. ปรุ, สลัก, ฉลุ.

ชระแลง [ชะระ—] ดู ชะแลง.

ชระอับ [ชะระ—] ว. มืดมัว, มืดคลุ้ม.

ชระเอม [ชะระ—] ว. ร่มเย็น.

ชรัด [ชะรัด] ก. โยราณใช้ในความว่า ชัด.

ชรัว [ชะรัว] น. ชอกเขา, หุบเขา.

ชรา [ชะ—] ป. ส. น. ความแก่, ความชำรุด, ความทรุดโทรม, ความคร่ำคร่า, อายุแก่.

ชราบ [ชะราบ] ก. โยราณใช้ในความว่าทราย.

ชราบชรับ [ชะราบชะรับ] ก. อายหรือขัดอาย.

ชรายุ [ชะ—] ส. (ป. ชลาพุ) น. ครายงู, รกหุ้มตัวเด็กในครรภ์, มดลูก. ดู ชลาพุ ด้วย.

ชรุก [ชะรุก] ก. ชุก, แยง, แทรก, เอาของไปแอบแฝงไว้.

ชรุบ [ชะรุบ] ก. โยราณใช้ในความว่า ชุบ.

ชล [ชนหริชชนละ] ป. ส. น. น้ำ. ชลจร น. ทางน้ำ, สัตว์น้ำ. ชลจันทร์ น. น้ำจันทร์. ชลชาติ น. น้ำ. ชลธร ส. น. ผู้ทรงไว้ซึ่งน้ำ คือ เมฆฝน, ทะเล. ชลธาร ส. น. ชลภูเขา: เรานำมาใช้หมายความว่า แม่น้ำ, ลำคลอง, ร่องน้ำ, ทะเลสาบ. ชลธารา ส. น. สายน้ำ, กระแสน้ำ. ชลธิ ส. น. (เรานิยมเขียนเป็น ชลธี) ทรัพย์น้ำไว้ คือ ทะเลสาบ, ทะเล. ชลนัยน์ น. เราประกอบขึ้นใช้ให้หมายความว่า น้ำตา. ชลนา มาจาก ชลนัยน์. ชลนิธิ ส. น. 'คลังน้ำ' คือ ทะเล. ชลเนตร น. ดู ชลนัยน์. ชลประลัย ส. น. การประลัยเพราะน้ำ, น้ำท่วมใหญ่, น้ำท่วมโลกก็เรียก. ชลพิพาล ส. น. 'แมวน้ำ' คือ สัตว์น้ำก. ชลพินทุ ส. น. หยาดน้ำ. ชลมนเทียร ส. น. ห้องลายน้ำคือสุย. ชลมานุษ ส. น. เงือก. ชลมารค ส. น. ทางน้ำไหล; เราใช้หมายความว่า ทางน้ำ (คู่กับ สถลมารค=ทางบก). ชลยนตร์ ส. น. นาฬิกาน้ำ; เครื่องสูบน้ำ. ชลยาตรา ส. น. การเดินทางทะเล. ชลยาน ส. น. 'พาหนะน้ำ' คือ เรือ. ชลรส ส. น. เกลือทะเล. ชลรากษส ส. น. ผีเสื้อน้ำ, ชื่อยักษ์คนหนึ่ง (แม่ของพวกนาค, ผู้ยื้อแย่งกันมิให้หนุมานข้ามช่องแคบระหว่างยกกับเกาะลังกา โดยพยายามกลืนหนุมานเข้าไปเสีย. หนุมานนึกผิดว่าให้ลืมเท่าปลายนิ้วแม่มือออกมาทางหูขวาได้; รามเกียรติ์ เรียกว่า นางผีเสื้อสมุทร). ชลสุกร, —ศูกร ส. น. 'หมูน้ำ' คือ ระมะเข้. ชลหาร ส. น. ผู้หาย้ำ. ชลากร ส. น. ภูเขา, น้ำ. ชลามัตร ส. น. กระป๋องน้ำ, ถังน้ำ. ชลายุกา ส. น. ปลิง. ชลาลัย ป. ส. น. ทะเล, แม่น้ำ. ชลาวตาร ส. น. ท่าเรือ.

ชลาศัย ส. น. บ่อ, สระ, ทะเล; ปลา. ว. ซึ่งนอนในน้ำ; โง่. ชโลทร ส. น. 'ท้องน้ำ' คือ โรคท้องมาน; เราใช้หมายความว่า แม่น้ำ, ทะเล, หัวงน้ำ แต่เขียนเป็น ชโลธร ซึ่งไม่มีกฎอะไรที่ยอมให้เขียนเช่นนั้นได้. ชโลบล ส. น. 'ก้อนน้ำ' คือ ลูกเห็บ.

ชลาพุช, ชลามพุช [ชะลาพุด, ชะลามพุด] ป. (ส. ชรายุช) น. สัตว์ที่เกิดในครรภ์.

ชลูกา [ชะ—] ป. ส. น. ปลิง. ชัลลูกา ก็ใช้.

ชเล [ชะ—] ส. น. ในน้ำ. ชเลจร ส. น. ผู้อยู่ในน้ำ, สัตว์น้ำ, ปลา.

ชโลทร [ชะโลทอน] น. แม่น้ำ, ทะเล, หัวงน้ำ, ท้องน้ำ. (ป. ชล + อุทร).

ชโลม [ชะ—] ก. ทำให้เปียกชุ่ม, ลูบไล้ให้เปียกชุ่ม.

ชว [ชะวะ, แต่เรามักจะเขียนตามเสียงอ่านซึ่งสะกดด้วย ว ในภาษาเดิมเป็นเชาว์] ป. ส. (แผง) น. ความเร็ว, ความไว, ความแล่น, ความเชี่ยว. ว. ไว, เชี่ยว, เร็ว. ชวกรรม, ชวการ, ชวกิจ น. 'การเร็ว' คือโทรเลข. ชวดุรงค์ ส. น. ม้าเร็ว, ม้าสำหรับส่งข่าวด่วน, ม้าใช้ก็เรียก. ชวยุกต์ ส. ว. ประกอบด้วยความเร็ว. ชวเลข ป. ส. น. วิธีเขียนด้วยเครื่องหมายแทนตัวอักษรได้โดยเร็ว. ชวาธึก ส. ว. ซึ่งเร็วยิ่ง. ชวานิล ส. น. 'ลมเร็ว' คือพายุใหญ่, พายุกล้า. ชวาศวะ ดู ชวดุรงค์. ชวาศวบาล ส. น. ม้าใช้, คนเดินข่าวด่วน. ชวรถ ส. น. รถด่วน.

ช่วง น. ตอน, ระยะ. ว. สว่าง, รุ่งโรจน์. ช่วงชัย น. การเล่นชนิดหนึ่งแข่งขันกันเป็นพวก. ช่วงชิง ก. แย่งเอาไป. ช่วงใช้ ดู ใช้. ช่วงบาท น. 'ระยะเท้า' หมายความว่าผู้อยู่ใกล้เท้า คือ ผู้รับใช้.

ชวด น. หนู, ชื่อปีที่ ๑ ใน ๑๒ นักษัตร. ก. อด, ไม่ได้.

ชวน ๑ ก. พูดชักนำ, นำ.

ชวน ๒ [ชะวะนะ] ป. ส. น. น้ำหรือน้ำตา. ว. เร็ว, เชี่ยว, ไว.

ชวย (จ. ลมพัก) เราใช้เหมือนโชย ดู โชย.

ช่วย ก. ทำให้ผู้อื่นสำเร็จความประสงค์. ให้ผู้อื่นได้ความสะดวก, อุดหนุน, บำรุง.

ชวร [ชะวะระ หรือ ชวน] ส. (ป. ชร) น. ไข้, ความไข้. ก. เป็นไข้, ป่วย.

ชวลิต [ชะวะลิด] ส. (ป. ชลิต) ว. รุ่งเรือง, รุ่งโรจน์, สว่าง. ชวลิตจักษุ, ชวลิตนัยน์, ชวลิตเนตร ส. น. ผู้มีตาอันลุกแดง, ผู้ถูกด้วยความโกรธรัก.

ชวา [ชะ—] น. ชื่อชนชาวเกาะชื่อชวา; ชื่อข้าวชนิดหนึ่ง เรียกว่า ข้าวชวา.

ชวาล [ชะวาน] ส. (ป. ชาล) น. ความรุ่งเรือง, เปลวไฟ, โคมไฟ, สว่าง. ว. ซึ่งลุกโพลง, สว่างโพลง.

ชวาลา [ชะวาลา] ส. น. ดู ชวาล. ชื่อตะเกียงชนิดหนึ่ง มีพวยสำหรับใส่ไส้. ชวาลาชวัช ส. น. ผู้มีเปลวเป็นเครื่องหมาย คือ ไฟ.

ช่อ น. กลุ่ม, พวง. ก. ชักรอก. ช่อฟ้า น. ชื่อตันไม้ทำวางอยู่บนใบระกา รูปเหมือนหัวนาคชูขึ้นเบื้องบน.

ชอกช้ำ ดู ช้ำ.

ช็อกโกเลต อ. น. ชื่อขนมชนิดหนึ่ง ทำด้วยผลเมล็ดโกโก้.

ชอง น. คนจำพวกหนึ่งคล้ายพวกข่า มีอยู่มากตอนเหนือจังหวัดจันทบุรี

ช่อง น. รู, ปล่อง, โอกาส, ทาง.

ช้อง น. ผมสำหรับต่อผมแซมให้ใหญ่และยาว. ช้องนาง น. ชื่อตันไม้ชนิดหนึ่ง. ช้องนางคลี่ น. ตันไม้ชนิดหนึ่งขึ้นอยู่ตามตันไม้อื่น. ช้องแมว น. ตันไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยาได้.

ชองระอา น. ไม้จำพวกว่าน มีรสเย็น เป็นยาถอนพิษแก้เมื่อเมา.

ชอน ก. ไช, เจาะ, ไช, ชุดให้เป็นรูเข้าไปโดยไม่ตรง. ว. คดเคี้ยว, ไม่ตรง (ใช้สำหรับช่อง หรือ ทาง).

ช่อน น. ชื่อปลาน้ำจืดคล้ายปลาชะโด.

ช้อน น. ชื่อภาชนะสำหรับตักของกินชนิดหนึ่ง; เครื่องมือสำหรับตักปลา. ก. ตักขึ้น. ช้อนหอย น. ชื่อนกชนิดหนึ่ง. นกถ้อนหอยก็เรียก.

ชอบ ก. ถูกต้อง, พอใจ, รักใคร่. ชอบกล ว. ต้องด้วยชั้นเชิง, เข้าที. ชอบใจ ก. ถูกใจ, ถึงใจ, ยินดี, พอใจ, อยากได้. ชอบด้วย ว. ถูกต้องตาม, คล้อยตาม. ชอบธรรม น. ความถูกต้องตามธรรม. ชอบพอ ก. รักใคร่กัน, เป็นที่ถูกใจกัน.

ชอม ก. จ่อม, จม.

ช้อย ว. งอนขึ้น. ช้อยชด ว. อ่อนไปทั้งตัว, งามกิริยาท่าทาง. ช้อยนางรำ น. ชื่อตันไม้ชนิดเล็ก ใบกระดิกอยู่เสมอ.

ชอล์ก [ชอก] อ. น. ชาตุหินปูนสีขาว ทำเป็นแท่งใช้เขียนกระดานดำ.

ชอ่ำ [ชะ—] ว. มืดมัว, มืดครึม.

ชออ [ชะ—] ว. ชัด, มืดมัว, มืดคลุ้ม, ขมุกขมัว.

ชอุ่ม [ชะ—] ว. มืดคลุ้ม, มืดมัว.

ชะ ก. ชำระ, ล้าง. อ. เป็นคำปล่อยเสียงเมื่อเวลาโกรธหรือชอบใจ.

ชะคราม [—คฺราม] น. ผักชนิดหนึ่ง เกิดในที่ใกล้น้ำเค็ม ใบเป็นฝอย.

ชะง่อน น. ก้อนหินที่เป็นปุ่มเป็นย้อยอยู่ตามเขา.

ชะงัก ก. หยุดทันที.

ชะงัด ว. แม่นยำ, ขลัง, แน่, ได้ที่ๆ.

ชะงาบ ว. อ้าปากกว้าย ๆ ด้วยอาการชัก.

ชะง้ำ ว. สูงและยื่นง้ำออกมา.

ชะงุ้ม ว. เป็นพิงุ้มงอมา.

ชะเง้อ ก. ชูคอขึ้น.

ชะเงอม ว. ยื่นออกจากที่สูง.

ชะแง้ ก. แหงนหน้าดู.

ชะโงก ก. โผล่หน้าออกไปดู, ยื่นออกไป. ชะโงกผา น. หินซึ่งยื่นออกไปจากหน้าผา.

ชะฉ่า ว. เสียงลูกคู่ที่รับเพลงปรบไก่.

ชะช่อง ดู ช่อง.

ชะชัด ดู ชัด.

ชะตีชะรอย (ปาก) ก. เผื่อว่า

ชะโด น. ชื่อปลาน้ำจืดชนิดหนึ่ง มีเกล็ด ตัวกลมคล้ายปลาช่อน แต่มีลาย โดยมากตัวโตกว่าปลาช่อน. ชะโดตีนปลง ก. คำสัพยอกสำหรับเรียกศีรษะล้านชนิดหนึ่งซึ่งเทียบการกระทำของปลาชะโดเวลาจะไข่ไปกัดไข่ข้าวหรือหญ้ามาทำเป็นวงล้อมไข่ไว้.

ชะตา น. เวลาที่เป็นกำเนิดของคนและของสิ่งสำคัญที่เกี่ยวกับเวลาเช่นนั้น; รูปวงกลมแบ่งเป็น ๑๒ ราศี ที่ไหรผูกขึ้น เรียกว่า ดวงชะตา, โดยปริยายหมายถึงลักษณะที่ปรากฏของบุคคล เช่นพูดกล่าวว่า ผู้นี้ถูกชะตา.

ชะต้า อ. คำปล่อยเสียงเมื่อเวลาโกรธหรือชอบใจ.

ชะนี น. สัตว์ป่าชนิดหนึ่ง คล้ายลิง แต่ไม่มีหาง แขนยาว ขนเป็นปุย.

ชะนุง น. ไม้สำหรับขึงเช็ดก้นให้ตึงใช้แปรงหวี.

ชะเนาะ น. ไม้สำหรับขันติดเชือกผูกให้แน่น.

ชะพลู [—พูน] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใบเหมือนใบพลู ต้นและใบมีรสเผ็ด. ช้าพลู ก็เรียก.

ชะมด น. ชื่อสัตว์สี่เท้าชนิดหนึ่ง หน้ายาว ปากเสี้ยม; เรียกเครื่องหอม ๒ อย่าง อย่างหนึ่งได้จากลูกอัณฑะชะมด ซึ่งเช็ดไว้ตามซี่กรง เรียก ชะมดเช็ด อีกอย่างหนึ่งมาจากเมืองจีน เรียกว่า ชะมดเชียง มีกลิ่นหอม; ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง; ชะมะกรูดชนิดหนึ่ง; ชื่อชมนาดชนิดหนึ่ง.

ชะมบ น. ผ้าพวกหนึ่ง.

ชะแม่ น. เจ้าของ, หัวหน้าโขลน.

ชะรอย ว. เห็นจะ, ทีจะ, ท่าจะ, บางที.

ชะลอ ก. พยุงไว้, พยุงไป, ประคองไว้.

ชะลอม น. เครื่องสานชนิดหนึ่ง สานด้วยตอกเป็นตาห่าง ๆ สำหรับใส่สิ่งของ.

ชะล่า น. ชื่อเรือชนิดหนึ่ง. ว. กล้าล่วงเกิน, กำเริบ.

ชะลูด น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง เปลือกหอม ใช้ทำยาได้. ก. ลงทอง, ทองเกิน (สำหรับช้าง). ว. เรียวยาวขึ้นไป.

ชะเลง น. ชื่อเครื่องจักปลาชนิดหนึ่งคล้ายชนาง.

ชะเลย ก. ชะล่า, เลินเล่อ.

ชะแลง น. เหล็กมีปลายแยนสำหรับขังสิ่งของหรือขุดดิน.

ชะวาก น. ช่องกว้าง, ช่องที่ลงเข้าไป.

ชะอม น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งมีหนามใบเล็ก ๆ คล้ายส้มป่อย.

ชะอ้อน ก. สำรอย. ว. แน่งน้อย, รูปร่างเล็กยาง. ฉะอ้อน ก็ใช้.

ชะเอม (ข. เฌอเอม) น. ชื่อไม้เถาชนิดหนึ่งมีรสหวาน ใช้ทำยา.

ชะโอน น. ชื่อปลาชนิดหนึ่ง.

ชัก ก. ฉุด, ลาก, เหนี่ยว, รั้ง, ชวน, นำ, อาการของคนหรือสัตว์ที่เส้นกระตุกแล้วเวลาเจ็บหรือจวนตาย. ชักโครก [—โคฺรก] น. ที่ถ่ายอุจจาระมีน้ำล้างโดยชักสายให้น้ำไหลมาล้างไล่เอง. ชักจูง น. แนะนำ, พาให้ไปในทางที่ดีหรือชั่ว. ชักชวน ก. ชวน, พูดแนะนำ. ชักนำ ก. แนะนำ, นำให้รู้จักกัน. ชักเย่อ [ชักกะเย่อ] น. ชื่อการเล่นอย่างหนึ่ง ซึ่งต่างรั้งเชือกกัน. ก. ดึง, รั้ง. ชักหน้าไม่ถึงหลัง ก. ทำมาหาได้ไม่พอปากพอท้อง. ว. อัตคัด, ขัดสน.

ชัง ก. เกลียด, ไม่ชอบ.

ชั่ง น. มาตรานับไทยจำนวน ๘๐ ยาก, ชื่อมาตราสำหรับกำหนดน้ำหนัก เท่ากับน้ำหนักเงิน ๘๐ ยาก, แต่ชั่งจีนหนัก ๘๐ ยาก. ก. สอบน้ำหนัก, คำนวณน้ำหนัก. ชั่งใจ ก. ทำใจให้แน่, ตัดสินใจ, กำหนดใจ. ชั่งหลวง น. ชื่อมาตราชั่งตามแบบราชการมีอัตราเท่ากับหกร้อยกรัม อักษรย่อว่า ช.

ชังน ป. ส. (แขย) น. ชงฆ์, แข้ง. ชังฆมาร ส. น. การทำด้วยแข้ง คือ การวิ่งเร็ว; ผู้วิ่ง, ม้าเร็ว. ชังฆมาตราณ ส. น. เครื่องกันแข้ง, สนับแข้ง, ผ้าพันแข้ง.

ชัชวาล [ชัดชะวาน] ส. (ป. ชชฺวาล) ว. สว่าง, รุ่งเรือง, โพลงขึ้น.

ชัฏ ป. น. ป่าทึบ, ป่ารก, เชิง.

ชัด, ชัดเจน ว. กระจ่าง, แน่มแน้, เห็นถนัด, ถูกต้องแน่นอน.

ชัน น. ยางไม้สำหรับยาเรือ; ชื่อขนมชนิดหนึ่งสำหรับย้อมผ้า. ก. ตั้ง, ลุก เช่น ขนชัน. ว. สูงตรงขึ้น, ไม่ลาด. ชันคอ ก. ตั้งคอให้ตรง, เช่น อาการ ของ เด็กเมื่อ อายุ ๓—๔ เดือนก็ตั้งคอขึ้นได้เอง.

ชั้น น. ที่สำหรับวางของอย่างหนึ่งมีพื้นซ้อนกันคล้ายตู้ แต่ไม่มีบานบิด, ระยะที่ซ้อนกัน, พื้น, ขั้น, ลำดับ. ชั้นเชิง น. เล่ห์กลที่ซ้อนกัน, ท่าทาง, ท่วงที, อุบาย. ชั้นฉาย น. การนับเวลาในครั้งโบราณด้วยกำหนดเงาแดด.

ชันกาด [ชันนะ—] น. ชื่อกุ้งชนิดหนึ่ง. กุ้งใน กุ้ง; ชื่อหญ้าชนิดหนึ่ง.

ชันตุ ป. ส. น. สัตว์เกิด, สัตว์, คน; ต้นไม้. ชันตุรส ส. น. น้ำของแมลง คือน้ำครั่งแดง.

ชันนะตุ น. ชื่อโรคชนิดหนึ่งขนเป็นเม็ดที่หัว.

ชันโรง [ชันนะ—] น. แมลงชนิดหนึ่ง ตัวดำ ๆ เล็ก ๆ มีปีกบินได้ทำรังในไม้และในดิน รังเหนียว ในรังมีน้ำหวาน.

ชันษา [ชันนะ—] น. อายุ (ย่อมาจากชนมพรรษา).

ชันสูตร [ชันนะสูก] ก. ตรวจตรา, สอบสวนโดยเหตุผล.

ชัย [ไช] ป. ส. น. การชนะ. ชัยบาน น. เครื่องถือในการมีชัย. ชัยพฤกษ์ น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ในจำพวกคูน; ชื่อลายชนิดหนึ่ง. ชัยภูมิ น. พื้นที่อันมีชัย, โดยปริยายหมายความว่า ทำเลที่เหมาะ. ชัยเภรี น. ชื่อกลองที่มีชัย. ชัยศรี น. ความสง่าผ่าเผยด้วยความชนะ, ใช้ประกอบกับชื่อต่าง ๆ ที่ถือว่าเป็นมงคล เช่น ขรรค์ชัยศรี นครชัยศรี พิมานชัยศรี.

ชัลลุกา น. ปลิง.

ชั่ว น. กอน, ระยะ, รุ่น. ว. ไม่ดี, เลว, เสีย. ย. ตลอด. สัน. ชั่วกัป,—กัลป์ ว. ตลอดกัป์, นมนาน, นานเกินกำหนด. ชั่วคราว ว. ตลอดเวลาคราวหนึ่ง ๆ, เฉพาะเวลาหนึ่ง ๆ. ชั่วโคตร น. ชั้นญาติ คือ ชั้นทวด, ปู่, พ่อ, ตัวเรา, ลูก, หลาน, เหลน, เรียกว่า ๗ ชั่วโคตร. ว. ตลอดกระกูล. ชั่วช้า ว. ชั่วมาก, เลวทราม. ชั่วนาตาปี ว. 'ตลอดทำนาครั้งหนึ่ง' (คาบี่เข็นสร้อยคำ) หมายความว่า นาน. ชั่วปีชั่วชาติ ว. 'ตลอดปี ตลอดชาติ' หมายความว่า ตลอดไปนานมาก. ชั่วพ่อชั่วแม่ น. ชั้นพ่อชั้นแม่. ชั่วโมง น. ระยะเวลาโมงหนึ่งหรือหนึ่งหน, ตลอดเวลานาฬิกาหนึ่ง (๖๐ นาที). ชั่วลูกชั่วหลาน ว. ตลอดไปถึงลูกหลาน. ชั่วแล่น น. ระยะเวลาที่เข็นไปพักหนึ่ง.

ชั้ว น. ที่สำหรับวางตั้งของ รูปคล้ายตู้ แต่ใช้กระดานข้างตลอดลงไปเป็นแผ่น.

ชั้วชม ก. ชื่นชม, รื่นรมย์, ชมชั้ว ก. ว.

ชา น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ใบชงน้ำร้อน; ชื่อเรือโบราณชนิดหนึ่ง. ก. รู้สึกคล้ายเป็นเหน็บในกายตัว, เรียกปลาที่เกือบจะตายอยู่แล้ว ว่า ปลาชา. ว. ช้า.

ช้า น. ชื่อเพลงในยทละคร เรียกว่า เพลงช้า. ว. นาน, ไม่เร็ว, ไม่ไว, ค่อย ๆ; ชั่ว, เลว เช่น ต่ำช้า. ช้าควญ น. ชื่อเพลงในยทละคร. ช้านางนอน น. ท่าละครท่าหนึ่ง.

ช้าบ น. ชื่อเพลง.

ชาคร [—คะระ] ป. ส. น. ความเพียร; ความคนอยู่.

ชาครึต [—คฺริด] ป. ว. ซึ่งคนแล้ว, ซึ่งคนอยู่, ซึ่งระวังอยู่.

ชาคริยานุโยค [—คะริยานุโยก] น. การประกอบความเพียรเพื่อจะชำระใจให้หมดจด, ไม่เห็นแก่นอนมากนัก.

ช่าง น. ผู้ฉลาดชำนาญด้วยการมือ, คนผู้ทำ, คนผู้เข้าใจทำ, ผู้ชำนาญ, เป็นคำใช้นำหน้าคำประสม แปลว่า ทำเลียงชีพในการนั้น ๆ หรือชอบทำการเช่นนั้นอยู่ ๆ เช่น ช่างทอง—ผู้ทำเลี้ยงชีพในการทำทอง, ช่างยุ่น—ผู้ชอบยุ่นอยู่ ๆ เป็นต้น. ก. ปล่อย, วางธุระ, ทำนา เช่น ช่างเถิด—ทำนาเถิด. ช่างกระไร ว. เป็นคำคิเคียน, หมายความว่า ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น.

ช้าง น. สัตว์สี่เท้าชนิดหนึ่ง ตัวโตกว่าสัตว์สี่เท้าทั่วป่า มีงวงและงา กินหญ้าและใบไม้เป็นอาหาร. ช้างจำนำ น. ช้างที่นั่ง. ช้างทำลายโรง น. ท่าละครท่าหนึ่ง. ช้างนรการ น. ช้างสี่คอ. ช้างน้าว น. ชื่อต้นไม้ข่าชนิดหนึ่ง ใช้ทำยาได้, ต้นกระแตะ ก็เรียก. ช้างน้ำ น. สัตว์ประดิษฐ์ชนิดหนึ่ง มีรูปร่างเหมือนช้าง มีงวงและงาคล้ายช้าง หางเป็นปลา. ช้างประสานงา น. ท่าละครท่าหนึ่ง, ชื่อเพลงยทหนึ่ง, ชื่อกลยทชนิดหนึ่ง. ช้างผะชด น. ช้างต่อ. ช้างร้อง น. ชื่อดอกไม้ไฟชนิดหนึ่ง จุดมีเสียงดังเหมือนเสียงช้าง. ช้างสะบัดหญ้า น. ท่าละครท่าหนึ่ง.

ช้าช่อน ว. งาม.

ชาญ (ป. ชญฺ) ว. ชำนาญ, รู้, ว่องไว, คล่องแคล่ว.

ชาด น. ชื่อของอย่างหนึ่งสีแดงสด เป็นผงก็มี เป็นก้อนก็มี ใช้ทำยาและ ประสมกับน้ำมัน สำหรับประทับตราและทาสิ่งของ. ว. สีแดงสด. ชาดหรคุณ น. ชาดประสมกับปรอทและกำมะถัน เพื่อจะให้ชาดจับแน่นกับเนื้อทองคำกะไหล่ และเพื่อจะให้สุก.

ชาดก [—กก] (ป. ส. ชาตก) น. เรื่องของพระพุทธเจ้าทรงมาในชาติก่อน ๆ, เป็นชื่อของพุทธศาสนาส่วนหนึ่งในเก้าส่วนที่เรียก นวังคสัตถุศาสน์.

ชาต (ชาต หรือ ชาตะ) ป. ส. ว. ซึ่งเกิดแล้ว, ซึ่งเกิดขึ้น, ซึ่งเป็นมา, ซึ่งเจริญขึ้น, ซึ่งปรากฏ, ซึ่งมาเป็น, ซึ่งมี. ชาตกรรม ส. น. การพิธีทำในวันเกิด. ชาตบุตร ส. น. ผู้มีบุตรแล้ว. ชาตพุทธิ ส. น. ผู้มีปัญญา, ปราชญ์. ชาตรูป ป. ส. น. ทอง. ว. งาม, สุกใส, เป็นทอง. ชาตวิทยา ส. น. วิชาว่าด้วยสิ่งที่เกิดขึ้น.

ชาตก [—ตะกะ] ดู ชาดก.

ชาตบุษย์ [ชาดตะบุด] น. ชื่อบัวชนิดหนึ่ง.

ชาตรี ๑ [—ตฺรี] น. ชื่อละครเล่นอย่างแบบไทยใต้.

ชาตรี ๒ [—ตฺรี] (ส. กฺษตฺริย; ภาษาชินดี ว่า ฉตฺรี) น. นักรบ.

ชาตา น. เวลาที่เป็นกำเนิดของคนและของสิ่งสำคัญที่เกี่ยวกับเวลานั้น.

ชาติ [ชาด หรือ ชาดี] ป. ส. น. เวลาเกิด, การเป็นขึ้นมา, การเอากำเนิดใหม่; พวก, ตระกูล, ครั, เหล่า, กำเนิด, ชนิด, จำพวก, ชั้น, หมู่. ไทยใช้ว่าประเภทคนพวกหนึ่ง ๆ เช่น ไทย จีน เขมร เป็นต้น. ชาติธรรม ส. น. ตระกูล, หน้าที่ของ ตระกูล. ว. มีความเกิดเป็นธรรมดา. ชาติพราหมณ์ ส. น. พราหมณ์โดยกำเนิด.

ชาน น. ของเป็นกาก, เป็นเถน; พื้นเรือน นอกชายคา ก็เรียกว่า นอกชาน, ที่นอกรั้วหรือออกไป เช่น ชานกำแพง,

ชามชาลา.

ชานกี [—นะกี] ส. น. หญิงผู้ลูกแห่งท้าวชนก คือนางสีดา.

ชานบท [—นะยด] ป. ส. น. ชาวชนบท, ชาวทับเมือง.

ชานุ ป. ส. น. เข่า; ชันนุ หรือ ชันนุกะ ก็ใช้. ชานุมณฑล ป. ส. น. ลูกสะบ้าหัวเข่า, กลมเข่า. ชานุสนธิ ส. น. หัวเข่า.

ช้าแบ้น น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง คล้ายมะเขือพวง รสเมา ใช้ทำยา แก้พิษไข้ ผลกินดาย.

ช้าพลู [—พฺลู] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใบเหมือนใบพลู ต้นและใบมีรสเผ็ด เรียกชะพลู ก็มี.

ชาม น. ชื่อภาชนะสำหรับใส่อาหาร กินพวกหนึ่ง เรียกชื่อต่าง ๆ กัน เช่น ชามกะลา ชามปากโปล่ ชาม.

ชามพูนท [—นท] ส. น. สังข์ทมาจากแม่น้ำชมพู คือ ทอง.

ชามภูวราช [—วะราด] น. คือ ชมพูพานในรามเกียรติ์เป็นพญาวานรเข้ากรุงชมพู.

ชามา ส. น. ลูกหญิง.

ชามาดร,ชามาดา [—ดอน—] (ป. ชามาตุ; ส. ชามาตฤ) น. ลูกเขย.

ชาย ๑ น. เพศคนฝ่ายข้างเป็นผัว, ตรงข้ามกับหญิง. ชายชู้ น. ชายที่ลักลอยประเวณีเมียเขา.

ชาย ๒ น. ที่สุด, ริม, ข้าง. ก. ย่าย. ชายกระเบน น. ชายผ้าที่ม้วนแล้วเหน็บข้างหลัง. ชายคา ก. ที่สุดหลังคาข้างล่างที่น้ำตก. ชายแครง น. ผ้าห้อยทับหน้าชาข้างสองข้าง (เครื่องแต่งกาย). ชายธง น. มีคมมีรูปเหมือนชายธงสำหรับใช้แทง; ชื่อธงชนิดหนึ่ง หัวเล็ก คอยาวเล็ก ตอนกลางตัวค่อนไปข้างหางใหญ่ หางคล้ายหางปลา สีตามตัวมักเป็นสีเทาหรือดำเป็นปล้อง ยางตัวมีปล้องพาดไปถึงท้องด้วย. ชายผ้าสีดา น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งในตำพวกกลัวยไม้. ชายไหว น. ผ้าห้อยหน้าอยู่ในระหว่างชายแครง.

ชาย ๓ ก. พักอ่อน ๆ (เช่นลมชาย), คลาย, ย่าย (เช่น ตะวันชาย). ชายตา ก. ชำเลืองตา.

ชาย ๔ ว. เห็นจะ, ค่อนข้าง, ยางที (เช่น ชายจะเยอกว่าพ่อชาลี—มหาชาติ).

ชายา ป. ส. น. 'นางผู้ลอด' คือเมีย. ชายาบดี ป. ส. น. เมียและผัว. ชายิกา ป. น. เมีย. ชายเนนทร์ ส. (ชายา+อินทฺร) น. เมียหลวง. ชายเยศ ส. น. เมียที่เป็นใหญ่.

ชายิกา ดู ใน ชายา.

ชายเนนทร์ [—เยน] ดู ใน ชายา.

ชายเยศ [—เยก] ดู ใน ชายา.

ชาร [ชาน หรือ ชาระ] ป. ส. น. ชายชู้, ชายที่รัก. ชารครรภ์, ชารชาต ส. น. ลูกชายชู้.

ชารี ป. ส. น. หญิงชู้, หญิงที่รัก.

ชาล [ชาน หรือ ชาละ] ป. ส. น. ตาข่าย, ร่างแห, เสื่อเกวียร, หน้าต่างที่มีลูกกรงเป็นตาข่าย, ช่องของหน้าต่าง, ใยแมงมุม. ชาลามุข ส. น. หน้าต่างที่มีลูกกรงเป็นตาข่าย.

ชาลา ๑ ดู ชาล.

ชาลา ๒ น. ชานเรือน, พื้นภายนอกเรือน.

ชาลามุข ดู ใน ชาล.

ชาลิก ป. ส. น. ผู้หากินในการใช้ช่ายหักสัตว์, พรานช่ายผู้ฆ่าสัตว์ด้วยการกักช่าย.

ชาลินี ป. ส. น. สิ่งที่ช่าย หรือสิ่งที่เปรียบด้วยตาข่าย หมายความว่ากัณหา.

ช้าเลือด น. ชื่อต้นไม้อย่างหนึ่ง ต้นเป็นหนามคล้ายชะอม ใช้ทำยาได้.

ชาว เป็นคำประกอยหน้าคำประสม แปลว่าผู้อาศัยอยู่, หมู่, พวก เช่นชาวบ้าน, ผู้อยู่ในบ้าน เป็นต้น.

ช้าหมอง [—หฺมอง] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยาได้.

ชำ น. เรียกร้านขายเครื่องเสียยงกรังว่า ร้านชำ. ก. เอากิ่งไม้ที่ตัดหรือตอนมาปักไว้ที่ดินแฉะ ๆ หรือแช่น้ำไว้ชั่วคราว.

ช่ำ ว. อิ่ม, ชื่น.

ช้ำ, ช้ำชอก ว. เจ็บ, ระยม, ยับเยิน. ช้ำรั่ว น. ชื่อโรคชนิดหนึ่งมีอาการเยื่อยย่อย ๆ. ช้ำเลือดช้ำหนอง น. เนื่องมาจากช้ำทั้งเลือดและหนองปนกัน.

ชำงัด ดู ชงัด.

ชำงาย ดู ชำงาย.

ชำงือ น. ใจ. ก. คิดในใจ.

ชำชอง ก. คุ้นเคย, ชำนาญ, ถนัด (แต่ควรใช้ว่า ชำนิชำนาญ แทนคำนี้ดีกว่า).

ช่ำช่า ว. จัดไม่มีระส่ำ, ชิด.

ชำนน (ข. ก. เหนียย) ก. ชนกัน, โคนกัน.

ชำนรร [—นัน] ช. ก. เหยียบ.
ชำนะ ก. ชนะ, ทำให้เขาพ่ายแพ้.
ชำนัญ ก. รู้.
ชำนาญ ดู ชาญ.
ชำนิ ก. รู้ชัดเจน, เชี่ยวชาญ, คล่องแคล่ว.
ชำมะนาด น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง.
ชำมะเลียง ดู พุมเรียง.
ชำร่วย ก. ช่วย, ตอบแทน.
ชำระ ก. ล้าง, สะสาง (แผลงมาจาก ชะ).
ชำราบ ก. ทราบ, รู้.
ชำรุด ก. ทรุดโทรม, ชุยสลาย.
ชำเรา ๑ ช. ก. ลึก, ลับ.
ชำเรา ๒ น. การร่วมประเวณีกัน, หลบ.
ชำเราะ น. ชอก, หลืบ.
ชำแรก ก. แทรก, แทรก, แทรกลงไป, เจาะผ่าน.
ชำแระ น. ที่แคบ, ที่แคบ.
ชำลา ว. (ปลา) ที่ผ่าแยกยังไม่แห้งสนิท.
ชำเลือง ก. ชายตา, ดูทางหางตา.
ชำแหละ [—หฺละ] ก. แล่, เฉือ, เชือด.
ชิ อ. เสียงที่เปล่งออก เมื่อรู้สึกเสียดายหรือโกรธ.
ชิง ก. แย่ง, ยื้อ, ทำก่อน. ชิงช่วง น. การเล่นชนิดหนึ่ง เอาลูกไม้หรือของที่ลอยน้ำลงในน้ำแล้วแย่งชิงกัน. ชิงชัง ก. ชิงเกลียดเสียก่อน คือ เมื่อแรกพบกันเกลียดเสียก่อนแล้ว. ชิงชัย ก. แย่งเอาความชนะกัน, รบกัน, แข่งขันกัน. ชิงเชิง น. ชื่อเศษด้ายที่ตกออกจากผ้าชิงตกยุทธ์. พิม. ก. แย่งชิงแข่งกัน, คอยเอาทีกัน. ชิงดี ก. แย่งความดี, ประกวดกล้ายหวังจะให้ดีกว่า. ชิงตวง น. ชื่อลายแย่งกอกกันหรือเย็นกอกเกยกัน, แก้วชิงตวง ก็เรียก. ชิงสุกก่อนห่าม ก. ด่วนได้, ต้องการเกินควร. ชิงไหวชิงพริบ ก. ชิงชั้นชิงกัน.
ชิ่ง ว. คด, โกง, เก เช่น ชาชิ่ง เบี้ยคัน.
ชิงชัน น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งแก่นแดงคล้ายไม้ประดู่.
ชิงช้า น. ที่นั่งผูกด้วยเชือกสองข้างแขวนตามกิ่งไม้หรือที่สูง สำหรับนั่งแกว่งไกว. ชิงช้าชาลี น. เถาวัลย์ชนิดหนึ่งคล้ายกัยยะระเพ็ด แต่เถาเกลี้ยง ใช้ทำยา.
ชิงชี่ น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ต้นย่อม ๆ มีหนามตามข้อ ใบคล้ายใบข่อยแต่ไม่คาย.
ชิชะ! ดู ชี.
ชิณณะ ป. (ส. ชีรฺณ) ว. แก่, เก่า, คร่ำคร่า.
ชิด น. ผลไม้ชนิดหนึ่ง เนื้อคล้ายผลจาก. ว. สนิท, ใกล้, เคียง.
ชิเดนทรีย์ [—เดนทฺรี] (แบบ) น. ผู้มีอินทรีย์อันชนะแล้ว, ผู้สำรวมอินทรีย์ (ป. ชิตินฺทฺริย).
ชิต [ชิดะ หรือ ชิด] ป. ส. ก. ชนะแล้ว.
ชิตินทรีย์,—เดนทรีย์ [—ตินทฺริ,—เดนทฺรี] ป. น. ผู้มีอินทรีย์ชนะแล้ว, ผู้สำรวมอินทรีย์.
ชิน ๑ น. แร่ตระกั่วชนิดหนึ่ง. ชินตากุ้ง น. ตระกั่วสีดำ หรือสีตากุ้ง.
ชิน ๒ ก. คุ้นเคยกันมาก, รู้จักมามาก; ปุ เช่น ยุทธจเหลือง.
ชิน ๓ [ชิน หรือ ชินะ] ป. ส. น. ผู้ชนะ, พระพุทธเจ้า. ชินธรรม ส. น. คำสอนของพระชินะ (มหาวิระ). ชินราช ส. น. ชื่อเรียกสัญวิราชญ์ในศาสนาชิน (ในระหว่าง พ.ศ. ๒๐๓๔ ถึง ๒๐๙๖); พระนามพระพุทธรูปอันศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งสมเด็จพระธรรมไตรปิฎก กษัตริย์ไทยทรงสร้างขึ้นในวันพฤหัสบดี ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๖ ปีมะเส็ง นพศก จุลศักราช ๓๑๙ คือ พ.ศ. ๑๕๐๐ แล้วประดิษฐานในพระประธานณวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ เมืองพิษณุโลก. ชินวร ป. น. พระผู้ชนะอันประเสริฐ, ผู้คิดเลิศ, พระนามพระพุทธเจ้า. ชินศรี ส. น. นามพระราชา, พุทธศาสนิกชนที่นำนำมา เป็น นาม พระพุทธเจ้า และพระพุทธรูปองค์หนึ่ง สร้าง ขึ้น ใน สมัย เดียว กัย พระพุทธชินราช. ชินาลัย ป. ส. น. ที่อยู่ของพระพุทธเจ้า. ชิเนนทร์ ส. น. พระพุทธเจ้า. ชิโนรส ส. น. พระโพธิสัตว์; ในราชาศัพท์หมายเอาพระสงฆ์.
ชิ่น ก. สิ้น, หมด.
ชิ้น น. อัน, ก้อน, แผ่น, ข้อความหรือสิ่งสำคัญก่อนสิ่งหนึ่ง, คู่รัก.
ชินาลัย ดู ใน ชิน ๓.
ชิเนนทร์ [—เนน] ดู ใน ชิน ๓.
ชิโนรส [—รด] ดู ใน ชิน ๓.
ชิม (ส. ชิม=กิน) ก. ทดลองให้รู้รสเสียก่อน, กินลองดูเพื่อให้รู้รส, ลิ้ม. ชิมลาง ก. ชิมทรายแหตุการณ์หรือนิสัยซึ่งแสดงว่าจะดีหรือร้าย.
ชิยา ป. น. สายธนู.
ชิระ ป. ว. แก่คร่ำคร่า, ชำรุด.

ชิรณะ ป. ว. แก่คร่ำคร่า, ชำรุด.

ชิวหา ๑ น. ลิ้น. ชิวหาสดมภ์ น. ไทยใช้เป็นชื่อโรคลมทำให้ลิ้นกระด้างตางแข็ง.

ชิวหา ๒ น. ชื่อยักษ์ในเรื่องรามเกียรติ์, น้องเขยทศกัณฐ์. ผัวนางสำมะนักขา; ในรามายณะ มีท้าววิทยุชชิหุว, ผัวนางศูรปณขา, ราชาแห่งลังกานครในกาลภัยชนยท, ฤกษกัณฐ์ฆ่าตายเมื่อไปตีนคร.

ชี ๑ ส. น. ท่าน, พระ, คุณ ร ล ว ในสันสกฤต ใช้ผูกต่อนามเป็นเครื่องหมายแห่งความยกย่อง เช่น มหาเทพ ชี, ยมราพิต ชี, นารท ชี; ตรงกับคำว่า 'พระ' ของราชาใช้เป็น พระมหาเทพ, พระยมราพิต, พระนารท. ในภาษาของเรานำคำนามมาใช้ในหยกย่องเหมือนกัน แต่ผูกต่อนามและผู้ที่รับยกย่องอยู่ในเกณฑ์เป็นพระ (ผู้ถือยศ) เช่น ชีพราหมณ์ ชีสงฆ์ ชีต้น ชีไพร ชีเปลือย, แม้เป็นหญิงถือยศ เราก็เรียกให้เหมือนกัน (คู่กับเณร) เช่น นางชี แม่ชี ยายชี หลวงชี. แต่ในบัดนี้ใช้เรียกหญิงถือยศไม่เฉพาะในศาสนาไร, ถ้าเป็นพุทธศาสนิกฝ่ายไทยก็นุ่งขาวห่มขาว โกนผมและคิ้ว. ชีต้น น. พระสงฆ์ที่เป็นอาจารย์. ชีปะขาว น. นักบวชนุ่งขาว, ตัวแมลงชนิดหนึ่งมักตอมไฟเป็นกลุ่ม, ชีผะขาว หรือชีผ้าขาว ก็ใช้. ชีเปลือย น. นักบวชพวกหนึ่งถือผมพ้นเปลือยกาย.

ชี ๒ น. ชื่อผักพวกหนึ่งคือผักชีลา, ผักชีล้อม. ก. ทำสิ่งของที่เป็นฝอย เช่น สำลีหรือกลุ่มยา ให้กระจายออก.

ชี น. ยาสั้นชนิดหนึ่ง สำหรับใช้สำเพ็ญให้พ้นคำ, สำหรับชักเรียก แต่ควรใช้ ชี.

ชี น. เรียกนิ้วมือถัดนิ้วหัวแม่มือไปว่า นิ้วชี. ก. เหยียดตรงไป, เหยียดนิ้วชี ตรงไปที่ใดที่หนึ่งเพื่อให้เห็นสิ่งที่ต้องการ, แนะนำ, บอกให้. ว. เหยียดตรงไม่หลุยไม่เล่ห์ เช่น หุบ. ชีขาด ก. ตัดสินหรือพูดเป็นเด็ดขาด. ชี้แจง ก. พูดให้เข้าใจชัดเจน. ชี้ผำ น. ชื่อพริกชนิดหนึ่ง มีเม็ดมักชี้ขึ้นข้างบน. ชี้สองสถาน ก. เปรียบเทียบคดีให้คู่ความฟังก่อนนัดพิจารณา.

ชีโบ (จ. ยอ—หมวก) น. ชื่อหมวกชนิดหนึ่ง, เรียก ว่าชีโบ ก็มี.

ชีผะขาว, ชีผ้าขาว ดู ชีปะขาว ใน ชี ๑.

ชีพ ป. น. ความเป็นอยู่.

ชีพจร [ชีบพะจอน] น. เส้นโลหิตที่เต้นอยู่ตามร่างกาย.

ชีพิต (ป. ชีวิต) น. ความเป็นอยู่.

ชีพิตักษัย น. การสิ้นชีวิต, ตาย ราชาศัพท์ใช้สำหรับหมื่นขึ้นไป ว่าสิ้นชีพิตักษัย.

ชีระ ๑ ป. ส. (แบบ) ว. แก่คร่ำคร่า, ชำรุด.

ชีระ ๒ ส. ว. ว่องไว, เก่ง, เชี่ยว.

ชีรณ [ชีระนะ] ป. ส. ว. เก่า, ชำรุด, แก่, ยุ่ย, ย่อย, โบราณ (เช่น ชีรณกถา=ฎีกาโบราณ).

ชีรณัคคิ ป. น. ไฟอาหารที่ทำอาหารให้ย่อย.

ชีว [ชีระ] ป. ส. น. ความเป็นอยู่, ใจ, ดวงวิญญาณ แต่มักเรียกว่า 'ชีโว'. ชีวคต ก. เป็นศัพท์ไทยประกอบใช้ว่า ไปจากชีวิต คือตาย. ชีวธน ส. น. สัญญาณการทรัพย์ เช่น โค, กระบือ. ชีวหิงสา ส. น. การเบียดเบียนสัตว์. ชีวันตราย ป. ส. น. อันตรายต่อชีวิต, ความตาย. ชีวาตม์ ส. น. วิญญาณของคนหรือของสัตว์ทั่วไปอันให้ความเป็นอยู่ หมายเอาชีวิตหรือลมปราณอันเป็นมูลสำคัญแห่งความเป็นอยู่.

ชีวคต [—คด] ดูใน ชีว.

ชีวัน ส. น. สัตว์เป็น, ลม, ลูก; ความเป็นอยู่; น้ำ, น้ำนม, ไขชัน.

ชีวา— คือ ชีว ทัสนอิกัย อะ อา ดูใน ชีว.

ชีวิต ป. ส. น. ผู้เป็นอยู่, ความเป็นอยู่, อายุ, ชีวิตกาล ส. น. เวลาตลอดอายุ. ชีวิตักษัย ส. น. การสิ้นชีวิต, ตาย (เมื่อเขียนเป็น ชีพิตักษัย แสดงยศของหม่อมเจ้า).

ชีวิตักษัย ดูใน ชีวิต.

ชีวิน ดู ชีว.

ชีวี ป. (ส. ชีวิน) น. ผู้เป็นอยู่.

ชีโว ดู ชีว.

ชุด ว. จิก, ไม่มีรส.

ชุ่น ก. เบิกยานใจ, ปลื้มใจ, กำใจ. ว. เบิกยาน, สดใส.

ชุ่น ว. เปียก, ชุ่ม, เยม, ไม่แห้งเกินไป, รู้สึกยมแยม, ไม่เกือกร้อน, ไม่สะดุ้งต่อภัย.

ชุ่อ น. คำทดจำนนสำหรับเรียกคน, สัตว์, ท, และสิ่งของ; การยกย่องว่าดีว่าเก่ง. ก. มีชื่อ. ชื่อเสียง น. ความยกย่องว่าดีว่าเก่ง, ความมียศ, ความงามความดี.

ชุ่อ ว. เปียกแย็น, ชื้น, ร่ม, เงียบเหงา.

ชุก ว. ชุม, มาก.

ชุกชี [ชุกกะ—] น. แท่นหรือฐานที่ทำด้วยไม้หรือปูนสำหรับรอง เช่น แท่นชั้นล่างรองพระประธานและพระพุทธ

รูป้อน ๆ เข็นดัน.
ชุ่ง สัน. ร่ง, รวน.
ชุ้ง ว. โค้ง, คด.
ชุณห ป. (แขก) ว. ขาว, สว่าง. ชุณหบักษ์ น. ข้างขึ้น.
ชุด น. เครื่องถักปลาชนิดหนึ่ง ถักด้วยหวาย และเถาวัลย์ เป็นตาห่าง ๆ; เครื่องสำหรับจุดไฟทำด้วยกระดาษหรือด้าย เป็นดัน; คำสำหรับเรียกของที่คุมเข้าเป็นพวกกันได้, พวก, เถา, รุ่น, เรือนหนึ่ง ๆ.
ชุติ ป. (ส. ชฺุติ) น. ความโพลง, ความรุ่งเรือง, ความสว่างไสว, ดวงดาว.
ชุน ก. ถัก, ถัก ซ่อมแซมผ้าหรือตาข่ายที่ขาด.
ชุบ ก. บำรุง, ยกย่อง, ทำสิ่งที่ไม่มีชีวิตให้เป็นของมีชีวิต ขึ้น, รุ่น, แช่, เรียนหนังสือสวดน้ำหมึก, ชายด้วยทอง และเงิน เป็นดัน, ทำเหล็กให้กล้า. ชุบตัว ก. ทำให้ตัวเป็นหนุ่มขึ้น (ตามเรื่องนิยาย). ชุบมือ ก. ล้างมือเมื่อจะกินข้าว. ชุบมือเปิบ ก. รู้เข้าถึงเอาโดยไม่ได้ลงทุนลงแรงหรือออกหัวคิด, ได้ง่าย ๆ, ได้โดยไม่ต้องเหนื่อย. ชุบย้อม ก. บำรุงเลี้ยงให้ดี, ยกย่อง. ชุบเลี้ยง ก. บำรุง, เลี้ยงดู, อุดหนุน. ชุบสรง น. ผ้าผลัดอาบน้ำจำนายหรือพระสงฆ์ เรียกว่า ผ้าชุบสรง. ชุบอาบ น. ผ้าสำหรับผลัดอาบน้ำ.
ชุบชู น. ชื่อของหวานอย่างหนึ่ง คล้ายกับลอดแก้ว.
ชุม ก. ประชุม, รวมกัน. ว. ชุก, มาก, รวมกันอยู่. ชุมค่าย ก. ตั้งค่าย. ชุมชี น. หมู่พระสงฆ์. ชุมทาง น. ทางมีทางมาก ๆ มารวมกัน. ชุมพล ก. รวมพล.
ชุ่ม ก. เปียก, ชื้น. ชุ่มชื่น, ชุ่มชื้น ก. เอิบอิ่มใจ, เบิกบานใจ, สดชื่น.
ชุมนุม, ชุมนุ [ชุมนุม] (ไว) น. กอง, หมู่, พวก. ก. ประชุม, มารวมกัน, เรียกให้มารวมกัน.
ชุมพา น. สัตว์ในน้ำชนิดหนึ่ง ขนยาวคล้ายแกะ.
ชุมเพ็ด น. ชื่อว่านชนิดหนึ่ง ใช้ทำยาได้.
ชุมสาย น. ชื่อเครื่องสูงชนิดหนึ่ง เป็นรูปฉัตรสามชั้น มีสายไหมฉัดเป็นคากข่ายห้อยเป็นระย้า และยึดกระดาษน้ำทะโกประดับกระจก เรียกให้ดีมว่าฉัตรชุมสาย หรือพระแท่นที่มีประทำท่าอย่างฉัตรชุมสายนั้น เรียกว่า พระแท่นชุมสาย.
ชุมแสง น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยาได้.
ชุมเห็ด น. ชื่อต้นไม้พวกหนึ่ง มี ๒ ชนิด ชนิดหนึ่งใบเล็ก เรียกว่าชุมเห็ดไทย อีกชนิดหนึ่งใบโต เรียกว่า ชุมเห็ดเทศ.
ชุ่ย ก. แทง; เสือกไป; ทำหวัด ๆ, ทำมักง่าย.
ชุลมุน [ชุนละ—] ว. วุ่นวาย, ขวักไขว่.
ชุลี (คำมาจากชัญชลี.) น. การประนมมือ, การไหว้.
ชู ก. ยกขึ้นให้สูง, ข้างให้ดีขึ้น, ส่ง. ชูกลิ่น ก. ส่งกลิ่น. ชูชีพ น. เครื่องช่วยชีวิต, เครื่องว่ายน้ำ. ชูรส ก. ส่งรส.
ชู้ น. คู่รัก, คู่รักในทางล่วงประเวณี.
ชูชก ป. น. ชื่อพราหมณ์ผู้หนึ่งในเรื่องเวสสันดรชาดก.
เช็ด อ. น. ใบเข็ดเงินหรือดอนแร่เงินจากธนาคาร.
เช้ง ว. งาม, สวย.
เชษฐ [เชด] ส. (ป. เชฏฺฐ) น. ผู้ใหญ่กว่า, ผู้เจริญกว่า, พี่ใหญ่, พี่ชาย; ตามนักษัตรฤกษ์ที่ ๑๔, เดือน ๗ อย่าง จันทรคติ เรียกว่า เชษฐมาส. เชษฐพฤฒท์ น. ผู้เป็นใหญ่กว่าหมู่พ้อง, แม่ทัพ. เชษฐมูล ป. น. ชื่อเดือน ๗ จันทรคติ เรียก เชษฐมูลมาส.
เช็ด ก. ถูให้แห้ง, ทำให้หายเปื้อน, ทำให้สะอาด, เอาข้าวไว้. เช็ดหน้า น. ไม้กระดอประดูหรือหน้าต่าง, เรียกผ้าสี่เหลี่ยมที่ใส่กระเป๋าสำหรับเช็ดเหงื่อเป็นต้น ว่าผ้าเช็ดหน้า. เช็ดหม้อ ก. วินน้ำข้าวออกจากหม้อ เป็นวิธีทุงข้าวสุก คือ เอาข้าวสารต้มจนเม็ดยานพอเหมาะแล้ว กรีนน้ำข้าวออก เรียกว่า เช็ดหม้อ.
เชตวัน [เชดะ—] ป. น. 'ส่วนของเจ้าเชต' (ส. เจ้าเชตฤ, เราจึงเขียนเป็น เชตุพน เรียกชื่อวัดหลวงในพระมหานคร), ชื่อข้าใกล้กรุงสาวัตถี ที่พระพุทธเจ้าประทับตั้งสอนพระพุทธศาสนา.
เชตุดร [—ดอน] ป. น. ชื่อเมือง มีในเรื่องเวสสันดรชาดก.
เชตุพน ดู เชตวัน.
เช่น น. อย่าง, แบบ, เยี่ยง. ว. เหมือน, ใช้นำหน้าคำประสมใด แปลว่า อย่าง เช่น เช่นนั้น = อย่างนั้น, เช่นใด = อย่างใด เป็นต้น.
เชย ก. ลูบคลำ, ขยับต้อง, แนบชิด, โปรยฝนลงมาทำให้ชุ่มชื้น เช่น ฝนชะ, ต้น เช่น เชยน้ำมันงา คือ ต้นเอาน้ำมันงา, โชยชายไป (สำหรับลม). เชยชม

ก. จับต้องดู, สรรเสริญ, ยกย่อง, เล้าโลม, เคล้าคลึง, ชูชอก.

เชรา [เชฺรา] น. ชอกผา, หวัย.

เชราะ [เชฺราะ] น. ทาง, ชอก, ทางน้ำเซาะ. ก. เซาะให้ลึกเข้าไปหรือให้เป็นทางเข้าไป.

เชวิด [เชฺวิด] (โบ) น. เทวิด, เครื่องสวมศีรษะ.

เชลง [เชฺลง] ข. ก. แต่ง, ผูกพจน. เชลงพจน์ ก. แต่งถ้อยคำ. เชลงอรรถ ก. แต่งข้อความ.

เชลย [ชะเลย] น. พวกข้าศึกที่ชายมาได้. เชลยศักดิ์ ว. อยู่นอกทำเนียบ, นอกทะเบียน.

เชวง [เชฺวง] ก. รุ่งเรือง, โด่งดัง.

เช่า ก. ยืมใช้โดยให้ค่าตอบแทน.

เช้า น. เวลาระหว่างยังรุ่งถึงเที่ยง. เช้าตรู่ น. เวลาพระอาทิตย์แรกขึ้น. เช้ามืด น. เวลาราวสว่าง.

เชาว์ ว. เร็ว.

เชาวน์ น. ความเร็ว, ความไว, ความเร็วของปัญญาหรือความคิด.

เชิง ข. น. ฐาน, ชาย, เท้า, ส่วนที่เป็นริมเป็นชาย (เช่น เชิงปลากราย, เชิงตะพายน้ำ), ค้น เช่น ราษฎรเชิง—ราษฎรค้น, เชิงเขา, เชิงเทิน เป็นต้น, กระบวน เช่น ทำเชิง = ทำกระบวน. เชิงกราน น. ที่รองไฟ, เตาไฟขึ้นด้วยดินคล้ายอิฐไล่ ใช้พื้นสำหรับหุงต้ม. เชิงกลอน น. ไม้ที่ตีตามชายคาสำหรับรับปลายกลอน. เชิงโกรย ข. น. เท้าหลัง. เชิงชั้น น. กระบวนอันซับซ้อน, เล่ห์กล, อุบาย. เชิงชาย น. ไม้เครื่องเรือนรูปแผนสำหรับรับชายคาเรือนที่ไม่มีกลอน ถ้ามีรับมีกลอนเรียก เชิงกลอน. เชิงตะกอน น. ฐานที่ทำขึ้นสำหรับเผาศพ (จิตกาธาน). เชิงเทิน น. เนินดินที่พูนเป็นฐานขึ้นไป, ดินที่พูนขึ้นสำหรับกันข้าศึก และกันลูกปืนที่ยิงมาถูกเป็นต้น. เชิงผา น. ที่นเขา. เชิงอรรถ น. คำไขซึ่งให้ไว้ที่เชิงแห่งหน้าหนังสือเล่มนั้น, อังกฤษว่า ฟุตโนต.

เชิญ ก. ขอร้อง, วิงวอนขอให้ทำ, นำไป, อัญเชิญ.

เชิด น. ชื่อเพลงชนิดหนึ่ง, ท่าโขนท่าหนึ่ง. ก. ยกชูขึ้น. เชิดฉิ่ง น. ชื่อเพลงขับร้องชนิดหนึ่งคล้ายเพลงเชิด แต่ใช้ตีฉิ่งด้วย. เชิดชู ก. ยกหรือถือให้สูงขึ้น, ยกย่อง, ชม, สรรเสริญ.

เชิด [เชิก] อ. น. เสื้อชั้นในแขยงฝรั่งชนิดหนึ่ง.

เชี่ยง น. ทหัก, เมือง, ตัวอย่าง เช่น เชี่ยงใหม่ เชี่ยงราย เป็นต้น, ชื่อชะมดชนิดหนึ่งหอมมากเรียก ชะมดเชี่ยง, ชื่อโกฐชนิดหนึ่ง ใช้ทำยาได้ เรียกโกฐเชี่ยง.

เชี่ยน น. ภาชนะสำหรับใส่หมากพลู.

เชี่ยร (ส. ชีร) ว. ว่องไว, เก่ง, เชี่ยว, แก่กล้ารักรา, ชำรุด.

เชี่ยรณ์ ดู ชีรณ.

เชี่ยว ว. ชำนาญ, เก่ง, กล้า, แรง เช่น น้ำไหลเชี่ยว = น้ำไหลแรง. เชี่ยวชาญ ว. รู้ลึกล่องแคล่ว, ชำนาญมาก.

เชื่อ ก. เห็นจริงด้วย, นับถือ; ซื้อโดยไม่ให้เงินสด. เชื่อใจ ก. ไว้ใจ. เชื่อถือ ก. นับถือ. เชื่อฟัง ก. ทำตาม หรือประพฤติตามคำสั่ง.

เชื้อ น. วงศ์, วานเครือ, เผ่าพันธุ์; อย่าง เช่น สามเชื้อ = สามอย่าง; เครื่องเจือสิ่งของให้กินจน เช่น เชื้อขนม ถ้วยฟู, เชื้อข้าวหมากเป็นต้น. แป้งเชื้อ ก. เรียก. เชื้อโรค น. พันธุ์แห่งโรค. เชื้อสาย น. วงศ์วาน, เผ่าพันธุ์.

เชือก น. ตัว (ใช้สำหรับเรียกช้างบ้าน), สิ่งสำหรับผูกทำด้วยด้ายและป่านปอ ฯลฯ. เชือกเขา น. เถาวัลย์ที่ใช้ต่างเชือก.

เชื่อง ว. คุ้น, ไม่เปรี้ยว.

เชื้อเชิญ ก. อัญเชิญ, ขอเชิญ.

เชือด ก. ตัด, แล่, เฉือน. เชือดเนื้อเถือหนัง ก. เบียดเบียนทรัพย์, เบียดกรอ.

เชื่อน ว. แช. ไม่ตรงไปตรงมา.

เชื่อม น. ชื่อน้ำหวานที่เอาน้ำตาลเคี่ยวให้ใส. ก. ทำให้ติดกัน, ประสานกัน, ต่อกัน. ว. ชิม, มิน.

แช ว. เชื่อน, โฉด, ไม่ตรงไปตรงมา.

แช่ ก. หมักไว้, จมไว้ในน้ำ. แช่อิ่ม น. ของหวานที่ใช้แช่น้ำตาลต่าง ๆ.

แช่ง ก. ด่า, สาป, พูดขอร้องเพื่อให้เขาได้รับผลร้าย, กล่าวคำสาป.

แช่ม ว. ชื่น, ยิ้มแย้มแช่มใส. แช่มช้อย ว. งามน่ารัก. แช่มชื่น ว. เบิกบาน, สดใส, อิ่มเอิบในใจ.

แชรง [แชฺรง] โบราณใช้อย่าง แชง.

แชล่ม [แชฺล่ม] (ออกจาก แช่ม) ว. แช่มช้อย, งดงาม.

โชก ว. เปียกมาก, ชุ่มมาก.

โชค น. ความดีความร้าย, เคราะห์, (คำนี้พ้องกับ ป. โยคฺค; ส. โยคฺย แปลว่า ความประจวบ, คราวดีหรือคราวร้าย).

โชงโลง น. เครื่องวิดน้ำ รูปคล้ายเรือสำหรับทอน มีด้ามถือผูกแขวนเข้ากับขาหยั่ง แล้วจับด้ามให้พุ่งน้ำข้างออกตามต้องการ.

โชดก ดู โชคก.

โชดึก ดู โชคึก.

โชด ป. (ส. โชฺยต) ว. สว่าง, รุ่งเรือง, โพลง.

โชดก [—ดะกะ] ป. (ส. โชฺยตก) น. ผู้รุ่งเรือง, ผู้สว่างไสว, ผู้ส่อง (ส่องกระแสความ).

โชดนี ดู ชุดี.

โชดรัต [—ดะรัด] น. เป็นศัพท์ไทยประสม ใช้เป็นชื่อคัมภีร์แพทย์ว่าด้วยโลหิตระดูหญิง = ชิวรักต์.

โชดึ [โชก หรือ โชดึ] ป. (ส. โชฺยตึ) น. ความรุ่งเรือง, ความโพลง, ความสว่าง. **โชติรส** ป. (ส. โชฺยติรส) น. แก้วไวเสยชนิดหนึ่ง รัศมีรุ่งเรือง (อย่างเพชรน้ำดี).

โชติก [—ติกะ] ป. น. ผู้มีความรุ่งเรือง, ผู้มีความสว่างไสว, ชื่อสรภูผู้หนึ่งในเรื่องนิทาน.

โชน ว. โพลง, โหมรันทั่ว; ปราก, เชี่ยว, แรง, เร็ว.

โชมโรม น. ทัพพัก, ที่ประชุม.

โชย, โชยชาย ก. ลมพัดอ่อน ๆ, พัดเรื่อย ๆ.

โชรม [โชฺรม] โยราณใช้ว่า โชม.

ใช่ ว. ถูก, เห็น; มีใช่ เช่น ใช่เทศกาล, ใช่ที่, ใช่ว่า, ใช่เรื่อง, ใช่เหตุ.

ใช้, ใช้สอย ก. บังคับให้ทำ, จับจ่าย, เอาสิ่งของมาทำให้เกิดประโยชน์แก่คน เช่น ใช้เรือ ใช้รถ เป็นต้น; ตอยแทน, ให้ทดแทน. **ใช้จักร** ก. ให้จักรหมุน ใช้สำหรับเรือไฟ รถไฟ ว่า แล่น. **ใช้ชาติ** ก. เกิดมารับทุกข์ตอยแทนบาปกรรมที่ตัวทำไว้ในชาติก่อน. **ใช้บน** ก. แก้สินบนเพื่อตอยแทนกิจการที่ตัวได้ขอยานไว้. **ใช้บาป, - เวร** ก. รับทุกข์ตอยแทนที่ตนได้ทำยาปไว้ เพื่อให้หมดบาปหมดเวรจากกัน. **ใช้ใบ** ก. แล่นใบ (สำหรับเรือสำเภาหรือเรือใบอื่น ๆ). **ใช้หนี้** ก. จ่ายเงินให้แก่เจ้าหนี้.

ไช ก. เจาะ, ทำให้เป็นรู.

ไชย (ป. เชฺยย) ว. ดีกว่า, เจริญกว่า. **ไชยเภท** ว. มีประเภทเจริญขึ้น คือ ความที่เด็กมีอายุแก่เกินที่หนึ่งไป เรียกว่า ไชยเภท.

ซ

ซ พยัญชนะตัวที่สิบเอ็ดของพยัญชนะไทย.

ซก ว. ชุ่ม, โชก. ก. หยด, ตก.

ซด ก. ดูดน้ำเข้าไปในปาก เช่น ซดน้ำร้อน.

ซน ก. ชุก. ว. เล่นไม่เป็นเรื่อง, อยู่ไม่สุข, ชอกแชก. **ซนไฟ** ก. เอาฟืนชุนเข้าไฟ.

ซ้น ก. ร่นเข้าไป, ทนเข้าไป.

ซบ ก. ฟุบลง, ก้มลง. **ซบเซา** ว. ฟุบหน้าทางอยู่, ง่วงงุน, หงอยเหงา. เศร้าใจ, ไม่เบิกบาน, สยบ.

ซม ก. ซึม, เซ็ชม. **ซมซาน** ว. งมงาย, ไม่รู้อะไร.

ซวดเซ ก. เอนไป, เอียงไป, งวนลัม.

ซวดทรง [—ซง] น. รูปร่าง, สัณฐาน. โยราณใช้ทรวดทรง.

ซวน ก. เซ, เท, เอน, เอียง, ตั้งตัวไม่ตรง.

ซวย ว. เคราะห์ร้าย, อาเพ.

ซอ น. ดอไม้ไผ่คนคดเหลือไว้ทีกอ; ชื่อเครื่องคนตรีมี ๓ ชนิด คือซอซึ ซอด้วง และซอสามสาย.

ซอก น. ทรอก, ทางแคบที่มี ๒ ข้างเป็นย่านเป็นเขา หรือเป็นกำแพงเป็นต้น. ก. ชุก, แทรกเข้าไป. **ซอกซอน** ก. หลอยหน, ชุกซ่อน, เข้าไปนอกออก, คันคนไป. **ซอกซัง** ก. ชุกซ่อน, ซ่อนเร้น. **ซอกแซก** ก. เล็ดลอด, คันคนไป; ฉลาดผิดธรรมดา เช่น ซอกแซกดีก. ว. คดเคี้ยว, ไม่ตรงไปตรงมา, ยอกย้อน.

ซอง น. เครื่อง ใช้ สำหรับยัดรุ สิ่งของ ซึ่ง มีรูป ต่าง ๆ เช่น บุหรี่ พลูจีบ ยูบ เทียน รสา; กระดาษผนึกเป็นรูป ๔ เหลี่ยมมีไว้ปักสำหรับยัดรุจดหมาย, ดอกแคบ ๆ สำหรับให้ม้าและช้างเข้าไป, ที่แคบเฉพาะตัว, ชอก. **ซองมือ** น. ผ้ามอหรวมผมมือให้ห่อเข้าพอรับสิ่งของ, ถุงมือ.

ซ่อง ๑ ก. ร้องพร้อม ๆ กัน, ร้องสรรเสริญ มักใช้ ซ้อง. ว. ง่อง, เง่อง. **ซ่องแซ่ง** ว. โซเซ, ไม่ประเปรียว.

ซ่อง ๒ น. ที่ประชุมลับ, หมู่ลับ, ที่ชุมนุมเกลียดกลอมกำลังผู้คนอยู่ในที่ห่างไกลออกไป ต่อมามักใช้เป็นความหมายในทางไม่ดี เช่น ซ่องโจร. ก. ประชุม. ในโคลงใช้เป็นสร้อยก็มี. **ซ่องสุม** ก. มั่วสุมกันอยู่มาก ๆ. **ซ่องเสพ** ก.

คยหากัน, ร่วมด้วยกัน, มักใช้ในการร่วมประเวณี.

ช้อง ก. ร้องพร้อม ๆ กัน, ร้องสรรเสริญ, ระคมกัน. บางที ใช้ ช่อง. ดู ช่อง.

ชองแมว, ช้องแมว น. ต้นไม้ชนิดหนึ่ง.

ชอน ก. เลียด, ชุก, ชอนไช.

ช่อน ก. แอบแฝง, เร้นไม่ให้เห็นตัว. ช่อนกลิ่น, ช่อนชู้ น. ชื่อไม้ดอกชนิดหนึ่ง ต้นเป็นกอ ดอกเป็นช่อสีขาว.

ช้อน ก. ทับกัน. ช้อนซับ ก. ทับกันหลายชั้น.

ช่อม ก. ทำของที่ชำรุดให้ดีขึ้น; ทำให้เหลม. เสียม. ช่อมแซม ก. แก้ไขเพิ่มเติมของที่ชำรุดให้ดี. ช่อมแปลง ก. แก้ไขดัดแปลงของที่ชำรุดให้ดีขึ้น.

ช้อม ก. ตำ (สำหรับข้าว), ทำข้าวกล้องให้ขาว; ทำซ้ำ, ทำให้ชำนาญ, ฝึกหัด, ทำให้ดี. ช้อมค้าง ก. พูดประสมเอาวางกันเป็นริ้ว, พูดสลักเก้า, พูดคู่. ช้อมซัก ก. ถาม ซ้ำให้ได้ความดี. ซักช้อม ก็ว่า. ช้อมพวน ก. ทิ้งช่วงครั้งหนึ่ง.

ชอมช่อ ว. ไม่ผึ่งผาย, ย่อน.

ชอย ก. สับถี่ ๆ, ผ่าหรือตัดให้เป็นส่วนเล็ก ๆ. ชอยเท้า ก. ก้าวเท้าถี่ ๆ หรือยกเท้าขึ้นลงถี่ ๆ อยู่กับที่.

ชัก ก. ทำให้สะอาด, ทำให้ขาว; ไถ่ถาม, ไล่เลียง. ชักช้อม ก. สอยให้แม่นยำ, สอยให้คล่อง. ชักไช้ ก. ไถ่ถาม, ไล่เลียง.

ชัง น. ตอข้าวที่เกี่ยวรวงแล้ว; ที, สิ่งที่เป็นเส้น ๆ สำหรับหุ้มฮวงขนุน; แกนข้าวโพด; ตาควักออยู่ตามมุม.

ชังกะตาย, ชังตาย ก. แค่นทำ, ทำโกยไม่เต็มใจ, ฉิ่นใจทำ.

ชังแชว น. ชื่อนกชนิดหนึ่ง ตัวดำ หางยาว ๆ โตขนาดนกเอี้ยง, แซงแชว ก็ใช้.

ชัด น. ลูกไม้ชนิดหนึ่งสำหรับย้อมผ้าให้มีกลิ่นหอม. ก. สาดไป, ไปรยพรั่งไป, ซอ้างไป; กระหน่ำ, พัดพาไป; เหวี่ยง, สลัก เช่น ชักแชน; นุ่งห่ม เช่น ชักแพรสี; อ้างถึง เช่น ผู้ร้ายชัก. ชัดเชย ก. เหยียดไปไม่เต็มตำแหน่งแห่งที่. ชัดหอด ก. อ้างถึง, ยังถึง.

ชับ ก. เอาของเช่นผ้าหรือกระดาษทายลงที่น้ำแล้วให้น้ำแห้ง, เรียก กระดาษที่ใช้ ซับ หมึก ให้แห้ง ว่า กระดาษซับ, ซึม, กำชาย เช่น น้ำซับ. ซับซ้อน ว. ซ้อนกันยุ่งยาก, ทับกันเป็นชั้น ๆ. ซับซาบ ก. ซึมซาบ.

ชา น. ชื่อเรือใบราชนิกหนึ่ง. ก. ลด, น้อย, ฉอย, หย่อน, เขา.

ช่า น. ชื่อปลาชนิดหนึ่ง; ชื่อสัมชนิดหนึ่งเรียกสัมช่า. ว. อาการที่ปรากฏแก่ร่างกายเมื่อเวลาขนลุกขึ้นตัน. อ. เสียงน้ำตก.

ชาก น. ร่างคนหรือสัตว์ที่ตายแล้ว; ชื่อไม้ชนิดหนึ่งใช้เผาถ่านโดยมาก.

ชาง น. ชื่อไม้ชนิดหนึ่งจำพวกไม้ยอ มีปล้องยาวเรียกว่า ไม้ชาง; โรคสำหรับเด็กอ่อนที่ขึ้นภายในเยื่อแก้มๆ.

ชาน ก. เซไป.

ช่าน ก. แล่น, กระจาย, แผ่, เฉียดยาย. ช่านเซ็น ก. เรี่ยรายไป, กระจัดกระจาย.

ชาบ ก. ซึมเข้าไป, เฉียดยายเข้าไป. ชาบช่าน ก. แล่นไปโดยทั่ว.

ชาโบระ ช. น. ผ้าห่ม.

ชาย ว. ตรงข้ามกับขวา.

ชารี น. เป็นภาษาสันสกฤตว่าพระเจ้าแผ่นดิน. ชารินา ว่า พระราชินี.

ชารินา ดู ชารี.

ชาละเปา จ. น. ชื่อขนมชนิดหนึ่งทำด้วยแป้งรูปกลม ๆ มีไส้เค็มข้าง หวานข้าง.

ชาว ก. ล้างน้ำ, เอามือคนสิ่งของให้ทั่วเมื่อเวลาล้างน้ำ. ว. โทษเหมือนใช้ว่า ๒๐. ชาวน้ำ น. เครื่องกินกับขนมจีน ปนกันหลายสิ่งมีกุ้งแห้ง, กระเทียมและส้มต่าง ๆ เป็นต้น. ก. ล้างน้ำ, คนกับน้ำ.

ช่าหริ่ม [–หริ่ม] ช. น. ขนมอย่างหนึ่งคล้ายลอดช่อง.

ช้ำ ก. ทำซ้ำ, มีเหมือนกัน, เหมือนกัน. ช้ำชาก ก. ทำหรือพูดซ้ำซาก. ช้ำสาม น. หมายความว่าเลวทราม.

ชิ ว. เป็นคำช่วยกริยายอกความยังคับ เช่น ไปชิ มาชิ.

ชิก น. ชื่อนกชาติหนึ่ง (จาก ศึกฺษ). ว. อาการที่เหงื่อกำลังไหลซึมออกมาตามตัว.

ชิกชี ก. อาการที่สัพยอกหัวเราะกัน.

ชิ้น น. ผ้าถุงสำหรับหญิงนุ่ง.

ชินแส จ. น. ครู, หมอ.

ชิบ ว. อาการของเหงื่อหรือเลือดที่ไหลออกน้อย ๆ.

ชิว น. ชื่อปลาตัวเล็ก ๆ ชนิดหนึ่ง.

ชี ว. เป็นคำช่วยกริยายอกความยังคับ เช่น มาชี ไปชี.

ชี้ น. เส้นคำเรียกของเล็ก ๆ ยาว ๆ หรือของกินอันหนึ่งว่าชี้หนึ่ง เช่น ฟืน ลูกกรง รส ว. ชี้โครง น. กระดูกที่เป็นชี้ ๆ อยู่ตามสีข้าง.

ชีก น. ครั่ง, ส่วนที่แข่งออก.

ชีด ว. ขาง, เผือด, ไม่ผ่องใส, สีไม่สด.

ชีบาย (อ. Sepoy; ทั้งคำนี้ และคำชีบ้าย แผลงมาจากคำเปอเซียว่า สีปาหี ซึ่งเดิมเป็น สีปะห์ แปลว่า กองทัพ; สีปาหี แปลว่าคนในกองทัพ คือ ทหาร, ใช้เรียกเฉพาะทหารชาวอินเดีย). น. ชื่อทหารไทยกองหนึ่งซึ่งนำมาจากมาว่าเมอร์ชาดทหาร รัฐบาลอินเดียแต่งให้ช่วยราชการอังกฤษ ชื่อ ครอฟอร์ด ซึ่งเวียกกันว่าการผิด เข้ามาขอทำสัญญาในหมู่เครื่องราชูปรรณาการที่ส่งเข้ามาทูลเกล้า ฯ ถวายนั้น มีเครื่องแต่งตัวทหารอย่างชีบ้ายด้วย ๑๒ สำรับ. เมื่อพระยาทสัมเด็จพระบรมราชาเจ้าอยู่หัว ได้ทรงจัดยุทธหมู่ฉวนเย็นทหาร ได้เอาอย่างเครื่องแต่งตัวชีบ้ายบรรณาการนั้นมาใช้, จึงเรียกกันว่าทหารชีบ้าย.

ชีเมนต์ น. ชื่อปูนประสมสำหรับก่อสร้างชนิดหนึ่ง ทำด้วยหิน.

ชีก น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง. ว. แทรกอยู่, ซังเข้าไป.

ชีง ส. ผู้, ที่, อัน. บ. สำหรับต่อนามที่เป็นผู้ถูกกระทำ เช่น อาศัยชีงกัน เป็นต้น. ชีงหน้า ว. ต่อหน้า.

ชีง ว. ลึก; รู้สึกชายซ่านเข้าไปในจิตใจ.

ชีม ก. เอียงอายไป, เลิกลอกไปตามช่องเล็ก ๆ (สำหรับน้ำ). ว. เชื่อม, มืน. ชีมชาบ ก. เอียงอายเข้าไปทั่วถึง. ชีมทราบ ก. รู้สึกเอียก.

ชื่อ ว. ตรง, ตรงต่อ, ไม่คด, ไม่งอ, ไม่โค้ง, เฉย. ชื่อสัตย์ ก. ประพฤติตรงและจริงต่อ, ไม่คดโกงและไม่หลอกลวง.

ชื้อ ก. เอาเงินแลกกับของ. ชื้อรู้ ก. เสียเงินไปด้วยถูกลวงแต่ว่าเป็นความรู้ไว้.

ชุก ก. แอบ, แทรก, ซ่อนในที่ลับที่กำบัง, เอาของไปแอบแฝงไว้. ชุกชน ว. ชอกแชกเล่น, เล่นไม่เข้าเรื่อง, อยู่ไม่สุข. ชุกชิก ว. ที่คับแคบ, ที่เย็นห้องเล็กห้องน้อย, ที่ชอกแชก.

ชุง น. ต้นไม้ที่ตกเอามาเป็นต้น ๆ สำหรับเลื่อยออกเป็นแผ่นกระดาน; เรือกดผูกกับหัวท้าว.

ชุน ก. ชย, ชยเข้า, ชวน, เช.

ชุบชิบ ก. พูดกันด้วยเสียงเบา ๆ.

ชุป (อ. Soup) น. อาหารน้ำชนิดหนึ่ง ต้มด้วยเนื้อหรือผัก.

ชุ่ม ก. แอบแฝง, เร้น, ซ่อน. ชุ่มคม ก. ซ่อนความฉลาดไว้, ไม่อวดดี.

ชุ้ม น. ที่อยู่หรือที่พัก, รูปที่ทำคล้ายกระโจม เช่นชุ้มประรูชุ้มหน้าต่างเป็นต้น, ยางที่ทำด้วยใยไม้และกิ่งไม้.

ชุ่มช่าม ว. เช่อช่า, ตระกรุมตระกราม, ผลผลาม.

ชุย น. มิตรปรึกษาหารือหลอม. ว. ร่วน, ยุ่ย, ไม่แน่น, ไม่เหนียว.

ชู่ ว. อาการที่ประกาฏแก่ร่างกายเมื่อเวลาชนลูกเย็นต้น. ช. เสียงดังเช่นเสียงฝนกลมกา ๆ. ชู่ช่า ว. เสียงเอิกเกริก, มากหลาย, ครึกครื้น, คึกคัก.

ชูดชาด ว. เสียง เช่นเสียงคนกระทำเมื่อเวลากินของเผ็ด.

ชูบ ว. ผอม, ชีก.

เช ว. เฉน, ชวน, โย้. **เชชัง** ว. เก้กัง, ช่องแช่ง, อาการที่เดินไม่ตรง.

เชิง ว. ชิด, จิก; เอิกเกริก, แช่. **เชิงแช่** ว. ออง, เกรียวกราว, เอิกเกริก.

เชิ้ง จ. ก. ขายเหมาสิ่งของหรือกรรมสิทธิ์ในโรงร้านซึ่งเช่าถือยู่เป็นต้น.

เชิ้น ๑ น. ไม้ที่สอดเข้ากับลูกดงเรือนฝากระแชงอ่อน หรือฝาชักแคร.

เชิ้น ๒ (อ. sign = ไซน์) ก. ลงชื่อ.

เช่น ก. สังเวย, เอาอาหารให้ผีกิน.

เซนต์ (อ. cent) ว. ร้อย, ส่วนร้อยของเงินตราบางประเทศ เช่น สิงคโปร์ ใช้ ๑๐๐ เซนต์เป็น ๑ เหรียญ.

เซนติกรัม [—กฺรัม] น. ชื่อมาตราชั่งตามวิธีเมตริก มีอัตราเท่ากับหนึ่งในร้อยของหนึ่งกรัม อักษรย่อว่า ซก.

เซนติเกรด [—เกฺรด] น. ประกอบกับวิศวกรรมหมู่มี แบ่งออกเป็น ๑๐๐ องศา เรียกว่า องศาเซนติเกรด.

เซนติเมตร [—เมด] น. ชื่อมาตราวัดตามวิธีเมตริก มีอัตราเท่ากับหนึ่งในร้อยของหนึ่งเมตร อักษรย่อว่า ซม.

เซนติลิตร [—ลิด] น. ชื่อมาตราตวงตามวิธีเมตริก มีอัตราเท่ากับหนึ่งในร้อยของหนึ่งลิตร อักษรย่อว่า ซล.

เซอรฺเว อ. ก. สำรวจ, รังวัดที่.

เช่อ,เชอะ ว. โง่, ไม่รู้เท่าถึงการ, เกะเขิน.

เชา ก. หยุดไป. ว. ง่วงงุน, เหงาหงอย.

เชี้ยชี ก. รู้จี้, พูดรบกวนรำไป.

เชาะ น. ชอกเขาเล็ก ๆ ที่น้ำเชาะให้เป็นทางลงมา. ก. ทำให้แทรกเข้าไป, ทำให้พังเข้าไป, ทำให้เป็นลายลึกหรือรอยกว้าง เช่น เชาะเป็นลาย.

เชิง น. ที่รกเป็นสุมทุมไม้ไผ่ไม้หรือหญ้าปกคลุมอยู่ข้างขน, ผมที่รุงรังอยู่บนศีรษะ. ก. ยก, ยกย่อง.

เชิง ก. ร้องรำทำเพลงอย่างสนุกสนาน.

เชี่ยน จ. น. เทวดา, ผู้สำเร็จ.

เชี่ยบ ว. เงียบ, สงัด.

เชี่ยว ว. ชัก, เหี้ยว, เฉียว, เฉไฉ่ (สำหรับหัวมันต่างๆ)

เชี่ยว ว. ไม่ตรง, เฉ.

เชี่ยวกาง น. รูปทวารบาล คือผู้รักษาประตู มักทำไว้สองข้างประตู.

เชื่อง ว. เรียบหงอย, ซึม, ช้า.

แช น. ชื่อเรือรบไทยบุราณ ใช้แห่เวลาเสด็จพระราชดำเนินทอดกฐิน.

แช่ จ. น. โคตร, วงศ์, เชื้อสาย. ว. ดังอึง, ดังขรม, อึกทึก. แช่ช้อง ก. ร้องดังอึง.

แชง น. ชื่อเรือสำหรับกระบวนแห่ชนิดหนึ่ง; ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง. ก. ระวัง. ว. แทรก.

แชงแชว น. ชื่อนกชนิดหนึ่ง ตัวดำ หางยาว ๆ โตขนาดนกเขียง. ซังแชวก็ใช้.

แชด อ. เสียงเช่นเสียงยุงยินมาก ๆ.

แชบ ว. อ่อย.

แชม ก. แทรก, เหน็บ, เสียบเข้าไปในระหว่าง, เอาดอกหรือหวายสอดเข้าไปแทนเส้นที่ชำรุดให้ดีขึ้น เช่น แชมกระบุง ขด.

แชยิด จ. น. การทำขวัญเมื่ออายุครบ ๖๐ ปีบริบูรณ์.

แช่ว ว. แกร่วอยู่; ตรง, แน่ว.

แชะ น. ชื่อเรือชนิดหนึ่ง. ก. เอาเครื่องมือเช่นมีดหรือเสียมแทงกินหรือของอันอ่อนให้หลุดจากที่เดิมออกเป็นแผ่น ๆ.

โช ว. ยกยาก. โชเช ว. ชวนไปมา, ทรงตัวไม่ใคร่อยู่.

โช่ น. กระเหรี่ยง; เหล็กที่เกี่ยวกันเป็นข้อ ๆ เป็นสายยาว สำหรับใช้ค้างเรือก.

โชก ก. หยด, ตก. ใช้เป็นกริยาของน้ำ เช่น เหงื่อโชก.

โช่ง น. ลาวจำพวกหนึ่งไว้ผมสูง.

โชดา (อ. Soda) น. น้ำที่มีโซเดียมไบคาบอเนตเจือลงไปให้มีรสกร่อย ๆ มีก๊าซคาบอนไดออกไซด์ละลายแล้วอัดไว้ในขวด เรียกว่า น้ำโชดา. ชาตุประสมอย่างหนึ่ง มีโซเดียมกับปูน ประสมกันเป็นก้อนเล็ก สีขาวคล้ายดินประสิว ใช้ขัดของและทำสบู่.

โชเดียม (อ. Sodium) น. ชาตุแท้ชนิดหนึ่ง เป็นแท่งมีสีคล้ายตะกั่ว ถูกน้ำเข้าดุดเป็นไฟและทำให้น้ำด่างเป็นพรายๆ.

โชม ก. ชโลม, ชาย, ทา, โชก, โชก. อ. คำขอให้ช้างย่อตัวลง.

โชรม [โชม] ก. รุมกัน, ช่วยกัน. โชรมประเทียด ก. รุมกันทำประโยชน์.

ไช น. เครื่องสานสำหรับดักปลาชนิดหนึ่ง; งูปลาชนิดหนึ่ง; ชื่อดาวฤกษ์ชนิดหนึ่ง; ชื่อหญ้าชนิดหนึ่ง ใบยาวแหลมคม.

ไช้ ๑ ก. เขี่ย, คุ้ย, กริยาที่นกหรือเม็ดเอาปากเกล็ดขนหรือหาอาหารกิน.

ไช้ ๒ ว. ใก, ไหน, ไร.

ไชร์ [ไช้] ว. ละก็, สำหรับแต่งกริยาเมื่อมีคำ ถ้า อยู่ข้างหน้า ต้องมีคำไชร์อยู่ข้างหลังโดยมาก เช่น ถ้าระเบิดเข้าไชร์.

ฌ

ฌ พยัญชนะวรรคที่สี่สองของพยัญชนะไทย.

ฌาน [ชาน หรือ ชานะ] ป. น. การเพ่งอารมณ์จนใจแน่แน่ว ซึ่งเรียกว่าเป็นอัปนาสมาธิ. ฌานนั้นจัดเป็น ๔ ชั้น เรียกชื่อตามลำดับที่ประกอบขึ้นไปว่ากามาวจรฌาน; ว่าปฐมฌาน, ทุติยฌาน, ตติยฌาน, จตุตถฌาน.

ฌาปน, ฌาปนกิจ [ชาปะนะ] ป. น. การเผา, การเผาศพ, การปลงศพ. มักใช้ว่าฌาปนกิจ. ฌาปนสถาน น. ที่เผาศพ.

เฌอ ช. น. ต้นไม้. เฌอเอม ช. น. ชะเอม.

ญ

ญ พยัญชนะตัวที่สิบสามของพยัญชนะไทย.

ญวน น. คนชาติหนึ่งอยู่ใกล้กับจีน.

ญัตติ ป. น. คำแสดงยืนยันสงฆ์ คือวาจาสำหรับประกาศให้รู้ว่าจะทำอะไรกัน, ที่มักเรียกกันว่าสวดญัตติ, คู่กับอนุสาวนา คือคำหารือกันและกันของสงฆ์ที่ตกลงกันตามญัตตินั้นก่อนที่จะสวดซ้ำคำสวดญัตติ.

ญาณ [ยาน หรือ ยานะ] ป. (ส. ชฺญาน) น. ความรู้, เครื่องรู้, ขันญา, ขันญาธันรู้จัก, ปรีชาหยั่งรู้, ปรีชากำหนดรู้. ญาณทัสนะ (แบบ) ป. น. ความรู้ความเห็น.

ญาณศาสตร์ ส. น. ตำราพยากรณ์.

ญาณี ป. (ส. ชฺญานินฺ) น. ผู้มีความรู้, ผู้มีขันญา.

ญาตา (ป. ญาตา; ส. ชฺญาตา) น. ผู้รู้, นักปราชญ์.

ญาตา ดู ญาตา.

ญาติ [ยาด] ป. (ส. ชฺญาติ) น. ผู้ร่วมสายโลหิตกันทางบิดาหรือมารดา ญาติ ๗ ชั่ว คือเมื่อนับขันคนเป็นหนึ่งแล้ว ข้างบนถึงขันที่สามคือทวด และข้างล่างถึงขันที่สามคือหลาน รวมเป็น ๗ ทั้งตัวเรา, คนเราระพยญาติก็คงใน ๗ ขันนี้เอง ที่จะได้พบเห็นล้วสูงขนไปหรือล้ำลงมานอกนี้ จึงมีแต่คำพูดว่าญาติ ๗ ชั่ว, หากมีขน ยังมีว่าญาติไกลอยู่นั่นเอง, เขยและสะใภ้ ท่านไม่นับว่าญาติ.

ญาติดี ก. เป็นภาษาใช้ในการเล่นพนัน หมายความว่าไม่กินกันและไก่เสียด้วยกัน. ญาติภาพ ส. น. ความเกี่ยวกองกัน. ญาติเภท (แบบ) ป. น. การแตกระหว่างญาติ.

ญาติกา น. ญาติ.

ญิบ (บางที่ใช้หญิบ) ว. สอง, ญิบพัน คือ สองพัน.

ญี่ (โบ) น. ลูกชายคนที่สอง คู่กับลูกหญิงคนที่สองว่า ฉิ.

ญี่ปุ่น น. คนชาติหนึ่ง อยู่ทิศตะวันออกแห่งจีน.

ญิวญิตสู น. วิธีมวยแขยญี่ปุ่นใช้ล้วยที่สำคัญกันให้ยอมแพ้.

เญย [เยยะ สระ เ ย สระกด] ป. (ส. เชฺญย) ว. ควรรู้, พึงรู้, ไทยใช้แผลงเป็นไญย. เญยธรรม น. ธรรมที่ควรรู้. ใช้ว่า ไญยธรรม ก็ได้.

ไญย [ไยยะ] ดู เญย. ไญยธรรม ดูใน เญย.

ฎ

ฎ พยัญชนะตัวที่สิบสี่ของพยัญชนะไทย.

ฎีกา ป. ส. น. หมายเหตุ, คำอธิบายคำยาก, ชื่อคัมภีร์หนังสือสำหรับแก้ หรืออธิบายคัมภีร์อรรถกถา. ไทยเราใช้เป็นหนังสือกราบบังคมทูลพระเจ้าแผ่นดิน, ชื่อศาลสำหรับตัดสินความชั้นสูงสุด ซึ่งเรียกว่าศาลฎีกา.

ฏ

ฏ พยัญชนะตัวที่สิบห้าของพยัญชนะไทย.

ฏังกะ ป. ส. น. สิ่ว, ขวาน, เหล็กสกัดหิน, ภาย, เงินตรา คือ เหรียญกษาปณ์. ฏังกบดี ส. น. นายโรงกระษาปณ์. ฏังกศาลา ส. น. โรงกระษาปณ์.

ฏังคะ ส. น. เสียม, จอบ; น้ำประสานทอง.

ฏังคา ส. น. ขา.

ฏางกร [—กอน] ส. น. ผู้ทำไม้ตีกไฟ.

ฐ

ฐ พยัญชนะตัวที่สิบหกของพยัญชนะไทย.

ฐากูร (แบบ) (ส. ฐากฺกุร) น. รูปเคารพ; เทพเจ้าที่นับถือ; ใช้เสริมท้ายชื่อคนที่มีชื่อเสียง เช่น โควินทฐากูร ของผู้แต่งคัมภีร์กาพย์กลอน.

ฐาน, ฐานะ ป. (ส. สฺถาน) น. ที่, ที่ตั้ง, เหตุ, ตำแหน่ง, หลักแหล่ง, อย่าง. ไทยใช้ว่าแท่นหรือที่รองก็ได้ เช่นฐานพระพุทธรูปเบื้องต้น (ภูที่ สถาน อีก). ฐานันดร ป. น. ลำดับตำแหน่งยศบรรดาศักดิ์. ฐานานุกรม (ป. ฐาน+ส. อนุกฺรม) น. ลำดับตำแหน่งยศบรรดาศักดิ์ พระสงฆ์ที่พระราชาคณะหรือพระครูมีอำนาจให้ตามทำเนียบ. ฐานานุรูป ป. น. สมควรแก่ตำแหน่ง.

ฐานทัพ น. ที่ตั้งทัพ.

ฐานบัทม์ ป. น. ฐานกลีบบัวสำหรับตั้งพระพุทธรูป เช่น ฐานที่ตั้งพระประธานเบื้องต้น ที่ทำเป็นชั้น ๆ เป็นรูปกลีบบัว เรียกว่า บัวคว่ำบัวหงาย.

ฐานีย (แบบ) ป. (ส. สฺถานีย) น. เมือง. ว. ควรแก่เหตุ, ควรแก่ตำแหน่ง, ควรตั้งอยู่ (ใน); มักประกอบท้ายศัพท์.

ฐาปน, ฐาปนา [ถาปะ—] (ป. ฐปน ส. สฺถาปนา) น. การก่อสร้าง, การแต่งตั้ง, การซ่อมแซม, การตั้งขึ้น (ใช้เป็นกริยา ก็ได้).

ฐิติ ป. (ส. สฺถิติ) น. การตั้งอยู่, การยืนอยู่, การทำรงอยู่; การเป็นไป, ความมีชีวิตอยู่, การหยุดอยู่, ความมั่นคง, ความอดทน; ตำแหน่ง, ที่อยู่; ชัยยังคับ, ข้อยังญัตติ, ความแสนสอน.

ฐิติก [—ติกะ] ป. (ส. สฺถิติก) น. ผู้ตั้งอยู่, ผู้ดำรงอยู่. ว. มีอาการ, มีตำแหน่ง.

ท

ท พยัญชนะตัวที่สิบเจ็ดของพยัญชนะไทย.

ทังส [ทังสะ] (แบบ) น. เหล็กไฟ.

ทาก (แบบ) ป. น. ผักกาด, เมี่ยง.

ทาฑิม [ทาทิม] ส. น. ผลทับทิม.

ทาหะ [ทา—] ป. (ส. ทาห) น. ความร้อน, เครื่องร้อน, ไฟ.

ทาหก ป. น. ผู้เผา; ไฟ.

ทิมภ์ [ทิม] ส. น. เด็ก, ลูกสัตว์ต่าง ๆ, ผู้ไร้เชลา.

ทิมภจักร ส. น. ล้อยนต์เครื่องหักและเครื่องห้ำร้าย.

ธ

ธ พยัญชนะตัวที่สิบแปดของพยัญชนะไทย.

ธาล [ทาน หรือ ทาละ] ส. น. โล่, เครื่องป้องกันศัสตราวุธ.

ธาลิน ส. น. พลโล่, ทหารถือโล่.

เถ่า น. คนแก่, คนมีอายุมาก. ว. แก่, มีอายุมาก.

เถ่าแก่ น. ตำแหน่งข้าราชการฝ่ายใน; ผู้ใหญ่ที่จัดการสู่ขอหญิงให้แก่ชาย.

ณ

ณ พยัญชนะตัวที่สิบเก้าของพยัญชนะไทย.

ณ [นะ] บ. ใน, ที่, เป็นคำบ่งเวลาหรือสถานที่ว่าตรงนั้นตรงนี้.

ณฐ, ณัฏฐ์ ป. น. ผู้ตั้งอยู่ในความรู้, นักปราชญ์.

ณรงค์ (คำมาจากคำ รณรงค์) น. การรบ; สนามรบ.

เณร เป็นคำลดมาจาก สามเณร.

ด

ด พยัญชนะตัวที่สิบของพยัญชนะไทย.

ดก ว. มาก, หลาย, ชุกชุม, ดื่น.

ดง น. ป่า, พง, ไพร. ก. ทำของทุกข์ให้แห้งน้ำและให้สุกระอุ เช่นวิธีหุงข้าวและของอื่นคือเอาข้าวหรือของอื่นพอเหมาะ แล้วกรอกให้น้ำออก แล้วเอาขึ้นตั้งบนเตาไฟ หมุนให้ถูกไฟทั่ว ๆ ไป ให้น้ำที่เหลืออยู่แห้ง ทำเช่นนี้เรียกว่า ดง. ดงดาน น. ป่าทึบ, ป่าใหญ่, ป่าที่ไม่มีผู้คนหนาขนถึงไม่เห็นแสงแดด. ดงดิบ น. ป่าลึกเข้าไปไกล.

ดงวาย (แผลงมาจาก ดังวาย) น. ของฉวาย

ดัน ก. ดันไป; เบียดผ่าวิธีหนึ่งใช้เข็มแทงลงแทงขนเรียงไป; ว่ากลอนโดยคิดเอาในทันใดนั้น. ดันกลอนหลัง ก. เบียดผ่าวิธีหนึ่งคล้ายวิธีกัน แต่เมื่อจะแทงเข็มลงต้องย้อนมาแทงข้างต้นอีก.

ดนตรี [—ตฺรี] (ส.ดนฺตฺรินฺ) น. วัตถุมีสาย, เครื่องสาย; ลำดับเสียงอันไพเราะ.

ดนย, ดนัย [ดะนะยะ, ดะไน] ป. ส. น. ลูกชาย. **ดนัยสร** ส. น. แม่.

ดนยา [ดะนะ—] ป. ส. น. ลูกหญิง.

ดนู, ดนุ [ดะนู—] (แยง) ป. ส. น. ตัวตน; ไทยใช้เป็น ส. ว่า ฉัน, ข้าพเจ้า ก็ได้. ว. เล็กน้อย, เยายาง. **ดนุชา** ป. ส. น. ลูกหญิง. **ดนุนุช** น. น้องน้อย.

ดบสัวิน [ดะบะสัวิน] ส. (ป. ดฺวิสุวี) น. ผู้ประพฤติความเพียร, ฤษี; ดาบสัวินี เพศหญิง.

ดบัสวิน [ดะบัสวิน] ดู ดบสัวิน.

ดบีสวิน, ดบีสวินี, ดบีสวี [ดะบีสวิน,—] ดู ดบัสวิน.

ดม ก. นัก, ใช้จมูกสูดกลิ่น, สูดเอากลิ่น.

ดมไร ข. น. ช้าง โดยมากใช้คำไร, คำริ.

ดรงค์ [ดะรง] ป. ส. น. คลื่น, ระลอก.

ดรณี [ดะระนี] ป. ส. น. 'สิ่งที่แล่นไป' คือเรือ.

ดรรชนี [ดักชะนี] ส. น. นิ้วชี้ (ในราชาศัพท์ใช้พระดรรชนี).

ดรุ [ดะ—] (แยง) ป. ส. น. ต้นไม้.

ดรุณ [ดะรุน หรือ ดะรุนะ] ป. ส. น. เด็กรุ่น. ว. หนุ่ม, อ่อน, รุ่น. **ดรุณี** เพศหญิง.

ดรุณาณัติ [ดะ—] ป. น. หัวหน้าเด็กในห้องเรียน.

ดรุณี [ดะรุนี] ดู ดรุณ.

ดรู [ดุรู] ดู ดรู.

ดฤถี [ดุรถี] (ป. ส. ดิถิ) (ไย) น. ดิถี.

ดล ๑ [ดน] ป. ส. น. พื้น, ชั้น. **ดลดาล** ส. น. การขยับเขย. **ดลภาค** น. พื้นราบ, อังกฤษว่า Surface; มูลจำนวนหน่วยแห่งการวัดดลภาคเป็นศาราง เหลี่ยมมีด้านกว้างด้านยาวด้านละ ๑ เมตร เรียกว่าเมตรศาราง เหลี่ยม อักษรย่อว่า ม².

ดล ๒ [ดน] ข. ก. ถึง.

ดล ๓ ก. ให้เย็นไป, ทำให้แล้ว, ตั้งชน. **ดลใจ** ก. เผยญให้คิดชน, ยันดาลให้คิดไป.

ดวง (ข. น. แก้ว, ดอก) น. ดอก, รูปเป็นวงกลม หรือลูกกลม, แยยรูปราศีหรือดอกดาวพระเคราะห์เก้นดวงราศีนั้น ๆ ในเวลาเกิดของคนหรือเวลาทำการใด ๆ ที่ไหรคำนวณไว้เรียกว่าดวง; เป็นคำนับของสิ่งที่มีรูปกลม ๆ เช่น ดวงดาว, ดวงไฟ, ดวงตรา, และของสิ่งที่ไม่มีรูป เช่น ดวงใจ ดวงวิญญาณ เป็นต้น. **ดวงเดือน** น. โรคชักลาก. **ดวงสมร** น. ผู้ร่วมตาย. เป็นคำนับดอกหญิงทั่วไป.

ด้วง น. แมลงพวกหนึ่ง ที่กินเนื้อในไม้หรือดอกไม้, ตัวแมลงหรือผลเสียยังไม่มีปีก คล้ายตัวหนอน; เครื่องดักหนูชนิดหนึ่ง ทำด้วยกระบอกไม้ มีคัน มีสายห่วงดักตัวหนู; ชื่อชนิดหนึ่ง รูปคล้ายด้วงดักหนู; ชื่อชนมอย่างหนึ่ง เอาแป้งปั้นคล้ายตัวด้วง.

ดวด น. ชื่อการเล่นชนิดหนึ่ง ใช้เบี้ยหอดแล้วเกินตามแต้ม. ว. สูง; เกียว, หนึ่ง: ที่เกียว.

ด่วน ว. รีบ.

ด้วน ก. กุด, ขาด, สั้นเข้า.

ด้วย ว. เป็นคำแสดงกริยารวมกัน เช่น กินด้วย, นอนด้วย เป็นต้น. บ. เป็นคำนำหน้านามเพื่อให้รู้ว่านามนั้นเป็นเครื่องกระทำ เช่น ด้วยมือ, ด้วยไม้ วลา สัน. เพราะ, เหตุ. ด้วยว่า สัน. เพราะว่า.

ดอก น. ส่วนหนึ่งของต้นไม้ที่ผลิออกจากก้านเพื่อกิจกรรมสายรูปกลม ๆ ตามพันผ้าเป็นต้น; เงินค่าข้าวของการซากเงินต้น ซึ่งผู้กู้ทรัพย์ผู้เอาของไปจำนำรถต้องใช้ให้ เรียกให้เต็มว่า ดอกเบี้ย. ก. ทำ. ว. เป็นคำประกอยให้ได้ความ

ดักขน เช่น ทำไมไก่ดอก เป็นต้น. ดอกจอก น. ต้นของจอกที่ลอยอยู่ในน้ำ; เรียกลายหมักลักษณะเช่นนั้น; เรียกกระเพาะอาหารหยาบของสัตว์ เช่น วัว ควาย ซึ่งพลิกกลับแล้วมีสัณฐานคล้ายดอกจอก. ดอกจัน น. เครื่องหมายรูปกลม ๆ เป็นจุด ๆ ดังนี้ • ดอกจันทน์ น. รถหุ้มเม็ดจันทน์เทศ เรียกว่า ดอกจันทน์. ดอกดิ้ว น. นมผู้หญิง. ดอกดิน น. ดอกไม้ชนิดหนึ่งดองกินจากดินมีสีม่วง ไม่มีใย ต้นอยู่ใต้ดิน ใช้ทำขนม. ดอกบุก น. ชื่อโรคมะเร็งชนิดหนึ่งเรียกว่ามะเร็งดอกบุก. ดอกเบี้ย น. ดอกผลของเงินหรือเงิน หมายความว่าเงินค่าตอบการซึ่งผู้กู้เงินหรือผู้เอาของจำนำ จะต้องให้แก่เจ้าของเงิน. ดอกมะตาด, ดอกไม้ตาด น. ดอกไม้เพลิงชนิดหนึ่งทำด้วยกระยอกไม้ธรรพ์กินขึ้น รูปมีสีต่าง ๆ. ดอกไม้ น. ผ้าเด็ก. ดอกไม้จีน น. ชื่อดอกไม้ของจีนที่ใส่แกงร้อน; ดอกไม้กระดาษแบบจีน. ดอกไม้เจ้า น. ขนเพ็ก. ดอกไม้เทียน น. ดอกไม้เพลิงชนิดหนึ่ง ทำด้วยดินปืนใส่ในท่อกระดาษ รูปเหมือนเทียน จุดเป็นสินวล. ดอกไม้น้ำ น. ดอกไม้ไฟจุดในน้ำ. ดอกไม้พุ่ม น. ดอกไม้เทียนที่เสียบปลายซี่ไม้ไผ่ทำเป็นชั้น ๆ คล้ายฉัตร แล้วจุดเวลาค่ำ. ดอกไม้เพลิง,—ไฟ น. เครื่องสำหรับจุดในงานต่าง ๆ ทำด้วยกระยอกไม้อ้อ หรือไม้ไผ่เป็นต้น บรรจุดินปืนมีชื่อต่าง ๆ กันตามชนิด. ดอกไม้ร่วง น. ชื่อดอกเข็มเย็น ชื่อดอกไม้หรือทำเป็นลายดอกไม้อย่างลายผ้าดอก. ดอกไม้รุ่ง น. ดอกไม้เพลิงชนิดหนึ่ง ทำด้วยดินปืนใส่ในท่อกระดาษขดเหมือนไส้ไก่ แขวนไว้ในศาลาเพื่อจุดในเวลาค่ำให้มีแสงสว่างคลอกรุ่งใช้แทนโคม. ดอกไม้ไหว น. ชื่อดอกไม้ที่ทำด้วยกระดาษย้าง ด้วยทองย้าง แล้วเอาลวดเล็ก ๆ ขดทำเป็นก้านไหว ๆ. ดอกลำดวน น. ชื่อขนมชนิดหนึ่ง. ดอกเลา น. รอยขุดขาว ๆ ที่เกิดขึ้นเล็บ. ดอกหมาก น. ชื่อเกลือนชนิดหนึ่งขนเป็นเม็ดขาว; สรัอย คอไก่ที่ขึ้นขุดขาว ๆ.

ดอกกระทือ น. เป็นคำด่า.

ดอกทอง น. หญิงใจง่ายในทางประเวณี.

ดอกเลา น. ผมที่หงอกจนแลดูเหมือนสีดอกเลา ดอกหงอก สีเทา ๆ คล้ายสีเถ้า.

ดอกสร้อย น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง; ชื่อคำร้อยกรองชนิดหนึ่ง.

ดอง น. ชื่อวิธีหมักของพระอย่างหนึ่ง ดองหมักเฉยง่าย. ก. แช่, หมัก.

ด่อง ๆ ว. หย่อง ๆ.

ด้อง น. ชื่อปลาชนิดหนึ่งตัวเล็กมีเงี่ยงแหลมคล้ายปลาดุก.

ดองดึง น. ชื่อไม้เถาชนิดหนึ่งมีหัวใช้ทำยาได้.

ดอด ก. ย่อง, แอบ, เล็ดลอด, ลอยเข้าไป.

ดอน น. ที่สูง, ที่เชิน, ที่ห่างน้ำ, เนิน, โคก, โขก, เชิน; คำประพันธ์โบราณเรียน ดร กัม.

ด่อน น. ที่ลัก, ที่สวม(ก่อนนอกบ้าน, ก่อนตะไล); เครื่องมือสำหรับแทงช้างเมื่อเวลาขี่ รูปเป็นเกลียวแหลม ทำด้วยเหล็ก. ว. เผือก, ขาว, ด่างขาว.

ดอม ๑ ข. น. ราว, แถว, แนว. ดอมไพร น. ราวป่า.

ดอม ๒ น. เครื่องหอม. ก. ดม, เสพ. ข. ด้วย, กับ.

ด้อม ก. แอบย่องเข้าไป, แอบดู, แอบมอง.

ดอย น. ภูเขา. ก. ผูก, มัด, ตอก, ตี, ชก, ย่ำ, ทอย.

ด้อย ก. ทรุด, ต่ำ.

ดะ ว. ตะลุยไป, โดยทำขาว ๆ ไปก่อน.

ดะด่อน ว. ขาว, เผือก.

ดะดัก ว. ลำบาก.

ดะโต๊ะ น. ผู้เชี่ยวชาญกฎหมายอิสลาม.

ดะหมัง [—หฺมัง] ช. น. เสนา.

ดัก ก. วางเครื่องมือไว้ให้กินหรือสัตว์ติด, คอยสกัด. ดักคอ ว. อาการพูดสกัดหน้า, พูดกันไว้ก่อนเพื่อให้กระดาก.

ดักดาน ว. ลำบาก, ตรากตรำอยู่นาน.

ดักแด้ น. หนอนก่อนมีปีกเรียกว่า ดักแก้. ก. ลำบาก, ขัดสน, เต็มแย่.

ดัง น. หมุก, ใช้ว่า ดังฺ ก็ม. ว. อาการของเสียงที่มากระทบหูอย่างหนัก ตรงกันข้ามกับค่อย (สำหรับเสียง); มีผู้รู้จักมาก, ลือนาม; เช่น, อย่าง, ราวกับ, คล้าย, เหมือน. ดังนั้น ว. เช่นนั้น. ดังนี้ ว. เช่นนี้. ดังรึ,—ฤๅ ว. เช่นไร, เหตุไร, ไฉน. ดังหนึ่ง ว. เหมือนหนึ่ง, และใช้เป็นคำประกอยหน้าคำประสมอื่น ๆ ได้อีก เช่นเกียวกับข้างขนน.

ดั่ง ว. เช่น, ราวกับ, คล้าย, เหมือน; และใช้ประกอยหน้าคำใดเช่นเดียวกับดัง. ดู ดัง.

ดั้ง น. เครื่องยึดงกันอาวุธอย่างหนึ่งคุกับคายทำพวกไส้และเชน บุราณใช้ว่า ด้าง ก็ม; เสาที่ดงขนรับยอดไก่ ดั้งขน

รอกหรอก; ชื่อเรือในกระบวนแห่; ชื่อช้างทรักเข้าในกระบวนทัพ; หมูก, สันหมูก.

ดั้งเดิม ว. แรก, ก่อน, เก่าแก่.

ดัชนี [ดัดชะนี] น. กระชนี, นวช. ดู กระชนี.

ดัด ก. ปลุก; ทำให้นับไปตามต้องการ, ผึ้น, ทำให้คด หรือให้ตรงตามประสงค์; คำนโยราณใช้แทน ดาก ก็มี เช่น กัดแพดาน. **ดัดคด** ก. ทำให้เยื้นไปตามเหตุ. **ดัดจริต** ก. กัดแปลงความประพฤติ, ผึ้นทำท่าทางให้เยื้นไปตามทัดนิยม. **ดัดแปลง** ก. แก้ไข, เปลี่ยนแปลง. **ดัดสันดาน** ก. แก้นิสัยให้ดีขึ้น.

ดัน ก. ใช้กำลังไปข้างหน้า, ผลักไปข้างหน้า, ค้านไว้, ไม่ถอย, กัด, ไม่ยอม. **ดันทุรัง** ว. คือดึงไม่เข้าเรื่องราว.

ดั้น น. ชื่อโคลงแผลร่ายพวกหนึ่ง. ก. มุดไป, ดันไป.

ดันเหิม ดู ดันเหิม.

ดับ ก. มอด, สูญ, หาย, ระงับ, หมดไป, สิ้นไป, ทำให้หมดไป.

ดัมพ์ (แบบ) (ป. ดมฺพ) น. ทองแดง.

ดัวเดย ว. ดัวมเดย, ช้า ๆ.

ดัสกร [ดัดสะกอน] ส. (ป. ดุกฺกร) น. โจร, ขโมย. ไทยเราใช้ว่า ข้าศึก ด้วย.

ดา ก. ชื่อแมลงชนิดหนึ่ง มีตามต้องนาในฤดูฝน มีกลิ่นฉุน ใช้ประสมน้ำพริกและน้ำปลาร้ายประทาน เรียกว่า แมงดานา. ก. ประดังเข้าไป, เดินพร้อมกันเข้าไป, ประจัญหน้า. ว. มาก, หลาย, เกลื่อนไป. **ดาดาษ** ว. มาก, เกลื่อนกลาด, ทั่วไป. **ดาษดา** ก็ใช้.

ด่า ก. ใช้วาจาหยาบต่อผู้อื่น. **ด่าทอ** ก. ใช้วาจาหยาบต่อคนอื่น.

ดาก น. ปลายลำไส้ที่ทนออกจากทวารหนัก; ไม้ที่สำหรับอุดกันระบายหรืออุดส่งอนหมูรูปเช่นนั้น.

ด่าง น. สิ่งที่เกรอะออกจากเถ้าของสิ่งต่าง ๆ มีรสกร่อย ๆ สำหรับทำยาและกัดสิ่งของ. ว. เย็นควงจากขาว ๆ ผิดจากสีพื้นเดิม. **ด่างพร้อย** ว. เย็นควง ๆ จุด ๆ, สีผิดจากเดิม; ไม่ยรสุทธิ์, ไม่สะอาด.

ดาด ก. ลาด, ปู, ชิง. ว. ไม่ชัน, ไม่รักกุม. **ดาดฟ้า** น. พื้นชั้นบนของเรือและตึก.

ดาน น. กอนแข็งในท้อง เช่น ดานเลือด, ดานลม. ว. แน่น, เย็นกอน, แข็ง.

ด่าน น. ที่สำหรับตรวจตราเหตุการณ์คลอดถึงสินค้า, กองคอยเหตุ, ที่ตรวจของต้องห้าม.

ด้าน น. ข้าง, ทาง, ส่วน (ด้านใต้). ว. แข็ง, กระด้าง, ไม่มีมัน, ไม่ฟู, ไม่มีเงา, จุดไม่ดิก (ใช้จุดสำหรับของกระเบื้องไก้ เช่น ยืนและประทักเย็นดัน). ไม่อาย เช่น หน้าด้าน.

ดาบ น. มีดยาวชนิดหนึ่ง ใช้ในการสู้รบ **ดาบลาว** น. ชื่อปลาชนิดหนึ่ง ตัวแบนยาว.

ดาบส [—บด] (ป. ส. ตาปส) น. ผู้บำเพ็ญการเผากิเลส, ฤษี; เพศหญิงใช้ว่า ดาบสินี.

ดาม ก. ทาบ, ประกอบ, ประกบให้แข็ง, ประ.

ด้าม น. ที่สำหรับถือ, คัน, หาง.

ด้ามขวาน น. ชื่อพิกัดจำนวนที่ดินไร่หนึ่งไก.

ดามพ์ (ป. ดมฺพ; ส. ตามฺร) น. ทองแดง, สิ่งที่ทำด้วยทองแดง.

ดาย ก. ฉาก, ฉาง, ตัด, ทำให้เตียน, ทำให้ว่าง. ว. ไม่เลือก, เพิกเฉย, เปล่า.

ด้าย น. สิ่งที่ทำด้วยฝ้ายเป็นเส้นสำหรับเย็บผ้า และถักทอเป็นต้น.

ดารก, ดารา [—รก,—] (ป. ส. ตารกา, ตารา) น. ดาว, ดวงดาว, แววตาดำ. **ดารากร, ดาราคณะ** ป. ส. น. หมู่ดาว. **ดาราบถ** ส. น. 'ทางแห่งดาว' คือ ท้องฟ้า. **ดารามณฑล** ส. น. 'วงแห่งดาว' คือ จักรราศี; 'วงแห่งดา' คือ ลูกตาดำ. **ดาราวรรษ** ส. น. 'ฝนดาว' คือ ดาวตกหรือดาวร่วง.

ดารณี [—ระนี] น. 'ยานชนิดช่วยให้ข้าม' คือ เรือ.

ดารา (แบบ) น. ดาว. **ดาราศาสตร์** น. ตำราว่าด้วยดาว.

ดาล ๑ (ป. ส. ตาล) น. ต้นโตนด, ต้นตาล; จังหวะ, ฉาบ, ฉิ่ง, ยาก หรือ คำสองพยางค์ พยางค์แรกเป็นครุ พยางค์ถัดไปเป็นลหุ; กลอนประตู, กินมีกลิ่นหอม, กินตาล, กินจำปา ก็เรียก; การคยมือ, ใช้ว่า ตาฬ ก็มี.

ดาล ๒ ก. เกิดขึ้น, เย็นขึ้น, มีขึ้น, แน่น, แข็ง. **ดาลเดือด** ก. บังเกิดความโกรธ, เดือด, เดือดดาล ก็ใช้. **ดาลโทสะ** ก. ลุแก่โทสะ.

ดาลัด ช. น. แก้ว.

ดาลุ (ป. ส. ตาลุ) น. เพดานในปาก. **ดาลุมูล** น. ลิ้นไก่ (ในลำคอ).

ดาว น. โลกอันๆ ที่เห็นเย็นดวง ๆ มีแสงสว่างยนอากาศในเวลากลางคืน มีชื่อต่าง ๆ กัน เช่น ดาวลูกไก่, ดาวพฤหัสบดี เย็นต้น. **ดาวกระจาย** น. ชื่อต้นไม้อย่างหนึ่

ใบคล้ายต้นกาวเรือง แต่กลีบดอกสีแดงอ่อน; ชื่อพันธุ์ชนิดหนึ่ง. ดาวดก, ดาวร่วง ดู ชุกกาขาด. ดาวเรือง น. ชื่อต้นไม้ดอกอย่างหนึ่ง กลีบดอกสีเหลือง ใบเป็นแฉก ๆ. ดาวหาง น. ชื่อดาวชนิดหนึ่ง มีแสงเป็นหางยาว นาน ๆ ปรากฏครั้งหนึ่ง.

ต้าว น. เขตแดน, แผ่นดิน, แว่นแคว้น.

ดาวดึงส์ [ดาวะดึง หรือ ดาวะดึง] (ป. ดาวติงส) น. ชื่อสวรรค์ชั้นที่ ๒ แห่งสวรรค์ทั้ง ๖ ชั้น.

ตาย ๑ น. ผ้าชนิดหนึ่ง มีลักษณะยอกปุ่ม ชั้นทั่วไปเรียกว่าผ้าตาย ทางราชการเรียกว่า ไชทรพิม.

ตาย ๒ ตายตา [ตาก. ตากสะกา] ว. เกลื่อนกลาด, มาก, หลาย.

ตาพ (ป. ตาพ; ส. ตาล) (โบ) น. กลอนประตู. ลูกสลัก.

ตำ ก. มุดลงไปในน้ำ; ชักดันข้าวลงในนา. ว. มืดสนิท เช่น มืดเหม่, มืดตำดึง ว. ลึกลงไป. ตำแดง ว. มืดแดง เรือตำ.

ต่ำ ก. จมลงไป, ลดต่ำลงไป, ลึกลงไป, ชักหัวลง.

ตำ (โบ) น. ตาม; ผิวรอบ.

ตำกล ก. ก่อสร้าง, ตงขื่น, ตงไว้.

ตำเกิง ก. ขึ้น. ว. รุ่งเรือง, สูงศักดิ์.

ตำแดง ก. เลื่องลือ, ระบือ, กงสนั่น.

ตำนาญ (ป. ตาณ; ส. ตฺราณ) น. เครื่องห้าม, เครื่องยั้งกัน, ทพง, ทอาศัย.

ตำนาน ดู ตำนาน

ตำนุ แผลงมาจาก ตนุ. ดู ตนุ.

ตำนิน แผลงมาจากเดิน. ดู เดิน.

ตำเนียน ก. ดำเนียน (แผลงมาจาก เดียน).

ตำโพง น. ตะพองช้าง (แผลงมาจาก ตระพอง).

ตำรง ก. ทรงไว้, รักษาไว้, ดำรงไว้. ว. ตรง, เที่ยง.

ตำรวจ [–หฺรวด] ก. ตรวจตรา, พิจารณา (แผลงมาจาก ตรวจ).

ตำรัส [–หฺรัด] น. คำพูดของเจ้านาย แต่ใช้ว่า พระตำรัส. ก. พูด (สำหรับเจ้านาย).

ตำรี [–หฺรี] ก. ดีด (แผลงมาจาก ตรี).

ตำรู ว. งาม. น่ารัก (แผลงมาจาก ครู). น. ต้นไม้.

ตำลุษณา [–ริสุนา] (ป. ตณฺหา ส. ตฤษฺณา) น. ความปรารถนา, ความต้องการ, ความอยาก, ความเสน่หา.

ตำลึง (กลอน) ข. ก. ขึ้น, ทำให้เลื่องลือ (แผลงมาจาก เถลิง).

ตำแลง ว. ตัดแปลง, ชั่วแรง (แผลงมาจาก แถลง).

ตำหนิ [–หฺนิ] ก. ติ, ทัก (แผลงมาจาก ติ).

ติก ว. แท้.

ติก ๆ ว. ไหวหรือสั่นรัว.

ติง น. ลูกตุ้มสำหรับวัดส่วนตรงและสำหรับยิงวัดน้ำ. ว. เที่ยง, ตรงลงมา.

ติฐ ๑ (ป. ติฏฺ) ก. ตั้งอยู่.

ติฐ ๒ ติตถ์ (ป. ติตฺถ; ส. ตีรฺถ) น. ทาง; ขนัดไก หรือสะพานขึ้นเกวียน, ท่าน้ำ, ทองอายน้ำ, ที่ย่านพัฒพรถขนผ่งน้ำขนัดกสัทธ์; สถานศักดิ์สิทธิ์, ลัทธิ (บางทีเขียน ติฐ์ แต่ไม่ถูก). ติตถกร น. ผู้กระทำท่า คือ เจ้าลัทธิ, เดียรถีย์.

ติถี (ป. ส. ติถิ) น. วันหนึ่งขนแรมตามจันทรคติ. ไทยแผลงใช้ว่า ดฤถี หรือ ดฤถี กม. ติถิกษัย น. วันสิ้นติถิ.

ดิน น. พื้นโลก, ธาตุหนึ่งลักษณะแข็ง, ของอย่างหนึ่งคามพื้นโลกถูกน้ำละลายได้ ใช้ทำเป็นสิ่งของต่าง ๆ ได้. ดินดาน น. ดินแข็งอย่างลักได้พื้นดิน. ดินดาล น. ดินมีกลิ่นหอม. ดู กาล ดวัย. ดินดำ น. ผงประสมที่ใช้ทำดอกไม้ไฟและสำหรับระบุขึ้น. ดินถนำ (ถนำ ข. ยา) น. ชื่อดินอย่างหนึ่งสีเหลืองสำหรับทำยา. ดินนวล น. ดินประสมชนิดหนึ่งใช้ในการหล่อ; ผงขาว ๆ ที่ใช้ในการเคลือบสิ่งของ เช่น กระเบื้องมุงหลังคา. ดินประสิว น. ชื่อของชนิดหนึ่งมักเกิดจากมูลค้างคาวสำหรับทำดินปืน. ดินปืน ดู ดินดำ. ดินโป่ง น. ดินมีรสเค็ม สัตว์ป่าชอบกิน. ดินระเบิด น. ดินปืนอย่างแรง ใช้สำหรับระเบิดให้แตกหักทำลายไป. ดินสอ น. ดินชนิดหนึ่งที่เอามาเหลาทำเป็นเครื่องเขียนหนังสือ. ยางอย่างทำด้วยแร่สมกันมีสีต่าง ๆ เช่น สีดำ สีแดง ฯลฯ, ยางอย่างทำด้วยหินชนวนเอามาทำเป็นแท่ง สำหรับเขียนหนังสือ. ดินสอพอง น. ดินอย่างหนึ่งสีขาวใช้ทาตัวต่างแป้ง. ดินสำลี น. สำลีแช่กรดกินประสิวหรือกรดกำมะถัน ใช้เป็นดินระเบิด. ดินหุ น. ดินปืนอย่างแรง ใช้ทำชนวนปืนคาบศิลา. ดินอิหรอบ น. ดินปืนของชาวยุโรปใช้ต่างดินหุ.

ดิน น. สิ่งที่ใช้ขุดเครื่องประดับต่าง ๆ ทำด้วยเงินและทองแดง. ก. แสดงอาการไม่นิ่งอยู่, เสือกสนไปมา พยายามเพื่อจะให้หลุดจากที่คุมขัง. ดินรน ก. พยายามด้วยอาการ

เรียก่วน, กระสัยกระสาย.

คิบ ว. ไม่สุก, ซึ่งยังไม่ได้ทำให้สำเร็จ เรียยร้อย เช่น ต้าย คิบ. คิบ ๆ สุก ๆ ว. ไม่สุกทั่วกัน.

คิบดี [–ดี] ว. เรียยร้อย.

คิรจฉาน (ป. คิรฺฉาน) น. สัตว์มีร่างกายเรจญโดยขวาง ซึ่งตรงข้ามกับมนุษย์ที่เรจญตรงขึ้นไป, ไก่และสัตว์ทั้งหลาย เว้นจากมนุษย์.

คิลก [–หฺลก] (ป. ส. คิลก) น. ต้นงา; ไฝ, รอยตก กระที่ผิวหนัง; รอยแค้มหรือเจิมที่หน้าผาก เพื่อเป็นมงคล. ไทยเราใช้ว่า เลิศ, ยอด, เฉลิม.

คิว ว. แน่ว.

คิว น. หวายหรือไม้วงกลมสำหรับเสียบชักรังนก, ชื่อไม้อันเล็กประมาณท่านิ้วมือ สำหรับเอาหวายผูกตรึงเข้ากับเช็นฝาไม้ไผ่, ไม้ฉลุรูปแขนอย่างผีกมะขามยาวราวศอกหนึ่ง ที่พวกนักสงฆ์ถือ.

คี น. อวัยวะส่วนหนึ่งในตัวคนและสัตว์เป็นถุงบรรจุน้ำมีรสขมสำหรับช่วยย่อยอาหาร. ว. งาม, ชอบ, เรียยร้อย, ไม่ชั่ว, ไม่ทราม. **คีกัน** ก. หายโกรธกัน. **คีเกลือ** น. ของสิ่งหนึ่งมักเกิดในนากเกลือ เป็นแผ่นละเอียดสีขาวมีรสขม สำหรับทำยาถ่าย. **คีใจ** ก. ยินดี, เบิกบาน, ชอบใจ. **คีเดือด** น. ข้ามีอาการคลั่งเป็นคราว ๆ ใช้ว่า ข้าคีเดือด. **คีนาคราช** น. ต้นไม้ชนิดหนึ่งเป็นเถามีเกล็ดคล้ายกับเกล็ดงู สำหรับใช้ทำยา. **คีเน่อคีใจ** ก. ยินดี, ปลื้มใจ. **คีปลิ** น. ไม้เถาชนิดหนึ่ง ดอกมีรสเผ็ดคล้ายพริกไทย ใช้ทำยา. **คีผา** น. หินสีดำเป็นมัน คล้ายถ่านหิน ใช้ทำยา. **คีผ่อ** ว. มีความกลัวมาก. **คียา** น. เส้นด้ำของหินคล้ายหรดีหินอย่ ๆ. **คีร้าย** ว. ชะรอย, บางที. **คีอกคีใจ** ดู คีเน่อคีใจ. **คีหิน** ดู คียา.

คีฉัน ส. คำใช้แทนชื่อผู้พูดในที่สุภาพ, ตามแบบผู้หญิงใช้ว่า อิฉัน ผู้ชายใช้ว่า คีฉัน.

คีด ก. ลีก, คดขน, เอาน้วมือหรือไม้สะกิดให้ถัง หรือเลื่อนไป เช่น คีพิณ, คีกลูกคิด, คีกน้ว ๆ ๆ, ไม่เอาการเอางาน, แขะเขี่ยน. **คีดคัน** ก. สะบัดสะบิง, เล่นตัว.

คีดขัน น. ชื่อแมลงชนิดหนึ่งตัวยาว ๆ คีกตัวเองได้คังเปาะ ๆ เด็กชอบจับมาใส่ขันให้คีกดกระทบขันมีเสียงคัง, ชื่อกุ้งชนิดหนึ่ง. ดู กุ้งก้าม ใน กุ้ง.

คีคัก ว. เย็นสร้อยคำ มักใช้ต่อท้ายคำ 'หลายปี' ว่า 'หลายปีคีคัก' หมายความว่านานมาแล้ว.

คีบุก น. แร่ชนิดหนึ่งสีขาวคล้ายตะกั่ว แต่เบากว่า.

คีหมี น. ต้นไม้ชนิดหนึ่ง มีรสขม ใบคล้ายมะไฟ มีอยู่ตามป่า ใช้ทำยา.

คีหล่ [–หฺล่] ว. แน่, แท้, แท้จริง.

คึก น. เวลามืดนานแล้ว, เวลาค่ำมากแล้ว (ใช้แทนคำว่ายามในเวลากลางคืน). ว. ลึก, ซึ่ง เช่น คงคึก. **คึกดำบรรพ์** ว. เก่าลึกซึ้ง, ก่อนเก่า, เก่าแก่, นมนาน. **คึกคื่น** ก. คึกมาก, คื่นคึก ก็ว่า.

คึง ก. เหนี่ยวมา, ฉุดมา, ลากมา, รั้งมา, กระชากมา; รุนเอาไป; คึกคนคร เช่น พิณ. **คึงคั่น** ก. ไม่ยอมไปตามความเห็นของใคร, ถือ. **คึงคือ** ก. ไม่เชื่อความเห็นของใคร, ถือ.

คื่น ว. มาก, หลาย, ฉมไป, เกลื่อนไป. **คื่นคาย** ว. มากกลาดเกลื่อนไป.

คุม ก. กินของที่เย็นน้ำ เช่นคุมน้ำเย็นหรือน้ำหวาน; กินลึก เช่น ขวาน.

คือ, คือคึง ว. ไม่เชื่อฟัง, ว่ายาก, สอนยาก, ใช้เถียะไรไม่เข้า. **คือด้าน** ว. ว่ายากอย่างไม่มีความอาย, ใช้สำหรับมีคว่าไม่คมดีได้.

คุ ก. พูดทักท้วงด้วยความโกรธ, ว่ากล่าวด้วยความโกรธ. ว. ร้ายกาจ, เหี้ยมโหด. **คุคั่น** ว. ใจร้าย, และห้ามไม่ฟัง. **คุร้าย** ว. มีนิสัยเหี้ยมโหด.

คุก น. ชื่อปลาไม่มีเกล็ดพวกหนึ่ง ริมหูทั้งสองข้างมีเงี่ยงแหลม.

คุ้ง ว. คด, นูน, สูงชัน, งอชัน, โก่งชัน. สร้อยคำใช้พูดทักลัวว่า 'กลัวคุ้ง'.

คุจ [คุก หรือ คุกฺระ] ว. เหมือน, คล้าย. เช่น, เพียงดัง, ราวกะ, แผลงใช้ว่า ควจ ก็ได้. **คุจดัง, คุจหนึ่ง** ใช้เหมือน คุจ.

คุด ก. กริยาที่หมูเอาจมูกคุนดิน.

คุน ก. คันไป, ไสไป; ยุรุษหรือลวดลายให้นูนแก่น, ทำให้นูนชัน, หนุน.

คุ้น น. ท่อน, ขัน.

คุม น. ส่วนกลางของล้อเกวียนหรือล้อรถที่รูสำหรับสอดเพลา; เครื่องกลัดกันเสื้อผ้าไม่ให้แยกออกจากกัน ทำเป็นเม็ด; ลูกคุม ก็เรียก.

ม, คุ่ม ๆ ว. อาการเห็นอย่างคลุ้งไรให้ถึง หรือทเรียก ว่ากันหน้าเห็น เพื่อไม่ดูอะไรหรือแวะเวียน.

วด [คุรก หรือ คุระคะ] (แขก) น. ม้า.

รงค์ ส. น. ม้า. คุรงคี ส. น. ม้าตัวเมีย.

รงคี (ส. คุรงคิน) น. คนขี่ม้า, ทหารม้า; ถ้าเป็น เพศหญิงหรือใช้กับคำที่เป็นเพศหญิงใช้ว่า คุรงคิณี เช่น คุรงคิณีเสนา.

รงคิณี ดู คุรงคี.

ริยะ (ป. คุริย; ส. คุรุย) น. เครื่องกิดสีเย็น, เครื่องสาย.

ริยางค์ (ป. คุริย + องฺค; ส. คุรุย + องฺค) น. ส่วน หรือวงของเครื่องกิดสีเย็น หมายความอย่างเดียวกับ คุริย. เครื่องสายวงหนึ่ง.

ล (ป. ส. คุล) น. ตราชู, คันชั่ง, มาตราชั่งน้ำหนัก เช่น ทองคำหนัก ๒๐ ชั่ง เรียกคุลหนึ่ง; ชื่อหมู่ดาวราศีรูป คันชั่ง. คุลพินิจ น. การวินิจฉัยเห็นสมควร. คุลภาค น. ภาวะที่เสมอกัน.

ลย์ (ป. ส. คุลย) น. ความเท่ากัน. ว. เท่ากัน, เสมอ กัน, เหมือนกัน. คุลยภาพ น. ความเท่ากัน.

ลฺฐี [คุลัดถี] (ป. คุฏฺฐี; ส. คุฏฺฏี) น. ความยินดี, ความชื่นชม. คุลฺฐีบัณฑิต น. ผู้ได้รับยกย่องปัญญาเอก. คุลฺฐี มาลา น. ชื่อเหรียญสำหรับศิลปวิทยา คุลฺฐีสังเวย น. จำพวกฉันท์สำหรับกล่อมช้าง.

ลฺฐี [คุลัดถี] (ป. คุณฺฐิ; ส. คุณฺฏิม) น. ความนึ่ง. คุลฺฐีภาพ ส. น. ความนึ่ง, ความเย็นผ่านึ่ง.

ลิต (ป. คุลิก; ส. คุฬิก) น. สวรรค์ชั้นที่ ๔ แห่ง สวรรค์ทั้ง ๖ ชั้น.

ลิต ดู คุฬิก.

ลุเหว่า [—เหฺว่า] น. ชื่อนกชนิดหนึ่ง ตัวดำ ย่อมกว่ากา เล็กน้อย บางทีมีลายจุดขาว ๆ กาเหว่า ก็เรียก.

ู น. แล, มอง, เพ่ง. คูกร, คูก่อน, คูแน่, คูแน่ะ, คูรา ว. เย็นคำนำหน้าคำว่าศัรัย์ คือคำรังเรียก เช่น คูกรสงฆ์เย็นกัน. คูแคลน ก. เห็นยกพ่วง คือหมู่ เกียรติยศ, หมิ่นประมาท, สยประมาท. คูดาย ก. มอง เย่อ คือเมินเฉย. คูดู ว. แสดงความไม่พอใจ. คูถูก ก. หมิ่นประมาท. คูเบา ก. เห็นเย็นการเล็กน้อย, มักง่าย. คูแล ก. ว่ากล่าว, ปกป้องรักษา, ปกครอง. คูหมิ่น ก. สยประมาท, เห็นเย็นไม่เกรง, เห็นเย็นเสีย. คูเหมือน ว. เข้าใจว่า, คะเนว่า.

คูด ก. สูด, ดม, เหนี่ยวด้วยกำลัง. คูดดม ว. ชายชำนาญ, จัดใจ.

เค ว. มาก, หลาย, ล้น.

เค่ ว. โค่, ยักตรง.

เคก ว. กระเดก, โยก, โคลง.

เค็กชา น. คนใช้ในกระบมหากเล็ก.

เคคากรัม [—กฺรำ] น. ชื่อมาตราชั่งตามวิธีเมตริก มีอัตรา เท่ากับสิบกรัม อักษรย่อว่า คคก.

เคคาเมตร [—เมก] น. ชื่อมาตราวัดตามวิธีเมตริก มี อัตราเท่ากับสิบเมตร อักษรย่อว่า คคม.

เคคาลิตร [—ลิก] น. ชื่อมาตราตวงตามวิธีเมตริก มี อัตราเท่ากับสิบลิตร อักษรย่อว่า คคล.

เค้ง ก. ลักขึ้นด้วยกำลังดีดในตัวเอง.

เค็จ ข. ก. ชาก.

เคช, เคชะ [เคก, เคชะ] (ป. เคช; ส. เคชสฺ) น. ความร้อน, เครื่องร้อน, ไฟ, อำนาจ; ความงาม, ความ สุกใส; ชื่อเลี่ยง.

เคชน์ เคชนะ (แขก) (ป. ส. เคชน) น. ลูกศร, ลูกปืน, อาวุธที่ใช้ขว้างไป; คาน, เพลา.

เคโช น. อำนาจ, ความร้อน, ไฟ. เคโชชัย น. ความ ชนะด้วยอำนาจ. เคโชพล น. กำลังแห่งอำนาจ.

เคชิกรัม [—กฺรำ] น. ชื่อมาตราชั่งตามวิธีเมตริก มีอัตรา เท่ากับหนึ่งในสิบของหนึ่งกรัม อักษรย่อว่า คก.

เคชิเมตร [—เมก] น. ชื่อมาตราวัดตามวิธีเมตริก มีอัตรา เท่ากับหนึ่งในสิบของหนึ่งเมตร อักษรย่อว่า คม.

เคชิลิตร [—ลิก] น. ชื่อมาตราตวงตามวิธีเมตริก มีอัตรา เท่ากับหนึ่งในสิบของหนึ่งลิตร อักษรย่อว่า คล.

เค็ด ก. ทำให้ขาดด้วยเล็บ. ว. เฉียบขาด, เก่ง, ตัดขาด, ทิ้งได้ว. เค็ดขาด ว. จริง, แน่นอน, ไม่เหลวไหล, เฉียบ ขาด. เค็ดเด็ดว ว. อย่างเฉียบ, เฉียบขาดทิ้งได้ว, ตัด ขาดทิ้งได้ว.

เคน น. ของที่เหลือ, ของที่ไม่ต้องการแล้ว, ของที่เหลือ เลือกแล้ว.

เค่น ว. นูนขึ้นหรือยื่นออกเห็นได้ชัด, ชัด, ระแจ้ง, ไม่มี อะไรบัง.

เดนมาร์ก [—หฺมาก] (อ. Denmark) น. ชื่อชนชาติหนึ่งอยู่ในยุโรป.

เดรัจฉาน น. สัตว์, ใช้ว่า ดิรัจฉาน หรือ เดียรัจฉาน ก็ม.

เดา ก. คะเนเอา, ตากเอา.

เดาะ (ข. น. นม) ก. ใยนสิ่งของซึ่นแล้วเอาไม้หรือมือดีดรัยให้กระทบขึ้น, ใส่, เจือ, เหยาะเช่นเดาะน้ำตาล. ว. ร้าว, แตก, ร่วนระหักออกจากกัน, มีความยกพร่องในหน้าที.

เดิน ก. ยกเท้าก้าวไป, เคลื่อนไป, ก้าวหน้าไป, ไปด้วยกำลังต่าง ๆ เช่น นาฬิกาเดิน รถเดิน ฯลฯ; มีอาการเหลวไหลออก ใช้ว่า ท้องเดิน. เดินตลาด ก. วิ่งเต้นหาผู้ซื้อผู้ขาย. เดินแต้ม ก. ใช้วิธีขึ้นแยกคาย. เดินสะพัด น. กระแสรายวัน เช่น บัญชีเดินสะพัด. เดินหน ก. ไปในอากาศ. น. ชื่อเทวดาที่อยู่ระหว่างสวรรค์กับพื้นดิน; ชื่อยาชนิดหนึ่ง. เดินเหิน ก. วิ่งเต้นเพื่อขอความช่วยเหลือ.

เดิ่น น. เนิน, ที่สูง.

เดิม น. แรก, ก่อน, ต้น, มูลเหตุ, เค้ามูล.

เดีย ว. ต่ำ, สั้น.

เดียง ๑ ข. ก. รู้. เดียงสา ก. รู้ภาษา, รู้ความ.

เดียง ๒ ก. ทิ้งลง, ทุ่ยลง, ฟาดลง.

เดียด ก. เกลียด, เบื่อหน่าย, รังเกียจ. เดียดฉันท์ ก. ไม่พอใจด้วยรังเกียจ, แกลงใจ.

เดียร [เดียน หรือ เดียระ] (ป. ส. ติร) น. ฝั่ง.

เดียรดาษ [เดียระดาด] ว. เกลื่อนกลาด, เกลื่อน.

เดียรถ์ (ป. ติตฺถ; ส. ตีรฺถ) น. ท่าน้ำ.

เดียรถีย์ [เดียระถี] (ป. ติตฺถิย; ส. ตีรฺถฺย) น. นักบวชภายนอกพระพุทธศาสนา.

เดียรัจฉาน น. สัตว์ เช่น หมู หมา วัว ควาย เป็นต้น.

เดียว ว. หนึ่ง, ผู้เดียว.

เดี่ยว น. ส่วนสูงของเรือนแต่พื้นถึงเพดาน. ว. หนึ่ง, ไม่มีคู่, ผู้เดียว.

เดี๋ยว ว. เวลาชั่วขณะหนึ่ง, ครู่หนึ่ง (เลื่อนมาจาก ขัดเดี๋ยว ประเดี๋ยว). เดี๋ยวนี้ ว. เวลานี้, ทันที, ในเวลานี้.

เดียะ ว. ไว, เร็ว, คล่อง.

เดือ น. ต้นไม้จำพวกหนึ่งผลมีหัวแมลงอยู่ข้างใน โดยมากเรียก มะเดือ.

เดือด ก. กริยาที่น้ำร้อนพลุ่งขึ้น, พลุ่งพล่าน, โกรธ. เดือดดาล ก. โกรธมาก, กลุ้มอกกลุ้มใจ. เดือดร้อน ว. ไม่เย็นสุข, กระวนกระวาย, ไม่สบาย.

เดือน น. กวงจันทร์, ส่วนของปีคือหนึ่งใน ๑๒ เดือน หรือ ๑๓ เดือนบ้าง (อย่างจันทรคติ).

เดือย น. แกนสำหรับใส่เอาของอื่นสวมลง; เหล็กตอกไว้กับรองเท้าทหาร; พืชชนิดหนึ่งมีผลเปลือกแข็งคล้ายเมล็ดข้าวโพด; คล้ายข้าวฟ่าง; อวัยวะของไก่แลนกมีรูปเหมือนเรียวงอกขึ้นที่เหนือเท้าคล้อยไปข้างหลังเป็นอาวุธสำหรับการต่อสู้ของมัน; สิ่งที่มีลักษณะคล้ายเดือยไก่ เช่น เดือยลูกช้าง. เดือยไก่ น. ชื่อพรรณไม้ชนิดหนึ่งรูปคล้ายพริกขี้หนู.

แด ข. น. ใจ. แดดาล ก. ถึงใจ, คลใจ, เกิดขึ้นในใจ. แดดัน ก. ใจกระสับกระส่าย, ใจทุรนทุราย. แดดัน ก. อัดใจ, อึดอัดในใจ, กลุ้มใจ, แทบขาดใจ.

แด่ บ. แก่.

แดก น. ปลาที่ใส่เกลือชนิดหนึ่งคล้ายปลาร้าเรียกปลาแดก. ก. แน่นขึ้น, จุกขึ้นในท้อง; กิน; พูดประชด, แกล้งพูดยกยอด้วยเรื่องที่กระทบถึงชาติ เป็นต้น. แดกดัน ก. เสียดสี, ประชด, พูดยั่วให้. แดกน้ำ (ปาก) ก. กินมาก, กินเกินขนาด (เป็นคำด่าประชด).

แด็ก ๆ ว. ยัน ๆ, ขวักไขว่, เป็นอาการที่น.

แดง น. สีชนิดหนึ่งอย่างเลือดหรือสีชาด. ว. มีสีแดง; เล็ก, อ่อน เช่นหมูแดงพ่อแดง; เกี้, ทำปลอมเช่นเงินแดง; ยังดิบไม่สุก, ประจักษ์, เผยแผ่ให้แลเห็นเช่นเรื่องนมแดงออกมาแล้ว. แดง ๆ ว. มีสีแดงมาก; อ่อนมาก เช่น เด็กแดง ๆ.

แดด น. แสงที่พุ่งตรงมาจากดวงอาทิตย์, แสงดวงอาทิตย์.

แดน น. เขต, แขวง, แว่นแคว้น. แดนไตร น. โลกทั้ง ๓ คือกามภพคือแต่เทวดาลงมา; รูปภพ พรหมที่มีรูป, อรูปภพ พรหมที่ไม่มีรูป. แดนที่ น. ชายทุ่ง. แดนผล น. ข้างทาง. ทางยก.

แด่น ว. ตรงต่างที่หน้าหรือขมูกแห่งสัตว์.

แด่ว ก. ก้มอยู่นิ่งที่ เช่น ก้มแด่ว ๆ.

แดะ ว. ล่าย, ย้าย. แดะแด๋ (ปาก) ว. กักขฬะ, กักกัน.

ได่ ว. ชักลงขึ้นไป. ได่ไม่รู้ล้ม น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งในแนวยอยู่ชายคืน ก้านดอกตั้งตรงขึ้นไป ดอกขาว.

โดกเดก ว. โยกเยก, โอนไปโอนมา.

โด่ง ว. ลอยสูงขึ้นไป, มีสันสูง, ไม่แฟบ เช่น จมูกโด่ง. โด่งดัง ว. กระฉ่อน, เลื่องลือ.

โดด ก. กระโดด, กระโจน. ว. ชันเกินไป, เกินไป.

โดน ก. กระทบกระแทก, ถูก, ชนกัน. น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง.

โดม ช. น. แนว, แถวน้ำ, สายน้ำ. โดมไพร ช. น. แนวป่า.

โดมร [โดมอน หรือ โดมระ] (ป; ส. โดมร) น. หอก, หอกซัด.

โดย ก. ตาม. ว. ชัว, ชอบ. ย. ตาม. โดยจริง ว. ตามความมุ่งหวัง, ตามความประสงค์. โดยพยัญชนะ น. ตามตัวหนังสือ. โดยสาร ก. อาศัยไปด้วย เช่น โดยสารเรือ เป็นต้น. โดยอรรถ น. ตามเนื้อความ.

ใด น. อะไร, สิ่งไร.

ใด ช. น. มือ ๒ แถงใด ด้วย.

ได้ ก. เอามาเป็นของตัว, ถึง, ประสบ, อาจ, สามารถ, มีโอกาส ว. ใช้ได้, สมควร. ได้แก่ สัน. คือ, เท่ากับ. ได้ใจ ก. ทะยานใจถือดี, ถือดีว่าทำได้หนหนึ่งคงจะทำได้ต่อไปเช่นเคยกันเลยทุกที. ได้ที่ ก. ถึงที่เหมาะ, ถึงกระไว.

ต

ต พยัญชนะตัวที่สี่เรียงเอกของพยัญชนะไทย.

ตก ก. ขาด เช่น เขียนคำที่ขาดเหมลง; พลัดลง, หล่นลง, ลง เช่น ฉมตก, หมอกตก; ไปรษหรือหว่าน เช่น ตกถล้า; หย่อนลง เช่น ตกแป้ง; ย่างเข้า เช่น ตกฤดูหนาว; ร่างไป, ซัดไป เช่น ตกสัตก; ได้, ถึง เช่น ตกทุกข์; ต่าง เช่น ตกกับ; ถ้อย, เสื่อม, ไม่เจริญ; ออก เช่น ตกเลือก, ตกรั่น, ตกเครื่อง; ไม่ได้ เช่น สอบไล่ตก. ว. ตลอก, บรรลุ, สำเร็จ เช่น ปลงตก, ตกตก. ตกกระ น. ผิวกายคนหรือสัตว์เป็นจุดดำ ๆ เล็กข้าง โตข้าง. ตกข้าว ก. ให้เงินไปก่อนแล้ว คิดเอาข้าวทีหลัง. ตกขอบ ก. หมดทางไป, หมดแค้น, จนมุม. ตกคลัก ก. ขัด, รวมอยู่ที่เดียวกัน. ตกจั่น ก. หมากหรือมะพร้าวออกดอก. ตกใจ ก. สะดุ้ง, กลัวขนหัวลุก, หวาดขนหัวตั้ง. ตกตะกอน ก. ของที่ปนอยู่กับน้ำเกรอะกรังอยู่ที่ก้นภาชนะเรียกว่า ของนั้นตกตะกอน. ตกตะลึง ก., ง. งงงันด้วยความตกใจ. ตกต่ำ ก. ฉอยจากฐานะสูงลงมาต่ำ. ตกแต่ง ก. ประดับ, ปรุงรักให้ดี, ทำให้งาม. ตกไถง น. ทิศตะวันตก. ตกท้องช้าง น. สายน้ำน่าวกหมื่นน้ำหนักมากล่วงลงเกินควร. ตกนรก ก. ตายไปเกิดในนรก. ตกน้ำมัน ก. มีน้ำมันไหลออก (สำหรับเสา). ตกประหม่า ก. สะทกสะท้าน. ตกปลอก ก. สวมปลอก. ตกพระโลหิต ก. แท้งลูก, เลือด ระดูออกผิดธรรมดา (สำหรับเจ้า). ตกพุ่มม่าย ก. เป็นม่าย. ตกฟาก ก. ตกถึงฟาก คือพื้น เป็นกิริยาของเด็กออกพ้นครรภ์มารดา. ตกมัน ก. มีน้ำมันออกจากขมับ, เป็นข้าด้วยความกำหนัด (สำหรับช้าง) ใช้ว่าเมามันหรือข้ามันก็ได้. ตกยาก ก. ลำยาก, ขัดสน. ตกรางวัล ก. ให้รางวัล. ตกลง ก. ยินยอม, พร้อมใจกัน, ปลงใจ. ตกลูก ก. ออกลูก (สำหรับสัตว์). ตกเลือด ก. แท้งลูก, เลือดระดูออกผิดธรรมดา. ตกว่า ว. คือ, คือว่า, รวมความว่า, ลงความว่า. ตกสะเก็ด น. ผ้านชื่อยี่ยักปากแผล. ตกแสก ก. หวีผมแหวกกึ่งกลางศีรษะ. ตกหนัก ก. รับทุกข์, รับเคราะห์ร้าย, รับความลำบากแทนผู้อื่น. ตกอับ ว. ถึงที่ขัดขน, กราวชาตาตก.

ตง น. ไม้เครื่องเรือนทางขวางที่ขอนรองสำหรับรองพื้นหรือฝา, ชื่อต้นไผ่ชนิดหนึ่งเรียกว่าไผ่ตง.

ตัง จ. ก. ชักเงินเอาไว้จากลูกค้าในการพนัน; เอาชื่อกผูกของหนัก ๆ ยึดไว้มิลวผ่อนไป เช่น ตังชุง.

ตังฉิน จ. ว. ซื่อตรง, ซื่อสัตย์.

ตงิด [ตะหงิด] ว. รู้สึกเล็กน้อย.

ตงุ่น [ตะหงุ่น] ว. น่าคาลเคี่ยวจนเป็นยางมะตูม.

ตจะ [ตะจะ] ป. (ส. ตฺวจ) น. หนัง, เปลือกไม้.

ตจสาร น. ต้นไม้มีผิวเปลือกแข็ง เช่น ต้นไผ่.

ตด น. ลมที่ออกจากทวารหนัก; เรียกแมลงชนิดหนึ่งพ่นพิษออกทางก้นว่า แมลงตด.

ตติย [ตะติยะ] ป. (ส. ตฤติย) ว. ที่สาม, คำรบสาม มักใช้ประกอบหน้าคำอื่นเช่น ตติยวาร = หนที่สามเป็นต้น.

ตติยทิวัส ป. น. วันที่สาม, วันต่อวันพรุ่งนี้; มรรืน.

ตถาคต [ตถา—] ป. ส. น. พระนามพระพุทธเจ้า.

ตน น. ตัว, กาย, ใจ, ชีวิต; คน, ผู้; ใช้เรียกยักษ์ หรือภูตผีว่าคนหนึ่ง สองตน.

ต้น น. โคน, ลำ, ของเดิม, ข่อเดิม, ที่เดิม, มูล. ว. ที่แรก, อย่างเอก, เป็นตำแหน่งชื่อสิ่งของพระเจ้าแผ่นดิน เช่น เรือนต้น, เรือต้น, เครื่องต้น; ใช้ประกอบหน้าคำอื่นแปลว่า ผู้ประจำ, เจ้าหน้าที่ เช่น ต้นกัญแจ, ต้นห้อง. **ต้นกล** น. ช่างกลเอก. **ต้นขั้ว** น. คู่สำเนาที่รักษาไว้กับขั้วสมุด. **ต้นบท** น. ผู้ยกยก. **ต้นบัญชี** น. สมุหบัญชีเอก. **ต้นไฟ** น. ผู้ทำให้ไฟไหม้. **ต้นมือ** ว. ที่แรก, แต่เดิม. **ต้นเสียง** น. ผู้รับร้องนำในการขับลำทำเพลง. **ต้นหน** น. นายท้ายเรือ. **ต้นเหตุ** น. ผู้ทำให้เกิดเรื่องขึ้นก่อน, เค้าเดิม.

ตนัย [ตะไน] (แบบ) น. ลูกชาย. ดู คนัย.

ตนุ ๑ [ตะนุ] (แบบ) น. ตัว, คน, ฉัน, ข้าพเจ้า. ดู คนุ. **ตนุมัชฌา** หรือ **ตนุมัชฌิมา** ส. (ป. ตนุมชฺฌา) น. ชื่อฉันท์ชนิดหนึ่ง มียาคณะ ๖ พยางค์, ประกอบด้วย ๓ คณะ และ ย คณะ.

ตนุ ๒ [ตะหุนุ] น. ชื่อเต่าชนิดหนึ่งอยู่ในทะเล, กตฟอง เรียกว่า ไข่ขนละเม็ด.

ตบ น. ชื่อผักชนิดหนึ่งขึ้นในน้ำ ดอกสีขาว ผักสามหาว ก็เรียก. ก. ตีด้วยฝ่ามือ หรือตีด้วยของแบน ๆ. **ตบตา** ก. เป็นสำนวนใช้ว่า ฉ้อโกง หลอกลวงด้วยวิธีปลอม. **ตบแต่ง** ก. ทำให้งาม; จัดให้ลูกสาวมีเรือนตามประเพณี. **ตบมือ** ก. เอาฝ่ามือทั้งสองข้างตบกัน. **ตบหัวลูบหลัง** ก. ข่มเหงแล้วประจบ, ประทุษร้ายแล้วประจบภายหลัง.

ตบะ [ตะบะ] (ป. ตป; ส. ตปสฺ) น. ความเพียร; เครื่องเผาผลาญกิเลส; ความร้อน. **เครื่องทำให้ร้อน, เตช; พิธีข่มกิเลสโดยทรมานตัว.**

ตม ๑ [ตะมะ] ป. (ส. ตมสฺ) น. ความมืด, ความเศร้าหมอง, ความเขลา.

ตม ๒ น. โคลน, เลน.

ต้ม น. ชื่อขนมชนิดหนึ่ง ทำด้วยแป้งปั้นกลม ๆ ข้างในมีน้ำตาล เรียกว่า ขนมต้ม. ก. เอาน้ำใส่ภาชนะแล้วตั้งบนไฟให้น้ำเดือด, ทำให้สุกด้วยเอาของใส่ลงในน้ำแล้วตั้งไฟ. **ต้มกะทิ** น. ชื่อแกงชนิดหนึ่งเอาเนื้อเค็มหรือปลาเค็มหั่นเคี่ยวกับน้ำกะทิ แล้วใส่ส้มมะขาม และหัวหอม. **ต้มกะปิ** น. ชื่อแกงชนิดหนึ่ง น้ำแกงปรุงด้วยหัวหอม กะปิ พริกไทย, แกงเลียง ก็เรียก. **ต้มข่า** น. ชื่อของกินอย่างหนึ่ง เอาเนื้อเป็ดหรือไก่คั่วกับข่าอ่อนแล้วเคี่ยวกับกะทิรสประทานกับน้ำพริกหรือน้ำพริกเผา. **ต้มเค็ม** น. ชื่อกับข้าวอย่างหนึ่ง เอาปลาหรือเนื้อสัตว์อื่น ต้มกับเกลือใส่น้ำตาลอย่างเล็กน้อยก็ได้. **ต้มโคล้ง** น. ชื่อแกงชนิดหนึ่ง เอาปลาเค็มต้มน้ำเปล่า ปรุงด้วยหัวหอมและส้มมะขามสะเร็ดปรุง ๆ เค็ม ๆ. **ต้มปลาร้า** น. ชื่อแกงชนิดหนึ่ง เอาหัวตาลหรือหน่อไม้เผ็ดผัก น้ำแกงขาว ๆ ปรุงด้วยปลาร้า. **ต้มเปรต** น. ชื่อแกงชนิดหนึ่งทำคล้ายต้มยำ แต่ใช้ปลาไหลทั้งตัวโยนมาก. **ต้มเปอะ** น. ชื่อแกงชนิดหนึ่ง มักเป็นแกงคอกชิ้นเหลือ. **ต้มยำ** น. ชื่อแกงชนิดหนึ่งเอาเนื้อปลาต้มน้ำเปล่า ใส่ตะไคร้ใบมะกรูดและปรุงด้วยน้ำพริก หรือน้ำพริกเผา. **ต้มส้ม** น. ชื่อแกงชนิดหนึ่ง น้ำแกงขาว ปรุงด้วยขิง ใบหอม พริกไทย.

ตรง [ตฺรง] ว. เที่ยง, ไม่เอียง, ไม่คด, ไม่โกง. ข. ที, เฉพาะ.

ตรณี [ตะระนี] (แบบ) น. เรือ.

ตรม [ตฺรม] ดู ตรอม.

ตรรก [ตัก] ส. น. ความเหตุผล, ความคิด. **ตรรกวิทยา, ตรรกศาสตร์** ส. น. วิชาที่ว่าด้วยอาการคิดหาเหตุผล, วิชาที่กล่าวด้วยกฎแห่งความคิด (Logic).

ตรวจ [ตฺรวด] ก. สอบสวน, สอบดู, ดูให้ถูกต้อง. น. ชื่อเรือชนิดหนึ่ง.

ตรวน [ตฺรวน] น. เครื่องจำนักโทษ ทำด้วยเหล็ก ทำเป็นวงแหวนสวมขาทั้งสอง และมีโซ่ล่ามให้คิดกัน.

ตรอก [ตฺรอก] น. ทางแย้ย, ทางที่เป็นซอกเข้าไป.

ตรอง [ตฺรอง] ก. คิด, ตรึกตู, นึกดู.

ตรอม, ตรอมตรม [ตฺรอม,—ตรม] ก. เศร้าใจ, ระทมใจ, ทุกข์ใจ, ไม่สบายใจ.

ตระ [ตฺระ] น. ชื่อเพลงชนิดหนึ่ง; แถบ, แปลง (ใช้สำหรับที่). ในความข้างท้ายนี้แผลงเป็น ตำระ ก็มี.

ตระกล [ตฺระกน] ว. ขรุขระ, มีมาก; งาม.

ตระกอง [ตฺระ—] ข. ก. กอด.

ตระการ [ตฺระ—] ว. งาม, ประหลาด, หลาก, แปลก ๆ, มีต่าง ๆ.

ตระกูล [ตฺระ—] น. วงศ์, เชื้อสาย, เผ่าพันธุ์.

ตระง่อง [ตฺระ—] ก. ร้อง.

ตระดาษ [ตฺระ—] ว. ขาว, เผือก.

ตระเตรียม [ตฺระเตฺรียม] ก. จัดแจงให้เสร็จ, จัดไว้ให้พร้อม.

ตระนาว [ตฺระ—] ดู ตะนาว.

ตระไน [ตฺระ—] น. ชื่อนกชนิดหนึ่ง, โดยมากใช้ว่า กระไน.

ตระบอก [ตฺระ—] ข. น. กลับ.

ตระบัด ๑ [ตฺระ—] ข. ว. ประเดี๋ยว, ยักใจ, ทันใด, ทันที. ก. พลันไป.

ตระบัด ๒ [ตฺระ—] ก. ยึมหรือลักเอาทรัพย์เขาไปแล้วโกงเฉยเสีย, ใช้อย่าง สระบัด ก็ม.

ตระบัน [ตฺระ—] ข. น. กลับชื่อชัน.

ตระเบ็ง [ตฺระ—] ดู ตะเบ็ง.

ตระแบก [ตฺระ—] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ดอกสีม่วง.

ตระแบง [ตฺระ—] ก. สะพาย เช่น ตาวตระแบง=สะพายดาย (มาจาก ตะแบง).

ตระแบน, ตระแบ่น [ตฺระแบน,—แบ่น] ก. ทิ้งลง, ตกลง, โผลง เช่น ตระแบ่นไว้กลางดิน; แผ่.

ตระโบม [ตฺระ—] ก. โผมเข้า, กอด.

ตระพอง [ตฺระ—] น. ส่วนที่นูนเป็นปุ่มสองข้างที่ศีรษะช้าง, กระพอง ก็ว่า.

ตระพัง [ตฺระ—] น. ย่อน้ำ, กระพัง หรือ สระพัง ก็ว่า.

ตระมวล [ตฺระมวน] น. คำยล. ดู กระมวล ด้วย.

ตระมื่น [ตฺระ—] ว. ทะโมน, สูงใหญ่, ทะมื่น ก็ใช้.

ตระโมจ [ตฺระโหฺมก] ข. น. วาหวี, เปลี่ยวใจ, โกดเดี่ยว.

ตระลาการ [ตฺระลาการน] (ป. ส. ตุล + อาการ) น. ผู้ทำดังตราชู เป็นคำไทยประสมใช้เรียก ผู้ตัดสินคดี.

ตระลิว [ตฺระ—] น. หวังน้ำ, ทะเล เช่น ชักคว้างอยู่กลางตระลิว.

ตระเวิด [ตฺระเหฺวิก] น. รูปเทพารักษ์ที่ประดิษฐานไว้ในศาลพระภูมิหรือศาลเจ้า, ใช้ว่า เจว็ด หรือ เตว็ด ก็ม.

ตระเวน [ตฺระ—] ก. เที่ยวตรวจตรา. ว. พาไปประจาน. ใช้ว่า กระเวน ตะเวน หรือ ทะเวน ก็ม.

ตระสัก [ตฺระ—] ว. งาม, เพราะพริ้ง.

ตระหง่าน [ตฺระหฺง่าน] ว. สูง, สูงเด่น.

ตระหนก [ตฺระหฺนก] ก. ตกใจ, สะดุ้ง.

ตระหนัก [ตฺระหฺนัก] ว. แน่, ชัดเจน.

ตระหน่ำ [ตฺระหฺน่ำ] ก. ซ้ำ เช่น พูดซ้ำ, ตีซ้ำ, กำชับ. กระหน่ำ ก็ใช้.

ตระหนี่ [ตฺระหฺนี่] ว. เหนียวแน่น.

ตระอาล [ตฺระอาน] ว. หวั่นไหว.

ตระโอม [ตฺระ—] ข. ก. กอด.

ตรัง [ตฺรัง] (ไว) ก. ติดอยู่.

ตรังค์ [ตฺระ—] (แบบ) น. ลูกคลื่น.

ตรับ, ตรับพึง [ตฺระ—,—] ก. พึง, สำหนียก, เงี่ยหูฟัง. ตรับเหตุ ก. พึงเหตุ.

ตรัยตริงศ์ [ไตฺรยฺ—] (ป. เตทฺวตฺถ; ส. ตฺรยสฺตฺรึศตฺ) น. ดาวดึงส์, สวรรค์ชั้นที่ ๒ แห่งสวรรค์ ๖ ชั้นฟ้าพระอินทร์ครอง. ว. สามสิบสาม, เป็นจำนวนที่หมายเอาเทวดาบริวารแห่งพระอินทร์, เราเลยใช้เรียกเบี้ยชื่อที่อยู่ของเทวดานั้นคือดาวดึงส์.

ตรัส [ตฺรัส] ข. ก. พูด, แจ้ง (ใช้สำหรับเจ้านาย). ตรัสรู้ ก. รู้แจ้ง.

ตรัสสา [ตฺรัส—] น. เบี้ยค้ายกย่องเรียกเจ้าฟ้าฝ่ายใน.

ตรา [ตฺรา] น. เครื่อง หมาย ที่ทำ เป็นรูป ต่าง ๆ สำหรับประทับเป็นสำคัญ. ก. จำ, ตั้งไว้, จดไว้, ผูก. ตราจอง น. หนังสือรองที่กันที่เจ้าพนักงานทำให้. ตราชู น. เครื่องชั่งสิ่งของ. ตราแดง น. หนังสือคู่มือของผู้ฉีดกระสายที่ทำคนคลายโฉนด. ตราภูมิ น. หนังสือคู่มือสำหรับคุ้มส่วยสาอากรและการเกณฑ์ต่าง ๆ. ตราสัง ก. มัดคุม, ผูกคุมให้เป็นเปลาะ ๆ. ตราสิน ก. จำทรัพย์ คือ กำหนดทรัพย์แจ้งความไว้เพื่อเป็นหลักฐาน, ลงบัญชี.

ตรากตรำ [ตฺรากตฺรำ] ว. ทนทุกข์, ทนลำบาก.

ตราบ [ตฺราบ] น. ข้าง, ฟาก, ริม. ว. นาน, เท่า, รวย, เพียง, เมื่อ. ตราบใด ว. เมื่อใด. ตราบเท่า, ตราบท้าว ว. ตลอด, สิ้น, ถึง. ตราบนั้น ว. เมื่อนั้น, เพียงนั้น.

ตรำ [ตฺรำ] ว. ทนอยู่, ฝ่า, สู้.

ตรำ [ตฺรำ] ก. ตัด เช่น ตรำหญ้า=ตัดหญ้า.

ตริ ๑ [ตฺริ] ก. คิด, ตรึกตรอง.

ตริ ๒ [ตฺริ] ส. น. แปลและใช้ประกอบหน้าศัพท์อย่างตร ๒. ดู ตร ๒.

ตรี ๑ [ตฺรี] (ข. น. ปลา) น. เขี้ยกศัพท์ตกมาจาก ตรีศูล. ดู ตรีศูล ใน ตร ๒. เรียกกระดูกแหลมที่หัวปัง.

ตรี ๒ [ตฺรี] (ป. ติ; ส. ตฺริ) ว. สาม; มักใช้นำหน้าคำประสม และผสมเข้ากับ ไตร ก็ได้. ตรีกฎุก (ส. ตฺริ+กฏุก) น. ของเผ็ดร้อนสาม คือ พริกไทย, ดีปลี, ขิงแห้ง. ตรีกาล ส. น. กาลทั้งสาม คือ อดีต, ปัจจุบัน, อนาคต; หรือเวลาทั้งสาม คือ เช้า, กลางวัน, เย็น. ตรีโกณ ส. น. รูปสามเหลี่ยม. ว. มีมุมสาม.

ตรีโกณมิติ ส. น. วิชาคำนวณด้วยมุมทั้งสามที่เรียกว่า Trigonometry. **ตรีคูณ** ก. คูณด้วย ๓, สามเท่า. **ตรีจีวร** (ป. ติจีวร; ส. ตฺริจีวร) น. ผ้าสามผืน หมายความถึงผ้ากฐิน, คือ อันตรวาสก (สบง), อุตราสงค์ (จีวร), และ สังฆาฏิ (ผ้าทาบ), แต่ไทยมากใช้ว่า ไตรจีวร เรียกสั้น ๆ ว่า ผ้าไตร. **ตรีชา** ก. นินทา, ติเตียน. **ตรีทูต** น. ผู้แทนคนที่สาม; ลักษณะยอกอาการตาย. **ตรีโทษ** น. ใช้เรียกอาการไข้ทั้งสาม เสมหะ เลือด ประชุมกันสามอย่างให้โทษ, ไข้หนักจวนจะตาย. **ตรีเนตร** ส. น. ผู้มีตา ๓ ตา คือ พระอิศวร. ไทยใช้ว่า พระอินทร์ ก็ม. **ตรีภพ** ส. (ป. ติภว) น. ภพสาม คือ กามภพ, รูปภพ, อรูปภพ; ตามไสยศาสตร์ ว่า สวรรค์, มนุษย์, ยาตาล; ไตรภพ ก็ใช้. **ตรีศูล** ส. น. สามง่ามเป็นศัสตราประจำพัดณีพระอิศวร.

ตรีปวาย [ตฺรีปะวาย] น. พิธีพราหมณ์ กระทำรับพระนารายณ์ ที่เรียกว่าพิธีแห่พระนารายณ์ซึ่งกระทำในวันแรมค่ำ ๑ ถึงแรม ๕ ค่ำ เดือนยี่.

ตรีพิธพรรณ น. ชื่อกลยทชนิดหนึ่ง; ชื่อโคลงสี่ประเภทหนึ่ง.

ตรียัมปวาย [ตฺรียำปะวาย] น. เป็นศัพท์พราหมณ์ใช้หมายความว่า พิธีพราหมณ์ กระทำรับ พระอิศวร ที่เรียกว่า พิธีไล่ช้างซ้าย ซึ่งกระทำในวันขึ้น ๗ ค่ำ ตอนเช้า ๙ ค่ำ ตอนเย็น เดือนยี่.

ตรีศก น. เลขสามที่เป็นตัวท้ายแห่งจุลศักราช.

ตรึก [ตฺรึก] (ป. ตกฺก; ส. ตรฺก) น. นึก, นึกว่าพึงอยู่แต่ในใจ.

ตรึกตอง [ตฺรึก—] ว. มาก, มากล้นเหลือ.

ตรึง [ตฺรึง] ก. ทำให้แน่น, ผูก, รัด, ตอกตีตรึงไว้กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง, ยังคับไม่ให้เคลื่อนที่.

ตรึงศ [ตฺรึงสะ] (ป. ติส; ส. ตฺรึศตฺ) ว. สามสิบ.

ตรุ ๑ [ตฺรุ] น. ที่ชุมคน, ตะราง, เรือนจำ, คุก.

ตรุ ๒ [ตะรุ] (แบบ) ป. ส. น. ต้นไม้.

ตรุณ [ตะรุน หรือ ตะรุนะ] (แบบ) น. เด็กรุ่น. ว. ตรุณ, หนุ่ม, อ่อน, รุ่น. เพศหญิงใช้ว่า ตรุณี.

ตรุส [ตะรุสะ หรือ ตฺรุส] น. พระราชพิธีเมื่อเวลาสิ้นปี, นักษัตรฤกษ์เมื่อเวลาสิ้นปี. (คำนี้น่าจะเป็น ตฺรุฏิ สันสกฤต แปลว่า ทัตขาด เพราะเราเคยใช้ว่า สัมพัจฉรฉิน = ขาดปีสิ้นปี).

ตรุษจีน [ตฺรุด—] น. ต้นไม้ชนิดหนึ่ง.

ตรู [ตฺรู] ช. ว. งาม. แผลงว่า ตำรู ก็ใช้.

ตรู่ [ตฺรู่] น. เวลาสาง ๆ, เวลาที่แสงเงินแสงทองขึ้น.

ตฤณ [ตฺริน] ส. (ป. ติณ) น. หญ้า. **ตฤณชาติ** ส. น. หญ้าต่าง ๆ, ต้นผัก ต้นหญ้าทั่วไป. **ตฤณมัย** ส. ว. แล้วไปด้วยหญ้า, ถามด้วยหญ้า, ทำด้วยหญ้า.

ตฤติย [ตฺริติยะ] ส. (ป. ตติย) ว. ที่สาม. **ตฤติยบุรุษ** ส. น. คำแทนชื่อคนที่สาม ซึ่งใช้แทนชื่อผู้ที่เล่าถึง เช่น ท่าน เขา มัน เป็นต้น.

ตฤษณา [ตฺริสนา] ดู ตัณหา.

ตล [ตะละ] ป. น. พื้น. ดู ตล ๑ ด้วย.

ตลก [ตะหฺลก] น. คนตะแบง, คนที่เล่นขัน ๆ, ตัวละครที่เล่นให้ขบขัน.

ตลบ [ตะหฺลบ] ก. เอาข่ายครอบนก. ว. หกหลังมา, กลับย้อนหลัง, พ้น. **ตลบตะแลง** ว. สับปลับ, กลับกลอก, กลับไปกลับมา.

ตลอด [ตะหฺลอด] บ. สิ้น, ทั่ว, แก่ตันจนปลาย.

ตละ [ตะละ] ว. เหมือน, เช่น, กุย เช่น ตุละยักษ์=เหมือนยักษ์.

ตลับ [ตะหฺลับ] น. ภาชนะอย่างหนึ่ง สำหรับใส่ของผงสีย่างยางที่ใส่ของจีน ๆ มีรูปต่าง ๆ กัน โดยมากมักใช้ในเรื่องหมาก; คุมขังปล่อยเพลาเครื่องจักร.

ตลาด [ตะหฺลาด] น. ที่ชุมนุมชุมชายของต่าง ๆ. (ในคำประพันธ์ใช้ว่า ตลาด, ระตลาดก็มี เช่น ขบระตลาดและทางทั่วท้าว).

ตลิ่ง [ตะหฺลิ่ง] น. ฝั่งแม่น้ำ, ฝั่งคลอง.

ตลึง [ตะหฺลึง] ช. น. ต้นอัญชัน.

ตวง ก. สอยด้วยภาชนะต่าง ๆ เช่น สัด, ทะนาน, ถัง รวงเพื่อให้รู้จำนวน.

ตวน น. แพรชนิดหนึ่งเนื้อเกลี้ยงเป็นมันด้านเดียว ทอเป็นลายสอง.

ตวัด [ตะหวัด] ก. เอาแขนโยยรัดเข้ามา.

ตวาด [ตะหฺวาด] ก. ตะคอก, ขู่เต็มเสียง, คุกคามด้วยแผดเสียง, พูดเสียงดังด้วยความโกรธ.

ตอ น. โคนไม้ที่ตัดต้นออกแล้ว, ท่อนไม้ที่ยังกรมหรือเกือบจมอยู่บนยกหรือในน้ำ. **ตอม่อ** น. เสาสั้นสำหรับใช้ค้ำหรือรับพื้นเรือนเป็นต้น ยางแห่งใช้ว่า ตะม่อ.

ต่อ ๑ น. ตัวแมลงพวกหนึ่งมีหลายชนิด มักมีเหล็กในที่ก้นต่อเรียบ ยางชนิดก็ใช้กัก เรียกว่า ตัวต่อ ก็ได้.

ต่อ ๒ น. ชื่อเรือชนิดหนึ่ง ที่จันต่อขัน ใช้บรรทุกข้าว เรียกว่าเรือต่อ; เรียกสัตว์ที่นำไปส่งสัตว์ข้า เช่น ช้างต่อ, ไก่ต่อ, นกต่อ; เรียกคำที่ใช้สำหรับซ้อมคำขอให้ความคิดกันว่า คำต่อ คือคำยุพยพและสันธาน. ก. เพิ่มให้ยืดออกไป, เพิ่มให้ยาวออกไป, เพิ่มให้มากขึ้น, ทำให้ติดกันเป็นอันเดียว เช่น ต่อเวลาออกไป, ต่อหนังสือ, ต่อชีวิต; ขยุก เช่น ต่อยุทธ์; ขอลดราคาให้น้อยลง เช่น ต่อราคา; ปรุงให้เป็นรูปขึ้น เช่น ต่อเรือ, ต่อกรง, ต่อโลง; ทาพมนโกยยอมลงเปรียบให้ เช่น ต่อให้ เป็นคู่กับคำ 'รอง' หมายความว่ารับพนักยกให้, (ผ้ายไดเปรียบเรียกว่าผู้เป็นต่อ ผ้ายเสียเปรียบเรียกว่าผู้เป็นรอง); นำสัตว์เลี้ยงไปล่อสัตว์ข้า เช่น ต่อนก. **ต่อกลอน** ก. ว่ากลอนให้กลองรองต่อกันไป. **ต่อคอ** ก. รนหาที่ตาย โดยขนสูงสุด ซึ่งเป็นเหตุให้ตกลงมาคอหักตาย. **ต่อตั้ง** ก. ปรุงตั้งขึ้น, ทำขึ้น. **ต่อแต้ม** น. เครื่องเล่นการพนันอย่างหนึ่ง ทำเป็นรูปไม้ ๔ เหลี่ยมเล็ก ๆ มีจุดตั้งแต่ ๑ ถึง ๖. **ต่อนัดต่อแนง** ก. ต่อราคาของเล็ก ๆ น้อย ๆ; เถียงเล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่รู้จักขบ. **ต่อไป** ว. ภายภาคหน้า, ข้างหน้า. **ต่อไป** ว. ต่อจากเวลานี้หรือสิ่งนี้ไป, ข้างหน้า, ถัดออกไป. **ต่อไปนี้** ว. ถัดจากนี้หรือเวลานี้ไป. **ต่อมา** ว. ถัดจากเวลาก่อนมาถึงเดี๋ยวนี้. **ต่อล้อต่อเถียง** ว. เล้าลันเล้าเถียงไม่หยุดหย่อน. **ต่อว่า** ก. ทักท้วงข้อผิดเพื่อให้ผู้ทำรู้สึก. **ต่อวาย** ว. มีในฉลากยาว่ายหมดแล้ว (ใช้สำหรับผลไม้ เช่น มะม่วงต่อวาย ๖ ล ๆ) คำสามัญใช้ว่า ทวาย. **ต่อไส้** น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งใช้ทำยาไก้. **ต่อหน้า** ว. ในที่เฉพาะหน้า มิใช่ลับหลัง. ย. แก่, แด่, แด่, ครับ. ในมือ.

ต่อ ๓ ย. เฉพาะ, ประชันหน้า, ประทะหน้า เช่น ต่อหน้า, ยืนต่ออำนาจ, ทำร้ายต่อกัน; ใน เช่น มาต่อยีหน้า. **ต่อกร** ก. ประทะชนกัน, ต้านกัน, สู้กัน. **ต่อต้าน** ก. ประทะต้านทานไว้, สู้รบยังกันไว้. **ต่อตี** ก. ตีประชันหน้าเข้าไป. **ต่อแย้ง** ก. เถียงกันไว้, สู้รบยังขัดขืนไว้. **ต่อสู้** ก. สู้กันเฉพาะหน้า, รบกัน, ครับกัน.

ต้อ น. ชื่อโรคอย่างหนึ่ง เกิดขึ้นกลุกตามพื้นทำให้ปวดเจ็บ; โรคอย่างนมชื่อต่าง ๆ เช่น ต้อเนื้อ, ต้อกระจก ๒ ล ๆ. ว. อ้วนสั้น, อ้วนเตี้ย.

ตอก น. ไม้ไผ่ที่จักยาง ๆ สำหรับผูกมัดหรือสานสิ่งต่าง ๆ. ก. ตีให้ลงไป, ตีให้เข้าไป. **ตอกหมัน** ก. ตอกอุดแนวเรือด้วยหมัน.

ตือก น. ชื่อกลองเล็ก ๆ สำหรับเคาะจังหวะ; เรียกไก่ชนิดหนึ่งตัวลาย ๆ ว่า ไก่ตือก.

ตอง น. ใบไม้, ยักษ์ใช้เฉพาะเรียกใบกล้วยโดยมาก; ไพ่ชนิดหนึ่ง โดยมากมักเล่น ๖ คน เรียกว่าไพ่ตอง, จำนวนไพ่เหมือนกัน ๓ ใบ เรียกว่าตองหนึ่ง.

ต้อง ก. ถูก; เย็นกริยาช่วยยอกลักษณะของกริยาอื่นให้รู้แน่ เช่น ต้องกัน, ต้องนอน. **ต้องการ** ก. อยากได้. **ต้องคด** ก. ถูกฟ้องความ. **ต้องใจ** ก. ถูกใจ, ชอบ. **ต้องตา** ก. ถูกตา, น่าดู. **ต้องโทษ** ก. ถูกทำโทษ. **ต้องหา** ก. ถูกกล่าวหา, ถูกเย็นจำเลย.

ตองตอย ว. ชอบช่อ, ไม่สมประกอย (มักใช้กับการแต่งตัว เช่น นุ่งผ้า).

ต้องเต น. ชื่อการเล่นของเด็กอย่างหนึ่ง.

ตองแตก น. ชื่อไม้เถาชนิดหนึ่ง ใบเย็น ๒ แนก ใช้ทำยา.

ต่องแต่ง, ต้องแต้ง ว. แกว่งไปมา, ห้อยอยู่ทุกทิก.

ต้องสู้ น. ชนชาติกะเหรี่ยงหรือชาวพวกหนึ่ง.

ตองเหลือง น. ชื่อข่าพวกหนึ่ง.

ตอด ก. ขบ, กัด, เอาปากขับ.

ตอน น. หวัง, ชุก, ท่อน, ระยะ, วรรค. ก. แบ่ง, ทัก เช่น ตอนไฟ; ทำกิ่งไม้ให้ออกราก โดยวิธีเอามีดควั่นแล้วเอาดินพอก; ตัดพืชพันธุ์ในตัวสัตว์.

ต้อน ก. กันไว้, ขับให้ไปตามที่ต้องการ. **ต้อนรับ** ก. รับรอง, รับแขก.

ตอบ ก. ให้, กล่าวแก้คำถาม, ทดแทน. ว. ยุบเข้าไป, ยุบเข้าไป, สอบเข้าไป เช่น แก้มตอบ. **ตอบแทน** ก. ทำแก่กัน, ทำทดแทนแก่ผู้ทำก่อน, ให้ทดแทนแก่ผู้ให้ก่อน.

ตอม ก. เกาะ, จับ, ห้อมล้อม, มารยกวนอยู่ใกล้ ๆ (มักใช้สำหรับแมลงเล็ก ๆ เช่น แมลงวัน เย็นตัน).

ต่อม น. เม็ดกุ่มหุ้มตามตัว, ฟองผุดจากน้ำ เรียกก่อมน้ำ. **ต่อมโลหิต** น. ระกู (เลือก) หญิง.

ต้อม ช. เสียงดังเช่นของตกลงในน้ำ.

ต่อย ก. ชก, ต่, ทุบ; ตัวแมลงเอาเหล็กในที่ก้นเอา.

ต้อย ว. เตี้ย, เล็ก, น้อย.

ต้อย ๆ, ต่อย ๆ ว. หยอย ๆ, ตาม, ตามหลัง.

ต้อยติ่ง น. ชื่อต้นไม้เล็ก ๆ ชนิดหนึ่ง ผักมเม็ดเล็ก ๆ อย่างผักเสี้ยน ใช้ทำยาพอกแผล.

ต้อยตีวิด น. ชื่อนกชนิดหนึ่ง ชอบอยู่ตามพื้นดิน เวลานอนเอาหลังลงทางดินเอาเท้าขึ้นข้างบน (นอนหงาย) ไม่เกาะกิ่งไม้, กระต้อยตีวิด ก็เรียก.

ตอแย ก. กวน, เย้า, รังแก.

ตอร์ปิโด อ. น. เครื่องกลสำหรับกระเบิดที่ปล่อยให้แล่นไปในน้ำเพื่อให้ไปถูกเรือข้าศึกแล้วระเบิดขึ้น, ชื่อเรือชนิดเล็กที่สร้างขึ้นสำหรับแล่นไปปล่อยลูกตอร์ปิโด เรียกว่า เรือตอร์ปิโด.

ตอแหล [–แหฺล] ว. โกหก, พูดไม่จริง, พูดพล่อย ๆ.

ตะ ก. ทา, ฉาบ, แตะ, กะไหล่ เช่น ตะเงิน = กะไหล่เงิน, ตะทอง = กะไหล่ทอง, ตะทองลาย = กะไหล่ทองเป็นดวง ๆ, ตะฉม เป็นต้น.

ตะกรน [–กฺรน] น. เครื่องสำหรับทอผ้า ใช้ย่างกระสวยแล่เป็นกระยอกมีหลอดกลวงสำหรับพุ่งด้ายอยู่ข้างใน; เยอทรายเกาะระยุกกันภาชนะ, กากแร่ที่หลอมแล้วลิ่มคอยู่ตามก้นเบ้า, ตะกรัน ก็ว่า.

ตะกร้อ [–กฺร้อ] น. ของเล่นชนิดหนึ่ง สานด้วยหวายสำหรับตะเล่น ยางอย่างทำด้วยหนังยักพุ่นไก่; เครื่องมือสอยผลไม้มีด้ามยาว รูปทำด้วยไม้เป็นซี่ ๆ; เครื่องสำหรับใส่ไว้ในกระดางยาดอง และกระยี่ เพื่อกันเอาแต่น้ำ.

ตะกร่อม น. เครื่องมือขยี้ปะเล.

ตะกรัน [–กฺรัน] น. เยอทรายเกาะระยุกกันภาชนะ, กากแร่ที่หลอมแล้ว ที่ลิ่มคอยู่ตามก้นเบ้า.

ตะกรับ [–กฺรับ] น. ชื่อหญ้าชนิดหนึ่ง ดอกคล้ายดอกกก; ที่สำหรับรองถ่านในอังไล่ท่านี้นี ๆ.

ตะกร้า [–กฺร้า] น. ภาชนะสานสำหรับบังหรือใส่เศษกระดาษหรือสิ่งของต่าง ๆ.

ตะกรุด [–กฺรุด] น. แผ่นโลหะเงินทองที่แผ่แล้วม้วนกลม ๆ ใช้เป็นเครื่องประกับ และเป็นเครื่องยึดถือในคราวคับขัน มีชื่อต่าง ๆ เช่น ตะกรุดโทน, ตะกรุดพิสมร.

ตะกรุม [–กฺรุม] น. ชื่อนกชนิดหนึ่ง ตัวใหญ่และสูง รูปคล้ายนกกระสา; ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งใช้ทำยาได้.

ตะกรุมตะกราม [–กฺรุม–กฺราม] ว. ซุ่มซ่าม, เซอะซะ.

ตะกละ [–กฺละ] ว. มักกิน, กินไม่เลือก, เห็นแก่กิน.

ตะกลาม [–กฺลาม] ว. ตะกละ.

ตะกวด น. สัตว์จำพวกเลื้อยคลาน รูปคล้ายจิ้งจก คอยาว รูจมูกเป็นช่องผ่า หนังหยาบ หางยาว ลิ้นยาวเรียวเป็นสองแฉกยื่นหดได้เหมือนลิ้นงู ลิ้นเขียวแก่หรือน้ำตาลอ่อน ตอนนอน แต่มีจุดเหลืองและขาวทั่วไป อาศัยอยู่บนบกและในน้ำ. จรกวด ก็เรียก.

ตะกอ น. ชื่อเครื่องทอผ้าสำหรับยกเส้นด้ายขึ้นให้ขนานเพื่อให้ตักยกเส้นด้ายพุ่ง, เครื่องนำด้วยเส้นด้าย. ว. หนุ่น, รุ่น.

ตะกอน น. เยื่อดินกระจะนอนลงก้นภาชนะใส่น้ำ, ผงธาตุที่ตกลงเกาะอยู่ก้นภาชนะแช่ยาดองเมื่อต้องยาชัด.

ตะกั้ง น. ชื่อไรคล้ายชนิดหนึ่ง มีอาการปวดหัวเย็นก็ลง เรียกว่า ลมตะกั้ง.

ตะกั่ว น. แร่พวกหนึ่งมีลักษณะอ่อนละลายตัวง่าย มีหลายชนิดด้วยกัน เช่น ตะกั่วเกรียบ, ตะกั่วฝน, ตะกั่วสำลี. ตะกั่วตัด น. น้ำเพชรที่คล้ายสีตะกั่วตัก คือ สีน้ำเงินอ่อน.

ตะกาง น. เครื่องตักกระแชงผักเหยื่อลอยไว้ในน้ำ.

ตะกาด น. ที่ชายทะเลซึ่งเงินขึ้นจนน้ำทะเลท่วมไม่ถึง.

ตะกาย ก. ยัน, ค้ำยันช่วน.

ตะก้าย น. ชื่อสัตว์น้ำชนิดหนึ่ง คล้ายเสือปลา.

ตะกาว น. ขอสำหรับเกี่ยวเรือ.

ตะกุกตะกัก ว. ไม่เรียบ, ขรุขระ.

ตะกุย ก. เอามือหรือเท้าหน้าคุ้ยหรือช่วน.

ตะกู น. ชื่อต้นไม้อย่างหนึ่ง กิ่งเป็นชั้น ๆ คล้ายฉัตร ดอกคล้ายดอกกระทุ่ม.

ตะกูด น. หางเสือเรือ. จรกูด หรือ จังกูด ก็เรียก.

ตะเกียกตะกาย น. พยายามขยายขึ้นไป; ขวนขวาย, พากเพียร.

ตะเกียง น. เครื่องใช้สำหรับตามไฟ มีรูปต่าง ๆ; หน่อสัยประกตที่ตกอยู่ก้นลูก.

ตะเกียบ น. ไม้คู่สำหรับคีบอาหารกิน; ชื่อเสาคู่ที่ยอดเสาสูง ๆ เช่น เสาหุม เสาหงส์ เป็นต้น; กระดูกหัวเหน่า.

ตะแกรง [–แกฺรง] น. เครื่องสานสำหรับร่อนสิ่งของหรือช้อนปูนปลา เป็นต้น.

ตะโก น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ต้นทำ ผลคล้ายมะพลับ แต่รูปทุยอย่างมะตูม มี ๒ อย่าง คือ ตะโกบ้าน ตะโกนา.

ตะโก้ น. ขนมอย่างหนึ่งมีหน้าคล้ายขนมถ้วย; ชื่อลมพัดจากทิศตะวันตกเฉียงเหนือมาทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ มักมีในฤดูฝน.

ตะโกก น. ชื่อปลาน้ำจืดชนิดหนึ่ง รูปร่างคล้ายปลาตะเพียน แต่หัวเล็กลงและยาวกว่า หางก็ยาวกว่า และขนาดตามปกติใหญ่กว่าปลาตะเพียน.

ตะโกน ก. เรียกด้วยเสียงดัง.

ตะไกร [–ไกฺร] น. เครื่องมือสำหรับตัดโดยใช้หนีบ มีสองขา, ควรใช้ กระไกร.

ตะขบ น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ต้นมีหนาม ผลกลมคล้ายผลมะขามป้อม รสเปรี้ยว ๆ หวาน ๆ เรียกผลว่า, อีกชนิดหนึ่ง ไม่มีหนาม ใบยาวเป็นขน ลูกเล็ก รสหวาน เรียกตะขบฝรั่ง.

ตะขาบ น. สัตว์จำพวกแสนกลคลาน มีตีนมาก เช่นขาบพิษ; ชื่อนกชนิดหนึ่ง ตัวสีคราม; เครื่องคัดยอกกังหวะ, ไม้ไผ่ที่ผ่าซีกปล้องหนึ่งขวางไว้ตามยอกไม้สำหรับไล่ค้างคาว และพวกตลกใช้คีกกันเล่น. ดู ระขาย ด้วย.

ตะขิดตะขวง ว. ละอายใจ, กระดากใจ.

ตะเข้ น. ระเข้; เครื่องยนเรือนชนิดหนึ่ง; เรียกไม้ยึดเสาเรือน หรือเสาฉนน. ตะเข้ขบพื้น น. ไม้ไผ่ที่มีลายขัดขยักกัน.

ตะเข็บ น. รอยเย็บกลัดลายด้วยเข็ม; สัตว์จำพวกแสนกลคลาน มีตีนมากคล้ายตะขาบ แต่ตัวเล็กกว่า ขนาดเท่าตะเข็บผ้า.

ตะโขง น. ชื่อสัตว์น้ำอย่างหนึ่งในจำพวกระเข้.

ตะคร้อ [–คฺรอ] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ต้นสูงใหญ่ ผลมีรสเปรี้ยวคล้ายมะไฟ.

ตะครอง [–คฺรอง] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง กิ่งเป็นหนาม ใบคล้ายพุทรา แต่ใกลกว่า.

ตะครันตะครอ [–คฺรัน–คฺรอ] ก. สะบักสะบอมสะบักหนาว.

ตะคร้ำ น. ต้นไม้ชนิดหนึ่ง.

ตะคริว [–คฺริว] น. โรคเส้นชักลมกระตุก มีอาการเจ็บปวด.

ตะครุบ [–คฺรุบ] ก. จับโดยเร็ว.

ตะคอก ก. ดวาก, ขู่เสียงดัง.

ตะค้า น. ชื่อหวายชนิดหนึ่ง ผิวกรานเป็นมัน เป็นหวายเหนียว ใช้ผูกสิ่งของ.

ตะคาก น. แง่กระดูกเชิงกรานที่ขั้นเอว, หัวตะคาก ก็เรียก.

ตะคุ่ม ว. เห็นไม่ชัด, เห็นเป็นเงา ๆ.

ตะเคร็วตะเคร็ว [–เคฺร็วเคฺร็ว] น. ถุงซึ่งถักด้วยไหมและด้ายเป็นตาโปร่งมีหูรูด.

ตะเคียน น. ชื่อต้นไม้ใหญ่ชนิดหนึ่ง ลำต้นทำเป็นกระดานและขุดทำเรือ.

ตะเคียว ก. อาการที่ลูกยาศักดิ์พึงตระแคงไม่ลงหน้านิ่งรบ.

ตะแคง ก. เอียง, เอาข้างลง.

ตะไคร่ [–ไคฺร่] น. พืชชนิดที่เกิดติดอยู่ตามต้นไม้มีสีเขียวยางที่เกิดในน้ำและตามพื้นดิน หรือก้อนพงหญ้าชุ่มชื้น.

ตะไคร้ [–ไคฺร้] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ขึ้นเป็นกอ กลิ่นหอม ใช้ประสมเครื่องแกง. ตะไคร้น้ำ น. ชื่อไม้ชนิดหนึ่ง คล้ายตะไคร้บก ไม่มีกลิ่น. ตะไคร้บก น. ต้นสันจุ่น. ตะไคร้หอม น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง. ตะไคร้หางนาค น. ชื่อไม้เถาชนิดหนึ่งมักเลื้อยไปตามดิน ใบคล้ายตะไคร้น้ำ ใช้ทำยาได้.

ตะเง่ น. เครื่องลากเข็นของหนัก รูปเตี้ย ๆ มี ๔ ล้อ ที่มี ๒ ล้อ เรียกว่า สำเภา.

ตะเตน ว. เตาะแตะ, ต้อย ๆ, อยากอาการเดิน เช่น แล่นตะเตน.

ตะแตรัน, ตระแตรัน [–แคฺรัน, ตฺระแคฺรัน] (กลอน) ว. เสียงช้างร้อง.

ตะนอย น. ชื่อมดชนิดหนึ่งตัวแดง กัดคำ มีพิษ ต่อยปวด.

ตะนาว (มาจาก ตระนาวศรี) น. ชื่อกระแตระเครื่องหอมชนิดหนึ่ง; ชื่อพลองชนิดหนึ่ง เช่น ตระนาวแปลง.

ตะนาวศรี น. ชื่อเมืองทวาย, เรียกชื่อคนที่มาจากเมืองตระนาวศรี ยางก็เรียกเพี้ยง ตะนาว.

ตะบม ว. ร่ำไป, ไม่หยุดหย่อน.

ตะบอง น. ไม้สั้นใช้เป็นอาวุธ มีรูปกลมยาว เหลี่ยมยาว คล้ายพลองแต่สั้นกว่า มีขนาด ๑ ศอก กระบอง ก็ใช้ ตะบองเพชร น. กระบองอันเป็นเพชรหรือแข็งคล้ายเพชร; เขี้ยวช้างใบคาลที่ทำคล้ายรูปกลองคาดา ใช้ในการพิธีกรุณและโกนจุก สมมติว่าเขี้ยวกระบองของท้าวเวสสวณ; ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ต้นเป็นพุ่มหลายเหลี่ยม มีหนามตามลำต้น ไม่มีใบคล้ายสลัดได ดอกคล้ายดอกลำโพง แต่มีกลีบขาว หอม ยามกลางคืน, กระบองเพชร ก็เรียก.

ตะบอย ว. ร่ำไป, หง่อย ๆ, เง่อง ๆ, ช้า, ไม่เร็ว.

ตะบัน น. เครื่องตำหมากของคนแก่ มีรูปคล้ายกระบอกโตยมากทำด้วยทองเหลือง; ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งคล้ายต้นตระบูน. ก. ทิ้มหรือแทงกลดไป, กระทุ้ง. ว. ตรงไป, มุ่งไป, ไม่ลดย. ตะบันไฟ น. ของสิ่งหนึ่งรูปคล้ายกระบัน มีไม้กระทุ้งให้เกิดไฟในนั้น ด้วยอำนาจที่กระแทกลูกกระบันลงในลำกระบอกโดยเร็ว.

ตะบิดตะบอย ว. ทำช้า, ให้ชักช้า, ออดแอด, ร่ำไป.

ตะบึง น. ตรงไป, มุ่งไป, ยุกยั้นไป.

ตะบูน น. ชื่อต้นไม้อย่างหนึ่งผลเท่าผลส้มโอ แต่กินไม่ได้ มีอยู่ตามชายทะเล ใช้ทำยาได้.

ตะเบ็ง ก. กลั้นใจดันเบ่งเสียงออกให้ดัง, อัดใจให้ท้องป่องขึ้น.

ตะแบก น. ชื่อไม้ชนิดหนึ่ง ดอกสีม่วงคล้ายดอกอินทนิล ลำต้นใช้เลื่อยเป็นกระดาน.

ตะแบง ว. บิดไป, เฉไป, ไม่ตรง. **ตะแบงมาน** ว. อาการห่มผ้าอย่างหนึ่ง คือห่มผ้าอ้อมตัวแล้วเอาชายทั้งสองไขว้ไปผูกที่ต้นคอ.

ตะโบม ก. เล้าโลม, กอด.

ตะไบ น. เหล็กที่สับเป็นพื้นละเอียดเป็นคม ใช้ถูเหล็กและทองเหลืองเป็นต้น.

ตะบึดตะบ่อง ว. สะบัดสะบิ้ง, แสนงอน, กระตุ้งกระติ้ง. ตุบึดตุบ่อง ก็ใช้.

ตะปุ่มตะป่ำ ว. ไม่ราบ, ไม่เรียบ, นูนขึ้นเป็นปุ่ม ๆ ขรุขระ.

ตะปู น. เครื่องตอกตรึงสิ่งอื่นให้แน่น, ใช้ว่า ตาปู ก็มี.

ตะพด น. ไม้อย่างตะบองทำด้วยไม้เลี้ยง ยาวประมาณ ๒ ศอก.

ตะพอง น. ส่วนที่นูนเป็นปุ่มสองข้างศีรษะช้าง. กระพอง กะพอง ตระพอง ก็ว่า.

ตะพัง น. บ่อน้ำ, แอ่ง, หนอง.

ตะพัด ว. ตะบึง, ร่ำไป, ไม่หยุดหย่อน. น. ชื่อปลาน้ำจืดชนิดหนึ่ง.

ตะพั้น น. ชื่อโรคชนิดหนึ่งมีอาการชักมือเท้ากำ มักเป็นแก่เด็กอ่อน ๆ.

ตะพาน ดู สะพาน.

ตะพาบ, ตะพาบน้ำ น. สัตว์ชนิดหนึ่งคล้ายเต่า แต่ตัวแบน ตามชายกระดองมีเป็นเนื้ออ่อนยื่นออก โดยรอบเรียกว่า เชิง ที่เรียกกันโดยมากใช้ว่า ตะพาบน้ำ; หม้อน้ำ (ใช้ในราชาศัพท์ว่า พระตะพาบ).

ตะพาย น. ช่องจมูกวัวควายที่เจาะสำหรับร้อยเชือก, เชือกที่ร้อยจมูกวัวและควาย เรียกว่าสายตะพาย. ก. แขวนบ่า, ห้อยบ่า. **ตะพายแล่ง** ก. ตะพายอย่างแล่งศร, ตะพายเฉียงบ่า.

ตะพึด ว. ตะบึงไป, ไม่หยุดหย่อน. **ตะพึดตะพือ** ว. โดยอาการก้มหน้าทำตะบันไปไม่หยุดหย่อน.

ตะพุ่น น. พวกคนหลวงที่ถูกเกณฑ์ให้เกี่ยวหญ้าเลี้ยงช้างและม้า; ชื่อสีชนิดหนึ่ง คล้ายสีน้ำเงินอ่อนค้าน ๆ เรียกว่า สีตะพุ่น.

ตะเพรา [—เพฺรา] น. เรียกไม้ขอสำหรับเกี่ยวให้เรือเข้าหรือค้ำไม่ให้เรือชนกันว่า ขอตะเพรา; เรียกลูกกลม ๆ ที่ผูกด้วยหวายหรือกาบมะพร้าวเพื่อกันชนว่า ลูกตะเพรา.

ตะเพิง น. เงื้อมเขาที่งอกงุ้มลงมา.

ตะเพิด ก. ตวาดให้หนีไป, ร้องให้ตกใจหนีไป, ไล่ส่งไป.

ตะเพิ่น ว. พล่านไป, เริ่นไป.

ตะเพียน น. ชื่อปลาชนิดหนึ่งตัวแบน ๆ มีเกล็ดโต ๆ.

ตะโพก น. ส่วนอวัยวะเบื้องหลังถัดบั้นเอวลงไป.

ตะโพง ก. วิ่งโหย่ง ๆ ไป, วิ่งโขยกไป.

ตะโพน น. กลองสองหน้า รูปหัวสอบท้ายสอบ ขึงด้วยหนังสองหน้า มีเท้ารอง ตีด้วยฝ่ามือ.

ตะเภา น. ชื่อเรือใหญ่ที่ใช้เดินทะเลครั้งโบราณ; ชื่อไก่พวกหนึ่งตัวใหญ่อ้วน พันธุ์มาจากจีน; ชื่ออ้อยชนิดหนึ่งลำใหญ่ เนื้อเปราะ; ชื่อหนูชนิดหนึ่ง ขนปุกปุย ไม่มีหาง; เรียกลมชนิดหนึ่งพัดมาจากทิศใต้ในกลางฤดูร้อน; ชื่อปลาชนิดหนึ่ง; ชื่อขนมชนิดหนึ่ง.

ตะม่อ น. เสาสั้นสำหรับใช้ค้ำหรือรองรับพื้นเรือน เป็นต้น. ตอม่อ ก็ว่า

ตะมอย น. ชื่อฝีพิษอย่างหนึ่งมักขึ้นตามนิ้วมือ; ชื่อหวายชนิดหนึ่งใช้ทำยาได้, ชื่อกล้วยไม้จำพวกหนึ่ง.

ตะรังตังกวาง น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ผักเป็นขนถูกเข้าคัน. หมามุ่ย ก็เรียก.

ตะรังตังช้าง น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใบเป็นขนมีพิษถูกเข้าทำให้ปวดและคัน.

ตะราง น. ที่คุมขังนักโทษ หมายเอาเรือนจำกองลหุโทษ.

ตะลอง น. อัตราตวงของโบราณ มีพิกัดเท่ากับ ๔ กระชุก, และ ๔ ตะลอง เป็น ๑ เกวียน.

ตะล่อม ก. ทำให้กลมเข้า, ตีต้อน, ตีโอบเข้าไว้, ทำให้รวมเข้า. น. อัตราตวงของโบราณ มีพิกัดเท่ากับ ๔ เกวียน และ ๕ ตะล่อม เป็น ๑ ยุ้ง. **ตะล่อมข้าว** น. ยุ้งสำหรับบรรจุข้าวเปลือกเก็บไว้.

ตะล่อมป้อม ว. กลมป้อม ๆ.

ตะละ ว. ดุจ, เหมือน, เช่น, ราวกะ, แต่ละ เช่น ตะละคน.

ตะลาน น. ชื่อมดชนิดหนึ่งตัวแดง ๆ วิ่งพล่านไม่ไคร่กัดใคร, ตะลิดตะลาน ก็เรียก.

ตะลิงปลิง น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใบคล้ายใบมะยมและลูกยาวคล้ายมะกัน แต่เป็นเฟือง ๆ รสเปรี้ยว.

ตะลิดตะลาน น. ชื่อมดชนิดหนึ่ง. ว. วิ่งรอบ, ลุกลนให้เร็ว.

ตะลึง ก. ตกใจแล้วนิ่งอยู่, จังงัง. ตะลึงพริ้งเพริด ก. ชมเพลินจนลืมตัว.

ตะลุง น. เสาประโคน, เสาสำหรับผูกช้าง; เรียกหนังการมตรสพใช้หนังสลักเป็นรูปภาพเล็ก ๆ ว่าหนังตะลุง.

ตะลุ่ม น. ภาชนะมีเชิงสำหรับใส่ของแทนฉากหรือพาน.

ตะลุมบอน ก. รบกันตัว, ประจัญบานกันด้วยอาวุธสั้น.

ตะลุ่มโปง น. ชื่อมลพงชนิดหนึ่ง.

ตะลุมพอ น. ไม้ขื่นตัน. กะลำพอ หรือ หลุมพอ ก็เรียก.

ตะลุมพุก น. ไม้ท่อนกลมมีด้ามสำหรับตำข้าวและใช้ทุบผ้าให้เรียบ.

ตะลุย ว. ไม่ละ, ไม่เลิก, ไม่รั้งรอ, ตะบึงไป, ตะไป.

ตะเลง น. มอญ.

ตะแลงแกง น. ที่สำหรับฆ่านักโทษ.

ตะไล น. ชื่อดอกไม้ไฟชนิดหนึ่งมีกงเป็นวงกลม; ชื่อถ้วยเล็ก ๆ ชนิดหนึ่งสำหรับใส่ขนมแล้วนึ่ง เรียกขนมถ้วยนึ่งต่าง ๆ เช่น ขนมถ้วยฟู, ขนมถ้วยหน้าถั่ว ฯลฯ ชนิดทึบหน้าก็เรียกขนมถ้วยตะไล.

ตะวัน น. ดวงอาทิตย์.

ตะวาง น. ชื่อหญ้าชนิดหนึ่งคล้ายต้นแขมขนตามทุ่งนา.

ตะเวน ก. เที่ยวตรวจตรา. ว. พาไปประจาน. ใช้ว่า ตระเวน หรือ ทะเวน ก็มี.

ตะหนังรัด [–หฺนังหฺรัด] ช. ว. เป็นใหญ่.

ตะหลิว น. เครื่องมือทำด้วยเหล็ก ใช้ตักตะหริ่วตักของซึ่งทอดหรือผัดในกระทะ.

ตะหลุง [–หฺลุง] น. ที่รองเพลาเกวียนมี ๔ อัน.

ตะแหมะแซะ [–แหฺมะ–] ว. ใช้ประกอบคำว่าคุยให้รู้ว่าคุยมาก.

ตะโหงก น. ไม้สองอันใช้หนีบคออย่างตา; เรียกของที่นูนขึ้นจากพื้นราย เช่น หัวตะโหงกตอไม้, เรียกส่วนที่นูนขึ้นตรงคอวัวว่า ตะโหงก.

ตัก น. ส่วนเบื้องบนขาเมื่อเวลานั่ง. ก. ร้องเอาด้วยภาชนะ, เอาภาชนะช้อนส่งของขึ้นจากที่เดิม เช่น ตักน้ำ ตักแกง ฯลฯ; ชวิดด้วยเขา เช่น กระบือ. ตักบาตร ก. เอาทัพพีตักข้าวใส่ยาตรพระ.

ตักกสิลา [ตักกะ–] ป. (ส. ตกฺษศิลา) น. ชื่อเมืองโบราณเมืองหนึ่งในอินเดียภาคเหนือ.

ตักกะ (แบบ) น. ตรก, ความตรึก, ความคิด.

ตักเตือน ก. เตือน.

ตั๊กแตน [ตักกะ–] น. แมลงจำพวกหนึ่งขายาว กระโดดไกล มีปีกบินได้.

ตักร [ตัก] ส. (ป. ตกฺก) น. นมที่เป็นกากเหลือจากทำเนยแล้ว ไทยใช้ว่าเปรียง, น้ำมันเนย. ตักรบิณฑ์ ส. น. เนยมขัน. ตักรสาร ส. น. เนยที่ทำใหม่.

ตักษัย (กลอน, ตัดมาจาก ชีวิตักษัย) ก. การสิ้นชีวิต, ตาย.

ตัง น. ยางไม้ที่ประสมกับสิ่งอื่น แล้วเคี้ยวจนเหนียว สำหรับกินหมาก. ว. เสียงดังเช่นของหนัก ๆ ตกลงที่พื้นกระดาน.

ตั่ง น. โต๊ะสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ สำหรับรองเท้าหรือนั่ง.

ตั้ง น. เรียกของที่วางซ้อนกันมาก ๆ ว่า ตั้งหนึ่ง สองตั้ง เรียกของที่ทำเป็นแท่งสี่เหลี่ยม เช่น ข้าวพอง, ยาสูบ ว่า ตั้งหนึ่ง สองตั้ง. ก. มี เช่น ตั้งกระทู้ถาม, ตั้งกรรม; คุมกันขึ้น เช่น เมฆฝนหรือฝนตั้งทางที่ศัน ๆ; วาง, วางให้อยู่ด้วยเชิง, ทรง, ดำรง, ชูไว้, สร้างให้มั่นขึ้น, ให้เป็นขึ้น. ว. ผึ่ง, ตรง, เช่น ยกตั้ง. บ. แต่, จำเดิม, นับด้วยจำนวน, ขึ้นไป, จากไป เช่น เสียตั้งชั่ง. ตั้งใช่ ก. สอนยืน (สำหรับเด็กเล็ก ๆ). ตั้งครรภ์ ก. ตั้งท้อง. ตั้งใจ ก. จงใจ, คิดกระทำ, ทำโดยเจตนา. ตั้งชื่อ ก. ให้ชื่อ. ตั้งต้น ก. เริ่มทำ, ขึ้นต้น. ตั้งตัว ก. ทำให้ฐานะดี. ตั้งแต่ บ. จำเดิม, แรก, ต้นเดิม. ตั้งแต่ง ก. ยกขึ้น, สถาปนา. ตั้งหน้า ก. มุ่ง, จงใจ, ตั้งใจ.

ตั้งเม น. น้ำตาลหรือน้ำอ้อยที่เคี่ยวให้เหนียว (หมายความว่าเหนียว).

ตั้งโอ๋ น. ผักจิ้มชนิดหนึ่ง ใบเล็กหนา มีกลิ่นหอม.

ตัณหุล [ตันหุละ] ป. ส. น. ข้าวสาร.

ตัณหา ป. (ส. ตฤษฺณา) น. ความปรารถนา, ความกำหนัด, ความอยาก.

ตัด ก. บั่น, รอน, ทอน, ทำให้ขาด. ตัดใจ ก. ตัดอาลัย, แข็งใจ. ตัดทาง ก. ทำให้หมดทางที่ตรงกันข้ามอันยังว่า ทำให้มีทางขึ้น, ลัดทาง. ตัดพ้อ ก. พูดตัด

ญาติชาดนัยอิก. ต่างว่าอย่างตัดความนัยอิก, ตัดสิน ก. พูดชี้ขาด, ชี้ขาดให้แก่ใจหก่ำเลย.

ตัน ๑ อ. น. ชื่อมาตราน้ำหนักของอังกฤษ หนักประมาณ ๑๖๘๐ ชั่ง.

ตัน ๒ ว. ไม่กลวง, ไม่ทะลุตลอด. ตันน้ำญญา ก. หมดความรู้, คิดอะไรไม่ออก. ตันอกตันใจ ก. แน่นในอก ในใจ, คิดอะไรไม่ออก.

ตันตระ [ตันตฺระ] น. หัวข้อ, กฎเกณฑ์ทั่วไป, คำสอน, แบบแผน.

ตันติ ป. ส. น. แบบแผน; เชือก, เส้น, ค้าย, สาย เชือก. ตันติภาษา น. ภาษามีแบบแผน.

ตันหยง [—หฺยง] ช. น. ดอกพิกุล.

ตันเหิม (กลอน) ก. รันเริง, ขันเกิงใจ.

ตับ น. อวัยวะภายในของคนและสัตว์ สำหรับกลั่นน้ำดี; ไม้สำหรับค้ายปลา; เย็นคำใช้เรียกชื่อของที่ผูกเรียงกันเข้าเป็นแผ่นๆ เช่น ตับจาก ตับพลู, และของที่เรียงกันเป็นแถวๆ ก็เรียกว่าตับ เช่น ตับยิ้น ลูกยิ้นสองตับเย็นกัน. ตับเต่า น. ชื่อผักชนิดหนึ่งลอยอยู่ในน้ำใบกลมๆ ใช้เย็นผัก, ชื่อเห็ดชนิดหนึ่งกินได้. ตับเบ็ด น. ชื่อหินชนิดหนึ่ง สีดำ เนื้อแข็ง, เรียกสิ่นดงคล้ำ คือ แกงเรือทำอย่างสีตับเบ็ด. ตับเหล็ก น. ตับย่อนของหมู.

ตัว น. ร่างกาย, เย็นคำใช้เรียกคนสัตว์และสิ่งของบางอย่าง เช่นสุนัข ๕ ตัว, ตาย ๓ ตัว, ตัวละคร, ตัวหนังสือ เย็นต้น; มักใช้นำหน้าคำประสมแปลว่า ผู้. ตัวกลั่น น. ผู้ที่เลือกสรรแล้ว. ตัวการ น. ผู้ที่ลงมือทำการ (ทางชั่ว); ผู้มีสิทธิที่จะทำกิจธุระเย็นส่วนตัวได้ ถ้ามอบให้ผู้อื่นทำแทน ผู้มอบเรียกว่า ตัวการ ผู้รับมอบเรียกว่า ตัวแทน. ตัวเก็ง น. ตัวที่มุ่งหมายไว้เฉพาะ, ตัวที่น้ำหนักมากกว่าตัวอื่น. ตัวคูณ น. จำนวนเลขที่ทราบเอาไปคูณ. ตัวตึง น. ผู้ที่เย็นที่หลัก, ผู้รับผิดชอบ, จำนวนเลขที่ตั้งไว้เพื่อคูณและหารหาผล. ตัวผู้ น. เพศชาย (สำหรับเรียกสัตว์). ตัวเมีย น. เพศหญิง (สำหรับเรียกสัตว์). ตัวไม้ น. ไม้ที่แต่งไว้สำหรับทำสิ่งต่างๆ มีเครื่องเรือนเย็นต้น. ตัวหาร น. จำนวนเลขที่ทราบเอาไปหาร. ตัวอย่าง น. แบบอย่างที่ยกมาอ้าง. ตัวเอ้ น. ตัวกลั่น, คนสำคัญ (ทางชั่ว).

ตั๋ว จ. น. ใบสำคัญสำหรับอนุญาตให้เข้าไปในที่ต่างๆ ได้ เช่น โรงละคร และการโดยสารเรือและรถเย็นต้น. ทำเย็นแผ่นกระดาษเล็กๆ ใช้แทนใบอนุญาต. ใบสำคัญทั่วไป เช่น บิล, ตราฟต์, ร ล ว.

ตั๋วโฉ น. ผู้รักการ. หัวหน้า เช่น หัวหน้าละครหรือว.

ตั๋วสิว จ. ก. ช่อมแซม.

ตั๋วเหี่ย น. ตำแหน่งหัวหน้าอั๋งยี่; อั๋งยี่.

ตา ๑ น. พ่อของแม่; ใช้เย็นคำนำหน้าชื่อคนแก่ว่า ตานั่น ตาคำ. ตาทวด น. พ่อของตาหรือของยาย.

ตา ๒ น. อวัยวะส่วนหนึ่งของคนและสัตว์ สำหรับดูสิ่งของ; ส่วนหนึ่งของต้นไม้สำหรับแตกกิ่ง, ช่องที่ฉีกหรือสาน เช่น ตาร่างแห, ตาตะแกรง ร ล ว ที่ระหว่างเส้นซึ่งลากผ่านกันเย็นช่องๆ เรียกว่า ตา; กราว, แต้ม, ทาง, ที, เช่น ตาน = กราวน. ตากบตาเขียด ว. มีลักษณะกลัวยตากบ ใช้เปรียบข้าวที่หุงกิบๆ สุกๆ. ตากุ้ง ว. สีเหมือนตาของกุ้ง คือ สีม่วงแก่ เช่น ชินตากุ้ง, ตะกั่วสีตากุ้ง. ตาไก่ง น. ชื่อผ้าชนิดหนึ่งทอเย็นตาโตๆ เรียกผ้าตาไก่ง.

ตาไก่ น. ชื่อเครื่องหมายชนิดหนึ่ง มีรูปคล้ายตาไก่ถังง ๑ สำหรับเขียนชนต้นยรรทัด. ตาขอ น. ไม้ทรือนหลักกงอๆ สำหรับชัก เกี่ยว แขวน หรือสับ. ตาข่าย น. ข่ายถักสัตว์ที่มีตาเหมือนแห; เรียกลวดหรือด้ายถักเย็นตาๆ อย่างข่าย ใช้ว่าลวดตาข่าย ร ล ว. ตาขาว น. ขอยของตาดำ. ว. ขี้ขลาด, กลัว. ตาแข็ง ก. ไม่ง่วงง่าย, ไม่กระพริบง่าย. ตาค้าง ก. ตาไม่หลับ เช่น คนตายไม่หลับตา. ตาจน น. การตกอยู่ในที่ทรมุม. ตาชั่ง น. เครื่องชั่งมีลูกตุ้มเล็กนน้อยไก้, ตาหรือรอยระหว่างทุกไว้ในตันชั่ง. ตาช้าง น. ชื่อต้นมะกล่ำชนิดเมล็ดใหญ่. ตาช้างตามา น. เย็นคำเปรียบ หมายถึงสิ่งตกรอยและไม่ควร. สิ่งที่ถูกและผิด, อะไรเย็นอะไรแน่, ดู ตามาตาเรือ ควย. ตาเดียว น. ชื่อปลาชนิดหนึ่ง คล้ายปลาฉนหมา. ตาตีกแตน น. ชื่อเทียน(ต้นไม้)ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยา. ว. ลักษณะที่ใสแจ๋ว. ตาตุ่ม น. กระดูกที่เย็นปุ่มกลมที่ข้อเท้าทั้ง ๒ ข้าง; ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ยางมีพิษ กินท้องเดิน. ตาเต็ง (จ. เต็ง) น. ตาชั่ง. ตาถั่ว น. ตาที่มีจุดขาวมัวๆ อยู่กลางตาดำ. ตาทิพ น. ทางที่ตกของทิพเกิน ซึ่งเปรียบด้วยตาหรือแต้มหมากรุก. ตานกแก้ว น. กระดูกปุ่มข้อมือ. ตาน้ำ น. ทางน้ำที่เกินใต้ดิน. ตาปลา น. เนื้อด้านเย็นปุ่มตามข้อนิ้วเท้า. ตาปี ว. ตลอดปี. ตาปีตาชาติ ว. เสมอไป, เรื่อยไป. ตาปู น. เครื่องใช้ตำด้วยเหล็ก ร ล ว ปลายแหลม ใช้ตอกตรึงไม้ให้แน่น โดย

ปรกติใช้ว่า ตะปู. ตาโบ๋ง น. ตาหมากรุกที่เดินทแยงมุมข้ามตาไป. ตาไฟ แว่นไฟ, แก้วทำให้เกิดไฟชน. ว. มีตาเย็นไฟ. ตามด น. รูเล็ก ๆ ที่น้ำซึมออกได้เช่น รูรั่วตามก้นหม้อเป็นต้น. ตาม้าตาเรือ น. ความรู้ผิดและชอบ, ความรู้สิ่งที่ควรและไม่ควร. ตาเมล็ดงา น. ตาเล็ก ๆ เท่าเมล็ดงา. ตารวง น. ระหว่างที่ตีขนัดเป็นช่อง ๆ อย่างขนุนี; ใช้เป็นคำนำหน้าคำมาตราวัดเป็นคำประสม หมายความว่าสิ่งเหลี่ยมจัตุรัสเช่น ตารางวา หมายความว่า วาสี่เหลี่ยมจัตุรัส เป็นต้น. ตารางเหลี่ยม น. ชื่อมาตราวัดพื้นผิว คือพื้นที่กำหนดเป็นรูป ๔ เหลี่ยมจัตุรัสเช่น ๑ เมตรตารางเหลี่ยม ก็เท่ากับกว้าง ๑ เมตร ยาว ๑ เมตร. ตาร้าย น. การตกอยู่ในที่คับขัน, โชคร้าย. ตาร้าว น. แถวซึ่งตั้งเป็น ๒ แถวหรือ ๔ แถว ขนานกันเช่น แถวกระบวนแห่เป็นต้น. ตาลาน น. ชื่อจุเห่าชนิดหนึ่ง. ตาสมุก น. ลายผ้าเป็นตาสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ คล้ายตาสมุก. ตาหนู น. ชื่อต้นมะกล่ำชนิดเมล็ดเล็ก, ตาเล็ก, สังทิพย์แย้ม. ตาหมากรุก น. ตาของหมากรุก; ลายผ้าเป็นตา ๔ เหลี่ยมโต ๆ คล้ายตาหมากรุก. ตาหลิ่ง น. ผึ่งแม่น้ำ, โดยปกติใช้ว่า กลิ่ง. ตาเอก น. เรียกคนที่มีตาดำไม่อยู่ตรงที่ของมัน.

ตาก ว. ห่าง, กาง, แยะออก เช่น ควายเขาตาก คือปลายเขาไม่รอมไม่คลุ่ม หรือไม่รวมเข้าหากัน; ที่ผึ่งแดดจนแห้ง เช่น ข้าวตากแดดกลัวตาก. ก. แผ่รับ, ผึ่ง, ทำให้แห้ง, ตรำ เช่น เดินตากฝน—เดินตรำฝน. ตากตน ก. นอนแผ่, เปิดตัวให้ถูกลม.

ต่าง ๑. น. เครื่องสำหรับขนสิ่งของซึ่งผูกไว้ขนหลังวัวและหลังลา เป็นต้น.

ต่าง ๒ ส. เป็นคำแทนชื่อนามหลายฝ่ายรวมกัน เช่น ต่างคนต่างฝ่ายต่างทำหายกัน. ว. เป็นคำแต่งชื่อให้รู้ว่ามีหลายอย่างแปลก ๆ กัน เช่น ต่างคน ต่างชนิด เป็นต้น; แทน เช่น ว่าต่าง แก้ต่าง รส ว. ต่างตาต่างใจ น. ผู้แทน. ก. ผิดกัน, ไม่เหมือนกัน, แยกต่างกัน. ต่าง ๆ ว. หลายอย่างซึ่งผิดกัน. ต่างว่า สัน. เหมือนว่า, หากว่า. ต่างหาก ว. อีกส่วนหนึ่ง, อีกแผนกหนึ่ง.

ตาด น. ผ้าชนิดหนึ่งทอด้วยไหมควบกับเงินหรือทองแดง ที่ทำเป็นแผ่นยาง ๆ.

ตาน น. ชื่อโรคชนิดหนึ่ง เด็ก ๆ มักเป็น; ชื่อต้นไม้และไม้เลื้อยซึ่งใช้เป็นเครื่องยาขึ้นหลายชนิด เช่น ตานเสี้ยน ตานหม่อน รส ว. ตานขโมย น. ชื่อโรคชนิดหนึ่งที่เด็ก ๆ เป็นมีอาการผอมแห้ง พุงโร; ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง. ตานดำ น. ชื่อต้นไม้อย่างหนึ่ง ต้นสีกำคล้ายต้นทะโกนา ใช้ทำยาได้, ตานเสี้ยน น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ต้นเป็นเสี้ยนใช้ทำยา ตานหม่อน น. ชื่อไม้ฉาอย่างหนึ่ง ใช้ทำยา และใช้ย้างเป็นสีสำหรับทำหนัง.

ต่าน ว. ชิดทางนอก (ยอกควายเวลาไถนา).

ต้าน ก. รับไว้, ให้ไว้. ต้านทาน ก. กีดกัน, กดต้าน, ต่อสู้.

ตาน น. ชื่อแขกที่อยู่เมืองยักตานี; ชื่อกล้วยชนิดหนึ่ง มีเมล็ดมาก; ชื่อน้ำมันชนิดหนึ่งข้น ๆ ใช้ใส่ผม.

ตาบ น. เครื่องประกับคอหรืออกเป็นแผ่น. ตาบทิศ น. ตาบที่ตกกับสังวาลอยู่ที่สะเอวและข้างหลัง.

ตาม ก. ไปด้วย, เรียกตัวมา; เรียกหาตัว; ขุด เช่น ตามไฟ; เทียวหาตัว. ว. ไปข้างหลัง, ก้าวหรือดำเนินถูกแนว, คล้อยตาม, เป็นไปโดยลำดับ, ควรแก่. บ. ใช้นำนามที่เป็นทางเป็นหลักหรือเป็นอริเวณ เช่น ตามคลอง, ตามขุญ, ตามบ้าน. ตาม ๆ กัน ว. ติดกัน, เรียงตัวกันไป, เป็นลำดับไป. ตามกันไป ก. ไปอยู่ด้วยกันฉันผัวเมียหรักใคร่กันเอง. ตามกำลัง ว. พอควรแก่กำลังของตน. ตามใจ ก. ปล่อยให้ทำตามความพอใจ, แล้วแต่ใจ. ตามตัว ว. ติดตัวไป, ไปด้วยตัว เช่น เงาตามตัว. ตามที ว. แล้วแต่ระเบียบไป, ระเบียบไปอย่างไรก็ตาม. ตามมี ว. สมควรแก่ที่มีอยู่. ตามมีตามเกิด,—ตามได้ ว. ควรแก่กำลัง, ไม่ทำให้เกินกว่าที่มีอยู่. ตามเรื่อง ว. แล้วแต่เรื่องจะพาไป, แล้วแต่ระเบียบไป, ตามที. ตามสนอง ก. ตามให้ผล (คือหรือร้าย).

ตามพะ (แบบ) น. ทองแดง

ตาย ก. สิ้นใจ, ไม่เป็นอยู่ต่อไป; ไม่ไหวติง เช่น มือตาย ตีนตาย; ยืนหรืออยู่อย่างเดียว เช่น ไปถั่วตาย; แห้ง; ไม่ขึ้นมากเช่น น้ำตาย. ตายชาย ก. ออกลูกแล้วตาย (สำหรับไม้ไผ่). ตายโคม ว. พักไม่เย็น (สำหรับไข้). ตายใจ ก. วางใจ, เชื่อฝังไม่สงสัย, หลงเชื่อ. ตายซาก ก. ตายทิ้งร่างแห้งอยู่ (สำหรับสัตว์บางอย่าง เช่น กางกก แมงมุม รส ว.). ตายด้าน ก. ขุดไม่ติด (สำหรับดอกไม้ไฟ). ตายตัว ว. อยู่ที่. ตายทั้งกลม ว. ตายพร้อมกับลูกในท้อง. ตายนึ่ง ก. ถูกไฟหรือความร้อนผ่า

เช่น ใบไม้หรือใบตองตายนึ่ง. ตายเป็นเบือ ว. ล้มตายกองอย่างถูกยาเบื่อ. ตายฝอย ว. แห้งตายไปเพราะแล้ง (สำหรับข้าวกล้า). ตายพราย ก. ตายเสียแต่ยังไม่ออกผล (สำหรับต้นไม้บางชนิด เช่น กล้วยตานี, ถั่วแระ ฯลฯ). ตายลาภ ว. เย็นลาภแน่, หนี้ไม่พ้น. ตายห่า ก. ตายด้วยโรคลงราก. ตายโหง ก. ตายผิดธรรมดา, ตายร้าย เช่น ถูกฆ่าตาย, ตกน้ำตาย เป็นต้น.

ต้าย (โย) น. เสาเขื่อน.

ตาราไต ช. น. กอกบัว.

ตาล ป. ส. น. ต้นโตนด ออกดอกเป็นงวง ทางงวงตอกเป็นน้ำหวาน รองเอามาเคี่ยวเป็นน้ำตาล ผลเป็นทะลายคล้ายมะพร้าว (ส. แปลว่า ลูกกุฌแร, ลูกตาลกลอนประคู่กู้ไก่ ดูตาฬ, และ ตาล ๑). ตาลปัตร ส. น. พัดใบตาลสำหรับพระใช้ ตาลปัตร ก็ใช้. ตาลปัตรฤาษี [ตาละปัดรึสี] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใบคล้ายใบกระทุ่มแต่ใหญ่ ขนาดใบต้นกระภาย ใช้ทำยา.

ตาลุ ป. ส. น. เพดานในปาก. ดู ตาล.

ตาลุช ป. (ตาลุ + ช (เกิด) = ตาลุช). น. สำเนียงที่เกิดจากเพดานในปาก, ได้แก่พยัญชนะวรรคจ และ ย ศ.

ตาว น. ตาย, มีคายว่า; ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ผลเป็นทะลายคล้ายต่างไข่ ใบเป็นทางคล้ายมะพร้าว แต่ละเอียดกว่า.

ตาฬ (แบบ) น. ลูกกุฌแร, กลอนประคู, ลูกตาล.

ตำ ก. โขลก, ทุ่ม, แทง.

ต่ำ ว. ไม่สูง, เตี้ย, ต่ำใจ ก. น้อยใจ, เสียใจ. ต่ำช้า ว. เลวทราม. ต่ำตน ก. ถ่อมตน. ต่ำต้อย ว. มีฐานะไม่เท่าเทียมเขา.

ตำนาน น. เรื่องแสดงกิจการอันมีมาแล้วแต่ปางหลังหรือกล่าวถึง, วัตถุที่มีเรื่องราวมา.

ตำนิน ว. ห่างมาก, ห่างจวนสุด เช่น กลวัยตำนิน.

ตำบล น. ถิ่น, หมู่บ้านแห่งหนึ่ง ๆ.

ต้ำปุก ว. เสียงของตกลงจากที่สูง.

ต้ำผาง ว. เสียงกังของวัตถุที่ตกลงหรือกระทบกัน, หรือเสียงประหาร.

ต้ำพรวด [—พฺรวด] ว. เสียงของตกลงไปในที่ลึก หรือในที่เหลว.

ตำแย น. ชื่อต้นไม้มี ๒ ชนิด ชนิดหนึ่งริมใบหยักๆ มีขนมีพิษคัน, อีกชนิดหนึ่งริมใบเย็นจัก ไม่มีขน และไม่คัน เรียก ตำแยตัวผู้; เรียกหมอที่ทำการคลอดลูกว่าหมอตำแย หรือแพทย์ผดุงครรภ์. ตำแยแมว น. ตำแยที่แมวกินเมื่อมันเจ็บใช้ คือ ตำแยตัวผู้.

ตำรวจ [—หฺรวด] น. ผู้มีหน้าที่ตรวตราและรักษาความสงบ. ตำรวจนครบาล น. เจ้าหน้าที่ระวังและระงับเหตุการณ์ทางอาญาภายในกรุงเทพ ฯ. ตำรวจภูธร น. เจ้าหน้าที่ระวังและระงับเหตุการณ์ทางอาญาภายนอกกรุงเทพ ฯ ตำรวจหลวง น. เจ้าหน้าที่ระวังและระงับเหตุการณ์ทางอาญาในพระบรมมหาราชวัง.

ตำรับ [หฺรับ] น. เขียนครับพับ คือ ตำรา.

ตำรา น. แบบแผนที่ว่าด้วยวิชาต่าง ๆ.

ตำลึง น. ชื่อไม้เถาชนิดหนึ่ง; มาตราเงินจำนวน ๔ บาท

ตำหนัก [—หนัก] น. เรือนหรือตึกของเจ้านาย.

ตำหนิ [—หนิ] .น รอยซึ่งเป็นเครื่องหมายในกายคัวและสิ่งของ, รอยเสีย. ก. ติเตียน.

ตำหระ (โย) น. แถบ, แปลง (สำหรับที่ดิน).

ตำแหน่ง [—แหน่ง] น. แห่ง, ที่, ที่ ตั้ง, หน้าที่.

ติ ก. พูดแนะนำให้รู้ว่าผิด, ทัดติ, ทักท้วง ติฉิน ก. นินทา, ว่าร้ายต่าง ๆ. ติเตียน ก. ยกโทษขึ้นพูด, กล่าวร้าย.

ติกาหลัง [—หลัง] ช. น. เรือนแก้ว.

ติง ก. เปล้อง; ไหว; แก้คำค้าน, ทัวง.

ติ่ง น. เนื้อหรือสิ่งทั่งกลอกมาเย็นย่นน้อย ๆ.

ติ่ง ว. เสียงน้ำหยด; เสียงร้องเรียกลูกสุนัข.

ติงส, ติงสติ (แบบ) ป. ว. สามสิบ, โดยมากใช้ว่าติงส์.

ติณ [ตินะ หรือ ติน] ป. (ส. ตฤณ) น. หญ้า (ใช้ประกอบหน้าศัพท์อย่างเดียวกับศัพท์ตฤณ). ดู ตฤณ.

ติด ก. ข้องอยู่, ค้องจำของหรือคองกักขังอยู่ เช่น ติดห้องขัง; มีความผูกพันอยู่ใน เช่น ติดผู้หญิง; แกม เช่น ติดกลาก; ให้ เช่น ติดสินบน; ประกัย เช่น ติดเช็ค ขัดหลวงเกิน; มีอยู่, หมกมุ่นอยู่ด้วย, กังวลในเรื่องนั้น, เกาะอยู่, แนบอยู่; ให้เกาะอยู่, ให้แนบสนิทอยู่; จุด, ลุก เช่น ติดไฟ, ไฟติด; ใกล้, ชิด เช่น อยู่ติดกัน, ติดระยำ; ชอบมาทำการติดต่อ เช่น ลูกค้าติดมาก; เคย เช่น ติดตัว, ติดปาก; เกยแห้ง, ไปไม่ได้ เช่น ติดน้ำ, ติดฝน, เรือติด; ออก, เบิกการซื้อขาย เช่น ตลาดติด; ค้างอยู่; เย็นหนึ่งอยู่ เช่น ติดเงิน. ติดใจ ก. เพลิดเพลิน, ชอบมาก. ติดตา ก. ฝังตา, จำได้ไม่ลืม. ติดลบ ว. จำนวนลบยังค้างอยู่, ไม่มีพอลบ หมายความว่า ราย

ว่ายมากกว่าที่มีอยู่.

ติดดิร ป. ส. น. นกกระทา.

ติดถ ดู ติถ์.

ติถ์ ดู ติถ.

ติปาละ ว. สารพัด, ไม่เลือกว่าอะไร. ควรใช้ จิปาละ.

ติมิ, ติมิงคละ ป. ส. น. ชื่อปลาในคัมภีร์ไตรภูมิ

ติร ป. (ส. ติรสฺ) น. ฝั่ง

ติรัจฉาน ดู ติรัจฉาน.

ติล [ติละ] (แบบ) ป. ส. น. พืชงา, เมล็ดงา.

ติลก [—ลกะ] ป. ส. น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง; เครื่องหมายที่เขียนหน้าผากของพวกพราหมณ์เป็นเครื่องหมายนิกาย. ไทยเราใช้ในความว่า ยอด, เลิศ เช่น ติลกโลก = ยอดโลก ยางที่ทุกทุกข์พ้นว่า ติลกเลิศ.

ติ้ว น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งมีความข้าสูง ๆ ใบเรียวเล็ก ใบอ่อนกินได้; ไม้เล็ก ๆ ใช้สำหรับเขี่ยนครแนน. ว. ทึ่ง, แน่น; จัด.

ติ ก. โยน, รน, รย, ทำให้แคบ เช่น ติความ; ทำเส้นตรง เช่น ติขรรทัก; กด, ประทับ เช่น ติพิมพ์, ติตรา; ทำให้ติดต่อกัน เช่น ติเกลียวเชือก; กำหนด เช่น ติราคา; เทียบ เช่น ติผ้าปาก, ติเสมอ; ยังแปลต่างจากนี้ได้อีกแล้วแต่กรรมประกอบข้างท้าย. **ติกระเชียง,— กรรเชียง** ก. เอากระเชียงพุ้นน้ำให้เรือแล่น. **ติกิน** ก. ประสมกิน, ติกกับเอา. **ติไก่** ก. ให้ไถกัน. **ติขลุม** ก. ตู่หรือหยิบฉวยเอาของผู้อื่นโดยกล่าวว่าเป็นของตน. **ติคอ** ก. พูดให้ตังใจ, พูดประชด. **ติชิง** ก. ทำร้ายเจ้าทรัพย์แล้วแย่งเอาของไป. **ติตัวก่อนไข้** ก. ทุกข์ใจไปก่อนทุกข์มา. **ติตัว** ก. ชิดตัว. **ติตัน** ว. ค่อยยังชั่ว เช่นค้าขายได้กำไรขึ้นมาบ้าง. **ติแตะ** ก. ขัดแตะ หมายความว่า เอาไม้ไผ่หรือไม้รวกมาผ่าให้เป็นซีก ๆ แล้วขัดทำระบ้านและฝาเรือน. **ติชง** ก. ใช้อาณัติสัญญาด้วยของ. **ติแปลง** ก. ลงนอนในปล้องข่างกระบือ; คายเอาใยหญ้ามาทำแปลงล้อมไว้ไว้ เช่น ชะโกติแปลง. **ติโพยติพาย** ก. แกล้งโทษโน่นโทษนี่, ออดอ้อง, กลบเกลื่อน. **ติรั้ง** ว. คล้ายคลึงกัน, เสมอกัน. **ติลังกา** ก. หก คะเมนเอาหัวไปข้างหลัง. **ติสนิท** ก. ทอดสนิทเข้าไป; **เกลือติดเรือนสนิทกัน. ติเสียว่า** ก. กะเอาว่า, สมมติว่า. **ติหน้า** ก. แกล้งทำสีหน้าโกรธหรือรัก เช่น ใจเกลียดแต่แกล้งทำเป็นรัก. **ติห่าง** ก. ปลีกตัวออกไปไกล, เหินห่าง, ห่างเหิน. **ติอวน** ก. เอาอวนล้อมปลาแล้วตะล่อมเข้ามา.

ตี ก. การเล่นของเด็กที่ใส่ยกกันและร้องเสียง 'ตี!' ไปด้วย. ก. วิ่งร้อง 'ตี!' ไป.

ตีน น. ชวัยวะส่วนหนึ่งสำหรับเหยียบหรือสำหรับเดิน; เชิง, ที่ต่ำ. **ตีนกา** ดูกากบาทใน กาก ๒. **ตีนเต่า** น. เงี่ยกกลวยลูกเล็ก ๆ ที่อยู่ปลายเครือว่า กลวยตีนเต่า. **ตีนท่า** น. เชิงหรือชนล่างของท่าน้ำ. **ตีนนก** น. ชื่อหญ้าชนิดหนึ่ง ใช้ทำยา. **ตีนเป็ด** น. ชื่อต้นไม้ชนิด หนึ่ง ใช้ทำยาได้. **ตีนโรงตีนศาล** น. ผู้ขาคัยหากินอยู่ตาม ศาลหลวง.

ตีบ น. ชื่อกลวยชนิดหนึ่งลูกเล็ก ๆ คล้ายกลวยกรัน ใช้ทำยาได้. ว. ลีบ, ไม่เจริญ, แฟบ, แคบ.

ตีรถะ [ตีระถะ] ดู ติถ์.

ตีระ (แบบ) น. ฝั่ง.

ตี ว. ลักษณะกลิ่นหมื่นอย่างหนึ่งใช้ประกอบกับคำว่า เหม็น เช่น เหม็นตี.

ตึก น. เรือนที่ก่อด้วยอิฐปูน.

ตึง ว. แน่น, ไม่หย่อน, ไม่คลาย; ค่อนข้างหนวก, เคือง, เสียงของหนัก ๆ ตกลงบนพื้นกระดาน. น. ชื่อไม้ชนิดหนึ่ง.

ตึงตัง ว. เสียงดัง เช่นเสียงของหนักตกลงบนพื้นกระดาน.

ตึด น. ตัวโรคอยู่ภายในกระเพาะอาหารชนิดหนึ่ง ตัวแบน ๆ เป็นปล้อง ๆ และยาว. ว. กลิ่นไม่ดี, กลิ่นหมื่น; ผี, ไม่คล่อง; เหนียวแน่น, กระหนี่.

ตื่น ก. พ้นจากหลับ, ไม่หลับ; ตกตระลึง, แปลกใจ, ไม่ประมาท, ไม่หลง; ออกหน้าเกินไป เช่น ตื่นยศศักดิ์, ตื่นทรัพย์. **ตื่นข่าว** ก. แสดงอาการตกตระลึง, ฮือฮา โดยได้ยินคำเล่าลือ. **ตื่นเต้น** ก. แสดงอาการแปลกใจโดยเฉียบพลัน. **ตื่นแตก** ก. ตกตระลึงเป็นอลหม่าน.

ตุ้น ว. ไม่สึก, ไม่ชง; ดูคอนขนม

ตุ๋ย ว. ดัง, หนัก, จัดขึ้น.

ตุ๋ย ว. ปรือ. เร็ว, จัด.

ตุ ว. ดี, กลิ่นหมื่นอย่างหนึ่ง.

ตุ๊ ว. ช้วนมาก. (ไทยเหนือ พระ).

ตุ๊กแก น. สัตว์ชนิดหนึ่งในจำพวกจิ้งจก แต่ตัวใหญ่กว่ามาก ตัวลาย อยู่ตามผนังหรือฝาเรือน.

ตุ๊กตา [ตุ๊กกะตา] น. ของเล่นของเด็ก ซึ่งทำเป็นรูปคนและรูปสัตว์.

ตุ๊กตำน้ำทอง [ตุ๊กกะตำ—] น. ชื่อเครื่องยาชนิดหนึ่ง.

ตุกติก ว. ต้องแต้ง, ตุ้งติ้ง, ขัดเขิน.

ตุง ก. โป่งออก, พองออก. ว. ตุ่ย, นูน.

ตุ้งกำ น. หมันสำหรับสยบญาติ.

ตุ้งติ้ง น. เครื่องประกอบหูใช้ห้อย, ชื่อพลงชนิดหนึ่ง. ก. กิริยาที่ทำกระชดกระชาย.

ตุ๊ดตู่ น. ต้นไม้ก้อ ลำต้นเป็นเหลี่ยม สูงชะลูดขึ้นไปราววาหนึ่ง มีใยยอดคล้ายใยกก กลีบเลี้ยง; เหล็กสำหรับคลุกลูกปลาว่าว; ชื่อลายชนิดหนึ่ง.

ตุ๊ตะ ว. อ้วนมาก.

ตุน จ. ก. เก็บไว้, กักไว้.

ตุ่น น. ชื่อสัตว์ชนิดหนึ่งตัวคล้ายหนู; คนเชลา, คนเชอะ.

ตุ่น จ. ก. นิ่ง.

ตุนาหงัน [—หฺงัน] ช. ก. หมั้นไว้ (เพื่อแต่งงาน).

ตุบ ๆ ว. หนุบ ๆ. อ. เสียงดังเช่นเอาก้อนหินทุบกัน.

ตุบตับ ว. เสียงดังเช่นเสียงทุบกัน.

ตุ่ม น. โอ่ง; เม็ดที่ขึ้นตามผิวหนัง; ชื่อปลาชนิดหนึ่ง.

ตุ้ม น. ลูกตุ้ม, ลูกถ่วง. ว. ย้อม ๆ, กลม ๆ.

ตุมกา น. ชื่อต้นไม้มีผลกลม ๆ ใช้ทำยาได้, มี ๒ ชนิด เรียกว่า ตุมกาขาว ตุมกาแดง.

ตุ้มปี๊บ น. หมวกยอดโขราณของไทย, หมวกชนิดหนึ่งมีสัณฐานเหมือนยอดกังหันหมคว่ำ.

ตุมพ [ตุมพะ] (แบบ) ป. ส. น. ชื่อมาตราตวงอย่างโบราณ; หม้อน้ำมีพวย.

ตุ้มหู น. เครื่องประกอบหูสำหรับใส่ในรูซึ่งเจาะไว้ที่หู.

ตุ๋ย ว. นูนแต่ง, โนนชน, พองชน, โป่งชน, นูนชน.

ตุ๊ย จ. ก. เอาก้ำหมัดกระแทกเอา.

ตุ๋ยตุ่ย น. ชื่อว่าวชนิดหนึ่ง เมื่อถูกลมพัดมีเสียงดังเช่นนั้น.

ตุรงค์ ดู ตุรงค์.

ตุริยางค์ ดู ตุริยางค์.

ตุลา ป. ส. น. ตันชั่ง, ตราชู. ตุลาการ ดู ตระลาการ.

ตุลาคม (ตุลา + อาคม). น. การมาแห่งราศีตุล์ ชื่อเดือนที่ ๑๐ แห่งสุริยคติกาล.

ตุหรัดตุเหร่ [—หฺรัก—เหฺร่] ว. โดยไม่มีที่อาศัยแน่นอน, โดยอยู่ไม่เป็นที่, โดยเลื่อนลอย.

ตู (ข. ก. ไป). น. ตัว. ส. ข้าพเจ้า, เรา, ฉัน, ข้า. ตูข้า ส. ตัวข้า.

ตู่ น. กล่าวอ้างเอาของผู้อื่นเขามาเป็นของตัว. ตู่ตัว ว. เพียนตัว, ไม่ตรง. (ใช้สำหรับอ่านหนังสือ).

ตู้ น. เครื่องเรือนชนิดหนึ่งทำด้วยไม้ สำหรับเก็บสิ่งของรูปคล้ายขังแต่มีเท้า.

ตูด น. ก้น. ว. นูนชน, สูงชน. ตูดหมูตูดหมา น. ชื่อไม้เถาชนิดหนึ่ง ใบเหมือนใบขวใช้ทำยาได้. กระพังโหม ก็เรียก.

ตูบ น. กระท่อม, กระต๊อบ, กระตูบ ก็เรียก. ว. หลุดลอง เช่น หูตูบ.

ตูม น. มะตูม. ว. ไม่บาน, ไม่คลี่, ไม่แย้มกลีบ. ว. เสียงดังเช่น เสียงกลอง, เสียงดินปืนระเบิด หรือเสียงของหนัก ๆ ตกลง.

ตูมตาม ว. เสียงดังเช่นยิงปืนใหญ่มาก ๆ เย็นคน.

เตง ๑ น. ชื่อไม้ป่าชนิดหนึ่งลำต้นแข็งมีแก่นมาก ใช้ทำเสาเรือน.

เตง ๒ จ. น. เครื่องชั่งน้ำหนักมีลูกตุ้มถ่วง มีตาเตงเป็นรอยบุ๋ม ๆ สำหรับนับ.

เต่ง ว. นูนแข็ง, โป่งแข็ง, เคร่งครัด, ไม่เหยวะ.

เตช, เตโช [เตชะ—] ดู เตช.

เต้น ก. กระโดดไปมา, โลด, เผ่น, กระเพื่อมขึ้นกระเพื่อมลง, กระเพื่อมคุย ๆ. เต้นรำ ก. ระบำ, รำเต้น.

เต็นท์ อ. น. กระโจมทำด้วยผ้าหนา ๆ สำหรับกันแดดและฝน.

เตม็ ว. ยรรยุเสมอปาก, ไม่พร่อง, มีในที่ทุกแห่งไม่ว่าง. เต็มกิน ว. ยาก, ยากที่จะให้สำเร็จลุล่วงได้. เต็มคราบ ว. เต็มกระเพาะ, มาก (ใช้กับ อิ่ม หรือ กิน). เต็มใจ ก. มีใจสมัคร, ตั้งใจ. เต็มที่ ว. เลอนราก เต็มที่ หมายความว่า เหลือทน, ไม่ดี, ลำยาก. เต็มที่ ว. ถึงขีดที่สุด. เต็มปรี่ ว. หนักแรงมาก, เหลือสติปัญญา, ยากมาก. เต็มปาก ว. ใช้ประกอบคำ พูด หมายความว่า มั่นเหมาะ, ฉนัก, ไม่กระดากใคร. เต็มมือ ว. เต็มกำลัง, โดยสิทธิขาด. เต็มแรง ว. ด้วยกำลังทั้งหมดที่มีอยู่, อย่างแรง.

เตย น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใบยาวมีหนามคล้ายลำเรียก แต่ไม่หอม, ใช้ใบทำกระแชงและสานเสื่อ ว. ล ว.

เตร็ดเตร่, เตร่ [เตฺร็ดเตร่] ก. เที่ยวไปไม่อยู่เป็นที่.

เตร็ดเตรน [เตฺร็ดเตรน] ก. เตร็ดเตร่.

เตรียด [เตฺรียด] ก. เกลียงงอน.

เตรียบ [เตฺรียบ] ข. ว. เคียง, เรียง. เตรียมพร้อม.

เตรียม [เตฺรียม] ก. จัดไว้ให้เสร็จ, จัดไว้พร้อม, จัดไว้สำหรับ.

เตละ ป. (ส. ไตล) น. น้ำมัน, น้ำมันงา.

เตลิด [ตะเหฺลิด] ว. กระเจิดกระเจิง, กระจัดกระจาย.

เตวิด [ตะเหฺวิด] น. รูปเทพากษัตริย์เขียนไว้ในกระดานกัดขึ้นเป็นรูปหุ่นกลึ ธันประกิษฐานไว้ในศาลพระภูมิหรือศาลเทพารักษ์ฯ, ใช้ว่า ตะเหวิด หรือ เจวิด ก็ม.

เต่อ ว. เขิน, สูงเกินควร.

เตะ ก. ยกเท้าวิดไป, กิดเอาด้วยเท้า.

เตา น. ที่สำหรับกิดไฟทำอาหารและผลิตสิ่งของต่างๆ. เตาหู้ น. ตะเกียงที่สุยลมให้กินน้ำมันขึ้นถูกความร้อนแล้วลุกเป็นเปลวดังหู้ ๆ, สำหรับใช้ต้มน้ำ. เตาไฟ น. กิดไฟหุงต้ม. เตารีด น. เครื่องรีดเสื้อผ้าทำด้วยเหล็กหรือทองเหลืองกิดไฟข้างในให้ร้อนยางอย่างใช้กำลังไฟฟ้า หรืออังไฟให้ร้อน. เตาสูบ น. เตาที่ใช้สูบ. เตาอบ น. เตาเครื่องอบของกิน.

เต่า ๑ น. ท่อนผ้าสำหรับยึดหน้าอกเด็กเล็ก ๆ.

เต่า ๒ น. สัตว์สี่เท้าจำพวกหนึ่ง มีกระดองแข็งหุ้มนอกหลังเป็นเกล็ด ขาสั้น; เรียกไม้สำหรับสวมหลักแจว. เต่าทอง น. ชื่อแมลงชนิดหนึ่ง ตัวกลมๆ ยึกสีเหลืองเหมือนสีทอง มักชอบกินใบไม้อ่อน ๆ. เต่าเลือน น. ชื่อขนมชนิดหนึ่งทำเป็นรูปเต่า.

เต้า ๑ น. ไม้เครื่องขนเรือนสำหรับสอดที่ช่องปลายเสารับเชิงกลอน; หมันน้ำ; นม. ก. โป.

เต้า ๒ จ. น. ถั่ว. เต้าเจี้ยว จ. น. ถั่วเหลืองที่หมักเกลือสำหรับปรุงอาหาร. เต้าหู้ จ. น. ถั่วที่ไม่เป็นแข็งแล้วทำเป็นแผ่น ๆ สีขาวก็มี เหลืองก็มี. เต้าหู้ยี้ น. เต้าที่สีแกงมีรสเค็มใช้กินกับอาหาร.

เต่า จ. น. ลูกยาที่สำหรับขุดคนยนแค้ม สำหรับเล่นการพนัน.

เต่าเกียด น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ต้นคล้ายต้นหมาก ผลเป็นทะลายใหญ่.

เต่าร้าง น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ต้นคล้ายต้นหมาก ผลเป็นพวง.

เตาะแตะ ว. กิริยาของเด็กที่สอนเดิน; เล่นการพนันอย่างทุนน้อย ๆ แล้วค่อยทุนให้มาก.

เต้ง น. ที่สำหรับเล่นชกควาย. ก. ค้าง.

เตินเต่อ ว. เขิน, สูงเกินควร.

เตีย ว. มาก, โต, ใหญ่, โข.

เติม ก. เพิ่ม, แถมให้.

เตี้ย ว. ต่ำ, ไม่สูง.

เตียง น. ที่สำหรับนอนมีเท้าสี่เท้าคล้ายโต๊ะ.

เตียน ว. ไม่รก, เรียบราย, หมดไป. ก. ถี, ทก.

เตียบ น. โต๊ะ, โตก, กระลุ่มกลมฝาชีกลและผ้าหุ้ม (เป็นภาชนะสำหรับใส่ของกิน).

เตียรถ์ ดู เกียรถ์.

เตี่ยว (ไทยเหนือ น. กางเกง) น. ผ้าชิ้นน้อย ขาว, ผ้านุ่งชักกระเบนพอชีกของลับ; ใบตองชิ้นยาวสำหรับกลัดโยงห่อขนม.

เตียหลิว [–หฺลิว] (จ. เตี๋ยะ—กระทะ + หลิว—เครื่องแซะ, เครื่องตัก.) น. เครื่องมือกลับกลายกระจ่า ใช้แซะและตักของทอด หรือผัดในกระทะ.

เตี้ย ว. ตรง, เมือ, หน.

เตือน ก. ทำให้รู้ตัว, ทำให้มีสติ, ทำให้รู้สึก, บอกให้รู้ล่วงหน้า. เตือนหนัง ก. กระทืบโกลน (สำหรับขี่ม้า).

แต่ ว. เฉพาะ, อย่างเดียว. บ. จาก. สัน. เป็นคำเชื่อมความให้กลับกันบางแห่งมีคำ ว่า ต่อเข้าเป็น แต่ว่า เนื้อความอย่างเดียวกันกับแต่. อ. เสียงร้องขู่ให้เด็กเล็ก ๆ รำ.

แต้ ๑ ว. เร็ว, จี๋, เต็มที่ (สำหรับวิ่ง, ขี่ม).

แต้ ๒ น. ชื่อต้นไม้ข้าชนิดหนึ่ง ใบมนเป็นสองตอน คล้ายสัมเสี้ยว เปลือกและแก่นแข็ง (ไม้มะคำ ก็ว่า).

แตก ก. แยก, ทำลาย, กระจาย, ทอนเป็นส่วนย่อย, งอกออก, ออก เช่น เหงื่อแตก, คุมไม่อยู่, ระงับไม่อยู่. แตกกับ ก. ขากสามัคคีกัน. แตกฉาน ว. ชำนิชำนาญ, เชี่ยวชาญ. แตกร้าว ก. ขัดใจหรือขาดหมางกัน. แตกหัก ว. เด็ดขาด, ตกลง, แน่นอน. แตกอากาศ น. กระสุนระเบิดชนิดหนึ่ง ซึ่งยิงให้ไปแตกในอากาศเบื้องสูง.

แตง น. ชื่อไม้เถามีหลายชนิด เช่น แตงโม, แตงกวา ผลใช้ผลเป็นอาหาร มักใช้กินดิบ ๆ.

แต่ง ก. จัด, ตั้ง, ประดับ, จัดให้งาม, ทำให้ดี, เรียบเรียง, ให้ผล, สนอง, ปรุงขึ้น, กรอง เช่น แต่งเมือง=ครองเมือง. แต่งกวีนิพนธ์ ก. ตรวจจัดราชการ. แต่งงาน ก. ทำการอาวาหวิวาห์ให้อยู่กินเป็นผัวเมียกัน. แต่งตั้ง ก. ยกย่องขึ้น, ชุบเลี้ยงให้มียศ, ให้ดำแหน่ง.

แต้จิ๋ว น. ชื่อพวกหนึ่งอยู่ในมณฑลกวางตุ้ง.

แตน น. ชื่อแมลงชนิดหนึ่งมีไข้ มีพิษคล้ายผึ้ง.

แต้ม น. รอยหมึกหรือสีที่ย้ายไว้เพื่อใช้เป็นเครื่องหมายต่าง ๆ; ชื่นชิง, กระแนน; ที่ทำเล่น เช่น ตาหมากรุก; ที่ทาง, แง่งอน. ก. เจิม, เอาสีย้าย. แต้มคู น. ชื่นชิง.

แตร [แตระ] น. เครื่องเป่าทำด้วยโลหะ.

แตระ [แตระ] น. ดอกไม้. ก. ประดิษฐ์.

แต้ว น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใบกลม แก่นแข็ง ใช้ย้างเป็นเครื่องฉาบทา.

แตะ น. ไม้ไผ่หรือไม้รวกที่ผ่าเป็นซีก ๆ สำหรับขัดรั้วหรือฝาเรือน; เกือกที่หุ้มหัวแต่ไม่หุ้มส้นเรียกว่าเกือกแตะ. ก. ถูกต้อง, ถูกแต่นิดหน่อย.

โต น. สิ่งโต, ชื่อกลอุทชนิดหนึ่ง; ชื่อเพลงทำนองหนึ่ง. ว. ใหญ่, ใช้โดยปริยาย หมายถึงความเข้มใหญ่เป็นโต เช่น คุยโต, อวดโต.

โต้ น. ชื่อมีดชนิดหนึ่ง สันหนา หัวโค้ง. ก. ค้าน, แย้ง, ทานไว้, ตอบ, ต้าน.

โตก น. ภาชนะอย่างหนึ่งคล้ายโถแต่ใหญ่กว่า.

โต่ง น. ที่สุด, ท้าย เช่น ท้ายโต่ง.

โต้ง ว. ใหญ่, โต.

โตงเตง น. เครื่องหุกชนิดหนึ่ง มีสองชั้น, ผูกแขวนลงมาสำหรับสวมกระดานที่มั่นคาย. ว. อาการของสิ่งของที่ผูกห้อยไว้แล้วแกว่งไปมา.

โตนด [ตะโหฺนด] น. ต้นตาล, ลูกยัวสายที่งอยู่ในน้ำเพื่อแผ่พันธุ์.

โตมร [—มอน] ป. ส. น. หอกซัด. โตมรธร ป. ส. น. ผู้ถือหอก, ไฟ.

โตรก, โตรกโตร [โตฺรก,—โตฺรก] ว. ลึกชันลงไป. โกรก, โกรกโกร ก็ใช้.

โต้หลง [—หฺลง] (ช. ตุลง) จ. ก. สงเคราะห์, ช่วยด้วย.

โต๊ะ น. เครื่องใช้อย่างหนึ่งในจำพวกฉาก, แต่นี้ทำสูง สำหรับใส่อาหาร พวกเดียวกับโตก ทำด้วยทองเหลืองหรือเงิน; อีกอย่างหนึ่งทำด้วยไม้เขียนรูปสี่เหลี่ยมข้างกลมข้าง สำหรับเขียนหนังสือ และตั้งเครื่องบูชา และเย็บหนังสำหรับวางของต่าง ๆ; นักขัตฤกษ์สยาม.

ไต้ ว. ข้างล่าง, เบื้องต่ำ. บ. สำหรับต่อคำแสดงพื้นที่เบื้องต่ำ. ไต้ฉุน น. ที่ไคพื้นเรือน. ไต้เท้า ส. ท่าน (สำหรับเรียกขุนนางที่มีศักดิ์สูง). ไต้เท้ากรุณา ส. ท่าน (สำหรับเรียกขุนนางที่มีศักดิ์สูง เช่นเจ้าพระยา). ไต้เท้ากรุณาเจ้า ส. ท่าน (สำหรับสมเด็จเจ้าพระยา). ไต้ฝ่าพระบาท ส. ท่าน (สำหรับเรียกเจ้านาย). ไต้ฝ่าละอองพระบาท ส. ท่าน (สำหรับเรียกเจ้านายชั้นสูงรองพระเจ้าแผ่นดิน). ไต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ส. ท่าน (สำหรับเรียกพระเจ้าแผ่นดิน).

ไต น. อวัยวะภายในสำหรับกลั่นชีสาวะ; เนื้อที่เป็นก้อนแข็งอยู่ในเนื้อ; เครื่องในปลาทู.

ไต่ ก. เดินไป, ขึ้นข้าย. ไต่เต้า ก. เดินไปตามทาง. ไต่ถาม ก. ซักเอาความ, ถามเพื่อรู้เรื่อง. ใช้ว่า ไถ่ถาม หรือ ถามไถ่ ก็มี.

ไต้ น. ของใช้สำหรับจุดไฟให้สว่าง ทำด้วยไม้ผุดลุกยัดน้ำมันยางแล้วห่อด้วยใบไม้เย็นท่อนยาว ๆ.

ไต้ก๋ง น. นายท้ายเรือสำเภา.

ไตร ๑ [ไตฺร] ก. กำหนด, นัด. ตรวจ. ไตรตรา ก. ตรวจและหมายไว้, ไตร่ตรวญ.

ไตร ๒ [ไตฺร] ส. ว. สาม; เย็นคำสำหรับนำหน้าสมาสอย่างเดียว เช่น ไตรรัตน์, ไตรทวาร, แม้ระพุกไว้ท้ายคำข้าง เช่น ผ้าไตร, หอไตร ก็เพราะละท้ายสมาสเสีย คือ ผ้าไตรจีวร, หอไตรปิฎก, (แต่เมื่อธรเรียงเย็นคำท้ายสมาส, ต้องแก้เย็น ตรัย เช่น รัตนตรัย, ทวารตรัย). ไตรจักร ดู ตริภพ ใน ตริ. ไตรจีวร ดู ตริจีวร ใน ตริ. ไตรตริงษ์ เขียนผิด ดู ตรยตริงษ์. ไตรทวาร น. ประตูสาม คือกาย, วาจา, ใจ. ไตรปิฎก น. คัมภีร์สาม คือพระสูตร, พระวินัย, พระอภิธรรม ใช้ ตริปิฎก ก็ได้. ไตรเพท น. ความรู้สามอย่าง เย็นชื่อคัมภีร์แสดงลัทธิไสยศาสตร์ดั้งเดิมของพราหมณ์ ได้แก่ ฤคเวท ยชุรเวท, สามเวท. ไตรภพ, ไตรภูมิ ดู ตริภพ ใน ตริ. ไตรยางศ์ (ส. ตฺรยางศ) ว. สามส่วน. ไทยใช้เย็นชื่ออักษร ๓ หมู่, คืออักษรสูง, อักษรกลาง, และอักษรต่ำ

ไตรรงค์ น. 'สามสี' ชื่อของชาติไทย. ไตรรัตน์ น. 'แก้วสามประการ' หมายความถึงพระพุทธ, พระธรรม, พระสงฆ์. ไตรลักษณ์ น. 'ลักษณะสาม' คือความไม่เที่ยง, ความเป็นทุกข์, ความมิใช่ตัวตน. ไตรโลก,-โลกย์ ส. ภู ตริภพ ใน ตริ. ไตรวิชา น. 'วิชาสาม' คือวิชาระลึกชาติหนหลังได้ ๑, วิชารู้ความตายความเกิดของคนและสัตว์ ๑, วิชาทำรู้ในทางทำให้สิ้นอาสวะ ๑. ไตรสรณะ น. 'ที่พึ่งสาม' คือพระพุทธ, พระธรรม, พระสงฆ์. ไตรสรณคมน์ น. การปฏิญาณถือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่ระลึกนับถือ.

ไตรดายุค [ไตฺร—] น. ชื่อกราวสมัยในยุค ๔ ภู ยุค.

ไตร่ตรอง [ไตฺรˋตฺรอง] ก. คิดทบทวน, ตริตรอง.

ถ

ถ พยัญชนะตัวที่สิบสองของพยัญชนะไทย.

ถก ก. ถลก, เลิก, ลอกออก. ถกเขมร ก. นุ่งผ้าหยักรั้งชนไปให้พ้นหัวเข่า

ถกล [ถะกน] ก. ก่อสร้าง, ตั้ง, ตั้งขึ้น; งาม.

ถงัน [ถะหฺงัน] ก. เผ่นไป.

ถงาด [ถะหฺงาด] ก. ทำท่าผ่น, เยื้องท่า, ชะโงก, เงื้อม, ผ่านไป.

ถด ก. ถอย.

ถนน [ถะหฺนน] น. หนทางที่ทำขึ้น.

ถนอม [ถะหฺนอม] ก. คอยระวัง, คอยรักษา, สงวน.

ถนัด [ถะหฺนัด] ว. สันทัด, มั่นเหมาะ, ชัด, แม่นยำ, เหมือนหนึ่ง เช่น ถนัดหนึ่งยอนเสียดชอน ช่านไส้, อีกอย่างหนึ่ง เช่น ถนัดหนึ่งโลกชาม ฉะนั้นให้เวียนเห็น.

ถนัน [ถะหฺนัน] น. กินชนิดหนึ่ง เย็นยารักษาโรคและเย็นยาอายุวัฒนะ

ถนำ [ถะนำ] ช. น. ยาไทยใช้เย็นชื่อกินชนิดหนึ่ง สี่เหลืองอ่อน ใช้ทำยา. ถนำทิก น. น้ำยา.

ถนิม [ถะหฺนิม] น. เครื่องประกอบ.

ถนิมสร้อย [ถะหฺนิมสร้อย] ว. อ่อนแอ, สงวนผิว, สนิมสร้อย ก็ใช้.

ถบ น. เรียกเยื่อกายสัตว์ว่า เยื่อถบ.

ถม ๑ น. ภาชนะที่ทำด้วยวิธีลงยาคะถัวทับรอยเย็นลวดลายต่าง ๆ เย็นชื่อวิธีลงยานั้นด้วย. ถมปรักมาศ น. เครื่องถมทำด้วยเงินและทอง. ถมบัด น. ภาชนะทองแดงที่เคลือบยา โดยใช้ลูกยั้งยั้นประสมให้เย็นลวดลายต่าง ๆ. ถมยา น. ของที่ลงยาเย็นลวดลายต่าง ๆ.

ถม ๒ ก. (เข้าใจว่าออกจาก ถมฺภ ธาตุในมคธ หรือ สฺตมฺภ ธาตุในสันสกฤต ซึ่งแปลว่าทำให้แน่น, อัด, ยัด, ทึก) ทับ, กลบ, ทำให้เต็ม. ว. มาก. ถมถืด, ถมเถ, ถมไป ว. มาก, ล้น.

ถ่ม ก. ทำน้ำลายหรือของอื่น ๆ ให้กระเด็นออกจากปาก. 'ถ่มชาก' ก็ใช้.

ถมอ [ถะหฺมอ หรือ ถะมอ] น. หิน.

ถมึงทึง [ถะหฺมึงˋ—] ว. ท่าทางดุร้าย, ท่าทางน่ากลัว, ยง, ยังˋ, ยังˋ.

ถล [ถน หรือ ถะละ] (แบบ) น. ที่ยก, ที่กอน.

ถลก [ถะหฺลก] ดู ฉก.

ถลกบาตร [ถะหฺลกบาด] น. ถุงยาตรที่มีสายโยก.

ถลน [ถะหฺลน] ก. ทะเล้นออก, ปล้นออก.

ถล่ม [ถะหฺล่ม] ก. ทรุดลง, ยุบลง.

ถลอก [ถะหฺลอก] ก. ลอกออกไป, ปอกออกไป, เยื่อกออกไป.

ถลัน [ถะหฺลัน] ก. ผลุนผลันไป, ถือตันเข้าไป.

ถลา [ถะหฺลา] ก. ชวนไป, เซไป, แถลไป.

ถลาก [ถะหฺลาก] ว. เฉไป, ไถลไป. ถลากถลำ ว. พลั่งˋๆ พลากˋๆ. ถลากไถล ว. เซือนแซ, ไม่ตรงไปตรงมา.

ถลาย [ถะหฺลาย] ก. แต่ก; มีคำที่ใช้เย็นไวพจน์อีกหลายคำ คือ ฉลาย, สลาย, ทลาย, ทำลาย.

ถลำ [ถะหฺลำ] ก. ล้ำเข้าไป, พลาดตกลงไป, พลั่งลงไป. ถลำถลาก ว. พลั่งˋๆ พลากˋๆ.

ถลึง [ถะหฺลึง] ก. ถมึง, ชึง (สำหรับตา).

ถลุง [ถะหฺลุง] ก. หลอมแร่แล้วคัดเอาแต่เนื้อ.

ถลุน [ถะหฺลุน] ก. ทำปอหรือทำฝ้ายให้เส้นเข็งสำหรับ

เข้าเกลียว.

ถ่วง ก. ทำให้หนัก, ทำให้ช้า, หน่วง, ทำให้จม.

ถ้วน ว. ครบ, เต็มบริบูรณ์. ถ้วนถี่ ว. รอบคอบ, ละเอียดลออ.

ถ้วย น. ภาชนะยื่นด้วยกินเผาและเคลือบ มีรูปต่าง ๆ กัน เช่น ถ้วยน้ำร้อน, ถ้วยน้ำพริก, ถ้วยชนมะไล; ที่ทำด้วยแก้ว ก็มี เรียกว่า ถ้วยแก้ว สำหรับใส่น้ำเย็น, ภาชนะที่ทำขึ้นเป็นรางวัลมีรูปต่าง ๆ. ถ้วยโถโอจาน น. เป็นคำเรียกรวมถ้วยชามเครื่องใส่อาหาร.

ถวัด [ถะหฺวัด] ก. ทวัด. ว. ไว, คล่อง. ถวัดถวัน ว. ว่องไว, คล่องแคล่ว.

ถวัน [ถะหฺวัน] ว. ไว, เร็ว.

ถวัล [ถะหฺวัน] (ป. ฐล; ส. สฺถล) ว. ถ้วน, หยาย. (ถวัลพัสดร=ผ้านั่งหยาย).

ถวัลย์ [ถะหฺวัน] ก. ทรง, ครอง, สวย. ว. ใหญ่. ถวัลยราชย์ น. ฐ ไอศวรย์.

ถวาย [ถะหฺวาย] ก. มอบ, ให้, ให้ถึง, ให้ชม (ใช้สำหรับพระสงฆ์หรือเจ้านาย); ใช้แผลงเป็น ทงวาย, ตังวาย ก็ได้. ถวายกร ก. ไหว้เจ้านาย; ร่าให้เจ้านาย ชม. ถวายตัว ก. มอบตัว. ถวายเนตร น. พระพุทธรูปช่างหนึ่ง เบิ่งพระขึ้น. ถวายพระพร ว. เป็นคำเริ่มที่พระสงฆ์พูดกับเจ้านาย และเป็นคำรับ.

ถวิน [ถะหฺวิน] น. ห่วงร้อยสายรัดประคด.

ถวิล [ถะหฺวิน] ก. คิด, คิดถึง.

ถ่อ น. ไม้สำหรับค้ำให้เรือเดิน. ก. ทำให้เรือเดิน. ถ่อกาย ก. ฝืนกายไป. ถ่อง่าม น. ฉ่อที่มีเหล็กเย็น ง่ามอยู่ที่โคน.

ถอก ก. รั้น, หรือรันเข้าไป.

ถอง ก. กระทุ้งด้วยศอก.

ถ่อง ว. งาม, อร่าม, แจ่มใส, สว่าง, รุ่งเรือง, ชัด, แน่, แท้, เที่ยง, ระแง้. ถ่องแถว ว. แนวอันระจะกันเป็นระเบียบ. ถ่องแท้ ว. ชัดเจน.

ถอด ก. เอาออก, ถอน, ถ่าย. ถอดแบบ ก. ถ่ายแบบ.

ถ้อถ้อย (กลอน) น. คำโต้. ก. กล่าวโต้, กล่าวประชันยางแห่งใช้ ท่อถ้อย.

ถอน ก. ชัก, ฉุด, ดึง, เลิก; ถอนฉุน,=ชักฉุน, ถอนเกลียด=ชักเกลียด, ถอนเสา=ฉุดเสาขึ้น, ถอนต้นไม้=ดึงต้นไม้ขึ้น, ถอนประกัน=เลิกเป็นนายประกัน, ถอนพ้อง=เลิกการร้องพ้อง, ถอนพิษภัยกรรม,=เลิกพิษภัยกรรม ถอนผ้าครอง=เลิกไม่ใช้ผ้าครองต่อไป. ถอนใจใหญ่ ก. หายใจแรง และยาวในเวลากลุ้มใจ. ถอนตัว ก. ชักตัวออก.

ถอบแถบ น. เถาวัลย์ชนิดหนึ่ง, ใช้ทายา มีผัก เมล็ดในแยน ๆ.

ถ่อม ก. ทำให้ต่ำ, น้อม, น้อมตัว, น้อมอ่อย.

ถอย ก. ร่นไปทางหลัง, ออกจากที่, ล่า, เลื่อน. ถอยถด, ถอยทด ก. ย่อหย่อน, ยางเขา. ถอยหลังเข้าคลอง น. ชักลงชักษร, ชื่อเพลงชนิดหนึ่ง. โดยปริยายหมายความว่า กลับไปแยยเดิม.

ถ่อย ว. ชั่ว, เลว, ทราม.

ถ้อย น. คำพูด. ถ้อยความ น. เรื่องราวที่ต้องว่ากัน. ถ้อยคำ น. คำที่กล่าว. ถ้อยทีถ้อย— ว. ต่างฝ่ายต่าง—, ผลัดกัน, เช่น ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน = ต่างฝ่ายต่างอาศัยกัน.

ถะ จ. น. พระเจดีย์แยยจีน.

ถะกัด ก. ทระกัด, ยินดี.

ถะเกิน ว. สูง, ชู, ค้ำ.

ถะโกน (โบ) ก. ทะโกน.

ถะถั่น ว. เร็ว ๆ, พลัน ๆ, เป็นหลั่น ๆ,

ถะมัดถะแมง ว. ชิงชัง, เอาวิงเอาชัง, ทะมัดทะแมง ก็ใช้.

ถัก ก. เอาเส้นเชือกหรือหวายเป็นต้นไขว้กันให้เป็นลวดลายต่าง ๆ ย้าง, ให้ตกค่อกันย้าง.

ถัง น. ภาชนะจำพวกหนึ่งมีรูปต่าง ๆ โดยมากใช้ตักน้ำหรือขังน้ำ; ชื่อมาตราตวงเท่ากับ ๒๐ ทะนาน.

ถั่ง ก. ไหล; ไป, ถึง. ถั่งถ้อย ก. เบิกยาน

ถัญ ป. (ส. สฺตนฺย) น. น้ำนม.

ถัด ก. ขยับไปด้วยกัน. ว. รองลงไป, ต่อไป; ชิดทางนอก (ยอกควายเวลาไถนา).

ถัทธ [ถัดทะ](แยย) ป. (ส. สฺตพฺธ) ว. แน่น, แข็งกระด้าง.

ถัน ป. (ส. สฺตน) น. เต้านม.

ถั่น ก. ไหล.

ถัมภ์ ป. ส. (สฺตมฺภ) น. หลัก, เสา, ความค้ำ, ความกระด้าง.

ถั่ว ก. เฉลี่ย.

ถั่ว น. ไม้จำพวกหนึ่งใช้ฝักหรือเมล็ดเป็นอาหาร เช่น ถั่วฝักยาว, ถั่วแปบ, ถั่วลิสง, ถั่วเขียว, ถั่วดำ, ถั่วแระ, ถั่วพู; การพนันอย่างหนึ่งใช้เบี้ยแทง. ถั่วเพาะ, ถั่วงอก น. ถั่วเขียวที่เอามาเพาะให้งอกแล้วใช้เป็นอาหาร. (ราชาศัพท์ใช้ ถั่วเพาะ).

ถา ก. ลัน, ยาน; ฉลา, ไผลง. ถาโถม ก. ฉลาเข้าไป, โหมเข้าไป.

ถ้า สัน. ผิ, แม้น, หาก. ถ้าว่า สัน. ผิว่า, แม้นว่า, หากว่า (บางทีใช้ร่วมกัน เช่น ถ้าหากว่า ถ้าแม้นว่า ความก็อย่างเดียวกัน).

ถาก ก. พิ้นเฉียง ๆ, พิ้นพื้นลอกผิวออก. ถากถาง ว. ค่อนว่า (สำหรับพูด).

ถาง ก. แผ้ว, พิ้นให้เตียน, ตาย.

ถ่าง ก. แยกออก, กางออก, ทำให้ห่าง.

ถาด น. ภาชนะใส่สิ่งของ รูปเตี้ย ๆ แบน ๆ.

ถาน น. สัวมของพระ.

ถ่าน น. ไม้ที่เผาแล้วจนดำ; ชาตุชนิดหนึ่งสีดำสำหรับใช้เป็นเชื้อเพลิง. ถ่านหิน น. แร่ชนิดหนึ่งขุดจากใต้ดินใช้เป็นเชื้อเพลิง.

ถาม ก. ซัก พูดเพื่อรับคำตอบ.

ถ่าย ก. เปลื้องนุ่ง, เอาออก, รู, ฉอด, ถอนคืน. ถ่ายเดียว ว. ฝ่ายเดียว, หน้าเดียว. ถ่ายถอน ก. ถอนคืน. ถ่ายเท ว. ผ่อนผัน. ถ่ายแบบ ก. เอาอย่าง. ถ่ายยา ก. รุดวยยา. ถ่ายรูป ก. ฉอดรูป, จำลองรูปด้วยวิธีฉายเงา.

ถาวร [—วอนหรือ—วะระ] ป. (ส. สฺถาวร) ว. คงมั่น, มั่นคง, คงทน. ถาววรวัตถุ ป. น. สิ่งของที่มั่นคงได้แก่ของก่อสร้างด้วยโลหะหรืออิฐปูน เช่น โยสถ์ วิหาร การเปรียญ ฯลฯ.

ถ้ำ น. ช่องที่เป็นโพรงลึกเข้าไปในภูเขาหรือเกาะ. ถ้ำชา น. ภาชนะสำหรับบรรจุใบชา. ถ้ำมอง น. กู้หรือหีบที่มีแผ่นสำหรับดูรูปต่าง ๆ.

ถิ่น น. ที่, แคน, ที่อยู่. ถิ่นฐาน น. ถิ่นที่อยู่.

ถึร ป. (ส. สฺถิร) ว. มั่นคง, แข็ง, กระด้าง, แข็งแรง.

ถี ป. (ส. สฺตฺรี) น. หญิง.

ถี่ ว. ไม่ห่าง, ติด ๆ กัน, เหนียวแน่น, กระหนั่น. ถี่ถ้วน ว. ละเอียดลออ.

ถีน [ถีนะ] (แบบ) ป. น. ความง่วงเหงา, ความคร้านกาย.

ถีบ ก. เอาฝ่าเท้าดันไป. ถีบสูง.

ถึก ว. เปลี่ยว, เถื่อน, หนุ่ม (ใช้สำหรับว่วควายหรือเนื้อต่าง ๆ ที่เป็นหนัง).

ถึง ก. ลุ, ล่วง; ประจวบ, จก, สำเร็จ, พบ; ถือเอา เช่น ถึงพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่ง; แก่, จัก เช่น ถึงพริกถึงขิง. ย. กระทั่ง, สู่. สัน. แม้น. ถ้า, หาก. ถึงแก่กรรม ก. ตาย (ใช้สำหรับคนสามัญหลอกชนไข่ขนถึงขุนนางมียศศักดิ์เทียบชั้นพระ). ถึงแก่พิราลัย (ส. วิราลย=วิร+อาลย—ที่อยู่ของนักรบ, ที่อยู่ของพระอินทร์คือสวรรค์) ก. ตาย (ใช้สำหรับสมเด็จเจ้าพระยาหรือเจ้าประเทศราช). ถึงแก่มรณภาพ (มรณภาว ป. ความตาย) ก. ตาย (ใช้สำหรับภิกษุสามเณร) ที่ใช้สั้น ๆ ว่า มรณภาพ ก็มี. ถึงแก่อนิจกรรม (อนิจจกัมม ป. กรรมอันไม่เที่ยง, ความตาย) ก. ตาย (ใช้สำหรับขุนนางมียศเทียบพระยา). ถึงแก่อสัญกรรม (อสัญญกัมม ป. กรรมแห่งผู้หมดสัญญาคือตาย) ก. ตาย (ใช้สำหรับเจ้าพระยา). ถึงขนาด ว. เต็มที่, มากที่สุด. ถึงใจ ว. พอใจ, สมใจ, สมปรารถนา. ถึงผ้า ว. มีระดู, เลือดกระดูออก.

ถือ ก. จับ, ยึด, ประพฤติ, เชื่อ, นับ, นับถือ, บูชา, รังเกียจ, รักษา, เช่า เช่น ถือสวน. ถือใจ ก. มั่นใจ, สำคัญใจ. ถือดี ก. ทะนงตัว, จองหอง. ถือตัว ก. ระวังไม่ให้คนชั้นตระกูลที่ต่ำกว่าล่วงเกิน. ถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ก. กินน้ำสาบานถวายพระเจ้าแผ่นดิน, เรียกสั้น ๆ ว่า ถือน้ำ ก็มี. ถือยศ ระวังไม่ให้ผู้มียศต่ำกว่าล่วงเกิน.

ถุง น. สำหรับใส่เงินหรือสิ่งของต่าง ๆ มีรูปคล้ายหวัยาม เย็บหรือถักด้วยด้าย ป้าน ไหม ฯลฯ. ถุงทะเครื่อง น. ถุงถักด้วยด้ายหรือไหมเป็นตา ๆ มีหูรูด. ถุงเท้า น. ถุงสวมเท้า. ถุงมือ น. ถุงสวมมือ. ถุงย่าม น. ผ้าที่ทำเป็นถุงมีสายในตัว สำหรับใส่ของเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่พอใส่ได้.

ถุน ก. กิน เช่น กินข้าวเรียกว่าถุนข้าว เป็นต้น.

ถุย ก. ถ่ม. อ. เสียงถ่มน้ำลายในเวลาที่ไม่พอใจ.

ถู ก. สี, ขัด, ทำให้เกลี้ยง. ถูไถ ก. ขอไปทีหนึ่ง, อาศัยชั่วคราว.

ถูก ก. โกน, เข็นคำช่วยกริยาแสดงว่าประจานเข็นผู้ถูก; ขาย, ควร, ต้องไม่แพง. ว. ราคาต่ำ, ไม่แพง. ถูกกระทำ ก. ถูกทำร้ายโดยวิธีใช้เวทมนตร์ต่าง ๆ. ถูกใจ ว. เหมาะกับต้องการ, สมกับที่คิด. ถูกใจคำ ก. ถูกที่หมาย, ถูกที่สำคัญ. ถูกต้อง ว. ชอบ, ควร, ไม่ผิด.

ถูป [ถูปะ] (แบบ) ป. (ส. สฺตูป) น. เจดีย์หรือปูชนียวัตถุรูปร่างคล้ายเจดีย์ซึ่งก่อไว้สำหรับบรรจุของควรบูชา มีฐานเป็นต้น.

ถูล [ถูละ] (แบบ) (ป. ถูล, ถุลฺล; ส. สฺถูล) ว. อ้วน, พี, หยาบ.

เถกิง [ถะเกิง] ข. ว. สูงตระหง่าน, รุ่งเรือง, ตระการตา, ลือลั่น. ใช้แผลงเป็น คำเกิง ก็มี.

เถน [เถนหรือเถนะ] ป. (ส. เสฺถน) น. ขโมย; นักบวชที่เป็นอลัชชี.

เถมิน [ถะเหฺมิน] ข. น. พวก, ทหาร, เหล่า, พรรณพ้อง. เถมินเชิง น. พลเดินเท้า. เถมินไพร น. พรรณพ้อง.

เถย, เถยยะ [ถ่านสระเอ ย สะกด] ป. (ส. ไสฺตนฺย) น. ความเป็นขโมย, เถยจิต ป. น. จิตประกอบด้วยความเป็นขโมย, จิตคิดขโมย. เถยเจตนา ป. น. ความตั้งใจจะขโมย.

เถระ ป. (ส. สฺถวิร) น. พระผู้ใหญ่ตามพระวินัยกำหนดว่า พระมีพรรษาตั้งแต่ ๑๐ ขึ้นไป เรียกว่า เถระ; ถ้าเป็นหญิงใช้ว่าเถรี. ว. ผู้มั่นคง, ผู้หนักแน่น. เถรภูมิ ป. น. ขั้นหรือชั้นแห่งพระเถระ. เถรานุเถระ ป. น. พระเถระผู้ใหญ่ผู้น้อย.

เถรี ดู เถระ.

เถลก [ถะเหฺลก] ว. เอก, เขยกขึ้นไป, เพิกขึ้นไป, เลิกขึ้นไป.

เถลิง [ถะเหฺลิง] ก. ขึ้น, ช. ว. ขึ้นหนุ่ม, ขึ้นเปลี่ยว, เช่น วัวเถลิง. เถลิงเกยโถง ก. ขึ้นเกยขึ้นไม่มุงยัง. เถลิงถวัลยราชย์ ก. ขึ้นครองราชสมบัติ. เถลิงศก ก. ขึ้นจุลศักราชใหม่.

เถลือกถลน [ถะเหฺลือกถะหฺลน] ก. ถลกลน, ถลนลาน.

เถ่อ ว. เทอ, อาการที่นั่งหรือยืนทื่อ ๆ อยู่.

เถอะ ก. เป็นคำช่วยกริยาชวนอ้อนวอนให้ทำตามความต้องการ ตรงกับคำว่า เถิด.

เถา น. เครื่องหรือต้นของไม้เลื้อยต่าง ๆ; ชุดหรือสำรับของภาชนะที่ใหญ่และย่อมเรียงไปเป็นลำดับกัน. เถาคัน น. ไม้เถาพวกหนึ่ง ขึ้นตามพุ่มไม้. เถาดาน น. โรคชนิดหนึ่งซึ่งเป็นลำขึ้นอยู่ในท้อง. เถาวัลย์ (ป. ส. วลฺลิ) น. ไม้เถา, ไม้เลื้อย. เถาวัลย์เปรียง น. เถาวัลย์ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยา.

เถ้า ๑ น. สิ่งที่เป็นผงละเอียดเหลือจากไฟเผาเผาแล้ว, เท่า ก็ใช้. เถ้าธุง น. กองเถ้าที่ไม่มีถ่านไฟ แต่ยังมีความร้อนระอุอยู่, เท่าธุง ก็ใช้.

เถ้า ๒ ว. แก่, มีอายุมาก. โดยมากใช้ เฒ่า. เถ้าแก่ น. ตำแหน่งข้าราชการฝ่ายใน; ผู้ใหญ่ที่เป็นประธานในกลุ่มหมู่และชนหมาก; จันที่เป็นผู้ใหญ่.

เถาะ น. กระต่าย, ชื่อปีนักษัตรที่สี่.

เถิก ก. เฉลิก, เขิก, เลิกขึ้นไป.

เถิง (ไข) ก. ถึง.

เถิด ก. เทอญ, เป็นคำช่วยกริยาชวนอ้อนวอนให้ทำตามความต้องการ ตรงกับคำว่า เถอะ.

เถิดเทิง น. กลองยาว.

เถิน ว. ทอน, เขินเนิน, สูง.

เถียง ก. พูดโต้แย้ง.

เถียร ดู ถิระ.

เถือ ก. เชือด, แล่.

เถือก ว. สวน เป็นคำใช้ประกอบกริยาสี่แห่ง หมายความว่า แห่งกายไป เช่น แห่งเถือก. เถือกถ่อง ว. งาม, อร่าม, งามสวน.

เถื่อน น. ป่า, อาศัยอยู่ในป่า; เร่อร่า, ป่าเถื่อน; นอกเหนือกฎหมาย เช่น เหล้าเถื่อน, หญิงเถื่อน.

แถก ก. เสือกไป, ไถไป, ฉาไป, ถ่าง, กาง, ถกหรือถกระดาษ ๆ เช่น หมาแถกเซา, โกนผมหน้าเว้นกลาง แถกผม. แถกเหงือก ก. ถ่างเหงือก (สำหรับปลา).

แถง [ถะแหฺง] น. ควงเดือน, เดือน.

แถน น. เทวดา, ฟ้า.

แถบ น. ชิก, ตาม, ฝ่าย, ผืน, ถิ่น, และใช้เรียกของที่เป็นแผ่นเล็ก ๆ แต่ยาว เช่น แถบทอง, แถบผ้า, เรียกเงินรูปีที่ใช้ในพม่าว่า เงินแถบ.

แถม ก. เติม, เพิ่ม. แถมพก ก. ให้สิ่งของด้วยความยินดีใจ.

แถลง [ถะแหฺลง] ก. แสดง, บอก, เล่า, แจ้ง.

แถว น. แนว, สาย, แถบ, กระแส. แถวจรส [–จะรด] (จรส=จรัสหรือจรัส) น. แนวอันรุ่งเรืองหรือจะแจ้ง คือรูปที่เห็นจะแจ้ง, ภาพที่เห็นกระจ่าง, ลวดลายกระจ่าง.

โถ น. ภาชนะชนิดหนึ่ง มีรูปเป็นกระบอก มีฝาชีครอบรูๆ.

โถง ว. โล่ง, กว้าง (ผ้าคาโถง=ผ้าคากว้างๆ; ห้องโถง=ห้องไม่มีผ้า, รถโถง=รถไม่มีหลังคา).

โถม ก. โรม, โผเข้าไป.

โถมน [–มะนะ] ป. (ส. โสฺตฺมน) น. การชมเชย.

โถมนาการ น. อาการชม.

ไถ น. เครื่องทำนาชนิดหนึ่งสำหรับกลับดิน. ก. กลับดินด้วยไถ, เสือกไป, ไสไป. ไถกลบ ก. ในการทำนา ไถ ซึ่งต่างกันกับนา ทำ ผู้ทำหว่านเมล็ดข้าวลงในนาแล้วไถกลบ.

ไถหว่าน น. การไถและหว่านพืช.

ไถ่, ไถ่ถอน ก. ถอน, คืน.

ไถ่ถาม ดู ไต่ถาม ใน ไต่.

ไถ้ น. ถุงยาว ๆ สำหรับใส่เงินหรือสิ่งของ ใช้ผ้าคาดเอวโดยมาก.

ไถง [ถะไหฺง] ข. น. ทะวัน, วัน.

ไถย [–ยะ] ดู เถยยะ.

ไถล [ถะไหฺล] ก. ไถไป, เพลี่ยงไป, พลาดไป. ว. ไม่ตรงไปตรงมา, เฉือนแฉ.

ท

ท พยัญชนะตัวที่สี่ในสามของพยัญชนะไทย.

ทก ป. ส. น. น้ำ. ทกรากษส ส. น. ผีเสื้อน้ำ.

ทกล้ำ, ทมกล้ำ [ทะกฺล้ำ, ทะมกฺล้ำ] น. ผู้กล้ำ, ทหาร.

ทชี น. นักบวช.

ทด ก. ทวน, แทน; เพิ่ม; กัน. ทดถอย ดู ถอยทด. ทดแทน ก. ตอบแทน. ทดน้ำ ก. กั้นน้ำ, ไขน้ำไปเพิ่มเติม. ทดรอง ก. ยอกระพังแทนไปก่อน. ทดลอง ก. สอบสวน, ลองทำ. ทดเลข ก. ยกจำนวนเลขครบสิบไปไว้หลักหน้า.

ทธิ [ทะทิ] ป. ส. น. นมส้ม ซึ่งแปรไปจากนมสด อยู่ในจำพวกเบญจโครส.

ทน ก. อดกลั้น, ทานอยู่ได้. ทนทาน ว. มั่นคง, ไม่เป็นอันตรายง่าย.

ทัน ก. ร่นขึ้นไป, ทวนขึ้นไป.

ทนต์ ป. ส. น. ฟัน, งาช้าง (คำราชาศัพท์ใช้พระทนต์).

ทนไท ว. โว่ๆ, ระแจ้ง, ปรากฏแก่ตา.

ทนาย [ทะนาย] น. คนของนาย, ผู้ว่าความแทน. ทนายความ น. ผู้มีสิทธิว่าต่างแก่ต่างตัวความ. ทนายเลือก น. ชื่อกรมกรมหนึ่ง สำหรับถักยมวยปล้ำ. ทนายหน้าหอ น. ข่าวชุนนาง ซึ่งนั่งเฝ้าคอย คู่ผู้ไปมาหาสู่อยู่ที่หน้าหอนั่ง, คนใช้, ผู้รับใช้.

ทบ ก. หักกลับ, พับเข้ามา, เพิ่มเข้า. ว. รวม, เลียว (ทางทบ=ทางรวม, ทางเลียว). ทบทวน ก. ย้อนกลับ.

ทม [ทะมะ] (ข. ว. ใหญ่) ป. ส. น. เรือน, ข้าน; การข่มใจ, การทรมาน, การฝึกสอนคน; อาชญา, การปรับไหม.

ทมก [ทะมะกะ] ป. ส. น. คนกินเดน; ผู้ทรมาน, ผู้ฝึกหัด.

ทมิฬ [ทะมิน] ป. (ส. ทราวิฑ) น. ชื่อชนชาติหนึ่งอยู่ทางอินเดียแถบใต้. ว. ร้าย, ดุร้าย.

ทเมิน [ทะ–] ข. น. พวก, ทหาร, เหล่า, ทรานข้า.

ทโมน [ทะ–] ว. โทน, ใหญ่.

ทยอย [ทะ–] ก. ย่อยๆ กันไป, ค่อยๆ กันไป. น. ชื่อเพลงชนิดหนึ่ง.

ทยา [ทะ–] (แบย) น. ความเอ็นดู, ความกรุณา. ว. ดี, สำคัญ, ต้องการ.

ทเยง [ทะ–] ว. เฉียงไป, เฉไป.

ทร [ทอระ] (ป. ทุ; ไทยแผลงอุเป็น ร) เป็นอุปสรรคว่า ชั่ว, ยาก, ลำบาก, น้อย; ใช้นำหน้าศัพท์ต่างๆ. ทรกรรม น. การทำให้ลำบาก. ทรชน, ทรชาติ ดู ในทุร. ทรธึก (ป. ทุ+ฮิก) ว. ชั่วช้า ใช้ว่าในตำราหมอดูว่า วันทรธึก หมายความว่าวันชั่วช้า ห้ามทำการต่างๆ. ทรพล ดู ในทุร

ทุร. ทรพิษ น. พิษร้ายแรง. ไทยเราหมายเอาว่าฝีดาษ, หรือไข้ทับ. ทรภาค, ทรภิกษ์ ดู ใน ทุร. ทรยศ ไทยเราใช้เป็น ว. หมายความว่าคิดร้ายต่อผู้มีอุปการะ. ดู ใน ทุร. ทรยุค, ทรลักษณ์ ดู ใน ทุร.

ทรง [ซง] น. รูปร่าง; คนทรง, ผู้ทรงเจ้าเข้าผี. ก. ดำรง, จำ, คงอยู่, มีอาการคงที่อยู่ ไม่ตรูดลง เช่น ใช้, เข้าเจ้าเข้าผี ใช้ว่าทรงเจ้าทรงผี. ในราชาศัพท์ใช้เป็นกริยาหมายความว่า เจ้านายกระทำสิ่งนั้นๆ เช่นทรงศีล = รับศีล ทรงธรรม = ฟังธรรม, ทรงม้า = ขี่ม้า ฯลฯ หรือคำกริยาใดไม่เป็นราชาศัพท์ ถ้าจะให้เป็นราชาศัพท์ต้องใช้ทรงนำหน้า เช่น ทรงเห็น, ทรงฟัง, ทรงชอบใจ ฯลฯ. ทรงกลด ดู ทางว่า ก. (อาทิตยพงศาวตาร) มีงานฉลองกลดมอบรูปเหมือนร่ม. ทรงเครื่อง ก. แต่งตัว; ตกแต่ง (สำหรับเจ้านาย). ว. ใช้เป็นสำนวนในการปรุงของกิน หมายความว่า ปรุงเครื่องเป็นพิเศษ, ต่างกันกับที่เคยปรุงตามธรรมดา เช่น น้ำยาทรงเครื่อง. ทรงจำ ว. จำไว้ได้, ไม่ลืม. ทรงชัย น. ผู้ดำรงความชนะไว้, พระเจ้าแผ่นดิน. ทรงธรรม น. ผู้ดำรงธรรม, พระเจ้าแผ่นดิน, พระพุทธเจ้า. ทรงประพาส น. ชื่อฉลองพระองค์มีรูปเป็นเสื้อกระบมชาย คู่กับพระกรนอย เป็นเสื้อชนิดที่เข้าชุดกันกับทรงปรุงมาแต่โบราณ เสื้อทรงประพาส, ชื่อเสื้อยศผู้ว่าราชการเมืองและขุน, ชื่อหมวดเครื่องยศรูปเป็นกลีบ ๆ มีชายปักข้างและปักหลัง. ทรงพระเครื่องใหญ่ ก. ตกแต่ง (สำหรับพระเจ้าแผ่นดิน, ถ้าเจ้านายใช้แต่เพียงทรงเครื่อง). ทรงภพ น. ผู้ครองแผ่นดิน, พระเจ้าแผ่นดิน. ทรงราชย์ ก. ครองราชสมบัติ, ครองเมือง. ทรงหม้อตาล น. ชื่อหมวกของทหาร ซึ่งมีทรงคล้ายหม้อตาล.

ทรงกระเทียม [ซง—] น. ชื่อหญ้าชนิดหนึ่ง ใบคล้ายใบหอม แต่แข็ง ขึ้นตามนา มีหัวกินได้อย่างแห้ว.

ทรงบาดาล [ซง—] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยาได้.

ทรพา [ทอระ—] น. ชื่อควายตัวหนึ่งในเรื่องรามเกียรติ์, พ่อทรพี.

ทรพี ๑ [ทอระ—] (ส. ทรวี; ป. ทพฺพี) น. ช้อน, จวัก, เครื่องตักข้าวและแกง มีรูปคล้ายช้อน ทำด้วยทองเหลือง เป็นต้น, แต่นิยมใช้ในภาษาไทยเราว่า ทรพีหรือทัพพี ใช้แก่เครื่องตักข้าวตักแกง ซึ่งทำด้วยทองเหลืองหรือเงิน ฯลฯ รูปอย่างช้อนไทยโบราณ แต่ใหญ่กว่า หาได้หมายความไปถึงจวักและช้อนเล็ก ๆ ไม่.

ทรพี ๒ [ทอระ—] น. ชื่อควายตัวหนึ่งในเรื่องรามเกียรติ์ เป็นลูกของทรพา, ตามเรื่องว่า ฆ่าพ่อตาย; ซึ่งในอยุธยาสกฤต เป็นสูรรูปควาย ชื่อทุนทภิ. ไทยเราหยิบยกเอาคำนี้ขึ้นใช้เรียกคนที่ประพฤติชั่วร้ายต่อผู้มีพระคุณ.

ทรมาทรกรรม [ทอระมาทอระกำ] น. การทำให้ลำยาก.

ทรมาน [ทอระ—] (ป. ส. ทมน) ก. ข่ม, ปราบ, ฝึก, ทำให้ลำยาก, ทำให้เสื่อมพยศ, ทำให้เสื่อมการฉอดวัว.

ทรรปณ์ [ทับ] (ส. ทรฺปณ; ป. ทปฺปน) น. กระจกเงา.

ทรรศนะ [ทัดสะ—] (ส. ทรศน; ป. ทสฺสน) น. ความเห็น, การเห็น, เครื่องรู้เห็น, สิ่งที่เห็น, การแสดง, แนวส่องดูเงา. ทรรศนโคจร, ทรรศนบถ ส. น. สายตา, เขตระยะหรือสิ่งที่ตามองเห็น. ทรรศนวิสัย ส. น. ดู ทรรศนโคจร.

ทรรศนีย์ [ทัดสะ—] (ส. ทรฺศนีย; ป. ทสฺสนีย) น. น่าดู, งาม.

ทรรศิน [ทัดสิน] (ส. ทรฺศิน) น. ผู้เห็น, ผู้เห็นด้วยตาตนเอง.

ทรวง [ซวง] น. อก.

ทรวดทรง [ซวดซง] น. รูปร่าง, สัณฐาน, ใช้ว่า ชวด ทรง ก็ม.

ทรหด [ทอระ—] ว. ทรหดอดทน, อดกลั้น, ต่อสู้ไม่ท้อถอย.

ทรหน [ทอระ—] น. ทางลำยาก, ทางกันดาร.

ทรหวล [ทอระ—] ว. พักหอบเอาไป.

ทรหึง [ทอระ—] ว. นาน, เสียงเอ็ดอึง.

ทรหู [ทอระ—] ก. ดันรนอยากรู้, ร้องดัง.

ทรอึง [ทอระ—] ก. ฉอดวัว.

ทรอุ้ม [ทอระ—] ก. มิด, มิดมั่ว.

ทระนง [ทอระ—] ดู ทะนง.

ทรัพย์ [ซับ] (ป. ทพฺพ; ส. ทฺรวฺย) น. สิ่งของต่าง ๆ, เงิน, สมบัติต่าง ๆ ไทยหมายเอาสิ่งของที่เป็นประโยชน์และมีค่า.

ทรัพยากร [ซับพะยา—กอน] น. สิ่งซึ่งมีอยู่ตามธรรมชาติอันอาจเป็นทรัพย์ได้.

ทรัสตี [ทฺรัดสฺตี] (อ. trustee) น. ผู้ปกครองทรัพย์, ผู้จัดการทรัพย์, ผู้ดูแลทรัพย์, ผู้พิทักษ์ทรัพย์, ผู้รักษาทรัพย์.

ทราบ [ซาบ] ก. รู้. ทราบเกล้าทราบกระหม่อม ใช้ละว่า ทราบเกล้า ฯ ก. รู้ (สำหรับพูดกับเจ้า).

ทราม [ซาม] ว. เสื่อม, เลว, ชั่ว, น้อย. ทรามชม

น. อ่อนน่าชม. ทรามเชย น. อ่อนน่าเชย. ทรามวัย น. มีวัยอ่อน, แรกรุ่น. ทรามสงวน น. อ่อนน่าสงวน.

ทราย [ซาย] น. กรวดอย่างหนึ่งเป็นเม็ดละเอียดอยู่ตามหินผา; สัตว์สี่เท้าชนิดหนึ่ง จำพวกกวาง.

ทรุด [ซุด] ก. ยุบลง, มีอาการหนักลง (ใช้คู่กับทรง), ยอดตัวลง. ทรุดโทรม ว. ยุบสลาย, ครำครา, หัก, พัง, ร่วงโรย.

ทรุม [ทฺรุม หรือ ทุรุมะ] ส. (ป. ทุม) น. ต้นไม้ใหญ่ ๆ.

ทรุ่ [ซุ่] ก. ลากไป, คร่าไป.

ทฤษ [ทฺริด—] ทฤษชาติ [ทฺริดชาด] ทฤษายุ [ทฺริดายุ] ดู ทิฆ.

ทฤษฎิ, —ฎี [ทฺริสดิ, —ดี] (ส. ทฤษฏิ; ป. ทิฏฐิ) น. ความเห็น, การเห็น, การเห็นด้วยใจ. ทฤษฎิวิษัย ส. น. สิ่งที่ใจเห็น.

ทล [ทน] ป. ส. น. ไขไม้. ก. ระเบิด, แตก, ทำลาย, ผ่าออก.

ทลน [ทนละ—] ก. ประพรม, ลูบไล้, ฉายทา เช่น ทลยล ด้วยรัตจันทน์.

ทลึง [ทนละ—] ก. ดึงมั่น, มั่นคง.

ทลาย [ทะ—] ก. พัง, แตก, กระจาย, แผลงเป็น ทำลาย.

ทลิท [ทะลิด] (แบบ) ว. ยากจน, เข็ญใจ.

ทลิททก [ทะลิดทก] (แบบ) ว. ยากจน, เข็ญใจ.

ทวง ก. เรียกคืน, ลำเลิกเพื่อให้เขาคอยแทน เช่น ทวงบุญคุณ.

ทวัง ก. หัก, คดค้าน; พยุง, ประคอง, พา เช่น ทวังคนหนีไฟ. ทวังดิ่ง ก. ห้ามไว้.

ทวังที่ น. ท่าทาง, ชนชั้น.

ทวด น. พ่อหรือแม่ของยายหรือตายาย.

ทวน น. ชาวอย่างหนึ่ง คล้ายหอก มีพู่, เครื่องมือทำทอง สำหรับยกรูปพรรณ, เครื่องรองตะกั่วสำหรับยกน้ำหอม. ก. ตีด้วยเชือกหนัง. ว. ย้อน, สวนกลับ. ทวนทบ ก. ย้อนกลับเข้ามา.

ทวม ก. ทับ, กลบ, ลบ, ลืมสิ้น, หลงใหล, เข้าทวมพนัก เช่น น้ำท่วมทุ่ง. ว. เกิน, ล้น.

ทวัม ว. รูปร่างกลมกลึงค่อนข้างอ้วน แต่ไม่สูงใหญ่, กลมกล่อม, นุ่มนวล.

ทวย น. หมู่, เหล่า; ไม้เท้าแขนที่รับเต้า ยางที่ทำเป็นรูปนาค ยางที่เรียกว่า คันทวย ก็มี. ว. อ่อน, งอน. ทวยเทพ น. หมู่เทวดา. ทวยราษฎร์ น. ประชาชน. ทวยหาญ น. หมู่กล้า, พลรบ.

ทวัย ว. อ่อนน้อย, งอน.

ทวยะ [ทุวะ—] น. หมวดสอง, ส่วนทั้งสอง.

ทวัตติงส์, ทวัตติงส์ [ทุวัด—, ทวัด—] (ป. ทวตฺติส; ส. ทฺวาตฺรึศตฺ) ว. สามสิบสอง. ทวัตติงสาการ น. อาการ ๓๒ คือ ผม, ขน ฯลฯ.

ทวัย [ไทฺว] (ป. ส. ทฺวย) น. หมวดสอง, ส่วนทั้งสอง. ทวัยวาที ส. น. คนสองลิ้น, คนพูดไม่คงที่.

ทวา [ทฺวา] ว. สอง. ทวาช ส. น. ลูกสองพ่อ (เข้าใจว่าคัดออกจากศัพท์ ภรัทวาช แล้วแปลเอาเท่านั้นเอง, ดู ภรัทวาช). ทวาทศ ส. ว. สิบสอง. ทวาทศมาส ส. น. สิบสองเดือน. ทวาบร น. ต้นลูกสกาที่มีสองแต้ม; ชื่อยุคที่สามแห่งยุคทั้งสี่.

ทวาย [ทะ—] น. เรียกชนชาติหนึ่งในสาขาชาวละโว้ตระกูลมอญเขมร—พม่า; เพลงทำนองหนึ่ง.

ทวาร [ทฺวาน] ป. ส. น. ประตู, ช่องตามร่างกาย เช่น ช่องตา, ทาง เช่น กายทวาร=ทางกาย. ทวารสตมภ์ ส. น. เสาประตู.

ทวิ [ทุวิ] ป. ส. ว. สอง. ทวิคุณ ส. ว. สองทบ; สองต่อ, สองเท่า (เขียนเป็นทวิคูณ). ทวิชราช ส. น. จันทร์. ทวิชาติ ส. น. ผู้เกิดสองหน, คนชาติอารยะ, พราหมณ์. ทวิบถ ส. น. ที่ทางสองทางผ่านกัน, สี่แยก. ทวิบท, ทวิบาท ส. น. สัตว์สองเท้า. ทวิพินฑุ ส. น. 'จุดซ้อน' คือ วิสรรชนีย์. ทวิภาค ส. น. สองส่วน. ทวิรสน์ ส. น. ผมลนคือ ง.

ทวิช [ทุวิด] ส. น. เกิดสองครั้ง คือ นก; พราหมณ์, พืช. ทวิชากร ส. น. ฝูงนก.

ทวิตีย, ทวิตียา [ทุวิดียะ, ทุวิ—] ดู ทุติย, ทุติยา.

ทวิธา [ทุวิ—] ป. ว. สองส่วน. ทวิธาภิเษก ส. น. การอภิเษกสองเท่า.

ทวิร [ทฺวิระ] ส. ว. สอง. ทวิรพจน์ ส. น. การกล่าวซ้ำคำ, การทวน.

ทวิษ [ทุวิด] ส., (ป. ทิส) น. คนเกลียดกัน, ข้าศึก, ศัตรู.

ทวี [ทุวี] (ป. ส. ทฺวิ) ว. สอง แต่ไทยใช้เป็นกริยา แปลว่า เพิ่มขึ้นเป็นสองเท่า หรือมากขึ้น, คงเป็นศัพท์ตัดมาจากทวีคูณ. ทวีคูณ (ป. ทิคุณ; ส. ทฺวิคุณ) ว. คูณด้วย

สอง, สองเท่า, สองหน, สองชั้น.

ทวีป [ทุวีบ] ส. (ป. ทีป) น. เกาะ, พื้นดิน, ที่อาศัย, ส่วนใหญ่ของแผ่นดินในโลก เช่น ทวีปอาเซีย, ทวีปยุโรป.

ทศ [ทด] ส. (ป. ทส) ว. สิบ. **ทศกัณฐ์** ส. น. ผู้มีสิบคอ, คือ ท้าวราพณะ. **ทศคุณ** ส. ว. สิบเท่า. **ทศชาติ** น. สิบชาติ, ชื่อคัมภีร์ชาดก ว่าด้วยเรื่อง พระเจ้าสิบชาติ. **ทศทิศ** ส. น. ทิศทั้งสิบ คือ ทิศเบื้องขวาง ๘. เบื้องบน ๑ เบื้องล่าง ๑. **ทศนิยม** น. ตำหนดด้วยสิบ, ชื่อตำรานิยมเศษสิบ. **ทศพร** [ทดสะพอน] น. พรสิบ, ชื่อกัณฑ์ที่หนึ่งของมหาชาติว่าด้วยพรสิบ. **ทศพล** น. ผู้มีกำลังสิบ เช่น พระนามของพระพุทธเจ้า. **ทศพักตร์** น. สิบหน้า คือ ทศกัณฐ์. **ทศมุข** ส. น. ผู้มีสิบหน้า คือ ทศกัณฐ์. **ทศรถ** ส. น. ผู้มีรถซึ่งสามารถพาเจ้าของไปสู่ที่ทั้งสิบได้ตามใจนึก นามบิดาพระราม (วงศ์ท้าวอู่ทองวากุครองอโยธยา). **ทศวิกรี** ส. น. ชื่อเรียกคาถาสำหรับปลุกเสกอาวุธ. **ทศเศียร** (ส. ทศศีรฺษ) น. ทศกัณฐ์.

ทศา [ทะ—] ส. (ป. ทสา) น. ชายผ้า, ชายครุย; ไส้ตะเกียง; ความเป็นไปแห่งชีวิต, ความชรา.

ทหาร [ทะ—] น. ชายหนุ่ม, ชายฉกรรจ์, ชายที่เกณฑ์เข้าฝึกหัดเป็นนักรบ.

ทอ ก. ทำด้ายหรือไหม ร ล ฯ ให้เป็นผืน เช่นผ้า เย็นตะขวิด, กระทบ, ชน, โต้, ประสาน, ฉาย เช่น ทอแสง.

ท่อ น. เหล็กหรือไม้ ร ล ฯ มีรูปคล้ายปล่อง สำหรับทำให้เป็นทางน้ำเดิน. ก. กระทบ, โต้, ประสาน. **ท่อถ้อย** น. คำโต้, ก. กล่าวโต้, กล่าวประชัน, ยางแห่งใช้ถ้อยและท้อถ้อย.

ท้อ ก. ระย่อ, แหยง, ถอย, ย่น, ว่ากล่าว, เถียง, โต้. **ท้อถอย** ว. ย่นย่อ. **ท้อถ้อย** น. คำโต้, ยางแห่งใช้ท่อถ้อย และ ถ้อถ้อย. **ท้อแท้** ว. อ่อนแอ.

ทอก น. โขรางใช้เป็นของกินอย่างชนิดหนึ่ง เรียก ยางทอก.

ทอง น. อาตุแท้อย่างหนึ่ง สีเหลืองสุก เนื้อเหนียว ใช้ทำรูปพรรณต่าง ๆ ทองคำเปลว; ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใบแทงต่าง ๆ คล้ายต้นแจง; ชื่อขนมชนิดหนึ่ง รูปเป็นวงกลม มีน้ำตาลหยอดข้างขนม, เย็นด้วยไข่ทั้งฟองเรียกแบ่งว่าขนมทองหลอมไก่. **ทองกร** น. คำโลกใช้ถวายพระหัตถ์เจ้า. **ทองกวาว** น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง มีดอกสีแดง ไม่มีกลิ่น ต้นใหญ่ ใช้ทำฝาไก่. **ทองขาว** น. อาตุผสมชนิดหนึ่ง มีสีขาว. **ทองคำ** (หมิพ ทังคัม) น. อาตุแท้ชนิดหนึ่ง สีเหลืองเนื้อเหนียว. **ทองคำขาว** น. อาตุชนิดหนึ่ง ชั้นสูงขาวมันน้ำหนักมาก และมีราคาแพงกว่าทองคำ. **ทองคำปลว** น. ทองคำที่แผ่ยางจนลมพัดมายา ๆ ก็ปลิวได้ สำหรับปิดพระพุทธรูปและของต่าง ๆ. **ทองแดง** น. อาตุชนิดหนึ่ง เนื้อแข็งกว่าทองคำ แต่สีแดง. **ทองใบ** น. ทองคำที่แผ่ให้บางเป็นแผ่น ๆ โดยมากมีตัวหนังสือยอกชื่อผู้ทำอยู่ในนั้น แล้วขายกัน. **ทองปราย** น. ชื่อขนมโบราณชนิดหนึ่ง. **ทองพันชั่ง** น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใบกลมหอม ดอกสีขาวเป็นพุ่มเล็ก ๆ ใช้ทำยาได้. **ทองพลุ** น. ชื่อขนมชนิดหนึ่ง ทำด้วยแป้ง แล้วทอดในน้ำมัน. **ทองม้วน** น. ขนมชนิดหนึ่ง ทำด้วยแป้งประสมกับไข่แล้วผึ่งไฟ. **ทองแล่ง** น. ชื่อลายยัก อย่างหนึ่ง ซึ่งยักคนทอง ลง เย็น ย่น ๆ. **ทองหยอด** น. ชื่อขนมชนิดหนึ่ง. **ทองหยิบ** น. ชื่อขนมชนิดหนึ่ง. **ทองหลาง** น. ชื่อต้นไม้มีสองชนิด คือ ทองหลางใบมน ใบคล้ายใบโพชนิดหนึ่ง, ดอกอย่างหนึ่งใช้. **ทองเหลือง** น. อาตุผสมชนิดหนึ่ง สีเหลือง เนื้อแข็ง มีสนิม.

ท่อง ก. เที่ยวไป; เล่าย่น, ลุยน้ำ. **ท่องเที่ยว** ก. เที่ยวไป.

ท้อง น. ส่วนของร่างกายที่มีกระเพาะและไส้พุงอยู่ภายใน, พุง; ลูกเกิดในท้อง; ส่วนกลางของสิ่งของและพื้นที่ เช่น ท้องคลอง = พื้นที่คลอง, ท้องทุ่ง = พื้นทุ่ง, ท้องฟ้า = กลางฟ้า, ท้องพระโรง = กลางพระโรง ร ล ฯ. **ท้องแก่** ว. มีครรภ์ใกล้จะคลอด. **ท้องขา** น. ส่วนหลังแห่งขา. **ท้องชั้น** ว. ท้องอืด, ท้องอืดด้วยอาหารไม่ดี. **ท้องแขน** น. ส่วนแขนที่อยู่ทางรักแร้. **ท้องคุ้ง** น. ที่ลมกลางส่วนโค้งของผืนน้ำที่เว้าเข้าไป. **ท้องฉนวน** น. ทางเดินสำหรับผ่ายในซึ่งกันด้วยผ้าหรือม่าน เย็นต้น. **ท้องเดิน** ก. ถ่ายอุจจาระเหลว. **ท้องตรา** น. หนังสือคำสั่งที่ประทับตราของเจ้ากระทรวง. **ท้องที่** น. ตำบล, แขวง, เขตแดนอยู่ในความปกครองของอำเภอหนึ่ง ๆ. **ท้องน่อง** น. ส่วนของขาเบื้องหลัง ตรงกันข้ามกับหน้าแข้ง. **ท้องน้อย** น. ส่วนของร่างกายระหว่างสะดือกับหัวเหน่า. **ท้องนา** น. พื้นที่นา. **ท้องน้ำ** น. กลางน้ำ, พื้นน้ำ. **ท้องปลิง** ก. ชื่อกระโปรงชนิดหนึ่ง มีรูปเหมือนท้องปลิง คือ ข้างหน้างกลมข้างหลังแยน. ว. รูปเหมือนท้องปลิง อย่างหุ้ยน. **ท้องบึ้ง** ก. มีท้องโต, มีท้อง. **ท้องผูก** ว. ไม่ถ่ายอุจจาระเพราะด้วยอุจจาระแข็ง. **ท้องพลุ้ย** น. ท้องยื่นออกมาอย่างคนอ้วน. **ท้องพอง** ว. ท้องอืด. **ท้องเพื้อ** ว. ท้อง

อดชนิดหนึ่ง ทำด้วยอาหารไม่คาว. ท้องมาน น. โรคท้องพองชนิดหนึ่ง มีอาการให้ท้องโต อย่างหญิงมีครรภ์. ท้องยุ้งพุงกระสอบ ว. กินเก่ง, กินจุ. ท้องยุ้ย น. พุงยานอย่างคนอ้วน. ท้องโย้ น. ท้องแก่จวนคลอด. ท้องรวง ก. ดู ท้องเดิน. ท้องร่อง น. ทางน้ำที่คมจอบลงไปเป็นรางยังน้ำไว้รดต้นไม้ เป็นต้น. ท้องเรือ น. พื้นล่างภายในลำเรือ. ท้องเรือง น. เนื้อเรือง. ท้องลาน ว. มีรูปย่นยน ๆ เหมือนท้องแห่งทางลาน อย่างรูปต้นกระสุนที่เหลาแยน ๆ. ท้องเล็น น. ข้าวซึ่งหุงไม่สุกทั่วเม็ดดี. ท้องสาว น. ท้องลูกหัวปี. ท้องเสีย น. อุจจาระในลำไส้ไม่ปกติ. ท้องหนัก ก. มีครรภ์แก่จวนเกินกำหนดคลอด, ค่างถนัดที่ท้องเขาซึ่งคลอดตามกำหนด หรือก่อนกำหนด. ท้องอัสดงคต น. รูปยัวประกอยฐานผนังโยสถ์ หัวท้ายงอนขึ้น.

ทอด น. หวัง, ตอน, พัก เช่น นอนทอดเกียว. ก. เอาของใส่ในน้ำมันเดือด ๆ เพื่อให้สุก เช่น ทอดปลา, ทอดผัก เย็นต้น, ทิ้ง, เท, ปล่อย, ส่ง, วาง, พาด, เหวี่ยงไป เช่น ทอดสมอ. ทอดโกลน น. เอาไม้ท่อนกลม ๆ วางเป็นระยะเพื่อลากของที่หนักมายนนน. ทอดขา ก. เหยียดขา. ทอดแขน ก. เหยียดแขน. ทอดตลาด ก. ขายโดยวิธีประมูลราคา. ทอดตา ก. ปล่อยสายตาไปในที่ต่าง ๆ, แลดู. ทอดทิ้ง ก. ไม่เอาเป็นธุระ, ไม่เอาใจใส่. ทอดน่อง ว. เดินทิ้งน่อง คือ เดินช้า ๆ. ทอดผ้าบา ก. เอาผ้าลวายโดยทิ้งไว้เพื่อให้พระชักเอา. ทอดพระทัย ก. ทักท้องพระบรรทม (สำหรับเจ้านาย). ทอดพระเนตร ก. ทอดสายตาไป, แลดู (สำหรับเจ้านาย). ทอดมัน น. ของกินชนิดหนึ่ง เอาปลาหรือกุ้งผสมกับน้ำพริก แล้วทอดในน้ำมัน. ทอดยอด น. ผักยัง (ใช้ในราชาศัพท์). ก. เลื้อยไป (สำหรับพรรณไม้). ทอดรวง ก. ออกรวง (สำหรับข้าว). ทอดสะพาน ก. 'วางสะพาน' ใช้เป็นสำนวน ว่า ใช้สื่อสายเข้าไปทำความสนิทกันผู้ที่ต้องการคุ้นเคย. ทอดเสียง น. ทำเสียงให้ยาวผิดปกติ. ทอดหญ้า ก. วางหญ้าให้สัตว์ เช่น ช้างเย็นต้นกิน. ทอดเหตุ ก. ทิ้งข้อความที่เป็นเหตุไว้.

ทอน ก. ตัด, ย่น, ทำให้เป็นส่วนน้อย, แลกเงินย่อย.

ทอน น. ส่วน, ท่อน, อัน, ตอน.

ทอย น. ไม้แหลมสำหรับตอกต้นไม้เพื่อเหยียยยอนไป เรียกว่า ลูกทอย. ก. โยนเรี่ย ๆ กินไป. ว. ถัด ๆ กันไป, ถึก ๆ กันไป. ทอยกอง น. การเล่นอย่างหนึ่ง ใช้เหรียญสตางค์ตั้งในวงแล้วทอยให้ออกจากวง.

ทะงัน ว. กว้างใหญ่, สูงใหญ่.

ทะทา น. ชื่อนกชนิดหนึ่ง ตัวลาย ขันเสียงทะทา ๆ เคยวน เรียกนกกระทาโดยมาก.

ทะท้าว ว. ตัวสั้นทา ๆ.

ทะทึก ว. ใหญ่ทึก ๆ.

ทะนง ก. ถือดี; ใช้ว่าทระนง ก็ได้. ทะนงตัว ก. ถือดีในตัวของตัว. ทะนงศักดิ์ ก. ถือดีในอำนาจของตน.

ทะนน น. ชื่อหม้อขนาดใหญ่ชนิดหนึ่ง สำหรับใส่น้ำและน้ำตาล.

ทะนาน น. เครื่องตวงอย่างหนึ่ง ทำด้วยกะลามะพร้าว, ชื่อมาตราตวง ๒๐ ทะนาน เป็นหนึ่งถัง. ทะนานหลวง น. ชื่อมาตราตวงตามวิธีประเพณี มีอัตราเท่ากับหนึ่งลิตรอักษรย่อว่า ท.

ทะนุ, ทะนุก ก. อุตหนุน (มักใช้ควบกับคำอื่น). ทะนุบำรุง ก. เลี้ยงดู, ปรนปรือ. ทะนุถนอม, ทะนุกถนอม ก. บำรุงรักษา, สงวนไว้.

ทะนู น. ขี้ฮม, หรอย.

ทะเบียน น. บัญชีจดลักษณะสำคัญของคน, สัตว์, สิ่งของต่าง ๆ.

ทะมึน ว. สูงค้ำฟ้า, สูงเด่น.

ทะยาทะแยแส ก. เอาใจใส่เป็นพิเศษ, เออเพอ.

ทะยาน ก. เผ่น, โจน, โผน. ว. เห่อเหิม. ทะยานใจ ก. เหิมใจ.

ทะเยอทะยาน ก. ตะเกียกตะกาย, อยากได้.

ทะแย น. เพลงมอญชนิดหนึ่ง.

ทะลวง ก. ทำให้กลวง, ทำให้เป็นทางหรือเย็นช่องเข้าไป. ทะลวงฟัน ก. ยุกรุกเข้าไปพื้นให้เป็นช่องเข้าไป.

ทะลัก ก. ไหลออก, พังออก, ล้นออก.

ทะลักทะแลง ว. ลักลั่นกัน, ไม่เป็นระเบียบ.

ทะลาย น. อันหมาก, อันมะพร้าว, ผลไม้อื่น ๆ มีผลเป็นพวงเช่นนั้น.

ทะลึ่ง ก. โผลขึ้น, พุ่งขึ้น, เหยียดตัวขึ้น; แสดงวาจาหรือกิริยาขึ้นในเวลาที่เขายังไม่ต้องการ.

ทะลุ ว. เป็นช่องตลอดไป. ทะลุกลางปล้อง ว. ทะลึ่ง, เป็นคำเปรียบเทียบ หมายความว่า พูดสอดขึ้นในเวลาที่เขาพูดกำลังกันอยู่.

ทะเล น. ส่วนของมหาสมุทร, หวังน้ำกว้างใหญ่; ชื่อปลาใหญ่.

ทะเลสาบ น. หัวงน้ำใหญ่คล้ายทะเลแต่โตกว่า.
ทะเล้น ก. โปนออก, ยื่นออก, ฉันออก. ว. หน้าบึ้น.
ทะเลาะ ก. ทุ่มเถียงกัน.
ทะวาย น. ผลไม้ที่ออกไม่ตรงตามฤดูกาล; ที่ถูกใช้ว่า ต่อวาย.
ทะเวน ก. พานักโทษเที่ยวประจานในที่ต่าง ๆ.
ทัก ก. ดี, ทวัง, ปราศรัย. ทักทวัง ก. คลุกคลี. ทักทาย ก. ปราศรัย. ทักทิน [ทักกะทิน] (ทิน ป. วัน) น. วันที่ดีดังดี, วันชั่วร้าย (ใช้ในคำราหมอดู).
ทักขิ์ ดู ทักษะ
ทักขิณ (แบบ) น. ทักษิณ, ขวา, ทิศใต้. ทักขิณา น. ทักษิณา, ทานเพื่อผลอันเจริญ; ขวา, ทิศใต้.
ทักขิณาวัฏ (ป. ทกฺขิณาวฏฺฏ; ส. ทกฺษิณาวรฺต) ว. เวียนขวา, วนไปทางขวา คือ เวียนเลี้ยวทางขวาอย่างเช่น นาฬิกา.
ทักขิโณทก ป. (ส. ทกฺษิโณทก) น. น้ำที่หลั่งในเวลาทำทาน, น้ำกรวด คือ ความหมายว่าเอาน้ำแทนสิ่งของที่ให้ซึ่งใหญ่โตหรือไม่มีบุรุษเปรียบยกให้ได้เช่น วัด, ศาลา, หรือขุญกุศลเป็นต้น.
ทักษ ส. (ป. ทกฺข) น. ช้างขวา, ความสามารถ, ความสันทัด.
ทักษิณ ส. (ป. ทกฺขิณ) น. ขวา, ทิศใต้; พระคัมภีร์. ทักษิณนิกาย ดู นิกาย.
ทักษิณา ส. (ป. ทกฺขิณา) น. ทานเพื่อผลอันเจริญ; ขวา; ทิศใต้.
ทักษิโณทก ดู ทักขิโณทก.
ทัคธ์ ส. (ป. ทฑฺฒ) ว. ไหม้, เกรียม, แห้ง.
ทั่ง น. แท่งเหล็กสำหรับรองตีบนเมื่อเวลาทุบเหล็กหรือทอง.
ทั้ง สัน. และ, กับ, รวม, ใช้นำหน้าคำอื่นเข้าเป็นคำคุณสำหรับบอกจำนวนรวม เช่น ทั้งนั้น=หมดนั่น, ทั้งนี้=หมดนี้, ทั้งปวง, ทั้งเพ=หมดด้วยกัน, ทั้งมวล=ทั้งหมด ทั้งผอง=ทั้งหมด ฯลฯ.
ทั้งวล (กลอน) น. กังวล, ห่วงใย (ใช้เป็นกริยาก็ได้).
ทัณฑ์ ป. ส. น. อาชญา, โทษ, ความทุกร้าย, ไม้, ไม้เท้า, พลอง, เสา, ด้าม, ต้นไม้หรือกิ่งไม้, ตะของ, ท่อนไม้. ทัณฑกรรม ส. (ป. ทณฺฑกมฺม); น. การทำโทษ. ทัณฑฆาต ป. ส. น. การฆ่าด้วยอาชญา เป็นศัพท์ไทยเราประกอบขึ้นใช้เป็นชื่อเครื่องหมายสำหรับฆ่าอักษรไม่ต้องออกเสียงมีรูปดังนี้ ์. ทัณฑบัน น. ชื่อคำหรือหนังสือสัญญาว่าจะไม่ประพฤติละเมิดตามข้อใจที่ให้ไว้.
ทัด ก. เอาสิ่งของหรือดอกไม้เป็นต้นขยอนใบหู; เท่าเทียม, เสมอ. ว. เท่า. ทัดเทียม ว. เสมอ, เท่ากัน.
ทัดทาน ก. พูดห้ามปราม, ทักท้วง.
ทัน ก. เท่า, ถึง, เทียม, เร็วเท่า, ไม่ช้าไปกว่า. ทันควัน ว. ทันในเวลาที่เกิดเหตุ หมายความว่าทันที, ฉับพลัน. ทันใจ ว. เร็วทันท่วงทีใจต้องการ. ทันใด ว. เดี๋ยวนั้น, เวลาเดียวกันนั้น. ทันตา ว. ทันที่ตาเห็นเป็นขึ้นขึ้นมา, ในชาตินี้, ในเวลานั้น, ในขณะนั้น. ทันที ว. ฉับพลัน.
ทันต์ ป. ส. น. ฟัน, งาช้าง. ดู ทนต์ ทวย.
ทันตี ป. (ส. ทนฺตินฺ) น. สัตว์มีงา, ช้าง.
ทับ น. กระท่อม, เรือนย่อม ๆ. ก. ซ้อนอยู่ข้างบน, ทาบข้างบน. ทับเกษตร น. เขตกันพระพุทธรูปนั่ง (นัยทางเบื้องหลังมิใช่หน้าตัก). ทับทรวง น. เครื่องประดับอก. ทับทาง น. ชื่องพิษชนิดหนึ่ง หมายความว่ากัดเข้าแล้วตายยังหนทางอยู่นั่นเอง.
ทับทิม (ข. ทฑิมฺพ) น. พลอยสีแดงชนิดหนึ่ง; ต้นไม้ชนิดหนึ่งเมล็ดในมีสีแดงคล้ายพลอยทับทิม; ชื่อสีแดงชนิดหนึ่ง.
ทับสมิงคลา [–สะหฺมิงคฺลา] น. ชื่องูพิษชนิดหนึ่ง ตัวเป็นปล้องคำกับขาว.
ทัพ (ป. ทว; ส. ทฺรว) น. การเดินไป, การเคลื่อนไหว; การกรีฑา. ไทยเราใช้ว่ากองพลรบ.
ทัพพะ ป. (ส. ทรฺวฺย) เครื่องใช้ต่าง ๆ, สมบัติ, เงิน.
ทัพพี ดู ทรพี ๑.
ทั่ว ว. หลอก, ทุกแห่ง, ทุกคน, ทุกสิ่ง, ทุกอย่าง.
ทัศ ว. สิบ. เราใช้เติมคำ สิบ เช่น สิบทัศ, สิบทัศ ฯลฯ หมายความว่าล้วน.
ทัศน์ ดู ทรรศน, ทัศนาการ น. อาการดู
ทัศนีย์ [ทัดสะ—] ดู ทรรศนีย์.
ทัศไนย [ทัดสะไน] ดู ทรรศนีย์.
ทัสนานุตริยะ [ทัดสะนานุดตะริยะ] ป. น. สิ่งเห็นอันประเสริฐ, การเห็นอันประเสริฐ เช่น การเห็นธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นต้น.
ทัพหา [ทับหะ] ป. (ส. ฤทฺธ) ว. มั่นคง, แข็งแรง, แน่นหนา, ก.

พัฬหิกรรม [พันหิกำ] (ป. พฬฺหิกมฺม) น. การกระทำให้มั่นชื่อให้แก่กระทำซ้ำซ่อยไปเพื่อให้มั่นคง.

ทา ก. ฉาย, ไล้, โยก.

ท่า น. ผืนน้ำสำหรับขึ้นลงหรือจอดเรือ; การแสดงกิริยายกมือยกเท้าขึ้นต้น, ท่วงท่า, วิธี. ว. อาการที่ตรงอยู่คงอยู่. ท่าทาง น. ท่วงที. ท่าสบ น. ปากน้ำ

ท้า, ท้าทาย ก. ชวนชิงชัยสู้.

ทาก น. ชื่อสัตว์เลือกคลานจำพวกหนึ่ง มีสองชนิด ชนิดหนึ่งสีคล้ายปลิง กินเลือดคนและสู่ตามน้ำ, ชนิดหนึ่งตัวแขน ๆ อาศัยอยู่ตามดินเย็น ๆ.

ทาง น. แนวสำหรับไป, ช่อง; คลอง; วิธี, ผ่าย; ก้าน ของใบไม้บางอย่างเช่นมะพร้าว, ตาล, หมาก รวม ว.

ท้าง ว. ทั่ว, ตลอด. บุราณใช้อย่างเดียวกับทั้ง.

ทาฐะ (แบบ) ป. (ส. ทาฒา, ทำฏฺร) น. เขี้ยว, งาช้าง.

ทาฒะ ดู ทาฐะ

ทาตา ป. ส. น. ผู้ให้.

ทาน ๑ [ทาน หรือ ทานะ] ป. ส. น. การให้, สิ่งที่ให้, (ในคำที่ใช้ทั่วไป, ระเบียบให้พอยู่ชาคุณ, เพื่อตอยอยู่การหรือพอสงเคราะห์ กระยกว่าทานทั้งนั้น; แต่ถ้าพูดว่าทำบุญให้ทาน คำให้ทานหมายความว่า สงเคราะห์). ทานกัณฑ์ ป. น. ชื่อกัณฑ์ที่ ๓ ในเรื่องเวสสันดรชาดก. ทานบดี น. ผู้เป็นใหญ่ในทาน, คือเจ้าของทาน. ทานบารมี น. ระยาอย่างเลิศ, คือทาน. ทานมัย ป. ว. สำเร็จด้วยทาน, แล้วใช้ด้วยทาน. ทานวัตถุ ป. น. สิ่งของสำหรับให้, สิ่งของสำหรับทำทาน. ทานศาลา ส. น. โรงทาน.

ทาน ๒ ก. ต้านไว้, กั้นไว้, ประมาไว้; สยบหนังสือให้ตรงกับต้นฉบับ. ทานตะวัน น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ดอกใหญ่สีเหลือง มักหันดอกไปทางดวงตะวัน; ชื่อเครื่องสูงอย่างหนึ่งสำหรับยังแขก.

ท่าน ส. ใช้แทนชื่อผู้ที่เราพูดด้วยหรือผู้ที่เราพูดถึง.

ทานบน น. ถ้อยคำหรือหนังสือสัญญาว่าจะไม่ประพฤติละเมิดตามเงื่อนไขที่ให้ไว้.

ทานพ, ทานว [—นบ,—นะวะ] ป. ส. น. ภูตจำพวกหนึ่ง ซึ่งกล่าวว่าเป็นแทตย์หรือยักษ์, เป็นศัตรูต่อพวกเทวดา, กล่าวว่าเป็นลูกของนางทนุและพระกัศยป์, มีจำนวน ๕๐ ข้าง, ๑๐๐ ข้าง.

ทาบ ก. ทับลง, พาดทับ, ประกบ, ถาม. ทาบทาม ว. เลียบเคียง, ลองดู, เท้าความถึง.

ทาม ๑ ป. (ส. ทามน) น. เชือก, พวงมาลัย, ช่อ, กลุ่ม. ใทย์ใช้เรียกสายรัดคอสัตว์พาหนะเข้ากับแอกหรือโกก, สายเชือกหรือหนังที่ร้อยโกกหรือพวงมาลัยส่วมคอม้าไปผูกกับรถหรือไถ.

ทาม ๒ ก. ทาย, ลองดู, เลียบเคียง.

ท่ามกลาง [—กฺลาง] น. ที่ตรงกลาง, ระหว่างกลาง.

ทามริก [—มะริก] ป. น. ผู้กุยฎู.

ทาย ๑ ก. ยก, ฉีด เช่น ทายธนู=ดีดธนู; แก้, กล่าวล่วงหน้า, คะเน.

ทาย ๒ ป. ก. ให้.

ทาย ๓ ป. (ส. ทาว) น. ข้า, หมู่ไม้.

ทาย ๔ ป. ส. น. มรดก, ส่วน, ส่วนแบ่ง. ทายภาค ส. น. ส่วนมรดก. ทายวิภาค ส. น. การแบ่งส่วนมรดก. ทายาท (แบบ) ป. ส. น. ผู้สืบสกุล, ผู้ควรรับมรดก.

ท้าย น. ส่วนหลัง, ตรงข้ามกับทางหัว. ท้ายโต๋ง น. หลังที่สุด. ท้ายทอย น. กำกัน, ส่วนสุดของกะโหลกศีรษะข้างหลัง.

ทายก [—ยก] ป. ส. น. ผู้ให้; เพศหญิงใช้ว่า ทายิกา.

ทายชัย (แบบ) ป. น. ทรัพย์มรดก.

ทายาด ว. กล้าหาญ, ห้อหั่น, อดทน, ขึงขวด.

ทายาท ดู ทาย ๔.

ทายิกา ดู ทายก.

ทาร [ทาน หรือ ทาระ] ป. ส. น. เมีย. ทารกรรม ส. น. การมีเมีย, การแต่งงาน. ทารกริยา, ทารปริเคราะห์, ทารสงเคราะห์ ส. น. ดู ทารกรรม. ทารสัมพันธ์ ส. น. การแต่งงาน. ทารสุต ส. น. เมีย และลูก. ทาราชีน ส. น. ผู้พึ่งมีเมีย.

ทารก [—รก] ป. ส. น. เด็ก, เด็กชาย; หญิงใช้ว่า ทารีกา.

ทารีกา ดู ทารก.

ทารุ ป. ส. น. ท่อนไม้, ฟืน, ชื่นไม้.

ทารุณ ป. ส. ว. หยาบช้า, ร้ายกาจ, ดุร้าย. ทารุณกรรม ป. ส. น. การที่ทำโดยหยาบช้า.

ท่าว, ทะท่าว (กลอน) ก. สัม, ทบ, ซ้ำ, ยอยลง; เดิน; ทอดทิ้ง ท่าวคำลัง (กลอน) ก. เดินพล. ท่าวทบระนับ (กลอน) ก. สัมหกคะเมนทับกัน.

ท้าว น. ผู้ขึ้นใหญ่; คำนำหน่วยระดาศักดิ์ข้าราชการฝ่ายใน. ท้าวไท น. ท้าวผู้เป็นใหญ่. ท้าวเธอ ส. คำแทน

ชอเจ้านาย. ท้าวนาง น. ข้าราชการฝ่ายใน. ท้าวพญา, ท้าวพระยา (กลอน) น. กษัตริย์. ท้าวเพี้ย (ท้าวพญา) น. ตำแหน่งขุนนางสาว.

ทาส ป. ส. น. ข่าวผู้ชาย, คนใช้ผู้ชาย; หญิงใช้ว่าทาสี. ทาสปัญญา ป. น. ปัญญาอย่างทาส, ปัญญาน้อย, ปัญญาชั่ว. ทาสภาพ, ทาสภาวะ ส. น. ความเป็นทาส.

ทาสี ดู ทาส.

ทำ ดู กระทำ. ทำเจ็บ ก. ทำเกือกร้อนให้. ทำลาย ก. ทำอาการอย่างอื่น, ชน.

ทำงน ข. ก. ห่วงใย, ยุ่งใจ. น. ภาระ. ว. หนัก.

ทำงนงาย ก. กินข้าวมื้อแล้ว.

ทำนบ น. ทดน้ำ.

ทำนวย ดู ทวย.

ทำนอง น. ระเบียบ, ลำนำ, บท, แบบอย่าง, ระเบียบของการร้อง หรือบรรเลงเพลงหรือสวดพุทธลอนต่าง ๆ.

ทำนาย ก. แสดงเหตุที่จะเกิดในเบื้องหน้า, พูดเดา, พูดคาดคะเน. ดู ทาย ๑ ความ.

ทำนุ, ทำนุก ก. บำรุง, อุดหนุน (แผลงมาจากทะนุ).

ทำนุล ดู ทูล.

ทำนา ก. ลด, ผ่อน. ว. ช่างเถิด, ตามมี.

ทำเนียบ น. ที่อยู่, ที่พัก; แบบแผน, แบบอย่าง, คำเทียบ. ก. เทียบ, เปรียบ.

ทำเนียม ดู เทียม.

ทำไม ว. เหตุไร, ไฉน.

ทำลาย ก. ร้อย, พลาย, พัง, ทำให้เสียหาย, ทำให้หมดสิ้นไป.

ทำเล น. ถิ่น, ที่, ตำบล.

ทำวน ดู ทำนน.

ที ป. (ส. ทฺวิ) ว. สอง. มักใช้ประกอบหน้าศัพท์อื่น เช่น ทิปท=สัตว์ ๒ เท้า เป็นต้น.

ทิฆัมพร [—พอน] ป. ส. น. "ผ้านุ่งอากาศ" คือ คนเปลือย, สำหรับเรียกพวกเดียรถีย์นครนต์, นักพรตที่ถือไม่นุ่งผ้า.

ทิฆัมพร ป. น. ท้องฟ้า.

ทิ้ง ก. สละ, ละเลย, โยนหรือเทเสียโดยไม่ต้องการ, แกว่ง เช่น แขน ขา, นำไปใส่ตู้ไปรษณีย์ เช่น ทิ้งหนังสือ, ขนหน้า, เกินออกหน้า, เวน. ทิ้งขว้าง ก. ทิ้งและขว้าง ใช้เป็นสำนวนว่า ไม่เอาใจใส่ดูแล, พราก หนีไป, ไม่เหลียงดูต่อไป.

ทิ้งถ่อน น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใบมน ๆ เล็ก ๆ ดอกสีเหลือง ใช้ทำยาได้.

ทิ้งทูด น. ชื่อนกชนิดหนึ่ง. เทิ้งบูด ก็ว่า.

ทิช ดู ทวิช.

ทิฏฐะ ๑ ป. (ส. ทฺฤษฏ) ว. อันบุคคลเห็นแล้ว.

ทิฏฐะ ๒ ป. (ส. ทฺวิษฏ) ว. พึงเกลียด, น่าเกลียด.

ทิฏฐานุคติ (แบบ) ป. น. เครื่องดำเนินตาม, อาการที่ได้เห็นแล้ว, แบบอย่าง.

ทิฏฐิชุกรรม [ทิดถะชุกำ] (แบบ)(ป. ทิฏฐิ + อุชุกมฺม) น. การทำความเห็นให้ตรงคือ เห็นให้ถูกทาง (เป็นข้อ ๑ ในทุกริยาวัตถุ ๑๐).

ทิฏฐธรรม [ทิดถะทำ] (แบบ) น. ภพนี้, ชาตินี้.

ทิฏฐิ [ทิดถิ] ป. (ส. ทฤษฏิ) น. ความเห็น, การเห็น, คติอย่างในความเห็น.

ทิด (แบบ) ป. (ส. ทิฏฺฐ) ว. รุ่งเรือง, สว่าง.

ทิน (แบบ) ป. ส. น. วัน. ทินกร ป. ส. น. "ผู้ทำวัน" คือ พระอาทิตย์. ก. ให้แล้ว

ทิปท [—ยก] (ป. ทิปท; ส. ทฺวิปท) น. สัตว์สอง เท้า, มนุษย์; นก.

ทิพ (ป. ส. ทิว) น. สวรรค์, ชั้นฟ้า, เทวโลก; วัน.

ทิพย์ ส. (ป. ทิพฺพ) ว. เป็นของเทวดา (มักนำหน้าคำอื่น). ทิพยจักษุ ส. น. ตาทิพย์, ตาเพ่งทิพย์ (คือระดับละไรเห็นได้หมด). ทิพยญาณ น. ความรู้เป็นทิพย์). ทิพยเนตร ส. น. ดู ทิพยจักษุ. ทิพยพยาน น. พยานที่ศักดิ์สิทธิ์. ทิพยรส ส. น. น้ำทิพย์ คือ ประสาทิพย์, รสเลิศ. ทิพยรูป ส. น. รูปสวย. ทิพยโสตร, ทิพโสต ส. น. หูทิพย์, (คือระดับละไรได้ยินหมด).

ทิพา (แบบ)ป. ส. น. วัน. ทิพากร ป. ส. น. "ผู้ทำวัน" คือพระอาทิตย์.

ทิม น. ห้องแถวสำหรับพักและไว้ของในวัง.

ทิ่ม ก. แทง, ตำ.

ทิว ๑ ว. แถว, แนว. น. ของรูปกระบอก.

ทิว ๒ [—วะ] ป. ส. น. วัน, สวรรค์, ชั้นฟ้า, เทวโลก. ทิวกาล น. เวลากลางวัน.

ทิวงคต [—วงคด] ป. ก. ไปสู่สวรรค์, ตาย. (ใช้สำหรับเจ้านายชั้นสูง).

ทิวสะ [–วะสะ] ป. ส. น. วัน.

ทิวา (แบบ) ป. ส. น. วัน; และดู ทิพา ๒ก. ทิวากร น. ผู้ทำวัน คือพระอาทิตย์.

ทิศ, ทิสา [ทิด–] ส. (ป. ทิสา) น. ด้าน, ข้าง. ทิศานุทิศ ส. น. ทิศน้อยทิศใหญ่. ทิศาปาโมกข์ น. (อาจารย์) ผู้เป็นประธานในทิศ, ผู้มีชื่อเสียงโด่งดัง. ทิศาภาค น. ส่วนแห่งทิศ.

ที น. ครั้ง, หน; ท่าทาง, ชั้นเชิง. ทีเดียว ว. ครั้งเดียว, ทันที; แท้จริง. ทีแรก ว. ตั้งต้น, เดิม.

ที่ น. ตำแหน่ง, แหล่ง, ถิ่น, แผ่นดินแห่งหนึ่ง ๆ. ส. เป็นคำใช้แทนชื่อสิ่งที่กล่าวถึงแล้วก่อน. ว. เป็นคำนำหน้าสังขยา บอกตำแหน่งแปลว่าลำดับ, คำรบ เช่น ที่สี่ = ลำดับที่ ๔ ว. ย. เป็นคำนำหน้านามแสดงพื้นที่ เช่น ที่บ้าน ๆลฯ. ที่จริง ว. จริง, แท้, แน่นอน. สัน. เป็นคำเชื่อมประโยคบอกความแน่นอน. ที่ทาง น. ตำแหน่ง, พื้นที่. ที่แท้ สัน. ดู ที่จริง. ที่นอน น. ฟูก, เขาะ, เตียง, เครื่องปูลาดสำหรับนอน. ที่นั่ง น. ยานพาหนะสำหรับเจ้านายทรง. ที่พึ่ง น. ผู้ช่วยอุดหนุน. ที่รัก ว. ของรัก.

ทีฆ [ทีกะ] (แบบ) ป. (ส. ทีรฆ) ว. ยาว, นาน, ยั่งยืน. ทีฆชาติ น. 'สัตว์มีลำตัวยาว' คือ งู. ทีฆนิกาย ป. น. ชื่อคัมภีร์คันแห่งพระสุตตันตปิฎก. ทีฆัมพร น. ท้องฟ้า. ทีฆายุ (แบบ) ป. ว. อายุยืน. ทีฆายุธ น. อาวุธยาว, หอก. ทีฆัมพร, ทีฆายุ [–คำพอน] ดู ใน ทีฆะ.

ทีป, ทีปก [ทีปะ, ทีปะกะ] (แบบ) ป. ส. น. เกาะ; ทีพง; แสงไฟ, ตะเกียง, ความสว่าง.

ทีฆังกร [–กอน] ป. ส. น. ผู้ทำความสว่าง นาม พระพุทธเจ้าองค์หนึ่ง.

ทีรฆ [ทีรฆะ] ดู ทีฆะ.

ทึก ๑, ทึกทัก ก. ตู่เอาเป็นของตัว, ถือสิ่นเอาเอง. ว. ทึกๆ.

ทึก ๒ ข. น. น้ำ.

ทึง (ปาก) ก. ชอบใจ, พอใจ, เอาใจใส่.

ทึง ก. ทึ่ง, รึง, ฉงน.

ทึดทือ น. ชื่อนกชนิดหนึ่งอยู่ในจำพวกนกแสก.

ทึนทึก ว. สาวเทื้อ, สาวแก่, หวนแก่. น. เรียกมะพร้าวทึนแก่ว่า มะพร้าวทึนทึก.

ทึบ ว. แน่น, เขื่นแท่ง, เขื่นแผ่น, ไม่โปร่ง เช่น ขี้ญญาทึบ = ขี้ญญาไม่ปลอดโปร่ง, โง่.

ทึม น. โรงสำหรับตั้งศพ เรียกว่า โรงทึม.

ทื่อ ว. ไม่คม, ทู่, เท่อ, ไม่เฉียบแหลม.

ทุ ๑ ป. (ส. ทุส) ว. ใช้เป็นคำนำหน้าศัพท์อื่น แปลว่า ชั่ว, ยาก, ลำบาก, เลวทราม เช่น ทุจริต = ความประพฤติชั่ว ทุกร = ทำได้โดยยาก, ทุปัญญา = ขี้ญญาทราม ๖ลฯ ดู ทุร ด้วย.

ทุ ๒ (แบบ) ป. (ส. ทฺวิ) ว. สอง. มักใช้นำหน้าศัพท์อื่น เช่น ทุวิธ = สองอย่าง.

ทุก ๑ ว. ถ้วน, ทั่ว, ตลอด ย. ทุกเมื่อ ว. ตลอดเวลา, เสมอ. ทุกแห่ง ว. ทุกที่, ทุกตำบล.

ทุก ๒ [ทุกะ] (แบบ) ป. (ส. ทฺวิก) น. หมวดสอง. ทุกนิบาต ป. น. ชื่อคัมภีร์ชาดกคัมภีร์หนึ่ง.

ทุกฏ [ทุกกด] (แบบ) ป. (ส. ทุษฺกฤต) น. ความชั่ว, ชื่ออาบัติกองหนึ่งในอาบัติทั้งเจ็ด, ยาย.

ทุกข์ ป. (ส. ทุร+ช) น. ความยาก, ความลำบาก, ความเจ็บป่วด. ทุกขนิโรธ ป. น. ความดับทุกข์, พระนิพพาน. ทุกขเวทนา ป. น. ความรู้สึกลำบาก, ความรู้สึกเจ็บป่วด. ทุกขสมุทัย ป. น. เหตุให้ทุกข์เกิด, ตัณหาคือความทะยาน, ความแส่หา.

ทุกร [ทุกกะระ] (แบบ) ป. (ส. ทุษฺกร) น. สิ่งที่กระทำได้ยาก, ของที่ยากจะกระทำได้. ทุกรกิริยา ป. น. การทำสิ่งที่กระทำได้โดยยาก ได้แก่การทำความเพียร เพื่อยังคุณธรรมวิเศษ.

ทุกัง น. ชื่อปลาน้ำเค็มชนิดหนึ่งไม่มีเกล็ด รูปคล้ายปลากด.

ทุกูล (แบบ) ป. ส. น. ผ้าอย่างดี. มักใช้ว่า ผ้าทุกูลพัสตร์.

ทุคตะ [ทุกคะตะ] ป. (ส. ทุร + คต) ว. ถึงความยากแค้น, เข็ญใจ.

ทุคติ [ทุกคะติ] ป. (ส. ทุร+คติ) น. ทางไปอันชั่ว, ทางดำเนินชั่ว, กำเนิดชั่ว.

ทุคธ์ ส. น. นมโค, การรีดนมโค. ว. อันรีดแล้ว, เต็มด้วยนมโค. ทุคธาคาร ส. น. โรงรีดนมโค. ดู โคทุคธาคารด้วย.

ทุ่ง น. ทราย; อุจจาระ. ก. ถ่ายอุจจาระ.

ทุ้ง ว. ทุ่ม, ทุ่ย. ก. กระทุ้ง

ทุงเทง น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยาได้.

ทุจริต [ทุดจะหริด] ป. (ส. ทุศฺ+จริต) น. ความประพฤติชั่ว. ว. ประพฤติชั่ว, คดโกง.

ทุต อ. เป็นคำแปลส่งเสียงฤษีน้ำลายเพื่อแสดงความไม่พอใจหรือติเตียนอย่างเดียวกับฉุย.

ทุติย (แบบ) ป. (ส. ทฺวิติย) น. ชายหัสสอง, ยุตร, เพื่อน. ว. ที่สอง. มักใช้นำหน้าศัพท์อื่น.

ทุติยา, ทุติยิกา ป. (ส. ทฺวิติยา, ทฺวิติยิกา) น. หญิงที่ ๒, เมีย.

ทุน น. ทรัพย์เดิม, ทรัพย์ที่ขายไปเพื่อหากำไร. ทุนทรัพย์ น. ทรัพย์เป็นทุน. ทุนรอน น. ทรัพย์เดิม.

ทุ่น น. สิ่งที่ทำให้ลอยน้ำ สำหรับรองเรือ ถักปลา หรือทอดสะพาน เป็นต้น. ก. ประทัง, ช่วย, หนุน.

ทุนนิมิต (แบบ) ป. น. ลางร้าย; เครื่องหมายอันชั่วร้าย.

ทุบ ก. ตีลงไป, เอาของกลม เช่นค้อนหรือหัวขวานตีลง.

ทุบทุ น. เครื่องยังหัวชนิดหนึ่งสำหรับย้ำของกันอาวุธ.

ทุปปัญญา ดู ทุ ๑.

ทุพพรรณ [ทุบพัน] (แบบ) (ป. ทุพฺพณฺณ; ส. ทุรฺวรฺณ) ว. สีไม่งาม, เพศชั่ว.

ทุพพล [ทุบพน] (แบบ) มีกำลังน้อย, อ่อนแอ, ท้อแท้. ทุพพลภาพ ก. ขาดกำลังที่จะประกอบการงาน.

ทุพภาสิต ป. (ส. ทุร+ภาษิต) น. คำไม่ดี ตรงกันข้ามกับสุภาษิต, ชื่ออายัติกองหนึ่งในอายัติทั้งเจ็ด.

ทุพภิกข ป. (ส. ทุรฺภิกฺษ) น. ความกันดารอาหาร, ข้าวแพง. ทุพภิกขภัย ป. น. ภัย คือ ความที่ข้าวแพง.

ทุพภิกขันตรกัป [—ตะระกับ] ป. น. ระยะเวลาที่กำหนดไว้ว่าเป็นคราวที่ขาดแคลนอาหาร ดู กัป ๒ ประกอบ คือระยะเวลาที่ฝนแล้งไม่หยุดหย่อน.

ทุม [ทุมะ] (แบบ) ป. (ส. ทรุม) น. ต้นไม้. ดู ทรุม ต้วย. ทุมราชา น. พญาไม้, ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยาได้, ใช้ว่า ไม้โพ ก็มี.

ทุ่ม น. ชั่วโมง (เวลากลางคืน). ก. ทิ้งทับลง, ทิ้งถมลง. ทุ่มเถียง ก. พูดทะเลาะโดยยกเหตุต่าง ๆ มาทับถม. ทุ่มทรวง ก. กุยอก. ทุ่มเท ก. เทลงไปมาก ๆ, ทับถมลงไปมาก ๆ.

ทุ้ม ว. ทวม, ไม่แหลม, เสียงต่ำ (ใช้สำหรับเสียง); เรียกระนาดที่มีเสียงต่ำว่า ระนาดทุ้ม, ที่มีเสียงสูงว่า ระนาดเอก.

ทุย ว. กลมมิ เช่น ผลมะตูม, เป็นคำเรียกควายที่เขาสั้นปรกติ เช่น เขาควายขนมาตรง ๆ โตแค่ปลายทู่ ๆ สั้นเพียงเท่าหูเท่านั้น ๑ คือยังหรือคงเสียอย่าง.

ทุ้ย ก. เคาะส่ง, พุ่งส่ง (ใช้ในการพูด).

ทุร [ทุระ] ส. (เดิมเป็น ทุส แผลงเป็น ทุร) เป็นอุปสรรค แปลว่า ชั่ว, ยาก, ลำยาก, ทราม, น้อย, ไม่มี, เป็นคำนำหน้าศัพท์อื่น. ทุรคา ส. (ป. ทุคฺคา) น. ใช้เป็นชื่อพระอุมาซึ่งเป็นมเหสีของพระศิวะ; และเป็นชื่อแม่น้ำ. ทุรชน ส. น. คนชั่ว. ทุรชล ส. น. น้ำร้าย, น้ำมีเชื้อโรค. ทุรชาติ ส. น. ชาติชั่ว. ทุรธ ส. ว. โง่, เซอะ. ทุรนิมิต ส. ว. ซึ่งคะแนนน้อย, ทุรนิมิต ส. น. ลางร้าย. ทุรพล ส. ว. มีกำลังน้อย, อ่อนแอ. ทุรภาค น. ส่วนชั่ว. ทุรภาษิต ส. ว. กล่าวผิด. ทุรภิกษ์ ส. น. การขัดสนเสบียง. ทุรมนัส ส. น. ความเสียใจ, ความโศก. ทุรยศ ส. น. การเสื่อมยศ, การถูกถอดยศ, การเสียชื่อ. ทุรยุค น. ยุคชั่ว. ทุรโยธน์ ส. น. ผู้ยิ่งยากา. ทุรลักษณ์ ส. ว. มีเครื่องหมายชั่ว. ทุราจาร ป. ส. น. ความประพฤติชั่วร้าย.

ทุรนทุราย [—รน—ราย] ก. กระวนกระวาย, กระสับกระส่าย.

ทุรัศ (กลอน) (ป. ส. ทุร) ว. โกลก.

ทุราจาร ดูใน ทุร.

ทุเรศ ว. ลำยาก, น่าสมเพช; น่าอนาถ.

ทุเรียน น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ผลเป็นหนาม มีหลายพันธุ์.

ทุลักทุเล ว. ยุ่งเหยิง.

ทุเลา ก. ลดลง, ค่อยคลายลง, ค่อยยังชั่ว. ทอน.

ทุวิชาน [—ชานะ] ป. (ส. ทฺวิชฺญาน) น. ผู้รู้ไม่ดี.

ทุศีล (ป. ทุสฺสีล; ส. ทุศฺศีล) ว. มีศีลชั่ว. ทำผิดวินัย, ล่วงละเมิดศีล, ประพฤติชั่ว.

ทุส, ทุสสะ (แบบ) ป. (ส. ทุศฺ, ทุศฺย, ทุษฺย) น. ผ้า (เช่น กฐินทุส=ผ้ากฐิน).

ทุสสีล [ทุดสีน] (แบบ) ว. ทุศีล.

ทู น. ชื่อปลาทะเลชนิดหนึ่ง. ว. สอง.

ทู่ ว. ทื่อ, บ้าน, ไม่แหลม.

ทู้ จ. ก. ยอมตาย, ขอไปที, พอให้เสร็จไปที.

ทู้ ก. ยอมอยู่ในอำนาจ.

ทูต ป. ส. น. ผู้นำข้อความไปแจ้งทั้งสองฝ่าย, ผู้นำ

ว่าไปแจ้งทั้งสองฝ่าย, ผู้ที่ (เขา) ส่งไป (ราชทูตผู้เฉพาะราชส่งไป), ผู้ระยะใช้ไปเจรจาแทน, ผู้สื่อสาร. ผู้หญิงใช้ว่า ทูต.

ทูตานุทูต ป. น. ทูตผู้ใหญ่ผู้น้อย, พวกทูต.

ทูต ดู ทูต.

ทูน ก. เก็บ, เอาของวางขึ้นเหนือศีรษะ. แยกความหมายว่า ชักทางใน (ยอกควายเมื่อเวลาไถนา).

ทูน น. ไม้แม่แคร่เกวียนที่ยื่นออกไปข้างละข้าง.

ทูน ก. บวม, ตูม (เช่น คางทูม=คางบวม เป็นเชื้อโรคชนิดหนึ่ง).

ทูร [ทูน ทอ ทูระ] ป. ส. ว. ไกล. ทูรทรรศน์ ส. น. ผู้เห็นไกล คือ แร้ง; ความเห็นไกล. ทูรทรรศี ส. น. ผู้เห็นไกล, ผู้มีสายตายาว, นักปราชญ์. ทูรบถ ส. น. ทางยาว, ทางไกล. ทูรภาพ ส. น. ความไกล.

ทูล ข. ก. บอก, กล่าว, (สำหรับเจ้านาย). ใช้แผลงเป็นกำนันลูกไก่. ทูลกระหม่อม น. เป็นคำสำหรับเรียกเจ้าฟ้าชั้นสูง.

ทูษก [—สก] (แบบ) ส. (ป. ทูสก) น. ผู้ประทุษร้าย.

ทูสก [—สก] ดู ทูษก.

เท น. ชื่อมาตราตวงเกลาเท่ากับ ๒๐ ทะนาน. ก. เอียงภาชนะลงให้ของในภาชนะนั้นตก. ว. ลาดไป, เอียงไป.

เทครัว ก. ยกครอบครัวไป; ครอบครองทั้งครัว.

เท่ ว. ตะแคง, เอียงไปข้างหนึ่ง.

เทคนิค อ. น. ศิลปเฉพาะวิชานั้น ๆ.

เทง ก. ทุย, เตาะ (เช่น เทงทวาย=เตาะประคู).

เทิ้ง น. ชื่อเรือกสำหนุนเรือแพ. ก. ทิ้ง.

เทิ้งเต้ง ว. ลอยไปลอยมาตามลำพัง.

เที่ย ว. ไม่จริง, ปด, โกหก.

เทพ (ป. ส. เทว) น. เทวดา; เมฆ; ผู้ที่นับถือในมนุษย์ คือ สมณพราหมณ์ หรือพระราชา เจ้านาย; ชื่อตำแหน่งสมณศักดิ์ครองตำแหน่งธรรม, เป็นคำประกอบท้ายนาม ที่ใด้ เช่น อาจารยเทพ ยัตถุเทพ มาตฤเทพ แม่ว่า มิอาจารย์, มิยัตา, มิมาตรา เป็นเทวดา. เทพกุณฑ์ ส. น. บ่อน้ำพุที่เป็นเอง, ตาน้ำพุ. เทพคณิกา ส. น. หญิงงามเมืองของเทวดา คือ นางอัปสร. เทพคนธรรพ์ ส. น. ผู้บำเรอแห่งเทวดา. เทพคายน ส. น. ผู้ขับร้องเพลงสวรรค์ คือ คนธรรพ์. เทพครุ ส. น. บิดาหรืออาจารย์แห่งพวกเทวดา คือ พระกัศยปหรือพระพฤหัสบดี. เทพดา น. เทวดา. เทพดำรุ (ส. เทวตรุ) น. ไม้สวรรค์ (มี ๕ คือ มนทาร ปริชาตก สันตาน กัลปพฤกษ หรือจันทน์). เทพธิดา ป. น. ลูกสาวเทวดา, เทวดาผู้หญิง, นางฟ้า. เทพนม น. ชื่อรูปหรือลายมือเทวดาประนมมือ. เทพนารี น. นางกินรี, เจ้าหญิง. เทพบริษัท ส. น. คณะเทวดา. เทพบุตร ส. น. ลูกชายเทวดา, เทวดาผู้ชาย. เทพประติมา ส. น. เทวรูป, รูปเทวดา. เทพยาตรา ส. น. การแห่เทวรูป. เทพาธิป ส. น. เจ้าแห่งเทวดา คือ พระอินทร. เทพารักษ์ ส. น. พระภูมิเจ้าที่, เทวดาซึ่งคุ้มครองรักษาวาสภูมิแห่งหนึ่ง และซึ่งคุ้มครองรักษาสกุลไว้. เทพทารุ, เทพทาโร [เทพะทารุ, เทพะ—] (ป. ส. เทว+ทารุ) น. ไม้เทวดา, ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง กลิ่นหอมร้อน ใบหอม.

เทพย [เทพพะยะ] ส. น. เทวดา; อำนาจแห่งเทวดา.

เทพยเจ้า น. เทวดาผู้เป็นเจ้า.

เทพา น. ชื่อปลาชนิดหนึ่ง.

เทพินี ส. (ป. เทวี) น. เทวดาผู้หญิง, นางกินรี.

เทพินทร์ [—พิน] น. หัวหน้าเทวดา คือ พระอินทร, พระศิวะ.

เทพี ๑ ดู เทวี.

เทพี ๒ น. ชื่อไม้เถาชนิดหนึ่งมีหนาม คอกเป็นช่อสีเหลือง เหมือนคอกคูน.

เทเพนทร์ [—เพน] ดู เทพินทร์.

เทโพ น. ชื่อปลาน้ำจืดชนิดหนึ่ง ไม่มีเกล็ด.

เทวิด [เทวิด] น. เครื่องประกับศีรษะ.

เทว ๑ [เทวะ] ป. ส. น. เทวดา. เทวทัตต์ น. ชื่อเทวดาให้ ชื่อสังข์ของพระอรชุนปาณฑพ; ชื่อพระญาติของพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นข้อขัดข้องต่อพระองค์. เทวทูต น. สื่อสวรรค์. เทวเทพ น. เทวดาแห่งเทวดา คือ พระพรหม. เทวนารี น. หัวหน้าสื่อของชาวเมืองพราหมณ์ คือ อักษรที่ใช้สำหรับเขียนภาษาสันสกฤต. เทวสถาน น. ที่อยู่ของเทวดา, ที่ประดิษฐานเทวรูป เช่น โบสถ์พราหมณ์. เทเวศ น. หัวหน้าเทวดา คือ พระพรหม, พระวิษณุ, พระศิวะ, พระอินทร; พระราชา, เจ้านาย. เทเวศร์, เทเวศวร์ น. ผู้เป็นใหญ่กว่าเทวดา. ไทยใช้อย่างเดียวกับ เทเวศ.

เทว ๒ (แบบ) [เทฺว] ป.(ส. ทฺวิ) ว. สอง. มักใช้นำหน้าศัพท์อื่น.

เทวดา [—วะดา] ป. ส. น. หมู่เทพ, พวกชาวสวรรค์; หมายความองค์เดียวก็ได้ ทั้งไม่กำหนดว่าจะเป็นเพศชายหรือหญิงด้วย.

เทวศ [เทฺวด] ควรใช้ เทวย.

เทวษ [เทฺวด] ส. (ป. เทสฺส) น. ความเกลียดชัง, ความขัดเคือง, ความเบื่อหน่าย, ความร้ายกาจ; การคร่ำครวญ, ความลำบาก, การกลัดใจ. (เดิมใช้ เทวด).

เทวษิน [เทฺวสิน] ส. (ป. เทสฺสี) น. ผู้เกลียด, ผู้ไม่ชอบ, ข้าศึก.

เทวัญ ช. น. เทวดา.

เทวินทร์ [—วิน] ดู เทพินทร์.

เทวี ป. ส. น. เทวดาผู้หญิง, เจ้าแม่ (มักใช้หมายถึงเทพีดาผู้เป็นชายาพระเจ้าแผ่นดิน); พระราชินี, เจ้าหญิง. เทวีภาพ น. ฐานันดรแห่งพระราชินี.

เทเวศ, เทเวศร์, เทเวศวร์ ดูใน เทว ๑.

เทศ [เทด หรือ เทสะ] ส. (ป. เทส) น. ประเทศ, บ้านเมือง, ถิ่น, [อ่านเทด]. ว. หมายความว่าต่างประเทศ ตรงข้ามเรียกว่าเมืองนอก เช่น เครื่องเทศ, ม้าเทศ, ผ้าเทศ. เทศกาล ส. (ป. เทสกาล) น. เวลาของประเทศ; คราว, ฤดู, ไทยเราใช้ว่าการนักษัตรฤกษ์ประจำปี เช่น ตรุษสงกรานต์, เข้าพรรษา, สารทเดือนสิบ. เทศาจร น. ธรรมเนียมของบ้านเมือง. เทศาภิบาล น. ผู้สำเร็จราชการมณฑล เรียกว่า สมุหเทศาภิบาล.

เทศก [—สก หรือ—สะกะ] ส. น. ผู้แสดง, ผู้ชี้แจง, ผู้แสดงธรรม.

เทศน์, เทศนา [เทด, เทสะนา] ส. (ป. เทสนา) น. คำแสดง, คำสอน, การแสดงธรรม. ไทยใช้เป็นกริยาว่าแสดง, ชี้แจงสั่งสอน.

เทศา — ดูใน เทศ.

เทห์, เทห์ น. ตัว.

เท่อ ว. ทึ่ม, ไม่ว่องไว, ไม่ล่าย (ว่าว).

เท้อ ว. เล่อ, ทื่ออยู่, ทรงอยู่ เช่น น้ำเท้อ.

เทอญ [เทิน] ว. เถิด.

เทอม [เทิม] (อ. term) น. การกำหนดเวลาออกเป็นระยะ ๆ ซึ่งเราเรียกว่าภาค (สำหรับแบ่งเวลารียนในปีหนึ่ง), คำนามพร้อมด้วยคำประกอบซึ่งอยู่ต้นและท้ายประโยคตรรกวิทยา; คำใช้ในหมวดวิทยาศาสตร์.

เทา ๑ ข. ก. ไป.

เทา ๒ น. ตะไคร่น้ำเป็นเส้นละเอียดสีเขียว ลอยอยู่ในน้ำใช้เป็นอาหารก็ได้; ชื่อสัตว์บางชนิด เช่น ปลาเทา. ก. ยอดัวลง, หมอบลง, คุกเข่าลง. ว. อาการสั่นรัว ๆ. (แผลงเป็น ทำเนา ก็ได้).

เท่า ว. เสมอกัน, ถึง, ทัน. เท่าใด, เท่าไร ว. เสมอไหน, กี่มากน้อย. เท่าตัว ว. มีขนาดเสมอตัว ใช้เป็นสำนวนว่าเท่าทุน. เท่าเผ้า ว. เท่าเส้นผม.

เท้า น. ตีน. ก. ยัน, อ้างถึง. เท้าแขน น. เครื่องค้ำกันศอกหรือยกนก ร ล ว. เท้าช้าง น. เรียกโต๊ะหรือโตก สำหรับใส่กับข้าว ทนีซึ่งเป็นรูปกลม ดังตีนช้างว่าโต๊ะเท้าช้างหรือโตกเท้าช้าง. เท้าสิงห์ น. ชื่อเครื่องใช้ เช่น โต๊ะ เตียง ที่มีตีนทำเป็นรูปตีนสิงห์.

เท้ายายม่อม น. ชื่อต้นไม้มี ๒ ชนิด ชนิดหนึ่งใบเรียวคล้ายใบยี่โถใช้ทำยา อีกชนิดหนึ่งใช้รากทำแป้งเป็นอาหาร.

เท้าสาน น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง.

เทิก ก. ถือเอา, พาไป.

เทิง ว. ใหญ่, โย่ง, โค่ง.

เทิด ก. ทรงไว้, ชูไว้, เชิด, ทูน, รก. เทิดทาย ก. ถือชูร่อน.

เทิน น. เนิน, เขาสาก. ก. ทูน.

เทิบ ว. เนิบ. เทิบทาบ ว. เนิบนาบ, หย่อนยาน, เชื่องเชย.

เทิม ว. อาการที่สั่นไปทั้งตัว.

เทียง น. กำแพง. เทียงผา น. กำแพงหิน.

เทียง น. ชื่อเวลา กึ่งกลางวัน เรียกว่า เที่ยง หรือ เที่ยงวัน, กึ่งกลางคืน เรียกว่า เที่ยงคืน. ว. ตรง, แน่นอน. เที่ยงคืน น. กลางคืน. เที่ยงธรรม ว. ตรงตามธรรม. เที่ยงวัน น. กลางวัน.

เทียน น. เครื่องจุดไฟ ทำด้วยขี้ผึ้งหรือหล่อด้วยขี้ผึ้งหรือไข; ชื่อต้นไม้พวกหนึ่ง มีหลายชนิดด้วยกัน.

เทียบ ก. แนบ, เปรียบ; ชิม; จด, แต่ง (เช่น เทียบพระโอสถ). เทียบพยุห์ ว. กำกับกระบวน.

เทียม (ข. ว. ชิด) ก. เทียบ, เอาสัตว์พาหนะผูกเข้ากับยาน หรือคราดไถ. ว. ปลอม, ไม่แท้; เสมอ, เท่า.

เทียร, เทียร ก. ย่อม.

เทียว ก. แวะเวียน, เดิน. ว. แท้, แหละ, ทีเดียว. น. ชื่อปลากระบอก.

เทียว น.-ท, หน, ครั้ง. ก. เตร็ดเตร่, ไปเพื่อเพลิดเพลิน.

เที่ย น. ครั้ง, หน (อย่างเดียวกับเทียว). ว. สาวแก่, ทนทึก, หนัก, ถ่วง (เช่น หนักเนื้อและเที่ยงธรรม์).

เที่ยก น. แนว, แถว, พวก; ทีคม, ทีโคลน. เที่ยกเถา น. ญาติโดยครองตระกูลแต่ยังมารดาขึ้นไปถึงทวด. เที่ยกแร่ น. ทางที่มีแร่ปรากฏเป็นพิกไปตามพื้นดิน.

แท้ ว. จริง, แน่. แท้จริง, แท้ที่จริง ว. แน่ที่เดียว, แน่นอน.

แทง ก. ทิ่ม, เอาของแหลมหรือคมมีด้ามเข้าไป. ลงหมาย เช่นในบัญชี, คาด (แทงใจ); วางเงินเดิมพันลงในการพนันทีเจ้ามือ. แทงตลอด ก. รู้ทั่ว, เข้าใจตลอด, รู้แจ้ง. แทงพระบท ก. เสี่ยงทายเพื่อทราบคำร้าย โดยเอาไม้เสี่ยงลงที่หนังสือที่เรียกว่าพระบท แล้วอ่านดูร้ายดีในเรื่องที่มีในพระบทนั้น.

แท่ง น. ลิ่ม, ยัน (ใช้สำหรับของหนัก เช่นรูปยาว ๆ).

แท้ง ก. ตกลูก, คลอดก่อนกำหนด.

แทงหวย น. ชื่อ ต้นไม้ใหญ่ ใบคล้ายต้นกระทุ่ม แต่ยาวกว่า ผลเป็นพวงคล้ายผลจิก มีรสเปรี้ยว ใช้ทำยาได้.

แทงวิสัย น. การเล่นอย่างหนึ่งแต่งตัวคล้ายเชิดฉากถือหอกแทงกัน.

แทตย์ (ส. ไทตฺย) น. ลูกพระนางทิติ, ยักษ์, ผี, อสูร จำพวกหนึ่ง.

แทน ก. เปลี่ยน, ตอบ, ใช้ต่าง, ทำต่าง.

แท่น น. ที่นั่งที่นอนคล้ายเตียง แต่ที่ย ไม่มีเท้า.

แทบ ว. เกือบ, รวม, ใกล้.

แทรก [แซก] ก. เสียด, ชำแรก, เจือ. แทรกซอน ก. แทรกทั่วไป. แทรกแซง ก. สอดเข้ามาเกี่ยวข้อง.

แทะ ก. แทน, เอาหน้าฟันกัด, และเล็ม. แทะโลม ก. พูดเกี้ยว, พูดเลียบเคียงทางสังวาส, แหละโลม หรือ แพะโลม ก็ใช้.

ไท (ป. ทุ; ส. ทฺวิ) น. ไทยใช้เป็นชื่อไม้วรรณยุกต์รูปนี้ (๊). ว. สอง, ชั้นสอง.

ไท ว. โง่ ๆ, ซักเจน.

ไทกเทก ว. โกลเกลก.

ไทง ว. โย่ง. ไทงเทง ว. โย่งเย่ง, สูงลอด, สูงโกด. น. ชื่อต้นไม้ที่ใช้ทำยา

ไทณะ ป. (ส. ไทรฺณ) น. ทะนาน, กระออม, เครื่องตวงอย่างหนึ่ง=๔ อาฬหก.

ไทน (ส. ไวส) น. เครื่องสำหรับขัดสังหวะซึ่งหนังหน้าเดียว นัยเข้าในจำพวกกลอง; เป็นชื่อนกยางชนิดหนึ่ง ชอบหากินตัวเดียว เรียกว่า ยางไทน, ชื่อเพลงทำนองหนึ่ง. ว. โกด, เดียว.

ไทนไท ว. โง่ ๆ, ซักเจน.

ไทมนัส [ไทมมะนัด] (ป. ไทมนสฺส; ส. เทารฺมนสฺย) น. ความแตร่าใจ, ความสลดใจ, ความเย็นทุกข์ใจ.

ไทร [ไทระ] (ป. ส. ทร) ว. ไกล; มักใช้ประกอบหน้าคำที่อื่น. ไทรทรงคน์ น. กล้องส่องดูทางไกล. ไทรเลข น. หนังสือในที่ไกล วิธีใช้เครื่องหมายแทนคำพูดไปทางไกลด้วยกระแสไฟฟ้า, ธันพาแล่นไปตามสายลวด. ไทรศัพท์ น. เสียงในที่ไกล คือ เครื่องพูดไปทางไกลด้วยกระแสไฟฟ้าตามสายลวด.

ไทรม [ไซม] ก. พัง, ทลาย, เสื่อมทราม, ยุบลง; รุมกัน, ระดมกัน. ไทรมหญิง ก. รุมกันทำชำเราหญิง. ไทรมศัลตราวุธ ก. ระดมฟันแทงพุ่งศัสตราวุธเข้าไป.

ไทลา ป. ส. น. ขึงช้า, เฒ่า, แก่, เสลง, คานหาม.

ไทษ [ไทด หรือ ไทสะ] ส. (ป. โทส) น. ความประทุษร้าย, ความผิด, ความร้าย, ขาย.

ไทโษ น. ความโกรธ.

ไทสะ, ไทโส ป. น. ความโกรธ, ความฉุนเฉียว.

ไทสาคติ ป. น. ลำเอียงเพราะความโกรธ.

ไทหพะ [—หะละ] (แผง) ป. (ส. ไทหก, เทารฺหฤก) น. ความปรารถนาของหญิงที่ตั้งครรภ์, ความแพ้ท้อง.

ไทหหินี [—หะลินี] (แผง) ป. (ส. เทาหฤทินี,เทารฺหฤทินี) น. หญิงมีครรภ์, หญิงแพ้ท้อง.

ไท, ไท้ น. ผู้เป็นใหญ่.

ไทย ๑ [ไท] น. ชาวไทย, ความมีอิสระในตัว, ความไม่เป็นทาส; ชาว เช่นไทยบ้านนอก=ชาวบ้านนอก. ไทยน้อย น. ชนชาติไทยสาขาหนึ่งซึ่งมาเป็นไทยแห่งประเทศไทย. ไทยนับสาม,—ห้า น. ชื่อวิธีเขียนหนังสือสยัยอย่างโบราณ เมื่อจะอ่านต้องนับอ่านตัวที่สามหรือที่ห้า ๆ ตามชื่อ. ไทยหญ่ น. ไทยเก่าอยู่ทางเหนือและตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศไทย คือ เงี้ยว ซึ่งกฎมเรียกว่า ซาน. ไทยหลง น. วิธีเขียนหนังสือสยัยอย่างโบราณ. ไทยใช้กลัยตัวอักษรกันเช่น ก กัย ง กลัยกันเป็นต้น.

ไทย ๒ [ไท] (ป. เทยฺย; ส. เทย) ว. ควรให้,

มักใช้ประกอบหน้าศัพท์. ไทยทาน น. ของควรให้, ของสำหรับทำทาน. ไทยธรรม (ป. เทยฺยธมฺม; ส. เทย+ธรฺม) น. ของควรให้ไทยธรรม, ของทำบุญต่าง ๆ.

ไทร [ไซ] น. ชื่อต้นไม้จำพวกย้อยรุงรัง.

ไทวะ ส. (ป. เทว) น. ฟ้า, สวรรค์, วาสนา, เคราะห์, ชื่อพรหมณ์.

ธ

ธ ๑ พยัญชนะตัวที่สิบสองของพยัญชนะไทย.

ธ ๒ [ทะ] ส. ท่าน, เธอ (ใช้แทนชื่อบุคคลชนสูง เช่น พระราชาเป็นต้น).

ธง น. ผืนผ้าทำเป็นเครื่องหมายต่าง ๆ มีรูปและสีต่าง ๆ กัน, ที่ทำด้วยกระดาษก็มีบ้าง, มักยกขึ้นสูงให้คนเห็นเป็นสัญญา. ธงชัย น. วันที่โหรคำนวณเป็นชัย ๆ มี ๔ วัน คือ วันธงชัย วันอธิบดี วันอุบาทว์ และ วันโลกาวินาศ สองวันข้างต้นถือกันว่าดี, นอกนั้นชั่ว. ธงชัยเฉลิมพล น. ธงประจำกรมทหารต่าง ๆ.

ธงก์ (แบบ) ป. (ส. ธฺวางฺกฺษ) น. กา, เหยี่ยว; คนมักขอ (ตามลักษณะที่ว่าไม่รู้จักพอ), คนโง่; เรือน.

ธช [ทะชะ] (แบบ) ป. (ส. ธฺวช) น. ธง. ไทยมักใช้ว่า ธช เช่น กฐินธช.

ธชี [ทะชี] ป. (ส. ธฺวชินฺ) น. พราหมณ์, นักบวช; ผู้มีธงเป็นเครื่องประกาศ, ผู้ถือธง, ผู้มีเครื่องหมาย; ผู้ขายเหล้า; รถ, เกวียน; ภูเขา; งู, นกยูง.

ธน [ทน หรือ ทะนะ] ป. ส. น. ทรัพย์, เงินตรา. ธนบัตร ส. น. ใบทรัพย์, ใบสัญญาใช้แทนเงินตรา. ธนสมบัติ (ส. ธนสมฺปตฺติ) น. การถึงพร้อมแห่งทรัพย์. ธนสาร ส. น. ทรัพย์เป็นแก่นสาร. ธนาคาร ป. น. ที่ทำการรับฝากและให้กู้เงินตรา. ธนาคารบดี ส. น. พนักงานคลังเงิน, ผู้ทำการให้กู้และรับฝากเงิน. ธนาณัติ ป. น. ใบสัญญาในการส่งเงินตรา, การส่งเงินทางไปรษณีย์.

ธนา—[ทะนา] คือ ธน ที่เข้าสนธิกับศัพท์ ม อ หรือ อา. ดู ธน.

ธนุ [ทะนุ] ดู ธนุส.

ธนุส [ทะนุก] ส. (ป. ธนุ) น. ธนู, ชื่อสาวรัชนิดหนึ่ง จำพวกเกาทัณฑ์; มาตราวัดเท่ากับ ๔ หลัก หรือ ๑ ในส่วน ๒,๐๐๐ แห่งคาพยุต; ชื่อราศีที่สิบสอง คือราศีที่เมื่อเข้าสมาสกับคำที่มีอักษรตัวหน้าเป็นอักษรสูง (ยกตัว ห) หรืออักษรกลางเปลี่ยนตัว ส เป็น ว สระชนิดย์ (ร) เช่น ธนุกานฺต, ถ้าเข้ากับอักษรต่ำหรือกลางเปลี่ยนตัว ห เป็นตัว ส เป็น ร เช่น ธนุรเวท, แต่ในภาษาไทยใช้ลันทั่วไป เมื่อเข้ากับศัพท์อื่นก็ใช้ ธนุ ธนุร หรือ ธนูบ้าง. ธนุรธร ส. น. คนถือธนู, คนแล่งธนู. ธนุศิลป, ธนุศิลป์ (ป. ธนุสฺสิปฺป; ส. ธนุศฺศิลฺป) น. ผมถือธนู, การฝึกหัดยิงธนู.

ธนู [ทะนู] ดู ธนุส.

ธนเศ, ธนเศวร [ทะเนด, ทะเนสวน] (แบบ) ส. น. เจ้าแห่งทรัพย์, คนมั่งมี; ท้าวกุเวร.

ธม ๑ ช. ว. ใหญ่, หลวง เช่น นครธม.

ธม ๒ ส. น. การเข้าเช่น เข้าไฟ, เข้าแล่น; การหลอม; ควงเครื่อน; พระกฤษณะ, พระยม, พระพรหม.

ธมกรก [ทะมะกะหฺรก] ป. น. กระบอกกรองน้ำของพระสงฆ์, เครื่องกรองหัวยสมเข้า, กระบอกกันผ้า.

ธร [ทอน หรือ ทระ] ป. ส. น. การยึดไว้, ถือไว้, ทานไว้, มีไว้; รักษาไว้; ทรงไว้; ผู้ทรงไว้, ผู้ทำนาญ (เช่น อักษรธร = ผู้ชำนาญสอก); ภูเขา. คำที่นิยมใช้ท้ายคำสมาส เช่น ภูธร, มหิธร.

ธรณ [ทอน หรือ ทอระนะ] (แบบ) ป. ส. น. การถือไว้, การยึดไว้, การทรงไว้; เขื่อน, ทำนบ, หน้าผา, ของหนัก; โลก; ภูเขา, นมหญิง; ข้าวโพด; เขาหิมาลัย.

ธรณินทร์ [ทอระนิน] (กลอน) น. ผู้เป็นใหญ่ในแผ่นดิน, พระเจ้าแผ่นดิน.

ธรณิศวร, ธรณีศวร [ทอระนิสวน] ดู ธรณินทร์.

ธรณี [ทอระนี] ป. ส. น. ฐานที่รองรับประคับประคองหน้าต่างไว้ (ไทย); โลก; ดิน, แผ่นดิน. เป็นคำเรียกแผ่นดินว่านางธรณี ตามประวัติกล่าวว่าเป็นชายาของธรุวะ. ธรณีคด ส. น. พื้นโลก. ธรณีร้องไห้ น. ชื่อเพลงทำนองหนึ่ง เดิมว่า นางธรณีร้องไห้. ธรณีวิทยา น. วิชาเกี่ยวด้วย

เรียงรายและลักษณะของแผ่นดิน. ธรณีสงฆ์ น. ผืนดินของสงฆ์. ธรณีสาร น. สิ่งที่ฉลักนำมาเขียนเสนียดจัญไร.

ธรมาน [ทอระมาน] (แบบ) ป. (ส. ธรมาณ) ว. ยังดำรงชีวิตอยู่.

ธรรม, ธรรม์ [ทำ, ทัน] (ป. ธมฺม; ส. ธรฺม) น. คุณความดี, ความชอบ; คำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา, การปฏิบัติตามคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา, มรรคผลนิพพาน, ปัญญา; ความรู้ของจริง, ความจริง, เหตุบุญกุศล, ความถูกต้อง, ความประพฤติ, หน้าที่ทางประพฤติ, ขอ, ข้อบังคับ, กฎหมาย; ถ้อยความ, อรรถ, ชาติ, ภาวะ; สิ่ง, สิ่งของ. (ธรรมที่พระนิพนธ์แปลว่า สภาพที่ทรงไว้ ทรงไว้แต่ใช้ครอบไปได้ทุกอย่างทุกสิ่งทุกอย่าง) และประกอบคำอื่นเช่นต่อไปนี้. ธรรมกถา น. การกล่าวธรรม, ถ้อยคำที่เป็นธรรม. ธรรมกถึก น. ผู้กล่าวธรรม, นักเทศน์. ธรรมการ น. กิจทางศาสนา, ชื่อกระทรวงกระทรวงซึ่งว่าการเกี่ยวด้วยทางพระศาสนา. ธรรมการย์ น. กิจอันเป็นธรรม, การกุศล, หน้าที่อันสมควร. ธรรมขันธ์ น. หมวดธรรม, กองธรรม (กำหนด หมวดธรรม ในพระไตรปิฎกว่ามี ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์). ธรรมคุณ น. คุณของพระธรรม, ชื่อบทสวดว่าด้วยคุณของพระธรรมมีสวากฺขาโต เป็นต้น. ธรรมจริยา น. การประพฤติเป็นธรรม. ธรรมจักร น. จักรคือธรรม; หมายความว่าพระธรรมคำสั่งสอนทั่วไป. ธรรมจักขุ น. ดวงตา คือปัญญาที่รู้เห็นธรรม. ธรรมจาคะ (ส. ธรฺมตฺยาค) น. การละธรรม, การละเมิดศาสนา, การทิ้งศาสนา. ธรรมชาติ น. สิ่งที่เกิดเอง, สิ่งที่เป็นของตามธรรมดา, ชนิดแห่งสิ่งของ. ธรรมฐิติ น. การตั้งอยู่แห่งสิ่งที่เป็นเอง. ธรรมดา น. ความเป็นเอง, ความเป็นไปตามปกติ. ธรรมตรรกนะ น. ความเห็นชัดเจนในธรรมหรือกฎหมาย. ธรรมทาน น. การให้ธรรมเป็นทาน คือ การเทศน์หรือแสดงให้คนอื่นฟัง. ธรรมเทศนา น. การแสดงธรรม. ธรรมธาตุ น. สิ่งที่เป็นธรรม คือ พระพุทธเจ้า; อาตมันธรรม (สิ่งที่ไม่ตาย). ธรรมนูญ น. ชื่อกฎหมายซึ่งว่าด้วยระเบียบ และข้อบังคับ, การชำระความของศาล. ธรรมนิยม น. ประเพณี, แบบแผน, แบบอย่าง. ธรรมบถ ส. น. ทางธรรม. ธรรมบท น. ข้อแห่งธรรม, ชื่อคัมภีร์ในขุทกนิกาย. ธรรมบรรยาย (ส. ธรฺมปฺรวฺยาย) น. การขัดเกลาแสดงธรรม. ธรรมปฏิบัติ น. การประพฤติธรรม. ธรรมปริสนา (ส. ธรฺมปฺรศฺน) น. ปัญหาธรรม, ปัญหากฎหมาย. ธรรมภาษิต น. การกล่าวธรรม, ถ้อยคำที่แสดงธรรม. ธรรมยุต น. ผู้ประกอบในธรรม, ชื่อพระสงฆ์นิกายหนึ่ง ธรรมยุติกนิกาย ก็เรียก. ธรรมยุทธ์ น. การรบกันในทางธรรม. ธรรมรหัส น. ข้อลึกลับแห่งธรรมหรือแห่งกฎหมาย. ธรรมรัตน์ น. แก้ว คือ ธรรม. ธรรมราช น. ราชาแห่งธรรม, พญาโดยธรรม, พญายม. ธรรมวัตร น. ข้อปฏิบัติตามธรรม; ข้อธรรมดาที่แสดงเรียง ๆ ไม่มีท่านอง คู่กับเทศน์มหาชาติซึ่งมีทำนอง. ธรรมวิจารณ์ น. การพิจารณาธรรม. ธรรมวิทยา น. วิชาธรรม, วิชากฎหมาย. ธรรมวินัย น. ส่วนที่สำหรับประพฤติธรรม. ธรรมวิวรณ์ น. การอธิบายธรรม, การชี้แจงกฎหมาย. ธรรมวิเวก น. การสงบประกอบด้วยธรรม. ธรรมศาลา น. โรงแสดงธรรม, โรงพิจารณาธรรม, ศาลยุติธรรม. ธรรมศาสตร์ น. คัมภีร์หลักกฎหมาย. ธรรมศาสตรโกวิท น. ผู้รู้คัมภีร์กฎหมาย. ธรรมสภา น. ที่ประชุมพิจารณาธรรม. ธรรมสังคีติ น. การร้อยกรองธรรม. ธรรมสังเวช น. ความสังเวชโดยธรรม เมื่อพิจารณาความแตกดับของสังขาร (เป็นอารมณ์ของพระอรหันต์). ธรรมสากัจฉา (ส. ธรฺมสากจฺฉา) น. การสนทนากันในทางธรรม. ธรรมสามี (ส. ธรฺมสฺวามินฺ) น. ผู้เป็นเจ้าของธรรม, พระพุทธเจ้า. ธรรมสาร น. สาระแห่งธรรม, แก่นธรรม. ธรรมสูตร น. สูตรแสดงธรรม คือกฎหมายหรือขนบธรรมเนียม. ธรรมอาคม, ธรรมาคม (ส. ธรฺมาคม) น. ทำนองแห่งธรรม คือหนังสือกฎหมาย. ธรรมากร น. บ่อเกิดแห่งธรรม, ศาล. ธรรมาจารย์ น. ครูผู้สอนธรรมหรือกฎหมาย. ธรรมาธิกรณ์, ธรรมาธิการ น. การรักษาธรรม, ศาล, แต่ธรรมาธิการแปลได้อีกว่า ตุลาการ, ผู้แสดงยุติกฎหมาย, ผู้รักษากฎหมาย, ผู้ยังกิจการให้เป็นไปตั้งตามกฎหมาย, หัวหน้าในการยุติธรรม, ผู้พิพากษา, ผู้ตัดสินคดี. ธรรมาธิษฐาน ว. มีธรรมเป็นที่ตั้ง คือ เทศนายถธรรมจนแสดง, คู่กับยุคลาธิษฐาน. ธรรมาภิมุข ว. หันหน้าเฉพาะธรรม, มุ่งแต่ยุติธรรม.

ธรรมาภิสมัย น. การตรัสรู้ธรรม, การสำเร็จมรรคผล.
ธรรมาโศก น. ท้าวอโศกผู้ทรงธรรม, เป็นนามกษัตริย์.
ธรรมาสน์ น. ที่สำหรับนั่งแสดงธรรม. ธรรมิก (ส. ธารฺมิก) ว. ประกอบในธรรม, ประพฤติเป็นธรรม, ทรงธรรม.
ธรา [ทะ—] (แบบ)ป. ส. น. แผ่นดิน. ธราดล ป. น. พื้นแผ่นดิน.
ธเรศ ส. น. ผู้เป็นใหญ่ในแผ่นดิน, พระเจ้าแผ่นดิน.
ธฤตราษฎร์ [ทฺริดตะราด] น. นามพี่ชายท้าวปาณฑุในเรื่องมหาภารตยุทธ์.
ธวัช [ทฺวัด] ส. น. ธง.
ธัช (แบบ) ป. น. ธง. ดู ธช, ธวัช ประกอบ.
ธัญ ๑ ป. (ส. ธนฺย ออกจาก ธน) ว. ควรสงวน, รุ่งเรือง, มั่งมี, มีโชค, ดี, เลิศ; สบาย, ร่ำรวย, สำราญ. ธัญลักษณ์ (ส. ธนฺย+ลกฺษณ) น. ลักษณะควรสงวน. ว. มีลักษณะดี.
ธัญ ๒ ป. (ส. ธานฺย ออกจาก ธาน) น. ข้าวเปลือก. ธัญโกศ (ส. ธานฺยโกศ) น. โรงเก็บข้าว, ฉาง, ยุ้ง, ธัญเขต ป. (ส. ธานฺยเกษตร) น. เขตข้าว, นา. ธัญพืช (ส. ธานฺยพีช) น. พืชข้าวกล้า. ธัญสาร ป. น. ข้าวที่นวดแล้ว. ธัญญาหาร ป. น. อาหารคือข้าว.
ธันวา— คืออนุที่เข้าสนธิกับ อา. ดู อนุ. ธันวาคม (ธันวา+อาคม) ส. น. ชื่อเดือน ๑๒ ของเกรกอเรียนคติ.
ธัมมะ [ทำมะ] (แบบ) ป. น. ธรรม.
ธาดา ป. (ส. ธาตฺฤ) น. ผู้สร้าง, ผู้สรรค์, ผู้รังสฤษฎ์, ผู้ดำรงครอง; เป็น คำ เรียก พิพย บุคคล ซึ่ง ประ มวล อากาศ กล่าว มา แล้ว นั้น ขึ้น เป็นตัวชื่น คือ พรหม หรือ ประชาบดี, พฤหัสบดี, วิษณุ, แต่ในวรรณคดีของเราหมายเอาพระพรหม.
ธาตรี [—ตฺรี] ส. (ป. ธาตี) น. นางครอง คือ หญิงผู้เลี้ยง; นางผดุงครรภ์; มารดา; แผ่นดิน, โลก. ทแปลว่า แผ่นดินไทยใช้ว่า ธายตรี ก็มี. ธาตฺรีธร ส. น. ผู้ทรงแผ่นดิน คือภูเขา.
ธาตวากร [—วากอน] (แบบ) ส. น. ข่อแร่.
ธาตี ดู ธาตรี.
ธาตุ [ทาด] ป. ส.น. สิ่งที่ทรงตัวเองอยู่ไก คือ ดิน, น้ำ, ไฟ, ลม. ๆลฯ วัตถุที่แบ่งเป็น ๒ อย่าง คือธาตุแท้ไกแก่ของที่มีอยู่เป็นธรรมดาจะแยกออกไปอีกไม่ได้ เช่นเงิน, ทอง ๆลฯ ธาตุ ประสม ไดแก่ ธาตุ แท้ เหล่า นั้น มา คุม กันเข้า เองไกย ธรรมดาของมัน หรือผมนุษย์ปรุงเช่นดิน, น้ำ ทองเหลือง ๆลฯ. ส่วนในกายที่เหลืออยู่เช่นกระดูกเป็นต้น ของพระพุทธเจ้าหรือพระอรหันต์ก็เรียกว่าพระธาตุ (โดยมากหมายถึงกระดูก); มูลเดิมของกริยาศัพท์. ธาตุวิภาค ส. น. การแยกส่วนแห่งธาตุในร่างกายคน. ธาตุวิภังค์ ป. น. ชื่อพระสูตรหนึ่ง ซึ่งใช้ว่าด้วยการจำแนกธาตุ, ชื่อคัมภีร์แพทย์ก็มี.
ธานิน, ธานินทร์ [ทานิน] (กลอน) น. เมือง. เมืองใหญ่.
ธานิศ ดู ในธานี.
ธานี (ป. ราชธานี=เมืองหลวง) น. เมือง, จังหวัด. (ใช้ในคำประพันธ์ว่า ธานิศ ก็มี).
ธาร ๑ [ทาน] ป. ส. น. การทรงไว้, การรับไว้, การหนุน; มักพ่วงท้ายศัพท์อื่น เช่น ธุชาธาร ๆลฯ ธารพระกร น. ร่มพระ คือไม้เท้า (สำหรับเจ้านาย).
ธาร ๒ [ทาน หรือ ทาระ] น. น้ำ, ลำธาร, ห้วย, หยาดน้ำ. ธารวาก ส. น. ผู้ชุมเปาะ, ผู้กล่าวคำชมเชยเรื่อยดังน้ำไหล.
ธารกำนัล, ธารกำนัล [—ระ—] น. ที่ผ้า, ที่รับของ, ประชุมชน, หมู่ชนที่เป็นแขก ใช้เฉพาะ ทารกำนัน ก็มี.
ธารณ [—ระ—] ส. น. การทรงไว้, การค้ำไว้, การรักษาไว้, การยึดไว้, การอดทน, การทรงจำ, การรองรับ; ที่เราอามาใช้หมายความว่าแรกทั่วไป เช่นใส่ยาตรเรียกว่าธารณนี้ตกออกมาจากคำสำธารณซึ่งแปลว่าทั่วไปไม่เลือกหน้า, เพราะเป็นการถวายทานคล้ายกับที่เรียกว่าสังฆทานโดยไม่เฉพาะบุคคล ต่างกันแต่เพียงสังฆทานผู้ทำต้องไปของสงฆ์ ส่วนการใส่ยาตรตามที่เรียกว่าธารณนั้นพระสงฆ์มาเอง. ธารณบาตร ส. น. ภาชนะสำหรับรองรับยาตร, เชิงบาตร.
ธารณา [—ระ—] (แบบ) ส. น. การทรงไว้. การทรงจำ, ความจำที่แม่นยำ, การระลึก, การตั้งสติหรือสำรวมใจ.
ธารา ๑ ป. ส. น. สายน้ำ, ลำธาร, ห้วย, หยาดน้ำ, ท่อน้ำ.
ธารา ๒ (แบบ)ส. น. ชาย, ขอบ, คม (มีค), ริม, ชายฝั่งเขา; กองเกวียน, ขอบหรือริมสวน; กองหน้าแห่งทัพ; ยอดสูงสุด, ยอดเขา; ยอดหู; ชื่อเสียง, คำคน.
ธาราธิคุณ น. ส่วนน้ำฝนซึ่งมากที่สุด.

ธาษตรี [ทาดตฺรี] ดู ธาตรี.

ธำมรงค์ [—มะ—] น. แหวน (สำหรับเจ้านาย).

ธำรง ก. ทรงไว้, ชูไว้.

ธิดา (ป. ธิตา; ส. ทุหิตฤ) น. ลูกหญิง.

ธิติ (แบบ) ป. (ส. ธฤติ) น. ความทรงไว้, ความแน่นหนา, ความมั่นคง, ความอดเอียด, ขันติ, ปัญญา. ธิติมนฺ ส. น. ความอ้อใจ, ความร้อนใจ.

ธีร ๑ [ทีระ] ป. ส. น. นักปราชญ์. ว. ฉลาด, ไหวพริบ, มีขันติ, ปัญญา, ชำนาญ.

ธีร ๒ [ทีระ] ส. ว. มั่น, คง, กล้า, แข็งแรง, มีสติ, รายคาย, ต่ำ, เครือ (เสียง); เรียบร้อย, อ่อนโยน, เย็นฉ่ำ.

ธุช น. ธง.

ธุดงค์ ป. ส. น. องคคุณเครื่องกำจัดกิเลส, ข้อพึงปฏิบัติของภิกษุผู้ถือธุดงค์ในการบิณฑบาตเป็นต้น. ธุดงควัตร น. กิจอันภิกษุควรทำคือธุดงค์. ธุดงคสมาทาน น. การถือธุดงค์.

ธูม (แบบ) ป. (ส. ธูม) น. ควัน.

ธุระ ป. ส. น. แอก, คาน, แกน, ชั่ว; ของธรรมทุกะ; ความหนัก; ความเพียร, กิจ, การงาน, กิจในพระศาสนา ๒ อย่าง คือ การเล่าเรียนเรียกว่า คันถธุระ การปฏิบัติทางในเรียกว่า วิปัสสนาธุระ; ธุรการ น. การงานฝ่ายปกครองอย่างหนึ่งซึ่งเป็นหน้าที่ของนักบวชฝ่ายคฤหัสถ์ หรือวิชาการ. ธุรกิจ น. กิจการงาน.

ธุรำ น. สังวาลพราหมณ์, ธุหร่ำ ก็ว่า.

ธุลี ป. (ส. ธูลิ) น. ละออง, ฝุ่น.

ธุว (แบบ) ป. (ส. ธฺรุว) ว. มั่น, แน่น, ไม่หวั่นไหว, ไม่เปลี่ยนแปลง, เที่ยง, ยั่งยืน (ระแปลว่าแผ่นดิน, ภูเขา, หลัก, คำปฏิญญา ก็ได้).

ธูป ป. ส. น. ของหอมชนิดหนึ่งทำด้วยผงกระแจะผสมกับไม้ข่าว เป็นเครื่องจุดบูชา คู่กับเทียน.

เธนุ (แบบ) ป. น. แม่โคนม.

เธียร (ป. ส. ธีร) น. นักปราชญ์. ว. ฉลาด, มั่นคง, กล้าหาญ. ดู ธีร ๑ ด้วย.

เธอ ส. ท่าน.

โธรน [โทฺรน] อ. น. พระ ที่ นั่ง พระเจ้าแผ่นดิน ใน ท้องพระโรง.

โธวน [—วะนะ] ป. (ส. เธาวนา) น. การชำระล้าง, การซักฟอก. โธวนกิจ ป. น. ธุระด้วยการชำระล้าง, การซักฟอก.

น

น พยัญชนะตัวที่สี่ในหมวดตัว ท ของพยัญชนะไทย.

นก น. สัตว์สองเท้า มีปีก ตกฟอง; ชื่อเครื่องสัญญาณที่ยิงขึ้นให้ลั่น; ชื่อมันอย่างหนึ่งหัวเล็กๆ ขนตามปีก. นกกระจอก น. ชื่อปลาน้ำเค็มชนิดหนึ่ง หัวเล็กๆ มีก้างขนานเหมือนปลาไข่ใกล้ๆ.

นกุล [นะ—] (แบบ) ป. ส. น. พังพอน (ผู้เป็นศัตรูแห่งหนูและงู); นามโอรสแห่งท้าวปาณฑุกับนางมาทรี และเป็นฝาแฝดกับเจ้าสหเทพ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าแห่งคณะเชญจปาณฑพในเรื่องมหาภารตยุทธ์.

นข [นะขะ] (แบบ) ป. ส. น. เล็บ, เลี่ยมือ, เลี่ยเท้า, เกือยไก่. นขลิขิต น. เขียนอย่างเล็บ เป็นชื่อเครื่องหมายสำหรับคั่นข้อความในระหว่างข้อความอันไว้ตอนหนึ่ง หรือเป็นคำอธิบายของข้อความนั้น รูปดังนี้ ( ).

นค [นะคะ] ส. น. ผู้ไม่เคลื่อนไหว, ภูเขา เลข ๗(เพราะเหตุภูเขาใหญ่มี ๗ เรียกว่า กุลคิรี); พระอาทิตย์.

นคร [นะคอน หรือ นะคะระ] ป. ส. น. เมือง, กรุง. นครบาล น. ชื่อกรมหนึ่ง ว่าการปกครองภายในพระมหานคร. นครบาลจังหวัด น. ผู้ว่าราชการจังหวัดอันเป็นเขตแห่งพระนคร. นครวัด ป. น. ชาวนคร. นครโสภิณี, นครโสเภณี น. หญิงคนชั่ว, หญิงงามเมือง, หญิงแพศยา.

นคราทร [นะคะราทอน] ป. น. เป็นชื่อกรมหนึ่ง มีหน้าที่ทำความสะอาดให้แก่บ้านเมือง.

นครินทร์ [นะคะริน] น. จอมนคร, เจ้าเมือง; เมืองใหญ่.

นครเรศ [นะคะ—] (กลอน) ส. น. เมือง, จังหวัด.

นง น. นาง. นงคราญ น. นางงาม. นงถ่าว น. นางสาว, นางงาม. นงนุช (นง + อนุช) น. นางน้อง. นงพะงา น. นางงาม. นงพาล น. นางรุ่นสาว,

นางสาวเล็ก. นงโพธ น. นางงามเมื่อแรกรุ่น. นงเยาว์ น. นางรุ่นสาว. นงราม น. นางงาม. นงลักษณ์ น. นางผู้มีลักษณะดี, นางผู้มีชัญลักษณ์.

นที [นะ—] (แบบ) ป. ส. น. แม่น้ำ. นทีวงก์, นทีวังก์ ส. น. คุ้งน้ำ.

นนท์ (แบบ) ป. ส. น. ความสนุก, ความยินดี, ความร่าเริง, สุข; ชื่อคนเป็นอันมาก เช่น ชื่อของพระพุทธของบุตรต่างพระมารดาและเป็นพระสาวก. คำนี้เมื่อใช้เป็นสันสกฤตใช้หลักศัพท์อันเรียกเป็นวิสามานยนามไทยมาก เช่น นนทกโคร ชื่อรชนาจารย์, นนทกุมาร ชื่อพระกฤษณะ.

นนทก [—นก] ส. น. ความยินดี, ความร่าเริง, ความบันเทิง, ความชื่นชม; กบ (สัตว์); ชื่อคายพระกฤษณะ. คำนี้เรามาใช้ชื่นเป็น นนทุก เสีย เช่น นนทุก ชื่อบัวในวรรณคดีและนนทุกปัดกวาด เป็นต้น.

นนทรี [—ซี] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งใบเล็ก ๆ ดอกเหลือง; ชื่อยาสำหรับขับชนิดหนึ่ง.

นนทลี [—ทะลี] น. แม่.

นนที ส. น. ผู้มีความยินดี ชื่อพระวิษณุ, ชื่อพระศิวะ, ชื่อเทพดาผู้รับใช้ของพระศิวะ กระทำหน้าที่เป็นมเหตุยาลและหัวหน้าพวกเทพยดาวิวาหพระศิวะ เมื่ออยู่ประทับผู้รูปเป็นภูตถือไม้เท้าสำหรับต้านแห่น, เมื่อพระศิวะไปไหนก็ตามลงเป็นพญาภาช คือไคเลาะผู้เป็นเทพดาหนะ; เราใช้เรียกว่า พระนนทิการ ใช้เป็นเครื่องหมาย ตรา นายกระทรวงวัง. นนทิเษณ, นนทิเสน ส. น. ชื่อเทพดาผู้รับใช้องค์หนึ่งแห่งพระชินกุมาร.

นบ (กลอน) ก. ไหว้, นอบน้อม.

นปุงสก [นะปุงสะกะ] ป. ส. น. ชื่อเพศในโลกยากรณ์ ไม่ใช่ชายและไม่ใช่หญิง, กระเทย. นปุงสกลิงค์,—ลิงค์ ป. น. เพศนปุงสก. ใช้อย่างเดียวกับ นปุงสก.

นพ ๑ [นบ หรือ นะพะ] เป็นคำแผลงมาจาก นว ๑ และใช้ประกอบหน้าศัพท์ได้อย่างเดียวกับ นว ๑; ดู นว ๑.

นพ ๒ [นบ หรือ นะพะ] ป. ส. เก่า, เป็นคำแผลงมาจาก นว๒ และใช้ประกอบหน้าศัพท์ได้อย่าง นว๒; ดู นว๒ ประกอบด้วย. นพเก้า น. ชื่อแหวนหัวยอดสูง ฝังพลอยเก้าประการ. นพคุณ ป. น. ของเนื้อเทวชั้นสูงสุด; โบราณใช้เป็นของตามราคาเนื้อเก้า คือ หนัก ๑ บาทต่อ ๙ บาท ซึ่งนับว่าสูงสุดในครั้งนั้น. นพเคราะห์ น. ดาวพระเคราะห์ทั้งเก้า ดูใน นว ๒. นพปฎล ป. ว. มีเทพดาเก้าชั้น. นพพล, นพพงว, นพพัน น. ชื่อวิหคทำเลของไทย. นพรัตน์ ป. น. แก้วเก้าอย่าง คือ เพชร, ทับทิม, มรกต, บุษราคัม, โกเมน, นิล, มุกดา, เพทาย, ไพฑูรย์; ชื่อเครื่องราชอิสริยาภรณ์.

นพนิต [นะพะนิต] น. เนยข้นชนิดหนึ่ง.

นภ [นะพะ หรือ นบ] ป. (ส. นภ, นภสฺ) น. ฟ้า, หาว, อากาศ. นภดล (ส. นภสฺตล) น. ฟ้า. นภศูล (ส. นภ + ศูล) น. ไม้สามง่ามในฟ้า คือ ยอดปราสาทหรือมณฑปหรือเจดีย์ทรงแหลมตรงขึ้นไปในอากาศ; เกาะยอด คือ ยอดกลางหนา มียอดสลอดมาสองข้าง ข้นละสี่ยอด. นภาลัย ป. น. ฟากฟ้า, ท้องฟ้า, กลางหาว.

นภา น. ฟ้า.

นม น. ส่วนของร่างกายทั้งหญิงและชายที่หน้าอก แต่ของสัตว์บางชนิดพ้นหน้าอกลง; ชื่อไม้ต้นเป็นยุบผลกลายนม เช่น นมสาวหลาน นมหนู นมงะเข้ ฯลฯ. นมกระแชง น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยาได้. นมตำเลีย น. ชื่อต้นไม้อย่างหนึ่ง จำพวกเนื้อไม้เลียนมหลายชนิด ใบกลมบ้างยาวบ้าง ดอกเป็นช่อ ๆ. นมนาง น ชื่อรูปเครื่องหมายวิสระขนยกงนะ. นมผา น. ยุ่มนมกเกดดวนหยดชมลงมาจากเพดาน ถ้า หรือใต้เพิง มีรูปคล้ายนม; ชื่อยาร่วมตำลายดีมสอหลง. นมพิจตร น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ต้นมีเถา ผลมีรสฝาด. นมแมว น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง มีดอกและลูกคล้ายลำกรน แต่หอมมีดกัน. นมวัว น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง มีผลสุกสีเหลืองรสเปรี้ยว. นมสวรรค์ น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ดอกเป็นช่อคล้ายดอกเข็ม มีกลิ่นหอมใช้ทำยาได้. นมหนู น. เต่าสวมแก้มีขึ้น, เดือยกระทุ้งยื่นดีดสหรือลูกยื่น, เต่าสังน้ำมันในตะเกียงดี.

นมนาน ว. เนิ่นช้า, เก่าก่อน.

นมะ [นะมะ] ป. (ส. นมสฺ) น. การน้อม, การไหม้, การถ่อม, การเคารพ, การไหว้, การนอบ อาการะ; สายฝ้า. นมักการ, นมัสการ (ป. นมกฺการ; ส. นมสฺการ) การกระทำความนอบน้อม, การไหว้.

นมัสการ [นะมัสสะการ] ดูใน นมะ.

นยะ [นะยะ] ป. ส. น. กระบำ (ของกองทัพ), การประพฤติ, อาการ, มรรยาท, ความสุภาพ, ระเบียบ; อุบาย, เล่ห์เหลี่ยม; ความคิดคำนา, ชื่อสำคัญ, ชื่อเต้า, เค้าความ, เค้าเงื่อน; การแนะนำ, วิธี, ความสมควร.

นยนะ, นยนา [นะยะนะ, นะยะนา] ป. น. การนำ, การชี้, การชักจูง, การแนะ, การฉลาดเอา, การกำหนด; ลูกตา, อินทรีย์อันนำไป คือ ตา. นยนบถ ส. น. คลองตา.

นยนาวุธ (หรือ นยนายุธ) ส. น. ผู้มีตาเป็นอาวุธ คือ พระยม.

นโยบาย น. วิธีดำเนินการ.

นร [นะระ หรือ นอระ] ป. ส. น. คน, ชาย, บุรุษ, ผัว, (เพศหญิงใช้ว่า นรี, หรือ นารี). นรเศรษฐ์ ส. น. คนประเสริฐ. นรสิงห์ ส. น. คนป่าเป็นสิงห์, นักรบผู้มหาโยธิน; นามพระพุทธเจ้า; นามพระวิษณุในอวตารปางที่ ๔ (เป็นกายเป็นครึ่งสิงห์ครึ่งคน). นราธิป, นรินทร์, นริศร, นริศวร, นเรนทร์, นเรนทรสูร, นเรศ, นเรศวร, นเรสูร, นโรดม (ส. นโรตฺตม) น. พระราชา.

นรก [นะ—] ป. ส. น. โลกเป็นที่จำของ ลงโทษคนผู้ทำบาป.

นรกานต์ [นะระ—] น. นรก.

นรการ [นอระกาน หรือ นะระกาน] น. ช้างสีกอ, ช้างตัวผู้มีงาสั้น.

นรา— [นะ—] คือ นร สมาสกับคำอื่น ดูใน นร.

นริ— [นะ—] คือ นร สมาสกับคำอื่น ดูใน นร.

นรี [นะ—] ส. น. นาง, คนผู้หญิง.

นเร— [นะ—] คือ นร สมาสกับคำอื่น ดูใน นร.

นโร— [นะ—] คือ นร สมาสกับคำอื่น ดูใน นร.

นฤ ๑ [นฺรุ] ส. น. คน, ผู้กล้า, วีระบุรุษ. นฤเทพ ส. น. พระราชา. นฤบดี ส. น. พระราชา. นฤบาล ส. น. ผู้ครองคน, พระราชา.

นฤ ๒ [นฺรุ] คำนี้เขียนแผลงมาจาก 'นี' ในสันสกฤตและบาลี ซึ่งแปลว่า เข้า, ลง, และจาก 'นิส' ในสันสกฤต (บาลี ก็คงเป็น นิ) แปลว่า ไม่มี, ออก, รวมความว่า เติม ระเบ็น นิ หรือ นิสฺ ก็ดี และรักนแปลว่า กระไรก็ตาม ไทยเราคงเขียนแผลงเป็น นฤ ได้ทั้งสิ้น เพราะละนั้นในคำอันมี นฤ นำหน้าก่อไปนั้น เมื่อยกให้ไปคู่คำใด พึงเข้าใจว่า คำนั้นเป็นคำในภาษาเดิม คือ สันสกฤตและบาลี.

นฤคหิต [นฺรุคะหิต] ดู นิคหิต.

นฤโทษ [นฺรุโทด] ดู นิรโทษ.

นฤตย์ [นฺรุด] ส. น. การระบำ, พ้อน, รำ, เต้นรำ.

นฤนาท [นฺรุนาท] ดู นินาท.

นฤมิต [นฺรุมิด] ดู นิรมิต.

นฤพาน [นฺรุ—] ดู นิพพาน.

นฤมาณ [นฺรุ—] ดู นิรมาณ.

นฤมาน [นฺรุ—] ดู นิรมาน.

นลาฏ [นะ—] ป. (ส. นลาฏ) น. หน้าผาก.

นลิน [นะ—] ป. ส. น. ดอกบัว.

นลินี [นะ—] ส. น. หมู่ดอกบัว, สระบัว.

นว ๑ [นะวะ] ป. ส. ว. ใหม่, สด, หนุ่ม, เฉพาะหน้า (ตรงข้ามกับยุ่งราญ). นวกรรม, นวการ, นวกิจ น. 'การใหม่' คือ การก่อสร้าง. นวกรรมิก [นะวะกำมิก] ส. น. ผู้ดูแลการก่อสร้าง. นวภาพ ส. น. การบังเกิดใหม่, ความกลับมาอีก.

นว ๒ [นะวะ] ป. (ส. นวน) ว. เก้า, จำนวนเก้า. นวครหะ [นะวะคฺระ—] นวเคราะห์ (หรือนพเคราะห์) ส. น. ดาวเคราะห์ทั้งเก้า ได้แก่ ดวงอาทิตย์, ดวงเดือน, ดาวอังคาร, ดาวพุธ, ดาวพฤหัสบดี, ดาวศุกร์, ดาวเสาร์, ราหู, เกตุ. นวคุณ (หรือ นพคุณ) ป. น. ทองเนื้อเก้า, เนื้อชั้นราคาทองคำในสมัยโบราณ ซึ่งกำหนดกันว่า มีน้ำหนัก ๑ บาท เป็นราคา ๙ บาท เทียบเคียงได้กับทองคำเนื้อ ๒๔ กะรัต. นวทวาร ส. น. ช่องทั้งเก้าแห่งร่างกาย คือ ตา ๒ หู ๒ รูจมูก ๒ ปาก ๑ ทวารเบา ๑ ทวารหนัก ๑; ร่างกาย. นวรัตน์ (หรือ เนาวรัตน์ หรือ นพรัตน์) ส. น. แก้วเก้าประการ คือ เพชร, ทับทิม, มรกต, บุษราคัม, โกเมน, นิล, มุกดา, เพทาย, ไพฑูรย์. เข้าใจกันว่า รัตน์ทั้งนั้น มีจำนวนเกี่ยวเนื่องมาจากดาวนพเคราะห์.

นวก ๑ [นะวะกะ เมื่ออยู่โดดหรือท้ายคำ อ่าน นะวก เช่น สังฆนวก. ป. น. ผู้ใหม่ในสงฆ์, เมื่ออยู่หน้าคำอื่น อ่าน นะวะกะ เช่น นวกภูมิ] ป. ส. น. ผู้ใหม่, ผู้อ่อน. นวโกวาท ป. น. โอวาทเพื่อผู้ใหม่.

นวก ๒ [นะวะกะ] ป. ส. น. หมวดเก้า, หมายความว่า วัตถุอันมีจำนวนเก้าทุกอย่าง เช่น รัตนะเก้า, คำสอนพระศาสดาเก้า, พุทธคุณเก้า. ฯลฯ เอามารวมไว้ในหมวดหนึ่ง หมวดนั้นเรียกว่า นวก.

นวโกวาท [นะวะ—] ดูใน นวก ๑.

นวด ก. ยีบเส้นเอ็นเพื่อให้หายเมื่อย, ขยำ, ย่ำรวงข้าวให้เมล็ดร่วง เรียกนวดข้าว. นวดฟั้น ก. ยีบคั้นให้หายเมื่อย.

นวม น. สิ่งที่เย็บยัดรุยของอ่อนๆ ไว้ข้างใน เพื่อให้นุ่มให้

อุ่นหรือรักษาความร้อนไว้.

น่วม ว. อ่อนนุ่ม.

นวยนาด ก. เยื้องกราย, กรีดกราย.

นวล น. ชื่อสีขาวปนเหลืองเล็กน้อย. ว. ผิวผ่องเย็นใย, ผุดผ่อง, งาม. **นวลจันทร์** น. นวลดังแสงจันทร์; ชื่อปลาชนิดหนึ่ง ตัวเล็ก ๆ สีเย็นนวลงาม. **นวลนาง** น. นางงาม. **นวลละออ** ว. ผุดผ่องดี, งามดี. **นวลละออง** ว. ผุดผ่องเย็นใย. **นวลระหง** ว. รูปทรงงาม. **นวลหง** [นวนละหง] ว. สีเย็นนวลงาม. **นวลน้อย** น. ชื่อหญ้าชนิดหนึ่ง สำหรับย่อยลูกในสนาม.

นวาระ [นะวาระ] ช. น. ทุกคราย.

นวิภาพ [นะวิภาพ] ดู ใน นว ๑.

นหารุ [นะ—] ป. (ส. สฺนายุ) น. เส้น, เอ็น.

นหุต [นะหุด] ป. น. ชื่อสังขยา=๑๐,๐๐๐,๐๐๐ หรือ ๗ ศูนย์ตามหลัง ๒๙ ตัว; ส่วนในภาษาไทยเราใช้ในความว่า หมื่น เช่น สหนาคนหุต แปลว่า หมื่นแห่งช้างร้อยตัว คือ ล้านช้าง, แต่สังขยาจำนวนหมื่นในภาษาบาลี ใช้คำว่า นยุต หรือ นยุต (สันสกฤต เป็น อยุต).

นพ [นะละ] ป. (ส. นฑ) น. ไม้อ้อ, ไม้รวก. **นพการ** ป. น. ช่างจักสาน.

นพาคิริ [นะ—] (ส. นฑาคิริ) น. ชื่อช้างที่เรียกว่า มาฬาคิริ อันเป็นช้างของพระเจ้าชาตศัตรู.

นอ น. อวัยวะห้องอกชนิดหนึ่งของมนุษย์และสัตว์ ที่ช่วยในการหายใจ.

นอก บ. ตรงกันข้ามกับใน. **นอกคอก** ว. ประพฤติไม่ตรงตามแบบอย่างที่เขาประพฤติกัน. **นอกใจ** ว. ประพฤติไม่ซื่อตรงต่อกัน, เอาใจออกห่าง. **นอกชาน** น. พื้นเรือนที่อยู่ภายนอก พื้นระเบียงออกมา. **นอกทาง** ว. ออกจากทาง, ประพฤติผิดทาง. **นอกรีต** ว. ประพฤติผิดจารีตขนบธรรมเนียม.

นอง ก. เจิ่ง, เหลิง, ล้นไป. **นองเนือง** ว. มีมาย่อย ๆ, มากมาย.

น่อง น. เนื้อตอนที่อยู่ตรงข้ามกับหน้าแข้ง; ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ยางมีพิษ เรียกว่า ต้นน่อง. **น่องแน่ง** น. ชื่อว่านมีพิษชนิดหนึ่ง. ว. นุ่งนิ่ง, เกี้ยวกันนิ่ง.

น้อง น. ผู้ร่วมบิดามารดาเกี่ยวกัน หรือมายุอ่อนกว่า, ลูกของอาหรือน้า. **น้องเพลา** [—เพน] น. เวลาก่อนเพลราวเก้าหรือสี่ยนาฬิกา.

นอต น. หน่วยแสดงกำลังเร่งแห่งเรือเดินทะเล เท่ากับ ๑๘๕๓.๒ เมตร ต่อชั่วโมง.

นอน ก. เอนตัวลงกับพื้น, ทอดตัวลง, ตกลงเกราะอยู่กับภาชนะ เช่น ตะกอน. **นอนใจ** ก. วางใจ, ไม่ระวังตัว. **นอนวัน** ก. หมุนเทียงตรง (ใช้เรียกลูกช่างที่หมุนเรียบ).

นอบ ก. น้อม, ยอม, หมอบย่อลง. **นอบนบ** ก. น้อมกายลงไหว้. **นอบน้อม** ก. เคารพ, กราบไหว้.

น้อม ก. โอนลง, นำ, โน้ม. **น้อมนำ** ก. นำไป, พาไป.

น้อย ว. ไม่มาก, เล็ก, ย่อย. **น้อยแง่** ก. น้อยหน้า, น้อยกล. **น้อยใจ, น้อยเนื้อต่ำใจ** ก. เสียใจที่ไม่สมหวัง. **น้อยหน้า** ก. ไม่เทียมหน้า. **น้อยหรือ** อ. เป็นคำออกเสียงแสดงความโกรธคล้าย ชิ ๆ! ชะ ๆ!.

น้อยหน่า [—หน่า] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ผลรูประเบียบุ่ม ๆ.

น้อยโหน่ง [—โหน่ง] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง รูปผลเหมือนในเมล็ดเหมือนน้อยหน่า แต่ผิวเกลี้ยง.

นะ ก. เป็นคำช่วยกริยาอยกความยังคัย เช่น อยู่นะ, ไปนะ ฯลฯ.

นะแน่ง (กลอน) ว. น่านอนกู.

นัก ๑ ช. น. นาย, ท่าน, ผู้ชำนาญ, ผู้ฉนัด, คน, ผู้ (สำหรับนำหน้าคำอื่น). **นักการ** น. คนสำหรับเดินหมาย, ตำแหน่งพนักงานชั้นต่ำกว่าเสมียน. **นักการเมือง** น. คนชำนาญการเมืองหรือการปกครอง. **นักกีฬา** น. ผู้ชอบเล่นการกีฬา. **นักเทศน์** น. ผู้ชำนาญในการเทศน์. **นักโทษ** น. ผู้ทำความผิดทางอาชญาจนต้องขังหรือจำ. **นักธรรม** น. ผู้รู้ธรรม. **นักบวช** น. ผู้ถือบวช. **นักบิน** น. ผู้ชำนาญในการบิน, ผู้ใช้เครื่องบิน. **นักบุญ** น. ผู้ยินดีในการบุญ, เสนดชองคริสต์ศาสนิก. **นักประพันธ์** น. ผู้ชอบในการแต่งหนังสือ. **นักปราชญ์** น. ผู้รู้, ผู้มีปัญญา. **นักพรต** น. ผู้ประพฤติพรต, ผู้บวช. **นักพูด** น. ผู้ฉนัดในการพูดจำ. **นักรบ** น. ผู้ชำนาญในการรบ, ทหาร. **นักเรียน** น. ผู้ศึกษาเล่าเรียน. **นักร้อง** น. ผู้ชอบร้องจำทำเพลง. **นักเลง** น. คนเล่นการพนัน, คนเก่ง; คนมีนำใจกว้างขวาง, ผู้ฝึกใฝ่ในสิ่งนั้น ๆ เช่น นักเลงสุรา, นักเลงหญิง ฯลฯ. **นักสนม** น. หญิงคนใช้ในพระราชวัง. **นักสวด** น. ผู้ชำนาญในการสวด. **นักสิทธ์** น. ผู้สำเร็จ, ฤๅษี. **นักสืบ** น. ผู้ชำนาญในการสืบสวน.

นัก ๒ ว. มาก, ยิ่ง, จัด เช่น แก่นัก, ร้อนนัก ฯลฯ. **นักหนา** ว. มากยิ่ง, ยิ่งนัก, หนักหนา ก็ใช้.

นักขัต น. ดาว, ดาวฤกษ์. ดู นักษัตร. นักขัตฤกษ์ น. งานมหรสพตามฤดูกาล.

นักร [นักกะระ] (แบบ) ส. (ป. นกฺร) น. ระเบียบ; ปลาฉลาม.

นักษัตร [นักสัก] ส. (ป. นกฺขตฺต) น. ดาว, ดาวฤกษ์ (มี ๒๗ ดวง, แต่ภายหลังว่า ๒๘ ดวง). นักษัตรโยค ส. น. การประจวบแห่ง (พระจันทร์กับ) ดาว. นักษัตรวิทยา ส. น. วิชาดาว, โหราศาสตร์.

นัข ดู นข.

นัค ดู นค.

นัคคะ (แบบ) ป. (ส. นคฺน) ว. เปลือยกาย.

นัคนะ ดู นัคคะ.

นั่ง ก. ทรงตัวให้ติดกับพื้นหรือที่รอง เช่น เก้าอี้. นั่งขัง ก. เป็นสำนวนผู้เล่นควาย คือ เดินเบียดเข้าไปในทางที่เรียกว่า ขัง หมายความว่า ให้ควายหรือสัตว์อื่นหยุด. นั่งปรก ก. นั่งทำใจกำหนดพระสงฆ์ด้วยกันอีก ๔ รูป ซึ่งสวดในพิธีต่าง ๆ เช่น สวดท้องภาณ เป็นต้น เพื่อให้เต็มคณะสงฆ์. นั่งโบ้ง ก. นั่งตลอดยังสัตว์ที่มาถึงคนโบ้ง. นั่งเมือง ก. ครองเมือง. นั่งร้าน น. ร้านที่ทำขึ้นสำหรับการก่อสร้างพระเจดีย์ หรือตึก เป็นต้น. นั่งห้าง ก. นั่งยืนร้านที่ลูกขึ้นยืนต้นไม้คอยยิงสัตว์.

นั่งคัล (แบบ) ป. (ส. ลางฺคล) น. ไถ.

นัจ (แบบ) ป. (ส. นาฏย) น. การฟ้อนรำ.

นัฏ, นัฏก [—นัดตะกะ] (แบบ) ป. ส. น. ผู้ฟ้อนรำ.

นัด น. หน, ครั้ง, คราว. ก. กำหนดกันไว้, ยอกกันไว้. นัดแนะ ก. นัดและชี้แจงกันให้ทราบ. นัดหมาย ก. กำหนดและกะกันไว้.

นัดดา (ป. นตฺตา; ส. นปฺตฺฤ) น. หลาน (คือลูกของลูก).

นัดดี (ป. นตฺถุ; ส. นสฺตฺฤ) น. จมูก. ไทยเราใช้เป็นกิริยาด้วย หมายความว่า เข้าหรือสูด ให้วัตถุอย่างใดอย่างหนึ่ง (เช่นยา) เข้าในจมูก; เรียกยาที่ยกเป็นผงละเอียดสำหรับเข้าหรือสูดเข้าในจมูกว่า ยานัดดี.

นั้น ส. ใช้แทนนามที่อยู่ไกลกว่า นี้, เป็นคำแทนสำหรับแสดงถึงบุคคล หรือสิ่ง หรือเรื่องที่อ้างถึง เช่นว่า นั้นชี้, นั่นแหละ.

นั้น ว. ประกอบข้อของที่อ้างถึง ซึ่งอยู่ไกลกว่า นี้ เช่น คนนั้น, สิ่งนั้น; เป็นคำสำหรับลงท้ายข้อความที่อ้างมา.

นั้นแล น. คำลงท้ายยกว่าจบเรื่อง.

นันท ดู นนท์. นันทบัณฑิต น. ชื่อโรคเด็กอย่างหนึ่ง. นันทวัน, นันทอุทยาน น. ชื่อสวนพระอินทร์.

นับ ก. ตรวจให้ทราบจำนวน, กะ, กำหนด, จัด เช่น นับว่า=จัดว่า. นับถือ ก. เชื่อหน้า, ยกย่อง, เคารพกราบ. นับหน้า ก. เชื่อหน้า.

นัย ดู นย.

นัยน์ ดู นยน. นัยน์ตา น. เป็นคำซ้ำ เอาความว่า ดวงตา.

นัว ว. ยุ่ง, นุง. นัวเนีย น. ขันเยียน, พันพัว.

นา น. พื้นดินสำหรับปลูกข้าว, ชื่อผู้ตัวเล็กคล้ายปูแสม เล็กกว่าปูทะเล. ก. เป็นคำช่วยกริยายอกความยังคั่ย เหมือนนะ หรือหนา เช่นคำว่า มาเถิดนา, ไปเถิดนา เป็นต้น.

น่า ว. เป็นคำช่วยกริยาให้มีน้ำหนักเด่นขึ้น แปลว่า ควร, ชวนให้ เช่น น่ากิน=ชวนให้กิน, น่ารัก=ชวนให้รัก เป็นต้น.

น้า ว. น้องของแม่.

นาก น. สัตว์สี่เท้าชนิดหนึ่ง เที่ยวหาปลากินในน้ำ, โลหะประสมชนิดหนึ่ง เอาทองแดงกับทองคำประสมกัน ใช้ทำรูปพรรณต่าง ๆ.

นาค [—หรือนาคะ] ป. ส. น. งู, งูหงอน; ช้าง; ไม้กากะทิง, ผู้ประเสริฐ, ผู้ไม่ทำชั่ว, เรียกคนผู้เกรียมตัวระบวชว่า นาค. เพศหญิงว่านาคินหรือนาคี. นาคบาศ น. ช่องที่เป็นงู เป็นชื่อศรอินทรชิตที่แผลงไปเป็นงู. นาคปรก น. ชื่อพระพุทธรูปปางหนึ่ง มีรูปนาคแผ่พังพานอยู่ข้างขนด. นาคราช น. พญางู; ชื่อต้นไม้เปลือกเป็นเกล็ดคล้ายเกล็ดงูชื่อกำ. นาคินทร์, นาเคนทร์ น. พญาช้าง, พญางู.

นาคร [—คอน] ป. ส. น. ชาวกรุง.

นาคินทร์, นาเคนทร์ ดูใน นาค.

นาคินี, นาคี ป. ส. น. นาควัเมีย.

นาง น. ผู้หญิง, เป็นคำนำหน้าชื่อผู้หญิง ตรงกับคำนำหน้าผู้ชายว่า นาย, เป็นคำสรรพนามใช้แทนคำว่า อี ในที่บางแห่ง เช่น อรม ใช้นางอรม, อเห็น ใช้นางเห็น, อแอ่น ใช้นางแอ่น เป็นต้น. ชื่อกุ้ง ดูใน กุ้ง. นางกราย น. ท่ารำท่าหนึ่งแห่งหมอช้าง ว่าเมื่อนำช้างย่างงาเสร็จครั้งแรกแล้ว. นางกวัก น. ชื่อว่านชนิดหนึ่ง; ปลายระงมของวงช้าง; ชื่อเครื่องรางแกะเป็นรูปผู้หญิงกวักมือ เสกปลุกด้วยมนตร์คาถา เชื่อกันว่าของในทางค้าขาย. นางจรัล [นางจะรัน] น. เสาระเบียง. นางชี น. หญิงที่นุ่งขาวถือศีล ๘. นางท้าว

น. หญิงซึ่งรับรองคาคับคั่งและมีหน้าที่รักษาราชการฝ่ายในพระยรมมหาราชวัง. นางนวล น. ชื่อนกชนิดหนึ่ง กินปลาอยู่ตามชายทะเล. นางนาค น. ชื่อตำนองเพลงอย่างหนึ่ง. นางนุน น. ชื่อไม้เถาชนิดหนึ่ง ใช้ผลและดอกเป็นอาหาร. นางใน น. หญิงชาววัง. นางพ้า น. เทพธิดาซึ่งอยู่ในสวรรค์. นางไม้ น. เจ้าผีผู้หญิงที่สิงอยู่ตามต้นไม้. นางแย้ม น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใบคล้ายใบพิมเสน ดอกขาวเย็นชื่อดิก ๆ กัน. นางรม น. ชื่อหอยชนิดหนึ่ง. นางระบำ น. หญิงนักฟ้อน. นางรำ น. ชื่อต้นไม้ ใบคล้ายใบชิงเหล็ก แต่หลักชนลงไก่เสมอ. นางเรียง น. เสาระเนียดที่ยักเรียงเป็นแถว. นางล้อม น. ชื่อว่านชนิดหนึ่ง. นางสาว น. เป็นคำนำหน้าชื่อผู้หญิงที่ยังไม่มีสามี. นางหงส์ น. ชื่อเพลงพิณพาทย์มอญอย่างหนึ่ง. นางแอ่น น. ชื่อนกชนิดหนึ่ง. นางอ้อม น. คว่าวเสาเพนียก.

นาฏ ป. ส. น. ผู้ฟ้อนรำ. ภาษาไทยใช้เป็นเพศหญิง มักนิยมเรียกหญิงทั่วไปว่าโขน.

นาฏก [—ตะกะ] (แบบ) ป. ส. น. ผู้ฟ้อนรำ.

นาฏย [—ตะยะ] (แบบ) ป. ส. น. การเต้นรำ, การฟ้อนรำ, การแสดงละคร. นาฏยศาลา น. ห้องเต้นรำ, โรงละคร. นาฏยศาสตร์ น. วิชาเต้นรำ, วิชาเล่นละคร.

นาด ก. เยื่อง, กราย, ทอดแขนให้อ่อนงาม.

นาถ [นาถะ หรือ นาด] (แบบ) ป. ส. น. ที่พึ่ง, ผู้เป็นที่พึ่ง, ผู้เป็นเจ้าเป็นใหญ่.

นาท ป. ส. น. ความนับถือ, เสียงยินดี, เสียงร้อง, เสียงกระโกน.

นาที ส. น. ชื่อมาตราเวลาเท่ากับเศษ ๑ ส่วน ๖๐ ของชั่วโมง.

นาน ว. ช้า, เนิ่น, ยั่งยืน.

น่าน น. ย่าน. น่านน้ำ น. เขตน้ำ, ลำน้ำ.

นานัปการ [—นับปะกาน] ดู ใน นานา.

นานา ป. ส. ว. ต่าง ๆ. นานัปการ ป. นานาประการ ส. ว. มีหลายอย่าง. นานาเนก ป. ว. ต่างกันมาก, มากมาย. ใช้ตัดคำว่า นานเก ก็มี. นานาประเทศ น. ประเทศต่าง ๆ. นานาพรรณ น. สีต่าง ๆ.

นานเนก ดู นานาเนก ใน นานา

นาบ ก. ทาบลง, กดลง. นาบพลู ก. คือเอาใบพลูวางลงบนกระทะร้อน แล้วเอาห่อหรายกดลงเพื่อให้แห้ง และเรียกพลูชนิดนั้นว่า พลูนาบ.

นาภิ, นาภี ป. ส. น. ท้อง, สะดือ; กึ่งกลาง, กึ่งแกว่น, กึ่งมณฑล; ศูนย์กลาง; ชะมด เช่น มฤคนาภิ = ตัวชะมด.

นาม [นามหรือนามะ] (แบบ) ป. (ส. นามน) น. ชื่อ; ชื่อคำชนิดหนึ่งในไวยากรณ์ สำหรับเรียก คน สัตว์ และชื่อสิ่งของต่าง ๆ, สิ่งที่ไม่มีรูป เช่น จิตใจ คู่กับรูป; ชื่อเครื่องหักสัตว์ชนิดหนึ่ง คล้ายโพงพาง มีใช้ทางจังหวัดอุบลราชธานี. นามกร (แบบ) น. ชื่อ, นาม. นามกรณ์ ส. น. พิธีตั้งชื่อเด็กต่อจากเวลาเกิด. นามกรรม ส. น. การตั้งชื่อ. นามโคตร ส. น. นามตัวและนามสกุล. นามโจร ป. น. ผู้ขโมยชื่อของเขา, ผู้ปลอมลายเซ็น. นามธรรม ส. น. สิ่งที่ไม่มีรูป คือ รู้ไม่ได้ทางตา, หู, จมูก, ลิ้น, กาย, แต่รู้ได้ทางใจ. นามยา ส. น. ผีตองซึ่ง. นามยาตู ส. น. คำขับญัตติในไวยากรณ์ ได้แก่นามที่ทำเป็นกริยา. นามไยย (ส. นามเธยฺย) น. ชื่อตง (เช่น นามยุธรกาลักกี). นามบัตร น. แผ่นกระดาษทำจากชื่อ. นามมุรทา ส. น. แหวนตราทำจากชื่อ, แหวนทำจากชื่อเป็นตรา. นามาภิไธย (แบบ) น. ชื่อ, ชื่อตง.

นาย น. เป็นคำนำหน้าชื่อผู้ชาย, เจ้าของ, เป็นหัวหน้า, ผู้บังคับบัญชา, เป็นคำนำหน้าตำแหน่ง ยศ บรรดาศักดิ์ข้าราชการ เช่น นายพล, นายพัน นายร้อย นายตรี นายนาย นายท้าย น. คนถือท้ายเรือ. นายประกัน น. ผู้รับประกัน. นายหน้า น. ผู้จัดการ. นายอากร น. ผู้รับผูกขาดภาษีอากร.

น่าย ก. ยุ่ย, เปื่อย.

นายก [—ยก] ป. ส. น. ผู้เป็นใหญ่ของพวก, ผู้นำ, ผู้เป็นหัวหน้า, ผู้ชักนำ, พระราชา, พระนามของพระพุทธเจ้า. นายกรัฐมนตรี น. ตำแหน่งผู้นำคณะรัฐมนตรี.

นายกาธิป [—ยะกาทิบ] ส. น. ผู้เป็นใหญ่ของพวกผู้นำ, พระราชา.

นายิกา ป. ส. น. หญิงผู้เป็นหัวหน้า, หญิงผู้ชักนำ.

นารท [—ระทะ หรือ—รด] ป. ส. น. พระนามพระพุทธเจ้าองค์หนึ่ง, ชื่อฤๅษี, ชื่อพรหม บางทีใช้เลือนมาเป็น นารอท.

นารอท [—รอด] ดู นารท.

นารา (แบบ) ป. น. รัศมี.

นารายณ์ ส. (ป. นารายน) น. นามพระเจ้าของพราหมณ์องค์หนึ่ง. นารายณ์ทัศ น. โทษประกอบใช้ว่าไม่เกาหลัง. (ราชาศัพท์)

นารี (แบบ) ป. ส. น. นาง, คนผู้หญิง. นารีรัตน์ ส. น. นางแก้ว.

นาล (แบบ) (ป. นาฬิ, นาลิ; ส. นาฑี) น. หลอด, กลวง, ก้าน, ลำ, ช่อง; ทะนาน, เป็นชื่อมาตราตวง.

นาลิวัน น. พราหมณ์พวกหนึ่งผู้ไล่ชิงช้า แถรำเชนงในพระราชพิธีตรียัมปวาย.

นาว ก. เหนียว, โน้ม.

นาวา (แบบ) ป. [ส. เนา] น. เรือ.

นาวิก [—หฺริย นาวิกะ] ป. ส. น. คนเรือ, คนเดินเรือ, นายท้าย, คนนำร่อง, กะลาสี. นาวิกนายก, นาวิกบดี ส. น. นายเรือ. นาวิกโยธิน น. ทหารเรือที่ประจำการพลรบฝ่ายบก. นาวิกวิทยา,—ศาสตร์ ส. น. วิชาเดินเรือ.

นาว์ น. เรือ; กองทัพเรือ.

นาเวศ (กลอน) น. เรือ.

นาศ ส. [ป. นาส] น. ความเสื่อม, การทำลาย, ความขัดข้อง, ความฉิบหาย.

นาสา, นาสิกา (แต่เรามักเขียนเป็นนาสิก) (แบบ) ป. ส. น. จมูก.

นาสิก ดู นาสา.

นาหาคิริ ดู นฬาคิริ.

นาฬิกา ป. น. เครื่องนับเวลา, ชื่อมาตรานับเวลา ๖๐ นาที เป็น ๑ ชั่วโมง.

นาฬิเก ป. น. มะพร้าว.

นาฬี (แบบ) น. นาลิ, หลอด, ก้าน, ลำ, ช่อง, ทะนาน; เป็นชื่อมาตราตวง.

นำ ก. ออกหน้า, พา; แนะ. นำพา ก. เอาใส่, เออเพ็ด, ช่วยธุระ. นำร่อง ก. นำเรือไปตามร่องน้ำ.

น้ำ น. ของเหลวที่ใช้อาบกิน และชักฟอก คือ น้ำฝน, น้ำท่า เป็นต้น และเป็นธาตุหนึ่งในธาตุ ๔ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ; ชื่อกลวยชนิดหนึ่ง; แรงของเพชรพลอย. น้ำกรด น. น้ำปนด้วยธาตุประสมมีหลายอย่าง สำหรับกัดโลหะ เป็นต้น. น้ำกาม น. น้ำอสุจิ. น้ำเกิด น. น้ำขนมาก. น้ำข้าว น. น้ำที่ใช้หุงข้าวสวยเมื่อเวลาเคี่ยกเป็นฟอง แล้วรินออกจากหม้อ เรียกว่าน้ำข้าว. น้ำแข็ง น. น้ำที่แข็งเป็นก้อน. น้ำคำ น. น้ำที่ขังอยู่ตามใต้ฉนวครัว. น้ำคร่ำ น. น้ำที่หล่อตัวเด็กอยู่ในครรภ์. น้ำค้าง น. น้ำที่เป็นละอองตกลงมาจากอากาศ. น้ำคาวปลา น. น้ำที่ค้างอยู่ในมดลูกเมื่อคลอดบุตรแล้ว. น้ำคำ น. ถ้อยคำ, สำนวน. น้ำเคย น. น้ำที่ไหลจากเยื่อเคย (กะปิ) มีรสเค็มใช้ปรุงอาหาร. น้ำเงิน น. สีขาย, สีคราม. น้ำจัณฑ์ น. น้ำเหล้า (ใช้เรียกสำหรับเจ้านาย). น้ำจืม น. น้ำที่ปรุงไว้สำหรับเอาของจิ้ม ๆ คำอธิบายในจิ้ม. น้ำใจ น. จิตใจ, ใจ. น้ำชา น. น้ำรินกับของชาใช้รับประทาน. น้ำชุบ น. น้ำที่แช่ด้วยยาคุ้นหรือยาต้มสำหรับชุบของต่าง ๆ มีต้องเหลืองเป็นต้น ให้เป็นสีเงินหรือสีทอง; น้ำที่เอาหลักเผาไฟให้แดงแล้วชุบลงเพื่อให้เหล็กกล้า. น้ำชาวข้าว น. น้ำที่ใช้ชำระข้าวสาร เมื่อเวลาจะหุงข้าว และมักจะใช้ทำเป็นกระสายยา ประสมกับยาเขย่วหรือเครื่องยาอย่างอื่นโขลกสำหรับโกรกศีรษะ เพื่อให้เย็น. น้ำดอกไม้ น. ของชมพูนุชนิดหนึ่ง; ชื่อปลาชนิดหนึ่ง. น้ำตก น. น้ำที่ตกลงจากลำธารสูงสู่ลำธารต่ำ. น้ำตะโก น. เรียกกระดาษชนิดหนึ่ง ด้านหนึ่งมีกลองสังกฤษ ด้านหนึ่งเป็นกระดาษ. น้ำตับ น. ไส้หรือกระเพาะที่บรรจุด้วยเครื่องในวัว ควาย ตากไว้กินเป็นอาหาร. น้ำตา น. น้ำที่ไหลออกจากนัยน์ตา. น้ำตาเทียน น. ขี้ผึ้งที่ไหลออกจากเทียน เมื่อเวลาจุด. น้ำตาย น. น้ำน้อย, น้ำไม่เกิด. น้ำตาล น. รสหวานที่ได้จากตาลหรือมะพร้าว เป็นต้น. น้ำตาลจีน น. ชื่อมะม่วงชนิดหนึ่ง. น้ำเต้า น. ไม้เถาชนิดหนึ่งอยู่ในจำพวกฟักแฟง ใช้ผลเป็นอาหาร; ชื่อลวดระย้างห้อยตามองมีรูปโป่งคล้ายลูกน้ำเต้า; ชื่อโกร่งชนิดหนึ่งใช้ทำยา. น้ำทิพย์ น. น้ำสวรรค์ซึมกินแล้วไม่ตาย หรือธาตุที่ผู้ตายให้กลับเป็นขึ้นมาได้ (ในเรื่องนิยาย). น้ำไทย น. ชื่อกลวยชนิดหนึ่ง. น้ำนม น. น้ำที่เกิดจากมดลูกหรือสัตว์. น้ำนมราชสีห์ น. ชื่อกลวยชนิดหนึ่ง ผลคล้ายกลวยกัน สุกรสหวานเย็นมีกลิ่นหอม, กลวยหอมจันทน์ก็เรียก, ชื่อผักชนิดหนึ่ง ต้นคล้ายผักเบี้ย ใบเขียนขนและมนย่อมกว่าผักเบี้ย มียางขาวคล้ายน้ำนม ใช้เข้ายา. น้ำนวล น. ผิวอันผุดผ่อง. ว. ผ่องใส, ผุดผ่อง. น้ำนอง น. ชื่อสัตว์ชนิดหนึ่ง ตัวคล้ายตัวปลวก แต่สีดำ; ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยาได้. น้ำประสานทอง น. ธาตุชนิดหนึ่งสีขาวคล้ายสานสัม ใช้เชื่อมทองเงิน เป็นต้น. น้ำปลา น. น้ำมีรสเค็มอย่างเดียวกันกับน้ำเคย (แต่ได้จากปลาตัวเค็มเป็นต้น). น้ำปลาหวาน น. น้ำปลาที่ปรุงด้วยน้ำตาลกุงแห้ง พริกขี้หนู ฯลฯ สำหรับเอาลูกไม้เปรี้ยว ๆ จิ้ม หรือน้ำปลาที่ปรุงด้วยส้มมะขาม หอมซอย ฯลฯ สำหรับเอาหอยสะเดาลวกหรือแพงพวย ฯลฯ จิ้ม. น้ำผึ้ง น. น้ำ

หวานที่ได้จากวุ้งผง. น้ำฝน น. น้ำที่ตกจากฟ้า เรียกว่า น้ำฝน. น้ำพระพิพัฒน์สัตยา,—สัจจา น. น้ำที่สมในเวลาดวายสัตย์ต่อพระเจ้าแผ่นดิน. น้ำพริก น. เครื่องจิ้มหรือเครื่องแกงซึ่งปรุงด้วย พริก กะปิ หอม กระเทียม เป็นต้น, เครื่องคลุกกับขนมจีนอย่างหนึ่ง. น้ำพักน้ำแรง น. กำลัง, เรี่ยวแรง. น้ำพุ น. น้ำที่ผุดขึ้นมาจากใต้ดิน. น้ำมนต์ น. น้ำเสกด้วยมนต์. น้ำมัน น. ของเหลวเข้มมันที่สกัดออกจากพืช และเปลวสัตว์หรือแร่ บางอย่าง เช่น ถ่านหิน เข้มข้น. น้ำมือ น. รสมือ, ฝีมือ. น้ำมูก น. น้ำที่ออกจากจมูก. น้ำยา น. สิ่งสำหรับเจือน้ำปรุงยาพ่าง ๆ, เครื่องคลุกขนมจีนอย่างหนึ่ง คู่กับน้ำพริก. น้ำร้อน น. น้ำร้อนธรรมดาหรือน้ำร้อนที่ชงชากินเรียก. น้ำลาย น. น้ำที่ไหลออกจากต่อมตามกระพุ้งแก้ม. น้ำส้ม น. น้ำมะสงเปรี้ยวใช้ปรุงอาหาร. น้ำเสี้ยง น. น้ำค้าง, กระแสเสี้ยง. น้ำหนวก น. น้ำหนองที่เกิดในหู. น้ำหนัก น. ความหนักของสิ่งของต่าง ๆ, ความสำคัญ, ความมั่นคง. น้ำหน้า น. หน้าตา, อำนาจวาสนา. น้ำหมาก น. น้ำสายที่บ้วนออกเมื่อเวลากินหมาก. น้ำหอม น. น้ำที่กลั่นจากเครื่องหอม. น้ำเหลือง น. น้ำใสสีเหลืองเรือ ๆ ในร่างมนุษย์และร่างสัตว์ทั่วไปที่หรือที่ซึมออกจากแผล. น้ำอบ น. น้ำที่อบและปรุงด้วยเครื่องหอม. น้ำอ้อย น. รสหวานที่ได้จากต้นอ้อย. น้ำเอ่อ น. น้ำที่ฟังระยิบ.

นิกร [—กอน] ป. ส. น. หมู่, พวก.

นิกาย ป. ส. น. หมู่, พวก, หมวด; เรียกคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก ที่แยกออกเป็น ๕ คือ ทีฆนิกาย, มัชฌิมนิกาย, สังยุตตนิกาย, อังคุตรนิกาย, ขุทกนิกาย; เรียกนักบวชคณะต่าง ๆ, นักบวชในพระพุทธศาสนา, เมื่อแตกกันในยุคทำสังคายนาราวพุทธศักราชที่ ปรากฏเป็นสองฝ่าย คือ ทักษิณนิกาย = นิกายใต้, อุตรนิกาย = นิกายเหนือ.

นิคม ป. ส. น. หมู่บ้านใหญ่, ตำบล; คำประพันธ์ชนิดสั้นย่อและชี้ความเด่น (มักมีในท้ายพระสูตร เพื่อให้ผู้ฟังจำง่าย).

นิครนถ์ [—คฺรน] (ป. นิคณฺฐ; ส. นิรฺคฺรนฺถ) น. บรรพชิตผู้เปลื้องกาย, ชีเปลือย, นักบวชนอกพระพุทธศาสนา.

นิคหะ [นิกคะหะ] (แบบ) ป. (ส. นิคฺรห) น. การข่ม, การปราบปราม. นิคหกรรม น. ชอกรรมที่สงฆ์ทำแก่ภิกษุที่ควรปราบ เพื่อให้เข็ดหลาย.

นิคหิต [นิกคะหิต] ป. (ส. อนุสฺวาร) น. เครื่องหมายที่กสระให้ออกเสียงเป็น ง สะกดข้าง มุ สะกดข้าง มิรูปดังนี้ ◌ं, หยาดน้ำค้างก็เรียก.

นิคาหก ว. ผู้ใช้วาจาหยาบ.

นิเคราะห์ ดู นิคหะ.

นิโครธ [—โคฺรด] ป. (ส. นฺยฺโครธ) น. ต้นไทร.

นิ่ง ก. เฉย, เงียบ.

นิจ ว. เที่ยง, ยั่งยืน, เสมอ, ทำ.

นิด ว. เล็ก, น้อย. นิดหน่อย ว. ไม่มาก, น้อย.

นิตย์ ส. (ป. นิจฺจ) ว. เที่ยง, ยั่งยืน, เสมอ. นิตยภัต น. อาหารหรือค่าอาหารที่ถวายภิกษุสามเณรเป็นนิตย์.

นิติ [นิ-ติ หรือ นิ-ติ] ป. น. นิติ, กฎหมาย. กฎปฏิปัติ, แบบแผน, เยี่ยงอย่าง, ขนบธรรมเนียม, ประเพณี, วิธีปกครอง, เครื่องแนะนำ, อุบายอันดี. นิติกรณ์ น. การรับรองของเจ้าพนักงานว่าสาธมัยของในตราสารเป็นที่ถูกต้องตามกฎหมาย. นิติกรรม น. การกระทำโดยเจตนาที่จะผูกความสัมพันธ์ทางกฎหมายขึ้นระหว่างบุคคล. นิติการณ์ น. การเขียนไปหรือขีดเท่ารังซึ่งมีผลตามกฎหมาย ใช้ว่า นิติเหตุ ก็มี. นิติธรรม น. หลักกฎหมาย. นิตินัย น. ทางกฎหมาย ต่างกับพฤตินัย ทางข้อเท็จจริง. นิตินัญญัติ น. การตรากฎหมาย. นิติบุคคล น. องค์การซึ่งกฎหมายถือว่าเป็นบุคคลมีสิทธิและหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย. นิติภาวะ น. ความเป็นผู้บรรลุนิติภาวะตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย. นิติศาสตร์ น. วิชากฎหมาย. นิติสมมติ น. ความที่สมมติขึ้นในกฎหมาย. นิติสัมพันธ์ น. ความเกี่ยวพันทางกฎหมาย. นิติเหตุ ดู นิติการณ์.

นิทรา [นิทฺรา] ส. (ป. นิทฺทา) น. การหลับ, การนอนหลับ. ก. หลับ, นอน. นิทรารมณ์ น. การหลับ.

นิทัศน์ (ป. นิทสฺสน; ส. นิรฺทศน) น. อุทาหรณ์, ตัวอย่างที่นำมาชี้ให้เห็น.

นิทาฆ (แบบ) ป. ส. น. ความร้อน, ความอบอ้าว, หน้าร้อน (ระหว่างเดือนพฤษภาคมและเดือนมิถุนายน).

นิทาน ป. ส. น. เหตุ, เรื่องเดิม, คำเล่าเรื่อง, เรื่องนิยาย.

นิเทศ (แบบ) (ป. นิทฺเทส; ส. นิรฺเทศ) น. คำแสดง, คำจำแนกออก. ก. ชี้แจง, แสดง, จำแนก.

นิธาน (แบบ) ป. ส. น. การฝังไว้, การยระรุไว้, ที่ฝัง, ที่ยระรุ.

นิธิ (แบบ) ป. ส. น. ขุมทรัพย์.

นินทา ป. ส. น. คำติเตียน. ก. ติเตียนลับหลัง.

นินทุด [นินนะทุด] (แบบ) ป. (ส. นิสฺ + สุมฺต) น. ชื่อสังขยาคือ ๑ มี ๐ ตามหลัง ๓๕ ตัว.

นินาท, นินนาท (แบบ) ป. (ส. นิสฺ + นาท) น. ความกึกก้อง, การขันลือ.

นิบาต (ป. ส. นิปาต) น. ชื่อคัมภีร์ชาดก, คำจำพวกหนึ่งในภาษาไวยากรณ์ คล้ายสันธาน. ก. การหยุดลง.

นิปรียาย [–ปะรี–] (แบบ) ป. น. ความไม่อัดอั้นคับข้อง. ว. สันเชิง.

นิพนธ์ ป. ส. น. เรื่องที่แต่งขึ้น. ก. ร้อยกรองถ้อยคำ, แต่งหนังสือ.

นิพพาน ป. (ส. นิรฺวาณ) น. ความดับกิเลสและกองทุกข์, การออกจากกิเลสและกองทุกข์; โดยปริยายนิพพานมี ๒ คือ ๑. สอุปาทิเสสนิพพาน ความดับกิเลสยังมีเบญจขันธ์เหลือ, ๒. อนุปาทิเสสนิพพาน ความดับกิเลสไม่มีเบญจขันธ์เหลือ.

นิพพิทา ป. น. ความเบื่อหน่ายในกองทุกข์. **นิพพิทาญาณ** ป. น. ความรู้ที่ทำให้เบื่อหน่ายในกองทุกข์.

นิพัทธ์ (แบบ) ป. ว. เนือง ๆ, เสมอ, เนืองกัน. **นิพัทธกุศล** น. กุศลที่ทำเป็นนิจ.

นิพันธ์ ดู นิพนธ์.

นิพิท (แบบ) (ป. นิ + วิท) ก. ให้รู้ชัด, บอก.

นิเพท (ป. นิ + วิท) ดู นิพิท.

นิภา ป. น. รัศมี. ก. เทียบ, เสมอ, เทียบ.

นิม น. สัตว์สี่เท้า ตัวยาว มีเกล็ดหนาแข็ง, ลิ่น ก็ว่า. ว. นุ่ม, น่วม, อ่อน. **นิ่มนวล** ว. กลมกล่อม, อ่อนนุ่ม.

นิมนต์ ป. (ส. นิมนฺตฺร) ก. เชื้อเชิญ (สำหรับพระสงฆ์).

นิมมาน ดู นิรมาณ และ นิรมาน.

นิมมานรดี [–มะนะระ–] ป. น. ชื่อสวรรค์ชั้นที่ ๕ มีท้าวสุนิมมิตเป็นผู้ครอง มีพรรณนาว่า เทวดาชั้นนี้เป็นจำพวกบริขารณาสิ่งใดสิ่งหนึ่งนิรมิตเอาเองได้.

นิมิต ๑ ดู นิรมิต.

นิมิต ๒ ป. ส. น. เครื่องหมาย, ลาง, เหตุ, เค้ามูล; อวัยวะที่ลับของชายหญิง.

นิยต (แบบ) ป. ส. ว. เที่ยง, แท้, แน่.

นิยม ป. ส. น. กำหนด. ไทยใช้หมายความว่าชอบ, นับถือ.

นิยยาน [นิยยานะ] (แบบ) ป. (ส. นิรฺยาณ) น. การนำออกไป, การออกไป.

นิยยานิก [นิยยานิกะ] ป. ว. ที่นำออกไป. **นิยยานิกธรรม** ป. น. ธรรมที่นำสัตว์ออกจากทุกข์.

นิยาม (แบบ) ป. ส. น. กำหนด, ทาง, อย่าง, วิธี. ก. กำหนดหรือจำกัดความหมายที่แน่นอน.

นิยาย (ข. พูด, เล่า) น. นิทาน, เรื่องเก่า ๆ ที่เล่าต่อกันมา.

นิยุต (แบบ) ป. ส. น. สังขยาจำนวนสูงเท่ากับ ๑ ล้าน. ก. ประกอบ, เทียม, ทำให้แน่น.

นิร ๑ [–ระ] ป. (ส. นิรฺ) น. น้ำ. ดู นิรระ.

นิร ๒ [–ระ] คำสำหรับนำหน้าคำอื่น แปลว่า ไม่, ไม่มี.

นิรคุณ [–ระ–] ส. ว. ไม่มีลักษณะดี, เลว, ชั่วร้าย.

นิรโฆษ [–ระ–] (แบบ) ส. น. เสียงกัง, เสียงกึกก้อง. ว. ไม่มีเสียง, เงียบ, สงบ, สงัด.

นิรชร [–ระชอน] (แบบ) ส. น. เทวดา. ว. ไม่มีความแก่, ไม่คร่ำคร่า. **นิรชรา** ส. น. นางอัปสร; กระแสน้ำ.

นิรทุกข์ [–ระทุก] ส. (ป. นิทฺทุกฺข) ว. ไม่มีทุกข์.

นิรเทศ [–ระ–] (กลอน) ก. เมรเทศ, ขับไล่ออกจากที่เคิม.

นิรโทษ [–ระ–] ส. (ป. นิทฺโทส) ว. ไม่มีโทษ.

นิรมล [–ระ–] ส. ว. ไม่มีมลทิน, ไม่มัวหมอง, ผ่องใส.

นิรมาณ [–ระ–] (แบบ) ส. (ป. นิมฺมาน) น. การก่อสร้าง, การแปลง, การทำ, การทำด้วย..; การวัดส่วน.

นิรมาน [–ระ–] (แบบ) ส. (ป. นิมฺมาน) ว. ไม่มีการก่อสร้าง, ไม่ฉลาด.

นิรมิต [–ระ–] ส. (ป. นิมฺมิต) ก. สร้าง, แปลง, ทำ, บันดาลให้เป็นขึ้นมาขึ้น.

นิรย [–ระ–] (แบบ) ป. ส. น. นรก. **นิรยบาล** ป. น. ผู้รักษานรก.

นิรวาณ [–ระ–] ดู นิพพาน.

นิรวิตักย์ [–ระวิตักไส] (แบบ) ว. พิเศษยิ่ง, ประเสริฐยิ่ง.

นิรันดร [–รันดอน] (ส. นิรนฺตร) ว. ไม่มีระหว่างคั่น, ติดต่อกัน. ไม่เว้นว่าง, เสมอ.

นิรันดร [–รันดะระ] ดู นิรันดร.

นิรันดราย (แบบ) ป. ว. ปราศจากอันตราย.

นิรา (กลอน) ก. ไปจาก. ว. ไม่มี. (จาก ส. นิร).

นิราพาธ (แบบ) ป. ส. ว. ไม่มีความเจ็บไข้.

นิรามัย (แบบ) ป. ส. ว. ไม่มีทุกข์, สบาย, เป็นสุข.

นิรามิษ (แบบ) ส. (ป. นิรามิส) ว. ไม่มีเหยื่อ, ไม่มีเครื่องล่อใจ, ไม่รักสนุก; ปราศจากความยินดีอันเป็นเครื่องล่อใจ.

นิราลัย (แบบ) ป. ว. ไม่มีที่อยู่; ไม่มีห้วงใย.

นิราส ส. น. การไม่มีที่ประจำ, การระเหระหน, การพรากไป, ไทยใช้เป็นชื่อหนังสือซึ่งพรรณนาถึงการจากที่อยู่ไปในที่ต่าง ๆ, มักแต่งเป็นโคลงหรือกลอน เช่น นิราศนรินทร์, นิราศเมืองฉลาง ร ล ช. (ป. นิราส) ว. ปราศจาก ความหวัง, ไม่มีความต้องการ, หมดอยาก, เฉยอยู่. ก. ไปจาก, ระเหระหน, ปราศจาก.

นิราศรพ [—สบ] (แบบ) ส. ว. ไม่มีเครื่องหมักดอง สันดาน, หมดมลทิน, หมายถึงผู้ยังรสพระธรรม.

นิราศรัย [—ไส] (แบบ) ส. ว. ไม่อยู่เป็นที่, ไม่ติดอยู่อย่างที่.

นิรินธน์ [—รินทน] (แบบ) ป. ว. ไม่มีเชื้อ (ไฟ).

นิรุกติ, นิรุตติ [—รุกะ—] ป. (ส. นิรุกฺติ) น. ภาษา, คำพูด. นิรุกติศาสตร์ น. วิชาว่าด้วยที่มาและความหมายของคำ.

นิรุทก [—รุทกะ] (แบบ) ป. ส. ว. ไม่มีน้ำ.

นิรุทธ์ (แบบ) ป. ว. ดับแล้ว.

นิโรช (แบบ) ป. ว. ไม่มีรส, ไม่อร่อย, จืด.

นิโรธ (แบบ) ป. ส. น. ความดับ; นิพพาน. นิโรธสมาบัติ ป. น. การเข้าสู่นิโรธ (ท่านองเข้าฌาน) เป็นที่พักผ่อนของพระอรหันต์.

นิล ดู นิล-. ไทยเราใช้เรียกพลอยสีดำ หรือสีขาย.

นิลนนท์ [นินละนน] น. ทหารของพระรามในเรื่องรามเกียรติ์, ในรามายณเรียกว่า นิล พระเพลิงสร้างขึ้น.

นิลพัทธ์ [นินละพัด] น. ทหารของพระรามในเรื่องรามเกียรติ์, ในรามายณ เรียกว่า นล ลูกพระเพลิง.

นิลุบล, นิโลตบล (ป. นีลุปฺปล; ส. นีโลตฺปล) น. บัวขาย.

นิโลบล ส. น. บัวขาย; หินสีขาย, แก้วมีค่าสีคราม.

นิ่ว น. กระดูกชนิดหนึ่งที่อยู่ในกระเพาะปัสสาวะ. ว. สยว (สำหรับหน้า).

นิ่ว น. ส่วนที่แตกออกจากมือและเท้า เช่นที่ห้านิ้ว.

นิวรณ์ [—วอน] (ป. ส. นิวรณ) น. สิ่งกีดกันมิให้ทำความดี คือ ความพอใจรักใคร่ ๑ ความพยาบาท ๑ ความง่วงเหงาหาวนอน ๑ ความฟุ้งซ่านรำคาญ ๑ ความลังเลใจ ๑.

นิวัต (แบบ) ป. (ส. นิวฺฤตฺ) ก. กลับ.

นิวัตน์ (แบบ) ป. (ส. นิวฺรฺตน) ก. กลับ.

นิวาต (แบบ) ป. ว. สงัดลม, สงัด; เสงี่ยม, เจียมตัว, สุภาพ

นิวาส (แบบ) ป. ส. น. ที่อยู่อาศัย, ที่พัก.

นิวาสน์ ป. ส. น. ที่อยู่อาศัย; ผ้านุ่ง.

นิเวศ, นิเวศน์ (แบบ) ส. (ป. นิเวสน) น. ที่อยู่, บ้าน, วัง.

นิศา (แบบ) ส. (ป. นิสา) น. กลางคืน. นิศากร ส. น. ผู้ทำกลางคืน คือ พระจันทร์.

นิษาท (แบบ) ส. (ป. เนสาท) น. พรานบ้า, เงาะป่า, ชาวประมง, โจร.

นิสภ [—สะพะ] (แบบ) ป. น. โคผู้ประเสริฐ. ว. ผู้ประเสริฐ.

นิสัช (แบบ) (ป. นิสชฺช) น. การนั่ง. นิสัชชาการ น. อาการนั่ง.

นิสัย ป. น. ความประพฤติที่เคยชิน; ที่อาศัย (ของพยัญชนะ) คือ สระ; การพึ่งพัก, ที่พึ่งพัก.

นิสิต ป. น. ศิษย์ที่เล่าเรียนอยู่ในสำนัก, ผู้อาศัย; ตัวพยัญชนะ.

นิสีทนะ [—ทะนะ] (แบบ) ป. น. การนั่ง, ผ้ารองนั่งของภิกษุ. นิสีทนาการ ป. น. อาการนั่ง.

นี ส. ใช้นำหน้านามเฉพาะที่อยู่ใกล้ที่สุด.

นี ว. ใช้ประกอบนามที่อยู่ใกล้ที่สุดเพื่อให้รู้เฉพาะ.

นีติ (แบบ) ป. ส. น. นีติ, แบบแผน, เยี่ยงอย่าง, ขนบธรรมเนียม, ประเพณี; กฎหมาย, วิธีปกครอง, เครื่องแนะนำ, อุบายอันดี. (ไทยมักใช้ว่า นีติ). นีติกถา ส. น. หนังสือว่าด้วยนีติ. นีติกุศล ส. น. ผู้ฉลาดในนีติ. นีติโทษ ส. น. ความผิดในวิธีดำเนินการ. นีติธรรม ส. น. วินัยญัญญัติ, กฎหมายบ้านเมือง. นีติวิท ส. น. ผู้ชำนาญในการปกครอง. นีติวิทยา ส. น. วิชาในเรื่องนีติ. นีติศาสตร์ ส. น. คัมภีร์ว่าด้วยนีติ, วิชากฎหมาย.

นีนัน ว. ยงม, ยกทก.

นีร (แบบ) ป. ส. น. น้ำ.

นีรจร น. ปลา หรือ สัตว์น้ำอื่นๆ. นีรช น. บัว.

นีล [นีนหรือนีละ] ป. ส. ว. สีดำ, สีขาย, สีฟ้า, สีครามแก่, สีน้ำเงิน. ไทยเราใช้เป็นนิลโดยมาก. นีลรัตน์ ส. น. แก้วสีขาย, นิล. นีลวรรณ ส. น. สีฟ้า.

นึก ก. คิด, ตริตรอง, ร่ำพึง.

นึ่ง ก. ทำให้ร้อนด้วยไอน้ำร้อนอย.

นุง ว. ยุ่ง. นุงนุง ว. ยุ่งเหยิง. นุงนัง ว. รุงรัง.

นุ่ง ก. ใช้ผ้าปกปิดกายเบื้องล่าง. ว. ทำเหลวไหล, ยุ่ง.

นุช ป. น. (คำมาจาก อนุช) น้อง. นุชนาฏ ป. น. นางน้อง.

นุ่น น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ปุยในผลยัดที่นอนหรือหมอนฯลฯ.

นุ่ม ว. อ่อน. น่วม, นุ่มนวล. ว. อ่อนหวาน, กลม

กลอม. นุ่มนิ่ม ว. อ่อนน่วม. นุ่มเนื้อ ว. เนื้ออ่อน, เนื้อน่วม.

นุ้ย ว. อ้วน, อวบ.

นุน ว. สูงชัน, โย่นชัน.

เนกขัม (แบบ) ป. (ส. นิษฺกฺรม) น. การออก, การออกจากกาม, การออกบวช.

เนตร [เนก] (แบบ) ส. (ป. เนตฺต) น. ตา, ดวงตา; (ป. เนตา) ผู้นำ, ผู้นำทาง. เนตรนัยน์ ส. น. กลอง ส่องดูของใกล้และไกล. เนตรนารี ส. น. ลูกเสือผู้หญิง.

เนติ ดู นิติ. เนติบัณฑิต ป. น. ผู้รู้แบบแผน, ผู้รู้กฎหมาย, ใช้เรียกผู้ได้ปริญญาทางกฎหมาย.

เน้น ก. ทำให้หนัก, ทำให้แน่น.

เนมิ (แบบ) ป. ส. น. กงรถ, กงเกวียน. เนมิราช ป. น. นามพระโพธิสัตว์ในเรื่องชาดก.

เนย (กฎหมาย) น. นามนมที่เคี่ยวจากน้ำนมสัตว์ มีทั้งข้นและแข็ง.

เนรคุณ [—ระ—] ว. ไม่รู้คุณคน, ลบหลู่คุณท่าน (เดิมมาจาก นิรคุณ ซึ่งแปลว่าไม่มีคุณ).

เนรเทศ [—ระ—] ก. ให้ไปเสียจากประเทศ, ขับไล่ออกจากถิ่นเกิด. (จาก นิรเทศ=ไม่มีถิ่น).

เนรมิต [—ระ—] ดู นิรมิต.

เนรัญชร, เนรัญชรา [—รันชะ—รันชะรา] ป. น. ชื่อแม่น้ำแห่งหนึ่งในประเทศอินเดียครั้งพุทธกาล.

เนษาท ดู นิษาท.

เนอ (กลอน) ว. นะ, แฮะ.

เนื้อ ว. นะ, เธอ, แฮะ.

เนา ๑ ก. กวง, เย็บหรือผูกพอให้อยู่.

เนา ๒ ข. ก. อยู่.

เนา ๓ (แบบ) ส. (ป. นาวา) น. เรือ, สำเภา, เภตรา.

เน่า ว. เสีย, มีกลิ่นเหม็น.

เนาว [—วะ] คำ นว, หมายความว่า ใหม่ ดู นพ ๑; หมายความว่า ๙ ดู นพ ๒.

เนาวนิต [—วะ] น. เนยข้น.

เนิน น. ที่สูง, ที่ถอน.

เนิ่น ว. ช้า, นาน.

เนิบ, เนิบนาบ ว. ช้าๆ, เทิบทาย.

เนียน น. เครื่องมือสำหรับถวดรูปพรรณต่างๆ ให้เกลี้ยง, เปลือกขั้นนะพร้าวหรือกาบหมาก สำหรับขูดมะพร้าวตำกินเวลาเคี้ยว. ว. แนบ, สนิท, ชิด.

เนียม น. ชื่อต้นไม้เล็กๆ ใบมีกลิ่นหอม ใช้ประสมปูนกินกับหมาก; เรียกช้างพลายมีงาสั้นว่า ช้างเนียม.

เนียรทุกข์ [—ระ—] ดู นิรทุกข์.

เนียรเทศ [—ระ—] ดู เนรเทศ.

เนื้อ น. สิ่งเป็นกล้ามอยู่ตามร่างกายคนและสัตว์ ถัดหนังเข้าไป; สิ่งเป็นตัวของสิ่งต่างๆ เช่น เนื้อผ้า, เนื้อเงิน, เนื้อทอง เป็นต้น; ส่วนที่อยู่ถัดเปลือกของพืชผลต่างๆ; สัตว์จำพวกกวาง. เนื้อความ น. ข้อความ, ใจความ. เนื้อที่ น. พนท. เนื้อไม้ น. แก่นไม้ท่อนซุงถึงหนึ่ง สำหรับทำงาน. เนื้อร้าย น. สัตว์ป่าที่ดุร้าย เช่น หมี, เสือ เป็นต้น; เนื้อเน่าที่แผล. เนื้อหา น. ข้อความที่กล่าวหา, คนหรือสิ่งของที่ต้องการ. เนื้ออ่อน น. ชื่อปลาชนิดหนึ่ง ไม่มีเกล็ด ตัวยาว สีขาว เนื้อนุ่ม.

เนือง ก. ติดกัน, ต่อกัน, เกี่ยวข้องกัน. ว. เสมอๆ, บ่อยๆ.

เนืองๆ ว. เสมอๆ, บ่อยๆ. เนืองนิตย์ ว. เสมอ, ไม่ขาด.

เนืองนอง ดู นองเนือง.

เนือย ว. เฉื่อย, ช้า, เงื่องๆ, ไม่รุนแรง, อ่อน.

แน่ ก. สลบ, แข็งไป. ว. แท้, จริง. แน่นอน ว. ยั่งยืน, จริงแท้, จริงทีเดียว. แน่นิ่ง ก. ไม่กระดุกกระดิก. แน่แน่ว ว. นิ่งอยู่ในสิ่งอันเดียว (สำหรับจิต).

แน่ง, นะแน่ง ว. งาม, น่ารัก. แน่งน้อย ว. งามกะทัดรัด.

แน่น ก. รู้สึกอึดอัด. ว. คับ, ไม่คลอน, ยัดเยียด, อัดแอ, เต็ม. แน่นแฟ้น ว. มั่นคง, รักกัน. แน่นหนา ว. มั่นคง, ยักแผ่น, คับคั่ง.

แนบ ก. แอบ, ชิด, ทาย. แนบเนียน ว. สนิทสนม, ชิด.

แนม ก. แทรก, แซม, เผ้าระวัง.

แนว น. แถว, ทิว, รอยเย็นทาง.

แน่ว ว. เที่ยง, ตรง, ดิ่งลงไป. แน่วแน่ ดู แน่แน่ว ใน แน่.

แนะ ก. นำให้รู้, บอกให้รู้, ให้เลศนัย. แนะนัด ก. บอกไว้ให้รู้กัน. แนะนำ ก. ชี้แจง, สั่งสอน.

แน่ะ ว. เย็นคำทักหรือบอกให้รู้ตัว.

ใน ว. ไปข้น, ขวนขน.

โนน น. ที่สูง, โคก, เนิน. ก. นอน

โน่น ส. สำหรับแทนชี้สิ่งที่อยู่ไกลออกไป.
โน้น ว. สำหรับประกอบชี้สิ่งที่อยู่ไกลออกไป.
โน้ม ก. น้าว, เหนี่ยว, น้อม.
โนรี น. ชื่อนกชนิดหนึ่งรูปร่างเหมือนนกแก้ว แต่ขนแดง.
ใน บ. ตรงกันข้ามกับนอก; ของบุคร เช่น ภริยา หรือ ข้าของเจ้านาย ใช้ว่า ในเจ้านายนั้น ๆ หมายถึง เจ้า ก. ในพระองค์เจ้า ข.
ใน น. เครื่องสำหรับขัดฝ้าหรือไหม.

ป

ป พยัญชนะตัวที่๒๕ในพยัญชนะไทย.
ป, ป่ ว. ไม่, บมิ, บ่มิ ว. ไม่. บราง, บ่ราง ก. ไม่ได้. ไม่ควร ใช้ บ่าง หรือ บ่าง ก็มี. บแรง ก. ไม่มีกำลัง, ไม่ไหว. บแรงภักษ์ ก. กินไม่ไหว; บเอ, บ่เอ ว. มิใช่เอกะ คือ มาก.
บก น. ที่ดอน, ที่แห้ง, ที่พ้นจากน้ำ. ว. แห้ง, ลดลง.
บกพร่อง ก. น้อยไป, ขาดไป, ไม่เต็มที่.
บง น. ชื่อไม้ชนิดหนึ่งมีปล้องยาวคล้ายไม้ซางแต่ใหญ่กว่า. ก. มอง, ดู, แลดู.
บ่ง ก. เล็งเห็น; เทาความมุ่งหมาย; ใช้ของแหลม ๆ แทงที่เนื้อ เพื่อเอาของที่ฝังอยู่ในเนื้อหรือหนองออก.
บงกี (แบะ) (ป. ส. ปงฺก) น. เยื่อกลม, โคลน. บงกช น. ชื่อที่เกิดในเยื่อกลม คือ บัวชนิดหนึ่ง.
บงกช ดูใน บงกี.
บงการ ก. สั่งการ, สั่งจำเพาะ, สั่งเจาะจง.
บงสุ์ (แบะ) (ป. ปำสุ; ส. ปำสุ) น. ฝุ่น, ละออง, ธุลี. บงสุกุล น. กองฝุ่น; ผ้าชิ้น ๆ จากกองฝุ่นที่พระภิกษุนำไปใช้นุ่งห่ม ซึ่งเรียกว่าผ้าบังสุกุล คือ ผ้าเช่นกล่าวแล้ว, สมัยก่อนพระภิกษุต้องเที่ยวเก็บผ้าชักย้อมทำจีวร มาจากผ้าที่ชักจากศพไม่ว่าชนิดไรเรียกผ้านั้นว่าบังสุกุลทั้งสิ้น. บังสุกุลิก น. ผู้ใช้ผ้าบังสุกุลเป็นพื้น เช่นข้อวุตงค์ประการหนึ่งแห่งพระภิกษุผู้ใช้ผ้าเฉพาะที่เก็บได้จากกองฝุ่นกองหยากเยื่อมาทำเครื่องนุ่งห่ม ไม่ใช้ผ้าชาวบ้านถวาย.
บงอับบงรา ก. อดทน, เข้าทนอยู่ได้.
บฎ (แบะ) (ป. ส. ปฏ) น. ผ้าทอ, ผืนผ้า; รูปภาพ คือ ที่ไทยเราใช้เรียกผืนผ้าของมีรูปพระพุทธเจ้าเป็นต้น และแขวนไว้เพื่อบูชาเรียกว่า พระบฎ.
บด ก. ทำให้ละเอียด, กลงทำให้เรียบ; ยังแสง, ยังแสง (สำหรับพระอาทิตย์). บดเอื้อง ก. เคี้ยวอาหารให้ละเอียดอย่างโคกระบือ. น. เรือต่อชนิดหนึ่งรูปเพรียว หัวท้ายเรียว เรียกว่า เรือบด.
บดี [บอ—] ดู บติ.
บดินทร์ [บอดิน] (ส. ปติ+อินฺทฺร) น. นายผู้เป็นใหญ่, พระเจ้าแผ่นดิน.
บดี [บอ—] (แบะ) (ป. ส. ปติ) น. นาย, เจ้าของ, เจ้า, ผู้ครอง, ผู้ยังคับบัญชา; ผัว. บดีพรต, บดีวรต [บอดีวะระดา] น. หญิงผู้มอบตัวแก่ผัวเท่านั้น คู่กับชายเรียกว่า สหธรรมิกา. คือผู้ยินดีแต่เมียตนเท่านั้น. บดีศร (กลอน) น. นายผู้เป็นใหญ่.
บถ (แบะ) (ป. ส. ปถ) น. คลอง, ทาง.
บท (แบะ) (ป. ส. ปท) น. เท้า, รอยเท้า; ข้อความ, ความข้อหนึ่ง, คำที่เป็นคำพูดหนึ่ง ๆ, เรื่องความตอนหนึ่ง ๆ. บทจร ก. เที่ยวไปด้วยเท้า, เดินไป. บทบงสุ์ น. ละอองเท้า. บทบาท ก. ทำท่าตามบท. บทบูรณ์ น. คำที่ทำให้บทประพันธ์ครบพยางค์ที่จำกัด ตามฉันทลักษณะ ไม่มีความหมายอะไร เช่น ที่เป็นพหูพจน์. บทมาลย์ น. เท้า. บทมาลา น. ระเบียบคำ คือ มมตร. ไทยใช้ว่าหนังสือที่เรียงเป็นบทเข้าระเบียบกัน, เป็นตำราไวยากรณ์ภาษาบาลี. บทรัช น. ละอองเท้า.
บโทน [บอ—] น. ตำรวจชั้นขุนหมื่น, ผู้คิดหน้าตามหลัง, คนใช้.
บน น. สวรรค์. ก. ขอร้องให้ช่วยโดยให้ของตอบแทนเมื่อสำเร็จ. ว. เบื้องสูง (ตรงกันข้ามกับล่าง). บ. เหนือ.
บนบาน ก. ขอร้องให้ช่วย โดยให้ของตอบแทนเมื่อสำเร็จ. มักเรียกว่า บนบานศาลกล่าว.
บ่น ก. พูดไม่รู้จักแล้ว, พูดซ้ำซาก.
บพิตร [บอพิด] (แบะ) (ป. ปวิตฺต; ส. ปวิตฺร) น. ผู้มีทรัพย์เครื่องปลื้มใจ; พระสงฆ์ใช้เรียกเจ้านายผู้ใหญ่. ว. บริสุทธิ์, สะอาด, ควรนับถือ, ไม่มีขาย. บพิตรพระ

ราชสมภาร ส. ท่าน (เป็นคำพระสงฆ์เรียกพระเจ้าแผ่นดิน อย่างเดียวกับที่คฤหัสถ์ใช้ว่า 'ใต้ฝ่าละอองธุลีพระยาท').

บพิธ [บอ—] (ป. ป+วิ+ธา) ก. แต่ง, สร้าง, ทะ, กำหนด.

บ่ม ก. อบรม, ทำผลไม้ให้สุกด้วยความอบอุ่น.

บร [บอระ หรือ บอน] (แบบ, กลอน) น. ผ้ายอน, ข้าศึก.

บรม [บอ—] (ป. ส. ปรม) ว. อย่างยิ่ง, ที่สุด. โดยเราใช้นำหน้าคำที่เกี่ยวกับพระเจ้าแผ่นดิน หรือพระพุทธ เช่น บรมพิตร, บรมศาสดา ร ล ร.

บรมัตถ์ [บอระ—] (ป. ปรมตฺถ; ส. ปรมารฺถ) น. ประโยชน์อย่างยิ่ง, เนื้อความอย่างยิ่ง เนื้อความอย่างสูง, ความจริงที่สุด, เป็นชื่อพระอภิธรรมปิฎกเรียกว่าพระปรมัตถ์. (และยังใช้นำหน้าศัพท์อื่น เช่น บรมัตถมารมี, — ประโยชน์ ร ล ร.)

บรรจง [บัน—] ก. ทำให้ดี, ทำให้เรียบร้อย, ทำโดยระวัง, ตกแต่ง.

บรรจถรณ์ [บันระถอน] (แบบ) (ป. ปฺรจฺฤถรณ) น. เครื่องลาด, เครื่องปู, ที่นอน.

บรรจบ (บัน—) ก. ครบ, ถ้วน, ตกกัน, ประสมเข้า, สมทบ.

บรรจวบ [บัน—] ดู ประจวบ.

บรรจุ [บัน—] ก. ใส่, บรรทุก, เข้าประจำที่, เข้าประจำตำแหน่ง.

บรรเจิด [บัน—] ก. ทำให้งาม. ว. งาม. ภูมิ, ปลื้ม เช่น บรรเจิดใจ.

บรรณ [บัน] (ส. ปรฺณ; ป. ปณฺณ) น. ปีก; หนังสือ, ใบไม้, ใบพลู. บรรณกุฏิ น. กระท่อมอันมุงยังด้วยใบไม้. บรรณศาลา น. ที่สำนักของฤๅษีหรือผู้ขับเพ็ญพรตเป็นต้น ฉันกันว่ามุงว่ายังด้วยใบไม้. บรรณสาร น. หนังสือราชการ. บรรณาการ (ป. ปณฺณาการ) น. ของให้, ของฉวย. บรรณาคม น. หังหนังสือ. บรรณาธิการ น. ผู้รวบรวมเรื่องลงพิมพ์, ถ้าเป็นผู้หญิงใช้ บรรณาธิการิณี. บรรณารักษ์ น. ผู้รักษาหนังสือ.

บรรณา— [บัน—] ดู ใน บรรณ.

บรรดา [บัน—] ว. ทั้งสิ้น, ทั้งหมด, ล้วน.

บรรดาศักดิ์ [บัน—] (ส. ปฺราปฺต=ถึงแล้ว, +ศกฺติ=อำนาจ) น. ผู้มีอำนาจอันถึงแล้ว, ตำแหน่งขุนนาง คือ ขุน หลวง พระ พระยา เป็นต้น.

บรรถร [บันถอน] (ป. ปตฺถร; ส. ปรฺสฺตร) น. ที่นอน, เครื่องปูลาด.

บรรทม [บัน—] (ข. ผทุม.) ก. นอน (ใช้สำหรับเจ้านาย).

บรรทัด [บัน—] น. สายเชือกหรือไม้สำหรับขีดเส้นให้ตรง. บรรทัดฐาน น. แบบแผนที่ควรยึดถือเอาเป็นหลักที่ตรง (ที่ถูกควรเป็น ปทัสถาน)

บรรทุก [บัน—] ก. ใส่ลง, บรรจุลง, ประทุก ก็ใช้.

บรรเทา [บัน—] ก. ทุเลา, คลาย, เบาลง, ให้สิ้นไป, ทำให้เบาลง, ประเทา ก็ใช้.

บรรเทือง [บัน—] ดู ประเทือง.

บรรพ ๑ [บับ หรือ บับพะ, บันพะ] (ป. ปพฺพ; ส. ปรฺวน) น. ข้อ, ปล้อง, ปม; ภาค (แห่งหนังสือ) กัณฑ์, ชั้น ขั้นไก; ระยะหรือเวลากำหนด.

บรรพ ๒ [บัน หรือ บับพะ] (ป. ปพฺพ; ส. ปรฺว) ว. ก่อน. ที่แรก, เบื้องต้น; ทะวันออก. บรรพบุรุษ น. ชายผู้เป็นต้นวงศ์. บรรพสตรี น. หญิงผู้เป็นต้นวงศ์.

บรรพชา [บันพะ—หรือ บับพะ—] (ป. ปพฺพชฺชา; ส. ปรวฺรชฺยา) น. การบวช, ถ้าใช้ด้วยกับคำอุปสมบท บรรพชาหมายว่าบวชเป็นสามเณร อุปสมบท บวชเป็นภิกษุ.

บรรพชิต [บันพะ—หรือ บับพะ—] (ป. ปพฺพชิต; ส. ปรวฺรชิต) น. นักบวช.

บรรพต [บันพด] (ป. ปพฺพต; ส. ปรฺวต) น. ภูเขา.

บรรยง [บัน—] ดู บรรจง.

บรรยงก์ [บัน—] (ส. ปรฺยงฺก; ป. ปลฺลงฺก) น. แท่น, เตียง, ที่นั่ง.

บรรยากาศ [บันยะเวก] (ส. ปรฺยเวกฺษ) น. ผู้ดูแลทั่วไป เป็นคำแหน่งในมหาวิทยาลัย.

บรรยาย [บัน—] ก. การสอน. การแสดง, การชี้แจง.

บรรลัย [บัน—] ดู ประลัย.

บรรลาย [บัน—] ดู ปลาย.

บรรลุ [บัน—] ก. ถึง, ถึง.

บรรเลง น. เพลงดนตรี. ก. เล่น, ร้องเพลง.

บรรโลม [บัน—] (กลอน) ก. ประโลม, ทำให้พึงใจ.

บรรษัท [บันสัก] (แบบ) น. หมู่, ผู้แวดล้อม, การรวมกันเป็นหุ้นส่วนทำการค้าขาย; องค์การสาธารณะ.

บรรสบ [บัน—] ก. ประสบ, พบ.

บรรสพ [บัน—] ก. ประสพ, เกิดผล, ได้.

บรรสม [บัน—] ก. ประสม, รวมกันเข้า, ปน, ระคน,เจือ.

บรรสาน [บันสาน] ก. ประสาน, ทำให้คุกกัน, ทำให้สนิทกัน, เชื่อม, รัด, ผูกไว้.

บรรสาร [บันสาน] ก. ประสาร, คลอก.

บรรหาน [บันหาน] ก. แสดง.

บรรหาร [บันหาน] ดู บริหาร.

บรัด [บรัด] ก. แต่ง, แต่งตัว. น. เครื่องแต่ง, เครื่องประดับ.

บรั่นดี [บรั่นดี] อ. น. ชื่อเหล้าชนิดหนึ่ง กลั่นจากผลองุ่นและอื่น ๆ.

บรัศ [บะหฺรัด] น. แก้ว.

บรัศว์ [บรัด] (ป. ปสฺส; ส. ปารฺศว) น. ข้าง, สีข้าง; พื้นดิน.

บราง, บ่ราง, บร้าง, บ่ร้าง [บอ—บ่อ—] ดู ใน บ.

บราลี [บฺรา—] น. ยอดเล็ก ๆ มีลักษณะคล้ายยอดพระเทราย ใช้เสียบรายๆ ไปตามขอบไก่หลังคา หรือเสียบหลังบันแถลง บนหลังคาเครื่องยอด.

บริกรม [บอริกฺรม] (ส. ปริกฺรม) ก. เกินไป, พ้นไป.

บริกรรม [บอริกำ] (ป. ปริกมฺม; ส. ปริกรฺมน) ก. ท่องบ่น, เสก, ประพรม; คนแต่ง, เจริญ, กำหนดใจ; นวกพันธ์; ฉายทา.

บริการ [บอริ—] ก. ช่วย.

บริขาร [บอ—] (ป. ปริกฺขาร; ส. ปริษฺการ) น. เครื่องใช้สอยของบรรพชิต มี ๘ อย่าง คือ สบง, จีวร, สังฆาฏิ, บาตร, มีด, เข็ม, รัดประคด, เครื่องกรองน้ำ.

บริคณห์ [บอริคน] (แบบ) (ป. ส. ปริคณฺ) น. เรือน; กำหนดแน่นอน, สิ่งที่ถูกต้องแล้ว; ความกำหนดถือเอา, ความยึดถือ, จับ. ก. นับคะเน. บริคณห์สนธิ น. เอกสารกำหนดวัตถุประสงค์และจำนวนทุนในการจัดตั้งบริษัทจำกัด. บริคณห์สัญญา น. หนังสือที่ทำไว้ต่อกันเพื่อให้เป็นหลักฐาน มีสัญญาหุ้นส่วน เป็นต้น.

บริจาค [บอริจาก] (ป. ปริจฺจาค; ส. ปริตฺยาค) น. การสละ, การให้.

บริจารก [บอริจารก] (ป. ส. ปริจารก) น. คนใช้, คนทำเรือ.

บริจาริกา [บอริ—] (ป. ส. ปริจาริกา) น. หญิงทำเรือ, เมีย, หญิงคนใช้ (ที่คดใช้ว่า บริจารก ก็มี).

บริเฉท [บอริเฉด] (ป. ส. ปริจฺเฉท) น. การตัด, การตัดตอน, การกำหนด, ข้อความหมวดหนึ่ง ๆ, ท่อนกัณฑ์หนึ่ง ๆ. บริเฉทกาล น. เวลาที่มีกำหนด.

บริชน [บอริ—] (แบบ) (ป. ส. ปริชน) น. บริวาร.

บริณายก [บอริ—] (ส. ปริณายก) น. ผู้นำไป, ผู้เป็นหัวหน้า.

บริบาล [บอริ—] (ป. ส. ปริปาล) น. ผู้รักษา, ผู้ดูแล. ก. รักษา, คุ้มครอง, เลี้ยงดู.

บริบูรณ์ [บอริ—] (ส. ปริปูรฺณ; ป. ปริปุณฺณ) ก. ครบ, เต็มที่, พร้อมเพรียง, ไม่บกพร่อง.

บริพนธ์ [บอริ—] ดู ปริพนธ์.

บริพัตร [บอริพัด] (ป. ปริวตฺต) ก. หมุนเวียน, เปลี่ยนแปลง, เปลี่ยนไป, แปรไป; สืบสาย.

บริพันธ์ [บอริ—] (ป. ปริพนฺธ) ก. ผูก, แต่ง, ร้อยกรอง, ประพันธ์.

บริพาชก [บอริพาชก] (ป. ปริพฺพาชก) (แบบ) น. ปริพาชก, นักบวชผู้ชายนอกพระพุทธศาสนา.

บริพาชิกา, บริพาชี [บอริ—] (ป. ปริพฺพาชิกา, ปริพฺพาชี) (แบบ) นักบวชผู้หญิงนอกพระพุทธศาสนา.

บริพาร [บอริพาน] (ป. ปริวาร) น. ผู้แวดล้อม, ผู้รับใช้หรือผู้ห้อมล้อมคอยตาม.

บริภัณฑ์ [บอริพัน] (ป. ปริภณฺฑ; ส. ปริ+ภาณฺฑ) น. ของใช้, เครื่องใช้, เครื่องเรือน; วง, สังกลม, เรียกภูเขาทั้ง๗ที่ล้อมรอบเขาสุเมรุเป็นชั้น ๆ เรียกว่า เขาสัตบริภัณฑ์ คือ เขายุคนธร, อิสินธร, กรวิก, สุทัสส, เนมินธร, วินตก, อัสกัณ.

บริภาษ [บอริ—] (ส. ปริภาษ; ป. ปริภาส) ก. กล่าวติเตียน, กล่าวโทษ.

บริโภค [บอริ—] (ป. ส. ปริโภค) ก. กิน, ใช้สอย.

บริรักษ์ [บอริ—] (ส. ปริรกฺษ) ก. ดูแล, รักษา, ปกครอง.

บริวาร [บอริ—] (ป. ส. ปริวาร) น. คนผู้แวดล้อม, ผู้รับใช้หรือผู้ห้อมล้อมเป็นเกียรติยศ. ก. แวดล้อม.

บริเวณ [บอริ—] (ป. ปริเวณ) น. ที่ใกล้เคียงโดยรอบ, ขอบเขต.

บริษัท [บอริ—] (ส. ปริษทฺ; ป. ปริสา) น. หมู่, คณ, แวดล้อม; คนรวมกัน, คนรวมกันเข้าหุ้นส่วนทำการค้าขาย.

บริสชน [บอริสะ—] น. บริวาร.

บริสุทธิ์ [บอริ—] (ป. ปริสุทฺธิ; ส. ปริศุทฺธิ) ก. หรือ ว. หมดจด, สะอาด, ปราศจากมลทิน, เนื้อแท้.

บริหาร [บอริ—] (ป. ส. ปริหาร) ก. ปกครอง, รักษา, ดูแล; กล่าวแก้.

บริหาส [บอริ—] (ป. ส. ปริหาส) ก. หัวเราะ, ร่าเริง, เยาะเย้ย.

บวก ก. ประสมเข้า, รวมเข้า.

บวง, บวงสรวง [บวง,—สวง] ก. บูชา, บน, บนบาน, เช่นสรวง.

บ่วง น. เชือกที่ทำเป็นห่วงสำหรับคล้องหรือรัดสัตว์; เครื่องรัดรึง เช่น บ่วงทุกข์ บ่วงมาร.

บวช ก. ถือเพศอย่างพระหรือนักพรตอื่น ๆ, ยางทีไทยเราใช้เป็นสำนวนว่า ล่อให้เสียซื่อ เสียทรัพย์ ถูกฉ้อนราย อีกด้วย เช่น พูดว่า เขาบวชฉันเสียแล้ว เป็นต้น. บวชชี น. ของหวานอย่างหนึ่งทำด้วยถั่วเขียวต้มกับกะทิ. ก. ถือเพศเป็นนางชี.

บวน น. ชื่อแกงชนิดหนึ่ง ใส่เนื้อและเครื่องในหมู มีสีเขียวคล้ำ มีรสหวาน เค็ม และมัน.

บ้วน ก. ฉ่ม, ทำให้น้ำหรือน้ำลายออกจากปาก. บ้วนปาก ก. ล้างปากด้วยอาการที่อมน้ำแล้วบ้วนออกมา. บ้วนพระโอษฐ์ น. กระโถน (สำหรับเจ้านาย)

บวบ น. ผักจำพวกหนึ่งต้มเป็นเถา มีหลายอย่าง โดยมากใช้ผลเป็นอาหาร.

บวม ก. ขุ, ฟก, มีอาการให้เนื้อนูนขึ้นด้วยอักเสบ, มีความซอกช้ำ, ลำยาก.

บ๊วย จ. น. หาง, ปลาย, ที่สุด.

บ๋วยบั้น จ. น. หัวหน้ากุลี, ผู้จัดการเรื่องสินค้าในเรือ อย่างเดียวกับขุนจี.

บวร [บอวอน หรือ บอวะระ] (ป. ปวร; ส. ปฺรวร) ว. ประเสริฐ, ล้ำเลิศ. มักใช้นำหน้าคำอื่น เช่น บวรนิเวศ, บวรมงคล.

บอ ว. เกือบ้า, ใกล้จะเป็นบ้า, กึ่งบ้า.

บ่อ น. หลุมใหญ่, ที่ขุดไว้สำหรับ ขังน้ำ ขังปลา. บ่อเกิด น. ที่เกิด.

บอก น. ใช้เรียกชื่นว่า ยอกหนึ่งสองยอก, ปล้องไม้ไผ่ มีข้อขังข้างกันสำหรับใส่น้ำ เป็นต้น. มักใช้ว่า กระบอก, ไขยอก หรือ รายงานเหตุการณ์. ก. พูดให้รู้, เล่าให้ฟัง, แนะนำ, สั่งสอน, แสดงให้เห็น. บอกกล่าว ก. ร้องยอกให้ผู้อื่นทราบไว้เพื่อเป็นหลักฐานพยานต่อไป. บอกแขก ก. ยอกเพื่อนบ้านให้มาช่วยกันทำการ เช่น บอกแขกเกี่ยวข้าว เป็นต้น. บอกบท ก. อ่านเรื่องละครให้ผู้เล่นผู้ร้องว่าตามร้องตาม. บอกบุญ ก. ชักชวนให้ทำบุญ. บอกศาลา ก. ยอกเล็กการเกี่ยวข้องกันต่อไป.

บอง น. เรียกเสื้อชนิดหนึ่งว่า เสื้อบอง.

บ่อง ก. เจาะ, สับ.

บ้อง น. สิ่งที่เป็นช่องคล้ายกระบอก เช่น ช่องสำหรับสวมด้ามขวานหรือส่วนที่เป็นต้น, สูยกญชากชนิดหนึ่ง ๆ เรียกว่าบ้องหนึ่ง. บ้องกัญชา น. กล้องสูยกัญชา. บ้องตัน น. กล้ามเนื้อที่โคนหางสัตว์สี่เท้าตลาน เช่น ย้ายต้นขระเข้. บ้องตื้น ว. ช่องที่สวมด้ามตื้น; เป็นคำพูดเปรียบถึงคนว่า โง่, ไม่มีความคิด. บ้องไฟ น. กอกไม้ไฟชนิดหนึ่ง มีหางยาว. บ้องหู น. ปากช่องหู.

บ้องแบ๊ว ว. ผิดรูปธรรมดา, ไม่สมประกอบ (สำหรับหน้าตา).

บอด ว. มืด, ไม่เห็น (สำหรับตา).

บอน น. ชื่อต้นไม้จำพวกหนึ่ง ยางชนิดขอยเกิดในน้ำ ต้นคล้ายคูน ยางต้น ใช้เป็นอาหาร, ยางชนิดเป็นพวกว่าน ใบมีสีต่าง ๆ ใช้ปลูกชมเล่น. ว. คันเหมือนขอน คือ อก พูดอกชุกชนไม่ได้ (มักใช้สำหรับมือหรือปาก).

บ่อน น. ที่สำหรับเล่นการพนัน, ที่, ที่นอน. ก. กิน, ใช้, กัด (สำหรับหนอนโดยมาก), ทำให้เกลื่อนกล่น, ทำให้รัก.

บอบ ว. เจ็บช้ำ, อ่อนเพลีย. บอบช้ำ ว. เจ็บช้ำ, โรยแรง. บอบบาง, บอบแบบ ว. อ่อนแอ, ไม่แข็งแรง.

บอมบาด อ. ก. ยิงด้วยกระสุนระเบิด.

บ้อม ก. คิ, ทุบ.

บ่อย ว. เสมอ ๆ, เนือง ๆ, ถี่ ๆ.

บ๋อย อ. น. เด็กคนใช้.

บอระเพ็ด [บอระ—] น. เถาวัลย์ชนิดหนึ่ง เถาเป็นปุ่ม ๆ มีรสขม ใช้ทำยา.

บอระมาน [บอระ—] น. กาว, แข็งเป็นยาก.

บเอ, บ่เอ คูใน ย.

บ๊ะ ! อ. เป็นสิ่งที่ทำเป็นช่องขึ้นด้วยความประหลาดใจ.

บะฉ่อ จ. น. แกงจีนชนิดหนึ่งใส่เนื้อหมูสับเป็นชิ้นเล็ก ๆ.

บะหมี่ [–หฺมี่] จ. น. อาหารของจีนชนิดหนึ่ง ทำด้วยแป้งสีเหลืองหั่นคล้ายเส้นขนมจีน ต้มสุกแล้วปรุงด้วยเครื่องมีหมูเป็นต้น.

บัก น. อ้าย; ของลูกผู้ชาย. บักโกรก ว. ชูชดลมโดยหักแรง. บักอาน ว. ช้อนเปลี้ย, ขยอช้า.

บัง ก. ปกปิด, กัน, กั้น. บังโคลน น. เครื่องบังไม่ให้ล้อรถกีดฝุ่นหรือโคลนกระเด็นขึ้น ซึ่งกีดอยู่ข้างรถเหนือล้อรถ. บังตัว ก. ใช้เวทมนตร์ทำให้หายตัวได้ไม่มีใครเห็น. บังตา น. เครื่องกันมิประดูหน้าต่าง. บังใบ น. วิธีประกอบใบไม้สองแผ่นโดยเอากยเชาะรัม แผ่นละนิดแล้วเพลาะกันให้สนิทเหมือนกระดานแผ่นเดียว. บังเพลิง น. สิ่งที่บังแสงไฟให้เห็นแต่ข้างหน้า. บังไพร ก. ใช้กิ่งไม้และเวทมนตร์ลดช้างเถื่อนมิให้เข้าพนัยกร. บังพืน ก. ใช้เวทมนตร์ทำพื้นคนโดยไม่มีใครเห็น. บังมืด ก. บังแสงสว่างทำให้มืดไป. บังเลื่อม ก. ใช้เวทมนตร์บังตัว, ล่องหนหายตัว. บังสาด น. แผงสำหรับกันฝนสาด.

บัง น. สิ่งที่เป็นแถว ๆ เช่นเครื่องหมายยศนายสิบ, เครื่องมือสำหรับถูไม้คล้ายยัง แต่พื้นเป็นยัง ๆ; รอยเชือดเป็นแผลขวาง ๆ. ก. เชือดหรือฟันให้เป็นแผลขวาง ๆ.

บังกัด ก. ยึดยัง, อำพราง.

บังเกิด ก. เกิด, เป็นขึ้น, มีขึ้น, ทำให้เกิด.

บังโกรยตัวผู้ – ตัวเมีย [–โกฺรย–] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง.

บังคน น. อุจจาระหรือปัสสาวะ สำหรับเจ้านายใช้ว่าพระยังคน. บังคนเบา น. ปัสสาวะใช้ว่าพระยังคนเบา. บังคนหนัก น. อุจจาระใช้ว่าพระยังคนหนัก.

บังคม ข. ก. ไหว้ (ใช้เฉพาะแต่เจ้านาย). บังคมทูล ก. ไหว้แล้วบอกข้อความ.

บังคล ก. มอยให้.

บังควร [–ควน] ว. สมควร.

บังคับ น. การว่ากล่าวปกครอง. ก. ใช้อำนาจให้ทำ, สั่งด้วยอำนาจ. บังคับบัญชา น. คำสั่ง, การสั่งให้ทำ.

บังคัล ข. ก. เผา.

บังแทรก [–แซก] น. เครื่องสูงอย่างหนึ่งสำหรับยังแภก เพื่อเป็นเกียรติยศ.

บังวาย ก. ทำให้วาย, เสื่อมคลาย.

บังสุกุล ดูใน บงสุ์.

บังสุกุลโก ดูใน บงสุ์.

บังสูรย์ น. เครื่องสูงอย่างหนึ่งสำหรับยังแภก เพื่อเป็นเกียรติยศ (สำหรับเจ้านายเวียกว่าพระยังสูรย์).

บังหวนควัน ก. ทำให้ควันกลุ้มคลุ้งขึ้น เพื่อพรางข้าศึกมิให้แลเห็นตัว, 'พรางควัน' ก็ใช้.

บังเหิน ก. เหาะ, บิน.

บังเหียน น. เหล็กสำหรับผ่าปากม้า, ที่ปลายมีห่วง ๒ ข้าง สำหรับผูกสายยังเหียนและเชือกขลุม.

บ่างอร [–องอน] น. นาง, นางงาม.

บ่างอวจ ข. น. หน้าต่าง.

บ่างอาจ ก. อาจยิ่ง, เจ็บมาก, ไม่อำเกรง, ล่วงเกิน.

บ่างอิง ข. น. พนัก. ก. อิง, พิง.

บ่างอุร ก. ตกลง.

บังเอิญ ว. เผอิญ, เกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัว.

บัญชร [–ชอน] (ป. ส. ปญฺชร) น. กรง, ซี่กรง, หน้าต่าง (น่าจะหมายเอาหน้าต่างที่มีซี่กรง).

บัญชา น. คำสั่ง. ก. สั่ง. บัญชาการ ก. สั่งการงาน.

บัญชี (ส. ปญฺชี) น. ทะเบียน, สมุดหรือกระดาษที่จดรายชื่อจำนวน ร ล ว.

บัญญัติ [–หยัด] (ป. ปญฺญตฺติ; ส. ปฺรชฺญปฺติ) น. การแต่งตั้ง, ข้อที่ตั้งขึ้น, ข้อบังคับ. ก. แต่งตั้ง, ตั้งขึ้น. บัญญัติไตรยางศ์ น. วิธีเลขอย่างหนึ่ง.

บัญหา (ป. ปญฺห; ส. ปฺรศฺน) น. คำถาม, ข้อความที่ตั้งถาม, เรื่องที่ตั้งปรึกษาหารือ.

บัฏ (ป. ส. ปฏ) น. ผืนผ้า, แผ่น.

บัฐยาพฤกษ [บัดถะยาพฺรึก] น. ปัฐยาวัก, ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง.

บัณฑิต [–ดิด] (ป. ส. ปณฺฑิต) น. ผู้มีปัญญา, นักปราชญ์. ใช้ละเป็น 'บัก' ก็ได้ และใช้นำหน้าคนที่บวชแล้ว.

บัณฑิตย์ [–ดิด] (ส. ปาณฺฑิตฺย) น. ความรอบรู้, การเรียน, ความเป็นบัณฑิต.

บัณฑุ [–ดุ] (แผลงเป็นบัณฑร) (ป. ปณฺฑุ; ส. ปาณฺฑุ) ว. แกงชัก, เหลืองอ่อน, ขาว, ซีด; ช้างเผือก. บัณฑุกัมพล น. ผ้าชนสัตว์หรือผ้าหนนอนสีขาวหรือเหลือง, เครื่องผ้าชั้นในสำหรับทำให้อุ่น; โรงช้างหลวง; ศิลาชนิด

หนึ่ง. บัณฑุกัมพลศิลาอาสน์ น. แท่นหินมีสีดุจผ้ากัมพลเป็นที่ประทับของพระอินทร์.

บัณฑุร [—ทุน] น. คำสั่ง (เคยใช้สำหรับกรมพระราชวังบวร).

บัณเฑาะก์ [—เดาะ] (ป. ส. ปณฺฑก) น. กะเทย, ขันที, คนที่ถูกตอน.

บัณเฑาะว์ [—เดาะ] (ป. ปณฺฑว, ปณฺฑุ; ส. ปณฺฑว) น. กลองเล็กชนิดหนึ่ง ซึ่งพราหมณ์ใช้แกว่งในการพิธี; ชื่อภูเขา.

บัณณาส (ป. ปณฺณาส; ส. ปญฺจาศตฺ) ว. ห้าสิบ.

บัณรส [—นะรด] (ป. ปณฺณรส; ส. ปญฺจทศ) ว. สิบห้า.

บัณรสี [—นะระ—] (ป. ปณฺณรสี; ส. ปญฺจทศี) ว. ที่สิบห้า.

บัด น. เวลา, เมื่อ, ครั้ง, คราว, ทันใด. บัดดล ว. ประเดี๋ยวนั้น. บัดเดี๋ยว ว. ประเดี๋ยว. บัดนั้น ว. เมื่อนั้น.

บัดน์ ว. เมื่อนี้, เดี๋ยวนี้. บัดนี้ น. กาลเวลา. บัดแม่ลง น. เวลาย่ำเย็น.

บัดกรี [—กฺรี] ก. ประสานให้ติดกัน (ใช้สำหรับของที่เป็นโลหะ).

บัดซบ ว. โง่อย่างไม่มีความเฉลียว.

บัดบง ก. ศูนย์หาย.

บัดสี, บัดสีบัดเฉลิง ว. ละอาย, ขายหน้า.

บัตร [บัด] (ป. ปตฺต; ส. ปตฺตฺร) น. นก, นก, ขนนกที่ลูกศร; หม; ยาน, รถ, ผ้า, สัตว์พาหนะ; ใบไม้, กลีบ, กาย (เช่น ที่หุ้มกอกไม้หรือที่หุ้มหน่อแห่งต้นไม้เป็นต้น), ใบไม้สำหรับเขียน (เช่นใบลาน), กระดาษ; แผ่น. ไทยเราใช้เรียกกระทงที่ทำด้วยกาบกล้วย สำหรับใส่เครื่องสังเวย. บัตรพลี น. เครื่องเซ่นสรวงสังเวย. บัตรสนเท่ห์ น. จดหมายที่ไม่มีชื่อผู้เขียน. บัตรหมาย น. หนังสือเกณฑ์ในทางราชการ.

บัทม์ น. ขวัญตวงมีสีแดง มีกลิ่นหอม.

บัน ๑ น. ขั้ว (หน้าขั้ว เรียกหน้าบัน). บันแถลง น. หน้าขั้วเล็กๆ ที่แทรกขั้วใหญ่.

บัน ๒ ก. ผัน, ผิน; เยา, น้อย.

บั่น ก. ตัด, ทอน, รอน.

บั้น น. ครั้ง, ท่อน, ส่วน, พวก; ชื่อมาตราตวงข้าว ๒ บั้นยัน ๑ เกวียน; ครั้งหนึ่งของตัดหรือแบ่งออกเป็นสองตอนเรียกว่าขนมบั้นปลาย. สัน. ส่วนว่า, ฝ่ายว่า.

บั้นพระองค์ น. ส่วนเอว, ส่วยระหว่างกึ่งกลางตัว (สำหรับเจ้านาย). บั้นหลวง น. ชื่อมาตราตวงตามวิธีประเพณีมีอัตราเท่ากับพันลิตรอักษรย่อว่า บ. บั้นเอว น. ส่วนสะเอว.

บันจบ ก. ตกแต่ง.

บันจอย (ไท) ก. บรรจง.

บันดล ดู ดล ๓.

บันดาล ก. เกิดขึ้น, ให้มีขึ้น, ให้เป็นขึ้น.

บันเดิน ก. เดิน

บันโดย ก. แสดง เช่น บันโดยหรรษา=แสดงความรื่นเริง; ประพฤติ; ตาม, เอาอย่าง.

บันได น. สิ่งที่ทำเป็นขั้นๆ สำหรับก้าวขึ้นลง. บันไดแก้ว น. ที่รองพระคัมภีร์และลานสำหรับจารหนังสือ; ที่สำหรับพากพระแสง. บันไดลิง น. บันไดที่ตรึงตีตเพลขึ้นทีละ; ชื่อเถาวัลย์ชนิดหนึ่ง, กระไดลิง ก็ว่า.

บันทึก น. ข้อความที่ทอย่อ ๆ ไว้เพื่อตรงจำ. ก. ทย่อ ๆ ข้อความเพื่อตรงจำ.

บันทึ่ง ช. ก. บ่นถึง, คอย.

บันเทิง ก. เบิกบาน, รื่นเริงยินดี.

บันลือ ก. แผดเสียง, ทำเสียงกึกก้อง.

บันเหิน ก. เหาะ, บิน.

บัปผาสะ ดู ปัปผาสะ.

บัพ [บับพะ] ดู บรรพ ๑.

บัพชิต [บับพะ—] ดู บรรพชิต.

บัพตะ [บับพะ—] ดู บรรพต.

บัพพัชชา [บับพัด—] ดู บรรพชา.

บัพพาชนียกรรม [—ชะนียะกำ] (ป. ปพฺพาชนียกมฺม) น. กรรมอันสงฆ์พึงขับไล่, กรรมที่พระสงฆ์ทำเพื่อขับไล่ภิกษุ, การขับไล่.

บัลลพ [—ลบ] ดู บัลวะ.

บัลวะ [—ละ—] (ส. ปลฺลว) น. หน่อต้นไม้, กระโดงไม้ที่งอกใหม่ใช้ว่าบัลลพ [บับ] ก็มี.

บัลลังก์ ป. น. แท่น; ตัก; ที่นั่งผู้พิพากษา; ส่วนของเจดีย์มีรูปเป็นแท่นเหนือคอระฆัง.

บัว น. ไม้จำพวกหนึ่งชอบเกิดในน้ำมีหลายชนิด; ฐานหรือหัวเม็ดที่ทำเป็นกลีบดอกบัว; ใช้พูดเปรียบถึงงามผู้หญิง. บัวกลุ่ม น. ชั้นเจดีย์หรือฐานพระที่ทำเป็นกลีบบัวซ้อนกัน

โดยรอบ. บัวคุม น. ไม้เถาชนิดหนึ่งเกิดตามป่า ดอกคล้ายดอกยี่หุบ แต่ใหญ่กว่า ใช้ทำยาได้. บัวบก น. ผักหนอก, ไม้เถาชนิดหนึ่งเกิดตามป่า มีหัวใหญ่คล้ายใบบัว. บัวบาท น. เท้าที่มีดอกบัวรองหมายเอาเท้าผู้มีบุญอย่างพระพุทธเจ้า นิยมว่าพระพุทธเจ้ามีดอกบัวผุดขึ้นรองพระยุคาท. บัวโรย ว. สีกลีบบัวแห้ง. บัวลอย น. ชื่อขนมชนิดหนึ่ง; ชื่อเพลงชนิดหนึ่ง. บัวใส น. นมสวย; นมงาม.

บา น. ครู, อาจารย์; ชายหนุ่ม. บาธรรม น. ครูผู้รู้ธรรม.

บ่า น. ส่วนระดับแต่คอถึงไหล่แขน; อินทรธนู คือ แผ่นทายบ่าข้าราชการทหารหรือพลเรือน. ก. หลากไป, ไหลไป. ว. อะไร, ทำไม. บ่านี่ ว. อะไรนี่, ทำไมนี่.

บ้า น. คนเสียจริต. ว. เสียจริต. สติพั่นเพื่อน, หลงหรือมัวเมาอยู่ในสิ่งนั้น ๆ เช่น บ้ายศ = หลงยศ บ้ายอ = หลงคำเขายกย่อง ฯลฯ. บ้าจี้ ก. ชักกระ; เมื่อจริตจะทำดังจิตนึกถึงนั้นพั่นเพื่อนไป. บ้าน้ำลาย ว. พูดพล่าม, พูดเพ้อเจ้อ. บ้าบิ่น น. ขนมชนิดหนึ่งทำด้วยแป้ง กะทิ น้ำตาล เป็นแผ่น ๆ เอาไฟผิงข้างล่างข้างบน. ว. มุทะลุ, ไม่เป็นประกิดกิดน. บ้ามัน ก. ตกมัน (ช้าง). บ้าเลือด ว. ขันคาลโทสะอย่างไม่กลัวตาย เมื่อเห็นเลือดคนออก.

บาก ก. พั่นให้เป็นรอยกว้างออกไป, มุ่งไปทางใดทางหนึ่ง. บากหน้า ก. ให้ทวงถึง. บากบั่น ก. ตั้งหน้าทำ, พากเพียร, หมั่น. บากหน้า ก. ตั้งหน้าเข้าไป.

บาง น. คำขยาย, ลำคลอง. ว. ไม่หนา. ใช้ประกอบกับนาม หมายความว่า ไม่ทั่วไป, ส่วนใดส่วนหนึ่ง เช่น บางคน, บางพวก, บางสิ่ง ฯลฯ. บางตา ว. มีน้อย, พอเห็นแต่น้อย. บางที ว. บางเวลา, บางคราว, บางครั้ง, บางหน. บางเบา ว. น้อยลง, ทุเลาลง.

บ่าง น. ชื่อสัตว์สี่เท้าชนิดหนึ่ง ตัวคล้ายกระรอก โตเกือบเท่าค่าง อยู่ตามโพรงไม้ สีข้างทั้งสองมีหนังเป็นพืดคล้ายปีก โผไปมาได้ไกล ๆ. (อ. flying squirrel).

บ้าง ส. บางคน, บางสิ่ง, บางตัว. ว. ใช้ประกอบคำอื่นให้รายว่ามีส่วนต่าง ๆ กัน เช่น อย่างนี้บ้าง อย่างนั้นบ้าง ฯลฯ.

บางสุ ดู ยงสุ.

บาจก [—จก] (แบบ) (ป. ส. ปาจก) น. พ่อครัว; แม่ครัว ใช้ว่า ยาจิกา.

บาจริย์ [—จะริ] น. อาจารย์ของอาจารย์.

บาจิกา ดู ยาจก.

บาญชี ดู ขัญชี.

บาด ก. ทำให้เป็นแผลด้วยของมีคม, เจ็บ, ระคาย. น. แผล. บาดเจ็บ ก. บ่วยด้วยยาดแผล. บาดใจ ก. เจ็บใจ. บาดตา ก. ระคายตา. บาดทะจิต น. ชื่อโรคลมชนิดหนึ่ง เมื่อเข้าขึ้นแล้ว ทำให้สะดุ้งตกใจ. บาดทะพิษ น. แผลที่โลหิตเป็นพิษ. บาดทะยัก น. แผลที่กลายเป็นพิษ. บาดแผล น. แผลที่ถูกของมีคม, ฝาดกัด. บาดเสียนบาดหนาม น. แผลที่ถูกเสียนหนามยอกแล้วกลายเป็นพิษ. บาดหมาง ก. หมองใจกัน, ผิดใจกัน.

บาดาล น. พื้นใต้ดิน, นาคพิภพ.

บาแดง ดู ประแดง.

บาด ก. ตก, ตกไป, มักใช้ประกอบกับคำอื่น เช่น ขัณฑยาด 'ก้อนข้าวที่ตกลง' คือ ของตกยาดกระ; อสันยาด 'การตกแห่งสายฟ้า' คือ ฟ้าผ่า, อุกกายาด 'การตกแห่งดาวเพลิง' คือ แสงสว่างที่ตกลงมาจากอากาศ.

บาตร [ยาด] (ส. ปาตฺร) (จาก ปา ธาตุ = กิน) (ป. ปตฺต) น. ภาชนะสำหรับกิน, คนโท, ฉัวย; ภาชนะแห่งนักบวชซึ่งสำหรับรับอาหาร; อาหารที่ทอยู่ในบาตร; กึ่งแห่งแม่น้ำ (แคว); คนสามารถ; ใบไม้ (คำเดียวกับ ปตฺร); ความเหมาะ; คำสั่ง. บาตรหมาย น. คำสั่ง กระเกณฑ์ ใช้บัตรหมาย ก็มี คู่ในยัตร. บาตรใหญ่ ว. ใช้เป็นคำอุปมา หมายความว่า ศักดิ์ใหญ่.

บาท ป. ส. น. เชิง, เท้า; เศษหนึ่งส่วนสี่แห่งนาฬิกา (= ๖ นาที), ชื่อมาตรา เงิน ๔ สลึง เบี้ย ๑ ยาก, ส่วนหนึ่งในยอดคำประพันธ์ เช่น ฉันท์บาทหนึ่งมี ๔ บาท, โคลงยอดหนึ่งมี ๔ บาท เป็นต้น. **บาทคต** น. ตีนเท้า, สันเท้า. **บาทบงกช** น. ยัวยาด, ยัวรองเท้า, หมายความว่า เท้าพระเจ้าแผ่นดินและพระพุทธเจ้า. **บาทบงสุ์** น. ละอองเท้า. **บาทบริจาริกา** น. หญิงข้ารองแทบเท้า, เมีย. **บาทบูรณ์** น. การหรือคำที่ต่อยให้เต็ม เช่น ในฉันท์ ๑๐ มีคำที่ให้ใจความ ๑๐ พยางค์แล้ว อีกพยางค์หนึ่งไม่ต้องมีความหมายอย่างไรก็ให้เติมเข้ามาให้ครบ ๑๐ คำเต็มนี้เรียกว่า บาทบูรณ์. **บาทมูล** น. ที่ตั้งแห่งเท้า, ที่ใกล้เท้า, สันเท้า, ตีนเท้า. **บาทมูลิกากร** น. หมู่คนที่อยู่ใต้บาทมูล (ของพระเจ้าแผ่นดิน) คือข้าราชการ. **บาทยุคล** น. เท้าทั้งคู่,

บาทาธิก น. โรคที่กำเริบขึ้นจากกุ้งเท้า.
บาทหลวง น. นักพรตในศาสนาคริสเตียน
บาทุกา (ป. ปาทุกา) น. รองเท้า.
บาน ๑ (ป. ส. ปาน) น. น้ำสำหรับดื่ม, เครื่องดื่ม เช่น สุราบาน = น้ำเหล้า, อัชฌบาน = เครื่องดื่ม ๘ อย่าง.
บาน ๒ น. ใช้เรียกของเย็นแผ่นๆ บางอย่าง เช่น บานประตูหน้าต่าง, กระจกเงา ๑ บาน ว่า บานหนึ่ง, สองบาน. ก. แยะออก, คลี่ออก, แช่มชื่น, เช่น ปากบาน=ปากแยะออก, ดอกไม้บาน=ดอกไม้คลี่ออก, ใจบาน=ใจแช่มชื่น. ว. มาก เช่น เสียบาน=เสียมาก.
บานชื่น น. ดอกไม้ชนิดหนึ่ง ดอกคล้ายเบญจมาส มีสีต่างๆ. บานทะโรค น. โรคริดสีดวงงอก ที่กำเริบขึ้นทวารหนัก เย็นหวิวออกอกมา. บานบุรี น. ไม้ดอกชนิดหนึ่ง. บานแผนก น. ขัญชีเรือง, สารขาญ; เรือง. คำนำ. บานพับ น. เหล็กหรือทองเหลือง ที่ใช้ติดบานประตูหรือหน้าต่างเย็นต้น เพื่อให้ปิดเปิดได้, ชื่อเครื่องประดับอย่างหนึ่ง. บานไม่รู้โรย น. ดอกไม้ชนิดหนึ่ง ต้นเตี้ยๆ ดอกกลมๆ ใบคายๆ มีสีต่างๆ. บานเย็น น. ไม้ดอกชนิดหนึ่งต้นเตี้ยๆ ดอกคล้ายดอกผักบุ้งแต่เล็กมีสีต่างๆ บานเวลาเย็น, เรียกสีชนพูแก่ว่า สีบานเย็น.
บาน ๓ ช. ก. ไว้.
บ้าน น. ที่อยู่. ชาวเรือนที่อยู่, ถิ่นที่มนุษย์อยู่. บ้านนอก น. เขตแดนที่พ้นจากเมืองหลวงออกไป.
บ้าบำ น. ชายลูกจีน ซึ่งเกิดในกัมพูชา เรียกว่า จีนบ้าบำ, ฮ่าหยา ก็เรียก.
บาบี๋ (แขก) (ป. ปาปี; ส. ปาปิน) น. คนมีบาป, คนมีความชั่ว.
บาป (ป. ส. ปาป) น. ความชั่ว, ความลำยาก. บาปกรรม น. ชาย. บาปเคราะห์ ส. น. เคราะห์ร้าย, เคราะห์ไม่ดี. บาปมิตร น. มิตรชั่ว. บาปหนา น. ชายมาก
บาย ช. น. ข้าว. บายศรี น. ข้าวอันเย็นสิริ; ภาชนะใส่เครื่องสังเวยในพิธีทำขวัญ.
บ่าย น. เวลาในระหว่างเที่ยงถึงเย็น. ก. คลอย, หัน, ก้าว เช่น บ่ายบาท = ก้าวพระบาท, บ่ายหน้า = หันหน้า. บ่ายควาย น. เวลาไล่ควายกลับบ้าน, เวลาเย็น, เวลาจวนค่ำ. บ่ายเบี่ยง ก. คูเบี่ยงบ่าย. ใน เบี่ยง.
บ้าย ก. ป้าย, ทา, ไล้.
บายสุหรี ช. น. สระน้ำ.
บารมี [—ระมี] ว. ดังขึ้น, ยิ่ง, นัก, มาก.
บารมี [—ระมี] (ป. ส. ปารมี) น. คุณความดีควรบำเพ็ญมี ๑๐ อย่าง คือ ทาน ศีล เนกขัมม (การออกจากกามคือยวช) ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิฏฐาน เมตตา อุเบกขา; คุณความดีที่ได้บำเพ็ญมา, คุณสมบัติที่ทำให้ยิ่งใหญ่.
บ้าระหำ ว. มุทะลุ, ทะลึ่งตึงตัง.
บาเรียน น. ผู้เล่าเรียน, ผู้รู้ธรรม, ผู้คงแก่เรียน, เปรียญ.
บาล (แขก) (ป. ส. ปาล) ก. เลี้ยง, รักษา, ปกครอง. บาลเมือง น. ผู้ครองเมือง.
บาลี (ป. ส. ปาลิ) น. พุทธวจนะที่เป็นคำเดิม, ภาษามคธ.
บ่าว น. ทาส, คนใช้, ชายหนุ่ม; เรียกชายคู่แต่งงานว่าเจ้าบ่าว และเรียกหญิงว่า เจ้าสาว.
บ่าวขุน น. ชาวบ้านผู้ชาย นุ่งโจงชายข้างหนึ่ง เช่น พระยาอินทรชิงชัยนุ่ง; ชื่อนกชนิดหนึ่ง.
บาศ (ส. ปาศ; ป. ปาส) น. บ่วง.
บาศก์ (ส. ปาศก) น. ลูกเต๋า, ลูกสกา ใช้ว่า ลูกบาศก์.
บ้าหมู น. ชื่อโรคลมชนิดหนึ่ง เย็นขึ้นแล้วมีอาการให้ชักน้ำลายเย็นฟอง, มือเท้าก่า; ลมชนิดหนึ่งมักหอยเอาสิ่งของเย็นวงเย็นกลุ่มขึ้นไปยนอากาศ.
บาหลี [—หฺลี] น. ห้องท้ายเรือสำเภา, ห้องสำหรับโดยสารในเรือกลไฟ
บ้าหว่า [—หฺว่า] น. เครื่องประดับข้อมือชนิดหนึ่ง.
บ่ำ ว. ยุบลงไป, ยุ่มลงไป.
บำเทิง ดู ขันทิง.
บำนาญ น. รางวัล, เงินเลี้ยงชีพที่จ่ายโดยมีกำหนดเวลาสำหรับความดีความชอบในการงานที่ทำมาแล้ว.
บำบวง ก. บนบาน, เซ่นสรวง, บูชา.
บำบัด ก. ขับเข่น, ขัดไล่, ขจัด, ปัด.
บำโบ, บำโบล, บำโบย ช. ก. ฉลไล.
บำเพ็ญ ก. ทำให้เต็ม, ทำให้มีขึ้น, ประพฤติ เช่น ขำเพ็ญพรต.
บำราบ [—หฺราบ] ก. ทำให้ร้าย, ทำให้กลัว, ปราบ.
บำราศ [—หฺราด] ก. หายไป, พรากไป, ปราศจาก.

บำรุง ก. ตกแต่ง, ทำให้เจริญ, รักษา, ปรุง.
บำรู ก. ตกแต่ง, บำรุง, ประ เช่น บำรูงา=ประงา.
บำเรอ ก. คอยรับใช้, ปฏิบัติ, ทำให้ชอบใจ. บำเรอเชอภักดิ์ ก. เชอภักดิ์ เป็นสุรจอคำของ บำเรอ รวมความว่า ตั้งใจรับใช้.
บำเหน็จ น. รางวัล, ค่าแห่นอย, ค่าความชอบเป็นพิเศษ.
บิ ก. หัวออก, แยกออกด้วยมือ.
บิกู, บิกู ช. น. ภิกขุ.
บิกูประระมาหนา, บิกูประระหมั่นหนา [—หฺนา, หฺมั่นหฺนา] ช. น. คนบวช, นักพรต.
บิฐ (ป. ส. ปีฐ) น. ตั่ง, ที่นั่งชนิดหนึ่ง รูปสี่เหลี่ยมมีเท้าพนักอย่าง ไม่มีข้าง.
บิณฑ [บินทะ] (แบบ) (ป. ส. ปิณฺฑ) น. ก้อน, ก้อนข้าว.
บิณฑบาต ป. น. ก้อนข้าวที่ตก คือของตักบาตร.
บิด น. โรคชนิดหนึ่ง มีอาการปวดหมวนและอุจจาระเป็นมูกเลือด. ก. หมุน, หัน, พลิกแพลง, เชือนแช; กระบิด ให้น้ำออก เช่น บิดผ้าอาบน้ำ. บิดขี้เกียจ ก. เหยียดยืดหรือเอี้ยวกายให้คึเครียด ให้หายการเมื่อยขบอย่างกาย. บิดจะกูด, บิดตะกูด ก. บิดหางเสือ คือ ทำเกะไม่ให้ตรงทาง. บิดพลิ้ว ก. พลิกแพลง, ทำให้พลาดจากความเป็นจริง. บิดไส้ น. ใช้เวทมนตร์ทำให้ไส้ยิก.
บิตร [—ตอน] (แบบ) (ป. ปิตุ; ส. ปิตฤ) น. พ่อ. ใช้ว่า บิตุ บิดา ก็ได้.
บิดหล่า [—หฺล่า] น. เครื่องมือสำหรับเจาะไม้ชนิดหนึ่ง ปลายแหลมเย็นเกลียว.
บิดา ดู บิตร.
บิตุ (แบบ) (ป. ปิตุ) น. บิดา, พ่อ. บิตุฆาต (ป. ปิตุฆาต) น. การฆ่าพ่อ.
บิตุจฉา ดู ปิตุจฉา.
บิตุรงค์ (กลอน) น. เป็นศัพท์ไทยประสมใช้ในคำประพันธ์ จาก ปิตุ+องค์ (องค์บิดา) หมายความว่า พ่อ นั่นเอง.
บิตุเรศ (กลอน) น. เป็นศัพท์ไทยประสมใช้ในคำประพันธ์ จาก ปิตุ+อิศ (บิดาผู้เป็นใหญ่) หมายความว่า พ่อ นั่นเอง.
บิตุล, บิตุลา [—ละ,—ลา] (แบบ) (ป. ปิตุล) น. ลุง, อา (พี่น้องผู้ชายของพ่อ).
บิตุลานี (แบบ) (ป. ปิตุลานี) น. ป้า, อา (ผู้หญิง).
บิน ก. ไปในอากาศด้วยกำลังปีกหรือด้วยเครื่องยนต์. น. ผู้เดินอากาศด้วยเครื่องบินเรียกว่า นักบิน.
บิ่น ก. ล (ลิกคมหรือคมแห่ง, ที่ชอบ). ว. มิอาจมณฑ์ไม่ปรกติ, ติดนิสัยของอยู่ข้าง.
บิลเลี่ยด อ. น. เกมสำหรับเล่นอย่างหนึ่ง.
บี ก. บีบ หรือกดให้ละเอียดด้วยนวมือ, ทำให้แบน, ทำให้แตก.
บีตา [—ตา] (ส. ปีตา; ป. ปีฬา) น. การเบียดเบียน, การบีบคั้น, ความรบกวน, ความเจ็บช่วด. ใช้เป็น ก. ก็ได้.
บีบ ก. นวด, คั้นด้วยมือหรือด้วยไม้คีบ, ถดให้แบน. บีบคั้น ก. เบียดเบียน, ข่มเหง, ข่าย. บีบน้ำตา ก. ทำน้ำตาให้ไหลออก.
บึก น. ชื่อปลาชนิดหนึ่ง มีอยู่ในแถบแม่น้ำโขง ไม่มีเกล็ดตัวโต.
บึกบึน ก. ถึก, อดทน, ไม่ท้อถอย.
บึง น. หนองน้ำที่ใหญ่ ๆ, น้ำขังคลองย่อย.
บึ่ง น. แมลงชนิดหนึ่ง คล้ายตั๊กแตน ตัวเขียว.
บึ่ง น. สัตว์ชนิดหนึ่งคล้ายแมงมุม สีดำ แต่ตัวโตกว่า อยู่รวมกันฝูง. ว. ชิ่ง, ดึ่ง, ไม่ยั้งแยั้ง (สำหรับหน้า).
บุ ก. ตีให้บางให้กลมกลืนเข้ารูป เช่น บุขัน, เอาของบาง ๆ หุ้มนอก เช่น บุผ้า.
บุก น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง เป็นไม้ต้นเกี่ยวขึ้นจากดินตรงขึ้นไปจนสุดยอดแล้วจึงแยกออกเป็นใบจัก ๆ คล้ายใบมะละกอ. ก. ลุย, ฝ่าไป. บุกบั่น ก. ขากหน้าเข้าไป. บุกเบิก น. การถางป่าเข้าไปให้เป็นนาไร่. บุกรอ น. ชื่อยุกชนิดหนึ่ง ใช้ทำยาได้. บุกรุก ก. ล่วงเกินเข้าไป, รุกเข้าไป.
บุคคล [บุกคน] น. คนตามธรรมดา.
บุคลาธิษฐาน [บุกคะลา—] น. วิธีแสดงเทศน์ยกอุบุคคลเป็นทศง คู่กับยธรรมาธิษฐาน ซึ่งยกธรรมเป็นทศง.
บุคลิก [บุกคะ—] (ป. ปุคฺคลิก) ว. จำเพาะคน บุคลิกทาน น. ทานที่ทายกให้จำเพาะตัวคน คู่กับสังฆทาน คือ ทานที่ให้แก่สงฆ์ (ไม่เฉพาะบุคคล). บุคลิกภาพ น. สภาพนิสัยจำเพาะคน. บุคลิกลักษณะ น. ลักษณะอันเป็นของจำเพาะคน.
บุ่ง น. บึง.
บุ้ง น. สัตว์จำพวกหนอนชนิดหนึ่ง ตัวเขียน ถูกเข้าคัน; เหล็กสำหรับถูกคล้ายตะไบ แต่มีรอยหยาย ๆ; ผักชนิดหนึ่ง เถาเป็นปล้อง ขึ้นตามน้ำ ใช้ยอดเป็นอาหาร เรียกว่าผักบุ้ง.

(ราชาศัพท์เรียก ว่าผัก ทอดยอก).

บุ้งร้วม น. ผักยุ้งชนิดหนึ่ง ต้นเป็นข้อ ใบเล็ก รสขม ใช้ทำยา เรียกผักยุ้งร้วม.

บุญ (ป. ปุญฺญ; ส. ปุณฺย) น. คุณเครื่องชำระสันดาน, ความดี, กุศล, ความสุข. บุญเขต น. เนื้อนาบุญ. บุญนิธิ น. ขุมทรัพย์คือบุญ. บุญราศี น. กองบุญ. บุญฤทธิ์ น. ความสำเร็จด้วยบุญ. บุญญานุภาพ น. อำนาจแห่งบุญ.

บุญญาภินิหาร น. ความปรารถนาอันแรงกล้าในความดี, บุญที่ให้สำเร็จได้ตามความปรารถนา.

บุญญาภิสังขาร น. สภาพที่บุญกระทำแล้ว.

บุณฑริก [บุนทะ—] (ป. ส. ปุณฺฑรีก) น. ขัวขาว; เป็นชื่อสังขยา คือ ๑ มี ๐ ตามหลัง ๑๑๒ ตัว; ชื่อตระกูลช้างในตระกูลช้างทั้งสี่.

บุณมี [บุนนะมี] (ป. ปุณฺณมี) น. วันเพ็ญ.

บุตร น. สิ่งชนิดหนึ่ง คล้ายเสน แต่กินไม่แกง มีหางสั้นอย่างกิ้ง.

บุตร [บุด] (ส. ปุตฺร; ป. ปุตฺต) น. ลูก, ลูกชาย. บุตรทาร น. ลูกและเมีย. บุตรธรรม น. หน้าที่ของลูก.

บุตรี [บุดตฺรี] (ส. ปุตฺรี; ป. ปุตฺติ) น. ลูกหญิง.

บุถุชน (ป. ปุถุชน) น. คนหนาด้วยกิเลส, ผู้ที่ยังไม่ได้สำเร็จ อริยมรรค อริยผล; คนสามัญ.

บุทคล [บุดคน] (ส. ปุทฺคล; ป. ปุคฺคล) น. คน, ตัวตน; วิญญาณ; เอกชน.

บุนนะบุนนัง ก. ซ่อม, เพิ่มเติม.

บุนนาค น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ดอกคล้ายสาระภีแต่โตกว่า ใบคล้ายใบสำควน.

บุบ ก. ทุบเขาๆ, ตำเขาๆ. ว. ยุ้ลง, ยุบลง. บุบสลาย [—สะหฺลาย] ว. ชำรุด, ร้าวราน.

บุปผ (ป. ปุปฺผ; ส. ปุษฺป) น. ดอกไม้. บุปผชาติ น. ชนิดดอกไม้, ดอกไม้.

บุปผาราม ป. น. สวนดอกไม้.

บุพ [—บุบ] (ป. ปุพฺพ; ส. ปูรฺว) ว. ก่อน, ที่แรก, เบื้องต้น, ทิศตะวันออก. (มักประกอบศัพท์อื่น โดยมากมักใช้เป็น บุรพ เช่น บุพกรรม เป็น บุรพกรรม เป็นต้น). บุพกรรม น. กรรมที่ทำไว้แต่ปางก่อน. บุพการี น. ผู้ที่ทำอุปการะมาก่อนคือบิดามารดา. บุพชาติ น. ชาติก่อน. บุพพัณห น. ทิศตะวันออกเฉียงใต้. บุพนิมิต น. ลางบอกเหตุขึ้นก่อน. บุพนิวาส น. 'สถานที่เคยอยู่' คือ ชาติก่อน. บุพบท น. คำในไวยากรณ์พวกหนึ่งอยู่หน้านาม เช่น ใน, สู่ ฯลฯ มักใช้ว่า บุรพบท. บุพเปตพลี น. บุญที่อุทิศให้แก่ญาติผู้ล่วงไปก่อน.

บุพพาจารย์ น. อาจารย์ในเบื้องต้น คือ บิดามารดา.

บุพพาสาฒ ป. (ส. ปูรฺวาษาฒ) น. เดือนแปดก่อน.

บุพเพนิวาสานุสติญาณ (ส. ปูรฺวนิวาสานุสฺมฤติชฺญาน) น. ความรู้เป็นเครื่องระลึกได้ถึงชั้นชาติภพอยู่ในก่อน, คือ หยั่งรู้อดีตภาพโดยเป็น แต่ สภาวะ อย่าง หนึ่งๆ คุมกันเข้าได้ชื่อว่าชั้นๆ เมื่อไม่มีความรู้เช่นนั้นย่อมเห็นอดีตภาพเป็นสิ่งเป็นอันๆ เป็นผู้เป็นคน แล้วก็หลงรักหลงชัง. ญาณนี้ย่อมขจัดความหลงในชั้นอันเป็นเหตุรัก หรือชังเสีย, เป็นปัญญาเบื้องต้นแห่งพระคุณทั้งสามของพระพุทธเจ้า ตามที่เข้าใจกันเป็นสามัญว่า 'ความรู้ระลึกชาติหนหลังได้'

บุพเพสันนิวาส น. การอยู่ร่วมกันในชาติก่อน.

บุพโพ (ป. ปุพฺพ) น. น้ำหนอง, น้ำเหลือง.

บุ้ม ว. ลึกลงไป, ยุบลงไป.

บุ่มบ่าม ว. พลุ่มพล่าม, ซุ่มซ่าม, ทะลึ่ง, ทึ่งทั่ง, มีวาจาและมารยาทอย่างคนทะลึ่ง.

บุ้ย ก. ยื่นริมฝีปากออก. บุ้ยปาก ก. ทำปากยื่นยอกใช้ให้คนอื่นรู้, ให้อาณัติสัญญาด้วยปาก.

บุรณะ [บุรุนนะ] (ส. ปูรฺณ; ป. ปุณฺณ) ก. ทำให้เต็ม, ปฏิสังขรณ์, ซ่อมแซม.

บุรพ ว. บุพ. บุรพทิศ น. ทิศตะวันออก. บุรพบท น. บุพพบท, คำในวากรณ์พวกหนึ่งอยู่หน้านาม เช่น ใน สู่ เป็นต้น.

บุรุ [—ระ] (ป. ส. ปุร) น. บ้าน, หอ, วัง, เมือง.

บุรัตถิมทิศ [—รัดถิมะทิก] น. ทิศตั้งอยู่ข้างหน้า, ทิศตะวันออก.

บุราณ (ป. ส. ปุราณ) ว. เก่า, ก่อน. บุราณทุติยิกา น. หญิงเป็นเพื่อนสองในก่อน=เมียเก่า.

บุรินทร์ [—ริน] (กลอน) น. เมืองใหญ่; เจ้าเมือง.

บุริมทิศ [—มะทิก] น. 'ทิศมีในข้างหน้า' คือ ทิศตะวันออก.

บุริมพรรษา น. การเข้าพรรษาต้นพรรษา.

บุริมสิทธิ น. สิทธิที่เรียกร้องให้ก่อนสิทธิธรรมดา.

บุรี, บุรี (ป. ส. ปุร) น. เมือง, จังหวัด.

บุรุษ [–หุรุด] (ส. ปุรุษ; ป. ปุริส) น. ผู้ชาย, ตัวผู้. **บุรุษกาม** น. ความใคร่ในชาย. **บุรุษโทษ** น. ลักษณะชั่วของคน. **บุรุษธรรม** น. คติสำหรับตัว. **บุรุษวร** น. ผู้ประเสริฐในหมู่คน. **บุรุษสารทูล** น. 'คนผู้ส่งสาร' คือ เลขชาย.

บุษกร [บุสกอน] (ส. ปุษกร; ป. โปกฺขร) น. ขัว ชาย, กอกขัวน้ำเงิน. (ดู นิโลตบล).

บุษบ [บุสบะ] (ส. ปุษป; ป. ปุปฺผ) น. ดอกไม้. ในคำประพันธ์ใช้ว่าบุษย, บุษบัน, บุษยา ก็มี.

บุษบก น. เรือนยอดชนิดเล็กซึ่งอาจย้ายเคลื่อนที่ได้.

บุษบง (กลอน) น. ดอกไม้.

บุษบัน (กลอน) น. ดอกไม้, ดอกขัวเผื่อน.

บุษบา (กลอน) น. ดอกไม้.

บุษบามินตรา ช. น. พุทธรักษา.

บุษป [บุสปะ] ส. น. ดอกไม้.

บุษย [บุสยะ] (ส. ปุษย) น. สิ่งที่ข้ารุงเลี้ยง, อาหาร; ชื่อดาวนักษัตรฤกษ์ดวงที่ ๖ (หรือที่ ๘, เรียกว่า สิรย และ ตีษย ก็ได้). ไทยเราใช้เรียกพลอยสีขาว; ขัว.

บุษราคัม [บุสฺราคำ] น. บุษย์น้ำทอง, พลอยสีเหลือง.

บุหงัน [–หุงัน] ช. น. ดอกไม้. ว. แข็งแรง.

บุหงา [–หุงา] ช. น. ดอกไม้; ดอกไม้ที่ปรุงด้วยเครื่องหอมต่าง ๆ แล้วห่อด้วยผ้าไปร่ง.

บุหรง [–หุรง] ช. น. นก, นกยูง.

บุหรี่ [–หุรี่] น. ยามวนสำหรับสูบ.

บุหลัน [หุลัน] ช. น. ดวงเดือน, พระจันทร์.

บู่ น. ชื่อปลาชนิดหนึ่ง รูปคล้ายปลาช่อน แต่เล็ก เกล็ดละเอียด.

บู้ ว. ขุยเข้าไป, ยู่เข้าไป. **บู้บี้** ว. ขุยขยี้, ยู่ยี้.

บูชนีย [–ชะนียะ] ว. ควรบูชา. **บูชนียสถาน** น. สถานที่ควรบูชา.

บูชา (ป. ส. ปูชา) น. เช่นสรวง, ให้ด้วยความนับถือ. **บูชายัญ** น. การบูชาของพราหมณ์อย่างหนึ่ง.

บูชิต (ป. ปูชิต) ว. (อัน) บูชาแล้ว. ไทยใช้ว่า บูชา ก็ได้.

บูด (ป. ปูติ) ว. เสีย, รสเสีย (ใช้สำหรับอาหาร); **บู้**, นิ่ว (ใช้สำหรับหน้า).

บูด ๆ น. รองเท้าหุ้มข้อเท้า.

บูร [บูน] น. บุระ.

บูรณ์ ว. เต็ม. **บูรณภาพ** น. ความเต็มหน่วย เช่น บูรณภาพอาณาเขต. **บูรณมี** น. วันเพ็ญ.

บูรพ [บูน หรือ บูรพะ] ดู บุพ ใช้ประกอบคำอื่น และแปลได้อย่างเดียว กับ บุพ.

บูรพา [–บูพา] น. 'ทิศข้างหน้า' คือ ทิศตะวันออก.

เบ้ ว. เบี้ยว, บิด, ไม่ตรง.

เบ่ง ก. ตะเย่งออก, อัดลมให้ตันออก, อัดลมให้ตัวพองขึ้น.

เบญกานี [เบนยะ–] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ผลมีรสฝาด ใช้ทำยา.

เบญกาย [เบนยะ–] น. ชื่อเมียหนุมาน (บางแห่งเรียกนางนันทา)

เบญจ [เบนระ] (ป. ปญฺจ) ว. ห้า. **เบญจกัลยาณี** น. หญิงมีลักษณะงามห้าแห่ง คือ ผมงาม เนื้องาม (คือเหงือก และริมฝีปากแดงงาม) ฟันงาม ผิวงาม วัยงาม (คือคุงงามทุกวัย). **เบญจกามคุณ** เครื่องผูกพันบุคคลพึงใคร่ห้าอย่าง คือ รูป เสียง กลิ่น รส และของต้องกาย ต้องด้วยกาย. **เบญจขันธ์** น. 'กองห้า' คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ. **เบญจครรภ, เบญจคัพย์** น. ห้อง, ห้าห้อง; ชื่อ พระเต้าสำหรับใส่น้ำสรงพระเจ้าแผ่นดินในการพระราชพิธี ต่าง ๆ มีแผ่นทองลงยันต์ชนิดไว้ห้าแผ่น. **เบญจชน** น. ชนห้าเหล่า (คือเทวดา มนุษย์ คนธรรพ์ ยักษ์ นางอัปสร นาค ยักษ์ คือ วิญญาณของบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว). **เบญจพรรณ** ว. ห้าสี (คือ ขาว ดำ เหลือง เขียว แดง); ห้าชนิด, หลายอย่าง; เรียกต้นไม้ต่าง ๆ ที่ปลูกไว้ ในที่แห่งเดียวกัน. **เบญจเพส** (ป. ปญฺจวีส) ว. ยี่สิบห้า (เช่นอายุถึงเบญจเพส). **เบญจภูต** น. ธาตุทั้งห้า (คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ อากาศ). **เบญจรงค์** ว. ห้าสี คือ ขาว ดำ เหลือง เขียว แดง. **เบญจวรรค** น. วรรคทั้ง ๕ ได้แก่พยัญชนะตั้งแต่ ก. ถึง ม; พวกห้า. **เบญจวรรณ** ว. ห้าสี, 'ห้าชนิด' ไทยใช้เรียกนกชนิดหนึ่ง. **เบญจวัคคีย์** น. ภิกษุผู้พวกห้าผู้ได้ฟังพระธรรมเทศนาครั้งแรกคือ พระอัญญาโกณฑัญญะ พระวัปปะ พระภัททิยะ พระมหานามะ พระอัสสชิ. **เบญจศีล** น. ศีลห้า. **เบญจางค์** น. ส่วนทั้งห้า, อวัยวะทั้งห้า (คือราก, เปลือก, ใบ, ดอก, ผล). **เบญ-**

ฆางคประดิษฐ์ น. การกรายให้ด้วยตั้งอวัยวะห้าอย่างลงกับพื้น คือกรายเอาเข่าทั้งสอง มือทั้งสองและศีรษะจดลงกับพื้น.

เบญจก (ป. ส. ปญฺจก) น. หมวกหัว.

เบญจม [–จะมะ] (ป. ส. ปญฺจม) ว. ควบห้า, ที่ห้า.

เบญจา น. ทั่งสำหรับรดน้ำในการมงคลต่าง ๆ มีเพดานทากผ้าขาว, แท่นซ้อนห้าชั้นลดหลั่นกัน.

เบญญา น. แผลงจากปัญญา ดู ปัญญา.

เบ็ด น. เครื่องมือตกปลารูปงอนิ้วหนึ่ง รูปเป็นขอสำหรับเกี่ยวเหยื่อให้ปลากิน เพื่อให้เกี่ยวปากปลา.

เบ็ดเตล็ด [–ตะเหฺล็ด] ว. เล็กๆ น้อยๆ, ต่างๆ กัน ไม่ใช่อย่างเดียวกัน.

เบ็ดเสร็จ [–เส็ด] ว. รวมด้วยกัน, หมดด้วยกัน, สิ้นด้วยกัน.

เบน ก. เอน, เอียง, เอียง, ย่ายหรือหันไปทางหนึ่ง.

เบนซิน อ. น. น้ำมันแร่ มักได้มาจากหินซึ่งกลั่นใช้สำหรับรถยนต์.

เบ้อ ว. เหวอะ, หวะเข้าไปมาก.

เบ้อเร่อ ว. โต, ใหญ่.

เบอะ ว. เหวอะ, หวะ; ชืมเซ่อ; กว้าง, ยาว, ใหญ่, โต.

เบะ ว. แยะ, เข้; มาก.

เบา น. เอียว. ก. ถ่ายปัสสาวะ. ว. ไม่หนัก, ย่อมเยา, ง่อย, ง่าย เช่น ใจเบา. เบาความ ว. ไม่จำข้อความให้ถ้วน, ไม่พิจารณาให้ในข้อความ. เบาใจ ว. ไม่หนักใจ. เบาเต็ง ว. ไม่ระยาชั่ง หมายความว่า เกลือจะเย็นเข้าหรือยอ. เบาบาง ว. น้อย, ไม่มาก. เบาปัญญา ว. มีปัญญาน้อย. เบามือ ว. ไม่หนักมือ, ไม่ใคร่ต้องการ, ทำการน้อย. เบาราคา ว. มีราคาน้อย, ไม่แพง. เบาหวาน น. ชื่อโรคชนิดหนึ่ง มีอาการทำเยี่ยวหวาน.

เบ้า น. ดินหรือโลหะขั้นเป็นรูปคล้ายถ้วย สำหรับหลอมทอง เงิน เป็นต้น. เบ้าชลุบ [–ชะลุบ] น. เบ้าที่ยัดปากมิด. เบ้าตา น. กระบอกตา.

เบราณ ดู บุราณ.

เบาะ น. เครื่องรองนั่งยัดด้วยสิ่งของมีนุ่น หรือของที่นุ่ม; ต้นแหน่ง. ก. ตีหรือพ้นแค่เบาๆ. เบาะแส น. หลักแหล่ง, เค้าเงื่อน.

เบิก ก. เบิ่ก, เผย, ทำให้กว้าง, เปิดออก, ให้การ; เช่น เบิกเงินเป็นต้น; นำออกแสดง, — เผ้า เช่น เบิกทูต. เบิกความ ก. ให้การ. เบิกทูต ก. นำทูตขึ้นเฝ้า. เบิกบาน ก. แช่มชื่น, ไม่เศร้าสลด. เบิกพระเนตร ก. 'เบิกตา' เป็นคำใช้ทำพิธีเจียนพระเนตรพระพุทธรูป. เบิกพยาน ก. นำพยานออกให้การ. เบิกร่อง น. เรียกหนังสือสิ่งเกิน ทางว่าหนังสือเบิกร่อง. เบิกเรือ ก. ทำเรือให้แยกออก (เอาไฟสุมคนเรือใกล้เข้าให้ร้อน แล้วแยะเรือใกล้คนนั้นให้แยะออกหรือกางออก). เบิกโรง ก. เริ่มออกเล่น.

เบิ่ง ก. ดู, แหงนหน้าดู.

เบียร์ (อ. Beer) น. น้ำเมาอย่างหนึ่งเป็นชนิดเมรัย.

เบี้ย น. หอยจำพวกหนึ่งหลายนุ่น ๆ ท้องเป็นร่อง ๆ เปลือกแข็ง ธรรมเนียมใช้ซื้อขายสิ่งของแทนเงินตราครั้งเรียกคำว่าเบี้ยเป็นเงินตั้งมาจนทุกวันนี้, ตัวหมากรุกมีฝ่ายละ ๘ ตัว, ต้นไม้เล็ก ๆ จำพวกผัก เรียกว่า ผักเบี้ย. เบี้ยกันดาร น. เงินเพิ่มให้แก่ผู้ไปทำงานในที่กันดาร. เบี้ยต่อไส้ น. เงินส่วนน้อยที่พอเลี้ยงชีวิตไปชั่วคราว. เบี้ยทำขวัญ [–ขฺวัน] น. เงินที่ฝ่ายหนึ่งต้องเสียให้แก่คนอีกฝ่ายหนึ่งเป็นค่าเสียหาย. เบี้ยบน ว. มีอำนาจหนือ, ได้เปรียบ. เบี้ยบำนาญ น. เงินที่ให้แก่ผู้ทุพพลภาพ ซึ่งมีความชอบหรือเคยได้รับราชการมานาน เป็นเงินให้จนตลอดชีวิต. เบี้ยบำเหน็จ น. เงินรางวัล. เบี้ยโบก น. การพนันอย่างหนึ่งชักเบี้ยเข้าออกระยอกแล้วให้ลูกมือแทง. เบี้ยปรับ [–ปฺรับ] น. เงินที่กำหนดเรียกจากผู้ผิดกิ. เบี้ยภาษา น. เงินรางวัลหรือเพิ่มให้แก่ผู้รู้ภาษาอันเป็นพิเศษ. เบี้ยล่าง ว. ใต้อำนาจ, เสียเปรียบ. เบี้ยเลี้ยง น. เงินค่ากิน, เงินค่าอาหารที่ให้เฉพาะคราว. เบี้ยหวัด [–หฺวัด] น. 'เงินปี' คือเงินที่ให้เป็นข้าเหน็จความชอบในราชการประจำปี. เบี้ยหัวหลอกหัวแตก น. เงินที่ได้มาใช้ไป เก็บไว้ไม่ได้.

เบี่ยก ก. แบ่ง, ขั้น. เบี่ยกบ้าย, เบี่ยกแบ้ง ก. เฉลี่ยมาแห่งละเล็กละน้อย.

เบี่ยง ก. เลี่ยง, เยน, ย่าย. เบี่ยงบ่าย ก. หลีกเลี่ยง.

เบี่ยด ก. เสียดเข้าไป, ชิดเข้าไป. ว. ชิด, ติด.

เบี่ยดกรูอ [–กฺรูอ] ว. เหนียวแน่น, ตระหนี่ถี่ถ้วน, มักได้, ใช้สอยอย่างคับเคือง.

เบี่ยดบัง ก. ยักยอก, บีดบังเอาไว้.

เบี่ยดเบียน ก. ย่ายี, ขยดขยน, ทำให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน.

เบี่ยดเสียด ก. ยัดเยียด.
เบี่ยน (ป. ปีฬ; ส. ปีฑ) ก. บีบคั้น, ข่ายี, ทำให้เกิดกรอน.
เบยว น. ชื่อปลาชนิดหนึ่ง คล้ายปลาแนออ่อนแต่หัวงอน. ว. ไม่กลม, บิด, ไม่ตรง.
เบือ ก. วางยาพิษให้เมาหรือให้ตาย เช่นกินเบื่อเบือ คือถูกเบื่อด้วยของเมามีฤทธิ์ยาเบื่อเป็นต้น ทำให้เมากินจนท้องกางก็ไม่อ้วม, ตายเป็นเบือ ก็คือตายเกลื่อนกลาดไปเหมือนถูกยาเบื่อ.
เบือ ก. วางยาพิษให้เมาหรือให้ตาย, หน่าย, ระอา, ไม่อยาก.
เบือ น. สัตว์น้ำชนิดหนึ่ง เล่ากันว่ารูปคล้ายคน ไม่มีสระน้ำหัวเข่า. ว. มีแสงเลื่อมพราย, โดยปริยายหมายถึงกระจกเงา.
เบือง น. ข้าง, ด้าน, ฝ่าย, ส่วน, แถบ. เบืองว่า สั่น. ถ้าว่า, ส่วนว่า.
เบือน ก. บิด, หัน, ผัน, เหไป.
แบ ก. แผ่, คลี่ออก. แบมือ ก. หงายมือ, เหยียดนิ้วทั้ง ๕ ออก.
แบ้ ว. แยะ, ไปล่, แปล้, เฉไปข้างหลัง เช่นเขาแย้=เขาแป้ล้.
แบก น. จำนวนของที่แยกไปได้ครั้งหนึ่ง เรียกแยกหนึ่ง. ก. เอาของบรรทุกขนย้ายเพื่อนำไป. แบกหน้า ก. เข้าไปเผชิญหน้าโดยไม่อาย.
แบ่ง ก. ทำให้เป็นส่วน ๆ, ปันส่วน, แยกออกเป็นส่วน ๆ. แบ่งปัน ก. แบ่งออกแจกให้. แบ่งภาค ก. แยกส่วนเช่นนารายณ์แบ่งภาคหมายความว่าแยกส่วนร่างกาย เช่น ถอนสัมผลลงมาเกิดในมนุษย์. แบ่งรับแบ่งสู้ ก. ไม่รับทั้งหมด, สารภาพส่วนหนึ่ง ต้านส่วนหนึ่ง. แบ่งสัน ก. เลือกให้, ปันส่วนให้.
แบงก์ อ. น. ที่ทำการให้กู้และรับฝากเงินซึ่งราษฎรกว่าธนาคาร. แบงเกอร์ อ. ผู้ทำการให้กู้และรับฝากเงิน. ดู ธนาคารบริ ใน ธน ทวัย. แบงก์โนต อ. น. ใบกระดาษใช้แทนเงินตราคือธนบัตร.
แบตเตอรี่ อ. น. หม้อไฟฟ้า.
แบน ว. เป็นแผ่น, ราย.
แบบ น. ฉบับ, แผน, ตัวอย่าง, ตำรา. ว. ยอบ, มีอาการเพียบ. แบบบาง ว. อ่อนแอ, ไม่แข็งแรง. แบบแผน, —อย่าง น. ตำรับ, ตำรา, ขนบธรรมเนียมที่นิยมใช้กันมา.
แบลงเกต ฝ. น. 'ผ้าห่มนอน' คือ ผ้าขนสัตว์สำหรับห่มนอน.
แบหลา [—หลา] (กลอน) (ช. ก. ตาย) ว. อาการนอนหงายเหมือนกิริยาคนที่ตาย.
แบะ ก. แยกออก, แตกออก, เบิ้ยช่อง. ว. บาน, แบน.
โบ น. ผ้าที่ผูกเป็นรูปหูกระต่ายให้เป็นช่อคล้ายดอกไม้.
โบ้ ว. เป็นช่องลงไป, โหว่เข้าไป.
โบ๋ ว. เป็นช่องลึกหว่าเข้าไป.
โบก ก. พัด, แกว่งไปมา, กวัก; ทา, ฉาบ.
โบกขร [—ขะระ] (ป. โปกฺขร; ส. ปุษฺกร) น. บัว, ใบบัว. โดยใช้ว่า โยธขร [โยสุขะระ] ก็มี. โบกขรพรรษ [—ขะระพัด] (ป. โปกฺขรวสฺส) น. ฝนที่น้ำตกลงในใบบัว, ฝนชื่นคนกล่าวไว้ว่าใครอยากจะให้เขียดกลับเขียดจำไม่อยากให้เขียดก็ไม่เขียดเหมือนน้ำตกในใบบัว.
โบกขรณี [—ขะระนี] (ป. โปกฺขรณี; ส. ปุษฺกรณี) น. สระน้ำ, สระบัว.
โบด อ. (ป. ส. โปต) น. เรือ (ตามแบบฝรั่ง).
โบนัส อ. น. เงินแถมเล่นขึ้นผล, เงินแถมจ่ายหน้ารางวัล.
โบย ก. ตี, เฆี่ยน; ขึ่น.
โบราณ (ป. ปุราณ; ส. เปราณ) ว. มีในกาลก่อน, เป็นของเก่า. โบราณคดี น. เรื่องโบราณ, เรื่องเก่าแก่. โบราณวัตถุ น. ของโบราณ. โบราณสถาน น. สถานที่ก่อสร้างซึ่งเป็นของโบราณ.
โบสถ์ (ป. อุโปสถ) น. โรงที่พระสงฆ์ประชุมกันทำสังฆกรรมต่าง ๆ มีอุโบสถกรรมเป็นต้น.
ใบ น. ส่วนของต้นไม้ที่งอกออกมารูปแบน ๆ สำหรับรับลมอากาศ; ผืนผ้าเป็นต้นที่ขึงอยู่บนเสากระโดงสำหรับรับลมให้เรือแล่น; เป็นคำสำหรับใช้เรียกภาชนะเครื่องใช้และผลไม้ต่าง ๆ ว่า ๑ ใบ ๒ ใบ, สำหรับเรียกของที่แบนเป็นแผ่น ๆ เช่น ใบหนังสือ, ใบจีก, ใบพัด, ใบหู ร.ล.ร. ใบเงินใบทอง น. ต้นไม้ชนิดใบลายสีขาว เรียกว่า ใบเงิน ลายสีแดง เรียกว่า ใบทอง ใช้ในการมงคล. ใบฎีกา น. หนังสืออาราธนาพระสงฆ์ไปในการทำบุญต่าง ๆ, คำแหน่งพระฐานานุกรม รองสมุห์ลงมา. ใบตาล น. ยาประดูหรือหน้าต่างที่ใช้ลูกกลาด. ใบตอง น. ใบกล้วย. ใบบอก น. หนังสือแจ้งข้อราชการมาจากจังหวัดถึงมณฑลหรือจากมณฑลถึงเจ้ากระทรวง. ใบบุญ น. ร่มบุญ, ส่วนบุญที่

ปกข้องอยู่. ใบเบิก น. หนังสือเบิกเงินหรือสิ่งของ. ใบปก น. กระดาษหรือผ้าหรือหนังที่หุ้มภายนอกหน้าปกสมุดไม่ให้ชำรุดหรือเปื่อยเน่าเสียเร็ว. ใบมอบฉันทะ น. หนังสือมอบอำนาจให้บุคคลผู้หนึ่งไปทำธุระแทน. ใบไม้ น. ชื่อปลาสลิด (ราชาศัพท์ เรียกว่า ปลาใบไม้). ใบระกา น. ชื่อเครื่องยนแห่งปราสาทเป็นต้น ที่อยู่ใกล้ช่อฟ้าลงมามีเป็นหลืบ ๆ คิดอยู่กับตัวนาค. ใบรับ น. หนังสือที่ลงชื่อรับสิ่งของไว้ มอบให้ ฉีกผ่ายหนึ่งยึกฉีกไว้เป็นหลักฐาน. ใบสั่งจ่าย น. หนังสือคำสั่งให้จ่ายเงิน หรือสิ่งของ. ใบสุทธิ น. หนังสือแสดงความยกย่องสุทธิของบุคคล. ใบเสร็จ น. หนังสือที่ลงชื่อรับเงินหรือสิ่งของเสร็จแล้ว. ใบหน้า [—หฺน้า] น. เค้าหน้า, ตวงหน้า. ใบหุ้น น. หลักฐานแสดงการถือหุ้น. ใบเหยียบย่ำ น. เอกสารซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่อนุญาตให้ขุดช่องที่ดินว่างเปล่า มีเงื่อนไขให้ทำประโยชน์ในที่ดินนั้น.

ใบ้ ก. แนะให้ด้วยอุบาย, ยอกเลศให้. ว. พูดไม่ได้, พูดไม่ออก.

ไบ่ ๆ ว. อาการที่เคี้ยวสิ่งของทำปากเยื้องไปมา.

ป

ป ๑ พยัญชนะตัวที่สี่ในเบ็ดของพยัญชนะไทย เป็นพวกอักษรกลาง

ป ๒ [ปะ] ป. (ส. ปุร) เป็นอุปสรรคในภาษามคธ ใช้นำหน้าศัพท์อื่น แปลว่า ทั่ว, ข้างหน้า, ก่อน, ออก, เช่น ปการ, ปกติ ฯลฯ.

ปก น. แผ่นกระดาษหุ้มอยู่หน้าและหลังสมุด, แผ่นผ้าที่ขึงปากกระเป๋าเสื้อ, ใบปก ก. ขึง, คลุม, ครอบ. ปกเกล้าปกกระหม่อม [—เกฺล้า—หฺม่อม] ก. ครอบเกล้าครอบกระหม่อม คือ คุ้มครอง, รักษา (สำหรับเจ้านาย). ปกครอง ก. คุ้มครอง, รักษา, ดูแล, ควบคุม. ปกคลุม ก. ครอบอยู่ข้างบน, ขึงอยู่ข้างบน, ขึงบังไว้. ปกป้อง ก. ป้องกัน, รักษา, คุ้มครอง. ปกปักรักษา ดู ปกป้อง. ปกปิด ก. ขึงไว้, กำบังไว้.

ปกติ [ปะกะติ] ป. (ส. ปฺรกฺฤติ) น. ความคงที่, ความเป็นไปตามเคย, ความไม่แปลกไปจากเดิม.

ปกรณ์ [ปะกอน] ป. (ส. ปฺรกรณ) น. คัมภีร์, ตำรา, หนังสือ.

ปกิณกะ [ปะกินนะกะ] ป. (ส. ปฺรกีรฺณก) ว. เรี่ยราย, เบ็ดเตล็ด, กระจาย, ระคนกัน, คละกัน มักใช้ประกอบหน้าศัพท์อื่น เช่น ปกิณกเทศนา.

ปกิรณัม ก. จำแนกหรือกระจายออกไป (ส. ปฺรกิรณ) ปกิรณำ ก็ใช้.

ปโกฏิ [ปะโกด] ป. น. ชื่อสังขยาจำนวนสูง = ๑๐๐,๐๐๐,๐๐๐,๐๐๐,๐๐๐.

ปง, ปงปง ว. เสียงดังเช่นนั้น.

ปั่ง น. ดินผิวสีเค็มตามชายน้ำ, ไข่ง่า ก็ว่า.

ปฏล (แบบ) น. หลังคา, เพดาน, ชั้น (ป. ปฏล).

ปฏัก (แบบ) น. ประตัก.

ปฏิการ [ปะติกาน] ป. (ส. ปฺรติการ) น. การตอบแทน, การสนองคุณผู้อื่น; การซ่อมแซม.

ปฏิกูล [ปะ—] ป. ว. น่าเกลียด, พึงเกลียด. (ป. ปฏิกูล).

ปฏิคม [ปะ—] ป. น. ผู้ต้อนรับ, ผู้รับแขก, ผู้ดูแลต้อนรับ.

ปฏิคาหก [ปะคิก—] ป. น. ผู้รับทาน. (ป. ปฏิคฺคาหก).

ปฏิทิน [ปะ—] (แบบ) ป. (ส. ปฺรติทิน) น. ความคับแค้น, ความกระทบกระทั่ง, ความขึงเคียด (ไทยใช้) ตรงกันข้ามกับ อุเบกขา.

ปฏิญญา [ปะตินยา] ป. (ส. ปฺรติชฺญา) น. การให้คำมั่นสัญญา (คำมั่นขีดเขียนกันไปเป็น ปฏิญาณ ก็มี).

ปฏิญาณ [ปะ—] ดู ปฏิญญา.

ปฏิทิน [ปะ—] ป. ว. เฉพาะวัน, สำหรับวัน, ทุกวัน. ไทยใช้ว่าแขยสำหรับดู วัน เดือน ปี ตวัย.

ปฏิบถ [ปะ—] (ป. ปฏิปถ; ส. ปฺรติปถ) ว. สวนทาง.

ปฏิบัติ [ปะฏิบัด,—] (ป. ปฏิปตฺติ; ส. ปฺรติปตฺติ) ก. ไต่ไป, ดำเนินไป, ประพฤติ; ขำรุง, เสียงดู.

ปฏิปทา [ปะติปะ—] ป. (ส. ปฺรติปท, ปฺรติปทา) น. ความไต่ไป, ทางดำเนินไป, ความประพฤติ.

ปฏิบักษ์ [ปะติ—] ป. (ส. ปฺรติปกฺษ) น. ข้าศึก, ศัตรู,

ฝ่ายตรงกันข้าม.

ปฏิบึน [ประติ—] (แบบ) ป. น. ผู้ไล่ไปแล้ว, ผู้ถ่านินไปแล้ว, ผู้ขรรค์ (ตรัสรู้) แล้ว.

ปฏิพัทธ์ [ประ—] ป. (ส. ปฺรติพทฺธ) ก. เนื่องกัน, ผูกพัน, รักใคร่.

ปฏิพากย์ [ประ—] ป. น. การกล่าวตอบ, พูดโต้ตอบ.

ปฏิภาค [ประ—] ป. (ส. ปฺรติภาค) น. ส่วนเปรียบ, เทียบเคียง, เหมือน.

ปฏิภาณ [ประ—] ป. น. ความไหวพริบ. ปฏิภาณปฏิสัมภิทา ส. น. ความแตกฉานในการใช้ปฏิภาณ. ปฏิภาณโวหาร ก. การกล่าวเหมาะด้วยเหตุผลในทันที.

ปฏิมา, ปฏิมากร [ประติ—, —กอน] ป. (ส. ปฺรติมา) น. รูปเปรียบ, รูปแทน เช่น พุทธปฏิมา หรือ พุทธปฏิมากร = รูปเปรียบ หรือ รูปแทนองค์พระพุทธเจ้า คือ พระพุทธรูป.

ปฏิยุทธ์ [ประ—] ป. ก. รบตอบ, ต่อสู้.

ปฏิรูป [ประ—] ป. (ส. ปฺรติรูป) ว. สมควร, เทียม, ไม่แท้, ปรับปรุงให้สมควร.

ปฏิโลม [ประ—] ป. (ส. ปฺรติโลม) ว. ทวนกลับ, ฉอยกลับ, ย้อน.

ปฏิวาต [ประ—] ป. (ส. ปฺรติวาต) ว. ทวนลม.

ปฏิวาท [ประ—] ป. (ส. ปฺรติวาท) น. คำโต้, คำคัดค้าน.

ปฏิเวธ [ประ—] ป. (ส. ปฺรติเวธ) ก. เข้าใจตลอด, ตรัสรู้, ฉลาดผลปฏิบัติ.

ปฏิสนธิ [ประ—] ป. (ส. ปฺรติสนฺธิ) ก. เกิด, เกิดใหม่.

ปฏิสวะ [ประติสะวะ] (แบบ) ป. (ส. ปฺรติศฺรวะ) น. การฝืนคำรับ, การรับแล้วไม่ทำตามรับ.

ปฏิสังขรณ์ [ประติสังขอน] ป. น. การซ่อมแซม, การตกแต่ง.

ปฏิสันถาร [ประติ—] ป. น. การต้อนรับ, การทักทายปราศรัย.

ปฏิสัมภิทา [ประติสำ—] (แบบ) ป. น. ปัญญาอันแตกฉาน, มี ๔ อย่าง คือ อัตถปฏิสัมภิทา, ธรรม—, นิรุตติ—, ปฏิภาณ—, ธรรมะ: อย่าง หนึ่ง หมายถึง ความอธิบายแห่งภาษิต, ความเข้าใจอธิบายธรรมแห่งภาษิตย่อให้พิสดาร จัดเป็นอัตถปฏิสัมภิทา อีกอย่างหนึ่งหมายเอาผล, ความเข้าใจถึงภาษิตนั้นจัดเป็นธรรมปฏิสัมภิทา. ธรรมะ: อย่างหนึ่ง หมายเอาภาษิตอันเป็นกระทู้, ความเข้าใจ อธิบายเอาใจ ความแห่งอธิบายนั้น ๆ ดังเป็นกระทู้หรือหัวข้อขึ้นไว้จัดเป็นธรรมปฏิสัมภิทา, อีกอย่างหนึ่งหมายเอาเหตุความเข้าใจสาวหาเหตุในหนหลังจัดเป็นธรรมปฏิสัมภิทา. นิรุตติ: ได้แก่ภาษา, ความเข้าใจภาษา รู้จักใช้ถ้อยคำให้คนเข้าใจ อาจชักนำคนให้นิยมตามคำพูด, กล่าวสั้นว่าเข้าใจพูดตลอดถึงรู้ภาษาต่างประเทศ จัดเป็นนิรุตติปฏิสัมภิทา. ปฏิภาณะ: ได้แก่ความไหวพริบ, ความเข้าใจ ทำให้สอยเหมาะในทันทีใน เมื่อเหตุเกิดขึ้นโดยฉับเฉิน หรือ กล่าวโต้ตอบได้ทันท่วงที จัดเป็นปฏิภาณปฏิสัมภิทา.

ปฏิเสธ [ประ—] ป. (ส. ปฺรติเษธ) ก. ห้าม, ไม่รับ.

ปฐพี [ประถะ—] (แบบ) (ป. ปถวี; ส. ปฤถฺวี) น. แผ่นดิน.

ปฐม [ประถม] ป. (ส. ปฺรถม) ว. ที่แรก, เบื้องต้น. ปฐมกรรม [—กำ] น. กฎเบื้องต้นหรือขั้นสำคัญ. ใช้เป็นชื่อพิธีกรรมวิธีในครั้ง โบราณ กระทำแก่ กษัตริย์ผู้เป็นเชลย คือ ทัศนียะเอาโลหิตมาล้างพระบาท. ปฐมฌาน ป. น. ฌานที่แรก มีองค์ ๕ คือ วิตก, วิจาร, ปีติ, สุข เอกัคคา. ปฐมบุรุษ น. บุรุษที่หนึ่งตามไวยากรณ์ภาษาบาลี ได้แก่สรรพนามพวกที่พูดถึง เช่น เขา, ตามไวยากรณ์ภาษาไทย ได้แก่สรรพนามพวกที่แทนชื่อผู้พูด เช่น ข้า, เรา. ปฐมยาม ป. น. ยามที่แรก (ครั้งโบราณแบ่งคืนหนึ่งเป็น ๓ ยาม ยามละ ๔ ชั่วโมง ยามต้นเรียกปฐมยาม ยามที่ ๒ เรียก มัชฌิมยาม ยามที่ ๓ เรียก ปัจฉิมยาม). ปฐมวัย ป. น. 'วัยที่แรก' คือ ตั้งแต่ ๑ ขวบ ถึง ๒๐ ปี. ปฐมสมโพธิ ป. น. ชื่อคัมภีร์ว่าด้วยประวัติของพระพุทธเจ้า.

ปฐวี [ประถะวี] ป. (ส. ปฤถฺวี) น. แผ่นดิน.

ปด, ปดโป้ ก. โกหก, พูดเท็จ.

ปติ [ประ—] ป. ส. น. เจ้า, ผัว. ปติวัตร น. ความประพฤติต่อผัว, ความจงรักในผัว.

ปติษัต [ประ—] ป. ส. ก. ตระเตรียม, ทำให้เสร็จ, ตกแต่ง.

ปถพี, ปถวี [ประถะ—, ประถะ—] ก. ปฐพี, ปฐวี.

ปทัสถาน [ประ—] ส. น. เหตุที่ดังเป็นเครื่องถึง, เหตุอันใกล้ที่สุด; แบบแผนที่ควรยึดถือเอาเป็นหลักที่ตรง (ใช้ยรรทัดฐาน ก็ม.)

ปทานุกรม [ปะ—กฺรม] น. ลำดับยท, ลำดับถ้อยคำ คือ ตำราแปลศัพท์เรียงตามลำดับยท.

ปน ก. ระคน, เจือ, คละกัน, ประสมกัน. ปนเป ว. ปนกันยุ่งจนไม่รู้ว่าอะไรเป็นอะไร.

ปั่น น. เครื่องหมายอย่างหนึ่ง ปรุงด้วยน้ำปลาร้า. ก. ทำให้แหลก. ว. แหลก, ละเอียด. ปั่นป่วน ว. ยับเยิน, ย่อยยับ.

ปนัดดา [ปะ—] (แบบ) (ป. ปนตฺตา) น. เหลน (คือลูกของหลานชาย).

ปบ ก. วิ่ง, โลดทะครุบขับ.

ปบัญจะ [ปะขั่น—] (แบบ) ป. (ส. ปฺรปญฺจ) น. ความเนิ่นช้า, ความนาน. ปบัญจธรรม [—ทำ] (แบบ) ป. น. ธรรมที่ทำให้เนิ่นช้า คือ ตัณหา, มานะ, ทิฐิ.

ปม น. ต่อม, เนื้อที่เป็นเม็ด ๆ ขึ้นตามตัว, ปุ่ม, ผ้าหรือเชือกที่ขอดไว้.

ปโย— [ปะ—] (ป. ปย; ส. ปยส) น. น้ำ, น้ำนม ที่เป็นปโย เพราะเข้าสมาสกับศัพท์ที่มีพยัญชนะตัวหน้าเป็นอักษรต่ำหรือตัว ห ดังตัวอย่างต่อไปนี้. ปโยธร น. 'ผู้ทรงไว้ซึ่งน้ำหรือน้ำนม' คือ เมฆ; เต้านม.

ปรก ๑ [ปฺรก] น. ชุมเล็ก ๆ ที่พระสงฆ์อาศัยในเวลาอยู่วัสสา. ก. ปก, บัง, คลุม เช่น พระนาคปรก, ผมตกยาวปรกไหล่.

ปรก ๒ [ปฺรก] น. เรียกผู้นั่งภาวนาในพิธีปลุกเสก เช่น พุทธาภิเษกว่า คณะปรก.

ปรกติ ส. [ปฺรกะติ] น. ปกติ, ความคงที่, ความเป็นไปตามเคย.

ปรง [ปฺรง] น. ชื่อต้นไม้จำพวกหนึ่ง ชนิดต้นเป็นกอ ขึ้นตามริมน้ำ ใบยาว ๆ เป็นทาง ๆ ใช้อ่อนสีแดง ใช้เป็นผัก, อีกชนิดหนึ่ง โคนสีดำคล้ายต้นเข็ม ก้านเป็นทาง ๆ ใบเล็กยาว ๆ.

ปรน [ปฺรน] ก. เลี้ยง, ชุน, บำรุง ปรนปรือ ก. เลี้ยงดู, บำรุงเลี้ยง.

ปรนนิบัติ [ปฺรน—] ก. คอยปฏิบัติรับใช้.

ปรบ [ปฺรบ] ก. ตบ, ตี, ขยับ เช่น ปรบหัตถ์ = ตบมือ, ปรบอก = คือก, ปรบหู = กระดิกหรือขยับหู (เช่นช้าง). ปรบไก่ น. เพลงอย่างหนึ่ง ใช้ตบมือเป็นจังหวะ และว่าแก้กันคล้ายเพลงฉ่อย.

ปรปักษ์ [ปอระ—] ส. (ปร+ปกฺษ) น. ฝ่ายอื่น, ข้าศึก.

ปรม [ปะระมะ] ป. ว. อย่างยิ่ง (ใช้นำหน้าคำอื่นโดยมาก). ปรมัตถ์ ป. น. ประโยชน์อย่างยิ่ง, เนื้อความอย่างยิ่ง, ชื่อพระอภิธรรมปิฎก. ปรมาณู น. วัตถุที่มีขนาดเล็กที่สุด ไม่สามารถจะแยกย่อยได้อีก. ปรมาภิไธย ป. น. 'ชื่ออย่างยิ่ง' คือ พระนามพระเจ้าแผ่นดิน. ปรมาภิเษก ส. น. 'อภิเษกอย่างยิ่ง' คือ การตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า. ปรมินทร์, ปรเมนทร์ ส. น. ผู้เป็นใหญ่ยิ่ง. ปรเมศวร์ ส. น. ผู้เป็นใหญ่ยิ่ง, พระอิศวร. ปรเมษฐี น. 'ผู้สูงสุด' คือ พระพรหม.

ปรเมหะ [ปะระ—] ป. น. ชื่อคัมภีร์หมอ ว่าด้วยโรคเกิดแต่น้ำเยา.

ปรวด ๑ [ปะหฺรวด] น. หนองที่เป็นก้อนแข็งอยู่ในเนื้อ; ชื่อหมอช้าง.

ปรวด ๒ [ปฺรวด] (กลอน) ก. โปรด.

ปรวนแปร [ปฺรวนแปฺร] ก. เปลี่ยนแปลงไป, กลับกลายไป, ผิดไปจากปกติ.

ปรศุ [ปะระ—] ส. (ป. ผรสุ) น. ขวาน. ปรศุราม ส. น. ชื่อนารายณ์อวตารปางหนึ่ง มีขวานเป็นอาวุธ, รามเกียรติ์ กล่าวเป็นยักษ์เรียกว่า รามสูร.

ปรัง [ปฺรัง] ว. ปรัง, เร็ว.

ปรองดอง [ปฺรอง—] ว. ไม่แก่งแย่งกัน, พร้อมเพรียงกัน, ตกลงกัน.

ปรอด [ปะหฺรอด] น. นกกรอด.

ปรอท [ปะหฺรอท] (ป. ส. ปารท) น. ธาตุชนิดหนึ่ง มีลักษณะเหลว สีคล้ายตะกั่ว ถูกความร้อนระเหยไปได้เร็ว.

ปรอย [ปฺรอย] ว. แสดงอาการเศร้าจนน้ำตาหยดหรือไหล ๆ, หยิม ๆ (สำหรับฝน).

ประ ๑ [ปฺระ] ก. ใช้เติมหน้าคำอื่นเพื่อให้คำหนักแน่น เช่น ชิด เป็น ประชิด; เป็นคำแผลงมาจาก ผ เช่น ผสม เป็น ประสม แล้วแผลง ประ เป็น ยร เช่น ประทม เป็น บรรทม.

ประ ๒ [ปฺระ] ก. พรม, ประทะ, กระทบ, ซัดกำลัง เช่น ประไก่ ร ล ฯ; ทำเป็นจุด ๆ เช่น ประแป้ง, ประวิสรรชนีย์.

ประกบ ก. ประกบกันเข้า, แนบกันเข้า, ทาบกัน, ตาม, ทำให้ติดกัน.

ประกฤต [—กฺริต] (แบบ) ส. (ป. ปกต) ทำ, ทำมาก.

ประกฤติ [—กฺริติ] (แบบ) ส. น. มูลเดิม, ที่เกิด, รากเง่า; ธรรมดา, ธรรมชาติ, ลักษณะ; กฎ, เกณฑ์, แบบเดิม.

ประกล น. ประการ. ว. ต่าง.

ประกวด, ประกวดประขัน ก. แข่งกันเพื่อเลือกเฟ้นเอาคี

ประกอบ ก. ทำ, ใส่, ปรุง, เข้ากัน, มีมาก.

ประกัน น. ผู้รับรอง, ผู้รับผิดชอบ. ก. รับรอง, รับผิดชอบ.

ประกับ ๑ ก. ประกบเข้าทั้งสองด้านเพื่อให้แน่น.

ประกับ ๒ (โบ) น. วัตถุใช้แทนเงินปลีก ทำด้วยกินเผาติดราต่าง ๆ ขนาดเท่าเงินเหรียญ ๕๐ สตางค์.

ประกาย น. แสงไฟที่กระจายออกไป, แสงที่กระจายออกไป; ดาว (แผลงจาก ผกาย). **ประกายพริก** น. ดาวพระศุกร์ เมื่อขึ้นเวลาเช้ามืด, เมื่อขึ้นหัวค่ำ เรียก ดาวประจำเมือง, ดาวรุ่ง (ข. ผกายว่ากาว+พริกว่ารุ่ง).

ประการ ส. (ป. ปการ) น. อย่าง, ชนิด.

ประกาศ ส. (ป. ปกาส) น. แสง, ความกระจ่าง, คำอธิบาย, คำไข. ก. แจ้งความ, บอก, ป่าวร้อง; ส่องแสง, ฉายแสง.

ประกาศก [—สก] (แบบ) ส. น. ผู้แจ้งความ, ผู้บอก, ผู้ป่าวร้อง.

ประกาศนียบัตร [ประกาสะนียะบัด] น. ใบแสดงคุณสมบัติ, หรือ คุณวุฒิ.

ประกาศิต ส. น. คำแจ้งความ, คำที่บอก, คำป่าวร้อง, คำสั่ง. ก. แจ้งความ, บอก, ป่าวร้อง (คำว่า 'ประกาศิต' มักใช้เป็นคำสั่งที่เด็ดขาด).

ประกำ ก. รัด, ตรึงให้แน่น.

ประกิต ก. ประกอบ, ประกับ, ประกัน.

ประกิต ส. (แบบ) ก. แจ้งความ, ประกาศ, แสดง.

ประแกก ก. แคกร้าว, วิวาทกัน (ข. ว่าเฉียงกัน).

ประคด น. แผ่นผ้าคาดเอวหรือคาดอก สำหรับพระหรือเครื่องแบบ.

ประคบ ก. นายหรือนวดด้วยลูกกลม ๆ เรียกว่า ลูกประคบ.

ประคบประหงม [—หฺงม] ก. ประคับประคอง, บำรุงรักษา.

ประคอง ก. พยุง, ระวังไม่ให้ล้ม.

ประคับประคอง ก. พยุง, ระวังไว้, บำรุง, เลี้ยงดูไม่ให้เดือดร้อน.

ประคำ น. ลูกกลม ๆ ที่ร้อยด้วยเชือกเป็นวง สำหรับชักเย็นตะแนนในเวลานั่งบริกรรมภาวนา, ใช้คล้องคอทำเป็นเครื่องประดับก็ได้. **ประคำไก่** น. ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใบคล้ายสะเดา แต่โตกว่า ใช้ทำยาได้. **ประคำดีควาย** [—คฺวาย] น. ชื่อไม้ชนิดหนึ่ง มีลูกค้ำ ๆ กลมเท่าลูกพุทรา ใช้ทำยา. **ประคำร้อย** น. ชื่อผักชนิดหนึ่ง เป็นเมล็ดเรียง ๆ กันตามคอ.

ประคื่น, ประคื่นวันชา ก. ยิบรอง, ค่อย ๆ ทำให้เรียบร้อย, ประคอง.

ประเคน ก. ส่งของถวายพระภายในหัตถบาศ, ส่งของให้ถึงมือ. (ใช้ในความแตกต่างกัน). (ปาก) ก. คิ.

ประเคราะห์ (แบบ) (ป. ปคฺคห; ส. ปฺรคฺรห) น. ความเพียรที่แกล้กล้า, การยกย่อง, การเชิดชู, ตรงข้ามกับนิเคราะห์ ซึ่งแปลว่า การกำราบ, การลงโทษ, การข่มขู่. ก. ยกย่อง, ประคับประคอง.

ประโคน น. เสาใหญ่ที่ปักหมายเขตแดน.

ประโคนธรรพ์, ประโคนธรรพ (น่าจะออกจากศัพท์ว่า ปรคนฺธรฺว = คนธรรพ์ ผู้สูงสุด) เรามักถือว่าเป็นครูคนตรี, ครูปี่พาทย์.

ประโคม ก. โหม, ทำเพลงคนตรี, กระทั่งแตรสังข์หรือมโหระทึก.

ประจง ก. ยรรจง, ทำให้ดี.

ประจญ ก. ประจัญ, สู้รบ, ต่อสู้, ต้านทาน.

ประจบ ก. ครบ, ถ้วน, รกกัน, ประสมเข้า, สมทบ; พูดหรือทำอะไรให้เขารักและชอบ. **ประจบประแจง** ก. พูดหรือทำอะไรให้เขารักและสนิทชิดชอบเพื่อประโยชน์ของตน.

ประจวบ ก. ประสบ, พบปะ, สยเหมาะ, บังเอิญพบ.

ประจ้อประแจ้ ว. อาการพูดประชดประแชง, ฉอเลาะ.

ประจักษ์ (ป. ปจฺจกฺขฺ; ส. ปฺรตฺยกฺษ) ว. ชัดแจ้ง, แน่แจ้ง, แน่นอน. **ประจักษ์พยาน** น. พยานที่ได้ยินหรือได้เห็นเอง.

ประจัญ, ประจัญบาน ก. สู้รบ, ต่อสู้, ต้านทาน.

ประจัน ก. กั้น เช่น ฝาประจันห้อง.

ประจาก ก. พรากไป, จากไป.

ประจาค (ป. ปริจฺจาค) ก. สละ, ให้.

ประจาน ก. ประกาศความชั่ว.

ประจำ น. เงินที่ให้ไว้มักก่อคู่สัญญา เพื่อทำความมั่นคงต่อกัน. ก. มอบเงินให้มักก่อคู่สัญญา เพื่อทำความมั่นคงต่อกัน, อยู่ที่, อยู่คงที่, มิคงที่ เช่น ประจำวัน, ประจำเดือน, ประจำปี, ประจำท้องถิ่น. **ประจำการ** ว. อยู่คงที่ปฏิการงาน, อยู่ในตำแหน่งการ. **ประจำครั่ง** [—คฺรั่ง] ก. เอาครั่งผนึกไว้ให้อยู่คงที่. **ประจำของ** ก. ระดมเครื่องมือทำหน้าที่ยิงกัน. **ประจำบ้าน** ว. สำหรับบ้าน. **ประจำเมือง** น. ดาวพระศุกร์ที่ขึ้นเวลาหัวค่ำ. **ประจำยาม** น. ชื่อลายอย่างหนึ่ง มีรูปเป็นดอกสี่กลีบ วางเป็นระยะ ๆ กัน

ลายอัน.

ประจิม น. ชื่อทิศตะวันตก.

ประจุ ก. บรรจุ. ประจุโลหิต ก. ฟอกเลือด.

ประจุคมน์ [–คม] (ป. ปจฺจุคฺคมน) ก. ลุกขึ้นต้อนรับ.

ประเจก (ป. ปจฺเจก) ว. เฉพาะตัว, เฉพาะผู้เดียว.

ประเจิด ก. บรรเจิด; เชิด, ชูสูง, ชูงเด่น. ว. งาม. ประเจิดประเจ้อ ว. เอิกเผย, ไม่มิดชิด.

ประเจียด น. ผ้าเช็ดหน้า, ผ้าทิ้งลงเจียนคั่ด ถือกันว่า เป็นเครื่องป้องกันอันตรายได้ ใช้เป็นผ้าผูกคอหรือผูกต้นแขน.

ประแจ น. กุญแจ (แต่เรียกกันเสียนมา). ประแจจีน น. ชื่อลายจันชนิดหนึ่ง เป็นรูป ๔ เหลี่ยมหักมุมไขว้กัน.

ประชด ก. กล่าวแดก, แดกดัน; ในกลอนใช้ว่า ประทยด หรือ ประเทียด ก็มี.

ประชวร [ประชวน] (ส. ปฺรชฺวร) ก. เจ็บ, ป่วย (สำหรับเจ้านาย).

ประชัน ก. แข่งขัน, ชันสู้, ประกวดกันถือยกฝ่ายหนึ่ง.

ประชา ส. (ป. ปชา) น. หมู่คนหรือหมู่สัตว์. ประชากร, ประชาชน, ประชาราษฎร์ น. ชาวเมือง. ประชาธิปไตย [–ปะไต] ส. น. แบบการปกครองที่ถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่. ประชาบดี น. เจ้าแห่งสรรพสัตว์ คือ พระสาวิตฤ, พระโสม, พระอัคนิ, พระอินทร์, ฯลฯ, ผู้สร้างสัตว์; พระวิษณุ, พระศิวะ, พระอาทิตย์; ฤษี ๑๐ คน ที่พระพรหมสร้างก่อนผู้อื่น ๆ คือ มรีจ, อัตริ, องคิรัส, ปุลัสตฺย, ปุลก, กฺรตุ, วสิษฐ, ปฺรเจตัส หรือ ทักษ, ภฤคุ, นารท; พ่อ; ควายพระยมโคราช; เมีย, นายหญิง; นามพระมารดาแห่งพระพุทธเจ้า. ประชาบาล น. ผู้รักษาสรรพสัตว์ คือ พระกฤษณะ; พระราชา. ไทยเราใช้หมายว่า การปกครองพลเมืองในท้องถิ่น, การบำรุงชาวเมือง. ประชาภิบาล ส. น. ผู้ปกครองชาวเมือง, การปกครองชาวเมือง.

ประชิด ก. เข้าใกล้, ชิดเข้าไป, แนบ, กระชั้นเข้าไป.

ประชี ก. กีดผ้ายชิให้เป็นปุย.

ประชุม ก. ชุมนุมกัน, รวมกัน, รวมปรึกษาหารือกัน.

ประเชญ ก. ชนกัน, ปะทะกัน, เจอหน้ากัน, ค่อหน้าผ้าให้ตีกัน.

ประณต ส. ก. น้อมไหว้.

ประณม ส. น. การน้อมไหว้.

ประณาม ส. น. การน้อมไหว้; การขับไล่.

ประณิธาน ส. น. การตั้งความปรารถนา.

ประณิธิ ส. น. การตั้งความปรารถนา.

ประณีต ส. ว. ดี, ดียิ่ง, ละเอียด.

ประณุท ส. (ป. ปนุท) ก. บรรเทา, ระงับ.

ประดง น. ชื่อโรคจำพวกหนึ่ง มีหลายชนิด เช่น ประดงเลือด, ประดงลม เกิดตามผิวหนัง มีอาการคัน.

ประดน ๑ (ส. ปฺรตน) ว. เก่า.

ประดน ๒ ก. เพิ่มให้, เติมให้, แถมให้, ให้ทดแทนที่ขาดอยู่.

ประดวน ก. ยอน, แยง.

ประดอน ก. อุด หรือ ยัดยิ่งรูไว้.

ประดัก ๆ ว. อาการแห่งคนที่ดกน้ำ แล้วสำลักน้ำ เรียกว่า สำลักประดัก ๆ.

ประดักประเดิด ว. ลำยาก, ไม่สะดวก.

ประดัง ว. คับคั่ง, บังเบียดกันเข้าไป; ดังขันพร้อมกัน, แซ่ซ้อง (หมายเอาเสียง).

ประดับ, ประดับประดา ก. ตกแต่ง, แต่ง, ทำให้สวยงามด้วยสิ่งของต่าง ๆ.

ประดา ๑ ก. เรียงหน้ากันเข้าไป. ว. บรรดา, ทั้งสิ้น, ทั้งหมด, ล้วน, เต็มที่. ประดาทัพ ก. ตั้งกองทัพเรียงหน้ากระดานเข้าไป. ประดาพล ก. ยกพลเรียงหน้าเข้าไป. ประดาเสีย ว. ล้วนแต่เสียทั้งนั้น, เสียมาก, เสียเต็มที.

ประดา ๒ ว. ทน เช่น เต็มประดา = เต็มทน. ประดาน้ำ น. ผู้ทนอยู่ในน้ำนานๆ, ผู้ชำนาญดำน้ำ.

ประดาป (ส. ปฺรตาป; ป. ปตาป) น. ความร้อน. ความร้อนใจ, ความร้อนรน; อำนาจ, ความเย็นใหญ่, เกียรติยศ.

ประดาษ (ข. ผฺกาส) ว. ชั่ว, เลวทราม, ต่ำช้า; ล้วน, ธรรมดา, ทั่วไป.

ประดิ ศัพท์นี้ใช้แทนคำว่า ปฏิ หรือ ประติ. ดู ศัพท์ที่มี ปฏิ หรือ ประติ นำหน้า.

ประดิษฐา [ประดิดถยา] (แบบ) น. ปฏิญญา.

ประดิดประดอย ก. ทำให้งดงามและละเอียดลออยิ่งขึ้น.

ประดิทิน ว. ประจำวัน, ทุกวัน, เสมอไป.

ประดิษฐ์ ส. (ป. ปติฏฺฐ) ก. ตั้งขึ้น, จัดทำขึ้น, คิดทำขึ้น, สร้างขึ้น, แต่งขึ้น.

ประดิษฐาน [ประดิดถาน] ส. (ป. ปติฏฺฐาน) น. การตั้งไว้, การตั้งแต่ง, การก่อสร้าง. ใช้เป็นกริยา ก็ได้.

ประดุจ [ประดุด หรือ–ดุกะ] ว. เช่น, คล้าย, เหมือน, กัง.

ประดู่ น. ชื่อต้นไม้ใหญ่ชนิดหนึ่ง แก่นสีแดงอมเหลือง ดอกเป็นช่อสีเหลือง.

ประเดท ก. มอยให้หมด, ทุ่มเทให้.

ประเด็น น. ข้อความสำคัญ.

ประเดิม ก. เริ่มแรก, ตั้งต้น, ลงมือก่อน.

ประเดี๋ยง ก. เผดียง.

ประเดี๋ยว ว. ไม่ช้า, ทันที.

ประแดง น. คนเดินหมาย, คนนำข่าวสาร, ทูต; พนักงานตามคน, เป็นตำแหน่งในราชการชั้นต่ำ โขราณใช้ว่า ขานแดง ก็มี.

ประแดะ น. ไม้สำหรับเคาะ สิ่งทำทองมีรูปคล้ายค้อน แต่ทำด้วยเขาสัตว์.

ประโดย ก. โดย, พลอยตาม, ยอมตาม.

ประตง ช. น. โรง.

ประตัก น. ไม้ที่ฝังเหล็กแหลมข้างปลาย ใช้แทงสัตว์พาหนะ เช่น วัว.

ประตาปะ ดู ประกาป.

ประติ เป็นคำสันสกฤตใช้เหมือน ปฏิ, คุศัพท์คำหน้า ปฏิ หรือ ประติ นำหน้า.

ประติชญา [ประติยา] น. ปฏิญญา.

ประติญาณ น. ปฏิญญา.

ประติทิน น. ปฏิทิน.

ประตู น. ช่องเข้าออกแห่งสถานที่ทั้งปวง มีบานเรือนเป็นต้น, ทางเข้า, ช่องที่เตะลูกฟุตบอลเข้าไป. ประตูน้ำ น. ประตูสำหรับกันเก็บ และระบายน้ำให้พอควรแก่การหล่อเลี้ยงต้นข้าวในนา มีกำหนดเวลาขึ้นและเปิดให้เรือผ่านไปมา และมีค่าผ่านประตูด้วย. ประตูบ้า น. ประตูทสะด้วยไม้กังไม้ สำหรับพิธีนำศพออกจากบ้าน หรือนำช้างเข้าเมือง หรือยกทัพ เป็นต้น. ประตูลม น. เรียกอวัยวะที่อยู่ระหว่างนวมอันนวเท้า.

ประถม ว. ปฐม, ที่แรก, เบื้องต้น. ประถมจินดา [ประถมมะ—] น. ชื่อตำรับแพทย์แผนโบราณ.

ประทม ก. บรรทม.

ประทวน น. ใบตั้งฐานันดรซึ่งเจ้ากระทรวงรับพระบรมราชานุญาตตั้งให้, หนังสือแทนสารกรมธรรม์.

ประทักษ์ ว. ชำนัน, ฉลาด, คล่องแคล่ว, สามารถ.

ประทักษิณ ส. (ป. ปทกฺขิณ)น. เบื้องขวา, การเวียนขวา.

ประทัง ก. ทรงอยู่, ดำรงอยู่, ทานไว้.

ประทัด น. เครื่องดอกไม้ไฟของจีน ทำด้วยกระดาษห่อดินปืน มีชนวนสำหรับจุด; ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใบคล้ายชบา แต่ยาวและเล็กกว่า ดอกสีเหลือง รูปเหมือนประทัดติดกันเป็นพวง, อีกอย่างหนึ่งเป็นกอ ใบเป็นฝอย รูปและสีดอกอย่างเดียวกัน. ประทัดลม น. เครื่องดอกไม้ไฟทำด้วยกระดาษห่อเม็ดกรวด มีกระดอยู่ข้างใน เมื่อกระทบแรง ๆ เข้าก็กระเบิดดังปั้ง.

ประทับ น. หยุดอยู่, นั่ง, ยืน (สำหรับเจ้านาย); ที่, กด เช่น ประทับตรา; จด, แอบ, แนบ เช่น ประทับเรือ, เอาขึ้นประทับย่า.

ประท่า (โบ) น. ฟากโน้น, ฝั่งโน้น.

ประทากลอ้ง [—กฺลอ้ง] น. ทองคำเปลวอย่างหนาและเนื้อดีเหมือนทองของหลวง ใช้ว่า ประทาศ์ ก็มี. มักเรียกคู่กันว่า ทองประทากลอ้ง ทองประทาศ์.

ประทาน ส. (ป. ปทาน) ก. เพิ่มให้; ให้ (สำหรับเจ้านาย), ใช้เป็นคำสุภาพอ่อนน้อม เช่น ขอประทานวโรกาส.

ประทาย (ข) น. ป้อม, หอรบ. ยรรทาย ก็ใช้.

ประทาศ์ น. ประทากลอ้ง.

ประทิ่น น. เครื่องหอม.

ประทีป ส. (ป. ปทีป) น. ตะเกียง, โคม, ไฟที่มีเปลวสว่าง (หมายเอาไฟตะเกียง ไฟเทียน เป็นต้น).

ประทุก ก. บรรทุก.

ประทุน น. หลังคาเรือที่มีรูปค่อม ๆ ตามรูปเรือ.

ประทุษ ส. (ป. ปทุส) ก. ทำร้าย, ทำชั่ว, ทำเลวทราม, ทำผิด, เบียดเบียน. ประทุษร้าย [—ทุดสะ—] ก. ทำร้าย, เบียดเบียน.

ประทุษฐ์ ส. (ป. ปทุฏฺ) ว. ชั่ว, ร้าย. ประทุษฐจิต [—ทุดถะจิด] น. จิตร้าย, จิตโกรธ.

ประเทศ ส. (ป. ปเทส) น. ตำบล, บ้านเมือง, แว่นแคว้น, ที่.

ประเทียด ก. ประชด.

ประเทียบ น. พระสนม; รถพระประเทียบ คือ รถฝ่ายใน, เรือพระประเทียบ คือ เรือฝ่ายใน. ก. เทียบ.

ประเทือง ก. ทำให้กระเดื่องขึ้น, พยุง, ทำให้คลอน, วุ่งเรือง.

ประธาน ส. (ป. ปธาน) น. หัวหน้า, ผู้เป็นใหญ่ในหมู่; ความเพียร.

ประธานาธิบดี [—นาทิบอดี] น. ผู้เป็นหัวหน้าอันใหญ่ยิ่ง, หัวหน้าผู้ปกครองบ้านเมืองแบบสาธารณรัฐ.

ประนอ, ประนอม ก. เอาใจ, ถนอมใจ, ละลุ้มละล่วย.

ประนัง (ช. ก. แข่ง) ก. ประชุม รวม เช่น ประนังศัพท์= ประชุมเสียง, ประนังพล=รวมพล. ว. พร้อม.

ประนัปดา (ส. ปฺรนปฺฤตฺ) น. เหลน. (คือ ลูกของหลานชาย).

ประนี (ไท) ว. อย่างนี้.

ประนีประนอม ก. ปรองดองกัน, ยอมกัน, ตกลงกันด้วยความไกล่เกลี่ย.

ประบาด ส. น. เหว. ก. ตกลงไป, ตกไป.

ประปราน [ปฺระปฺราน] ว. เสียงร้อง, เสียงร้องไห้. ก. ร้องออก, ตื่นออก, ร้องไห้.

ประปราย [ปฺระปฺราย] ว. ห่าง ๆ, เรี่ยราย, เล็กน้อย.

ประปา ส. น. ทางหน่ายน้ำให้ทั่วไป.

ประเปรียง [ปฺระเปฺรียง] ว. เสียง เช่น เสียงฟ้าผ่า.

ประเปรียว [ปฺระเปฺรียว] ว. คล่องแคล่ว, ว่องไว.

ประแปร้น [ปฺระแปฺร้น] ว. เสียงข้างร้องๆ, เสียงที่แผดออก. แปร้นปร้น ก็ใช้.

ประพจน์ ส. (ป. ปาวจน) น. คำเป็นประธาน, คำกล่าวก่อน, ข้อเสนอ, ข้อความที่กล่าว.

ประพนธ์ ส. (ป. ปพนฺธ) น. คำร้อยกรอง เช่น คำโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน. ก. ร้อยกรอง, ผูก, แต่ง, เรียบเรียง; เกี้ยวเนื้อง.

ประพฤติ [ปฺระพฺฤ-] ส. (ป. ปวตฺติ) น. ข่าวคราว, ความเป็นไป, กิริยาอาการ, เรื่องราว, เหตุการณ์เก่า. ก. ทำ, ทำตาม, ปฏิบัติ.

ประพฤทธ์ [ปฺระพฺฤ-] ส. (ป. ปวุฑฺฒ) ว. เจริญ, โต, ใหญ่, รุ่งเรือง, งอกงาม.

ประพัทธ์ ก. เนื่อง, ผูกพัน.

ประพันธ์ ก. แต่ง, เรียบเรียง. ดู ประพนธ์.

ประพาต ส. ก. พัด, กระพือ. ดู ประวาต.

ประพาส ส. ก. อยู่แรม, เที่ยวไป (สำหรับเจ้านาย), หมายความว่า ไม่อยู่กับที่.

ประพาฬ ส. (ป. ปวาฬ) น. แก้วสีคำสีขาวหรือสีแดง มีรูปคล้ายต้นไม้เกิดอยู่ใต้ทะเล (อ. coral)

ประพิณ ส. ว. ฉลาด, ผิผิ้ผิ้ยก็, ดู ปวิณ.

ประพิมพ์ประพาย น. รูปพรรณสัณฐาน, โดยเฉพาะหมายถึงลักษณะหรือส่วนที่คล้ายคลึงกัน.

ประพุทธ์ ส. น. ผู้ตื่นจากหลับ, ผู้รู้ทั่ว.

ประเพณี ส. (ป. ปเวณี) น. ขนบธรรมเนียม, แบบแผน, เชื้อสาย; การเป็นสามีภรรยากันตามธรรมเนียม.

ประเพ้อ (กลอน) ก. เพ้อ.

ประโพธ ส. น. ผู้ตื่นจากหลับ, ผู้รู้ทั่ว, การรู้ทั่ว.

ประไพ, ประไพร ว. งาม.

ประภพ ส. น. การเกิดก่อน, แคน, ที่เกิด.

ประภัสสร [ปฺระพักสอน] น. สิ่งสอง ๆ พราย ๆ, แสงพราว ๆ เหมือนแสงพระอาทิตย์แรกขึ้น.

ประภา ส. น. แสง, แสงสว่าง, แสงไฟ. ประภากร [—กอน] ส. น. ผู้ทำแสงสว่าง คือ พระอาทิตย์, พระจันทร์; ไฟ. ประภาคาร ส. น. กระโรงไฟ.

ประภาพ ส. น. อำนาจ, ฤทธิ์.

ประภาษ ส. (ป. ปภาส) ก. ตรัส, ออก, พูด.

ประภาส ส. (ป. ปภาส) น. แสงสว่าง.

ประเภท ส. น. ชนิด, อย่าง, แผนก, ส่วน, ความต่างกัน.

ประมง น. คนจับปลา, พรานปลา, คนเลี้ยงสัตว์ในทางหาปลา.

ประมวญ (ไท) ก. รวยรวม (ใช้ ประมวล ก็มี).

ประมาณ ส. (ป. ปมาณ) ก. กะ, กำหนด, คะเน, คาด, หมาย.

ประมาท [ปฺระหฺมาท] ส. (ป. ปมาท) ก. มัวเมา, เฉไฉเล่อ, เผลอ, ลืมสติ. ไทยเราใช้ว่า ดูหมิ่น ดูถูก.

ประมุข ส. น. ผู้เป็นหัวหน้า.

ประมุท ส. ก. ยินดี, ยินดี.

ประมูล ก. เพิ่มขึ้น, เติม; ประกวดราคากัน.

ประเมิน ก. คาดเอา, คะเนเอา, กะดู, กะประมาณ.

ประโมทย์ น. ปราโมทย์, ความยินดีแจ่มใจ, ความปลื้มใจ.

ประยงค์ (ส. ปฺริยงฺคุ; ป. ปิยงฺคุ) น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใบคล้ายใบแก้ว ดอกเล็ก ๆ เป็นช่อสีเหลือง ใช้เป็นยาทำให้อาเจียน.

ประยุทธ์ ส. ก. รบ, ต่อสู้.

ประยุร, ประยูร น. เผ่าพันธุ์, เชื้อสาย, ตระกูล.

ประโยค [ปฺระโหฺยก] ส. (ป. ปโยค) น. อาการสำหรับประกอบ, ความเพียร, ชั้นของความรู้, คำพูดที่ได้ความอริยบูรณ์ตอนหนึ่ง ๆ. ประโยคสัมปหา น. การถึงพร้อมด้วยความเพียร.

ประโยชน์ [ปฺระโหฺยก] ส. (ป. ปโยชน) น. สิ่งที่ต้องการ, สิ่งที่ใช้ได้; ผล.

ประลอง ก. ฝึกซ้อม, ทดลอง. ประลองยุทธ์ ก. ฝึกซ้อมวิธียุทธ์, ซ้อมรบ.

ประลัย ส. (ป. ปลย) น. ความตาย, ความฉิบหาย, ความย่นย่อ, ความย่อยยับไป.

ประลาต ส. ก. หนีไป, ปลาต.

ประลิง (กลอน) ก. จับต้อง, ลูบคลำ.

ประลุง (กลอน) ก. ปลมปลาย, ชินคี.

ประเล่ห์ ว. ประหนึ่ง, ประดุจ, เช่น, กล.

ประเล้าประโลม ก. ปลอบ, เอาใจ, กล่าวคำอ้อนวอนให้ถูกใจ.

ประวรรต [ปฺระวัด] ส. ก. เวียนไป.

ประวรรตน์ [ปฺระวัด] ส. น. ความเวียนไป.

ประวัติ [ปฺระหฺวัด หรือ—วัดติ] (ป. ปวตฺติ; ส. ปฺรวฤตฺติ) น. ความเป็นไป, เรื่องราว, ข่าวคราว. ประวัติการ น. เรื่องราวที่เป็นมาแล้วแต่ก่อนตามลำดับสมัย. ประวัติกาล น. สมัยที่มีบันทึกเหตุการณ์. ประวัติศาสตร์,—วัดติศาสตร์ ส. น. หมวดความรู้เรื่องความเป็นไปหรือเรื่องราวต่าง ๆ เท่าที่มีบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร, วิชาว่าด้วยเหตุการณ์ที่เป็นมา.

ประวาต ส. (ป. ปวาต) ก. พัด, กระพือ.

ประวาล [ปฺระวาน หรือ—วาสะ] ส. น. หน่อหรือแขนงต้นไม้ที่แตกออก; แก้วชนิดหนึ่ง.

ประวาส ก. ประพาส.

ประวิง ก. หน่วงไว้, ทำให้เนิ่นช้า.

ประวิช น. แหวน.

ประเวณี น. ประเพณี, การเป็นสามีภรรยากันตามธรรมเนียม, การร่วมสังวาส.

ประเวศ ส. (ป. ปเวส) น. การเข้าไป, การเข้ามา, การเข้าถึง, การมุ่งเข้าสู่.

ประศาสน์ ส. น. การแนะนำ, การสั่งสอน; การปกครอง, การจำเมือง, การสั่ง.

ประสุ น. ปศุ, สัตว์เลี้ยง.

ประสก (ป. ส. อุปาสก) น. คฤหัสถ์ผู้ชาย, ผู้นับถือพุทธศาสนา (เป็นคำที่เลือนมาจาก อุบาสก).

ประสงค์ ส. น. ความต้องการ, การมุ่งหมาย, การอยากได้.

ประสบ ก. ได้, พบ.

ประสพ ส. (ป. ปสว) น. การเกิดผล, การคลอดลูก; การได้, การพบ.

ประสม ก. รวมกันเข้า, ปน, ระคน, เจือ, คละ. ประสมประสาน ก. เกี่ยวรวมไว้ทีละเล็กละน้อย, เกี่ยเล็กประสมน้อย.

ประสะ ก. ฟอก, ชำระ; ใช้เรียกยาที่เข้าเครื่องยาสิ่งหนึ่งเท่ากับยาอื่นๆ เช่น ประสะขิง ก็คือ เข้าขิงเท่ายาอื่นเป็นต้น.

ประสัก น. ไม้หมุดสำหรับตรึงเรือต่างตาปู, ลูกประสักก็เรียก.

ประสา (เลือนมาจาก ภาษา) น. คำพูด, อย่าง, ธรรมเนียม, เพศ, คราว, เวลา เช่น ตามประสาจน.

ประสาท ส. (ป. ปสาท) น. เส้นสำหรับนำความรู้สึกคนและสัตว์, เรียก ประสาทรูป ก็ได้; ความเลื่อมใส. ก. ยินดีให้, ไปรก. ประสาทการ น. การเลื่อมใส. ประสาทรูป น. คือ เส้นประสาทนั่นเอง.

ประสาธน์ (แบบ) ส. (ป. ปสาธน) น. เครื่องประดับ. ก. ทำให้สำเร็จ.

ประสาน ก. ทำให้ติดกัน, ทำให้สนิทกัน, เชื่อม, รัด, ผูกไว้.

ประสาร (แบบ) ส. (ป. ปสาร) ก. คลี่ออก, เหยียดออก, แผ่ออก, ขยาย.

ประสิทธิ์ ส. (ป. ปสิทฺธิ) น. ความสำเร็จ, การปรากฏ, ความรู้, ความชำนาญ.

ประสิประสา ดู ประสา.

ประสูต (แบบ) ส. (ป. ปสูต) ก. ขวนขวาย; คลอด; เกิด.

ประสูติ [ปฺระสูก] ส. (ป. ปสูติ) น. การไหลออก, การคลอด, การออก. ประสูติกรรม [ปฺระสู—ติกำ] น. การคลอดลูก.

ประเสบันอากง ช. น. วังลูกหลวง, วังหลานหลวง.

ประเสริฐ [ปฺระเสิก] (ป. ปสตฺถ; ส. ปฺรศสฺย) ว. วิเศษ, ที่เลิศ, ที่สุด.

ประหนึ่ง [ปฺระหฺนึง] ว. เช่น, ดัง, เหมือน.

ประหม่า [ปฺระหฺม่า] ก. สะทกสะท้าน, พรั่นใจ.

ประหยัด [ปฺระหฺยัก] ก. ยับยั้ง, กระเหม็ดกระแหม่.

ประหลาด [ปฺระหฺลาด] ว. แปลก, ผิดปกติ, น่าพิศวง.

ประหลาท [ปฺระหฺลาท] (ส. ปฺรหฺลาท) น. ความปลื้ม, ความยินดี, ความสบายใจ, ความชื่นบาน.

ประหล่ำ [ปฺระหฺล่ำ] น. เครื่องประดับสำหรับผูกข้อมือทำเป็นรูปลมๆ สลักเป็นลวดลาย.

ประหวั่น [ปฺระหฺวั่น] ก. พรั่นใจ, สะทกสะท้าน.

ประหัดประหาร ดู ประหาร.

ประหาณ ส. ก. ละ, ทิ้ง.

ประหาร ส. (ป. ปหาร) น. การตี, การฟัน, การล้าง, การผลาญ. ประหารชีวิต ก. ผลาญชีวิต, ฆ่า.

ประหาส ส. น. การสนุก, การร่าเริง.

ปรัก [ปฺรัก] ข. ว. เงิน.

ปรักมะ [ปะรักกะมะ] ป. น. ความเพียร, ความยากยั่น.

ปรักปรำ [ปฺรักปฺรำ] ก. ยืนยันเอา, ทุ่มเทเอา.

ปรักหักพัง [ปฺรัก—] ก. ชำรุด, ทรุดโทรม.

ปรัง [ปฺรัง] น. นาที่ปลูกข้าวครั้งที่ ๒ นอกฤดูทำนา. ว. เกินเวลา, เกินกำหนด เช่น งมปรัง=อยู่เกินเวลา.

ปรัด [ปะหฺรัด] (กลอน) ก. แต่ง.

ปรัตถจริยา [ปะรัตถะจะริยา—] ป. น. ความประพฤติให้เป็นประโยชน์แก่ชนอื่น.

ปรัตยักษ์ [ปฺรัตยฺยัก] (โบ; กลอน) ก. ประจักษ์.

ปรัตยันต์ [ปฺรัตยัน] (โบ; กลอน) ว. ขี้ขลาด.

ปรัตยุตบัน, ปรัตยุบัน [ปฺรัตยุตบัน, ปฺรัตยุบัน] ว. ขี้ขลาด.

ปรัตเยก [ปฺรัตเยก] (โบ; กลอน) ว. ขี้ขลาด.

ปรัน [ปฺรัน] ก. กระแทกเข้าไป, ทันเข้าไป (มักใช้เป็นคำด่า).

ปรับ ๑ [ปฺรับ] ข. ก. ยอก, เล่า. ปรับทุกข์ ก. ยอกเล่าความทุกข์, พรรณนาถึงความทุกข์.

ปรับ ๒ [ปฺรับ] ก. เปรียบ, เทียบ; ปรุง, ทำให้เรียบ, ทำให้เสมอ; บังคับให้เสียเงินสินไหม; ทำโทษด้วยการบังคับให้เสียเงินจำนวนหนึ่ง.

ปรัมปรา [ปะรำปะระ—] ป. ว. สืบๆ กันมา, ก่อนกำ.

ปรัศนา [ปฺรัดสะ—] (แบบ) น. ขี้ญหา.

ปรัศนี [ปฺรัดสะ—] ส. น. 'เครื่องถาม' ไทยใช้เป็นชื่อเครื่องหมายคำถามรูปตั้งนี้ (?) ใช้ใส่ท้ายคำถาม.

ปรัศว์ [ปะหฺรัก] (ป. ปสฺส; ส. ปารฺศฺว) น. ข้าง, สีข้าง.

ปรำ [ปฺรำ] ว. รสไม่เค็ด, รสไม่เหมาะ, แปร่ง.

ปรากฏ [ปฺรา—กด] (ป. ปากฏ; ส. ปฺรกฏ) ก. เห็นชัด, แน่แท้ง.

ปรากรม [ปะรากฺรม] ส. น. ความเพียร.

ปรากฤต [ปฺรากฺฤก] ส. น. ภาษาพื้นเมือง หรือประจำจังหวัดสืบมาจากสันสกฤต (เช่นในยุคละครก็เป็นภาษาที่ผู้หญิงหรือตัวละครชั้นต่ำๆ พูด, แต่ก็ปรากฏในประเภทต่างๆ แห่งวรรณคดี ซึ่งโดยมากแบ่งออกเป็น ๔ ภาษา คือ เสารเสน, มหาราษฎร์ อปภรังศ์, และไปศาจ).

ปราการ [ปฺรา—] ส. (ป. ปาการ) น. กำแพง, รั้ว.

ปราง [ปฺราง] น. แกม; มะปราง.

ปรางค์ [ปฺราง] น. สถูปหรือปราสาทที่มียอดสูงขึ้นไปรูปคล้ายหัวกระของเพชร และมีผังเพดานแยกเป็นกึ่งๆ อยู่ข้างบน.

ปราจีน [ปฺรา—] ส. (ป. ปาจีน) น. ทิศตะวันออก.

ปราชญ์ [ปฺราด] ส. น. ผู้รู้, ผู้มีปัญญา.

ปราชัย [ปะราไช] ป. ส. น. ความพ่ายแพ้.

ปราณ [ปฺราน] ส. (ป. ปาณ) น. ลมหายใจ, ชีวิต.

ปราณี [ปฺรานี] (ป. ปาณี; ส. ปฺราณิน) น. ผู้มีชีวิต, สัตว์, คน.

ปราติหารย์ [ปฺราติหาน] น. ปาฏิหาริย์.

ปราน [ปฺราน] น. โคตร, วงศ์.

ปราบ [ปฺราบ] ก. ทำให้ราบ, ทำให้กลัว, กำจัด. ปราบปราม ก. ทำให้กลัว, ทำให้ราบคาบ.

ปราปต์ [ปฺราบ] ส. (ป. ปตฺต) ว. ถึงแล้ว, ได้แล้ว.

ปราบดาภิเษก [ปฺราบ—] ส. ว. มีอภิเษกขึ้นถึงแล้ว, ประสงค์เอาพระเจ้าแผ่นดินผู้รับศักดิ์ชนะแล้ว จึงได้ราชสมบัติ.

ปราภพ [ปะรา—] (ป. ส. ปราภว) น. ความฉิบหาย.

ปราม [ปฺราม] ก. ห้าม, กัน.

ปรามาส [ปะรามาด] ป. (ส. ปรามรฺศ) น. การจับต้อง, การลูบคลำ; การดูถูก, การดูหมิ่น.

ปราโมทย์ [ปฺรา—] (ป. ปาโมชฺช; ส. ปฺรโมทฺย) น. ความชื่นแช่มใจ, ความชื่นใจ.

ปราย [ปฺราย] ก. โปรย, หว่าน, สาดให้กระจายไป.

ปรารถนา [ปฺรารถะหฺนา] ส. (ป. ปตฺถนา) ก. ต้องการ, อยากได้, มุ่งหมาย, ประสงค์.

ปรารภ [ปฺรารบ] ส. ก. วิเริ่ม, ตั้งต้นพูดถึงในเรื่องต้น, ทำวิ.

ปรารมภ์ [ปฺรารม] ส. น. คำนำ, คำปรารภ, ดู อารัมภกถา ควบ. ก. เริ่มแรก, ตั้งต้น, วิเริ่ม, ว่าพึง.

ปราศ [ปฺราด] ก. จากไป, พ้นไป, ไม่มี.

ปราศรัย [ปฺราไส] (ป. ปสฺสย; ส. ปฺรศฺรย) น. ความนับถือ, การแสดงอัชฌาสัยดี, พูดด้วยความเอื้อเฟื้อ.

ปราษาณ [ปฺรา—] ควรใช้ ปาษาณ. น. หิน.

ปราสาท [ปฺรา—] ส. (ป. ปาสาท) น. เรือนชั้น, โดยมากใช้ในพระราชฐาน.

ปรำ [ปฺรำ] ก. ทำการกุงกระทุ้ง; เอาระงง, ส่งเสริม.

ปริ ๑ [ปะริ] เป็นอุปสรรคในภาษาบาลีและสันสกฤต, ใช้นำหน้าศัพท์อื่น แปลว่า รอบ, กำหนด.

ปริ ๒ [ปฺริ] ก. แย้ม, แตก, ผลิ เช่น ปริปาก.

ปริก [ปฺริก] น. ยอดโถเครื่องแข็งที่ทำด้วยทอง, ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยาไก่.

ปริกขาร [ปะริก—] น. ปริขาร.

ปริกรรม [ปะริกำ] ก. ปริกรรม.

ปริกัป [ปะริกัป] น. ปริกัลป์.

ปริกัลป [ปะริกันปะ] ส. (ป. ปริกปฺป) น. ความตริก, ความดำริ, กำหนดในใจ. ปริกัลปมาลา ส. น. ระเบียบกริยาในไวยากรณ์ที่ยกความคาดหมาย, ความกำหนด.

ปริจา [ปะริ—] ป. ส. น. ดู สนามเพลาะ.

ปริคณห์ [ปะริ—] น. ปริคณห์, ความกำหนดถือเอา.

ปริจาค [ปะริค—] ดู ปริจาค.

ปริเฉท [ปะริค—] ดู ปริเฉท.

ปริจาริกา [ปะริ—] ดู ปริจาริกา.

ปริชน [ปะริ—] ดู ปริวาร.

ปริญญา [ปะรินยา] ป. (ส. ปริชฺญา) น. ความกำหนดรู้, ความหยั่งรู้, ความรู้รอบคอบ; เครื่องหมายวุฒิแห่งมหาวิทยาลัยที่สังกฤษเรียกว่า ดีกรี (Degree).

ปริณาม [ปะริ—] ส. (ป. ปริณาม) น. การผันแปร, การเปลี่ยนแปลง, การย่อยอาหาร.

ปริณามัคคิ [ปะริ—] ป. น. ไฟธาตุที่ย่อยอาหาร.

ปริณายก [ปะริ—] ส. (ป. ปริณายก) น. ผู้นำปริวาร, หัวหน้า, ผู้เป็นใหญ่.

ปริตไตหก [ปะริตโต—] ป. น. น้ำพระพุทธมนต์

ปริตยาค [ปะริตยาก] (แบบ) ก. ปริจาค.

ปริตร [ปะหฺริต] ส. (ป. ปริตฺต) น. ความต้านทาน, เครื่องป้องกัน; พระพุทธมนต์ ใน เล็ก คำนาน และ สัย สอง คำนาน, คำนานหนึ่ง เรียกว่า ปริตรหนึ่ง. ว. น้อย.

ปริเทพ, ปริเทพน์ [ปะริเทบ,—] น. ปริเทวะ.

ปริเทวะ, ปริเทวนะ [ปริเทวะ—วะนะ] ป. (ส. ปริ+ทฺรว, ปริเทวนา) น. ความคร่ำครวญ, ความร่ำพัน, ความบ่นพึมพำ.

ปรินิพพาน [ปะรินิบพาน] ป. (ส. ปริ+นิรฺวาณ) น. การดับรอบ, การดับสนิท, การดับไฟไม่เหลือ, ตาย (เรียกอาการตายของพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์).

ปริบ [ปฺริบ] ว. อาการกะพริบย่อย ๆ, อาการของหยากน้ำฝนที่หยดลงน้อย ๆ.

ปริพนธ์ [ปะริ—] ป. ก. ผูก, แต่ง, ร้อยกรอง.

ปริพาชก [ปะริ—] ป. (ส. ปริวฺราชก) น. นักบวชผู้ชายนอกพระพุทธศาสนา.

ปริพาชิกา, ปริพาชี [ปะริ—] ป. น. นักบวชผู้หญิงนอกพระพุทธศาสนา.

ปริพัตร [ปะริพัก] ก. ปริพัตร.

ปริพันธ์ [ปะริ—] ก. ปริพันธ์.

ปริภัณฑ์ [ปะริ—] น. ปริภัณฑ์.

ปริภาษ [ปะริ—] ก. ปริภาษ.

ปริภุญช์ [ปะริ—] ป. ส. ก. กิน.

ปริโภค [ปะริ—] ก. ปริโภค.

ปรุ่ม [ปฺรุ่ม] ว. เกือบท่วม, เกือบขม, เกือบเต็ม.

ปริมณฑล [ปะริ—มน—ทน] ป. ส. น. วงรอบ, วงกลม; ความกลมกล่อม; ความเรียบร้อย; ที่ประชุม.

ปริมัท [ปะริ—] ป. (ส. ปริมรฺท) ก. นวด, ขยี้, ขยำ.

ปริมาณ [ปะริ—] ส. น. การกำหนดจำนวน, น้ำหนัก, ระยะทาง, เวลา.

ปริย [ปฺริยะ] ส. (ป. ปิย) น. ชู้รัก, ผัว, (ปริยา=เมีย). ว. เป็นที่รัก, เป็นที่ยินดี, เป็นที่ชอบใจ. ปริยวาท น. คำพูดเป็นที่รักใคร่. ปริยวาที น. ผู้มีถ้อยคำอ่อนหวาน. ปริยานุช ส. น. น้องที่รัก.

ปริยัติ [ปะริ—] (ป. ปริยตฺติ) น. การเล่าเรียนพระไตรปิฎก. ปริยัติธรรม น. ธรรมที่ควรเล่าเรียนให้แก่พระไตรปิฎก.

ปริยาย [ปะริ—] ป. (ส. ปรฺยาย) น. อย่าง, ทาง, หนทาง; การกล่าวอัธยัศย์ (ตรงข้ามกับ นิปริยาย=อย่างตรง); การสอน, การเล่าเรียง.

ปริเยศ [ปฺริ—] (กลอน) ว. ที่รัก.

ปริโยสาน [ปะริโย—] ป. (ส. ปรฺยวสาน) น. ที่สุดลงโดยรอบ (หมายความว่าที่สุด หรือจบลงบริบูรณ์แล้ว), จบ.

ปริวรรต [ปะริวัก] ส. [ป. ปริวฏฺฏ] ก. หมุนเวียน,

เปลี่ยนแปลง, ผันแปร, ไหวหรือเวียนไปรอบ, แลกเปลี่ยน.

ปริวาร [ปะริ—] น. บริวาร.

ปริวาส [ปะริ—] ป. น. การอยู่ค้างคืน, การอยู่แรมคืน; ชื่อกรรมที่ภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสสต้องประพฤติ เรียกว่า อยู่ปริวาส. คำสามัญใช้ว่า อยู่กรรม ก็มี.

ปริวิตก [ปะริวิ—] (ป. ปริวิตกฺก; ส. ปริวิตรฺก) น. การตรึก, การนึกฉงอยู่; การนึกไปต่าง ๆ, นึกเป็นหลุกหนักใจ.

ปริเวณ [ปะริ—] น. บริเวณ.

ปริศนา [ปฺริดสะนา] (ป. ปญฺห; ส. ปฺรศฺน) น. คำถาม, ข้อถาม, คำชักแม่น้ำทั้งสองให้ทาย.

ปริษการ [ปะริดสะกาน] น. บริขาร.

ปริษัท [ปะริ—] น. บริษัท.

ปริสัญญู [ปะริ—] ป. น. ผู้รู้จักประชุมชนและกิริยาที่ระคังประพฤติต่อประชุมชนนั้น ๆ ว่าหมู่นี้เมื่อเข้าไปหาระคังทำกิริยาอย่างนั้น ระคังสนทนาอย่างนี้ เป็นต้น.

ปริสุทธิ [ปะริสุดทิ] ก. บริสุทธิ์.

ปริหาร [ปะริ—] น. บริหาร.

ปริหาส [ปะริ—] น. บริหาส.

ปรี่ [ปฺรี่] ว. ล้น, รินๆ, เต็มเกือบจะล้น, เต็มเกินไป, มากเกินไป.

ปรีชา [ปฺรี—] (ป. ปริญฺญา; ส. ปฺรชฺญา) น. ความรู้, ความหยั่งรู้, ความกำหนดรู้. ไทยใช้ว่า รอบรู้, เฉลียวฉลาด.

ปรีดา [ปฺรี—] ก. ชื่นใจ, ปลื้มใจ, ยินดี.

ปรีดิ์ [ปฺรี—] (ป. ปีติ; ส. ปฺรีติ) น. ความชื่นใจ. ความปลื้มใจ, ความยินดี. ปรีดิ์เปรม น. ความปลื้มใจด้วยความรักใคร่.

ปรีตะ [ปฺรี—] ส. ก. ชื่นใจ, ปลื้มใจ, ยินดี. (ไทยมักใช้ว่า ปรีดา).

ปรีติ์ [ปฺรี—] น. ปรีดิ์, ปีติ์.

ปรีย [ปฺรี—] ใช้เหมือน ปริย.

ปรีก [ปฺรี—] น. ชื่อน้ำมันชนิดหนึ่ง เอาน้ำมันยางมาปรุงเคี่ยว สำหรับทาไม้ต่าง ๆ.

ปรึกษา [ปฺรึก—] (ส. ปรึกษา) ก. หารือ, ขอความเห็น, พิจารณาหารือ.

ปรือ [ปฺรือ] น. ต้นหญ้าชนิดหนึ่งใบยาว ๆ คล้ายว่านน้ำ ขึ้นในน้ำ ใช้มุงหลังคาและสานเสื่อ. ก. ผักหัก, เลี้ยงดู. ว. หรี่ (สำหรับตา).

ปรุ [ปฺรุ] น. รอยปรุที่ขีดประจำค่อ. ก. ทำให้เป็นรู ๆ, สลักให้เป็นรู ๆ มีลวดลายต่าง ๆ. ว. เป็นรูเล็ก ๆ, ทะลุ.

ปรุง [ปฺรุง] ก. ประสม, ตกแต่ง.

ปรู [ปฺรู] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งมีแก่นหอมใช้ทำยา. ว. พรู.

ปรุงคพ [ปฺรึง—] (กลอน) น. ปุงคพ, โคผู้, หมายความว่าผู้เลิศ, ผู้ประเสริฐ, หัวหน้า.

ปรุจฉา [ปฺรุด—] ส. (ป. ปุจฺฉา) น. คำถาม. ปรุจฉาคุณศัพท์ น. คำคุณนามเป็นคำถาม เช่นคำ 'อะไร' ฉะนี้. ปรุจฉาสรรพนาม น. คำแทนชื่อที่เป็นคำถาม เช่นคำ 'ใคร' ฉะนี้.

ปรุณฬ์ [ปฺรุด] (ส. ปรุณฺช; ป. ปิฏฺฐ) น. หลัง, เบื้องหลัง.

ปรุณฬางค์ [ปฺรุดกสฺดาง] น. อวัยวะเบื้องหลัง, ส่วนหลัง.

ปรุณฬฐ [ปฺรุดกสฺดะ] ส. (ป. ปิฏฺฐ) น. หลัง, เบื้องหลัง, พื้นบน, ยอก.

ปลก [ปะหฺลก] ว. อาการที่ยกมือไหว้ถวายพร ๆ.

ปลง [ปฺลง] ก. เอาลง, วางลง, ตั้ง, ตกลง, กิก, ตัดสินใจ, พิจารณา; สละ, ทิ้ง, เผา; เอาออก, ทำให้หมดทุกระ. ปลงใจ ก. วางใจ, ไว้ใจ, เชื่อ, ตั้งใจ. ปลงชีวิต ก. 'เอาชีวิตออก' คือ ฆ่า. ปลงทัพ ก. หยุดทัพ, ตั้งทัพ. ปลงทุกระ ก. มอบทุกระ, วางทุกระ, ไม่เอาทุกระ. ปลงผม ก. 'เอาผมออก' คือ โกนผม. ปลงศพ ก. เผาผี (หมายความว่า ทำศพให้หมดทุกระ). ปลงอาบัติ ก. 'เอาอาบัติออก' คือ แสดงอาบัติ.

ปลด [ปฺลด] ก. เอาออก, ปล่อย, เปลื้อง. ปลดทหาร ก. ปล่อยทหารประจำการ. ปลดอาวุธ ก. รับหรือเก็บอาวุธเสียเพื่อมิให้ทำการรบได้.

ปล้น [ปฺล้น] ก. คุมพวกมีอาวุธครบมือตั้งแต่ ๓ คนขึ้นไปแย่งชิงเอาสิ่งของของคนอื่นด้วยความข่มขู่, ใช้กำลังลอยมาหักโหมเอาโดยไม่รู้ตัว เช่น ปล้นเมือง.

ปลวก [ปฺลวก] น. สัตว์ชนิดหนึ่งตัวคล้ายมดขนาดใหญ่ โดยมากทำรังอยู่ตามพื้นดิน ชอบกินตัวไม้และเครื่องใช้บางชนิด.

ปลอก [ปฺลอก] น. สิ่งที่ทำเป็นวงสำหรับสวมหรือรัดสิ่งของต่าง ๆ เช่น ปลอกมีด.

ปล่อง [ปฺล่อง] น. ช่อง, รู, สิ่งที่ทำเป็นรูกลวงคล้ายท่อ

สำหรับควันขึ้น, ช่องเขาที่เป็นทะลุขึ้นไปข้างยอด.

ปล้อง [ปฺล้อง] น. ชื่อหญ้าชนิดหนึ่งคันเป็นข้อ ๆ ขอยขึ้นในน้ำ; ส่วนระหว่างข้อทั้งสองของไม้ไผ่เป็นต้นเป็นต้น ว. ล. ปล้องฉนวน [—ฉะหฺนวน] น. ชื่อกูนิดหนึ่ง. ปล้องไฉน [—ฉะไหฺน] น. 'ปล้องยี่' คือ ส่วนหนึ่งของพระเจดีย์ตอนบังกลุ่มขึ้นไป.

ปลอด [ปฺลอด] ว. พ้นไป, รอดไป, ว่างเปล่า, แคล้วไป, ล้วน เช่น ขาวปลอด. ปลอดโปร่ง ว. ว่างเปล่า, โล่ง, เตียน.

ปล้อน [ปฺล้อน] ก. ปล้นเอาเมล็ดในออกจากเนื้อที่หุ้มอยู่, กลง, เอาตัวรอด, ล่อลวง.

ปลอบ, ปลอบโยน [ปฺลอบ,—] ก. พูดอ้อนวอนให้หายโกรธ, ทำให้ใจดี, พูดเอาอกเอาใจ.

ปลอม [ปฺลอม] ก. ทำเทียม, แต่ง. ว. ไม่แท้, ไม่ใช่ของจริง. ปลอมแปล ก. ทำแต่งหรือปลงตัวเข้าอยู่ในหมู่พลของข้าศึก.

ปล่อย [ปฺล่อย] ก. ให้พ้นจากที่คุมขัง เช่น ปล่อยนก ปล่อยปลา; สละ, วาง, ทอดธุระ; ไม่กักขัง. ปล่อยปละละเลย ก. ทอดทิ้งไม่เอาเป็นธุระกเกี่ยว. ปล่อยปลิง ก. เอาปลิงมาวางไว้ตรงที่ต้องการให้ดูดเลือด.

ปละ [ปฺละ] ว. ปล่อย, ละทิ้ง, ละเลย. ความปละ คือ ความที่เข้าของปล่อยให้เกี่ยวความลำพัง. น. ชื่อมหาราน้ำหนักมาก.

ปลัก [ปฺลัก] น. แปลง, ที่เป็นโคลนเลน เช่น ปลักควาย.

ปลัง [ปฺลัง] น. ชื่อผักมีสองชนิด เป็นเถา.

ปลั่ง [ปฺลั่ง] ว. เปล่ง, สุกใส.

ปลัด [ปะหฺลัด] (ส. ปรฺศวะ = ข้าง) น. ผู้ผลัด, ผู้มีตำแหน่งรอง, ผู้แทน, ผู้เคียงข้าง.

ปลา [ปฺลา] น. สัตว์น้ำที่หายใจด้วยเหงือก, ข้างชนิดมีเกล็ด, ข้างชนิดไม่มีเกล็ด; ชื่อกูชนิดหนึ่ง เรียกว่า กุปลา มักเกี่ยวหากินในน้ำไม่มีพิษ. ปลากริม [—กฺริม] น. ชื่อขนมชนิดหนึ่ง ทำด้วยแป้งเป็นเส้น ๆ ใส่กะทิและน้ำตาล. ปลาจ่อม น. ปลาเล็ก ๆ ที่หมักด้วยเกลือและข้าวคั่วเป็นต้น. ปลาเจ่า น. ปลาที่หมักด้วยเกลือ ข้าวคั่ว ข้าวหมาก เป็นต้น. ปลาแดก น. ปลาร้าคือปลาที่หมักด้วยเกลือคลายปลาจ่อม. ปลาแนม น. ชื่อของกินอย่างหนึ่ง ปรุงด้วย ข้าวคั่ว เนื้อปลา หนังหมู ว. ล. ปลาม้า น. ปลาหมักด้วยเกลือกับข้าวคั่ว. ปลาส้ม น. ปลาหมักด้วยเกลือข้าวสุก, พริกไทย, กระเทียม. ปลาเห็ด น. กอกมันปลา. ปลาไหลเผือก น. ชื่อต้นไม้ ใช้ทำยา.

ปลาด [ปะลาด] ป. ก. หนีไป.

ปลาบ [ปฺลาบ] น. ความรู้สึกเจ็บหรือเสียวแปลบ ๆ; ชื่อกูชนิดหนึ่งว่า ผักปลาบ. ปลาบปลื้ม น. ความรู้สึกอิ่มใจ, ยินดี.

ปลาย [ปฺลาย] น. ยอด, ที่สุด, ส่วนที่แหลม เช่น ปลายเข็ม, ปลายทวน, ตรงข้ามกับต้นหรือโคน. แหลมเป็นประลาย, บรรลาย ก็มี. ปลายน้ำ น. สุดลำน้ำ.

ปล้ำ, ปล้ำปลุก [ปฺล้ำ,—ปฺลุก] ก. ใช้แขนกอดรัดกันเพื่อจะให้อีกฝ่ายหนึ่งล้มหรือให้อยู่ในอำนาจที่จะทำได้ตามใจตน; พยายามทำกิจการอย่างเต็มกำลัง.

ปลิง [ปฺลิง] น. สัตว์กินเลือดชนิดหนึ่งอยู่ในน้ำ ตัวยืดได้คล้ายทาก ไม่มีกระดูก, เครื่องกระยกดวยชามที่แตกหรือบิ่น. ปลิงทะเล น. สัตว์ทะเลพวกหนึ่ง ตัวคล้ายทาก แต่ใหญ่กว่าใช้เป็นอาหาร.

ปลิด [ปฺลิด] ก. เด็ด, ปลด, หักออก.

ปลิ้น [ปฺลิ้น] ก. กลับข้างในออกนอก, ปล้น, ฉกเปลื้อง. ปลิ้นปลอก, ปลิ้นปล้น ก. หลอกลวง, ล่อหลอก.

ปลิโพธ [ปะลิโพก] ป. น. ความผูกพัน, ความกังวล, ความห่วงใย.

ปลิว [ปฺลิว] ก. ลอยไปตามลม, ฉุกละหุกไป.

ปลี [ปฺลี] น. ดอกกล้วย; กล้ามเนื้อท่อง เรียกว่า ปลีน่อง; ยอดเจดีย์หรือมณฑปเหนือปล้องไฉนขึ้นไป.

ปลีก [ปฺลีก] ก. แยกออกไป, ย่อยออกไป, เช่น ขายปลีก—ขายย่อย. ว. ย่อย เช่น เงินปลีก.

ปลื้ม [ปฺลื้ม] ก. ชื่นใจ, อิ่มใจ, ยินดี.

ปลุก [ปฺลุก] ก. ทำให้ตื่นจากหลับ; เสกให้ขลัง; ทำให้กล้าแข็ง, ทำให้รู้สำนึก. ปลุกผี ก. นั่งเข้าสมาธิแล้วบริกรรมคาถาเพื่อให้ผู้ตายกระพันชาตรี. ปลุกเสก ก. เสกให้ขลัง.

ปลูก [ปฺลูก] ก. เพาะ, ทำให้ต้นไม้ขึ้นในที่ต้องการ; สร้าง, ทำให้เจริญ. ปลูกผัง ก. ทำให้เป็นหลักฐาน; ขำรุงให้เจริญ.

ปวง ว. ทั้งหมด, ทั้งสิ้น.

บ้วง น. โรคลงราก, โรคระยาคมีอาการให้ท้องร่วง และอาเจียน.

ปวด ก. รู้สึกเจ็บขัวนอยู่ในร่างกาย, เจ็บ. ปวดแสบปวดร้อน ก. รู้สึกเจ็บ เช่น มือถูกไฟลวก.

ปวน ก. มวน, ขดวน, วนเวียน, หันหวน. ปวนปั่น ก. วุ่นวาย, หันหวน.

ปวิน ว. ง่วน, ขลุกขลุ่ย. ปวินเปียน ก. วนเวียนอยู่, งมงาย.

ป่วย ก. เจ็บไข้; เสีย, ไม่มีประโยชน์. ป่วยกล่าว ก. เสียเวลาพูด. ป่วยการ ก. เสียการงาน, เรียกค่าทำการงานว่า ค่าป่วยการ.

ปวัตน์ [ปะวัด] ป. น. ความเป็นไป.

ปวัติ [ปะวัด] น. ประวัติ.

ปวาด [ปะวาด] ดู ประวาด.

ปวารณา [ปะวาระนา] ป. (ส. ปฺรวารณ) ก. ยอมให้ใช้, ยอมให้ขอ, ยอมให้ว่ากล่าว, ยอมให้ตักเตือน.

ปวาล [ปะ—] น. ประวาล.

ปวาส [ปะ—] ก. ประพาส.

ปวาฬ [ปะ—] น. ประพาฬ.

ปวิช [ปะ—] น. ประวิช.

ปวิตร [ปะวิด] น. ปพิตร.

ปวิร [ปะ—] น. ปพิร.

ปวิเวก [ปะ—] ป. น. ที่สงัดเงียบ.

ปวิฒ [ปะ—] ป. (ส. ปฺรวิฒ) ว. ฉลาด, ผู้มีอัตถ์.

ปเวณี [ปะ—] น. ประเพณี, ขนบธรรมเนียม, แบบแผน; เรื่องสาย, การยืนสามีภรรยากันตามธรรมเนียม.

ปเวส [ปะ—] น. ประเวศ.

ปสุ [ปะ—] ส. (ป. ปสุ) น. สัตว์เลี้ยงมีแพะ แกะ เป็นต้น. ปสุบดี ส. น. เจ้าแห่งหมู่สัตว์คือ สิงห์, สิงโต. ปสุโภชน์ ส. น. อาหารสัตว์เลี้ยง คือ หญ้า.

ปสันนะ [ปะ—] (แบบ) ป. (ส. ปฺรสนฺน) ก. เลื่อมใส. ปสันนาการ ป. ก. อาการเลื่อมใส.

ปสาท [ปะ—] น. ประสาท.

ปสาสน์ [ปะ—] ป. น. ประศาสน์.

ปสุ [ปะ—] ดู ปสุ.

ปสูต [ปะ—] ป. ก. ประสูต.

ปสูติ [ปะ—] ป. ก. ประสูติ.

ปหาน [ปะ—] ป. (ส. ปฺรหาณ) ก. ละ, ทิ้ง.

ปหาร [ปะ—] ป. ก. ประหาร.

ปหาส [ปะ—] ป. ก. ประหาส.

ปอ น. เปลือกไม้ที่เขาลอกเอามาทำเชือก เช่น ปอกระเจา ก็ลอกเอามาจากต้นกระเจา; ชื่อแมลงชนิดหนึ่งมีสีเขียว.

ปอก ก. ลอก, เอาผิวนอกหรือเปลือกออก. ว. ฉลก, ฉลอก. ปอกลอก ก. อาการที่ทำให้เขาหลงรักแล้วล่อลวงเอาของเขาไป.

ปอง ก. มุ่ง, หวัง, มุ่งหมาย. ปองร้าย ก. มุ่งร้าย. น. เสาเกยๆ สำหรับผูกเท้าหลังช้างอินโรง เรียกว่า เสาปอง.

ป้อง น. ชื่อแมลงจำพวกหนึ่งมีก้ามคล้ายก้ามปูหางยาวงอนมีเหล็กในอยู่ที่ปลายต่อยปวด. ว. โป่งขึ้น, มีท้อง. ป้องร่า น. อาการของคนครรภ์ไม่กล้าให้ใครชวนวิวาทกับผู้อื่น.

ป้อง ก. กัน, กั้น, ยังไว้, คุ้มครอง. ป้องกัน ก. หวงห้าม, คุ้มครองรักษา.

ปอด น. อวัยวะภายในของร่างกายสำหรับหายใจ; ชื่อผักชนิดหนึ่งสีเขียวลำต้นอ่อนชอนอยู่ตามที่แฉะ ๆ. ปอดแปด ว. อ่อนปู้ยี้, เหลว, ออกแฉะ. ปอดลอย (ปาก) ก. ใจฝ่อ, ใจเสีย.

ปอน ว. เศร้าหมอง, ชะมุกชะมอม, ไม่ใช่ของดี.

ป้อน ก. ส่งให้, เอาอาหารใส่ปาก.

ปอนด์ น. ชื่อหน่วยเงินตราของอังกฤษ; มาตราน้ำหนักของอังกฤษเท่ากับ ๔๕๔ กรัม.

ปอบ น. ผีอย่างหนึ่งที่สิงอยู่ในตัวคน.

ป้อแป้ ว. อ่อนแอ, ท้อแท้, ไม่แข็งแรง.

ป้อม น. หอรบ. ว. กลมๆ. ป้อมถาวร น. หอรบคงทน (เช่นป้อมในเมือง). ป้อมสนาม น. หอรบชั่วคราวที่สร้างขึ้นในสนามรบ.

ปอม (ถิ่น) น. กังถ่า, กะปอม ก็ว่า. ปอมช่าง น. กังถ่าขนาดใหญ่ คอแดง.

ป่อม ว. เสียงเช่นของตกน้ำ.

ปอย น. หมวก, กลุ่ม, กระจุก (สำหรับของเป็นฝอย เช่น ผม).

ป้อย (ถิ่น) ก. แช่ง, ด่า. ว. อาการที่ถูกเรียกและลูบคลำบ่อย ๆ.

ป้อยอ ก. พูดยกย่อง, ประจบ.

ปะ ก. พบ, เห็น; ชิด, ติด, เอาสิ่งของยื่นช่องให้ถึงขึ้น เช่น ปะผ้า, ปะว่าว ฯลฯ.

ปะว่า สัน. ถ้าว่า.

ปะกน น. ไม้ลูกฝักผ่าเรือนที่สำหรับเอากระดานกรุ.

ปะกัง น. โรคลมชนิดหนึ่ง มีอาการบ่วงหัวมือตะวันชน (ตะกัง ก็ใช้).

ปะการัง (ข. ผฺกาฎฺมอ; อ. คอรัล; ส. ปฺรวาล) น. หินสีต่าง ๆ ซึ่งสัตว์ทะเลคุมขนขึ้นทิ้งซากเป็นรูปเป็นกิ่งก้านอย่างต้นไม้.

ปะกำ น. ไม้ที่ทำเป็นสองขาสำหรับคายไม้อื่น, ลูกตั้งฝ่ากายพริ้ง.

ปะขาว (ไย) น. ชายที่ถือศีลนุ่งห่มผ้าขาว, ตำแหน่งข้าราชการชั้นจุนหมื่นพวกหนึ่ง คู่กับ ประแกง.

ปะคาปา ช. น. นักบวช.

ปะคาระกาหลา [—หฺลา] ช. น. เทวดาผู้ใหญ่

ปะเตะ ก. เตะ, ฟาดด้วยหลังเท้า.

ปะทะ ก. โคนกัน, ประหน้ากัน, ประเชิญหน้ากัน.

ปะทะปะทัง ก. พยุงไว้, ทาน, ทน, ประคองไว้.

ปะทุ ก. แตกออก, ล้นออก.

ปะปน ก. ปนเปกัน.

ปะรำ น. ที่พักชั่วคราวหลังคามุน ๆ ตากด้วยผ้าหรือใบไม้.

ปะแล่ม ว. มีรสหวานอ่อน ๆ, หวานน้อย ๆ.

ปะวะหล่ำ [—หฺล่ำ] น. ยศหล่ำ.

ปะเสหน้ออากง [—หฺนั่น—] ช. น. วังลูกหลวง.

ปะหงับ, ประหงับ ๆ ว. อาการล่อแล่จวนตาย ทำปากหุบเข้าหุบออก.

ปะหงับปะง่อน [—หฺงับ—] ว. อ่อนแอ, โงกเงก.

ปะหนัน [—หฺนัน] ช. น. ตอกลำเจียก.

ปะหมันอาหยี [—หฺมัน—หฺยี] ช. น. น้า.

ปะเหลาะ ก. ประจบ.

บัก ก. ทิ้มลง, แทงลง, เสียบลง, เสียบด้ายหรือไหมลงในแผ่นผ้าเป็นต้นให้เป็นลวดลายต่าง ๆ. บักหลัก น. ชื่อนกชนิดหนึ่งในจำพวกนกกระเต็น ตัวสีขาวลายดำ ปากดำ ชอบเกาะตามหัวหลักที่ขักในน้ำเพื่อหาตัวลงโฉบปลากิน.

บักข์ ดู ขักข์. บักขพิหาล น. ตัวช้าง. บักขันตร [—ขน] น. ผ้าสีอื่น, อีกผ้าผืนหนึ่ง.

บักเบ้า น. ชื่อปลาชนิดหนึ่งตัวเขียนหนาม ๆ ปากคมหัวแหลม; ว่าชนิดหนึ่งมีหางยาวคู่กับว่าวจุฬา.

บักษ์ ส. (ป. ปกฺข) น. ขัก, ผ้าย, ข้าง, กึ่งของเดือน จันทรคติ คือ เดือนหนึ่งมี ๒ ขักษ์; ข้างขึ้นเรียก ศุกลขักษ์ (แปลว่า ผ้ายขาว หมายเอาแสงเดือนสว่าง). ข้างแรม เรียก กาฬขักษ์ (แปลว่า ผ้ายดำ หมายเอาเดือนมืด).

บักษิน, บักษี ส. (ปกฺขี) น. 'สัตว์มีปีก' คือ นก. บักษิบดี น. 'เจ้าแห่งพวกนก' คือ พญาสัมปาติ. บักษิมารค น. 'ทางของพวกนก' คือ อากาศ. บักษิราช น. 'พญาแห่งพวกนก' คือ ครุฑ หรือ ชฎายุ.

บัคหะ [บักคะ—] (แบบ) (ป. ปคฺคห) น. ประเคราะห์, การยกย่อง.

บัง ว. อาการที่ถูกปก หรือทุบตีอย่างจัง ๆ, ถูกตรงจังหมาย. อ. เสียงดัง เช่นเสียงของตกหรือยางรถแตก. น. อาหารชนิดหนึ่งทำด้วยแป้งผสมเชื้อ เรียกว่า ขนมบั้ง.

บังสุ์ ดู บงสุ์.

บังสุกุล (แบบ) น. บังสุกุล ใน บงสุ์.

บัจจนึก [บัดจะหฺนึก] (แบบ) ป. (ส. ปฺรคฺยนิก) น. ข้าศึก, ศัตรู.

บัจจเวกขณ์ [บัดจะเวก] (แบบ) ป.(ส. ปฺรคฺยเวกฺษณ) น. การเห็นลงจำเพาะ, การพิจารณา.

บัจจัตถรณ์ [—ถอน] (แบบ) ป. น. บรรจถรณ์.

บัจจันต์ (แบบ) ป. (ส. ปรฺยนฺต) ว. ที่สุดแดน, ปลายเขตแดน. บัจจันตคาม ป. น. ข้านปลายเขตแดน. บัจจันตชนบท ป. น. ค่ายสปลายเขตแดน. บัจจันตประเทศ ป. น. ประเทศปลายเขตแดน.

บัจจัย ป. (ส. ปฺรตฺยย) น. เหตุ, หนทาง, เหตุอันให้ผลเกิดขึ้น, ของสำหรับอาศัยใช้; เครื่องอาศัยของบรรพชิต มี ๔ อย่าง คือ ผ้านุ่งห่ม, อาหาร, ที่อยู่อาศัย, ยาแก้ไข้.

บัจจามิตร (ป. ปจฺจามิตฺต; ส. ปฺรตฺยมิตฺร) น. ข้าศึก, ศัตรู.

บัจจุคมน์ ป. (ส. ปฺรตฺยุทฺคมน) น. การคอนรับ, การลุกขนรับ.

บัจจุทธรณ์ [บัดจุกทอน] (แบบ) ป. น. การถอนคืน, ในวินัยใช้ลูกยัดค้ายชิยฐาน ซึ่งแปลว่าว่าตั้งใจเช่นชิยฐานสยง คือ ตั้งใจให้เป็นสยงครอง, ภายหลังไม่อยากให้เป็นสยงครอง ก็ถอนคืนสยงนั้น เรียกว่า บัจจุทธรณ์สยง.

บัจจุบัน ป. (ส. ปฺรตฺยุตฺปนฺน) น. เวลาเดี๋ยวนี้, เวลามีในระหว่างอดีตกับอนาคต. เรียกโรคร้ายที่เกิดขึ้นในทันทีทันใดว่าโรคบัจจุบัน.

บัจจุส [บัดจุก] ป. (ส. ปฺรตฺยูษ) น. เช้ามืด, ใกล้รุ่ง. บัจจุสกาล, บัจโจสกาล, บัจจุสสมัย ป. น. เวลาเช้ามืด.

บัจเจก (แบบ) ป. (ส. ปฺรตฺเยก) ว. เฉพาะตัว, ฉะเพาะผู้เดียว. บัจเจกพุทธะ ป. น. เรียกชื่อพระพุทธเจ้าพวกหนึ่งที่ตรัสรู้เฉพาะตัว มิได้สั่งสอนผู้อื่น. บัจเจกโพธิ ป. น. ความตรัสรู้เฉพาะตัวคือความตรัสรู้ของพระบัจเจกพุทธเจ้า. บัจเจกสมาทาน ป. น. การสมาทานศีลโดยเฉพาะ.

บัจโจปการกิจ (แบบ) [–ปะการะ–] น. การทำบุคคลทำตอบแทนอุปการะผู้อื่น.

บัจฉา (แบบ) ป. (ส. ปศฺจาต) ว. ภายหลัง, เบื้องหลัง, ข้างหลัง.

บัจฉิม ป. (ส. ปศฺจิม) น. ที่สุดที่สุดวันตก. ว. ภายหลัง, ทีหลัง, ข้างหลังที่สุด. **บัจฉิมยาม** น. ยามที่ ๓, ยามสุดท้าย. **บัจฉิมวัย** น. วัยที่สุด, อายุคนแก่.

บัชชร (แบบ) ป. น. ประชวร

บัญจ [–จะ] (แบบ) ว. เบญจ, ห้า. **บัญจวัคคีย์** น. พวก ๕ คน เป็นคำเรียกพระสงฆ์ ๕ รูป มีพระอัญญาโกณฑัญญะ เป็นต้น ที่ตามพระพุทธเจ้าออกบวชและตรัสรู้ก่อนผู้อื่น.

บัญจก [–จะกะ] (แบบ) ป. น. เบญจก, หมวดห้า.

บัญจม [–จะมะ] (แบบ) ป. ว. เบญจม, ที่ห้า. **บัญจมวัคค์** น. วันห้าค่ำ.

บัญญัติ ดู บัญญัติ

บัญญา ป. (ส. ปฺรชฺญา) น. ความรอบรู้, ความรู้ทั่ว, ความฉลาดเกิดแต่เรียนและคิด.

บัญญาส (แบบ) ป. (ส. ปญฺจาศตฺ) ว. ห้าสิบ. **บัญญาสาชาดก** ป. น. ชื่อคัมภีร์ชาดกคัมภีร์หนึ่งมี ๕๐ ชาดก.

บัญหา ป. น. ชื่อสงสัย, คำถาม.

บัฐยาวัค [บั๊ดถะยาวัค] ป. น. ชื่อฉันท์ชนิดหนึ่ง ซึ่งกำหนดด้วยอักษร ๓๒ พยางค์ มี ๔ บาท ๆ ละ ๘ พยางค์.

บัณณ [–นะ] ดู บรรณ.

บัณรส, บัณรสี [–นะระสะ, – นะระ–] ป. (ส. ปญฺจทศ, ปญฺจทศี) น. ที่สิบห้า.

บัด ก. กวาดไป, ผลักไป, โยกไป, ชำระให้สิ้นจาก. **บัดตลอด** [–ตะหฺลอด] น. แมวมีร่องขาวหรือด่างตั้งแต่หัวตลอดหาง. **บัดเบ้า** ก. ทำพิธีเสกเป่าเพื่อให้ความเจ็บไข้หาย, แก้ความลำยากให้หมดไป. **บัดรังควาน** [–ควาน] ก. ทำพิธีขับไล่ผี. น. เม็ดแก้วมีรูกลางสำหรับร้อยเป็นเครื่องประดับต่าง ๆ ที่เรียกว่าลูกบัด.

บัดโถม [–โถม] น. มลทิน, ฝ้ายาง ๆ.

บัดตะ ป. น. บัตร และ ยาตร.

บัดตานิกะ, บัดตานิก ป. น. พลเดินเท้า, ทหารราย.

บัดตานุโมทนา [–ทะนา] ดูใน บัดติ.

บัดติ (แบบ) ป. (ส. ปุรายุกฺติ) น. ส่วนบุญ. **บัดตานุโมทนา** ป. น. การอนุโมทนาส่วนบุญที่ผู้อื่นให้. **บัดติทาน** ป. น. การให้ส่วนบุญ.

บัดติก (แบบ) ป. ส. น. พลเดินเท้า, ทหารราย.

บัดนี, บัดนี [บั๊ดดะหฺนี,–นี] ส. (ป. ปตานิ) น. หญิงแม่เรือน, เมีย. (ในคำราชาศัพท์ว่าเมียหลวง).

บัดพี, บัดวี [บั๊ดถะ–,–] น. ปัดพี, ทายาทเรือหิน.

บัทม์, บัทม ส. (ป. ปทุม) น. ขวัหลวง คอกมีสี่แกง มีกลิ่นหอม ยานแต่เช้า.

บัน ก. แย่ง, แจก. โดยปริยายหมายความว่าช้อน เช่น ขอบัน.

บั่น ก. ทำให้หมุน, ทำให้เวียน, ทำให้วุ่นวาย. **บั่นบ่วน** ก. วุ่นวาย, หุนหัน, คิดหวนหัน. **บั่นหัว** ก. ยุยง, ส่งเสริม, ทำให้ยุ่งเหยิง.

บั้น น. กัน; ภาชนะกินสำหรับชงน้ำชามพวยเหมือนกา ใช้ว่า บ้าน ก็มี. ก. เอาของอ่อน ๆ เช่น ขี้ผึ้ง กินเหนียวทำให้เป็นรูปต่าง ๆ, คุมรูปชั้น, ทำชั้น. **บั้นยศ** ก. ทำเจ้ายศเจ้าอย่าง. **บั้นสีหน้า** ก. แสดงหน้าตาแล้วพูดให้เขาเชื่อ.

บั้นชั้น น. เสาสำหรับคิดรอยหักของหมากรุก.

บันจุเหจ็จ ช. น. โจรบ้า; (ไทย) เครื่องรักเกลาทำไม่มีขอบ, โจรบ้า.

บั้นปึ่ง ว. แสดงอาการเพิกเฉยด้วยความหยิ่ง.

บั้นลม น. ชื่อไม้แผ่น ๆ ซึ่งอยู่บนหลังคาตกเหนือชั้วเรือน ฝากระดานอย่างช่อฟ้าใบระกา.

บั้นลำ ก. ลวกๆ เช่น สู้รบบั้นลำ. น. ชื่อขนมทำด้วยแป้งเกลือกงา.

บันหยา [–หฺยา] น. ชื่อเรือนชนิดหนึ่งหลังคาแบ่ง ๆ ไม่มีบั้นลม.

บั้นเหน่ง [–เหฺน่ง] ช. น. เข็มขัด.

บับ ว. เสียงดังเช่นเสียงถูกชกหรือต่อย.

บัปผาสะ (แบบ) ป. (ส. ปุปฺผส) น. ปอด.

บัพพาชนะ [–ชะนะ] (แบบ) ป. น. การขับไล่.

บัพพาชนียกรรม [–ชะนียะกำ] ป. น. กรรมอันสงฆ์พึงขับไล่, กิจของสงฆ์ทำในการขับไล่ภิกษุ.

บัพภาระ ป. (ส. ปฺราคฺภาร) น. เงื่อมเขา.

บียกะ, บียกา [—ไปยะกะ, ไปยะกา] ป. (ส. ปฺรฺยีตามห) น. ขุ้ทวก, ตาทวก.

บียกา [ไปยิกา] ป. (ส. ปฺรฺมาตามห) น. ข่าทวก, ขายทวก.

บิ่วเปีย ก. ประ่ยน, เกี่ยวชอ้ง, คลุกคลี.

บิ่วเปีย ว. อ่อนเพลีย, ขัดแย้, ทะแม้.

บีศจิม ส. (ป. ปจฺฉิม) น. ทิศตะวันตก.

บีศตู [ปิ้ดสะ—] (โบ) น. ชื่อเสื้อชนิดหนึ่ง ทำด้วยผ้าขนสัตว์ เนื้อฟู (สำหรับใส่เล่นไขของพลเรือน).

บีสคัล (อ. Pistol) น. ปืนสั้นที่ใช้ยิงมือเดียว.

บีสสาวะ ป. (ส. ปฺรฺศฺราว) น. น้ำเยี่ยว.

บีสสาสะ ป. (ส. ปฺรฺศฺวาส) น. ลมหายใจออก.

ปา ก. คว่าง, เคว้ง, ซัดไป.

บ่า น. พง, คง, ไพร (ที่รกด้วยต้นไม้ต่าง ๆ ที่ไม่ใช่บ้านคน). ว. อยู่ตามป่า, ไม่มีขนบธรรมเนียม. บ่าเถื่อน ว. ห่างไกลจากที่อยู่ของคน, ยังไม่เจริญ. บ่าบึง, บ่าโบ่ง, บ่าสูง น. ดงใหญ่.

บ้า น. พี่สาวของพ่อหรือแม่, เมียของลุง เรียก ข้าสะใภ้.

ปาก น. ช่องสำหรับกินอาหาร, ขอบของช่องแห่งสิ่งของต่าง ๆ เช่น ปากหม้อ, ปากไห ฯลฯ, ทันทางสำหรับเข้าออก เช่น ปากตรอก, ปากน้ำ ฯลฯ, เรียกชื่อสิ่งของบางอย่าง เช่น แห, ฉวน ฯลฯ ว่าหนึ่งปาก, สองปาก. ก. พูด. ปากกบ น. รอยมุมของสิ่งทมรูปสี่เหลี่ยมประกบกันเป็นรอยแม่งมุมฉากออกสองมุมเช่นรอยมุมสี่เหลี่ยม, จัวร, กรอยรูป, กรอยหน้าต่าง เป็นต้น. ปากกระจับ น. ชื่อพานหรือกระโถนชนิดหนึ่ง มีปากเป็นจัก ๆ เหมือนฝักกระจับหรือกลีบบัว. ปากกริว [—กฺริว] น. รอยปากไม้คล้ายปากกบ แต่มีรอยผ่ามุมฉากไม่ตลอดเหมือนปากกบ มีเพียงหมดลวดเท่านั้น. ปากกล้า [—กฺล้า] ว. เถียงเก่ง, พูดไม่เกรงใคร. ปากกระบะ น. ชื่องพิษร้ายชนิดหนึ่ง. ปากกา, ปากไก่ น. เครื่องจับหมึกเขียนหนังสือ. ปากแข็ง ว. เถียงเก่ง, เถียงแข็งแรง. ปากขอ ว. มีขอที่ปาก, ปากเป็นขอ เป็นชื่อตัวพยาธิชนิดหนึ่ง. ปากควาย [—คฺวาย] น. ชื่อหญ้าชนิดหนึ่ง ใช้ทำยา. ปากคีบ น. เหล็ก ๒ ขา ปากแหลม สำหรับคีบสิ่งของ. ปากจะขาบ, ปากตะขาบ น. รูปเขี้ยนง่ามอย่างเขาควาย, ชื่อลายใส่ไม้มีคมเขี้ยนง่าม สำหรับใส่ไม้ให้เป็นลวด. ปากจัด ว. พูดโผ่เถียงไม่หยุดปาก. ปากช้าง, ปากฉลาม [—ฉฺลาม] น. รูปปากแผลหรือรอยผ้าขาดเป็นรูป ๓ เหลี่ยม แยะออกอย่างปากปลาฉลาม หรือปากช้าง. ปากแตร [แตฺร] น. ชื่อกระโถนชนิดปากยานอย่างปากแตรหรือกลองลำโพง. ปากนกแก้ว น. ชื่อเครื่องมือสำหรับถอนคาปูหรือนอน ๆ ที่ไก้ แต่ไทยมากมักใช้ถอนคาปู. ปากน้ำ น. ช่องแม่น้ำที่ออกต่อกับทะเล. ปากบอน ว. ปากปู่ไม่สุข, ชอบขยายความลับของผู้อื่น. ปากเบา ว. ร้องง่ายคือเขี่ยปวดเล็กน้อยก็ร้องคราง่าย ๆ. ปากเปราะ ว. พูดพักทายหรือพูดว่าคนง่าย ๆ (สำหรับสุนัขหมายความว่า เห่าง่าย). ปากเปราะเราะร้าย ว. มักพูดกล้วราวหรือชวนทะเลาะวิวาท. ปากปลา น. ชื่อเรือชนิดหนึ่ง ที่หัวเขียนรูปเหมือนปากปลา. ปากปลิง น. ชื่อผลไม้ที่ออกกันเป็นพวงมากเป็นชั้ว ๆ คล้ายกับลูกหว้า. ปากโปล่ น. ชื่อขนมชนิดหนึ่ง กินเล็กปากขาน ปากโป้ง ว. ปากมาก, ปากสว่าง, ปากขยน. ปากเปียก, ปากแฉะ ว. ต้องขยันว่าไม่มีเวลาว่าง. ปากพล่อย ว. ปากมาก. ปากมาก ว. พูดมาก, เรื่องเล็กน้อยพูดขยายให้มากออกไป. ปากไม้ น. รอยปากหรือรอยเจาะที่ตัวไม้สำหรับเอาตัวไม้นั้นมาประกอบกัน. ปากร้าย ว. มักกล่าวถ้อยคำที่ร้าย, พูดคุร้าย. ปากสว่าง ว. มักพูดเปิดเผยความลับง่าย ๆ, พูดพล่อย ๆ. ปากหนัก [—หฺนัก] ว. ไม่ไคร่พูดขอร้องต่อใคร ๆ, ไม่ไคร่ทักทายใคร. ปากหวาน [—หฺวาน] ว พูดเพราะ. ปากหอยปากปู ว. มักนินทาเล็กนินทาน้อย. ปากอ่าว น. ปลายแม่น้ำที่ออกต่อกับทะเล.

ปาง น. ครั้ง, คราว, เมื่อ. ว. แยก, ขวน เช่น ปางตาย=ขวนตาย.

บ้าง น. ชื่อโรคชนิดหนึ่ง ทำให้ผมยอด.

ปาจรีย์ [—จะรี] ป. (ส. ปฺรฺาจารฺย= ปฺรฺาคต+อาจารฺย) น. อาจารย์ของอาจารย์, อาจารย์เบื้องหน้า, อาจารย์ผู้ประเสริฐ.

ปาจิตติย์ ป. น. ชื่ออาบัติจำพวกหนึ่งจักไว้ในจำพวก อาบัติเบา ที่เปรียบด้วยตกหุโทษ.

ปราจีน ส. (ป. ปาจีน) ว. ฝ่ายตะวันออก.

บ้าช้า, บ้าผี น. ที่ฝังศพ, ที่เผาศพ.

ปาฏลิ [—ตะลิ] (แบบ) ป. ส. น. ไม้แคฝอย.

ปาฏลิบุตร [—ตะลิบุต] ส. (ป. ปาฏลิปุตฺต) น. ชื่อ

เมืองหลวงแห่งแคว้นมคธ ใกล้กับสถานที่แม่น้ำโคณะและแม่น้ำคงคารวมกัน เมืองนี้คนในยุโรปรู้จัน.

ปาฏิบุคลิก [—คะลิก] (แบบ) น. เฉพาะบุคคล, ไม่ทั่วไป.

ปาฏิโภค (แบบ) ป. (ส. ปฺรฺาติโภค) น. ผู้รับประกัน, นายประกัน.

ปาฏิหาริย์ [—หาน] ป. (ส. ปฺรฺาติหารฺย) น. สิ่งที่น่าอัศจรรย์. ความอัศจรรย์ เช่น การแสดงฤทธิ์ของพันวิสัยชน สามัญจะทำได้ เป็นต้น.

ปาฐ [—ถะ] (แบบ) ป. ส. น. เรื่องราว, บาลี, คัมภีร์, วิธีสาธยายคัมภีร์พระเวท.

ปาฐก [—ถก] ป. ส. น. ผู้แสดงเรื่องราว.

ปาฐกถา [—ถะกะถา] ป. น. ถ้อยคำหรือเรื่องราวที่แสดง.

ปาณะ [—นะ] ป. (ส. ปฺราณ) น. ลมหายใจ, สัตว์ที่มีชีวิต, ชีวิต. ปาณาติบาต (ป. ปาณาติปาต) น. การทำชีวิตให้ตกล่วงไป, การฆ่าสัตว์.

ปาณก [—นะกะ] ป. (ส. ปฺราณก) น. หนอน, สัตว์มีชีวิต.

ปาณาติบาต ดูใน ปาณ.

ปาณี ๑ ป. ส. น. มือ, ฝ่ามือ.

ปาณี ๒ ป. (ส. ปฺราณินฺ) น. สัตว์, คน. ว. มีลมหายใจอยู่, ยังเป็นอยู่.

ปาด น. สัตว์ชนิดหนึ่ง รูปคล้ายเขียด ชอบอยู่ตามต้นไม้. ก. ผ่าน, เชือด, เฉือน.

ปาติโมกข์ ป. (ส. ปฺราติโมกฺษ, ขางมคธว่า ควรเป็น ปฺรฺาติโมกฺษ) น. ชื่ออาณัติประมวลพระพุทธบัญญัติอันทรงตั้งขึ้นเป็นพุทธอาณา ได้แก่ อาทิพรหมจริยกาสิกขา มีพระพุทธานุญาตให้สวดในที่ประชุมสงฆ์ทุกกึ่งเดือน.

ปาตี ช. น. เป็นใหญ่.

ปาเตี๊ยะ ช. น. ชื่อตำแหน่งขุนนาง; ชื่อผ้าใส่ร่างชนิดหนึ่ง.

ปาท น. ขาท.

ปาทุกา (แบบ) ป. ส. น. รองเท้า, เขียงเท้า. เขียนเป็น ขาทุกรา หรือ ปราทุกรา ก็มี.

ปาน [—นะ] (แบบ) ป. น. เครื่องดื่ม, น้ำสำหรับดื่ม.

ปาน ๒ น. ผิวเนื้อที่เป็นตำหรือแดงอยู่ตามร่างกาย. ว. เหมือน, คล้าย, เช่น, เพียง. ปานนี้, ปานฉะนี้ น. เวลานี้พยัญ.

บ่าน น. เปลือกฝัก ใช้พันเชือกและทอผ้า.

บ้าน น. ภาชนะดินสำหรับของน้ำชา ใช้ว่า ขัน ก็มี. ว. ทึ่ม, ไม่แหลม.

บ่านนี้ ว. เพี้ยนจากปานนี้. ดูใน ปาน ๒

ปานิเยน ช. น. กระดังงาไทย.

ปานียะ ป. ส. ว. ควรดื่ม, น่าดื่ม, ดื่มได้. ปานียโรงทก น. น้ำควรดื่ม.

ปาปอหยี่สังฆาตา [—ปอหฺยี่สัง—] ช. น. ยิกา, พ่อ.

ปาปะ ป. น. ชาป. ปาปมุต ว. ไม่มีโครงถือไทย.

ปาม ก. ขยุ้มกำด้วยมือ, ชุ่มชำมเข้าไป.

ปาโมกข์ ป. (ส. ปฺรมุข) น. ผู้เป็นตัวหน้า, ผู้เป็นประธาน.

บ่าย ก. ขึ้น, ขึ้นขึ่นไป, เหวี่ยงพลาดไป.

บ้าย น. แผ่นหนังสือสำแดงความไว้ให้คนดู. ก. ป้าย.

ปายาส ป. (ส. ปายสฺ) น. ข้าวปายสะ ก็เรียก ข้าวต้มกวนด้วยน้ำนมและน้ำตาล, ข้าวเปียกเจือนม.

ปาร [—ระ] ป. ส. น. ฝั่ง, เป็นชื่อของพระนิพพาน.

ปารคู [—ระ—] ป. น. ผู้ถึงฝั่ง, คือผู้เรียนวิชาจบ ได้แก่ พราหมณ์ผู้เรียนจบไตรเพท, หรือพระชีณาสพผู้อยู่จบพรหมจรรย์.

ปารมี [—ระ—] (แบบ) ป. บารมี.

ปารมณี [ปาระมะนี] (แบบ) ส. (ป. ปารมี, ปณฺหิ) น. ส้นเท้า.

ปาราชิก ป. น. ชื่ออาบัติกองหนึ่ง, ภิกษุต้องเข้าแล้วขาดจากเพศสมณะ แปลว่าธรรมยังภิกษุให้พ่ายแพ้จากศาสนา. ว. พ่ายแพ้, ผู้ต้องอาบัติปาราชิก.

ปาริฉัตร— ปาริชาต (ส. ปาริชาต) น. ชื่อต้นไม้ในสวนพระอินทร์, ต้นทองหลาง.

ปารุปนะ ป. น. ผ้าห่ม.

ปาล [—ละ หรือ ปาน] ป. น. ขาล.

ปาลัม [ปาม] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง จำพวกตาล มีหลายชนิดด้วยกัน.

ปาลิไลยก์ ป. น. ชื่อข้าแห่งหนึ่งที่พระพุทธเจ้าเสด็จอาศัยอยู่, และเป็นชื่อช้างซึ่งอยู่ในที่นั้นด้วย; เรียกพระพุทธรูปช้างหนึ่ง มีรูปช้างและลิงอยู่ด้วย เรียกว่า พระปาลิไลยก์ พระนามพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งในอนาคตวงศ์.

ปาลี ป. น. ผู้ปกครอง, ผู้เลี้ยง, ผู้รักษา. ดูใน บาลี ด้วย.

บ่าว ก. บอกให้รู้ทั่วกัน. บ่าวร้อง ก. ร้องบอกให้รู้ทั่วกัน.

ปาษาณ [—สาน หรือ—สานะ] (แบบ) ส. (ป. ปาสาณ) น. หิน.

ปาส (แบบ) ป. น. บาศ.

ปาสาณ [—สาน หรือ—สานะ] (แบบ) ดู ปาษาณ.

ปาสาทิกา (แบบ) ป. (ส. ปฺราสาทิก) ว. น่ามาซึ่งความเลื่อมใส, น่ารัก, น่าชม.

ปาหุ ป. ส. น. ผู้มาหา, แขก.

ปาหุไณย (แบบ) ป. (ส. ปฺราหุณ + เอย) ว. ผู้ควรของต้อนรับแขก. ปาหุไณยบุคคล [—ไนยะบุกคน] น. คนผู้ควรได้รับของต้อนรับแขก.

ปิ่ว ก. คว่ำลง, ชะม้ำลง, ยื่นลง.

ปิกนิก อ. น. การพากันไปเที่ยวชั่วเวลาสั้น ๆ แล้วหาอาหารไปกินด้วย.

ปิ้ง ก. ย่างไฟให้สุกหรือให้แห้งกรอบ, ย่าง.

ปิฎก [—ตก หรือ—ตะกะ] (ป. ส. ปิฎก) น. ตะกร้า; หมวดแห่งคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา ก็เรียกปิฎก.

ปิณฑะ[—ปิ่นดะ] (แบบ) ป. น. ปิณฑ.

ปิด ก. ยัง, กั้น, ซ่อน, ทับ, ทาย, ผนึก, ใช้ตรงข้ามกับคำเปิด. ปิดเบา ก. ถ่ายปัสสาวะไม่ออก. ปิดประตูค้า ก. ผูกขาดตัดตอนค้าแต่ผู้เดียว. กวานชัยเอาไว้หมดเพื่อขนราคาหากำไร. ปิดหนัก ก. ถ่ายอุจจาระไม่ออก.

ปิตตะ [ปิด—] ป. ส. น. น้ำดี, น้ำเกิดจากต่อมดับ.

ปิตา (แบบ) (ป. ปิตุ, ส. ปิตฤ) น. พ่อ. ปิตามหะ ป. น. ปู่, นามพระพรหม.

ปิตุ (แบบ) ป. (ส. ปิตฤ) น. พ่อ. ปิตุฆาต ป.น. การฆ่าพ่อ.

ปิตุจฉา ป. (ส. ปิตฤษฺวสา) น. อา, ป้า, (ผู้หญิง, ญาติฝ่ายบิดา).

ปิตุล,ปิตุลา [—ละ,—] ป.น. ลุง, อา (ผู้ชาย, ญาติฝ่ายบิดา)

ปิตุลานี ป. น. ป้า, อา. (ผู้หญิง, ญาติฝ่ายบิดา).

ปิ่น น. เครื่องประดับสำหรับขัดผมมุก: รอม, ยอด เช่น ปิ่นพิภพ.

ปิ่นโต น. ภาชนะสำหรับใส่สิ่งของ ซ้อนกันเป็นชั้น ๆ มีหูร้อยหิ้วได้.

ปิปผลี [ปิบผะ—] ป. ส. น. พิลึ.

ปิ่ม ว. เกลอ, รวน, แทบ.

ปิยะ ป. (ส. ปฺริย) ว. ที่รัก, สำหรับประกอบศัพท์ต่าง ๆ เช่น ปิยบุตร หรือ ปิโยรส—ลูกที่รัก.

ปิลันธน์ [—ลัน] ป. น. เครื่องประดับ.

ปิศาจ ส. (ป. ปิสาจ) น. ผี. ปิศาจบด์ น. มายผี คือ พระศิวะ.

ปิหก [—หะกะ] ป. (ส. ปฺลีหน) น. ม้าม (โรคาณนิยมแปลว่าไต)

ปี น. เวลาชั่วโลกเดินรอบดวงอาทิตย์ครั้งหนึ่งราว ๓๖๕ วัน.

ปี่ น. หลอดเครื่องสำหรับเป่าให้เป็นเพลงมีชื่อต่าง ๆ กัน. ปี่แก้ว น. ชื่อปี่พิเศษ, ส่วนบนด้วมีสี่เกาอ่อนและรูกำห่าง ๆ กันเป็นแถวทั้งคู่, หัวกับคอสี่คำมีชักเหลี่ยมช้าง ๆ ข้างละหนึ่งหรือสองชัก, ทั้งแคน, หางมีวงคำสองวง, เป็นชนิดเล็ก. ปี่พาทย์ น. เครื่องประโคมมีปี่เป็นหัวหน้าต่อไปก็มีกลองใหญ่ตะโพน ระนาด ฆ้องวง ฯลฯ.

ปี่ (ไบ) น. เครื่องหมายสำหรับใช้แทนเงิน ทำด้วยกระเบื้องด้วย, ครั้งประทับตรา ทุกฉบับต้องผนึกครั่งก่อน เป็นสำคัญว่าได้เสียเงินค่าราชการแล้ว. ก. ทับ เช่น นกหรือไก่สังวาสกัน.

ปี น. เล่นการพนันงวดหนึ่ง คือเล่นเงินกันคราวหนึ่ง. ว. เต็ม, มาก.

ปีก น. อวัยวะสำหรับยื่นของสัตว์; ช้าง. ปีกกา น. ที่หรือแนวกำยังซึ่งสร้างติดต่อกันถ้าย่อใหญ่คล้ายปีกกา. ปีกนก น. ส่วนของหลังคาที่อยู่ใต้ชาย. ปีกไม้ น. ไม้ซุงที่เลื่อยออกก่อนได้แก่แผ่นแรกทั้ง ๔ ข้าง.

ปีฐ, ปีฐก [—ถะ—ถะกะ] ป. ส. น. ตั่ง, ที่นั่ง, เก้าอี้, ม้า (ไม้). แต่ไทยมักใช้ว่า ปีฐ์.

ปีติ ป. น. การอิ่มใจ, การปลื้มใจ, การยินดี.

ปีน ก. ก้าวขึ้นไป, ตะกายขึ้นไป.

ปีบ น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใบคล้ายใบเลียน ดอกยาวสีขาวเมื่อแห้งประสมยาสูบ มีกลิ่นหอม; ภาชนะสำหรับบรรจุน้ำมัน ทำด้วยเหล็กวิลาศ รูปสี่เหลี่ยม.

ปีพ, ปีพา [—พะ,—] น. ปีพา.

ปึก น. แท่ง, ก้อน. ว. แน่น. ปึกแผ่น น. ความตั้งอยู่ด้วยความมั่นคง.

ปึ่ง ว. ทำท่าทางขึงขัง, ไว้ยศไม่อยากพูดจาด้วย. ปึ่งปั่ง ว. ทำกิเลยแสดงอาการคล้ายกับโกรธ. ปึ่งแมลงชนิดหนึ่ง ตัวเล็ก ๆ กัดเจ็บมีชุมตามชายทะเล.

ปึงปัง อ. เสียงปืนโทน.

ปืน น. อาวุธสำหรับยิงให้ลูกออกจากลำกล้องด้วยกำลังไฟ. (โบราณ ศร, หน้าไม้, เกาทัณฑ์ โบราณก็เรียกว่า

ขึ้น หรือ ยันยา คือใช้ลูกอายยาพิษ, ที่ใช้กำลังไฟ เช่น ขึ้นชั้งขึ้น เรียกว่า ขึ้นไฟ).

บัน น. สำหรับเรียกไม้ที่ทรักตามแขนว่าคอกบัน และเสา นามที่ใช้เรียกเลขย ที่ใช้เลขไม้ด้วยมีว่า ๑ บัน ๒ บัน.

บ่อ ว. เต็ม, มาก.

ปุ ก. ประ. ว. เสียงเช่นเอานวมอกตีกลอง.

ปุก ว. เรียกเท้าที่พิการมีรูปกลมกำขึ้นว่า เท้าปุก; เสียงดังเช่นเสียงตำข้าว.

ปุกปุย ว. มีขนหรือใยฟูรุงรัง.

ปุคคละ [ปุกคะ—] (แบบ) น. บุคคล.

ปุงกี จ. น. กระจาดของจีนมีขอบไม่รอบ รูปคล้ายเปลือกหอยแครง.

ปุงคพ, ปุงควะ [—คบ,—คะวะ] (ป. ส. ปุคว) น. "โคผู้" เอาความว่าผู้เกิด, ผู้ประเสริฐ, หัวหน้า เช่น ศากยปุงควะ—ผู้ประเสริฐในศากยตระกูล.

ปุลิงค,—ลิงค์ ป. ส. น. เพศชาย.

ปุจฉา ป. น. คำถาม.

ปุณฑริก [—ดะริก] (แบบ) ป. น. บุณฑริก.

ปุตตะ (แบบ) ป. น. บุตร.

ปุปผะ ป. น. บุปผะ.

ปุ่ม น. ปม, ของที่นูนขึ้นจากพื้นเกลี้ยง เช่น ปุ่มมะนาว, นม, ขึ้นชิง.

ปุ๋ม ว. ทู่, ไม่แหลม, ยอดที่นูนกลม. ปุ๋มเปี๊ยก น. ท่อนน้ำเกิดในเลนในทะเล ปุ๋มเปี๊ยก ก็ว่า.

ปุย น. ของที่เป็นใยฟู เช่น สำลี. ปุยฝ้าย น. ชื่อดาวฤกษ์ ๒ ดวง, ชื่อขนมชนิดหนึ่งฟูเป็นใย.

ปุ๋ย น. เครื่องสำหรับปรุงดินให้ลูกต้นไม้งาม. ว. อาการที่เชื่อกขาดไปโดยง่าย. อาการที่หลบข้อย่างสบาย เช่น หลบปุ๋ย. ปุ๋ยคอก น. มูลสัตว์ที่เกรอะกรังอยู่ในคอกเป็นอาหารแก่พืช.

ปุระ [—ระ] ป. น. บุระ ๑.

ปุรณะ [—รนะ] ส. น. บุรณะ.

ปุรพ [—รุพะ] ส. ว. บุพ, บุพพะ.

ปุเรจาริก ป. ส. ว. เป็นเครื่องนำหน้า, เป็นอารมณ์, เป็นหัวหน้า.

ปุโรหิต ป. ส. น. พราหมณ์ผู้สอนอรรถธรรมของกษัตริย์.

ปุลลิงค์ ป. ส. น. เพศชาย.

ปุลินท์ น. ชาวป่าและชาวเขา.

ปุพพ [—ละวะ] ป. น. หนอน.

ปู น. สัตว์พวกหนึ่งมีกระดองมีก้ามแลรอนสี่ย. ก. ลาด. **ปูจำ** น. กับข้าวชนิดหนึ่งเอาเนื้อปูทะเลและไข่ปรุงกับเครื่องแล้วนึ่ง.

บู น. พ่อของพ่อ. **บู่ครู** [—ครู] น. ตำแหน่งสมณศักดิ์บุราณ ครั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชาคณะ รองตำแหน่งสังฆราช เหนือตำแหน่งมหาเถระและเถระ. **บู่เจ้า** น. ผู้เฒ่าที่นับถือ, เจ้าบ่า. **บู่ทวด** น. พ่อของบู่.

ปูชก [—ชะกะ] ป. ส. น. ผู้บูชา.

ปูชนียะ [—ชะนียะ] ป. ว. น่านับถือ, ที่นับถือ.

ปูชา ป. น. บูชา.

ปูชิต ป. ก. บูชิต.

ปูด น. ชื่อนกชนิดหนึ่ง ขนสีน้ำตาลแดง ธกคำ ร้องเวลาน้ำขึ้นลง เรียกนกกะปูดก็มี. ก. เบี่ยงเผยความลับ. ว. นูนขึ้นมา.

ปูติ (แบบ) ป. ส. ว. บูด เน่า. น. เถ้าหวีด้วน, กระพังโหม.

ปูน ๑ น. ชาตุชนิดหนึ่ง เกิดจากเถ้าหิน และเถ้าหอย; ตราว, วัย. **ปูนขาว** น. วัยแก่. ว. เทอย, เทียม, ป่าน, เบี้ยบาย, เพียง. **ปูนสอ** น. ปูนขาว.

ปูน ๒ (จ. ปุน) ก. แจก, ขึ้น, ให้. **ปูนบำเหน็จ** ก. แจกรางวัล.

ปูม น. ผ้าไหมชนิดหนึ่ง มีดอกเป็นดาว ๆ; สมุดปฏิทินโหรรวมไว้หลาย ๆ ปีมีจดหมายเหตุการณ์, กระดาษ หรือสมุดที่ตารางสำหรับบันทึกเหตุการณ์.

ปูระ, ปูรณะ [—ระนะ] ดู บุระ, บุรณะ.

ปูลู น. ขวานก้ามยาว สำหรับตัดซุง, ขวานโยน ปูลู ก็ว่า.

เบี้ น. ส่วนหนึ่งของเครื่องหลังทหาร. ว. เอน, ตะแคง.

เบี่ย ว. ยิกไป, เฉไป.

เบ็ก ว. เสียงเช่นเคาะไม้. น. คำกำกับข้อย ในวินัยศักราชของไทยทางเหนือ ตรงกับเลข ๕, เขียนเป็น เบ็กก์.

เบกข์ ป. (ส. เปรกษ) น. ผู้เพ่ง เช่น อุปสัมปทาเปกข์ ผู้เพ่งอุปสมบท.

เบ้ง ว. พองขึ้นหรือนูนขึ้นเต็มที่.

เบ็ง น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ต้นคล้ายหมากแต่มีหนามตามก้าน. ว. โค เช่น มดเบ็ง; ดูกรัง. อ. เสียงเช่นกล่าวไม่นิ่ง ๆ.

เปิ่ง ว. ทึ่งเครียก, ตรงแน่ว. อ. เสียง เช่น ทุบแผ่นเหล็กด้วยค้อน.

เปิด น. สัตว์พวกนกชนิดหนึ่ง รูปคล้ายท้ายแต่ตัวเล็กกว่า ชอบจับจำพวกหนอนมี ๒ อย่าง คือ ขาวกับแดง ใยแหลมๆ ใช้ทำยา; ชื่อเรือชนิดหนึ่ง หัวท้ายแยนๆ. เปิดน้ำ น. ชื่อนกชนิดหนึ่ง รูปร่างอย่างเดียวกับเขียดแต่เล็กกว่าเขียดที่อยู่ตามบ้าน. เปิดผี น. นกชนิดหนึ่งรูปคล้ายเขียด, แมลงชนิดหนึ่ง ตัวโตเท่าต่อแคนตัวใหญ่ ร้องหวิดหวิดในเวลากลางคืน.

เปต ป. (ส. เปฺรต) น. สัตว์เกิดในอบายพวกหนึ่ง; ผู้ตายไปแล้ว. เปตพลี [เปตะพะ—] ป. น. เครื่องเซ่นสรวงที่กระทำแก่ผู้ตายไปแล้ว.

เปิ่น ก. ปรากฏ, เกิด, เป็นกริยาสำหรับประกอบกับนาม เช่น เป็นเช้า, เป็นนาย ร.ล.ร. ว. ใกล้ เช่น เค้นเป็น, ร้ำเป็น, ยังไม่ตาย. เป็นการ ก. ได้ผล, สำเร็จ. เป็นเกณฑ์ ว. เข้มหลัก. เป็นความ ก. ต้องคดีในโรงศาล, มีเรื่องทุกข์ร้องกัน. เป็นใจ ก. รู้กัน, สมรู้ร่วมคิด. เป็นชิ้นเป็นอัน ว. เป็นก้อน, เป็นเรื่อง, เป็นหลัก. เป็นได (กลอน) ว. เป็นอะไร, อะไร. เป็นได้ ก. อาจ. เป็นต้น ว. เป็นตัวอย่าง หมายความว่า ยังมีอีกมาก. เป็นพ้น ว. โดยมาก. เป็นนิตย์ ว. เสมอ. เป็นไร ว. ใช้ในความหมายที่ขึ้นขัน. เป็นล่ำเป็นสัน ว. เป็นชิ้นเป็นอัน. เป็นวักเป็นเวน ว. ไม่หยุดหย่อน, เสมอ, มาก. เป็นอันขาด ว. แน่นอน, แน่แท้. เป็นอันมาก ว. มากหลาย, ฉมไป.

เปรง น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง คล้ายไม้โพ่แต่ต้นเล็กกว่า, ชาวบ้านมักเอาท่อนรากมาใช้ทำเป็นกล้องสูบยา.

เปรต [เปฺรด] ส. น. สัตว์เกิดในอบายภูมิพวกหนึ่ง; ผู้ตายไปแล้ว. เปรตวิสัย (ป. ปิตฺติวิสย) น. ภูมิหรือกำเนิดแห่งเปรต. (เปตวิสัย ก็ใช้).

เปรม ส. (ป. เปม) น. ความรัก, ความชอบใจ. ก. ไทยใช้ว่า สบาย, ร่มเริง, อิ่มใจ.

เปรย ว. อาการพูดขึ้นมาลอยๆ. เปรยปราย ว. พูดทักทายทั่วไป.

เปรอ [เปฺรอ] ก. บำเรอ.

เปรอะ ว. เยอะ, เลอะเทอะ, เยี่ยกแยะ.

เปรา น. ชื่อนักษัตรแห่งไทยเหนือ คำเดียวกับเม้า.

เปราะ น. ว่านชนิดหนึ่ง หัวและใบมีกลิ่นหอม. ว. หักง่าย; ร้องหรือพูดว่าคนง่าย เช่น ปากเปราะ.

เปราะแประ [เปฺราะแปฺระ] ว. อาการที่ฝนตกมีเม็ดห่างๆ แต่เสียงน้อย.

เปรี้ยง [เปฺรี้ยง] น. น้ำมัน โดยเฉพาะใช้สำหรับน้ำมันไขข้อของวัว; ชื่อเถาวัลย์ชนิดหนึ่งเรียกว่า เถาวัลย์เปรี้ยง.

เปรี้ยง [เปฺร้ยง] อ. เสียงดังเช่นฟ้าผ่า.

เปรียญ [ปะเรียน] น. ผู้รอบรู้, ผู้สอบความรู้ในปริยัติธรรมได้.

เปรียบ ก. เทียบ. เปรียบเทียบ ก. ชั่งสองสถาน, ยกขึ้นเทียบกันดู ถ้าเอามาปรับกันดูแล้ว ฝ่ายที่มีภายกว่าเรียกว่า ได้เปรียบ ฝ่ายที่เขี่นรองเรียกว่า เสียเปรียบ. เปรียบปราย, เปรียบเปรย ว. อาการที่พูดเปรียบไม่เจาะจง.

เปรี้ยว ว. ไม่เชื่อง, วิ่งไว.

เปรี้ยว ว. รสอย่างหนึ่ง เช่น รสมะนาว เปรี้ยนคัน. ว. ผลผลัน, รวดเร็ว. เปรี้ยวปาก ก. รู้สึกอยากหมากหรือยุหร (เพราะปากรู้สึกเปรี้ยว).

เปรี้ยะ, เปรี้ยะ [เปฺรี้ยะ, เปฺร้ยะ] ว. แตก, แตกฉาน. อ. เสียงดังแห่งของแข็งเช่นหลอกแก้วสั่น.

เปรื่อง [เปฺรื่อง] ว. มีความฉลาดอาหาญ, เสียงดังเช่นฉัยชามกระทบกัน. ก. เชี่ยวชาญปรุโปร่ง, แตกฉาน.

เปล [เปฺล] น. เครื่องสำหรับแขวนให้คนนอน มีชื่อต่างๆ กัน คือ เปลผ้า, เปลคาไช่, เปลญวน, เปลสาน. ดู ก๊เรียก (แต่มักเรียกเปลเด็ก).

เปล่ง [เปฺล่ง] ก. ฉายออก, แผ่ออก, บันลือ, ออกเสียง. ว. แจ่มใส, สุกใส.

เปลว น. เรียกสิ่งที่มีลักษณะเป็นยอดแหลมอาจสะบัดได้อย่างไฟที่ลุกแลบแหลมว่า เปลวไฟ, ช่องไฟ; มันสัตว์ที่ยังไม่ได้เจียว. ว. เรียก ทอง คำ ที่ทำเป็นแผ่นบางๆ ว่า ทองคำเปลว.

เปลา [เปฺลา] ว. สูงชะลูดไม่มีกิ่ง (สำหรับต้นไม้).

เปล่า [เปฺล่า] ว. ว่าง, เป็นคำปฏิเสธแปลว่า ไม่มี, ไม่เป็นอย่างนั้น. ก. อ้างว้าง, ว้าเหว่ เช่น เปล่าอก เปล่าใจ.

เปล้า [เปฺล้า] น. ชื่อต้นไม้พวกหนึ่ง มี ๒ ชนิด เปล้าใหญ่ต้นโต เปล้าเล็กต้นขึ้นพุ่มมีอยู่ตามป่า ใช้ทำยา; ชื่อนกชนิดหนึ่ง ตัวเท่านกเขาไฟแต่มีสีเขียวอ่อน.

เปลาะ น. ตอนหรือระยะของเชือกที่ผูกไว้.

เปลี้ย ว. อ่อนเพลีย, เพียบ; ง่อย.

เปลี่ยน [เปฺลี่ยน] ก. แลก, ผลัก, แปลง, ยักย้าย.
เปลี่ยนแผ่นดิน ก. เปลี่ยนกษัตริย์, กษัตริย์องค์ใหม่ขึ้นครองราชสมบัติ. เปลี่ยนมือ ก. เปลี่ยนเจ้าของ, เปลี่ยนผู้ครอบครอง. (กฎ) ก. โอนกันด้วยการส่งมอบเปลี่ยนมือ (ใช้เฉพาะตั๋วเงิน).
เปลี่ยว [เปฺลี่ยว] น. เรียกเนื้อหนูนชนิดหนึ่งว่าควายและสัตว์มีกีบเมื่อเวลาหนุ่ม, ความหนุ่มของวัวควาย. ว. หนุ่ม (วัว ควาย); ว้าแหว่, ว่างคน.
เปลี่ยวดำ [เปฺลี่ยว—] น. โรคอย่างหนึ่ง เกิดจากความเย็นมาก.
เปลือก [เปฺลือก] น. ส่วนที่หุ้มนอกของผลไม้ ผลไม้ หรือสัตว์บางอย่าง เช่น หอยและฟองสัตว์.
เปลือง [เปฺลือง] ก. หมดไป, สิ้นไป, เสียไปมาก.
เปลื้อง [เปฺลื้อง] ก. ปลด, เอาออก.
เปลือย [เปฺลือย] ว. ตัวเปล่า, ไม่นุ่งผ้า. เปลือยกาย ว. กายเปล่า, ไม่นุ่งผ้า.
เปสการ [—สะกาน] (แบบ) ป. น. ช่างหูก, ช่างทอ.
เปสละ [—สะละ] ป. ว. ผู้มีศีลเป็นที่รัก.
เปสุญ, เปสุโญย [—สุน,—สุโนยะ] ป. (ส. ไปศุนฺย) น. ความส่อเสียด. เปสุญวาท [—สุนยะวาท] น. การกล่าวส่อเสียด.
เปอ ว. เหม่อ, เผลอ.
เปอะเปื้อ ว. อวก, โอ้อวด.
เปื่อเหลอ [—เหฺลอ] ว. เซ่อ, ไม่คมคาย (สำหรับ หน้า).
เปะ ก. ปะ, ข้าย, ไปะ.
เปะปะ ว. เกะกะ, ไม่เป็นระเบียบ.
เป่า ก. พ่นลมออกทางปาก, ใช้ลมพ่นขับลูกออกจากลำกล้อง เช่น เป่าลูกดอก, เป่าไม้ซาง, ทำให้เครื่องดนตรีเกิดเสียงโดยใช้ลมปาก ก็เรียกว่าเป่า เช่น เป่าขลุ่ย รส ฯ. เป่าแล่น ก. เอาหลอดเป่าไฟสำหรับเชื่อมสิ่งของต่าง ๆ ให้ติดกัน. เป่าหู ก. ยุยง, กระซิบเตือน.
เป้า น. เครื่องหมายสำหรับหัดยิง ให้แม่น; ผ้าเล็ก ๆ สำหรับเย็บแทรกเสื้อหรือกางเกง ตรงกับรอยทดตรงเพื่อให้หย่อนใกล้.
เป้า น. กระเป๋า, ชื่อการนับแต้มลูกเต๋าที่ขึ้นสามหน้าเหมือนกัน.
เปาะ ว. ไม่หยุด (สำหรับประกอบกับซน). อ. เสียงดังเช่นเสียงเคาะไม้.
เปาะเหลาะ ว. กะทัดรัด, กลมกลอม. ก. ประจบประแจง.
เปิก ว. เลิกออก, ฉลก, เปิด.
เปิ่ง ว. ขยันเขิน, พัง, ทลาย.
เปิ่ง ๆ ว. ดัง ๆ เช่น ร้องเปิ่ง ๆ.
เปิ่งมาง น. กลองชนิดหนึ่ง มีหนังสองหน้า สำหรับตีเข้ากับปี่พาทย์.
เปิด ก. เผย, ช้า, เลิกขึ้น, กางออก, ฉลก, ขยาย, ล่าหนีไป, โยกความลับ ใช้ตรงกันข้ามกับคำว่าปิด. เปิดเคลิด ก. ไปเพริด, หนีเงียบไป. เปิดเปิง ว. เพริดไป, ไปอย่างไม่มีความหมาย. เปิดโปง ก. เผยความลับที่เขาปิดไว้. เปิดเผย ว. มิได้ปิดเห็น, แจ่มแจ้ง, อยู่ในที่แจ้ง. เปิดโลก น. ชื่อพระพุทธรูปปางหนึ่ง. ก. เผยโลกทั้งสามให้เห็น หมายถึงเมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จจากดาวดึงส์.
เปิ่น ว. เซ่อ, เถอ, เรอร่า, ไม่เข้าท่วงที.
เปิบ ก. เอามือหยิบข้าวกิน (หมายความว่าหยิบทั้งห้านิ้ว).
เป็บ อ. เสียงดัง เช่นอีการ้อง.
เปีย น. ผมที่ถักหย่อยลงมา; อุบายที่หย่อยพวงมาลัย; ชื่อขนมอย่างหนึ่ง ทำด้วยแป้งเป็นเส้นขึ้น ๆ มีไส้ใน.
เปียก ก. เอาข้าวหรือแป้งกวนให้สุก เจือด้วยน้ำหลว ๆ. ว. อ่อน, ชุ่มด้วยน้ำ.
เปี่ยม ก. ล้น, เต็มพูน, เต็มที่, เต็มบริบูรณ์.
เปี๊ยว น. สัตว์ชนิดหนึ่ง รูปเหมือนปูแต่ตัวเล็ก; ไม้ค้างพลูเล็ก ๆ. ว. อ้อมหลัก เช่น วิ่งเปี๊ยว.
เปือก น. ฟองหรือสิ่งที่เกิดเป็นฝ้าขึ้นจากโคลนตม. เปือกตม. น. เลนตมที่ละเอียด.
เปื่อน ก. เละ, เปรอะ, ติดสิ่งสกปรก.
เปื่อย ก. ยุ่ย, ผุพัง. ว. พลอย ๆ, ทั่วไป, ไม่จำกัดที่, ไม่จำกัดกระทงความ.
แป น. ไม้เครื่องเรือนสำหรับเอากลอนพาด. ว. แยน. เงินแป คือ เงินแยน; สำหรับเรียกมือติการนับกำเข้าไม่ได้เรียก มือแป. แปลาน น. แป่ที่อยู่ระหว่างแป่หัวเสากับอกไก่.
แป้ง น. สิ่งที่เป็นผงละเอียดเกิดจากเมล็ดข้าว, ผลไม้, รากไม้, ใช้เป็นอาหาร เช่น แป้งเท้ายายม่อม, แป้งบัว, แป้งมัน; ผงขาว ๆ ที่ทำด้วยหินอ่อน เป็นต้น สำหรับผัด

หน้า เช่น แข็งนวล, แข็งร่า, แข็งหอม, แข็งเกลือจก, แข็งสาลี่, แข็งเกล็ด, แข็งหมัก. แข็งข้าวหมาก, แข็งเหล้า [—หมาก,—เหล้า] น. คือแข็งที่เย็นเชื่อสำหรับทำข้าวหมากและเหล้า. แข็งจี่ น. ข้อขนมทำด้วยข้าวเหนียวกับมะพร้าวกับเกลือน้ำตาลแล้วทอด.

แปด ว. จำนวนระหว่างเจ็ดกับเก้า. แปดสาแหรก [—แหฺรก] น. เป็นคำเรียกคนวงศ์สกุล คือ บิดามารดาของปู่และย่า ๔ ของตาและยาย ๔ รวมเป็น ๘ ที่เป็นผู้คิดทั้งฝ่ายบิดาและมารดา เรียกว่า ผู้ดีแปดสาแหรก.

แปดปน ว. ระคนกัน, ปนกัน.

แปดเปื้อน ว. ระคนกัน, เลอะเลือน.

แป้น น. กระดานกลม, ไม้ฐานสำหรับขึ้นหม้อ, ไม้กระดานที่ตีไว้บนหัวเสา, ไม้สำหรับสอยผลไม้ชนิดหนึ่ง; เรียกเหล็กที่เจาะเย็นรูสำหรับชักลวด; ชื่อปลาตัวเล็กและแบน ๆ; ชื่อสัมชนิดหนึ่งลูกแป้น ๆ. ว. กลมแบนอย่างลูกจันทน์; ยิ้มทำแก้มแย้ม เรียกว่า ยิ้มแป้น.

แปบ น. ชื่อผักชนิดหนึ่ง ผักแปบ ๆ; ชื่อปลาชนิดหนึ่ง. ว. แบน.

แปบ น. ท่อน้ำ, ท่อไอเสีย; สิ่งสำหรับคิดแทนลูกคูณมีสองอัน.

แปม ก. เบียน, กลั้ว, ระคน. แปมปน ระคนอยู่, ประสมอยู่.

แปร [แปฺร] ก. หัน, ผัน, ย้าย, แยก, เปลี่ยนเป็นรูปอื่น, เปลี่ยน เช่น แปรไข้, แปรแถว, แปรกระบวน, แปรธาตุ ว. ล., กลับกลาย, กลายเป็นอื่นไป, พลิกแพลง. แปรปรวน [—ปฺรวน] ก. ยักย้าย, กลับกลาย, เปลี่ยนแปลง.

แปร้, แปร้แปร้น อ. เสียงดัง เช่นเสียงช้างร้อง.

แปรก [ปะแหฺรก] น. ไม้สักดัดหัวเพลาลักเกวียนเพื่อกันมิให้ล้อหลุดจากเพลา.

แปรง [แปฺรง] น. สิ่งของอย่างหนึ่งทำด้วยขนสัตว์ ว. ล. สำหรับใช้ขัด, หวีและฟันหรือสิ่งอื่น ๆ มีขนดกต่างกัน คือ แปรงฟันหรือสีฟัน, แปรงผม, แปรงสยิว, แปรงเสี้ยว, แปรงเกลือก, แปรงม้า, แปรงยัดกวาก ว. ล.; ขนที่ขนคอม้าหรือหมูเป็นแถว ๆ. ก. ขัด, เช็ด, ถูด้วยแปรง.

แปร่ง [แปฺร่ง] ว. ไม่ชัด, เพี้ยน. (พูด).

แปรีด [แปฺรีด] ว. จัด, มาก (ใช้ประกอบกับคำเค็ม).

แปร้น [แปฺร้น] ว. เสียงดัง เช่น คนทะเลาะกัน. แปร้นแปร่ ว. เสียงที่เปล่งด้วยความโกรธ.

แประ [แปฺระ] ว. เพียบ, เต็มที่ เช่น เมามประ.

แปล [แปฺล] ก. ถ่ายความหมายจากภาษาหนึ่ง, ทำให้เข้าใจความหมาย.

แปล้ ก. เบิกเผย. ว. ไปล่, แยนราย, เพียบ, เต็มที่, เตียงลง.

แปลก [แปฺลก] ว. ต่าง, เพี้ยนไป, ประหลาด, ผิดปกติ. แปลกใจ ก. หลากใจ, ประหลาดใจ. แปลกที่ ว. ไม่เคยชินกับที่ใหม่. แปลกปลอม ก. สิ่งของหรือพวกอื่นเข้ามา. แปลกหน้า ว. ราษ, ไม่เคยพบเห็นแต่ก่อน เช่น คนแปลกหน้า. แปลก ๆ ว. ต่าง ๆ, หลายท่า, หลายอย่าง.

แปลง [แปฺลง] น. ปลัก, ที่เป็นแอ่งมีโคลน, เรียกที่ เช่น นา หรือสวนแห่งหนึ่ง ๆ, ที่อยู่, บ้านเมือง, ที่พัก. ก. จำแลง, กลับกลาย, เปลี่ยนรูป. แปลงผี ก. เช่นผีเป็นคำนับ, (ถิ่น—ปักษ์ใต้) ก. แผลง เช่น แปลงศรว่า แผลงศร.

แปลน [แปฺลน] อ. น. แยยกกะกำหนดไว้, เรียกของที่มีเนื้อหรือเปลือกหุ้มไม่รอบ เช่น ทุเรียนแปลน คือ ทุเรียนมีเนื้อหุ้มไม่รอบเม็ด. ก. ปรากฏ, ไพล่, ผุด.

แปลบ [แปฺลบ] ว. ปลาบ, แวบ, วาบ.

แป้ว ว. เขียว, แฟบ, แหว่ง.

แป๋ว อ. เสียง เช่น เสียงแมวร้อง.

แปะ ก. ปะเข้าไป, ทาบเข้าไป. ว. เสียงดัง เช่น ตบด้วยผ้ามือ.

แป๊ะซะ จ. 'ตัมเปล่า' น. เป็นชื่ออาหาร ใช้ปลาต้มกับน้ำส้ม กินกับผัก.

โป น. เครื่องเล่นพนันของจีน ทำด้วยทองเหลืองมีเหลี่ยม ใช้ขว้างอย่างหนึ่ง, กำเบี้ยออกนับเป็นกระแนนอย่างหนึ่ง. ว. โน, นูนเป็น.

โป้ ก. ปด พูดปด, โว, พูดอวดดี.

โป๊ จ. ก. ทำให้ดีขึ้น, เอียวยา, ทำให้มีกำลังแข็งแรงขึ้น, ส่งเสริมให้บริบูรณ์.

โปก อ. เสียงดังเช่นเอาค้อนเคาะกระดาน.

โปกขร [โปกขะระ] น. ขัว, คู โปกขร.

โปกขรณี [โปกขะระนี] คู โปกขรณี.

โปง น. ผ้าที่คลุมมิดทั้งตัว, เรียกลักษณะแห่งสิ่งของที่

ช้างในเขื่นโพรงโบ้งออก.

โบ้ง น. ของทำพองลม; กินมีรสเค็มมีตามข้า; เรียกฉีข้าชนิดหนึ่ง, เรียกข้าสูงว่าข้าโบ้ง. ว. พองขึ้นด้วยกำลังลม.

โบ้ง ว. โว, พูดมาก. ว. เสียงดังเช่นเสียงถูกตี ๆ ล ๆ.

โบ้งโล้ง ว. โตพองเกินไป, ไม่กะทัดรัด.

โบ้งโหยง [–โหฺยง] ว. ของหลวง, เย่อหยิ่ง.

โปฐปท, โปฐปทา [โปดถะปะทะ,–] ป. (ส. โปฺรษฐปท) น. ชื่อดาวนักษัตรหมู่หนึ่งซ้อนกัน, เป็นที่ ๓ และที่ ๔ แห่งนักษัตร. **โปฐปทมาส** [โปดถะปะทะมาด] ป. (ส. เปฺรายฐปทมาส) น. เดือนอันประกอบด้วยวันเพ็ญร่วมนักษัตรโปฐปทา คือ เดือนภัทร ได้แก่เดือน ๑๐ หรือเดือนก้นยายน.

โปดก [–ดก] (ป. ส. โปตก) น. ลูกน้อย, ลูกสัตว์. เพศหญิงใช้ว่า โปดกา.

โปดกกะ [โปดกะ–] ป. (ส. ปุตฺตก) น. หนังสือที่เขียนหรือจาร, คัมภีร์หนังสือ, เล่มหนังสือ.

โปน ว. นูน, พอง, โต.

โปร่ง [โปฺร่ง] ว. ไม่ทึบ, ปรุโปร่, โล่ง, หมดเมฆ. **โปร่งฟ้า** น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใบยาวโปร่ง เย็นไม่มีประดับ.

โปรด [โปฺรด] ก. ชอบ, รัก, เอ็นดู, สงเคราะห์. **โปรดปราน** ก. เอ็นดู, รักใคร่. **โปรดสัตว์** ก. สงเคราะห์สัตว์ คำคลาดหมายความว่า พระเทวรัชญเจษาต.

โปรย ก. โรย, หว่าน, ตก, หยาดเม็ดลงมา เช่น ฝนโปรยลงมา. **โปรยกระสุน** ก. ระดมยิงหว่านกระสุนเข้าไปในแนวรบของข้าศึก. **โปรยทาน** ก. ทิ้งทาน. **โปรยปราย** ว. หว่านล้อม (พูด), หว่านไปทั่ว ๆ.

โปรีสภา [–สะพา] (โบ) ป. น. ที่ประชุมของชาวเมือง. เรียกศาลชั้นต่ำในกรุงเทพพระมหานคร ซึ่งยกขึ้นเรียกว่า ศาลแขวง.

โปส ป. น. บุรุษ.

โปสก [–สก หรือ–สะกะ] ป. (ส. โปษก) น. คนผู้เลี้ยงดู.

โปสาวนิกมูล [–วะนิกะมูน] ป. น. ค่าเลี้ยงดู, ค่าข้าวข้นข้น.

โปะ ก. พอกเข้าไป.

โป๊ะ น. เครื่องดักปลาในทะเลอย่างหนึ่ง ใช้ไม้ยกเขื่นรั้วไกยรอบ; ทุ่นสำหรับกอดสะพานหรือสำหรับของเรือ; เครื่องครอบแสงไฟเพื่อให้แสงไฟข้าวนวล.

โป๊ะจ้าย น. เรือยรรทุกของชนิดหนึ่ง เขื่นเรือขนาดใหญ่, เรือลำเลียง.

ไป ก. เคลื่อนออกจากที่, ใช้สลับกันข้ามกับมา. **ไปลาด** ก. ไปตะเวน, ไปลอยตรวจเหตุการณ์.

ไป๋ ว. ไม่. ใช้ว่า ไป่ ก็มี.

ไปย [–ยะ] ป. น. เครื่องดื่ม.

ไปยาล น. คำละ, เครื่องหมายดังนี้ ๆ ล ๆ หรือ ๆ เปฺ ๆ. **ไปยาลน้อย** น. เขื่นชื่อเครื่องหมายสำหรับใช้ขื่นคำยาวที่เคยใช้เคยรู้อยู่แล้วให้สั้น ๆ แต่ต้องอ่านให้เต็มรูปดังนี้ ๆ. **ไปยาลใหญ่** น. เขื่นชื่อเครื่องหมายสำหรับใช้ให้รู้ว่าคำใดหรือความใดที่มีเครื่องหมายอย่างนี้ ๆ ล ๆ, ๆ เปฺ ๆ อยู่ข้างหลังให้พึงเข้าใจว่ายังมีคำหรือความต่อไปอีก.

ไปรษณีย์ [ไปฺรสะนี] ส. (ป. เปสนีย) น. ของที่ส่งไป, การส่งหนังสือและสิ่งของ. **ไปรษณียบัตร** ส. น. แผ่นกระดาษแข็งที่ใช้เขียนจดหมายส่งทางไปรษณีย์. **ไปรษณียบุรุษ** ส. น. พนักงานผู้ส่งไปรษณีย์. **ไปรษณีย์ภัณฑ์** ส. น. ของที่ส่งทางไปรษณีย์. **ไปรษณียอากาศ** ส. น. จดหมายที่ส่งทางอากาศ.

ไปล่ [ไปฺล่] ว. ผาย, แผ่, เลยไป.

ไปศาจ [–สาด หรือ–สา–จะ] ส. น. ผีคาว เช่น ก็ยังไปศาจผีเสื้อเนื้อแดระนก (มหาชาติคำหลวง วนเวเวฬน์)

ผ

ผ พยัญชนะตัวที่สี่ในแป ของพยัญชนะไทย เขื่นพวกอักษรสูง.

ผก ก. หกกลับ, คว่ำ, ผงก; ปก (ฉิ่น–พายัด). **ผกผัน** ก. หกหัน, ผันกลับ, เปลี่ยนหรือหมุน เช่น กำลังน้ำตก ผกผันใบจักร (เลื่อนมาจาก ผักผัน).

ผกเรือก น. ต้นไทร.

ผกา [ผะกา] (ช. ผการฺ) น. ดอกไม้. **ผกากรอง** [ผะกากฺรอง] น. ชื่อต้นไม้ ดอกเขื่นกระจุก สีต่าง ๆ.

ผกาย [ผะกาย] (ข. ผฺกาย) น. ตาว; แสงกระจาย. (ไทยใช้ว่า ประกาย).

ผง น. สิ่งที่ละเอียด, เศษหยากเยื่อ. ว. ละเอียด, อันทำเป็นผง. ผงคลี [—คฺลี] น. ฝุ่นละเอียด, ละออง.

ผงก [ผะหฺงก] ก. ชูขึ้น, ยกขึ้น, กระตกขึ้น, เงยขึ้น.

ผงม [ผะหฺงม] ดู ประคยประหงม.

ผงร [ผะหฺงอน] ก. หงาย, ชูขึ้น, ทรงไว้ เช่น ข้าแต่พระผู้ผงรแผ่นแผ่นดิน (มหาชาติคำหลวง ชูลพน).

ผงอน [ผะหฺงอน] น. แผ่นดิน. ก. เอียว, เลียว.

ผงอบ, ผงับ, ผงับผะง่อน [ผะหฺงอบ, ผะหฺงับ,—] ก. แสดงอาการกระสับกระส่ายด้วยอ่อนเพลีย.

ผงะ [ผะหฺงะ] ก. ชะงัก, หยุดอยู่.

ผงาด [ผะหฺงาด] ว. สง่า, เด่น, ผาดโผน.

ผจง [ผุ่ง] (ข. ผฺจง) น. ความตั้งใจ. ก. ตั้งใจทำให้ดี; ค่อยทำ.

ผจญ [ผุ่จน] ดู ผจัญ.

ผจัญ [ผุ่จัน] (ข. ผฺชาญ) ก. สู้รบ. ไทยใช้ ผจญ, ประจญ, ประจัญ ก็มี.

ผจาน [ผุ่จาน] (ข. ผฺจาล) ก. ทำเบี้ยเผย, เบี้ยเผยความชั่ว. (ไทยใช้ว่า ประจาน ก็มี).

ผณิน [ผะ—] ส. (ป. ผณิ) น. สัตว์มีพังพาน คือ งู; เมื่อเป็นคำหน้าสมาสลบ น ออกเสีย. ผณิเขฬ [ผะนิเขน] ส. น. นกกระทา. ผณิผณ,—เผน [ผะนิผะนะ] ส. น. น้ำลายงู คือ ฝัน.

ผด น. เม็ดเล็ก ๆ เป็นผื่นขึ้นตามผิวหนังเมื่อถูกอากาศร้อน.

ผดุง [ผะดุง] ก. ประคุง, ค้ำ, ค้ำจุน, ระวัง, อุดหนุน. ผดุงครรภ์ ก. ทำการคลอดบุตรตามแผนที่จำขึ้น.

ผเดิน ก. เดิน, ใช้ อันเดิน ก็มี.

ผทม [ผุทม] (ข. ผทุม) ก. นอน. ไทยใช้สำหรับเจ้านายและใช้ว่า ประทม, บรรทม ก็มี.

ผนวก [ผะหฺนวก] ก. ยวกเข้า, ผสมเข้า.

ผนวช [ผะหฺนวด] ก. บวช (เขียนราชาศัพท์).

ผนัง [ผะหฺนัง] น. ฝาที่กออิฐถือปูน.

ผนึก [ผะหฺนึก] ก. ติดให้แน่น, อัดให้แน่น ปิดให้แน่น. น. การนำช้างเล็กไปโดยใช้ช้างใหญ่ขนาบไป; ซอง.

ผม น. ขนที่เป็นเส้น ๆ งอกขึ้นบนหัวคน. ส. ข้า, ฉัน (สำหรับผู้ชายพูดไทยสุภาพ).

ผยอง [ผะหฺยอง] ก. เผ่นโผน, ลำพอง.

ผรณาปิติ [ผะระ—] ป. น. ปีติที่เกิดขึ้นแล้วทำให้ความรู้สึกซาบซ่านไปทั่วร่างกาย.

ผรสุ [ผะระ—] ป. (ส. ปรศุ) น. ขวาน.

ผริต [ผะริตะ] ป. ก. แล่นไป, ซ่านไป.

ผรุส [ผะรุส หรือ ผะรุสะ] ป. (ส. ปรุษ) ว. หยาบ, หยาบคาย. ผรุสวาท ป. น. คำหยาบ.

ผล [ผน หรือ ผะละ] ป. ส. น. ความงอกงาม, ความเจริญ, กำไร, ดอกเบี้ย, ประโยชน์ที่ได้; ลูกไม้; สิ่งที่เกิดจากเหตุ, สุขทุกข์ซึ่งเกิดจากกรรม; จำนวนเลขที่ได้จากการบวกลบคูณหาร, เลขลัพธ์. ผลมูล ส. น. ผลไม้และหัวหรือรากไม้. ผลเศรษฐี ส. น. 'ผลประเสริฐ' คือ ทันมะม่วง. ผลานิสงส์, ส. ผลานิสงส์ ป. น. ความไหลออกแห่งผล (ความดี). ผลาผล ป. น. ลูกไม้เล็กและใหญ่. ผลาราม ส. น. สวนไม้ผล. ผลาหาร ป. ส. น. 'อาหาร' คือ ลูกไม้. ผโลทัย ส. น. การเกิดขึ้นแห่งผล.

ผลก [ผุลก] (โบ) ว. ย่อย ๆ, เนื่อง ๆ.

ผลคูน [ผนลฺคูน] ส. (ป. ผคุณ) น. เดือน ผลคูน คือ เดือน ๔ หรือ มีนาคม. ว. แดง, ซึ่งเกิดในนักษัตรผลคูน.

ผลคูนี [ผนลฺคูนี] ส. (ป. ผคุณี) น. ชื่อนักษัตรสองหมู่ (คือ ปุรพาผล—, อุตรผล—).

ผลง ก. ปลิดปลง, ฆ่าให้ตาย.

ผลอ [ผุลอ] ว. โย้, โหว เช่น ปากผลอ, ประจบประแจง เช่น พูดผลอ.

ผลื่อง [ผุลื่อง] น. เสียง เช่น เสียงของคกลงในโห่.

ผลื่อย [ผุลื่อย] ว. เร็ว, พลัน, แผล็ว.

ผละ [ผุละ] ก. ออกห่าง จาก เช่น ผละหนี, สละออกไป.

ผลัก, ผลักไส [ผุลัก] ก. เอามือดันไป.

ผลัด [ผุลัด] ก. เปลี่ยน, แทน.

ผลับ [ผุลับ] ว. เร็ว, เสียง เช่น สุนัขกินน้ำข้าว.

ผลัวะ [ผุลัวะ] ว. เสียงดัง เช่น เอาดินป่าพุ่มไม้ หรือ นกเขาที่ขนออกจากพุ่มไม้.

ผลา [ผุลา] ข. น. ง้าว. ว. คม. (ต. น. ก้อนหิน).

ผลาญ [ผุลาน] ก. ทำลาย, ล้าง, ทำฉันตรายทรัพย์สมบัติ.

ผลิ [ผุลิ] ก. เผล็ดดอก, เผื่องอกปรือออกมา.

ผลิกะ [ผะลิ—] ป. น. ผลึก.

ผลิต [ผะ—] ป. ส. ก. ผลิดอก, ออกผล; งอกแล้ว,

ผลิดอก. ผลิตกรรม น. การทำให้เป็นผล.
ผลิน, ผลิ [ผะ—, ผะ—] ส. ว. มีผล.
ผลิผลาม [ผฺลิผฺลาม] ว. ลนลาน, เฉลิอกฉลน, ลุกลน, เร็วเกินไป.
ผลึก [ผะ—] (ป. ผลิก; ส. สฺผฏิก) น. ชื่อแก้วหิน. อย่างหนึ่งมีสีขาว (Crystal, quartz). ผลึกศิขรี ส. น เขาแก้วผลึก คือ เขาไกลาส. ผลึกศิลา ส. น. หินผลึก.
ผลึง [ผฺลึง] ก. บวมชัน, พองชัน. ว. อาการสัมอย่างหนัก.
ผลือ [ผฺลือ] น. ปม.
ผลุ [ผลุ] ว. เสียงดัง เช่น ของอ่อนน่วมตกลง.
ผลุง [ผลุง] ว. โดยเร็ว; เสียงดัง เช่น ของตกน้ำ.
ผลุด [ผลุด] ข. น. งา (ช้าง). ก. หลุดเข้าหรือออกโดยเร็ว, มุดเข้าหรือออกโดยเร็ว.
ผลุน [ผลุน] ก. ไปโดยเร็ว. ผลุนผลัน ว. หุนหัน, ทะลึ่งตะลาน.
ผลุบ [ผลุบ] ก. ดำลง, มุดลง, หุบลง. ว. อาการที่ดำน้ำลงโดยเร็ว หรือนกบินเข้าโพรงโดยเร็ว. ผลุบผลับ ว. ลุกลน, ไม่เรียบร้อย. ผลุบโผล่ ก. ดำน้ำแล้วผุดขึ้นบ้อย ๆ, รม ๆ ลอย ๆ, ทำไม่สม่ำเสมอ, ลุ่ม ๆ ดอน ๆ.
ผลุย [ผลุย] ว. อาการที่เข็ดหรือข่มหลุดออกโดยเร็ว.
ผลู [ผลู] ข. น. ทาง. ผลูบด ข. น. ทางเลี่ยว. ผลูแบก ข. น. ทางแยก.
ผวน ก. หวน, กลับ.
ผวย น. เรียกผ้าห่มนอนอย่างหนาว่า ผ้าผวย.
ผวา [ผะหฺวา] ก. สะดุ้ง, ตกใจ, ใจหวิน. ผวาคืน ก. ตกใจคืน.
ผสาย ข. ก. กระจาย, เรียงราย.
ผอก น. การกินข้าว, ข้าวที่เอาไปกินเวลากลางวัน, ภาชนะที่อาจสวมหรือใส่สิ่งอื่นได้, ปลอก; ปลาหรือกุ้งประสมคำกับเกลือ.
ผอง ว. ทั้งปวง, ทั้งหมด.
ผ่อง ว. หมดจด, สุกใส. ผ่องแผ้ว ว. สะอาด, หมดจด, สบายใจ. ผ่องใส ว. สุกใส, บริสุทธิ์, ยิ้มย่อง (ดวงหน้า). ก. กิริยารังเมื่อไฟขึ้นมาเข้าตอง เย็นคำใช้ในการเล่นไฟไทยหรือจีน.
ผอด ก. หายใจ, ดูดลม (จากปอด).
ผ่อน ก. หย่อน, ลดหย่อน, คลาย, ถอย, ใช้ย่อย เช่น ผ่อนหนี้. ผ่อนปรน ก. แบ่งหนักให้เป็นเบา. เอาไปทีละน้อย, ขยับขยายให้เบาบางลง. ผ่อนผัน ก. ลดหย่อนตาม.
ผอบ [ผะ—] น. ตลับมีเชิงมีฝอก.
ผอม ว. ซูบ, แยบยาง, ไม่อ้วน.
ผ่อย ว. อาการที่ร่วงหรือหล่นไปโดยเร็ว, อาการที่หลับไปโดยเร็ว.
ผอุน [ผฺอุน] ข. น. น้องหญิง, โผอน ก็ว่า.
ผะ ๑ ใช้แทนประ เช่น ผะเก, ผะเด็น, ผะแคง, ผะเทศ.
ผะ ๒ ใช้นำหน้าคำที่ตรงกันข้ามตัว ผ มีความแปลอย่างเดียวกับคำเดิมนั้น เช่น ผะผก, ผะผ่อง, ผะผาย, ผะผ่าว, ผะผ้า.
ผะตา ก. ค้ำชู, จุน, ช่วย.
ผะออบ น. ชื่อโรคนกเขาผิอาการให้น้ำออกทางปาก ทางจมูก.
ผัก น. พืชต่าง ๆ ที่ใช้รับหรือปรุงเป็นอาหาร, พืชจำพวกหนึ่ง โดยมากต้นเล็ก ๆ ใช้เป็นอาหาร หรือ ทำยา เช่น ผักกาด, ผักเบี้ยว ล ว. ผักบุ้งฝรั่ง น. ไม้เลื้อย ใบมนคล้ายใบพลู ดอกคล้ายดอกผักบุ้ง. ผักปลาบ น. ต้นหญ้าชนิดหนึ่ง ใช้ทำยาได้. ผักแพว น. ผักใช้ทำยาและใช้ขับลมชนิดหนึ่งสำหรับ เรียก พักแพว, พักแพว, แพ็งแพว ก็มี.
ผัคคุณ [ผคฺคุน] ป. (ส. ผาลคุน) น. ผลคุน, ผาลคุน. ผัคคุณมาส น. เดือนอันมีพระจันทร์เพ็ญ เสวยนักษัตรผลคุน คือ เดือน ๔ ตกในราวเดือนมีนาคม.
ผัง น. ไม้สำหรับต่างผ้ากี่ทอให้ตึง ปลายทั้งสองมีเข็มสำหรับเสียบทั้งผ้า; ไม้หรือเส้นแบบ สำหรับเป็นแบบชุดหลุมเสาปลูกเรือน; พันทราย; ระดับพื้นที่. ก. เข้มแข็ง, รวดเร็ว.
ผัด น. กับข้าวของแห้งใช้คั่วด้วยผักและน้ำมันเป็นต้น. ก. คั่วกับข้าวของแห้งด้วยผักและน้ำมันเป็นต้น; ย้ายไปย้ายมา, หมุนไปมา, ล่อให้ได้; ขอเลื่อนเวลาไป, เอาแข้งลูบที่หน้าเพื่อให้หน้านวล. ผัดผัน ก. หมุนกลับไปกลับมา, ย้ายกลับไปกลับมา. ผัดเพี้ยน ก. ขอเลื่อนเวลาให้ผิดไป.
ผัน น. ขวักอกสีขาวปลายกลับเป็นสีชมพู แล้วเปลี่ยนเป็นสีขายหรือคราม และสีขาวอมชมพู ยามเวลากลางวัน คู่กับขัวผัน. ก. เปลี่ยน, กลับ, แปรไป, ทำให้เสียงแปรไป, หมุน. ผันแปร [—แปฺร] ก. เปลี่ยนแปลงไป, กลับกลายไป. ผันผยอง [—ผะหฺยอง] ก. เผ่นลำพอง, หมุนรอบตัว. ผันผวน ก. กลับไปกลับมา. ผันผ่อน ก. ลดหย่อนตาม. ผันผาด ก. วิ่งหกหันไปมา. ผันผาย ก. กลับไป, เดินไป. ผันอักษร ก. เปลี่ยนเสียงพยางค์ให้สูงต่ำไปตามวรรณยุกต์.

ผับ ว. เร็ว, คล่อง, อาการที่ทำโดยเร็ว.

ผัลคุนี [ผันละคุ—] น. ผลคุนี.

ผ้ว น. ชายหมเมียเย็นคู่กรอง.

ผ้วะ ก. เสียง เช่น ไม้หัก.

ผัสสะ ป. (ส. สฺปรฺศ) น. การกระทบ, การถูกต้อง.

ผัสสนาน [—สะหฺนาน] น. การอาบน้ำในวันมิ่งมุ่งราศา.

ผัสสาหาร ป. น. อาหาร คือ ผัสสะ, หมายเอาความประจวบกันแห่งอายตนะภายในภายนอก และวิญญาณเย็นข้างขันแห่งเจตสิกธัมมะสิ่งเกิดโดยวิถีมโนทวาเย็นต้น, เย็นประการหนึ่งในอาหารทั้งสี่ (อีกสามประการ คือ กวลิงการาหาร, มโนสัญเจตนาหาร, วิญญาณาหาร).

ผา น. หิน, เขา. ผาดำ น. เขาถ่านกัญญ. ผาเผือก น. เขาใกลาส. ผาสามเฮ้า น. เขาคริกูญ. ผาหอม น. เขาคันธมาทน์.

ผ่า ก. แล่งออก, ชำแหละออก (ตามส่วนยาว), ทำให้แตก, ตก, เช่น ฟ้าผ่า แตก เช่น ผ่าหล่า, แหวกเข้าไป เช่น ผ่าเข้าไป.

ผ้า น. สิ่งทอด้วยเยื่อใย โดยมากใช้เย็นเครื่องนุ่งห่ม. ผ้ากราบ [—กฺราบ] น. ผ้าพับ ๆ ที่พระสงฆ์ใช้รองในเวลากราบพระซึ่งกลายมาจาก ผ้าสันดัด. ผ้าขาวม้า น. ผ้าสำหรับนุ่งอาบน้ำ. ผ้าขาวบาง ผ้าขาวเนื้อบาง. ผ้าขี้ริ้ว น. ผ้าสำหรับใช้ถูครัวเช็ดเรือน หรือวิดถูน้ำ; ของชนิดหนึ่ง หวีมหุนเย็นจิ้วพหุคู่ ๑ ฟันกลางยาวกว่าฟันข้างเล็กน้อย ฟันหลังเย็นรูปสามเหลี่ยมเย็นคอน ท้องขาว หางกลมมน (ไม่เหมือนงูทะเลชนิดอื่น ๆ). ผ้าชุบสรง น. ผ้าอาบน้ำ (ใช้สำหรับเจ้านาย). ผ้าเช็ดตัว น. ผ้าชนหนูสำหรับเช็ดตัว. ผ้าเช็ดปาก น. ผ้าทอนสี่เหลี่ยม ใช้สำหรับเช็ดปาก. ผ้าเช็ดหน้า น. ผ้าผืนสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ สำหรับเช็ดหน้า. ผ้าดิบ น. ผ้าขาวนิดหยาบชนิดหนึ่ง ซึ่งมิได้ฟอกให้ขาวสะอาดอย่างผ้าปล้อกกระเทียม. ผ้าเตี่ยว ดู เตี่ยว. ผ้าแถบ น. ผ้าหมผืนเล็ก ๆ ของสตรี. ผ้าพับพัย น. ผ้าที่ทอยทรงหน้ากว้างพระพุทธรูป (โดยมากย้อมด้วยฝุ่น ทำเย็นลายต่าง ๆ และไม่เย็นลายก็มี). ผ้าพุกขี้ น. ผ้าสำหรับไว้ทุกข์. ผ้าบ้า น. ผ้าที่ภายกฉวยพระค่อเทศกาลกฐินออกไป นิยเข้าใน ผ้ายังสุกุล. ผ้าปูโต๊ะ น. ผ้าสำหรับใช้ปูโต๊ะ. ผ้าปูที่นอน น. ผ้าสำหรับใช้ปูที่นอน. ผ้าโพก น. ผ้าซึ่งชาวอินเดียใช้โพกพันศีรษะ. ผ้าห่มนอน ดู ผวย. ผ้าไหว้ น. ผ้าที่ฝ่ายชายนำไปให้แก่ญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิง เพื่อเย็นการเคารพในเวลาแต่งงาน. ผ้าอ้อม น. ท่อนผ้าสำหรับผู้ใหญ่ให้เด็กนอนยนเยาะ. ผ้าอาบ ผ้าที่พระสงฆ์ผลัดอาบน้ำ.

ผาก น. ไม้ไผ่ชนิดหนึ่ง ไม่มีหนาม มีปล้องยาว, ส่วนหน้าเหนือคิ้วขึ้นไป. ว. เผือก, แห้ง. ผากแผ้ง ก. เหือดแห้ง, แห้งกรอบ.

ผาง ว. เสียงดัง เช่น เอาสิ่งของ.

ผาณิต ป. ส. น. น้ำอ้อย, ของที่ประสงค์เอาน้ำตาลด้วย.

ผาด ก. ผ่านไป, ไปเร็ว (ความคล้ายคำ ปราศ), เผ่น. ว. เผิน, ไม่ชักเจน. ผาดผัง ก. ไปเร็ว, แผ่นเร็ว. ผาดโผน ก. กระโจกเผ่น. ว. แข็งแรง, งามผุดผาด. ผาดเพ่ง ก. ดูห่าง ๆ, ดูเผิน ๆ.

ผ่าน ก. ไปทางขวาง, ตกไป, ลัดไป, ข้ามไป, ครอบครอง; ยอกให้เกินไป (เช่นผ่านราคาของ). ว. ใช้เรียกน้ำหมึกสีขาวพากขวางตัว. ผ่านเผ้า ว. ปะเกลา. ผ่านพิภพ น. พระเจ้าแผ่นดิน. ก. ครอบครองแผ่นดิน, ครอบครองสมบัติ. ผ่านฟ้า น. พระเจ้าแผ่นดิน.

ผาย ก. ไป, มา (คือผ่าย); เบิก; ระบายออก; แยะออก, เผยออก. ผายผัง ก. ไปเร็ว, วิ่งเร็ว. ผายผัน ก. เดินไป. ผายลม ก. ระบายลม, ตด. ผายลมมาน ก. พ่นลมออกทางหมูกมีเสียงดังอย่างสัตว์เช่นม้าทำ.

ผ้าย ก. ไป, มา (ใช้ ผาย ก็มี).

ผาล ป. ส. น. เหล็กสำหรับสวมหัวหมูไถ.

ผาลคุน [ผาลคุน] ส. (ป. ผคฺคุณ) น. เดือนซึ่งพระจันทร์เพ็ญเสวยนักษัตรผลคุน, เดือน ๔ หรือมีนาคม. ว. ซึ่งเกี่ยวกับนักษัตรผลคุน, ซึ่งเกิดในนักษัตรผลคุน.

ผาลา (ถิ่น-ปักษ์ใต้) ว. เตี้ย, แร้, ลาก. ผาลาเพียงไหล่ น. การรำท่าหนึ่งในแม่ท่า.

ผ่าว ว. อาการที่ร้อนวาย ๆ.

ผาสุก ป. น. ความสำราญ, ความสบาย.

ผ้า ๆ ว. อาการเคลิ้มหรือวิงเวียน, เหย่า ๆ.

ผิ สัน. ถ้า, หาก, แม้น. ผิวะ สัน. คือ ผิว่า = ถ้าว่า, หากว่า, แม้ว่า.

ผิง น. ชื่อขนมอย่างหนึ่ง ทำด้วย แป้ง ไข่ น้ำตาล ใช้ถังไฟให้สุก, มีรูปแบน ๆ คล้ายไข่แมงมุม. ก. ย่าง, ลน, ย่าง.

ผิด ว. ไม่ถูก, ไม่ดี, ไม่ใช่, ต่างไป, แปลกไป. ผิดกัน ก. ไม่ถูกกัน, ชอกไชกัน. ผิดแผกกัน ก. แตกต่างกัน. ผิดห้องกัน ก. หมองไชกัน. ผิดเมีย ก. เสพเมถุนกับภริยาผู้อื่น, รักกับหญิงที่มีผัวยังครองอยู่. ผิดสำแลง ก. กินอาหารแสลงโรค.

ผิดก [ผิ—] (ป. ผิตก; ส. สฺผิตก) ว. มั่งคั่ง, ผงผาย.

ผิน ก. หัน, พลิก, กลับ เช่น ผินหน้า ผินหลัง=หันหน้าหันหลัง, แปรพระพักตร์ (สำหรับพระพุทธรูป).

ผิว น. เปลือกนอก, หนังนอก, ส่วนยางและกิน; ชื่อจุลชีพเสียงเล็กเรียกชลุ่นผิว. ก. เข้าลมด้วยปากให้มีเสียงดัง เช่น ชลุ่นผิว. ผิวน้ำ น. ส่วนข้างบนของน้ำ. ผิวปาก ก. ห่อปากทำเพลง. ผิวพรรณ น. สีและผิว ๆ ว. ภายนอก, ผาก ๆ, เผิน ๆ.

ผิวะ ดู ในคำ ผี.

ผี น. ซากศพ; คนที่ตายไปแล้วถือกันว่าเป็นผีหลอกหลอนคนได้. ผีโขมด ดู โขมด. ผีตากผ้าอ้อม น. แสงที่กระทบกันกลับมาสว่างในเวลาราวนพลบค่ำข้างกราว. ผีบุญ น. ผู้อวดคุณวิเศษว่า มีฤทธิ์ทำให้ต่าง ๆ อย่างผีสางเทวดาให้คนหลงเชื่อ. ผีสาง น. คนที่ตายไปแล้ว. ผีเสื้อ น. แมลงพวกหนึ่งมีขี้เป็นแผ่นมีสีต่าง ๆ. ผีเสื้อน้ำ น. ชักษพวกหนึ่งสิงอยู่ในน้ำ, เสื้อน้ำ ก็เรียก. ผีหลอก [—หลอก] น. เรียกเรือใช้ห่าปลาเวลากลางคืน ข้างเรือมีกระดานทาสีขาวยังไว้ข้างหนึ่งแสงไฟส่องไปข้างหน้า ทำให้ปลาตื่นกระโดดเข้าเรือ. ผีอำ น. อาการที่ประจักษ์เมื่อเวลานอนเคลิ้มไปว่า มีคนปลุกปล้ำหรือยกศีรษะให้มีอาการเหนื่อยหอบจนคับอก.

ผึก ก. ปลึก, หลึก.

ผึด ป. (ส. สฺผีต) ว. มั่งคั่ง, ผงผาย, กว้างขวาง.

ผึ้ว ใช้อย่างเดียวกับ ผิว ดู ในคำ ผิ.

ผึง ว. ใช้ประกอบคำว่า แห้ง หมายความว่า แห้ง สนิท. อ. เสียงดัง เช่น เชือกขาด.

ผึ้ง น. ชวานฉากมีด้ามยาว, ชื่อเครื่องมือสำหรับฉากไม้ชนิดหนึ่ง รูปคล้ายจอบ. ก. ฉาก. ว. กางออก, แผ่ออก.

ผึ้งผาย ว. มีรูปตรงไหล่กางอย่างสง่าไม่คู้ตัวลม, เป็นสง่าผ่าเผย.

ผึ้ง น. แมลงชนิดหนึ่ง ตัวขนาดแมลงวันหัวเขียว สีเหลือง ๆ มีเหล็กในที่ก้น, ต่อยปวด กินเกสรดอกไม้, ทำน้ำหวานและขี้ผึ้ง; ชื่อปลาชนิดหนึ่ง.

ผืน น. ใช้เรียกของแบนยาง เช่น ผ้า เสื่อ เป็นต้น ว่า ๑ ผืน ๒ ผืน.

ผื่น น. คุ่มเล็ก ๆ ที่ขึ้นตามผิวหนังกันเป็นพิดไปเมื่อถูกพิษกัน.

ผุ ว. เบื่อย, ยุ่ย.

ผุด ก. โผล่ขึ้น, ลุกขึ้น, สูงเด่นขึ้น. ผุดผาย, ผุดผ้าย ก. ลุกไป.

ผุดผ่อง ว. ผ่องใส, เป็นน้ำนวล.

ผุดผาด ว. ผ่องใส, งามน่ารัก. ผุดผาย, ผุดผ้าย ก. ลุกไป.

ผุยผง น. ละอองละเอียด, ผงละเอียด.

ผู้ น. คน เช่น ผู้ใหญ่ผู้หนึ่ง. ว. ยอกเพศชาย เช่น ม้าผู้, วัวผู้; เป็นคำนำหน้ากริยาราวนามเข้าใช้เป็นนาม ผู้ทำกริยานั้น ๆ เช่น ผู้กิน, ผู้นอน ฯลฯ. ผู้ช่วย น. คนที่ทำการช่วยเหลือ. ผู้ชาย น. คนที่มีเพศคู่กับหญิง. ผู้เฒ่า น. คนชราอายุมาก. ผู้ดี น. คนที่ประพฤติดี, คนที่เกิดในตระกูลดี. ผู้ใด ส. ใคร. ผู้ทำการแทน น. ผู้เข้ารับทำการในหน้าที่ชั่วคราว เมื่อเจ้าของตำแหน่งป่วยหรือไปกิจอื่น. ผู้น้อย น. ผู้มีอายุอ่อน, คนที่มีอำนาจน้อย. ผู้รั้ง น. ผู้รับทำการในหน้าที่ซึ่งเจ้าของตำแหน่งว่าง. ผู้ร้าย น. คนที่เป็นพาลประพฤติชั่วร้าย. ผู้หญิง น. คนที่มีหน้าที่ต้องมีบุตร คู่กับ ผู้ชาย. ผู้วิเศษ น. ผู้สำเร็จ, ผู้มีวิทยาคม. ผู้ใหญ่ น. คนที่มีอายุมาก, คนที่เป็นหัวหน้าในการงาน. ผู้ใหญ่บ้าน น. ผู้ที่มลูกบ้านในสังหลังคาเรือนพร้อมใจกันเลือกให้เป็นใหญ่เป็นประธาน.

ผูก น. เรียกหนังสือใบลานที่ร้อยหวายไว้มัดหนึ่ง ๆ ว่าผูกหนึ่ง. ก. มัด, รัดกัวยเชือก, ตรึงไว้กัวยมนตร์ ก่อ ตั้ง แต่ง, ปั้นก้อนแข็งกัวยแรงลมกลัก เช่น อุจจาระ, หมาย, ปลูก เช่น ผูกเวร, ผูกปริศนา, ใช้ตรงกันข้ามกับคำว่าแก้. ผูกขาด ก. ตักตอนหรือกักงานชนิดเสียแต่ผู้เดียว, เหมาขาด. ผูกตอก ก. ก่อ ทำหนังสือสัญญาเป็นลูกจ้างรับเงินล่วงหน้าแล้วให้ตอกเบี้ยแทนรับใช้การงาน. ผูกพัน ก. เอาใจใส่, ไม่ไห, รักใคร่. ผูกภาษี ก. ว่าเหมาการเก็บภาษีไปทำเอง แล้วให้เงินแก่หลวงตามสัญญา.

เผง ว. ถูกตรง. เสียงดัง เช่น ถูกเผง.

เผชิญ [เผฺชิญ] ช. ก. ชนกัน ปะทะกัน, ต่อกัน. เผชิญภัย ก. ปะทะของควรกลัว, เจอะอันตราย, ฝ่าอันตราย. เผชิญหน้า ก. ประจันหน้ากัน.

เผ็ด น. ชื่อแกงชนิดหนึ่งปรุงกัวยพริกหอมกระเทียมข่าตะไคร้

เครื่องเทศ หรือสมุนไพรแกงด้วยน้ำกะทิ. ว. มีรส เช่น รสแห่งพริก. เผ็ดร้อน ว. ทั้งเผ็ดทั้งร้อน เช่น รสแห่งพริกไทย กิริยาวาจา; รุนแรง (สำหรับคำพูด).

เผด็จ [เผ็ดจ] (ข. ผฌาจ) ก. ตัด, ขจัด, ขาด.

เผดิม ก. ประเดิม, เริ่มแรก, ตั้งต้น, ลงมือก่อน.

เผดียง [เผฺดียง] ข. ก. นิมนต์, เชื้อเชิญ. ไทยใช้ว่า ประเดียง ก็มี.

เผ่น ก. กระโดด, กระโจน, โดด.

เผนก [ผะเหฺนก] ก. เขก.

เผย ก. เอิก, ขยาย, แย้มออก. เผยแผ่ ก. ทำให้ขยายออกไป, ขยายออกไป. เผยแพร่ ก. โฆษณาให้แพร่หลาย.

เผยอ [ผะเหฺยอ] ก. เผ็ดน้อย ๆ, แย้ม. ว. ทำท่าทางช้างวกกิ, เช่น เผยอทำนั่นทำนี่.

เผยิบ [ผะเหฺยิบ.] ว. อาการ เช่น นกกวักยักช้า ๆ.

เผล [เผฺล] ว. เผ, ไม่ครึ่ง, ไพล่.

เผล่ ว. อาการทอยมาก ๆ.

เผล้ ว. เผล.

เผล็ด (ป. ส. ผลิต) ก. ผลิออก, งอกออก.

เผลอ [เผฺลอ] ก. ลืมสติ, เลินเล่อ.

เผละ [เผฺละ] ว. เสียงสากโคลน, ทึ่งโคลน.

เผลาะ ว. เสียงหลุดจากช่องกระบอก.

เผลาะเผละ [เผฺลาะเผฺละ] น. ลูกโยนแก้วหิ่งเด็กเข้าเล่น. เผาะแผละ ก็เรียก.

เผลี่ยง [เผฺลี่ยง] ข. น. ฝน.

เผอเรอ ว. เลินเล่อ, สุรุ่ยสุร่าย.

เผอิญ [เผฺอิน] ข. ว. หากให้เป็น, จำเพาะเป็น. ไทยใช้ว่า เพอิญ. พระเอิญ ก็มี.

เผะ ว. เผละ.

เผา ก. ทำให้ร้อน, ทำให้ไหม้, ทำให้สุก. เผาขน น. ในระยะชิด

เผ่า น. พงศ์พันธุ์, เชื้อสาย, เหล่ากอ.

เผ้า น. ผม, มักใช้เข้าคู่กับคำผมว่า ผมเผ้า หรือ เผ้าผม.

เผาะ น. ชื่อเหล็กชนิดหนึ่งคล้ายเหล็กยาง. ว. เกราะ, เปราะ. อ. เสียง เช่น ขอเท้า ขอมือฉัน. เผาะแผละ ก็เผละแผละ.

เผิน ว. เซิน, ผิน, ไม่ลึก.

เผียน ก. หมุนไป, ผันไป.

เผือ น. ข้า, ฉัน.

เผื่อ ว. สำหรับ; สำรอง, ให้มากไว้กว่าที่ต้องการสำหรับส่วนตัวหรือผู้อื่น. บ. สำหรับ. สัน. ขางที, หาก. เผื่อแผ่ น. เรื่องราน, ให้ประโยชน์แก่ผู้อื่นด้วยความโอยอมอาร. เผื่อว่า ว. ถ้าว่า, สมมุติว่า, หากว่า.

เผือก น. ไม้สัมลุกชนิดหนึ่ง อยู่ในจำพวกมัน ต้นและใบคล้ายบอน ใช้กินหัว. ว. ขาวสำหรับสัตว์บางอย่าง เช่น ช้าง และควาย เขียนผิด.

เผือด ว. เศร้าหมอง, สลด, ซีด, จาง.

เผือน (กลอน) น. ข้า. ก. ขัดขู.

เผ่อน น. ชวัดอกสีขาว ปลายกลีบเป็นสีคราม เบื่อเวลาบานไม่เปลี่ยนสี คู่กับชวัดผัน.

แผ่ ก. แย, คลี่, ขยาย, กาง, แบ่งให้ เช่น แผ่ส่วนบุญ, ทำให้บาง ให้แบน เช่น แผ่เงิน. แผ่แข่ง ก. แสดงท่าทางท่วงทีเย้นชั้นเชิง. แผ่ตน ก. อวดตน, แต่งตัวผึ่งผาย. แผ่เผื่อ ก. เรื่องราน, โยยอมอาร. แผ่อำนาจ ก. วางอำนาจ

แผก ข. ก. แยกออก, แตกออก, ต่างออกเป็นอีกส่วนหนึ่ง. ว. ผิดแปลก.

แผง น. เครื่องกำบังชนิดหนึ่ง สานเป็นแผ่น ๆ อย่างเสื่อลำแพน; เรียกเรือโยราณสำหรับผู้มียรรคาศักดิ์ล้ายในว่า เรือแผง. แผงลอย น. ร้านขายของในตลาดที่ปูด้วยแผงยกเคลื่อนที่ได้.

แผด ก. เปล่งเสียงดัง; ฉายแสงกล้า.

แผน น. แบบ, อย่าง คำรา; แผนผัง น. แบบแจ้งย่อ หรือขยายจากของต่าง ๆ เช่น ตึก, เรือน. แผนที่ น. แบบที่เขียนย่อจากพื้นดิน ยอก แม่น้ำ ผังทะเล และอื่น ๆ.

แผ่น น. ใช้เรียกของแบน ๆ บาง ๆ เช่น กระดาน, กระดาษ เป็นต้น. แผ่นดิน น. พื้นดิน. แผ่นผงอน, แผ่นพก, แผ่นภพ, [—ผะหงอน,—] น. พื้นดิน.

แผนก [ผะแหนก] น. ส่วนย่อย, พวก, หมู่. ว. แปลก, ต่าง. ดู แผก ด้วย.

แผล [แผฺล] น. รอยชำรุด, เนื้อหนังที่แตกแยกออกเพราะเป็นโรคหรือถูกของมีคม เป็นต้น, คำหนิ. แผลเป็น น. คำหนิ; แผลที่หายแล้วแต่ยังมีรอยอยู่.

แผลง [แผฺลง] ก. สำแดง, แปลง, ยิง เช่น แผลงฤทธิ์, แผลงอักษร, แผลงศร.

แผล็บ ว. แวบ, โผล่ออกแล้วกลับเข้าโดยเร็ว, ทำอาการเช่น แลบลิ้นหลาย ๆ ครั้ง.

แผล็ว ว. เร็ว, โดยเร็วประกอบกับวิธีการกระโดด.

แผละ [แผฺละ] ว. แบะลง, ทำอาการ เช่น นั่งแปละลง; เสียงกัง เช่น ทิ้งโครม. น. ชื่อเพลงทำนองหนึ่ง, แพละ ก็ว่า.

แผ่ว ว. เบา ๆ, ค่อย ๆ, ผิว ๆ.

แผ้ว ก. กาง, กวาด ทำให้เตียน, ทำให้ราบ. ว. สะอาด, หมดจด, เตียน. น. เสื่อขนาดแมวมีลายเย็นจุด ๆ.

ไผ ก. โถมไป, ซ้ำแซงโถมตัวเข้าหา.

ไผเผ ว. อ่อนเพลีย, ไม่มีแรง.

ไผง ว. กังวัน, ไว, เสียงกัง เช่น ไม้หัก.

ไผฏฐัพพะ [ไผดถับ—] ป. น. ของที่มาถูกต้องกาย คือ สิ่งที่ เย็น, ร้อน, อ่อน, แข็ง, หยาบ, ละเอียด อันรู้สึกด้วยกาย.

ไผน ก. โจนไป, โลดไป, เผ่น.

ไผย ก. ไปรย, ออก. ไผยผล ก. ไปรยผล, ออกผล.

ไผล่ ก. ผุดขึ้น, ลุกขึ้น, ขึ้นออกให้ปรากฏ.

ไผลกเผลก [ไผฺลกเผฺลก] ว. ไม่เรียบร้อย, โยกเยก.

ไผละ ว. เสียงกัง เช่น ทุบมะพร้าวให้แตก.

ไผอน [ไผฺอน] น. ผอูน. ก. โน้มไป, ทำให้อ่อนตาม.

ไผะ อ. เสียงที่หมอและควาญช้างร้องเมื่อทำพิธีบำรุงงาช้างเป็นการเยาะเย้ย เมื่อรำทำต่าง ๆ แล้ว.

ไผ่ น. ต้นไม้จำพวกหนึ่ง เป็นกอ มีลำต้นสูง และเป็นปล้อง ๆ มีหลายชนิด เช่น ไผ่ป่า, ไผ่สีสุก ฯลฯ.

ไผท [ไผฺท] (ข. ไผทย) น. แผ่นดิน. ไผทโกรม [ไผฺทโกฺรม] น. แผ่นดินต่ำ หมายความว่า ใต้หล้า คือ พื้นโลกเรานี้.

ฝ

ฝ พยัญชนะตัวที่สิบเก้าของพยัญชนะไทย, เป็นพวกอักษรสูง.

ฝน น. น้ำตกมาจากฟ้าเรียกว่าฝน. ก. ถู; ลบ (มีก), ผักหัก. ฝนทอง น. เครื่องหมายรูปสระเป็นรูประฆังชิดเดียว อย่าง " ั " สำหรับเขียนขอพินทุ์ อิ เป็นสระอิ. ฝนแสนห่า น. วิธีเขียนหนังสืออย่างหนึ่ง ใช้ตัวเลขแทนตัวหนังสือ, ชื่อตอไม้ไฟชนิดหนึ่ง มีประกายไฟพุ่งออกมาคล้ายไฟพะเนียงแต่หมุนรอบตัว; ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง เป็นต้นไม้ขนาดเขื่อง ภายในบริเวณของต้นไม้นั้นมีผลของน้ำตกอยู่เสมอ จนพ้นต้นชนอยู่เป็นนิตย์.

ฝรั่ง [ฝะหรั่ง] น. ชนชาติผิวขาว; ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ผลเท่าผลสาลี่ กลมขาว ๆ ใช้ผลรับประทาน; เป็นคำประกอบชื่อสิ่งของบางชนิดมาจากต่างประเทศ ซึ่งมีลักษณะคล้ายของไทย เช่น ขนมฝรั่ง ชื่อขนมชนิดหนึ่ง, ละมุดฝรั่ง ชื่อละมุดชนิดหนึ่ง, มันฝรั่ง ชื่อมันชนิดหนึ่ง, กระทุยฝรั่ง ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง; ชื่อเพลงพวกหนึ่งชนิดหนึ่งด้วย คำ ฝรั่ง เช่น ฝรั่งควง, ฝรั่งราเท้า. ฝรั่งกังไส น. เครื่องลายครามชั้นมีลายทำแบบอย่างจีน.

ฝรั่งเศส [ฝะหรั่ง—] น. ชาวยุโรปชาติหนึ่ง มีประเทศตั้งอยู่ทิศตะวันตกภาคพื้นยุโรป.

ฝ่อ (ไย) ก. เหี่ยว, ยุบ. น. ต้นมะฝ่อ.

ฝอย น. สิ่งที่เป็นเส้นเล็ก ๆ ละเอียด, คำอธิบายวิธีใช้ยา หรือเวทมนตร์ต่าง ๆ ฯลฯ; ชื่อกุ้งชนิดหนึ่ง. ฝอยทอง น. ขนมชนิดหนึ่ง ทำด้วยไข่แดงกับน้ำตาลเป็นเส้นเล็ก ๆ; ผักชนิดหนึ่ง ต้นเป็นเส้นเล็ก ๆ สีเหลือง ขึ้นอยู่ตามตอไม้ (โดยมากชอบขึ้นอยู่กับต้นเยอูมาศกมล). ชื่อกอไม้ไฟชนิดหนึ่งคล้ายไฟพะเนียง.

ฝัก น. ซอง, ส่วนหุ้มเมล็ดของพืชบางอย่าง เช่น ถั่ว โดยมากรูปยาว ๆ กลมข้าง แบนข้าง; ปลอกกล้วมหอก, ดาบ ฯลฯ เป็นรูปคล้ายกับ หอก ดาบ ที่อยู่ข้างใน ทำด้วยหนัง, ไม้, ทองเหลือง ฯลฯ; ลูกอัณฑะ. ฝักแค น. กระดานท่อดินยื่นทำเป็นสายยาวแบน ๆ สำหรับรูดเป็นชนวนหยดพ. ฝักพร้า [—พฺร้า] น. ชื่อถั่วชนิดหนึ่ง ฝักยาวแบน คล้ายพร้า. ฝักเพกา น. เหล็กประกับยอดพระปรางค์ ทำเป็นกิ่งรูปคล้ายฝักเพกามี ๙ กิ่ง ๑๐ ทิ่งกลาง. ฝักมะขาม น. ไม้สำหรับตีหัวคน ยาวราวศอกเศษ รูปแบนคล้ายฝักมะขาม เรียกไม้ตีฝักมะขาม, ฝักยาว น. ชื่อถั่วชนิดหนึ่ง ฝักกลมยาว คล้ายฝักแค. ถั่วฝักยาว ก็ว่า.

ฝักฝ่าย น. พวก, ข้าง.

ฝักไฝ่ ก. เอาใจใส่, ผูกพัน.

ฝัง ก. จม, เอาของใส่หลุมแล้วเอาดินกลบ, ให้ของจมติดแน่นอยู่ในสิ่งต่าง ๆ เช่น ฝังเพชร, ฝังลาย เป็นต้น.

ฝั่ง น. ดิน, ที่ดินริมแม่น้ำ. ฝั่งฝา น. บักแผ่น, หลักฐาน.

ผัด ก. กระพือข้าวหรือสิ่งอื่นเพื่อให้แกลบรำหรือผงออก.

ผืน น. ถาวนกเห็นเย็นเรืองราวเมื่อเวลานอนหลับ. ก. นกเห็น, นกเห็นสิ่งที่เย็นไปไม่ได้.

ฝา น. เครื่องยึดภาชนะต่าง ๆ, เครื่องกำบัง หรือเครื่องกันของเรือน, ส่วนหนึ่งที่ปากหอยหรือหุ้มตัวหอยซึ่งเมื่อปิดได้ เช่น หอยแครง; ผ้านอกนั้นที่หนาอยู่ข้างนอกของเหลว.

ฝ้า น. ผ้าของสมณะและเต้า. ก. ผัน, ทนรับ, ทนสู้, ทวน. ฝ้าฝืน ก. ขัดขืน, ล่วงละเมิด. ฝ้าพระบาท น. ผ้าเท้าของเจ้านาย. ส. ท่าน, (สำหรับเจ้านาย).

ฝา น. เยื่อบาง ๆ เช่นแผ่นที่ลอยอยู่บนน้ำหรือติดอยู่กับแผล เยื่นกัน, เพลาน. ผิวเยื่นมดกัน เช่น หน้าเยื่นผ้า เพชรเยื่นผ้า.

ฝาก ก. มอบธุระหรือสิ่งของไว้ให้เขาช่วยดูแลรักษา หรือนำส่งให้ถึงที่หนึ่ง. ว. เผื่อ. ฝากบ้านเรือ (ไข) น. ประเพณีที่หญิงชายได้เสียกันเองในเวลาที่ผู้ชายยังอยู่ในระหว่างฝากตัวรับใช้พ่อแม่ผู้หญิง ฝากฝัง ก. มอบหมายให้ช่วยดูอยู่การ.

ฝาง น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ต้นและใบคล้ายต้นหางนกยูงไทย แก่นสีแดง ใช้ย้อมผ้าหรือทำยา.

ฝาชี น. เครื่องสานชนิดหนึ่ง รูปเหมือนกรวยสำหรับครอบสำรับคาวหวาน.

ฝาด ว. รสชนิดหนึ่งทำให้ผิดคอกลืนไม่ลง น้ำลายแห้ง เช่น รสมะกรูดเขมูกนิ เยื่นกัน; เห็นผิดพลาดไป, เห็นคลาดเคลื่อนไปจากของเดิม (สำหรับคา). น. ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ขึ้นอยู่ตามชายทะเล ใช้ทำฟืน เปลือกใช้สำหรับฟอกหนัง.

ฝาน ก. ปาด, เชือด, เฉือน, แฉลบยาง ๆ.

ฝาย น. ท้านยกน้ำเพื่อการชลประทานทางภาคพายัพ.

ฝ่าย น. ข้าง, พวก, ส่วน. สัน. ใช้สำหรับเชื่อมความอีกส่วนหนึ่ง ให้ติดต่อกัน. ฝ่ายใน น. หญิงที่สังกัดอยู่ภายในพระราชฐานชั้นใน มีเจ้านายและข้าราชการ เยื่นกัน ฝ่ายหน้า น. เจ้านายและข้าราชการซึ่งไม่ใช่ฝ่ายใน.

ฝ้าย น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ลูกเรียกสมุดฝ้าย มีปุยอยู่ข้างใน ใช้ทำด้ายทอผ้า.

ฝัน น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ต้นสูงขนาดยาสูบ ลูกมีขาง ใช้ทำยาเสพติดชนิดหนึ่ง.

ฝี น. โรคจำพวกหนึ่ง เยื่นต่อมขยวมชนกลักหนองข้างใน เรียกชื่อต่างกันหลายชนิด เช่น ฝีดาษ, ฝีประคำร้อย, ฝีอันธ์ เยื่นกัน; ใช้นำหน้าคำอื่น หมายความว่า การกระทำหรือการแสดงออกมาในลักษณะ เช่น ฝีจักร น. ความหมุนของจักรที่ติดหรือต่างข้าหรือเร็ว. ฝีเท้า น. การเดินวิ่งช้าหรือเร็ว. ฝีปาก คารมของผู้กล่าว. ฝีพระหัตถ์ น. เหมือนฝีมือ แต่ใช้สำหรับเจ้านาย. ฝีพระโอษฐ์ น. เหมือนฝีปาก แต่ใช้สำหรับเจ้านาย. ฝีพาย น. กำลังของพาย; คนพายเรือ.

ฝีมือ น. การทำด้วยมือ, การช่าง, ความเชี่ยวชาญในการใช้มือ. ฝีไม้ลายมือ ว. มีความสามารถในวิชาความรู้.

ฝัก, ฝักฝน, ฝักปรือ, ฝักหัด ก. หัดให้ทำจนเย็น, หัดให้ทำจนดี.

ฝืด ว. ไม่คล่อง, ไม่สะดวก. ฝืดเคือง ว. ขัดสน.

ฝืน ก. ขัด, ขืน, ไม่ทำตาม. ฝืนท้อง น. อาการที่หมอทำแย้ทำทารกที่อยู่ในครรภ์ซึ่งเลื่อนลงไปข้างล่างให้กลับมาอยู่ที่เดิม.

ฝุ่น น. ละออง; ผงขาว ๆ คล้ายแป้ง ใช้ผัดหน้า ทำสิ่งของต่าง ๆ, กินแห้งกระเด็นเยอะขึ้นผง. ฝุ่นเมือง (ไข) น. พลเมือง, ราษฎร.

ฝูง น. พวก, หมู่.

เฝ้า ก. ระวัง, รักษา, คอย เช่น เฝ้าล้อเลียน: ไปพบ, ไปหา (ใช้สำหรับเจ้านาย).

เฝือ น. ชื่อเครื่องมือจับปลาในการทอผ้า; ทำ ๒๕ ตารางวา ๕๐ ตารางเมตร เรียกว่า เฝือหนึ่ง. ว. รก, ยุ่ง, เละเทะ.

เฝือก น. ของที่เย็นชิดให้ติดกันเป็นแผ่นสำหรับดามหักปลาห่อศพ หรือตามกระดูกที่หัก.

เฝือน ว. รสที่ไม่สนิท เช่น รสขม, ฝาด, ขื่น เย็นกัน, วางหน้าไม่สนิท.

แฝก น. ต้นหญ้าชนิดหนึ่ง ขึ้นเป็นกอ ใบยาว ใช้มุงหลังคา และใช้ทำยาได้.

แฝกหอม น. แฝกชนิดหนึ่งที่รากมีกลิ่นหอม ใช้ทำยาได้.

แฝง ก. แอบ, ซ่อน, เร้น. ว. เคลือบคลุม.

แฝด ว. เย็นคู่, ติดกันเป็นคู่. เรียกยาที่ผู้หญิงทำให้แท้งว่ายาแฝด.

ไฝ่ ก. มุ่ง, หวัง, ผูกพัน. ไฝ่ใจ ก. เอาใจผูกพันอยู่. ไฝ่ฝัน ก. คิดเอาใจใส่อยู่เสมอ.

ไฝ น. เม็ดต่อมหนังสีดำ ๆ ขึ้นอยู่ตามตัว.

พ

พ พยัญชนะตัวที่สามสิบของพยัญชนะไทย, เป็นพวกอักษรต่ำ.

พก น. แผ่นดิน เช่น แผ่นพก; ริมผ้าที่ทรวมชนมาไขว้ไว้ข้างหน้า สำหรับห่อสิ่งของได้กว้วย. ก. เอาสิ่งของห่อหรือซ่อนไว้ที่ตัว เช่น พกมีด พกนาฬิกา รวม, วก, กลับ. ว. พ่าก, เมื่อยล้า, ยอย. พกไพ่ ว. ยอยช้า, เมื่อยล้า. พกนุ่น ว. (คำเปรียบเทียบ) ในขา. พกลม ว. มีแต่ลม คือ เหลวไหล, พูดจาไม่จริง. พกหิน ว. (คำเปรียบเทียบ) ใจหนักแน่น.

พกุล [พะ—] ส.น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง (Mimusops Elengi). กวีมักกล่าวกันว่า ระผลิดออกเมื่อเอาน้ำมนต์หรือน้ำอมุ่นจากปากหญิงที่น่ารักประลงไป, เราแปลกันว่า ต้นพิกุล, และมีเรื่องเล่าว่าออกจากปากผู้มีบุญบางคน เมื่อยามพูด.

พง น. กงหญ้าหรือกงไม้ที่เป็นหมู่ ๆ, ชื่อต้นหญ้าชนิดหนึ่ง ใบและต้นคล้ายอ้อแขม. พงพี น. กงใหญ่.

พงศ์ ส. (ป. วส) น. เชื้อสาย, เทือกเถา, เหล่ากอ, สกุล, ลูกหลาน. พงศ์พันธุ์ น. พวกพ้องที่นับเนื่องมาแต่วงศ์. พงศาวดาร [—วะดาน] น. เรื่องราวของเหตุการณ์เกี่ยวกับชนประเทศชาติ หรือพระมหากษัตริย์ผู้เป็นประมุขของประเทศชาตินั้น.

พงศา (กลอน) น. ผู้มีชาติสกุล.

พจน์, พจน ป. ส. น. คำพูด, ถ้อยคำ. พจนา [พดจะ—] ส. น. การเปล่งวาจา, การพูด. พจนานุกรม [พดจะนานุกรม] น. หนังสือสำหรับค้นความหมายของคำที่เรียงลำดับตามตัวอักษร. พจนารถ [พดจะนาด] ส. น. เนื้อความหรือใจความของคำพูด.

พจมาน [พดจะมาน] (ป. วจมาน) น. คำพูด.

พจี [พะ—] (ป. วจี) น. คำพูด, ถ้อยคำ.

พญา [พะ—] (ไท) น. ผู้เป็นใหญ่, ผู้เป็นหัวหน้า, เจ้าแผ่นดิน. (มักใช้นำหน้านามอื่น). พญานาค น. นาคเป็นใหญ่, เจ้าบู. (ช่างเขียนทำเป็นรูปงูมีหงอน). พญามือเหล็ก น. ต้นไม้ชนิดหนึ่ง มีรสขม ใช้เป็นยาระงับพิษไข้. พญามุตตี น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยา ต้นขนาดผักโหม. พญารากดำ น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยาเป็นไม้ใหญ่. พญารากเดียว น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยา. พญาไร้ใบ น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยา ต้นมีแต่ก้าน ไม่มีใบ. พญาลอ น. ไก่ชนิดหนึ่ง พวกไก่ฟ้า. พญาสัตบรรณ [พะยาสัดตะบัน] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ตามปกติมีใบช่อละ ๗ ใบ.

พณหัว, พณหัวเจ้า, พณหัวเจ้าท่าน น. เป็นคำนำหน้าข้าราชการผู้ใหญ่ ใช้เขียนย่อกันว่า ร พณ ฯ.

พณิช [พะนิด] ส. น. ผู้ค้าขาย, พ่อค้า.

พณิชย์ [พะนิดชะยะ] (ส. วฺณิชฺย; วฺณิชฺยา ป. วณิชฺช, วณิชฺชา) น. การค้าขาย.

พด ว. กด, งอ, ขด. พดด้วง น. เรียกเงินตราโบราณรูปกลม ซึ่งทำงอ ๆ คล้ายตัวด้วง.

พธู [พะธู] (ป. ส. วธู) น. เจ้าสาว, เมีย, ผู้หญิง.

พน [พน หรือ พนะ] (ป.ส. วน) น. ป่า, พง, ความหนาทึบ. พนชัฏ น. ทิวไม้, แนวป่า, ราวป่า. พนโคจร น. ชาวป่า, พรานป่า. พนวาสี น. ผู้อยู่ป่า, ฤษี. พนสณฑ์ น. พนชัฏ (ป. วนสณฺฑ; ส. วนษณฺฑ) พนาสณฑ์, พนาสัณฑ์ น. ราวป่า. พนานต์ น. 'ประเทศป่า' คือ กง. พนาลัย น. ที่อยู่ในป่า. พนาลี น. แนวป่า. พนาวาส น. ที่อยู่ในป่า. พนาเวศ น. ป่า. พนาศรม [พะนาสม] น. ที่อยู่ในป่า. พนเจร น. ผู้เที่ยวป่า, พรานป่า.

พ่น ก. ใช้กำลังลมให้ของในปากหลุดออกมาเป็น ฝอย, อาการที่มลักษณะคล้ายคลึงอย่างเดียวกันนั้น เช่น พ่นไฟ, พ่นสี.

พ้น ก. เลยไป, เกิน, ผ่าน, รอดไป, หลุดไป, จาก, สิ้น, หมด.

พนม [พนม] ข. น. ภูเขา.

พนักงาน [พะ—] น. หน้าที่, เจ้าหน้าที่.

พนัส [พะนัด] (ส. วนสฺ) น. ป่า.

พนา [พะ—] คือ พน ไทยเรานำมาใช้เติมสระอา เช่น พนาภอน=ป่าสูง. พนาสณฑ์, พนาสัณฑ์ ดูใน พน.

พนาย [พะ—] น. 'พ่อนาย' เป็นคำขานนางผู้ใหญ่เรียก

ผู้ที่ซึ่งอยู่ในบังคับคน.

พนิดา [พะ—] (ส. วนิตา) น. หญิง; หญิงสาว.

พนิต ว. เย็นกำรัก, ที่ชอบพอ.

พบ ก. ประ, เจอะ. **พบพาน** ก. ประกัน, เจอะกัน.

พม่า น. คนชาติหนึ่ง อยู่ทางทิศตะวันตกของประเทศไทย, ชื่อประเทศของชนชาตินั้น.

พยศเรก [พะยะดเหฺรก] ป. (ส. วฺยติเรก,) 'มากต่างออกไป', ยิ่งแปลกออกไป' น. ชื่อประโยคใหญ่ที่แสดงเนื้อความยิ่งแย้งกัน, ชื่อนิยามในภาษาบาลีพวกหนึ่ง, ว. แปลกออก.

พยนต์ น. สิ่งที่ผู้ทรงวิทยาคมเสกให้มีชีวิตขึ้น เช่น หุ่นพยนต์.

พยศ ก. ฉีดวิโกยแสดงอาการไม่ยอมทำตาม.

พยัก ก. แสดง ความรับรู้โดยอาการ ไหวหน้าโดยเร็ว. **พยักพเยิด** ก. แสดงกิริยาหน้าตาพลอยรับรู้เห็นกันเขาด้วย, ไม่แสดงอาการให้ชัดเจน.

พยัคฆ์ [พฺยัก] ป. (ส. วฺยาฆฺร) น. เสือโคร่ง. **พยัคฆินทร์—เฆนทร์** น. พญาเสือโคร่ง. **พยัคฆิน, พยัคฆี** (กลอน) น. เสือโคร่ง.

พยัญชนะ [พฺยันชะ—] ป. น. ตัวหนังสือ, ตัวหนังสือที่ไม่ใช่สระ; เครื่องกับข้าว, กับข้าวที่ไม่ใช่แกง; ลวดลาย, ลักษณะของร่างกาย.

พยากรณ์ [พฺยา—กอน] ป. (ส. วฺยากรณ) น. การทาย, การทำนาย, ชื่อคัมภีร์วิทยาศาสตร์ว่าด้วยการทำนาย ก. ทาย, ทำนาย, คาดการณ์.

พยาธร [พฺยาก] ส. น. พยัคฆ.

พยางค์ [พฺยาง] หน่วยเสียงที่ประกอบด้วยสระเดียว, ส่วนหนึ่งของคำที่มีหลายเสียง (การแยกพยางค์นั้น ไม่คำนึงถึงความหมาย).

พยาธิ [พะยาด หรือ พยา—ทิ] ป. น. ความเจ็บไข้. (อ่านพะยาด) โดยใช้ว่าตัวเชื้อโรคที่เกิดในกาย; ชื่อโรคอย่างหนึ่งที่เกิดจากผิวหนัง.

พยาน น. ผู้รู้เห็นเหตุการณ์, คน เอกสาร หรือ สิ่งของซึ่งอ้างเป็นหลักฐาน.

พยาบาท [พยา—] น. ความปองร้าย. ก. ปองร้ายผูกใจเจ็บ และอยากแก้แค้น.

พยาบาล [พยา—] ก. เลี้ยงดูเอื้อเฟื้อเลี้ยงดูเป็นพิเศษ, ดูแลคนไข้, ประนีประนอมคนไข้.

พยายาม [พยา—] น. ความมุ่งทำธุระ, ความขวนขวาย, ความเพียร.

พยุห [พะยุหะ] ป. น. กระบวน, หมู่, กองทัพ, ชื่อวิธียักยกคณนา. **พยุหบาตร** (ไท) (ส. วฺยูหปาตฺร) น. กระบวนทัพ **พยุหยาตรา** ก. ไปเป็นกระบวนทัพ. **พยุหโยธา** ป. น. หมู่พลรบ, กระบวนพลรบ. **พยุหเสนา, พยุหแสนยา** ป. น. หมู่เสนา, กองทหารทุกเหล่า.

พยุหะ [พระยุ—หอน] น. เป็นศัพท์ไทย ตั้งขึ้นใช้ในตำราเลขโยราณ คือ เกณฑ์เลขพลหารของวิธีฉวาง.

พยู่ห์ [พยู่] ก. พยุห.

พร [พอน] (ป. ส. วร) น. ของกิน, เครื่องนำสุขมาให้, คำกล่าวให้ความสุขความเจริญยังเกิดแก่บุคคล, ผลที่ของที่เลือกเอา.

พรต [พฺรด] ส. (ป. วต) น. ความประสงค์, คำสั่ง, กฎ, กิจวัด, การปฏิบัติ; มรรยาท, เจตนาแห่งความประพฤติ; ธรรมเนียม, ประเพณี; การสมาทานหรือประพฤติตามลัทธิศาสนา, การจำศีล (เช่นการเว้นของโสโครก, เว้นเมถุนธรรม); การสมาทานบริโภคอาหารอย่างเดียวเป็นนิตย์ (เช่น มธุพรต—กินแต่น้ำผึ้ง).

พรม [พฺรม] น. เครื่องลาดทำด้วยขนสัตว์; ชื่อปลาชนิดหนึ่ง; ชื่อต้นไม้เลื้อยชนิดหนึ่งต้นเป็นหนาม; คุ้มสำหรับหยิบน้ำต้นลดเมื่อเรือเดินใกล้ฝั่ง; ไม้ระกำสำหรับขัดกรวดมีกรอบถือเป็นต้น. ก. ประโปรยด้วยน้ำ. **พรมน้ำ** ก. ประน้ำว่าวิธีเครื่องคนครัยางชนิด มีชอแลระลุยเป็นต้น.

พรมคด [พฺรมมะ—] น. ชื่อผักชนิดหนึ่ง ใบเป็นสามแฉก ต้นเป็นเถา. **พรมคดต้นเต่า** น. ชื่อต้นไม้ใหญ่มีแก่น.

พรมแดน [พฺระม—] น. จิกขั้นขอบแดน, แดนต่อแดน (ข. พรม ว่า แดน).

พรมมิ [พฺรม—] น. ชื่อผักคล้ายผักเบี้ย ชอยชนิดชายเลน.

พรรค, พรรค์ [พัก—,พัน] (ส. วรฺค; ป. วคฺค) น. พวก, หมู่คณะ. **พรรคกลิน** [พักคะกะลิน] ส. น. เหล่าทหารเรือที่เป็นช่างกลประจำห้องเรือ. **พรรคนาวิกโยธิน** ส. น. เหล่าทหารเรือที่ประจำการพลรบฝ่ายบก. **พรรคนาวิน** ส. น. เหล่าทหารเรือที่ประจำการพลรบ.

พรรคายน์ [พักคาน] ตัวอักษรที่สุดวรรค คือ ง ญ ณ น ม.

พรรณ [พัน] (ส. พรฺณ; ป. วณฺณ) น. สี, ผิว; ชนิด.

พรรณราย น. สีพรายๆ, สีเลอะมรชัย.

พรรณนา [พันนะ—] (ส. วรฺณนา; ป. วณฺณนา) ก. กล่าวอธิบายให้ผู้ฟังนึกเห็นเป็นภาพ.

พรรคิก [พันระ—] (ป. วฏฺฏิก; ส. วรฺติก) น. เกลียว, ก้อนกลม, ขอย, ก้อนธุลีจากรถที่แข็งกลม.

พรรม [พัก หรือ พันสะ] (ส. วรฺม; ป. วมฺม) น. ฝน; ป.

พรรษา [พันสา] (ส. วรฺษ) น. ฝน, หน้าฤดูฝน, แต่ไทยเราใช้ว่าปีด้วย.

พรรเอิญ [พัน—] ว. ดู เผอิญ.

พรวงเพรียง [พรวงเพฺรียง] ว. พูดยกยอ.

พรวด [พรวด] น. ชื่อแมลงชนิดหนึ่งคล้ายผึ้ง; ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง. ว. อาการที่ไปโดยเร็ว. พรวดพราด ว. ผลุยผลัย, ลุกลน.

พรวน [พรวน] น ชื่อมะม่วงชนิดหนึ่ง, กระดิ่งอย่างเล็ก ใช้ผูกคอสัตว์เช่นม้า วลา กังกรึง ๆ เรียกว่า ลูกพรวน; ต้นไม้ชนิดหนึ่งต้นเล็กมีลูกคล้ายลูกพรวน; กระจุกกลุ่ม, พวง. ก. คุ้ยดินให้เป็นกลุ่มล้อมต้นไม้, ทำดินให้โปร่งเรียกว่า พรวนดิน.

พรหม [พรม] ป. (ส. พรหฺมนฺ ใช้ตามศัพท์เดิมว่า พรหมัน ก็ได้ และไทยเลยไปเป็นพรหมาน ก็มี, หรือใช้ตามปฐมาวิภัตติว่า พรหมา ก็ได้, อย่างเดียวกับราชัน, ราชา). พรหมจรรย์ (ป. พฺรหฺมจริย; ส. พรฺหฺมจรฺย) น. การศึกษา (ทางศาสนา,) ฐานะของผู้ยังไม่ได้แต่งงาน (คือ การเล่าเรียน); การบวชชั่วระยะเวลาเมถุน. พรหมจารี ป. ส. น. ผู้ศึกษาเล่าเรียนทางศาสนา, นักเรียนพระเวท, ผู้อยู่ในวัยอันยังไม่ได้แต่งงาน. ในพระพุทธศาสนาหมายเอาผู้ไม่ประพฤติในเมถุนเช่นภิกษุ, สำหรับเพศหญิงเรียกว่า พรหมจาริณี. พรหมเจรา, พรหมลิขิต ส. น. เส้นชีวิตากรรมของคนอีกอันหนึ่งว่า พระพรหมเขียนไว้ที่หน้าผากของเด็กซึ่งเกิดได้ ๖ วัน. พรหมวิหาร ป. ส. น. ธรรมของพรหม หรือของท่านผู้เป็นใหญ่ มี ๔ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา. พรหมสูตร ส. น. ด้ายศักดิ์สิทธิ์ สวมสะพายแล่ง, สายธุรำของพราหมณ์. พรหมาณฑ์ ส. น. 'ไข่พระพรหม' คือ จักรวาล, โลก. พรหมินทร์ ส. น. พรหมผู้เป็นใหญ่. พรหมเมนทร์, พรหมเมศวร์ ส. น. พระพรหมผู้เป็นใหญ่.

พรอก [พฺรอก] ก. พูด (พรางพรอก=พูดลวง, พูดหลอก).

พร่อง [พฺร่อง] ว. น้อยไป, ไม่เต็ม, ขุยไป.

พร้อง [พฺร้อง] ก. พูด, กล่าว, ร้อง, ร้องเรียก. พร้องเพรียก ก. ร้องเรียก.

พรอด [พฺรอด] อ. เสียงดัง เช่น ของเหลวข้นกับลม ไหลออกจากช่องเล็ก ๆ เช่น ปากชวด เป็นต้น.

พร้อม [พฺร้อม] ว. ร่วมกัน, ในเวลาเดียวกัน, ทันกัน, ครบครัน, เสร็จ. พร้อมพรัก, พร้อมพรั่ง, พร้อมเพรียง ว. ครบถ้วน, ร่วมใจกัน, เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน. พร้อมมูล ว. บริบูรณ์, มีครบทุกอย่าง.

พร่อมพร้อ [พฺร่อมพฺร้อ] ว. ชอมช่อ, ไม่งดงาม.

พร่อย [พฺร่อย] ว. คร่ำคร่า, แก่คร่ำ.

พร้อย [พฺร้อย] ว. ต่าง, ตายกระเบื้องชุดประปราย, ประไปทั่ว.

พระ [พฺระ] (ป. ส. วร) น. ไทยใช้ว่า ผู้ถือบวช, ตำแหน่งยศราศักดิ์กรองพระยาลงมา. ส. ใช้แทนชื่อผู้เป็นใหญ่ เช่น พระราชา. ว. ผู้ประเสริฐ, สำหรับนำหน้านามที่ใช้เกี่ยวข้องกับผู้เป็นใหญ่ และผู้เคารพนับถือ เช่น พระพุทธ, พระธรรม, พระสงฆ์, พระเจ้าแผ่นดิน, เทวดา และของที่ใหญ่โตยางอย่าง วลา. พระกรน้อย น. ชื่อเสื้อชั้นในที่แขนท่อนถึงรักคู่กับฉลองพระองค์ ทรงประพาส. พระเจ้า น. เทพเจ้า, เทวดา. พระเจ้าหลวง น. พระเจ้าแผ่นดินที่สละราชสมบัติเพื่อรัชกาลาเป็นพระเจ้าแผ่นดินแทน. พระเจ้าอยู่หัว น. เป็นคำเรียกพระเจ้าแผ่นดิน. พระเดชพระคุณ น. อำนาจและความดี. ส. คำแทนชื่อของผู้มีอายุยศราศักดิ์สูง เช่น เจ้านาย. พระที่ น. ที่นอนหรือที่นั่งเจ้านาย โดยมากหมายถึงที่นอน. พระที่นั่ง น. ที่ประทับพระเจ้าแผ่นดินถึงเรือนหลวง เช่น พระที่นั่งอัมพร วลา, ที่สำหรับนั่งของพระเจ้าแผ่นดิน เช่นเก้าอี้หรือแท่น. ว. ใช้ประกอบท้ายยาน หรือสัตว์พาหนะ หมายความถึงพระเจ้าแผ่นดินทรง เช่น รถพระที่นั่ง, เรือพระที่นั่ง, ช้างพระที่นั่ง, ม้าพระที่นั่ง เป็นต้น. พระทัย (ราชา) น. ใจ. พระนม น. แม่นมเจ้านาย. พระนาง น. พระอิศวรหรือพระมเหสีของพระมหากษัตริย์. พระนางเจ้า น. ตำแหน่งพระมเหสีสูงกว่าพระนาง เธอขึ้นไป. พระนางเธอ น. ตำแหน่งมเหสี. พระนาย น. เป็นคำเรียกหัวหมื่นมหาดเล็ก เช่น เจ้าหมื่นไวยวรนาถเรียกว่าพระนายไวยวรนาถ. พระประธาน น. พระพุทธรูปองค์ใหญ่ที่ประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถ หรือวิหาร เป็นต้น. พระเป็นเจ้า น. เทวดาผู้เป็นใหญ่ เช่น พระ

อิศวร, พระราชาทินนัถ. พระผู้เป็นเจ้า น. เทวดาผู้เป็นใหญ่ เช่น พระอิศวร, พระราชาทินนัถ, พระสังฆนัยถ. พระพาย น. ลม. พระพุทธเจ้า น. เป็นคำเรียกผู้เป็นใหญ่ เช่น พระศาสดาและพระราชาทินนัถ. พระพุทธเจ้าข้า, พระพุทธเจ้าขอรับ, พระพุทธเจ้าข้าขอรับใส่เกล้าใส่กระหม่อม ว. เป็นคำขานรับพระเจ้าแผ่นดิน. พระยา น. คำแห่งบรรดาศักดิ์ต่ำกว่าพระยุนโย. พระรูป, พระรูปี น. เจ้านาย ที่เสด็จ ยวช เป็นชี.

พระหาม,พระอาม (กลอน) น. เวลาเช้ามืด.

พรักพร้อม [พฺรักพฺร้อม] ว. ประชุม พร้อม, เตรียมพร้อม.

พรั่ง [พฺรั่ง] ว. คับคั่ง, สล้าง. พรั่งพร้อม ว. ครบทุกอย่าง, รวมอยู่พร้อม. พรั่งพรู ก. เข้าไปคับคั่งกัน, แน่นกัน.

พรัด [พฺรัก] (ข. พราก) ก. พรากออกจากกัน, จากกันไป.

พรั่น [พฺรั่น] ก. ครั่น, กลัว, หวั่น. พรั่นพรึง ก. นึกหวาดหวั่น, นึกพรั่นใจ.

พร่า [พฺร่า] ก. ทำให้เสียหาย, ทำลาย. ว. พร่างพราย, กระจาย, เห็นไม่ชัด.

พร้า [พฺร้า] น. มีดใหญ่. พร้าโต้ น. มีดใหญ่ชนิดหนึ่ง ปลายงุ้ม ๆ ด้ามสั้น. พร้าหวด น. เครื่องหวดหญ้า เป็นรูปเพรียวยาว ด้ามงอ.

พราก [พฺราก] ก. จากไป, แยกออกไป. ว. อาการที่น้ำตาไหลออกมาก ๆ.

พราง [พฺราง] ก. ลวง, หลอก, ทำให้เลือน. พรางควัน ก. ใช้ควันเป็นเครื่องกำบัง. พรางพรอก ก. พูดลวง, พูดปด.

พร่าง [พฺร่าง] ว. แวววาวพร่าไปหมด.

พราด [พฺราด] อ. เสียงดังเช่นนั้น.

พราน [พฺราน] น. ผู้หากินในทางฆ่าสัตว์ หรือขังสัตว์.

พราย [พฺราย] น. ภูต, ผี; ฟองน้ำเล็ก ๆ ที่ผุดกระจายขึ้นจากน้ำ. ว. เลอม, พราว, พร้อย, แวววาว. พรายแพรว ว. เลอม, แวววาว, พราว.

พราว [พฺราว] ว. พราย, พร่าง, แวววาว. พราวแพรว ว. วาวแวว, พราย ๆ, เลอม ๆ.

พราหมณ์ [พฺราม] (เพศหญิงใช้ว่า พราหมณี) ป. ส. น. ผู้เนื่องมาจากพรหม เป็นชื่อคนในวรรณที่หนึ่ง ถือเพศไว้ผม นุ่งขาว ห่มขาว; ชื่อปลาชนิดหนึ่ง เรียกว่าปลาพราหมณ์. พราหมณ์เก็บหัวแหวน น. ชื่อเพลงทำนองหนึ่ง. พราหมณ์ขายเมีย น. ชื่อมะม่วงชนิดหนึ่ง. พราหมณ์ดีดน้ำเต้า น. ชื่อเพลงทำนองหนึ่ง. พราหมณัศบดี น. ชื่อหนังของพระเพลิง.

พรำ [พฺรำ] ว. อาการฝนตกน้อย ๆ เรื่อยไป ใช้ว่า ฝนตกพรำ ๆ.

พรำ่ [พฺรำ่] ว. เสมอ, เนืองๆ, บ่อย ๆ.

พรำ้ [พฺรำ้] ว. พร้อม.

พริก [พฺริก] น. ต้นไม้พวกหนึ่ง มีหลายชนิด มีผลเรียกว่าเม็ด มีรสเผ็ด; ชื่อนกชนิดหนึ่ง ตัวเท่านกกวัก. พริกไทย น. ต้นไม้เถาชนิดหนึ่ง ใบเหมือนพลู ผลกลมเล็ก ติดกันเป็นพวง ๆ. พริกกับเกลือ น. กลุ่มนิกหนึ่งกินกับข้าว เอาพริก และเกลือมะพร้าวถั่วคั่วป่นกันเข้าให้ละเอียด กินกับข้าวสุก เป็นอาหาร. พริกจิ้ง น. ชื่อผักชนิดหนึ่ง ใช้เครื่องปรุงแกงเผ็ดผักดองน้ำมัน.

พริ้ง [พฺริ้ง] ว. งามงอน, สะสวยมาก. พริ้งพราย ว. งามลออ. พริ้งเพริศ ว. งามเฉิดฉาย, เพริศพริ้ง ก็ว่า.

พริบ [พฺริบ] ก. ขยิบ (ตา).

พริบไหว [พฺริบไหฺว] น. ความรู้ทำในกิจการ, ความรู้ทันท่วงที, โดยมากใช้ว่า ไหวพริบ.

พริ้ม [พฺริ้ม] ว. งามอย่างยิ้มแย้ม. พริ้มพราย, พริ้มเพรา [—พฺราย—เพฺรา] ว. งามแฉล้ม, ยิ้มแย้มกงาม.

พริ้ว [พฺริ้ว] น. ไม้กระดานหน้าใหญ่พอกขนาบเรือนหัวท้ายเสาทั้งสี่ด้าน.

พริบ [พฺริบ] ว. เร็ว, พร้อม.

พริ้ด [พฺริก] ว. กริก, อาการที่เข้าไปไม่สู้เร็วนัก, คายไป.

พรุ่ง, พรุ่งนี้ [พฺรุ่ง,—] น. วันต่อไปจากวันนี้.

พรุน [พฺรุน] ว. ปรุ, ทะลุเป็นรูทั่วไป.

พรู [พฺรู] ว. กรู, เป็นกลุ่มกันไป, รวงลงมาพร้อมกันมาก ๆ.

พรูด [พฺรูก] ว. เสียงดังเช่นนั้น.

พฤกษ์ [พฺรึก ถ้าเข้าสมาส อ่าน พฺรึกสะ] (ส. วฺฤกฺษ; ป. รุกฺข) น. ต้นไม้. (เราใช้เป็น 'พฤกษา' ก็มี). พฤกษชาติ น. ต้นไม้, จำพวกต้นไม้. พฤกษเทวดา ส. น. เทวดาที่สิงอยู่ที่ต้นไม้. พฤกษราช น. ต้นอ่ำขาว. พฤกษศาสตร์ น. วิชาว่าด้วยต้นไม้.

พฤฒ [พฺรึก] ดู พฤทธ์.

พฤฒิ [พฺรึกกิ] ดู พฤทธ. พฤฒิบาศ น. ชื่อพราหมณ์พวกหนึ่ง สำหรับพระมหาบุรุษในพระราชพิธีเกี่ยวกับช้าง และยังเสนียดจัญไร.

พฤด [พฺรึก] (ส. วฤคฺต) น. คำประพันธ์. ก. หมุน, เวียน; เกิดขึ้น. ว. กลม.

พฤติ [พฺรึกติ] (ส. วฤตฺติ; ป. วุตฺติ) น. ความประพฤติ, กิริยา, ความเป็นไป; ลักษณะความเป็นอยู่, หน้าที่, อาชีวะ; คำฉันท์, คำอธิบายสูตร (คือ กฎไวยากรณ์). พฤติการ น. ผู้ทำคำอธิบายกฎไวยากรณ์ (เช่น ท่านอาจารย์วามนะ ท่าทำรายกว่ากาศิกาพฤติ อธิบายกฎแห่งปาณินิไวยากรณ์). พฤติการณ์ ส. น. เหตุที่เป็นไป.

พฤทธ์ [พฺรึก ฉ้าเข้าสมาส่อ่าน พฺรึกทะ] (เขียนเป็น พฤฒ ก็มี) (ส. วฤทฺธ; ป. วุฑฺฒ) น. ผู้ใหญ่. ว. เจริญ, แข็งแรงใหญ่; แก่, เฒ่า, (ตรงกันข้ามกับ ยุว); ฉลาด, ชำนาญ, เจนจบ.

พฤทธิ์ [พฺรึก ฉ้าเข้าสมาส่อ่าน พฺรึกทิ] (เขียนเป็น พฤฒิ ก็มี) (ส. วฤทฺธิ; ป. วุฑฺฒิ) น. ความเจริญ, ความมั่งคั่ง, ความสมบูรณ์; ความงอก; ลักษณะที่ทำสระให้เจริญถึงที่สุด ในไวยากรณ์ฬาลิทำ อะ เป็น อา, ทำ อิ อี เป็น เอ, ทำ อุ อู เป็น โอ, ในไวยากรณ์ สันสกฤต ทำ อะ เป็น อา, ทำ อิ อี เอ เป็น ไอ, ทำ อุ อู โอ เป็น เอา.

พฤนต์ [พฺรึน] (ส; ป. วณฺฏ) น. ก้าน.

พฤนท์ [พฺรึน] (ส. วฤนฺท) น. กอง, หมู่, จำนวนมาก; ช่อ, พวง (แห่งดอกหรือผลไม้); หมู่ที่ร้องเพลงหรือวงดนตรี; (ป. พินฺท) สังขยาจำนวนสูง, โกฏิกำลังเจ็ด หรือหนึ่งมีศูนย์สี่สิบเก้าตัว.

พฤศจิก [พฺรึกสุจิก] (ส. วฤศฺจิก; ส. วิจฺฉิก) น. แมลงป่อง, ราศีดาวรูปแมลงป่อง. พฤศจิกายน (วฤศฺจิก + อายน) น. เดือนเมื่อพระอาทิตย์โคจรสู่ราศี ดาวพฤศจิก, ชื่อเดือนที่สิบเอ็ดของปีสุริยคติ ซึ่งเริ่มด้วยเดือนมกราคม.

พฤษภ [พฺรึสย] (ส. วฤษภ; ป. อุสภ) น. โค, ราศีดาวรูปโค. พฤษภาคม (วฤษภ + อาคม) น. เดือนเมื่อพระอาทิตย์โคจรสู่ดาวพฤษภ, ชื่อเดือนที่ห้าของปีสุริยคติ ซึ่งเริ่มด้วยเดือนมกราคม.

พฤหัสบดี [พฺรึหัดสุยอดี] (ส. วฤหสฺปติ; ป. วิหปฺปติ) น. ปุโรหิตแห่งเทวดา; ชื่อดาวนพเคราะห์ดวงหนึ่ง; ชื่อวันที่ห้าของสัปดาห์. พฤหัสบดีจักร ส. น. รอบหกสิบ ปี คือ เวลาที่พฤหัสบดีเดินรอบดวงอาทิตย์ห้ารอบ. พฤหัสบดีวาร ส. น. วันพฤหัสบดี.

พล [พน หรือ พะละ ถ้าเข้าสมาส่อ่านว่า พนละ] ป. ส. น. กำลัง, แรง, กองทัพ, พลทหาร, สามัญ, ยศทหารชั้นสัญญาบัตรรองจากจอมพล. พลกาย (กลอน) ส. น. กองทัพ. พลการ น. การทำด้วยกำลัง, ใช้อำนาจบังคับตามอำเภอใจ. พลความ น. ข้อความที่ไม่สำคัญ. พลตระเวน [พนตฺระ —] (โบ) น. พลตำรวจนครบาล ผู้ตรวจตราเหตุการณ์. พลเทพ ส. น. ชื่อคำแหน่งจตุรถมหาดำแหน่งหนึ่ง คือ เสนาบดีฝ่ายเกษตร. พลเมือง น. ชาวเมือง, ชาวประเทศ. พลเรือน น. ผู้ซึ่งไม่ใช่ทหาร. พลศึกษา น. การศึกษาในทางบำรุงกายโดยวิธีออกกำลัง. พลสิงห์ น. พนักยันไกธิฐ. พลากร น. กองพล, กองทหารเป็นจำนวนมาก. พลาดิศัย ว. มีกำลังยิ่ง. พลาธิการ น. หัวหน้ากรมในกองทัพยกซึ่งมีหน้าที่ควบคุม การจัดที่พัก จัดเครื่องใช้ ฯลฯ ของทหาร. พลานึก น. ทหาร, นักรบที่ต้องใช้กำลังกาย.

พลบ [พฺลบ] น. เวลาย่ำค่ำ, เวลาโพล้เพล้, แผลงเป็น พระลบ ก็ได้.

พลว [พะละวะ] ป. (ส. พลวตฺ) ว. มีกำลัง, แข็งแรง มักใช้นำหน้าคำอื่น เช่น พลวเหตุ — เหตุแข็งแรง, เหตุที่มีกำลังกล้า.

พลวก [พฺลวก] ก. พลัดลง, ยุบลง, พลาดลง, ไม่แน่น.

พลวง [พฺลวง] น. ชื่อแร่จำพวกหนึ่ง มีต่าง ๆ กัน ใช้ประสมเหล็กเพื่อหลอมละลายง่าย; ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง มีใบใหญ่ ใช้ห่อยาสูบ.

พลอ [พฺลอ] (ฉิน - ซ้ากย์ไต้) ก. ฝานเอาเปลือกแข็งออก.

พลอง [พฺลอง] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง เนื้อละเอียด และแข็ง ใช้ทำไม้เท้า, เรียกไม้สำหรับตียาวประมาณ ๔ ศอก ว่าไม้พลอง.

พลอ้อ [พฺลอ้] ก. พ้อ, น. ต้นกะพลอ้อ.

พลอด [พฺลอด] ก. ช่างพูด.

พลอน [พฺลอน] ก. ปอกให้มีเปลือกติดอยู่บ้าง เช่น พลอนมะพร้าว, เรียกมะพร้าวที่ปอกแล้วเช่นนั้นว่า มะพร้าวพลอน, ปลอน. ว. ซอนไป, พรุน, ย่อยยับ.

พลอมแพลม [พฺลอมแพฺลม] ว. วายแวย, พราวเย็น ประกาย, ผลุบโผล่.

พลอย [พฺลอย] น. หินที่มีเนื้อใส สีต่าง ๆ ใช้ทำเครื่องประดับมีหัวแหวน เป็นต้น. ว. ประสม, ทำตาม เช่น พลอยทำกับเขา.

พลอยพ้ำพลอยฝน ว. ไม่ไคเกี่ยวข้องก็เป็นตามไปด้วย.

พล่อย [พฺล่อย] ว. พูดง่าย ๆ โดยไม่คิดรอง.

พลั่ก [พฺลั่ก] ว. ไหลออกมากด้วยกำลังแรง เช่น เลือดออกพลั่ก. ว. เสียงดังเช่นนั้น.

พลั่ง [พฺลั่ง] ว. ไหลออกหรือไหลเข้ามากด้วยกำลังแรง, พลุ่ง, พลั้ง [พฺลั้ง] ก. พลาด, เผลอ.

พลัด [พฺลัด] ก. หล่น, ตก, หลุดออกจาก, หลงจาก. พลัดพราก ก. จากไป, แยกออกจากกันไป.

พลัน [พฺลัน] ว. เร็ว, ด่วน, ทันทีทันใด.

พลับ [พฺลับ] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง คล้ายตะโก แต่ลูกแข็น มรพลับ ก็เรียก.

พลับพลา [พฺลับพฺลา] น. ที่ประทับชั่วคราวซึ่งปลูกไว้สำหรับรับรองพระเจ้าแผ่นดิน หรือเจ้านาย.

พลับพลึง [พฺลับพฺลึง] น. ชื่อพรรณไม้ชนิดหนึ่ง ใบยาวใหญ่ ต้นเป็นกาย ๆ.

พลั่ว [พฺลั่ว] น. เครื่องมือสำหรับขุดดิน สากดินรูปแบน ๆ มีด้ามสำหรับถือ.

พล่า [พฺล่า] น. เครื่องกับข้าวชนิดหนึ่ง คล้ายยำ แต่ใช้เนื้อกับ. ก. ทำสาย.

พลากร [พะลา—กอน] น. กองทหาร.

พลาง [พฺลาง] ว. ทำพร้อมกันไป, ทำไปชั่วคราวก่อน.

พลาด [พฺลาด] ก. พลั้ง, ผิด, คลาด, โดลไป, ไม่ถูกที่.

พลาดิศัย [พะลา—ดิไส] ว. มีกำลังยิ่ง.

พลาน [พฺลาน] ว. ขวักไขว่, วุ่นวาย, ขวักไขว่, พุ่งซ่าน.

พลานึก [พะ—] น. ทหาร.

พลาม ว. อาการที่กินอาหาร เช่น กลวยและเคี้ยวยากกว้าง ๆ; แวยวาย.

พล่าม [พฺล่าม] ว. เพ้อเจ้อ, พูดไม่รู้จักรับ, พูดมากโดยไม่มีประโยชน์.

พลาย [พฺลาย] ว. ช้างตัวผู้, ชายหนุ่ม.

พลาหก [พะลา—] (ป. ส. วลาหก) น. เมฆ, ฝน.

พลำ, พลั้ำ [พฺลำ—] ก. พลาด, ตก.

พลำภัง [พะ—] (ไย) น. ชื่อ กรมการปกครองในกระทรวงมหาดไทย.

พลิ [พะ—] ดู พลิ ๑.

พลิก [พฺลิก] ก. กลับ เช่น พลิกหน้าหนังสือ ก็คือ กลับหน้าหนังสือ (เปิดหน้าหนังสือ). พลิกแพลง ก. กลับกลาย, ยักย้าย, เปลี่ยนแปลง. พลิกศพ ก. ตรวจศพ, ชันสูตรศพ.

พลิพัท [พะลิ—] (ป. พลิวทฺท) น. โคผู้.

พลิ้ว [พฺลิ้ว] ก. บิด, เบี่ยว, ผิด, พลาด.

พลิ ๑ [พะลิ] (ป. ส. พลิ) น. การถวาย, การบวงสรวง, การเซ่น, การสังเวย; ส่วย, การบูชา(มี ๕ คือญาติพลิ—สงเคราะห์ญาติ, อติถิพลิ—ต้อนรับแขก, เปตพลิ—ทำบุญให้ผู้ตาย, ราชพลิ—ถวายเงินหลวง มิเสียส่วย อากร เป็นต้น, เทวตาพลิ—ทำบุญบูชาให้เทวดา. แต่ละแบ่งออกเป็น ๒ อย่าง ธรรมพลิ—บุญที่สกุลให้ และอามิสพลิ—ให้สิ่งของ). พลิกรรม น. การบูชา, พิธีบูชา.

พลิ ๒ [พะลิ] ป. ว. มีกำลัง.

พลิ ๓ [พฺลิ] ก. บวงสรวงเชิญเอามา เช่น เก็บต้นยามาใช้โดยทำพิธีบวงสรวง, โดยปริยายหมายความว่าของแข่งเอามา.

พลิมุข [พะลิ—] (ส. พลิมุข) น. ลิง.

พลุ [พฺลุ] น. ดอกไม้ไฟชนิดหนึ่ง จุดก็งคล้ายเสียงยิง. ว. ฟู, พ่าม, ไม่แน่น.

พลุก [พฺลุก] (ข. ภลุก) น. งาช้าง.

พลุกพล่าน [พฺลุกพฺล่าน] ก. เกลือนกล่น, เกะกะ, ขวักไขว่, วุ่นวาย.

พลุ่ง [พฺลุ่ง] ว. พล่าน, อาการที่น้ำเดือด หรือควันขึ้นไปเป็นกลุ่ม ๆ.

พลุ้น [พฺลุ้น] ว. อ่อน (สำหรับมะพร้าวที่กะลายังไม่แข็ง).

พลุ่มพล่าม [พฺลุ่มพฺล่าม] ว. ขุ่มข่าม, ซุ่มซ่าม, ตะกรุมตะกราม.

พลุ่ย ว. ลุ่ย, หลวมเข้าไป.

พลุ้ย [พฺลุ้ย] ว. ยุ้ย, ยื่นออกมา เช่น ท้องคนอ้วน.

พลู [พฺลู] น. ไม้เถาชนิดหนึ่ง ใช้ใบกินกับหมาก.

พลูแก [พฺลู—] น. ไม้ถ่านชนิดหนึ่ง คล้ายพลู ใช้ทำยาได้.

พวก น. หมู่, กอง. พวกพ้อง น. หมู่ญาติ, เพื่อนฝูง.

พวง น. ช่อ, กลุ่ม; ชื่อไม้เลื้อยจำพวกหนึ่ง มีดอกเป็น

พวง มีหลายชนิด เช่น พวงแก้ว พวงชมพู พวงนาค. พวงมาลัย น. ดอกไม้ที่ร้อย; เครื่องสำหรับขยิดท้าย เรือไฟที่ร้อยเรียงนกร์; รถยนตร์; เครื่องสำหรับช่วยให้คนตกน้ำเกาะมีรูปคล้ายพวงมาลัย, ชื่อการเล่นพื้นเมืองชนิดหนึ่ง. พวงมาลา น. ดอกไม้ที่ร้อยผูกเย็นวงสำหรับสักการะศพ.

พ่วง น. แพ. ก. ห้อยท้าย, ติดกันไป. ว. โต, อ้วน. พ่วงพี ว. อ้วนล่ำ.

พวน น. เชื่อกเส้นใหญ่; รวงเข้าที่นวดแล้ว หรือยังยกขึ้นครั้ง ๑ แล้ว.

พวย น. ส่วนของกาหรือย้านที่ยื่นออกมาสำหรับรินน้ำ. ก. สูง, พุ่ง, ไปโดยเร็ว.

พวยพุ่ง ว. ช่วงโชติ, พุ่งออกไปโดยเร็วเย็นล้า เช่น แสง.

พสก [พะ—] (มาจาก ป. ส. วสุ—อยู่) น. ผู้อยู่ คือชาวเมือง, พลเมือง. พสกนิกร น. หมู่คน, หมู่พลเมือง.

พสุ [พะ—] (ป. ส. วสุ) น. เป็นชื่อเรียกเทวดาจำพวกหนึ่ง; ทรัพย์; สมบัติ, ความมั่งมี. ว. ดี, เลิศ, ประเสริฐ, ใหญ่, กรุณา. พสุทา ส. น. ผู้ให้ทรัพย์ คือแผ่นดิน. พสุธา ป. ส. น. ผู้ทรงไว้ซึ่งทรัพย์ คือ แผ่นดิน. พสุธาดล ป. ส. น. พื้นแผ่นดิน. พสุนธรา ส. น. แผ่นดิน.

พสุสงกรานต์ (ดาราศาสตร์) น. พระอาทิตย์โคจรมาถึงจุดใกล้สุดกับโลกในราววันที่ ๔ มกราคม เรียกพสุสงกรานต์เหนือ (Perihelion), กับโคจรไปถึงจุดไกลสุดจากโลกในราววันที่ ๓ กรกฎาคม ก็เรียกว่า พสุสงกรานต์ใต้ (Aphelion).

พหล [พะหน] ป. ส. ว. มาก, ใหญ่, หนา, ทึบ. น. กองทัพใหญ่.

พหุ [พะ—] ป. ส. ว. มาก (เขียนเป็น พหู ก็มี). พหุพจน์, พหุ—ส. น. คำที่กล่าวถึงสิ่งมากกว่าหนึ่ง. พหุสูต (ป. พหุสฺสุต) ว. ผู้สดับมาก, ผู้เรียนมาก.

พหุล [พะ—] ป. ส. ว. หนา, มาก.

พอ ก. เท่าที่ต้องการ, ควรแก่ความต้องการ, เต็ม, เต็มความต้องการ, เหมาะ. ว. เมื่อ, ขณะเมื่อ. พอใจ ก. เต็มใจ, ชอบใจ. สมดังใจ. ว. เหมาะ. พอใช้ ว. ค่อนข้างดี, ใช้ได้, เพียงจับจ่ายใช้สอยได้ไม่ฝืดเคือง. พอดี ว. เหมาะ, สมกัน, เข้ารูปรอยกันเหมาะ, เหมาะเวลากัน. พอดีพอร้าย ว. ปานกลาง, ไม่ดีนัก ไม่เหลวนัก. พอได้ ก. พึงได้. เมื่อได้. ว. พอใช้ได้. พอตัว ว. ไม่เลว, เหมาะ, ควร, พอควร, พอใช้. พอที ว. เหมาะ, ควร. พอพึด ก. พอสู้กัน. พอแรง ว. เต็มแรง, บางทีใช้ว่ามาก. พอสถานประมาณ ว. ปานกลาง. พอเหมาะ ก. เหมาะเจาะ.

พ่อ น. ชายผู้ให้กำเนิดแก่ลูก เป็นคำใช้เรียกผู้ชายโดยอ่อนหวานว่า พ่อนั่น, พ่อนี่, เป็นคำใช้นำหน้านามแปลว่า เป็นเจ้า เป็นใหญ่ เช่น พ่อเมือง—เจ้าเมือง, พ่อบ้าน—เจ้าบ้าน, พ่อขุน—กษัตริย์ผู้เป็นใหญ่, และแปลว่าผู้ชาย เช่น พ่อครัว—ชายผู้ทำครัว, พ่อค้า—ชายผู้ค้าขาย. พ่อเกลอ น. เพื่อนร่วมน้ำสยดของพ่อ. พ่อตา น. พ่อของเมีย. พ่อม่าย น. ชายผู้ไม่มีเมียจากไป. พ่อเลี้ยง น. ผัวของแม่ที่ไม่ใช่พ่อของตน, (ถิ่น—พายัพ) แพทย์.

พ้อ ก. พูดอย่างน้อยใจ.

พอก น. ชื่อหอยชนิดหนึ่ง เปลือกหนา. ก. ปะ, หุ้ม, เช่น, พอกไข่, โปะให้หนา เช่น พอกแป้ง. ว. โย้งออกมา เช่น คอพอก. พอกพูน ก. ทวีขึ้นตามลำดับ.

พอง ว. บวมขึ้น, ฟูขึ้น, โย้งขึ้น, ตงขึ้น, โดยปริยายหมายความว่า ของทอง เช่น พองตัว, พองขน.

พ้อง ว. ต้องกัน, ตรงกัน, ร่วมกัน. พ้องพาน ก. ก. ปะทะ, พยปะ.

พอน ว. สีเหลืองนวล. น. เรียกชันชนิดหนึ่งที่มีสีอย่างนั้น สำหรับใช้ผสมกับน้ำมันยาง. ก. ชโลมเรือ.

พ้อม น. ภาชนะขนาดใหญ่รูปคล้ายกระบุง กลางพอง แต่ใหญ่กว่า สำหรับยมรรุข้าวเปลือก.

พะ น. เพิง. ก. พะ, ปะ.

พ่ะ (ไย) ว. ชะ, ขอรับ.

พะงา น. นางงาม. ว. สวย, งาม.

พะทำมะรง น. ผู้คุมนักโทษ.

พะนอ ก. เอาใจ, ฉอนอม.

พะเน้าพะนึง ก. ทำอิดๆ เอื่อนๆ ด้วยกิริยาโกรธ.

พะเนิน น. ก้อนใหญ่สำหรับตีเหล็ก, ของมากกองสุมกันจนสูง.

พะเนียง น. ดอกไม้เพลิงชนิดหนึ่งทำด้วยกระบอกไม้ไผ่ ตั้งจุดไฟสุมเป็นช่องๆ เรียกว่า ไฟพะเนียง; ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง มีผัก เมล็ดแยนๆ กินได้; เรียกหม้อน้ำชนิดหนึ่งรูปอย่างหม้อครนน.

พะแนง น. แกงชวิเบ็ดหรือไก่ มีขนมนือโต ๆ น้ำแกงข้น ๆ.

พะพาน ก. พย, ประ.

พะพิง ก. อิง, อาศัย, พึงพา.

พะเพิง น. เพิง.

พะยอม น. ชื่อต้นไม้ป่าชนิดหนึ่ง ดอกเป็นพวง มีกลิ่นหอม.

พะยูง น. ชื่อต้นไม้แก่นชนิดหนึ่ง คล้ายไม้แดง.

พะยูน น. ชื่อปลาทะเลชนิดหนึ่ง ซึ่งทางวิทยาศาสตร์ว่าเป็นสัตว์มีนมให้ลูกกิน.

พะเยิบ ว. ปลิวขนปลิวลง, กระพือขนกระพือลงช้า ๆ.

พะรุงพะรัง ว. รุงรัง.

พะไล น. เรือนหรือเพิงโถง ซึ่งต่อจากตัวเรือนหรืออยู่ในบริเวณของเรือน ใช้เป็นที่นั่งเล่นหรือประโยชน์อื่น ๆ ซึ่งไม่ใช่ห้องนอน, พาไล ก็ว่า.

พะวง ก. กังวล, ห่วงใย.

พะวักพะวน ก. ห่วงหน้าห่วงหลัง.

พะวา น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง เนื้อเหนียว.

พะว้าพะวัง ก. ระวังหน้าระวังหลัง, ห่วงหน้าห่วงหลัง.

พะอง น. ไม้ไผ่สำเคียวสำหรับพาดขึ้นต้นไม้ต่างขั้นได มีแขนงยื่นออกสำหรับเท้าเหยียบ.

พะอาก พะอำ, พะอำพะอาก ก. อึกอัก, คับแคบใจ.

พะอืดพะอม ก. คลื่นเหียน, กลื่นหรือคายยาก.

พัก น. คราว, หน, ครั้ง, เวลาหยุดครู่หนึ่ง เช่น พัก ๕ นาที. ก. หยุดชั่วคราว, อยู่ชั่วคราว, อาศัยชั่วคราว, ระงับ. **พักผ่อน** ก. หยุดหาความสุขชั่วคราว.

พักตร์ ส. (ป. วทน) น. หน้า, ปาก.

พัง ก. ทลาย, หักลง. น. เยื่นคำเรียกช้างตัวเมีย.

พังกา น. ชื่อไม้ชนิดหนึ่ง ขึ้นตามชายเลน ใช้เป็นฟืน; ชื่องูพิษทะเลชนิดหนึ่ง.

พังคา น. ช้างสีกพวกหนึ่ง.

พังงา น. นางงาม; ไม้ดัดหางเสือเรือสำหรับมือขับ.

พังผืด น. เยื่อเหนียวหยิกกลามให้ดึกกัน, พังผด ก็ว่า.

พังพอน น. สัตว์สี่เท้าขนหนาคล้ายกระรอก แต่ตัวโตกว่า ชอบข่วยงู.

พังพาน น. คองูในเมื่อแผ่ออกซึ่งเรียกว่า แม่เบี้ยงู.

พังพาบ ก. อิริยาบถที่เอนตัวลงเอาหน้าอกกดยันหมอนหรือพื้น.

พังเพย น. คำกล่าวขนลอย ๆ เป็นคำกลางเพื่อให้ดึกความเข้ากับเรื่อง.

พัชนี [พัดชะ—] (ป. วิชนี) น. พัด.

พัฒนะ [พัดทะนะ] (ป. วฑฺฒน; ส. วรฺธน) น. ความเจริญ.

พัด น. เครื่องโยกหรือกระพือลม. ก. โยก, กระพือ; หมุน. **พัดโบก** น. ชื่อเครื่องสูงชนิดหนึ่ง สำหรับโยกลมถวายพระเจ้าแผ่นดิน ซึ่งประทับณที่สูง. **พัดชัก** น. เครื่องโยกลมรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าดึกระบาย ดึกห่วงแขวนกับเพดานมีเชือกชัก. **พัดลม** น. เครื่องพัดให้เย็นด้วยแรงไฟฟ้า; เครื่องทำให้เกิดกำลังด้วยลมสำหรับใช้ดูดกระหึดเย็นต้น.

พัดชา น. ชื่อเพลงทำนองหนึ่ง; ชื่อท่ารำท่าหนึ่ง.

พัดดึงส์ (ป. พตฺตึส) น. ไทยเรียกเหรียญทอง ครั้งรัชกาลที่ ๔ ชนิดหนึ่ง ราคา ๘ บาท (๓๒ สลึง) ว. สามสิบสอง.

พัดดึงสะ ป. ว. สามสิบสอง.

พัตร น. พัสตร์, ผ้า.

พัทธ์ ป. ก. ผูก ดึก, เนื่อง. **พัทธสีมา** ป. น. เขตแดนที่สงฆ์กำหนดขึ้น มีหินเป็นเครื่องหมาย.

พัทยา [พัดทะ—] น. จำนวนที่หักหรือรวยเอาไว้เป็นภาคหลวง. **พัทยากร** น. ค่าภาคหลวง; เรียกลมที่พัดจากทิศตะวันตกเฉียงใต้ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ในต้นฤดูฝนว่า ลมพัทยา.

พัทร [พัดทระ] ป. น. ต้นพุทรา.

พัน น. ชื่อตำแหน่งหัวหน้านายเวร ในกระทรวงมหาดไทย และกระทรวงกลาโหม. ก. วงรอยด้วยสิ่งที่เป็นเส้นสาย หรือสิ่งที่มีลักษณะเช่นนั้น, วัดโดยรอบ. ว. เป็นสิ่งของยกจำนวน ๑๐ ร้อย. **พันตา, พันเนตร** น. ผู้มีตาพันหนึ่ง หมายความว่า พระอินทร์. **พันปี** น. เยื่นคำเรียกพระราชชนนี (ไข) พระเจ้าแผ่นดิน. **พันพัว** ว. เกี่ยวเนื่องกัน, ผูกพันกัน. **พันวรรษา** [—วัดสา] น. เยื่นคำเรียกพระเจ้าแผ่นดินแต่โบราณ. **พันแสง** น. ผู้มีแสงพันหนึ่ง คือ พระอาทิตย์.

พันงู น. ชื่อไม้ลัมลุกชนิดหนึ่ง ดอกมีกลีบแข็งคล้ายหนาม.

พันจา น. ชื่อตำแหน่งยศทหารเรือ.

พันจำ น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง เยื่นไม้แก่น.

พันดู (ช) ก. สู้รบ.

พันทาง น. เรียกสัตว์ที่มีพันธุ์ข้างพ่อและแม่ต่างกัน เช่น

ไกที่มีพันธุ์ข้างพ่อเป็นไก่ชนและแม่เป็นไก่แจ้.

พันธ์ ป. ก. ผูก, มัด, ตรึง.

พันธนะ [พันทะนะ] ป. ก. การผูก, การมัด, การจำขัง, เครื่องผูก, เครื่องมัด, เครื่องจำ. พันธนาการ ป. น. การจองจำ.

พันธุ์, พันธุ ป. น. เชื้อสาย, วงศ์วาน, เทือกเถา, เหล่ากอ, พืช.

พันลอก (ข.) ก. ผลิ. น. ดอกไม้.

พันลาย ว. ต่าง ๆ, มาก, หลาย.

พันลึก ว. พิลึก, พิกลพิการ, แปลก, ลึกซึ้ง; ใช้ พันลึก พันลึ่ย ก็มี.

พันลึ่ย ว. เย็นสร้อยคำของ พันลึก. ดู พันลึก.

พันเลิศ ว. เลิศยิ่ง.

พันเอญ ว. เผอิญ.

พับ น. เรียกผ้าหรือกระดาษที่พับไว้. ก. ทบ, หักทบ, ดู เข้า; ตัดบัญชีเป็นคู่บาป เช่น เย็นพับไป. พับแพนงเชิง ว. นั่งขัดสมาธิ. พับเพียบ ว. นั่งพับขาให้ปลายเท้าไปทางเดียวกัน.

พัลลภ (ป. วลฺลภ) น. คนคุ้นเคย, คนสนิท.

พ้วน [พันละวน] ว. เกี่ยวพัน, ติดกัน, ผูกพันกันยุ่งเยิ่ง.

พ้ว ว. เย็นพวง, ติดกัน. พ้วพัน ว. เกี่ยวเนื่องกัน, ติดกันรุงรัง.

พัศดี [พักสะ—] น. ผู้ยังคับการเรือนจำ, ผู้ปกครองนักโทษ.

พัสดุ [พักสะดุ] น. สิ่งของ, ทรัพย์, บ้านเรือน.

พัสเดา น. ชื่อหวายชนิดหนึ่ง ใหญ่กว่าหวายตะค้า.

พัสตร์ [พัก ถ้าเข้าสมาส่อ่าน พักสุดตระ] ส. (ป. วตฺถ) น. ผ้า; เขียนเย็น พัตร ก็มี.

พัสถาน [พักสุถาน] น. หลักฐาน, มักใช้เข้าคู่กับคำสมบัติ ว่า สมบัติพัสถาน.

พา ก. นำไป.

พาก น. ชื่อโรคระยาดชนิดหนึ่ง ที่เกิดแก่สัตว์มี วัว ควาย เป็นต้น.

พากเพียร ก. ขยันขันแข็งทำไม่ท้อถอย.

พากย์ ป. น. คำพูด, ภาษา; คำกล่าวเรื่องราวเป็นทำนองเมื่อเวลาเล่นโขนหนัง.

พาง ว. เพียง, เช่น, เหมือน. ใช้ว่า ปาง, พ่าง ก็มี. น. แผ่นโลหะสำหรับตีบอกเลี่ยง.

พ่าง น. พัน. ว. เพียง, เช่น, เหมือน, แทย.

พาชี (ป. ส. วาชิ) น. ม้า.

พาณ [พาน ถ้าเข้าสมาส่อ่าน พานะ] ป. น. ลูกธนู, ลูกยิง; พาณโยชน์ น. แล่งธนู.

พาณิช (ส. วาณิช; ป. วาณิช) น. พ่อค้า.

พาณิชย์ (ส. วาณิชฺย; ป. วาณิชฺช) น. การค้าขาย.

พาที ป. ส. น. เสียง, ถ้อยคำ, ภาษา; ชื่อเทพยดาผู้เป็นพระเจ้าแห่งวาจา (คือ พระสรัสวดี).

พาด ก. ก่าย, วางทับลง, พิง, ทอด, วางกายห้อยลง. พาดความ น. การที่มผ้าของพระอย่างหนึ่ง คือ เอาจีวรรุยเข้าแล้วก็พาดบ่า แล้วคาดรัดประคดอก. พาดพิง ก. เกี่ยวเนื่องไปถึง.

พาดโฉน [—ดะโหฺน] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยาได้.

พาท (ป. วาท) น. คำพูด, ถ้อยคำ.

พาทย์ (กลอน) (ส. วาทฺย) น. เครื่องประโคม.

พาธ ป. ส. น. ความเบียดเบียน, ความทุกข์. ใช้ พาธา ก็ได้.

พาน น. ภาชนะชนิดหนึ่ง มีเชิง รูปคล้ายโต๊ะ สำหรับใส่สิ่งของ มีกลดไม้ ขูปเทียน เป็นต้น; ฐานของนมเกิดเป็นโคแข็งขน เป็นอาการแห่งความเย็นหนุ่ม. ก. พย, ปะ, ปะทะ, ระไป. น. คอน, ขน เช่น พานท้ายขน.

พ่าน ว. พล่าน, พลุกพล่าน, ไม่เย็นระเบียบ.

พานร [—นอน] (ป. วานร) น. ลิง.

พานวินทร์, พานเรศ [พานะรินทร์, พานะ—] (กลอน) น. พญาลิง, ลิง.

พาย น. เครื่องมือชนิดหนึ่งสำหรับพุ้ยน้ำให้เรือเดิน; ไม้แบน ๆ รูปคล้ายพาย สำหรับกวนหรือคนวักสิ่งของเหลว ๆ. ก. พุ้ยน้ำให้เรือเดินด้วยพาย.

พ่าย ก. แพ้, หนีไป.

พายบ้า น. ชื่อเรือชนิดหนึ่ง เย็นเรือชุด แล้วเล็วมีกราย หัวท้ายงอน มักใช้แจว ใช้ว่า ไพบ้า ก็มี.

พายัพ ป. ส. (ออกจาก วายุ) น. ทิศลม คือ ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ.

พายุ ป. ส. น. ลมแรง.

พารา น. เมือง เขียนเย็น ภารา ก็มี.

พาล ๑ ป. ส. น. ขนหาง, ดู วาล ด้วย.

พาล ๒ ป. ส. น. คนชั่วร้าย, คนเกเร. ว. อ่อน, เด็ก; โง่, เขลา; ชั่ว, ร้าย; รุ่น.

พาลี น. เรียกรอยเย็นชั้น ๆ ที่โคนเขาวัวและควาย.

พาโล เป็นคำเมืองมาจาก พาล แต่ใช้เป็น ก. แกล้งพูดให้ความไม่รู้จริงให้คนอื่นฟัง, กล่าวหาความ, ยางที่ก็ใช้มีสรรพยาพาโลโสเภ.

พาไล น. พะไล.

พาส ดู วาส.

พาสนา [พาดสะหฺนา] ดู วาสนา.

พาสุกรี, พาสุกี [—กรี] ดู วาสุกี.

พาห๑, พาห์ [—หะ, พา] (ป. ส. วาห) น. ผู้แบก, ผู้ถือ, ผู้ทรงไว้, ผู้นำไป, ผู้พาไป.

พาห ๒ [—หะ] ป. ส. น. แขน. ดู พาหุ.

พาหนะ [พาหะ—] (ป. ส. วาหน) น. เครื่องนำไป, เครื่องขับขี่, สัตว์สำหรับขับขี่ บรรทุก หรือ ลากเข็น มี ช้าง ม้า โค กระบือ เป็นต้น เรียกว่า สัตว์พาหนะ, ยานต่าง ๆ มี รถและเรือ เป็นต้น เรียกว่า ยานพาหนะ.

พาหา ป. ส. น. แขน, เป็น พาห ก็มี.

พาหิระ, พาหิรกะ [พาหิระ, พาหิระ—] ป. (ส. พาหฺย) ว. ภายนอก.

พาหุ ป. ส. น. แขน, อวัยวะระหว่างข้อศอกและข้อมือ. **พาหุยุทธ์** ป. น. มวยปล้ำ, การต่อสู้ด้วยแขน. **พาหุรัด** น. เครื่องประดับแขน หรือเรียกว่า กำไลแขน.

พาเหียร ดู พาหิระ.

พำ ก. ป่ำ, คว่ำลง, คะม่ำลง, ยื่นลง.

พำนัก ก. พัก, อาศัยอยู่, พะพิง.

พำลา น. เรียกช้างโทษชนิดหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะอันชั่วร้าย ตำรามไม่ให้เอามาใช้เป็นพาหนะ.

พิกล (ป. ส. วิกล) ว. ไม่ปกติ, แปลกไป, ชาดไป. (ดู วิกล ด้วย).

พิกัด น. กำหนด (ของต้องพิกัด ความหมายว่า ของเข้ากำหนดที่ระต้องเสียภาษี).

พิกัติ (ป. วิกฺกติ; ส. วิกฺรติ) น. การกระทำให้เป็นหลายอย่าง, การกระทำให้แปลกออกไป, การประกิษฐ์ทำ.

พิการ ว. อาการแปลก, เสียอวัยวะที่ใช้การ มีแขนขาเป็นต้น, เสียไปจากสภาพเดิม. (ดู วิการ ด้วย).

พิกุล น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ดอกเล็กเป็นจัก ๆ มีกลิ่นหอมเย็น และหอมอยู่นานแห้ง.

พิเคราะห์ (ป. วิคฺคห; ส. วิคฺรห) ก. ใคร่ครวญ. (ดู วิเคราะห์ ด้วย.)

พิฆาต ก. กำจัด, ฆ่า, ทำลาย.

พิง ก. อิง, พาด, อาศัย.

พิจาร, พิจารณ์, พิจารณา [—ระนา] (ป. ส. วิจาร, วิจารณ) น. การตรวจตรา, การตริตรอง, การสอยสวน.

พิจิตร (ส. วิจิตฺร; ป. วิจิตฺต) ว. ต่าง ๆ, หลายหลาก; งาม, น่าดู.

พิชย, พิชัย [พิชะยะ—] (ป. วิชย) น. ความชนะ. **พิชัยสงคราม** น. ตำราว่าด้วยกลยุทธ์, ตำราว่าด้วยวิธีการเอาชนะในสงคราม.

พิชิต น. แว่นแคว้นที่ปราบปรามแล้ว; แว่นแคว้น. ก. ชนะ, ปราบให้แพ้. (ดู วิชิต ด้วย). **พิชิตมาร** น. พระผู้ชนะมาร คือ พระพุทธเจ้า.

พิเชฐ (ป. วิเสฏฺ; ส. วิเศฺษฺ) ว. เจริญที่สุด, ประเสริฐที่สุด.

พิเชียร (ป. วชิร; ส. วชฺร) น. เพชร, แก้วประเสริฐ ดู วัชระ ด้วย.

พิฑูรย์ น. ไพฑูรย์.

พิณ (ป. ส. วีณา) น. เครื่องดนตรีชนิดหนึ่ง มีสาย สำหรับดีด. **พิณพาทย์** น. เครื่องประโคมวงหนึ่งมีกำหนดตั้งแต่ ๕ ชิ้นไป คือ ตะโพน, ปี่, ฆ้องวง, ระนาด, กลอง. (เรียก ปี่พาทย์ ถูกกว่า).

พิดทูล ก. เพ็ดทูล.

พิดาน ดู เพดาน.

พิตร (ส. วิตฺร; ป. วิตฺต) น. ทรัพย์, ของเครื่องปลื้มใจ.

พิถี (ป. วิถี) น. ถนน, หนทาง.

พิถีพิถัน ว. รู้จักจุกจิก, ละเอียดลออเกินไป.

พิทย์ ส. น. ความรู้. ดู พิทยา ด้วย.

พิทยา [พิทยา] (ป. วิชฺชา, ส. วิทฺยา) น. ความรู้. **พิทยาคม** น. การเล่าเรียนวิชา. ไทยมักใช้ว่า พิทย์ ก็ม. **พิทยาคาร** น. โรงเรียน. **พิทยาธร** น. ผู้มีวิชาการสิทธิ์, เทพยุดรพวกหนึ่ง มีฐานะต่ำกว่าเทวดา มีหน้าที่เล่นดนตรีบนสวรรค์ เพศหญิงว่า พิทยาธร. **พิทยาลัย** ดู พิทยาคาร.

พิทยาธรี [พิทยาทะ—] ดู พิทยา.

พิทักษ์ (ส. วิทกฺษ; ป. วิทกฺข) ก. ดูแล, รักษา, สันทัด.

พิทูร ว. ฉลาด, รอบรู้, ชำนาญ. ดู วิทูร.

พิเทศ (ป. วิเทส) น. ต่างประเทศ. ก. สอน.

พิธาน น. การจัดแจง, การทำ. ดู วิธาน.

พิธี (ป. วิธี) น. แยบ, อย่าง, ธรรมเนียม, งานทักการตามลัทธิเพื่อความขลัง. **พิธีกรรม** น. การบูชา. **พิธีการ**

น. การทำเกี่ยวกับพิธีและแบบหนังสือทางทูต. พิธีรีตอง น. งานพิธีตามแบบ.

พิธุ (ป. ส. วิธุ) น. พระจันทร์.

พินทุ ป. ส. น. หยาดน้ำ, จุด, จุดที่ใส่ไว้ให้ตัวอักษร; ลายแต้มสีหน้าผากระหว่างคิ้ว; รูปวงเล็ก ๆ; รูปสระกังนิ ; ชื่อสังขยาจำนวนสูงเท่ากับโกฏิกำลังเจ็ด หรือหนึ่งมีสูญตามหลัง ๔๙ ตัว. พินทุกัป น. การทำพินทุ คือ เขียนรูปวงกลมจรดกันเป็นจักรตามวันยัญญัติ. พินทุผล ส. น. ไข่มุก.

พินพง, พินพัง (โบ) ว. มากมาย.

พินอบพิเทา [พิ—เทา] ก. นอบนอม, เคารพ.

พินัย (ป. ส. วินย) น. การนำไป, การแนะนำ, การสั่งสอน, การปกครอง, ข้อบังคับ, กฎหมาย, เงินค่าปรับเข้าภาคหลวง. พินัยกรรม น. หนังสือสำคัญมอบมรดกที่ทำไว้ก่อนตาย.

พินาศ (ป. วินาส; ส. วินาศ) น. ความฉิบหาย.

พินิจ ก. พิจารณา, ตรวจตรา. เป็นศัพท์ที่มาจาก วินิจฉัย.

พินิต ก. นำไป, แนะนำ, สั่งสอน, ปกครอง.

พินิศ ก. ดู, แลดู, เพ่งดู (แผลงจาก พิศ).

พินิศจัย (ส. วินิศฺจย; ป. วินิจฺฉย) ก. ตัดสิน, ชี้ขาด.

พินเนศ ดู พินิศ.

พิบัติ (ป. ส. วิปตฺติ) น. ความฉิบหาย, ความเคลื่อนคลาด, ความผิด, โทษ.

พิบาก (ป. วิปาก) น. ผล (ผลแห่งกรรม).

พิบูล, พิบูล (ป. ส. วิปุล) ก. เต็ม, เต็มที่, มีมาก, กว้างขวาง.

พิพักพิพ่วน ก. กังวล, อักอ่วน, รวนเร, นึกกลับไปกลับมา.

พิพัฒ [พิพัก] (ป. วิวฑฺฒ; ส. วิวรฺธ) ว. เจริญแล้ว.

พิพัฒน์ [พิพัก] (ป. วิวฑฺฒน) น. ความเจริญ.

พิพากษา (ส. วิวกฺษา) ก. ตัดสินอรรถคดี.

พิพาท (ป. ส. วิวาท) ก. พูดเถียงแย้งกัน, โต้เถียงกัน, ทะเลาะกัน.

พิพิธ (ป. ส. วิวิธ) ว. หลายอย่าง, ต่าง ๆ กัน. พิพิธภัณฑ์ น. สิ่งของต่าง ๆ ที่รวบรวมไว้เพื่อประโยชน์ในการศึกษา เช่น โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เป็นต้น.

พิภพ (ป. วิภว) น. โลก, กำเนิด, ทรัพย์สมบัติ.

พิภัช (ป. ส. วิภช) ก. แยก, แบ่ง.

พิเภก ดู พิเภกก์.

พิเภกก์ (ป. วิเภกก, วิเภกก) น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง. ไทยเขียนเลือนมาเป็น พิเภก คือ สมอพิเภก, พิเภกก์ ก็ใช้.

พิเภกก์ ดู พิเภกก์.

พิมพ์ ป. ส. น. รูป, แบบ. ก. ถ่ายแบบ, กดตัวหนังสือด้วยเครื่องจักร หรือลายมือ ฯลฯ ให้ติดแผ่นกระดาษ.

พิมพการัง [พิมพะ—] น. ชื่อหอยทะเลชนิดหนึ่ง รูปคล้ายหอยแครง แต่ยาวกว่า, พิมประการัง ก็ว่า.

พิมพา ป. ส. น. ผลตำลึง, สัตว์ซึ่งมีรูปผิวปากแดงอย่างผลตำลึงสุก, นามเรียก นางยโสธรา มารดาพระราหุล. (ไทย) ชื่อปลาทะเลชนิดหนึ่ง เป็นปลาใหญ่และดุร้ายมาก.

พิมพาภรณ์ ป. (พิมพ + อาภรณ) น. รูปเครื่องประกอบ ไทยประกอบใช้ หมายความว่า เครื่องประกอบต่าง ๆ แต่มักพูดเป็นสร้อยบทต่อคำฉนิม เพื่อให้คล้องจองกัน เช่น สร้อยฉนิมพิมพาภรณ์.

พิมล (ป. ส. วิมล) ว. ปราศจากมลทิน, ปราศจากมัวหมอง, ผ่องใส.

พิมเสน น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใบคล้ายนางแย้ม มีกลิ่นหอม ใช้ทำยา; ชื่อเครื่องยาอย่างหนึ่ง หุงด้วยการบูร กับเครื่องยาอื่น ๆ เป็นเกล็ดสีขาว, ที่นิยมกันว่าเกิดในปล้องไม้ไผ่ ก็มี แต่ไม่หอมเหมือนที่ปรุงขึ้น; ชื่อมะม่วง มีสองชนิด คือ ชนิดหนึ่งเมื่อกินรสเปรี้ยวจัด, และอีกชนิดหนึ่งเมื่อกินมีรสมัน.

พิมาน (ป. ส. วิมาน) น. ที่อยู่ของเทวดา.

พิมุข (ป. ส. วิมุข) ว. ผ่ายหลัง, ข้างหลัง.

พิโยกพิเกน ก. โยกโย้, ทำอะไรให้เกินไปกว่าสมควร, กลับไปกลับมา, รงิ ๆ รอ ๆ.

พิโยค (ป. วิโยค) ก. พลัดพราก, จากไป.

พิร (ป. ส. วีร) น. ผู้เพียร, ผู้กล้า, นักรบ.

พิรอด น. ชื่อแหวนชนิดหนึ่ง ฉลักด้วยผ้ายันต์ เป็นเครื่องราง.

พิราคล ว. เข้ามารยา, เจ้าเล่ห์, เจ้ากล.

พิราบ (ส. วิราว) น. เสียงร้อง, เสียงครวญ. น. ชื่อนกจำพวกหนึ่ง มีหลายชนิด รูปคล้ายนกเขา.

พิราม (ส. วิราม) น. ชื่อพระนารายณ์, ชื่อเครื่องหมายยอกตัวสระกด (ขีดเฉียงจากซ้ายไปขวาอยู่ภายใต้พยัญชนะที่เป็นตัวสะกด), การหยุดพัก, การหยุดเสียง, ที่สุด. ว. งาม.

พิราลัย (ส. วิร + อาลัย) น. ที่อยู่ของนักรบ, ที่อยู่ของพระอินทร์, สวรรค์. ใทยประกอบขึ้นใช้หมายความว่า ตาย ใช้สำหรับเจ้าประเทศราช และสมเด็จเจ้าพระยา.

พิริยะ (ป. วิริย; ส. วีรฺย) น. ความหมั่น, ความกล้า, คนกล้า, คนแข็งแรง, นักรบ. **พิริยพลฤทธิ์** [—ยะพฺรึน] น. หมู่นักรบ, พลนักรบ. **พิริยโยธา** น. พลรบผู้กล้าหาญ.

พิรี่พิไร ว. ร่ำไร, พร่ำเพ้อ, พร่ำว่า.

พิรุณ ดู วรุณ.

พิรุธ (ป. ส. วิรุทฺธ) ก. ผิด, วิปริต, ไม่ปรกติ; น่าสงสัย.

พิรุฬห์ [—รุน] (ป. วิรุฬฺห; ส. วิรูฒ) น. ชื่อต้นไลยยาสประจำทิศทักษิณ เป็นเจ้าแห่งพวกกุมภัณฑ์ ท้าวไวรูฬหก ก็เรียก. ว. งอกงาม, เจริญ.

พิเราะ (ข.) ว. ไพเราะ, เพราะ, เสนาะ.

พิโรธ (ป. วิโรธ) ก. โกรธ, เคือง.

พิโรธนะ (ป. วิโรธน) น. ความโกรธ, ความเคือง.

พิไร ว. ร่ำพัน, ร่ำว่า, ร่ำร้อง.

พิลังกาสา น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ผลกลมเล็กๆ ใช้ทำยา.

พิลาป (ป. ส. วิลาป) ก. ร่ำไร, คร่ำครวญ, ร้องไห้, ย่นเพ้อ.

พิลาลส (ส. วิ + ลาลส) ก. อยาก, กระหาย, เร่าร้อน, เศร้าโศก, เสียใจ; เชื่อนว่า พิลาลสก็มี.

พิลาส (ป. ส. วิลาส) ก. กริ๊กกรายๆ, เชิงกราย, คะนอง, สนุก, พ้อนรำ, งามอย่างสดใส.

พิลิปตา น. มาตราวัดมุม ได้แก่เศษหนึ่งในหกสิบของลิปดา.

พิลึก ว. ขบขัน, แปลกประหลาด, ชอบกล.

พิไล ว. งาม.

พิส ก. ดู, แลดู, เพ่งดู.

พิสวง [พิดสวง] ก. เคลอยแคลง, ประหลาดใจ, งงงวย.

พิสวาส [พิดสะหฺวาด] (ส. วิศวาส; ป. วิสฺสาส) น. ความคุ้นเคย, ความสนิทสนมกัน, ความชื่นชม, ความรักใคร่.

พิศาล (ส. วิศาล; ป. วิสาล) ว. กว้างขวาง. (ใช้ว่า ไพศาล ก็มี).

พิศุทธ์ ดู วิสุทธ์.

พิศุทธ์ ดู วิสุทธ์.

พิเศษ (ส. วิเศษ; ป. วิเสส) ว. จำเพาะ, แปลกจากสามัญ, ไม่ใช่สามัญ.

พิษ (ส. วิษ; ป. วิส) น. สิ่งที่เป็นโทษเป็นอันตราย หรือให้ความเดือดร้อนแก่ร่างกายหรือจิตใจ; วัตถุจำพวกหนึ่งยางอย่างเกิดจากแร่ เช่น สารหนู, ยางอย่างเกิดจากต้นไม้ เช่น แสลงใจ, ยางอย่างเกิดจากสัตว์ เช่น งู ซึ่งนำเข้าไปสู่ร่างกายก็มีชีวิตกระทำให้ถึงแก่ความตาย หรือทำให้เจ็บป่วยหรือพิการ.

พิษฐาน [พิดสะถาน] เลื่อนมาจากอธิษฐาน น. ความตั้งใจ, ความมั่นหมาย, ความจงใจ.

พิสดาร [พิดสะดาน] (ส. วิสฺตาร; ป. วิตฺถาร) ว. กว้างขวาง.

พิสมร [พิดสะมอน] น. เครื่องรางชนิดหนึ่ง รูป ๔ เหลี่ยม ร้อยสายสำหรับผู้ชายทนันตราย.

พิสมัย [พิดไสมฺ] (ส. วิ สมย; ป. วิมฺหย) น. ความแปลกใจ, ความอัศจรรย์, ความอยากยราย. ใทยใช้ว่า ความรัก, ความปลื้มใจ, ความชื่นชม. ว. ควรชม (ดู วิสมัย ด้วย).

พิสิฐ (ป. วิสิฏฺช; ส. วิศิษฺฏ) ว. ประเสริฐ, วิเศษ.

พิสุทธ์ (ป. วิสุทฺธ; ส. วิศุทฺธิ) ว. ขาวสุทธ์, สะอาด, สุกใส.

พิสูจน์ (ป. วิสูจน) ก. แทง; ชี้, ชี้แจงโดยอ้างเหตุผลให้รู้, ชี้แจงโดยแสดงอาการ.

พิหาร (ป. วิหาร) น. ที่อยู่ของพระสงฆ์, วัด, ที่ประดิษฐานพระพุทธรูป คู่กับอุโบสถ.

พิหาร น. แมว.

พี ว. อ้วน, มัน, ใหญ่ เช่น พงพี = พงใหญ่.

พี น. ผัวร่วมยิดาหรือมารดาเดียวกันซึ่งเกิดก่อน; เป็นคำนำหน้าชื่อเรียกคนหมู่อายุคราวพ่อ, พน. **พี่เขย** น. ผัวของพี่สาว. **พี่น้อง** น. ผู้เกิดร่วมยิดามารดาเดียวกัน; คนในเชื้อสาย, คนในวงศ์วาน. **พี่เลี้ยง** น. ผู้ทำการอยู่ระวังรักษาเลี้ยงดู.

พี (ถิ่น) ว. น้ำ.

พีชะ ป. น. (เรามักใช้เป็น พืช) ชื่อต้นไม้ต่างๆ ที่งอกงามอยู่ตามพื้นดิน, สิ่งที่ทำให้พันธุ์ดีต่อไป. **พีชคณิต** [พีชะคะนิด] ส. น. ตำราคำนวณ ชนิดหนึ่ง ใช้ตัวอักษรแทนตัวเลข.

พีโพ้ ว. กันดาร, เปล่าเปลี่ยว, แปลว่า โพลเพ้ ก็มี.

พึร ดู พิร.

พึง ก. เป็นคำช่วยกริยาหมายความว่า ควร, เช่น พึงไป ว่า ควรไป. **พึงใจ** ว. เหมาะใจ, พอใจ, ชอบใจ.

พึ่ง ก. อาศัย, พักพิง, เป็นคำช่วยกริยา หมายถึงเวลาล่วงไปหยก ๆ ในขณะที่พูดนั้นเอง, เพิ่งหรือเพิ่ง ก็ว่า.

พึม, พึมพำ ว. เสียงเช่นเสียงคนบ่นค่อย ๆ เป็นต้น, พำพึม ก็ว่า.

พืช ดู พืชะ.

พืด น. แผ่นหรือแนวแห่งสิ่งของที่ติดกันเนื่องกันไป; เหล็กชนิดหนึ่ง ที่ตีแผ่หรือรีดออกเป็นแผ่นยาว เช่น เหล็กทำปลอกถัง.

พืน น. ทรายที่รองรับสิ่งของต่าง ๆ เช่น พื้นเรือน, พื้นดิน, รลา; หลักฐาน; เรียกผ้านุ่งที่ตัดด้วยผ้าไม่มีลายว่า ผ้าพื้น. พื้นเพ น. หลักแหล่ง, ชนแห่งตระกูลคน. พื้นเสีย ก. ซักโกรธ (เป็นคำตลาด).

พุ ก. ผุดขึ้นอย่างน้ำหรือของเหลว. พุพอง น. ชื่อโรคชนิดหนึ่ง เป็นเม็ดผุดขึ้นตามตัว แล้วแตกออกมีน้ำเลือดและหนอง.

พุก น. ชื่อหนูชนิดหนึ่ง ตัวโตกว่าหนูท้องขาว อยู่ตามทุ่งนา; ไม้ที่ตอกไว้สำหรับรัดรอยเรือน เป็นต้น; กระเบื้องที่วางถัดฝาสำหรับรัดรอยไฟฟ้า.

พุกาม น. พม่า. ใช้ พุกาม ก็มี.

พุง น. ท้อง, เรียกเครื่องในท้องรวมกัน มีกระเพาะและไส้เป็นต้น ว่าพุง เช่น พุงปลา. พุงพวง, พุงพ่วง ว. พุงพลุ้ย.

พุ่ง ก. ซัดของยาว ๆ ออกไปโดยแรง, ปล่อยออกไปโดยตรง, โดยปริยายหมายความว่า หมายตรงไป, (ปาก) สุ่มๆ.

พุงแก น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ผลคล้ายกุ่มยอก กินได้.

พุงดอ น. ชื่อไม้เลื้อยชนิดหนึ่ง มีหนามตามข้อ.

พุงทะลาย ก. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ผลแช่น้ำแล้วพองใช้ใช้รัยประทานกับน้ำตาล.

พุฒ (ป. วุฑฺฒ) น. ผู้ใหญ่. ว. เจริญ, แข็งแรง, ใหญ่, แก่, เฒ่า.

พุฒิ (ป. วุฑฺฒิ) น. ความเจริญ, ความมั่งคั่ง, ความสมบูรณ์.

พุด น. ไม้ก่อจำพวกหนึ่ง มีหลายชนิด เช่น พุดซ้อน, พุดลา, ยางชนิดใช้ลูกย้อมผ้า ยางชนิดใช้ทายา เช่น พุดนา ยางชนิดมีเนื้อละเอียดแน่นใช้แกะตรา.

พุดตาน น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใบกว้าง ๆ มีขน ดอกโตเป็นสีขาว แล้วค่อยกลายเป็นสีแดง.

พุทธ [พุด หรือ พุดทะ] ป. น. ผู้รู้, ผู้ตรัสรู้, ผู้ตื่นแล้ว, ผู้ขจายแล้ว, พระนามของพระบรมศาสดา เรียกสามัญว่า พระพุทธเจ้า. พุทธกาล ป. น. สมัยของพระพุทธเจ้า = คือเมื่อพระพุทธเจ้ายังมีพระชนม์อยู่ พุทธสมัย ก็ใช้. พุทธจักร น. วงการพระพุทธศาสนา. พุทธฎีกา(ไท)น. ถ้อยคำของพระพุทธเจ้า. พุทธศักราช น. ปีนับแต่พระพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพานมา. พุทธางกูร, พุทธางกูร ป. น. หน่อพระพุทธเจ้า คือ ผู้ที่จะได้เป็นพระพุทธเจ้าในภายหน้า. พุทธันดร ป. น. เวลาระหว่างพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งกับอีกองค์หนึ่งบังเกิดขึ้น.

พุทธชาด [พุดทะชาด] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ดอกคล้ายดอกพุด แต่เล็ก.

พุทธรักษา [พุดทะ—] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง เป็นกอ ใบคล้ายขนุน ดอกมีสีต่าง ๆ.

พุทธิ [พุดทิ] ป. น. ความรู้, ปัญญา.

พุทรา [พุดซา] ป. (ส. พทฺรา) น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง มีหนาม ผลกลมขนาดมะขามป้อม รสเปรี้ยว ๆ หวาน ๆ.

พุธ ป. ส. น. ผู้รู้, ผู้ฉลาด; ดาวพระพุธ; ชื่อวันที่ ๔ แห่งสัปดาห์.

พุ่ม น. ชุมต้นไม้; ของที่ทำด้วยดอกไม้หรือขี้ผึ้ง เป็นรูปกลม ๆ กลางพลู; ชื่อดอกไม้ไฟอย่างหนึ่ง ใช้ดอกไม้เทียนเสียบขี้ไม้เป็นชั้น ๆ กลางพลู เป็นรูปพุ่ม. พุ่มพวง ว. งามทัวม ๆ. พุ่มมาย ว. ยังเป็นมายอยู่.

พุมเรียง [พุมเมรียง] น. ชื่อต้นไม้ มี ๒ ชนิด เรียกพุมเรียงบ้าน ใบยาวเสี้ยม เมื่อสุกผลสีดำ มีรสหวานปนฝาด ชาวมะเลี่ยงดีเรียก ถ้าอย่างหนึ่งใบยาวเล็ก เรียกพุมเรียงน้ำ.

พุ้ย ก. วัก, พาย.

พู น. เรียกสิ่งที่มีลักษณะนูนออกมา ข้างในเป็นห้อง ๆ เช่น พูกเรียน; ชื่อถั่วชนิดหนึ่ง ฝักเป็นเหลี่ยม ๆ.

พู่ น. ปุยขนสัตว์หรือไหมเป็นต้น ที่รวมเข้าเป็นกลุ่มกลมใช้เป็นเครื่องประกับ. พู่ระหง น. ชื่อต้นไม้จำพวกชงา. ดอกสีแดงเป็นพู่ห้อยลงมา.

พู่กัน น. เครื่องเขียนรูปภาพหรือหนังสือ ปลายทำด้วยขนสัตว์.

พูด ก. กล่าว.

พูน ก. พอกขึ้น, เพิ่มให้สูงขึ้นให้มากขึ้น.

พูน ว. โน้น, นั้น.

เพ ก. พังทลาย.

เพ็ก น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง จำพวกไม้ไผ่.

เพกา [เพ—กา] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ฝักแบนยาวคล้ายฝักถั่ว ฝักพร้า.

เพิ่ง เลื่อนมาจาก เพิ่ญ. ว. เต็ม.

เพ่ง ก. สำรวมใจดู, ตั้งใจจ้องดู, เจาะจง, หมายเอา.

เพี้จ ว. เล็ก, ย่อม, น้อย. เพี้จไม้ น. ไม้ไผ่ลำเล็กกว่าลำอ้อ ๆ เนื้อเหนียวแข็ง.

เพชฌฆาต [เพ็ดชะ—] น. เจ้าหน้าที่ประหารชีวิตนักโทษ.

เพชร (ส. วชฺร; ป. วชิร) น. ชื่อแก้วแข็งที่สุด และมีน้ำแวววาวมากกว่าพลอยอื่น ๆ ใช้ทำเครื่องประดับ; โดยปริยาย หมายความว่า แข็งที่สุด เช่น เหล็กเพชร, ใจเพชร. เพชรดา [มักอ่าน เพ็ดชะดา] ส. น. ความแข็ง, ความคงแก่ฟัน, ความอยู่คง. เพชรปาณี [มักอ่าน เพ็ดชะปาณี] ส. น. ผู้มีอาวุธสายฟ้า หรือผู้มีเพชรในมือ คือ พระอินทร์. เพชรสังฆาต น. ชื่อไม้เถาชนิดหนึ่ง เถาเป็นเหลี่ยม ใช้ทำยา. เพชรหึง [เพ็ดชะหึง] น. สมพายใหญ่; ว่านชนิดหนึ่ง ชนิดเดียวกับไม้.

เพ็ญ ข. ว. เต็ม. (ใช้คำคล้ายคำที่เรียกเพี้ยนไปว่า 'เพ็ง.')

เพ็ญ ดู เวญ.

เพ็ดทูล ก. พูดกับเจ้านาย.

เพดาน (ส. วิตาน) น. อุ้งปากเบื้องบน, ผ้าเรือน, พื้นคาดเบื้องบน.

เพท ดู เวท.

เพทาย น. พลอยชนิดหนึ่ง มีสีแดงสดใส ๆ.

เพทุบาย, เพโทบาย ก. ทำเล่ห์กล, ทำอุบาย.

เพ่นพ่าน ว. เกะกะ, ยาวยืดออกไป ระเกะระกะไม่อยู่เป็นที่.

เพ้ย ภ. คำตวาด, คะเพิก; คำรับในเวลาพากย์โขน คนรับรอง เพ้ย.

เพรง [เพรง] ว. ก่อน, เก่า.

เพรา [เพฺรา] น. เวลาเช้า. ว. งาม, น่าดู. เพรางาย น. เวลาเช้ามืด ๆ. เพราพริ้ง, เพราะพริ้ง ว. สวยงาม.

เพราะ [เพฺราะ] ว. เสนาะ, น่าฟัง. สัน. ด้วย, เหตุ.

เพริด [เพฺริด] ว. กระเซิดกระเซิง, เคลิดไป.

เพริศ [เพฺริด] ว. งาม. เพริศพราย, เพริศแพร้ว ว. งามระยับ.

เพรียก [เพฺรียก] ว. เสียงร้องมาก ๆ เช่น เสียงนกร้อง. เพรียกพร้อง ก. เสียงทรึงเซ็งแซ่.

เพรียง [เพฺรียง] น. สัตว์น้ำในจำพวกหอย เปลือกคล้ายหอย ตัวเล็ก ๆ ยาว ๆ ปากแข็งชอนกินไม้; ส่วนร่างกายที่นุ่นอยู่หลังหู มักใช้ว่า เพรียงหู. ว. พร้อม.

เพรียม [เพฺรียม] (กลอน) ว. แฉล้ม, แช่มชื่อย, (อย่างเดียวกับพร้อม). เพรียมพราย ว. งามแฉล้ม.

เพรียบ [เพฺรียบ] ดู เพียบ.

เพรียว [เพฺรียว] ว. ฉลวย, เรียว, เปรียว.

เพรื่อ [เพฺรื่อ] ว. เรี่ยราด, ทั่วไป, ไม่เป็นกิจจะลักษณะ.

เพรื่อง [เพฺรื่อง] น. กระดิ่ง.

เพล [เพน] (ป. ส. เวลา) น. กาล, เวลา, เวลาพระฉันกลางวัน คือ เวลา ๑๑ นาฬิกา ก่อนเที่ยง เรียกว่า เวลาเพล.

เพลง [เพฺลง] น. ลำนำ, ทำนอง, คำขับร้อง, ทำนองคนตรี, กระบวนวิธีรำคายรำทวน เป็นต้น, ชื่อการร้องแก้กันมีชื่อต่าง ๆ กัน เช่น เพลงปรบไก่ เพลงฉ่อย เป็นต้น. เพลงยาว น. จดหมายแต่งโคลงยอกัน เป็นคำประพันธ์ยืดยาว.

เพลิดเพลิน [เพฺลิดเพฺลิน] น. เวลาวนระคำมืดค่ำหลอยู่รำไร, เวลาชมุกชมัว, ที่เย่าเปลี่ยวทุรกันดาร.

เพลา ๑ [เพฺลา] น. แกนสำหรับสอดในดุมรถ หรือดุมเกวียน, โดยปริยาย หมายถึงแกนสำหรับให้ล้อหมุนหรือใบจักรหมุน, หลัก; ไม้สำหรับขึงใบเรือ; เรียกกระดาษชนิดเหนียวคล้ายกระดาษข่อยแต่ยางกว่าโรงานใช้เขียนหนังสือตัวดินสอหรือประโยชน์อย่างอื่นว่า กระดาษเพลา. ว. เยาลง, เยาพอประมาณ.

เพลา ๒ [เพฺลา] ช. น. ตา, ขา (ราชาศัพท์ว่า พระเพลา).

เพลา ๓ [เพ—ลา] (ป. เวลา) น. กาล, คราว, หน.

เพลาะ [เพฺลาะ] น. โคบ้าชนิดหนึ่ง เขาชิด ๆ; เรียกร่องที่ขุดขึ้นสำหรับเมื่อเวลาระบายน้ำว่า สนามเพลาะ. ก. เอาวัสดุให้ติดกัน เช่น เพลาะผ้า คือเอาผ้า ๒ ผืน เย็บริมติดกัน.

เพลิง [เพฺลิง] (ข) น. ไฟ. เพลิงฟ้า น. ไฟที่ใช้แร่นส่องจุดด้วยแสงแดด.

เพลิดเพลิน [เพฺลิดเพฺลิน] น. สนุกจนลืมตัว.

เพลิน [เพฺลิน] ว. สนุกจนลืมสิ่งอื่น.

เพลี่ย [เพฺลี่ย] ก. เฉลี่ย, ช่อน, ฉลยกำลัง.

เพลี่ย [เพฺลี่ย] น. ตัวแมลงชนิดหนึ่ง กินต้นข้าวและกินต้นไม้ มีสีต่าง ๆ เห็นเป็นตัวบ้าง เห็นติดเป็นไข่บ้าง.

เพลี่ยง [เพฺลี่ยง] ก. เลี่ยง, หลีก, พลาด. เพลี่ยงพล้ำ ก. พลั้งพลาด, ผิดพลาด.

เพศ (ส. เวศ; ป. เวส) น. รูป, สภาพที่ให้รู้ว่าหญิงหรือชาย. (ไว) ประเภทคำในภาษาและสนธิสกฤต เป็นต้น, ตรงกับลิงค์.

เพศยันตร [เพดสุยันกอน] (ป. เวสฺสนฺตร; ส. วิศฺวานฺตร)

น. นามพระโพธิสัตว์ ชาติที่ ๑๐ ในทศชาติ.

เพส (ป. วิส) ว. ยิ่งใหญ่ เช่น เขญฺเพส = ยิ่งใหญ่.

เพสลาด [—สะหฺลาด] น. ใยไหมขนแกะ.

เพ่อ ก. พึง, เย็นคำช่วยกริยาอดีตกาลข้างหน้า ใช้ด้วยกับคำอย่า เช่น อย่าเพ่อทำ = อย่าพึงทำ หรือ เดี๋ยวนี้อย่าทำ.

เพ้อ ก. คลั่ง, พูดด้วยไม่มีสติ, พูดไม่มีหลักฐาน. เพ้อเจ้อ ก. พูดเหลวไหล, พูดไม่เป็นประโยชน์.

เพอิญ [พะเอิน] ดู เผอิญ.

เพาะ ก. โปะเข้าไป, ทุ่มเทเข้าไป.

เพา ว. งาม เพาพะงา ว. งาม. เพาพาล น. หนุ่มสาวผู้งาม, งามและกำลังรุ่น.

เพาะ ก. ทำให้งอก, ทำให้เกิด, ปลูก.

เพิก ก. เลิก, ถอน, ถอดออก, เพิ่ง.

เพิกเฉย ก. ไม่เอาใจใส่, ละเลย, ไม่นำพา; ตั้งใจเป็นกลาง.

เพิง น. หลังคาที่มุงลาดลงไปด้านเดียว, ถ้าลอยตัวไม่มีอะไรค้ำยัน เรียกว่า เพิงหมาแหงน ถ้ามีไม้ยันข้างหน้า เรียกว่า เพิงแขนนาง, ถ้าทำเป็นฝาที่ค้ำยันออกไปได้ ใช้แทนหน้าต่าง เรียกว่า เพิงหน้าต่าง, ถ้าทำต่อพะกับด้านสกัดของเรือน เรียกว่า เพิงพะ, พะเพิง ก็ว่า.

เพิดเพ้ย ก. เยยหยัน, ร้องเย้ย.

เพิ่ม ก. เติม, แถมให้, ยกเข้าลักษณะของเดิม, ทำให้มากขึ้น. เพิ่มเติม ก. เสริมท้าย, ห้อยท้าย เช่น คำเพิ่มเติม, ทำสิ่งหยดหย่องให้เต็ม. เพิ่มพูน ก. เติมให้มากขึ้น, เสริมให้มากขึ้น.

เพี้ย ๑ น. คำแหน่งขุนนางไทยแควนลานนาและลานช้าง คือ พญา.

เพี้ย ๒ น. ชื่อเครื่องดนตรี ทำด้วยไม้ไผ่ใช้ปากคาบ เอามือดีด. เรียกเพลี้ย ก็ได้.

เพียง ว. พอ, เท่า, เสมอ, เหมือน; ในคำโคลงใช้ เพียงก็ได้. เพียงดัง ว. คุณดัง, เหมือน, ดัง. เพียงนั้น ว. เท่านั้น. เพียงนี้ ว. เท่านี้. เพียงพอ ว. เหมาะเท่าที่ต้องการ.

เพียง ว. เท่า, เสมอ, เหมือน (ใช้ในโคลงแทน 'เพียง') อ. เย็นคำที่เปล่งออกมาเมื่ออยู่ในฐานให้เย็น อย่างใกล้อย่างหนึ่ง.

เพียงออ น. ชื่อขลุ่ยชนิดหนึ่ง เสียงทุ้ม คู่กับขลุ่ยหลิบซึ่งมีเสียงแหลม.

เพี้ยชน์ ดู วิชชน์.

เพี้ยน (ไท) ว. เพี้ยน.

เพี้ยน ว. ผิดไม่มากนัก, แปลกเล็กน้อย, คลาดเคลื่อน. โยราณใช้ เพียน ก็มี. เพี้ยนผิด ก. ขอเลื่อนเวลาไป, ผัดเพี้ยน ก็ว่า.

เพียบ ก. เกือบจม, เต็มแปล้, หนัก.

เพียร (ส. วิรฺย; ป. วิร) น. ความหมั่น, ความอุตสาหะ, ความกล้าแข็ง. ก. มุ่งทำไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อยยาก เพื่อให้สำเร็จ.

เพื่อ สัน. เหตุด้วย, เพราะด้วย, เพราะว่า, ด้วย, เกี่ยวเนื่องด้วย, สำหรับ.

เพื่อน น. เกลอ, ผู้รักใคร่กัน, ผู้ยอมด้วยกัน; สรรพนามใช้แทนคำว่า เขา หรือ ท่าน ในลักษณะที่เป็นกันเอง.

แพ น. ไม้หมักดีดกันหลาย ๆ ท่อน ลอยอยู่บนน้ำ; เรือนที่ลอยอยู่บนน้ำ เรียกเรือนแพ; อุปโลกน์หมักดีดกันเป็นรูปแบน ๆ เรียกว่า อุปโลกน์แพเทียนแพ.

แพ้ ก. สู้ไม่ได้, ทนไม่ได้. ตรงกันข้ามกับชนะ, ผู้ที่มีเลือดเนื้อไม่ถูกกับสิ่งของหรือสัตว์บางอย่างก็เรียกแพ้ เช่น คนแพ้น้ำนม ไก่กลัวไฉนน้ำนมเข้าปากมีอาการคันเป็นผื่น, คนแพ้ระยายแมงป่อง ถูกมันกัดอย่างมีอาการปวดมากกว่าคนไม่แพ้. แพ้ท้อง ก. แพลง มีอาการไม่สบายเมื่อแรกตั้งครรภ์. แพ้ปรับยาก ว. เสียเปรียบ, ไม่เสมอกัน. แพ้ผม ว. ผมหงอกเร็วกว่าธรรมดา. แพ้พ่าย ว. พ่ายหนีเร็วกว่าธรรมดา. แพ้เมีย ว. มีเมียไม่ยอมมักหย่ามักตายจากกัน. แพ้รู้ ก. แพ้ความคิด, เสียที, โง่กว่า. แพ้แรง ก. เปลืองกำลังกาย, แรงหมดไป.

แพง ก. สงวน, หวง. ว. ราคามาก.

แพ่ง น. แรง, กำลัง, ทาง, คดีแพ่งเกี่ยวกับความสัมพันธ์ส่วนเอกชน. ก. สร้าง, เพ่ง, ตรวจดู, พิจารณา. ว. งาม, น่าดูมาก.

แพงพวย น. ผักชนิดหนึ่ง เย็นเถาเลื้อยทอดไปในน้ำ ใช้เป็นอาหาร.

แพ็งแพว ดู แพ ผักและกุ แพว.

แพทย์ (ป. เวชฺช; ส. ไวทฺย) น. หมอรักษาโรค. แพทยศาสตร์ น. ตำราหมอ, วิชาการรักษาโรค.

แพน น. สิ่งที่เย็นแผ่นยาง ๆ อย่างแพนหางนกยูง, โล่, ทวน, เขาสัตว์; เครื่องดนตรีชนิดหนึ่งของท้องถิ่นใช้เป่า, ก. แผ่ออก, กระจายออก.

แพ่น น. เอาสิ่งแบน ๆ ทิ้งลงด้วยกำลังแรง, พรวดพราด เข้าไป. ว. อาการที่ปรากฏตัวเข้ามาอยู่ในที่ที่ไม่ควรปรากฏ, ใช้ในลักษณะดิเดียน.

แพร [แพฺร] น. ผ้าไหม.

แพร่ [แพฺร่] ก. กระจายออกไป. แพร่หลาย [—หฺลาย] ก. กระจายออกไปมาก, ทั่วถึง.

แพรก [แพฺรก] น. ชื่อหญ้าชนิดหนึ่ง ต้นเป็นฝอย ใช้เป็นเครื่องสักการะอย่างหนึ่งในสักการะหิ้ง, ทางแขกเรียกว่าลำน้ำ. ล. แตก, แยก.

แพร่ง [แพฺร่ง] น. ทางแยกทางขวาง. ก. แตกออก, แยกออก. แพร่งพราย น. แยก, กระจายไป, แผ่ไป; เปิดเผย.

แพรว [แพฺรว] ว. แวววาว, มีแสงวับ ๆ วาย ๆ. ใช้แพร้ว ก็ได้. แพรวพราย, แพรวพราว [แพฺรวพฺราว,—] ว. มีแสงแวววาว.

แพร้ว ดู แพรว.

แพลง [แพฺลง] ก. ยิงไป, ไม่ตรง, ตะแคง, เอียง.

แพลม [แพฺลม] ก. แลบออกมา, แยม.

แพละโลม [แพฺละ—] ก. โลมด้วยคำหวาน, พูดเกี้ยว, พูดเลียบเคียงเกี้ยวพาราศี.

แพว น. ชื่อผักชนิดหนึ่ง ใช้ทำยา เรียกว่าผักแพว มี ๒ ชนิด คือผักแพวขาว, ผักแพวแดง. เรียกแขนเป็น พักแพว, พักแพว, แพ็งแพว ก็มี.

แพ้ว ก. แซวน หรือขึงสิ่งของ เช่น รูปหุ่นหลอกไว้ เพื่อขับกันนก กา รยกวน เรียกว่า แพ้วนก แพ้วกา.

แพศย์ (ส. เวศฺย; ป. เวสฺส) น. คนในวรรณที่สามแห่งอินเดีย คือ พ่อค้า.

แพศยา [แพดสฺยา] (ป. เวสิยา; ส. เวศฺยา) น. หญิงผู้หาเงินในทางร่วมประเวณี, หญิงผู้มักมากในกามคุณ.

แพะ น. สัตว์ชนิดเดียวชนิดหนึ่งจำพวกแกะ ตัวเท่าสุนัขขนาดเขื่อง เลี้ยงไว้กินนมและเนื้อ. (ถิ่น-พายัพ) น. ข้าละมาร.

โพก ก. เอาผ้าหรือสิ่งของพันหรือพอกยนหัว.

โพง น. เครื่องตักน้ำชนิดหนึ่งทำเป็นกันยื่นด้วง เพื่อให้เขาแรงตักถูกขึ้น; ผีชนิดหนึ่ง กล่าวกันว่ามันชอบกินของสกปรก. ก. ตัก, วิด.

โพงพาง น. ที่สำหรับกางอวนดักปลา ใช้ขึ้กเสาเป็นช่อง ๆ ตามแม่น้ำ.

โพธิสมภาร [โพดทิสมพาน] ป. น. องค์แห่งธรรมเป็นเครื่องตรัสรู้มี ๗ ประการ, เป็นชื่อพระปรีชาญพระสงฆ์สาวกให้ถึงฝั่งเรียกว่าสาวกโพธิสมภาร์.

โพธิ ๑ ป. ส. น. ความรู้, ความเข้าใจ, ความรู้สึก, ความฉลาด.

โพธิ ๒ ก. แย้ม, ยาน, แกรกรุ่น เช่น นงโพธิ.

โพธิ [โพดทิ หรือ ถ้าเข้าสมาสท่านว่า โพ—ทิ] ป. ส. น. ความตรัสรู้, ต้นไม้ที่พระพุทธเจ้าได้ประทับภายใต้ แล้วได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า. โพธิญาณ ป. น. ความตรัสรู้ที่ให้สำเร็จเป็นองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า. โพธิบักขิยธรรม [—ยะทำ] น. ธรรมเป็นฝักฝ่ายแห่งความตรัสรู้, ธรรมเกื้อแก่ความตรัสรู้มี ๓๗ ประการ. โพธิสัตว์ น. ผู้อยู่ในโพธิ คือ ท่านผู้กำจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า. โพธิสมภาร ป. ส. น. บุญญาธิการของพระมหากษัตริย์.

โพน น. วิธีคลังช้างเถื่อน คือ เอาช้างต่อไปเที่ยวต้อนคลังเอา. ก. โอนเอน, ซูนแม่เบี้ยแล้วส่ายไปมาด้วยความคิด (สำหรับรู้). (ถิ่น—อีสาน) น. จอมปลวก, เนินดิน.

โพ้น ว. โน้น.

โพนทะนา ก. กล่าวโทษ, ติเตียน, พูดกล่าวโทษท่านต่อหน้าผู้อื่น.

โพนเพน น. โจนเจน, โอนเอน.

โพย น. อันตราย. ก. โยย, ดิ.

โพยม [โพฺยม] (ส. โวฺยมนฺ) น. ท้องฟ้า, อากาศ. โพยมัน หรือ โพยมาน ก็ใช้.

โพยมยาน ส. น. ยานที่แล่นไปในฟ้า. โพยมรัตน์ ส. น. แก้วมณีฟ้า คือ พระอาทิตย์. โพยมหน น. ทางอากาศ.

โพรก [โพฺรก] ว. ไม่เต็ม, มีเนื้อไม่แน่น, หลวม.

โพรง [โพฺรง] น. ช่อง, ปล่อง, รู.

โพระดก [—ระดก] น. ชื่อนกชนิดหนึ่ง ขนาดนกกางโครง ขนคอตลอดหัวสีแดง.

โพล่ [โพฺล่] น. ภาชนะสานคล้ายกระ สำหรับใส่น้ำหรือข้าวสาร.

โพลง [โพฺลง] ว. รุ่งเรือง, สว่าง, สุก, ใส, แจ่ม. ใช้ประกอบคำขยายว่า 'ขาวโพลง' หมายความว่า ขาวผ่อง.

โพล่ง [โพฺล่ง] ว. ใช้ประกอบกับคำพูดว่า พูดโพล่ง ๆ —พูดส่ง ๆ ไป; เสียงดัง เช่น เสียงของคนน้ำ.

โพล้ง [โพฺล้ง] น. ชื่อเบี้ยชนิดหนึ่ง ตัวใหญ่ ๆ ใช้ชักเบี้.

โพล้เพล้ [โพฺลเพฺล้] น. เวลาพลบค่ำ, เวลาจวนค่ำ.

ไพละ [ไพระ] ว. เสียง เช่น เสียงหมัดไหกแตก.

ไพ น. ฝากระเงินที่ใช้กันอยู่แต่ก่อน ๑ ไพ = ๒ อัฐ ราว ๓ สตางค์.

ไพ่ น. เครื่องเล่นการพนันทำเป็นแผ่นยาง ๆ.

ไพจิตร (ป. วิจิตฺต; ส. วิจิตฺร) ว. งาม, แตกต่างหลายหลาก.

ไพชน (ป. วิชน) ว. เงียบ, สงัด, ปราศจากคน เช่น ที่เปลี่ยว.

ไพชยนต์ [—ชะยน] (ป. เวชยนฺต; ส. ไวชยนฺต) น. ชื่อรถและวิมานของพระอินทร์, ปราสาทที่วไปของหลวง.

ไพฑูรย์ [—ทูน] (ส. ไวฑูรฺย; ป. เวฬุริย) น. ชื่อพลอยชนิดหนึ่ง สีเขียว มีน้ำเป็นรุ้งกลอกไปมา; เพชรตาแมว, แก้วตาไม้ไผ่ ก็เรียก.

ไพที (ป. เวทิ) น. แท่น, ม้าสำหรับนั่ง. ขอบชายคา คือ ที่สุดชายคาชนิดตัดชายคาชั้นล่าง, ฐานขัดคว่ำขัวหงายที่พระเกี้ยว.

ไพบูลย์ (ส. ไวปุลฺย; ป. เวปุลฺล) น. ความเต็มเปี่ยม.

ไพพรรณ,—วรรณ [—พัน,—วัน] น. ต่างเพศ, ต่างสี, สีต่าง ๆ.

ไพเพิด ก. ตะเพิด, ทำเสียงขับไล่.

ไพมอก ก. คร่ำครวญ, ร่ำด้วยความเศร้า.

ไพม้า ดู พายม้า.

ไพร [ไพระ] น. ป่า; ขอย, ริม เช่น ไพรปาก = ขอบปาก, ตอกไพร = ตอกเส้นกลม ๆ ทอยู่ใต้ขอบกระบุง กระจาด ขลา ไพรระหง น. ป่าไม้สูง. ไพรวัน น. ป่าไม้. ไพรสณฑ์, ไพรสัณฑ์, ไพรสาณฑ์ น. แนวป่า.

ไพร่ [ไพฺร่] (ไท) น. ชาวเมือง, พลเมืองสามัญ, คนเลว. ไพร่ฟ้า น. ข้าแผ่นดิน. ไพร่สม (ไท) น. ชายฉกรรจ์อายุครบ ๑๘ ปี เข้ารับราชการทหาร ผลัดหักอยู่ ๒ ปี แล้วย้ายมาเป็นไพร่หลวง. ไพร่ส่วย (ไท) น. พวกไพร่หลวงที่หาสิ่งของใช้ในราชการ ส่งมาแทนเข้ารับราชการ. ไพร่หลวง น. พลที่เข้าประจำการแล้ว.

ไพรัช ว. นอกประเทศ, ต่างประเทศ.

ไพรำ น. ของแหลกเป็นเม็ดเล็ก ๆ เช่น ทองไพรำ, มณีธันมิค่า (ทมิฬ ไพลำ ว่า เพชร).

ไพริน (ส. ไวริน; ป. เวริ) น. ผู้มีเวร; ข้าศึก. ไพรินทร์ น. กษัตริย์เป็นข้าศึก.

ไพรี (ส. ไวรี) น. ผู้มีเวร; ข้าศึก.

ไพรู ว. งาม, รุ่งเรือง.

ไพเราะ (แผลงมาจากเขมร 'พิเราะ') ว. เพราะ, เสนาะ, น่าฟัง.

ไพโรจน์ (ส. ไวโรจน; ป. วิโรจน) ว. รุ่งเรือง, สุกใส.

ไพล [ไพฺล] น. ชื่อว่าน ต้นและใบคล้ายขิง หัวสีเหลืองคล้ายขมิ้น ใช้ทำยา.

ไพล่ [ไพฺล่] ก. ไขว้, เอี้ยว, หลบไป หลีกไป. ไพล่หลัง ก. เอาแขนไขว้ไปข้างหลังแล้วเอามือจับแขนข้างหนึ่งไว้.

ไพศรพณ์ [—สบ] (ส. ไวศฺรพณ) น. ท้าวกุเวร คือ ท้าวเวสสวัณผู้เป็นโลกบาลประจำทิศอุดร และเป็นพระเจ้าแห่งทรัพย์. (โยราณนับว่าข้าวเป็นทรัพย์สำคัญ เพราะฉะนั้น คำ ไพศรพณ์นำมาใช้ประสงค์เอาข้าว ก็มี, ประสงค์เอาเทวอิตารักษาข้าว เรียก แม่ไพศพ ก็มี, เรียกโคซึ่งเป็นสัตว์สำคัญในการทำนาว่า ไพศรพณ์ราช ก็มี.)

ไพศาล [—สาน] ดู พิศาล.

ไพเศษ ดู พิเศษ.

ไพสพ น. ผู้รักษาข้าว, เจ้าแม่แห่งข้าว; ว่าที่ใช้ในพิธีแรกนา ดู ไพศรพณ์.

ฟ

ฟ พยัญชนะตัวที่สามสิบเอ็ด เป็นพวกอักษรต่ำ.

ฟก ว. บวม, ช้ำ, ยอย, อ่อนเพลียมาก.

ฟ้อ, ฟ้อ ว. เสียง เช่น เสียงงูขู่คำราม.

ฟ้อ, ฟ้อแฟ้ ว. งาม, พริ้ง.

ฟอก ก. ชักให้สะอาด, ชำระให้สะอาด, ทำให้ขาว. ฟอกชัก ก. ชำระให้หมดมลทิน, ชักฉายให้ได้ความระแวง.

ฟ่อง น. ไข่. ต่อผนังที่ผุดขึ้นเป็นรูปโค้ง ๆ. ก. ตะนอง, ก้าเกี้ยว. ฟ่องกาม ก. ก้าเกี้ยวกาม. ฟ่องน้ำ น. ของอย่างหนึ่งเกิดในทะเล เนื้ออ่อนนุ่มคล้ายสักหลาด ใช้ซุยน้ำล้างหน้า เย็นตา; หินปะการังก็เรียกว่า ฟ่องน้ำ. ฟ่องมัน ดู ตาไก่ ใน ตา ๒.

ฟ่อง ก. ลอย. ว. เย็นคำประกอบคำ ลอย เช่น ลอยฟ่อง

= ลอยเด่น, ลอยสูง, เช่น เรือเขาลอยอยู่บนน้ำ.

พ้อง ก. กล่าวหา, กล่าวโทษก่อผู้ใหญ่หรือก่อศาล, โดยปริยาย หมายความว่าขัดกัน, ไม่ตรงกัน. **พ้องแย้ง** น. คำที่จำเลยกล่าวหาเรียกร้องในการต่อสู้คดี.

ฟอด ก. น่วมพ้นมอยู่ข้างใน, ไหม้หมด, วอดวาย. น. เรียกดินเผาที่ฟูดโย้งขึ้นมา เช่น ฟอดปลาไหล คือ ดินที่โย้งขึ้นมาซึ่งเป็นที่มีปลาไหล. ว. เสียงดังเช่นนั้น.

ฟอน ก. บ่อน, กัด, กินข้างใน. ว. ยับย่อย, แหลก เช่น พ้นฟอน, พ้นให้ยับย่อย, พ้นให้แหลก, ไหม้เป็นขี้เถ้า เช่น กองฟอน.

พ้อน น. มัด, กำ (สำหรับหญ้าหรือต้นข้าว).

พ้อน ก. รำ, กราย.

พะพืด ก. พืด, ฟาด.

พะพื้น ว. เผื่อ, เพื่อน, มากจนเผื่อ, มืดมัว, ยุ่งเหยิง, สับ, สะเทือน.

พะพ้าย ว. เพลอย, เลอย.

พัก น. ผักเฉาชนิดหนึ่ง ใช้ผลเป็นผัก มีหลายชนิด. ก. กกไข่, ทำให้ไข่ของมันเพื่อให้ออกเป็นตัว (สำหรับ นก, เป็ด, ไก่). **พักข้าว** น. ผักต้นเป็นเถาเลื้อยปกคลุมต้นไม้ ผลเป็นหนามคล้ายขนุน แต่เล็กกว่า ใช้เป็นผัก. **พักเขียว** น. ผักต้นเป็นเถา คล้ายแตงไม, แต่ใกล้กว่า. **พักทอง, พักเหลือง** น. ผักต้นเป็นเถา ผลยาว ๆ เป็นพู ๆ เนื้อในสีเหลือง.

พักพืน ว. อ่อน, นุ่ม.

พักฟูม ก. เลี้ยงดู, ประคับประคอง.

พึง ก. ทรงไว้กลอยระยับเสียงด้วยหู, ได้ยิน, เชื่อ.

พืด ก. เหวี่ยง, สะบัดไปมา, กระทบ, คล้องกัน, ถูกกัน เช่น กลอนพืดกัน. ว. เรียกกุ้งแห้งที่เอาเปลือกออกแล้วว่า กุ้งพืด.

พืน น. สิ่งที่แข็งเหมือนกระดูกเป็นชิ้น ๆ อยู่ในปาก สำหรับกัดฉีกเคี้ยว, สิ่งที่เป็นชิ้น ๆ คล้ายกันก็เรียกว่า พืน เช่น พืนสี, พืนเลอย, พืนกระ เขี้ยนต้น. ก. สับ, ตัด. **พืนคาบ** ก. การต่อสู้กันด้วยกาย. **พืนปลา** น. กระดูงที่มีรูปหน้าตัวเรียงกัน เรียก กระดูงปลา, ลายคดกริช ก็ว่า ลายพืนปลา, ลายพืนเลอย ก็เรียก. **พืนเพือง** น. ชื่อของกระ. **พืนเลอย** น. รอยเส้นคดกริชอย่างลายพืนปลา. **พืนหนู** น. ชื่อเครื่องหมายสองขีด ดังนี้ " สำหรับเขียนบนสระ ิ ให้เป็นสระ ิ.

พัน ๑ ทำสิ่งเป็นเส้นให้เข้าเกลียวกันเป็นเชือก เรียกว่า พันเชือก, ถ้าสิ่งนั้นให้เป็นเส้นเล่มเทียน เรียกว่า พันเทียน.

พัน ๒ ก. มึกมัว, ยุ่งเหยิง, ประปน. **พันเผือ** ก. เกลอย คลุม, พัวพันกัน, ปนคละกัน, ยุ่ง. **พันเพือน** ว. หลง ใหล, เคลิบเคลิ้ม, เผลอสติ.

พ้า น. สวรรค์, อากาศ. (กลอน) ส่วนเบื้องบนที่แลเห็นครอยแผ่นกินอยู่. **พ้าผ่า** ก. อาการที่สายฟ้าฟาดลงมาทำอันตรายสิ่งต่าง ๆ. **พ้าร้อง** น. เสียงที่ดังลั่นอยู่บนฟ้าเนื่องจากไฟฟ้าในอากาศแล่นมากระทบกัน. **พ้าแลบ** น. แสงที่ปรากฏวูบ ๆ แวบ ๆ อยู่บนฟ้า เนื่องจากไฟฟ้าในอากาศแล่นมากระทบกัน.

ฟาก น. ไม้ไผ่ที่สับเป็นแผ่น ๆ หรือทำเป็นชิ้น ๆ สำหรับปูพื้นเรือน; ผิว, ข้าง.

ฟาง น. ต้นข้าวที่นวดเอาเมล็ดออกแล้ว. ว. มัว, ไม่เห็นฉนัก. **ฟางลอย** น. "ฟางที่ปรากฏอยู่" หมายความถึงนำข่าคำเจ้าของได้เสียค่านาตามเนื้อที่ที่ได้ปลูกข้าว, ผิดกับนากู้โก ซึ่งต้องเสียค่านาเต็มตามหน้าโฉนด.

ฟาง น. ข้าวชนิดหนึ่งเม็ดเล็ก ๆ เกาะกันเป็นรวง ๆ.

ฟาด ก. หวด, เหวี่ยง.

ฟาน น. อีเก้ง.

พ้าผ่อ (กระทรวง) น. พระคลัง, ผู้เป็นใหญ่, เจ้าเมือง.

พ้าม ว. ไม่แน่น, น่วม ๆ.

ฟาย น. ชื่อมาตราตวง คือ ของมือหนึ่ง, ฟายมือก็เรียก. ก. ลัน, ลันเหลือ. **ฟายน้ำตา** ก. เอาจุ่มมือเช็ดน้ำตาทายหน้าอยู่.

พิบ ว. แพ่ย, พุ่ย (สำหรับขนมุก).

พิลึม [พึม] อ. น. วัตถุใช้แทนกระจกสำหรับถ่ายรูป.

พิ ว. เสียง เช่น เสียงลมร้องออกจากช่องลมไว้.

พิ ดู พิ.

พิน น. ไม้สำหรับใส่ไฟ.

พิน ก. กลับกัน, กลับมิสติ, คืนจากหลับ; ทำให้พลิกกลับขึ้นมา เช่น พินดิน.

พิม น. เครื่องสำหรับทอผ้าพิมพ์เป็นชิ้น ๆ คล้ายหวี สำหรับสอดเส้นด้ายและไหม.

พุ, พุพระ ว. ฉุ, น่วม ๆ, ไม่แน่น.

พุ้ง ก. ปลิวไป, ตกไป. **พุ้งเพือ** ว. กระแนง, ได้ใจ เห่อเหิม. **พุ้งเพื่อง** ก. กระจายไป, แพร่ไป (หมายเอากิตติคุณ). ว. เชี่ยวชาญ, ชำนาญ (หมายเอาชัญญา). **พุ้งซ่าน** ก. ไม่สงบ, พล่านไป, ส่ายไป (หมายเอาจิต).

ฟุต อ. น. มาตราวัดอังกฤษ ๑๒ นิ้วอังกฤษเป็น ๑ ฟุต.
ฟุตบอล อ. น. ลูกกลมที่ใช้เท้าเตะ, เป็นกีฬาแข่งขัน.
ฟุบ ก. หมอบลง, ยอบลง.
ฟุบ อ. เสียงดังเช่นเสียงกินขนมลูก.
ฟุ่มเฟือย ว. เหลือเฟือ, ใช้จ่ายเกินควร.
ฟู ก. พองขึ้น, ยกขึ้น, ไม่ยุบ, ไม่แฟบ. **ฟูฟอง** ก. ลอยขึ้นเด่น, กระเดื่องขึ้น, ดีขึ้น, เจริญขึ้น.
ฟู ว. เสียงดังเช่นนั้น.
ฟูก น. ที่นอนยัดด้วยนุ่น เย็บตัน.
ฟูด ก. ยกขึ้น, ลันขึ้น. อ. เสียงเช่นเสียงลมออกจากลูกพองลม.
ฟูม ว. อาย, โขมง, อุม; เพื่อ, มาก. ฟูมฟัก ก. อุปถัมภ์บำรุง, เลี้ยงดู. ฟูมฟาย ก. ทำฟองให้มาก, เล่นฟองน้ำ. ว. มากมาย, ฉันเหลือ, สุรุยสุร่าย คือ จับจ่ายใช้สอยมากกว่าที่สมควร.
เฟ็ด ว. แฟบ, หด, สั้น. เฟ็ดหาว ก. แฟบคิดอยู่ก้อยฟ้า.
เฟ้น ก. เลือก, คัดเอาแต่ที่ตรงต้องการ; ขัดแวก.
เฟือ ก. ฟุ้ง, ฟุ้งซ่าน, ฉดขึ้น, พองขึ้น.
เฟอะ, เฟอะฟะ ว. เละ.
เฟะ ว. เละ.
เฟิน อ. น. ต้นไม้จำพวกหนึ่ง ยางชนิดใบคล้ายผักกูด เป็นไม้ประดับ.
เพียม น. ฝาที่เย็บยาน ๆ กันหน้าเรือน. ก. ขึด, กัน, ยัง. **เพียมเผ้า** ก. เผ้าโดยกันหน้า.
เพื่อ ก. เหลือ.
เพื่อ (โบ) ก. เกื้อกูล.
เพื่อง น. พุ, เหลือม, ชักร.
เพื่อง น. เครื่องห้อยตามช่องต่าง ๆ. ก. ฟุ้ง, กระจาย. **เพื่องฟู** ว. เจริญ, มั่งคั่ง, เลิศลอย.
เพื่อง น. มาตราเงินอย่างเก่า คือ ๘ อัฐ เป็นเพื่อง = ๑๒ สตางค์กรึ่ง.
เพื่อย ว. ยาว, เรื่อย, เลื่อย.
แพ้ ว. เสียง เช่น เสียงรุกไม้ขีดไฟ, โขโลง, หรูหรา.
แฟง น. ผักเถาชนิดหนึ่ง ผลเหมือนฟักเขียว แต่เล็กกว่า.
แฟบ ว. แย่ย, แยนเข้าไป, ฟุบลงไป.
แฟ้ม น. กระเป๋าหัวสำหรับใส่กระดาษหนังสือ, ปกแข็ง สำหรับเก็บหนังสือ, ภาชนะสานรูปกระสอบ สำหรับใส่สิ่งของ ใช้หิ้วหลังแยกไป.
ไฟ น. ความร้อน ที่สามารถเกิดเป็นแสง หรือเปลวไหม้สิ่งต่าง ๆ ได้ โยราณถือว่าเป็นอาตุหนึ่งในอาตุทั้ง๔. **ไฟกัลป์** น. ไฟเผาโลกเมื่อสิ้นกัป. **ไฟธาตุ** น. ไฟที่สมดุลกันในร่างกายมนุษย์และสัตว์สำหรับย่อยอาหาร. **ไฟบ้า** น. ไฟไหม้ข้า. **ไฟพะเนียง** น. ดอกไม้เพลิงใส่กันขึ้นและสะเก็ดเหล็กจุดสุกพุ่งขึ้นเป็นช่อ. **ไฟฟ้า** น. ลักษณะพิเศษของกลุ่มปรมาณูกลุ่มหนึ่ง ๆ และอากาศที่อยู่ใกล้ชิดกลุ่มปรมาณู ซึ่งอาจทำขึ้นได้โดยการขัดสีเป็นต้น ใช้ประโยชน์ในทางให้เกิดความร้อน แสง หรือกำลังงาน เรียกว่าไฟฟ้า, แสงที่เราเห็นเป็นฟ้า ที่เรียกว่าฟ้าแลบนั้น คือแสงไฟฟ้า. **ไฟลามทุ่ง** น. ชื่อโรคผิวหนังชนิดหนึ่ง มีลักษณะลามออกไป.

ภ

ภ พยัญชนะตัวที่สามสัยสองของพยัญชนะไทย,เป็นพวกอักษรต่ำ.
ภค [พะคะ] ป. ส. น. อำนาจ, ฤทธิ์; สมบัติ, ลาภ, โชค, ส่วน; ความเจริญสุข; ชื่อเสียง, ความเล่าลือ, ความสง่า; ความดี, บุญ, กุศล.
ภควดี [พะคะวะดี] (ป. ส. ภควตี เป็นรูปสตรีลิงค์ของศัพท์ ภควัต), เป็นนามเรียกพระอุมา, เรียกพระลักษมี; ใช้เป็นคำเรียกสตรีที่เคารพเช่นพระมหิษี.
ภควัต [พะคะ—] ส. (ป. ภควนฺต) น. ผู้มีโชค (คือ ภค), นามพระศิวะ, นามพระพุทธเจ้า. ศัพท์นี้ใช้ได้ ๔ อย่าง คือ จะใช้ตามรูปเดิม ส. ว่า 'ภควัต' ป. ว่า 'ภควนฺต' ก็ได้ หรือ จะใช้ตามรูปที่ใช้เป็นประจำ. ส. ว่า 'ภควาน' ป. ว่า 'ภควา' ก็ได้.
ภควันต์ [พะคะ—] ดู ภควัต.
ภควา, ภควาน [พะคะ—] ดู ภควัต.
ภคินี [พะ—] ป. ส. น. พี่น้องหญิง.
ภพ ดู ภว.
ภมการ [พะมะกาน] ป. (ส. ภฺรมการ) น. ช่างกลึง.
ภมร [พะมอน] ป. (ส. ภฺรมร) น. แมลงผึ้ง, แมลงภู่;

เครื่องกลึง. ไทยใช้ว่า ภุมระ ก็มี.

ภมริน น. ผึ้งทั่วไป, ใช้ ภุมริน ก็ได้.

ภมรี [พะมะรี] ป. (ส. ภฺรมรี) น. ผึ้ง, ผึ้งตัวเมีย. ไทยใช้ว่า ผึ้งทั่วไป ก็ได้ และ ใช้ว่า ภุมรี ก็ได้.

ภย [พะยะ] (แบบ) ป. ส. น. ความกลัว, ของที่น่ากลัว ใช้ว่า ภัย ก็ได้. ภยันตราย [พะยันตะราย] ป. น. อันตรายที่น่ากลัว. ภยาคติ (ภย+อคติ) ป. น. การลำเอียงเพราะความกลัว.

ภรณี [พะระนี] ป. ส. น. ชื่อดาวนักษัตรกลุ่มที่เจ็ด (มีสามดวง).

ภรต [พะรด หรือ พะระตะ] ป. ส. น. ผู้เกื้อกูล, ผู้แสดงละคร; ชื่อกษัตริย์ในเรื่องรามเกียรติ์ เป็นน้องพระราม, ชื่อวรบุรุษผู้รักพระศิราชแห่งอินเดีย (โดยสถาวุทยนักดนตรีนางศกุนตลา, เป็นรักพระศิราชองค์ต้น แห่งสัยสองวงศ์), ภรตวรรษ [พะระตะวัด] น. แผ่นดินแห่งท้าวภรต คือ อินเดีย.

ภรรคร, ภรรคา [พันคา] (ส. ภรฺตา; ป. ภตฺตา) น. ผัว. ไทยใช้ว่า ภรรคร, ภรรคา และ สัสคา ก็ได้ โยราณใช้ว่า ภรสกาย ก็มี.

ภรรยา [พันยา] (ป. ภริยา; ส. ภารฺยา) น. เมีย.

ภระมร [พระมอน หรือ–มะระ] ดู ภมร.

ภระมรี [พระมะรี] ดู ภมรี.

ภราดร [พฺรา–ดอน] ดู ภราดา.

ภราดา [พฺรา–] (ส. ภราดฺฤ; ป. ภาตุ) น. พี่น้องชาย. คัพท์ไทยมักใช้ตามรูปที่ประกอบวิภัตติ คือ ส. ภราดา, ภราตร; ป. ภาตา, ภาตร. ต่อเมื่อเข้าสมาส จึงใช้รูปเดิม เช่น ภราดฤบุตร, ภาตุบุตร ฯลฯ.

ภริยา [พะ–] ดู ภรรยา.

ภรู [พฺรู] ส. (ป. ภู) น. ดิน.

ภฤงคาร [พฺริง–] ส. (ป. ภิงฺคาร) น. หม้อน้ำ, เต้าน้ำ.

ภฤตก [พฺริ–] (ส. ภฤตก; ป. ภตฺตก) น. ลูกจ้าง.

ภฤติ [พฺริ–] (ส. ภฤติ; ป. ภตฺติ) น. ค่าจ้าง, สินจ้าง.

ภฤตย์ [พฺริด] ส. (ป. ภจฺจ) น. คนรับใช้, คนใช้.

ภว [พะวะ] ป. ส. น. ความเกิด, ความเป็น, ความมี; โลก; ที่เกิด, ที่อยู่; ความเจริญ. ภวกษัย [พะวะไกฺส] ส. น. ความสิ้นภพ, นิพพาน. ภวตัณหา ป. น. ความอยากมี, อยากเป็น, อยากเกิด.

ภวนะ [พะวะ–] ป. ส. น. ที่อยู่, ที่เกิด; เรือนขนาดใหญ่.

ภวปาระ [พะวะ–] ป. น. ผู้ถึงภพ คือ นิพพาน.

ภวังค์ [พะวัง] ป. น. ส่วนที่สัยต่อระหว่างปฏิสนธิและจุติ มิได้เสวยอารมณ์ในทวารทั้งหก มีหน้าที่รักษาภวาระเป็นต้น, ความเป็นอยู่ไหลไม่รู้สึกตัว. ภวังคจิต ป. น. จิตเป็นองค์แห่งภพ (จิตปกติอันมีรู้สึกตัว).

ภวันตร [พะวันตอน] (ป. ภว+อนฺตร; ส. ภวานฺตร) น. ภพอื่น.

ภักขะ ดู ภักษ์.

ภักดิ์ (ส. ภกฺติ; ป. ภตฺติ) น. ความเลื่อมใส, ความรัก, ความนับถือ, ความซื่อตรง, ความนอบน้อม.

ภักตะ ส. (ป. ภตฺต) น. ผู้ภักดิ์, สาวก; อาหาร, ข้าวสุก, ของกินซึ่งสุกด้วยน้ำ; ส่วน. ภักตกฤตย์ [พักตะกฺริด] (ส. ป. ภตฺตกิจฺจ) น. การกินอาหาร. ภักตการ ส. น. 'ผู้ทำอาหาร' คือ คนครัว.

ภักติ์ ดู ภักดิ์.

ภักษ์ [พัก] ส. (ป. ภกฺข) น. เหยื่อ, อาหาร. ก. กิน.

ภักษการ [พักขะ–] ส. น. คนทำอาหาร, คนครัว.

ภัคน์ ส. ว. แตก, หัก.

ภังค ป. ส. น. ผ้าท้ายแถมไหม; การแตก, การทำลาย; ความล่มจม.

ภัจ ป. (ส. ภฤตฺย) น. คนรับใช้, คนใช้.

ภัณฑ์ ป. (ส. ภาณฺฑ) น. สิ่งของ, เครื่องใช้. ภัณฑบดี [พันดะบอ–] ป. น. พ่อค้า. ภัณฑาคาร [พันภาคาน] ป. น. โรงไว้ของ, คลังเก็บสิ่งของ. ภัณฑาคาริก, ภัณฑารักษ์ น. ผู้รักษาคลังเก็บสิ่งของ.

ภัต, ภัตร [พัด, พักตฺระ] ดู ภักตะ.

ภัทร [พัทระ] ป. ส. น. ดี, เจริญ, ประเสริฐ, งาม, น่ารัก. ภัทรกัป ป. น. 'กัปอันเจริญ' คือ กัปที่มีพุทธเจ้า มีพระพุทธเจ้าหาพระองค์. ภัทรบิฐ น. แท่นสำหรับเทพยดา หรือ พระราชาประทับฉัตรว่านั่งมงคล ภัทรปีฐา (ไทยเรียก ภัทรยบ) ส. น. ชื่อดาวฉัตรนักษัตรสามและสี่ แห่งของไทยเราว่า ทับสัยหา และ ยี่สัยหก (เกือบ ๑๐ หรือ ๑๐ องศา).

ภัณต์ ดู ภราดา.

ภัพ ป. (ส. ภวฺย) ว. ควร, สมควร, เพียงพอ, ดี, งาม. ภัพบุคคล ป. น. คนที่เหมาะแก่กิจการ.

ภัย ดู ภย.

ภัสดา [พัสดา] ดู ภรรดา.

ภัสมะ [พัสมะ] ป. ส. น. เถ้า, ขุล. ก. ทำให้แหลก. ว. แหลก, ละเอียด.

ภัสสร [พัดสะระ หรือ พักสอน] ป. น. แสงสว่าง, รัศมี.

ภา ป. ส. น. แสงสว่าง, รัศมี.

ภาค ป. น. ส่วน, ข้าง, ฝ่าย, คราว. ภาคทัณฑ์ ก. ตำหนิโทษ, ลงโทษเพียงว่ากล่าว. ภาคภูมิ ว. มีสง่า, ผึ่งผาย.

ภาคย์ ป. ส. น. โชค, โชคดี. ว. งามดี.

ภาคิน ดู ภาคี.

ภาคิไนย ป. ส. น. หลาน คือ ลูกของพี่สาวหรือน้องสาว (คู่กับ ภาคิไนยะ ลูกของพี่ น้องชาย).

ภาคี ป. ส. น. ชายผู้มีส่วน. เพศหญิงใช้ว่า ภาคินี.

ภาชนะ [พาดชะนะ] ป. น. เครื่องใช้สำหรับใส่สิ่งของ.

ภาชนีย [—ชะ—] (แบบ) ป. น. ของควรแบ่ง, ของควรแจก. ว. ควรแบ่ง, ควรแจก.

ภาชี (แบบ) ป. ส. น. ผู้แบ่ง. เพศหญิงใช้ว่า ภาชินี.

ภาณ [—นะ] (แบบ) ป. น. การขอก, การกล่าว, การสวด.

ภาณก [—นะกะ] (แบบ) ป. น. นักสวด, ผู้กล่าว, ผู้ขอก.

ภาณี ป. น. นักสวด, ผู้กล่าว, ผู้ขอก; คนช่างพูด. เพศหญิงใช้ว่า ภาณินี.

ภาณุ (ป. ส. ภานุ) น. แสงสว่าง, พระอาทิตย์. ภาณุมาศ (ส. ภานุมาส) น. พระอาทิตย์.

ภาดร, ภาดา [พาดอน—] ดู ภราดา.

ภาดร [พาดระ] ดู ภาราดา.

ภาดา, ภาดุ ดู ภราดา.

ภาติกะ, ภาติยะ ป. (ส. ภฺราตฤก) ดู ภาราดา.

ภาพ (ป. ภาว) น. ความ, ความมี, ความเป็น; มักใช้ประกอบท้ายศัพท์ เช่น มรณภาพ=ความตาย. ไทยใช้ว่ารูปที่ปรากฏแก่ตา, รูปที่เขียนต่าง ๆ. ภาพยนตร์ น. ภาพฉายด้วยเครื่องกำไห้เห็นเป็นเคลื่อนไหวได้, หนังฉาย.

ภาย น. ที่, แห่ง เช่น ทั่วทุกภาย=ทั่วทุกแห่ง; ข้าง, เวลา เช่น ภายค่ำ=เวลาค่ำ. ภายนอก น. ข้างนอก. ภายใน น. ข้างใน. ภายหน้า น. ข้างหน้า, ต่อไป, อนาคตกาล. ภายหลัง น. ข้างหลัง, ต่อจากนั้นไป.

ภาร, ภาระ ป. น. ของหนัก, น้ำหนัก, ธุระที่หนัก; การงาน, หน้าที่ที่ต้องรับเอา. ว. หนัก. ภารโรง น. ผู้รักษาและทำความสะอาดสถานที่.

ภารดี [พาระ—] (ส. ภารตี) น. ถ้อยคำ, คำพูด; ภาษา.

ภารต [—ระตะ] ส. น. ชาวอินเดีย, คนแสดงละคร.

ภารตี [—ระตี] ดู ภารตี.

ภารยา ดู ภรรยา.

ภาระ ดู ภาร.

ภารา ป. น. ชื่อมาตราชั่งน้ำหนัก (=๒๐ ตุล).

ภาวนา [—วะนา] ป. น. การทำให้เกิดขึ้น, การทำในใจ. ไทยใช้ว่าสวดหรือท่องเวทมนตร์คาถาด้วย.

ภาวะ ป. ส. น. ความมี, ความเป็น, ความปรากฏ, ความเกิด; ที่ดิน (เช่น พาลภาวะ ที่ดินแห่งการเขื่นเด็ก); ความเป็นจริง; ใจ.

ภาษ ส. (ป. ภาส) ก. พูด, กล่าว, ขอก. ภาษณ์ ส. น. การพูด. ภาษา ส. น. คำพูด, ถ้อยคำที่ใช้พูดจากัน. ภาษิต ส. น. คำกล่าว; คำกล่าวที่มีหลักฐานหรือมีคติควรฟัง มีความหมายเท่ากับศัพท์สุภาษิต.

ภาษา ดูใน ภาษ.

ภาษี น. ส่วน ซึ่ง รัฐบาล เรียกเก็บ จากบุคคล ทรัพย์สิน หรือธุรกิจ เพื่อบำรุงประเทศ; ผู้ถูกขอคดีถอนจากรัฐบาลไปเรียกเก็บเรียกว่า เจ้าภาษี. ว. ไกล่เกลี่ย.

ภาส ป. แสง, สว่าง, แจ้ง. ภาสกร น. พระอาทิตย์.

ภาสุร ส. ว. สว่าง, มีแสงพราว.

ภิกขา ป. (ส. ภิกษา) น. การขอ. (ส. ภิกษา; ภิสฺสา) น. อาหาร. ภิกขาจาร ป. น. การเที่ยวขอ, การเที่ยวขออาหาร. ภิกขาหาร ป. น. อาหารที่ได้มาด้วยการขอ.

ภิกขุ ดู ภิกษุ ใน ภิกษ์.

ภิกขุนี ดู ภิกษุณี ใน ภิกษ์.

ภิกษ์ ส. ก. (จากอาตฺมนิ ภิกฺษ 'แบ่ง') ปรารถนาแบ่งส่วน, ต้องการขึ้นส่วน; ขอ. ภิกษา ส. น. การขอ. ภิกษาจรรยา น. การเที่ยวขอ. ภิกษาจาร ส. น. ผู้เที่ยวขอ. ภิกษาหาร ส. น. อาหารที่ได้ด้วยการขอ. ภิกษุ ส. (ป. ภิกขุ) น. ชายผู้ขอ, พระผู้ชายฝ่ายพระพุทธศาสนา. ภิกษุณี ส. (ป. ภิกขุนี) น. หญิงผู้ขอ, พระผู้หญิงฝ่ายพระพุทธศาสนา.

ภิงคาร ดู ภฤงคาร.

ภิญโญ ดู ภิยโย.

ภินทน [—ทะนะ] ป. ส. น. การแตก, การทำลาย.

ภินทนาการ [พินทะ—](ป. ภินฺทน+อาการ) น. อาการแตก

ภิน ป. ส. [ภินฺน] ว. แตกแล้ว, ทำลายแล้ว. ภินชาติ ว. ต่างชาติ. ภินวรรณ ว. เปลี่ยนสี, ราง, ตก, ซีด. (ว่าด้วยสี).

ภินโนทร [—ทอน] ส. น. ผู้เกิดจากท้องต่าง คือ พี่น้องคนละแม่.

ภิยโย [พิย (ย สะกด) โย] ป. (ส. ภูยสฺ) ว. ยิ่ง, ยิ่งขึ้นไป; ใช้ว่า 'ภิญโญ' ก็มี. ภิยโยภาพ น. ความยิ่งขึ้นไป.

ภิม ป. ส. น. 'น่ากลัว' เย็นชือเข้าฝ่ายทุพพลภาพสองคือ รองยุธิษเฐียร ภิมเสน ก็เรียก.

ภิรุ, ภิรุก [—รุกะ] ป. ส. ว. น่ากลัว; ขลาด.

ภุกต์ ส. (ป. ภุตฺต) ว. ซึ่งกินแล้ว, ครองแล้ว.

ภุกตาหาร ส. น. อาหารที่กินแล้ว. ว. กินอาหารแล้ว.

ภุช [พุค, พุชะ] ป. ส. น. แขน; ชนต (งู), งวงช้าง. ก. ขด, งอ, มัวน. ภุชค ป. ส. น. ผู้ไปด้วยขนต์ คือ งู, นาค. ภุชงค์ ดู ภุชค. ภุชงประยาต ส. (ป. ภุชงฺคปฺปยาต) น. ชื่อฉันท์ชนิดหนึ่ง มี ๑๒ คำ ในบาทหนึ่ง.

ภุญช ป. ก. กิน, กินข้าว.

ภุม (ป. ภุมฺม. ส. เภาม) น. ดาวอังคาร, วันอังคาร.

ภุมวาร ป. ส. น. วันอังคาร. ภุมวัตน น. หินประการัง.

ภุมระ [พุมมะระ—] ดู ภมร.

ภุมริ [พุมมะริ—] ดู ภมร.

ภุวะ ไทยใช้ ภู ดู ภว.

ภู ๑ ป. ส. น. ดิน, แผ่นดิน. โลก. ภูธร ป. ส. น. ผู้ทรงแผ่นดิน คือภูเขา; พระราชา. ภูธเรศ น. พระราชา. ภูธเรศวร์ ส. น. 'จอมแห่งเขา' คือเขาหิมพาน; พระราชาใหญ่ที่ใช้. ภูบดี [—บอดี] ป. น. ผู้เป็นใหญ่ในแผ่นดิน, พระเจ้าแผ่นดิน. ภูบาล ป. น. ผู้ปกครองแผ่นดิน, พระเจ้าแผ่นดิน. ภูเบนทร์, ภูเบศ, ภูเบศวร์ ส. น. พระราชาผู้เป็นใหญ่.

ภู ๒ น. เนินหินหรือสิ่งขึ้นเป็นของ. ภูเขา น. เนินหินหรือสิ่งขึ้นเป็นของใหญ่. ภูเขาไฟ น. เนินหินหรือสิ่งผุดขึ้นหรือยอเป็นรูปกรวย. ภูผา น. เขาหิน.

ภู่ น. ชื่อแมลงชนิดหนึ่ง ตัวขนาดหนวยก้อย ตัวและขีด สีดำเจือน้ำเงิน มีดอกเหลือง มักระเวาะปล้องไม้ไผ่เข้าไปทำรังอยู่.

ภูตาด น. เสมียน

ภูต ป. ส. น. ความมี, ความเป็น, ความประจักษ์, ความจริง, ความเกิด, ความสมควร; ผี (ทั้งตกและเลว). ว. ซึ่งเกิดแล้ว, เป็นแล้ว. ภูตรูป ป. ส. น. รูปที่เกิดแล้ว ได้แก่ธาตุทั้งสี่ (คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม) ซึ่งคุมกันเข้าเป็นมนุษย์และสัตว์.

ภูติ [พู—ติ] ป. ส. น. ความเกิด, ความประจักษ์, ความมี, ความมั่งเรือง, ความมั่งคั่ง; พระลักษมี; แผ่นดิน.

ภูม ข. น. บ้าน.

ภูมิ [พูม หรือ—] ป. ส. น. แผ่นดิน, พื้น, ชั้น, ขั้น, พื้นเพ, ที่ดิน. ภูมิใจ (ไทย) ก. กระหยิ่มใจ, ทะนงใจ, รู้สึกว่ามีเกียรติยศ. ภูมิลำเนา น. ที่อยู่, บ้าน, ถิ่นที่อยู่. ภูมินทร์ น. พระเจ้าแผ่นดิน. ภูมิศาสตร์ น. ตำราว่าด้วยพื้นโลก และ ชาติต่าง ๆ ที่อยู่ในโลก กลอกลึง การปกครองและการทำมาหากิน.

ภูมี ส. น. แผ่นดิน. คำไทยใช้หมายความถึง พระเจ้าแผ่นดิน ก็มี.

ภูริ ๑ ป. ส. ว. ใหญ่, มาก, แข็งแรง.

ภูริ ๒ ป. (ส. ภูรุณิ, ภูริชฺ) น. แผ่นดิน.

ภูริ ๓ ป. น. ความฉลาด, ปัญญา, ใช้ ภูริ ก็ได้.

ภูว [—วะ] ป. (ส. ภูว) น. แผ่นดิน. ภูวดล น. แผ่นดิน. ภูวนาถ, ภูวเนตร, ภูวไนย น. พระเจ้าแผ่นดิน.

ภูวน [—วะนะ] (ส. ภุวน) น. โลก, แผ่นดิน.

ภูษณ [—สะนะ] ส. (ป. ภูสน) น. เครื่องประกอบ.

ภูษา ส. (ป. ภูสา) น. เครื่องประกอบ, เครื่องนุ่งห่ม, ผ้าทรง.

ภูษิต ส. (ป. ภูสิต) ว. ประดับ, แต่งแล้ว.

เภตรา [—ตรา] น. เรือสำเภา, เรือ.

เภท ป. ส. น. การผ่า, การแยง; การแยก, การแตกออก; ส่วน, ภาค; ความแตกต่าง, ความแปลก, ชนิด, อย่าง. ก. แตก, หัก, ทำลาย, พัง. เภทภัย น. ภัยต่าง ๆ. เภทุบาย น. อุบายที่ทำให้เขาแตกกัน.

เภรี, เภรี ป. น. กลอง; ยางที่ใช้เย็น ไภรี, เภรัน ก็มี.

เภสัช ป. (ส. ไภษชฺ) น. ยาแก้โรค. ไทยใช้สำหรับพระสงฆ์ว่า 'หมาก' ใช้คู่กับ 'เพลา' ซึ่งหมายความว่า พลู เช่น พูดว่า 'เภสัชเพลาหามาใส่เชี่ยน'

โภค ป. ส. น. สมบัติ. ก. กิน, ใช้สอย.

โภคิน, โภคี ป. ส. น. งู; ผู้ยินโภค, คนมั่งมี, คนมี

สมยัติ, นายบ้าน. ว. มั่งมี.

ไกไคย [—ไค] ป. น. สิ่งที่เย็นทรัพย์สมยัติ.

ไกไคศวรรย์ [—สุวัน] น. ความเย็นใหญ่ในสมยัติ, ทรัพย์สมยัติ.

ไกษก [—ชะกะ] ป. น. ผู้บริโภค, นายบ้าน, ผู้ใหญ่บ้าน เช่น คามไกษก=นายกำนัน, ข้าเภอ.

ไกษ ป. (ส. ไกชฺย) น. ของควรบริโภค.

ไกษน [—ชะนะ] ป. ส. น. ข้าวสำหรับกิน; การกิน, การกินข้าว. ไกษนะหา น. ข้าว ๕ อย่าง คือ ข้าวสุก (ข้าวมันหรือข้าวผักกินกับข้าว) ขนมสด (ขนมที่ทรงกินเมื่อล่วงเวลาแล้ว เช่น แย้งจี่ ขนมต้วง ขนมครก) ขนมแห้ง (ที่ไม่ยูดไก้ เช่น จันอับ, ขนมชั้ง) ปลา (รวมทั้ง หอย กุ้ง และสัตว์น้ำ เหล่าอื่นที่ใช้เป็นอาหาร) เนื้อ (เนื้อของสัตว์บกและนกที่ใช้เป็นอาหาร).

ไกริน, ไกรี ดู เกริ.

ไกรพ [—รบ] น. ผู้ทำลายอย่างน่ากลัว, ชื่อพระศิวะ.

ไกษัชคุรุ น. นามพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งในลัทธิมหายาน คือ พระกริ.

ไกษัชย์ ดู เกสัช.

ม

ม พยัญชนะวรรคที่สามสิยสามของพยัญชนะไทย.

มกร [มะกอน] ป. ส. น. มังกร, ตัวเมียว่า มกรี; ชื่อดาวราศีที่สิบ (Capricornus). มกราคม (มกร+อาคม) น. 'การมาสู่ราศีมกร' คือ ชื่อเดือนที่หนึ่งตามสุริยคติ.

มกส [มะกะสะ] ป. (ส. มศก) น. ยุง.

มกุฎ [มะกุด] (ป. ส. มกุฏ) น. มงกุฎ. ว. สูงสุด, ยอดเยี่ยม.

มกุล [มะกุละ] ป. ส. น. กลุ่ม, พุ่ม. ว. ตูม.

มค [มะคะ] ดู มฤค. มคสิร น. ชื่อดาวฤกษ์ที่ ๕. ไทยใช้เป็นชื่อเดือนอ้าย.

มคธ [มะคะทะ หรือ มะคด] ป. ส. น. ชื่อแคว้นใหญ่ในอินเดียครั้งพุทธกาล, ในยัคนี้ คือแถบพิหาร (Behar). มคธพากย์, มคธภาษา น. คำพูดของชาวมคธ.

มฆวัค, — วัน, — วา, — วาน ดู มฆวัต ใน มฆะ.

มฆ [มะคะ] ป. ส. น. รางวัล; ชื่อดาวนักษัตรที่สิบ มีห้าดวง คือ ดาวผู้, อีกนัยหนึ่งว่าดาวโคมุตร, ดาววานร หรือดาวงอนไถ. มฆวัต ส. (ป. มฆวา) น. ผู้แจกทรัพย์, ผู้มีใจกว้าง' คือ พระอินทร์. ศัพท์นี้ใช้ได้อีก ๓ รูป คือ มฆวัน, มฆวา (ป). มฆวาน ที่ไทยใช้มาก.

มงกุฎ น. เครื่องสวมพระเศียรโดยเฉพาะพระเจ้าแผ่นดิน มียอดแหลมสูง. ว. สูงสุด, ยอดเยี่ยม. มงกุฎไทย น. เครื่องราชอิสริยาภรณ์ครั้งกรุงหนึ่ง.

มงคล ป. ส. น. ความสุข, ความเจริญ, สิ่งที่นำมาซึ่งความสุขความถาวร, คำยที่ทำเป็นวงสำหรับสวมศีรษะเพื่อเป็นสิริมงคล. มงคลพิธี น. งานมงคลทั้งปวง. มงคลวาท น. การให้พร. มงคลวาร น. วันชังการ; วันขึ้นมงคล. มงคลสูตร น. คำยพิกัดสิทธิที่ตำมาจากหมัธน้ำมนต์.

มณฑ์ ป. ส. น. มัน; น้ำมัน; น้ำเมา, สุรา; เครื่องประกับ. ว. ใส, สว่าง. มณฑป [มนดบ] น. ห้องโถง (ไม่มีฝา), ประรำ, โขลญ์. ไทยใช้เรียกสิ่งซึ่งสร้างด้วย ไม้ หรือ อิฐ ปูน มีรูป ๔ เหลี่ยม ยอดแหลมอย่างรูปเมรุ, ขันน้ำเย็นของพระเจ้าแผ่นดินที่มีฝาเป็นรูปอย่างมณฑป เรียกว่า พระมณฑป. มณโฑทก น. สำเหล้า.

มณฑก [—ทก] (ป. ส. มณฺฑูก) น. กบ; ใช้เรียกขนมใหญ่ชนิดหนึ่งว่า ขนมมณฑก.

มณฑป [—ดบ] ดูใน มณฑ์.

มณฑล [—ทน] ป. น. แสง, รัศมี, วงรอบ, วงกลม. บริเวณ, แคว้น.

มณฑา [—ทา] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใบใหญ่ คอกคล้ายคอกหูบแต่สีเหลืองและโตกว่า

มณฑารพ [—ทารบ] ป. น. ชื่อต้นไม้มีอยู่ในเมืองสวรรค์, มณฑา ก็ใช้.

มณี [มะ—] ดู มณิ.

มณี [มะ—] (ป. ส. มณิ) น. แก้วหินมีค่า, เพชรพลอย. มณีการ น. ช่างเจียระไนพลอย. มณีพัช น. ต้นกัททิม. มณีรัตน์ น. แก้วมณี. มณีราค น. แดงเสน.

มต น. สัตว์จำพวกเล็กรวมอยู่กันเป็นหมู่ในจำพวกแมลง มีหลายชนิด; หมอนวทมนตร์, หมอผี; ถ้าเป็นผู้หญิงเรียกว่า แม่มด.

มตยอบ น. ชื่อเครื่องยาอย่างหนึ่ง เป็นยางไม้ชนิดหนึ่ง มีกลิ่นหอม (Myrrh).

มตลูก น. อวัยวะภายในท้องครรภ์.

มต [มะตะ] ป. (ส. มฤต) ก. ตายแล้ว. ดู มฤตกวัย.

มตกะ [มะตะกะ] ป. (ส. มฤตก) น. คนตาย, ผู้ตายแล้ว, ของผู้ตายแล้ว. มตกภัต ป. น. ข้าวที่ทำขึ้นถวายพระภิกษุให้ฉันตาย.

มติ [มะ—] ป. ส. น. ความรู้, ความเข้าใจ, ปัญญา, ความคิด, ความตั้งใจ, ความมุ่งหมาย, ความเห็น.

มท [มะทะ] ป. ส. น. ความเมา; เหล้า; ความลุ่มหลง; ความกระด้าง, ความสุขในการร่วมประเวณี, น้ำมันช้างที่ตกมัน.

มทนะ [มะทะ—] ป. น. ความใคร่, ความรัก, กามเทพ.

มทนียะ [มะทะ—] ป. ส. ว. เย็นเหตุให้เมา, ที่ควรเมา.

มธุ [มะ—] ป. ส. น. น้ำผึ้ง; น้ำมนหรือสิ่งของออกจากน้ำนม เช่น เนยใส เนยข้น ฯลฯ; น้ำดอกไม้. มธุรส น. น้ำผึ้ง; น้ำตาล; ความหวาน, ความเพราะ. ว. หวาน; เพราะ.

มธุร [มะ—] ป. ส. น. ความหวาน, ความไพเราะ, ถ้อยแดง. ว. หวาน, งาม, ไพเราะ. มธุรพจน์ น. ถ้อยคำไพเราะ.

มน [มะนะ หรือ มน] ดู มนัส.

มนต์ ดู มนตร์.

มนตร์ ส. (ป. มนฺต) น. คำศักดิ์สิทธิ์สำหรับสวดและเสกเป่า.

มนตรี [—ตฺรี] ส. (ป. มนฺตี) น. ขุนนางที่ปรึกษา, ผู้ปรึกษาราชการ.

มนท์ ป. ส. น. ดาวพระเสาร์. ว. เฉื่อย, ช้า; อ่อนแอ, เขลา, ขี้เกียจ.

มนทิร ป. ส. น. ที่อยู่, เรือน (เรามาผสมขึ้นเป็นมนเทียร). มนทิราลัย น. ที่อยู่คือมนเทียร.

มนเทียร ดู มนทิระ

มนสิการ [มะนะสิ—, —กาน] ป. ส. น. การทำในใจ, การกำหนดในใจ, การพิจารณา (ออกจาก มนสฺ + การ).

มนัส [มะ—] ส. (ป. มน) น. ใจ. (เมื่อเข้าสมาสกับศัพท์อื่นมักแผลงเป็น มโน, ดู มโน).

มนุ [มะ—] ป. ส. น. ผู้ฉลาด, คนแรกซึ่งเกิดในโลก; ดู มนู ด้วย. มนุษ น. ผู้เกิดจากมนุ์ คือ คน.

มนุญ ป. ว. เป็นที่พอใจ, งาม.

มนุษย์ [มะนุด ถ้าอยู่หน้าสมาสอ่าน มะนุดสุยะ] ส. (ป. มนุสฺส) น. คน. มนุษยชาติ น. เหล่าคน. มนุษยธรรม น. กฎหรือหน้าที่ของมนุษย์. มนุษยโลก น. โลกที่เราอาศัยอยู่.

มนุสาร, มนูสาร, มโนสาร [มะ—] น. ชื่อคัมภีร์กฎหมายมนูศาสตร์ฉบับย่อ.

มนู [มะ—] (ส. มนุ) น. ชื่อพระผู้สร้างมนุษยชาติและปกครองโลกมี ๑๔ องค์ เรียงกันเป็นยุค ๆ ไป, ยุคหนึ่งเรียกว่า มนวันดร นานกว่า ๔ ล้านปี องค์แรกคือพระสวายมภูวะ พระมนูองค์ที่ ๗ คือกษัตริย์ผู้ทรงออกกฎหมายหรือธรรมศาสตร์ ซึ่งยังมีอยู่ครายเท่าทุกวันนี้ เรียกว่า มนูสังหิตา หรือ มนุสมฤติ, เพราะฉะนั้นคำ มนู จึงหมายถึงกฎหมายก็ได้ เช่น มนูกิจ.

มโน [มะ—] ดู มนัส. มโนคติ ส. น. ทางไปแห่งใจ คือความอยาก, ความปรารถนา, ความคิด. มโนมัย ส. น. ความสำเร็จด้วยใจ. ใทยเราใช้หมายความว่าม้าที่ใช้ขับขี่วิ่งเร็วได้ดังใจ. มโนรถ น. ความหวัง, ความปรารถนา, ความใฝ่ฝัน. มโนรม ว. เป็นที่ชอบใจ, งาม. มโนศิลา น. ศิลาอ่อนที่ย่อมให้สีละเอียดประสมเป็นสีทาสิ่งอื่นได้, อีกนัยหนึ่งว่าประกอบแดงหรือสารหนูแดง, หินลายสีแดง. มโนหร ว. เป็นที่ชอบใจ, น่ารักใคร่.

มโนสาเร่ [มะ—] น. เรื่องเบ็ดเตล็ด. เรียกคดีเล็กน้อย.

มยุระ [มะยุ—] ป. (ส. มยูร) น. นกยูง; นกยูงตัวเมียใช้ว่า มยุรี.

มยุรี ดู มยุระ.

มยูร [มะยูระ หรือ มะยูน] ดู มยูร.

มร [มะระ] ป. ส. น. ความตาย.

มรกต [มอระกด] ส. น. แก้วสีเขียวใบไม้.

มรคา [มอระ—] (ส. มารฺค ป. มคฺค) น. ทาง, ช่อง, ถนน.

มรณ์, มรณะ [มอน; มะระนะ] ป. ส. น. ความตาย. มรณธรรม น. มีความตายเป็นธรรมดา. มรณภัย ว. ความรู้สึกกลัวความตาย. มรณภาพ (โบ) น. ความตาย (ใช้สำหรับพระสงฆ์).

มรรค, มรรคา [มัก, มันคา] (ป. มคฺค; ส. มารฺค) น. ทาง, ช่องทางรถหนทางรางเขา เรียกว่า เวทมรรค ชื่อสาวมรรค; ในพระพุทธศาสนาเรียกธรรมเป็นหนทางให้บรรลุอริยผลมี ๔ ชั้น คือ โสดาปัตติมรรค, สกิทาคามิมรรค, อนาคามิมรรค, อรหัตมรรค. มรรคนายก น. ผู้นำทาง คือ ผู้จัดการทางกุศล, ผู้มีแรงทางบุญ.

มรรตย [มันตะยะ หรือ มักตะยะ] ส. (ป. มจฺจ) น. ผู้ต้องตาย ได้แก่มนุษย์ กิริฉาน คู่กับ อมร ผู้ไม่ตาย คือ เทวดา.

มรรยาท [มันยาด] (ป. มริยาทา; ส. มรฺยาทา) น. ความประพฤติ; กฎ, ธรรมเนียม, กิริยาวาจาที่ถือว่าเรียบร้อย.

มรสุม [มอระ—] น. ลมฝน, คราวลม, คราวพายุ.

มรัม [มะรำมะ] น. พม่า. มรัมเทศ [มะรำมะเทด] น. ประเทศพม่า. มรัมนิกาย น. เรียกคณะสงฆ์ในสังกัดนิกายหนึ่งซึ่งสืบมาจากพม่า.

มรีจิ [มะ—] ป. ส. น. พยัคแดด, แสงแดด.

มรุ [มะ—] ป. ส. น. ทราย. มรุกันดาร, มรุสถล ส. น. ทะเลทราย.

มรุต [มะ—] ส. (ป. มรุ) น. เจ้าพายุ, เจ้าลม; เทวดาคณะหนึ่ง.

มฤค [มฺรึก] ส. (ป. มิค) น. เนื้อ, สัตว์ป่า, มีกวางเป็นต้น เป็นคำ ตัวเมียใช้ว่า มฤคี. มฤคหายวัน ส. น. ชื่อป่า ที่พระพุทธเจ้าแสดง ปฐมเทศนา ธรรมจักร; สวนเนื้อ, ป่าเนื้อ. มฤคินทร์, มฤคี, มฤเคนทร์ น. พญาเนื้อ. ราชสีห์.

มฤคินทร์ [มฺริคิน] ดูใน มฤค.

มฤคี [มฺริค] ดูใน มฤค.

มฤเคนทร์ [มฺริเคน] ดูใน มฤค.

มฤจฉา [มฺริดฉา หรือ มฺริคฉา] (ป. มิจฺฉา; ส. มิถฺยา) ว. ผิด. มฤจฉาชีพ น. การเลี้ยงชีวิตผิดทาง. มฤจฉาทิฐิ น. ความเห็นผิดทาง.

มฤตก [มฺริ—] (โบ) (ส. มฤตก) น. ผู้ตาย. ใช้ว่า ทรัพย์สมบัติของผู้ตาย, มรดก.

มฤต [มฺริด หรือ มฺริต] ส. ว. ตาย, ตายแล้ว.

มฤตก [มฺริดตะกะ] ส. น. ผู้ตาย, ซากศพ.

มฤตยู, มฤตยู [มฺริดตยู—ยู] ส. (ป. มจฺจุ) น. ความตาย; เจ้าแห่งความตาย, เป็นคนเดียวกับพระยม; ชื่อดาวนพเคราะห์ดวงหนึ่ง.

มฤทังค์ [มฺริ—] (ป. มุทิงฺค; ส. มฤทงฺค) น. กลองแขก, กลองสองหน้าชนิดหนึ่ง, ตะโพน.

มฤทุ [มฺริ—] ส. (ป. มุทุ) ว. นุ่ม, อ่อน, อ่อนโยน, สุภาพ; ช้า (ท่าทาง); สุขุม, ชั้น, เย็น.

มฤทุ [มฺริ—] ดู มธุ.

มฤษา [มฺริ—] ส. (ป. มุสา) ว. ไม่จริง, ผิด.

มล [มน หรือ มะละ] ป. น. ความมัวหมอง, ความไม่บริสุทธิ์, สนิม, เหงื่อไคล ใช้ว่า มลทิน.

มลทิน [มนทิน] ดู มล.

มลัก [มฺลัก] (ข. ก. เห็น). ก. ลักลอย, มัก; รัก.

มลังเมลือง [มฺลังเมฺลือง] ว. สุกใสอร่ามเรือง.

มลา [มฺลา] ดู ล้า.

มลาก [มฺลาก] ก. ลาก. ว. มาก.

มล้าง [มฺล้าง] ว. ล้าง, ฆ่า, ผลาญ.

มลาน ๑ [มฺลาน] ส. ว. เหี่ยว, แห้ง, อ่อน, ซึกโรย; ตาย; โศกเศร้า, หมอง.

มลาน ๒ [มฺลาน] ว. (แผลงจาก ลาน) ลนลาน, ลานตา. ใช้อย่างเดียวกับ มล่าน.

มล่าน [มฺล่าน] ก. วิ่งรีย, วิ่งพล่าน.

มลาย [มฺลาย] ก. แตก, ตาย, ทำลาย.

มลาว [มฺลาว] น. ลาว.

มล่าวเมลา [มฺล่าวเมฺลา] (กลอน) ว. งดงาม, สวย.

มลิน [มฺลิน] ป. ส. ว. ขุ่นมัว, มัวหมอง, ไม่บริสุทธิ์, สกปรก.

มล้น [มฺล้น] ก. ล้น, มีน.

มล้น [มฺล้น] ดู ล้น.

มวก น. สิ่งที่เย็นเมื่อกหรือเย็นคล้ายน้ำมูก; ชื่อไม้เถาชนิดหนึ่ง ใช้ทำยา. มวกผา น. ของอย่างหนึ่งเย็นยาง

คล้ายวุ้นอยู่ตามเขา. มวกเหล็ก น. ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยา. มวกใหญ่ น. ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยา.

ม่วง น. ผ้าไหมสำหรับนุ่ง; ชื่อเรือชนิดหนึ่ง; สีอย่างหนึ่ง ซึ่งประสมด้วยสีแดงกับน้ำเงินสีคล้ายสีเมล็ดมะปราง.

มวน น. ชื่อแมลงชนิดหนึ่ง กลิ่นเหม็น ชอบกินผิวส้ม. ก. ทำยาสูบให้เป็นตัวยุหรือรูสึกปวกขึ้นขนขึ้นอยู่ในท้อง. (กลอน) ว. ไพเราะ, เสนาะ, สนุก.

ม้วน น. เรียกสิ่งของที่ขดหรือพันอยู่ เช่น เชือก และผ้า หรือกระดาษ ใช้ว่า ม้วนหนึ่ง หรือ สองม้วน. ก. ทำของให้ขดกลมเข้า, ให้หนังกันเข้า. ม้วนต้วน ว. แสดงท่าทางอาย.

มวย น. การต่อยกัน; กลุ่มผม, มุ่นผมให้เป็นกลุ่มเป็นก้อน.

ม้วย ก. หมด; ตาย.

มวล (แผลงจากมูล) น. โคน, ราก, เหง้า, เค้าเดิม. ว. ทั้งหมด, ทั้งสิ้น.

มห [มะหะ] ป. ก. บูชา, นัดถือ. มหกรรม [มะหะกำ] ส. น. การฉลอง, การบูชา. ว. ยิ่ง, ใหญ่, มาก. (โดยมากมักใช้นำศัพท์ข้างศัพท์).

มหรณพ, มหรรณพ, มหารณพ [มะหอระนบ;—หันนบ—, หาระ—] ป. มหณฺณว; ส. มหารฺณว) น. ทะเลใหญ่, ห้วงน้ำใหญ่.

มหรสพ [มะหอระสบ] (ป. มหุสฺสว; ส. มโหตฺสว) น. การเล่นรื่นเริง มีโขนละครหรือสิ่งคล้ายคลึงกัน.

มหัจฉริยะ [มะหัดจะ—] ป. (ส. มหาศฺจรฺย) ว. แปลกประหลาดมาก, น่าพิศวงมาก, น่าอัศจรรย์มาก.

มหัณณพ [มะหันนบ] ดู มหรณพ.

มหัด ดู มหันต์.

มหันต์, มหันต [มะ—, มะหันตะ] ป. (ส. มหตฺ) ว. ใหญ่, มาก.

มหันตโทษ [มะหันตะ—] น. โทษใหญ่, โทษหนัก. โทษใช้เป็นคู่กับ ลหุ ซึ่งแปลว่าโทษเบา.

มหัพภาค [มะหับ—] ป. น. เครื่องหมายวรรคตอนรูปดังนี้ (.).

มหัล, มหัลกะ (ป. มหลฺล มหลฺลก) น. ผู้ใหญ่, คนมีอายุมาก, คนแก่. ว. แก่, ผู้ใหญ่, มีอายุมาก.

มหัศจรรย์ [มะหัดสะจัน] (ส. มหาศฺจรฺย) ว. แปลกประหลาดมาก, น่าพิศวงมาก.

มหา [มะ—] น. ชื่อสมณศักดิ์เมื่อสอบไล่ได้ชั้นเปรียญแล้วใช้นำหน้าชื่อว่า มหา ก. มหา ช. ๖๓ ว. มาก, ใหญ่ (ใช้เข้ากับศัพท์บ้าง คู่กับ อนุ). มหาทวีป น. เกาะใหญ่ หรือ ทวีป ตามชื่อศัพท์ล่าว่า อยู่โดยรอบเขาพระสุเมรุทั้ง ๔ ทิศ (คือ อุตตรกุรุ=ทิศเหนือ, ชมพูทวีป=ทิศใต้, บุพพวิเทห=ทิศตะวันออก, อมรโคยาน (ส. อปรโคยานา) =ทิศตะวันตก). มหาพน น. ป่าใหญ่, ชื่อถนนที่ตัดเข้าในเรือนเวสสันตรชาดก. มหาภัย ป. น. อันตรายใหญ่. มหาราช พระราชาใหญ่" น. สร้อยพระนามพระเจ้าแผ่นดินผู้ยิ่งใหญ่ เช่น พระนารายณ์มหาราช; ชื่อถนนที่ตัดเข้าในเรือนเวสสันตรชาดก. มหาวรรค น. หมู่มาก, ตอนมาก; ชื่อคัมภีร์หนึ่งสังฆว่าด้วยพระวินัย.

มหากาพ [มะหากาน] น. ชื่อยาชนิดหนึ่ง สำหรับแก้โรคปากเปื่อย, คอเปื่อย, ลิ้นเปื่อย; ชื่อว่านชนิดหนึ่ง ต้นและเหง้าเหมือนไพล แต่สีม่วงแก่.

มหาขันธก [มะหาขันทะกะ] ป. น. "กองใหญ่" คือ ชื่อหมวดในคัมภีร์พระวินัยหมวดหนึ่ง.

มหาชน [มะ—] ป. น. พลเมือง, คนหมู่มาก.

มหาชาติ [มะ—] ป. น. ชาติใหญ่, เรียกเวสสันตรชาดก ว่า มหาชาติ, การเทศน์เรื่องมหาเวสสันตรชาดกเรียกว่า เทศน์มหาชาติ.

มหาดไทย [มะ—] น. ชื่อกรมที่ปกครองหัวเมืองฝ่ายเหนือในสมัยโบราณ มีสมุหนายกเป็นประธาน, ชื่อกระทรวงที่ปกครองหัวเมือง ซึ่งภายหลังรวมปกครองพระมหานครด้วย.

มหาดเล็ก [มะ—] น. ข้าราชการในพระราชสำนักที่หน้าที่รับใช้พระเจ้าแผ่นดิน; ผู้ที่รับใช้ประจำเจ้านายหรือผู้ดีอายตัวเป็นผู้รับใช้. มหาดเล็กรายงาน น. มหาดเล็กที่มีหน้าที่รายงานการสร้างวัดหรือคนเจ็บป่วย, ชื่อตำแหน่งราชการชั้นผู้ใหญ่ที่ในหัวเมือง.

มหาตมะ [—มะหาตมะ] ส. (มหา+อาตฺมน) ว. ผู้มีอิทธิฤทธิ์, ผู้มีใจสูง, "วิญญูณาณอันยิ่งใหญ่" คือ พระพรหม.

มหาเทพ [มะ—] ส. น. เทวดาผู้เป็นใหญ่; พระอิศวร.

มหานิกาย [มะ—] ป. น. หมู่มาก, หมู่ใหญ่. ใช้เรียกคณะสงฆ์ในไทยฝ่ายหนึ่ง คู่กับ ธรรมยุติกนิกาย

มหานิล [มะ—] ป. น. 'ดำมาก' ไทยใช้เป็นชื่อยาสมานชนานหนึ่ง มีสีดำ.

มหาภารตยุทธ์ [มะหาพาระตะยุด] ส. น. 'การรบใหญ่ระหว่างลูกหลานท้าวภรต' เป็นชื่อหนังสือเรื่องหนึ่ง (ยกประพันธ์มหากาพย์เรื่องใหญ่เรื่องหนึ่งของอินเดีย คู่กับรามายณ คือ รามเกียรติ์) ว่าด้วยสงครามแห่งกษัตริย์โกรพกษัตริย์ปาณฑพ ซึ่งเป็นลูกหลานท้าวภรต.

มหาภิเนษกรมณ์ [มะหาพิเนกสุกฺรม] (ส. มหาภินิษฺกฺรมณ) น. 'การออกเพื่อคุณอันยิ่งใหญ่' คือ การเสด็จออกบรรพชาของพระพุทธเจ้า.

มหาภูต [มะหาพูด หรือ มะหาพูตะ] ป. น. สัตว์ใหญ่; ธาตุ ได้แก่ ดิน, น้ำ, ลม, ไฟ.

มหาเมฆ [มะ—] น. 'เมฆใหญ่' ชื่อว่านชนิดหนึ่ง ใบคล้ายผักกาด แต่มีรักและสีดำ; ชื่อละอองเกสรขนเพชชางโค.

มหายาน [มะ—] ป. น. ชื่อนิกายหนึ่งในพระพุทธศาสนาฝ่ายเหนือ (คือ จีน ญี่ปุ่น เป็นต้น).

มหายุค [มะ—] ป. น. 'ยุคใหญ่' คือยุคสี่รวมกัน (ดู จตุรยุค). ๒,๐๐๐ มหายุค เป็นหนึ่งกัป คือ วันหนึ่งคืนหนึ่งของมหาพรหม เมื่อสิ้นกัปหนึ่งแล้วพระพรหมล้างโลกด้วยเพลิง เรียกว่าไฟประลัยกัป แล้วจึงสร้างขึ้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง.

มหาวงศ์ [มะ—] น. ตำนานแห่งพระพุทธศาสนาในเกาะลังกา.

มหาวิทยาลัย [มะหาวิทยาไล] น. สถานศึกษาความรู้ชั้นอุดมซึ่งรวมหลายคณะด้วยกัน และมีอำนาจที่จะประสาทปริญญาให้แก่ผู้สำเร็จวิชาในสาขาต่าง ๆ.

มหาสมภาร [มะหาสะ—] น. ชื่อโรคลมชนิดหนึ่ง ซึ่งอาจทำให้ชักกระโดกระแด่ง.

มหาสดำ น. ชื่อต้นไม้ป่าชนิดหนึ่ง ใช้ทำยาได้.

มหาสาวก [มะ—วก] ป. ส. น. สาวกชั้นผู้ใหญ่ของพระพุทธเจ้า เว้นพระโมคัลลานะกับพระสารีบุตร ซึ่งเรียกว่า อัครสาวก.

มหาหงส์ น. ชื่อไม้ดอกชนิดหนึ่ง ดอกรูปคล้ายดวงหงส์ มีสองชนิด ชนิดหนึ่งดอกและเกสรสีขาว อีกชนิดหนึ่งมีดอกขาวแต่เกสรเหลือง.

มหาหิงคุ์ [มะ—] น. ยางไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยาได้ มีกลิ่นร้อนฉุนและเหม็น รสเผ็ดร้อน.

มหิ [มะ—] (แบบ) ป. ส. น. แผ่นดิน. มหิตล น. พื้นดิน, พื้นโลก. มหิธร ป. น. 'ผู้ทรงแผ่นดิน' คือ ภูเขา; เป็นชื่อพระนารายณ์. ไทยใช้เรียกพระเจ้าแผ่นดินด้วย. มหิบาล น. พระเจ้าแผ่นดิน.

มหิทธิ [มะหิดทิ] ป. (มหา+อิทฺธิ) ว. 'มีฤทธิ์มาก, มีความสำเร็จใหญ่' คือ ทำการใหญ่ ๆ ได้สำเร็จโดยไม่มีอะไรขัดข้อง.

มหินท์ ดู มเหนทร.

มหิมา [มะ—] ป. ส. ว. ใหญ่, โต. ใช้ว่า มหิมา ก็มี.

มหิศร, มหิศวร [มะหิคสะระ —สอน, มะหิสุวะระ—สวน] ส. น. ผู้เป็นใหญ่ยิ่ง; คำนี้เดิมมาจากพระนามเทศวร คือ พระศิวะ แต่เรามักหมายถึงพระเจ้าแผ่นดินหรือเทวดาผู้ใหญ่ทั่วไป.

มหิษ [มะ—] ส. (ป. มหิส, มหิส, มหิส) น. ควาย. ตัวเมียใช้ว่า มหิษี.

มหิษี ๑ [มะ—] ดู มหิษ.

มหิษี ๒ [มะ—] ส. (ป. มเหสี) น. ชายาพระเจ้าแผ่นดิน, พระราชินี.

มหิมา [มะ—] ดู มหิมา.

มหุรดี [มหุระดี] (ส. มุหูรฺต) น. ครู่, ขณะ, ชั่วโมง.

มเหนทร์ ส. (ป. มหินฺท) น. พระอินทร์; ประมุขหรือหัวหน้า.

มเหยงค์ [มะเห—ยง] ป. น. ภูเขา, เนินดิน.

มเหศ [มะ—] ส. น. ผู้เป็นใหญ่.

มเหศวร [มะเหสวน] ส. น. เจ้าโลก; พระอิศวร; เจ้าแผ่นดิน.

มเหสักข์ [มะ—] ป. (ส. มหา + อักฺษ + อาขฺยา) ว. 'ซึ่งกล่าวกันว่าเป็นเจ้าเป็นใหญ่' ใช้เป็นคุณศัพท์สำหรับเทวดา เช่น 'มเหสักขเทวราช'; น. เทวดาผู้ใหญ่.

มเหสี [มะ—] ดู มหิษี ๒.

มเหาฬาร [มะ—] ดู มโหฬาร.

มโหรสพ [มะโหระสบ] ดู มหรสพ.

มโหสถ [มะโหสด] ป. น. 'ยาขนานใหญ่' ชื่อพระโพธิสัตว์ (มีในชุมมงคชาดก หรือเรียกว่า มโหสถชาดก).

มโหฬาร [มะ—] ป. (ส. มเหาฬาร) ว. ยิ่งใหญ่, กว้างใหญ่; มีอำนาจ.

มโหสถวรรย์ [มะโหสุถวัน] ส. น. สมบัติใหญ่, ความเย็นใหญ่ในแผ่นดิน.

มอ น. เรือมาดเสริมกราบขนาดใหญ่ รูปคล้ายเรือพายม้า; เขาเล็ก ๆ เรียกว่า เขามอ (น่าจะเลือนมาจาก ฌอ ที่แปลว่า เขา), โคผู้. ว. สีมัว ๆ อย่างสีคำเจือขาว; เสียง เช่น วัวร้อง.

มอง น. ชื่อขวนชนิดหนึ่ง ซึ่งใช้ในยางตำยส. ก. แลดู, สอดแนม, ลอยดู, ฉ้องขนาดเล็ก.

มองคร่อ [—คฺร่อ] น. ชื่อโรคชนิดหนึ่ง มีเสมหะแห้งอยู่ในลำหลอดปอด.

มอซอ ว. คำคล้ำ, ไม่ผ่องใส, หม่นหมอง.

มอญ น. ชนชาติหนึ่ง อยู่ทิศใต้ของประเทศพม่า, ชื่อดอกไม้ไฟชนิดดอกไม้น้ำ.

มอด น. ชื่อแมลงปีกแข็งชนิดหนึ่ง ชอบกินไม้. ก. ดับ, หมด, มัวย.

มอต้อ ว. เตี้ยต่ำ.

มอน ว. สนุก, เพราะ, หวาน (ใชมอน—ไชหวาน, ไชก์); ใช้ มอน หรือ มล่อน ก็มี.

มอน ดู มอน.

มอบ ก. เวนให้, ส่งไปให้. มอบฉันทะ ก. ยอมความประสงค์ให้ผู้อื่นไปทำธุระแทนตัว. มอบหมาย ก. ส่งสิ่งของหรือหน้าที่การงานให้แก่ผู้อื่นโดยทำหลักฐาน, สั่งเสียอย่างแน่นอน.

มอม ก. ทำให้เปื้อนเปรอะเพื่อให้คู่แปลก โดยมากมักมอมหน้า. ว. เปื้อนเปรอะ, ดำ (สำหรับปากสุนัข). มอมแมม ว. เปื้อนเปรอะ, สกปรก. มอมเหล้า ก. ให้กินเหล้าจนเมาเสียสติ.

ม่อย ก. หลับไปเล็กน้อย, เคลิ้มไป, ง่วย. ว. อาการของหน้ายุคลดูถูกว่าให้ใส่ใจ.

ม่อระกู่ ช. น. หมันสุยาของแรก.

มะ ค. น. นาย (ใช้นำหน้าชื่อคน); เยี่ยนำนำหน้าต้นไม้หรือผลไม้อย่างอย่างซึ่งกร่อนมาจากคำ "หมาก" โยราณแปลว่า ลูกไม้, ผลไม้.

มะกรูด [—กฺรูด] น. สัมชนิดหนึ่ง ผลรสระ มีรสเปรี้ยว ผลและใบมีกลิ่นหอมฉุน.

มะกล่ำ [—กฺล่ำ] น. ชื่อต้นไม้พวกหนึ่ง มี ๒ ชนิด คือ มะกล่ำต้น ต้นคล้ายขนุนทร ผักแก่มีเมล็ดแข็งสีแดง, มะกล่ำเครือ ต้นเป็นเถา เมื่อผักแก่เมล็ดสีแดงตรงหนึ่งดำ

ครึ่งหนึ่ง (ชาวล้านนาเรียก), มะกลาตาหนู ก็เรียก.

มะกอก น. ชื่อต้นไม้พวกหนึ่ง มีหลายชนิด คือ มะกอกบ้าน, มะกอกป่า, มะกอกฝรั่ง, มะกอกน้ำ, ใบคล้ายใบหว้า ใบอ่อนมีรสเปรี้ยว ใช้เป็นผักดิบ ผลขนาดลูกหมากดิบ เมื่อสุกมีรสเปรี้ยวหวานเจือฝาด ใช้ปรุงกับข้าว เช่น พล่า ลาบ ใช้รากและเมล็ดทำยา.

มะกัน ช. น. กิน.

มะกา น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใบใช้ทำยาถ่าย.

มะเกลือ [—เกฺลือ] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง แก่นดำ ใช้ผลย้อมผ้าดำ.

มะขวิด [—ขฺวิด] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ผลกลมแข็ง มีรสเปรี้ยว ๆ หวาน ๆ.

มะขาม น. ชื่อต้นไม้จำพวกหนึ่ง ฝักมีรสเปรี้ยว ใช้ปรุงอาหาร ถ้ามีฝักแบนใหญ่เรียกว่า มะขามกระดาน ถ้ามีฝักเล็กเรียกว่า มะขามขี้แมว มะขามมีหลายชนิด เช่น มะขามบ้าน, มะขามเทศ, มะขามป้อม เป็นต้น.

มะเขือ น. ชื่อต้นไม้พวกหนึ่ง มีหลายชนิด ใช้ผลเป็นผัก.

มะค่า น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใบคล้ายประดู่ ผักแขนง ๆ โค้งเป็นวง เป็นไม้ใหญ่ มีแก่นแข็ง.

มะงั่ว น. ชื่อสัมชนิดหนึ่ง ผลคล้ายส้มโอ มีรสเปรี้ยวจัด โดยมากใช้ประสมกับขนมเพื่อย้อมผ้า.

มะงุมมะงาหลา [—หฺลา] ช. ก. เทียวย่ำ.

มะชาง น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ผลคล้ายหมากดิบ สีเขียว มียางมาก มีรสหวานเย็น.

มะช่วน น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ผลเป็นกลุ่ม ๆ มียางมาก.

มะตัน น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ผลขนาดหัวแม่มือ ใหญ่บ้างเล็กบ้าง สีเขียว มีรสเปรี้ยวจัด.

มะตูม น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ผลขนาดฟองไก่ กินได้ มีกลิ่นหอม รสหวานเอียน ๆ.

มะเดหวี [—หฺวี] ช. (ส. มหาเทวี) น. ตำแหน่งพระมเหสี ๒ ของกษัตริย์ชวา.

มะเดื่อ น. ชื่อต้นไม้พวกหนึ่ง มี ๒ อย่าง คือ มะเดื่อปล้อง ใบโตกว่า, มะเดื่อชุมพร ใบเล็กไม่คาย และผลโตกว่า. มะเดื่อดิน น. ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ผลเกิดโคนต้นรากคล้ายผลมะเดื่อ.

มะตาด น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใบโต ผลกลม ๆ มียางเย็นเลือก ใช้เย็นผัก.

มะตูม น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ต้นมีหนาม ผลกลมยาว มีรส

หวานเจือเผ็ด.

มะนาว น. ชื่อส้มชนิดหนึ่ง ผลเล็ก ๆ มีรสเปรี้ยว ใช้ปรุงอาหาร. มะนาวเทศ น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ต้นมีหนาม ใบเล็ก ผลคล้ายตะขบฝรั่งแต่มีผิวคล้ายส้ม, เมื่อสุกเนื้อในเป็นยาง มีรสหวานเจือเผ็ด.

มะปราง [—ปฺราง] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใบคล้ายมะม่วงแต่เล็ก ปลายแหลม ผลสุกสีเหลืองอมแดง มีรสเปรี้ยวและหวาน.

มะปริง [—ปฺริง] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง คล้ายมะปรางแต่ใบโตกว่า ผลเล็ก รสเปรี้ยว.

มะผ่อ น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ผลกลม ใบคล้ายใบโพ แต่ยางและเป็นชน; ชื่อลำไยชนิดหนึ่ง.

มะพร้าว [—พฺร้าว] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งในจำพวกปาล์ม ใบเป็นทางยาว ๆ ผลใช้ทำน้ำมันและปรุงอาหารต่าง ๆ.

มะพลับ [—พฺลับ] น. ชื่อต้นไม้พวกหนึ่งคล้ายตะโก ผลมีรสฝาดเจือหวาน.

มะพูด น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใบใหญ่หนาเป็นมัน ผลกลม มีรสเปรี้ยว; ชื่อส้เขียวใบไม้แก่.

มะแพน น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง.

มะเฟือง น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ผลเป็นเฟือง ๆ มีรสเปรี้ยวข้างหวานข้าง.

มะไฟ น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ผลกลมเท่าผลพุทรา เป็นพวงมีรสเปรี้ยว ๆ หวาน ๆ. มะไฟเดือนห้า น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยา.

มะม่วง น. ชื่อต้นไม้พวกหนึ่งใบยาวเรียว มีหลายชนิด ใช้ใบอ่อนและผลเป็นอาหาร. มะม่วงหิมพาน น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง มีเม็ดขนอยู่ภายในปลายลูก.

มะม่วา (กลอน) ก. เมื่อยล้า, อ่อนเพลีย. ว. เผือก, เศร้า. มะมื่ (กลอน) ดู มื่.

มะเมอ ก. พูดเพ้อเมื่อเวลาหลับ, ทำโดยไม่มีสติ. (มักใช้ ละเมอ).

มะเมีย น. ม้า; ชื่อปี ๗ ของรอบนักษัตร, มีเครื่องหมายเป็นม้า.

มะเมื่อย, มะเหมื่อย ว. เรื่อย, มาเนือง ๆ, มากิด ๆ กัน. ใช้ เหมื่อย ๆ ก็ได้.

มะแม น. แพะ; ชื่อปี ๘ ของรอบนักษัตร, มีเครื่องหมายเป็นแพะ.

มะยง น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง เหมือนมะปราง แต่ผลโต มีรสเปรี้ยว.

มะยม น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ผลกลมเป็นเฟือง ๆ โตขนาดผลพุทรา มีรสเปรี้ยว.

มะระ น. ชื่อผักชนิดหนึ่ง ต้นเป็นเถา ผลรสขม มีรสขม.

มะลิ น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ดอกสีขาว กลิ่นหอมเย็น มีหลายชนิด เช่น มะลิซ้อน, มะลิลา.

มะแว้ง น. ชื่อต้นไม้มีสองชนิด คือ มะแว้งต้น ใบคล้ายมะเขือ, มะแว้งเครือ ใบคล้ายใบตำลึง มีหนาม, ทั้ง ๒ ชนิดผลเล็กคล้ายมะเขือพวง ใช้เป็นผักและทำยา.

มะสัง น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ต้นมีหนาม ใบคล้ายใบมะขวิด แต่ผลเล็กกว่า มีรสเปรี้ยว.

มะเส็ง น. งูเล็ก, ชื่อปี ๖ ของรอบนักษัตร, มีเครื่องหมายเป็นงูเล็ก

มะหวด น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ผลสุกสีเหมือนลูกหว้า เป็นช่อ มีรสฝาดเจือหวาน.

มะหะหมัด [—หะหฺมัด] (ส. โมหมทฺ—ผู้ยังความพอใจ) น. เป็นนามศาสดาของศาสนาอิสลาม.

มโหระพิก น. เครื่องประโคมชนิดหนึ่ง ทำด้วยโลหะ; กลองหน้าเดียว.

มโหรี น. วงเครื่องดีดสีตีเป่า ที่มีขับร้อง รวมเป็นพวกเดียวกัน.

มอก น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ต้นคล้ายมะเขือพวง มีหนาม ใบและผลเป็นชน ผลกลมขนาดผลพุทรา ใช้ทำกับน้ำพริกและแกงกับไก่.

มัก ก. รัก, ชอบ, พอใจ. ว. เสมอ, เนือง ๆ เช่นมักโกรธ มักมี มักเป็น ฯลฯ. มักคุ้น ก. ชอบและคุ้นเคยกัน, ชอบพอกัน. มักง่าย ว. สะเพร่า, หยาบ. มักได้ ว. อยากได้ร่ำไป, เห็นแต่ตะได้. มักน้อย ก. ยินดีแต่ของของตนตามมีตามได้, สันโดษ. มักมาก ก. อยากได้มาก ๆ, โลภ, ใคร่ในกามคุณ. มักใหญ่ ก. อยากเป็น

ใหญ่เย็นโตจนเกินวาสนา, ใส่สูง.
มักชัก ว. ใหญ่และอ้วน.
มัคคะ (แบบ) ป. น. ทาง. ดู มรรค. มัคนายก ป. น. ผู้นำทาง' คือ ผู้ชักการทางกุศล, ผู้ชี้แจงทางบุญ.
มัคคุเทศก์ [—คุเทก] ม. (มคฺค+อุทฺเทสก) น. ผู้นำทาง, ผู้ชี้ทาง.
มัฆวัต, มัฆวัน, มัฆวา, มัฆวาน [มักคะ—, —วาน] น. ชื่อพระอินทร์. ดู มฆวัต ใน มฆะ.
มั่ง ก. มีมาก. มั่งคั่ง ก. มีมาก, มีแน่นหนา; มีทรัพย์มาก.
มังกง น. ชื่อปลาไม่มีเกล็ดชนิดหนึ่ง อยู่ในน้ำเค็ม รูปและขนาดคล้ายปลาแขยง.
มังกร [—กอน] (ป. ส. มกร) น. สัตว์ในนิยายจีน รูปคล้ายงู แต่มีคนมีเขา; ชื่อราศี ๑๐.
มังคละ [—คะละ] ดู มงคล.
มังคุด น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ผลกลม สีแดงคล้ำ เปลือกมีรสฝาด เนื้อในขาว มีรสหวาน ๆ เจือเปรี้ยวเล็กน้อย.
มังสะ, มางสะ ป. น. เนื้อ (ส่วนของร่างกาย). ไทยใช้ว่า 'มังสัง' ก็มี, และใช้ในราชาศัพท์ว่า พระมังสัง.
มังสัง ดู มังสะ.
มัจจะ ดู มรรยะ.
มัจจุ ดู มฤตยู. มัจจุราช ป. น. เจ้าแห่งความตาย คือ พระยม แต่ไทยใช้ว่า ความตายโดยมาก.
มัจฉะ ป. (ส. มตฺสย) น. ปลา. ไทยมักใช้ว่า มัจฉา.
มัจฉาชาติ น. เหล่าปลา.
มัจฉริยะ [—ฉะ—] ป. (ส. มาตฺสรฺย) น. ความตระหนี่, ความอยากได้.
มัจฉรี [มักฉะ—] ป. (ส. มตฺสรินฺ) น. คนตระหนี่.
มัจฉา ดู มัจฉะ
มัชชะ ป. น. น้ำเมา, ของเมา.
มัชชาร ป. (ส. มารฺชาร) น. แมว.
มัชฌ ป. (ส. มธฺย) น. ท่ามกลาง.
มัชฌิม ป. (ส. มธฺยม) ว. ท่ามกลาง, กลาง. มัชฌิมนิกาย ป. น. ชื่อคัมภีร์ที่ ๒ แห่งพระสุตตันตปิฎก.
มัชฌิมประเทศ น. ประเทศที่อยู่ระหว่างกลาง ตามแบบหมายถึงอินเดียตอนกลาง. มัชฌิมภูมิ ป. น. ภูมิท่ามกลาง คือ ภิกษุชั้นกลาง มีพรรษาตั้งแต่ ๕ ถึง ๙ พ้นจากความปกครองของอุปัชฌาย์, ภูมิรัภิกษุแต่งชั้น ๓ ชั้น, ชั้นต้น คือ นวกภูมิมีพรรษาต่ำกว่า ๕ ชั้นกลาง คือ มัชฌิมภูมิ และชั้นสูงเถรภูมิ มีพรรษาตั้งแต่ ๑๐ ขึ้นไป. มัชฌิมวัย ป. น. 'วัยท่ามกลาง' คือ ตั้งแต่อายุ ๒๐ ถึง ๔๐ ปี.
มัชฌิมา [มักชิ—] ป. (ส. มธฺยมา) น. นิ้วกลาง.
มัญจ, มัญจก [—ระ—จกะ] ป. ส. น. เตียง, ที่นอน; เวที, ชาน, ชาลา.
มัญชีระ ส. น. กำไลเท้า.
มัญเชียร ดู มัญชีรร.
มัญฑุกะ [มันฑุกะ] ป. (ส. มณฺฑูก) น. กบ (สัตว์).
มัด น. เรียกของหลายสิ่งผูกเข้าด้วยกัน เช่น ไก่, ฟืน ว่า มัดหนึ่งสองมัด. ก. ผูกเข้าด้วยกัน. มัดหวาย น. รอยเย็บเส้นหนังสือหรือหนังวัวเท้า เย็นรูปหักงอหลายเส้นอย่างมัดหวาย ตรงกึ่งงอหัยเข้า, ผูกมัดลายกันหลอกเย็นรอยกลมหรือลูกไข่.
มัดจำ น. เงินที่บุคคลมอบให้แก่คู่สัญญา โดยตกลงว่าถ้าคนไม่ทำตามสัญญาให้รีบเงินนั้นเสีย, ประจำ ก็ว่า.
มัดตีกา ป. (ส. มณฺฑิกา) น. คิน, คินเหนียว.
มัดถก [—ถะกะ] ป. (ส. มสฺตก) น. หัว, กระหม่อม; ยอด, ที่สุด.
มัดถลุงค์ [—ถะลุง] ป. น. ก้อนมันในสมอง.
มัดสยะ [—สุยะ] ส. (ป. มจฺฉ) น. ปลา.
มัดสยา [—สุยา] เลือนมาจาก 'มัดสยะ' และมักเขียนเย็น 'มัศยา'.
มัทนะ [มักทะนะ] ดู มทนะ.
มัทยะ [มักทุยะ] ส. น. น้ำเมา, เหล้า. ว. ซึ่งทำให้เมา, ทำให้ระเริงเย็นคิ.
มัธย [มักทุยะ] ส. ว. กลาง, ท่ามกลาง, พอดี, เย็นกลาง, ระหว่างกลาง.
มัธยม [มักทุยม] ส. (ป. มชฺฌิม) ว. กลาง, ท่ามกลาง, ระหว่างกลาง. มัธยมกาล น. เวลาของคำขอใกล้ถึงหนึ่ง ที่ทางการขัญญัติให้ใช้เย็นเวลากลางสำหรับประเทศ.
มัธยัสถ์ [มักทุยัก] ส. (ป. มชฺฌตฺต) ว. ท่ามกลาง, ตั้งอยู่ในท่ามกลาง. ไทยหมายความถึงใช้ทรัพย์อย่างประหยัดก้วย.
มัน น. ต้นไม้จำพวกหนึ่ง มีหลายชนิด เย็นต้นมีก็เย็นเถาก็มี ใช้หัวเย็นอาหาร; ส่วนในร่างกายคิดอยู่ภายในเนื้อ สีขาว มีน้ำมันมาก; สรรพนามบุรุษที่สาม เอกพจน์, สำหรับเรียกสัตว์และสิ่งของอื่น ๆ, สำหรับเรียกผู้อื่นด้วยอาการเหยียดหยาม. ว. มีรส เช่น รสกะทิ ๆ ล ๆ; เย็นเงา. มันเขียว ก. อยากเคี้ยว, ชวนให้เคี้ยว, อร่อย. มันฉาบ น. มันแกะ

ทอดเป็นแผ่น ๆ บาง ๆ แล้วทอดน้ำมันลายน้ำตาล. มันปู น. ชื่อสังเวยเจ้าเหล่าเกษตรกัยคำ, เรียกข้าวชนิดหนึ่ง ว่าข้าวมันปู่.

มั่น ว. แน่น, แน่นอน. มั่นคง ว. แน่นและทนทาน, ไม่คลอนลายเป็นอย่างอื่น. มั่นใจ ก. แน่ใจ, เชื่อแน่.

มันทิร, มันทิรายัย [—ทิระ—] ป. ส. น. เรือน. ใทย มักใช้ว่า เรือนหลวง.

มัย [ไม] (ป. มย) ว. สำเร็จด้วย, แล้วด้วย, ประกอบด้วย,(มักประกอบกับท้ายคำสมาส เช่น กุศลมัย—แลว้ด้วยกุศล, คุณมัย —ประกอบด้วยหญ้า, มโนมัย สำเร็จด้วยใจ).

มัลละ ป. น. ผู้เล่นมวยปล้ำ, มวยปล้ำ.

มัลลิกา ป. น. ดอกมะลิ.

มั่ว ว. กลุ้ม, มืน, หลง, เพลิน เช่น มัวทำงาน; มืด, คลุ้ม, ไม่แจ่มแจ้ง. มัวเมา ก. มืนเมา, หลง.

มั่ว ก. สุมกัน, ออกัน, ประชุม. มั่วมูล ก. มีมาก, ประชุมกันมาก. มั่วสุม ก. รวมกำลังไพร่พล, ประชุมกันมาก.

มัสมั่น [มัดสุมั่น] น. ชื่อแกงชนิดหนึ่ง เป็นแกงเผ็ดอย่างมุสลิมปรุงด้วยเครื่องเทศ.

มัสรู่ [มัดสรู่] น. ชื่อผ้าไหมมีรวเป็นสีต่าง ๆ, เช่นขายไหม ก็เรียก; แกงเผ็ดอย่างมุสลิม.

มัสลิน [มัดส—ลิน] อ. น. ผ้าฝ้ายทอละเอียดและบาง.

มัสสุ ป. (ส. ศฺมศฺรุ) น. หนวด. (ราชาศัพท์ใช้ว่า พระมัสสุ).

มา ก. เคลื่อนเข้าไปใกล้ผู้พูด, ตรงกันข้ามกับไป. มาแขก ก. มาเป็นแขก คือ รามา, มาสู่, แย่ลง, ประหลาด.

ม้า น. สัตว์สี่เท้าชนิดหนึ่งใช้เทียมรถ; เครื่องรองนั่งและรองสิ่งของ มีชามรูปต่าง ๆ, ชื่อปูชนิดหนึ่ง ตัวลายเป็นจุดสีน้ำตาล พื้นขาว; ชื่อปลาน้ำจืดชนิดหนึ่งรูปคล้ายปลาตะวก แต่ตัวยาวเรียวกว่าและมีหน้าแหงน; เรียกตัวหมากรุกที่อยู่ข้างเรือ แกะเป็นรูปม้า. ม้าใช้ น. คนขี่ม้าสำหรับใช้, คนเร็วสำหรับส่งข่าวสาร. ม้าน้ำ ปลาทะเลชนิดเล็กชนิดหนึ่ง คอหัวคล้ายรูปม้า ตัวยาว เกล็ดหุ้มตัวเป็นแผ่น หางงอ. ม้าเร็ว น. คนขี่ม้าซึ่งกองทัพจัดไว้สำหรับเดินข่าวสั่งข่าวราวของข้าศึก เมื่อทราบแล้ว ต้องรีบมาแจ้งแก่เจ้าหน้าที่ผู้ใหญ่ในกองทัพของตน. ม้าลาย น. สัตว์รูปคล้ายลา แต่มีลายดำขาวขวางตัว.

มาก ว. หลาย, ตรงกันข้ามกับน้อย. มากมาย ว. มากเกิน, ล้นหลาม.

มาคธ [—คด หรือ—คะทะ] ป. น. ชาวมคธ.

มาฆ ป. น. ชื่อดาวฤกษ์ ๑๐, ชื่อเดือนสาม. มาฆบูชา น. 'การบูชาในเดือนสาม' เป็นชื่อการทำบุญในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยองค์สันนิบาต, ดูใน จาตุร.

ม้าง ก. ล้าง, ทำลาย.

มางสะ ส. (ป. มงฺส) น. เนื้อ, เนื้อสัตว์ (อาหาร).

มาณพ [—นบ] ป. ส. น. ชายหนุ่ม, ชายรุ่น.

มาณวก [—นะวะกะ] ส. น. ชายหนุ่ม.

มาณวิกา [มานะ—] ป. น. หญิงสาว, หญิงรุ่น.

มาด น. เรียกเรือชุดที่เขากลึงแล้วว่าเรือมาด, ถ้ายังไม่ได้เข็ก เพียงแต่ชุดไว้เรียกว่า มาด หรือ ลูกมาด. ก. มุ่ง, หมายไว้, คาดไว้.

มาดา (ป. มาตุ; ส. มาตฺฤ) น. แม่.

มาตร [มาด] ส. (ป. มตฺต) น. ประมาณ, การนับ. ว. สักว่า. สัน. สักว่า, แม้ว่า. มาตรว่า สัน. สักว่า, ถึงว่า. มาตรแม้น สัน. ถึงแม้น, หากว่า, ถ้าแม้ว่า.

มาตรา [มาดตฺรา] ส. น. กำหนด, ประมาณ. เครื่องวัดต่าง ๆ เช่น วัดขนาด, จำนวน, เวลา, และวัดมุม ฯลฯ.

มาตฤ [—ตฺริ] ส. น. มารดา, แม่.

มาตฤยะ [—ตฺริยะ] ส. น. ญาติฝ่ายข้างแม่.

มาตลี [มาดะ—] ป. น. ชื่อเทวบุตรผู้เป็นสารถีของพระอินทร์.

มาตา ป. (ส. มาตฺฤ) น. แม่.

มาตามหะ [—มะหะ] ป. ส. น. ตา คือ พ่อของแม่.

มาตามหัยก [—มะไหยะกะ] น. ตาทวด, พ่อของยาย.

มาตามหัยยิกา [—มะไห—] น. ยายทวด, แม่ของยาย.

มาตามหา [—มะ—] ป. น. ยาย.

มาติก ป. ว. ฝ่ายมารดา, ของมารดา.

มาติกา [มาดติ—] (ส. มาตฺฤกา) น. คลอง, เหมือง, แม่บท.

มาตุ [มา—คุ] ป. น. แม่. มาตุฆาต ป. น. ผู้ฆ่าแม่, การฆ่าแม่.

มาตุคาม [มาดคุคาม หรือ—ตุคาม] ป. (ส. —มาตฺฤคราม) น. ผู้หญิง, เพศหญิง, แม่เรือน.

มาตุจฉา [—ตุกฉา] ป. น. ป้า, น้าผู้หญิง.

มาตุรงค์, มาตุเรศ [มาตะ—, หรือ มา—, มาตุ—หรือมาตุ—] (กลอน) น. สองศัพท์นี้ ไทยแผลงใช้หมายความว่า แม่ เหมือนกัน.

มาตุละ [—ตุละ] ป. ส. น. ลุง, น้า (ญาติฝ่ายแม่), (เรา ใช้ มาตุลา ก็มี).

มาตุลา ดู มาตุละ.

มาตุลานี ป. ส. น. ป้าสะใภ้, น้าสะใภ้.

มาน ๑ น. โรคที่ทำให้ท้องโต มีหลายชนิด เช่น มานน้ำ, มานหิน, มานเลือด ร ล ว.

มาน ๒ [—นะ] ป. ส. น. ความคิดความเห็น, ความประสงค์; ความเย่อหยิ่ง, การถือตัว, ความอวดดี (อุปกิเลส); เกียรติยศ, ความนับถือ; (ไทย) ใจ, ดวงใจ.

มาน ๓ ช. ก. มี เช่น มานพระขัณฑุ ยางที่ใช้ มาร เช่น มานศร ใช้ว่า มารศร=ผู้มีศร.

ม่าน น. ผ้าสำหรับยัง; ชนชาติพม่า.

ม้าน ก. เหี่ยวแห้ว, ด้าน (สำหรับต้นข้าว). ว. แห้ง, แห้งเหี่ยว, ไม่สดชื่น, เผือดด้วยความอาย (สำหรับหน้า).

มานพ [—นบ] ส. น. คน. ดู มานวะ.

ม่านตาย น. สัตว์เท้าชนิดหนึ่ง อย่างเดียวกับตะพาบน้ำ แต่ตัวและหนังมีลายเขื่นๆ และตัวโตกว่า.

มานวะ [—นะวะ] ป. "ผู้สืบเชื้อสายมาแต่พระมนู" คือ คนผู้ชาย, ผู้หญิง ใช้ว่า มานวี.

มานวี [—นะ—] ดู มานวะ.

มานะ ดู มาน ๒; (ไทย) น. ความพยายาม, ความตั้งใจจริง.

มานัส ป. น. ใจ, เกี่ยวกับใจ.

มานิต ป. ว. ผู้ที่คนนับถือ, ผู้ที่คนยกย่อง.

มานุษ ส. (ป. มานุส) น. คน, เพศคน. ว. ของคน, เกี่ยวกับคน.

มาโนชญ์ ว. เป็นที่พอใจ, งาม.

มาบ น. ลำราง, แอ่งน้ำ, ยัง, ที่ลุ่ม.

ม้าม น. อวัยวะภายในร่างกายรีมกระเพาะอาหารข้างซ้าย.

ม่าย ก. เมิน. ว. ไร้คู่ผัวเมีย. ม่ายผัวเมีย ก. ทำอาการเมินๆ เมียงๆ.

มายา ป. ส. น. การล่อลวง, มารยา, เล่ห์เหลี่ยม, ความคดโกง; กล; ความไม่จริง, ภาพและเงาที่ปรากฏแก่ตาไม่จริง. มายากร,—การ [—กอน,—กาน] น. คนเล่นกล.

มายาวี,—วิน ป. ส. น. ผู้มีมารยา; คนโกง; คนเล่นกล.

มาร ๑ ดู มาน ๓.

มาร ๒ ป. ส. น. ผู้ฆ่าขุญฆ่ากุศล, ผู้ก่อกลั้น, ผู้ทำลาย; ในพระพุทธศาสนาว่ามี ๕ อย่าง เรียกว่า เบญจพิธมาร คือ ขันธมาร, กิเลสมาร, อภิสังขารมาร, มัจจุมาร, เทวบุตรมาร; ยักษ์; ความตาย, การฆ่า, การทำลาย, เครื่องก่อกวน. มารวิชัย,—วิชิต ป. น. "ผู้มีชัยแก่มาร" คือ พระพุทธเจ้า. แต่คำมารวิชัยใช้เป็นชื่อพระพุทธรูปนั่งขัดสมาธิ พระหัตถ์ขวาพาดพระเพลาด้วย. มาราธิราช ป. น. พระยามาร.

มารค [มาก] ส. (ป. มคฺค) น. ทาง.

มารดร, มารดา [—ดอน,—] (ป. มาตา. ส. มาตฤ) น. แม่.

มารยา [มาน—] (ป. ส. มายา) น. ความคดโกง, การแสร้งทำ, เล่ห์เหลี่ยม, การล่อลวง. (เลือนมาจาก มายา).

มารยาท [—ระยาด] ดู มรรยาท.

มารยา [มานสา] น. คำปด, คำเท็จ, คำไม่จริง. (แผลงจาก มฤษา).

มารุต [—รุด หรือ—รุตะ] ส. น. ลม. ว. เกี่ยวแก่ลม, เนื่องจากลม.

มาลก [—ลก หรือ—ละกะ] ป. น. โรง หรือสถานที่มีรูปกลม; ลานกลม, ยวิเวณกลม (ใช้เข็นที่ทำพิธี ฯลฯ), พื้นยกขึ้น หรือแท่นกลม (เช่นรอยโคนต้นไผ่).

มาลย์ (แบบ) ป. ส. น. ดอกไม้, ดอกไม้ที่ร้อยเป็นพวง.

ม้าล่อ น. เครื่องค้ำให้สัญญาของจำนรู่ยุดลายถาด ใช้ดีเมื่อแต่เจ้าหรือเล่นว่าเป็นต้น.

มาลัย น. ดอกไม้ที่ร้อยเป็นพวง (เลือนมาจาก มาลย์).

มาลา ป. ส. น. ระเบียบ; พวงหรีด, พวงดอกไม้; มงกุฎ; หมวก (ราชาศัพท์ใช้ว่า พระมาลา); ดอกไม้ทั่วไป; สร้อย คอ; สาย, แถว. มาลากรรม [—กำ] น. การช่างดอกไม้. มาลาการ น. ช่างดอกไม้ (=ช่างร้อยกรอง หรือทำดอกไม้), คนปลูกหรือเก็บดอกไม้.

มาลาดี ช. น. มะลิชนิดหนึ่ง.

มาลินี ป. ส. น. ชื่อฉันท์ชนิดหนึ่ง ยาทหนึ่งมี ๑๕ พยางค์. ดู มาล ด้วย.

มาลี ป. (ส. มาลิน) น. ผู้แต่งด้วยพวงดอกไม้, ผู้มีระเบียบ. เพศหญิงใช้ว่ามาลินี; ดอกไม้ทั่วไป (คำประพันธ์).

มาศ น. ทอง, ของมีค่า; กำมะถัน.

มาส ป. (ส. มาส) น. พระจันทร์, เดือน; ถั่วทอง.

มาสก [—สก] ป. (ส. มาษก) น. ชื่อมาตราเงินครั้งโบราณ ๔ มาสก เท่ากับหนึ่งบาท.

มาหมี่ยว น. ชื่อตัวแมลงชนิดหนึ่ง ใช้มูลทำยา; ชื่อพืชสำแหรกชนิดหนึ่ง มีสีแดงเข้ม.

มำเลือง ดู เมลือง.

มิ ว. ไม่. มิได้ ว. ไม่ได้. ไม่ใช่.

มิค ดู มฤค. มิคสัญญี น. ชื่อยุคหนึ่ง มีแต่ความฆ่าฟันเบียดเบียนกัน.

มิครอน [—คฺรอน] น. ชื่อมาตราวัดตามวิธีเมตริก มีอัตราเท่ากับหนึ่งในพัน ของหนึ่งมิลลิเมตร อักษรย่อว่า มิค.

มิคี ป. (ส. มฤคี) น. แม่เนื้อ, นางเนื้อ.

มิโครกรัม [—โคฺรกรัม] น. ชื่อมาตราชั่งตามวิธีเมตริก มีอัตราเท่ากับหนึ่งในพันของหนึ่งมิลลิกรัม.

มิโครลิตร [—โคฺรลิก] น. ชื่อมาตราตวงตามวิธีเมตริก มีอัตราเท่ากับหนึ่งในพันของหนึ่งมิลลิลิตร.

มิ่ง น. ขวัญ, สิ่งเป็นสิริ. มิ่งขวัญ น. คำแทนชื่อสตรีอันเป็นที่รัก (มักใช้ในยกคำประพันธ์).

มิจฉา ป. (ส. มิถฺยา) ว. ผิด, โกหก ผสมผสานใช้ว่า มฤษา ก็ม. มิจฉาทิฏฐิ ป. น. การงานอันผิด คือ ประพฤติกายทุจริต. มิจฉาจริยา ป. น. ประพฤติผิด คือความมารยา, ความลวง. มิจฉาจาร ป. (มิจฺฉา+อาจาร) น. ประพฤติผิด คือ ผิดมรรยาท. มิจฉาชีพ ป. (มิจฺฉา+อาชีว) น. การหาเลี้ยงชีวิตในทางที่ผิด. มิจฉาทิฐิ ป. น. ความเห็นที่ผิด. มิจฉาปถ น. ทางดำเนินผิด. มิจฉามติ [—มะติ] ป. น. ความคิดที่ผิด. มิจฉาวาจา ป. น. วาจาผิด; ถ้อยคำผิด คือประพฤติวจีทุจริต. มิจฉาวายาม ป. น. ความพยายามผิด. มิจฉาสติ [—สะติ] ป. น. ความระลึกในทางผิด. มิจฉาสมาธิ ป. น. ความตั้งจิตแน่วแน่ในทางที่ผิด. มิจฉาสังกัปปะ ป. น. การคำริในทางที่ผิด.

มิด ว. ยัง, ลับ, แลไม่เห็น. มิดชิด, มิดเม้ยน ว. ยังสนิท; ทำจริตกิริยามั่วน้อยๆ.

มิต ป. ว. พอประมาณ, น้อย.

มิตร ส. (ป. มิตฺต) น. เพื่อน. มิตรการยี ส. น. งานหรือธุระฐานเพื่อน, มิตรจิต น. ความรักใคร่ประนีประนอมฐานเพื่อน. มิตรภาพ น. ความเป็นเพื่อน.

มิถยา [—ถฺยา] ดู มิจฉา.

มิถุน ป. ส. น. คู่, คนคู่, คู่ประเวณี; แฝด; ชื่อราศีที่ ๓.

มิถุนายน (มิถุน+อายน) ป. น. ชื่อเดือนที่ ๖ ตามสุริยคติ ซึ่งขึ้นต้นด้วยเดือนมกราคม.

มิทธะ ป. น. ความง่วง, ความซึม, ความท้อแท้.

มิม ก. เม้ม, ขีดริม, พับริม. น. ตัวผงชนิดหนึ่งขนาดเล็ก, นม กระยก.

มิไย สัน. ถึงว่า, ก็ช่างเขาไร.

มิลลิกรัม [—คฺรัม] ฝ. น. ชื่อมาตราชั่งตามวิธีเมตริก มีอัตราเท่ากับหนึ่งในพันของหนึ่งกรัม อักษรย่อว่า มก.

มิลลิเมตร ฝ. น. ชื่อมาตราวัดตามวิธีเมตริก มีอัตราเท่ากับหนึ่งในพันของหนึ่งเมตร อักษรย่อว่า มม.

มิลลิลิตร ฝ. น. ชื่อมาตราตวงตามวิธีเมตริก มีอัตราเท่ากับหนึ่งในพันของหนึ่งลิตร หรือหนึ่งเซนติเมตรเหลี่ยมลูกบาศก์ อักษรย่อว่า มล.

มิลักข, มิลักขู ป. น. คนป่า, คนกอย, คนที่ไม่รู้อะไร.

มิศร [มิกสระ] ส. (ป. มิสฺส) ว. เจือ, ปน, คละ; ประสมชน.

มิสกวัน [มิกสะกะ—] ป. น. ชื่อสวนพระอินทร์, ป่าที่มีไม้ต่าง ๆ ระคนกัน.

มี ก. ถือเป็นเจ้าของ, ประกอบด้วย, เป็นประธาน, เกิด, คงอยู่. ว. มั่งมี, มีทรัพย์. มีแก่ใจ ก. เอาใจเผื่อแผ่. มีข้อ ว. จนชอ, ลอชอ. มีชู้ ก. ลอยร่วมประเวณีกับชายอื่นที่ไม่ใช่สามีตน. มีหน้ามีตา ว. มีคนนับถือ. มีอันจะกิน ว. ไม่จน. มีอันเป็น ก. เกิดขึ้นอย่างไม่นึกคาด.

มี ว. เฉกเกริก, แช่, ฉกหก.

มีน ป. ส. น. ปลา, ชื่อราศีที่ ๑๒.

มีนาคม (มีน + อาคม) ป. น. ชื่อเดือนที่ ๓ ตามสุริยคติ ซึ่งขึ้นต้นด้วยเดือนมกราคม.

มีน ก. เมาอ่อน ๆ, รู้สึกวิงเวียน, ไม่พอใจ, โกรธนิดๆ ๆ, มีนตึง ก็ว.

มีด, มีดมน ว. ไม่แลเห็น, ไม่สว่าง. มีดหน้า ก. รู้สึกวิงเวียน, เวียนหัวมัวตาคุยอะไรพร่าไปหมด.

มีน (ถิ่น—อีสาน) ก. ลืม, เผิด (สำหรับคำ เช่น มีนตา =ลืมตา); ชื่นบาน เช่น ชื่นมีน.

มือ น. ส่วนหนึ่งของร่างกายคนอยู่ต่อแขนสำหรับขับ, หนวดแห่งไม้เถาบางอย่างเช่นตำลึงสำหรับเกาะไม้อื่น, ใช้หมายถึงสิ่งหรือเครื่องบางชนิดที่ใช้ขับอย่างมือ, เรียกสัมผัสหนึ่งผลเย็นร่วง ๆ เหมือนมือ ใช้ทำยาดม ว่าสัมผัส, ขาไพ่เช่นมือบนและมือล่าง. มือกาว ว. มือเหนียวเป็นกาว คือขโมย. มือขวา น. ผู้เป็นหัวแรง. ว. ชำนาญ, สันทัด. มือเบา ว. มีมือชงทำอะไรก่อย ๆ. มือผี น. ขาไพ่ที่เข้าเล่นพอให้ครบสำรับไม่ต้องได้เสียด้วย. มือลิง น. ไม้

สำหรับคิดข้างเรืออยู่ในระหว่างกงหรือต่อจากกง. มือไว ว. มือหยิบฉวยไว้ คือ ชอไมย. มือสั้น น. ไม้ทอนยอกมาจากเครื่องสีข้าว สำหรับเอาขอสับ. มือเสือ น. มันชนิดหนึ่ง หัวแยกเป็นกิ่ง ๆ คล้ายขิง, เครื่องมือสำหรับขุดสิ่งต่าง ๆ ไว้เพื่อตะไบสิ่งนั้น ๆ ให้สัดควร; ไม้สำหรับคุ้ยตะกุยสิ่งต่าง ๆ.

มือ น. กราว, ครั่ง, หน, วัน.

มุ, มุทะลุ ว. ไม่หวั่นครั่นคร้าม, หุนหัน (อย่างทะลุกลางปล้อง หรือ ขวานผ่าซาก). ก. มุ่งเอาชนะอย่างเดียวไปข้างเดียว.

มุก น. หอยชนิดหนึ่ง.

มุกดา, มุกดาหาร (ส. มุกฺตา) น. ไข่มุก; แก้วชนิดหนึ่งสีหมอก ๆ คล้ายสีไข่มุก.

มุข ป. น. หน้า, ปาก, ประธาน; ส่วนของตึกหรือเรือนที่ยื่นออกมาจากส่วนใหญ่. มุขกระสัน น. มุขที่เชื่อมระหว่างพระที่นั่งองค์หนึ่งกับอีกองค์หนึ่ง. มุขเด็จ น. มุขเล็ก ๆ ที่ยื่นออกมาจากหน้ามุขใหญ่. มุขลด น. มุขที่ลดลงมาเป็นชั้น ๆ.

มุขย [มุกขฺยะ] ส. น. หัวหน้า, ประธาน. ว. อยู่หน้า, อยู่ต้น, สำคัญ, เป็นใหญ่. มุขยประโยค น. ข้อประโยคใหญ่ในคำรำไวยากรณ์หมายประโยคแฝงอยู่ด้วย.

มุง ก. เอาวัตถุมีกระเบื้องหรือจากเป็นต้นขึงมีส่วนยอนของเรือนหรือหลังคา เพื่อกันแดดกันฝน; รุมกันเข้าไปดูอย่างไม่มีระเบียบ.

มุ่ง ก. หมาย, ตั้งใจไว้, ปอง, ใช้ว่า มง ก็ได้. มุ่งมาด ก. คาดหมายไว้. มุ่งหมาย ก. เจาะจง.

มุจลินท์ [มุจะ—] ป. (ส. มุจลินฺทฺร) น. ต้นจิก; ชื่อสระใหญ่ในป่าหิมพานต์ ซึ่งขอบสระประกอบด้วยต้นจิก.

มุด ก. ลอก, เอาหัวลอดเข้าไป, เอาหัวดำลงไปในน้ำ.

มุตตะ ป. (ส. มุตฺร) น. ขี้ฉี่สาวะ, น้ำเยา. ว. ชุ่มพื้นแล้ว, มีฉี่สระ. มุตกิด น. โรคระกูชาว. มุตฆาต น. ชื่อโรคเยาซ้ำลอกซ้ำหนอง.

มุตตา ป. (ส. มุกฺตา) น. ชื่อแก้วชนิดหนึ่ง สีหมอกอ่อน, ไข่มุก.

มุตติ ป. (ส. มุกฺติ) น. การพ้น, อิสรภาพ.

มุติ ป. น. ความรู้สึก, ความเห็น, ความเข้าใจ.

มุทธา [มุท—] ป. (ส. มุทฺธา, มุทฺธิกา) น. ศีรษะ, พื้นผิว, แหวนศีรษะ.

มุทธชะ [มุทธะ—] ว. เกิดจากยอดเพศคานปาก, หมายถึง พยัญชนะ วรรค ฏ และ ร ฬ ๆ ฤๅ.

มุทธา, มุทธิกา [มุทธา, —ทธิกา] ดู มุทธา.

มุทิตา ป. น. ความมีใจยินดีในลาภยศสรรเสริญสุขของผู้อื่น.

มุทุ ป. ว. อ่อน. มุทุตา ป. น. ความเป็นผู้มีใจอ่อน, ความละมุนละม่อม.

มุ่น ก. กระหมวด (สำหรับมวยผม); กังวลอยู่, มุ่นใจ ก. กลุ้มใจ, รำคาญใจ, ขุ่นใจ. มุ่นหมก ก. กังวลหรักใคร่อยู่, ลุ่มหลงอยู่.

มุนี ป. ส. น. นักปราชญ์, ฤๅษี, พระสงฆ์, ไทยมักใช้ว่า มุน. มุนินทร์ น. จอมปราชญ์, พระพุทธเจ้า. มุนิวร น. พระจอมปราชญ์, นามพระพุทธเจ้า.

มุนี ดู มุนิ.

มุม น. ทระหว่างเส้นตรงมาจดกัน, ชอกระหว่างฝาทั้งคู่จดกัน. มุมฉาก น. มุมที่ตั้งได้ฉาก คือมุมกว้าง ๙๐ องศา.

มุ่ย ว. ยังยุด (สำหรับหน้า).

มูรธา [—รฺทา] ดู มูรธา.

มุสา ป. ว. ผิด, ไม่จริง. มุสาวาท ป. น. การพูดเท็จ, การพูดปด, คำเท็จ.

มุหนาย, มุหน่าย [—หฺนาย, —หฺน่าย] น. น้ำมันตาน, น้ำมันใส่ผม, น้ำมันหอมเย็นเครื่องเจิม.

มุหุต ป. น. เวลาครู่หนึ่ง, ขณะหนึ่ง.

มูก ๑ [—กะ] ส. (มูค) ว. ใบ้, เงียบ, ไม่มีเสียง.

มูก ๒ น. น้ำใหลออกจากมูก เรียกว่าน้ำมูก. มูกเลือด น. โรคที่มีมูกและเลือดในลำไส้คือออกมากับอุจจาระ.

มูเซอ น. ชนชาวเขาพวกหนึ่ง อยู่ทางแถบเหนือของประเทศไทย.

มูตร ส. (ป. มุตฺร) น. ขี้สาวะ, น้ำเยา.

มูน น. โยก, โคก. ก. พอกพูน; เอาทะทิเคลือกับข้าวเหนียวให้มัน, ทา. ว. มาก. มูนมอง ว. มากมาย.

มูมมาม ว. อาการที่กินอาหารอย่างเมินเปรอะเลอะเทอะ.

มูรธา [—รฺทา] ส. (ป. มุทฺธา) น. หน้าผาก, หัว, ยอด, ปลาย. มูรธาภิเษก ส. น. น้ำรดพระเศียรในงานราชาภิเษก หรือพระราชพิธีอื่น.

มูล ๑ [มูน หรือ มูนละ] ป. น. โคน, ราก, เค้า, ต้น, ทุน, เดิม; ราคา, ทุนทรัพย์. มูลนิธิ ส. น. "ทุนทรัพย์เดิม" เรามายเอาจำนวนทรัพย์สินที่ตั้งไว้เพื่อเกื้อกอนหรือกำไรในการทำบุญ, การศาสนา วิทยาศาสตร์ วรรณคดี หรือเพื่อสาธารณประโยชน์อื่นอน ๆ และไม่ได้คำกำไร.

มูล ๒ น. อุจจาระแห่งสัตว์, ขี้หรือเศษของต่าง ๆ เช่น มูลไถ—ขี้ไถ ร ล ว. มูลโค น. ขี้โค คือ อุจจาระแหลว แต่

ไม่เหลวถึงเย็นน้ำ เรียกธุรำว่าระนำว่า มูลโค. มูลฝอย น. เศษสิ่งของที่ทิ้งแล้ว, หยากเยื่อ.

มูลิก [—ลิก หรือ —ลิกะ] ป. น. คนรับใช้, ผู้อยู่ใต้บังคับ. มูลิการ [—กอน] ป. น. ข้าทูลละอองธุลีพระบาท, เรียกให้เต็มว่า ยาทมูลิการ.

มูลี น. เครื่องยาประกูหน้าต่างเป็นต้นของม่าน ทำด้วยซี่ไม้เล็ก ๆ ถักเป็นช่องโปร่ง.

มูสิก [—สิก หรือ —สิกะ] ป. (ส. มูษิก) น. หนู. มูสิกพันธ์ ป. น. พันหนู ไทยใช้เรียกรูปเส้นสองจักที่เขียนขนพันทุย ให้เป็น สระออ.

มูหน [มูนหะ] ป. ว. เขลา, หลง.

เมขลา ๑ [เมขะลา] ป. ส. น. สายรัด, ผ้าคาด, แถบ, สายกระบี่.

เมขลา ๒ [เมกขะหฺลา] น. ชื่อนางเทพธิดาผู้รักษาสมุทร.

เมฆ [เมก หรือ เมกะ] ป. ส. น. ไอน้ำกลั่นรวมกันเป็นก้อนลอยอยู่บนอากาศ. เมฆนาท น. เสียงฟ้าร้อง; ชื่อเก่าของจินตรชิต ลูกทศกัณฐ์.

เมง น. ชื่อชนชาติโยราณอยู่ทางเหนือแหลมมลิน โกลิน นับว่าเป็นธรรพบุรุษของมอญ.

เมล็ด น. เรียกหัวผักที่รอดตุ่มตาตัว หรือของที่เป็นก้อนเล็ก ๆ เช่น กรวด ว่า เม็ดหนึ่ง สองเม็ด, เมล็ด, ส่วนแข็ง ๆ ที่อยู่ในลูกไม้ เช่น เม็ดข้าว; หัวไม้ที่กลึงเป็นรูปกลม ๆ เรียกว่า หัวเม็ด; ตัวหมากรุกที่อยู่ข้างขวาชุน. เม็ดดี ก. เด่เหลี่ยมเด็ด. เม็ดพราย น. ชื่อเชิง, แยยคาย, กลเม็ด, ลักษณะพิเศษเฉพาะตัวของผู้ร้องเพลงทำให้พึงใจเรา.

เมตตา ป. น. ความปรารถนาจะให้ผู้อื่นได้สุข.

เมตไตรย [เมกไตฺรย] (ป. เมตฺเตยฺย) น. พระนามของพระพุทธเจ้าที่จะมาตรัสข้างหน้า คือพระศรีอาริย์.

เมตร [เม็ก] ฝ. น. ชื่อมาตราวัดยาวราว ๒ ศอก ตามวิธีเมตริก เทียบกับมาตราวิธีประเพณีสองเมตรเท่ากับ ๑ วา อักษรย่อว่า ม.

เมตริกตัน [—ตฺริกตัน] น. ชื่อมาตราชั่งตามวิธีเมตริก มีอัตราเท่ากับพันกิโลกรัม หรือ ๖๐ หาบ, อักษรย่อว่า ต.

เมถุน ป. น. ความเย็นคู่กัน, ประเวณีของผัวเมีย คือการร่วมสังวาส.

เมท, เมโท [—ทะ—] ป. น. มันข้น, ไคล.

เมทนี, เมทินี [—ทะนี,—ทินี] ป. น. แผ่นดิน. เมทนีดล น. พื้นแผ่นดิน.

เมธ ป. ส. น. การเซ่นสรวง, การบูชายัญ.

เมธา ป. ส. น. ปัญญา, ความรู้, ความฉลาดรอบคอบ.

เมธาวี, เมธี ป. น. ผู้มีปัญญา, นักปราชญ์.

เม่น น. สัตว์สี่เท้าชนิดหนึ่ง เส้นขนใหญ่และแหลมแข็งคล้ายข้าวบ้าง; ชื่อสัตว์ทะเลชนิดหนึ่ง มีขนเป็นหนามแข็งทั่วตัวเรียกว่า หอยเม่น.

เม้น ก. ขีดริน, พับริม.

เม้ม ดู เผ้น. เม้มปาก ก. ผันริมฝีปากเข้าข้างใน.

เมรย เมรัย [—ระยะ,—ไร] ป. น. น้ำเมาที่หมักหรือกลั่น, น้ำเมาที่ยังไม่ได้กลั่น.

เมรุ [เมน หรือ เมรุ] ป. น. ชื่อภูเขากลางจักรวาลมียอดเป็นที่ประดิษฐานแห่งเมืองสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ซึ่งพระอินทร์อยู่; (ไทย) ที่เผาศพซึ่งทำหลังคาเป็นยอดมีรวดลดมรอย, โรงที่, ราชาศัพท์ใช้ว่า พระเมรุ. เมรุมาส น. เมรุทอง. ราชาศัพท์ใช้ว่า พระเมรุมาศ มักใช้สำหรับพระเจ้าแผ่นดิน. เมรุราช ป. น. ภูเขา คือ เขาพระสุเมรุ.

เมล์ (อ. Mail) น. ถุงหนังสือส่งทางไปรษณีย์, ของที่ส่งทางไปรษณีย์, ยานพาหนะประจำทาง เช่น รถเมล์ เรือเมล์.

เมล็ด [เมฺล็ก] น. ส่วนข้างในของผลไม้ที่เพาะเป็นต้น (แผลงจากเม็ด).

เมลือง [เมฺลือง] ว. งาม, รุ่งเรือง, เปล่งปลั่ง, สุกใส. ใช้ว่า ผ่าเลือง ก็มี.

เมลือย [เมฺลือย] ว. เปลือย. เมลือยมล้า ว. เปลือยล้า.

เมลือย [เมฺลือย] ดู เลอย.

เมษ ส. น. แพะ, แกะ, ชื่อราศี ๑.

เมษายน (เมษ + อายน) น. ชื่อเดือนที่ ๔ ตามสุริยคติ ซึ่งคงตันด้วยเดือนมกราคม.

เมห, เมหะ [เมหะ,—] ป. ส. น. น้ำมูตร.

เมะ, เมมะ ก. เอาไปวางสุมไว้, เอาไปวางทิ้งไว้.

เมา ก. มีอาการสัดพันเพ้อ เช่น เมาหลัก, มีอาการเยอดลนเหยิน เช่น เมาคลื่น, มีอาการหลงจนหมกมุ่น เช่น เมารัก, ฉิดวัว เช่น เมายศ. เมามาย ก. เมามาก.

เมาเค้า ว. หน้างอหงิก.

เมารี น. นกยูงตัวเมีย.

เมาลี ส. (ป. โมลิ) น. จอม, ยอด, ชฎา, รัดเกล้า, มงกุฎ, ผมจุก. เขียนเป็น เมาฬี ไม้ก็มี.

เมาะ ๑ น. ที่นอนทำด้วยฟูกแผ่นบ้างนุ่นหลวม ๆ สำหรับเด็ก.

เมาะ ๒ [มอ] อย่างเดียวกับ ก็ สัน. คำ. เมาะว่า สัน. คำว่า.

เมาะตาโยกัก ช. ว. มีชื่อเสียงโด่งดัง, เลื่องลือไม่มีใครเสมอ.

เมิน ก. เบือนหน้าเสีย, ไม่ดู, ไม่แล.

เมิล ช. ก. มองดู.

เมีย น. หญิงที่อยู่กินกับชาย. เมียน้อย น. เมียที่ไม่ใช่เมียหลวง. เมียหลวง น. เมียที่อยู่ด้วยก่อนเป็นใหญ่.

เมียง ก. เข้าไปเลียง ๆ, มองกูเลียง ๆ. เมียงม่าย ก. ทำอาการประเดียวชำเลืองประเดียวเมิน.

เมียง น. ตนไม้ชนิดหนึ่ง (ชาไทย) ใช้ใบยมคล้ายหมาก; ของกินที่ใช้ใบไม้ห่อ มีหลายชนิด เรียกชื่อต่างกัน เช่น เมียงคำ, เมียงลาว, เมียงส้ม.

เมียน ว. มิด, ลับ.

เมือ ดู เมื่อ.

เมือ น. ครัว, คราว, ขณะ. เมื่อนั้น ว. ครานั้น, บัดนั้น, ในเวลานั้น, คำขึ้นต้นข้อความของเรื่องละคร ใช้สำหรับผู้เป็นประธานในเรื่อง.

เมือ ก. ไป, กลับ. ใช้ เมือ ก็มี.

เมือก น. ของที่เป็นเลือดกลัดๆ.

เมือง น. โลก เช่น เมืองมนุษย์, ประเทศ เช่น เมืองไทย. (ไท) จังหวัด; เขตซึ่งเป็นที่ชุมนุมชน และเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัด ซึ่งในครั้งก่อนถ้าเป็นเมืองใหญ่ หมายถึงเขตภายในกำแพงเมือง.

เมือบ ว. มาก, เต็ม.

เมื่อย ก. อาการเพลียของกล้ามเนื้อ. เมื่อยล้า ว. โรยแรง, อ่อนปลีย.

แม่ น. หญิงผู้ให้กำเนิดบุตร; เรียกหญิงทั่วไป เช่น แม่นั่น, แม่นี่; เรียกหญิงที่ทำการต่าง ๆ เช่น ค้าขาย เรียกว่า แม่ค้า, คนทำครัว เรียก แม่ครัว ร ล ว; เรียกคนผู้เป็นหัวหน้าหรือเป็นนาย เช่น แม่กอง, แม่ทัพ; เรียกมาตราแรกลูกในลักขรวิธีว่า แม่กอกา, แม่กน ร ล ว. แม่กอง น. ผู้เป็นนายกอง. แม่กระแชง น. ปลาสลิดแห้งชนิดใหญ่. แม่กุญแจ น. ตัวกุญแจ. แม่ค้า น. สตรีผู้ค้าขาย. แม่คู่ น. นักสวดผู้ชี้นต้นบท. แม่แคร่ น. ไม้สี่อันที่ต่อเป็นสี่เหลี่ยมสำหรับรองแคร่. แม่ซื้อ น. เทวดาหรือผีประจำทารก, แม่ว ก็เรียก. แม่ตะงาว น. ชื่อวิชชนิดหนึ่ง. แม่ตาย น. ชื่อด้วงชนิดหนึ่ง. แม่เตาไฟ น. ไม้สี่เหลี่ยมที่เป็นกระยอกรูกินสำหรับยังเตาไฟ. แม่ทัพ น. นายทัพ, ผู้นำทัพ. แม่นม น. หญิงผู้ให้นมเด็กกินแทนแม่. แม่น้ำ น. ลำน้ำใหญ่ซึ่งเป็นที่รวมของลำธารทั้งปวง. แม่บท น. หัวข้อใหญ่. แม่บ้าน น. หญิงผู้ดูแลบ้าน. แม่เบี้ย น. พังพานงู. แม่ปะ น. ชื่อเรือชนิดหนึ่ง รูปคล้ายเรือชะล่า แต่ใหญ่กว่า และมีประทุนอยู่กลาง มีใช้อยู่ตามแถบเหนือ. แม่แปรก [—ปะแหฺรก] น. หญิงผู้รักษาการแทนผู้เป็นหัวหน้าของหญิงสาวในหมู่. แม่มด น. หญิงหมอผี, หญิงคนทรง, หญิงเข้าผี. แม่ม่าย น. หญิงที่มีผัวแล้ว แต่ผัวตายหรือเลิกหย่าร้างกันไป. แม่ยั้วเมือง เป็นคำเรียกพระสนมเอกครั้งโบราณ. แม่ย่านาง น. ผีผู้หญิงผู้รักษาเรือ, นางไม้. แม่ยาย น. แม่ของเมีย. แม่ย้าว น. แม่เรือน. แม่ร้าง น. แม่ม่าย. แม่ริแม่แรด ว. ทำเจ้าหน้าเจ้าคา. แม่เรือน น. หญิงผู้ปกครองเรือน. แม่แรง น. เครื่องสำหรับกดหรือยกของหนัก; หญิงผู้เป็นกำลังสำคัญในการงาน. แม่เลี้ยง น. เมียของพ่อที่ไม่ใช่แม่ตัว, หญิงที่เลี้ยงลูกบุญธรรม. แม่สื่อ น. ผู้พูดชักนำให้หญิงหรือชายรักกัน แม่ยั้วเมือง น. เป็นคำเรียกพระสนมเอกครั้งโบราณ. แม่ยั้วเมือง ก็ว่า. แม่เหล็ก น. แร่ชนิดที่ดูดเหล็กได้. แม่อยู่หัว น. เป็นคำเรียกพระมเหสี.

แม้ สัน. ถึง, ผิว่า, หากว่า.

แมก น. ไม้, กิ่งไม้, ค่ากบไม้, เช่น นกหกจักแมกไม้.

แมง น. คำนำใช้นำผลงเป็น แมลง ก็ได้ มีความหมายอย่างเดียวกันว่าเป็นชื่อสัตว์ชนิดเล็กไม่มีกระดูกสันหลัง ส่วนมากมีลำตัวแบ่งออกเป็นตอน ๆ มี ขา ๖ ขา จนไปอยู่ที่ตอนอก มีสองหรือสี่ปีก หรือไม่มีปีกก็ได้ มีหลายชนิด เช่น แมงคา แมงสาย ร ล ว. แมงกะพรุน น. สัตว์น้ำประเภทหนึ่งอยู่ในทะเล ตัวอ่อนสีขาวและใส คล้ายวุ้น ยางชนิดเป็นสีน้ำตาลอ่อน ๆ (ดู กะพรุน). แมงคาเรือง น. สัตว์ชนิดหนึ่งคล้ายระชาย แต่ตัวเล็กขนาดก้านไม้ขีดไฟ มีแสงเรืองอย่างหิ่งห้อย. แมงช้าง น. สัตว์เล็กรูปคล้ายตัวเรือด มักคุดอยู่ตามฝาเป็นแถว ๆ. แมงดา น. สัตว์ทะเลชนิดหนึ่ง ตัวกลมมีกระดองเป็นสองตอน ตีนอยู่ท้อง แมงกะทะเล ก็เรียก; ชื่อตะเกียงอย่างโบราณรูปคล้ายแมงดา ใช้แขวนจุดตามโรงหนัง

โรงโขน, ชื่อนาฬิกาแขวน มีรูปเขน ๒ ตน คล้ายกับรูปแมงคา. แมงมุม น. สัตว์เล็กมีเท้าแปดเท้า ที่กินใยเป็นเส้นสำหรับชักชิงเป็นข่ายดักสัตว์กินเหยื่อ.

แมงลัก น. ผักชนิดหนึ่ง ใบคล้ายใบกระพา ใช้ใบใส่น้ำยาขนมจีน และใช้เมล็ดแช่น้ำกินกับน้ำกะทิ.

แม่งม้าง ก. เสียหาย.

แมน (ไท) น. เทวดา.

แม่น ว. เที่ยง, แน่นอน, ไม่ผิด.

แม้น ว. เหมือน, เช่น, คล้าย.

แมลง [แมฺลง] น. สัตว์ขนาดเล็กไม่มีกระดูกสันหลัง ส่วนมากมีลำตัวแบ่งออกเป็นตอน ๆ มีขา ๖ ขา ขาขนไปอยู่ที่อกตอนอก มีสองหรือสี่ปีก หรือไม่มีปีกก็ได้ มีหลายชนิด (ดูแมง). แมลงภู่ น. ชื่อหอยชนิดหนึ่ง รูปคล้ายหอยกะพง แต่ตัวโตกว่า สีคายคล้ายปีกแมลงภู่ (ดู ภู่); ชื่อปลาชนิดหนึ่งคล้ายปลาช่อน แต่ตัวโตกว่า สีตัวคล้ายปีกแมลงภู่ (ดู ภู่).

แมลบ [แมฺลบ] ดูแลบ.

แมว น. สัตว์เลี้ยงสี่เท้าขนาดเล็กชนิดหนึ่ง เลี้ยงไว้ขับหนู. แมวเซา น. ชื่อผู้มีพยนแรงที่สุด หลังสิ้นอายุขัยแล้วมีเส้นเอ็นขุดคู ลายตามยาวของตัวสามเส้น กลางตัวเส้นหนึ่ง ข้าง ๆ ข้างละเส้น, ขุดเหล่านี้เป็นรูปใช่สำหรับแก่หรือเกียจคร้าน และกลางขุดนี้สีอ่อนขอยขาว ในระหว่างขุดเหล่านี้มีขุดเล็ก ๆ รูปเรียว เหมือนกับเส้นทั้งสามที่กล่าวมาแล้ว ทั้งขาวมุกรูปวงเดือน หัวมีรอยคำสองข้างเส้นว่าง ๆ ทนมูกและแยกออกข้างหลัง; กองทหารโยราณมีหน้าที่คอยเหตุ แมวมอง ก. เรียก. แมวน้ำ น. สัตว์ทะเลชนิดหนึ่งรูปคล้ายแมว. แมวมอง น. กองคอยเหตุครั้งโยราณ.

แมว น. ชนชาวเขาพวกหนึ่งอยู่ทางเหนือของประเทศไทย.

แม้ สัน. ถ้า, ถ้าว่า.

ไม่ น. เครื่องยกชนิดหนึ่ง ทำด้วยหิน รูปคล้ายสี่สี่ขาว ก. ยกให้ละเอียดด้วยไม่.

ไมก น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ดอกขาวเป็นช่อ ผักเป็น ๒ งาม ใช้ปลูกเป็นไม้ประดับ. ไมกมัน น. ต้นไม้ชนิดหนึ่ง เนื้อสีขาวเป็นมัน ใช้ฝังประดับในเนื้อไม้อื่นเป็นลวดลาย และทำอื่น ๆ เช่น ทำพาย เป็นต้น.

ไมกษ์ ป. (ส. ไมตฺย) น. การรอดพ้น, ความพ้น, ความอิสระ; นิพพาน. ว. หัวหน้า, ประธาน.

ไมกษ์ ดูไมกษ์.

ไมฆ ป. ว. เปล่า, ใช้ไม่ได้, ไม่มีแก่นสาร, ไม่เป็นประโยชน์. ไมฆสัญญา ป. น. 'สัญญาที่เปล่าผล' คือ ชื่อสัญญาที่พึงละทิ้งไม่ได้.

ไมฆิยะ ป. ว. พึงเป็นของเปล่าได้. ไมฆิยสัญญา ป. น. 'สัญญาที่เป็นของเปล่าได้' คือ ชื่อสัญญาที่ออกจากฝ่ายหมู่งจากระยอกลยล้างเสียได้ในเวลากำหนด เมื่อออกลยล้างแล้ว ไมฆิยสัญญานั้น ก็เป็นไมฆสัญญา. ดูในไมฆ.

ไมง น. ชื่อราชกำหนดเวลากลางวันเท่ากับหกสิบนาที (กลางคืนเรียกว่าทุ่ม); คันไม้ชนิดหนึ่ง อยู่ตามป่าใช้น้ำเปลือกแช่ย่นขาวทำให้ปูนแข็ง.

ไม่ง น. ชื่อเรียกการเล่นของเด็กอย่างหนึ่ง คือ เอาผ้าปิดหน้าคลุมหัวผู้หนึ่งเข้าแล้ว เรียกผู้นั้นว่าอ้ายไม่ง. ว. ใหญ่, โตผิดธรรมดา.

ไมงคุ่ม [—คุ่ม] น. การเล่นมหรสพอย่างหนึ่ง มีในงานหลวง.

ไมจน ป. ส. น. การเปล้อง, การปลก, การปล่อย.

ไมทนา [—ทะนา] ป. ก. ยันเทิง, พลอยยินดี.(สองบทนี้ยามหลัง ตัดจาก อนุไมทนา).

ไมรา น. หินลายชนิดหนึ่งจำพวกหินนิล.

ไมลี ดู เมาลี.

ไมห ป. ส. น. ความฉงน, การหมดความรู้สึก, ความมืดมน, ความหลง, ความเขลา; ความโง่; ใช้ว่า โมห์ หรือ เมาห์ ก็ได้. (ใช้พูดกันว่า โมโห และเข้าใจความเป็นโกรธก็มี). ไมหนัธ ป. น. ความมืดมนด้วยความหลง. ไมหาคดี (ไมห + อคดี) ป. น. ความลำเอียงเพราะโมหะ.

ไมหนัธ ดูใน ไมหะ.

ไมหาคดี ดูใน ไมหะ.

ไมโห ก. โกรธ (ดู ไมห ด้วย).

ไมพี ดู เมาลี.

ไม่ ว. มิ, มิได้; เป็นคำปฏิเสธความหมายของคำที่อยู่ถัดไป เช่น ไม่กิน, ไม่กี, ถ้าอยู่ท้ายคำต้องมีคำ หา อยู่หน้า เช่น หากินไม่.

ไม้ น. สิ่งที่งอกขึ้นจากดินมีลำต้นมีกิ่งก้านและใบ, เนื้อของมันที่ใช้ทำสิ่งของต่าง ๆ เช่น โต๊ะ เก้าอี้; ท่าทาง, ท่าง, อุบาย, ท่ากระยท่าหนึ่ง ๆ เรียกว่า ไม้หนึ่ง ๆ; เรียกของ เช่น ปลาอย่างที่เลี้ยงไม่เรียงเป็นตัวว่า ๑ ไม้ ๒ ไม้; เรียกผ้าม้วนใหญ่ว่า ผ้าไม้, ม่วงไม้ ร.ล. ไม้กงพัด ดู กงพัด. ไม้กลัด น.

ไม้เสียมหัวท้ายขนาดเล็ก ๆ สำหรับกลัดกระทง หรือห่อขนม. ไม้กวาด น. เครื่องมือสำหรับใช้ปัดกวาด. ไม้กางเขน น. ไม้ที่ใช้วันกางเป็นกากบาท ซากศิโรมันใช้สำหรับตรึงผู้ถูกโทษ; เครื่องหมายของคริสต์ศาสนา. ไม้ขว้างกา น. ไม้เสียมปลายทั้ง ๒ ข้าง ยาวประมาณ ๑ ศอก ใช้เป็นอาวุธขว้างปา. ไม้ควักหู น. เครื่องมือสำหรับควักขี้หู. ไม้จิ้ง น. ไม้ต่าง ๆ ที่มีเนื้อแข็ง เว้นไม้ไผ่. ไม้ตัด น. ต้นไม้ใหญ่ ปลูกในกระถาง และตัดกิ่งให้เป็นรูปต่าง ๆ ตามที่ต้องการ. ไม้เด็ด, ไม้ตาย น. ท่าสำคัญในการต่อสู้กระบี่กระบองหรือมวยซึ่งทำให้ฝ่ายประมือไม่สามารถจะสู้ได้อีก. ไม้นวม น. ไม้ที่ระนาดพันด้วยนวม, โดยปริยายหมายความว่า นิ่มนวล. ไม้เบ็น น. ท่าสำคัญของกระบี่กระบองหรือมวยในการป้องกันตัวให้พ้นภัยจากประหัตประหารเมื่อคราวเข้าห้ำหั่นขึ้น, ตรงกันข้ามกับ ไม้ตาย. ไม้มืด น. การลอบทำร้าย. ไม้เรียว น. ไม้ปลายเรียวเล็กคล้ายไม้แซ่สำหรับตีเด็ก. ไม่ลอย น. ชื่อการเล่น มีหลายคนเมื่อนปลายไม้ ในงานพิธีใหญ่. ไม้ไล่ น. ไม้ชนิดหนึ่งไม่มีหนาม พวกไม้ไผ่ลำยาวใช้ขัดตอกและรักสาน; ไม้ค้าง ๆ. ไม้สอย น. ไม้เหลาแหลมคล้ายขนแม่น สำหรับสอยผมทำเป็นโรงผม, ไม้สำหรับสอยของสูง ๆ. ไม้สามอัน น. ชื่อเครื่องมือการพนันชนิดหนึ่ง. ไม้สูง น. งานที่ไปทำเกี่ยวกับที่สูง ๆ เช่น ยอกประสาทหรือยอกเจ็บ; เรียกกระบวนกระบองซึ่งเป็นเพลงชั้นสูง; โดยปริยายหมายความว่าใช้เล่ห์เหลี่ยมฉลาดเกินตัว. ไม้หมุน น. ชื่อการพนันชนิดหนึ่ง, เรียกไม้กลม ๆ สำหรับปาก่ากสัตว์ว่าไม้หมุน. ไม้หึ่ง น. การเล่นชนิดหนึ่งของเด็ก โยนท่อนไม้สั้น ๆ ขึ้นไปแล้วตีไปด้วยไม้ตรงชนิดหนึ่ง, ใช้ผสมมะนาวก็ด้วยมีชื่อนี้.

ไม้ ๒ น. เครื่องหมายบทเชื่อมกำกับตัวอักษรยอกเสียง, ไม้กากบาท น. เครื่องหมายวรรณยุกต์ก็ดังนี้ ๋. ไม้จัตวา น. เครื่องหมายวรรณยุกต์ รูปดังนี้ ๊ ยอกเสียงสูงสุดในห้าเสียง. ไม้ตรี น. เครื่องหมายวรรณยุกต์รูปดังนี้ ๋. ไม้ไต่คู้ น. เครื่องหมายรูปดังนี้ ็. ไม้โท น. เครื่องหมายวรรณยุกต์รูปดังนี้ ่. ไม้ผัด น. เครื่องหมายสระรูปดังนี้ ั. ไม้มลาย น. เครื่องหมายสระรูปดังนี้ ฺ. ไม้ม้วน น. เครื่องหมายสระรูปดังนี้ ุ. ไม้หน้า น. เครื่องหมายสระรูปดังนี้ เ, แ. ไม้หันอากาศ น. ไม้ผัด. ไม้เอก น. เครื่องหมายวรรณยุกต์รูปดังนี้ ่. ไม้โอ น. เครื่องหมายสระรูปดังนี้ โ.

ไมตรี [—ตฺรี] ส. (ป. เมตฺติ) น. ความเยื่อเพื่อน, ความชอบพอ, ความรักกัน, ความใคร่, ความหวังดี.

ไมยราบ [—ยะราบ] น. ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใบหุบห่อได้เมื่อเวลาถูกต้องเข้า ต้นแดง คล้ายต้นผักกระเฉด แต่ตามก้านมีหนาม, ต้นกระทืบยอก.

ไมล์ (อ.mile) น. ชื่อมาตราวัดของอังกฤษ ประมาณ ๘๐ เส้น.

ย

ย พยัญชนะตัวที่สามในชุดของพยัญชนะไทย.

ยก น. มาตราวัดไม้ คือ หน้ากว้าง ๑ ศอก ยาว ๑๖ วา เป็น ๑ ยก ตามอัตราไม้นั้น; เรียกผ้าโหมชนิดหนึ่ง มีหน้ายกเป็นลายว่า ผ้ายก; เรียกกิริยาของอย่างที่เป็นครั้งคราวว่า ยกหนึ่ง เช่น เขียนยกหนึ่ง; วิธีแบ่งหน้าหนังสือตามพิมพ์เป็นคราว ๆ ๔ หน้าบ้าง, ๘ หน้าบ้าง, ๑๖ หน้าบ้าง, ๓๒ หน้าบ้าง เรียกว่ายกหนึ่ง; มีเทศน์คราวละ ๓ วัน ๗ วันบ้าง เรียกว่า ยกหนึ่ง เป็นต้น. ก. ขยับขึ้น, เชิดขึ้น, ถอน, พาเคลื่อนไป เช่น ยกพล, ช้างเชิน ยกตัวอย่าง, ง่า, เลิก เช่น ยกโทษ. ยกโทษ ก. เลิกโทษ, ช้างโทษ, กล่าวโทษ. ยกพื้อง ก. เลิกคำพื้อง. ยกยอ ก. พูดส่งเสริมให้ดีขึ้น. ยกย่อง ก. เชิดชูให้ดี, ชุบเลี้ยงให้ดี. ยกเลิก ก. เอาออก, ถอนออก, ไม่ใช้. ยกเว้น ก. ไม่เกี่ยวข้องด้วย, ไม่กะเกณฑ์. ยกไว้ ก. งดไว้, เว้นไว้, หยุดไว้.

ยกกระบัตร [—กฺระบัด] น. ตำแหน่งข้าราชการครั้งโบราณสังกัดกระทรวงวังมีหน้าที่ออกไปประจำอยู่ตามหัวเมืองเพื่อสอดส่องธรรณดี, ตำแหน่งเจ้าพนักงานเกี่ยวกับธรรณดี ตรงกับอัยการในปัจจุบัน, ตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายธรรการของศาลครั้ง กับว่าศาลในปัจจุบัน, เจ้าหน้าที่ในการจัดหาเครื่องใช้ของทหาร, เขียนเป็น ยุกกระบัตร ก็ม.

ยกน [ยะกะนะ] ป. (ส. ยกน. ยกฤต) น. ตับ.

ยง ว. งาม, กล้าหาญ; นาน, มั่นคง.

ยงโย่ ก. ยื่นโก้งโค้งเอามือทั้งสองห้อยไปข้างหน้าแกว่งพน.

ลงหรือลงพื้น.

ยติ [ยะ—] ป. ส. น. ผู้ประกอบความเพียร, พระภิกษุ, โยคี; ความเหน็ดเหนื่อย, การหยุด, ที่หยุดหลังวรรคฉันท์.

ยติภังค์ ป. ส. น. โทษของฉันท์อย่างหนึ่ง คือ คำไม่หมดตรงที่กำหนดไว้ตามข้อบังคับ แต่เลยไปวรรคหลัง เช่น 'องค์ใดพระสัมพุทธ ชฬสุทธสันดาน' สัมพุท เป็น ยติภังค์ คือ ต้องแยก อ ไปวรรคหลัง, เป็นเครื่องหมายสำหรับแยกคำ รูปภังค์ ก็ใช้.

ยถา [ยะ—] ป. ส. ว. ฉันใด, อย่างไร; ตาม, ควร.

ยถากรรม (ป. ยถากมฺม) ว. ตามกรรม.

ยถากาล ป. น. กาลอันควร.

ยถาภูตญาณ ป. น. ความรู้ตามความเป็นจริง.

ย่น ก. ทำให้สั้น. ว. ยู่ยี่, หด, ไม่เรียบ.

ยนต์ ดู ยนตร์.

ยนตร์ ส. (ป. ยนฺต) น. เครื่องกลไก, เครื่องจักรที่ใช้กำลังแรงระเบิดเดินเครื่อง.

ยม ป. ส. น. เจ้าแห่งความตาย, ความตาย; (พระยมเป็นชื่อสำคัญในพระเวท, ได้ชื่อว่าเป็นเทวราช ผู้รวบรวมฝูงชน, และครอบครองเหนือผู้ตายในสวรรค์; ในคอนหลังพระเวทกลายเป็นผู้ผิดพากยานและเหนือยมบาลลงไปในนรก, ด้วยเหตุนี้จึงได้นามว่า 'ธรรมราช' และ สถิตอยู่ในโลกบาดาลทิศใต้ด้วย; แต่ในคอนหลัง ๆ พระยมมักได้ชื่อว่าเป็นเทพผู้ตัดสินบาปบุญ มีแต่ระหว่างผู้ตายในนรก, คู่, แฝด, ชื่อต้นไม้ใหญ่มีหลายชนิด. ก. รั่งให้, สำรวม.

ยมจันช์ น. เป็นชื่อยามที่เป็นอัปมงคล.

ยมทูต ป. ส. น. ผู้นำคนตายไปยังยมโลกหรือนรก.

ยมบาล น. ผู้รักษานรก, ผู้ทำโทษสัตว์นรก.

ยมราช ป. ส. น. เทพผู้เป็นใหญ่ประจำโลกคนตาย.

ยมโลก ป. น. โลกของพระยม, โลกของคนตาย.

ยมก [ยะมก หรือ ยะมะกะ] ป. ส. น. คู่แฝด, สองชั้น. ไทยเราใช้เรียกเครื่องหมายรูปเช่นนี้ (ๆ) สำหรับอ่านซ้ำความหรือซ้ำคำข้างท้าย ๒ หน. **ยมกปาฏิหาริย์** ป. น. ปาฏิหาริย์ที่แสดงเป็นคู่ ๆ เป็นปาฏิหาริย์ที่พระพุทธเจ้าทรงกระทำก่อนมหามงคลซึ่งเรียกว่า คัณฑามพพฤกษ์ คือ ทรงบันดาลก่อน้ำก่อไฟ ออกจากส่วนของพระกาย ทรงนิรมิตพระกาย เปล่งรัศมี ๖ อย่างเป็นคู่ ๆ กัน เป็นต้น.

ยมนา, ยมุนา [ยะมะนา, ยะมุนา] ป. น. ชื่อแม่น้ำสายหนึ่งในอินเดีย เรียกเพี้ยนเป็น ชมนา ก็มี.

ยรรยง [ยัน—] ว. งาม, กล้าหาญ.

ยรรยอง [ยัน—] ดู ยอง ๒.

ยล ก. ดู, แล, เห็น, มองดู.

ยวง น. สิ่งที่มีลักษณะย้อยยืดลงมาเป็นแนวยาว ๆ อย่างยวงชนุน คือเนื้อในของชนุน, เรียกลักษณะของเงินขวัญถุงที่ละลายและย้อยลงมาว่า เงินยวง, โทษปรับยังเรียกสิ่งที่มีลักษณะเช่นนั้น เช่น ผัดอนยวง, ขี้มูกเป็นยวง.

ยวด ว. ยิ่ง, เป็นที่สุด. **ยวดยิ่ง** ว. ล้ำนามยิ่งที่สุด, เก่งที่สุด. **ยวดยิ่ง** ว. ที่สุด, เลิศที่สุด.

ยวดยาน ดูใน ยาน.

ยวน ๑ [ยวะนะ] ส. น. คนชาติกรีก ชาวอินเดียเรียกเพี้ยนมาจากคำ Ionia.

ยวน ๒ ส. น. เรียกชาวไทยทางภาคเหนือของไทยว่า ไทยยวน, เพี้ยนเป็น โยน หรือ โยนก ก็มี. ก. ชวน; ล่อ; ชวนให้กำหนัด, ชักนำ. **ยวนใจ** ก. ดลบันดาลให้เป็นที่เพลิดเพลินใจ, ชวนใจ ก็ว่า.

ยวบ ว. อาการที่ไหวมาก ๆ จะยุบลง.

ย้วย ว. เป็นรูปที่เรียวออกไปไม่ตรงแนวตรงมุม, ลักษณะที่เป็นมุมแหลมเหลือมออกไป.

ยศ ส. (ป. ยส) น. ความงาม, ความดี, เกียรติยศ, ความยกย่องนับถือเกียรติของคน, เกียรติคุณ, เครื่องกำหนดหมายฐานะหรือชั้นของบุคคล, เลื่อนความหมายเป็นถือเกียรติถือตัวมี เช่น ไว้ยศ ขี้นยศ.

ยโส [ยะ—] ป. น. คำเดียวกับยศ แต่ไทยใช้หมายความว่า ย้ายศ, ไว้ยศ, ถือตัว. **ยโสธรา** ป. น. 'ผู้ทรงยศ' ชื่อพระชายาของพระสิทธารถ, พระพิมพา ก็เรียก.

ยอ น. ต้นไม้มีผลจำพวกหนึ่ง ใช้แก่นและรากสำหรับย้อมผ้า, ลูกสำหรับใช้ทำยาและใช้เป็นผัก; เครื่องจับปลาชนิดหนึ่งเป็นร่างรูปสี่เหลี่ยมมีคันสำหรับยก. ก. พูดให้ถูกใจ, ยก, เชิดชู, ชม; ให้หยุด, หยุด, กระแทก. **ยอแสง** ก. หยุดแสง, อ่อนแสง (ใช้สำหรับพระอาทิตย์เวลาจวนค่ำ).

ย่อ ก. ทอ, ถอย, กลับ; ทำให้สั้น, กัน. **ย่อความ** ก. ทำน้อยความให้สั้น, ย่นน้อยความให้น้อยลง. **ย่อท้อ** ก. ไม่คึกคัก. **ย่อพล** ก. ย่นหรือย่อแนวกำลังทหารให้สั้นเข้า. **ย่อแย่** ว. อ่อนแอ. **ย่อ ๆ ย่อ ๆ** น. ถอยลง, น้อยลง, อ่อนแอ, อ่อนกำลัง, ทอถอย.

ยอก ก. รู้สึกเจ็บอย่างมีอะไรทำ, ทิ่ม, ทำ.

ยอกย้อน ว. ไม่ตรงไปตรงมา, ซับซ้อน, ยุ่งยาก, กลับ

ไปกลับมา.

ยอง ๑ (กลอน) น. สัตว์ในจำพวกจิ้งเก้ง.

ยอง ๒ น. เส้น, ใย. ว. สุกใส; ระยอง หรือ ยรรยอง ก็ใช้; แต่มักแปลว่า สุกใส. **ยองใย** น. เส้นใย (แห่งแมงมุม). ว. งาม; สุกใส. **ยองไย** น. ใยแมงมุม.

ย่อง ก. เดินอย่างใช้ปลายเท้าทางลงเบา ๆ. **ย่องเบา** ก. อาการที่ย่องเข้าไปลักสิ่งของเขาเพื่อไม่ให้เจ้าของรู้ตัว.

ย้อง ว. งาม, สวย.

ยอง ๆ ว. อาการที่นั่งด้วยชันเข่าทั้งสองโดยกันไม่ถึงพื้น.

ย่องเหง่ด [—เหฺง่ด] ช. น. ร้องหน่อง.

ยอด น. ที่สุด, ส่วนเลิศ, ปลายส่วนสูง; ผี (ใช้ในราชาศัพท์ว่าพระยอด). **ยอดด้วน** น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยา. ว. ไม่มียอด, ไม่มีผู้สืบพระวงศ์. **ยอดดี** ว. ดีที่สุดที่จะเป็นได้. **ยอดสร้อย** [—สร้อย] น. ผู้เป็นส่วนสูงของสาย หมายความว่า นางผู้เป็นที่รักยิ่ง.

ยอน ก. แยง, ไช.

ย้อน ก. กลับ, ทวน. **ย้อนยอก** ดู ยอกย้อน.

ยอบ ก. ทรุดลง, ย่อลง, หมอบ, พุ่บ. ว. พร่อง. **ยอบแยบ** ก. ไม่ค่อยพอ, ขวนหมด, ขุยขย้ะ.

ยอม ก. ตามใจ, ไม่ขัด, สมัคร, ตกลงด้วย.

ย่อม ก. เป็นคำช่วยกริยาอกเวลาข้างหน้า เช่น ย่อมมี, ย่อมเป็น. ว. ค่อนข้างเล็ก, เล็กน้อย, ไม่ใหญ่, เบา, ลดลง, หย่อน.

ย้อม ก. ชุบด้วยสี, อาบด้วยสี. **ย้อมใจ** ก. ชุบใจ, อาษหัวใจ, ทำให้ใจชุ่มชื่น, ปลุกใจ.

ย่อย ก. ขั้น, แหลก, ยับ, แยก, ละลาย, ทำเป็นส่วนน้อย ๆ, ทำให้ละเอียด.

ย้อย ก. ห้อยเป็นทางลงมา, ไหลเป็นทางลงมา.

ยะ เป็นคำประกอยข้างหน้าคำที่ตั้งต้นด้วยตัว ย ในยกกลอน เช่น ย้าย เป็น ยะย้าย เป็นต้น.

ยัก ก. ยกขึ้นยกลง เช่น ยักคิ้ว ยักไหล่, แวงไปทางขวา ทางซ้าย เช่น ปลาฤกยัก, กันเอาไว้เสียเอง. **ยักยอก** ก. เอาทรัพย์ของผู้อื่นที่อยู่ในความอารักขาของตนไปโดยทุจริต. **ยักย้าย** ก. เปลี่ยนที่เสีย, หรือนำไปไว้ที่อื่น. **ยักย้ม** ก. ลักย้ม. **ยักหล่ม** น. เรียกกรอยยุ่มสองข้างสะพักของคน ถือว่าเป็นลักษณะร้าย.

ยักขี ดู ยักษ์.

ยักขินี ป. (ส. ยกฺษิณี) น. นางยักษ์.

ยักย้ายยักยัน ว. ชะยักๆ, เชยกๆ, ท่าชะยักย่อยๆ.

ยักษ์ ส. (ป. ยกฺข) น. อมนุษย์พวกหนึ่ง ถือว่ามีรูปร่างใหญ่โหน่ากลัวมีเขี้ยวงอกโง้ง ชอบกินมนุษย์ กินสัตว์ โดยมากมีฤทธิ์เหาะได้ กำแลงคัวได้ ยางทีใช้ประกอบกับคำว่า อสูร และ รากษส ก็มี; ผู้ที่ควรได้รับยกย่องหรือเช่นสังเวย.

ยักษิณี ส. น. นางยักษ์.

ยักษี (กลอน) น. ยักษ์.

ยัง ก. คงอยู่, มี. ว. ไม่สำเร็จ, ไม่หลอก, เหลือ. ข. สู่, ฉิง, จน เช่น ยังบ้าน, ยังค่ำ, ยังรุ่ง. **ยังชั่ว** ก. มีชั่วอยู่บ้าง' ค่อยดีขึ้น, ยังไม่หายสนิท.

ยั่ง ก. อยู่, ยืน. **ยั่งยืน** ก. อยู่นาน, มีชีวิตอยู่นาน, คง, ทน.

ยั้ง ก. หยุด, งด, ระงับไว้; คงที่, ไม่เปลี่ยนแปลง.

ยัญ, ยัญญะ ป. (ส. ยชฺ) น. การเซ่น, การบูชา, การบวงสรวงของพวกพราหมณ์.

ยัด ก. ใส่เข้าไป, อัดเข้าไปให้แน่น, กินมากเกินควร. **ยัดเยียด** น. เยียดกัน, อัดแอกัน.

ยัน ก. กัน, ค้ำ, ค้ำจุน, กล่าวยืนยัน, สนับสนุนเหตุ, ว. เมา (สำหรับหมาก).

ยั่น ก. ครั่นคร้าม, ท้อถอย.

ยันต์ น. รูปต่าง ๆ เขียนบนแผ่นโลหะ ผ้า รลา และลงอักขระหรือเลข ใช้เป็นเครื่องราง. โดยปริยายหมายถึงสิ่งที่มีลายเช่นนั้น เช่น เสื้อยันต์.

ยันตร์ ดู ยนตร์. **ยันตรกรรม** [ยันตฺระกำ] น. วิชาเครื่องกล (Mechanical Engineering).

ยันเย้า ก. ยั่ว, หยอก.

ยับ ๑ น. เรียกหมากที่เก็บไว้จนเปื่อยกลายเป็นน้ำเพื่อเอาไว้กินนานๆ ว่าหมากยับ. ก. ช้ำชอก, พังทลาย, ขั้น. **ยับย่อย, ยับเยิน** ว. เสียหาย, ขั้นมาก.

ยับ ๒ ว. ยิบๆ, วาวับ, เลอมๆ, อาการกวักหรือโกรหรือหมุนไปๆ เช่น เรือพายยับๆ. ใช้ว่า ยะยับ ก็มี. **ยับยับ** ว. งามเป็นแสงวาวับ. **ยับยาบ** ก. โยกไปมา, ขยับๆ ก็ใช้.

ยับยั้ง ก. หยุดไว้, ระงับไว้; พักอยู่.

ยั่ว (โย) น. ยาน, เครื่องพาคนไป เช่น วอ, เสลี่ยง, รถ รลา ยางที่ใช้ควบกันว่า ยั่วยาน ที่ใช้เลื่อนมาว่า ยวดยาน ก็มี. ก. ยุให้กำเริบหรือโกรธ. **ยั่วใจ** ก. ทำให้ใจขยาด, ทำให้

ใจกระหาย, ทำให้ใจกันรน. ยั่วโทษะ ก. เย้าให้โกรธ. ยั่วยวน ก. ทำให้ยินดี. ยั่วเย้า ก. พูดหยอกล้อให้โกรธ.

ยั่ว, ยั่วเย้ย ว. เคลื่อนไปมาติดต่อกันเป็นกลุ่ม.

ยัวรยาตร [ยัวระยาด] ดู ยุรยาตร.

ยา น. ของกินหรือทาเป็นต้น สำหรับบำบัดโรคหรือธรรมเทา ความเจ็บป่วย, ต้นไม้ชนิดหนึ่ง, ใช้ใบทำยาหรือสูบ และกินกับหมากมีชื่อต่างกัน เช่น ยาตั้ง, ยาฝอย, ยาจืด, ยาฉุน, ยาร; ผัน; เครื่องสำหรับเคลือบเงินทองให้เป็นสีต่าง ๆ. ว. สำหรับประกอบคำ พี่, น้อง, ลูก ว่า พี่ยา น้องยา, ลูกยา, ใช้ในราชาศัพท์หมายความว่าเพศชาย. ยาใจ ว. เป็นที่บำรุงหัวใจ, เป็นที่ชื่นใจ. ยาดำ น. ยาซึ่งทำจากทางระเจขึ้นชนิดหนึ่ง เป็นสีดำ สำหรับถ่ายท้อง มักใช้ประกอบกับยาไทยแทบทุกขนาน, โดยปริยายหมายความว่าแทรกปนอยู่ทั่วไป. ยานแดง น. ชื่อยาสูบจีนเส้นแดง ๆ. ยาตาย น. ยาพิษซึ่งทำให้ผู้กินสิ้นชีวิต. ยานอด น. ยาหรือสิ่งที่ทำให้ผิวกิน เพื่อให้หิวจักกินคนเดียว. ยาไส้ ก. กลั้วท้อง, ระงับความหิว, กิน. ยาเย็น ก. รักษา, บำรุง.

ย่า น. แม่ของพ่อ, ญาติผู้หญิงที่เป็นชั้นเดียวกันกับแม่ของพ่อ. ย่าทวด น. แม่ของปู่และย่า. ย่านาง น. ผักรักษาโรคหรือเถาวัลย์นิยมว่าเป็นผู้หญิงจึงเรียกว่าย่านาง; ชื่อเถาวัลย์ชนิดหนึ่ง เรียกว่า เถาย่านาง, ใช้ในตำรับหมอไม่เพื่อให้หน่อไม้หายคัน และใช้ทำยา. เถาวัลย์เปรียว ก็เรียก.

ยาก น. ความลำยาก. ก. ลำยาก, ไม่สะดวก, ไม่ง่าย. (ไท) ขายดีเป็นทาส. ยากแค้น ว. อัตคัดขัดสน. ยากจน ว. เข็ญใจ, ไร้ทรัพย์. ยากเย็น ว. ลำยากมาก. ยากไร้ ว. ยากจน, ไม่มีอะไรจะกิน.

ยาคู, ยาคู น. ข้าวต้ม, ขนมชนิดหนึ่งทำด้วยข้าวอ่อน.

ยาง น. ชื่อนกกินปลาพวกหนึ่ง ปากแหลม ขายาว ชอบหากินตามชายน้ำ มักเรียกว่า นกยาง มีหลายชนิด เช่น ยางดำ, ยางโทน; ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง มียางใช้ประสมชันยาเรือก็เรียกว่า น้ำมันยาง; ของเหลวและเหนียวไหลออกจากผลต้นไม้บางอย่าง; เรียกสิ่งบางอย่างที่ทำจากยางพาราเป็นต้น เช่น ยางรถ ยางลบ, เรียกของเหลวที่มีลักษณะเช่นนั้น; โดยปริยายหมายความว่าเครื่องเหนี่ยวรั้ง เช่น ยางอาย หมายความว่า เครื่องเหนี่ยวรั้งคือความอาย; ชันชาติกระเหรี่ยง. ยางน่อง น. ยางในชนิดหนึ่งออกจากต้นน่องมีพิษมาก พวกย่าใช้ทำลูกศรยิงสัตว์. ยางหัว น. เลือดกำเดา. ยางอาย น. ความกระดากใจ มักใช้ในประโยคปฏิเสธว่า ไม่มียางอาย.

ย่าง ก. เอาของสด วางเหนือไฟ เพื่อทำให้สุก ระอุ หรือให้แห้ง. ย่างเท้า ก. ยกเท้าก้าวไป. ย่างเยื้อง ก. เดินมีท่าทางอย่างละครเมื่อเข้าโรงหรือออกโรง. ย่างสามขุม ก. กิริยาท่าทางที่คนพื้นคายหรือชนักมวยเดินก้าวเยื้องงักหวะยักเยื้องเป็นสามสำหรับสามท่า.

ยาจก [—จก] ป. น. ผู้ขอ, คนขอทาน.

ยาไฉน [—ไฉน] (กลอน) ว. อะไรหรือ, อย่างไร.

ยาตร, ยาตรา [ยาดตฺระ, ยาดตฺรา] ป. ส. ก. เดิน, เดินเป็นกระบวน.

ยาน ๑ [ยานะ หรือ ยาน] ป. ส. น. เครื่องพาหนะต่างๆ เช่น รถ, เกวียน, เรือ เป็นต้น.

ยาน ๒ ว. หย่อนลง, หัอยลง, หัอยย้อย.

ย่าน น. ระยะทางจากตำบลหนึ่งไปถึงตำบลหนึ่ง; ของเหตรงยาว, ใช้เรียกจากไทรที่ห้อยู่ขนกิน. ย่านชื่อ น. ระยะที่น้ำไหลขุ่งตรง. ย่านยาว น. แถบแม่น้ำที่ยาวตรงไปไกล. ดู ขั้น ด้วย.

ย่านทราย [—ซาย] น. ชื่อเถาวัลย์ชนิดหนึ่ง อยู่ในจำพวกไม้เถาใหญ่.

ยานมาศ, ยานุมาศ [—นะมาด,—] น. คานหามทอง สำหรับพระมหากษัตริย์ มีลักษณะเป็นพระแท่นสำหรับประทับ มีพนักหรือไม่มีก็ได้.

ยานี น. ชื่อฉันทลักษณ์ชนิดหนึ่งมี ๑๑ พยางค์ จัดเป็น ๒ วรรค วรรคต้น ๕ พยางค์ วรรคหลัง ๖ พยางค์; ชื่อเพลงหน้าพาทย์.

ยาบ ว. แกว่งช้าๆ, สูงขึ้นและยุบลงช้าๆ, เนิบนาย. น. เส้นย่อย.

ยาม [ยาม หรือ ยามะ] ป. น. เป็นชื่อส่วนแห่งวัน ยาม ๑ มี ๓ ชั่วโมง รวมวัน ๑ มี ๘ ยาม; ในยามดึกเป็น ๓ ยาม เรียกว่า ปฐมยาม มัชฌิมยาม ปัจฉิมยาม; ไทยใช้สำหรับเรียกผู้เฝ้ายามเวลากลางคืน ระวังเหตุการณ์ตามที่สำคัญ และใช้เรียกเวลา, คราว. ยามพาด น. เวลาเช้า. ยามสามตา น. ชื่อวิธีขับยามของหมอดูใช้นับตามหลักสามหลักเวียนกันไป.

ย่าม น. เครื่องใช้สำหรับใส่สิ่งของ ทำด้วยผ้า มีหูสำหรับสะพาย. ก. เหิม, ทะยาน, ได้ใจ เช่น ย่ามใจ.

ยามักการ น. ชื่อเครื่องหมายยังคิยให้อ่านพยัญชนะควบ

มีรูปคงนี้ ใช้ในหนังสือยาลีรุ่นเก่า.

ยามิก ป. ส. น. คนเฝ้ายาม, คนเฝ้ายามเวลากลางคืน.

ยาย น. แม่ของแม่, หญิงที่เป็นญาติชั้นเดียวกับแม่ของแม่, ใช้เรียกหญิงคราวยายว่า ยายนั่น ยายนี่. ยายทวด น. แม่ของยาย.

ย้าย ก. เปลี่ยน, เปลี่ยนที่; เคลื่อนไปข้างหน้าด้วยมีอาการยางส่วนของร่างกายไหวเยื้องจังหวะ เช่น ย้ายพุง, ย้ายเอว.

ยาย์ ก. เยียดเยียน, ขยายวง.

ยาว ว. นาน, ยืด, ไม่สั้น. ยาวรี ว. ยาวเรียวไปอย่างใบข้าว คือ หัวโตปลายเล็ก.

ยาวชิวก์ น. ของที่ใช้ชิวโกดโกเสมอไปไม่มีจำกัดกาล. ตามวินัยบัญญัติโกแก่ของที่ใช้ประกอบเป็นยา สงเคราะห์เข้าในคิลานปัจจัย.

ยาหยี [—หฺยี] ช. น. น้องรัก.

ยำ น. กับข้าวอย่างหนึ่งที่ปรุงด้วยผักเคล้ากันหลาย ๆ อย่าง. ก. คลุ, ขยำ. ยำเกรง, ยำเยง, ยำแยง ก. ครั่นกลัว.

ย่ำ ก. เหยียบลง, เหยียบถี่ ๆ; ค้ำ, ตรึง เช่น ย่ำยาม—ค้ายาม. ว. รวน, ฉิง, ช้า. ย่ำค่ำ น. เวลา ๖ นาฬิกาหลังเที่ยง, ตกลองรัวยอกเวลาค่ำ. ย่ำยี ก. เหยียบให้กระจาย, เยียดเยียนกัน. ย่ำรุ่ง น. เวลา ๖ นาฬิกาก่อนเที่ยง, ตกลองรัวยอกเวลารุ่ง.

ย้ำ ก. ซ้ำ, ทวน; ทำให้แน่น, ทำให้กระชับ, ทำให้มั่นคง, ตอกให้หัวบาน เช่น ย้ำหัวตะปู; กดเบา ๆ; ซ้ำ หรือ หัดเลือด เช่น พลายย้ำ.

ยิง ก. ให้อาวุธเช่นลูกศรหรือลูกปืนแล่นออกไปโดยแรงด้วยกำลังส่ง.

ยิ่ง ว. เกิน, มาก, ล้ำ. ยิ่งยง ว. กล้ามาก; งามมาก. ยิ่งยวด ว. เลิศ, ล้ำ.

ยิน ๑ ก. รู้สึกเสียงด้วยหู (มักใช้ว่าได้ยิน), รู้สึก, ชอบ, ยอม, ถือ เช่น ยินแคลน ก. รู้สึกลำบาก. ยินใจ ก. พอใจ, ตามใจ. ยินดี ก. ชอบใจ, ดีใจ. ยินมลาก [—มฺลาก] ก. ดีใจมาก, ชอบใจมาก. ยินยอม ก. ยอม, ไม่ขัด, ชอบใจตาม. ยินร้าย ก. ไม่พอใจ, ไม่ชอบใจ.

ยิน ๒ น. ระยอ หรือ หงอน, ส่วนหนึ่งของขอช้างที่ทอนออกจากตัวขออีกข้างหนึ่ง เรียกว่า ยิน.

ยิบ ว. ถี่, ละเอียด.

ยิบ ๆ ว. อาการเย็บถี่ถี่ ๆ อย่างกระพริบตา; วับ ๆ อย่างแสงแกก.

ยิ้ม ก. แสดงริมฝีปากและใบหน้าให้ปรากฏอาการชอบใจ. ยิ้มแก่ง, ยิ้มแย้ม ก. ยิ้มอย่างเบิกบาน. ยิ้มย่อง ก. ยิ้มด้วยความอิ่มใจ. ยิ้มแย้ม ก. ยิ้มอย่างชื่นบาน. ยิ้มละไม ก. ยิ้มอย่างงาม. ยิ้มหัว ก. ยิ้มแกมหัวเราะ.

ยิหวา [—หฺวา] (ป. ส. ชิว) ช. น. กวงชีวิต, กวงใจ.

ยี ก. ขยี้, ขยำให้แหลก, ขยำให้หลวม, ละเลง, ทา.

ยี ว. สอง. ไยราณใช้ว่า ญี.

ยี่กา น. ชนนกหยักหมวก, เครื่องยศ.

ยี่เก น. การเล่นชนิดหนึ่งมาจากมลายู ฉิเก ก็ว่า.

ยี่เข่ง น. ไม้ดอกชนิดหนึ่ง ในตำพวกกระแยก ชนิดมีดอกเป็นช่องงาม สีม่วงแกมกึ่ม แกมกึ่ม ขาวกึ่ม.

ยี่โถ น. ไม้ดอกชนิดหนึ่ง โดยมากดอกสีชมพู เป็นช่อ สีขาวก็มี ยางเป็นพิษ.

ยี่ภู่ น. ที่นอน, ฟูก. (ราชาศัพท์ใช้ว่า พระยี่ภู่).

ยียวน, ยียวน ก. ทำกิริยาให้รัก, ทำให้เกิดความกำหนัด, เคล้าคลึง.

ยี่สง น. ชื่อถั่วชนิดหนึ่ง มีผักเป็นพวงติดอยู่ตามรากใต้ดิน, ลิสง ก็เรียก.

ยี่สน น. ชื่อน้ำเค็มชนิดหนึ่งในตำพวกปลากระเบน.

ยี่สาน น. ตลาด, ที่ขายของแห้ง.

ยี่สุ่น น. กุหลาบชนิดหนึ่ง ดอกเล็ก.

ยี่หร่า [—หฺร่า] น. เมล็ดของต้นไม้ชนิดหนึ่ง มีกลิ่นหอมฉุน นิยมเข้าในตำพวกเครื่องเทศ ใช้ปรุงเป็นเครื่องแกง.

ยี่ห้อ จ. น. เครื่องหมายสำหรับร้านค้า; ชื่อเสียง.

ยี่หุบ น. ชื่อไม้ดอกชนิดหนึ่ง ดอกคล้ายดอกมณฑา แต่เล็กกว่าและสีขาว.

ยีด ก. เหนียว, รั้ง, ฉุด, เกาะ, ยัด, หน่วง. ยืดถือ ก. ยึดถือ, ถือเป็นแบบ, เก็บรักษาไว้. ยืดหทัพย์ ก. ชื่ออำนาจศาลพิจารณาวินิจฉัยคดีตามระเบียบของศาล.

ยืด ก. ขยายตัวให้ยาวหรือกว้างออกไปได้ เช่น ยางยืด, ทำให้นานออกไป เช่น ยืดเวลา. ว. ยืน, นาน. ยืดยาด, ยืดเยื้อ ว. ยาวเกินควร, ไม่ใคร่ระยะสั้น.

ยืน ก. เอาเท้าเหยียบพื้นแล้วตั้งตัวให้ตรงขึ้นไป. ว. นาน, ยาว, ยืด, คงอยู่. ยืนคำ ก. ไม่กลับคำที่ให้พูดไว้แต่เดิม, ยืนยัน. ยืนพื้น ก. คงทอยู่เสมอ, คงยึดหลัก

หรือแยยเสมอ. ยืนโรง ก. ยืนพัน, คงที่. น. เรียกผู้แสดงเป็นตัวละครตัวใดตัวหนึ่งประจำ, เรียกช้างหรือสัตว์เลี้ยงที่ประจำเป็นพิเศษอยู่ประจำโรง. ยืนยง ก. คงอยู่นาน. ยืนยัน ก. พูดคงคำโดยแน่นแฟ้น, พูดระบุเหตุโดยแน่นอน. ยืนยาม ก. ยืนเฝ้ายาม.

ยื่น ก. ส่ง, ส่งให้, ชูให้, เหลือมออก, เลยออกไป, ยื่นออก; โดยปริยายหมายถึงกิริยาของผู้ที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องที่เขาไม่ต้องการให้พูดให้ทำว่ายื่นปากยื่นหน้า.

ยื่ม ก. ขอสิ่งของหรือเงินมาใช้ชั่วคราวแล้วส่งคืนให้.

ยื่อ ก. แย่ง, ชิง, ยึดเอาไว้, ยึดสิ่งของไว้.

ยุ, ยุยง ก. ส่งเสริม, หนุนให้ทำ, กล่าวคำชักชวนให้ทำสิ่งที่ไม่ควร เช่น ยุให้โกรธ ยุให้ก่อเวร.

ยุกกระบัตร [—กระยัก] ดู ยุทธกระยัตร.

ยุกต์ [ยุก] ส. (ป. ยุตฺต) ผูกแล้ว, เทียมแล้ว (รถ); เตรียมแล้ว, พร้อม; ชำนาญ, สามารถ; ชอบ, ถูกต้อง; ประกอบด้วย, เต็มไปด้วย; เหมาะ, พอดี, ควร.

ยุกติ [ยุกกิ] (แบบ: กลอน) ส. (ป. ยุตฺติ) ก. ชอบ เช่น รู่งนั้นธักเสก็ต โดยยุตรา ทิมุข ทำแอรยุกติยุรยาตร; (มหาชาติคำหลวง—วนปเวสน์). น. การคิดค้น, การเตรียม, การผสม, วาทิต, ธรรมเนียม.

ยุค [ยุกคะ หรือ ยุก] ป. ส. น. แอก, คู่, ทั้งสอง, คราว, สมัย; กำหนดเวลาของโลก มี ๔ ยุค คือ กฤตายุค, ไตรตายุค, ทวาปรยุค, กลียุค. (กลียุค คือ ที่เราอยู่กันเดี๋ยวนี้ถือกันว่าเสื่อม กว่ายุคก่อน ๆ ด้วย ประการทั้งปวง).

ยุคเข็ญ น. คราวยาก, คราวลำบาก.

ยุคุนธร [—คุนทอน] ป. ส. ชื่อภูเขาทิวหนึ่งในหมู่เขาสัตบริภัณฑ์ซึ่งล้อมรอบภูเขาพระสุเมรุ, ใช้ ยุคันธร หรือ ยุคุนธร ก็มี.

ยุคล [—คน] ป. ส. ว. คู่, สอง. ยุคลบาท น. คู่เท้า.

ยุคันต์ ป. น. ที่สุดอายุ (ของคนหรือของโลก), ที่สุดยุค. ยุคันตวาต น. ลมที่สุดยุค ไทยหมายความว่าลมประลัยกัลป์ คือ ผลาญโลกให้พินาศ.

ยุคันธร [—คันทอน] ดู ยุคุนธร.

ยุคุนธร [—คุนทอน] ดู ยุคุนธร.

ยุง น. แมลงพวกหนึ่ง มีหลายชนิด ยางชนิดเป็นพาหะนำเชื้อไข้มาลาเรีย.

ยุงบี้ น. ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ต้นเล็ก กิ่งเป็นพุ่ม, ไม้สำหรับยี้กวาดผงทำด้วยต้นข่อยมัดรวม, ภาษาถิ่นพายัพว่า ไม้ปู, ไม้สำหรับยี้กยุง ทำด้วยวงจาก ข้างปลายทุบเป็นฝอยอย่างแข้หางม้า.

ยุ่ง ก. อาการของสิ่งที่เป็นเส้นเป็นฝอยสยายพันกันยึดกันต้องสางจึงจะเป็นระเบียบเรียบร้อย ไก่, ไม่เรียบร้อย, เช่น มานกเขาของพันพันโดยไม่จำเป็น. ยุ่งยิ่ง ก. ยุ่งจุก ๆ จิก ๆ. ยุ่งเหยิง ก. ยุ่งกันใหญ่.

ยุ้ง น. สิ่งปลูกสร้างสำหรับเก็บข้าวเปลือกเป็นต้นประจำบ้าน.

ยุด ก. ฉุด, คงไว้.

ยุติ, ยุตติ ดู ยุกติ. (ไทย) ตกลง, จบ, เลิก, แล้ว.

ยุตธรรม [ยุกติทำ] น. ความเที่ยงตรง, ความชอบธรรม, ความถูกต้อง (เช่นที่ได้จากกฎหมาย).

ยุทธ์ ป. น. สงคราม, การรบพุ่ง, การต่อสู้. ยุทธกิฬา (ส. ยุทฺธกรีฑา) น. การแสดงวีรรบเพื่อสนุก, กีฬาของทหาร. ยุทธบริเวณ, ยุทธภูมิ, ยุทธรงค์ น. สนามรบ. ยุทธภัณฑ์ น. เครื่องใช้ในการรบ; ยุทธศาสตร์ วิชาการรบ, ตำราแสดงวิธีรบ. ยุทธศึกษา น. การศึกษาวิธีรบ. ยุทธวิธี น. วิธีและอุบายของการรบ. ยุทธวินัย น. กฎของการรบ. ยุทธหัตถี น. คำไทย ผูกขึ้นใช้ หมายความว่า การรบด้วยช้างหรือการชนช้างกลางแปลง.

ยุทธนา [ยุกทะนา] (กลอน) น. เป็นศัพท์ไทยประกอบใช้แปลว่าการรบพุ่ง, สงคราม. ยุทธนาการ น. อาการรบกัน, การรบกัน. ยุทธนาธิการ น. หน้าที่แห่งการรบ, หน้าที่ผสมกการรบ.

ยุบ ก. ยอบ, ทรุดลง, พุบลง, ทำให้ราบ, ทำให้เสียรูป. ทำให้เตี้ยลง, ลด, ลดลง, เลิก เช่น ยุบตำแหน่ง; หลอมให้ละลาย เช่น ยุบแหวน. ยุบยอบ ก. ทำให้น้อยลง, จนลง, ซักลดลง. ยุบยับ ก. ย่อยยับ, ทรุดโทรม. ยุบยิบ ว. ละเอียดเกินไป, ฉิเกินไป.

ยุบล น. ข้อความ, เรื่องราว.

ยุพ [ยุพะ] ดู ยุว. ยุพยง [ยุพยง] ว. กำลังรุ่น, กำลังสาว (มักระใช้สำหรับผู้หญิง). ยุพเยาว์ ว. ยุพกัยเยาว์ ความอย่างเดียวกัน หมายความว่ารุ่นเท่านั้น (มักระใช้สำหรับผู้หญิง). ยุพราช, ยุพราชา ดู ยุวราช, ยุวราชา ใน ยุว. ยุพเรศ เป็นคำเสนอมาจาก ยุวราช แต่มักระหมายถึงนางกษัตริย์หรือธิดากษัตริย์ผู้รุ่นสาว, ใช้สำหรับหญิงสาวทั่วไปก็ได้.

ยุพดี [ยุพะดี] ดู ยุวดี.

ยุพา ดู ยุว. แต่คำนี้นิยมใช้สำหรับหญิง. ยุพาพาล น. รุ่นและอ่อน เราหมายความถึงหญิงสาว ใช้อย่างเดียวกับยุพาพิน คำพินเป็นสร้อยบท.

ยุ่มย่าม ว. ไม่เรียบร้อย, ยุ่ง, เกะกะ.

ยุ่ย ว. เปื่อย, ไม่เหนียว.

ยุ้ย ว. พองออก, โป่งออกอย่างอ้อยอิ่น.

ยุรยาตร [—ระยาด,] (กลอน) ก. เดินทัพ. ใช้ว่า ยะยุรยาตร ก็มี.

ยุรยาตร, ยุรยาตร [—ระยาด] (กลอน) ก. เดินไป, แผลงเป็น ยวรยาตร ยัวรยาตร ก็มี.

ยุว [ยุวะ] ป. (ส. ยุวน) น. ชายหนุ่ม. ว. หนุ่ม, รุ่น. คำนี้นิยมใช้ ยุวา ยุวาน ก็ได้, ถ้า เป็นหญิงสาวใช้ว่า ยุวดี, เมื่อใช้นำหน้าคำสมาสต้องใช้ว่า ยุว, และใช้แผลงเป็น ยุพ, ยุพา, ยุพาน, ยุพดี หรือเยาวดีได้ ดู ที่คำนั้น ๆ ด้วย. ยุวราช, ยุวราชา ป. ส. น. พระราชาหนุ่ม หมายถึง มกุฎราชกุมาร ผู้เป็นรัชทายาท.

ยุวดี [—วะดี] น. หญิงรุ่น, หญิงสาว.

ยุวา ป. น. ชายหนุ่ม

ยู่ ก. เย็น, ยุบเข้าไป. ยู่ยี่ ว. ย่น, ยับ, ไม่เรียบร้อย.

ยูง น. นกขนาดใหญ่ชนิดหนึ่ง ขนงามเป็นสีเลื่อม ขนหาง เป็นแวว; ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง เป็นไม้ใหญ่อยู่ในป่าสูง.

ยูถะ ป. ส. น. ฝูง, หมู่.

ยูรยาตร [—ระยาด—] ดู ยุรยาตร.

เย ว. ไม่ตรง, เห, เอียง.

เยง ก. กลัว, เกรง, ใช้ว่า แยง ก็มี.

เย็น น. เวลาใกล้ค่ำ; เงินตราญี่ปุ่น. ว. หายร้อน, ไม่ร้อน, เฉือก, หนาว. เย็นใจ ก. สบายใจ, ไม่ขุ่นใจ, ไม่ต้องเดือดอะไร, ไม่ร้อนใจ.

เย็บ ก. ทำให้ติดกันด้วยใช้เข็มร้อย, ร้อย, สอย, กลัด.

เยี้ย, เยี้ยหยัน ก. เยาะ, ค่อนว่า, จงใจลอให้รู้สึกอาย และเจ็บใจข้างใน.

เย่อ ก. กระชากออก, ร้องออก, ฉุดรั้งแย่งกัน.

เยอรมัน [เยอรฺมัน] อ. น. คนชาติหนึ่ง อยู่ในท่ามกลางทวีปยุโรป.

เยอว ว. คำกันเสียงสำหรับยอกจังหวะพายเรือ.

เย่อหยิ่ง [—หฺยิ่ง] ว. จองหองเกินฐานะ.

เยอะ, เยอะแยะ ว. มากเหลือหลาย, ฉมไป.

เยา ว. เยา, อ่อน, น้อย.

เยี้ย น. คนชาวเขาพวกหนึ่ง มีอยู่ในประเทศไทยตอนเหนือ. ก. กวน, หยอก, ล้อเล่น.

เยาว์ [เยา] แผลงออกจาก ยุวะ, ไทยใช้เป็น ว. รุ่น, หนุ่ม, สาว, อ่อน. เยาวมาณพ น. ชื่อเทียนชนิดหนึ่ง ใช้ทำขา. เยาวมาลย์ หมายความว่าหญิงสาวสวย. เยาวยอด น. สวยที่สุด. เยาวเรศ น. เป็นคำเลื่อนมาจาก เยาวราช หมายความถึงนางกษัตริย์หรือหญิงสาวสวย. เยาวลักษณ์ ว. หญิงมีลักษณะสวย.

เยาวพา [—วะพา] แผลงมาจาก ยุพา. น. หญิงสาวสวย.

เยาะ ก. พูดหรือแสดงกิริยาเกินความจริงเป็นเชิงประชด เพื่อกูถูกให้เจ็บใจบ้าง, เพื่อสนุกขบขันบ้าง, เย้ย หรือ หยัน ก็ใช้.

เยิง น. ข้าเลือน.

เยิน ว. ยับ, ทำให้ยุ่ย, ยานออกเพราะย่น. เยินยอ ว. ยกยอ. กล่าวชมเชย.

เยิ่น ว. นาน, เนิ่น, ยาว. เยิ่นเย้อ ว. นิดยาก, ไม่กะทัดรัด.

เยิบ ว. เนิบ, ช้า ๆ.

เยิ้ม ว. ชุ่มมาก, ชุ่มเกือยหยด, เยี่ยกชายออกมาขวนระไหล.

เยี่ย น. เรียกไก่ตัวผู้ที่มีรูปร่างคล้ายไก่ตัวเมียว่า ไก่เยี่ย. ก. ทำ. เยี่ยใด ก. ทำไฉน. เยี่ยมั่ง ก. ทำเป็นคนมั่งมี. เยี่ยใหญ่ ก. ทำเป็นคนใหญ่คนโต, มักใหญ่ใฝ่สูง.

เยี่ยง น. แยง, อย่าง. ว. เช่น. ใช้ว่า เอียง ก็มี. เยี่ยงยัด ดู ยัดเยียด.

เยี่ยน ก. เยี่ยม, เยือน, ไปมาหาสู่.

เยี่ยบ ว. อาการที่เย็นเข้าหัวใจ มักใช้ควบกันว่า เยี่ยบเย็น หรือ เย็นเยี่ยบ.

เยี่ยม ๑ ก. ชะโงก, โผล่ออก; ลอย; ไปหา, เยือน. เยี่ยมเยียน, เยี่ยมเยือน ก. ไปมาหาสู่ฉามฉ่าวคราว. เยี่ยม ๆ มอง ๆ ก. ประเดี๋ยวเยี่ยมประเดี๋ยวมอง. เยี่ยมและมองบ่อย ๆ.

เยี่ยม ๒ ว. ยิ่ง, เด่น, เลิศ. เยี่ยมยอด ว. ที่สุด, เลิศที่สุด.

เยียรบับ [—ระยับ] น. ผ้าซึ่งทอด้วยทองแล่งถักไหมแต่มีไหมน้อยกว่า, สำรับ ก็ว่า.

เยียว สัน. ผิว่า, แม้ว่า, ถ้า.

เยี่ยวยง (กลอน) ว. งามยิ่ง.
เยี่ยว น. น้ำเยา, น้ำมูตร. ก. ถ่ายปัสสาวะ.
เยี่ยวยา ก. รักษาโรค, แก้โรค, แก้ไข, ทำให้หายขาด.
เยื่อ น. สิ่งที่เป็นแผ่นบางอยู่ตามผิวของสิ่งต่าง ๆ เช่น เยื่อไม้ไผ่. เยื่อเคย น. กุ้งเคย, กะปิที่ทำจากเยื่อเคย. เยื่อใย น. 'เยื่อและใย' หมายความว่า ความเกี่ยวพันที่ยังมีเหลืออยู่แม้ระยะทางกันไปแล้ว.
เยื่อ ก. ยินนาน, คงทน.
เยื่องๆ ดู เยี่ยง.
เยื้อง ก. เยี่ยว, ย้ายไป. ว. ไม่ตรง. เยื้องกราย [—กฺราย] น. การเดินอย่างมีท่างาม. เยื้องยัก ก. ยักย้ายไปมา, ไม่ตรงกัน.
เยื้อน ก. ไปสู่หา, เยี่ยม.
เยื้อน ก. กล่าว, ออกมาโดยมีอาการแช่มช้างดงาม.
แย่ ก. แยะขาและย่อลง, ย่อลง. ว. เต็มที่, หนัก.
แย้ น. สัตว์ชนิดหนึ่ง คล้ายกิ้งก่า อยู่ตามรูกินไก่.
แยก ก. แบ่ง, พราก, พรากออก, แคกออกเป็นแฉก ๆ, คัดส่วนประสมต่าง ๆ ออกด้วยกำลังไฟหรือกรด เช่น แยกธาตุ. แยกแยะ ก. กระจายออกให้เห็นชัดเจน.
แยง ก. แหย่, สอดดู, แยงดู. ดู เยง ด้วย. แยงยล ก. มองดู.
แย่ง ก. ชิง, ฉวยเอาไปจากคนอื่น.
แย้ง ก. คัดค้าน, ไม่ตรงกัน.
แยบ น. อุบาย, เล่ห์, ท่าทาง. แยบคาย ว. เข้าที, สมเหตุ. แยบยล น. กล, อุบาย.
แย้ม ก. ขยาย, เบิก, อ้า, คลี่, บานแต่น้อย; ทำทีรพูด. แย้มพราย ก. เผยให้เห็นนิดนวด. แย้มยิ้ม ก. เบิกทำยิ้ม. แย้มสรวล ก. เบิกทำร่าเริงหรือหัวเราะ. แย้มโอษฐ์ ก. เอ่ย, เผยพจน์, อ้าปากพูด.
แยแส ก. พูดเป็นธุระ, เกี่ยวข้อง, มักใช้ประโยคปฏิเสธ เช่น ไม่แยแส.
แยะ, แยะแยก ก. แยก, แยะออก, แคกออก. ว. มาก.
โยก ก. คลอน, ไหว; ทำให้เขยื้อน; แสร้งยิกเขื่อนต่าง ๆ. โยกย้าย ก. สับเปลี่ยนไปมา. โยกโย้ ก. แสร้งยิกเขื่อนต่าง ๆ. ไม่ตรงไปตรงมาทำให้ชักช้า, ไม่ลงรอย.
โยค [โยคะ] ป. ส. น. การผูก, การเตรียม; ยาน, พาหนะ; การใช้, การกระทำ; วิธี, หนทาง; เล่ห์, กล, อุบาย, ทรัพย์, สมบัติ; โอกาส, โชค; การร่วม, การเกี่ยวข้อง; เขื่อใย, เครื่องพันผัน, กิเลส; ความเพียร, ความพยายาม, ความตั้งใจจริง; การสงเคราะห์, ความเพ่งเล็งแน่วแน่, วิธีกระบวนพิเศษอย่างหนึ่ง; (สำหรับโหราศาสตร์) น. การทดกาลนพเคราะห์ทั้งแต่สองดวงขึ้นไปมารวมกันในราศีเดียว. โยคาพจร, —วจร ป. น. ผู้มีความเพียร, ผู้หยั่งลงสู่ความเพียร, มักใช้เรียกพระภิกษุผู้เรียนวิปัสสนา.
โยคเกณฑ์ [โยกเกน] น. การกำหนดตามที่ได้ประกอบฤกษ์.
โยคาพจร, —วจร [—พะรอน—] ดูใน โยค.
โยคินี ดู โยคิ.
โยคี ป. (ส. โยคิน) น. นักบวช, ผู้มีความเพียร, ผู้ฝักใฝ่ในธรรม เป็นนามสำหรับเรียกฤษีด้วย. ผู้หญิง ใช้ว่า โยคินี.
โยง น. หลัก. ก. ล่ามให้ติดกัน, ชักชวนกัน; เกี่ยวข้อง. ล่ามไว้; เอาไมัมาระเข้าให้สุดทั้งกัน, ทำโหย่ง, ตุ้ย.
โยชน์ ป. ส. น. ชื่อมาตราวัดทางยาว ๔๐๐ เส้น เป็น ๑ โยชน์; การผูก, การเทียม (รถ).
โยทะกา น. สมอเรือ; หินไม่ชนิดหนึ่ง หินดีเค้า ก็เรียก.
โยธ [—ทะ] ป. ส. น. พลรบ, ทหาร, การสู้รบ, สงคราม.
โยธา ๑ (กลอน) ใช้ใช้หมายความเช่นเกี่ยวกับ โยธ.
โยธา ๒ น. งานที่ทำด้วยกำลังกาย เช่น ก่อสร้าง ตลอดจนงานกุลีมีรอยขนยิ่งกว่าก. เป็นต้น.
โยธิน ป. ส. น. นักรบ, ทหาร.
โยน ๑ ก. ชักไป, เหวี่ยงไป, ทิ้งไปให้พ้นตัว. โยนกลอง ก. ทอดทิ้งธุระให้ผู้อื่นทำ.
โยน ๒ โยนก [โยน,—นก] ป. น. ชื่อชนชาติกรีก, เรียกชาวไทยทางลานนาไทย, เขาวนะ ก็เรียก.
โยนี ป. (ส. โยนิ) น. มดลูก, ที่เกิด, ตัน; กำเนิด, อวัยวะที่สัยของหญิง; ปัญญา, ความรู้.
โยม น. พ่อ แม่ หรือผู้ใหญ่รุ่นราวคราวเกี่ยวกับพ่อแม่ (เป็นคำที่พระสงฆ์เรียก). โยมสงฆ์ น. ผู้บำรุงพระ, ผู้อุปการะพระ, ผู้ปฏิบัติพระ.
โยโส ว. กวนใจ, โหยกเหยก, รยกวนให้เกิดความรำคาญ; อวดดี.
ใย น. สิ่งที่เป็นเส้นเล็ก ๆ ขาว ๆ ยาว ๆ เช่น ใยบัว.

ไยแมงมุม. ว. นวลยาง, ยางๆ, ละเอียดอ่อน.
ไยยอง ว. งามผุดผ่อง, งามสุกใส.
ไย ว. ไฉน, อะไร, ทำไม.

ไยดี ก. อยากได้, พอใจ, ยินดี.
ไยไพ ก. เยาะเย้ย, พูดให้เขาอาย.
ไยไย, ไย่ไย่ ว. เยื่นแถวเยื่นแนว.

ร

ร พยัญชนะตัวที่สามสัยหัวของพยัญชนะไทย.
รก น. เครื่องสำหรับห่อเลี้ยงเด็กในครรภ์แนบอยู่กับมดลูกมีสายล่ามมาที่สะดือเด็ก; สิ่งที่เป็นเส้นคล้ายรกไม้ที่ห้อยอยู่ตามกิ่งไม้ยางอย่าง เช่น มะตัน เรียกว่า รกมะตัน, เส้นยึดขอผักมะขามเรียกว่า รกมะขาม ยางที่เป็นแผ่นห่อกายไม้ เช่น ตันมะพร้าวเรียกว่า รกมะพร้าว ร.ก.ร. ว. รุงรัง, เกลอนกลน. รกชัฏ ว. รกรุ่ง, รกพื้นเผื่อ(อย่างป่าทึบ). รกพ้า, รกพ้าขาว น. ชื่อไม้ยืนต้นขนาดใหญ่. รกราก น. ภูมิลำเนาเดิม, บ้านเกิด. รกร้าง ว. ทรกซึ่งปล่อยทิ้งไว้. รกเรี้ยว ก. รกมาก.
รงุ [ระ—] น. ชื่อของพระราม.
รง น. ยางไม้พวกหนึ่ง มีสองชนิด คือ รงกา ยางสีเขียวๆ และรงทอง ยางสีเหลือง ใช้ทำยา และใช้เขียนหนังสือ หรือใช้เป็นสีระบาย.
รงค์ [รง ถ้าอยู่หน้าสมาส่อ่าน รงคะ] ป. น. สี, น้ำย้อม; โรงละคร, สนามรบ; ลาน.
รงรอง ว. งดงาม, รุ่งเรือง, รังรอง ก็ใช้.
รจนา [รจะนา] ป. ส. น. การแต่งเรื่อง, เรื่องที่แต่งหรือผูกขึ้น. ก. แต่งเรื่อง, ร้อยกรอง, เรียบเรียงเรื่อง. ว. งาม.
รชะ [รชะ] ป. น. ธุลี, ละออง; ความกำหนัด.
รชตะ [รชะตะ] ป. น. เงิน. ว. เป็นเงิน, ทำด้วยเงิน.
รชนี,—นี [รชะนี,—] ป. ส. น. เวลาค่ำ, กลางคืน; ขมิ้น; ครั่งแกง; นามพระอุมา. รชนีกร [—กอน] ป. ส. น. พระจันทร์.
รณ [รน ถ้าอยู่หน้าสมาส่อ่าน รนนะ] ก. สงคราม, รบ, รบกัน. รณการ น. การรบกัน. รณภูมิ, รณสถาน ส. น. สนามรบ. รณรงค์ ส. น. สนามรบ.
รด ก. เทราดหรือสาดน้ำลงไปยังสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อให้เปียก ชุ่ม. รดน้ำ น. ลายที่ตรวมอย่างหนึ่ง ผสมด้วยรักหรือชาด ตัวลายเป็นทองเรียกว่า ลายรดน้ำ. ก. หลั่งน้ำมนต์เพื่อเป็นมงคล.
รดี [ระ—] ดู รติ.
รตนะ [ระตะนะ] ใช้อย่างเดียวกับรัตน์ทุกประการ. ดู รัตน์.
รติ [ระ—] ป. ส. น. ความกำหนัด; ความยินดี. แผลงใช้ว่า ฤติ, รดี, กีไล.
รถ [รด ถ้าอยู่หน้าสมาส่อ่าน รระถะ] ป. น. ยานอันมีล้อ; ความสำเร็จ. รถาน็ก น. พลรถ, ทหารรถ.
รน ก. นิ่งอยู่ไม่ได้, เร่าร้อน.
ร่น ก. ขยับถอยให้ชิดเข้ามา. ร้น ว. เร่งรุด.
รบ ก. สู้กัน, ต่อสู้; กวน; เร้าเอาให้ได้. รบกวน ก. ทำให้เกิดความลำคาญ, ทำให้เกิดความเดือดร้อน. รบรา ก. ต่อสู้กัน. รบรุก ก. รบยุกยั่นเข้าไป. รบเร้า ก. วิงวอนอย่างเร่งร้อน.
รพ, รพี [ระ—] ดู รวิ.
รม ก. ยอด้วยควันหรือด้วยความร้อนแห่งไฟ. ทำให้ควันไฟหรือไอเย็นกันเกลือกกลั้วหรือเกาะติดอยู่.
ร่ม น. เครื่องกันแดดและฝนมีก้านสำหรับถือ, ในเวลาไม่ถูกแดดฝน. ว. ซึ่งมีอะไรกันแดด. ร่มชง ก. อยู่ในความคุ้มครองของชาติ. ร่มผ้า น. ภายในผ้านุ่ง; ส่วนร่างกายที่ไม่ควรเผยผย.
รมณ์ [รมมะนี] ป. น. นาง, ผู้หญิง.
รมณีย [รมมะนียะ] ป. ว. น่าชม, น่ารัก, น่ายินดีใจ, น่าสนุก.
รมย์ ส. ว. น่าชม, น่ารัก, พึงใจ, งาม, น่าสนุก.
รวก น. ชื่อไม้ชนิดหนึ่ง เป็นกอ มีลำอย่างไม้ไผ่ แต่เล็กกว่า และไม่มีหนาม.
รวง น. พวง, ช่อ (ข้าว); รังที่ห้อย (รังผึ้ง). ก. เจาะ, ขุด, ใช้ให้เป็นช่องเข้าไป, คำกำกับช่องในวรรณคดีราชของไทยเหนือ คำเดียวกับ ลวง.
ร่วง ก. หล่น, หลุด. ว. รุ่งเรือง. ร่วงรุ้ง แสงรุ่งเรือง, แสงพราย. ร่วงโรย ก. เสื่อมไป, สิ้นไป.
รวด น. รอบ, เปลาะ; พัก, ครั้ง, คราว เช่น รวดเดียว—คราวเดียว ว. เร็ว, ไว. รวดเร็ว ว. เร็วไว. รวด

เร้า ว. ถี่, กระตุ้นเคี่ยนเรื่อย เช่น ความปวด.

รวน ก. เอาเนื้อสัตว์หรือปลาสดเป็นต้นที่หั่นเป็นชิ้นแล้วคั่วให้สุก. ว. ไม่ตรง, โย้, เซซวน, เกรกร, เบี้ยดเสียดกันไปมา. รวนเร ว. ไม่แน่นอน, ไม่แน่ใจ.

ร่วน ว. ซุย, เปื่อย, ยุ่ย (หมายเอาของต้นที่แห้งหรือเป็นก้อน).

รวบ ก. โยย, รัด, รวมไว้, รวมกันไว้. รวบรวม ก. เก็บเข้าไว้ด้วย. รวบรัด ก. โยยไว้ให้แน่น, เก็บน้อยความโดยย่อ, ทำให้สั้นเข้าเร็วเข้า.

รวม ก. เข้ากัน, ร่วมกัน, ประสมกัน, สมทบกัน, ยวดกัน. รวมกำลัง, รวมพล ก. สมทบไพร่พลเข้าเป็นกองใหญ่น้อย, ประชุมไพร่พลเข้าเป็นหมู่เหล่าต่าง ๆ. รวมหัว ก. พร้อมใจกัน, เข้าเป็นพวกเดียวกัน.

ร่วม ก. สู่สม, รวม, อยู่ด้วย. ว. เกี่ยวถึง, เกี่ยวหมด, เกี่ยวแล้ว, เกี่ยวสำเร็จ, พร้อม, ไม่เต็ม; ด้วยกัน, อันเดียวกัน. ร่วมใจ ก. คิดอย่างเดียวกัน. ร่วมทุกข์ร่วมสุข ว. รับทุกข์และสุขด้วยกัน. ร่วมมือกัน ว. ช่วยกัน, รวมกัน. ร่วมประเวณี, ร่วมสังวาส ก. (ชายกับหญิง) อยู่ร่วมกันฉันผัวเมีย.

รวย ๑ ก. ได้มาก, มีมาก. ว. งาม เช่น รูปรวย=รูปงาม. รวยรุ่ม ว. รุ่มรวย, มีมาก; สะคราญยิ่ง, งามพริ้ง.

รวย ๒ ว. แผ่ว, น้อย เช่น หายใจรวย ๆ = หายใจแผ่ว ๆ, ชั่น, รัน. รวยริน ว. เรื่อย ๆ, ชั่น ๆ. รวยรัน ว. ชั่นใจ, สยายใจ.

รวย ๓ น. ตัวไม้ที่ยึดหัวแปลอนหน้าขั่ว.

รวิ, รวี [ระวิ,—] ป. ส. น. พระอาทิตย์. ใช้แผลงว่า รพิ, รพี หรือ รำไพ ก็ได้. รวิวาร ป. น. วันอาทิตย์.

รส ป. น. ของเหลว. ลักษณะกรูสึกด้วยลิ้น มีรสเปรี้ยว และหวานเป็นต้น, โดยปริยายหมายถึงความรู้สึกชอบใจ. รสสุคนธ์ น. ชื่อต้นไม้เถาชนิดหนึ่ง ดอกเป็นช่อ มีเกสรขาว.

รสนา [ระสะ—] (ส. น. เชิ่มชัก). ป. น. ลิ้น.

รสายนเวท [ระสายยะนะเวท] ส. น. วิชาประสมแร่แปรธาตุ, วิชาเคมีแผนโบราณ.

รหัท [ระ—] ป. น. หัวงน้ำ.

รหัส [ระ—] ป. น. เหตุลับ, ความลับ.

รโห [ระ—] ป. น. ลับ, ล, สงัด. รโหฐาน ป. น. ที่เฉพาะส่วนตัว.

รอ น. หลักยึดกันกระแส้น้ำ. ก. คอย, ช่อ, ขก. รอหน้า ก. อยู่ในที่เฉพาะหน้า.

ร่อ (กลอน) ก. ร่อ, ขก; หัวเราะ. ว. ใกล้.

ร่อแร่ ว. ร่วน, เกลือย, ลำยาก, หนัก.

รอก น. เครื่องใช้รูปคล้ายล้อ มีแกนหมุนในกระบอกตัว ที่ขอบล้อเป็นร่องสำหรับให้เส้นเชือกหรือเส้นลวดเกินได้สะดวก ใช้สำหรับยกลากหรือดึงของหนักให้เบาแรงและสะดวกคล่องขึ้น.

รอง ๑ ก. รับ. ว. เป็นที่สอง, ถัดลำดับลงมา. **รองจ่าย** น. เรียกเงินที่ทรัสำรองไว้จ่ายเป็นรายวันหรือรายเดือนว่า เงินรองจ่าย. ก. จ่ายไปก่อน. **รองช้ำ** น. ชื่อโรคชนิดหนึ่ง เป็นตามฝ่ามือและฝ่าเท้า มีหนองในหนึ่ง. **รองทรง** [—ซง] น. รูปผมที่ตัดกลายคอกระทุ่ม แต่ข้างบนยาว. **รองเท้า** น. เกือก. **รองรัง** น. ของสำรอง, ทุนสำรอง. ว. เผื่อขาดแคลน.

รอง ๒ ว. งาม เช่น เรืองรอง.

ร่อง น. แนว, รอยลึกยาว, แนวที่ขุดสำหรับให้น้ำเดิน. **ร่องน้ำ** น. ทางน้ำลึกที่เรือเดินได้. **ร่องมด** น. ชื่อสัญชาวหรือลำยาวตามท้องสัตว์แต่ละตัวคลอดกัน. **ร่องรอย** น. ทางไป, เค้าเงื่อน, เขาแส.

ร้อง ก. ทำเสียงกังวาน, ยอกลำคอ, ยอกอยู่ให้ช่วย. **ร้องทุกข์** ก. ยอกลำคอความทุกข์เพื่อขอให้ช่วยเหลือ. **ร้องเพลง** ก. ขับลำ, ทำเสียงให้เป็นทำนองต่าง ๆ. **ร้องเรียก, ร้องหา** ก. ต้องการตัว. **ร้องเรียน** ก. เสนอเรื่องราว. **ร้องไห้** ก. เปล่งเสียงออกมาด้วยอารมณ์อันแรงกล้า เพราะความเจ็บปวด เศร้าโศก เสียใจ เป็นต้น จนน้ำตาไหล.

ร่องแร่ง ว. ร่วนหล่น, ร่วนหลุก, หมายเอาของอาการที่ห้อยแกว่งไปแกว่งมา, กระท่องกระแท่ง, โครงเหรง.

รอด น. เครื่องเรือน คือ ไม้ที่สอดรูเสาทั้งคู่สำหรับรับคาน. ก. พ้นอันตราย, แคล้วคลาด, ถึง. **รอดตัว** ว. พ้นภัย, พ้นโทษ, พ้นทุกข์. **รอดฝั่ง** ว. ถึงฝั่ง, สุดล่วง, สำเร็จ, พ้นที่ลำยาก, พ้นอุปสรรค, พ้นเครื่องกีดขวาง.

รอน ก. ยั้น; คัด, ทอน; แยกออกไป เช่น ทุนรอน. **รอน ๆ** ว. ร่วน, เกลือย, อ่อนแสง (ใช้สำหรับพระอาทิตย์เวลาใกล้ค่ำ). **รอนแรม** ก. ออกไปเที่ยวค้าง.

ร่อน ก. อาการของสิ่งที่มีลักษณะแผ่นกลิ้งเลื่อนลอยวนไปวนมา

แยกเอาของละเอียดออกจากของหยาบ โดยใช้เครื่องแยกมีแร่งเป็นต้นแกว่งขึ้นใช้ร่อนมา ให้ของทละเอียดหลุดลงไป เช่น ร่อนข้าว แกว่งวนเวียนไปรอบตัว เช่น ร่อนกาย, กางปีกแผ่ถวนไปวนมา เช่น นกร่อน, ทำให้เคลื่อนไปตามแขนหรือวนเวียนไปตามแขน เช่น ร่อนมือ. ร่อนรบ ร่อนเร่ ว. เตร็ดเตร่ไปมา. ร่อนเร่ ก. เที่ยวไปมา, ซัดเซไป.

ร้อน ว. มีอาการเช่นถูกไฟ, ไม่เย็น, กระวนกระวาย. ร้อนใจ ก. กระวนกระวายในใจ. ร้อนตัว ก. กลัวว่าโทษหรือความลำบากจะมาถึงตัว. ร้อนรน ก. แสดงอาการกระวนกระวาย.

รอน ๆ ว. จวน, เกือบ, ย่อนแสง (ใช้สำหรับพระอาทิตย์เวลาใกล้ค่ำ).

ร่อนทอง น. ชื่อว่านชนิดหนึ่ง ใช้ทำยาได้.

รอบ น. บรรทัดถึงกัน, การเวียนไปยังจุดถึงกันเรียกว่า รอบหนึ่ง. รอบข้าง ว. ทุกด้าน, รอบตัว. รอบคอบ ว. ละเอียดลออ, ระวังเหตุการณ์ข้างหน้าข้างหลังเสมอ. รอบตัว ว. รอบข้าง, ทุกด้าน, ทุกอย่าง, ทั่วไป. รอบรู้ ว. คงแก่เรียน, ชำนาญ.

รอม ก. รวบรวม, ออมไว้. ว. เข้ามาใกล้เข้าหากัน.

รอมชอม ก. ประนีประนอมกัน, ตกลงกันด้วยความใกล้เกลี่ย.

รอมร่อ [รอมมะ—] ว. เกือบ, จวนเจียน.

รอย น. เครื่องหมายที่ปรากฏอยู่เพราะมีสิ่งใดมาถูกต้อง เช่น รอยเท้า, รอยขีด, ทาง, แนว; เงื่อนเค้า, เยื่อแส. ร้อย ก. ค่อยหมดไป, กร่อนออกไป; ขึ้นเป็นร้อยเล็ก ๆ (สำหรับคมมีด). ร่อยหรอ ก. กร่อนเข้าไป, หมดไป, สึกไป.

ร้อย ว. จำนวนนับ ๑๐ สิบหน เป็นร้อยหนึ่ง (๑๐๐). ก. สอด, สอดด้วยด้าย. ร้อยกรอง ก. สอดผูกให้คิดต่อกัน, ประดิษฐ์คำ, แต่งหนังสือให้มีความไพเราะ. ร้อยแก้ว น. ความเรียงที่สละสลวยไพเราะเหมาะเจาะด้วยเสียงและความหมาย. ร้อยลัน น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง. ก. พูดกลับกลอก. ร้อยหวาย น. เอ็นแหนือส้นเท้า.

ระ ก. พาน, พะ, กระทบเรียกไป.

ระกะ ก. มากเกะกะ.

ระกา น. ไก่, ชื่อยก ๑๐ ของนักษัตร.

ระกำ น. ไม้ชนิดหนึ่ง เป็นกอ ลำต้นมีหนามแข็ง เนื้อเยา; ความลำยาก, ความตรมใจ, ความทุกข์.

ระคน ก. ปน, เจือ, เคล้า, คลุก.

ระคาง ก. หมาง, หมองใจ, เคือง. น. เม็ดผดที่เกิดขึ้นตามขาด้วยระคายต้นหญ้า หรือขนกระยอ. ตะคาง ก็เรียก.

ระคาย น. ละอองที่ทำให้คายคัน. ก. กระเทือน, หมางใจ.

ระแคะ น. เล่ห์, เงื่อนความ. ระแคะระคาย น. เค้ามูลเงื่อน, ลาดเลา, เยื่อแส.

ระฆัง น. เครื่องสำหรับตีให้เกิดเสียงเป็นเครื่องหมายอาณัติสัญญา หล่อด้วยทองเหลือง เป็นต้น รูปคล้ายกระดิ่ง แต่ใหญ่กว่า.

ระงม ว. ร้อน, อยู่อุ่น, อยู่ด้วยความร้อนหรือควัน; เซ็งแซ่.

ระงับ น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งคล้ายต้นก้างปลา ใช้ทำยาได้; ระยับพิษก็เรียก. ก. ดับ, สงบ, ทำให้สงบ.

ระแง้ น. กิ่งที่แยกออกจากกระลายหมากเป็นต้น.

ระดม ก. เร่งเรียกมารวมช่วยกัน. ระดมพล ก. ประชุมกำลัง, รวมกำลัง.

ระดะ, ระดา ว. ดก, มาก, เกลื่อนกลน.

ระดับ น. พื้น, ส่วนเสมอ, เครื่องวัดความเสมอของพื้น. ก. ปูลาด, ตั้งแต่ง.

ระต่าว ว. อาการที่กลิ้นส่ำรัวไปทั่วตัว, เร่าร้อน.

ระเด่น ช. น. โอรสหรือธิดาของกษัตริย์เมืองใหญ่.

ระเดียง น. เส้นเชือกหรือหวาย (ไทยมากเป็นหวาย) ที่ขึงเป็นราวสำหรับพาดผ้าหรือตากผ้าพระสงฆ์ เรียกว่า สายระเดียง.

ระแด น. คนชาติข่าพวกหนึ่ง อยู่ทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง.

ระตู ช. น. เจ้าเมืองน้อย.

ระทด ก. สลด, เศร้าใจ, สั่นไหว.

ระทม ก. ตรมใจ, ตรอมใจ.

ระทวย ว. อ่อน, อ่อนกำลัง, มักใช้คู่กับคำระทดว่า ระทดระทวย.

ระทา น. เรือนคอกไม้ไฟที่มีรูปสัตว์เหลือมสูง ประดับด้วยดอกไม้ไฟสำหรับจุดในงานเมรุเป็นต้น.

ระทึก ก. ใจสั่นรัว, ตกใจ.

ระแทะ น. เถาวัลย์ชนิดเล็กชนิดหนึ่ง, เถาวัลย์เล็กที่ใช้เทียมด้วยโค, รันแทะ ก็ว่า.

ระนัม ดู ระนาม.

ระนาด น. เครื่องผิณพาทย์ชนิดหนึ่งมีรูปเป็นรางยาว ๆ ใช้ตี. ว. ระเนน, สัมพันธ์กัน.

ระนาบ (กลอน) ว. ราบ.

ระนาม น. ชื่อรองที่ตั้งขึ้นเมื่อ

ระนาว น. ราว, สาย, แถว. ว. เป็นแถว.
ระเนน ว. ลัมทยกัน, เอนรายทับกัน.
ระเบียด น. ร่วมบัตรเสารายตลอดไป, เสาค่าย.
ระแนง น. ไม้กลอนที่พาดไปตามยาวสำหรับรับกระเบื้องหลังคา. ก. เรียง.
ระแนะ น. เครื่องสำหรับรองรากดีกและเสาเรือน, แระก็เรียก; ทองแระ.
ระบบ น. อย่าง, ทำนอง, ลำดับ, ชั้น เช่น ระบบใยไม้คือ ใยไม้ที่หล่นลงมาซ้อนกันเป็นชั้น ๆ.
ระบม ก. เอายาตรทากำมะถันแล้วเอาหม้อตะนนครอยเอาไฟบุก; ช้ำ, บอยช้ำ.
ระบอบ น. แบบอย่าง, ธรรมเนียม.
ระบัด น. หญ้าอ่อน. ก. ลด, ผลิ. ว. พึงลด, พึงผลิ, อ่อน.
ระบับ น. แบบ, ฉบับ.
ระบาญ ก. รบ, สู้รบ.
ระบาด ๑ ข. น. แมลง, เหลือบ.
ระบาด ๒ ว. ตกไป, พลัดพราก, พลัดออกจากหมู่, กระจัดกระจาย, แพร่หลาย. ไทยใช้เรียกโรคติดต่อว่า โรคระบาด.
ระบาย น. ริมผ้าที่ห้อยลง. ก. ราย; วาดเขียนด้วยสี, แรสี; แย่ง, ถ่าย, ผ่อน.
ระบำ น. การฟ้อนรำเป็นชุดกัน. ก. รำ, ฟ้อนรำเป็นชุดกัน.
ระบิล น. เรือง, ความ, ฉบับ, อย่าง. ระบิลเมือง น. กฎหมายและประเพณีของบ้านเมือง.
ระบือ ว. ลือ, เลื่องลือ, เอิกเกริก, พึงเพื่อง.
ระบุ ก. พูดถึง, ออกชื่อ, ออกชื่อเฉพาะ; มีออกมามาก ๆ พร้อม ๆ กัน เช่น ผลไม้.
ระเบง ก. คัง, ทำให้คัง เช่น ระเบงฝีมังกลอง.
ระเบิ่ง น. มหรสพชนิดหนึ่ง คู่กับ ระบำ.
ระเบิด ก. เบิ่ก, เบิก, เลิก, ถอน, ประทุหรือทำให้ประทุแตกออกไป.
ระเบียง น. ส่วนของเรือนที่ตกอยู่ข้าง ๆ ภายนอกฝา, วิหารคดที่ล้อมรอบอุโบสถหรือวิหารใหญ่. ว. เรียง, เคียง, ราย.
ระเบียน น. ทะเบียน, แบบ.
ระเบียบ น. ความเรียบร้อย, ทำเนียบ, แบบแผน; แถว, แนว, สิ่งที่ร้อยกรอง, สำหรับที่จะให้เข้ากัน.
ระมัด สร้อยคำ ใช้พูดคิดกัย ระวัง.
ระมาด น. แรก.
ระย่อ ก. ท้อ, ถอย, กลัว.
ระยับ ว. พราวแพรว, วิบวาย (หมายเอาแสงหรือรัศมี.) ดู ยับ ด้วย.
ระยะ น. คอน, ส่วน, จังหวะ.
ระย้า น. เครื่องห้อย, พวง. ก. ห้อย, ย้อย.
ระยำ ว. ชั่ว, ไม่ดี, ต่ำช้า, เลว, ทราม, อัปมงคล.
ระโยง น. สายโยงเสากระโดงเรือ.
ระรวย ก. ส่งกลิ่นหอม, รื่น; โชย.
ระรัว ก. รัว. ว. สั่น, สะเทือน.
ระราน ก. รบกวน, รังแก, พะพาน.
ระริก ว. ชักชี (หัวเราะ), สั่นเร็ว ๆ.
ระรี่ ว. หัวเราะร่วน.
ระรื่น ว. ชื่น, เอิบอาบใจ.
ระเริง ก. รื่นเริง, บันเทิงใจจนเกินไป.
ระเรื่อย ว. เฉื่อย, เสมอ, ไม่ขาด, ไม่หยุด, ไม่พัก.
ระลวง ดู ระสุง.
ระลอก (ข. รลก) ค. ชื่นชนิดเล็ก, โรคชนิดหนึ่ง พองเป็นหัวเล็ก ๆ คล้ายผื่.
ระลึก ก. ลึก. ระลึกได้ น. ลักษณะมือ.
ระลึก ก. คิดถึง, นึกถึง.
ระลุง ก. ไหม้วงถึง, เป็นทุกข์ถึง, ไหม้, ระลวง ก็ใช้.
ระเลิง ก. โค่น.
ระวัง ก. คอยดูไว้, เอาใจใส่, รักษาไว้. ระวังไพร น. ชื่อนกชนิดหนึ่งอยู่ตามป่าสูง; กระเวนไพร ก็เรียก.
ระวาง น. ส่วน, ตอน; ที่บรรทุกของในเรือ; ที่, ตำแหน่ง, ทำเนียบ เช่น ช้างขึ้นระวาง. น. หว่าง.
ระวิง น. เครื่องยั้นด้าย, เครื่องสำหรับเอาเข็กด้ายหรือไหม สวมเมื่อเวลาสาวเส้นด้ายระไหให้มุ่นตามมือมา เพื่อไม่ให้ยุ่ง.
ระแวง ก. แคลงใจ, สงสัย; เอียงไป.
ระแวดระวัง ก. คอยดูแลโดยรอบ.
ระไว ก. ระวัง.
ระส่ำระสาย ก. กระจัดพลัดพราย, ทุรนทุราย, เสียกระบวน.
ระเสดระสัง ว. ชักเซไป, โซเซไป.
ระหกระเหิน ว. ตันคันไปด้วยความลำบาก, เร่ร่อน, ตกทุกข์ได้ยาก, ไม่มีที่อยู่.

ระหง ว. สูง, สูงงาม, ทรงงาม.

ระหวย ดู ระไหย.

ระหว่าง น. ส่วนกลาง, ช่อง, ระยะคั่นแต่แห่งหนึ่งถึงอีกแห่งหนึ่ง, เวลาที่กำลังเป็นไปอยู่.

ระหองระแหง น. ความขาดหมางกันเพราะเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ. ความไม่ปรองดองกัน. ว. ไม่ใคร่ถูกกัน, ผิดใจกันเพราะเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ.

ระหัด น. เครื่องวิดน้ำอย่างหนึ่งเป็นราง ใช้ถีบด้วยเท้าก็มี ใช้เครื่องจักรก็มี.

ระหาย ก. อยากดื่ม. ดู กระหาย ด้วย.

ระเห็จ ก. ไปโดยเร็ว.

ระเหย ก. เผ็ด, กลายกลิ่นและรส, กลิ่นรสหายไป, หมดไป, เหือดแห้งกระจายไปในอากาศ.

ระเหระหน ว. ซัดเซไปตามทางตามยถากรรม, ไม่เป็นที่เป็นทาง, เร่ร่อนไป, อยู่ไม่เป็นที่.

ระเหหัน ว. ซวดเซเหหันไปมา, วนเวียนไปมา.

ระเหิด ก. สูงกระหง่าน, พ้น เช่น ระเหิดจากยาย.

ระแหง น. รอยดินร้าว, รอยดินแข็งที่แยกออก.

ระโหย ก. หิว, อ่อนใจ.

ระอา ก. เบื่อ, หน่าย; หมดกำลังใจ.

ระอิดระอา ดู ระอา.

ระอุ ว. อบอุ่น, ร้อนรุ่ม; สุกทั่ว.

รัก น. ชื่อต้นไม้ มี ๒ ชนิด ชนิดหนึ่งมีต้นขนาดเตี้ย เป็นพุ่ม ใบหนาและอ่อน มีดอกใช้ร้อยพวงมาลัย, อีกชนิดหนึ่งเป็นต้นไม้ใหญ่ ยางมีสีดำ ใช้ทาสิ่งของ, ยางมัน ก็เรียกว่า รัก. ก. ชอบ, พอใจ. รักช้อน น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง มีดอกช้อน. รักร้อย น. ชื่อลายอย่างหนึ่ง เขียนเป็นรูปดอกรัก ช้อนกันเป็นแถว.

รักษ์, รักขา [รักขะ,-] ดู รักษ์.

รักขิต ป. ว. ถูกแล, รักษา, ระวังแล้ว; มักอยู่ตามท้ายศัพท์ เช่น พุทธรักขิต.

รักเร่ น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง มีดอกขนาดใหญ่เป็นสีต่าง ๆ.

รักแร้ น. ส่วนร่างกายที่อยู่ใกล้โคนแขนเหนือสีข้างขึ้นไป.

รักษ์, รักษา ส. (ป. รกฺข, รกฺขา) ก. ระวัง, ดูแล, ป้องกัน, เลี้ยง; แก่คำ รักษา ไทยใช้หมายความว่า พยาบาล, เยียวยา ด้วย.

รัง ๑ น. ที่อยู่ของสัตว์จำพวกนกและแมลง; ต้นไม้แก่นชนิดหนึ่ง ดู กัน ไม้เต็ง ใช้ต้นทำเสาเรือน. รังดุม น. ช่องสำหรับขัดลูกดุม. รังแตน น. ชื่อลายชนิดหนึ่ง ลายเป็นรูปหกเหลี่ยมติดกัน ๆ กัน; เรียกแหวนที่ประลายชนิดนี้ว่า แหวนรังแตน. รังบวบ น. เส้นในบวบที่แก่จนแห้ง. รังผึ้ง น. รังที่คนทำให้ผึ้งอาศัยทำรวงข้างใน. รังนก น. รังนกนางแอ่น ใช้เป็นอาหารบำรุงกำลัง คล้ายวุ้น.

รัง ๒ ก. แต่ง, สร้าง. รังเกียจ ก. ดังเกียดกัน, ไม่พอใจ, เกลียด. รังรักษ์ ก. ตบแต่ง, สร้าง, ปกครอง. รังสรรค์ น. ผู้สร้าง เป็นคำเรียก พระอิศวร พระนารายณ์. ก. สร้าง, แต่งตั้ง. รังสฤษฏ์ ก. สร้าง, แต่งตั้ง.

รัง ๓ สัน. สำหรับ, สวนแต่ เช่น 'รังคนนินทา, รังเขาหัวเราะ'.

รั้ง ก. ยั้ง, รอ, คอย; เหนี่ยวไว้, ชักมา; ระวัง, เข็ม, รักษา, ครอง.

รังแก ก. แกล้งทำความเดือดร้อนให้ผู้อื่น.

รังค์ ดู รงค์.

รังควาน [—คฺวาน] น. ผีร้ายที่สิงอยู่ในกายคน. ก. รบกวน, ทำให้ราคาญ.

รังแค น. เหงื่อไคลที่อยู่บนศีรษะ.

รั้งวัด ก. สำรวจพื้นที่กว้างยาว, วัดที่ดิน.

รังสิ, รังสี ป. (ส. รศฺมิ) น. แสง, แสงสว่าง.

รัช ๑ ป. น. ธุลี, ฝุ่น, ผง, ละออง.

รัช ๒ [รักชะ,รัก] ป. (ส. ราชฺย) น. ความเป็นพระราชา, ราชสมบัติ. รัชกาล ป. น. เวลาครองราชสมบัติแห่งพระราชาองค์หนึ่ง ๆ. รัชทายาท น. ผู้จะสืบราชสมบัติ.

รัชชูปการ (ไบ) น. เงินบำรุงแผ่นดิน ที่เก็บเป็นรายตัวยุคลจากชายฉกรรจ์ที่ไม่ได้รับราชการทหาร.

รัชฎาภิเษก ควรใช้ รัชดาภิเษก.

รัชต, รัชต [รักชะกะ, รักชะกะ] ดู รชต. รัชดาภิเษก อภิเษกขนานเงิน เป็นพิธีที่พระเจ้าแผ่นดินทรงกระทำเมื่อครองราชสมบัติได้ ๒๕ ปี.

รัญจวน ก. ขวนใจ, คิดขวนขวาย, สะเทือนใจด้วยความกระสันถึง.

รัฐ [รัดถะ, รัด] (ส. ราษฺฏฺร) น. แว่นแคว้น, บ้านเมือง, ชาวเมือง. รัฐบาล ป. น. องค์การปกครองบ้านเมือง. รัฐประศาสน์ ส. น. การปกครองบ้านเมือง. รัฐประศาสนนัย, รัฐประศาสโนบาย น. การเมือง,

การปกครอง, หลักหรือวิธีของการปกครองเมือง. รัฐสภา ป. น. องค์การนิติบัญญัติ.

รัด ก. กอด; ผูก, มัด, คาด, ครัง. รัดกุม ก. เหมาะเจาะ, กระชับ, ไม่รุ่มร่าม. รัดเกล้า น. เครื่องประดับศีรษะเพื่อรักผมมิให้กระจัดกระจายไว้ให้เป็นปก. รัดทึบ น. แถบรัดท้องม้าเพื่อให้อานแน่น. รัดประคด น. ผ้าคาดอกหรือเอวของบรรพชิต. รัดรึง ก. ออกแน่น, ผูกแน่น.

รัดประคน น. เครื่องผูกถุยหรือสิ่งสำหรับสามรอบงอกช้าง, รัดคนฉ์รอก.

รัต ป. (ส. รกฺต) น. เลือด. ว. มีสีแดง. รัตกัมพล ป. น. ผ้าสำแดง. รัตมณี ป. น. แก้วแดง คือ ทับทิม.

รัตน์, รัตนะ [รัก, รัดตะนะ] ส. (ป. รตน) แก้ว; เพชร, พลอย; ในวิชาว่าเงิน, ทองคำที่ขึ้นเข้าใน รัตนะ, ของวิเศษหรือมีค่ามาก คลอดจนคนและสัตว์ เช่น รัตนะ ๗ ของพระเจ้าจักรพรรดิ, คือ จักรรัตนะ (จักรแก้ว), หัตถิรัตนะ (ช้างแก้ว), อัสสรัตนะ (ม้าแก้ว), มณิรัตนะ (แก้วมณี), อิตถีรัตนะ (นางแก้ว), คหบดีรัตนะ (คหบดีแก้ว ปรากฏว่า ขุนคลัง), ปริณายกรัตนะ (พระยุพราช ปรากฏว่า ขุนพล); ของประเสริฐสุด, ของยอดเยี่ยมในจำพวก เช่น รัตนะ ๓ คือ พระพุทธ, พระธรรม, และ พระสงฆ์. มักประกอบท้ายศัพท์อื่น เช่น ปุรษรัตน์, นารีรัตน์. รัตนโกสินทร์ น. แก้วพระอินทร์ เป็นสร้อยชื่อของกรุงเทพฯ, อนึ่งมีหมายความถึงกรุงเทพฯ มักอ้างในประวัติศาสตร์ เช่นสมัยรัตนโกสินทร์. รัตนตรัย ส. น. แก้ว ๓ ดวง คือ พระพุทธ, พระธรรม, พระสงฆ์. รัตนาภรณ์ ส. น. เครื่องประดับที่เป็นเพชร พลอย. รัตนาวลี ส. น. สร้อยคอที่ทำด้วยเพชรพลอย.

รัถ ดู รถ.

รัถยา [รัดถ—ยา] ส. (ป. รถฺยา) น. ทางเกิน.

รัน ก. ดิ้, โยย.

รั้น ก. ร่นเข้าไป, ทนเข้าไป. ว. ดื้อ.

รันชนรันแชง (กลอน) ก. กระทบกระทั่งเกิดขึ้นบ่อย เช่น คลนซัดหรือลมพัด.

รันทด ดู ระทด.

รันทวย ดู ระทวย.

รันทำ ก. ย่ำยี, เบียดเบียน.

รับ ก. รองไว้, ฉีดเอา; ยอม; ตรงกันข้ามกับปฏิเสธ, ขานตอบ, สู้ เช่น รับหน้า รับข้าศึก; ต่อเสียง เช่น ลูกคู่รับร้องรับบท, ยั้งกัน เช่น รับอาวุธ. รับแขก ก. ต้อนรับผู้มาหา. รับจ้าง ก. รับสัญญาทำตกลงกันแล้วและทำการให้เพื่อได้รับสินจ้าง. รับบาป ก. รับผิดชอบ, รับโทษหรือผลร้าย. รับประกัน ก. รับรองความเสียหาย. รับประทาน ก. ฉันเอา; กิน. รับปาก ก. รับว่าจะทำตามถ้อยคำที่พูดกัน. รับผิดชอบ ก. รับความผิดความชั่วในสิ่งของหรือกิจการที่ได้ทำไปแล้ว. รับมือ ก. ต่อต้าน, กำราบ. รับรอง ก. รับประกัน; ยั้งกัน, ต้อนรับ. รับราชการ ก. ทำงานของรัฐบาล. รับเรือน ก. รับรองผู้ประกัน. รับสมอ้าง ก. รับรู้สิ่งที่ไม่รู้เห็น, รุ่งเช้ามาขึ้นตั้งตั้งตัวโกยใช้ที่. รับสั่ง น. คำสั่ง (สำหรับเจ้านาย). ก. ตรัส. รับสารภาพ ก. ยอมรับผิด. รับหน้า ก. สู้หน้า. รับเหมา ก. รับซื้อไว้ทั้งหมด. รับทำทั้งหมดตามสัญญามีกำหนดเวลาและอัตราค่าเหมา. รับไหว้ ก. แสดงอัธยาศัยยิ้มตอบ, รับความเคารพคำนับขาว สาว.

รัว น. ชื่อพลงหน้าพาทย์เพลงหนึ่ง มีเสียงกลองรัว. ก. ดีดๆ, ตีย่ำ. ว. สั่น, ไหว, ไม่ชัด, มัว.

รั่ว ก. มีรอยแยกหรือมีรูให้อากาศ หรือของเหลวเข้าออกได้; แพร่งพราย. รั่วรู้ ก. แพร่งพรายไปจนรู้.

รั้ว น. เครื่องล้อมกันเป็นแนวของบ้าน เป็นต้น. รั้วไก่ น. แผงราชวัติที่เป็นศาสนิเหลี่ยมสำหรับกันโรงพิธี.

รัศมี [รัดสะมี] ส. น. แสงสว่าง.

รัษฎากร [รัดสะดากอน] น. รายได้ของแผ่นดิน. (เป็นศัพท์แผลงมาจาก ส. รายฎร+อากร หมายความว่าอากรของประเทศ).

รัสสะ ป. (ส. หฺรสฺว) ว. สั้น, ตรงกันข้ามกับยาว. รัสสระ ป. น. สระที่มีเสียงสั้น เช่น สระ อะ อิ อุ ลฯ คู่กับทีฆสระ คือ สระเสียงยาว เช่น อา อี อู ลฯ.

รา น. ไม้ทำกระหนาบอยู่ใต้คางหรือพนักรอนเพื่อไม่ให้ร่อน อยู่ระหว่างรอด, ไม้จันสำหรับวางหลุมซึ่งยังไม่ได้กลบดินเพื่อกันไม่ให้โอนเอน เรียกว่า ราดอเสา, พืชจำพวกเห็ด แต่เล็ก เป็นผงขนตามของยุ้งหรือที่นาละ. ก. รด, ถอย; ค่อยๆ เลิกไป. เช่น ราฉันไป, หยุด, เลิก, ร้างไป; ผ่อนให้น้อยลง เช่น ราไฟ, ราแรง, ราพาย; ระ; ต้าน เช่น ราน้ำ. ส. เรา เช่น สองราร้อนทั้งคู่. อ. เป็นคำที่เปล่งออกแสดงความปลอยโยนหรือร่ำพึงอย่างเดียวกับ ฮา, อา.

เวย เช่น หน่อยรา. ราปีก ก. เอาชักกางด้านทานลม เมื่อเวลาระลง (นก). ราเริด ก. เลิกร้างไป. ราแรม ก. แรมร้างไป.

ร่า ว. เบิ่งเผย, อ้า, โร่, ชักเจน, ไม่มีอะไรขึ้งขัง; แสดงอาการชินดี แต่มักควบกับคำอื่น เช่น หัวเราะร่า; ร่าเข้าร่วม. ร่าเริง ก. คึใจ, อิ่มใจ, เบิกบานใจ.

ราก น. ส่วนของต้นไม้ที่อยู่ใต้ดินสำหรับดูดอาหารเลี้ยงต้น; ของอื่น ๆ ที่รองอยู่ใต้ดินคล้ายรากไม้ เช่น รากผัก ร ล ว; อาหารที่กลืนออกทางปาก. ก. ส่ำรอกออกทางปาก, อาเจียน. รากแก้ว น. รากใหญ่, รากสำคัญของต้นไม้. รากขวัญ น. ส่วนของร่างกายที่เรียกว่าไหปลาร้า (ราชาศัพท์ ใช้ว่า พระรากขวัญ). รากเง่า น. เค้าเดิม, ต้นเหตุ. รากดิน น. ไส้เดือน. รากพืน น. ต้นของพืนที่ยักอยู่ในเหงือก.

รากษส [—สด] ส. (ป. รกฺขส) น. ยักษ์, ผีเสื้อยักษ์. ใช้ รากโษส ก็มี.

ราค ป. น. ความกำหนัด, ความยินดี.

ราคา น. คำสั่งของต่าง ๆ ที่คนเป็นเงินตามที่ซื้อขายกัน.

ราคี ป. (ส. ราคิน) น. ผู้มีความกำหนัด. ไทยใช้ว่า ความมัวหมอง, มลทิน.

ราชพ [—ชบ] ส. น. เชื้อสายแห่งกษัตริย์ รชฺ ผู้เป็นต้นวงศ์พระรามในเรื่องรามเกียรติ.

ราง น. ร่อง, ร่องน้ำ; ไม้ที่ตัดหรือขุดให้เป็นร่องรูปยาว ๆ; เครื่องสำหรับรองน้ำฝนชายคา; เครื่องทำนบฉลุถนนว่ายน้ำ คงกระพันชาตรี เรียกว่า เครื่องราง; วิธีตัวชนิดหนึ่ง เช่น เอาข้าว มาตั้ง ทำเป็นอก หรือเอาข้าวเม่า มาตั้งอกตั้งหนึ่ง เรียกว่า ราง. ว. ราง, เรือ ๆ, ไม่สว่าง.

ร่าง น. รูป, โครง, ตัว. ก. ทำรูปโครงขึ้นเพื่อลอกคัดหรือแต่งภายหลัง. ร่างกาย น. ตัว, รูปร่าง. ร่างร้าน น. ร้านที่ทำขึ้นสำหรับการก่อสร้างพระเจดีย์หรือตึกเป็นต้น. ร่างร้าน ก. เรียก. ร่างแห น. ตาของแหสำหรับขังปลา; ชื่อเหี็ดชนิดหนึ่งกินเมา มีรูปเป็นตา ๆ คล้ายแห. ไทยปรียายใช้เรียกของที่มีลักษณะอย่างแห.

ร้าง ก. ทอดทิ้งไว้, ไปจาก. ว. ว่างเปล่า, ปราศจากผู้คน.

รางวัล น. สิ่งของที่ให้โดยความชอบ.

ราช ป. (ส. ราชน) น. พระเจ้าแผ่นดิน, พญา (ใช้สำหรับสัตว์ เช่น นาคราช, สีหราช). คำนี้มักใช้ประกอบกับคำอื่น, ถ้าคำเดี่ยวมักใช้ว่า ราชา. ราชการ น. การงานของประเทศ, หรือพระเจ้าแผ่นดิน. ราชกุมาร ป. ส. น. พระโอรสพระเจ้าแผ่นดิน, เจ้าชาย. ราชกุมารี ป. ส. น. พระธิดาพระเจ้าแผ่นดิน, เจ้าหญิง. ราชครู ส. น. ข้าราชการผู้เป็นหัวหน้าพิธีฝ่ายพราหมณ์. ราชทัณฑ์ น. ผู้ดำเนินการลงโทษ, โทษหลวง. ราชทินนาม ป. น. นามยศพระราชทานให้ คือนามยศรรคาศักดิ์ชั้นสัญญาบัตร. ราชทูต ป. น. ผู้นำพระราชสาส์นไปประเทศอื่น, ผู้แทนชาติในประเทศอื่น. ราชธรรม ส. น. กิจวัตรที่พระเจ้าแผ่นดินควรประพฤติ. ราชธานี ส. น. ราชวัง, เมืองหลวง. ราชนิติ ส. น. วิถีดำเนินการเมือง. ราชบาตร ส. น. คำสั่งหลวง. ราชบุตร ส. น. ดู ราชกุมาร; ตำแหน่งเจ้าประเทศราชฝ่ายเหนือ. ราชบุตรี ส. น. ดู ราชกุมารี. ราชบุรุษ ส. น. 'คนของพระราชา' คือ ข้าราชการ (เราใช้แทนตำแหน่งยศสำหรับข้าราชการ). ราชมัล น. เจ้าหน้างานผู้มีหน้าที่ทำโทษคน. ราชมาส ส. น. ถั่วชนิดหนึ่ง. ราชยาน ส. น. วอ. ไทยใช้หลอกถึงค้านหาม, รถ, เรือ ของพระเจ้าแผ่นดิน. ราชวัญ ฉกร [ราดชะลันฉะกอน] ป. น. ตราแผ่นดิน. ราชวงศ์ ส. น. ตระกูลของพระราชา, และใช้เป็นตำแหน่งเจ้านายในเมืองประเทศราชฝ่ายเหนือ. ราชวโรกาส น. คำสั่งของพระราชา. ราชวัติ น. รั้วแถวทึมฉัดรั้งเป็นรอยๆ. ราชศาสตร์ ส. น. กฎหมายที่พระเจ้าแผ่นดินบัญญัติตามหลักธรรมศาสตร์. ราชศัพท์ ส. น. พญาสิงโต. ไทย มักใช้เรียก สิงโต สามัญ ที่เขียน รูปอย่าง แบบ ไทย. ราชสูยะ ส. น. พิธีโบราณของ อินเดีย อันเมื่อกระทำ การที่ พระ ราชา อันทรงราชย์แล้วเข้า ต่างเมือง และประเทศราชมาช่วย, หมายว่า เป็น พิธี สำคัญ อันประกาศพระเกียรติยศแห่งขุนผู้กระทำ, และถ้าเจ้าประเทศใดไม่มากถือว่าแข็งเมือง. ราชหัตถเลขา ป. น. จดหมายพระราชา. ราชโอการ น. คำสั่งราชการของพระราชา. ดู โองการ ด้วย. ราชาธิราช ส. น. พระราชาผู้เป็นใหญ่กว่าพระราชาอื่น ๆ. ราชาภิเษก ส. น. พระราชพิธีในการขึ้นสืบราชสมบัติ. ราชาศัพท์ น. ไทยหมายถึงคำที่ใช้สำหรับพระราชา เช่น เสวย, บรรทม, เป็นต้น. ราชูปถัมภ์, ราโชปถัมภ์ [—ปะถำ—] ป. น. การทำพระราชาทรงเกื้อกูล อุดหนุน. ราชูปโภค, ราโชปโภค [—ปะโพก—] ป. น. เครื่องใช้สอย ของ พระ ราชา. ราเชนทร์ ส. น. ราชาผู้เป็นใหญ่. ราโชวาท ป. น. คำสอนของพระราชา. ราโชศวรรย์ [—สุวัน] น. ราช

สมยศ.

ราชตัด น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยา.

ราชพฤกษ์ [ราดชะพฺรึก] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยา. ดู กี๋เรียก.

ราชมาณพ น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยา.

ราชย์ ส. (ป. รชฺช) น. ความเป็นพระราชา, สมบัติบ้านเมือง, การปกครอง. ว. เนื่องด้วยพระราชา, สมเป็นพระราชา.

ราชัน ดู ราช.

ราชันย์ ส. น. กษัตริย์ประเทศราช, เชื้อกษัตริย์.

ราชัย ดู ราชย์.

ราชา— ดูใน ราช.

ราชาวัต [—วัด] น. เรียกการลงยาชนิดหนึ่งสำหรับเคลือบทองให้เป็นสีฟ้า. (เปอร์เซีย).

ราชินี ป. น. นางพญา, นางกษัตริย์, พระมเหสี. ใช้ว่า ราชญี ก็ได้. **ราชินิกุล** ป. น. ตระกูลที่เนื่องมาจากพระราชินี.

ราเชนทรยาน [—ทฺระยาน] ส. น. ยานชนิดหนึ่งสำหรับยุบยกของพระเจ้าแผ่นดิน.

ราญ ก. รย. **ราญรอน** ก. รย.

ราด ก. สาด, เท.

ราด (ป. รท) ให้มาแล้ว เช่น ธรรมราด=พระธรรมให้มาแล้ว.

ราตรี [—ตฺรี] ส. (ป. รตฺติ) น. กลางคืน, เวลามืด.

ราโท น. ไม้ประกอยชนิดหนึ่ง, แคมเรือ.

ราน ก. หัก, แตก, รอน, ทำ. ว. เป็นรอยร้าว.

ร่าน น. สัตว์จำพวกหนอนชนิดหนึ่ง มีขนเป็นพิษ. ก. อยาก, ใคร่, รีบ, ด่วน.

ร้าน น. ที่ปลูกไว้สำหรับนั่งหรือขายของ ฯลฯ. **ร้านชำ** น. ร้านขายเครื่องเล็ดลีกรังต่าง ๆ.

ราบ ว. เรียบ, เสมอ, เรียกทหารเดินเท้าว่า ทหารราบ, เรียกชายฉกรรจ์ที่อายุกรอบเข้าประจำการทหาร. **ราบรื่น** ว. เรียบเสมอกันและเป็นที่เย็นตาเย็นใจ, ประสากลียุค ทั้งภายในและภายนอก, เรียบร้อย.

ราพณาสูร (กลอน) น. ราพณะผู้อสูร. ใช้หมายถึงยักษ์ทั่วไป แต่มักใช้ในคำประพันธ์.

ราม ว. งาม เช่น นงราม; พอดี พองาม เช่น วิหารอันงาม.

รามสูร น. ชื่อยักษ์ตนหนึ่ง (เลือนมาจาก รามประศุ อันเป็นชื่อพราหมณ์กุร้าย) ถือขวาน เมื่อขว้างไปเกิดเป็นเสียงฟ้าร้อง.

รามัญ น. มอญ.

รามายณะ [—ยะ] ส. น. ชื่อหนังสือเรื่องหนึ่งว่าด้วยพระรามทำศึกกับทศกัณฐ์. ใช้เรียกว่า รามเกียรติ์.

ราย น. เรือง, สัง, แผ่นก. ก. กระจาย. เรียง. **รายงาน** น. เรื่องราว, คำกล่าวขอกเรื่องราวที่ไปทำไปรู้หรือไปเห็นมา. **รายจ่าย** น. เงินหรือสิ่งของต่าง ๆ ที่ได้จ่ายไป. **รายทาง** ว. เรียง ๆ กันไปตามทาง, เสียไปทีละเล็กละน้อย ไม่นับคนหนึ่งหนึ่งเรียกว่าเสียรายทาง. **รายรับ** น. เงินหรือสิ่งของต่าง ๆ ที่ได้มาคู่กับรายจ่าย.

ร่าย น. ชื่อคำประพันธ์อย่างหนึ่ง, ทำนองร้องอย่างหนึ่ง. ก. อ่าน, เสก; เร่, เคร่, เดินกวักกราย, เดินโก้งโค้งหวาด, เดินเรื่อยไป, รีบ, เราะ. **ร่ายรัง** ว. พรายแสง.

ร้าย ว. ดุ, ชั่ว, ไม่ดี. **ร้ายแรง** ว. รุนแรง, ร้ายเกินควร.

ราว น. เครื่องยึดเหนี่ยวสำหรับขึ้นสูง. ไม้สำหรับพาดตากผ้า หรือสำหรับพาดยั้งวางสิ่งต่าง ๆ เช่น ราวพระแสง, ราวเทียน; เชือกหรือลวดสิ่งตากผ้าแทนไม้, แถว, แนว, เรียง. ว. ประมาณ, เพียง. **ราวกะ, ราวกับ** ว. เช่นกับ. **ราวป่า** น. แนวป่า, ชายป่า, ขอบป่า.

ร้าว ว. แตกเป็นรอย; รู้สึกปวดทั่ว; เกิดโกรธกันขึ้น. **ร้าวฉาน, ร้าวราน** ว. โกรธเคืองกัน, ขุ่นเคืองกัน.

ราว้ ก. รย, รยกวน, เบียดเบียน.

ราศี ส. (ป. ราสิ) กอง, หมู่, ชื่อมาตราวัดทักราศี คือ ๓๐ องศา เป็น ๑ ราศี. ใช้ว่าสังหรือลักษณะกิริยาอาการของคน.

ราษฎร์, ราษฎร [ราด, ราดสฺดอน] ดู รัฐ. ถ้าอ่านราดสฺดอน ใช้หมายถึงชาวเมือง.

ราษตรี [ราดสฺตฺรี] ดู ราตรี.

ราษราตรินี, ราษราตรี [—ตฺรินี—ตฺรี] ดู ราตรี (มีใช้ในคำประพันธ์โบราณ).

ราหู, ร่าหู, ราหู (ป. ส. ราหุ ใช้ทั้งว่า ราหู). น. ผู้ขับ, เครื่องผูก; เป็นชื่อของสัตว์ตนหนึ่ง เป็นลูกท้าว วิปรจิตติ กับนางสิงหิกา, มีตัวขาดครึ่งท่อนด้วยถูกจักรพระนารายณ์เมื่อแปลงกายเป็นเทวดานั่งเข้าไปดื่มน้ำอมฤตดิน, ในตำราโหรว่าเป็นเทวดาพระเคราะห์หมู่อาภรณ์และพาหนะสีคล้ำ.

ราหุล ป. น. ชื่อพระโอรสพระพุทธเจ้า.

ราหู น. ชื่อปลาฉลามหัวด้อน. ดู ราหู ด้วย.

รำ น. ผงเยื่อเมล็ดข้าวสาร. ก. พ้อน. รำเขนง [—ขะเหฺนง] ก. พิธีพราหมณ์ฉลองเขนงน้ำมนตร์รำฉวยพระอิศวรแล้วประน้ำมนตร์. รำเท้า ก. เต้นหมุนเวียนวนไปด้วยเท้าอย่างเต้นรำของฝรั่ง. รำแพน ก. กางขึกหางออกแล้วกรีดกรายไป (สำหรับนกยูง) การเล่นไก่ลวดฉีดหางนกยูงสองมือในงานหลวง.

รำ ก. เล่า, ย่น, พรำ, ยอก, เพ้อ; รัว เช่น รำด้วยไม้; อย, ปรุง เช่น แข็งรำ. รำไป ว. พร่ำพรือไป, ย่อย ๆ. รำไร ก. เฉื่อยช้า, ช้า ๆ ซาก ๆ อยู่นั่นเอง. รำไห้ ก. ร้องไห้ร่ำเหรอ, ร้องไห้ร่ำพันไม่หยุด.

รำคาญ ก. รบกวน, โดยปริยายหมายความว่า เบื่อใจ เช่น อ่านหนังสือแก้รำคาญ.

รำงับ ดู ระงับ.

รำจวน ดู รัญจวน.

รำบาญ ก. รบศึก, รบ, แผลงจาก ราญ.

รำพัน ก. พูดถึง, บ่นถึง.

รำพาย ก. พัด, กระพือ.

รำพึง ก. คิดถึง, คำนึงถึง, ใคร่ครวญ.

รำเพย ก. พัด, กระพือ, โบก. น. ต้นกระยอก.

รำไพ ดู รวี.

รำมะนา น. ชื่อกลองชนิดหนึ่ง รูปกลม แย่นตัน ขึงหนังหน้าเดียว.

รำมะนาด น. ชื่อโรคชนิดหนึ่ง ซึ่งเกิดตามรากฟัน ทำให้เหงือกบวมเย่นหนอง.

รำราญ ก. รบ, แผลงจาก ราญ.

รำร่ำ ก. ร่วน ๆ, เกลือ ๆ, ขยัน. ล่ำลำ ก็ใช้.

รำไร ว. โหวง ๆ, เล็กน้อย, เห็นไม่ชัด.

รำหัด ก. โรย (ใช้สำหรับเอาพิมเสนแทรกยา), ใส่, แทรก. ว. ย่อน.

ริ ก. เริ่ม, แรกคิด. ริปลง ก. คิดหมาย, คิดอ่าน. ริอ่าน ก. คิดทำการงาน.

ริก ว. สั่นรัว, ถี่นรัว.

ริดสีดวง น. ชื่อโรคพวกหนึ่ง มีหลายชนิด เช่น เกิดในช่องคา, จมูก, และทวารหนัก เย่นต้น.

ริน น. ทองคำที่มีเนื้อหย่อนกว่าเนื้อสเร่ยกทองริน. ก. เทน้ำทีละน้อย, หลั่ง. ว. เรื่อย, น้อย ๆ (สำหรับน้ำและลม).

ริน น. แมลงชนิดเล็กชนิดหนึ่งคล้ายแมลงหวี่ แต่กัดเจ็บเหมือนยุง.

ริบ ก. รวบเอาเสียหมดโดยพลการหรือโดยอำนาจกฎหมาย. ว. คม. ริบราชบาตร ก. ริบตามคำสั่งหลวง คือ เก็บเอาสิ่งของของคนทั้งพระราชอาชญาเข้าเย่นของหลวง.

ริบหรี่ [—หฺรี่] ว. เกือยกย, สว่างน้อย ๆ.

ริปุ, ริปู ป. น. ข้าศึก, ประทักษ์, คนโกง.

ริ้ว น. เส้นลาย, รอย, แนว, แถว เช่น ริ้ว กระบวน, ริ้วผ้า, ริ้วลายแทง.

ริษยา [ริดสูยา] (ส. อิรฺษฺยา; ป. อิสฺสา) น. ความขึงขัง, ความคิดเกียดกัน, ความไม่อยากให้คนอื่นได้ดี.

ริ ว. เรียว. ก. รอ, หยุด.

ริ น. ชื่อมดชนิดหนึ่ง ทำรังอยู่ตามง่ามไม้ รังของมันใช้ทำยาได้. ก. ตรงเข้าไป. ว. เรื่อย, เฉื่อย.

ริ (ไป) น. พล, พลรบ, กองทัพ, กองทหาร. ก. ยกไป, เดินไป. ริพล น. กระบวนทหาร, กองทหาร.

ริด ก. ยิบ, รูด, นาย, แผ่ให้กว้างหรือให้เรียบ.

ริด (ป. จาริตฺต; ส. จาริตฺร) น. เยี่ยงอย่าง, แบบแผน, ประเพณี.

ริบ ว. เร่ง, ด่วน, เร็ว.

ริ่ง ว. ร้อน, อุ่น เช่น เถ้าริ่ง. ก. รัก.

ริ่ง ก. ถึง, ริ่ง, ฉุด, ลาก.

ริ้น ก. ชิน, สยาย, ริ้นเริ่ง ก. สำราญใจ, เพลิน.

ริน (กลอน) ก. ริน.

ริ้ว ก. แยกออกถอดออกจากสิ่งที่เย็นรูปแล้ว, พ้น เช่น ริ้วใช้ใหม่ ๆ, คลาย, ขนออก, ขยายออก.

รุ ก. ถ่าย, ไล่, ทิ้ง.

รุก ก. ก้าวหน้าเข้าไป, รบในที่ใกล้. ล่วงแดนเข้าไป, ไสให้นมุม. รุกรบ ก. รบล่วงแดนเข้าไป. รุกราน ก. รุกให้ร่นเข้าไป, รบเร่ง. รุกราน ก. ยกรุกเข้าไป, ชมเหง.

รุกข์ ป. (ส. วฺฤกฺษ) น. ต้นไม้. รุกขมูลิก ป. น. ผู้อยู่โคนไม้ เย็นกิจวัตรอย่างหนึ่งในธุดงค์ ๑๓ ของพระภิกษุ.

รุ่ง ว. สว่าง, สุกใส. รุ่งเช้า น. พระอาทิตย์พ้นขอบรุ่งเรือง ว. งามสุกใส, เจริญ, งาม. รุ่งโรจน์ ว. สว่างแจ้ง, กระจ่างแจ้ง, โชติช่วง.

รุ้ง น. เหยี่ยวชนิดหนึ่ง; ละอองน้ำที่ต้องแสงอาทิตย์ส่องเย็นสายแลเห็นโค้งคิดขอบฟ้า มีสีน่าเงิน เขียว เหลือง แดง ฯลฯ เรียกสีเรียงกัน, สีเช่นนั้นที่ปรากฏในเพชร พลอย. ว. กว้าง. รุ้งพราย น. สิ่งที่กลอกอยู่พราวพรายใน

เพชรพลอยและหอยต่าง ๆ เช่น มุก เป็นต้น.

รุจิ, รุจี ป. น. แสง, ความรุ่งเรือง; ความงาม; ความชอบใจ. ว. รุ่งเรือง, สว่าง.

รุจิระ ป. ว. งาม, สว่าง, รุ่งเรือง, สวย, กระทัดรัด.

รุด ว. วิ่ง, เร็ว (ใช้เป็นคำควบกับไก่ เช่น วิ่งรุด).

รุทร [รุดทฺร] ส. (ป. รุทฺท) ว. ร้อน, ไหม้, เดือด, แดด; กกกอง; อกหัก; น่ากลัว.

รุน น. เครื่องช้อนกุ้งชนิดหนึ่ง. ก. ดุนไป, ดันไป, ผลัก; ถ่ายออก.

รุ่น น. สมัย, คราว. ว. เยื่นหนุ่มเยื่นสาว, พึ่งแตกเนื้อหนุ่มเนื้อสาว. **รุ่นกระทง** น. เรียกไก่เพิ่งรุ่นหนุ่มว่าไก่รุ่นกระทง. **รุ่นตะกอ** ก. กำลังแตกเนื้อเยื่นหนุ่มเยื่นสาว.

รุบรู่ ว. ไม่สว่าง, เห็นไม่ชัด, ราง ๆ.

รุม ก. สุม, ช่วยกัน, ประดัง. **รุมร่ง** ก. สุมหรือเผากรุ่น, ทำความร้อนให้.

รุ่ม ก. เคาะถี่ ๆ. ว. ร้อนผ่าว ๆ.

รุ่ย น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง กลายไม้โกงกาง แต่ผลยาวเหมือนฝักถั่ว. ว. ร่วน. **รุ่ยร่าย** ว. ตก ๆ หล่น ๆ, เกี่ยงไม่เรียบร้อย.

รู น. ช่องกลวงเข้าไปในนั้นสิ่งของหรือในดิน.

รู้ ก. ครูด, ถู, สี.

รู้ ก. เข้าใจ, ทราย. **รู้คิด** ก. เข้าใจคิดอ่าน, ไม่ยอมเสียเปรียบ. **รู้คุณ** ก. รู้จักคุณคนอื่นกระทำแก่ตน. **รู้จัก** ก. เคยคิดเล็กคิดน้อย, เคยเห็นแน่ประจักษ์, จำได้. **รู้จักมักจี่** ก. คุ้นเคยกัน. **รู้ตัว** ก. รู้ทัน, รู้ล่วงหน้าว่าจะมีเหตุดีหรือร้ายแก่ตัว. **รู้ที่** ก. รู้ทันเล่ห์กล. **รู้มาก** ก. เอาเปรียบ; มีความรู้มาก. **รู้สึก** ก. รู้ด้วยการสัมผัส, เกิดสังหรณ์ขึ้นในใจ.

รูจี ดู รุจิ

รูด ก. ทำให้ร่วงด้วยเอามือกำแล้วดึงมา เช่น รูดใบไม้, รวบ, ทำให้รวมกันเข้า.

รูป ป. ส. น. ตัว, ตัวอย่าง; ร่าง, ร่างกาย, ของที่ปรากฏแก่ตา, ความงาม. **รูปพรรณ** [รูปะพัน] น. ลักษณะ, รูปร่างและสี, เงินทองที่ทำเป็นเครื่องใช้หรือเครื่องประดับ. **รูปภาพ** น. รูปที่วาดหรือเขียนขึ้น. **รูปร่าง** น. ลักษณะร่างกาย, ชวดทรง.

รูปี น. เงิน, เงินตราอินเดีย.

เร่ ก. เตร่, เดินไปเดินมาอย่างไม่มีจุดหมาย. **เร่ร่อน, เร่ร่าย** ก. เที่ยวเตร่ไปไม่เป็นกำหนดทาง.

เรข, เรขา ป. น. ลาย, เส้น, ขรรทัด, รอย. ก. เขียน. ว. (ไทย) คงเขียน, งาม. **เรขาคณิต** ส. น. ตำราคำนวณชนิดหนึ่งว่าด้วยความเกี่ยวพันระหว่างเส้นรายและวัตถุในที่ว่าง. ดู ชยา ใน ชยา ด้วย.

เร่ง ก. รีบ, ยังคับให้เร็ว. **เร่งเท้า** ก. รีบเดินไป. **เร่งร่าย** ก. รีบไป.

เรณุ, เรณู ป. ส. น. ละออง, เกสร; ละอองเกสรของดอกไม้.

เร้น ก. ซ่อน, แอบ, ยัง, หลีก, หลบ.

เรรวน ดู รวนเร ใน รวน.

เรไร น. ชื่อแมลงชนิดหนึ่งในจำพวกจักจั่นตัวสีเขียว; เครื่องคนตรชนิดหนึ่ง ทำด้วยไม้ซางอันเกี่ยว; ชื่อขนมชนิดหนึ่ง เป็นเส้นคล้ายขนมถั่วแต่เส้นเล็กกว่า.

เร่ว น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ต้นคล้ายข่า ขึ้นอยู่ในจำพวกกระวานเม็ด.

เรวดี (— วะดี) (ป. ส. เรวต) น. ชื่อดาวฉัททันต์ ๒๗. (ไทยเรียกดาวปลาตะเพียน) มีดาว ๓๒ ดวงรวมกัน.

เร่อ ว. เรอย, เฉอย. **เร่อร่า** ว. เชื่อช้า, เชยชะ.

เรา สรรพนามบุรุษที่หนึ่ง เป็นคำแทนชื่อคนหลายคนซึ่งรวมทั้งผู้กล่าวด้วย, สรรพนามบุรุษที่สอง เป็นคำใช้สำหรับผู้มีอำนาจหรือผู้ใหญ่พูดกับผู้น้อย.

เร้า ก. ร้อน; กันรน, กลดกลุ้ม. **เร่าร้อน** ว. เดือดร้อน.

เร้า ก. ยวนรน; เร่ง; เตือน; ปลุกใจ.

เราะ น. เผื่อกสำหรับกันปลา. ก. เคาะ, ตอยออกทีละน้อย เช่น เราะกระเบื้อง; เดินไปไปมาผ่านเสาหรือหลักที่ขึ้นไว้เป็นแถว ๆ เพื่อหาหนทางเข้าออก เช่น เราะรั้ว, เอาถั่วเขียวต้มสุกแล้วใส่ครก แล้วเอาสากยุยเบา ๆ เพื่อให้ถั่วแตกหรือลอกจากเปลือกเกี่ยวกว่า เราะถั่ว. ว. ช้างเราะแล้ว. **เราะร่าย** ว. ปากเปราะ, ปราศรัยหรือพักทายคนคล่อง. **เราะร้าย** ว. พูดมากหยาบคาย, พูดเสียดสี.

เริง ว. คะนอง, ลำพอง, สนุก.

เริด ก. ค้าง, ห่าง, ร้าง; หงาย เช่น หน้าเริด.

เริ่ม น. ชื่อโรคชนิดหนึ่ง ขึ้นเป็นเม็ด ๆ พองคันกันเย็นพิดมีพิษ.

เริ่ม ก. ตั้งต้น. ว. แรกเกิด, แรกกระทำ.

เรี่ย ก. จาย, จดสู; หก. ว. ราย, เรียง, ระ, เฉียด, เกลอนกลาด. **เรี่ยราย** ว. เกลอนกลาด, กระจายทั่วไป.

เรี่ยไร ก. เกี่ยเงิน โดยขอร้อง ให้ช่วย ออกเงิน ตามใจสมัคร.

เรียก ก. ร้องบอกชื่อ, ออกชื่อ, ร้องหา, ร้องเอา.

เรียง น. ใยพลูวางซ้อนกันเข็ดใยข้างแม่ใยข้าง เรียกว่า เรียงหนึ่ง. ก. ทำให้เป็นแถว เช่น แถวเรียงสี่หรือเรียงสอง, ทำให้เป็นลำดับ, แต่ง, ร้อยกรอง, ผูก. - ว. เคียง, ต่อกัน(แผลงเป็น ระเรียง หรือ รันเรียง ก็ได้). เรียงตัว ว. ทิละคนเป็นลำดับไป. เรียงร้น น. เรียงเป็นระเบียบ, เป็นแถว (คำเดียวกับเรียง). เรียงหมอน น. ชื่อฤกษ์พิธีในการแต่งงานข้าวสาว.

เรียด ว. ราย, เรียง, เฉียด, เป็นแถว.

เรียน ก. ร่ำ, บ่น, ฝึกหัด, รับความรู้; ยอกให้รู้. เรียนปฏิบัติ ก. ทำรือ.

เรียบ ว. ราย, เสมอ; หมดสัน; เกลี้ยงเกลา. เรียบร้อย ว. สุภาพ. เรียบเรียง ก. ทำให้เป็นระเบียบ, แต่ง, ร้อยกรอง.

เรียม สรรพนามบุรุษที่หนึ่ง สำหรับผู้ชายพูดกับหญิงที่รัก. (ออกจาก ราม ตามเสียงเขมร. ไทยใช้เป็นคำเรียกตัวเอง)

เรียม ว. สะอาด, หมดจด, ไม่มีอะไรขัดข้อง; (คำกลาง) สวยหรือก.

เรียว ๑ ว. เล็กลงไปตามลำดับ, ค่อนไปข้างเล็ก.

เรียว ๒ (จ. เลียว ก. รั้ง) น. สายสำหรับรั้งใบเรือ.

เรียว น. แรง, กำลัง, เรียกสายน้ำที่ไหลเชี่ยวแรง.

เรียวรก ดู รกเรียว ใน รก.

เรือ น. ยานสำหรับใช้ไปในน้ำ; เครื่องเล่นอย่างหนึ่งเอาไม้ไผ่มาเหลาแยน ๆ ทักให้หัวงอนใช้พุ่งแข่งกัน, ตัวหมากรุกหอยู่คนและปลายแถว.

เรือ ว. สีเขียว แดง หรือเหลืองอ่อน ๆ.

เรือ ก. รก, แรม, ร้าง, ห่าง. น. เรียกข้าวเปลือกที่ตกอยู่แล้วงอกขึ้นรวงยังกว่าข้าวเรือ, ยังที่เรียกว่าข้าวเรือร้าง. เรือรัง ว. ช้านาน, นานหาย (สำหรับโรค).

เรือก น. ไม้ผ่าเป็นซีก ๆ แยน ๆ แล้วสานเป็นสี่เหลี่ยมสำหรับปูพื้นหรือกั้นเป็นรั้ว, พื้นกลาดหรือปูด้วยไม้ฉีกหวาย.

เรือกสวน น. ที่สวน.

เรือง, เรืองรอง ว. รุ่งเรือง, สว่าง, สุกใส. **เรืองไร** ว. มีแสงสุกสว่างเหมือนทอง. **เรืองศรี** ว. รุ่งเรืองด้วยสง่า.

เรื่อง น. ความ, ข้อความ, ใจความ, เหตุการณ์.

เรื่อง ดู เรื่อง (ใช้สำหรับคำประพันธ์ ร ล ว),

เรือด น. สัตว์เล็กชนิดหนึ่ง อยู่ตามที่นอนกัดกินเลือดคน.

เรือดไม้ น. สัตว์เล็ก ๆ คล้ายตัวเรือดกัดกินเลือดคนแต่เล็กกว่า และสีขาว ๆ ชอบอยู่ตามลำไม้ไผ่.

เรือน น. ที่อยู่, ชวกทรง (เช่น เรือนแหวน); จำนวน (เช่น เรือนเงิน, เรือนร้อย, เรือนพัน); เป็นนามใช้เรียกนาฬิกาว่า ๑ เรือน ๒ เรือน ร ล ว. เรือนจำ น. ที่ขังนักโทษ. เรือนเบี้ย น. จำนวนเงิน, จำนวนหนึ่งสิบไก่, ทาสที่เป็นลูกของทาสนำเงิน เรียกว่า ทาสเรือนเบี้ย. เรือนไฟ น. กระบุงตะเกียงหรือโคม; ขนาดของไฟในตะเกียงหรือโคม; ครัวสำหรับหุงต้มอาหาร; โรงพิธีสำหรับชุมชาไฟ. เรือนหอ น. เรือนที่ปลูกสำหรับคู่ข้าวสาวแต่งงานอยู่.

เรือน น. ชื่อโรคผิวหนังทำให้ผิวหนังเป็นผื่นคัน รักษาไม่ใคร่หาย ติดต่อได้ สามัญเรียกว่าชันเรือน มีหลายชนิด บางชนิดทำให้หนังมีชั้นวงกลมกุด เรียกว่า เรือนกุฏฐัง, บางชนิดทำให้เป็นแผลผื่นเป็นแถว ๆ เรียกว่า เรือนกวาง, บางชนิดทำให้เป็นแผลมีสีขาว เรียกว่า เรือนน้ำเต้า.

เรื่อย ว. เฉื่อย, เสมอไป. เรื่อย ๆ ว. เย็นป่านกลาง, พอประมาณ.

แร ก. ขัด, เขี่ยน; ระบาย, ทา, ทำให้เป็นรอยด้วยสิ่งต่าง ๆ. (ถ้าเขียนเส้นด้วยสี เรียกว่า แรสี, ถ้าแกะขนไม้เรียกว่า แรเส้น).

แร่ น. วัตถุได้จากพื้นดินเอามาถลุงเป็นโลหะต่าง ๆ เป็นต้น. ก. ซิเข้าไป, วิ่งเข้าไป, วิ่งตรงไป.

แรก น. ต้น, เดิมที. ว. เดิม, ก่อน. แรกนา, แรกนาขวัญ น. ชื่อพิธีเริ่มไถนา เรียกในราชการว่า พระราชพิธีจรดพระนังคัล.

แร็กเกต (อ. Racket) น. ไม้สำหรับตีเทนนิส หรือแบดมินตัน.

แรง น. กำลัง, อำนาจ, พล (เช่น แรงเมือง = พลเมือง); ชื่อโรคชนิดหนึ่งทำให้ผื่นกร่อนและฝุไป ก. ออกแรง; หมกมุ่น เช่น แรงเสพ, แรงเล่น. ว. กล้า เช่น กล้าแรง; เกินสมควร, แข็ง, มีกำลัง. แรงม้า น. อัตรากำหนดวัดกำลังแรงเครื่องจักร.

แร่ง น. เครื่องร้อนของละเอียดสานด้วยลวดหรือขนทางม้า ร ล ว มีขอบกลมอย่างรูปกระยะญี่ปุ่น.

แร้ง น. ชื่อนกชนิดหนึ่ง รูปคล้ายเหยี่ยว แต่โตกว่า กินสัตว์ที่ตายแล้วเป็นอาหาร.

แร่งรว น. ชื่นฉ่ำ, ฉ่ำเย็นชื่น ๆ.

แร่งไหม [—ไหม] น. ไหมทอง.

แรด น. สัตว์ป่าชนิดหนึ่งรูปคล้ายหมูแต่โตกว่า ทะแข็งแรงมาก มีนอสันจมูกบนหนึ่งหรือสองนอ หนังหนา. แรดน้ำ น. สัตว์น้ำชนิดหนึ่งคล้ายแรก (อ. hippopotamus).

แร้นแค้น ว. ฝืดเคือง, ขัดสน, ขันจน.

แรม น. ชื่อนักษัตรที่สองของเดือนจันทรคติ เรียกว่า ข้างแรม. ก. ค้าง, ร้างไป, จากไป. แรมคืน น. ค้างคืน. แรมรอน ก. หยุดพักนอน.

แร้ว น. เครื่องสำหรับดักสัตว์ชนิดหนึ่ง มีบ่วงคล้องยึดปลายไม้เอาโคนขึ้นไว้กับคัน.

โรค ป. ส. น. ความบ่วย, ความเจ็บ, ความไข้. โรคนิทาน น. คัมภีร์แพทย์, โยธาณว่าด้วยสมุฏฐานแห่งโรค. โรคาพาธ (โรค + อาพาธ) ป. น. โรคและความเจ็บ.

โรคา— ดู ใน โรค.

โรง น. ที่ปลูกไว้สำหรับอยู่หรือไว้สิ่งของ คล้ายกับเรือน พ้นอยู่กับดิน, ลักษณะนามเรียกละครหรือมหรสพเป็นราย ๆ ว่า โรงหนึ่งสองโรง. โรงกลวง น. โรงสำหรับหลอมปืนใหญ่. โรงคลัง น. หลังรับแขกหลวง, ที่เฝ้าพระเจ้าแผ่นดิน. โรงทาน น. โรงสำหรับทำทาน. โรงธาร, โรงธารคำนัล น. โรงรับแขกหลวง, ท้องพระโรง, ห้องเย็นที่ออกขุนนางของพระเจ้าแผ่นดิน. โรงแรม น. ที่พักเดินทาง. โรงแสง น. โรงสำหรับทำหรือเก็บอาวุธ.

โรจ ว. รุ่งเรือง, สว่าง.

โรจน์ ส. ก. ชอบใจ. ว. สุกใส, รุ่งเรือง, สว่าง.

โรท ป. ก. ร้องไห้.

โรม ก. รบ. โรมรัน ก. ต่อรบ, รบพุ่งกัน.

โรมัน อ. น. ชื่อชนชาวยุโรปครั้งโบราณพวกหนึ่ง.

โรมันคาทอลิก อ. น. ชื่อนิกายหนึ่งในลัทธิศาสนาคริสเตียน เป็นนิกายใหญ่ มีสันตะปาปา เป็นประมุข.

โรย ก. หมดความสดชื่น; หย่อนกำลัง, เหี่ยว, ร่วง, หล่น; หย่อน, ผ่อน. โรยรา ก. น้อยไป, เสื่อมไป. โรยแรง ว. หย่อนกำลังลง.

โรเร ว. ร่วงโรย, ซบเซา, ไม่แข็งแรง. โรหิณี ป. น. 'แม่โคแดง' ชื่อดาวฤกษ์หมู่หนึ่ง.

โรหิต ป. น. สีแดง, เลือด.

ไร น. สัตว์เล็ก ๆ ชนิดหนึ่ง กินโลหิต จำพวกเรือด ชอบอาศัยอยู่ในขนที่ตัวไก่เป็นต้น; วิม, ขอบ เช่น ไรผม; ทอง เช่น ไรไร. ก. เฉลย, เรียไร. ว. ไหน, อะไร; เห็นไม่ชัด, ไม่ถนัด.

ไร่ น. พื้นที่สำหรับปลูกต้นไม้และพืชยืนไหล่เขา หรือในที่ดอน คู่กับนา, จำนวนเนื้อที่ ๔ งาน หรือ ๔๐๐ วาตารางเหลี่ยม หรือมีอัตราเท่ากับพื้นหกร้อยเมตรตารางเหลี่ยม.

ไร้ ว. ขัดสน, ไม่มี, ปราศจาก.

ฤ

ฤ ๑ สระมาจากภาษาสันสกฤต อ่านเสียง 'รึ' เช่นคำว่า ฤทธิ์ [รึก], ออกเสียง 'ร์' เช่นคำว่า พฤกษ์ [พฺรึก] ออกเสียง 'เรอ' เช่นคำว่า ฤกษ์ [เรึก] อ่านออกเสียงเป็นมุทธชะ: เสียงเกิดแต่ยุ่มหงิงอก โดยมากมักใช้ในคำที่มาจากภาษาสันสกฤต.

ฤ ๒ [รึ] (กลอน) ว. หรือ, ไม่ เช่น ฤระมี = หรือระมี, ฤยังควร = ไม่ควร (มักใช้ในคำประพันธ์).

ฤกษ์ ๑ [เรึก] น. คราวหรือเวลาซึ่งเหมาะเป็นชัยมงคล (ดูคำต่อไป).

ฤกษ์ ๒ [เรึก] ส. (ป. อิกฺข) น. หมี, ดาวระเข้, ดาวนพเคราะห์.

ฤดูเทว [รึดูเวด] ส. น. ชื่อคัมภีร์พระเวทของพวกอริยกะ ซึ่งเป็นคำสรรเสริญเทพเจ้าทั้งปวง.

ฤชา [รึ—] น. ค่าธรรมเนียม. ฤชากร [รึชากอน] น. เงินที่ได้จากค่าธรรมเนียม.

ฤดี [รึ—] ดู รติ.

ฤดู [รึ—] ส. (ป. อุตุ) น. เวลากำหนดสำหรับงานต่าง ๆ, เวลากำเหมาะ, คราวสมัย; ส่วนของปีซึ่งแบ่งเป็น ๓ คราวขึ้นไป, เช่น ฤดูฝน ฤดูหนาว ฤดูร้อน. ฤดูกาล น. เวลา, คราว.

ฤทธิ์ [รึด] ส. (ป. อิทฺธิ) น. อำนาจศักดิ์สิทธิ์, ความเจริญ, ความสำเร็จ, ความมุ่งอย่างงาม. ฤทธิรุทร ว. ร้าย

แรงด้วยฤทธิ์.

ฤทัย [ริไท] น. ใจ. (ดัดจาก หฤทัย).

ฤษี [ริ—] ส. (ป. อิสิ) น. ชีไพร. นักบวชผู้อยู่ในป่า, ผู้แต่งพระเวท.

ฤๅ

ฤๅ ๑ สระจากภาษาสันสกฤต อ่านออกเสียง รึ อ่อ ออกเสียงเป็นพวกมุทธชะมีเสียงเกิดแต่ยุ่มเหงือก โดยมากมักใช้ในคำที่ออกมาจากภาษาสันสกฤตแต่ก็ไม่ใคร่มีคำใช้นัก.

ฤๅ ๒ [รึ] ว. หรือ, อะไร, ไม่ใช่ (มักใช้ในคำ ประพันธ์).

ฤๅเยา ว. มิใช่เขา, มิใช่น้อย.

ฤๅชัย ดู ลือชัย ในคำ ลือ.

ฤๅดี (ป. รติ) น. ความยินดี. ดู รติ ด้วย.

ฤๅทัย ดู ฤทัย.

ฤๅษี ดู ฤษี.

ฤๅสาย ดู ลือสาย ในคำ ลือ, เขียนคำเรียกผู้เป็นใหญ่ เช่น กษัตริย์

ล

ล พยัญชนะตัวที่สามสิบหกของพยัญชนะไทย.

ลก ว. หก. โยราณเรียกลูกชายคนที่หกว่า ลก, คู่กับเรียกลูกหญิงคนที่หกว่า ชก.

ลง ก. ไปสู่เบื้องต่ำ, ตรงกันข้ามกับขึ้น; ใส่; ออก; เริ่ม, จด, เขียนคำถาอาคม; ถ่ายอุจจาระทองเดิน; อ่อนน้อม, ลงชัน ก. เอาเงินใส่ลงในชั่น เป็นต้น เพื่อช่วยในงานต่าง ๆ มีงานศพเป็นต้น. ลงเข็ม ก. กระทุ้งไม้เข็มกันกรุด. ลงแขก ก. ออกเพื่อนบ้านมาช่วยกันทำงาน. ลงคอ ว. สะดวก, ง่ายดาย. ก. ทำได้โดยไม่กระอักกระอวน. ลงแดง ก. ถ่ายอุจจาระทองเดินเป็นโลหิต. ลงตัว ว. พอดีไม่มีเศษ (สำหรับวิธีหารเลข); ชูยผสมลง. ลงท้อง ก. ถ่ายอุจจาระทองเดิน. ลงท่า น. พิธีเอาเด็กลงอาบน้ำครั้งแรกเป็นฤกษ์, ถ้าเป็นงานหลวงเรียกว่า พระราชพิธีลงท่า; พิธีนำช้างลงสรงสนานครั้งแรก. ลงทุน ก. เข้าทุน, ออกเงินเป็นทุนทำการค้าหากำไร. ลงโทษ ก. ทำโทษ เช่น เฆี่ยน, จำ, ขัง, ปรับเอาเงิน เป็นต้น; หาความผิดมาร้ายมาใส่. ลงเท้า ก. กระทืบเท้า. ลงนา ก. เริ่มทำนา. ลงนาม ก. ลงชื่อ, เขียนชื่อลงในบัตรนั้น ๆ. ลงโบสถ์ ก. พระลงโบสถ์ทำสังฆกรรม; ลงรอยกัน, เข้ากัน, กลมเกลียวกัน. ลงผึก น. โรคเกิดเพราะเส้นเลือนลงสู่ช่องทวารทำให้อัณฑะโต เรียกว่า กระบะลงผึก. ลงพิน ก. เอาวัตถุเช่นดินสอพองฉาบทาลงบนพื้นก่อนที่จะเขียนลวดลายหรือทาน้ำมัน. ลงพุง ว. อ้วนพุโต, พุงพลุ้ยออกมา. ลงมือ ก. จดมือ คือ เริ่มพิน. ลงมือ ก. เริ่มทำ, ทั้งต้นทำ. ลงยา ก. ใส่น้ำยา, วิธีลงน้ำยาตามลวดลายขนแผ่นทอง เป็นต้น. ลงรัก ก. เอารักทาให้เหนียวเพื่อปิดทอง. ลงราก น. ชื่อโรคชนิดหนึ่ง มีอาการอุจจาระร่วงและราก. ลงแรง ก. ลงทุนเอาแรงเป็นทุน. ลงรอย ก. เข้ากัน, สมานกัน. ลงโรง ก. เริ่มเล่น (สำหรับการมหรสพ); เริ่มอยู่กินด้วยกัน. ลงสรง น. ชื่อเพลงยาพิธีพระราชทานเลี้ยงเมื่อเวลาอาบน้ำเรียกว่า สรงน้ำ. ลงหญ้าช้าง น. การลงโทษในครั้งก่อน คือ เอาตัวไปเลี้ยงคนเลี้ยงช้าง. ลงหิน น. เรียกชนิดโลหะชนิดหนึ่งซึ่งผสมโลหะหลอเป็นพิเศษ มีวิธีจุกด้วยหิน เป็นต้นว่าเป็นชนิดจุก. ลงหุ้น ก. ออกเงินเข้าหุ้นส่วน. ลงอาชญา ดู ลงโทษ. ลงเอย ก. จบ, สิ้นเรื่อง.

ล่ (กลอน) ว. โล่ง, ว่าง, เปล่า, ไม่มีเครื่องถ่วงดึง.

ล้ จ. น. โรง, ศาลา.

ลด ก. ผ่อนลง, ถอย, ต่ำลง, ทรุด, หย่อนลง. ลดเลี้ยว ก. อ้อมไปอ้อมมา, คดไปคดมา. ลดหลั่น ว. ต่ำเป็นชั้น ๆ, ลำดับชั้น.

ลดา [ละ—] (ป. ส. ลตา) น. เครือเถา, เถาวัลย์, สาย. ลดาวัลย์ น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ดอกเป็นพวง สีขาว มีกลิ่นหอมเย็น.

ลน น. เชาไฟเผาให้ไหม้แดงผิว ๆ, ย่าง เช่น ลนไฟ—ยังไฟ, วิ่ง, อยู่นิ่งไม่ได้, สัญ. ลนลาน ก. วิ่งวุ่นวาย, กระลนกระลาน.

ลั้น ก. ท่วม, หลาม, เต็มเกินไปจนคงอยู่ไม่ได้, ยิ่ง. ลั้นเกล้าลั้นกระหม่อม น. ผู้มีคุณล้นล้ำประมาณ เช่นคำเรียกพระเจ้าแผ่นดินโดยความเคารพนับถือมาก. ว. ล้นหัว ใช้เช่นราชาศัพท์ หมายความว่า มากมาย, ใช้เช่น ละ ทรงลั้นลั้นเกล้า ฯ กี่โด. ลั้นพ้น ว. ยิ่งยวด, ไม่มีอะไรเปรียบ. ลั้นหลาม ว. มากมายเหลือประมาณ.

ลบ ก. ทำให้หายไป, ทำให้เลือนเป็นอย่างอื่นไป; หักออก, ชักออก (ใช้ในเลขวิธี); ท่วม เช่น น้ำลบฝั่ง. ลบเลือน ก. จางไปจนเหลือแต่นิดหน่อย. ลบล้าง ก. ทำให้หมดไปสิ้นไป. ลบโลก ว. เย็นใหญ่ประโยคโด่งลบโลก. ลบหลู่ ก. ทำลายคุณ, ดูหมิ่น, ดูแคลน. ลบเหลี่ยม ก. ทำให้ชนเชิงหรือเกี่ยวคมของเขาค้อยลงไปต่อหน้าราตำนัล.

ลม น. อาการชนิดหนึ่ง มีอาการพึงตลบไป รู้สึกโดยวัตถุกระทบกาย; ชื่อโรคชนิดหนึ่งทำให้วิงเวียนหน้ามืดทำให้สลบ. ลมปราณ น. ลมหายใจ. ลมปาก น. ถ้อยคำที่กล่าวออกมา, คำพูดที่ออนหวานเพื่อจูงใจให้เห็นคล้อยตาม. ลมเพลมพัด น. อาการที่เจ็บป่วยโดยไม่รู้เหตุ เช่าใจกันว่าถูกกระทำ.

ลั่ม ก. งม, ทำให้งม; ไม่สำเร็จ, ไม่รอดพ้น. ลั่มจม ก. สิ้นเนื้อประดาตัว. ลั่มฟ้า ก. ทำให้ฟ้าร้าม คือ ฟ้าสู้ไม่ได้ มีอำนาจเหนือฟ้าเหนือเทวดา. ลั่มหัวจมท้าย ก. อยู่ร่วมสุขและทุกข์ด้วยกัน.

ล้ม ก. นอน, ตั้งอยู่ไม่ได้, คงอยู่ไม่ได้, เลิก; ตาย; ฆ่า; ตัด, โค่น; ทำให้ล้มหมด. ล้มเข้าหา ก. หันเข้าหา. ล้มคว่ำ ก. ล้มตะมำ, ล้มหน้าลงกับพื้น. ล้มละลาย ก. สิ้นเนื้อประดาตัว, หมดทรัพย์สมบัติของตัว, มีหนี้สินล้นพ้นตัว ทรัพย์สมบัติตกอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์. ล้มลุก น. พืชที่ลุกขึ้นงอกงามขึ้นใหม่ได้ทุกปี เช่นพริก มะเขือ ผักต่าง ๆ รวม ๆ เรียกว่า ไม้ล้มลุก. ก. ประเดี๋ยวล้มประเดี๋ยวลุก, ไม่แข็งแรง, ไม่แน่นอน. ล้มหงาย ก. ล้มหลังลงกับพื้น. ล้มหมอนนอนเสื่อ ก. ล้มเจ็บ, ป่วยไข้, แช่วยอยู่กับที่นอน.

ลรลุง [ลัน—] (กลอน) ว. กึกก้อง, เสร้าโศก, คร่ำครวญ. ดู ละลุง ประกอบ.

ลลาฏ [ละลาดะ] ดู นลาฏ.

ลวก ก. ลนด้วยไฟ, รดหรือแช่ด้วยน้ำร้อน. ว. สะเพร่า, กร่าว ๆ, ยังไม่เรียบร้อย.

ลวง ก. ล่อให้หลง, หลอกด้วยเล่ห์กล. น. คำกำกับชื่อปีในวิธีนับศักราชของไทยเหนือ ตรงกับเลข ๘, เขียนเป็น รวง ก็มี. ลวงโลก ก. ลวงฝูงชน.

ล่วง ก. พ้น, เลย, ล้ำ, ทำนอก, ทำเหนือ; ละเมิด. ล่วงเกิน ก. ลบหลู่, ดูหมิ่น. ล่วงขื่อ น. ค้านสักก. ล่วงแดน ก. ล้ำเข้าไปในแดนท่าน. ล่วงประเวณี ก. ทำชู้กับลูกเมียท่าน. ล่วงแป น. ค้านยาว. ล่วงล้ำ ก. เลยเขตกำหนด.

ล้วง ก. เอามือสอดเข้าไปในที่ซึ่งเย็นซ่องเย็นรู, โดยปริยายหมายความว่า หยั่งเอาความรู้ความคิด. ล้วงคอ ก. เอามือแยงคอ; กวาดยา.

ลวด น. โลหะที่ทำเป็นเส้นกลมยาว ๆ. ลวดหนัง น. หนังที่ทำเป็นเส้นกลมคล้ายลวด.

ลวดลาย น. ลายต่าง ๆ ที่เขียนหรือแกะสลัก.

ล้วน ว. แท้, ไม่มีอะไรปน, ไม่เจือ.

ลวนลาม ก. ล่วงเกิน, เกินเลย.

ล่วม น. เครื่องสำหรับใส่ หมากพลู บุหรี่ ทำด้วยผ้ามีใยปักเย็นของไยราย ถ้าเย็นของเจ้านายเรียก พระล่วม, สำหรับใส่ยาเรียกว่า ล่วมยา.

ลหุ [ละ—] ป. ว. เบา, เร็ว, (ในฉันทลักษณะ) เรียกสระหรือพยางค์เสียงสั้นคู่กับ ครุ. ลหุโทษ น. โทษเบา, โทษไม่ร้ายแรง.

ล่อ น. สัตว์ผสมจำพวกตระกูลลาตระกูลม้า โดยมากแม่เย็นลาพ่อเย็นม้า. ก. ชวก, ยั่วใจ, ลวง, ชวนให้อยากได้. ว. แสดงพอให้เห็น, ตั้งอยู่เด่น ๆ เห็นง่ายหยิบง่าย. ล่อแหลม ว. ตั้งอยู่เด่นหยิบฉวยง่าย, ใกล้ต่ออันตราย.

ล้อ น. ส่วนของรถซึ่งเย็นวงกลมสำหรับหมุนเคลื่อนพาหนะไป, ลูกล้อ ก็ว่า. ก. กลง, เลียนไปด้วยความหมุ่น; เอาอย่างเย็นเชิงเล่น, ยั่ว, เย้าเล่น. ล้อเลียน ก. เย้าเล่น.

ลอก ก. เอาเปลือกหรือผิวออกมาเย็นแผ่น ๆ, ใสหรือแซะให้ลึกเย็นร่อง เช่น ลอกยัว ลอกท้องไม้, เย็นหรือทำลองออกมา เช่น ลอกหนังสือ ลอกรูปภาพ. ลอกท้องร่อง ก. คุ้ยเอาโคลนในท้องร่องขึ้นวางไว้บนหลังร่อง. ลอกเลน ก. โกยเลนขึ้น.

ลอง น. ของที่ทำรองรับไว้ชั้นใน; เรียกพระโกศที่ประกอบนอกว่าพระลอง. ก. ทำดูก่อน, สอบดู.

ล่อง น. ช่องตามฝั่งที่ทำไว้สำหรับให้สิ่งของลอดลงได้. ก. ลง, ลงจากที่สูงมาที่ต่ำ, ตรงกันข้ามกับ ขึ้น; นำลงไปตาม

ลำน้ำ เช่น ล่องแพ; ลอยไปตามน้ำตามลม. ล่องชาด ก. 'ลงชาด, ทาชาด' คือเอาชาดทาสอดลงในหินทอง. ล่องลุน น. ระยะพื้นชั้นล่างของเรือนที่ก่อพื้นดิน. ล่องลม ก. เลยนลอยไปตามลม, เหาะ. ล่องหน ก. หายตัวไป, ลอดช่องแคบ ๆ ไปได้ด้วยเวทมนตร์.

ลองเชิง ก. กะแซะ, ดื้นเถิน, โลกโผน.

ลองใน น. ชื่อสัตว์ชนิดหนึ่ง จำพวกจักจั่น, เรียกเต็มว่า แม่ม่ายลองใน.

ลอด ก. มุด, แหวก, เลยไปได้, พ้นไปได้.

ลอน น. คอน, ปล้อง, เปลาะ. ว. เป็นคอนสูง ๆ ต่ำ ๆ อย่างคลื่น. ลอนทอง ก. ตัดทองใบให้เป็นชิ้นเล็ก ๆ เพื่อแผ่ทำเป็นทองคำเปลว.

ล่อน ก. หลุดหมด, หมด, กระเทาะ. ว. แกะออกง่าย. ล่อนแก่น ว. ไม่มีอะไรเหลือ, หมดตัว. ล่อนจ้อน ว. ไม่มีอะไรติด.

ลอบ น. ชื่อเครื่องดักปลาชนิดหนึ่ง. ก. แอบ, ดอด.

ลอม น. ขอม, ยอด (ยอดกลม). ก. ทำให้เป็นกองสูงขึ้น. ลอมข้าว, ลอมฟาง น. กองข้าว, กองฟางที่ก่อทบขึ้นกันชื้นเย็นจากน้ำ.

ล้อม ก. แวดวง, วงรอบ, กันรอบ. ล้อมคอก ก. ทำคอกแวดล้อม. ล้อมประชิด ว. ทั้งล้อมรอบทุกด้าน, ไม่มีช่องว่าง. ล้อมรั้ว ก. ทำรั้วแวดล้อม. ล้อมวง ก. แวดล้อมเป็นวง, ป้องกันระวังโดยรอบ.

ลอมพอก น. เครื่องสวมศีรษะ รูปยาวแหลม คล้ายซฎา.

ลอย ก. ทรงตัวอยู่ในอากาศ, เคลื่อน; ไม่อยู่เป็นหลักแหล่ง; ไม่จม, ปล่อยให้ไปตามน้ำหรืออากาศ. ลอยแก้ว น. ของหวานทำด้วยเนื้อผลไม้ รสเปรี้ยว ลอยในน้ำเชื่อมใส่เกลือเล็กน้อย. ลอยชาย ก. ปล่อยชายผ้านุ่ง (คือไม่โจงกระเบน); กริ้มกราย. ลอยนวล ว. อยู่ตามสบาย, กริ้มกราย. ลอยบาป ก. ปลดเปลื้องบาป, ไม่มีบาป. ลอยแพ ก. เอาลงแพแล้วปล่อยให้ลอยไป. ลอยฟ้า, ลอยเมฆ ว. ปลิวอยู่บนฟ้า, เลิศ, วิเศษ. ลอยหน้า ก. เชิดหน้า, อวดหน้าตา.

ละ ก. ทิ้ง, วาง, ปล่อย, เว้น. ว. เป็นคำประกอยคำข้อให้รู้เป็นเรื่อง ๆ ราย ๆ ไป เช่น ธัมมะ, สิ่งละ, เป็นคำประกอยกริยายอกความแน่นอน เช่น ไปละ เอาละ. ละลด ก. ผ่อนปรน, ยกเว้น. ละเลย ก. ไม่เอาใจใส่, ทอดทิ้ง.

ละกล (กลอน) ว. กล, เหมือน.

ละขัดละขืน (กลอน) ก. ขัดขืน, ห้าวหาญ.

ละคร [—คอน] น. การมหรสพอย่างหนึ่ง เล่นเป็นเรื่องราวต่าง ๆ. ละครยก น. เครื่องสังเวยทำเป็นหุ่นคาทั้งโรง.

ละคึก (ไย) ก. วิ่ง, เร่ง.

ละบอง น. เม็ดคุ่มๆ เกิดตามผิวเนื้อด้วยพิษร้อน หรือพิษอักเสบ. ละบองไฟ น. เม็ดคุ่มเกิดแก่หญิงกำลังอยู่ไฟ, ผดไฟ.

ละบัด (ข. ลบัส) ก. ลัด, ผลิ, แตกใบอ่อน. ว. พึงลัดพึงผลิ, อ่อน. (โดยมากใช้ ระบัด).

ละบือ ก. ลือ, เลื่องลือ. (โดยมากใช้ ระบือ).

ละโบม ก. โลม, ลูบคลำ, เคล้าคลึง.

ละม่อม ว. งาม, กลมกล่อม, น่ารัก, เรียบร้อย อ่อนนุ่ม.

ละมั่ง น. สัตว์ป่าสี่เท้าชนิดหนึ่ง อยู่ในจำพวกกวาง แต่ปลายเขาแยน.

ละมาน น. ชื่อข้าวป่าชนิดหนึ่ง.

ละม้าย ว. คล้าย, เกือยระเหมือน.

ละมุ น. โย้ยเล็ก ๆ ที่ทำไว้สำหรับขยับปลาตามชายทะเล.

ละมุด น. ชื่อต้นไม้มี ๒ อย่าง คือละมุดสีดา หรือละมุดไทย ผลคล้ายพิกุล, ละมุดฝรั่งผลโตกว่าละมุดไทย ทั้ง ๒ อย่างนี้ผลมีรสหวาน กินได้; ชื่อขนุนชนิดหนึ่ง เม็ดลุกมีเนื้อเหลว.

ละมุน ว. อ่อน, งาม, สวย, ไม่กระด้าง. ละมุนละไม ว. สนิทสนม, กลมกล่อม, ไม่กะโตงกะเตง; ไม่เชือกไม่สวย (สำหรับข้าวสุก).

ละเมอ ก. นอนหลับเพ้อไป, พูดในเวลานอนหลับ, หลง. ภูมะเมอ ตัย.

ละเมาะ น. เกาะ, เกาะเล็ก ๆ, ป่าหย่อมเล็ก ๆ; ปลากระเมาะ.

ละเมิด ก. ล่วงเกิน, ฝ่าฝืน, ทำโดยพลการ.

ละเมียด ก. ขัด, สนิท, ละมุนละม่อม, สุภาพเรียบร้อย. ว. คล้าย.

ละโมบ ว. มักได้, มักกิน.

ละไม ว. งาม, ชวนดู.

ละลมละลาย ก. สูญหายไปหมด.

ละลวย ก. งงงวย, ทำให้หลง. ว. มีมาก, ได้มาก; อ่อน, นุ่ม.

ละลอก น. ระลอก; โรคผิวหนังชนิดหนึ่งเป็นเม็ดมีหนอง.

ละล้า (กลอน) ก. ล่า, ช้า. ละล้าละลัง ว. ช้า ๆ เร็ว ๆ, งก ๆ เงิ่น ๆ, ลุกลน.

ละลาน ก. ดื่นเต้น.

ละลาบละล้วง ก. ล่วงเกิน, อาเจียน.

ละลาย ก. เหลว, ทำให้เหลว, ชายชื่นไปในน้ำหรือของเหลว.

ละล่ำละลัก ว. พลั่ง ๆ พลาก ๆ. ว. อาการพูดอย่างกระอักกระอักขาก ๆ ค้วน ๆ ด้วยความกลัวหรือประหม่า.

ละลิ่ว ว. ลิ่ว, ลิ่ว, สูง, โด่ง, ไกล, ลอยไปไกล.

ละลิ่ว ดู ลิ่ว.

ละลุง ๑ (กลอน) ก. ร่วง, พัง; ถนนขนาด, เยื่นทุกข์, เขยหนัก.

ละลุง ๒ (กลอน) ว. ชุลมุน.

ละเลง ก. ทาแกะทั่วไปหมด.

ละเล้า ก. เคล้าคลึง, กลอเคลีย, ประปน.

ละเลาะละลอง ก. บรรลุดังผัง.

ละเลิง ก. ละเมง, ลืมคน, ไม่อยู่ในยั้งคิด.

ละเลียด ก. กินหรือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งทีละน้อย.

ละไล้ ก. ไล้, ลูบ, โลม.

ละวล ว. กล้ง, ละเอียด, สัยสน.

ละว้อ, ละว้า น. คนชาวเขาคอนเหนือประเทศไทยพวกหนึ่ง; ย่ามขนาดใหญ่ชนิดหนึ่ง มีลวดหนุมลายเรียกว่า ย่ามละว้า; ใช้เรียกกลวยน้ำว้าว่า กล้วยน้ำละว้า ก็มี.

ละวาด ว. คล้ายเจียน.

ละเวง ว. เสียงเสนาะ, กล้ง, กังวาน, ฟุ้งเฟื่อง, หอมฟุ้งไป.

ละแวก ๑ น. เขมรชาวกรุงละแวก.

ละแวก ๒ น. ทางแยก, ระหว่าง.

ละไว้ น. ชื่อเก่าของเมืองสพบุรี; ชื่อมะเขือชนิดหนึ่ง เรียกมะเขือละไว้.

ละหลัด [–หฺลัด] ว. หลัด ๆ, เร็ว ๆ.

ละห้อย ก. ครวญถึง, ย่นถึงด้วยกิริยาแสร้าโศก. ว. โอดครวญ, น่าโศก.

ละหาน น. อารน้ำ, ร่องน้ำ, ห้วย. ว. ห้อย.

ละหุ่ง น. ชื่อต้นไม้ลมลุกชนิดหนึ่ง ใช้เมล็ดทำน้ำมัน.

ละเหี่ย ก. อ่อนใจ, อิดโรย, ระอา.

ละออง น. ฝุ่น, ผง, ผงละเอียด, ธุลี, ใย; ผ้าขาวทอขึ้นในชากเด็กเล็ก ๆ.

ละอาย ก. อายใจ, กระดาก ขวยเขิน.

ละเอียด ว. ไม่หยาย, เล็ก, เยื่นผง, เยื่นธุรณ; ถี่ถ้วน. ละเอียดลออ ว. ถี่, ถี่ถ้วน.

ลัก ก. เอาสิ่งของที่เขาไม่ให้ไปด้วยอาการซ่อนเร้น, ขโมย. ว. สัยกัน, ไม่ใคร่เยียย เช่น ลักสัก=สัยสัก. ลักยิ้ม น. รอยที่ปรากฏยุ้มลงไปที่แก้ม. ลักลอบ ก. ลอยเอาไปหรือเอามา, แอบแฝง, ไม่เปิดเผย. ลักลั่น ว. สัยสนกัน, ปนกันไม่เยื่นระเบียบ.

ลักขณะ [–ขะหฺนะ] ป. (ส. ลกฺษณ) น. เครื่องแสดงสิ่งหนึ่งให้เห็นว่าต่างจากอีกสิ่งหนึ่ง, คุณลักษณ, ประเภท.

ลักจั่น [ลักกะจั่น] น. หม้อน้ำที่สำหรับยรรจุน้ำในเวลาเดินทาง ที่พระสงฆ์ใช้.

ลักปิดลักเปิด [ลักกะปิดลักกะเปิด] น. ชื่อโรคที่เกิดตามไรฟัน มีเลือดออกไม่หยุด.

ลักษณะ ดู ลักขณะ.

ลักษมณ์ [ลัก] ส. น. ชื่อน้องชายพระรามในเรื่องรามเกียรติ; เครื่องหมาย, ของสำคัญ. ว. เคราะห์ดี; มีลักษณะ.

ลักษมี [–สฺมี] ส. น. ลาภ, ความเจริญ, ทรัพย์; ความงาม, เสน่ห์. ศิริ; ชื่อพระแม่เจ้าแห่งลาภ และความงาม และมเหสีพระนารายณ์.

ลัคน, ลัคนา [ลักคะนะ–] ส. น. ราศีในทวงชาดาที่พระอาทิตย์ หรือพระจันทร์สถิตอยู่ ในเวลาเจ้าของชะตาเกิด, เวลาอันเยื่นมงคลสำหรับลงมือทำการใด ๆ. ลัคนากาล น. เวลาที่โหรคำนวณว่าเยื่นมงคล. ลัคนาทิน น. วันเยื่นมงคล (ซึ่งกำหนดไว้สำหรับยังกันกระทำพิธีต่าง ๆ).

ลั่ง ว. ลวย, มีปลายเท่าโคนหรือเล็กกว่าโคนเล็กน้อย หมายเอาของกลมยาว.

ลังเล ก. ไม่แน่ใจ, สองจิตสองใจ.

ลัชชี ป. น. ผู้มีความละอาย, ผู้มีความกระดาก.

ลัญจกร, ลัญจกร [–ยะกอน, –ยะกอน] ป. น. ตรา, ตราหลวงเรียก พระราชลัญจกร.

ลัด ก. ตัดตรงไป, ถัด (นิ้ว), เหยียดตรงไป, ผลัดออก. ลัดนิ้วมือ น. เวลาชั่งอนนิ้วมือแล้วเหยียดออก. ลัดเนื้อ ว. ค่อยมีเนื้อมากขึ้น.

ลัดา น. ลดา.

ลัทธ์ ดู ลัพธ์.

ลัทธิ ป. (ส. ลพฺธิ) น. ความเชื่อถือ ความรู้และประเพณีที่ได้รับสืบต่อกันมา.

ลั่น น. เครื่องถักปลาไหลทำด้วยกระยอมไม้ไผ่.

ลั่น ก. ดัง, ทำให้ดัง (ด้วยวิธีบุกชนวน, สัยไก, หรือกระชาก ฯลฯ), ยิง (สำหรับอาวุธ เช่น หน้าไม้, ปืน),

แตกออก. ลั่นกุญแจ ก. 'ทำให้กุญแจกัง' คือ ใส่กุญแจ. ลั่นไก ก. ชักหรือไขไกให้กัง. ลั่นฆ้อง ก. ตีฆ้อง. ลั่นดาล ก. ลงสลัก, เลื่อนสลัก, เลื่อกกลอน. ลั่นปาก, ลั่นวาจา ก. พูดออกมาดัง ๆ, กล่าวออกมาดัง ๆ.

ลันเตา น. ชื่อถั่วชนิดหนึ่ง.

ลันได, —ได น. ชื่อเสื่อชนิดหนึ่งซึ่งสานด้วยหวายทะค้า เย็นชื่น ๆ.

ลั่นทม น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ดอกขาว กลิ่นในเหลืองเรือ ๆ มีกลิ่นหอม.

ลับ ก. ถูให้คม, ถูให้คม. ว. กำบัง, ซ่อนเร้น; พ้นไป. ลับแล น. ฉากที่ตั้งไว้ในประตูเพื่อบังภายใน. ลับตา ว. พ้นสายตาไป, ไม่เห็น. ลับลมคนใน น. ความลับที่รู้กันเฉพาะสองคน. ลับล่อ, ลับ ๆ ล่อ ๆ ว. ผลุบ ๆ โผล่ ๆ, ไม่เห็นถนัด. ลับหลัง ว. ไม่ใช่ต่อหน้า, ทีลับ. ลับหู ว. ไม่ได้ยินถึง.

ลัพธ์ ส. (ป. ลทฺธ) ว. ที่ได้แล้ว, มีแล้ว, รับแล้ว (เช่น เลขลัพธ์, ผลลัพธ์). ลัพธิ ส. น. การได้, การมี, กำไร.

ลา ๑ ข. ว. เล็ก, มะลิลา = มะลิเล็ก.

ลา ๒ น. สัตว์พาหนะชนิดหนึ่งรูปคล้ายม้า แต่หางเป็นพวงที่ปลาย; หน, คราว, ครั้ง (เช่นไห่ ๓ ลา). ก. ขอกเล่าในเวลาที่ระจากไป (ยางที่ใช้ว่า จำลา); เหยียดออก, คลาย, ถอย, อ่อน, ว. อ่อนเพลีย. ลาโลก ก. 'ลาไปจากโลก' คือ ตาย.

ลำ น. เหยื่อ, อาหาร เช่น เล็มลำ. ก. ถอย, หนี, แพ้; ไป, เที่ยว, ไล่ เช่น ลำเนา=ไล่เนา. ว. ช้า, ที่หลัง, ภายหลัง.

ล้า ก. เหยียดออก. ว. อู่, ช้า, อ่อน, เหนื่อย, ไม่แข็งแรง. ล้าหลัง ก. ช้าอยู่ข้างหลังเขา, ไม่ก้าวหน้า.

ลาก ก. ดึง, ฉุด, เข็นไป, ถูไป, ล่ามไป, โยงไป.

ลาง ๑ น. หมาก; เครื่องหมายที่ปรากฏให้เห็นอันบอกผลร้ายหรือดี; ชื่อนกชนิดหนึ่ง เราเรียกกันว่า นกกะลาง. ลางดึง น. ชื่อเถาวัลย์ชนิดหนึ่ง กระไดลิง ก็เรียก.

ลาง ๒ ว. ต่าง, ยาง, บ้าง (เช่นลางเนื้อชอบลางยา).

ล่าง ว. ใต้, ต่ำ, ตรงกันข้ามกับบน. น. พื้นใต้ดิน.

ล้าง ก. ทำลาย, ทำให้หมดไป, ชำระด้วยน้ำ. ล้างผลาญ ก. ทำลายทรัพย์สมบัติให้สิ้นหาย.

ลางคัล ส. (ป. มงฺคล) น. ไถ (เครื่องทำนา).

ลางสาด น. ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ผลขาวติดกันเป็นพวง ๆ กินได้ แต่เมล็ดในขม.

ลาญ ก. แตก, หัก, ทำลาย.

ลาด ก. ปู, เลียบ, เคิน, ตรวจ. ว. ตาก, ราย, รายต่ำ, ต่ำลงทีละน้อย, ไม่ชัน. ลาดตระเวน ก. เที่ยวตรวจ.

ลาดเลา น. ท่วงที, เค้าเงื่อน.

ล้าต้า น. คนสำหรับคุมเรือเดินทะเล, คนถือบัญชีเรือสำเภา.

ล้าเตียง น. ชื่อกษัยข้าวชนิดหนึ่ง มีไว้ทำเป็นผ่อยหุ้มนอก.

ลาน น. ที่เตียน, ที่ว่าง, สนาม, ที่สำหรับนวดข้าว; ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง คล้ายต้นตาล ใยใช้ทำกระหนังสือ ทำจอบทำหมวก เย็นกัน ผลและใส้ของลำต้น ใช้ทำสาคู ที่เรียกว่าสาคูลาน ก้านใบใช้ทำดอกมุงหลังคา. ก. เลื่อน เช่น ลานตา = เลือนตา. ว. เลือน. (ใช้ว่างกับคำกลัวว่า กลัวลาน). ลานใจ ก. ใจเลือน, ใจหนสะทกสะท้าน.

ล้าน น. ชื่อมาตราเงินจีน คือ ๑๐ แสน. ว. ลักษณะของหัวที่ผมร่วงแล้วไม่ขึ้นอีก, เรียกสิ่งอื่นที่มีลักษณะอย่างนั้น เช่น เขาล้าน.

ลาบ น. อาหารชนิดหนึ่ง ใช้ปลาหรือเนื้อกับยสัยให้สะเอียด ผสมกับพริกเผาละลายน้ำปลาร้า เย็นกัน, ถ้าใส่เลือดวัวหรือเลือดหมู เรียกว่า ลาบเลือด.

ลาพู (ป. ส. ลาวุ) น. น้ำเต้า.

ลาภ ป. ส. น. ของที่ได้หรือการได้มาอย่างงามใจโดยไม่ได้คิดคาด, กำไร, การได้, การมี.

ลาม ก. คิดทั่วไป, ขยายมากออกไป, ล่วงเกิน, มากล้นทุกที, เย็นต่อ ๆ ไป. ลามปาม ว. ต่อเนื่องไปถึงที่ควรด้วย, เลยล่วงเกินทั่วไปไม่เลือกหน้า. ลามลวน ก. เล่นล่วงเกินเลยเข้าไป.

ล่าม น. ผู้แปลคำพูดของฝ่ายหนึ่งให้อีกฝ่ายหนึ่งเข้าใจ. ก. โยงให้ติดกัน, โยงไว้, ผูกไว้.

ลามก [—มก] ป. ว. ชั่ว, เลว, ทราม, ต่ำ, ต่ำช้า.

ลาย น. เส้นที่เขียนหรือแกะสลักให้เป็นรูปต่าง ๆ, รอยขุด, แต้ม, เรียกผ้านุ่งที่ลงพิมพ์มันมีลายเย็นตอก ๆ ว่าผ้าลาย, โดยปริยาย หมายถึงลักษณะสำคัญของคน เช่น ทรงลาย, ไว้ลาย. ว. เย็นเส้นหรือเย็นขุด ๆ. ลายฉลุ น. ลายปรุ, ลายสลัก. ลายแทง น. หนังสือแสดงขุมทรัพย์ที่ฝังอยู่ตามใต้ดิน เย็นกัน. ลายพระหัตถ์ น. ลายมือ (สำหรับเจ้านาย). ลายมือ น. รอยเส้นที่ผ้ามือและนว; ตัวหนังสือที่เขียน. ลายลักษณ์อักษร น. ตัวหนังสือ.

ลายสอ น. ชื่องูชนิดหนึ่ง ตัวลายเหลือง ๆ ดำ ๆ.

ลายสาบ น. ชื่องูชนิดหนึ่ง ที่ต้นคอมีลายแดง ๆ.

ลาว น. ชนชาวเขาพวกหนึ่ง อยู่ทางเหนือของประเทศไทย นับว่าเพี้ยนมาจากคำว่า ละวะ; ชนชาติไทยเผ่าหนึ่ง.

ลาวัณย์ ส. น. ความงาม, ความน่ารัก, รสเค็ม, ความเค็ม.

ลำ น. เพลง, บทกลอน, ทางน้ำ, คลอง; เรียกสิ่งที่ยาว หรือเป็นแถว เป็นแนว เช่น ลำเรือ ลำคัน. ลำกระโดง น. ลำน้ำขนาดเล็กที่ขุดจากลำน้ำขนาดใหญ่ เพื่อไขน้ำเข้าสวน. ลำแข้ง น. ส่วนยาวของแข้ง (ที่กินความรู้ลำแข้งหมายความว่า หากินด้วยกำลังของตนไม่ต้องกินของใคร). ลำธาร น. ลำน้ำเล็ก ๆ ที่ไหลจากเขามาลงแม่น้ำ. ลำน้ำ น. เพลงน้ำ, บทร้องที่เป็นทำนอง. ลำพูกัน น. ส่งเป็นสายยนต์ช้างผัด เช่น รู้ง แต่สีขาวเหมือนไวสาเข้าหรือเย็น ฉลากนั่วา เย็นสิ่งแสดงเหตุการณ์. ลำโพง น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ผลมีหนาม เมล็ดกินเมา. ลำมาบ น. พื้นที่ซึ่งมีทางน้ำไหลอยู่ข้างล่าง. ลำเสา น. ชื่อผ้าชายอย่างหนึ่งชนิดขาเย็นลำใหญ่. ลำห้วย น. แอ่งน้ำที่ลึกกว่าส่วนทางน้ำไหลมาจากภูเขา ซึ่งอยู่ตลอดปี หรือแห้งข้างเย็นยาวตราว.

ล่ำ ว. อ้วนน้อยแข็ง. ล่ำสัน ว. แข็งแรง, อ้วนทวน.

ล้ำ ก. ล่วงเกินเข้าไป, พ้น, เหลือ, เลย. ว. ยิ่งลัน. โยวาณใช้ ลำ ก็มี. ล้ำเลิศ ว. ดียิ่ง, ประเสริฐ.

ลำเค็ญ น. ความลำยาก. ว. ลำยาก, ยากแค้น.

ลำเคือง ว. เศร้าโศก, เดือดแค้น.

ลำจวก น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ดอกมีกลิ่นหอม ใบเย็นหมามตามชอยใบ.

ลำดวน น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ดอกคล้ายดอกนมแมว มีกลิ่นหอม.

ลำดับ น. ระเบียบ, การเรียงกันไว้ให้เป็นระเบียบ. ก. เรียงลักๆ กันไปตามลักษณะ.

ลำตัด น. ชื่อเพลงที่ร้องต่อกันคนละวรรค หรือคนละหน.

ลำเนา น. แถว, ถิ่น; ย่อน; ทาง, ชื่อ, ความ.

ลำบอง ดู ละบอง ๒

ลำบาก ว. ยาก, ไม่สะดวก.

ลำบุ (ใช้) น. ขื่นใหญ่, เชือกเย็น ละบุ ก็มี.

ลำพอง ว. ตรนอง.

ลำพัง ว. เฉพาะตน, ถ่ายเดียว, ไม่เกี่ยวกับผู้อื่น.

ลำพู น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ขนอยู่ในเลนน้ำท่วมถึง มีรากงอกขึ้นเหนือพื้นดิน.

ลำเพ็ญ ว. ตรงเหมาะส่วน.

ลำเพา ว. งาม; หนุ่ม, สาว; อ่อน, นุ่ม.

ลำแพง น. หอก.

ลำแพน น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งในจำพวกลำพู, เสื่อทำสาน ด้วยไม้ไผ่หรือหวายผืนใหญ่ ๆ.

ลำไพ่ น. ทรัพย์ส่วนตัวที่หาได้เย็นพิเศษ.

ลำมาด น. รูปทรง, สัณฐาน.

ลำเมาะ ว. มีไรอ่อน, เพลีย.

ลำยอง น. ยันลมของปราสาทหรือวิหาร. ว. สวย, งาม.

ลำไย น. ชื่อต้นไม้ผลชนิดหนึ่ง มีผลกลมเย็นช่อ ๆ มีรสหวาน.

ลำลอง ว. สำรวย, เปล่าไป, เดินตัวเปล่า, ตามลำพัง, ไม่อยู่ในความควบคุม.

ล่ำลา ก. อำลา, ลา.

ลำลาบ น. ชายน้ำไหล, ที่ลุ่มน้ำ; โรคผิวหนังชนิดหนึ่งเย็นลามเย็นทางไป.

ลำลำ ว. เกลี้ยง, ตั้งท่า, ทักแหล่น. ลำลำจะพุ่ง น. ท่ารำท่าหนึ่งแห่งควาญช้าง รำเมื่อนำช้างย่ำรูงาแล้วครั้งแรกแล้ว.

ลำเลิก ก. เพิกถอน, พูดถึงเรื่องเก่า, พูดทวงถึงบุญคุณที่ได้ทำไว้.

ลำเลียง ก. ผ่อนส่งสิ่งของ.

ลำเวียง น. ค่ายระเบียก, คูเมือง.

ลำเอียง ก. เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่วางตัวเย็นกลาง, เอียงไป.

ลิ ก. แหกออกเล็กน้อย, ยิ้น, กระเทาะออก.

ลิเก น. การมหรสพอย่างหนึ่ง มาจากชวา มลายู, เรียก ยี่เก ก็มี.

ลิขิต ป. น. รอยขีดเขียน, รอยแกะ, สลัก, หนังสือ, จดหมาย (สำหรับพระสงฆ์). ก. เขียน.

ลิง น. สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม มีปรกติอยู่ยนต้นไม้ มีหางยาวไม่มีบ้าง มีหลายชนิด เช่น ลิงลม ลิงแสม. ว. ซอย กระโดกโลกเต้น.

ลิงค์ (ไทยมักใช้ ลิงค์) ป. ส. น. เพศ (เช่น เพศชาย), ชาติ, ชนิด, อย่าง, ลักษณะ, เครื่องหมาย, คุณสมบัติ, อวัยวะบอกเพศชายหรือหญิง, เพศของคำในไวยากรณ์ซึ่งมี ๔ คือ ปุลลิงค์—เพศชาย, สตรีลิงค์—เพศหญิง, นปุงสกลิงค์—ไม่มีเพศ, อลิงค์—เพศไม่ปรากฏ คือ เพศรวม

เช่น คน.

ลิงโลด ก. โกดเต้น, ปลื้มใจ, ดีใจ. น. ชื่อเพลงชนิดหนึ่ง.

ลิด ก. ตัดของที่เป็นกิ่ง เช่น ลิดกิ่งไม้. ลิดตีนปู ก. เย็บเย็บนหวัดดี, และเล็มเอาหมด.

ลิด ดู ลิปต์.

ลิตร น. ชื่อมาตราตวงตามวิธีเมตริก เท่ากับ ๑,๐๐๐ ลูกบาศก์เซนติเมตร เคยยกย่องว่าวิธีประเพณี เท่ากับ ๑ ทะนานหลวง.

ลินิน (อ. Linen) น. ผ้าชนิดหนึ่ง ทำด้วยป่าน.

ลิ้น น. อวัยวะที่อยู่ในปากเป็นหน้าที่ ๑. กลวิธีทางให้เข้าใจ แล้วส่งลงในลำคอ ๒. ช่วยในการออกเสียง ๓. ให้รู้รส; ใช้เรียกส่วนของสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ข้างใน มีรูปแบน ๆ ยาว ๆ เช่น ลิ้นปี่ ลิ้นวัว เป็นต้น. ลิ้นกระบือ น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยาได้, ไม้แบนยาว สำหรับเสียบระหว่างริมกระดานพื้นซึ่งรางเป็นร่องทั้งสองริม; ผืนที่ยกทำมาจากเหนือ เรียกว่า ผืนลิ้นกระบือ. ลิ้นไก่ น. เนื้อในลำคอที่ยื่นออกสำหรับที่หลอกลมเมื่อเวลากลืนอาหาร. ลิ้นชัก น. เครื่องบรรจุสิ่งของที่อยู่ตามตู้และโต๊ะ ชักออกและผลักเข้าได้. ลิ้นทอง น. ชื่อนกชนิดหนึ่ง ตัวขนาดนกกระจอก สีเหลืองหม่น หัวมีสีเหลืองจัด. ลิ้นทะเล น. กระดูกอกปลาหมึกสีขาวคาย ๆ ใช้ทำยา และขัดส่งของเป็นต้น. ลิ้นปี่ น. ชื่อเครื่องสำหรับเข้าออกเสียง ซึ่งสอดติดอยู่กับเลาปี่, กำพวดก็ว่า; กระดูกอ่อนที่ย้อยลงมาระหว่างชี่โครงรวมตอนล่างบรรจบกัน. ลิ้นลม น. ถลยคำที่คมคาย, สำนวน. ลิ้นลาย ว. ลิ้นถลยกลอก, พูดสับปลับ. ลิ้นหมา น. ชื่อปลาชนิดหนึ่ง ตัวแบน ๆ มีตาเดียว.

ลินจง น. ชื่อขวัญชนิดหนึ่ง. ใช้ เลนจง ก็มี.

ลินจี่ น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ผลกลมสีแดง มีรสเปรี้ยว ๆ หวาน ๆ; ใช้เรียกสีแดงเข้มคล้ายผลลินจี่.

ลิบ ว. สุดสายตา, ไกลมาก, สูงสุด (ใช้เฉพาะไกลกับสูง).

ลิปดา ส. น. มาตราวัดมุม ได้แก่เศษ๑ ใน ๖๐ ขององศา.

ลิปิกร,—การ ป. ส. น. เสมียน, ผู้เขียน.

ลิ่ม น. ไม้หรือเหล็ก สำหรับงัดหรือขัดให้แน่น.

ลิ่ม ก. ลองสอดดูด้วยปลายลิ่ม, ชิม.

ลิลิต (ส. ลลิต) น. คำประพันธ์ชนิดหนึ่ง ซึ่งใช้โคลงและร่ายต่อสัมผัสกัน. ก. สัมผัสคำ.

ลิ่ว ว. ลิบ, ลอยสูงขึ้นไป, ไปไกล, ตรงไป.

ลี ก. แล่น เช่น ขนานลี=เรือแล่น. ว. ชักรง, ไม่กาง เช่น หูลี; ทททาลี สำหรับชักปลา.

ลี ก. หลีกหลบ, หนี. ช่อน.

ลีบ ว. แฟบ, ไม่มีเนื้อข้างใน, แห้ง, ยาง.

ลีลา, ลีลาศ น. ท่าทางอันงาม, การเยื้องกราย; การเลือกสรรคำหรือแยกประพันธ์ให้เหมาะแก่ข้อความของเรื่อง. ก. เยื้องกราย, เดินนวยนาด. ลีลากระทุ่ม น. ชื่อเพลงชนิดหนึ่ง, ลีลากระทุ่ม ก็เรียก.

ลึก ว. หยั่งลงไปไกล, ช่วง, ช่วงลงไป, ไม่ตื้น.

ลึงค์ ดู ลิงค์.

ลื่น ว. ไม่ฝืด, ไม่เกาะ, เลอน, ไถลคล่อง ๆ; เลอม.

ลืน ว. อ่อน, นวง, มลน ก็ใช้; นวมนอย ๆ.

ลืม ก. ทำไม่ได้, เคลิ้ม, เผลอ, หลง; เข็ด (สำหรับตา เช่น ลืมตา). ลืมต้น น. ลูกไม้ดิบเก็บไว้นานวันเพื่อให้เหี่ยว เรียกว่าลูกไม้ลืมต้น. ลืมตัว ก. ไม่นึกถึงฐานะเดิมของตัว.

ลือ ก. กล่าวอ้าง, เล่าข่าว, ยกข่าวคราว, โฆษณา (โบราณใช้ ฦๅ). ลือชา ก. ปรากฏโด่งดัง. ลือชื่อ ว. มีชื่อกล่าวยกย่องชื่อเสียงโด่งดัง. ลือสาย ว. มีเชื้อวงศ์อันเลื่องลือ, มักใช้ ฦๅสาย. ดู ฦๅสาย.

ลือ น. โทษพวกหนึ่งอยู่คอนให้ของประเทศอื่น และในฌาณพายพกมีอยู่ข้าง.

ลุ ข. ก. ถึง, ล่วง, เกิน. ลุแก่โทษ ก. ยอมรับโทษ, ยอมรับผิด. ลุล่วง ว. สำเร็จ, แล้วเสร็จ. ลุอำนาจ ก. ผ่านอำนาจ, ใช้อำนาจของตัวเกินควร.

ลุก ก. ตั้งขึ้น, ยืนขึ้น; เคลื่อนออกจาก; กล่าวการกำเริบขึ้น; คิดเห็นเปลว (สำหรับไฟ) โพลง, ลืมเต็มที่ (เช่น ตา).

ลุกลน ก. ไม่เรียบร้อย, ทำโดยกิริยาหลุกหลิก. ลุกลาม ก. กำเริบ, กินลามไป.

ลุง น. พี่ชายของพ่อหรือแม่ หรือผู้ที่มีวัยแก่กว่าพ่อหรือแม่.

ลุ้ง น. ภาชนะใส่ของอย่างหนึ่ง รูปคล้ายถังเตย ๆ มีฝาปิด; โลงสำหรับใส่ศพ รูปสี่เหลี่ยม ปากผาย.

ลุ่น ว. สั้น, ขาด, ด้วน, ไม่มี, ไม่มีกิ่ง, ไม่มีพลความ, ควรจะมีประกอบกลับแต่ไม่มี. ลุ่นดุ้น ก. หมกเหี่ยนเตียน. ลุ่นโตง ก. สั้นเหี่ยนไป เช่น หางไก่ตกตอนออก.

ลุ่ม ว. ต่ำ, ต่ำกว่าระดับน้ำ, ไม่ถอน. ลุ่มน้ำ น. ที่ทางทั้ง ๒ ฝั่งแม่น้ำ. ลุ่มเนื่อ ว. เนื่อปลาเถือยระเน่า. ลุ่ม ๆ ดอน ๆ ว. สูง ๆ ต่ำ ๆ, ไม่สม่ำเสมอ.

ลุมพินี ป. น. ชื่อป่าที่พระพุทธเจ้าประสูติ.

ลุ่มหลง [–หฺลง] ก. มัวเมา.

ลุย ก. ผ่า, ยุกไป, เหยียบไป. ลุยไฟ น. การกระทำสัตย์พิสูจน์ตัวด้วยการลุยไฟ คือ เดินเหยียบถ่านเพลิงอันแดงจำเป็นระยะหนึ่งวา หรือกว่านั้น เช่น สัตยาลุยไฟถวายสัตย์ ในเรื่องรามายณะ. ลุยไล่ ก. ไล่ผ่าไปในหมู่ข้าศึก.

ลุ่ย ก. หลุด, ร่วง, ไม่แน่น. ลุ่ยหู ก. แพ้ไม่มีทางสู้ (ภาษาปลากัด คือฝ่ายแพ้ถูกกัดหูเสียจนหมด).

ลู่ น. ทาง, ทางรถ. ว. เอนไป, หลุย.

ลู่ น. ขี้ลาวชนิดหนึ่ง.

ลูก น. ผู้เกิดจากบิดามารดา; ส่วนของต้นไม้ที่ออกจากดอก (เรียกว่า ผล, แต่ถ้ามีรูปยาว ๆ เล็ก ๆ เรียกว่า ฝัก). ส่วนน้อย รายน้อย ที่มีคู่แข่งส่วนใหญ่ รายใหญ่ เช่น ลูกบ้าน, ลูกศร, ว ล ว. เรียกของที่มีรูปกลม ๆ หรือ กลมยาว เช่น ลูกยอด, ลูกตะกร้อ, ลูกฟัก, ลูกกลอน ว ล ว. ลูกกรง น. ซี่กรง. ลูกกรอก น. ลูกคนหรือลูกสัตว์ ที่แม่ว เช่นต้นที่เกิดมามีรางกายเล็กกว่าธรรมดามาก เมื่อออกมาแล้วมักไม่รอดชีวิต. ลูกกลอน น. เม็ดยาเม็ดย่อย ๆ ที่ปั้นเป็นก้อนกลม เพื่อกลืนกิน. ลูกกลิ้ง น. เหล็กมีน้ำหนักใช้สำหรับให้กลิ้งทับถมให้ราบ, เครื่องกลิ้งหมุนในแท่นพิมพ์หนังสือ, เครื่องเลื่อนกระดาษในเครื่องพิมพ์ดีด. ลูกกวาด น. ของหวานเป็นก้อนเล็ก ๆ หุ้มด้วยน้ำตาล โดยมากทำเป็นลูกกลม ๆ. ลูกกระดอก น. เข็มแข็งที่เย็บยึดอยู่ที่หลอดคอ. ลูกกะโล่, ลูกน้อง, ลูกแล่ง, ลูกสมุน น. ผู้คิดสอยห้อยตามของคนอย่างชนิด เช่น หัวหน้านักเลงหรือหัวหน้าผู้ร้าย เป็นต้น. ลูกกัลปพฤกษ์ น. ลูกมะนาวหรือของที่ธรรจงเงินปลีก เป็นต้น ไว้ข้างในสำหรับไปรษทาน. ลูกแก้ว น. เรียกไม้ ที่กลึงเป็น รูปกลม ๆ ตามหัวเม็ดและขาโต๊ะ เป็นต้น. ลูกไก่ น. ชื่อดาวหมู่หนึ่ง มีหกหรือเจ็ดดวง แลดูเป็นกลุ่มคล้ายลูกไก่. ลูกช้าง น. เครื่องเล่นอย่างหนึ่ง เป็นลูกกลมมีเครือใช้ชักให้หมุนด้วยมือหรือด้วยเชือก. ลูกขุน น. ผู้ชี้ผิดชอบในธรรณคดีทั้งหลาย. เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ลูกขุน ณ ศาลหลวง. ลูกเขย น. ชายที่เป็นผัวของลูกสาว. ลูกครอก น. ลูกทาสเกิดในเรือนเบี้ย, ลูกปลาที่พวกปลาชอนมักตามพ่อเป็นฝูง ๆ. ลูกคลัก น. ท่อนไม้สั้น ๆ เอาเชือกผูกกลางสำหรับชักแว่ว หรือใส่ในโอ่งในไห แล้วเอาเชือกผูกกับไม้ค้ำหามไป. ลูกความ น. ผู้ที่มีคดีในโรงศาล. ลูกคอ น. เสียงเออะหรือโอดครวญในเวลาร้องเพลง. ลูกค้า น. ผู้รับช่วงในการค้า, เพื่อนความหมายไป หมายถึงเจ้าของร้าน ที่มี. ลูกคิด น. เครื่องคำนวณเลขของจีน ทำด้วยไม้เป็นลูกกลม ๆ ร้อยใส่ไว้ในราง. ลูกช้าง น. ผู้รับช้างทำการงาน. ลูกช่วง น. ผู้รับต่อไปอีกทอดหนึ่ง, เรียกผ้าที่มันให้เป็นลูกกลม ๆ สำหรับใช้ในการเล่นช่วงชัย. ลูกช้าง ส. เป็นคำแทนชื่อคนชั้นพูดกับเจ้าที่เป็นผิแทนคำว่า ข้าพเจ้า. ลูกชิน น. เนื้อปลาหรือหมู ที่โขลกทำเป็นก้อนแล้วต้มสำหรับทำของกิน. ลูกโซ่ น. ห่วงของโซ่. ลูกดอก น. ไม้หรือเหล็กที่มีพู่ข้างท้าย สำหรับเข่าขึงสัตว์. ลูกดิ่ง น. สายเชือกมีลูกตุ้มติดปลาย สำหรับวัดน้ำว่า ตื้นหรือลึกเท่าไร หรือเป็นเครื่องสองมุมฉากเที่ยงหรือไม่เที่ยง. ลูกตั้ง น. ไม้ที่ตั้งเรียงกันเป็นลูกกรง. ลูกตุ้ม น. ไม้หรือเหล็กยาว ๆ มีลูกกลมข้างปลาย ใช้สำหรับเป็นยาวุธ หรือสายเชือกมีก้อนเหล็กหรือกลองเหล็ก ถ่วงสำหรับชั่งของ เพื่อดักน้ำหนัก หรือคุ้มนาฬิกา ที่ถ่วงให้การนาฬิกาเดินพอเหมาะกับเวลา. ลูกแตก น. กระสุนระเบิดสำหรับยิงหรือขว้างปา เพื่อประหารข้าศึก. ลูกถ้วย น. วัตถุทำด้วยกระเบื้องสำหรับกันไฟฟ้าไม่ให้แล่นออกไปในทางที่ไม่ต้องการ. ลูกน้ำ น. ลูกอ่อนของยุงกำลังอาศัยอยู่ในน้ำ เมื่อแก่เข้าหลุดจากปล่องเป็นยุง; ชื่อเครื่องหมายกันวรรคตอนของหนังสือ ตามตำราเรียกว่า จุลภาค. ลูกนิมิต น. ลูกหินที่ทำกลม ๆ ประมาณเท่ายาศร ใช้ฝังเป็นเครื่องหมายเขตโบสถ์. ลูกบท น. ชื่อเพลงย่อย ของหรือธรรเลงต่อเพลงใหญ่. ลูกบวบ น. ชื่อไม้ไผ่ที่มักเป็นแพกลม ๆ เรียกว่า แพลูกบวบ; ชายาวิวรพระสังฆ์มักม้วนให้กลมแล้วพาดย่า หรือหมอรักแร้ เมื่อเวลาครองผ้า. ลูกบาศก์ (ส. ปาศก) น. ลูกเหลี่ยม ๖ ด้าน มีแต้มใช้ทอดเล่นสกาหรือพนันแต้ม เป็นต้น, ลูกเต๋า ก็เรียก. ลูกบิด น. เครื่องสำหรับยึดเข็ดประตูหน้าต่าง; ไม้สำหรับยึดเครื่องสายให้สายหย่อนและตึง. ลูกประคำ น. ไม้หรือแก้วเป็นเม็ดกลม มีรูกลางเหมือนลูกคัด ร้อยด้วยด้ายหรือไหมหลายสิบลูก สำหรับนับวงจิต ฉุด เป็นต้น ใช้สวมคอเพื่อธรรมะอะไร ๆ ขยดครั้งหนึ่งแล้วกรูกไว้เม็ดหนึ่ง เพื่อเป็นเครื่องกำหนดนับ. ลูกประสัก น. ดู ประสัก. ลูกประหล่ำ น. เครื่อง ผูก ขือ มือ เด็ก คล้าย ลูกประคำ สำหรับคนกับตะกรุด, ประวะหล่ำ ก็ว่า. ลูกปราย น. ลูกตะกั่วหรือลูกเหล็กเล็ก ๆ สำหรับยัดใส่ในลำกล้องปืนครั้งละหลายสิบลูก ซึ่งจะไปตกระหน่ำ. ลูกปลา น. กระดาษที่ทำเป็นชนเล็ก ๆ ยัดตามตัวว่าว เพื่อ กลง ท้ายสักให้ตกกับ

กระดาษ. ลูกปะกน น. ดู ปะกน. ลูกปัด น. เครื่องประดับแก้ว ที่ทำเป็นเม็ดเล็ก ๆ มีรูกลางสำหรับเอาด้ายร้อย ทำเครื่องประดับต่าง ๆ. ลูกปืน น. ลูกกระวิหรือเหล็กเย็นกัน ที่ยัดใส่ในลำกล้องปืนแล้วยิงไป; ลูกเหล็กกลม สำหรับใส่ในคลัง รอย เพลา เครื่อง จักร เพื่อให้หมุน คล่อง. ลูกพริก น. เครื่องประดับทำเป็นรูปคล้ายเม็ดพริก สำหรับร้อยคาดเอวเด็ก. ลูกพี่ลูกน้อง น. ญาติที่เป็นลูกของลุง, ป้า, น้า, อา. ลูกฟัก น. แผ่นกระดานที่ใส่ในกรอบยาน ประตู. ลูกฟูก น. ช่องยัดนุ่นมีรูปกลมนูน เรียงกันเย็บแถว. ลูกไฟ น. ไฟที่ปลิวไปจากกองไฟใหญ่. ลูกมะหวด น. ลูกดังทำเป็นรูปกลม ๆ ข้อม ๆ คล้ายลูกมะหวด. ลูกมือ น. ผู้ทำการตามคำแนะนำของหัวหน้า. ลูกไม้ น. วัตถุทำด้วย หิน, เหล็ก, ทองเหลือง เย็นกัน ให้มีรูปกลม ๆ ใช้ไม่หรือยึดสิ่งของ. ลูกไม้ น. ด้ายที่ถักเย็นลวดลายต่าง ๆ; ท่วงทำนองหรือกระบวนของชิ้นปี่พิลึกแพลงเย็นพิเศษจากท่าธรรมดา, เล่ห์เหลี่ยม, กลเม็ด; ผลไม้. ลูกยาง น. ลูกโซ่กรวนที่ทำเป็นห่วงยาว ๆ. ลูกรุ่ย น. แก้วที่ทำเป็นแท่งยาว ๆ คล้ายผลรุ่ยสำหรับห้อยเย็นระย้า. ลูกล่า น. ลูกคนสุดท้องที่เกิดมาโดยนึกว่าหมดแล้ว. ลูกเลี้ยง น. ลูกของคนอื่นซึ่งเอามาเลี้ยงเย่างลูก, ลูกที่คิดพ่อหรือแม่มา. ลูกสวาท น. ชายที่ประพฤติตนชอบร่วมรส. ลูกสะกด น. ของลงด้วยคุณพระสำหรับคาดติดตัวเพื่อยังกันภัย, เครื่องราง. ลูกสะบ้า น. อวัยวะส่วนหนึ่งกลมแบนคล้ายลูกสะบ้า ที่คดอยู่ที่หัวเข่า. ลูกเสือ น. เด็กที่อยู่ในคณะที่ตั้ง ขึ้นสำหรับ อบรมให้เย็นคนเมืองดี. ลูกหนี้ น. ผู้เย็นหนี้ คู่กับคำว่า เจ้าหนี้. ลูกหนู น. ดอกไม้ไฟชนิดหนึ่ง ทำให้แล่นไปตามสายเชือก; ส่วนหนึ่งของขนานกลางแผ่นกระดาษ ที่ขอบข้างถูกเย็นโคแข็งกลงโดยยู่ก่อให้ทั่ว. ลูกหีบ น. เครื่องหีบอ้อย รูปกลมเย็นเพื่องอย่างเครื่องจักร. ลูกเหี่ย น. เม็ดน้ำแข็งที่ตกลงมาจากอากาศ. ลูกแห น. สายใยตาข่ายเล็ก ๆ ถ่วงด้วยของขอบแหสำหรับถ่วง. ลูกอม น. ลูกกลม ๆ ที่ทำด้วยของต่าง ๆ ใช้อมเย็นเครื่องรางของขลัง; อาหารชนิดหนึ่ง.

ลูบ ก. เอาผ้าเป็นต้นทาขลงแล้วเลื่อนไป. ลูบคม ก. ทู่หมิ่น. ลูบคลำ ก. แสดงความชอบใจหรือเมตตากรุณาโดยใช้มือแตะต้องแต่เบา ๆ หรือทำนองนั้น, แสดงความสนใจในเรื่องนั้นไม่ละเลย, แสดงความอยากได้โดยไม่มีหวัง. ลูบตัว ก. ราดน้ำชำระกายตอนขน. ลูบไล้ ก. ทาแป้งและเครื่องหอม.

เลก (ไท) น. ชายฉกรรจ์, พลเมือง, ไพร่. เลกวัด (ไท) น. คนของวัด, ชายฉกรรจ์ที่มีผู้อุทิศถวายให้แก่วัด.

เลข [เลก] น. เครื่องหมายจำนวน, วิชาคำนวณ. (ป. น. ตัวหนังสือ, รหมาย). เลขผา น. คือ เลขนั่นเอง.

เลขา ป. น. ลาย, รอยเขียน, ตัวอักษร, การเขียน. เลขาธิการ น. ผู้เป็นหัวหน้าทำงานเกี่ยวกับหนังสือโต้ตอบ จาก. เลขานุการ น. ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับหนังสือตามที่ผู้ใหญ่สั่ง.

เล็ง ก. เพ่ง, หมาย, มอง, จ้อง เช่น เล็งปืน, แลดู; หลบตาเพ่งดูเพื่อให้ตรง (โหราศาสตร์หมายถึงตาวพระเคราะห์เล็งกันจากที่ยางแห่ง เช่น เรือนที่เจ็ด เย็นกัน).

เล็ด น. เม็ดของผลไม้ขนาดเล็ก, บางทีหมายถึงส่วนในของเมล็ด (ตัดจาก เมล็ด). ก. ออกแต่น้อย เช่น น้ำตาเล็ด. เล็ดลอด ก. แยขช่องไป, ลอยเข้าไป.

เลน น. โคลน, ดินเหลว.

เล็น น. สัตว์ชนิดหนึ่งตัวเล็กมากจนมองเกือยไม่เห็นตัว.

เล่น ก. แข่งขันกัน, พนัน, ทำเพื่อความสนุก. ว. โกยไม่ตั้งใจจะให้เย็นจริง เช่น พูดเล่น, โกยประสงค์ให้เพลิน เช่น นั่งเล่น. เล่นงาน ก. ต่อสู้, เบียดเบียน, กล่าวหาเอา, ทำร้าย. เล่นชู้ ก. คบชู้, มีชู้. เล่นเพื่อน ก. คบเพื่อนหญิงด้วยกันต่างชู้รัก. เล่นสวาท ก. เสียงเด็กชายเย็นลูกสวาท.

เล็บ น. สิ่งที่มลักษณะแข็งอย่างเขาสัตว์ อยู่ตามปลายนิ้ว สำหรับยึดยังกันส่วนของปลายนิ้ว. เล็บครุฑ น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใบเย็นฝอย ลูกปลายงอแหลม. เล็บนาง น. เครื่องส่วมเล็บที่ทำเย็นเลียยาวงอนของละคร. เล็บมือนาง น. ชื่อขนมชนิดหนึ่ง, ชื่อไม้ดอกชนิดหนึ่ง ดอกเย็นช่อมีขาวและแดงปนกัน; ชื่อกลวยชนิดหนึ่งผลเล็กอย่างนิ้วมือ ขนาดเดียวกับกลวยกินโดย. เล็บเหยี่ยว น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง เย็นไม้พุ่มมีหนาม มีผลเล็กกินได้.

เลบง [เลฺบง] (กลอน) ข. น. การร้องเร่ง. ไทยใช้หมายความว่า แต่ง, ทำ, ระคม, ระงม.

เลเพ ว. เรียราย, ไม่รวมกัน. เลเพลาดพาด ว. เละเทะ, เกลอนกลาด, ไม่เรียบร้อย.

เล็ม ก. เย็ยชายผ้า; เกี่ยกิดเล็กละน้อย, กินกิดละน้อย. เล็มล่า (กลอน) ก. แสวงหาหญ้าไกแต่กิดละน้อย.

เล่ม น. เป็นคำยอกลักษณะสิ่งของที่มีลักษณะยาวเรียวใช้ เช่น มีด, หอก, พาย, เข็ม ฯลฯ ว่าเล่ม ๑ หรือ ๒ เล่ม, ใช้เรียกเกวียนหรือสมุดหนังสือว่าเล่มด้วย.

เลย ว. เกินไป; พ้นไป, ที่เคียว, เป็นอันขาด.

เลว ว. ทราม, ไม่ดี, ชั่ว.

เลวง [เลฺวง] ว. พุ่งไป. ข. เลียงออง.

เลศ ส. (ป. เลส) ก. แสดงอาการให้รู้ในที, แยบยลอย่างซับซ้อน. น. ส่วนเล็กน้อย.

เลห์, เล่ห์ น. กล, เงื่อน, อุบาย, ท่าทาง, การล่อลวง. ว. คล้าย, เจ้ายชู้, เช่น, เหมือน. เล่ห์กะเท่ห์ น. กลอุบาย, กลมารยา, อุบายล่อลวง.

เลอ (ข. ยน, เหนือ) ว. สูง, ยอด, ยิ่ง, เลิศ. ข. เหนือ, ข้างบน. เลอมาน ว. เหนื่องจิตใจ, สูงใจ, จิตใจสูงสุด.

เลา น. ชื่อต้นไม้ในจำพวกต้นข่อย ดอกสีมะปรางๆ; ชื่อ, ชื่อความ, ทาง, ทางความ, เรียกเครื่องเข้า เช่น ขี้, ขลุ่ยว่า เลาหนึ่ง สองเลา.

เลาๆ ว. รางๆ, พอเป็นเค้า, โดยสังเขป.

เล่า ก. พูดหรือยอกเรื่องราวให้ผู้อื่นฟัง, ท่องบ่น. ว. อีก, อีกแล้ว, อีกละ เช่น พูดแล้วพูดเล่า—พูดอีก; เป็นคำใช้ประกอบให้ข้อความข้างหน้าน่าหนักขึ้น เช่น เป็นไรเล่า กินไหมเล่า. เล่าเรียน ก. เพาะความรู้, หาความรู้, ฝึกหัด.

เล้าโลม ก. ปลอบ, ประคับประคอง, เอาใจ.

เลาะ ก. ลัก, เลียบ; ลิด, ทำให้หลุด.

เลิก ก. ยก, ถอน, รอ, งด, หยุด; เบิด, เผย, เผยอขึ้น, แผ่.

เลิง ว. ใหญ่.

เลินเล่อ ก. พลั้งเผลอ, ไม่ระวัง.

เลิศ ว. ดี, สูง, อย่างดี.

เลี่ยง น. ชื่อแกงอย่างหนึ่ง ไม่ใช้พริก แต่ใส่กะปิ, หัวหอม, ปลาย่าง เช่น แกงเลี่ยงใบคำลึง. ว. เย็น.

เลี่ยง ก. หลีก, หลบ, หัน, หันหน้า; เบี่ยงไป, ไม่ตรง.

เลี้ยง ก. ดูแล, ระวัง, บำรุง, รักษา, ให้กินอยู่, ป้องกันไม่ให้ลำบากไปต่อน. เลี้ยงดู ก. จัดอาหารให้กิน, ให้กินอยู่หลับนอน. เลี้ยงท้อง ก. หาอาหารใส่ท้อง, หากิน. เลี้ยงผา น. สัตว์ป่าอยู่ตามเขา รูปร่างคล้ายแพะ แต่เล็กกว่า, เยี่ยงผา ก็ว่า; ชื่อไม้เถาชนิดหนึ่ง ใบคล้ายใบคัดสันและใบสีเขียว ใช้ทำยาได้.

เลียน ก. เอาอย่าง, กระทำตาม; พยายามทำให้เหมือนในเรื่องอ้อยคำหรือความคิด แต่ให้เปลี่ยนแปลงกลอกไปเพื่อให้เกิดความขบขัน, ซึ่งโดยเอาน้ำหนักเงินตราเป็นเกณฑ์.

เลียน น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ต้นคล้ายต้นข่อย, เรียกแพรที่ทำมันว่า ไม่มีคอกว่าแพรเลียน. ว. เคียน, ลน; รสเลียนด้วยมีรสมันเกินไป.

เลียบ น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งคล้ายต้นกร่าง มักขึ้นแยกต้นไม้อื่น ทำให้ต้นไม้นั้นตาย. ก. ไปตามริม, ไปตามขอบ, เลียม, เกินเรา. เลียบเคียง ก. แสะเล็ม, ทายทาม, หาทางใช้คำพูดเพื่อให้รู้ความในใจของเขา.

เลียม ก. เล็ม; แยบเข้ามา, เลียบ, เกินเรา, ทายทาม.

เลียม ก. ทำขอบ, ขนขอบ, หุ้มทรัมหย่อลายที่ขอบหรือที่ปาก.

เลียว น. ไม้ที่ขึงในเรือทางล่างและยน เรียกเลียวล่างเลียวยน, สายเชือกที่ผูกปลายเลียวสำหรับรั้งใบเรือให้กินลม เรียกว่าสายเลียว.

เลี้ยว ก. หันแยกจากทางตรง. เลี้ยวลด ก. คดไปคดมา.

เลือก น. ยางเหลวๆ อย่างหนึ่งเป็นเมือก. ก. รักสรร, เจาะจง, กัก, คัดหรือหาเอาตามชอบใจ. ว. ยาง, ลาง; เป็นเมือก.

เลื่อง น. ลือ, โฆษแซ่. เลื่องลือ ก. เซ็งแซ่, รู้ทั่วกัน, เป็นข่าวให้เล่ากันต่อมา.

เลื่อน ว. เพื่อนๆ, ไม่แข่มแข็ง, มัว, ไม่คงที่. ก. ยัง, ถัน.

เลื่อน น. ยานชนิดหนึ่งไม่มีล้อใช้ลาก. ก. ย้ายหรือเคลื่อนจากที่เดิม; ยืดวันหรือเวลาออกไป วันอื่นหรือเวลาอื่นจากที่กำหนดไว้. เลื่อนที่ ก. เปลี่ยนที่, ไต่ยศหรือบรรดาศักดิ์สูงขึ้นไปกว่าเก่า.

เลื่อม น. โลหะที่ทำเป็นรูปกลมแบนเล็กๆ สำหรับใช้ในการปักตวดลาย. ว. ใสเป็นเงา, สุกเป็นเงา.

เลื่อมใส ก. มีจิตชื่นที่, เห็นชอบด้วย, มีความเชื่อถือ.

เลื่อย น. เครื่องมือสำหรับตัด ทำด้วยเหล็กกล้า ทำคมเป็นฟันรัก ๆ. ก. ตัดหรือผ่าด้วยเลื่อย.

เลื่อยลั้ว ว. เมื่อยล้า, เหนื่อยอ่อน, ยอยซ้า; ในบทกลอนใช้ว่า เมื่อยมล้า ก็มี.

เลื่อย ก. ทอดวกเวียนไป, เลื่อกไปด้วยอก เช่น งูเลื่อย ไม้เลื่อย.

แล ก. มอง, ดู. ว. จริง, ที่เดียว, ฉะนั้น. (มักใช้ในที่สุดประโยค หรือในที่สุดร้อยโคลง). สัน. (คำประพันธ์) และ, กับ.

แล่ ก. นอนมีคเฉียนเป็นแผ่นยาง ๆ.

แล้ ว. เพียงข่า, เพียงให้ล่ (เช่น เค็มแล้—เค็มจนเพียงข่า); แท้, จริง, ที่เดียว, ฉะนั้น.

แลก ก. สับเปลี่ยน, เปลี่ยน, ของต่างชนิดของ.

แลง น. ชื่อหินชนิดหนึ่ง เมื่อยู่ใต้ดินอ่อน แต่ถูกลมแล้วแข็งเป็นหิน สีแดงอย่างอิฐเผา แต่ปรุเป็นรูเหมือนไม้ที่เผาไฟกิน, ศิลแลง ก็เรียก.

แล่ง น. ชื่อมาตราตวงสองแล่งเป็นหนึ่งทะนาน; รังกระสุน, ที่เก็บลูกกระสุนดินดำหรือลูกศร. ก. ผ่า, ทำให้แตก.

แล้ง น. หน้าน้ำแห้ง, ฤดูร้อน. ว. แห้ง, ไม่มี (สำหรับน้ำหรือฝน).

แล่น ก. ไป, ไปเร็ว, วิ่ง, วิ่งถึงกัน เช่น น้ำประสานแล่น.

แลบ ก. ออก, แวบออก; เหลือมออกมา: เป็นแสง, เป็นแสงแวบ ๆ ออกไป เช่น ฟ้าแลบ.

แล้ว ว. เสร็จ, สำเร็จ. แล้วกัน ว. ออกเสียงแสดงความประหลาดใจ, ตกใจหรือเสียใจ. แล้วด้วย ว. ทำด้วย, สำเร็จด้วย.

และ [แหละ] สัน. กับ, ด้วยกัน. ก. เชื่อม, แล่.

และเล็ม ก. เก็ยเล็กเก็ยน้อย.

และเลียม ก. ทายทาม, พูดเกี้ยวผู้หญิงที่เล่นที่จริง, ลามเข้าไปทีละน้อย.

ไล่ น. ชื่อแพรชนิดหนึ่งเส้นไหมโปร่ง, เครื่องยึดยึ่งคัดวางของอย่างหนึ่ง มีรูปต่าง ๆ.

ไล้ ก. โหนตัวให้แกว่งไปหรือเลื่อนไป; แกว่งโกว, แล่นไปตามคลื่น (สำหรับเรือสำเภา). น. การแขวงเรือโดยวิธีโหนตัวกดแขวงลงไปในน้ำกระดิกไปมา, ชื่อเรือที่ใช้แขวงอย่างนั้น.

โลก ป. ส. น. แผ่นดิน, โดยปริยายหมายถึงหมู่มนุษย์ เช่นให้โลกนินทา, ส่วนหนึ่งแห่งสกลจักรวาล เช่นมนุษยโลก เทวโลก พรหมโลก โลกพระธาตุ โลกธรรม น. ธรรมเนียมของโลก, ธรรมดาของโลก ทางพุทธศาสนามี ๘ ประการ คือ ๑. มิลาภ ๒. เสื่อมลาภ ๓. มียศ ๔. เสื่อมยศ ๕. นินทา ๖. สรรเสริญ ๗. สุข ๘. ทุกข์. โลกธาตุ ป. น. แผ่นดิน. โลกนาถ น. ที่พึ่งของโลก คือพระพุทธเจ้า, พระเจ้าแผ่นดิน. โลกบาล น. ผู้รักษาโลก คือเทวดาทั้ง ๔ หรือ ๘ (ตามคติพุทธศาสนว่ามี ๘ เรียกจตุโลกบาล, ทางลัทธิฮินดูมีเทพยดาประจำ ๘ ทิศ).

โลกวิทู น. ผู้รู้แจ้งซึ่งโลก คือพระพุทธเจ้า. โลกวินาศ น. ความทำลายของโลก. โลกอุดร, โลกุดร ว. ล่วงโลกขึ้นไป, พ้นวิสัยสามัญสัตว์, วิเศษ. โลกันต์ ป. น. ที่สุดโลก, ชื่อชุมนรกชุมหนึ่งเป็นที่ลงโทษที่หนักที่สุดไม่มีวันเกิด. โลกุตรธรรม น. ธรรมอันอยู่เหนือโลก, ธรรมอันประเสริฐ. โลกุตราริยมรรค ป. น. ทางของพระอริยะเป็นทางข้ามพ้นจากโลก. โลเกศ น. จอมโลก, ผู้เป็นใหญ่ในโลก.

โลกย [โลกยะ] ส. ว. ของโลก.

โลกิยะ, โลกีย์ ป. (ส. เลากิย) ว. ทางโลก, ธรรมดาโลก, ของโลก. โลกียชน น. คนที่หมกมุ่นด้วยทางโลก.

โล่ง ว. โปร่ง, ว่าง, ไม่คับ, เตียน. โล่งคอ ว. รู้สึกโปร่งคอ (เช่นชักของน่าคือกำลังอ้วน). โล่งใจ ว. โปร่งใจ, สิ้นห่วงใย. โล่งโจ้ง ว. โปร่ง, ไม่คับ, กว้างขวาง, เตียนโล่ง.

โลด ก. กระโดก, ไผน, โจน. โลดโผน ก. พลิกแพลง, เป็นพิเศษแปลกกว่าธรรมดา.

โล้น ว. เกลี้ยง; ไม่มีผม.

โลภ ส. น. ความอยากได้. ก. อยากได้.

โลม, โลมเล้า ก. ทำอาการประคองลูบให้รู้สึกว่ามีความเอ็นดูรักใคร่เหมือนเอ็นดูกันเอง.

โลมะ, โลมา ๑ ป. น. ขน.

โลมา ๒ น. ชื่อปลาทะเลเป็นสัตว์ดูดนมชนิดหนึ่ง คติชาวบ้านเชื่อกันว่าช่วยคนเมื่อเรือแตก.

โลล ป. ส. ว. สะเทือน, ไม่แน่วแน่, ผันแปร; เหลวไหล.

โลหะ ป. น. ธาตุที่ถลุงจากแร่แกว่ เช่น เหล็ก, ทองแดง, ทองคำ. โลหกิจ ป. น. งานเกี่ยวกับการแร่ต่าง ๆ. โลหกุมภี น. ชื่อนรกชุมหนึ่งมีกระทะทองแดงเป็นที่ทรมาน.

โลหิต ป. น. โลหะประสมเช่น ทองเหลือง ทองประธม.

ไล่ ก. ตาม, ขับให้หนี; สอบความรู้, ซักถาม. ว. ถูกตามลำดับ. ไล่เบี้ย ก. คิดค่าเสียหายกันตามลำดับขั้นลงไป. ไล่เลี่ย ว. เกือบเสมอกัน, คล้ายคลึงกัน. ไล่เลี่ยง ก. ซักไซ้, ไต่ถาม.

ไล้ น. ฉาย, ละเลง, ลูบ, ป้าย, ทา.

ฦ, ฦๅ

ฦ, ฦๅ สระมาจากภาษาสันสกฤต อ่านออกเสียง ลึ, ลึ ทันตชะ เสียงเกิดแต่ฟัน แต่ไม่ค่อยมีที่ใช้ในภาษาไทย.

ฦๅ ใช้อย่างเดียวกับ ลือ ดู ลือ. ฦๅชา ดู ลือชา ใน ลือ. ฦๅสาย ดู ลือสาย ใน ลือ.

ว

ว พยัญชนะตัวที่สามสัยเจ็กของพยัญชนะไทย, เป็นพวกอักษรต่ำ.

วก ก. หันเลี้ยวกลับ, เวียนวน. ในบทกลอนใช้แผลงเป็น พก ก็มี.

วกะ ป. (ส. วฺกฺ). ก. หมาป่า.

วง น. รูปที่เขียนมีเส้นล้อมรอบไม่มีเหลี่ยม, ลักษณะนามใช้เรียกของที่เป็นห่วง หรือการเล่นที่มีคนหลาย ๆ คนนั่งหรือยืนล้อมกัน เช่น แหวนวงหนึ่ง, เพลงวงหนึ่ง, ไพ่วงหนึ่ง, แตรวงหนึ่ง เป็นต้น. ก. ล้อมรอบ, ทำเครื่องหมายเป็นรูปวงเช่นเขาทำสอเขียนเป็นรูปวงหมายไว้ หรือใช้ถ้วยหรือเชือกล้อมมายกรรยกัน เช่น วงสายสิญจน์.

วงกลม [—กฺลม] น. รูปวงที่กลมรอยมีเส้นรัศมีเท่ากันทุกเส้น. วงเดือน. น. เลื่อยรักมีรูปกลมอย่างเดือน มีฟันรอยใช้เลื่อยไม้ด้วยกำลังเครื่องจักรทำให้เลื่อยหมุนไป, ชื่อระฆังมีรูปกลมอย่างวงเดือน, ชื่อตัวมีรูปอย่างพระจันทร์ครึ่งซีกเรียกว่าตัววงเดือน. วงพาด น. กลอนช้างคิกอยู่กับเพนียด. วงเล็บ น. เครื่องหมายรูปดังนี้ ( ) สำหรับใช้กันข้อความตัวหนังสือหรือตัวเลขไว้เป็นพิเศษส่วนหนึ่ง. วงวัง น. การล้อม. วงเวียน น. เครื่องสำหรับเขียนวงกลมเป็นสองขา ขาหนึ่งที่ปลายแหลมมีเหล็กแหลมอีกขาหนึ่งที่ปลายมีกันสอ; ที่ซึ่งมีรูปวงกลมเป็นที่รวมแห่งถนนหลายๆสาย.

วงก์ ป. [ส. วกฺร] น. เขี้ยว. ว. คด, โค้ง, ฉลเลี่ยว; คดโกง, ไม่ซื่อตรง.

วงกต ป. น. ชื่อภูเขาลูกหนึ่งในเรื่องเวสสันดรชาดก ซึ่งมีทางเข้าออกวนเวียนอยู่หลงได้ เรียกสั้นว่า เขาวงก์ ก็มี.

วงศ์ [วง ถ้าอยู่หน้าสมาสใช้ วงศ อ่าน วงสะ] ส. (ป. วงฺส) น. เชื้อสาย, เหล่ากอ, ชาติ, ตระกูล.

วจนะ [วะจะ—] (แบบ) ป. ส. น. การพูด, ถ้อยคำ, คำชี้แจง, คำพูด.

วจี [วะ—] ป. น. คำพูด, ถ้อยคำ. วจีกรรม น. การพูด.

วชิร [วะชิระ] ป. (ส. วชฺร) น. (ยางที่ในภาษาไทยใช้เป็นวิเชียร) เพชร; สายฟ้า; อาวุธพระอินทร์ทำเป็นรูปเพชรเป็นกลีบเหมือนดอกจำปา มีด้ามถือ, ยางที่ทำเป็นรูปสายฟ้า. วชิราวุธ ป. น. มีวชิระเป็นอาวุธ คือ พระอินทร์.

วณะ [วะ—] (แบบ) ป. (ส. วฺรณ). น. แผล, ผื่. วณบัตร, วณพันธน์ น. ผ้าพันแผล.

วณิช [วะนิด] ส. น. พ่อค้า, ผู้ทำการค้าขาย.

วณิชชา [วะนิดชา] ป. (ส. วณิชฺยา) น. การค้าขาย.

วณิชย์ [วะนิด] ส. น. การค้าขาย.

วณิพก [วะนิยพก] (แบบ) น. คนขอทานโดยร้องเพลงขอ.

วธู [วะ—] ป. ส. น. หญิงสาว.

วน ๑ ก. เวียนรอบ, หมุนรอบ. วนเวียน ก. หมุนอยู่อย่างนั้น.

วน ๒ [วน หรือ วะนะ] ป. ส. น. น้ำ; ป่าดง. วนจร ป. น. คนเที่ยวป่า, พรานป่า.

วนิดา [วะนิ—] ป. ส. น. หญิงสาว, หญิงทั่วไป.

วนิพก [วะนิย—] ป. (ส. วนิยก) น. คนขอทานโดยร้องเพลงขอ.

วนเจร, วนจร [วะเนจอน, วะนะจอน] ป. น. คนเที่ยวป่า, พรานป่า. ก. เที่ยวไปในป่า. ใช้ พเนจร ก็ได้.

วยาธร ส. น. เสือ.

วยาธิ น. พยาธิ.

วยากรณ์ [วฺยากอน] ป. ส. น. หลักหรือแบบแผนภาษา;

การแยก, การจำหน่าย, การขยาย; การทำนาย (มักใช้พยากรณ์).

วยาม [วฺยามะ] ป. น. มาตราวัดยาวเท่ากับวาหนึ่ง.

วร [วะระ] ป. ส. น. พร. ว. ยอดเยี่ยม, ประเสริฐ, เลิศ. **วรคนู** น. หญิงงาม. **วรหาน** การให้ของขวัญแก่เจ้าบ่าว. **วรุตคม, วรุตมะ, วโรตม, วโรตมะ** ว. ประเสริฐสุด (ป. วร+อุตฺตม).

วรรค [วัก] (ส. วรฺค; ป. วคฺค) น. ตอน, หมวด, หมู่, พวก; ระยะแห่งหนังสือ; ชื่อมาตราชั้นคณนา ๔ หรือ ๕ ชั้น เรียกวรรคหนึ่ง คือ ชั้นอัฒ ๓ ชั้นอัฒมาก ๑ เรียกจุลวรรค, ชั้นมัฒ ๔ ชั้นมัฒมาก ๑ เรียกมหาวรรค.

วรรณ [วัน ถ้าอยู่หน้าสมาส่อ่าน วันนะ] ดู พรรณ. **วรรณคดี** น. ทางหนังสือ หนังสือที่ไพรัยยกย่องว่าแต่งดี. **วรรณยุกต์, วรรณยุต** น. เครื่องแสดงความสูงต่ำ มี ๔ เสียง คือ เอก, โท, ตรี, จัตวา.

วรรณนา [วันนะ—] น. พรรณนา, การกล่าวถ้อยคำให้ผู้ฟังนึกเห็นเป็นภาพ.

วรรษ, วรรษา [วัดสะ,—] ดู พรรษ, พรรษา, ฤดูฝน, ปี.

วรางคณา [วะรางคะ—] ส. (ป. วรงฺคณา) (วร+องฺคณ) น. หญิงผู้ประเสริฐ.

วราห์, วราหะ [วะ—, —] ป. ส. น. หมู.

วรุณ [วะรุน หรือ วะรุนะ] ส. น. เป็นชื่อเทวดาผู้เป็นเจ้าน้ำหรือทะเล ดังมีนามว่า สินธุบดี; ยางแห่งว่าเป็นผู้ยืนคาลให้ฝนตก. ไทยเรามักเรียกว่าพระพิรุณ, เทวดาแห่งน้ำ, เทวดาแห่งฝน.

วลัย [วะไล] ป. ส. น. กำไลมือ, สร้อยข้อมือ, ทองกร; ของที่เป็นวงกลม, วงกลม.

วลาหก [วะลา—] ป. น. เมฆ, ฝน.

วลี [วะ—] ป. ส. น. เส้น, สาย, แถว, (ไว) คำหลายคำที่เรียง เรียง ชิน เป็น หมู่ ซึ่ง ยัง ไม่ได้ กระแส ความ เต็ม คือ ที่ยังไม่เป็นประโยค.

วสันต์ [วะ—] ป. ส. น. ฤดูใบไม้ผลิ, หน้าฝน. (ราวตั้งแต่กลางเดือนมีนาคมถึงพฤษภาคม). **วสันตวิษุวัต** (ดาราศาสตร์) น. พระอาทิตย์โคจรไปถึงจุดวสันตวิษุวัต เรียกจุดนี้ว่า วิษุวัต (Equinox) เมื่อถึงจุดนี้ โลกมีเวลากลางวันและกลางคืนเท่ากัน คือจุดหนึ่งโคจรไปถึงในราววันที่ ๒๑ มีนาคม เรียกว่า วสันตวิษุวัต (Vernal Equinox) ตรงข้ามกับ สารทวิษุวัต.

วสันตดิลก [วะสันตะดิลก] ป. น. ชื่อฉันท์อย่างหนึ่ง มี ๑๔ คำ.

วสา [วะ—] ป. ส. น. มันหลว, ไข, น้ำมัน.

วสุ [วะ—] ป. ส. น. ของดี, ของมีค่า; ทรัพย์, สมบัติ, เพชร, พลอย; เป็นชื่อเทวดาหมู่หนึ่งมี ๘ องค์ด้วยกัน เป็นข้าราชการของพระอินทร์. ว. ดี, มีค่า, เลิศ, งาม. **วสุเทพ** ส. น. ชื่อบิดาของพระกฤษณะ.

วสุธา [วะ—] ป. ส. น. ที่ยังเกิดทรัพย์ คือแผ่นดิน, ประเทศ, พื้นดิน.

วสุนธรา [วะสุนทะ—] ป. น. แผ่นดิน, ประเทศ, พื้นดิน.

วอ น. ยานพาหนะสำหรับคนเป็นรูปเรือนมีคนหาม.

วอก น. ลิง; ชื่อปีที่ ๙ ใน ๑๒ นักษัตร; เรียกหน้าคนแก่ที่ปากยุ่นแก้มตอบว่าหน้าวอก, เรียกคนที่ผัดหน้าขาวเละเทะว่าหน้าวอก.

ว่อง ก. ไว, เร็ว, คล่องแคล่ว.

วอด ก. หมดไป, สิ้นไป. **วอดวาย** น. ตาย, ฉิบหาย.

วอน ก. เผ้าขอ, ร้าขอ, ขอด้วยการพร่ำพูด.

ว่อน ว. มาก, ยินอยู่ขนอากาศ, เกลื่อนอยู่ขนอากาศ.

วะ ๑ เป็นคำออกเสียงท้ายคำพูดอย่างเดียวกับคำ หวา หรือ วา เช่น เอาชีวะ, ไปไหนวะ.

วะ ๒ ใช้นำหน้าคำไทยทั้งคนด้วยตัว ว เช่น วาย เป็น วะวาย, วาม เป็น วะวาม เป็นต้น. มักใช้ในคำประพันธ์ มีความแปลอย่างเดียวกับคำเดิมนั้น ๆ.

วัก ก. วิด, ตัก, เช่น.

วักกะ ๑ ป. (ส. วกฺก) น. ไต. (โยราณแปลว่า ม้าม).

วักกะ ๒ ป. (ส. วกฺร) ว. คด, ไม่ตรง, โกง, งอ.

วัค ดู วรรค.

วัง น. บ้าน, ที่อยู่เจ้านาย, หัวน้ำที่เป็นคำลึกลงไป.

วังเวง ว. เพราะ, เสนาะ; กังวาน. ก. รู้สึกสะเทือนใจชวนให้หวนระลึกรำพึงถึงความหลัง.

วัชระ [วัดชะระ] ดู วชิระ. **วัชรินทร์** (ส. วชฺเรนฺทร) น. พระอินทร์.

วัฏ, วัฏฏะ [—วัดตะ] (แบบ) ป. (ส. วฏฺฏ) น. วงกลม; การหมุน, การเวียนไป, รอยแห่งการเวียนเกิดเวียนตาย. ว. เป็นวง. **วัฏสงสาร** ป. น. การท่องเที่ยวในโลกที่หมุนเวียนอยู่ คือ เวียนเกิดเวียนตาย.

วัฒกี [วัดทะกี] ป. (ส. วรฺธกี) น. ช่างไม้, ช่างก่อสร้าง.

วัฒน [วัดทะนะ] ป. (ส. วรฺธน) น. ความเจริญ; ความงอกงาม; การขยับขยาย.

วัณ ดู วณะ วัณโรค [วันนะโรก] น. เชื้อวัณนิดหนึ่ง ยังเกิดตามข่อย เยื่นต้น ทำให้ร่างกายทรุดโทรมเสียมไข้เยื่นลำกัย.

วัณณะ [วันนะ] (แผง) ป. (ส. วรฺณ) น. ความงาม; สี, แสง; เพศ, ชนิด, อย่าง; ประมาณ, กำหนด; รูปร่าง; ตัวหนังสือ; ความสรรเสริญ, คุณ, ความยกย่อง; การพูดรา.

วัณณา [วันนะ—] ป. (ส. วรฺณนา) น. คำชี้แจง, คำอธิบาย, คำยอกเล่า; คำสรรเสริญ.

วัด น. ที่อยู่ของพระสงฆ์. ก. ทวงชื่นหรือควักไปโดยแรง. เหวี่ยง; สอยความยาว. วัดวา ว. เท่ากัน, เสมอกัน. วัดเหวี่ยง ก. พอสู้กัน, ปานกัน.

วัด ป. น. วต, พรต, ข้อปฏิบัติ, ความประพฤติ.

วัดตา ป. (ส. วฺฤตา). น. ผู้กล่าว, ผู้พูด.

วัดถ์ ป. (ส. วสฺตร) น. ผ้า, เสื้อผ้า, เครื่องนุ่งห่ม. วัดถาภรณ์, วัดถาลังการ น. เครื่องประกับคือผ้า.

วัดถุ [วัด—] ส. (วสฺตุ) น. สิ่งของ; คุณสมบัติ, แก่นสาร; เนื้อความ, ใจความ, ข้อความ, เรื่อง; เหตุ, เค้ามูล; ที, พื้นที.

วัตร (ป. วตฺต; ส. วรฺต) น. กิจพึงกระทำ, หน้าที่, ธรรมเนียม, ความประพฤติ, การปฏิบัติ, การจำศีล. วัตรปฏิบัติ น. การปฏิบัติตามหน้าที่หรือตามศีล.

วัน น. ระยะเวลา ๑๒ ชั่วโมง ตั้งแต่ย่ำรุ่งจนถึงย่ำค่ำ, ระยะเวลา ๒๔ ชั่วโมง ตั้งแต่ย่ำรุ่งถึงย่ำรุ่ง, หรือตั้งแต่เที่ยงคืนถึงเที่ยงคืน. วันโกน น. วันที่พระปลงผม คือ วันขึ้นและแรม ๑๔ ค่ำ, หรือ ๑๓ ค่าของเดือนขาด. วันพระ น. วันประชุมฉลองศีลพังธรรมในพระพุทธศาสนาเดือนหนึ่งมี ๔ วัน คือวันขึ้น ๘ ค่าและขึ้น ๑๕ ค่า แรม ๘ ค่า และ วันสิ้นเดือน. วันเพ็ญ น. วันกลางเดือนนับตามจันทรคติ คือวันที่พระจันทร์รูปเต็มดวง.

วันทน, วันทนา [วันทะนะ,—] ป. น. การไหว้, การเคารพ; ความนับถือ. วันทนาการ น. อาการไหว้.

วันทย [วันทะยะ] ส. ว. ควรไหว้, ควรนอบน้อม. วันทยหัตถ์ (ไทย) ก. เยื่นคำยอกของผู้ผึกหัดหรือผู้ผังกับหาร ให้ยกมือขนคำนับ. วันทยาวุธ (ไทย) น. เยื่นคำยอกของผู้ผึกหัดหรือผู้ยังกับหาร ให้ยกอาวุธขนทำท่าคำนับ.

วับ ว. อาการที่หายลับตาไปทันที. วับ ๆ, วับวาบ. วับวาม, วับแวม ว. อาการของแสงหรือเงาที่เกิดลับหายไปทันทีทันใด.

วัย น. เขตอายุ, ระยะของอายุ.

วัลลภ [วันละ] ป. ส. น. คนสนิท, ผู้คุ้นเคย, ผู้ชอบพอ; คนโปรด, เพื่อน, คนรัก.

วัลลี ป. ส. น. เถาวัลย์ เครือเขา, ไม้เถา.

วัว น. สัตว์สี่เท้าจำพวกเคี้ยวเอื้อง คู่กับควาย.

วัสตร์ [วัด] (แผง) น. วัตถ์, ผ้า, เสื้อผ้า, เครื่องนุ่งห่ม.

วา น. ชื่อมาตราวัดตามวิธีประเพณี ๔ ศอก เยื่น ๑ วา, มีอัตราเท่ากับ ๒ เมตร อักษรย่อว่า ว. ว. เยื่นคำยอกเสียงหักเหือนเช่นไม้วา มาวา. วาตารางเหลี่ยม น. ชื่อมาตราวัดตามวิธีประเพณีมีอัตรา เท่ากับ ๔ เมตรตารางเหลี่ยม อักษรย่อว่า ว. น. เพลงยาพากย์ธรรมเลงเมื่อตอนระดงโรงหรือตอนจะเลิก.

ว่า ก. พูด, บอก; ที, กล่าวหา. ว่ากล่าว ก. ดิเตียน, สั่งสอน. ว่าการ ก. ดูแลตรวจตราสั่งการงาน. ว่าขาน ก. พูดดี, พูดต่อว่า. ว่าความ ก. รับเยื่นทนายความ, แก้ดีแทนคู่ความ. ว่าต่าง ก. เยื่นทนายความว่าความแทนผู้เยื่นคู่ความ.

ว้า ว. ว่าง, เปล่าลวใจ, เปล่าใจ. ว้าวอน ว. เกลอนกล่นอยู่บนอากาศ. ว้าเหว่ ว. เปล่าลวใจ.

วาก [วากยะ] ป. น. คำพูด, คำกล่าว, ถ้อยคำ; ประโยค; โวหาร. วากยสัมพันธ์ น. ชื่อตำราไวยากรณ์ตอนที่แยกความออกเยื่นประโยค ๆ และยอกความเกี่ยวข้อง.

วาง ก. ปล่อย, สละ, ไม่ยึดไว้. วางใจ ก. ไว้ใจ. วางวาย ก. ตาย.

ว่าง ก. เปล่า, ไม่มีคนหรือสิ่งของอยู่; ไม่มีธุระ.

ว้าง ว. เยื่นช่อง, โปร่ง, เปล่า, กว้างขวาง, ไม่มีอะไรกัก. ว้างเวง ว. เยื่นช่อง, โล่ง; ว่าง, เปล่า; กว้างขวาง.

วาจก [—จก] ป. ส. น. ผู้บอก, ผู้พูด. (ในไวยากรณ์เยื่นคำยอกหน้าที่ของคำกริยา, คือเยื่นกริยาของผู้กระทำเรียก 'กรรตุวาจก,' เยื่นกริยาของผู้ถูก เรียก 'กรรมวาจก').

วาจา ป. (ส. วาจ) น. คำ, คำกล่าว, คำพูด; เสียง; ภาษา.

วาณิช, วาณิชชา [—นิด,—นิดชา] ป. น. พ่อค้า.

วาณิชย์ ส. น. ความเป็นพ่อค้า, การค้าขาย.

วาณี ป. ส. น. เสียง, ถ้อยคำ; ภาษา; เจ้าแม่แห่งวาจา คือพระสรัสวดี.

วาด ก. ร่างลวดลายหรือรูปเป็นเค้าโครงขึ้น, เขียนเป็นลายเส้น, โดยปริยายหมายถึงการพ้อนร่ำถ้อนซ้อย; พาย เรือร่างน้ำเข้ามาทางตัว ตรงกันข้ามกับถัดถัด. **วาดเขียน** น. การเขียนรูปภาพต่าง ๆ.

วาต [วาด หรือ วาตะ] ป. น. ลม.

วาท [วาด หรือ วาทะ] ป. ส. น. คำพูด, ถ้อยคำ, ลัทธิ, ความเห็น.

วาทย์ ส. น. เครื่องประโคม, เครื่องยรรเลง, เครื่องเป่า. ว. ควรว่า, ควรพูด; ควรยรรเลง (ดนตรี). **วาทยกร** น. ผู้อำนวยการให้จังหวะวงดนตรี.

วาทิต ป. (ส. วาทิตฺร) น. สังคีต, ดนตรี; ผู้ยรรเลงดนตรี.

วาทิน ดู วาที.

วาที ป. (ส. วาทิน) น. ผู้พูด, ผู้กล่าว, ผู้ชี้แจง, คนเล่นดนตรี.

วาน ๑ น. กงเรือ, ช่องที่เจาะยากงเรือเพื่อให้น้ำดันเรียกช่องวาน.

วาน ๒ น. วันก่อนวันนี้วันหนึ่ง. ก. ขอความช่วยเหลือ. **ว่าน** น. พืชหมิ่นหัวบ้าง ไม่มีหัวบ้าง ใช้เป็นยาบ้าง ใช้อยู่ยงคงกระพันชาตรีบ้าง. **ว่านน้ำ** น. ว่านชนิดหนึ่งชอบขึ้นอยู่ในที่ลุ่ม มีกลิ่นฉุนแรง.

ว่านเครือ [—เครือ] น เชือสาย, เหล่ากอ.

วานร [—นะระ หรือ—นอน] ป. ส. น. ลิง. **วานรินทร์** น. พญาลิง.

วาบ ว. อาการที่รู้สึกร้อนเย็นกลับกลาดใจ เสียวใจ เย็นดันขึ้นทันที; หมดไป, หายไป, ดับ; วับ.

วาปี ป. ส. น. บึง, บ่อ, หนอง, สระ, ที่ขังน้ำ.

วาม ว. ส่วาง, เรือง. **วามแวม** ว. แสงวาย ๆ.

วามน [—มน] ป. น. คนเตี้ย, คนค่อม. ว. สั้น, เตี้ย, ค่อม. **วามนาวตาร** น. อวตารปางที่ ๕ ของพระนารายณ์.

วายะ, วาโย [วายะ,—] ป. น. ลม. **วาโยธาตุ** น. ธาตุลม, เป็นส่วนหนึ่งของธาตุทั้ง ๔.

วาย ก. เว้น, หยุด; หมดคราว, สิ้นคราว; ตี. **วายทรวง** ก. ตีอก. **วายปราณ** ก. สิ้นชีวิต, ตาย. **วายวอด** ก. หมดสิ้นไม่เหลือหลอ.

ว่าย ก. แหวก, ลอยไป, เหาะไป เช่น ว่ายฟ้า. **ว่ายน้ำ** ก. แหวกน้ำไป.

วายามะ ป. น. ความหมั่น, ความยากขยัน, ความขวนขวาย, ความพยายาม.

วายุ ป. ส. น. ลม, อากาศ; เจ้าแห่งลม (ไทยเราเรียกว่าพระพาย); ลมหายใจ. ดู พายุ ด้วย. **วายุบุตร** น. ลูกวายุเย็นซึ่งพญาลิงคนหนึ่ง คือ หนุมาน. **วายุภักษ์** น. ชื่อนกในวรรณคดี แปลว่ากินลม.

วาโย น. ลม.

วาร [วาน หรือ วาระ] ส. น. เวลากำหนด; โอกาส, รอบ, คราวของคน; หน, ครั้ง; วันหนึ่ง ๆ ในสัปดาห์.

วาริ ป. ส. น. น้ำ. (ไทยมักใช้ว่าริ).

วาริ ดู วาริ.

วารุณี ป. ส. น. เทวีแห่งเหล้า; น้ำเมาทั่วไป.

วาล [วาน หรือ วาละ] ป. ส. น. ขนหางสัตว์, ขน, ผม. **วาลกัมพล** ป. น. ผ้าห่มทำด้วยขนสัตว์. **วาลวีชนี** น. พัด หรือแส้ทำด้วยขนสัตว์.

วาลิกา, วาลุกา ป. ส. น. กรวด, ทราย.

วาว ว. ใสสว่าง, วายแวว. **วาววาม** ว. เย็นแสงวูบวาย. **วาวแวว** ว. เย็นแสงแพรวพราย.

ว่าว น. สิ่งที่ทำด้วยกระดาษปล่อยให้ลอยขึ้นไปยนอากาศเมื่อลมพัด ใช้สายยำนชักเล่น มีชื่อต่าง ๆ เช่น ว่าวพ้า, ว่าวชักเย้า เป็นต้น; ชื่อลมที่พัดมาแต่ทิศเหนือ หรือ ลมหนาวเย็นคราวเดือนว่าวในสมัยโบราณ แต่ลมเดือนว่าวเดียวนี้คือ ลมตะเภา ซึ่งพัดมาแต่ทิศใต้.

วาส ป. ส. น. การอยู่, ที่อยู่, ฐานะ; ผ้า, เครื่องนุ่งห่ม,; การอบ, เครื่องหอม, น้ำหอม.

วาสนา [วาดสะหฺนา] ป. ส. น. สิ่งที่ฝังอยู่ในจิตใจ, ความรู้ที่ได้จากความจำหรือความรู้หรือความประพฤติดีมาจากชาติก่อน; บุญ หรือ ยาที่ได้ยรมมา, ธรรยาที่ประพฤติจนชิน, กุศลที่ทำให้ได้รับผลภยหลัง.

วาสิน, วาสี ป. น. ผู้อยู่, ผู้ครอง. มักใช้เป็นส่วนท้ายของสมาส เช่น คามวาสี.

วาสุกี, วาสุกรี (ป. ส. วาสุกิ) น. พญานาค, พญางู. ไทยมักใช้ว่า วาสุกร.

วาสุกรี [—กฺรี] ดู วาสุกิ.

วาสุเทพ ป. ส. น. พระนารายณ์.

วาห [—หะ] ป. ส. น. ชื่อมาตราตวงอย่างหนึ่ง.

วาหนะ [—หะนะ] ป. ส. น. สัตว์หรือยานที่ใช้ขนขี่ หรือขนทุกสิ่งของ, การขนขี่, การขนทุก; การลาก.

วาฬ [—ละ] ป. (ส. วฺยาล) น. พาฬ. (ฐ, สัตว์ร้าย เช่น เสือ, หมี ฯลฯ). ไทยใช้เรียกสัตว์ดูดนมชนิดหนึ่งอยู่ในทะเลว่า ปลาวาฬ.

วิ เป็นอุปสรรคในภาษา บาลี สันสกฤตและนำมาใช้ในภาษาไทยบ้างก็มี แปลว่า วิเศษ, จาก, ปราศจาก, ต่าง, ผิด, และกลับความ เช่น วิมุข=ไม่ใช่ข้างหน้า คือ ข้างหลัง, วิมรรค=ทางผิด, วิสม=ไม่เสมอ ฯ ล ฯ.

วิกรม [—กฺรม] ส. (ป. วิกฺกม) ก. เก่งกล้า, ก้าวล่วงไปด้วยความกล้าหาญ, ชัยชนะ.

วิกล [—กน] ป. ส. ว. ง่อย, ร่างกายไม่สมประกอบ, มีตำหนิ, ยกพร่อง, ชาดวิ่น; ยุ่งใจ. วิกลจริต ว. จริตผิดปรกติ.

วิกติ ป. น. ชนิด, อย่าง; เครื่อง(เช่น ทันตวิกติ=เครื่องงา, ทำด้วยงา); การขาด, การประกิษฐ์ทำ, การทำให้ต่าง ๆ กัน (เช่น ขุยผึ้งวิกติ=วิธีขจัดทำออกไม้).

วิกัป ป. (ส. วิกลฺป) น. การใคร่ครวญอย่างไม่แน่ใจ, คำแสดงความหมายให้เลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่ง; กำหนด, ให้, ฝาก(ตามพระวินัย).

วิกัย ป. (ส. วิกฺรย) น. การขาย.

วิการ ป. ส. น. ความผันแปร, พิการ, การผิดแปลกไปจากธรรมชาติ.

วิกาล ป. น. การผิดเวลา, เวลาที่ผิด. วิกาลโภชน์ ป. น. การกินอาหารผิดเวลาซึ่งว่าตามพระวินัยกำหนดไว้ตั้งแต่เที่ยงแล้วไปจนอรุณขึ้น.

วิคหะ [วิกคะ—] ป. (ส. วิคฺรห) น. การทะเลาะ, การโต้เถียง; ร่างกาย, รูปร่าง, ตัว; การแยกออกเป็นส่วนๆ.

วิเคราะห์ (ส. วิคฺรห) น. (ดู วิคหะ) ก. สังเกต, ใคร่ครวญ; แยกออกเป็นส่วน ๆ.

วิฆเนศ, วิฆเนศวร [วิกเนก,—เนสวน] 'พระผู้เป็นใหญ่ในความขัดข้อง' เป็นชื่อพระเจ้าองค์หนึ่งในศาสนาพราหมณ์ มีเศียรเป็นช้าง เป็นโอรสพระอิศวร. ถือกันว่าถ้าบูชาแล้วย่อมกันความขัดข้องทั้งปวงเกิดมีขึ้นได้.

วิง ก. หมุน, วน; รู้สึกหวิวใจ. วิงเวียน ว. รู้สึกหวิวใจ, ดูอะไรหมุนไป.

วิ่ง ก. แล่น, ไปอย่างเร็ว. วิ่งเต้น ก. ออกแรงคิดต่อขอความช่วยเหลือ. วิ่งเปี้ยว น. การเล่นวิ่งแข่งโดยวิธีรับช่วงกันต่อ ๆ ไป. แข่งเป็น ๒ พวก วิ่งชิงหลัก ๒ หลัก ไล่ตีกันด้วยของ. วิ่งม้า ก. ให้ม้าวิ่งแข่งพนันกัน. วิ่งระแบง ก. วิ่งเล่น. วิ่งราว ก. แย่งเอาสิ่งของแล้ววิ่งหนีไป. วิ่งวัว ก. ให้คนวิ่งแข่งกัน.

วิงวอน ก. อ้อนวอน, พร่ำขอร้อง.

วิจาร, วิจารณ์ ป. ส. ก. ตรอง, ใคร่ครวญ, ตรวจตรา, สอบสวน, พิจ แต่ 'วิจาร' มักแปลว่า ความตรอง คู่กับ 'วิตก' ที่แปลว่า ความตรึก.

วิจิกิจฉา [—กิด—] ป. (ส. วิจิกิตฺสา) น. ความสงสัย, ความไม่แน่ใจ.

วิจิตร ส. (ป. วิจิตฺต) ว. ต่างสี, ชัยชัน; ประหลาด, น่าพิศวง; สวย, งาม.

วิจุณ ป. (ส. วิจูรฺณ) ว. ป่น, แหลก, ละเอียด.

วิชชา [วิด—] ป. (ส. วิทฺยา) น. ความตรัสรู้ เช่น วิชชาสามวิชชาแปดในพระศาสนา

วิชชาสาม คือ

๑. ปุพเพนิวาสานุสติญาณ รู้จักระลึกชาติได้

๒. จุตูปปาตญาณ รู้จักกำหนดกรรมและเกิด

๓. อาสวักขยญาณ รู้จักทำอาสวะให้สิ้น.

วิชชาแปด คือ

๑. วิปัสสนาญาณ ญาณอันนับเข้าในวิปัสสนา

๒. มโนมยิทธิ ฤทธิทางใจ

๓. อิทธวิธิ แสดงฤทธิได้

๔. ทิพโสต หูทิพย์

๕. เจโตปริยญาณ รู้จักกำหนดใจผู้อื่น

๖. ปุพเพนิวาสานุสติ ระลึกชาติได้

๗. ทิพพจักขุ ตาทิพย์

๘. อาสวักขยญาณ รู้จักทำอาสวะให้สิ้น.

วิชัย, วิชัย [ชะยะ,—ไช] ป. ส. น. ความชนะ, การปราบปรามให้แพ้.

วิชา ป. น. ความรู้ที่ได้ด้วยการเล่าเรียนหรือฝึกฝน เช่น วิชาหนังสือ วิชาช่าง. วิชาการ น. การที่เกี่ยวกับวิชาความรู้โดยเฉพาะ. วิชาธร น. พิทยาธร.

วิชิต ป. ส. น. เขตที่ชนะ, ดินแดน. ว. ปราบให้แพ้.

วิเชียร ดู วชิร.

วิญญัตติ [วินยัด—] ป. (ส. วิชฺญาปฺติ) น. การขอร้อง; การชักแจง, รายงาน.

วิญญาณ [วินยาน] ป. (ส. วิชฺญาน) น. ความรู้สึกทั่วไป; จิต, ใจ; สิ่งที่สิงอยู่ในกายทำให้เป็นบุคคลขึ้นเมื่อร่างกายเปื่อยเน่าแล้วยังเวียนกันว่ายอยู่ต่อไป.

วิญญู [วินยู] ป. (ส. วิชฺญ) น. ผู้รู้แจ้ง, นักปราชญ์. ว. ฉลาด. **วิญญูชน** น. นักปราชญ์, ผู้รู้ผิดรู้ชอบตามปรกติ.

วิตก (ป. วิตกฺก; ส. วิตรฺก) น. ความตรึก, ความตริตรอง, ความคิด. ก. ตรึก, นึก, คิด; เป็นทุกข์, ร้อนใจ, กังวล. **วิตกจริต** ว. มีนิสัยคิดไปในทางร้ายทางเสีย.

วิตถาร [วิตถาน] (ส. วิสฺตาร) ป. ว. กว้างขวาง, มากเกินไป.

วิถี (ป. ส. วิถี) น. สาย, แถว; ถนน; หนทาง, ทรอก.

วิทยา [วิทฺยา] (ส. วิทฺยา) แต่ไทยเรามาตัดใช้เป็น วิทย ก็มี). น. ความรู้. **วิทยากร** น. ผู้รู้. **วิทยาคาร** น. สถานให้ความรู้. **วิทยาทาน** น. การให้ความรู้, การสอน. **วิทยาลัย** น. โรงเรียน. **วิทยาศาสตร์** น. ความรู้ที่ได้โดยการสังเกตและค้นคว้าจากการประจักษ์ทางธรรมชาติแล้วจัดเข้าเป็นระเบียบ, วิชาที่ค้นคว้าได้หลักฐานและเหตุผลแล้วจัดเข้าเป็นระเบียบ.

วิทยุ (ส. วิทฺยุต; ป. วิชฺชุ) น. กระแสคลื่นไฟฟ้าชนิดที่คลื่นไปตามอากาศโดยไม่ต้องใช้สายและอาจเปลี่ยนเป็นเสียงหรือรูปได้, เครื่องรับหรือส่งกระแสคลื่นไฟฟ้า เช่นนั้น.

วิทยุต [วิกทฺยุต] ส. น. ฟ้าแลบ, ไฟฟ้า. ว. เย็นแสง, เย็นประกาย, แปลบปลาบ.

วิทัต ป. ส. น. ผู้ลงแก่เรียน, ผู้รู้. ว. รอบรู้, รู้แจ้ง.

วิทูร ป. ส. ว. ฉลาด, คงแก่เรียน, ชำนาญ.

วิทู ป. (ส. วิทฺ) ว. ฉลาด, รอบรู้.

วิทูร ดู วิทุร.

วิเทส ส. (ป. วิเทส) น. ประเทศอื่น, ต่างประเทศ.

วิธ [—ทะ] ป. น. ชนิด, อย่าง, ส่วน, ชั้น, (อเนกวิธ—หลายอย่าง).

วิธวา [—ทะ—] ป. ส. น. หญิงม่าย.

วิธาน ป. ส. น. การจัดแจง, การทำ, การเตรียม, การสร้าง; กฎ, เกณฑ์, ข้อบังคับ; วิธี, ธรรมเนียม.

วิธี (ป. ส. วิธิ) น. ทำนองหรือหนทางที่จะทำ, แยบ, เยี่ยงอย่าง, กฎ, เกณฑ์; คติ, ธรรมเนียม.

วิน ก. ฉิก, แหว่ง, ขาดแหว่งออกไปจากส่วนใหญ่.

วินย, วินัย [—นะยะ,—ไน] ป. ส. น. การอยู่ในระเบียบแยบแผนและข้อบังคับ; ข้อปฏิบัติ, ข้อบังคับ; ส่วนหนึ่งของพระไตรปิฎก เรียกว่า วินัยปิฎก, สิกขาบทของพระสงฆ์. **วินัยธร** ป. น. ผู้ทรงพระวินัย, ภิกษุผู้ชำนาญวินัย.

วินาที น. ส่วนหนึ่งในหกสิบของนาที.

วินาศ ส. (ป. วินาส) น. ความฉิบหาย. **วินาศกรรม** น. การลอบทำลายหรือเผาผลาญ.

วินิจ ก. ตรวจตรา, พิจารณา.

วินิจฉัย ป. (ส. วินิศฺจย) น. ความไตร่ตรอง, ความไตร่ตรวญ, ความสันนิษฐาน, ความตกลงใจ; (สำหรับกฎหมาย) พิจารณา, ตัดสิน, ชี้ขาด.

วินิบาต น. การทำลาย, การฆ่า เช่น วินิบาตกรรม; ภพที่ต้องโทษ, ภพที่รับทุกข์ เช่น ทุคติวินิบาต.

วิบัติ (ป. ส. วิปตฺติ) ความปรวนแปร, ความยับเยิน, อันตราย; ความไม่สำเร็จ; ความล่มจม, ความชั่วช้า.

วิบาก (ป. ส. วิปาก) น. ความสุก, ความแก่, ความได้ที่; ผล, ผลกรรมอันทำไว้แต่ปางก่อน.

วิบูล, วิบูล (ป. ส. วิปุล) ว. เต็ม, กว้างขวาง, มาก, ใช้ว่า วิบุลย์ วิบูลย์ ก็มี.

วิปโยค, วิประโยค ส. (ป. วิปฺปโยค) น. ความกระจัดกระจาย, ความพลัดพราก.

วิปริต [—ปะหฺริต] (ป. ส. วิปริต) ว. ผิดทาง, ตรงกันข้าม; แตกต่าง, ผันแปร, ผิดแนวทาง.

วิปลาส [—ปะลาส] (ป. วิปลฺลาส, วิปริยาส; ส. วิปรฺยาส) ว. กลับกลาย, ผันแปร, เปลี่ยนไป (ในทางเสีย.)

วิปัสสนา [—ปั๊สสะ—] ป. น. ความประจักษ์แก่ตา, ความเห็นแจ้ง (หมายเอาความเห็นตรงต่อสภาวธรรมเป็นชื่อกิจในพระพุทธศาสนาที่ภิกษุเล่าเรียนอย่างหนึ่งเรียกว่า วิปัสสนาธุระ).

วิภังค์ ป. น. การจำแนก, การแบ่ง, ชื่อ คัมภีร์ที่ ๒ แห่งพระอภิธรรม.

วิภัช ป. ส. ก. แบ่ง, ปัน, แยก, จำแนก.

วิภัตติ ป. (ส. วิภกฺติ) น. การแบ่ง, การจัดเป็นพวก;

ประเภทคำในภาษาบาลีที่แปลงท้ายคำแล้ว เพื่อยก การก และกาล.

วิภาค ป. ส. น. การแบ่ง, การจำแนก, ส่วน, ตอน.

วิภาส ส. ก. ส่องสว่าง, มีแสงสว่าง.

วิภูษณะ [–สะนะ] ส. (ป. วิภูสน) น. เครื่องประดับ, เครื่องแต่ง; ความรุ่งโรจน์.

วิภูษา ส. (ป. วิภูสา) น. เครื่องประดับ, เครื่องแต่ง.

วิมล ป. ส. น. ไม่มีคำหนิ; ใส, สะอาด, บริสุทธิ์, กระจ่าง, ปราศจากมลทิน.

วิมังสา ป. (ส. มีมำสา) น. ความไตร่ตรอง, ความพิจารณา, การสอยสวน; การทดลอง.

วิมาดา (ส. วิมาตฤ) น. แม่เลี้ยง (ไม่ใช่แม่ครัว).

วิมาน ป. ส. น. รถทิวยานยนตสวรรค์; ทิพยอาสน์, ที่อยู่หรือที่ประทับของเทวดา.

วิมุต ป. (ส. วิมุกต) ว. พ้น, หลุด, รอด, มีอิสระ.

วิมุตติ ป. (ส. วิมุกติ) น. ความพ้นจากข่วงภพอันมีเกิด แก่ เจ็บ ตาย มีรู้ยอดสิ้น; พระนิพพาน.

วิเมลือง [–เมฺลือง] (โบ) ว. สุกใสยิ่ง, งามยิ่ง, ชำมยิ่ง.

วิโมกข์ ป. (ส. วิโมกษ) น. ความพ้น, การหลุดพ้นจากข่วงภพ, การสำเร็จพระนิพพาน.

วิโยค ป. ส. น. การจากไป, การพลัดพราก (แห่งคู่รัก เป็นต้น), ความว้าง, ความห่างเหิน.

วิร [–ระ] (ป. ส. วีร) น. ผู้กล้าหาญ, ผู้แข็งแรง, ผู้มีกำลัง, นักรบ, ผู้พากเพียร.

วิรัช ๑ ป. ส. ว. ปราศจากธุลี, ไม่มีคำหนิ, ไม่มีมลทิน, บริสุทธิ์, สะอาด.

วิรัช ๒ (แบบ) ป. ว. ต่างประเทศ.

วิรัติ ป. ส. ว. ปราศจากความยินดี, ไม่ยินดี.

วิราค [–คะ] ป. ส. น. ความปราศจากราคะ; ความหน่าย; พระนิพพาน.

วิราม ส. น. เครื่องหมายยอกเสียงตัวสะกด. ว. งาม.

วิริยะ ป. (ส. วีรฺย) น. ความเพียร, ความขยันขัน, ความกล้า. (วิริยภาพ ก็ใช้).

วิรุธ ว. พิรุธ.

วิรุฬห์ ป. (ส. วิรูฒ) ว. เจริญ, งอกงาม.

วิรูปหก [–รูนหก] ป. น. ชื่อท้าวจาตุมหาราชองค์หนึ่งประจำทิศทักษิณ วิรูฬห์ ก็เรียก.

วิรูป ป. ส. ว. ผิดรูป, น่าเกลียด, พิการ, ไม่น่าดู.

วิรูปักข์ ป. (ส. วิรูปากฺษ) น. ชื่อท้าวจาตุมหาราชองค์หนึ่งประจำทิศตะวันตก.

วิโรช, วิโรจน์ น. พิโรธ, พิโรจน์.

วิลย, วิลัย [–ลยะ, –ไล] ป. ส. น. การย่อยยับ, การแยก, การทำให้สลาย.

วิลาด, วิลาศ ว. ของยุโรป. (เป็นคำที่ชาวอินเดียในสมัยก่อนเรียกชาวตะวันตก โดยเฉพาะชาวอังกฤษ เช่น สาคูวิลาด, เหล็กวิลาศ, ผ้าวิลาศ).

วิลาวัณย์ (ว่า ลาวฌย) ว. งามเลิศ.

วิลาส ป. ส. น. ความแช่มช้อย, ความผุดผ่อง, สง่า; ความสนุก, การเย้าหยอก.

วิลิปดา [–ลิบ–] น. เศษหนึ่งในหกสิบของลิปดา.

วิไล ว. งาม. วิไลวรรณ น. สีงาม, ผิวงาม.

วิวรณ์ [–วอน] ป. ส. น. การเปิด, การเผยแผ่, การชี้; การแสดง, การอธิบาย, การโยกความ.

วิวัฏ ป. (ส. วิวฤตฺต) น. พระนิพพาน.

วิวัฒน์ [–วัด] ป. (ส. วิวรฺธน) น. ความเจริญ.

วิวาท ป. ก. โต้เถียง, ทุ่มเถียง, ทะเลาะ.

วิวาหะ ป. ส. น. การแต่งงาน, การสมรส.

วิวิต ป. (ส. วิวิกฺต) ว. สงัด, แยกจากเพื่อน, ห่างเหิน, เปลี่ยว, เงียบสงัด, โดดเดี่ยว.

วิวิธ ป. ส. ว. ต่าง ๆ, แปลก ๆ, หลายอย่าง, หลายชั้น, ซับซ้อน.

วิเวก ป. น. ความเงียบสงัด, ความโดดเดี่ยว, ความแน่วแน่; การปลีกตัว, ความห่างเหิน.

วิศว [วิสุ–วะ] ส. (ป. วิสฺส) ว. ทั้งหมด, ทั้งปวง.

วิศวกรรม [วิสุ–วะกำ] ส. (ป. วิสฺสกมฺม, วิสฺสุกมฺม) น. เทวดาองค์หนึ่งผู้ชำนาญในการช่างทั้งปวง (เรียกว่า เวสสุกรรม ก็มี); วิชาช่างทางวิทยาศาสตร์.

วิศวามิตร [วิสุวามิด] ป. น. ชื่อพระพรหมฤษีองค์หนึ่ง.

วิศาขะ, วิศาขา [–ขะ, –] ส. (ป. วิสาข วิสาขา) น. ชื่อดาวฤกษ์ที่ ๑๖ ชื่อเดือนที่ ๖ แห่งจันทรคติ.

วิศาขบูชา น. การบูชาในวันเพ็ญเดือน ๖ ซึ่งเป็นวันประสูติ, ตรัสรู้, และนิพพานของพระพุทธเจ้า.

วิศาล ส. (ป. วิสาล) ว. กว้างขวาง, แผ่ไพ่, ใหญ่โต; มีอำนาจ, สำคัญ, มีชื่อเสียง, ยิ่งใหญ่.

วิศิษฏ์ ส. (ป. วิสิฏฺ) ว. เลิศ, ยอดเยี่ยม, เด่น,

ดู วิสุทธ์, วิสุทธ์ ๒ ดู วิสุทธ์

วิเศษ ส. (ป. วิเสส) ว. เลิศลอย, ยอดเยี่ยม, ลักษณะที่ทำให้ต่างกัน; ยอดเยี่ยมในทางวิทยาคุณ เป็นต้น เช่น ผู้วิเศษ.

วิเศษณ์ ส. น. การแยก, การทำให้แตกต่าง, ทำให้ชำรุดแห้ง. (ไว) คำจำพวกหนึ่ง ใช้แต่งเติมคำนามและกริยาให้ต่างจากคำเดิม เช่น คำ ดี, ชั่ว, เป็นต้น.

วิษณุ [วิสุ–นุ] ส. (ป. วิณฺหุ) น. ผู้ตั้งมั่นคงอยู่ เป็นชื่อพระเจ้าสำคัญองค์หนึ่งของชาวฮินดู ซึ่งไทยเรียกเป็นสามัญว่า พระนารายณ์. วิษณุเวท น. มนตร์สรรเสริญพระนารายณ์ วิษณุมนตร์ ก็ว่า.

วิษัย ดู วิสัย.

วิษุวัต (ดาราศาสตร์) น. จุดราศีวิเสมอภาค; ใช้ว่า วสันตวิษุวัต และ สารทวิษุวัต, ทุติยวิษุวัต ๆ.

วิสม [–สะมะ] ป. ส. ว. ไม่เรียบ, ไม่เสมอ, ขรุขระ, ไม่เท่ากัน.

วิสัย, วิสัย [–สะยะ,–ไส] ป. (ส. วิษย) น. ถิ่น, แว่นแคว้น, ที่, มณฑล, (ไทยเรียก พิสัย ก็มี); ขอบเขต, วง (แห่งอำนาจหรือการงาน); เขต, แดน, ที่สุด (แห่งสายตา; ความคิด ฯลฯ); งานจำเพาะ, ลักษณะ; เครื่องโลกียทั้งปวง, โลกียสุข.

วิสรรชนีย์ [–สันชะนี] ส. น. รูปเครื่องหมายสระประหลังอักษรตัน ะ.

วิสาสะ ป. น. ความคุ้นเคย, สนิทสนม; การคบหา, การถือว่าเป็นกันเอง.

วิสัชนา [–สัดชะ–] ป. น. คำตอบ, คำแก้ไข, การชี้แจง.

วิสัญญี ป. ว. หมดความรู้สึก, สิ้นสติ; สลบ. วิสัญญีภาพ น. ความสิ้นสติ, สลบ.

วิสาขะ, วิสาขา, วิสาขบูชา ดู วิศาข.

วิสารท [–ระทะ] ป. ว. ฉลาด, ชำนาญ, แกล้วกล้า.

วิสิฐ ดู วิศิษฏ์.

วิสุทธ์, วิสุทธิ์ ป. (ส. วิศุทฺธ, วิศุทฺธิ) ว. สะอาด, ใส, ขาว, หมดจด, บริสุทธิ์; ไม่มีความเสียหาย, หมดมลทิน.

วิสูตร (ราชาศัพท์) น. ม่าน.

วิเสท น. ผู้ทำกับข้าวของหลวง.

วิหค [–หก] ป. ส. น. ผู้ไปในอากาศ คือ นก.

วิหลั่น [–หฺลั่น] น. ค่ายที่ทำให้ขยับรุกเข้าไปหาข้าศึกทีละน้อย ๆ.

วิหายสะ (ป. ส.) น. ฟ้า, อากาศ.

วิหาร ป. ส. น. วัด, ที่อยู่ของสงฆ์, การเดินไปมา, การเที่ยว, การเล่น, การหย่อนอารมณ์, ความสมุกสนาน, (ไทย) ที่ประดิษฐานพระพุทธรูปคู่กับโบสถ์.

วิหิงส, วิหิงสา, วิเหสา ป. น. ความเบียดเบียน, การทำร้าย.

วี ก. พัด, โยก; แกว่ง.

วีจิ ป. ส. น. คลื่น, ลูกคลื่น.

วีชน์ [–ชะนี] ป. (ส. วิชน) น. พัด.

วีณา ป. ส. น. พิณ.

วีระ ดู วีร.

วีวัน น. วัน.

วีนวว น. การปรากฏแต่ผาก ๆ, การยังเกิดแต่ชั่วเวลาอันน้อย, ความมักล้ำลาย; ร่องรอย.

วีสะ ป. (ส. วีศ) ว. ยี่สิบ.

วุ้ง ว. เย็นคุ้งๆ, คม, อัดมา, เจ้าเข้าไป.

วุฒ ป. (ส. วฤทฺธ) ว. เจริญแล้ว; ใหญ่โต, สูงอายุ, ทันผัดผัน.

วุฒิ ป. (ส. วฤทฺธิ) น. ความงอกงาม, ความเพิ่มพูน, ความเย็นผู้ใหญ่, ความเจริญ.

วุ่น ก. สับสน, ยุ่ง, ภาหต; อาการที่ต้องยากใจในการที่จะกระทำกิจการหลายสิ่งในขณะเดียวกัน, ร้อนใจ. วุ่นวาย ก. ยุ่งเหยิง, เกิดความไม่สงบ, โกลาหล, เป็นธุระมากไป.

วุ้น น. วัตถุชนิดหนึ่ง มีลักษณะละลายได้ในน้ำร้อน เมื่อทิ้งไว้จนเย็นแล้วแข็งและหยุ่นคล้ายไต้ มีลักษณะใส. วุ้นเส้น น. แข็งฉวีชวีวาดำเป็นเส้น ๆ ขาว และเล็กกลม เมื่อแช่น้ำทำให้ยืดนุ่มคล้ายวุ้น.

วุบ ก. สลัดไปทันที, หายไปทันที, วูบไป.

วุ้ย อ. เสียงร้องด้วยความกลัวหรือตกใจ เป็นต้น (โดยมากเป็นเสียงผู้หญิง).

วุดวาด ว. โกยเร็วและแรง (อาการของลมพัดเป็นต้น).

วุบ ก. ยุบโพลงแล้วกลับไปอย่างรวดเร็ว, มีลักษณะที่ไปเร็วมาเร็วอย่างความร้อนความหนาวเป็นต้น กระทบตัว. โกยปรัยายหมายถึงลักษณะเช่นนั้น. วุบวาบ ก. ไหม้แล้ว

คัยไปทันที.

วุ่วาม ว. สุกลาม, ติดต่อกันมากขึ้น เช่น ไฟลุก.

เวค ป. ส. น. ความเร็ว, กำลังเร็ว.

เวคิน ดู เวคี.

เวคิน, เวคี ป. (ส. เวคิน) น. ผู้มีกำลังเร็ว, ผู้เดินเร็ว; ผู้ฉลาดหนังสือ.

เวจ (ป. วจฺจ) ว. อุจจาระ. เวจกุฏิ [เวดจะกุด] น. ที่ถ่ายอุจจาระ (สำหรับฤาษีชีพิต). เวจมรรค [เวดจะมัก] น. ทวารหนัก, ช่องทวารหนัก.

เวช ป. (ส. ไวทฺย) น. หมอรักษาโรค. เวชกรรม น. การรักษาโรค. เวชศาสตร์ น. วิชาหมอ, ตำรารักษาโรค.

เวชยันต์ [เวชะยัน] ป. (ส. ไวชยนฺต) น. ของของพระอินทร์; ชื่อวิมานหรือรถของพระอินทร์.

เวตาล ป. ส. น. ผีจำพวกหนึ่ง ชอบสิงอยู่ในซากศพ. (ว่ากันว่าราชบัณฑิตไม่ได้ถ่ายวิชาให้ใคร ตายไปแล้วเป็นผีชนิดนี้).

เวท [เวด ถ้าอยู่หน้าสมาสอ่าน เวทะ] ป. ส. น. ความรู้, ความรู้ทางศาสนา; ชื่อคัมภีร์สำคัญซึ่งเป็นหลักของลัทธิอินดูในสมัยแรก, ฉันทันว่าเป็นศรุติ, คือได้ยินและได้รับจากปากพระเจ้าของมิได้เรียนหรือแต่งขึ้นโดยวิสัยมนุษย์; แต่แรกคัมภีร์นี้แบ่งเป็นสามตอนคือ ฤคเวท, ยชุรเวท, และสามเวท เรียกว่าตรีวิทยา, ภายหลังมีอถรรพเวทเพิ่มขึ้นเป็นสี่ด้วยกัน. ฤคเวท เป็นคำนิพนธ์ออนวนและสรรเสริญพระเจ้าต่าง ๆ, ยชุรเวท เป็นร้อยแก้วใช้ท่องในเวลายัญญพิธี, สามเวท เป็นคำนิพนธ์ใช้สวดในพิธีฉลองน้ำโสม, ส่วนอถรรพเวทถอยด้วยคาถาอาคมเรียกร้องผีสางให้ช่วยให้พ้นภัยหรือสาปแช่งต่าง ๆ. เวทมนตร์ ส. น. คำศักดิ์สิทธิ์ที่ใช้กระทำพิธีกรรมแล้วให้สำเร็จความประสงค์.

เวทนา [—ทะ—] ป. ส. น. ความรู้สึก, ความรู้สึกทุกข์สุข (เป็นขันธ์หนึ่งของขันธ์ทั้งห้า); ความเจ็บปวด, ทุกขเวทนา. ก. (ไทย) สงสาร, เห็นใจ.

เวทย์ ส. ว. พึงรู้, ควรรู้.

เวทางค์ ส. (ป. เวทงฺค) น. วิชาประกอบกับการศึกษาพระเวทมีหกอย่าง คือ ๑. ศึกษาวิธีออกเสียงคำในพระเวทให้ถูกต้อง ๒. ไวยากรณ์ ๓. นิรุกติ ๔. โชยติส การาศาสตร์ ๕. นิรุกต์ กำเนิดของคำ และ ๖. กัลป วิธีจักทำพิธี.

เวทานต์ ส. น. อุปนิษัท 'ปลายของพระเวท' คือ ความรู้พระเวทอย่างยวิชูรณ์ เป็นตอนสำคัญในคัมภีร์ศาสตร์อินดู, ลัทธิอินดูเป็นรากของการเชื่อฉือพระเจ้าหลายองค์ ของชาวอินดูทุกวันนี้.

เวที, เวที ๑ ส. น. ที่ยกขึ้นให้สูงขึ้นเป็นที่ทำการสักการบูชา, แท่นบูชา; (ไทย) ยกพื้นสำหรับเล่นละครและรำ ๆ.

เวที ๒ ป. (ส. เวทิน) น. ผู้รู้, นักปราชญ์.

เวธ ป. (ส. เวธิน) น. ผู้เจาะ, ผู้แทง; คนยิง.

เวน ก. มอบ, มอบให้, ยกให้. เวนคืน ก. ส่งคืน, มอบคืน.

เว้น ก. งด, ละ, เลิก, หยุด. เว้นแต่ สัน. ยกเว้น, ไม่นับ, นอกจาก.

เวนไตย [—นะไต] (ป. เวนเตยฺย, ไวนเตย) น. ครุฑ.

เวไนย (ป. เวเนยฺย) ผู้ควรทรมาน, ผู้พึงกัดให้สอนได้.

เว้ย อ. เสียงร้องเรียกให้รู้ตัว; คำประกอบท้ายเพื่อเน้นความสำหรับกล่าวแก่ผู้ที่กล่าวหรือเป็นกันเอง.

เวร ป. (ส. ไวร) น. ความพยาบาท, ความปองร้าย, ยาบ; (ไทย) คราว, รอบ, การผลัดกันขึ้นคราว ๆ.

เวรมณี [—ระมะนี] ป. น. การงดเว้น, ละเว้น.

เวโรจน์ ป. (ส. ไวโรจน) ความรุ่งเรือง, สุกใส.

เวลา ป. ส. น. กาล, คราว, สมัย, ชั่วโมง, โอกาส.

เวสยา [เวสสะหฺยา หรือ เวสฺยา] น. แพศยา.

เวสวัณ ป. (ส. ไวศฺรวฺรณ) น. ชื่อท้าวราชมหาราชองค์หนึ่ง ประจำทิศอุดร, ท้าวเวสสุวัณ หรือ ท้าวกุเวร ก็เรียก.

เวสสะ ป. (ส. ไวศฺย) น. พ่อค้า.

เวสสันดร [—สันดอน] น. พระนามของพระโพธิสัตว์ชาติที่ ๑๐.

เวสารัช ป. น. ความเป็นผู้แกล้วกล้า.

เวสิ, เวสิยา ป. (ส. เวศฺยา) น. หญิงชั้นต่ำ, หญิงแพศยา.

เวหน (กลอน) น. ฟ้า.

เวห, เวหา [—หะ,—] (ส. วิห, วิหา) น. ฟ้า, อากาศ.

เวหาส ป. น. ฟ้า, อากาศ.

เวหุ ป. น. ไม้ไผ่. เวหุการ น. ช่างจักสาน. เวหุวัน น. ป่าไผ่, ชื่ออารามครั้งพุทธกาลซึ่งพระเจ้าพิมพิสารสร้าง

ฉวายพระพุทธเจ้าอยู่ใกล้เมืองราชคฤห์.

เวฬุริย [—ยะ] ป. น. แก้วไพฑูรย์.

เว้า ก. พูด. ว. แหว่ง, แหว่งเข้าไป, วิ่น.

เว้ง น. ที่เป็นกว้างวังเข้าไปจากที่แคบ. เว้งว้าง ว. กว้างขวาง, ว่างเปล่า. น. ที่ว่างเปล่าทำให้วังเหว่ใจ.

เวียง น. เมืองที่มีกำแพงล้อม.

เวียน ก. วน, หมุน. เวียนเทียน ก. จุดเทียนถือเดินวนล้อมไปทางขวา เพื่อเป็นการสักการบูชา; หรือจุดเทียนแล้วโยกควันเข้าไปหาสิ่งที่ราคาต้องประสงค์ เพื่อให้เป็นสิริมงคล แล้วส่งให้คนที่นั่งล้อมอยู่ทำต่อ ๆ ไป โดยการเวียนอย่างเดียวกับเดิน, ใช้ว่า เดินเทียน ก็ได้. เวียนศีรษะ, เวียนหัว ก. รู้สึกใจคอหวิว ๆ แลดูอะไรหมุนไปหมด, ทำให้มีอาการเช่นนั้น.

เวียร ก. เพียร.

แวง ๑ ข. ว. ยาว, แถว.

แวง ๒ น. กาย.

แว้ง ก. เหวี่ยง, เหลี่ยว, เลี้ยว, ใช้ในอาการที่มีไก่ตาก หมายไว้ เช่น แว้งกัด, แว้งหาง.

แวด ก. ระวัง, ห้อม. แวดล้อม ก. เผ้าระวังรักษาอยู่โดยรอบ.

แว่น น. วง, วงกลม; เครื่องส่องดูเงาของคน โบราณทำด้วยโลหะขัดจนเป็นเงา ใช้แทนกระจกเงาในยุ้นั้น, กระจก; เครื่องมือโรยขนมจีนเป็นผ้าสี่เหลี่ยม กลางมีทองเหลืองหรือทองแดงเยี่ยแผ่นกลม เจาะรูเล็ก ๆ ทั่วแผ่น; ผักชนิดหนึ่ง ใบกลม ๆ เป็นสองชั้น; เครื่องตีกเทียน รูปแผนๆทำด้วยเงินทองหรือทองเหลืองสำหรับตีกเทียน เวียนในราวทำขวัญต่าง ๆ; ชื่นเล็ก ๆ ที่หั่นออกจากชื่นใหญ่ เช่น ขนระเพ็ด ๗ แว่น เป็นต้น. แว่นแคว้น [—แคฺวน] น. แคน, เขต, ประเทศ. แว่นตา น. สิ่งที่ทำด้วยแก้วเป็นเครื่องส่องเพื่อช่วยตาให้แลเห็นชัดเจนขึ้น. แว่นฟ้า น. สิ่งที่ประกับด้วยกระจก เช่น พระแท่นที่ประกับกระจกเรียกว่า พระแท่นแว่นฟ้า, พานที่ประกับกระจกเรียกว่า พานแว่นฟ้า โดยมากซ้อนกันสองชั้น.

แว่นไว ว. ว่องไว, คล่องแคล่ว.

แวบ ว. วับวับ, วาว, เห็นแสงเกิดขึ้นชั่วประเดี๋ยว. แวบวับ ว. แวววาว, วาววับ.

แวม ว. เรื่อง ๆ.

แวว น. ของที่มีลักษณะใสเป็นวงอยู่ข้างใน, สิ่งที่มีลักษณะเป็นวง ๆ เช่น แววหัวตะหนังสือ, แสงสะท้อน, ลักษณะที่ส่อให้เห็นความเป็นไปข้างหน้า. ว. สุกใส, วูบวาย. แววาว, แววาว ว. มีแสงกลอกกลิ้งอยู่ข้างใน.

แว่ว ก. ได้ยินเสียงแต่เบา ๆ, ได้ยินแต่นิดหน่อย.

แวะ ก. หยุดชั่วคราวระหว่างทางเพื่อกิจธุระ.

โว่ง ว. โล่ง, โปร่ง; หวิว เช่น เยาโว่ง.

โวยวาย ธ. เสียงร้องของเมื่อมีเหตุเกิดขึ้น.

โวสาน ป. น. ความสาน, ที่สุด, จบ.

โวหาร ป. น. ถ้อยคำ, สำนวน, ชั้นเชิงหรือกระบวนแห่งหนังสือหรือพูด, ถ้อยคำเกินเหตุผล.

ไว ว. พลัน, ทันที, ทันใด, ไม่ช้า.

ไว้ ก. สงวน, ให้คงอยู่, รักษา, เก็บ, วาง. ไว้ใจ ก. วางใจ, เชื่อใจ. ไว้ตัว ก. ถือตัว. ไว้ผม ก. ถือตัวว่ามียศ. ไว้หน้า ก. เห็นแก่หน้า, ไม่ลบหลู่.

ไวกูณฐ์ (ไว) ส. น. ที่ประทับพระนารายณ์. ก. เสด็จจากไวกูณฐ์, แบ่งภาค.

ไวฑูรย์ [—ทูน] ดู ไพฑูรย์.

ไวพจน์ น. คำที่มีรูปต่างกัน แต่มีความหมายคล้ายกัน.

ไวยราฬ์ น. ชื่อยักษ์คนหนึ่งในเรื่องรามเกียรติ์.

ไวยากรณ์ [—กอน] ป. (ส. วฺยากรณ) วิชาว่าด้วยระเบียบของภาษา.

ไวยาวัจกร [—ยะกอน] ดู (ป. เวยฺยาวจฺจกร) น. ผู้ทำกิจธุระแทนสงฆ์.

ศ

ศ พยัญชนะตัวที่สามในวรรคของพยัญชนะไทย. เป็นพวกอักษรสูง

ศก ๑ ข. น. ผม, ราชาศัพท์ใช้ว่า พระศก.

ศก ๒ ส. น. ยุค, หมวดปี ซึ่งคงขึ้นต้นที่หมายเหตุการณ์สำคัญ เช่น พุทธศก ถึงคันด้วยวันที่พระพุทธเจ้านิพพาน, ปีหนึ่ง ๆ.

ศกฎ ส. (ป. สกฎ) น. เกวียน.

สกล ส. น. ส่วน, ชิ้น.

สกุน ส. (ป. สกุณ) น. นก.

สกุนดี [สะ—] ส. น. นก.

สกุนตลา [สะกุนตะลา] น. 'นกเลี้ยงไว้' คือ เย็นชื่อยุครของวิศวามิตร เกิดด้วยนางอัปสรชื่อ เมนกา พระกายสกณัวะเลี้ยงไว้ ภายหลังเศกสมรสกับท้าวทุษยันต์ นางมียุครคนหนึ่ง ชื่อ ภรต.

สกี [สะ—] ส. น. ความชำนาญในการพูด; ชื่อชายาพระอินทร์.

สต [สะตะ] ส. น. ร้อยหนึ่ง, จำนวนมากหลาย. สตบาท, สตปที ส. น. 'สัตว์ร้อยเท้า' คือ กะชาย. สตวรรม, สตพรรษ ส. น. รอยร้อยปี.

สตก [สะตะกะ] ส. น. หมวดร้อย. ว. มีจำนวนร้อยหนึ่ง.

สนี [สะ—] ส. น. ดาวพระเสาร์. สนิวาร น. วันเสาร์.

สบถ [สะ—] (ส. สปถ) น. คำแช่ง, คำด่า, คำสาป; คำสัตย์, คำสาบาล.

สพ [สบ ถ้าอยู่หน้าสมาส่อ่าน สะพะ] (ส. ศว) น. ซากผี, ร่างคนตาย.

สยนะ [สะยะ—] ดู สยน. สยนสถาน ส. น. ห้องนอน.

สยาม [สุยาม] ส. ว. ดำ, มืด, มีสีเข้ม, คล้ำ.

สร [สอน ถ้าอยู่หน้าสมาส่อ่าน สอระ] ส. น. อาวุธชนิดหนึ่ง ใช้ยิงด้วยกำลังสายให้ลักลูกแล่นออกไป, ลูกธนู, ลูกหน้าไม้. ไทยหมายความถึง ธนูหรือหน้าไม้ไทยมาก. สรายุธ ส. น. 'อาวุธมีลูก' คือ ธนู, หน้าไม้. สรางวรณ์ น. เครื่องกำบังลูกศร คือ โล่. สราสน์ น. ถันศร.

สรณะ [สระระ—] ดู สรณะ ๑.

สรมณะ [สุระมะ—] ส. (ป. สมณ) น. ผู้ปฏิบัติทำเพื่อพรต, พระสงฆ์.

สรรกรา [สักกะรา] (ส. ศรฺกรา) น. น้ำตาลกรวด; ก้อนกรวด.

สรวณะ [สุระวะ—] ส. (ป. สวน) น. ชื่อคาวฉุกยกที่ ๒๒, การพึ่ง, การเรียนโดยได้ฟัง, การได้ยิน.

สรัทธา [สัททา] ส. น. ความเชื่อถือ, ความเลื่อมใส.

สราทร์ [สาท] ส. น. การทำบุญให้แก่ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว. สราทธพรต [สาทธะพฺรต] ส. น. พิธีทำบุญให้แก่ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว.

สราพก, สราวก [สุรา—] ส. (ป. สาวก) น. ผู้ฟังคำสอน, ศิษย์.

สราวณะ [สุราวะ—] ส. (ป. สาวน) น. เดือนทันทรคติที่ ๙. ว. เกี่ยวกับดาวศรวณะ.

สราวัสดี [สุราวัสถี] ดู สาวัตถี.

สรี [สี] ส. (ป. สิริ) น. มิ่ง, ขวัญ, ความส่งา; แสง; ความสุกใส, ความสว่าง, ความเปล่งปลั่ง; ความงาม, ความดี, ความน่ารัก, ความเจริญ, ความร่ำรวย, ลาภ, ความสำเร็จ; มงคล; ความเย็นใหญ่, อำนาจ, ราชศักดิ์; ชื่อพระลักษมี (มเหสีพระนารายณ์) ผู้เย็นพระเจ้าแห่งความงามความเจริญ; ชื่อพระสรัสวดี (มเหสีพระพรหม) ผู้เย็นพระเจ้าแห่งการศึกษาหรือวาจา; (ในราชาศัพท์) หมากพลู ใช้ว่า พระศรี. ศรีนาถ น. 'ผัวพระศรี' คือ พระนารายณ์.

ศรีระ [สะรี—] ดู ศรีระ.

สรุติ [สุรุ—] ส. น. การได้ยิน, การศึกษาฟัง; หู; อำนาจที่ได้ยิน; สิ่งที่ได้ยินหรือรู้จากฏแก่หู, เสียงต่าง ๆ, คำเล่าลือ, กิตติศัพท์, ข่าว, คำกล่าว; สิ่งที่ได้ยินและกล่าวต่อ ๆ กันมา, พระเวทซึ่งพราหมณ์ได้ศึกษาสืบเนื่องกันมาแต่ก่อน ๆ ถือว่าเป็นคัมภีร์ที่ประกอบด้วยธรรม; ความรู้, การเล่าเรียน.

สฤงคาร [สฺริงคาน] ส. (ป. สิงฺคาร) น. ความรัก, ความกำหนัด, ความยั่วยวน, ยวิวาทหญิงผู้ยำเยรอความรัก. ไทยใช้หมายความว่า สมยิต.

สว [สะวะ] ดู ศพ.

สวศุร [สุวะสุระ] ส. น. พ่อตา, พ่อผัว.

สวัศรู [สุวัสสุ] ส. น. แม่ผัว, แม่ยาย.

สวัส [สุวัก] ส. (ป. สฺว) น. วันพรุ่งนี้.

สวา, สวาน [สุ—, สุ—] ส. น. หมา.

สศะ [สะสะ] ส. น. กระต่าย; รูปในดวงจันทร์ซึ่งคล้ายกระต่าย. สศธร [สะสะทอน] ส. น. 'ผู้ทรงไว้ซึ่งประทิมพ์ประพายอันคล้ายกระต่าย' คือ ดวงจันทร์. สศพินฑุ, สศลักษณ์ น. ดวงจันทร์.

สศิ, สศิน, สศี [สะสิ—] ส. น. ดวงจันทร์. สศิธร น. ดวงจันทร์. สศิวิมล ว. บริสุทธิ์เพียงจันทร์.

สอ น. กอ.

สอก น. ส่วนของแขนนับแต่ข้อพับถึงกลางลงไปถึงปลายนิ้วกลาง, มาตราวัดของไทยแต่โบราณเท่ากับสองคืบ หรือสี่อัตราเท่ากับศอกของหมอเมตร อักษรย่อว่า ศ. สอกกำ, สอกกำมา น. สอกที่มือกำไม่แย้มออก.

สักดา, สักดิ์ (ป. สกฺก; ส. ศกฺติ) น. อำนาจ, ความสามารถ; เรี่ยวแรง, กำลัง, ความอุดสาหะ; คุณวุฒิ,

ความเชี่ยวชาญ, การช่วยเหลือ, ทักษิณ, หอก, หลาว, ทวน, กระบี่. **สักดินา** น. อำนาจปกครองที่นา. **สักดิ์สิทธิ์** ว. ศักดิ์สิทธิ์ [สักกะ-] ส. น. ชื่อพระอินทร์. ว. มีฤทธิ, มีอำนาจ, ยิ่งใหญ่, แข็งแรง.

สักราช น. ปี (ดู ศก ๒ ประกอบ).

สังกา ส. น. ความสงสัย, ความลังเลใจ.

สังกุ ส. น. หลาว, หอก.

สัตรู [สัดตฺรู] ส. น. ข้าศึก, คู่แข่งขัน, ปรปักษ์.

สันสนะ ส. น. การสรรเสริญ, การยกเล่า.

สัพท์ ส. น. เสียง, เสียงพูด, เสียงร้อง; ถ้อยคำ, เพลง; คำ, คำยากที่ต้องแปล.

สัยยา [ไสยา] ส. น. เตียง, ที่นอน, ฟูก เขียน ฉบ ว.

สัลย [สันละยะ] ส. น. หอก, หลาว, ทวน, ขวาก, ลูกศรและอาวุธปลายแหลมอย่างอื่น ๆ. **สัลยกรรม** น. วิชาหมอแผนผ่าตัด. **สัลยศาสตร์** น. ตำราว่าด้วยวิชาผ่าตัด.

สัลลี ส. น. ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ยางมีกลิ่นหอม.

สัสดร [สักสุดดะระ] ส. น. เหล็กมีคม, หอก, มีด, ฉมวก, กระบี่; เครื่องมือต่าง ๆ; สรุปที่ของมีคมเข้าเครื่องพันแทงไทยใช้ว่า ศัสตรา. **ศัสตรกรรม** น. การผ่าตัดทางแพทย์. **ศัสตรการ** น. คนทำอาวุธ. **ศัสตรศาสตร์** น. วิชาใช้อาวุธ, วิชาทหาร.

สัสตรา ดู ศัสตร.

สากย [สากยะ] ส. (ป. สกฺย) น. ชื่อของกษัตริย์พวกหนึ่งในเมืองกบิลพัสดุ์ ซึ่งเป็นเชื้อสายของพระพุทธเจ้า; ชื่อพระพุทธเจ้า. ว. เนื่องจาก, เกี่ยวกับพวกศากะ. **สากยพุทธ, สากยมุนี** น. ชื่อพระพุทธเจ้า. **สากยโพธิสัตว์** น. เป็นคำเรียกพระพุทธเจ้าเมื่อไม่ได้ตรัสรู้. **สากยวงศ์** น. ตระกูลพวกศากยะ.

สาด ว. ลื่นแล้ว, คม, แหลม; แยบยาง.

สานต์ [สาน ฉ ไม่การันต์ที่ตัว ต อ่าน สานตะ] ส. ว. สงบ, ราบคาบ, นิ่ง; ปราศจากเครื่องรบกวน. **สานตรส** น. รสของคำประพันธ์ที่แสดงถึงความสงบจิต.

สานติ ส. น. ความสงบ, ความราบคาบ, ความสุข. **สานติโหม** น. การบูชาไฟเพื่อกำจัดเสนียดจัญไร.

สานติก ส. ว. ให้คุณ, เย็นมงคล, กำจัดความชั่วร้าย, ให้เกิดความสุขความสงบ.

สาป (แบบ) ส. น. คำด่า, คำแช่ง; คำสบถ. **สาปบุกต์** น. การพ้นจากคำสาป. **สาปานต์** ว. พ้นคำสาป.

สาพร ส. ว. โหดร้าย, พยาบาท.

สารท [สาด เมื่ออยู่หน้าคำสมาสอ่าน สาระทะ] ส. น. เทศกาลทำบุญฉลองเดือนสิบ. **สารทวิษุวัต (ดาราศาสตร์)** น. พระอาทิตย์ โคจรไปถึงจุดราศีเสมอภาค เรียกจุดนี้ว่า วิษุวัต (Equinox) เมื่อถึงจุดนั้น โลกมีเวลากลางวันและกลางคืนเท่ากัน คือจุดหนึ่ง โคจรไปถึงในราววันที่ ๒๔ กันยายน เรียกว่าศารทวิษุวัต (Autumnal equinox) ตรงข้ามกับอีกจุดหนึ่งที่โคจรไปถึงในราววันที่ ๒๑ มีนาคม เรียกว่า วสันตวิษุวัต (Vernal equinox).

สารทูล [สาระทูน] ส. (ป. สทฺทูล) น. เสือโคร่ง; คนโง่.

สาล (จาก ส. ศาลา) น. ที่ชำระความ; ที่เทพารักษ์สถิต. **สาลเพียงตา** น. ศาลที่ทำยกเสาขึ้นสี่เสาไม่มีหลังคา ใช้ในการพิธีชั่วคราว.

ศาลา ส. น. ที่พักสำหรับคนทั่วไป, ที่ว่าการของรัฐบาล, เรือนที่ปลูกไว้ในวัดสำหรับทำบุญ และศึกษาเล่าเรียน.

ศาสดา [สาดสะดา] (ส. ศาสฺดา;ป. สตฺถา) น. อาจารย์ผู้อบรมสั่งสอน, ผู้ตั้งศาสนา, พระนามพระพุทธเจ้า.

ศาสตร์ [สาด] ส. น. ตำรา, วิชา. **ศาสตราจารย์** [สาดสะดราจาน] น. อาจารย์ชั้นสูง.

ศาสน์, ศาสนา [สาด, สาดสะหฺนา] ส. น. คำสั่งสอน, ลัทธิ, ความเชื่อถือ.

ศาสนูปถัมภก, —ปถัมภก น. ผู้ทะนุบำรุงศาสนา. ใช้สำหรับพระมหากษัตริย์.

ศาสโนวาท น. คำสั่งสอนในศาสนา.

ศิกษก [สิกสะกะ] ส. น. ครู, ผู้สอน, ผู้รู้.

ศิการ (บ.) ก. ทำนองอย่างปลา.

ศิขร [—ขอน] ส. น. ปลาย, ยอด, ยอดเขา; สัน; ที่สุด, ช่อฟ้า ฉบ ว. ไทยใช้ว่า ศิงขร หรือ ศิขร ก็มี.

ศิขริน, ศิขรี [สิขะ —, —] ส. น. ภูเขา. ว. มียอด, มีปลายแหลม. ไทยใช้ว่า ศิงขริน, ศิงขรี ก็มี.

ศิขัณฑ์ ส. น. จุกหรือยอดกระ; หงอน, หางนกยูง.

ศิขา ส. น. จุก, หงอน, ขนหัว; เปลวไฟ, แสงไฟ; ปลายแหลม, ยอด, ที่สุด.

ศิงขร ดู ศิขร.

ศิระ (ส. ศิรสฺ) น. หัว, ส่วนยอด, ส่วนสูงของสิ่งต่าง ๆ; ยอด, ปลาย, ที่สุด; หัวหน้า, ประมุข, คนสำคัญ. **ศิระประณาม** (ส. ศิรสฺ + ประณาม) น. การก้มหัวคำนับ.

ศิรประภา น. รัศมีที่พวยพุ่งขึ้นจากศีรษะของผู้ศักดิ์สิทธิ์และพระพุทธรูป. ศิโรตม น. อวัยวะสูงสุด คือ หัว.

ศิลป [สิน-ละ-ปะ] ส. ม. การประดิษ, การแสดงออกมาให้ปรากฏขึ้นได้อย่างงดงามน่าพึงชม และเกิดอารมณ์สะเทือนใจ, การช่างทั่วไป, การฝีมือ. ศิลปกรรม น. การช่าง. ศิลปการ ๑, ศิลปกร ส. น. นายช่างฝีมือ. ศิลปการ ๒, ศิลปกิจ น. การช่างฝีมือ. ศิลปชีวิกา น. การหากินโดยการช่าง. ศิลปวิทยา น. ศิลปและวิชาการ. ศิลปศาสตร์ น. ตำราว่าด้วยวิชาความรู้มี ๑๘ ประการ เช่น ตำราการคำนวณ ตำราช่างอนู. ศิลปศึกษา น. การเรียนศิลป์.

ศิลปิน, ศิลปี [สิน-ละ-] ส. น. นายช่าง, ผู้มีศิลป์.

ศิลา ส. น. หิน, ผา. ศิลาธาตุ น. แร่หิน คือ ซอลก์. ศิลาแลง น. หินชนิดหนึ่งเมื่อขอยู่ใต้ดินอ่อน แต่เมื่อขุดขึ้นมายินดินแข็งเป็นหิน.

ศิวะ ส. น. ชื่อพระเจ้าสำคัญองค์หนึ่งในพระเจ้าทั้ง ๓ ของชาวฮินดู คือพระอิศวร.

ศิศุ ส. น. เด็ก, เด็กแดง ๆ, เด็กเล็ก. ศิศุบาล น. การเลี้ยงเด็ก (เป็นวิชาของสตรี). ศิศุภาพ น. ความเป็นเด็ก, ฐานะของเด็ก.

ศิษย์ ส. น. นักเรียน, ผู้รับการอบรม.

ศีขร ดู ศีกร.

ศีขริน, — ขรี ดู ศีกริน.

ศีตะ ดู ศีตะ.

ศีรษะ [สีระสะ หรือ สีสะ] ส. น. หัว, กะโหลกหัว; ยอด, ส่วนบน.

ศีล ส. น. วรรยาที, ความประพฤติดีงาม; (สำหรับพุทธศาสนิกชน) องค์แห่งวรรยา คือ ข้อบัญญัติกำหนดทางปฏิบัติกายและวาจา เช่น ศีลห้า ศีลแปด. ศีลธรรม น. ความประพฤติดีงามและชอบ. ศีลวัต ว. มีศีล, มีความประพฤติดี. ศีลสมาทาน น. การถือศีล.

ศึก น. การรบ.

ศึกษา (ส. ศิกษา) น. การเล่าเรียน, การฝึกฝนอบรม.

ศุกร์ [สุก] ส. น. ชื่อวันที่ ๖ ของสัปดาห์; ชื่อดาวพระเคราะห์ที่ ๒ ซึ่งหัวค่ำเรียกกันว่าดาวประจำเมือง, ขึ้นเช้ามืดเรียกว่าดาวประกายพรึก. ว. สว่าง, สุกใส, บริสุทธิ.

ศุกล [—กุละ] ส. (ป. สุกฺก) ว. สุกใส, สว่าง; ขาว, บริสุทธิ. ศุกลปักษ์ น. เวลาข้างขึ้น.

ศุจิ ส. น. ความบริสุทธิ์, ความสะอาด. ศุจิกรรม น. การรักษาความบริสุทธิ.

ศุทธ, ศุทธิ ส. น. ความบริสุทธิ์, ความสะอาด.

ศุภ [—พะ] ส. น. สิ่งที่งามหรือสดใส; ความงาม, เสน่ห์; เคราะห์ดี, โชคดี, ลาภ, ความสุข, ความเจริญ; ประโยชน์, ของดี. ว. สวย, งาม, สดใส; น่ารัก, แช่มชื่น; เหมาะเจาะ, ให้คุณ, ดี (มีค่า); เป็นมงคล, เคราะห์ดี, เจริญ; ดี (ความประพฤติ), ถูก, มีธรรม, ซื่อตรง; ประเสริฐ, เด่น. ศุภกร ว. ทำความเจริญ, เป็นมงคล. ศุภเคราะห์ น. ความมงคล, ดาวที่ทางโหราศาสตร์หมายถึงดาวพระเคราะห์ที่ให้คุณ เช่นจันทร์, พุธ และศุกร์เป็นต้น. ศุภนิมิต น. นิมิตดี. ศุภมงคล น. เคราะห์ดี, วาสนา. ศุภมัสดุ ส. ความงามจงมี เป็นคำใช้ขึ้นต้นหรือลงท้ายในประกาศที่เป็นแบบ หรือข้อความที่สำคัญ เช่นประกาศพระบรมราชโองการ. ศุภมาตรา น. ตำแหน่งผู้ช่วยสรรพากรจังหวัด. ศุภางค์ ว. มีรูปงาม.

ศุภร [—พอน] ส. ว. ส่องแสง, สว่าง, งาม, สดใส; ขาว, ผ่อง; บริสุทธิ, ไม่มีตำหนิ.

ศุลก [สุนละกะ] ส. (ป. สุงฺก) ว. เนื่องด้วยการเก็บอากรจากสินค้าขาเข้า และขาออก. ศุลกสถาน น. โรงภาษี, ด่านภาษี. ศุลกากร น. เงินที่เรียกเก็บจากสินค้าขาเข้าและขาออก.

ศูกร [—กะระ] ส. (ป. สูกร) น. หมู.

ศูทร [สูก] ส. น. คนชนชั้นสี่หรือชนชั้นต่ำของพวกฮินดู.

ศูนย์ ส. น. ว่าง, ที่เปล่าเปลี่ยว; ความว่างเปล่า, ความไม่มีราง; ตัวเลข ๐. ก. เกลอน, ทำให้หาย, เช่น ศูนย์ผี. ว. ว่าง, เปล่า, เปลี่ยว, ไม่มีผู้คน. ศูนยพ่าห์ (โหราศาสตร์) น. หมายถึง พระเคราะห์ที่ ๓ นำหน้าลัคนาอยู่ราศีที่สอง. ศูนยภาพ น. ความไม่มีอะไร, ความว่างเปล่า.

ศูล [สูน หรือ สูละ] ส. น. หลาว, หอก, ไม้ถ่อ, เหล็กแหลม, ฉมวก, สามง่าม หรือศร (เช่น ของพระอิศวร); ความเจ็บปวด, ความโศกเศร้า.

ศูลิน, ศูลี ส. น. ผู้ถือหอกหรือศร คือพระอิศวร (บางทีใช้ว่า ศูล).

เศรษฐ์ [เสด] ส. (ป. เสฏฺฐ) ว. งามเลิศ, ดีเลิศ, ดีที่สุด, ยอดเยี่ยม, ประเสริฐ; ยิ่งใหญ่, สูงสุด. เศรษฐกิจ น. งานอันเกี่ยวกับการผลิต การจำหน่ายจ่ายแจก และการบริโภคใช้สอยสิ่งต่าง ๆ ของชุมชน. เศรษฐ-

ศาสตร์ น. ตำราว่าด้วยการผลิตการจำหน่ายจ่ายแจก และการบริโภคใช้สอยสิ่งต่าง ๆ ของชุมชน.

เศรษฐี [เสดถี] ส. (ป. เสฏฺฐี) น. คนมั่งมี.

เศร้า ก. สลด, ระทด; หมอง, เสื่อม, เหี่ยวแห้ง.

เศลษ [เสฺลด] ส. (ป. เสมฺห) ก. การคิด, การเกาะ, การเกี่ยวข้อง, การพากเพียร; การถอดรัก.

เศวต [เสฺวก] ส. น. สีขาว. ว. มีสีขาว, แต่งด้วยสีขาว. เศวตฉัตร น. ฉัตรขาว ใช้เป็นเครื่องหมายแห่งความเย็นพระเจ้าแผ่นดิน.

เศวาล ส. (ป. เสวาล) น. สาหร่าย.

เศษ ส. (ป. เสส) น. ส่วนที่เหลือ, สิ่งที่เกิน; ส่วนที่ไม่เต็ม. เศษส่วน น. วิชาคำนวณว่าด้วยเลขที่ไม่เต็มจำนวนหน่วย. เศษสิบ น. วิชาคำนวณว่าด้วยเลขที่มีเศษส่วนในสิบ.

เศิก (ไว) น. ศัตรู, ข้าศึก.

เศียร ดู ศีรษะ.

โศก ส. น. ความร้อน, การแผดเผา; ความทุกข์, ความเศร้าใจ. โศกาดูร ว. เดือดร้อนด้วยความโศก. โศกาลัย น. ความเศร้าใจและห่วงใย, ร้องไห้สะอึกสะอื้น.

โศภ, โศภน ส. น. ความงาม, ความดี.

โศภา ส. น. ความสดใส, ความงาม, ความสละสลวย, ความน่ารัก; สี, คุณความดี.

โศภิต ส. ว. งาม, ดี.

โศภิน, โศภี ส. ว. งาม, สุกใส.

โศภิษฐ์ ส. ว. งามยิ่ง, ดียิ่ง.

โสตร [โสฺตร] ส. น. อวัยวะสำหรับฟัง, หู, การฟัง, การได้ยิน.

โสลก [โสฺลก] ส. น. คำประพันธ์สี่สกฤต สี่บาทเป็นบทหนึ่ง เรียกว่า โศลกหนึ่ง; คำขับร้องสรรเสริญที่เป็นบทกลอน, เกียรติ.

โสล [โสละ ไทราณมักอ่าน สะโหล] ส. น. หิน, เขา, เนิน.

ห

ห ๑ อักษรตัวที่สามสี่สิบเก้าของพยัญชนะไทยเป็นพวกอักษรสูง.

หมา [สะมา] (ส. กษมา) น. ความอดกลั้น, ความอดโทษ. ก. กล่าวคำขอโทษ.

หมายมุมแปลง น. เครื่องชมาไทยที่ชายนำไปคำนับพ่อแม่หญิง เพื่อขอโทษในการที่ลักพาลูกสาวท่านไป.

อ

อ ๑ พยัญชนะตัวที่สี่สิบ ของพยัญชนะไทยเป็นพวกอักษรสูง.

อ ๒ [สะ] ป. ส. น. เป็นคำประกอบหน้าคำอื่นที่มาจากบาลีและสันสกฤตบ่งความว่า ถอยด้วย, พร้อมด้วย, มีร่วมกัน, เช่นเกี่ยวกัน เช่น สเทวก = พร้อมด้วยเทวดา, สมังมิก = มีธรรมร่วมกัน, สชาติ = มีกำเนิดเกิดร่วมกัน.

อก [สะกะ] ป. (ส. สฺวก) ว. ของตน. สกวาที (ไว) ป. น. ผู้กล่าวถ้อยคำฝ่ายตน คือฝ่ายเสนอ คู่กับ ปรวาที ผู้กล่าวถ้อยคำฝ่ายอื่น คือผู้ยักค้าน; ก. สะเด็ดน้ำ เช่น เอาข้าวที่ชาวน้ำแล้วใส่ในตะแกรงเพื่อให้น้ำแห้ง เรียกว่า สก.

อกฎะ ป. น. เกวียน. สกฎภาร น. ของยกทุกเกวียน.

อกนธ์ [สุกน] ส. (ป. ขนฺธ) น. ขันธ์, กอง, จำนวนมาก, ส่วน, ร่างกาย.

อกปรก [สกกะปฺรก] ว. เลอะ, เปรอะ, เยอะ, น่ารังเกียจ.

อกรรจ์ [สะกัน] ว. (โดยมากเขียน ฉกรรจ์) ร้าย, กุร้าย, เก่งกาจ, หนุ่ม, แข็งแรง, อาหาญ.

อกรรมกริยา [สะกำมะกริ —] (ไว) น. ภริยาที่มีกรรมหรือผู้ถูกรัก.

อกล [สะกน] ป. ส. ว. เต็ม, พร้อม, บริบูรณ์, ทั่ว, ทั้งหมด, ทั้งสิ้น. อกลโลก น. ทั้งโลก, โลกทั้งสิ้น, ทั่วโลก.

อกัด [สะ—] ข. ก. กัน, ขวาง, ตักของแข็งเช่นเหล็ก หิน ให้เป็นร่องรอยหรือให้ขาดออกจากกัน, เค้นแยกเอาออกมา เช่น สกัดน้ำมัน, สกัดยาง.

อกา [สะ—] เครื่องเล่นการพนันอย่างหนึ่ง ใช้ลูกยาศก์ทอดแล้วเดินตัวสกาตามแต้มลูกยาศก์.

อกุณ [สะ—] ป. (ส. ศกุน) น. นก.

อกุณา, สกุณี [สะ—] (กลอน) ป. (ส. ศกุนี) น. นก.

อกุณต์ [สะ—] ป. (ส. ศกุนฺต) น. นก.

อกุล [สะ—] น. เชื้อสาย, นามวงศ์.

อชะ, สชา, สชิ [สะ—] (แบบ) ป. ส. น. เพื่อน, สหาย; เป็นหญิง ใช้ว่า สชิ.

สชี [สะ—] ดู สช.

สง ก. หย่งขึ้นหรือยกขึ้นให้น้ำหรือของเล็ก ๆ ร่วงลง เช่น สงข้าว, สงฟาง ว. ล. ว. สูก, แก่จัด (สำหรับหมาก).

ส่ง ก. ทำให้สูงขึ้น, ยันให้, ยันให้ถึงมือ, พาไปให้ถึงที่; แสดงอัธยาศัยในเมื่อมีผู้จะจากไป เช่น ไปส่ง, เลยส่ง; กระดุนหลัง, ให้หลัง เช่น ลมส่ง. ส่งกลิ่น ก. ระยายกลิ่น. ส่งข่าว ก. ให้ข่าว. ส่งตัว ก. นำตัว (เจ้าสาว) ไปส่งให้. ส่งลำ ก. ร้องส่งครั้งสุดท้าย, โดยมากใช้แก่ สักวา; กระทำครั้งสุดท้าย. ส่งเสวย ก. อุดหนุน, เกื้อหนุน. ส่งเสีย ก. ให้, อุดหนุน.

สงกรานต์ [—กฺราน] (ส. สงฺกฺรานฺติ) น. การย้ายที; เคลื่อนที, การที่พระอาทิตย์ย่างขึ้นสู่ราศีเมษ เรียกว่ามหาสงกรานต์, นักขัตฤกษ์เนื่องในการขึ้นปีใหม่อย่างเก่าของไทย ซึ่งกำหนดตามสุริยคติกาวันที่ ๑๓ — ๑๔ — ๑๕ เมษายนตามปรกติ.

สงกา ป. (ส. สงฺกา) น. ความสงสัย.

สงคราม [—คฺราม] ส. (ป. สงฺคาม) น. การต่อสู้, การรบพุ่ง.

สงเคราะห์ น. การช่วยเหลือ, การอุดหนุน, การรวบรวม. ก. อุดหนุน.

สงฆ์ ป. ส. น. ภิกษุในพระพุทธศาสนา; ภิกษุตั้งแต่สี่รูปขึ้นไปประชุมกันภายในสีมาเรียก สมมติสงฆ์.

สงบ [สะหฺงบ] ก. นิ่ง, เงียบ, หยุด, หาย, ปราศจากเครื่องรบกวน. สงบศึก, สงบสงคราม ก. เลิกรบ. สงบเสงี่ยม ก. นิ่งเรียบร้อย, เจียมปากเจียมคำ, รรงับ. สงบอารมณ์ ก. รรงับใจ.

สงวน [สะหฺงวน] ก. ถนอม, รักษาไว้, หวงแหนไว้.

สงสัย (ป. สํสย; ส. สํศย) ก. แคลงใจ, เคลือบแคลง.

สงสาร ป. ส. น. การไป, การท่องเที่ยวไป; ทางไป, การผ่านไป, การเวียนว่ายตายเกิด, การเวียนตายเวียนเกิด, การเปลี่ยนแปลง; โลก, ความเย็นใช่ของโลก. (ไทย) ก. สมเพช, รู้สึกเอ็นดูหรือปรานี. สงสารจักร น. กิจ ชีวิตของสัตว์อันกรรมวิบัติให้หมุนเวียนไปด้วยการเกิดและตายไม่รู้หมดสิ้น โลกเปรียบด้วยล้อเกวียนอันหมุนเวียนไปเรื่อย. สงสารทุกข์ ว. ทุกข์ยากลำบากเวียนว่ายตายเกิด. สงสารวัฏ น. การเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในโลก.

สงัด [สะหฺงัด] ว. เงียบเชียบ, ไม่มีเสียงอะไรอื่นอึง.

สง่า [สะหฺง่า] ว. เขื่นที่เกรงขามและเคารพนับถือ.

สณฑ์ ป. (ส. ษณฺฑ) น. หมู่, แนว (ไม้), กง, ที่รก, ที่ทึบ.

สด ว. ชุ่มชื้น, ใหม่, ไม่ใช่แห้งเหี่ยว; มีชื้นเป็นชิ้นใหม่ ๆ หรือในเวลาเร็ว ๆ ซึ่งยังไม่เหี่ยวแห้งหรือยังไม่เสีย. สดคาว ว. คิว ๆ และยังมีคาว หมายถึงอาหารที่แสลง เช่น ปลาและเนื้อสัตว์บางชนิด. สดชื่น ว. ไม่เหี่ยวแห้ง. สดใส ว. ไม่ขุ่นมัว. สด ๆ ร้อน ๆ ว. ทันทีทันใด, หยก ๆ ใหม่ ๆ, ไว ๆ.

สดับ [สุดับ] ข. ก. ฟัง, เงี่ยหูฟัง.

สดับปกรณ์ [สุดับปะกอน] น. พิธีสวดเนื่องด้วยผู้สูญสำหรับเจ้านาย.

สดายุ [สะดา—] (ส. ชฏายุ) น. ชื่อพญานกในเรื่องรามเกียรติ์.

สดำ [สะ—] ข. ว. ขาว.

สดุดี [สุดุ—] (ป. ถุติ; ส. สฺตุติ) น. คำชมเชย, คำสรรเสริญ.

สต [สะตะ] ป. (ส. ศต) น. ร้อยหนึ่ง (๑๐๐).

สตก [สะตะกะ] ป. (ส. ศตก) น. หมวดร้อย, จำนวนร้อย.

สตน, สตัน (แขก) ส. (ป. ถน) น. เต้านม.

สตรี [สุตรี] ส. (ป. ถี) น. ผู้หญิง, เพศหญิง. สตรีภาพ น. ความเป็นหญิง. ไทยใช้ว่า ผู้หญิง ก็ได้. สตรีรัตน์ น. นางแก้ว, หญิงประเสริฐ. สตรีลิงค์ (ไว) น. เพศหญิง.

สตันย์ [สุตัน] ส. (ป. ถญฺญ) น. น้ำนม.

สตัมภ์ (แขก) (ป. ส. ถมฺภ) น. เสา, หลัก; เครื่องค้ำจุน.

สตางค์ [สะตาง] (ส. สตงฺค) น. หนึ่งในร้อย, เงินตราปลีกย่อย ร้อยอันเป็นบาทหนึ่ง.

สติ [สะ—] ป. (ส. สฺมฺฤติ) น. การระลึก, ความทรงจำ; ความรู้สึกตัว. สติสัมปชัญญะ ป. น. ความระลึกได้และความรู้ตัว.

สตี [สะ—] ส. น. นางที่มีความซื่อสัตย์ต่อผัว.

สตูป [สุตูบ] ส. น. สิ่งก่อสร้างซึ่งก่อไว้สำหรับบรรจุของควรบูชา มีกระดูกแห่งบุคคลที่นับถือเป็นต้น.

สถบดี [สะถะบอ—] (แขก) ส. (ป. ถปติ) น. ช่างไม้, ช่างก่อสร้าง.

สถล [สุถน] ส. (ป. ถล) น. บก, ที่ราบ, ที่สูง;

พินท, คินฺ; ที่. สถลบท, สถลมารค น. ทางบก.

สถาน [สุถาน] ส. น. ความเป็นไป; ประการ.

สถานะ [สุถานะ] ส. น. ความเป็นไป, ความเป็นอยู่. สถานการณ์ น. ความเป็นไป.

สถานี [สุถา—] น. หน่วยที่พักหรือที่ทำการ เช่น สถานีตำรวจ สถานีวิทยุ.

สถาปนา [สุถาปะนา] ส. ก. ยกย่องโดยแต่งตั้งให้สูงขึ้น เช่น เลื่อนเจ้านายให้สูงศักดิ์ขึ้น หรือยกวังราษฎร์ขึ้นเป็นวังหลวง.

สถาปนิก [สุถาปะ—] ส. น. ผู้ออกแบบก่อสร้างในทางสถาปัตยกรรม.

สถาปัตยกรรม [สุถาปัดตะยะกำ] ส. น. ศิลป์หรือวิชาว่าด้วยการก่อสร้าง.

สถาพร, สถาวร [สุถาพอน,—วอน] ส. (ป. ถาวร) ว. ตั้งนิ่ง, ไม่เคลื่อนไหว, คงที่, ยืนยง, มั่นคง, แน่นหนา.

สถิต [สุถิด] ส. ว. ยืนอยู่, พักอยู่, ตั้งอยู่; มั่นคง, แน่นอน, ตกลง, กำหนดแล้ว, วางไว้แล้ว.

สถิติ [สุถิ—] ส. น. หลักฐานที่รวบรวมเอาไว้เป็นตัวเลขสำหรับเปรียบเทียบ; วิชาคำนวณการนี้.

สถูล [สุถูน] (ป. ถูล; ส. สฺถูล) ว. หยาบ, คาย, ต่ำช้า; ใหญ่, อ้วน, หนา, โต.

สถูป [สุถูบ] (ป. ถูป; ส. สฺถูป) น. สิ่งก่อสร้างซึ่งก่อไว้สำหรับบรรจุของควรบูชา มีกระดูกแห่งบุคคลนั้นฝังอยู่เป็นต้น.

สทฺธสะ, สาธุสะ อ. เป็นคำแปลงขึ้นก่อนกล่าวคำอื่น เพื่อขอความสวัสดีมงคลอย่างเดียวกับคำว่า 'ศุภมัสตุ'.

สน น. ชื่อต้นไม้จำพวกหนึ่ง มีหลายชนิด มีใบเป็นฝอย, ยางชนิดมียางและน้ำมัน ใช้ประโยชน์เป็นยาหรืออย่างอื่นได้. ก. ไล่, ตั้ง; ร้อย, สอด. สนเข็ม ก. สอดด้ายเข้ารูเข็ม. สนใจ ก. ตั้งใจ. สนตะพาย ก. สอดเชือกร้อยหมูกวัวควายเพื่อบังคับขี่ได้ง่าย.

สั้น น. ส่วนท้ายของเท้าหรือของเท้า; ส่วนท้าย เช่น สั้นขัน.

สนทนา [—ทะนา] (ป. สลฺลปนา) ก. คุยกัน, พูดจาหารือกัน.

สนเท่ห์ ป. ส. น. ความสงสัย, ความฉงน, ความไม่แน่ใจ.

สนธยา [—ทฺยา] ส. น. เวลาโพล้เพล้, เวลาพลบค่ำ, สนธยากาล, สนธยาสมัย น. เวลาโพล้เพล้.

สนธิ ป. ส. น. ต่อ, การติดต่อ, การร่วม. (ในไวยากรณ์ บาลี และ สันสกฤต) การเชื่อมเสียงระหว่างอักษรหน้าและหลังของคำต่าง ๆ.

สนม [สะหฺนม] น. เจ้าจอม; ข้าราชการในพระราชสำนักฝ่ายหน้าที่เกี่ยวข้องกับ เครื่องฉมนมัสการ โกศ และหีบเย็บต้น; เจ้าพนักงานเกี่ยวกับโกศและหีบ; ที่คุมขังซึ่งอยู่ในความดูแลควบคุมของพวกสนม.

สนอง [สะหฺนอง] ก. รอง, แทน, ตอบแทน; โต้ตอบ, ให้ผลดีหรือชั่ว เช่น กรรมตามสนอง. สนองโจ ก. กล่าวตอบ, ตอบถ้อย, ขอขาย. สนองโอ น. ไม้กาหลัง. สนองโอษฐ์ น. 'ผู้แทนปาก' คือ ผู้รับคำสั่งโดยตรงมาจากปาก, ใช้สำหรับผู้รับพระราชดำรัสของพระเจ้าแผ่นดินและพระราชินี.

สนอบ [สะหฺนอบ] น. เสือ.

สนัด [สะหฺนัก] ก. ถนัก, สันทัด, มั่นเหมาะ, ชัก, แม่นยำ. (ไทยมาใช้ ถนัด).

สนั่น [สะหฺนั่น] ว. กึกก้อง, ลั่น.

สนับ [สะหฺนับ] น. เสื้อ; เครื่องสวม; เครื่องรอง เช่น รองมือของช่างเขียนเพื่อกันเขม็นแทงมือ เป็นต้น. ก. ทาย, ซ้อน เช่น หญ้าทโรมทัยหญ้าทซ้นใหม่ซ้อก เรียกว่า ทกสนับ. สนับแข้ง น. เครื่องสวมแข้ง. สนับเพลา น. เครื่องสวมต้นขา คือ กางเกงใน. สนับนวมมือ น. ปลอกสวมมือสำหรับกันเขม็นเพื่อไม่ให้เจ็บมือ (ทำด้วยเหล็กไหลมาก). สนับมือ น. เครื่องรองใยสามเพื่อให้จารหนังสือถนัด; เครื่องสวมมือทำเป็นรูปเหมือนแหวนสวมติดกัน สำหรับสวมมือของกันนวมมือสวมถอดง่าย.

สนับสนุน [สุนับสุนุน] ก. ส่งเสริม, ช่วยเหลือ, อุปการะ.

สนาน [สุนาน] ส. น. การอาบน้ำ, การชำระล้าง, พิธีชำระกายของพราหมณ์.

สนาม [สะหฺนาม] น. ลาน, ลานหญ้า; ที่ว่าง, ที่เล่น, ที่ระชุม, ที่แข่งขันหรือประลองฝีมือ. สนามบิน น. ลานอันเป็นที่ทำขึ้นลงของเครื่องบิน. สนามเพลาะ น. ร่องที่ขุดขึ้องกันข้าศึกเมื่อเวลารบ. สนามม้า น. ลานแข่งม้า. สนามมวย น. ที่ประชุมนักมวยต่อยหรือมวยปล้ำ. สนามรบ น. ที่รบ, ที่ทำการต่อสู้ฆ่าฟันกัน. สนามวัว น. ที่วังวัวแข่ง.

สนิท [สะหฺนิท] (ป. สินิทฺธ; ส. สฺนิคฺธ) (ยางที่เขียน 'สนิธ' ใช้ยุยสันสกฤตคัดตัวสะกดแรกออก) ว. ชิด

จนไม่เห็นรอยต่อ, แนบชิด, แนบแน่น, กลมกล่อม; รักใคร่กัน, ชอบพอ, อ่อนโยน, เรียบร้อย, สุภาพ, นุ่มนวล, น่ารัก. สนิทสนม ว. เข้ากันดี, ชิดกันดี, เรียบร้อย; ชอบพอ, คุ้นเคยกันดี.

สนิม [สะหฺนิม] ข. น. มลทิน; ผ้าเกิดที่ไหนะ เช่น เหล็ก, ทองเหลือง ฯลฯ; เครื่องประดับ, ฉนิม ก็ว่า.

สนิมสร้อย ว. อ่อนแอ, ออกแอก, ไม่กระปรี้กระเปร่า.

สนุก [สะหฺนุก] ว. เพลินใจ, ให้ความเบิกบาน, ชอบชน, ชอบเล่นหัว.

สบ ข. ว. ทุก, เสมอ; น. ปาก. ก. พบ, ประ, ถูก, ร่วม, เห็น; ประสมให้เข้ากัน เช่น เคี้ยวหมากสบ, ใช้สำหรับที่สมทบแห่งทางน้ำ. สบใจ ว. ถูกใจ. สบไถง [–ไถฺง] ข. ว. ทุกวัน. สบสังวาส ว. อยู่ร่วมกัน เช่น พระสงฆ์ที่ไม่ต่างนิกายรวมทำสังฆกรรมด้วยกันได้ เรียกว่า สงฆ์สบสังวาส.

สบง [สะยง] ข. น. ผ้า; ไทยใช้หมายความว่า ผ้านุ่งของภิกษุสามเณร.

สบถ [สะบฺถ] (ป. สปถ; ส. ศปถ) น. การอ้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ลงโทษตนเอง เมื่อไม่เป็นไปอย่างพูด.

สบประมาท [–หฺมาท] ก. แสดงกิริยาวาจา ลบหลู่ซึ่งหน้า, ประมาทหน้า.

สบเสี้ย ก. คูณ, ชอบพอ, ไปรกปร่าน.

สบาย [สะบาย] (ป. สปฺปาย) ว. อยู่ดี, ไม่มีทุกข์, เย็นสุขกายสุขใจ, สำราญ.

สบู่ [สะ–] โปร. น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง มียางขาวเป็นฟอง เมล็ดในใช้สกัดเป็นน้ำมัน, เครื่องปรุงใช้ชำระล้างและฟอกผ้าให้สะอาด.

สไบ [สะ–] ข. น. ผ้าแถบ, ผ้าห่มผู้หญิง.

สปริง [สุปฺริง] (อ. Spring) น. สิ่งที่ยืดและหดหรือคืนตัวได้, สะท้อนหรือดีดได้.

สภา [สะ–] ป. ส. น. ที่ประชุม, สโมสร, องค์การหรือสถานที่ประชุม. สภากาชาด น. องค์การพยาบาลและยรรเทาทุกข์. สภานายก, สภาบดี น. ผู้เป็นประธานในที่ประชุม.

สภาพ [สะ–] (ป. สภาว; ส. สฺวภาว) น. ความเป็นเอง, ธรรมดา, ธรรมชาติ, ความประพฤติ, ความจริง, ความเป็นจริง. สภาพธรรม น. หลักแห่งความเป็นเอง.

สภาวะ [สะ–] ดู สภาพ.

สม ว. เหมาะ, พอดี, ถูก, ร่วมกัน, รวมกัน, เหมือนกัน. สมคบ ก. ร่วมคบคิดกัน. สมควร ว. ควรยิ่ง. สมคะเน ก. เหมาะกับที่คาด, ตรงกับที่คิดไว้. สมจริง ว. ควรถือได้ว่าเป็นจริง. สมทบ ก. รวมกัน, รวมเข้าด้วยกัน. สมน้ำหน้า ว. เหมาะกับที่ทำเช่นนั้น. สมนึก ว. สมหวัง, ได้ดังใจนึกไว้. สมบุญ ว. เหมาะกับที่มีบุญ. สมประกอบ ว. เหมาะกับรูปร่างที่เป็นมา, มักใช้แก่ร่างกายที่มีอวัยวะเป็นปรกติ และใช้ในทางปฏิเสธเป็นส่วนมากกว่า ไม่สมประกอบ. สมมโนรถ ว. สมหวัง, สมนึก. สมรส ก. ร่วมรส์ คือ แต่งงาน. สมรู้ ก. ร่วมคิดกัน, เป็นใจด้วย. สมสัก (ใช) ว. เหมาะสักชื่อมือ เรียกชายที่มีอายุ ๑๘ ปี ขึ้นไป นับว่าเป็นชายฉกรรจ์ ควรจะสักชื่อมือ ประจำการ รับราชการ แผ่นดินเรียก เลก สมสัก. สมสัตย์ ว. มีผิดจริงตามข้อหา ใช้แทนคำว่า 'เป็นสัตย์', เป็นจริงตามข้อหา.

สม [สะมะ] ป. ส. น. ความสงบ, ความราบคาบ. ว. เรียบ, เสมอ, เหมือนกัน, เท่ากัน. สมจาร ป. น. ผู้ประพฤติสม่ำเสมอ.

ส้ม น. ต้นไม้มีผล มีหลายชนิด ลูกมีรสเปรี้ยวบ้าง หวานบ้าง ผิวมีน้ำ กลิ่นฉุน. ว. เปรี้ยว. ส้มกุ้ง น. ไม้เลื้อยชนิดหนึ่ง ใช้ทำยาได้; อาหารชนิดหนึ่งทำด้วยกุ้งมีรสเปรี้ยว, กุ้งส้ม ก็ว่า. ส้มเช้า น. ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ต้นคล้ายสลัดได แต่ไม่มีหนามใบ มีรสเปรี้ยวในเวลาเช้า. ส้มตำ น. ของกินชนิดหนึ่ง เอาผลไม้มีมะละกอเป็นต้น มาตำประสมกับกุ้งแห้ง น้ำตาล น้ำปลา แล้วใส่พริกด้วย. ส้มป่อย น. ต้นไม้เลื้อยชนิดหนึ่ง ใบเป็นฝอยคล้ายชะอม ใช้ทำยาได้. ส้มมือ น. ชื่อส้มชนิดหนึ่ง ผลคล้ายมือคน ใช้ทำยาได้. ส้มลิ้ม น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยาได้. ส้มสันดาน น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งใบมีรสเปรี้ยวใช้ทำยาได้. ส้มเสี้ยว น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใบมีรสเปรี้ยว ใช้ทำยาได้.

สมเคราะห์ ใช้อย่างเดียวกับสงเคราะห์ แต่คัพท์นี้ไทยมักใช้หมายความว่า ช่วยเหลือ อุดหนุน.

สมจร [–จอน] ส. (ป. สมฺจร) ก. ประพฤติร่วมกัน, ใช้เป็นคำเรียกสัตว์ร่วมสังวาสกัน.

สมญา น. ชื่อ, คำประพันธ์ใช้ว่า สมเญส ก็มี. (ดู สมัญญา ด้วย).

สมณะ [สะมะนะ] ป. (ส. ศฺรมณ) น. ผู้สงบ, พระภิกษุ.

สมเด็จ ข. น. เป็นคำยกย่อง หมายความว่ายิ่งใหญ่ หรือประเสริฐ, มักใช้ประกอบหน้าชื่อฐานันดรศักดิ์ไทยกำเนิดหรือแต่งตั้ง เช่น สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จเจ้าฟ้า สมเด็จเจ้าพระยา สมเด็จพระราชาคณะ, ใช้แต่ลำพังว่า สมเด็จ ก็มี.

สมถะ [สะมะ—] ป. (ส. ศมถ) น. ความสงบอารมณ์; มักนิยม. สมถยานิก น. ผู้ถือเอาความสงบเป็นเครื่องนำ, ผู้สงบจิต.

สมนา [สมมะ—] ก. แทน, สนอง. สมนาคุณ ก. แทนคุณ, สนองคุณ.

สมบัติ (ป. ส. สมฺปตฺติ) น. ความเจริญ, ความสุข, ทรัพย์, ความดี, ความมั่งมี.

สมบุกสมบัน ก. ทำอย่างไม่คิดถึงตัว, ใช้โดยไม่นึกถึงของที่ใช้.

สมบูรณ์ ส. ว. เต็มพร้อม, เต็มที่, ทั่ว; มากมาย, ยิ่ง, มีพร้อม.

สมประดี, สมปฤดี, —ปฤๅดี [—ปะรึ—] (ส. สมฺปฤติ; ป. สติ) น. ความรู้สึกตัว.

สมปัก น. ผ้าลายต่าง ๆ ที่มีลายขอบสองข้าง, ผ้าปูมสมัยเก่าสำหรับขุนนางเย็นที่นั่ง, ผ้าเกี่ยว ก็เรียก.

สมพงศ์ น. การร่วมวงศ์หรือตระกูลกัน, คำใช้ในโหราศาสตร์ว่าตัวนวิธีคำนวณว่า หญิงชายควรคู่กันสมควรกันหรือไม่.

สมพล (ไย) น. วิธีการสะสมกำลังไพร่พลสมัยโยราณ. แยบวิธีเลขไทยในการฝึกทหารให้ถูกต้องคล่อง.

สมพัตสร [—สอน] (ส. สังวตฺสร) น. ปี. ใช้ในโรงเรียนค่าอากรส่วนใหญ่ เก็บจากผลไม้ยืนต้นเป็นรายปี.

สมพาส น. การอยู่ร่วม, การร่วมประเวณี.

สมเพช ป. ก. สลดใจทำให้เกิดความสงสาร.

สมภพ (ป. ส. สมฺภว) น. การเกิด, ความยังเกิด.

สมภาร (จาก ป. สมฺภาร) น. พระผู้ที่เป็นเจ้าอาวาส.

สมโภช ป. ส. น. งานเลี้ยง, การเลี้ยงอาหาร; (ไทย) งานฉลอง, งานเพื่อความยินดีครั้งใหญ่.

สมมต, สมมติ, สมมุติ ป. ส. ก. ตกลงกันว่า, ยินยอมกันว่า.

สมร [สะหฺมอน หรือ สะหฺมอระ] ป. ส. น. การรบ, การสงคราม; ความรัก, กามเทพ. และไทยใช้ว่า นางงาม ด้วย. สมรภูมิ น. สนามรบ.

สมรรถ [สะมัก] (ส. สมรฺถ ป. สมตฺถ) ว. สามารถ.

สมฤดี, สมฤๅดี [สมมะรึ—, สมมะรือ—] (ส. สฺมฤติ; ป. สติ) น. ความทรงจำ, การจำ, ความระลึกถึง, การระลึกได้, นึกได้, ความรู้สึกตัว; ใช้เย็น สมปฤดี, สมปฤๅดี, สมประดี ก็มี.

สมอ [สะหฺมอ] น. เครื่องที่ใช้โยนลงในน้ำให้เกาะดิน สำหรับยึดเรือให้อยู่กับที่; ชื่อต้นไม้จำพวกหนึ่ง ใช้ทำยา มีหลายชนิด เช่น สมอไทย, สมอพิเภก, สมอดิง; ลูกผ้าย.

สมอง [สะหฺมอง] น. ขมอง; เรียกส่วนที่อยู่ภายในกะโหลกศีรษะ มีลักษณะนุ่ม ๆ หยุ่น ๆ เป็นลูกคลื่น เป็นที่รวมประสาทให้เกิดความรู้สึก ร ล ว ว่ามันสมอง; โดยปริยายหมายความว่า ขี้ญญาความคิด.

สมัค, สมัคร [สะหฺมัก] (ป. สมคฺค; ส. สมคฺร) (ไทย) ก. เข้าพวก, เข้าด้วย. อาสา; ยินยอม, ปลงใจ.

สมัญญา [สะ—] ป. (ส. สมาชฺญา) น. ชื่อ. ไทยใช้ว่า สมญา ก็มี.

สมัน [สะหฺมัน] น. สัตว์สี่เท้าชนิดหนึ่ง จำพวกสัตว์ป่าอยู่ในพวกกวางและกวาง.

สมัย [สะไหฺม] ป. ส. น. เวลา, โอกาส, คราว, ครั้ง.

สมาคม [สะ—] ป. ส. น. ที่ประชุม, การประชุม, คนที่ชุมนุมกัน, การคบค้า, แหล่งหรือกลุ่มประชุมของบุคคลหลายคนมาร่วมกัน ด้วยมีจุดประสงค์เพื่อประโยชน์บางประการ.

สมาจาร [สะ—] ป. ส. น. ความประพฤติ, การปฏิบัติ, ธรรมเนียม, ประเพณี.

สมาชิก [สะ—] ป. ส. น. ผู้มีสิทธิและมีส่วนร่วมในสมาคมหรือองค์การใด ๆ.

สมาทาน [สะ—] ป. ส. น. การถือเอารับเอายึดข้อปฏิบัติ. (เช่นถือศีล).

สมาธิ [สะ—] ป. ส. น. การตั้งจิตมั่น, การสำรวมใจ, การเพ่งเล็งอย่างแน่วแน่.

สมาน ๑ [สะมานะ] ป. ส. ว. อันหนึ่งอันเดียวกัน, เหมือนกัน, เสมอ, เท่า, เช่นเดียวกัน. สมานฉันท์ ก. พอใจร่วมกัน, เห็นพ้องกัน.

สมาน ๒ [สะหฺมาน] ก. ทำให้ติดกัน, ทำให้ชิดกัน; ทำให้สนิท, เย็บ, ผูก, พัน.

สมาบัติ [สะ—] (ป. ส. สมาปตฺติ) น. การบรรล,

ความสำเร็จ, การเข้าฌานมี ๔ ขั้น คือ รูปฌาน ๔, อรูปฌาน ๔.

สมาส [สะหฺมาด] ป. น. การที่เอาศัพท์นามตั้งแต่สองศัพท์ขึ้นไปมาต่อกันเข้นศัพท์เดียว ตามหลักไวยากรณ์ของภาษาสันสกฤต.

สมิง [สะหฺมิง] น. เสือชนิดที่ฉลาดกว่าเสือทั่วไป มีวิชาแก่กล้า แล้วกลายเป็นเสือไป เรียกว่า เสือสมิง. ต. น. ตำแหน่งขุนนางผู้ใหญ่ฝ่ายมอญ. สมิงพราย น. เสือผีอันดักดักสัตว์.

สมิต [สุ—มิด] ส. (ป. สิต) น. ยิ้ม, เยิกยาน.

สมุ [สะหฺมุ] น. พระภิกษุผู้ต้องอธิกรณ์; ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใบคล้ายใบตาม มีผัก.

สมุก ๑ [สะหฺมุก] น. ถ่านที่ใช้ประสมดินรักสำหรับฉาบทาสิ่งของต่าง ๆ เช่น กระถานทำ.

สมุก ๒ [สะหฺมุก] ป. (ส. สมุทฺค) น. คลัง, กล่อง, หีบ; กระเช้า, ตะกร้า. ไทยใช้เรียกกล่องสานกันสิเหล่ยม มีฝาครอบกลม.

สมุจเฉท [สะหฺมุดเฉด] ป. ส. น. การตัดขาด, การละทิ้ง, การทำลาย. สมุจเฉทปหาน น. การละกิเลสได้เด็ดขาดอย่างพระอรหันต์.

สมุฏฐาน [สะหฺมุดถาน] ป. น. ที่เกิด, ที่ตั้ง, เหตุ.

สมุด [สะหฺมุด] น. กระดาษที่ทำขึ้นเล่ม. สมุดไทย น. สมุดที่ทำด้วยกระดาษข่อยพับเป็นชั้น ๆ.

สมุดถาน [สะหฺมุด—] ส. น. สมุฏฐาน.

สมุทร [สะหฺมุดทฺระ] ถ้าอยู่หน้าสมาสอาน สะหฺมุดทฺระ] ส. น. ทะเล, ทั่งน้ำใหญ่. สมุทรโจร น. โจรสลัด. สมุทรยาตรา น. การเดินทะเล. สมุทรเสนา น. ทหารฝ่ายทะเล (สำหรับลุกเสือ).

สมุทัย [สะหฺมุดไท] ป. (ส. สมุทย) น. การตั้งขึ้น, การรวบรวม; (ตามพระพุทธศาสนา) เหตุที่ทำให้ทุกข์เกิด, ต้นเหตุ.

สมุน [สะหฺมุน] น. คนใช้, คนอยู่ในบังคับ; ใช้เรียกว่า ลูกสมุน; น. เรียกจาก กะแชง หรือใบไม้ที่ใช้มุงหลายหลังคา; เรียกสวะหญ้าขนาดใหญ่ที่ลอยมาตามน้ำ; เรียกหมอทำพิธีเชิกไพรเพื่อป้องกันภัยในป่า.

สมุนไพร [สะหฺมุนไพร] น. พืชที่ใช้ทำเป็นเครื่องยา (ซึ่งหาได้ตามพื้นเมือง ไม่ใช่เครื่องเทศ).

สมุลแว้ง [สะหฺมุนละ—] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง เปลือกมีกลิ่นหอมร้อน ใช้ทำยา, ขอเชยน้ำ ก็เรียก.

สมุห, สมุห์ [สะหฺมุหะ, สะหฺมุ] ป. (ส. สมูห) น. หมู่, กอง, พวก, ประชุม; หัวหน้าหมู่, หัวหน้ากอง เช่น สมุหบัญชี = หัวหน้าการบัญชี. สมุหกลาโหม น. ตำแหน่งข้าราชการชั้นอัครมหาเสนาบดีฝ่ายทหารครั้งโบราณ. สมุหเทศาภิบาล น. ผู้สำเร็จราชการมณฑลสมัยก่อน. สมุหนายก น. ตำแหน่งข้าราชการชั้นอัครมหาเสนาบดีฝ่ายพลเรือนครั้งโบราณ.

สโมสร [สะโมสอน] ป. น. ที่ประชุมชั่วคราวเพื่อทำการอันใดอันหนึ่ง, สถานที่ประชุม. ก. ร่วมชุมนุมกัน.

สโมสรสันนิบาต น. งานชุมนุมร่วมกันทางสังคม.

สยด [สะหฺยด] ก. หวาดเสียว, หวาดกลัวเสียวใจ. สยดสยอง ก. กลัวขนลุกขนพอง. สยดแสยง ก. เกลียดกลัว, เสียวแสยง.

สยนะ [สะยะ—] ป. (ส. ศยน) น. ที่นอน, การนอน.

สยมพร, สยุมพร [สะหฺยมพอน, สะหฺยุมพอน] (ป. สยंวร; ส. สฺวยंวร) น. การเลือกเอาเอง; การเลือกคู่ของนางกษัตริย์ในอินเดียโบราณ; สยัมพร, สวยมพร ก็ใช้.

สยมภู [สะหฺยมพู] ป. (ส. สฺวยมฺภู) น. ผู้เกิดเองเป็นเอง, นามพระอิศวร, นามพระนารายณ์, นามพระพุทธเจ้า.

สยอง [สะหฺยอง] ข. ก. หวาดกลัวจนขนลุกขนชัน.

สยัมพร [สุหยำพอน] ดู สยมพร.

สยัมวรา [สะยำวะ—] ป. ส. น. หญิงที่หาคู่ตามชอบใจ.

สยาม [สะหฺยาม] น. ประเทศไทย. สยามเทวราช น. ชื่อพระเสื้อเมือง ซึ่งคุ้มครองรักษาราชธานีไทยในเวลาน้ำ. สยามรัฐ น. แคว้นไทย, ประเทศไทย. สยามินทร์ น. ผู้เป็นจอมแห่งสยาม คือ พระเจ้าแผ่นดินไทย.

สยาย [สะหฺยาย] ก. คลี่, คลาย, ขยาย, กระจายออก, โดยมากใช้แก่ผม.

สยิว [สะยิว] ก. ทำหน้าย่นชมวดคิ้วแสดงความโกรธหรือเยาะหน่าย.

สยุน [สะหฺยุน] น. ชื่อเหล็กเครื่องกลึงชนิดหนึ่ง รูปเหมือนสิ่วเลขมือ.

สยุมพร [สะหฺยุมพอน] ดู สยมพร.

สรง [สง] ข. น. การอาบน้ำ, การรดน้ำ. ก. อาบน้ำ (สำหรับเจ้าหรือของพระพิธี).

สรณะ ๑ [สะระ—] ป. (ส. ศรณ) น. ที่พึ่ง, ที่พง, ที่อาศัย. สรณคมน์, สรณาคมน์ น. การหาที่พึ่ง, การ

ถือเอาพระรัตนตรัยเป็นที่พึง โดยกล่าวปฏิญญาว่า พุทฺธं สรณं คจฺฉามิ เป็นต้น. สรณตรัย น. ที่พึงทั้งสาม คือ พระพุทธ, พระธรรม, พระสงฆ์.

สรณะ ๒ [สะระ—] ป. น. ความระลึก, ความทรงจำ.

สรภัญญะ [สะระพันยะ] ป. น. ทำนองสำหรับสวดคำที่เป็นฉันท์, ทำนองขับร้องทำนองหนึ่ง.

สรร [สัน] ก. เลือก, คัด. สรรแสร้ง ก. เลือกว่า, แกล้งเลือก.

สรรค์ [สัน] (ส. สรฺค) น. การสร้าง, สิ่งที่เกิดตามธรรมชาติ. ก. สร้าง (อย่างพระพรหมสร้างโลก).

สรรพ [สับ] (ส. สรฺว) ว. ทุกอย่าง, ทั้งหมด, ทั้งปวง. สรรพคุณ น. คุณสมบัติของสิ่งที่เป็นยา. สรรพสามิต น. อากรที่เก็บจากสิ่งที่ประกอบหรือมีขึ้นเกิดขึ้นภายในประเทศ เรียกว่าอากรสรรพสามิต. สรรพากร น. อากรที่เก็บจากสิ่งที่เป็นเองหรือมีขึ้นเกิดเป็นรายได้.

สรรพางค์ (ป. สพฺพงฺค) น. ทั้งตัว, ทั่วตัว.

สรรเพชญ (ส. สรฺวชฺ; ป. สพฺพญฺญ) น. ผู้รู้ทั่ว, พระพุทธเจ้า.

สรรเพชุดา [สันเพ็ดชุ—] (ป. สพฺพญฺญุตา) น. ความรอบรู้, ความเป็นผู้รู้ทุกสิ่ง. สรรเพชุดาญาณ (ส. สรฺวชฺญาน) น. ปัญญาที่รู้ทุกสิ่ง, ญาณของพระพุทธเจ้า.

สรรเสริญ [สันเสิน หรือ สันระเสิน] ก. พูดยกย่อง, ชมเชย, สรเสริญ ก็ใช้.

สรเลข [สอระ—] น. การเขียนหนังสือ; ตำแหน่งข้าราชการหัวเมืองในสมัยโบราณ.

สรวง [สวง] น. ฟ้า, สวรรค์, เทวดา. ก. เซ่น, บูชา, บน. ว. สูง, บน. สรวงเสวย ก. บูชา.

สรวม [สวม] ข. ก. ขอ. สรวมชีพ ก. ขอชีวิต, ขอให้มีชีวิตหรือปกป้องชีวิต ใช้ขึ้นต้นคำกราบบังคมทูลอย่างขอเดชะ.

สรวล, สรวลเส [สวน,—] ก. หัวเราะ.

สร้อย [สอย] น. ชื่อปลาชนิดหนึ่ง ตัวเล็ก ๆ ว่ายน้ำเป็นฝูง ๆ; เครื่องประดับที่ทำเป็นสายยาว ๆ; ขนมชนิดหนึ่ง เช่น ขนมชั้น ขนมทองหยิบ; คำที่เติมหรือประกอบคำอื่นเพื่อให้ไพเราะหรือเต็มความ. สร้อยทอง น. ไม้ดอกชนิดหนึ่งคล้ายหงอนไก่. สร้อยระย้า น. ชื่อคุ้มหูชนิดหนึ่งที่มีระย้าห้อยลงมา; ชื่อไม้ดอกชนิดหนึ่ง. สร้อยสน น. สร้อยที่ถักเป็นลายคดกริช; ชื่อเพลงทำนองหนึ่ง; ชื่อกลยุทธชนิดหนึ่ง.

สร้อยอ่อน น. สร้อยขนาดเล็กกว่าแต่สองสายขนไปเรียงกัน มีหัวเป็นห่วง.

สร้อยเศร้า [สร้อยเส้า] ก. โศก.

สระ ๑ [สะ] (ป. สร; ส. สรสฺ) น. ที่ขังน้ำขนาดใหญ่เป็นเองหรือคนขุด, ร่างน้ำที่อยู่ตามระหว่างผา.

สระ ๒ [สะหฺระ] (ป. สร; ส. สฺวร) น. เสียงก้องซึ่งออกเสียงได้นาน, ตัวอักษรจำพวกหนึ่งซึ่งเป็นคนละพวกกับพยัญชนะ.

สระ ๓ [สะ] ก. ชำระ, ฟอก, ล้าง. สระสาง ก. ฟอกและทำผมให้หายยุ่ง; ตรวจขัญชีหรือการงานให้เรียบร้อย, ทำให้หมดมลทิน, จัดให้เรียบร้อย.

สระ ๔ [สุระ] คำที่แผลงมาจากคำที่ขึ้นต้นด้วยคำ สะ ซึ่งใช้ในยกกลอน เช่น สระอ้อน เป็น สระอ้อน.

สระคราญ [สุระคฺรานฺ] ดู สะคราญ.

สระดะ [สุระ—] (กลอน) ว. ระกะไป, เกะกะไป, กายไป, แน่นไป.

สระอ้อน [สุระ—] (กลอน) ข. ว. อ่อน; สะอ้อน.

สระอึง [สุระ—] ดู สะอึง.

สระแหบ [สุระ—] ว. ไม่นุ่น, ราย.

สระหงั่ง [สุระ—] (กลอน) ว. สะหงั่ง.

สระอาด [สุระ—] (กลอน) ก. สะอาด.

สระอื้น [สุระ—] (กลอน) ก. สะอื้น.

สรั่ง [สะหฺรั่ง] น. หัวหน้ากะลาสี (ว่ามาจากภาษาเปอร์เซีย).

สร่าง [สาง] ก. คลาย, ถอย, หาย.

สร้าง [สาง] น. ที่ยกพื้น, พื้นที่ยกไว้สูง, ที่พระสงฆ์นั่งสวดพระอภิธรรมตามทิศพระเมรุ. ก. ทำ, ปลูก, ก่อ.

สราญ [สะราน] ดู สำราญ.

สร้าวเสียว [สาว—] ก. เร่า, เคล้นใจ.

สรีระ [สะ—] ป. (ส. ศรีร) น. ตัว, ร่างกาย. สรีรธาตุ กระดูกของศพที่เผาแล้ว. สรีรศาสตร์,—วิทยา น. ตำราว่าด้วยหน้าที่ของอวัยวะต่าง ๆ.

สรุป, สรุป [สะหฺรุบ,—] ก. รวมความ, รวบรัดเอาแต่ใจความ, ย่อ.

สรุสระ [สะหฺรุสะหฺระ] ว. ขรุขระ, ไม่เรียบร้อย.

สโรช [สะ—] ส. น. ดอกบัว, บัว.

สฤค [สฺริก] ส. น. บัวขาว.

สฤคาล [สฺริคาน] ส. น. หมาจิ้งจอก.

สฤค [สฺริก] ส. ว. ผ่านไป, พ้นไป, ล่วงไป.

สฤษฏิ, สฤษฏี [สฺริก] ส. ก. ทำแล้ว, สำเร็จแล้ว. น. การทำ, การสร้าง.

สล [สะละ] ป. น. ขนเม่น.

สลด [สะหฺลด] ก. เศร้า, ซึก, เหี่ยว, ไม่สดชื่น.

สลบ [สะหฺลบ] ก. สิ้นสติ, หมดความรู้สึกตัว.

สลวน [สนละวน] ดู สาละวน.

สลวย [สะหฺลวย] ว. สวย, งาม, ฉลวย, มักใช้แก่ผมที่ยาวประบ่างาม.

สลอด [สะหฺลอด] น. ชื่อไม้ชนิดหนึ่ง ใช้เมล็ดทำยาถ่าย.

สลอน [สะหฺลอน] ว. สล้าง, สะพรั่ง, ไสว.

สละ [สะหฺละ] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งเหมือนระกำ แต่ผลมีรสหวาน, ชื่อปาล์มชนิดหนึ่ง. ก. ละ, ทิ้ง, ปล่อย, วาง.

สละสลวย [สะหฺละสะหฺลวย] ว. ไพเราะ, เยื่นระเบียบเรียบร้อย, งดงาม.

สลัก [สะหฺลัก] น. ลิ่ม, หมุด; เครื่องกันประตูหน้าต่างหรือสิ่งอื่น ๆ เพื่อไม่ให้เลื่อนหรือเปิดได้. ก. แกะหรือเจาะให้เยื่นลวดลาย; สกัดกั้น. สลักเพชร น. ไม้ซึ่งสลักหัวล่มหรือกลอน เพื่อไม่ให้ถอนออกได้; ส่วนของร่างกายเหนือตะโพกขึ้นมา ตอนที่ขายักไปยักมา. สลักสำคัญ ว. สำคัญ, เยื่นชัดใหญ่ใจความ. สลักเสลา ก. ทำให้เยื่นลวดลายงามด้วยการสลัก. สลักหลัง ก. เขียนลงข้างหลัง.

สลัด [สะหฺลัด] น. น้ำมันชนิดหนึ่งใช้ผสมกับผักยำ, โรคที่ปั่นตามทะเล. ก. สะบัด, ผละจาก, ชักทิ้ง.

สลัดได [สะหฺลัด—] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ในจำพวกตะบองเพชร.

สลับ [สะหฺลับ] ช. น. ซ้ำ. ว. คละกัน, คั่นกัน, ให้ได้ลำดับเยื่นซ้ำ. สลับสลอน ว. เรียงรายไปเยื่นทิวแถว.

สลัว [สะหฺลัว] ว. ไม่สุกใส, หม่น, แสงมัว.

สลา [สะหฺลา] ช. น. หมาก. สลาเหิน น. หมากที่ถือกันว่า เมื่อเสกแล้วเยื่นตัวแมลงภู่ทำให้ผึ้งกินแล้วลุ่มหลงรัก.

สลาก [สะหฺลาก] น. ตั๋ว, ฉลาก, วัตถุที่ใช้ในการเสี่ยงโชค. สลากกินแบ่ง น. สลากที่ทำหน่ายแก่ผู้ถือเพื่อชิงรางวัลในการเสี่ยงโชค โดยผู้จำหน่ายชักส่วนลดเยื่นกำไร. สลากกินรวบ น. สลากชนิดที่ทำหน่ายแก่ผู้ถือเพื่อชิงสิ่งของเยื่นรางวัลในการเสี่ยงโชค โดยผู้จำหน่ายรวบเงินค่าสลากไว้ทั้งหมด. สลากภัตร [สะหฺลากะพัด] น. อาหารถวายพระโดยวิธีจับสลาก.

สล้าง [สะหฺล่าง] ว. สูงเด่นเยื่นทิวไป, ชูไสว; สลอน, เยื่น หมู่; เยื่นทิว.

สลาด [สะหฺลาด] น. ชื่อปลาชนิดหนึ่งตัวแบน ๆ มีก้างมาก, ฉลาด ก็เรียก.

สลาตัน [สะหฺลา—] น. ลมทิศใต้, พายุใหญ่ (ภาษามลายู แปลว่า ลมใต้).

สลาย [สะหฺลาย] ก. ร้าว, ทำลาย, แตก.

สลิด [สะหฺลิด] (ข. น. ใบ) ไม้เถาชนิดหนึ่งมีใบและลูกเหมือนต้นข้าวสาร แต่กลอกเหลี่ยม. (ในราชาศัพท์เรียกต้นชาร); ชื่อปลาชนิดหนึ่งตัวคล้ายปลากระบอกแต่โตกว่า ปลาใบไม้ ก็เรียก.

สลิล ป. ส. น. น้ำ, แม่น้ำ.

สลึก ช. น. ใบไม้.

สลึง [สะหฺลึง] น. ชื่อมาตราเงิน ๑ ใน ๔ ของบาท คือ ๒๕ สตางค์.

สลุด [สะหฺลุด] ก. คำนับ เช่น ยิงสลุด.

สลุบ [สะหฺลุบ] อ. น. เรือเดินทะเลชนิดหนึ่งใช้แล่นด้วยใบ.

สลุมพร [สะหฺลุมพอน] น. ปลาเนื้ออ่อน.

สว [สุ—วะ] ส. น. ตัวเอง, ตนเอง, ของตัวเอง. ใช้ประกอบหน้าศัพท์ เช่น สวภาพ = ความเยื่นอยู่ของตนเอง.

สวก [สะหฺวก] น. สวิงขนาดเล็กชนิดหนึ่งสำหรับตักปลา.

สวด ก. ท่อง, ว่า, ย่น, กล่าวเยื่นทำนอง; ยืนออกมา เช่น ปากสวด.

สวน น. ที่ปลูกต้นไม้ต่าง ๆ, โดยปริยายหมายถึงสถานที่ซึ่งกันเยื่นขอบเขตไว้ เช่น สวนรู, สวนเบ็ด. ก. ทวนกลับ, ทวนมา, แยงยันเข้าไป, ไสเลียง, สอยเทียยขนาด หรือปริมาณเครื่องตวง เช่น สวนสัก. สวนควัน ก. วิ่งเข้าหาผู้ทำร้าย ซึ่งเปรียบด้วยสัตว์ข้ากัดถึงกระสุนขึ้นและวิ่งทวนไปทางควันขึ้น. สวนทาง ก. เดินยันทาง. สวนทวาร ก. แทงหรือแยงยันทวาร. สวนสนาม น. พิธีของกองทหารเดินผ่านผู้เยื่นประธานเนื่องในการตรวจพล.

ส่วน น. สิ่งที่แยงออกจากของใหญ่, เศษย่อย, แผนกย่อย, ตอน. สัน. ฝ่าย, ข้าง.

สวนะ [สะวะ—] ป. (ส. ศฺรวณ) น. การฟัง, หู.

สวนาการ น. อาการฟัง.

สวนิต [สะวะ—] (กลอน) ก. ยิน, ฟัง.

สวนีย [สะวะนียะ] ป. (ส. ศฺรวณีย) น. คำที่น่าฟัง, คำไพเราะ.

สวม ก. ครอบ, ใส่; หุ้ม, คลุม; เข้าแทนที่ เช่น สวม

ตำแหน่ง. สวมรอย ก. เข้าแทนที่ตามรอยของคนอื่นโดยทำเป็นให้เข้าใจว่าตนเองเป็นตัวจริง.

ส้วม น. ที่ถ่ายอุจจาระ. ก. กอดรัด.

สวย ว. งาม, รูปร่างดี, เหมาะตา, น่ารัก, น่าพึงใจ; ไม่เปิดกว้างเผ็ด เช่น ข้าวสวย.

ส่วย ๑ น. ของที่เรียกเก็บจากพื้นเมืองส่งเป็นภาคหลวง ตามวิธีเรียกเก็บภาษีอากรในสมัยโบราณ, เงินช่วยราชการตามที่กำหนดเรียกเก็บจากราษฎร.

ส่วย ๒ น. ชนชาติพูดภาษาตระกูลมอญ เขมร พวกหนึ่ง อยู่ทางภาคอีสาน.

สวร [สะวะระ] ส. น. เสียง.

สวรรค์ [สะหฺวัน] ส. (ป. สคฺค) น. โลกที่ประกอบด้วยความสุข, ที่อยู่ของเทวดา, เมืองฟ้า. สวรรคต (ส. สวรคต) ไปสู่สวรรค์ ตาย (ในราชาศัพท์หมายความสำหรับพระเจ้าแผ่นดินและพระราชินี). สวรรคบดี น. เจ้าเมืองสวรรค์ คือพระอินทร์.

สวะ [สะหฺวะ] น. หยากเยื่อหรือต้นหญ้า ต้นผักที่ลอยเป็นแพอยู่ในน้ำ, โดยปริยายหมายความว่า เลว, ตามกัน, มีมาก.

สวัสดี, สวัสดิ์ [สุวัก, —กิ] (ส. สฺวสฺติ; ป. โสตฺถิ) น. ความดี, ความสุข, ความสำราญ; โชค, ลาภ, เคราะห์ดี, ความเจริญ.

สวา [สุวา] ข. น. ลิง. สวาปาม ก. ขยุ้มกินด้วยมืออย่างตะกละตะกลาม เช่น ลิงกิน.

สว่าง [สะหฺว่าง] ว. มีแสง, กระจ่าง, แจ้ง, แจ่ม, แลเห็นชัดเจน.

สวาด [สะหฺวาด] น. ต้นไม้ชนิดหนึ่งมีลูกสีเทาเจือเขียวซึ่งเรียกกันว่าสีสวาด.

สวาท [สวาด] ส. ก. น่ารัก, น่ายินดี. ว. หวาน, ชุ่มชื่น.

สว่าน [สะหฺว่าน] น. เครื่องมือสำหรับเจาะไชอย่างหนึ่ง ทำเป็นเกลียว.

สว้าน [สะว่าน] ก. ลมแกกชัน.

สวาย [สะหฺวาย] ข. น. ส่วนกายของสัตว์ เช่น วัวควาย อยู่ระหว่างซายโครงกับกระดูกตะโพก.

สวามิ, สวามี [สุวา—,—มี] ส. น. เจ้า, ผู้เป็นใหญ่, นาย, ผัว, เจ้าของ. สวามิภักดิ์ ว. ภักดีต่อเจ้า, ยอมคนหรือยอมตนอยู่ใต้อำนาจ.

สวามินี [สุวา—] ส. น. หญิงผู้เป็นใหญ่เป็นเจ้าของ.

สวาย [สะหฺวาย] น. ชื่อปลาชนิดหนึ่ง ไม่มีเกล็ด ตัวยาว ๆ คล้ายปลาเทโพ. สวายสอ ข. น. มะม่วงชนิดหนึ่ง.

สวาสดิ์ ก. รักใคร่, ยินดี. สวาหะ [สุวา—] ส. น. คำกล่าวเมื่อยกการเสกเป่า.

สวิง [สะหฺวิง] น. เครื่องช้อนปลาเป็นร่างแหตักมีไม้เป็นขอบวงกลม.

สวิงสวาย [สะหฺวิงสะหฺวาย] ก. ใหวิว, วิงเวียน, กระวนกระวาย, ใจวาย ๆ หวาม ๆ ด้วยอาการไข้.

สวิญญาณกทรัพย์ [สะวินยานนะกะซับ] น. ทรัพย์ที่มีวิญญาณ คือ โค, กระบือ ว.ส.ว.

สห [สะ—] ป. ว. ด้วยกัน, พร้อม, ร่วม, ร่วมกัน. ใช้ประกอบหน้าศัพท์. สหกรณ์ น. งานร่วมมือกัน, การงานที่ช่วยกันทำ; วิธีจัดการอย่างหนึ่งที่บุคคลพอใจร่วมมือกันเพื่อบำรุงความเจริญในทางเศรษฐกิจ โดยแบ่งกำไรเสมอกัน. สหชาต, สหชาติ ว. เกิดวันเดือนปีเกิดร่วมกัน, เกิดร่วมปีกัน.

สหัมบดี [สะหำบอ—] ป. น. ชื่อท้าวมหาพรหมองค์หนึ่ง.

สหัส, สหัสสะ [สะ—] ป. (ส. สหสฺร) ว. พันหนึ่ง (คือ ๑๐ ร้อย). สหัสเนตร น. ผู้มีตาพันดวง คือพระอินทร์. สหัสรังสี น. ผู้มีรัศมีพันแฉก คือพระอาทิตย์.

สหัสา [สะหัดสา] ป. (ส. สหสา) ว. โดยเร็ว, ทันใด, ยิ่งนัก, โดยแรง.

สหาย [สะ—] ป. ส. น. คนช่วยกัน, เพื่อนร่วมสุขร่วมทุกข์.

สอ ๑ ข. น. กอ; ชื่อโกฐชนิดหนึ่ง ใช้ทำยาไก่. ว. ขาว เช่น กินสอพอง. น. ปูนก่อ.

สอ ๒ ว. ออกกัน, ระคนกัน, ไม่ขาดสาย เช่น น้ำลายสอ.

ส่อ (โบ) ก. แสดง, ปรากฏ, บ่งให้รู้. ก. พึ่ง.

ส่อง ก. ทำให้สว่าง, ฉายแสง, ทำให้แลเห็น; มองดูเงาตัวในของใสต่าง ๆ; มองดูด้วยกล้อง; เล็งขึ้น.

ส้อง (โคลง) น. ช่อง.

สอด ก. เสือกหรือใส่เข้าไปในช่อง หรือในระหว่างที่พอ ๆ กัน, แหวกเข้าไปในระหว่างกลาง, ใส่ เช่น สอดสนับเพลา. สอดคล้อง ก. เห็นพ้อง, ประสาน. สอดแคลว้ ก. สงสัย, กินแหนง. สอดแนม ก. ลอบเข้าไปสืบความลับ, สืบเหตุลับ. สอดส่อง ก. พิจารณา, ตรวจตรา, สอบสวนดูด้วยใจ.

สอน ก. บอกวิชาความรู้ให้, ฝึกหัด, แนะให้รู้, แสดงให้เข้าใจ, เริ่ม เช่น ต้นไม้สอนเป็น คือ เริ่มมีลูก.

ส่อน ว. ไม่ตรง, เอียง (สำหรับตาหมิ่นแหวคำอยู่ไม่ตรงที่ตาม ปรกติ).

สอบ ก. ตรวจ, ไล่เลียง; เปรียบเทียบ, ทดลองดู. ว. เล็ก, เรียว เช่น กระบองกันสอบ. สอบซ้อม ก. ทดลองความรู้ไว้ คราวหนึ่งเพื่อให้รู้ว่ามีความรู้เพียงไร. สอบสวน ก. ไล่เลียง, ไต่ถาม.

สอพลอ [—พฺลอ] ก. คล้อยตามไปในทางเลวเพื่อให้ชอบ.

ส้อม น. เหล็กสองง่าม ปลายแหลม ใช้แทงปล่า เป็นต้น; เครื่องใช้สำหรับอาหารกินคู่กับช้อน. ก. ปล่าให้แหลม เช่น ส้อมมะพร้าว ส้อมอ้อย, เขียนเป็น ซ่อม ก็มี.

สอย ก. ปล้กลอกไม้ลูกไม้ออกด้วยไม้; เย็บผ้าให้ถี่ห่างพอ ทะเย็บ. สอยผม ก. เอาไม้แหลมเล็ก ๆ แทงผมให้เป็น รอยไร. สอยดาว ก. เดินหงายหน้า เรียกว่า เดินสอยดาว.

ส่อเสียด ก. ยุยง, พูดให้เขาแตกร้าวกัน.

สะ ก. สม, พอ เช่น สะใจ—สมใจ; พอก, ใส่, สุม เช่น เอาหนามสะ. สะสม ก. รวบรวม, เก็บงำ.

สะกด ก. ข่ม, ทับ, ตามหลัง เช่น ตัวสะกด—ตัวตามหลัง; ทำให้หลับ, ระงับ, ตามไป; สะกดใจ — ทำใจให้ระงับ, สะกดรอย—ตามรอย.

สะกอ (ข. น. หมู่, พวก) ว. หนุ่ม (ยางที่ใช้คำว่า ตะกอ).

สะกาง น. เครื่องกักระเบียงอย่างหนึ่ง ผูกเหยื่อลอยน้ำไว้, ตะกาง ก็เรียก; เหยื่อเย็นเครื่องล่อ เช่น ลิ่นสะกาง.

สะการะ ช. น. ตอกไม้.

สะกิด ก. กระทบด้วยเล็บ หรือสิ่งที่คล้ายคลึงเช่นและควักแต่เบา ๆ เพื่อให้รู้ตัวให้หลุดหรือให้นึกออก, ถูกต้อง; เตือนใจ, กระทบใจ.

สะเก็ด น. ชิ้นย่อยของท่อนใหญ่, ชิ้นย่อยของท่อนไม้ที่ฉาดออก; เลือดหรือหนองแห้งที่ตกกรังอยู่กับแผล, โดย ปริยายหมายความว่าเศษเล็กเศษน้อยซึ่งเป็นจำพวกเดน ๆ.

สะแก (ข. น. หมา) น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งใช้ลำต้นทำพิณ, ชื่อการพนันชนิดหนึ่งคล้ายสกา. สะแกวัลย์ น. ไม้เลื้อย ชนิดหนึ่ง ดอกและใบคล้ายสะแก. สะแกแสง น. ชื่อต้น ไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยาวักสีดวงหมูก.

สะครอ้อ [—คฺรอ้อ] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยา (ตะครอ ก็เรียก).

สะคราญ [—คฺราน] น. หญิงงาม. ว. งาม, สวย.

สะค้าน น. เถาวัลย์ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยา (ตะค้าน ก็เรียก).

สะคม ช. ก. ขโมยโดยวางยาให้หลับ.

สะดวก ว. ง่าย, คล่อง, สบาย, ไม่ติดขัด.

สะดัก, สังดัก ก. คอย, กันไว้.

สะดึง น. ไม้แบบสำหรับขึงผ้าทำระเบียงหรือชุก; ของเล่นสิ่งด้วยผ้า.

สะดือ น. ส่วนของร่างกายอยู่ตรงกลางพุงทางเข็นรูหว่านเข้าไป, เรียกทะเลกอนหน้าวนไปลงไป ซึ่งถือกันว่าเป็นศูนย์กลางของทะเลว่า สะดือทะเล.

สะดุ้ง ก. ตกใจ, ใหวตัวขึ้นทันทีด้วยความตกใจ.

สะดุด ก. เกินเอาปลายเท้าแตะสิ่งของโดยไม่สังเกต, โดย ปริยาย หมายความว่า กระทบ เช่น สะดุดใจ.

สะเด็ด ก. หยุดหยด, แห้ง สำหรับน้ำ เช่น บิดผ้าให้น้ำสะเด็ด.

สะเดา น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใบมีรสขม ใช้เป็นอาหาร และทำยาก็ได้.

สะเดาะ ก. ทำให้หลุดออกมาด้วยคาถา เช่น สะเดาะโซ่ ตรวน.

สะตอ น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง เมล็ดในใช้เป็นอาหาร.

สะตาหมัน [—หฺมัน] ช. น. สวน.

สะตือ น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งผลเล็กกว่าสะตอ ใช้เป็นอาหาร และทำยาก็ได้.

สะตุ ก. แปรรูปลักษณะของยางอย่าง เช่น เกลือ, สารส้ม ฯลฯ ให้แห้งสนิทด้วยไฟ.

สะทก ก. รู้สึกเกรงกลัว.

สะทน ก. สะท้อน, หวั่นไหว.

สะท้อน ก. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง เนื้อติดกับเปลือก ผลเปรี้ยว เจือฝาด ปลูกเนื้อติดกับเมล็ดในกินได้ (กระท้อนก็เรียก). ก. กระเด็นกลับ, กระดอนขึ้น.

สะท้าน ก. สั่น, สะเทือน, ไหว, สั่น, กัง.

สะทึก ก. ใจเต้นตึก ๆ.

สะเทิน ๑ ว. กรึ่ง, กึ่งกลาง; สัน. ทั้ง (สะเทินน้ำ สะเทินบก).

สะเทิ้น, สะเทิน ๒ ก. อาย, กระดาก.

สะเทือน, สะเทือน ก. หวั่นไหว, สั่นไปถึง.

สะบัก น. ส่วนของร่างกายตั้งอยู่ข้างไปทางหลัง.

สะบักสะบอม ว. ยอยซ้ำ.

สะบัด ก. กระพือ, สลัด; ทำให้หลุด. สะบัดย่าง ก. วิ่งซ้า ๆ, วิ่งเยา ๆ, วิ่งเหย่า ๆ, วิ่งชอยเท้า (อย่างม้า). สะบัดร้อนสะบัดหนาว ก. ประเดี๋ยวร้อนประเดี๋ยวหนาว

คล้ายระเบิดไข้. สะบัดสะบิ้ง ว. แสนงอน, เล่นเนื้อเล่นตัว, ค้ดค้น.

สะบัน ก. ขาดหรือหลุดออกทีเดียว.

สะบ้า น. เถาวัลย์ชนิดหนึ่ง ผักมีเมล็ดกลมแบนแข็ง, การเล่นชนิดหนึ่งใช้ลูกสะบ้าหรือของกลม ๆ อย่างอื่นแทน เช่น หรือถอย. สะบ้าหัวเข่า น. กระดูกกลมแบนที่หัวเข่า.

สะบู น. ตอกไม้.

สะพรัก [—พรัก] ว. พรักพร้อม.

สะพรั่ง [—พรั่ง] ว. พร้อม, ไสว, สล้าง.

สะพรึบ [—พรึบ] ว. พร้อม.

สะพัก น. ผ้าห่มเฉียงบ่า. ก. ห่มผ้า, ห่มคลุม เช่น สะพักพระกัญปฤเมศ.

สะพัด ก. ลอมไว้, กันไว้ทุกด้าน, ร่ำไป, เรื่อยไป. ตะพัด ก็ใช้.

สะพั้น น. โรคชนิดหนึ่ง มักเกิดแก่เด็กเล็ก ๆ เพราะผิดอากาศ. ตะพั้น ก็ใช้.

สะพาน น. ตะพาน.

สะพาย น. เชือกหรือของคล้องคอ. ก. เอาของห้อยย่าน. ตะพาย ก็ใช้. สะพายแล่ง ก. เอาของห้อยเฉียงย่าน.

สะเพร่า [—เพร่า] ว. มักง่าย, หวัด ๆ ลวก ๆ ไม่ระวัง.

สะเภา น. ตะเภา.

สะใภ้ น. เมียของญาติ, ตะใภ้.

สะระแหน่ [—ระแหน่] น. ผักชนิดหนึ่ง ใบมีกลิ่นฉุน ใช้เป็นผักและกลั่นเป็นน้ำมัน.

สะสวย ก. สวยอย่างเหมาะ.

สะอาง ว. งามสะอาดหมดจด, สวย, ผ่องใส.

สะอาด ว. หมดจด, ผ่องใส, ไม่สกปรก; ไม่มีตำหนิ, บริสุทธิ์.

สะอ้าน ว. หมดจด, สะอาด.

สะอึง น. เครื่องดักเอว, สายรัด, เข็มขัด, สะเอว ก็ว่า.

สะอิดสะเอียน ก. ขยะแขยงด้วยความเกลียด; คลื่นเหียน.

สะอึก ก. เผ่น, โถม; อาการอย่างหนึ่งเมื่อลมแล่นขึ้นตามลำคอ. สะอึกสะอื้น ก. ร้องไห้มีเสียงสะอึกเป็นระยะ ๆ.

สะเอว น. เอว, ส่วนแคบที่สุดอยู่ตอนกลางลำตัว.

สะโอดสะองว. งามอย่างมีรูปร่าง ไม่โตง สูงไม่ร่ง.

สัก น. ชื่อไม้ยืนต้นชนิดหนึ่ง เนื้อไม้แข็งและคงทน ปลวกไม่กิน เหมาะแก่การสร้างบ้านเรือนและเครื่องใช้. ลายที่สัก ไว้ตาม; ลายที่ช่างตามตัวว่าว สักว่าว ก็เรียก. ก. ฝังรัก, ตาก เช่น เอาค้อนรักข้อมือ; ทิ่ม, เอาเหล็กหรือไม้ทิ่มลงในของต่าง ๆ เพื่อค้นหาของที่ทิ่มอยู่ในนั้น, เอาเหล็กแหลมสุ่มหมักทิ่มตามตัวให้ดิกเป็นลวดลายต่าง ๆ, (ไฮ) ทำเครื่องหมายสัก เพื่อแสดงเป็นหลักฐาน เช่น สักข้อมือ แสดงว่าได้ขึ้นทะเบียนเป็นชายฉกรรจ์ หรือเป็นเลกมีสังกัดกรมกองแล้ว, สักหน้า แสดงว่าเป็นผู้ที่ต้องโทษทำราชการ เป็นต้น ว. เพียง, ราว, ประมาณ เช่น สักสองวัน. สักแต่ว่า, สักว่า ว. เพียงว่า, ประมาณว่า.

สักกะ (แบบ) ป. (ส. ศกฺร) น. พระอินทร์, วงศ์กษัตริย์, เชื้อสายของพระพุทธเจ้า.

สักกาย ป. (ส. สตฺกาย) น. ตัวของตัว, ความเห็นยึดถือตน. สักกายทิฏฐิ ป. น. ความเห็นหรือความเชื่อว่ากายเป็นของตน.

สักการ ป. (ส. สตฺการ) น. การเคารพ, การบูชา, เครื่องทำมาแสดงความเคารพบูชา. ก. เคารพนับถือบูชา.

สักขี ๑ ป. (ส. สากฺษิน) น. ผู้เห็นแก่ตา, พยานผู้รู้เห็นด้วยตาตนเอง.

สักขี ๒ น. ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยา.

สักยะ, สักกะ [สักกฺยะ,—] ป. (ส. ศากฺย) น. วงศ์กษัตริย์, เชื้อสายของพระพุทธเจ้า.

สักวา [สักกะวา] น. เพลงชนิดลำนำเพลงอย่างหนึ่ง ร้องเป็นทำนองโต้ตอบกัน, เขียนเป็น สักระวา ก็มี.

สักหลาด [สักกะหฺลาด] น. ผ้าทำด้วยขนสัตว์.

สัจจะ [สัจจะ] (แบบ) ส. น. มิตรภาพ, ความสนิทสนมกัน, ความรักใคร่กัน.

สั่ง ก. บอกไว้เพื่อให้ทำหรือให้ปฏิบัติ เป็นต้น; พ่นน้ำมูกออกจากจมูก. สั่งสม ก. สะสม, รวบรวมไว้. สั่งสอน ก. ชี้แจงให้เข้าใจ และบอกให้ทำ. สั่งเสีย ก. เตือน, กำชับ, บอกให้เข้าใจ.

สังกร [—กอน] ป. ส. น. ความปะปน, ความคลายเกี่ยว, ในไวยากรณ์เป็นชื่อประโยคที่มีประโยคเล็ก ๆ ประกอบอยู่ด้วย.

สังกรณี [—กะระนี] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยา.

สังกะตัง ว. สภาพที่คดคนแน่นเป็นปมเหนียว.

สังกะวาด น. ชื่อปลาชนิดหนึ่ง คล้ายปลาแมลออน แต่ตัวสั้นเขี้ยว หัวโตและตัวอวบกว่า.

สังกะสี น. โลหะชนิดหนึ่ง สีขาวเงินเจียวคราม เป็นธาตุแท้; เหล็กชุบสังกะสีเป็นแผ่นยางหรือทำเป็นลูกฟูก ใช้มุง

ทลังคา ว ล ง; ชื่อปลากัดพันทาง เรียกว่า ลูกสังกะสี.

สังกัด ก. หมายหมู่, ขึ้นอยู่, รวมอยู่.

สังกัปปะ ป. (ส. สังกลฺป) น. ความดำริ.

สังกาศ ส. ว. คล้าย, เหมือน, เปรียบ.

สังเกต ป. ส. ว. กำหนดไว้, หมายไว้.

สังข์ ป. (ส. สงฺข) น. หอยชนิดหนึ่ง สีขาว ใช้สำหรับหลั่งน้ำมนต์หรือเข้าในการมงคล.

สังขยา ๑ [—ขะยา] ป. ส. น. การนับ, การคำนวณ.

สังขยา ๒ [—ขะหฺยา] น. ชื่อขนมชนิดหนึ่ง ทำด้วยไข่และน้ำตาล.

สังขาร ป. (ส. สํสฺการ) น. เครื่องปรุงแต่ง, ร่างกายและจิตใจ; ชาติและภพ, การคุมกันชน. อาการทุกอย่างของกายวาจาและใจ เรียกว่า สังขารธรรม.

สังเขป ป. (ส. สงฺเกฺษป) น. เรื่องที่ย่อ, เค้าความ; แก่น, เนื้อ.

สังคโลก [—คะ—] น. ชื่อถ้วยชามอย่างหนึ่ง ทนร้อนเย็นลายร้าวดังไข่ปลากระหรอก เย็นคำเลียนจากสวรรคโลก. สังกะโลก ก็เรียก.

สังคม ป. ส. น. การคบค้าสมาคมกัน; หมู่คนที่เจริญแล้วร่วมคบค้าสมาคมกัน.

สังคหะ [—คะหะ] (แบบ) (ป. สงฺคห; ส. สงฺคฺรห) น. การรวบรวม, เรื่องย่อ, ความเอื้อเฟื้อ, การช่วยเหลือ, การเอื้อกูล.

สังคายนา [—ยะนะ] ป. น. การชักชวน, การสวดเย็นแยบเกี่ยวกัน, การประชุมชำระพระไตรปิฎกให้เย็นแยบเกี่ยวกัน. ไทยมักใช้ว่า สังคายนา ซึ่งชาวบ้านเรียกกันว่า สังคายนาย.

สังคีต ป. ส. น. การร้องรำทำเพลง.

สังคีติ ป. น. การสวดพร้อมกัน, การประชุมชำระพระไตรปิฎกให้เย็นแยบเกี่ยวกัน.

สังเคด น. ของที่ถวายแก่สงฆ์เมื่อเวลาปลงศพ มีผ้าไตร เย็นต้น รวมกันถวายแก่พระสงฆ์ผู้เทศน์หรือสังสุกุล.

สังฆ ป. ส. น. หมู่, ประชุม, ฝูง; ในพุทธศาสนาหมายหมู่ภิกษุตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป ประชุมสงฆ์ในที่สมา. ไทยเรียกว่า พระสงฆ์ หมายความว่า ภิกษุ ก็ได้. สังฆกรรม น. กิจที่พระสงฆ์รวมกันทำตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป. สังฆการี ป. น. ผู้ทำการ สงฆ์, ชื่อ หน่วย ราชการในกรม การ ศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ.

สังฆทาน ป. น. ทานที่ทายกถวายแก่สงฆ์โดยไม่เจาะจงเฉพาะองค์ใดองค์หนึ่ง. สังฆราช ป. น. ผู้เป็นใหญ่ในสังฆมณฑล.

สังฆาฏิ ป. น. ผ้าคลุมกันหนาวที่พระใช้ทายนอกจีวร.

สังโยค ป. ส. น. การติดต่อ, การรวยรวม. (ไว) การสะกดตัวหนังสือ, ตัวพยัญชนะที่ซ้อนกัน.

สังโยชน์ ป. น. เครื่องพันกัน, หมายเอากิเลสที่ผูกคนไว้กับวัฏสงสาร, มี ๑๐ อย่าง มีสักกายทิฏฐิ เย็นต้น พระอริยะเจ้าย่อมละสังโยชน์นั้นเย็นลำดับจนหมดกิเลสพระอรหันต์.

สังวร [—วอน] ป. น. ความสำรวม, ความระวัง, ความป้องกันหรือรักษาไว้. ก. ถือ, สำรวม, เหนี่ยวรั้ง.

สังวัจฉระ ป. (ส. สำวตฺสร) น. ปี.

สังวัธยาย [—วัททะ—] (ส. สฺวาธฺยาย; ป. สชฺฌาย) ก. ท่องบ่น, สวดท่องให้จำได้.

สังวาล น. สร้อยชนิดหนึ่ง ใช้คล้องสะพายแล่ง. สังวาลพราหมณ์ น. สายธุรำของพราหมณ์.

สังวาส ป. น. การร่วมประเวณี, การอยู่ร่วมกัน.

สังเวช ป. น. ความสลดใจ, ความสะทกสะท้อน, ความสงสาร (ในผู้ที่ได้รับทุกข์). ก. (ไทย) สลดใจ, สงสาร, เอ็นดู. สมเพช ก็ใช้.

สังเวย ก. บวงสรวง, เซ่นสรวง.

สังเวียน น. บริเวณที่กันไว้สำหรับการเล่น เช่น ชนไก่; ที่ต่อสู้, ชื่อลายชนิดหนึ่ง.

สังสกฤต [—สะกฺริต] ควรใช้สันสกฤต ดู สันสกฤต.

สังสการ [—สุกาน] (ไว) น. พิธีกรรมเกี่ยวกับการปลงศพ ดู สังขาร.

สังสรรค์ [—สัน] ส. น. การรวมกัน, ปนกัน; การคบค้า, วิสาสะ.

สังสาร, สังสารสาคร ดู ใน สงสาร.

สังหร, สังหรณ์ [—หอน] ป. ส. ก. รู้ใจ, ชักนำใจ, คลใจ. น. การคลใจ, เครื่องรู้ใจ, เครื่องคลใจ.

สังหาร ป. ส. น. การนำมา, การทำลาย, การล้างผลาญ.

สังหาริมะ ป. น. ทรัพย์ที่เคลื่อนที่ได้, ทรัพย์ที่นำไปได้ เช่น เรือ, แพ, คู่กับอสังหาริมะ—ทรัพย์ที่นำไปไม่ได้ เช่น เรือกสวนไร่นา.

สัจ, สัจจะ (ป. สจฺจ; ส. สตฺย) น. ความจริง, ความแท้. **สัจกิริยา** น. การตั้งความสัตย์. **สัจญาณ** น. ความรู้เรื่องแห่งความจริง, ในพระพุทธศาสนา ประสงค์เอาปรีชาหยั่งรู้อริยสัจ.

สัญจร [—จอน] ป. ส. น. ช่องทาง, ฉนน; การผ่านไปมา. ก. เดินไป, เที่ยวไป, ผ่านไป. ไทยใช้ว่าเที่ยวเสเพลอย่างหญิงหาเงิน. สัญจรโรค น. โรคเกิดจากหญิงสัญจร, กามโรค.

สัญชาต ป. ว. เกิดเอง เช่น สัญชาตสระว่า สระที่เกิดเอง. สัญชาตญาณ น. ความรู้ที่มีมาแต่กำเนิด.

สัญชาติ ป. น. ความเกิด, ความเย็นชื้น, ที่เกิด, ราก เง่า; ผู้ที่อยู่ในบังคับประเทศเดียวกัน.

สัญญา ป. (ส. สัชญา) น. เวลาเย็น.

สัญญา ป. (ส. สัชญา) น. ความตกลง, ความปรองกอง, ความรู้, ความเข้าใจ, ความรู้สึก, ความสังเกต, ความระลึกได้, ความจำได้, เย็นชื้นชั้น ๑ ของขันธ์ทั้ง ๕ เรียก 'สัญญาขันธ์'; เครื่องหมาย, ลักษณะ, ท่าทาง; ชื่อ, นาม; (ไทยใช้) ข้อตกลงโดยแลกเปลี่ยนประโยชน์กัน, ถ้าข้อตกลงกันนั้นเย็นหนังสือ เรียก หนังสือสัญญา. ก. ทำความตกลงกัน. สัญญาบัตร น. ใบตั้งยศหรือบรรดาศักดิ์ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินทรงตั้ง, ถ้าเย็นใบที่เจ้าประทรงตั้งเรียกว่า ใบประทวน. สัญญาวิปลาส ป. ว. มีความเข้าใจคลาดเคลื่อน, ไม่แน่นอน.

สัญญาณ ป. (ส. สัชญา) น. ความรู้, ความเข้าใจ; เครื่องหมาย.

สัญญี ป. (ส. สัชญิน) ว. มีความหมายรู้ได้, มีความรู้สึก, มีความระลึก, มีความจำได้.

สัณฐาน ป. (ส. สัณฐาน) น. ชวกทรง, เค้า, รูป, โครง, ฐานะ, ลักษณะ.

สัณห์ ป. (ส. ศฺลกฺษฺณ) ว. ละเอียด, เกลี้ยงเกลา, สุภาพ; งาม, ละมุนละม่อม.

สัด น. ส่วน (มักพูดกันว่า 'ส่วนสัด' เนื่องมาจาก 'สัด' เครื่องตวง), เครื่องตวงชนิดหนึ่ง รูปคล้ายกระบุง, เครื่องตวงยางชนิดสมัยโยราณใช้ตวงดินชื้นยระรูปากกระบอกชื้น, ชื่อมาตราตวง ๒๕ ทะนาน มีอัตราเท่ากับยี่สิบลิตร อักษรย่อว่า ส. ก. ร่วมประเวณี (สำหรับสัตว์).

สัดจอง น. ทุ่น, แพ, เรือเล็ก ๆ.

สัด ๑ ส. ว. ก็, งาม, น่านยัดถ. สัดการ น. การยกย่อง, นยัดถ, การรับรอง. สัดบถ น. ทางทูถก, คดีที่ชอบ. สัดบุรุษ น. คนที่เย็นสัมมาทิฐิ.

สัด ๒, สัดด ๑ [—ดะ] ป. (ส. สยุต) ว. เร็ว. สัดภัณฑ์, สัดปริภัณฑ์ น. เขาเร็วทิวลัยมเขาพระสุเมรุ; ภูบริภัณฑ์ก็ว่า. สัดวาร น. หนึ่งสัปดาห์, ๗ วัน.

สัดดบงกช [—ดะ—กด] น. ชื่อบัวชนิดหนึ่ง สีแดง แต่กลอกช้ำม.

สัดดบรรณ [—ดะบัน] น. ชื่อบัวชนิดหนึ่ง.

สัดดบุษย์ [—ดะบุด] น. ชื่อบัวชนิดหนึ่ง คล้ายสัดดบงกช แต่สีขาว.

สัดดะ ๒ ป. ว. ช้องอยู่, ทิดอยู่, พวพัน. น. สัตว์.

สัดดู ป. (ส. ศกฺตุ) น. ข้าวตู.

สัดถา ป. (ส. ศาสฺตา) น. ครู, ผู้สอน.

สัดถิ ป. (ส. ศกฺถิ) น. ขา.

สัดมะ ป. ว. ที่เร็ว.

สัตย์ ส. น. คำสัญญา, คำมั่น, คำสาบาน; ความชื่อตรง, ความจริงใจ. ว. จริง, แท้, แน่นอน, ชื่อตรง, บริสุทธิ์, ก. สัตยาธิษฐาน น. การตั้งความจริงใจเย็นหลักอ้าง. สัตยาบัน (กลอน) ก. ยืนยันความตกลง, รับรองข้อตกลง.

สัตว์ (ส. สตฺตฺว) น. สิ่งที่มีความรู้สึกและเคลื่อนไหวไปได้เอง, กิริยาณ. สัตวโลก น. หมู่สัตว์.

สัตวา [สัดตฺวา] น. ชื่อนกชนิดหนึ่ง ในจำพวกนกแก้ว ตัวโตสีเขียวเกลี้ยเย็นสีกรม.

สัทธรรม น. ธรรมของสัตบุรุษหรือคนดี, พระธรรม.

สัทธา ป. (ส. ศฺรทฺธา) น. ความเชื่อ, ความเลื่อมใสในพระธรรม.

สัทธิวิหาริก, สัทธิงวิหาริก ป. น. ผู้อยู่ร่วมกัน, ผู้อยู่ด้วยกัน, หมายความถึงบุคคลผู้มาขออุปสมบทต่ออุปัชฌาย์ ผู้นั้นเรียกว่า สัทธิวิหาริก.

สัน น. สิ่งที่มีลักษณะนูนสูงขึ้นเย็นแนวยาว; ส่วนหนาแห่งมีดหรือขวานซึ่งอยู่ตรงข้ามกับคม. สันเขา น. ส่วนยอดของภูเขาที่ยาวเย็นพืดไป. สันดอน น. เนินดิน, กรวดทรายซึ่งน้ำพัดเอามารวมกันที่ปากน้ำปรากฏนูนยาวอยู่ใต้น้ำ. หลังเท่า ก็เรียก. สันหลัง น. กลางแนวยอดนูนเย็นแนวยาวตลอดหลัง, โดยปริยายหมายความว่า เย็นส่วนที่ตั้งมั่นของสิ่งใด ๆ.

สั่น ก. ไหว, สะเทือน; ทำให้ไหวดี ๆ. ทำให้สะเทือน.

สั้น ว. ไม่ยาว, ย่อ, หัวน.

สันดาน (ป. ส. สนฺตาน) น. เชื้อสาย, การสืบเชื้อสาย, การสืบต่อกันเรื่อยไป; อุปนิสัยที่มีมาแต่กำเนิด; ชื่อโรคลมอย่างหนึ่ง มีอาการให้จุกเสียดเรื่อยๆ อยู่เสมอ เรียกว่า

สมสันดาน.

สันโดษ ส. (ป. สนฺโตส) น. ความพอใจ, ความสบายใจ, ความยินดีในตัว และในสิ่งรอบข้าง, หมายความว่า มีความยินดีเฉพาะในสิ่งที่มีอยู่.

สันดี ป. ว. เงียบ, สงบ, สงัด.

สันตติ [—ตะ—] ป. น. การสืบต่อ, การสืบเนื่อง.

สันตะวา น. ผักชนิดหนึ่ง มักขึ้นอยู่ในน้ำ ต้นและใบคล้ายผักกาด สีน้ำตาลแก่ ใช้เป็นผักกินได้.

สันติ ป. (ส. ศานฺติ) ความสงบ. สันติภาพ น. ความสงบ.

สันถวะ ป. น. ความสนิทสนมกัน, ความชมเชย, ความคุ้นเคย.

สันถัต ป. น. ผ้าที่พระภิกษุรองนั่ง.

สันถาร ป. น. การปูลาด, ที่ปูลาด, พื้น.

สันทะ ป. (ส. สานฺทร) ว. หนาทึบ.

สันทัด ว. ชำนาญ, แม่นยำ; (รูปร่าง) ปานกลาง, ไม่ใหญ่ไม่เล็ก, ไม่สูงไม่ต่ำ.

สันทาน ป. ส. น. เชือกสายย่าน, เครื่องผูกพัน.

สันเทห ก. สนเท่ห์.

สันธาน ป. น. การเกี่ยวข้อง, (ไว) คำพวกที่เชื่อมประโยคให้เกี่ยวเนื่องกัน.

สันนิธิ ป. ส. น. การสะสม, การรวบรวม, ที่ใกล้, ต่อหน้า.

สันนิบาต ป. น. การประชุม, ที่ประชุม. ไทยใช้เรียกไข้ชนิดหนึ่ง อาการสันหลังและเพ้อ.

สันนิวาส ป. น. ที่อยู่, ที่พัก; การอยู่ร่วมกัน.

สันนิษฐาน ส. (ป. สนฺนิฏฺฐาน) ก. ลงความเห็นเป็นการคาดคะเนไว้ก่อน.

สันลิก (ข. สุลิก ว่า ใยไม้) น. ใยตาล.

สันสกฤต [—สกฺริต] ส. (ป. สกฺกฏฺฐ) น. ภาษาอินเดียโบราณภาษาหนึ่ง, คำภาษานี้มีใช้ในภาษาไทยเป็นจำนวนมาก.

สับ ก. กิริยาที่เอาสิ่งที่มีลายของหนังหรือปลายแหลมเจาะลงไป, เอาสิ่งที่เป็นของเกี่ยวเข้าไว้, ไทยมีวิธีอาหารซึ่งมีลักษณะเช่นนั้น เช่น งูสับ, ถูกโซกสับ; เอาคมมีดฟันลงไป, ทำเชือกให้เข้าเกลียวด้วยแต่สามเกลียวขึ้นไปให้เข้มแน่น เรียกว่า สับเชือก; เปลี่ยนแทนที่กัน. สับสน ก. ปะปนกันยุ่งไม่เป็นระเบียบ.

สับปะรด น. ลูกไม้ชนิดหนึ่ง มีการอยผล รสเปรี้ยว ๆ หวาน ๆ ใบเป็นกาบยาว ๆ ไม่มีลำต้นปรากฏบนดิน มีหนามและมีใย เรียกใยของต้นไม้บางชนิดที่มีลักษณะอย่างใยสับปะรดว่า ใหมสับปะรด.

สับปลับ [—ปฺลับ] ว. พูดไม่จริง, กลับกลอก, พูดคลุมเครือ, ไม่แน่นอน (สำหรับพูด).

สัปดน [สับปะ—] ว. เล่นอุจจาระนอกเรื่อง, หยาบคาย.

สัปดาห์, สัปดาหะ ส. น. รอบเจ็ดวัน. ไทยเฉพาะเรื่องตั้งแต่วันอาทิตย์ถึงวันเสาร์.

สัปต [สับตะ] (ส. สปฺต; ป. สตฺต) ว. เจ็ด. สัปตศก น. ปีที่ ๗ แห่งรอบ ๑๐ ปี สำหรับจุลศักราช.

สัปทน [สับปะ—] น. เครื่องสูงอย่างหนึ่ง สำหรับกั้น มีลักษณะเป็นร่มผ้าขนาดใหญ่ มีด้ามยาว.

สัปปะ ป. (ส. สรฺป) น. งู.

สัปปุรุษ ควรใช้ สัตบุรุษ ดู สัต ๑.

สัประยุทธ์ [สับยุระยุด] ก. รบ, รบพุ่ง.

สัปหงก [สับปะหงก] ว. ง่วง, โงกเงก, มีอาการหน้าหงุยลงเพราะง่วงนอน.

สัปเหร่อ [สับปะเหฺร่อ] น. ผู้ทำหน้าที่เผาหรือฝังศพ.

สัพพัญญู ดู สรรเพชญ.

สัพยอก [สับพะ—] ก. พูดหยอก, หยอกเย้า.

สัมปชัญญะ [สำปะชันยะ] ป. น. ความรู้ตัวอยู่เสมอ, ความระมัดระวัง, ความไม่เผลอตัว.

สัมปทา [สำปะ—] ป. น. ความสำเร็จ, ความถึงพร้อมด้วยคุณความดี.

สัมปทาน [สำปะ—] ป. (ส. สมฺปฺรทา) น. การให้, การมอบให้, อนุญาตให้มีสิทธิที่จะทำได้แต่ผู้เดียวในกิจการบางอย่าง เช่น เหมืองแร่และป่าไม้.

สัมปยุต [สำปะยุด] ป. ก. ประกอบด้วย.

สัมประหาร ส. น. การสู้รบกัน, การต่อสู้กัน.

สัมปรายภพ ป. ส. น. ภพหน้า.

สัมปรายิกภพ ป. น. ภพหน้า.

สัมปัตติ ป. ส. น. สมบัติ.

สัมผัสปลาป [สำสับปะลาบ] ป. (สมฺผ+ปลาป) น. คำพูดเพ้อเจ้อ.

สัมผัส ป. (ส. สัสปฺรฺศ) น. ความกระทบกระทั่ง, การถูกต้อง, การประจวบกัน แห่ง อายตนะภายในกับ อายตนะภายนอกแล้วเกิดวิญญาณ คือ ความรู้ครบ ๓ อย่างนั้น เรียก สัมผัส เช่น ตาเห็นรูป เกิดความรู้สึกขึ้นได้ชื่อว่า จักขุสัมผัส

เย็นต้น; (ไทย) การคล้องจองแห่งคำประพันธ์. สัมผัสนอก น. คำคล้องจองแห่งคำประพันธ์ที่อยู่ต่างวรรคกันตามข้อบังคับ. สัมผัสใน น. คำคล้องจองแห่งคำประพันธ์ที่อยู่วรรคเดียวกัน.

สัมพล, สมพล ป. น. อาหาร, เสบียง.

สัมพันธ์, สัมพันธนี ป. น. การผูกพัน, ความเกี่ยวดอง. ก. ผูกพัน, พันให้ติดกัน; (ไว) ยอกการเกี่ยวข้องของประโยค เช่น ยอกว่า ส่วนนั้นเย็นประจาน, ส่วนนั้นเย็นกรียา, เย็นกรรม เย็นต้น. สัมพันธการก น. คำที่บอกหนึ่งในไวยากรณ์ แสดงความว่า เย็นเจ้าของ เช่น ร่มของดาสี.

สัมพาหะ, สัมพาหน์ ป. น. การนวดฟั้น.

สัมพุทธ ป. น. ผู้รู้เอง, ผู้ตื่นเอง, ผู้สว่างแล้ว; นามพระพุทธเจ้า.

สัมภาร [สำพาระ] ป. ส. น. การสะสม, การรวบรวม, สิ่งของต่าง ๆ, วัตถุ; เครื่องใช้, ของจำเป็น; องค์ทรงส่วนของสิ่งต่าง ๆ; ทรัพย์, สมบัติ; ความพร้อมมูล, เต็มพร้อม; หมู่, พวก, ความมากหลาย; การเกื้อหนุน, การเลี้ยงดู.

สัมมา ป. (ส. สมฺยกฺ) น. ชอบ, ดี, ถูกต้อง; มักใช้นำหน้าคำสมาส เช่น สัมมาทิฐิ=ความเห็นชอบ ฯลฯ.

สัมฤทธิ์ [สำริด] ส. (ป. สมิทฺธิ) น. ความสำเร็จ, ความประสงค์; ชาติประสมอย่างหนึ่ง ใช้ประสมด้วยโลหะต่าง ๆ มี ทองเหลืองและทองแดง เป็นต้น เรียกว่า ทองสัมฤทธิ์. เขียนว่า สำริด ก็มี. สัมฤทธิศก น. ปีสำเร็จ (ครบรอบ คือ ปีที่ ๑๐ ของรอบ ๑๐ ปี) ซึ่งทรงต้นด้วยเอกศก, โทศก เป็นลำดับไปจนนพศก แล้วสัมฤทธิศก เป็นครบรอบแล้วตั้งต้นใหม่.

สัสดี [สัดสะดี] น. การรวมยัญชีคน, เจ้าหน้าที่ยัญชีทหาร, ผู้รวบรวมยัญชีคน.

ส่า น. เชื้อหรือสิ่งที่ปรากฏเป็นฝ้าเป็นเม็ดขึ้นก่อน ส่าขนุน น. กอกขนุนที่เกิดขึ้นก่อนแล้วล่วงไป ซึ่งเป็นเครื่องหมายว่าขนุนนั้นจะมีลูก. ส่าไข้ น. เม็ดคันขึ้นตามตัวเมื่อกำลังจะเป็นไข้, ไข้ทมิฬเมื่อคันก็ง่าเรียกว่า ไข้ส่า. ส่าเหล้า น. กากของเชื้อที่ทำเหล้า; ชื่อต้นไม้ขึ้นตามป่าดงเป็นต้นสายหยุด.

สาก น. เครื่องสำหรับตำอย่างหนึ่งคู่กับครก. ว. ระคาย, ขรุขระ, ไม่เรียบ. สากกะเบือ น. สากไม้ตำน้ำพริกใช้คำกับครกดิน.

สากรรจ์ [—กัน] เย็นคำเลื่อนมาจากสกรรจ์ หรือ ฉกรรจ์.

สากล ว. ทั่วไป, ทั้งหมด, ทั้งสิ้น; เย็นที่นิยมทั่วไป, (เพี้ยนมาจาก สกล) ดู สกล.

สากัลย (แบบ) ป. ส. น. ความรวมกันของสิ่งทั้งหมด.

สากินี, สากิณี ดู สากิ.

สากัจฉา ป. น. การพูดจา, การปรึกษา.

สากิยะ ป. (ส. ศากฺย) น. ชาติชนเย็นเชื้อวงศ์ของพระพุทธเจ้า ถ้าเพศหญิงใช้ว่า สากิยา, สากิยานี. สากิยบุตร น. สาวกของพระพุทธเจ้า. สากิยมุนี น. พระนามของพระศากยพุทธเจ้า.

สาเก น. ชื่อต้นไม้ขึ้นตกหนึ่ง ใบใหญ่เย็นแฉก ๆ ผลเย็นอาหาร.

สาขา ป. (ส. ศาขา) น. กิ่งไม้, ก้าน; กิ่ง, ส่วนย่อย

สาคร [—คอน] น. แม่น้ำ, ทะเล; ชื่อชนิดใหญ่ชนิดหนึ่งมีเขี้ยงและมีหูกินอยู่สองข้าง เรียกว่า ช้างสาคร.

สาคเรศ [—คะเรด] (กลอน) น. แม่น้ำ, ทะเล.

สาคู น. ต้นไม้พวกหนึ่ง จำพวกปาล์ม ใช้หัวและเยื่อในลำต้นทำแป้ง; แป้งที่ทำออกจากลำต้นสาคู สาคูลาน น. แป้งสาคูที่เอายอกและเยื่อในลำต้นสาคูชนิดหนึ่ง คล้ายต้นลานมาทำเย็นแป้งเม็ดโต ๆ. สาคูวิลาด น. สาคูที่มาจากต่างประเทศ หมายถึงแป้งเม็ดเล็ก ๆ.

สาง น. ฉ; สัตว์ในนิยายเข้าใจกันว่ามีรูปร่างอย่างเสือ, ช้าง; กลั่นเหม็น เช่น กลั่นซากศพ. ก. สว่างรางๆ, รวนสว่าง; หวีผมหรือถักผม ฯลฯ ให้ราบยุ่ง; ตรวจแต่ต้นจนปลาย เช่น สางยัญชี.

สาด น. เสื่อ. ก. ซัดน้ำไป, เทน้ำลงหรือใส่, ถังเทไป เช่น สาดเลน, สาดข้าวทิ้นวดแล้ว, กระเด็น, กระจาย ฝอยกังสาดน้ำ เช่น เลือกสาด.

สาดาร [สาดทุรา] (ไท) น. อาวุธมีคม.

สาไถย (ป. สาเฐยฺย) น. ความโอ้อวด, ทำมารยาให้เขาหลงผิดเข้าใจผิด.

สาทร [—ทอน] ป. ส. ว. เอาใจใส่, เออเพื่อ.

สาธก ป. ส. น. ช่วย, การทำให้เกิดผล. ไทยใช้ว่า ยกตัวอย่างมาชี้แจง.

สาธยาย [สาดทยาย] ส. น. การท่อง, การสวด, การทวน.

สาธร [—ทอน] ดู สาธุ.

สาธารณ [—ระนะ] ป. ส. ว. ทั่วไป, เย็นกลาง, รวมกัน. สาธารณประโยชน์ น. ผลดีแก่คนทั่วไป. สาธารณ-

สุข น. ราชการส่วนกลางเกี่ยวกับธนานัยของประชาชน.
สาธารณ์ ป. ส. ว. ต่ำ, เลว, ทายคน.
สาธิต ส. ก. สำเร็จ.
สาธุ ป. ส. ว. ดี, ถูกต้อง; เหมาะ; งาม; ชอบแล้ว. ก. เห็นด้วยแล้ว. สาธุการ น. การเปล่งวาจาว่าชอบแล้ว เมื่อเวลาเห็นควรหรือยกย่องสรรเสริญ; ชื่อเพลงยี่พาทย์เพลงหนึ่ง. สาธุชน น. คนดี, คนที่เย็นสัมมาทิฐิ.
สาน ก. เอาตอกหรือกกเป็นต้นไขว้กัน ทำให้เป็นเสื่อหรือภาชนะต่าง ๆ. น. หมา.
สำ น. ผ้าชนสัตว์โยราณ, ผ้าเปลือกไม้อย่างหนึ่ง.
สานุศิษย์ (จาก ป. สิสฺสานุสิสฺส; ส. ศิษยานุศิษย) น. ศิษย์น้อยใหญ่.
สาบ น. กลิ่นเหม็นชวน ๆ. ผ้าทายกกเสื่อสำหรับคลุมและเจาะรังคุม เรียกว่า สายเสื่อ, ชื่อแมลงชนิดหนึ่ง. ข. น. หัวน้ำใหญ่กลายยิ่งแต่ใหญ่กว่าเรียกว่า ทะเลสาบ.
สาบาน (ป. สปน; ส. ศปน) น. คำปฏิญญา. ก. สยถ, ปฏิญญาคำ; ให้คำสัตย์.
สาป ป. (ส. ศาป) น. คำให้ร้าย, คำแช่งให้เป็นไปต่าง ๆ; คำสยถ. ก. (ไทย) แช่ง.
สาม น. จำนวนสองบวกหนึ่ง. สามเกลอ น. เครื่องสำหรับยกตอกกระทุ้งลง มีกลอสำหรับยกสามท่า. สามขา น. เครื่องวางกาหม้อน้ำยนะเกี่ยง ทำด้วยทองเหลืองหรือเหล็ก มีสามเส้า. สามง่าม น. เครื่องแทงทำเป็นเหล็กแหลม ๓ ง่ามอย่างครุฬ แต่มีด้ามยาวคล้ายหอก; ตัวแมลงเล็ก ๆ ตูดเป็นสามง่ามชอบกัดผ้าและหนังสือ ขลา. สามแช่ น. ชื่อขนมชนิดหนึ่ง มีวุ้น รังนก ลูกผลัดแห้ง กับขนมพิก ใส่ในน้ำเชื่อม. สามตา น. ชื่อวิชชายามของหมอดู ใช้นับหลักที่ ๓ เวียนไป แล้วทายชั่วดี เรียกว่า ยามสามตา. สามเศียร น. ไพ่คอง ๓ ใบ พวกเดียวกัน แต่ไม่เหมือนกัน รวมเรียงเข้า ๓ ใบ. สามหาบ น. อาหารคาวหวาน ๓ คู่ ถวายพระสงฆ์เมื่อเวลาเกี่ยวข้าว. สามเหลี่ยม น. ชื่อรูปชนิดหนึ่ง ด้วยเส้นเหลี่ยมลายเส้นล้อม ๆ มีสี่เหลี่ยมและคำสลับกัน.
สามเณร [สามมะเนน] ป. น. 'ลูกหลานสมณะ' คือ ผู้ดำรงเพศอย่างสมณะ ถึงศีล ๑๐. เพศหญิงเรียกว่า สามเณรี.
สามเณรี [สามมะเนรี] ดู สามเณร.
สามนต์ ป. ว. ใกล้เคียง, ชิด. สามนตราช ป. น. พระราชาใกล้เคียง หมายความว่า เจ้าประเทศราช.
สามล ป. (ส. ศฺยามล) ว. สีคล้ำ, สีดำ.
สามสิบ น. จำนวนนับครบยี่สิบสามหน (๓๐); ชื่อไม้เถาชนิดหนึ่ง เถามีหนาม ใบเย็นฝอยเหมือนชะคราม ราก ใช้ทำเชื่อม.
สามหาว น. คนพักคบ; คำหยาย, คำน่าอาย, คำสัปดน.
สามัคคี ป. น. ความพร้อมเพรียงกัน, ความปรองดองกัน, ความตกลง, การประชุม.
สามัญ ๑ (ป. สามญฺ; ส. ศฺรามณฺย) น. ความเย็นสมณะ เช่น สามัญผล.
สามัญ ๒ ว. ปรกติ, ธรรมดา.
สามานย์ (ส. สามานฺย) ว. เลว, ต่ำ, โฟร่.
สามารถ [—มาท] ส. (ป. สมตฺถ) ว. เชี่ยวชาญ, สันทัด, ทำอะไรได้สำเร็จ. ก. มีคุณสมบัติเหมาะแก่การจัดทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง.
สามิต ป. น. 'ความเย็นเจ้าของ' เงินรายได้ของแผ่นดินที่เก็บตามประเพณีเย็นเจ้าของประเทศเรียกว่า รัฐสามิต.
สามินี ป. น. เมีย, หญิงผู้เย็นเจ้าของ.
สามิภักดิ์ น. การซื่อตรงต่อผัวหรือนาย, ความจงรักในเจ้านาย. ว. จงรัก, ซื่อตรง.
สามี ป. (ส. สฺวามินฺ) น. เจ้า, นาย, เจ้าของ, ผัว.
สามีจิ ป. ว. ถูกต้อง, ควร, ชอบ. สามีจิกรรม น. กิจชอบ, การเคารพ.
สาย น. เวลาระหว่างเช้ากับเที่ยง; เส้น, เครือ, แถว, แนว; ล่อ, ผู้ชักจูง, ผู้สอดแนม, เชื้อวงศ์; เส้น, ทาง, เหตุ, ก้านของผัวต่าง ๆ. ว. พ้นเวลาเช้า, ช้ากว่ากำหนดที่อยู่ภายในระยะเวลานั้น. สายใจ น. 'เส้นหัวใจ' คือคนที่รัก. สายบัว น. ก้านแห่งดอกบัวน้ำ (ขัวสาย) ที่เย็นเส้นยาวใช้เย็นผักได้. สายพาน น. สายหนังหรือสายด้ายสำหรับคล้องโยงกงจักรต่าง ๆ เพื่อพาให้หมุนไปด้วยกัน. สายฟ้า น. แสงไฟที่ปรากฏเย็นสายแวบวายเมื่อเวลาฟ้าผ่า. สายยู น. สายโซ่หรือเหล็กทำเย็นข้อ ๆ เพื่อล่ามยานประดู่ให้ดึกกันที่ใส่กุญแจ. สายระยาง, ระโยง น. สายเชือกหรือลวดหรือเส้นกระโกงเรือ. สายโลหิต น. สายเลือดแห่งผู้ดำรงค์ซึ่งสืบเนื่องกันมา, พี่ชายน้อง, เชื้อวงศ์. สายสมร [—สะหฺมอน] น. 'เชื้อวงศ์แห่งความรัก' หมายความถึงหญิงที่รัก, นาง. สายสวาท น. 'เชื้อวงศ์แห่งความรัก' หมายความว่าหญิงที่รักยิ่งใจ. สายสิญจน์ น. เส้นด้ายขาว ๆ ที่เอามาวงรอยบ้านเรือน,

หรือทหารพระถือเมื่อเวลาสวดมนต์เพื่อให้เย็นมงคล. สายหยุด น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง กลายกระดังงา แต่เย็นไม้เลื้อย ดอกหอมพอสายก็หมดกลิ่น. สาวหยุด ก็เรียก. สายเอก น. สายสมอเรือสำเภาทำด้วยเชือกหนึ่งเส้นกว่าเชือกถือ สำหรับลงสมอเมื่อพายุแรง; เรียกสายเครื่องคนครกก็เย็นเสียงสูง, ส่วนที่ตรงลงมาเรียกสายทุ้ม.

สาย น. ผ้ากระโปรงทหญิงนุ่ง. ก. แกว่งไปมา, ย้ายไปมา (อย่างว่าวสาย); เอาผ้าแกว่งไปมาในน้ำ (เพื่อชำระมลทิน); โคลง, กลอก, สั่น, เช่น สายหน้า. ว. เหวี่ยงเร่, ไปมา. สายสีกา,—เสีก ก. ชำระให้สิ้นศึก (เปรียบการสายผ้าให้สิ้นมลทิน).

สายชู น. น้ำส้ม, ที่ทำโดยวิธีเอาน้ำตาลสดมาชักใส่ขวดไว้จนเปรี้ยว. เรียกทำน้ำส้มสายชู.

สายัณห์, สายาห์ ป. (ส. สายาหฺน) น. เวลาเย็น.

สาร ๑ [สานหรือสาระ] ป. ส. น. ส่วนในของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง; แก่น, เนื้อใน, ของแข็ง; ความแข็งแรง, กำลัง; ของจำเป็น, ของแท้, ส่วนสำคัญ, หลัก; ข้อใหญ่ใจความ, ความหมายที่แท้, คำย่อ, เรื่องย่อ, หนังสือ, ราชหมาย; เรียกธาตุจำพวกหนึ่งว่าสาร เช่น สารหนู, สารปรอท และธาตุที่เข้าแทรกในต้นไม้. ว. แข็งแรง, มีกำลัง, แข็ง, แน่น; มีค่า, ดี, วิเศษ. สารกรมธรรม์ น. หนังสือสัญญาขายตัวเป็นทาสยังใช้ราชการงานต่าง ๆ. สารตรา น. หนังสือสำคัญที่เจ้ากระทรวงประทับตราส่งไปยังหัวเมือง ต่อมาใช้ของตรา, ที่คำนินกระแสพระบรมราชโองการประทับตราใหญ่จึงเรียกว่า สารตรา. สารบบ, สารบับ [สาระ —] น. คำย่อยอกเรื่อง, บัญชีเรื่อง. สารบรรณ [สาระ —] น. หนังสือที่เป็นหลักฐาน. สารบัญ, สารบาญ [สาระ —] (ถูกจาก สารขยัญชี และ สารขาญชี) น. ขยัญชีเรื่อง, รายชื่อเรื่อง. สารบาญชี [สาระ —] น. การจัดวิเคราะห์คนเข้ารับราชการ ฝ่ายทหาร และพลเรือนในสมัยโบราณ ครั้งเป็นกรมเรียกว่า กรมพระสุรัสวดี คือ สัสดี เดี๋ยวนี้.

สาร ๒ น. ช้าง; ข้าวที่สหรือคำเอาเปลือกออกแล้วเรียกว่า ข้าวสาร; เป็นคำประกอบหน้าคำแปลว่า ทั้งหมด, ทั้งสิ้น, ทุก เช่น สารทิศ=ทุกทิศ, สารทุกข์=ทุกข์ทั้งหมด (เลือนมาจาก สรว ในสัมสกฤต เช่น สรฺวงฺค เป็นสารพางค์ หรือ สรรพางค์ เป็นต้น).

สารถี [—ระถี] ป. ส. น. ผู้ทรมานม้า, คนขับรถ.

สารท [สาท] (ป. สรท; ส. ศารท) น. ชื่อฤดูในระหว่างฤดูฝนกับฤดูหนาว คือ ฤดูใบไม้ร่วง; เทศกาลทำบุญปลายเดือนสิบ.

สารพัด ว. ในทั้งปวง, ทุกแห่ง, ทั้งหมด, ทุกอย่าง, เขียนเป็น สารพัดร ก็มี.

สารพัน ว. ทั้งปวง, ทั้งหมด, ทั่วไป.

สารพางค์ [—รฺพาง] ดู สรรพางค์.

สารภาพ [—ระพาย] ก. รับผิด, ยอมรับผิดตามความจริง.

สารภี [—ระพี] ป. (ส. สฺรฺภี) น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ดอกสีเหลืองหอม ใช้ทำยาได้.

สารวัด น. ผู้ตรวจการงานทั่วไป. เขียนเป็น สารวัตร ก็มี.

สารส้ม [สานส้ม] น. ธาตุประสมอย่างหนึ่งเป็นก้อนสีขาว มีรสเปรี้ยวฝาด.

สารหนู [สานหนู] น. ธาตุแท้อย่างหนึ่งเป็นยาพิษ.

สาระแน ว. ชู้รู้ไม่เข้าเรื่อง.

สาระวอน ว. พูดสอพลอ, วอนว่า, พูดออดอ้อน.

สาราณียะ ป. ว. สุภาพ, เอาใจ, ระลึกถึงฐานเพื่อน, เป็นที่ตรงแห่งความระลึก. สาราณียกร น. ผู้ดำเนินงาน, ผู้ทำการระลึกถึง, ตำแหน่งเจ้าหน้าที่ของสมาคมมีหน้าที่คอยแทนสมาชิก.

สาริกะ ป. (ส. ศารีริก) ว. เกี่ยวกับร่างกาย, เป็นของร่างกาย. สาริกธาตุ น. พระธาตุของพระพุทธเจ้า.

สาโรช (ป. สโรช) น. พืชกลุ่มหนึ่งในสระ คือ บัว, ดอกบัว.

สาละ ป. (ส. ศาล) น. ต้นไม้เป็นต้นในจำนวนต้นรัง.

สาละวน ก. กังวลอยู่, หมกมุ่นอยู่.

สาลิกา ป. (ส. ศาริกา) น. นกจำพวกนกเอี้ยง; เรียกตะกร้อกลอกเล็ก ๆ ชนิดหนึ่ง.

สาลินี ป. น. ชื่อฉันท์อย่างหนึ่งมีกำหนด ๑๑ พยางค์.

สาลี, สาลี (ป. สาลิ; ส. ศาลิ) น. ข้าวชนิดหนึ่ง มีอยู่ในประเทศหนาวสำหรับทำขนมปัง.

สาลี ๑ จ. น. ผลไม้ชนิดหนึ่ง มีรสเปรี้ยวหวาน กลิ่นหอมกรอย.

สาลี ๒ น. เครื่องขยะทุกของหนักมี ๒ ล้อ ใช้คนลากหรือผลักไป; คันเหล็กที่ติดอยู่บนหลังรถราง ปลายมีลูกรอกกลายอยู่ที่สายไฟฟ้า เพื่อเป็นทางให้ไฟฟ้าเข้าเครื่องรถ เพี้ยนมาจาก (อ. Trolley).

สาลู น. ผ้าขาวบางเนื้อดี.

สาโลหิต ป. (ส. สฺรโลหิต) น. คนร่วมสายเลือก, ญาติสืบสกุลมาโดยตรง.

สาว น. หญิงในวัยต่ำกว่ารุ่นขึ้นไป, หญิงในวัยที่ควรมีผัวได้แต่ยังไม่มีผัว เรียกว่า นางสาว, เรียกต้นไม้ที่เริ่มผลิดอกออกผล เช่น หมากสาว, มะพร้าวสาว ว. ส. ก. ดึงเข้ามา, ชักเข้ามา. สาวกระทิบหอ น. ชื่อมะม่วงชนิดหนึ่ง. สาวก้าว ก. ก้าวอย่างเร็ว, เดินเร็ว. สาวเท้า ก. เร่งฝีเท้าให้เร็ว, เดินเร็ว. สาวแส้ น. หญิงสาว.

สาวก [—วก] ป. น. ผู้ฟัง, ผู้สดับ, ผู้ฟังคำสอน, ศิษย์. มักหมายถึงพระสงฆ์.

สาวนะ ป. (ส. สฺราวน) น. เดือนเก้า.

สาวัตถี ป. (ส. สฺราวสฺตี) น. ชื่อเมืองแห่งแคว้นโกสลในอินเดียครั้งพุทธกาล.

สาสนะ [—สะนะ] ดู ศาสนะ.

สาสนา [สาดสะหฺนา] ดู ศาสนา.

สาหร่าย [—หฺร่าย] น. พืชจำพวกหนึ่งเกิดอยู่ในน้ำ; ชื่อลายหน้ามุขปราสาทและโขสถ.

สาหรี [—หฺรี] ช. ก. งาม, น่ารัก, ก็.

สาหัส ป. ส. น. ความกล้าหาญ, ความรุนแรง, ความดุร้าย. ว. ใหญ่ร้อน, รุนแรง, ฉุนเฉียว, ดุร้าย.

สาเหตุ น. ต้นเหตุ; เหตุที่ทำให้เกิดถ้อยความขึ้น.

สาแหรก [—แหฺรก] น. ชื่อเครื่องหาบของต่าง ๆ ทำด้วยหวายเป็นสี่สาย, แสรก ก็เรียก; เรียกผลไม้ที่มีลายเป็นเส้น ๆ ตามยาว เช่น ชมพู่สาแหรก.

สำ ก. ซับซ้อนกัน, ประปนกัน, ไม่เป็นลำดับ, ไม่เป็นระเบียบ. สำส่อน ว. ประปนโดยไม่เลือก เช่นในการคบค้าสมาคม ในการร่วมเสพเป็นต้น.

สำ น. หมู่, เหล่า, พวก, ชนิด, ชนาด.

สำคัญ น. เครื่องหมาย, เครื่องจดจำ. ก. ถือหมาย, คะเน. ว. มีชื่อเสียงใหญ่โต เช่นเป็นพิเศษกว่าธรรมดา, ควรกำหนดจดจำ.

สำแดง ๑ (จากแสดง) ก. ออกท่า, แสดง, ทำให้ปรากฏเห็น.

สำแดง ๒ ส. ท่าน, เธอ, เป็นคำพระเถระผู้ใหญ่เรียกผู้น้อย สำนวนแปลยกลิ่เก่า เช่นพระพุทธเจ้าตรัสกับพระอานนท์ว่า ดูก่อนสำแดงอานนท์ = ดูก่อนท่านอานนท์.

สำทับ ก. ซ้ำเติม, ซู่เซ็ญ.

สำนวน น. โวหาร, ถ้อยคำ, ทำนองพูด, ถ้อยคำที่เรียบเรียง.

สำนอง (จาก สนอง) ก. ตอบแทน; ระยิดระยอย, ต้องระวังใช้.

สำนัก น. ที่พัก, ที่อยู่, ที่อาศัย.

สำนาน น. เสียง, เสียงพูด.

สำนึก (จาก สึก) ก. รู้ตัว, รู้สึก, รู้, เข้าใจ.

สำนึง (จาก สิง) ก. อยู่.

สำเนา (จาก เสา = หลัก) น. เรื่องความ, ความเดิม, ตัวแบบ, ข้อความที่คัดมาโดยถูกต้อง.

สำเนียง น. เสียง, น้ำเสียง, หางเสียง.

สำบัดสำนวน ก. พูดจาหลีกเลี่ยงไม่ให้เข้าใจตรง ๆ, เล่นถ้อยคำ.

สำปะหลัง [—หฺลัง] น. ชื่อมันชนิดหนึ่ง ต้นและใบเหมือนมันสำโรง.

สำปั้น น. เรือต่อชนิดหนึ่งหัวท้ายเชิด.

สำปั้นนี่ น. ชื่อเรือชนิดหนึ่ง รูปร่างอย่างเรือมาด แต่หัวแยนโค เรียบ.

สำเภา น. ชื่อเรือใหญ่เดินทะเลชนิดหนึ่ง แยบคินใช้แล่นด้วยใบ. สะเภา ตะเภา ก็เรียก.

สำมะงา น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ขึ้นอยู่ตามชายทะเล ใช้ทำยาได้.

สำมะโนครัว [—คฺรัว] น. การรวบรวมจำนวนคน, จำนวนพลเมือง.

สำมะเลเทเมา ก. ประพฤติเหลวไหล เช่นกินเหล้าเมายาเป็นต้น.

สำมะหา ว. นับประสาอะไร, ระบ่วยกล่าวไปใย, สำหา ก็ว่า.

สำรด น. ลายขอบเสื้อครุย; ผ้าที่ตัดอย่างเดียวกับลายขอบเสื้อครุย ใช้ตัดสะเอว, สมรด ก็ว่า.

สำรวจ [—หฺรวด] ก. ตรวจตรา, สืบสวน.

สำรวม ก. ระมัดระวัง, เหนี่ยวรั้ง, ครอง, เช่น สำรวมใจ = ครองใจ; ประสม, ปนกัน ก็ได้ เช่น พระฉันสำรวม.

สำรวย ว. สะสวย; ผิวขาง, หยิบหย่ง; สรุยสุร่าย.

สำรวล (จาก สรวล) ก. หัวเราะ, รื่นเริง.

สำรอก ก. คายออก, ขย้อนอาหารที่กลืนลงไปในกระเพาะแล้วออกมาทางปาก. สำรอกสี ก. ฟอกซักให้สีหมดไป.

สำรอง ก. เตรียมไว้สำหรับ, จดไว้ก่า, เตรียมไว้แทน. ว. ที่สอง, รอง, แทนที่.

สำรับ น. ภาชนะที่ใส่กับข้าวคาวหวาน; กับข้าวคาวหวาน

ที่ใส่ภาชนะเสร็จแล้ว; เครื่อง, หมวก, ชุด, วง (ของหรือคนที่รวมกันเข้าได้ไม่ผิดหมู่ผิดพวก).

สำราก ก. พูดกระซากๆ, พูดเสียงแข็ง, พูดไม่เพราะ.

สำราญ ก. สบายกายและใจ, เย็นใจ.

สำเร็จ [—เหฺร็จ] ก. เสร็จ, แล้ว, สมประสงค์, บรรลุผลอย่างใดอย่างหนึ่ง. สำเร็จโทษ ก. ฆ่า, ประหารชีวิต.

สำเรา ก. ทุเลา, อาการไข้กลับร่างจากหวัดร้อน, มีหวัดร้อนน้อยๆ.

สำเริง ก. รื่นเริง, สบาย, สนุก.

สำโรง น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ดอกเหมือน ใช้เมล็ดในของผลทำน้ำมัน เรียกว่าน้ำมันลูกไม้; ชื่อมะพร้าวชนิดหนึ่ง เหมือนกับมันสำปะหลัง.

สำลัก ก. อาการที่เกิดขึ้นเมื่ออาหารหรือน้ำเข้าไปทางหลอดลม แต่ยังอยู่ในนานๆ เช่น ผักบุ้งสำลักน้ำ, ต้นข้าวสำลักน้ำ, เรียกข้าวที่ต้นข้าวงอกไม่แน่นละเอียด น้ำซึมออกมาได้.

สำลาน ว. สีเหลืองปนแดง.

สำลี น. ต้นไม้ชนิดหนึ่ง เมล็ดมีปุยขาว, เรียกปุยของเมล็ดต้นสำลี.

สำแลง ว. แสลง. น. ของแสลงที่ทำให้โรคกำเริบ.

สำเสร็จ ก. เสียหายอย่างยับเยิน.

สำหรับ ก. คู่กับ, ควรกับ. บ. เพื่อ, ผ่าย.

สำหา ว. นัยประสาอะไร, ระบ่วยกล่าวไปไย.

สำเหนียก [—เหฺนียก] ก. กำหนด, จดจำ, คอยเอาใจใส่, ฟัง.

สำออย ก. ร่ำไร, ขนหรือวิงวอนให้เมตตากรุณา.

สำอาง น. เครื่องแข็ง (สำหรับราชาศัพท์เรียกพระสำอาง). ว. สะอาด, น่ารัก, งาม.

สิ เป็นคำช่วยกริยา บอกความยังคับ เช่น ไปสิ, มาสิ.

สิกขมานา [—ขะ—] ป. น. สามเณรีหรือการของหมเป็นเวลา ๒ ปี เพื่ออยู่สมยกเป็นภิกษุณี.

สิกขา ป. (ส. ศิกฺษา) น. การเล่าเรียน, การฝึกปรือ, ความสำเหนียก, ข้อปฏิบัติ คือ ศีล, สมาธิ, ปัญญา ซึ่งเรียกว่า ไตรสิกขา. สิกขาบท ป. น. ข้อศีล, ข้อวินัย.

สิขร [—ขอน] ป. (ส. ศิขร) น. จอม, ยอด, หงอน; ยอดเขา.

สิขา ป. น. เปลวไฟ, ยอด; ปลาย. สิขานล น. ไฟ.

สิขี ป. น. ไฟ; นกยูง; พระนามของพระพุทธเจ้าองค์หนึ่ง.

สิง ข. ก. อยู่, อาศัย, เข้าแทรกอยู่ เช่น ผีสิง.

สิ่ง น. ของต่างๆ, อย่าง, อัน. สิ่งของ น. วัตถุต่างๆ.

สิงคลิ้ง [—คฺลิ้ง] (กลอน) ว. น่ารัก, น่าเอ็นดู.

สิงคลี [—คฺลี] ว. วุ่นวาย, พัลวัล.

สิงคาล (ป. สิคาล; ส. ศฤคาล) น. หมาป่า, หมาจิ้งจอก. สิคาล ก็ใช้.

สิงคี ป. (ส. ศฤงฺคิ) น. สัตว์มีเขา, วัว, ควาย; ชื่อปลาชนิดหนึ่ง; ทองคำ; ชื่อผักชนิดหนึ่ง.

สิงโค น. สัตว์ในนิยายของจีนถือว่ามีความดุร้าย และมีกำลังมาก.

สิงห์ (ส. สีห, สิงฺห) น. สัตว์ร้ายในจำพวกสัตว์กินเนื้อ ตัวผู้มีขนรอบคอ นิยมว่าเป็นใหญ่ในหมู่สัตว์ทั้งหลาย, ราชสีห์, สัตว์ในนิยายถือว่ามีความดุร้ายและมีกำลังมาก; ชื่อราศีที่ห้า. สิงหนาท น. พระราชดำรัสอันเป็นที่น่าเกรงขามของคนทั้งปวง เหมือนเสียงของราชสีห์เป็นที่เกรงขามของสัตว์ทั้งปวง, เสียงคราวของนักรบ เพื่อให้เป็นที่เกรงขามของข้าศึก สิงหบัญชร น. หน้าต่างประสาทของพระเจ้าแผ่นดิน. สิงหาสน์ น. ราชอาสน์ หรือที่ประทับทำเป็นแท่นหรือเตียงมีรูปสิงห์.

สิงหรา (กลอน) น. สิงห์, สิงห์ตัวเมีย.

สิงหล ส. น. ชื่อเกาะลังกาซึ่งอังกฤษเรียก ซีลอน (Ceylon). ชาวเกาะลังกาใช้ว่า สิงหฬ ก็มี.

สิงหาคม (สิงห์ + อาคม) ป. น. ชื่อเดือนที่ ๘ ของปี ตามสุริยคติซึ่งเริ่มด้วยเดือนมกราคม.

สิญจ, สิญจน์ ป. น. การรดน้ำมนตร์.

สิทธ์ ป. ส. น. ผู้สำเร็จ, ฤษีพวกหนึ่ง, ไทยมักใช้ว่า สิทธา. ว. สำเร็จ, แล้ว, งดงาม; ศักดิ์สิทธ์, มีชื่อเสียง, ชำนาญ. สิทธาจารย์ น. ครูผู้ขลัง, ฤษี. สิทธารถ น. ผู้ที่สำเร็จความมุ่งหมายแล้ว; พระนามของพระพุทธเจ้า.

สิทธิ, สิทธิ ป. ส. น. ความสำเร็จ, การสมปรารถนา, การบรรลุผล; ความเจริญ, ความร่ำรวย, ความสุข, ความอิสระ, ความตกลง, ข้อพิสูจน์, คำลงท้าย, ผลสุดท้าย; (ไทย) อำนาจหรือโอกาสพิเศษ, อำนาจอันชอบธรรม. สิทธิการยะ น. คำอธิษฐานขอความสำเร็จในคำราโยราณใช้ เป็นคำขึ้นต้น. สิทธิโชค น. ฤกษ์ยามที่ระนำความสำเร็จมาให้.

สิน น. เงิน, ทรัพย์. ก. ตก, พ่ายให้ข้าก. สินค้า

น. สิ่งของที่ซื้อขายกัน. สินช้าง น. เงินค่าช้าง. สินเดิม น. ทรัพย์สินที่ฝ่ายชายหรือหญิงมีอยู่แล้วก่อนสมรส ทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างเป็นสามีภรรยา โดยทางพินัยกรรมหรือผู้ยกให้ ในกรณีที่พินัยกรรมหรือหนังสือยกให้นั้นได้ระบุไว้. สินไถ่ น. เงินไถ่ค่าตัวทาส. สินน้ำใจ น. เงินที่ให้เป็นรางวัล. สินบน น. เงินที่ให้แก่ผู้ทำอุบายเสร็จตามสัญญาที่ยกล่วงหน้าไว้, ทรัพย์ที่ให้หรือจูงใจให้ทำผิดต่อหน้าที่โดยผู้ให้มุ่งประโยชน์ของตน. สินระบาด น. ทรัพย์ที่กระจัดกระจายอยู่. สินสมรส น. ทรัพย์ซึ่งผัวเมียหาได้มาและต่างงานแล้ว นอกจากที่ได้ระบุไว้ว่าเป็นสินเดิมหรือสินส่วนตัว. สินสอด น. เงินที่ให้แก่บิดามารดาหญิงที่จะแต่งงานเป็นค่าน้ำนมข้าวป้อน. สินไหม น. เงินค่าปรับผู้แพ้คดีให้แก่ผู้ชนะคดี.

สิน ก. หมด, ขาย, ถึงที่สุด. สินกิเลส ว. หมดกิเลส ได้สำเร็จมรรคผล. สินคิด ว. หมดปัญญา, หมดหนทาง. สินใจ, สินชนม์, สินชีพ, สินชีวิต, สินปราณ ก. ตาย. สินแต้ม, สินท่า ว. หมดหนทางคิดต่อไป. สินเนื้อประดาตัว ว. ไม่มีสมบัติติดตัวเลย. สินสุด ก. ถึงที่สุด, ขาย, หมด.

สินธพ ป. (ส. สินฺธว) น. ม้าพันธุ์เกิดกลุ่มแม่น้ำสินธุ; เกลือสินธวา.

สินธุ ป. ส. น. ลำน้ำ, แม่น้ำ, สายน้ำ, น้ำ, ทะเล, มหาสมุทร; ชื่อแม่น้ำสำคัญสายหนึ่งในอินเดีย.

สินเธาว์ (ป. สินฺธว) น. เกลือที่ได้มาจากแผ่นดิน, ตรงข้ามกับที่ได้มาจากทะเล.

สินัด, สินาด, เสนัด, เสนาด น. ปืน, หน้าไม้.

สินี ส. น. นางผู้มีเนื้อขาว. ไทยใช้ว่านางงามก็ได้ เช่น 'เกศสินพรร โฉภาส.'

สิเนห, สิเนหา ป. (ส. สฺเนห) น. ยาง, ของเหนียว, น้ำมัน; ความรัก, ความปฏิพัทธ์.

สิบ น. จำนวน ๕ ยวก ๕. สิบแปดมงกุฎ น. พวกนายทหารวานรของพระรามในเรื่องรามเกียรติ์ ๑๘ นายด้วยกัน.

สิปปะ ดู ศิลป.

สิมพลี [—พะลี] ป. (ส. ศาลฺมลิ) น. ไม้งิ้ว, ไม้ที่มีปุย.

สิร ป. (ส. ศิรสฺ) น. หัว, ยอด, ที่สุด. สิโรตม, สิโรตม์ (ป. สิร + อุตฺตม) น. ศีรษะ, หัว.

สิริ ๑ ป. ก. ผสม, รวม.

สิริ ๒, สิรี ป. (ส. ศฺรี) น. ความสง่า, สิ่งขวัญ; ความงาม, ความเปล่งปลั่ง, โชคลาภ.

สิลา ป. (ส. ศิลา) น. หิน, ก้อนหิน. สิลาจารึก น. อักษรที่จารึกลงไว้ในแผ่นหิน.

สิว น. ตุ่มเม็ดเล็ก ๆ ที่มีหนองเป็นไตสีขาว ๆ อยู่ข้างใน. สิวเสี้ยน น. สิวเม็ดเล็ก ๆ.

สิ่ว น. ชื่อเครื่องมือสำหรับเจาะสลัก ปรุ ฤน. สิ่วน่อง น. สิ่วชนิดหนึ่ง ตัวหนาเป็นสี่เหลี่ยม ผิวมันแกมลม.

สิวิกา, สีวิกา ป. (ส. ศิวิกา) น. วอ, เสลี่ยง, คานหาม.

สี น. เครื่องสำหรับยีกข้าวเปลือกให้เป็นข้าวกล้องหรือข้าวสาร; ลักษณะของแสงสว่างประกฏแก่ตาให้เห็นสีต่างกันมีขาว, เหลือง, ดำ, แดง เป็นต้น. ว. ดู; ฉุชให้มีเสียงดัง เรียกว่า สีซอ สีผึ้ง น. เครื่องผึกข้าวโดยใช้หมุนพัดลมให้เกิดลมและร่อนออกจากเมล็ดข้าว. สีลม น. เครื่องสีข้าวซึ่งใช้กำลังลมหมุนเครื่องจักร. สีสวรรค์ น. สีย้อมผ้าซึ่งมาจากต่างประเทศ. สีสุก น. ชื่อไม้ไผ่ชนิดหนึ่ง ซึ่งใช้ต้นสำนภาชนะต่าง ๆ.

สี่ น. จำนวน ๒ สองหน.

สีกา (ตัดจาก อุบาสิกา) เป็นคำยรรพชิตเรียกผู้หญิง ใช้นำหน้าชื่อต่างเกียวกันยาง เช่น สีกานั่น, สีกาผี.

สีข้าง น. ข้างทั้งสองของตัว คือ ฉักรักแรงลงมาถึงสะเอว.

สีจัก น. ขวัญที่นสีกหน้า คือว่าเป็นลักษณะไม่ดี.

สีด ก. สูดเข้าไปโดยแรงเสียงดังเช่นนั้น.

สีดอ น. ช้างตัวผู้ซึ่งมีงาสั้นโผล่ออกมาเล็กน้อยผิดกว่าช้างสามัญ.

สีดา (ป. ส. สีตา) รอยไถ; ชื่อพระมเหสีพระราม; เรียกละมุดไทยว่า ละมุดสีดา.

สีด ป. (ส. ศีต) ว. หนาว, เย็น.

สีโตทก ป. น. น้ำเย็น.

สีทันดร [—ดอน] ป. น. ชื่อทะเลในคัมภีร์ไตรภูมิ อยู่ระหว่างเขาสัตตบริภัณฑ์กลางรอยเขาพระสุเมรุแห่งหนึ่งในชั้นชาย.

สีมันต์ ป. น. เขต, แดน.

สีมา ป. น. กำแพง, แดน, รั้งหวัด.

สีสะ ดู ศีรษะ.

สีเสียด น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ยางและเปลือกมีรสฝาดจัด

สำหรับใช้กินกับหมาก; ชื่อปลาทะเล ตัวแบนยาว หัวเสี้ยม.

สัห์, สัหะ ป. น. ราชสัห์. ดู สิงห์ ที่ว. สัหราช ส. น. พญาราชสีห์.

สึก น. การรู้ตัว, การระลึกได้, การจำได้; มักใช้ควบกับคำ รู้ ว่า รู้สึก. แล้วแผลงว่า สำนึก ก็ได้. ก. กร่อน, แหว่ง, เปลือง, ร่อยหรอ, อาจากเพศสมณะ คือ กลับจากเพศพระมาเป็นฆราวาส. สึกหรอ ก. กร่อนไป, ร่อยหรอ, หมดเปลืองไป.

สิง ก. อยู่, ประจำ, แทรก (แผลงมาจาก สิง).

สืบ ก. ค้นหา, แสวงหา; ต่อเนื่อง; ก้าวไปข้างหน้า. สืบสวน ก. เสาะหาทบทวนไปมา. สืบสาย ก. ต่อวงศ์สกุล. สืบเสาะ ก. เที่ยวค้นหา, เที่ยวแสวงหา. สืบหุก ก. ต่อหุก คือเอาด้ายยาวที่ขมวดเป็นผืนผ้ามาต่อกับด้ายยืน.

สื่อ น. ผู้ชักนำให้รู้จักกัน. ก. ชักนำให้รู้จักกัน. สื่อสาร ก. ทำหน้าที่สื่อหรือขอความของฝ่ายหนึ่งไปส่งให้อีกฝ่ายหนึ่ง, ส่งข่าว, ทำการติดต่อ.

สุ ๑ ป. เป็นอุปสรรคในภาษาบาลีและสันสกฤต แปลว่า ดี, งาม, ง่าย; สำหรับต่อข้างหน้าคำ บางทีแผลงเป็น สุว, เสาว เช่น สุคันธ เป็น สุวคันธ์, เสาวคนธ์.

สุ ๒ ก. ชัก, ฟอก, ย้อม. ว. ฉุ, ฟุ, ฟ่าม, ไม่แน่น, เสีย, สุกเกินไป.

สุก ก. เกินห่ามขึ้นไป (สำหรับลูกไม้คือแก่จัดแล้วก็ห่าม แล้วก็สุกต่อไปถึงงอม คือ สุกมาก); ระอุด้วยความร้อน; ใส, สว่าง. สุกดิบ น. กำลังสุกกำลังดิบ เรียกวันต้นของงานที่ทั้งต้นเครื่องยมอาหารเลี้ยงกันในงานใหญ่ต่าง ๆ. สุกใส ว. ผ่องใส, เปล่งปลั่ง.

สุกร [–กอน] (ป. สูกร; ส. ศูกร) น. หมู.

สุกรม น. ชื่อต้นไม้ขนาดใหญ่ ใบร ผลมีอสุกสีแดง ใช้ทำยา.

สุกำ น. เครื่องชาวแต่งศพ.

สุข ป. น. ความสะดวก, ความสบาย, ความสำราญ, ความสนุก. ว. สะดวก, สบาย, น่ายินดี, เป็นที่พอใจ, เจริญ, ดี. สุขภาพ น. ความเป็นสุข, ปราศจากโรค. สุขวิทยา น. วิชาที่กล่าวถึงวิธีปฏิบัติการให้ได้รับความสุข ปราศจากโรค.

สุขาภิบาล (ป. สุข + อภิบาล) น. การระวังรักษาเพื่อความสุขปราศจากโรค.

สุขี (กลอน) ป. (ส. สุขินฺ) น. ผู้มีสุข, สะดวก. ว. สบาย.

สุขุม ป. (ส. ศูกฺษม) ว. ละเอียด, ละเอียดอ่อน, นุ่มนวล, ช่าง, ประณีต; เฉยแหลม.

สุขุมาล ป. (ส. สุกุมาร) ละเอียด, อ่อน, อ่อนโยน; สละสลวย, นุ่มนวล; ผู้ดี, ตระกูลสูง.

สุโขทัย ป. ส. น. การตั้งขึ้นแห่งความสุข, ความเกิดสุข.

สุคต ป. น. ผู้ไปดี, ผู้สบาย, ผู้ยังความดี; พระนามพระพุทธเจ้า.

สุคติ [–คะติ] ป. น. ทางดี, ทางสวรรค์, ผลของบุญที่ส่งมาให้เกิดมีความสุขความสบาย.

สุคนธ์, สุคันธ์ ป. น. กลิ่นหอม, เครื่องหอม; แผลงเป็น สุวคนธ์, เสาวคนธ์ หรือ สุวคันธ์, เสาวคันธ์ ก็ม.

สุครีพ [–คฺรีบ] ส. น. ลิงอาม ชื่อพญาลิงคนหนึ่งในเรื่องรามเกียรติ์, เป็นน้องพญาพาลี เป็นทหารพระราม.

สุจริต [สุจะหฺริด] ป. ส. ว. ประพฤติดี. ไทยเรามักหมายถึง ประพฤติด้วยตั้งใจดี, ประพฤติชอบตรงต่อ, ความดีด้วย.

สุชหนี [–ชะหฺนี] น. ผ้าปูที่นอน. (ว่ามาจากภาษามลายู).

สุชี ป. (ส. ศุจิ) ว. สะอาด, หมดจด, ผ่องใส; ขาว.

สุ. จิ. ปุ. ลิ. เป็นคำย่อ สุ=สุต (ฟัง) จิ=จินฺตน (คิด) ปุ=ปุจฺฉา (ถาม) ลิ=ลิขิต (เขียน) นิยมว่าเป็นหัวใจของการศึกษา.

สุชัมบดี [–บอดี] น. ชื่อพระอินทร์ แปลว่า สามีของนางสุชาดา.

สุชา, สุชาดา (ป. สุชาตา) น. ผู้มีกำเนิดดี, ลูกผู้มีสกุลดี, ชื่อมเหสีพระอินทร์.

สุณหา, สุณหิสา ป. (ส. สนฺษา) น. ลูกสะใภ้.

สุด ก. สิ้น, หมด, จบ; ถ่ายอุจจาระหรือปัสสาวะหมก เรียกว่า ถ่ายอุจจาระสุด หรือปัสสาวะสุด. ว. อยู่ปลาย, อยู่ยอด, อยู่ท้าย. สุดคิด ว. หมดปัญญา, คิดอะไรไม่ออก. สุดจิต, สุดใจ ว. ยอดรัก, รักมาก, อย่างยอด, อย่างที่สุด. สุดท้อง ว. เกิดทีหลังเพื่อน (สำหรับลูกหรือน้อง). สุดท้าย ว. ที่สุด, อยู่หลัง, อยู่ปลาย. สุดที่รัก น. ยอดรัก เป็นที่รักมาก. สุดสงวน น. ยอดรัก.

สุดา (ป. ส. สุตา) น. ลูกสาว. แต่เราใช้ว่า นาง หรือหญิงทั่วไป ก็ม.

สุต ๑ ป. ส. น. ลูกชาย. ลูกหญิงใช้ว่า สุตา; เรามักใช้ สุตา. ดู สุตา ด้วย.

สุต ๒ ป. (ส. ศฺรุต) ก. ได้ยิน, ได้ฟัง, ฟังแล้ว.

สุตตะ ป. (ส. สูตฺร) ก. หลายแล้ว.

สุตตันต์, สุตตันตปิฎก ป. น. เรียกพระพุทธวจนะปิฎกหนึ่งในปิฎก ๓ ว่าด้วยข้อปฏิบัติเบื้องต้น.

สุตา ดู สุต.

สุทธ์ [สุด ถ้าไม่การันต์ อ่านว่า สุดทะ] ป. ว. หมดจด, สะอาด; ล้วน, แท้. สุทธาวาส ป. น. ชื่อพรหมโลกชั้นหนึ่ง กล่าวว่าเป็นที่อยู่ของพรหมอนาคามีบุคคลซึ่งจุติไปเกิด.

สุทธิ ป. น. ความสะอาด, ความบริสุทธิ์; เรียกใบรับรองฐานะว่าใบสุทธิ, เรียกผลกำไรที่หักค่าใช้จ่ายแล้วว่า กำไรสุทธิ.

สุทโธทน์ ป. น. พระนามพระเจ้าแผ่นดินกรุงกบิลพัสดุ์ผู้พุทธบิดา ซึ่งมักเรียกว่าพระเจ้าสิริสุทโธทน์.

สุทัศน์, สุทรรศน์ [—ทัด] ส. (ป. สุทสฺสน) น. การเห็นง่าย, การเห็นงาม; ชื่อพระอิศวร. ว. รูปดี, สวย, งดงาม, น่าดู.

สุธา ป. ส. น. น้ำทิพย์, น้ำอมฤต; อาหารทิพย์, ของทิพย์; น้ำ, น้ำนม; ปูนขาว, เครื่องโบก และทา. สุธาโภชน์ ป. ส. น. ของกินอันเป็นทิพย์. สุธารส ป. น. น้ำทิพย์, น้ำนม. ไทยใช้ในราชาศัพท์ว่า น้ำสุธา เรียกพระสุธารส.

สุธาสินี ดู สุธาสี.

สุธาสี ป. (ส. สุธาศินฺ) น. ผู้กินของทิพย์. คือ เทวดา; เพศหญิงใช้ว่า สุธาสินี.

สุธี ป. น. คนมีปัญญา, นักปราชญ์, ความเข้าใจ, ปัญญา, ความฉลาด.

สุนทร [—ทอน] ป. ว. งาม, ดี; เพราะ, เสนาะ, น่าฟัง; น่ารัก, น่าชื่นชม.

สุนทรี [—ทะรี] ป. น. หญิงงาม, นางงาม, หญิงทั่วไป.

สุนัข ป. (ส. ศุนก) น. หมา.

สุนันท์ ว. เป็นที่ชื่นชัด, น่าสบาย.

สุนันทา น. ชื่อสระในดาวดึงส์สวรรค์.

สุบรรณ [—บัน] ส. น. ผู้มีปีกงาม คือ ครุฑ.

สุบิน (ป. สุปิน; ส. สฺวปฺน) น. ความฝัน.

สุปาณิ ส. ว. ผู้มือเก่ง, คล่องแคล่ว.

สุพรรณ [—พัน] (ส. สุวรฺณ) น. ทองคำ. สุพรรณบัฏ น. แผ่นทองซึ่งจารึกชื่อหรือจารึกพระราชสาส์น. สุพรรณภาชน์ น. ภาชนะสำหรับใส่พระกระยาหารทำด้วยทองคำทั้งชุด. สุพรรณกิ่งคาร น. คนไททองคำ. สุพรรณราช น. (ราชาศัพท์) กระโถนใหญ่. สุพรรณศรี น. (ราชาศัพท์) กระโถนเล็ก.

สุภ [—พะ] ป. น. ความงาม, ความดีงาม, ความเจริญ.

สุภร ป. ว. เลี้ยงง่าย.

สุภัค ส. ว. งาม, มีโชค.

สุภา (จาก สภา) น. ผู้พิพากษา (เลือนมาจาก สภาการะลาการ ซึ่งเรียกกันสามัญว่า สุภาการะลาการ หมายความ ว่า คณะผู้พิพากษา).

สุภาพ ว. เรียบร้อย, อ่อนโยน, ประพฤติดี.

สุภาษิต ส. (ป. สุภาสิต) น. คำกล่าวดี, คำพูดดีอันเป็นคติ.

สุม ก. ก่อ, กอง, โพก, พอก, สะสม, ใส่, ปกคลุม, โดยปริยาย หมายถึงสถิยภาการเช่นนั้น เช่น ความทุกข์สุมอก; เอาขาพอกไว้ยังกระหม่อมเด็กเล็ก ๆ เรียกว่า สุมกระหม่อม.

สุ่ม น. เครื่องมือสำหรับครอบปลา ขัดด้วยไม้เป็นตา ๆ รูปกลม ส่วนล่างปากกว้าง ข้างบนมีช่องพอมือลงลงไปจับปลาได้, เครื่องครอบไก่. ก. จับด้วยสุ่ม เช่น สุ่มปลา, เอาโคยนั่งเอาของ, พูนสูงขึ้นมีรูปอย่างสุ่ม เช่น ข้าวสุ่มงาม. สุ่มสี่สุ่มห้า ก. จับโน่นชนี่ ไม่ดูหน้าดูหลัง, ตะลุยไป.

สุมทุม น. พุ่มไม้, ที่ซึ่งปกคลุมด้วยต้นไม้หรือเถาวัลย์.

สุมนะ, สุมนา ป. ส. น. ดอกไม้, ดอกมะลิ.

สุมนะ (แขก) ป. น. พระจันทร์.

สุมาลี น. ดอกไม้, พวงดอกไม้; (คำปริยาย) นางงาม.

สุเมธ ป. ส. น. คนมีปัญญาดี, นักปราชญ์. ว. ฉลาด, มีความคิด, มีความรู้.

สุเมรุ [สุเมน หรือ สุเมรุ] น. ชื่อภูเขากลางจักรวาล มียอดเป็นที่ตั้งแห่งเมืองสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ซึ่งพระอินทร์อยู่.

สุร ๑ [—ระ] ป. (ส. ศูร) น. ผู้กล้าหาญ, นักรบ. ว. กล้าหาญ, เข้มแข็ง. สุรสีหนาท น. พระดำรัสอันเป็นที่น่าเกรงขามของคนทั้งปวง เหมือนเสียงของราชสีห์

เป็นหน่ากรงขามของสัตว์ทั้งปวง, เสียงควาดของนักรบเพื่อให้เป็นที่เกรงขามของข้าศึก. สุรเสียง น. เสียงก้องกังวาน, หมายความว่าเสียงของผู้มีอำนาจ.

สุร ๒ [—ระ] ป. ส. น. เทวดา. สุรคต ก. ตาย (สำหรับเจ้านาย). สุรภาพ น. อำนาจแห่งเทวดา. สุรโลก น. สวรรค์. สุรางคนา ส. น. นางสวรรค์. สุรางคนางค์ น. 'องค์นางฟ้า' เป็นชื่อฉากพย์ชนิดหนึ่ง มี ๒๘ คำ คือ มี ๗ วรรค วรรคละ ๔ คำ. สุรารักษ์ น. เทวดาผู้คุ้มครอง. สุราลัย น. ที่อยู่ของเทวดา, สวรรค์. สุเรนทร์ น. พระอินทร์.

สุรภี [—ระพี] ป. น. ต้นไม้ต้องชนิดหนึ่ง ดอกสีเหลือง หอม ใช้ทำยา (ไทยเรียกสารภี); เครื่องหอม.

สุรัสวดี [—รัดสะ—วะดี] ชื่อกรมสมัยโบราณ ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการรวบรวมขัญชีเลกหรือชายฉกรรจ์ ดู สัสดี.

สุรา ป. ส. น. เหล้า, น้ำเมา. สุราบาน น. การดื่มเหล้า; น้ำเหล้า.

สุรา— ดูใน สุร ๒.

สุรางคนางค์ [—คะนาง] ดูใน สุร ๒.

สุริย (ป. สุริย; ส. สูรฺย) น. พระอาทิตย์, กลางวัน. สุริยกันต์, สุริยากานต์ (ส. สูรฺยกานฺต) น. แก้วงามดังพระอาทิตย์ ชื่อแก้วชนิดหนึ่ง. สุริยคราส [—ยะคฺราด] น. ส่วนแหว่งของพระอาทิตย์เมื่อพระจันทร์บัง. สุริยเคราะห์ น. สุริยคราส. สุริยปราคา น. สุริยคราส. สุริยมณฑล น. กลางวัน. สุริยรังสี,—รัศมี น. แสงกลางวัน.

สุริยง, สุริยา, สุริเยศ, สุริเยนทร์ (กลอน) น. 'พระอาทิตย์ผู้เป็นใหญ่' คือพระอาทิตย์นั่นเอง.

สุริยน, สุริยัน น. พระอาทิตย์. (ว่ามาจากภาษามคธ).

สุรุ่ยสุร่าย ก. ใช้จ่ายเกินควร, ใช้เกิน. ว. ไม่ประหยัด, เกินควร.

สุว เป็นอุปสรรคผสมมาจาก สุ ดู สุ.

สุวรรณ [—วัน] ส. น. ทอง, ใช้อย่างเดียวกับสุพรรณ, และใช้หน้าคำสมาสได้อย่างเดียวกัน. ดู สุพรรณ ควย. สุวรรณภูมิ น. ชื่อส่วนหนึ่งของประเทศไทยครั้งโบราณที่เรียกว่าแหลมทองหรือสุวรรณ (ตามความในโบราณคดีว่าประเทศมอญ ประเทศไทย ประเทศเขมร รวมอยู่ในคำนี้). สุวรรณภาษิยก ส. น. 'ยกเขยขนกองทอง' เป็นพิธีพระเจ้าแผ่นดินกระทำเมื่อกรองราชสมบัติได้ ๕๐ ปี.

สุวาน ป. (ส. ศฺวาน) น. หมา.

สุวิมล ส. ว. กระจ่างหรือบริสุทธิ์แท้.

สุสาน ป. (ส. ศฺมศาน) น. ที่ฝังศพ, ป่าช้า.

สุหร่ง [—หฺร่ง] (จาก สุรงค์) ว. สีขัด, สีฉูดฉาด, สีงาม.

สุหร่าย [—หฺร่าย] (เปอร์) น. ผักชีสำหรับโปรยน้ำให้เย็นฝอย.

สุหฤท, สุหัท [—หะริด] ป. ส. น. เพื่อน, ผู้มีใจดี, ใช้ว่า โสหัท หรือ เสาหฤท ก็มี.

สุเหร่า [—เหฺร่า] น. โรงสวดของพวกอิสลาม.

สู ว. อายุ; สรรพนาม บุรุษที่สองเป็นคำที่ผู้ใหญ่หรือผู้มีอำนาจใช้แก่ผู้น้อย.

สู่ ก. ไปหา, ไปอยู่ร่วมกัน. ว. ร่วมกัน, ด้วยกัน เช่น สู่กันกิน=กินด้วยกัน. ย. ถึง, ยัง. สู่ขอ ก. ไปพูดขอหญิงในความปกครองของผู้อื่นเพื่อสมรส สู่รู้ ก. ร่วมรู้, ชวนรู้. สู่หา ก. ไปหาที่สำนัก.

สู้ ก. แข่งขัน, ประกวด; รบ, ต้านทาน, ฝ่า; อุตส่าห์, พยายาม เช่น สู้ลงคอมฉนอมใจ.

สูง ว. ยาวตรงขึ้นไปตามทางตั้งฉากกับพื้น, เด่น, ลอยอยู่ข้างบน, ตระหง่าน; แหลม (สำหรับเสียง). สูงโดด ว. สูงเด่นอยู่สิ้นเชิง. สูงระหง ว. สูงงามสง่า. สูงส่ง ว. มียศศักดิ์สูง.

สูจิ ป. ส. น. เข็ม; เครื่องชี้; รายการ; สารบัญ. สูจิกรรม น. การเย็บชักฉักร้อย. สูจิบัตร น. บัญชีหนังสือ, ใบยกรายการที่จัดงานเรียก โปรมกรม.

สูญ ดู ศูนย์.

สูด ก. กม, หายใจเข้าไปโดยแรง; เคลื่อนหมากรุกข้ามตาตรงไป โดยไม่เขยื่นตามกำหนดที่วางไว้ ใช้ฉลพาะเม็ด และจุน.

สูต ป. ส. น. ผู้ขับรถหรือนายม้าศึก, สารถี.

สูตร ส. น. เส้น, สาย, ด้าย, เชือก; สิ่งที่ร้อยกรองขึ้น, หลัก, กฎ (สำหรับจำขึ้นสูตรเลข); เป็นชื่อเรียกธรรมในพระสุตตันตปิฎก.

สูติ [สู—ติ] ส. น. การเกิด, กำเนิด, การคลอด, การมีลูก. สูติกรรม น. การคลอดบุตร.

สูท ป. ส. น. คนครัว, ผู้แต่งหรือหุงหาอาหาร. สูทกรรม น. การครัว, การหุงต้ม, การทำกับข้าวของกิน. สูทศาสตร์ น. ตำราทำกับข้าว.

สูบ น. เครื่องสำหรับดูดของเหลว เช่น น้ำให้คนชันโปรยภัย
สูบ ก. ดูด; ถอน, ชัก; เข้าหรือพ่นเข้าไป, สูดเข้าไป, ดูดเข้าไป; อาการดูดยุทธ, ดูดให้ขมลงไป เช่น อรณีสูบ.
สูปะ ป. น. ของกินเค็มน้ำ, แกง, ของทอดเค็มน้ำ.
สูปการ ป. น. คนครัว.
สูร [สูน หรือ สูระ] ป. น. คนกล้า; พระอาทิตย์. ว. กล้าหาญ.
สูรยะ [สูน เมื่อนำหน้าคำสมาสอ่าน สูรยะ] น. ดวงตะวัน, พระอาทิตย์ (คำนี้ใช้นำหน้าสมาสได้อย่างเดียวกับสุริย. ดู สุริย). สูรยคราส [สูรยะคราด] ดู สุริยคราสในสุริย. สูรยกานต์ [สูรยะกาน] ดู สุริยกานต์ในสุริย.
สูร ป. ส. น. คนมีขัญญา, คนกล้า.
สูส์ ก. เกี่ยวข้อง, ข้องแวะ.
เส ว. ไกล, เชื่อนแช. เสความ ก. ทำเนื่องความให้เชื่อนแชไป. เสเพล ว. เลว, ไม่ดี, เกกมะเหรก. เสแสร้ง ก. แกล้งโกล, แกล้งทำให้เสื่อน, แกล้งกล่าว.
เสก ป. ก. สาก, เท, รก (คำนี้เมื่ออยู่หลังสระนอกจาก อ อา เปลี่ยนเป็น เขก ตามวิธีสนธิสันธิสกฤต เช่น อภิเษก); (ไทย) เข้า, ร่ายมนตร์เพื่อให้คุณศักดิ์; พูดหรือทำเอาตามชอบใจ. เสกสรร ก. เลือกทำหรือพูดเอาเอง.
เสงี่ยม [สะเหงี่ยม] ว. ระมัดระวังตัว, เรียบร้อย, ไม่คะนอง, ไม่ฟุ้งซ่าน.
เสฉวน น. ปูชนิดหนึ่งมีกันแหลมนุ่มอยู่ตามหาดทรายชายทะเล ใช้เปลือกหอยเผาทำอาหาร.
เสฏฐี [เสกกะ] ดู เศรษฐี.
เสฏฐี [เสกดี] ดู เศรษฐี.
เสณี ป. (ส. เศฺรณี) น. แถว, สาย; พวก, หมวก.
เสด็จ [เสดก] น. พระเจ้าแผ่นดินหรือเจ้านายชั้นพระองค์เจ้าขึ้นไป เช่น เสด็จในกรม. (ราชาศัพท์ = ไป) ก. เช่น เสด็จประพาส=ไปเที่ยว, เสด็จประทับ=ไปประทับอยู่ วลา. เสด็จพระราชดำเนิน ก. ไป (สำหรับเจ้าแผ่นดิน).
เสด [—ดะ] ป. (ส. เศฺวต) (แขก) ว. เศวต, สีขาว.
เสตุ ป. ส. น. สะพาน, ทำนบ.
เสถียร [เสถียน] (ป. ถิร; ส. สฺถิร) ว. แข็ง, แรง, แน่น, มั่น; นิ่ง, แน่วแน่, ไม่หวั่นไหว; มั่นคง, ไม่ทิ้งแท้; ไม่เปลี่ยนแปลง; ใจแข็ง; ไม่ย่อท้อ, แน่ใจ, มั่นใจ.
เสท, เสโท [—ทะ,—โท] ป. (ส. เสฺวท) น. เหงื่อ, ไคล; ราชาศัพท์ใช้ พระเสโท.
เสน ๑ น. สัตว์ชนิดหนึ่ง สีแดงอ่อนคล้ายชาด สำหรับทาของต่าง ๆ; ชื่อสัตว์ชนิดหนึ่ง จำพวกลิง แต่หน้าแดงกันแดง.
เสน ๒ [—นะ] ป. น. เหยี่ยว.
เสน ๓ ดู เสนา.
เส้น น. สาย, แถว, ทาง, เอ็น หรือสายโลหิตตามร่างกาย; ชื่อมาตราวัด ๒๐ วา เป็น ๑ เส้น.
เสนง, เสน่ง [เสฺนง,—] ช. น. เขาสัตว์. (เขนง, แสนง ก็ใช้).
เสนห, เสนหา, เสน่หา [สะเนหะ, สะเน—, เสฺน่—] ส. น. ความรัก, ความพัวพัน, ความกุกกัก, ความสนิทสนม.
เสน่ห์ [เสฺน่] น. ลักษณะที่ชวนให้รัก, เครื่องทำให้คนอื่นรัก.
เสนอ [เสฺนอ] ก. ยกขึ้น, เชิด, เชิดชู; บอกให้รู้, ชี้แจง, นำไปยื่น.
เสนา ๑ [เส—นา] ป. ส. น. กองทหาร, กองทัพ, หมู่พลทหาร, (คำนี้เมื่ออยู่ท้ายคำสมาสใช้ว่า เสน เมื่อประกอบนามเป็นปุลลิงค์ หรือเป็นปุสกลิงค์ เช่น มหาเสน=ผู้มีกองทัพใหญ่). เสนาธิการ น. ตำแหน่งผู้วางแผนการรบ. เสนาบดี ป. น. แม่ทัพ; (ไทย) เจ้ากระทรวง, ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่. เสนาพยุห์, เสนาพยูห์ น. กระบวนทัพ.
เสนา ๒ ก. วัดนา, ตรวจสอบที่นา.
เสน่า [เสฺน่า] น. ศัสตราวุธคล้ายมีด ใช้สำหรับขว้าง.
เสนางค์, เสนางคนิกร [—คะนิกอน] ป. น. ส่วนแห่งกองทัพ, โยราณมี ๕ ส่วน คือพลช้าง, พลม้า, พลรถ, และพลเดินเท้า.
เสนาสนะ [เสนาคสะนะ] (ป. เสน+อาสน) น. ที่นอนและที่นั่ง, ที่อยู่.
เสนาะ [เสฺนาะ] ว. น่าฟัง, เพราะ; วังเวงใจ, สลดใจ.
เสนียะ, เสนีย์ ป. (ส. ไสนฺย) น. จอมทัพ, ผู้นำทัพ.
เสนียด [สะเหนียด] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งใช้ทำยา; ความอัปมงคล, ความไม่ดี, ความชั่ว; เรียกหวัดอย่างละเอียดว่า หวัดเสนียด.
เสบียง [สะเบียง] น. อาหารที่ทะเอาไปกินระหว่างเดินทางไกล. เสบียงกรัง น. อาหารรองรัง, อาหารแห้งที่เก็บไว้กินได้นาน.
เสพย์, เสพ (ป. ส. เสว) ก. อาศัย, อยู่, ระไย้, ยกย่อง, นับถือ; ชุมชู, คบค้า; วิสาสะ; ประพฤติ, ปฏิบัติ, อบรม,

กระทำ; ร่วมรส, กอดรัด, ร่วมประเพณี; (ไทย) กิน, ใช้, บริโภค, รับรส.

เสภา (ส. ศึภ ว่า กล่าว, ขอก, ขอก, เล่าเรื่อง). น. การขับลำเป็นเรื่องราวด้วยรังหวะและคนตรีอย่างหนึ่ง.

เสม็ด [เสมุ็ด] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งใช้ทำผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น ขันเสมียน ตลับ.

เสมหะ [เสม—] ป. (ส. เศฺลษฺมนฺ) น. เมือกที่ออกจากลำคอหรือลำไส้.

เสมอ [เสฺมอ] น. ชื่อเพลงยาพาทย์เรียกว่าเพลงเสมอ. ก. เข้าด้วย เช่น เสมอฝ่ายโน้นฝ่ายนี้. ว. เท่ากัน, ปานกัน, เหมือนกัน; เรียบราย, ไม่ลุ่ม ๆ ดอน ๆ; ราบไป; เย็นนิตย์. เสมอใจ ว. ร่วมใจกัน, เย็นใจเดียวกัน. เสมอภาค น. ชื่อเครื่องหมาย สำหรับ ยอกให้รู้ ว่า มี ข้อ ความ เท่ากับรูปทั้งนี้ =. ว. มีส่วนเท่าเทียมกัน, เสมอหน้ากัน.

เสมา ๑ ป. น. ดู สีมา (ไทย) ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใบหนา มีหนามทั่วใบ; รูปเครื่องหมายยักเยกอยู่โดยลำ หรือ ทั้งเรียงกันอยู่บนกำแพง เช่น กำแพงเมือง, ทำเป็นรูปคล้ายเจว็ดพระภูมิ เรียก ใบเสมา ก็ได้; เครื่องหยัดคอรูปอย่างใบเสมา. เสมาธรรมจักร น. รูปตราประทับรูปจักรมีกำกับ เป็นรูปเสมาอยู่ในล้อรถ ซึ่งหมายความว่า ธรรมจักร.

เสมา ๒ ข. น. หญ้า.

เสมียน [เสฺมียน] น. คนสำหรับเขียนหนังสือ.

เสมือน [เสฺมือน] ว. สมเหมือน, คล้าย, เช่นกับ, เปรียบด้วย.

เสย ก. ยกขึ้น, ช้อนขึ้น, สาง เช่น เสยผม; เสือกเข้าไป เช่น ช้างเอางาเสยไป.

เสร็จ [เส็ด] ก. แล้ว, จบ.

เสวิด [เสิด] ก. ห่าง, หน, หลีกหน, หนีรอด. ว. เร่ว, พ้น.

เสริม [เสิม] ก. เพิ่ม, เติม.

เสรี ป. (ส. วิสฺวรินฺ) ว. ทำหรือคิดได้โดยไม่มีข้อผูกมัดหรือละไรเหนี่ยวรั้ง, มีสิทธิทำระทำจะพูดได้โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น. เสรีภาพ น. ความมีเสรี.

เสล, เสลา ๑ [—ละ,—ลา] ป. (ส. ไศล) น. ภูเขา, หิน, เต็มไปด้วยหิน. เสลบรรพต น. ภูเขาหิน.

เสลา ๒ [เสฺลา] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำเป็นเครื่องเกวียน. ก. เย็นสร้อยยอดของสลัก ใช้ว่าสลักเสลา ก็แปลว่าสลักนั่นเอง. ว. โย่ง่ง เช่น สูงเสลา.

เสลี่ยง [เสฺลี่ยง] น. ยาน, คานหาม, ใช้ว่า เฉลี่ย ก็มี.

เสลือกสลน [เสฺลือกสฺลน] ว. เลือกสน, ลนลาน.

เสโล น. เครื่องกันอาวุธ, โล่.

เสวก [—วก] ป. น. ผู้รับใช้, คนสนิท, บริวาร. ไทยใช้เป็นยศข้าราชการในราชสำนักเทียบเท่าชั้นจำมาตย์, มี ๓ ชั้นคือ รองเสวก, เสวก, และมหาเสวก, และแบ่งออกเป็นชั้นละ ๓ คือ ตรี, โท, เอก.

เสวนะ, เสวนา [—วะนะ,—] ป. น. การกิน, การบริโภค, การเข้าไปพัวพันอยู่, การคบหา.

เสวย [เสฺวย] (ข. โสฺวย) ก. ได้รับ, ได้ประสบ เช่น เสวยทุกข์; (ราชาศัพท์) กิน, เสพ.

เสวียน [สะเหฺวียน] น. วงกลมสำหรับรองก้นหม้อ; ของที่ทำเป็นวงกลมสำหรับรองหรือรัดสิ่งต่าง ๆ มีพ้องข้าวเย็นต้น.

เสสรวง [—สวง] ก. ขน; ขูซา; เช่น. สรวงเส ก็ใช้.

เสสรวล [—สวน] ก. หัวเราะอย่างร่าเริง. สรวลเส ก็ใช้.

เสา น. ไม้หลัก, ไม้สำหรับยึดทำเป็นหลัก หรือเป็นเครื่องรองรับสิ่งอื่นเป็นเรือนเป็นต้น. เสากระโดง น. เสาสำหรับกางใบเรือ. เสาชิง น. เสาที่ขนออกไปทางหัวเรือกำปั่น. เสานางเรียง น. เสาที่ยึกรอยองค์พระเกี้ยว หรือเสาที่ยึกเรียงอยู่ด้านข้างโยสถหรือวิหารเป็นต้น. เสาหมอ น. เสาขนาดสั้นสำหรับช่วยรองรับรอยทางด้านสกัดหัวท้าย, เสานำสำหรับยึกเสาใหญ่ลงในน้ำ, เสาที่มั่นคงสำหรับผูกช้าง. เสาหาน น. เสาที่คงอยู่ด้านหน้าหรือหลังโยสถหรือวิหารเป็นต้น.

เสา น. ไม้เท้า, ไม้ยาวสำหรับค้ำเพื่อยกคนเจ็บขึ้นวางยนต์ไม้, ไม้หลักที่ปักเป็นสามมุมสำหรับรองรับ.

เสาร์, เสาร์ (ส. เสาริ ป. โสริ) น. ชื่อดาวนพเคราะห์ที่ ๗, ชื่อวันที่ ๗ ของสัปดาห์.

เสาว [—วะ] เป็นคำแผลงจาก สว, สุ, โส เช่น สวนัย—เสาวนีย์, สุคนธ์—เสาวคนธ์, โสภา—เสาวภา ฯลฯ ดูในที่นั้น ๆ.

เสาวคนธ์, เสาวคันธ์ [—วะคน] น. ของหอม, เครื่องหอม; ชื่อไม้เถาชนิดหนึ่ง ดอกเป็นช่อขาว กลิ่นหอม.

เสาวนีย์ [—วะนี] ป. น. คำอวยพร. ไทยใช้ว่า คำสั่งของนางพระยา. ดู เสาว.

เสาวภา [—วะพา] (ป. โสภา) น. ความงาม,

ความผ่องใส.

เสาวภาคย์ [–วะพาก] (ส. เสาภาคฺย; ป. โสภคฺค) น. ความเจริญ, ความงาม, ความสำเร็จ.

เสาวรส [–วะรด] (ป. สุรส) ว. มีรสอร่อย, มีรสดี. น. ชื่อไม้เถาชนิดหนึ่ง ผลกลางกลมรีขนาดหอม.

เสาวลักษณ์ [–วะลัก] ส. (ป. สุลกฺขณ) น. ลักษณะดี. ว. มีลักษณะดี.

เสาะ ก. พาให้ห้องว่าง เช่น เสาะท้อง; ค้นหา, ล้วง, แสวง. เสาะด้วย ก. สาวด้ายทอผ้า.

เสาะแสะ ว. โรยแรง, อ่อนเพลีย, ไม่แข็งแรง (การเจ็บป่วย); ออดแอด, สามัญว่าส้วนไข้ เช่น ป่วยเสาะแสะ.

เสีย ก. ละ, ทิ้ง; ตาย; ชำรุดไป, ฉิบหาย, ขาด, หมดเปลือง; พลาด; แพ้. ว. ชั่ว, ไม่ดี, เน่า, พิการ, ผิดปรกติรูป. เสียกบาล น. เครื่องเซ่นผีกับข้าวต้มต่างๆ ใส่ภาชนะแล้วนำไปทิ้งทางสามแพร่งหรือลอยน้ำ. เสียกล ก. เสียรู้, แพ้ความคิด, พลาดไปเพราะรู้ไม่ถึงเล่ห์เหลี่ยมเขา. เสียขวง ก. เสียดี, เช่นผี. เสียจริต (–จะหฺริด) ว. จิตใจผิดปรกติคนธรรมดา, เย็นชา. เสียใจ ว. ไม่สบายใจ. เสียชื่อ ก. ทำให้ชื่อไม่ดี, ทำให้คนอื่นไม่นับถือคน. เสียตาย ก. เย็นห่วงถึง, อาลัยถึง. เสียตัว ก. ถูกชายร่วมประเวณี (สำหรับหญิง). เสียท่า ก. พลาดท่า. เสียที ก. พลาดท่วงที. เสียบน ก. ใช้บ่น, แกบนแก่ผีสางเทวดา. เสียเปรียบ ก. แพ้เปรียบ. เสียผี ก. เสียให้แก่ผี คือ เช่นผี, ไหว้ผี. เสียรอย ก. ทำให้รอยเท้าเคลื่อนคลาดไป, ทำให้จำรอยไม่ได้; เสียทางที่กำหนดระยะไว้, ทำให้หลง. เสียรู้ ก. แพ้รู้. เสียสัตย์ ก. ทิ้งหรือกลับคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้. ว. ไม่ประพฤติตามคำมั่นสัญญา; ไม่ซื่อตรง. เสียแรง ก. ป่วยการ, ไม่สมหวัง, น้อยใจกลางแรงไปแล้วแต่ไม่ได้ผลสมประสงค์. เสียหาย ว. ยกพ่วง, เสื่อมทราม, เสียชื่อ.

เสียง น. สิ่งที่ได้ยินด้วยหู; คำที่เปล่งออก เช่น เสียงลือ=คำเล่าลือ. เสียงแข็ง น. คำพูดที่กล่าวออกมาโดยไม่ย่านกรง. เสียงหลง น. เสียงที่ร้องดังกังวานจำไม่ได้ว่าเสียงใคร.

เสี่ยง น. ชิก, ส่วนย่อย. ก. เดา, คาดคะเน, ทาย. เสี่ยงทาย ก. ทำนายโชคโดยผลักหรือเครื่องหมายเย็นต้น. เสี่ยงภัย ก. ทำลงไปโดยไม่เกรงภัย.

เสียด ก. ขัด, ยอก, จุก เช่น เสียดท้อง; แทรกแซง, เหน็บ. เสียดสี ก. ว่าเปรียบเปรย, ว่ากระทบกระทั่ง, ว่าเหน็บแนม.

เสียน น. สะเก็ดไม้ที่แหลม; เนื้อไม้ที่เย็นเส้นเล็ก ๆ ปลายแหลมอย่างหนาม เช่น เสี้ยนคาย; เย็นคำเปรียบเทียบว่าข้าศึก, ศัตรู เช่น เสี้ยนศึก; ชื่อผัก ๒ ชนิด เรียกผักเสี้ยนบ้าน ใช้ยอดกองเย็นผัก และผักเสี้ยนผีใช้ทายา. เสี้ยนหนาม น. เย็นคำเปรียบเทียบว่าข้าศึก.

เสียบ ก. แทง, เหน็บ, แซง. น. ชื่อหอยทะเลชนิดหนึ่ง เรียกว่าหอยเสียบ. เสียบหนู น. ไม้ที่เสียบกับไม้ขวางดายทขนาดหลังคาเรือน; ไม้ฝนทองที่เขียนยนพินทุ อิ เย็นสระ อิ หรือ อี.

เสียม ๑ น. เครื่องขุดดินชนิดหนึ่ง รูปแบนคล้ม ๆ ทำด้วยเหล็ก.

เสียม ๒ ข. น. เมืองไทย. ไทย (เย็นคำที่ชาวต่างประเทศเรียกเพี้ยนจากคำสยาม).

เสียม ว. เสงี่ยม. เสียมสาร ว. เสงี่ยมงาม.

เสียม ก. ทำให้แหลม. เสียมสอน ก. ผึกให้มีความรู้ในทางอุบาย สอนให้รู้เล่ห์กล.

เสียว ก. รู้สึกแปลบ, เกิดอาการที่ทำให้ขนลุก, รู้สึกวาบในหัวใจด้วยความกำหนัด ด้วยความกลัว หรือความเจ็บ. เสียวซ่าน ก. รู้สึกวาบวับเข้าไปในหัวใจ. เสียวไส้ ก. รู้สึกหวาดเมื่อเห็นสิ่งที่น่ากลัวอาจเกิดอันตรายได้.

เสียว ๑ (ถิ่น) น. เพื่อน, เกลอ.

เสียว ๒ ก. เฉียว, ชวิด.

เสียว น. ส่วนหนึ่งในสี่, ส่วนย่อย. ว. ไม่เต็ม เช่น หน้าเสียว=หน้าไม่เต็ม.

เสือ น. สัตว์เท้าคุ้ายชนิดหนึ่งรูปคล้ายแมว แต่ตัวใหญ่กว่าก็มีสัตว์อื่นเย็นอาหาร มีหลายชนิด เช่น เสือโคร่ง, เสือดาว ฯลฯ; ชื่อปลาชนิดหนึ่งตัวมีลายเย็นจุดดำ ๆ เรียกว่าปลาเสือ. เสือกินวัว น. การเล่นซึ่งมีกระดานชิดเส้นเย็นตา ๑๖ ตา เสือ ๔ ตัว วัว ๑๒ ตัว. เสือข้ามห้วย น. ชื่อการเล่นด้วยใช้วิธีกระโดดข้ามกัน. เสือดกดัง น. ชื่อเครื่องดักหนูชนิดหนึ่ง มีเหยื่อล่อไว้เมื่อหนูลงไปกินก็กรูดลงด้วยน้ำหนักตัวหนู เลยยึดช่องเสียออกไม่ได้; ชื่อการเล่นมีขีดเส้น ๒ เส้นตัดกันเย็นกากบาทแล้วเขียนวงกลมที่มุมใดมุมหนึ่ง สมมติให้เย็นถัง มีเสือข้างละ ๒ ตัวเดินตามกากบาทนั้น. เสือคบถ้น—ดูค น. ชื่อเครื่องดักหนูชนิดหนึ่ง มีเย็นไม้คบตัวหนูให้คีบอยู่กับปากกระบอกเมื่อใกล้ถึง. เสือ

ปลา น. สัตว์เท้าชนิดหนึ่งหัวคล้ายแมวพันหัวสีเทามีลายต่าง ๆ ชอบกินปลาและเขียดโก่เป็นอาหาร. เสือบ่า น. ผู้ช่วยพลรบ ซึ่งฝึกหัดการสอดแนมเพื่อจุดหมายของทหาร. เสือบ้าแมวเซา, — แมวมอง น. กองทหารโยธาฉมีหน้าที่สอดแนม และซุ่มคอยดักซ้ำดักเพื่อดักเสบียงอาหาร. เสือลากหาง น. ท่าต้วยไม้พลอง ซึ่งผู้ถือปลายพลองข้างหนึ่งปล่อยให้ปลายพลองอีกข้างหนึ่งทอดไปข้างหลัง. เสือหมอบ น. ชื่อหญ้าชนิดหนึ่ง มักขึ้นรกเย็นพง ใบมีกลิ่นหอม.

เสื่อ น. เครื่องสานชนิดหนึ่ง สำหรับปูนั่งและนอน.

เสื่อ ๑ น. เครื่องสวมกายท่อนบนทำด้วยผ้า, เรียกชื่อต่างๆ กัน เช่น เสื้อกก, เสื้อกระบอก เย็นตัน. เสื้อเกราะ น. เครื่องสวมของกันศัสตรา มักทำด้วยเหล็กกล้า. เสื้อครุย น. เสื้อยาวทำด้วยผ้าไร่ริ่งมีลายดอกไม้และกระจุดต่าง ๆ. เสื้อฝน น. เสื้อสวมกันฝน. เสื้อแสง น. เสื้อกางเกง, เครื่องนุ่งห่ม.

เสื้อ ๒ น. เชื้อสาย, เรียกผลหรือดอกนมุยน้ำพวกหนึ่ง เรียกเต็มว่า ผลเสื้อ, ถ้าอยู่ในน้ำเรียกว่า ผลเสื้อน้ำ, ถ้าเย็นยักษ์เรียกว่า ผลเสื้อยักษ์, ถ้าอยู่รักษาเมืองเรียกว่า ผลเสื้อเมือง หรือเสื้อเมือง บางทีเรียกว่า พระเสื้อเมือง.

เสือก ก. ไสไป, ดูไป. ว. แส่; ทะลึ่ง. เสือกไส ก. ส่งไปข้างหน้าโดยไม่มีใครรู้ เช่น เสือกไสไล่ร้าย.

เสือม ก. เสียไป, สิ้นไป, ค่อยหมดไป, น้อยไป, หย่อนลง; โทรมลง, ไม่เจริญ; ฉลยความชลัง.

แส ก. แล, ชำระ, สะสาง. น. หญิงสาว, มักใช้ประกอบกับคำสาวว่าสาวแส; ชื่อดอกไม้ชนิดหนึ่ง ดอกเล็ก ๆ เป็นสีกรามๆ. แสนา ก. วักน้ำ, ตรวจสอบหา, เสนา ก็ว่า.

แส่ ก. เสือก, ส่อ, สีบ, คน, หา.

แส้ น. ชื่อเครื่องขับคุยหรือแมลง; เครื่องสำหรับตีม้าลายฉลักหวายพันเป็นเกลียวยาวอย่างไม้เรียวเรียก แส้ม้า, ไม้หวายเหล็กกลมยาวสำหรับกระทุ้งดินในลำกล้องปืนให้แน่นเรียก แส้ปืน; หญิงสาว มักใช้ประกอบกับคำสาวว่า สาวแส้.

แสก น. แนวหอยู่ระหว่างกลาง เช่น แสกผม; ทาง, แนวทางที่แยกไป; ชื่อนกชนิดหนึ่งในพวกนกเค้าแมว เที่ยวหากินกลางคืน; เรียกชนชาติหนึ่งในตระกูลมลญ — เขมร. ว. ผมที่หวีเขม่นแนวกลางเรียกว่า ผมแสก. แสกหน้า น. ส่วนหน้าตั้งแต่กึ่งกลางหน้าผากขึ้นไปถึงกระหม่อม.

แสง น. ธาตุ, ศัสตรา; ความสว่าง, ความโพลง; เพชรพลอย เช่น ดาวจรแสง—ดาวผู้พลอย. แสงจันทร์ น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งใบโตเท่าใบมณฑา มีสีนวล. แสงอาทิตย์ น. ชื่อผู้ชนิดหนึ่ง ดังมันเย็นแสงเลื่อมพราย.

แสด น. ต้นคำ. ว. สีแกงป่นเหลือง.

แสดง [แสดง] ข. น. ดัว, ตน (เช่น ดูก่อนแสดงอานนท์—ดูก่อนดัวอานนท์) แต่มักใช้สำแดง. ดู สำแดง ด้วย. ก. ชแวง, อธิบาย, บอกข้อความให้รู้.

แสดมปี้ [แสดมม] อ. น. ดวงตราใช้ยัดเยียดค่าภาษี, ไปรษณียากร.

แสน น. ตำแหน่งนายทหารครั้งโบราณ. ว. สัปหงม; มาก, นัก, เหลือเกิน เช่น ลำยากแสน. แสนงอน ว. มีแง่งอนมาก, มีมารยา.

แสนยี่ (ป. เสนิย; ส. ไสนฺย) น. คนในกองทัพ, ทหาร เช่น ข้าแสนยี่—ผู้ควบคุมทหาร. แสนยากร [—กอน] ส. น. หมู่ทหาร, กองทัพ. แสนยานุภาพ น. อำนาจทางทหาร.

แสนยา— ดูใน แสนยี่.

แสม [แสม] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งใช้ทำฟืน และชื่อชนิดหนึ่งเรียกแสมสารใช้แก่นทำลูกประสักเรือ; ชื่อผู้ชนิดหนึ่งอยู่ตามชายแสม; ชื่อลิงชนิดหนึ่งซึ่งอยู่ตามชายแสม.

แสยก [สะแหฺยก] ก. แยกเขียว แสดงอาการให้เห็นน่ากลัว. น. ต้นไม้ชนิดหนึ่งมีใบหงิก ๆ ใช้ลูกทำเป็นของสมาน.

แสยง [สะแหฺยง] ก. กลัว, เกรง, คร้าม, น่าเกลียด, หวาดเสียว. แสยงขน ก. ขนลุกด้วยความกลัวหรือเกลียด.

แสยะ [สะแหฺยะ] ก. ทำหน้านิ่วยิงฟัน; อาการของปากที่แยะออกแสดงให้รู้ว่าเกลียดเขาระเย้ย หรือเกลียดกลัว.

แสร้ง [แสัง] ก. แกล้ง; เสกสรรค์, จงใจทำให้ผิดจากความจริง.

แสลง [สะแหฺลง] ว. ร้าย, ไม่ถูกกับโรค, เย็นพิษ, ให้โทษ เช่น แสลงตา—ให้โทษแก่ตา. แสลงใจ น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งใช้ประสมยาและเย็นยาพิษอย่างหนึ่ง อีกแห่งเรียกต้นกระกลง.

แสวง [สะแหฺวง] ข. ก. เที่ยวหา, ค้นหา, เสาะหา.

โสก ดู โศก.

โสกโดก [โสกกะโดก] ว. สัปดน, หยายโลน.

โสกันต์ ก. โกนจุก (ใช้ในราชาศัพท์ว่าโกนจุกพระองค์เจ้า).

โสกาดานา ช. น. คนใช้, ขอเฝ้า.

โสโครก [—โครก] น. ที่นใต้น้ำ, แก่ง. ว. สกปรก, เยื่อนเปรอะ.

โสณฑ์ ป. (ส. เศาณฺฑ) น. นักเลงเหล้า.

โสณี, โสณี ป. (ส. โศรฺณี) น. ตะโพก.

โสด น. กระทงความส่วนหนึ่ง, ส่วน, แผนก เช่น อีกโสดหนึ่ง. ว. เดียว, ที่เดียว, โดด, ไม่มีคู่, ไม่อยู่ในยังคับใคร.

โสดา ป. (ส. โสฺรตสฺ) น. กระแสความ, กระแสน้ำ, กระแสธรรมซึ่งเย็นคู่คันแห่งมรรคผลเย็นของปฏิบัติแห่งพระอริยเจ้า. โสดาบัน (ป. โสดาปนฺน; ส. โสฺรตปนฺน) น. ผู้แรกถึงกระแสธรรม คือพระอริยบุคคลขั้นต้น. โสดาบัติคติมรรค น. ธรรมขั้นต้นของพระอริยเจ้า. โสดาบัติผล น. ธรรมขั้นต้นต่างจากโสดาบัติคติมรรคขั้นไป, ผู้สำเร็จธรรมขั้นนี้เรียกว่า พระโสดาบัน.

โสต ป. (ส. โศฺรตฺร) น. ประสาทรับเสียง คือ หู, ช่องหู.

โสตถิ ป. (ส. สฺวสฺติ) น. ความสวัสดิ์, ความผาสุก, ความสบาย, ความเจริญ.

โสทร [—ทอน] ป. ว. ผู้ร่วมท้องกัน, พี่ชายน้องชาย; เพศหญิงใช้ว่า โสทรี.

โสธนะ [—ทะนะ] (ส. โศธน) น. การทำความสะอาด, การชำระล้าง, การชำระให้ถูกต้อง.

โสน [สะโหน] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใบเล็กๆ ละเอียดคล้ายใบมะขาม ดอกเหลือง ใช้เป็นผัก. โสนคางคก น. ต้นโสนชนิดหนึ่ง เนื้อไม้ใช้ทำหมวก ต้นโคเท่าหน้าแข้งกีบ ขนตามยังใหญ่ๆ ที่มน้ำข้น ขนลอยน้ำอยู่ได้. โสนหางไก่ น. ต้นโสนชนิดหนึ่ง ขนาดเล็ก เกิดในน้ำ ใช้ยอดเป็นผัก.

โสภณ ป. (ส. โศภน) น. ความงาม; การตกแต่ง; การเปล่งแสง, ความผ่องใส.

โสภา ป. น. ความงาม, ความผ่องใส, ความสว่าง.

โสเภณี ป. น. หญิงงาม, เดิมมาจากโสภิณี และมักเข้าใจเฉียงไปทางหญิงไม่ดี โดยถือเอาทางเสียงคำนครโสภิณี หรือนครโสเภณีซึ่งแปลว่าหญิงงามเมือง.

โสม ๑ น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งเป็นเถาซึ่งมีหัวคล้ายหัวผักกาด ใช้ทำยาได้.

โสม ๒ ส. น. น้ำเมาชนิดหนึ่งได้จากต้นไม้ ชาวอินดูโยราณใช้ดื่มและเซ่นพระเจ้า.

โสม ๓ ป. ส. น. พระจันทร์, ทอง.

โสมนัส [โสมมะนัก] (ส. เสามนสฺย) น. ความสุขใจ, ความปลาบปลื้ม, ความสบายใจ, ความดีใจ.

โสมม [—มม] ว. สกปรก, เลอะเทอะ, น่าขยะแขยง.

โสร่ง [โสฺร่ง] น. ผ้านุ่งเป็นถุงมีลวดลายต่างๆ อย่างชาวชวามลายนุ่งเย็นกัน.

โสรจ [โสก] ก. อาย, สรง, ชำระ, ทำให้สะอาด. โสรจสรง [โสกสง] ก. ชำระให้สะอาด, อาบน้ำ.

โสฬส [—ลด] ป. (ส. โษฑศ) ว. สิบหก. น. ชื่อพรหมโลกสิบหกชั้น ฉือกันว่าเย็นกว่ามีสุขอย่างยอดยิ่ง; เรียกเงินปลีกสมัยก่อนสิบหกอันเย็นเฟื้อง เรียกย่อว่า ฬส.

โส ว. สว่าง, กระจ่าง, สะอาด.

โส่ ก. สวม, ยกรุ, บรรทุก. โส่ความ ก. พูดหาเหตุร้าย, กล่าวหาเรื่องร้ายให้แก่ผู้อื่นได้รับความเสียหาย. โส่ไคล้ ว. โส่ความ, หาความไม่ก็ย้ายผู้อื่น. โส่ใจ ก. คิดฝักใฝ่, ตรึกตรอง, ระวัง.

โส ก. เสือกไป, ส่งไป, รุนไป, ขยี่ เช่น โสข้างเข้ารอบ, โสกบ, โสไม้ ก. เอากบเสือกขนผิวไม้ เพื่อให้คมกบกินผิวไม้ให้เรียบ เรียกว่า โสกบ.

ไส้ น. ส่วนข้างในของร่างกาย ซึ่งเป็นทางอาหารเดิน, ของที่ใส่ข้างในหรืออยู่ข้างใน เช่น ไส้กะเทียง, ไส้ไม้, ไส้เทียน. ไส้กรอก น. ไส้หมูเอาล้างให้สะอาดแล้วเอาเครื่องปรุงยัดข้างในแล้วปิ้งให้สุก เรียกไส้กรอก. ไส้เดือน น. สัตว์จำพวกหนอนตัวยาวเป็นเส้นอยู่ใต้ดิน. ไส้ต้น น. ชื่อปลาชนิดหนึ่ง ตัวยาวเล็ก มีคาวจัด; ไส้เย็นต่างอย่างจากลำไส้ใหญ่ของคน. ไส้ศึก น. ผู้ทำความลับในหมู่ที่ควรร่วมด้วยไปยอกแก่คนอื่นที่เป็นปฏิปักษ์.

ไสย [ไส] (ป. เสยฺย = ประเสริฐ) น. คัมภีร์, ตำราอันวิเศษ, คัมภีร์ลัทธิพราหมณ์. ไสยเวท น. วิชาของพวกพราหมณ์. ไสยศาสตร์ น. ตำราทางไสย.

ไสยา (ป. เสยฺยา; ส. ศยฺยา) น. การนอน, ที่นอน. ไสยาสน์ ป. น. ที่นอนที่นั่ง. ไทยมักใช้ว่า ที่นอน หรือว่า นอน ก็ได้ เช่น พระไสยาสน์ = พระนอน.

ไสร้ [ไส้] เป็นคำสำหรับเน้นความหมายของคำหน้า มีความหมายไปในทางว่าอย่างนั้น, เช่นนั้น, ที่เดียว, ไซร้ ก็ใช้.

ไสว [สะไหฺว] ว. สล้าง, ระตะไป, มาก, ดื่นไป.

ห

ห พยัญชนะวรรคสุดท้ายเอกของพยัญชนะไทยอยู่ในพวกอักษรสูง.

หก น. ชื่อนกชนิดหนึ่ง ตัวเขียวคล้ายนกกะลิง หัวยอดหัวนอน ก. กระฉอก, ไหล, พลัก, กลับ, คว่ำ, โอละพ่อ. ว. เป็นจำนวน ๓ สองหน. หกคะเมน ก. เอาหัวย่ำลงพื้นเอาเท้าชี้ขึ้นเบื้องบน แล้วให้เลยไปข้างหลัง. หกล้ม ว. ล้มพลาดลง. หกหัก ว. ผันกลับไปมา.

หง ว. แกง เช่น หงเส็น ว่าแกงเยื่อสี่เส็น, หงชาก แกงเยื่อสี่ชาก.

หงส์ ป. ส. น. ห่าน; นกชนิดหนึ่งรูปคล้ายห่านแต่ขนสีขาว; นกในนิยายถือว่าเป็นนกในตระกูลสูงมีเสียงไพเราะเป็นพาหนะของพระพรหม. หงสคติ ว. มีท่าเดินอย่างหงส์ คืองามเยื่องสง่า. หงสบาท ว. สีคล้ายเท้าหงส์ คือสีแดงปนเหลือง. หงสวราช น. พญาหงส์.

หงอก [หฺงอก] ว. ขาว (ใช้สำหรับขนหรือผมคน).

หงอน [หฺงอน] น. ส่วนที่งอกอยู่บนหัวไก่และนกบางชนิด. หงอนไก่ น. ต้นไม้ชนิดหนึ่ง เยื่นต้นใหญ่ คล้ายต้นตะขูน ผลเยื่นสันคล้ายหงอนไก่, อีกชนิดหนึ่ง ต้นเล็กๆ ดอกคล้ายหงอนไก่.

หง่อม [หฺงอม] ว. เต็มที่, กร่ำกร่า, งอมมาก. (ใช้สำหรับคน).

หงอย [หฺงอย] ว. เหงา, เศร้าใจ, ไม่กระปรี้กระเปร่า, ง่วง. หงอยก้อย ว. ซบเซา, ขัดเจ่า, ง่วงเหงา.

หง่อย [หฺงอย] ว. ช้า, ค่อยๆ, ไม่ผลีผลาม.

หงัก ๆ [หฺงัก]. ว. อาการที่สั่นสะท้าน; อาการชักหรือเดินอย่างเร็ว.

หงับ [หฺงับ] ว. อาการที่อ้าปากเมื่อเวลาพูดหรือเคี้ยวของ.

หงาย [หฺงาย] ก. ผลักเอาข้างหน้าหรือข้างท้องขึ้น; สว่างเต็มที่ เช่น เดือนหงาย. หงายหลัง ก. ยอมแพ้ราบ.

หง่าว [หฺง่าว] น. ว่าวชนิดหนึ่ง เมื่อติดลมเสียงดังเสียงหง่าว ๆ. ว. เงิน; โกดเกียว; เสียง เช่น เสียงแมวตัวผู้ร้องหาตัวเมีย.

หงิก [หฺงิก] ว. งอหงิกปลาย เช่น มือหงิก คือ มือเหยียดนิ้วไม่ออก; ใยไม่หงิก คือ ใยไม่ปลายงอ.

หงิม [หฺงิม] ก. เสงี่ยม, เจียม, ไม่ช่างพูด.

หงุบ [หฺงุบ] ก. พุ่งตัวระยะลงเมื่อเวลาร่วงนอน. หงุบหงับ ว. อาการที่เผยอศีรษะขึ้นแล้วลดลงช้า ๆ กัน.

หงุ่ย [หฺงุ่ย] ว. อาการที่ทำสิ่งใดก็ทำเรื่อยไปแต่สิ่งนั้น, ชุลมุนชุลเ.

หญ้า [ย่า] น. พืชที่เกิดตามพื้นดินพวกหนึ่ง ใบเยื่นเส้นตรง ๆ มีชื่อต่าง ๆ กัน; ใช้เรียกต้นไม้อย่างอื่น ๆ บ้าง เช่น หญ้างวงช้าง น. ต้นไม้ชนิดหนึ่งใบเยื่นขน ดอกขาวเยื่นช่อห้อยลงมาคล้ายงวงช้าง. หญ้าใต้ใบ น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใบคล้ายใบกะเม็น มีผลเยื่นเม็ดๆ ติดอยู่ตามใต้ใบ. หญ้านับไฟ น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งใบเยื่นขนมักขึ้นตามกำแพงใช้ทำยา. หญ้าฝรั่น น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ต้นเยื่นเถามีหัว ดอกสีเหลือง ใช้ทำยา. หญ้ายองไฟ น. เช่นไฟไหม้ดอกหยากไย่ เยื่นเส้นห้อยอยู่ภายในหลังคาตัวไฟ. หญ้ายายเพา น. ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้สำมนกล่อง.

หญิง [หฺยิง] น. เพศของคน ตรงข้ามกับเพศชาย, คนที่ออกลูกได้.

หด ก. ร่นเข้า, สั้นเข้า, ย่นเข้า. หดหู่ ก. หดเหี่ยวไม่ชื่นบาน.

หทย, หทัย [หะทะยะ,—ไท] ป. (ส. หฤทย) น. หัวใจ.

หน น. ทาง, ทิศ; ครั้ง, คราว. หนทาง น. แนวทาง.

หนวก [หฺนวก] ว. ตึง, ไม่ได้ยิน (สำหรับหู). หนวกหู ก. เสียงเซ็งแซ่ของจำคาญหู.

หน่วง [หฺน่วง] ก. เหนี่ยว, ถ่วงไว้, รอไว้, ยังไม่ให้ถึง, ไม่ให้สำเร็จ.

หนวด [หฺนวด] น. ขนจินตามริมฝีปากข้างบน. หนวดนาคราช น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง. หนวดพราหมณ์ น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ดอกคล้ายดอกงามริ แต่ไม่มีกลีบหอม; เชื่อกหลาย ๆ เส้นที่ผูกโยงปลายเสาหรือกโยงเรือของขึ้นไปที่สูง. หนวดแมว น. ชื่อหญ้าชนิดหนึ่ง ใช้ทำยาได้.

หน่วย [หฺน่วย] น. ลูก, ผล, ใบ; เรียกเลขที่เรียงถัดหลักที่สูงกว่าหน่วย เช่น ๑๒๓ เลข ๓ เยื่นตำแหน่งหน่วย; จำนวนหรือหมู่ที่นับเยื่นหนึ่ง เช่น หน่วยอนุสภากาชาด. ว. หนึ่ง. หน่วยก้าน น. ท่าทาง, ลักษณะ, ท่วงที.

หนอ ว. เยื่นคำออกเสียงแสดงความรำพึง; และคำถาม.

หน่อ [หฺน่อ] น. พืชที่งอกออกจากเง่าของต้นใหญ่; ลูก (คน, สัตว์), เชื้อสาย; แผลเรื้องที่เกิดจากคุดทะราด เยื่นตามฝ่ามือ.

หนอก [หฺนอก] น. เนื้อใกล้ท้องน้อย, กล้ามเนื้อที่คันคอไก่; ผักชนิดหนึ่ง ใบกลมๆ คล้ายใบบัวบก.

หนอง [หฺนอง] น. แอ่งน้ำขอยู่ตามข่าและทุ่ง; น้ำเหลืองที่เสียขึ้นมีสีขาวที่กลัดอยู่ตามแผล. หนองใน น. หนองที่เกิดในทางปัสสาวะ (เชื้อสัญชาตโรค หรือกามโรค).

หนอน [หฺนอน] น. สัตว์ขนาดเล็กจำพวกหนึ่ง ไม่มีกระดูก รูปเป็นเส้น โดยมากมักเกิดอยู่ในของเน่าบูด, บางจำพวกกลายไปเป็นแมลง. หนอนตายอยาก น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยา.

หน่อย [หฺน่อย] ว. นิด, น้อย, ประเดี๋ยว, ไม่ช้า, ไม่นาน, ไม่มาก.

หนัก [หฺนัก] น. อุจจาระ เช่น ขี้คนหนัก คือ ขี้คืออุจจาระ, ทวารหนัก คือ ช่องถ่ายอุจจาระ, ขังคนหนัก คือ อุจจาระ (สำหรับเข้านาย). ว. มาก, เกินแรง, รุนแรง; ถ่วงลงมาก, ตรงกันข้ามกับ เบา. หนักใจ ก. วิตก, ลำยากใจ, ขัดข้องในใจ. หนักแน่น ว. มั่นคง, ไม่ยักคลอย. หนักมือ ว. รุนแรง. หนักหน่วง ก. ระวัง, ไม่ลุนเลี่ยว, รู้ได้รู้เสียแล้วจึงทำ, ค่อยๆ ทำ, ทำช้าๆ. หนักหนา ว. มากมาย, มากนัก. หนักหน้า ว. ลำยาก, หนักอก. หนักอก ก. เป็นห่วงมาก.

หนัง [หฺนัง] น. ส่วนของร่างกายที่หุ้มเนื้ออยู่; การมหรสพอย่างหนึ่งเอาหนังสัตว์มาสลักเป็นภาพเชิดดูเงาเช่น หนังตะลุง, หนังใหญ่หรือหนังหน้าจอ. หนังกำพร้า น. หนังตามผิวเนื้อ, หนังชั้นนอกอันเป็นเยื่อยาง, หนังสือ น. เครื่องหมายใช้ขีดเขียนแทนคำพูด. หนังหน้าไฟ น. ผู้รับชักก่อนผู้อื่น (เป็นคำเปรียบ).

หนา [หฺนา] ว. มาก; สูงชัน, แน่น, ไม่บาง; คำประกอบท้ายคำอื่นมีความหมายไปในเชิงยังคงหรือยังนวนเช่น อยู่เถิดหนา. หนาตา ว. เห็นมีภายหลัง. หนาแน่น ว. ยักเหยียดกัน, มีมาก. หนาหู ว. เซ็งแซ่, ได้ยินได้ฟังเนืองๆ.

หน้า [หฺน่า] น. ส่วนของศีรษะซึ่งประกอบด้วยหน้าผาก ตา หมูกและปาก, ชื่อของกายหรือกรงกันข้ามกับหลัง, ด้านที่กรงข้ามกับหลัง; เครื่องปรุงที่ประชุมขนมมายอย่าง เช่น หน้ากุ้ง, หน้าสังขยา; ชายผ้ายางชนิด; ตรา, ฤกษ์; ชื่อของใบหนังสือ; ส่วนกว้างของแผ่นกระดาน. หน้ากาก น. เครื่องยังที่สวมทับบนใบหน้าเพื่อให้ขบขันหรือจำไม่ได้. หน้าเขียง น. ผู้ปรุงอาหาร, ผู้ชำนาญในการหั่นและปรุงเครื่องอาหาร. หน้าแข็ง น. ส่วนของหน้าตรงหัวเข่า. หน้าด้าน ว. ไม่อาย, ชายหน้า. หน้าตั้ง น. ข้าวตังยังหรือทองใส่หน้าของคาวซึ่งทำด้วยหมูกุ้งเครื่องเผ็ดร้อนและกระทิ. หน้าตา น. เค้าหน้า. หน้าเตา น. ผู้คุมแกงหรือแต่งรสอาหารด้วยความชำนาญ. หน้าต่าง น. ช่องฝาเรือนที่เบิดปิดได้เพื่อรับแสงสว่างและอากาศ. หน้าถัง น. หน้าร้านหรือโรงที่ขึดเบิดด้วยกระดานเป็นแผ่นๆ ตามรางที่ทำไว้. หน้าทับ น. เพลงกลองสองหน้าขอกรังหวะคนครึ่ง. หน้าที่ น. วงแห่งกิจการ, กิจที่ควรทำ, กิจที่ระต้องทำ. หน้าบัน น. ว. หน้าบึด น. หน้านาพิภาทยอดโมงนาที. หน้าเป็น ว. หน้าทะเล้น, ชี้หัวเราะ. หน้าผาก น. ส่วนเบื้องบนหน้าอยู่เหนือคิ้วขึ้นไป. หน้าม้า น. ลูกมือที่สนับสนุนการล่อลวงต่างๆ. หน้ามุข น. ส่วนของเรือนหรือสถานที่ยื่นเด่นออกมาทางหน้าเรือน. หน้าไม้ น. ส่วนกว้างของแผ่นกระดาน; เครื่องยิงสัตว์ชนิดหนึ่งที่มีคันทำเป็นรางยิงด้วยลูกธนู; วิธีคิดเลขเพื่อให้รู้ว่าไม่มีเกิน. หน้าร่าที่, — ราหู น. ลายราหูที่คอยู่เหนือกระจัง, ลายหน้าพักแฉกมี ๒ อย่าง เล็ก, ใหญ่; ผ้าผืดหน้าช้างเพื่อกันไม่ให้ช้างเห็นอะไร. หน้าวัว น. ว่านชนิดหนึ่ง ใบคล้ายหน้าวัวมีกอกสั้นงาม; กระเบื้องปูพื้นทำด้วยดินเผาเรียกกระเบื้องหน้าวัว. หน้าแว่น น. ขนมยังกรอยชนิดหนึ่งรูปคล้ายแว่นโรยขนมหันเรียกขนมยังหน้าแว่น. หน้าสิวหน้าขวาน น. ที่ใกล้ชนตาย. หน้าเสวย น. หน้าชักเดียว (เห็นตาและหูข้างเดียว). หน้าหมอน น. ผ้าที่ลูกหัวท้ายหมอนยางอย่าง. หน้าอัด น. หน้าเค็ม, หน้ากรง.

หนาด [หฺนาด] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใบใหญ่เป็นขน มีกลิ่นฉุน ใช้ทำยา.

หนาน [หฺนาน] (ถิ่น—พายัพ) น. ใช้เรียกคนที่สึกจากเพศภิกษุว่า หนานนั้น หนานนี้ ฯ ล ฯ.

หนาม [หฺนาม] น. ส่วนแหลมๆ ที่งอกออกจากกิ่งไม้. หนามแดง น. ที่ขึดหัวแหวนไว้กันกระเบาะแหวน; หยักเหนือตัวอักษรขอม.

หน่าย [หฺน่าย] ก. เบื่อ, จืดจาง, คลายจากความผูกพัน, คลายจากความรัก. หน่ายหนี ก. คลาไป, จากไปเพราะทนไม่ไหว.

หนาว [หฺนาว] ว. รู้สึกเย็นจัด, เย็นจัด. หนาวใจ ว. ใจสั่น, กลัว, ครั่นคร้าม.

หนำ [หฺนำ] ก. อิ่ม, พอ, พอความต้องการ.
หนี [หฺนี] ก. ไป, หลบไป, หลีกไป, พ้นไป.
หนี้ [หฺนี้] น. เงินที่ผู้หนึ่งตกค้างอยู่จะต้องใช้ให้แก่อีกผู้หนึ่ง, หนี้ที่ทำจะต้องทำตามกฎหมาย, โดยปริยายหมายถึงการที่จะต้องตอบแทนบุญคุณเขา.
หนีบ [หฺนีบ] ก. คีบ, คาย, กดหรือยึดให้แรงให้แน่นด้วยของที่เป็นง่าม เช่น ง่ามนิ้วมือ หรือตะไกรเป็นต้น; คายด้วยก้ามเช่น ปูหนีบ.
หนึ่ง [หฺนึ่ง] ว. หน่วย, จำนวนเดียว.
หนุ [หะนุ] ป. ส. น. คาง.
หนุน [หฺนุน] ก. รองไว้, รองให้สูงขึ้น, ค้ำจุน; วางเหนือ เช่น เขาศีรษะวางเหนือหมอนว่าหนุนหมอน, เอาใจช่วย, เพิ่มเติม เช่น หนุนทัพ, ทหารของหนุน. หนุนหลัง ก. ช่วยเหลืออยู่ข้างหลังไม่แสดงตัว.
หนุ่ม [หฺนุ่ม] ว. รุ่น. หนุ่มแน่น ว. รุ่นเต็มที่. หนุ่มเหน้า ว. กำลังสาว, กำลังหนุ่ม.
หนุมาน [หะนุ—] ป. ส. น. ผู้มีคาง ชื่อพญาลิง สีกายขาว เป็นทหารพระราม.
หนุ่ย [หฺนุ่ย] ว. ทุย; ไหมก, ไม.
หนู [หฺนู] น. สัตว์สี่เท้าเล็ก ๆ ในจำพวกกัดแทะ มีหลายชนิด เช่น หนูผุก, หนูท้องขาว ว.ล.ว. เป็นคำสำหรับเรียกเด็กว่า หนูนั่น, หนูนี่, และเป็นคำที่เด็กใช้เรียกแทนชื่อตัวด้วย. ว. เล็ก ใช้เฉพาะของบางอย่าง เช่น แตงหนู ก็อแตงลูกเล็ก ๆ.
หน่ม ก. เอาผ้าคลุมตัว, สวมเสื้อผ้าต่าง ๆ; กดน้ำหนักตัวลงแล้วเผยอขึ้นแล้วกดลงอีก.
หมก [หฺมก] ก. กลบ, ซุกไว้ใต้, ฝัง; หมกมุ่น ว. ระคนปนกัน; ใจฝังอยู่, ใฝ่ใจมุ่งไปทางเดียว, หมักหมม.
หมด [หฺมด] ก. สิ้น, ขาด, ไม่มี. หมดจด ว. สะอาด, ผ่องใส; ไม่มีคำหิน.
หม่น [หฺม่น] ว. สีมัว ๆ, ไม่หมดจด, หมอง.
หมวก [หฺมวก] น. เครื่องสวมศีรษะมีรูปต่าง ๆ; เครื่องสวมหัวไม้เช่น หมวกแจว.
หมวด [หฺมวด] น. หมู่, กลุ่ม, พวก.
หมอ [หฺมอ] น. ผู้รักษาโรค, ผู้ชำนาญ; ชื่อปลาชนิดหนึ่ง เกล็ดและครีบแข็ง. หมอน้อย น. ตัวปลิงที่ใช้ดูดโลหิต. หมอน้ำมัน น. ผู้ชำนาญในการขี่ช้างตกมัน. หมอพัด โดนด น. หมอรักษาโรคช้างในทางเขา. หมอลำ น. ผู้ชำนาญในการขับร้อง (ทางภาคอีสาน).
หมอ [หฺมอ่] น. เรียกลูกวัวหรือควายเล็ก ๆ ว่า ลูกหม่อ.
หม้อ [ม่อ] น. ภาชนะสำหรับหุงต้มและใส่ของอย่างอย่างทำด้วยดินเผากระเบื้องและโลหะต่าง ๆ มีรูปและขนาดต่าง ๆ กัน. หม้อกรอง น. หม้อสำหรับกรองน้ำ. หม้อแกง น. ชื่อขนมหวานทำด้วยแข้งถั่วไข่น้ำตาลใส่กาดแล้วผิงไฟ เรียกว่าขนมหม้อแกง. หม้อแกงลิง น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งทางภาคใต้ ดอกเป็นรูปคล้ายหม้อมีฝาปิดปิดคล้ายดอก. หม้อดาล น. หม้อใส่น้ำคาดโดนดและน้ำคาดมะพร้าว. หม้อตุ้งกู่ น. หม้อสำหรับสูบกัญชา. หม้อต้น น. หม้อสำหรับต้มอาหาร. หม้อน้ำ น. หม้อใส่น้ำทั่วไป; หม้อต้มน้ำทำให้เกิดไอน้ำเพื่อหมุนเครื่องจักร. หม้อเบา,—บีสสาวะ,—มูตร น. หม้อใส่เยี่ยว. หม้อยา น. หม้อต้มยา. หม้อหน น. หม้อเล็ก รูปเหมือนหม้อข้าวใช้ต้มของเล็กน้อย เช่น น้ำกระสายยา. หม้ออุจจาระ น. หม้อใส่อุจจาระ.
หมอก [หฺมอก] น. ไอน้ำที่เห็นเป็นควันขาวมัวอยู่ตามอากาศในเวลาชื้นแฉะ. ว. สีหมอก, สีเทา, เป็นฝ้ามัว.
หมอง [หฺมอง] ว. ขุ่น, มัว, ไม่ผ่องใส, หมองใจ ก. ขุ่นใจ; ใจไม่ผ่องใส; ใช้ว่า ชักเคือง ก็ได้.
หม่อง [หฺม่อง] น. คำนำหน้าชื่อพม่า ใช้เรียกผู้มีอายุน้อยหรือผู้น้อย.
หมอน [หฺมอน] น. เครื่องสำหรับหนุนศีรษะหรือสิ่งของต่าง ๆ ให้สูงขึ้น, เครื่องสำหรับยัดกันยันในลำกล้องให้แน่น. หมอนทอง น. ชื่อมะม่วงชนิดหนึ่ง.
หม่อน [หฺม่อน] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ใบสำหรับเลี้ยงตัวไหม.
หมอบ [หฺมอบ] ก. อาการที่ยอบตัวลงให้ข้างและแขนราบอยู่กับพื้น.
หม่อม [หฺม่อม] น. คำเรียกหญิงที่เป็นภรรยาของเจ้านาย ถ้าเป็นผู้ที่พระเจ้าแผ่นดินแต่งให้หรือทรงยกย่องว่าเป็นสะใภ้หลวง เรียกว่า หม่อมห้าม, ยศราชศักดิ์อันหนึ่งสำหรับผู้เป็นราชสกุลเช่นหม่อมราโชทัย. หม่อมเจ้า น. คำนำชื่อโอรสพระองค์เจ้า. หม่อมฉัน สรรพนามบุรุษที่หนึ่งเป็นคำใช้แทนชื่อผู้พูดสำหรับเจ้านายที่มีศักดิ์เสมอกัน หรือสำหรับผู้หญิงใช้พูดกับเจ้านาย. หม่อมราชวงศ์ น. คำนำชื่อบุตรหม่อมเจ้า. หม่อมหลวง น. คำนำชื่อบุตรหม่อมราชวงศ์.

หมัก [หฺมัก] ก. แช่ไว้, เก็บทิ้งไว้. หมักหมม ก. ชัยชันกันด้วยการที่ค้างอยู่มาก, ปนละกันไม่เป็นระเบียบ.

หมัด [หฺมัด] น. แมลงชนิดหนึ่งตัวเล็ก ๆ กระโดดโลดเขย่งอยู่ตามขนสัตว์; กำปั้น, มือกำสำหรับชก.

หมัน [หฺมัน] น. เครื่องที่ใช้ยัดแนวเรือ; ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง เปลือกใช้แทนปอได้ แต่ไม่เหนียวเหมือนปอ ต้นคล้ายแคยำ. ว. ไม่มีลูก, ไม่มีผล.

หมั่น [หฺมั่น] ก. ขยัน, อุตส่าห์, ทำหรือประพฤติเป็นปรกติเสมอ ๆ. ว. มีความเพียร.

หมั้น ก. มอบสิ่งของให้ฝ่ายหญิงเพื่อแสดงความมั่นหมายว่าจะแต่งงานด้วย, ของที่มอบให้ไว้นั้นเรียกว่า ของหมั้น, ถ้าเป็นทองก็เรียกว่า ทองหมั้น.

หมั้นไส้ [หฺมั่น—] ก. รู้สึกชัง, ก่อให้ไม่ชอบใจ.

หมา [หฺมา] น. สัตว์สี่เท้าพวกหนึ่งมีหลายชนิด เป็นสัตว์บ้างสัตว์เลี้ยงบ้าง ที่เป็นสัตว์เลี้ยงนั้น เพื่อใช้เฝ้าบ้านและล่าสัตว์ เป็นต้น. หมาจิ้งจอก, หมาใน, หมาบ้า น. สัตว์ในจำรูปลักษณะหมาลักษณะและขนต่าง ๆ กัน.

หมาก [หฺมาก] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง มีผลฝักใช้เคี้ยวอมกับใบพลู ซึ่งรวมเรียกว่ากินหมาก; ผลไม้ เช่น หมากขาม แต่เสียงมักกร่อนเป็นมะ เช่น มะขาม. หมากเก็บ น. การเล่นของเด็กเล่นด้วยเม็ดกรวดหรือลูกไม้. หมากเขี้ยว น. ชื่อป่าลมชนิดหนึ่งก้านและใบเขียว. หมากแดง น. ชื่อป่าลมชนิดหนึ่งกายและก้านแดง. หมากผู้ น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งใยยาวเหลมคล้ายหมากเมียแต่สีแดงมักเรียกควบกันว่าหมากผู้หมากเมีย. หมากม่วน น. ชื่อต้นไม้ชนิดในจำพวกทือ มีในจังหวัดภาคเหนือ. หมากเมีย น. ชื่อต้นไม้ชนิดเดียวกับหมากผู้แต่ใยเขียว. หมากแยก น. การเล่นชนิดหนึ่งเดินขนกระดานหมากรุก. หมากรุก น. การเล่นชนิดหนึ่งเดินขนกระดานมีตา ๖๔ ตา. หมากสุก ว. สีเหลืองปนแดงอย่างผิวสัมฤทธิ์. หมากเหลือง น. ชื่อป่าลมชนิดหนึ่ง กายก้านเหลือง.

หมาง [หฺมาง] ก. หมอง, ขัดใจ, ขุ่นใจ. หมางใจ ก. ไม่พอใจ, ขุ่นเคือง, โกรธ.

หมาด [หฺมาด] ว. เกือบแห้ง.

หมาบุ้ย [หฺมา—] น. ไม้เถา ๒ ชนิด คือ ชนิดใหญ่ผักแขนใหญ่, ชนิดเล็กผักกลม ทั้ง ๒ ชนิดผักมีขนต้นมาก.

หมาย [หฺมาย] น. หนังสือเกณฑ์หรือเกาะกุมตัว. ก. มุ่ง, คาด, หวัง, กะ, กำหนด; ยอกเนื้อความ, บังความ; กา, ตรา, แต้ม, จดลงไว้เป็นสำคัญ. หมายมือ ก. ลงลายมือ (คือลายหัวแม่มือ) ไว้ในกระดาษ. หมายหมุ่ ก. สักเลข สังกัดหมู่ลงไว้ที่ข้อมือ. หมายเหตุ น. การจดเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น; คำอธิบายเพิ่มเติม. หมายยา น. ฉลากยา.

หมาร่า [หฺมา—] น. แมลงชนิดหนึ่ง จำพวกตัวแตน ทำรังด้วยดินติดไว้ตามข้างฝา.

หมิ่น [หฺมิ่น] ก. ประมาท, ดูถูก. ว. ในทเกลียดกลเกลือพลาด; ไม่ระวัง. หมิ่นประมาท ก. กล่าวดูถูก, กล่าวให้เขาเสียชื่อเสียง. หมิ่นเหม่ ก. ล้ำเข้าไปในที่ซึ่งอาจเป็นอันตรายได้.

หมี [หฺมี] น. สัตว์จำพวกหนึ่งมีขนหนายาว ขนต้นไม้ใต้มีหลายชนิด เรียกชื่อตามลักษณะรูปร่างว่าหมีหมา หมีคน หมีควาย หมีหมู. หมีเหมือน น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง.

หมี่ [หฺมี่] น. แป้งซึ่งทำเป็นเส้นแล้วตากแห้ง; อาหารอย่างหนึ่ง ซึ่งปรุงด้วยเส้นหมี่กับหมูไก่ ฯลฯ.

หมึก [หฺมึก] น. น้ำสำหรับขูดเขียนหนังสือ หรือพิมพ์หนังสือ โดยมากมีสีดำจึงใช้เปรียบกับของคำว่า ดำเป็นหมึก; โดยปริยายหมายถึงน้ำสำหรับใช้เขียนหนังสือด้วย เช่น หมึกแดง; เรียกสัตว์ทะเลชนิดหนึ่งมีหนวดมาก ไม่มีเกล็ดมีถุงกระเพาะบรรจุน้ำสีดำคล้ายหมึก สำหรับพ่นป้องกันตัว ว่าปลาหมึก.

หมื่น [หฺมื่น] น. ชื่อตำแหน่งในราชการเหนือตำแหน่งพันขึ้นไป, เป็นชื่อสังขยาของจำนวน ๑๐ พัน.

หมุด [หฺมุด] น. เครื่องสำหรับกรึงและสอดลงในรูคล้ายตาปู; เรียกเข็มหัวเป็นรูปมีสำหรับถักกระดาษว่าเข็มหมุด.

หมุน [หฺมุน] ก. เวียน, หันไปโดยรอบ.

หมู [หฺมู] น. สัตว์สี่เท้าในจำพวกมีกีบชนิดหนึ่ง เป็นสัตว์เลี้ยงก็มี อยู่ในป่าก็มี หาอาหารด้วยใช้จมูกคุน; ชื่อนักษัตรที่ ๑๒; ชื่อป่าลมชนิดหนึ่ง ศัพท์คล้ายหมูมุ้นเขียว.

หมูสัง (มลายู มูซัง) น. ชมกชนิดหนึ่ง มีทางแหลมมลายา. **หมูสี** น. ชื่อมะพร้าวชนิดหนึ่ง ต้นขนาดเล็ก. **หมูหยอง** น. ของกินทำด้วยเนื้อหมู ฉีกเป็นฝอย. **หมูหริ่ง** น. หมูป่าชนิดหนึ่ง ตัวขนาดเล็ก น้ำมันใช้ทำยา. **หมูหัน** น. ลูกหมูย่าง.

หมู่ [หฺมู่] ก. กลุ้ม, พวก, หมวก.

หยก [หฺยก] น. หินมีราคาอย่างหนึ่งชนิดหนึ่งเนื้อแข็งละเอียดเป็นมัน มีสีต่าง ๆ ใช้ทำเครื่องประดับและเครื่องใช้ ฉลอ่าเป็นของมีราคา. ว. เร็ว. หยก ๆ ว. เร็ว ๆ, ไว ๆ, ไม่นาน.

หย่ง [หฺย่ง] ก. ให้ฟูขึ้น, ให้พองขึ้น, ให้ตั้งขึ้น; ไม่แน่นอน. ว. ฟู, ไม่แน่น, พอง, กระจาย.

หยด [หฺยด] น. หยาด. ก. ไหลหลุดออกมาเป็นหยด ๆ, ลักษณะนามเรียกสิ่งที่ไหลหลุดออกมาเช่นว่า หยดหนึ่ง สองหยด. หยดย้อย ว. งามดังหยดหยาดลงมาจากสวรรค์.

หยวก [หฺยวก] น. ลำต้นกล้วย; แกนอ่อนภายในลำต้นกล้วย.

หยอก [หฺยอก] ก. เย้า, ยั่วเพื่อสนุก; เล่นหัว.

หยอง [หฺยอง] ก. กลัว, ขัน (สำหรับผมขน). ว. เหงากลัว, หวาดกลัวจนขนลุกขนพอง.

หย่อง [หฺย่อง] น. เขียนหมาก, เครื่องรองภาชนะคล้ายขา, เครื่องรองรับสายชอสายระเข้. ว. อาการนั่งขัดเข่า เรียกว่า นั่งหย่อง หรือ นั่งยองยอง.

หยอด [หฺยอด] ก. กรอกลง, หยดลง; เทลงคราวละน้อย ๆ.

หยอน [หฺยอน] ก. กลัว, ครั่ม, เกรง.

หย่อน [หฺย่อน] ก. ฉอย, คลาย, ทุเลา, เยา. น้อย; ไม่ตึง, ผ่อนสายเชือกไม่ให้ตึง. หย่อนใจ,หย่อนอารมณ์ ก. พักผ่อนให้เพลิดเพลิน.

หย่อม [หฺย่อม] น. หมู่เล็ก ๆ, กองเล็ก ๆ.

หย่อย [หฺย่อย] น. เรื่อย ๆ, ย่อย ๆ, ทีละน้อย ๆ.

หยัก [หฺยัก] ว. ควั่น, คอดเข้าไป. หยักรั้ง ว. อาการนุ่งผ้ารั้งขึ้นสูง. หยักศก น. ผมหยิกน้อย ๆ.

หยักเหยา ก. ร้า, รยกวน.

หยั่ง [หฺยั่ง] (ถิ่น—อีสาน) ว. อะไร, ทำไม.

หยั่ง [หฺยั่ง] ก. วัดของลึก, หย่อนลง, ตากระเนกู เช่น หยั่งใจ.

หยัด [หฺยัด] ก. ย้อย, หยด, ตกลง (สำหรับหยาดน้ำ); เหยียด, ยืดเยื่อย; ถด. หยัดกาย ก. ถัดกาย, ยืดเยื่อย.

หยัน [หฺยัน] ก. เยาะ, เย้ย.

หยับ [หฺยับ] ว. เหยิบ (สำหรับย่อน); เหยิบ ๆ, ฉับ ๆ (สำหรับเรือ).

หยั่วเมือง [หฺยั่ว—] ว. เป็นคำเรียกพระสนมเอกครั้งโบราณ.

หย่า ก. ร้าง, เลิกเป็นผัวเมียกัน; เลิก, จาก. หย่ากัน ก. คู่ขาหนีกันไม่กินกันเรียกว่า หย่ากัน.

หยากเยื่อ [หฺยาก—] น. มูลฝอย, ภาคสิ่งของ.

หยากไย่ น. ใยแมงมุมที่ตกค้างอยู่ในที่ต่าง ๆ.

หยาด [หฺยาด] น. เม็ดฝนหรือน้ำค้างที่หยดลง. หยาดน้ำค้าง น. ชื่อเครื่องหมายดังนี้ ๐ ที่อยู่บนพยัญชนะหรือสระ (นฤคหิต).

หยาบ [หฺยาบ] ว. คาย, ไม่ละเอียด; ไม่สุภาพ, ไม่เรียบร้อย. หยาบคาย, หยาบช้า ว. ทำช้า, เลว, ไม่สุภาพ. หยาบหยาม ว. ถูหมิ่น; ไม่สุภาพ. ก. ก้าวร้าว; กล่าวคำหรือแสดงกิริยาไม่สุภาพ.

หยาม [หฺยาม] ก. ถูหมิ่น; ถูถูก.

หยิก [หฺยิก] ก. เอาเล็บมือคำเข้นแหนบยอบเนื้อให้เจ็บ. ว. งอ, หงิก, ยู่ยี่ (สำหรับ ผม, ขน หรือใบไม้).

หยิ่ง [หฺยิ่ง] ว. จองหอง, อวดดี; ลำพอง, ถือตน.

หยิบ [หฺยิบ] น. ประมาณของเท่ามือหยิบขึ้นครั้งหนึ่ง. ก. ฉวย, เอามือฉับขึ้น. หยิบฉวย ก. คนความชั่ว, หาความชั่ว, ดูดความชั่ว. หยิบมือ น. ประมาณของเท่าเอามือหยิบขึ้นครั้งหนึ่ง. หยิบหย่ง ว. กริ๊กกราย, ไม่รักกุม, ไม่หยิบฉวยการงาน.

หยิม ๆ [หฺยิม] ว. อาการที่ฝนตกพรำประปรายเล็ก ๆ น้อย ๆ.

หยี [หฺยี] ว. หรี (สำหรับตา). น. ต้นไม้ขนาดใหญ่ มีทางยักษ์ใช้ มีลูกเป็นพวงอย่างลำไย กินได้.

หยุ [หฺยุ] ว. นวม, อาการที่อ่อนจนกยุ้งลง.

หยุกหยิก [หฺยุกหฺยิก] ก. ยุ่งยิ่ง; หงุกหงิก.

หยุด [หฺยุด] ก. ชะงัก, นิ่ง, อยู่กับที่; เลิก เช่น หยุดงาน.

หยุ่น [หฺยุ่น] ว. นวม, ยู่เข้าไปแล้วพองออกได้, ยืดได้.

หยุมหยิม [หฺยุมหฺยิม] ว. จุกจิก, นิด ๆ หน่อย ๆ.

หยูก, หยูกยา [หฺยูก—] น. ยารักษาโรค.

หรคุณ [หอระคุน] น. (ตำราโหร) วันที่เพิ่มให้ทุ่งขึ้น คือ เกณฑ์ราย วัน แต่แรกตั้งศักราชมา; เรียกชาตชนิดหนึ่งว่า ชาตหรคุณ.

หรดาล [หอระดาน] (ป. ส. หริตาล) น. แร่ชนิดหนึ่ง ประกอบด้วยอาตุสารหมุและกำมะถัน มีสีแดงอมเหลือง ใช้สำหรับเขียนยายระกำและสมุดคำ.

หรดี [หอระดี] ป. (ส. ไนรฤติ) น. ทิศตะวันตกเฉียงใต้.

หรรษ, หรรษา [หันสะ, หันสา] ส. (ป. หส) น. ความรื่นเริง, ความปลาบปลื้ม, ความชอบชำนาญ, ความสุข, ความยินดี; ความกำหนัด.

หรอ [หฺรอ] ก. สีกเข้าไป, กร่อนเข้าไป.

หริ [หะริ] ป. ส. น. ผู้ถ; ชื่อพระนารายณ์. ว. สีอมน, สีเหลืองอมแดง, สีเขียว. หริรักษ์ น. พระผู้สงวน คือ พระนารายณ์. หริวงศ์ น. วงศ์หรือเชื้อพระนารายณ์ คือ พระราม เป็นต้น.

หรึ่ง [หฺรึ่ง] น. ชื่อหนูชนิดหนึ่ง ตัวเล็ก ๆ.

หรึ่ง ๆ! อ. เสียง เช่น เสียงเรไรร้อง.

หริภุญชัย [หะริพุนไชย] น. นามโบราณแห่งนครลำพูน.

หรี่ [หฺรี่] ก. ทำให้หรุบรู่, ทำให้มีแสงน้อย, ลืมตาแต่น้อยเรียกว่า หรี่ตา. ว. หรุบรู่, มีแสงน้อย, ลืมแต่น้อย (ตาหรี่).

หรีด [หฺรีด] (อ. Wreath). น. ช่อดอกไม้ที่ทำเป็นวงสำหรับใช้ในการต่าง ๆ มีสักการะศพ เป็นต้น.

หรือ [หฺรือ] สัน. เป็นคำเชื่อมความบอกคำถาม เช่น ไป หรือ, และบอกความให้กำหนดเอา เช่น คำหรือแดงเป็นต้น.

หรุบรู่, หรุบหรู่ [หฺรุบ—] ว. แสงสว่างน้อย, เห็นไม่ชัด, ราง ๆ.

หฤทย, หฤทัย [หะรึทะยะ, หะรึไท] ส. (ป. หทย) น. หัวใจ, หัวใจซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งความรู้สึก; ใจ; แก่นของสิ่งทั้งปวง.

หฤหรรษ์ [หะรึหัน] ว. อิ่มใจ, ชื่นชม, รื่นเริง.

หฤโหด [หะรึ—] ว. ชั่วร้าย, ใจร้าย.

หล [หะละ] ส. น. คันไถ. ว. ควร.

หลง [หฺลง] ก. ลืม, เพ้อน, เคลิบเคลิ้ม, เขลา, จำไม่ได้, เมามัวด้วยความรัก. ว. ตกค้าง. หลงตา ว. ตกค้างอยู่โดยไม่มีใครเห็น. หลงใหล ก. พลั้งเผลอ, พ้นเพ้อน, สติเพ้อน.

หลด [หฺลด] น. ชื่อปลาน้ำจืดชนิดหนึ่ง ตัวกลม ๆ ปากแหลม.

หลน [หฺลน] ก. เคี่ยวของยางอย่างเช่นปลาร้า ปลาเจ่า รสจะให้ละลายและงวด.

หล่น [หฺล่น] ก. ตกลง, ร่วงลง.

หลบ [หฺลบ] ก. หลีก, ไม่ให้พ้น, ไม่ให้ถูก; ปกคลุม หลุบลงมา (ใช้เฉพาะการมุ่งหลังคาตรงชอกไก). หลบฝาก (โบ) น. ประเพณีที่ชายเข้าไปอาศัยรับใช้การงานให้ภายหญิง. หลบหลังคา ก. ยึดหลังคาที่ตรงชอกไก่ให้มิดไม่ให้ฝนรั่วได้.

หล่ม [หฺล่ม] น. ก้อนโคลนลึก, ที่ลุ่มลึกเป็นโคลน.

หลวง [หฺลวง] น. พระเจ้าแผ่นดิน; ตำแหน่งยศราชศักดิ์เหนือขุนขึ้นไป; เป็นคำเรียกพระภิกษุผู้เป็นญาติใหญ่กว่าว่าหลวงพี่ หลวงหน้า เป็นต้น. ว. เป็นใหญ่, ใหญ่; สิ่งที่เกี่ยวกับเป็นของพระเจ้าแผ่นดิน เช่น โรงเรียนหลวง, ศาลหลวง, รถไฟหลวง, วังหลวง เป็นต้น.

หลวม [หฺลวม] ว. ไม่แน่น, ไม่สนิท, ช่องกว้างมากไป, ตรงกันข้ามกับคับ; เลยไป, พ้นเข้าไป, ไม่ระวัง; ไม่แน่นแฟ้น. หลวมตัว ก. ทำการฉลาดฉลาก หรือเลยชิดที่ควรเป็นไป.

หลอ [หฺลอ] ก. เหลือ, หลงอยู่, มักใช้เข้าคู่กับคำเหลือ ว่าเหลือหลอ. ว. เรียกพื้นที่สักกว่อนเข้าไปว่าพื้นหลอ.

หล่อ [หฺล่อ] ก. ทำให้เป็นรูปตามแบบพิมพ์; ขังน้ำหรือน้ำมันไว้พอรักษาหรือช่วยกันสิ่งอื่น.

หลอก [หฺลอก] ก. ลวง, หลอน, ทำให้กลัว, ทำให้เข้าใจผิดสำคัญผิด.

หลอด [หฺลอด] ก. ของกลมยาวเล็ก ๆ มีรูกลอก; กลวง. หลอดลม น. ช่องหายใจที่เป็นทางเข้าไปถึงปอด.

หลั่น [หฺลั่น] ว. ลุ่นไป, น้อยไป, เล็กไป หมายเอาสิ่งที่ควรระยะหรือใหญ่ แต่น้อยหรือเล็กไปไม่พอเหมาะ.

หลอน [หฺลอน] ก. ลือให้กลัว, หลอก.

หล่อน [หฺล่อน] สรรพนามบุรุษที่สอง เป็นคำผู้ใหญ่ใช้เรียกผู้น้อย, และเป็นคำที่ผู้ชายเรียกผู้หญิงสาว.

หลอม [หฺลอม] ก. ทำให้ละลายด้วยไฟ.

หละ [หฺละ] น. โรคเป็นแก่เด็กอ่อนให้มีอาการลิ้นกระด้างคางแข็ง.

หละหลวม [หฺละหฺลวม] ว. สะเพร่า, ไม่ถี่ถ้วน, ไม่รอบคอบ.

หลัก [หฺลัก] น. เสาที่ยึดไว้, ที่ผูก, ที่มั่น; เครื่องอาศัยยึดเหนี่ยวเป็นต้น; ข้อสำคัญ. หลักฐาน น. พื้นหนั่นคง, ความมั่นคงอันเป็นพื้นที่ตั้ง. หลักเมือง น. เทพารักษ์รักษาหลักนคร เช่น เจ้าพ่อหลักเมือง. หลักลอย ว. ไม่มีหลักฐาน, ไม่อยู่เป็นที่, ไม่มีสิ่งสำคัญ. หลักสูตร น. ข้อกำหนดวิชาที่วางไว้ให้ศึกษา. หลักแหล่ง น. ที่อยู่ประจำ. หลักแหลม ว. ขัดญาณลึกลาก, ฉลาดเฉลียว.

หลัง [หฺลัง] น. ด้านที่ตรงข้ามกับหน้า, ส่วนเบื้องบน. ว. อยู่ตรงข้ามกับข้างหน้า; ในเวลาตรงข้ามกับก่อน, เป็นลักษณะนามบอกของที่มีรูป เช่น เรือน ๓ หลัง รถ ๖ หลัง. หลังคา น. ส่วนเบื้องบนของตึกหรือเรือนเป็นต้น สำหรับบังแดดและฝน. หลังเต่า ว. ลักษณะขุนขึ้นเหมือนหลังเต่า.

หลั่ง [หฺลั่ง] ก. เทน้ำ, ทำให้ไหลลงไม่ขาดสาย. หลั่งไหล ก. ไหลรินฯ.

หลัด ๆ [หฺลัด] ว. ไว ๆ, เร็ว ๆ, ประเดี๋ยว.

หลั่น [หฺลั่น] ว. สูงต่ำหรือถ่อนหลังกันเป็นลำดับ.

หลับ [หฺลับ] ก. ยึดกลับตา; อาการหยุดพักร่างกายชั่ว

ครั่งคราวโดยไม่รู้สึกตัว.

หลัว [หฺลัว] น. กะกร้าใหญ่รูปสูง ๆ ชนิดหนึ่ง. ว. (สี) มัว, คล้ำ, อ่อน ๆ, ไม่ถูกฉาก. ใช้ว่า สลัว ก็มี.

หลา [หฺลา] น. มาตราวัด คือ ๓ ฟุตเป็น ๑ หลา ตรงกับ Yard.

หล้า [ล่า] น. โลก, พื้นดิน, แผ่นดิน.

หลาก [หฺลาก] ว. ต่าง ๆ, แปลก, ประหลาด; ท่วม เช่น น้ำไหลหลาก. หลากใจ ก. รู้สึกประหลาดใจ.

หลาท [หะลาทะ] ส. ก. ชอบใจ, พอใจ.

หลาน [หฺลาน] น. ลูกของลูก; ลูกของพี่หรือน้อง.

หลาบ [หฺลาบ] ก. เข็ด, กลัว.

หลาม [หฺลาม] น. งูใหญ่ชนิดหนึ่งคล้ายงูเหลือม. ก. เอาของใส่กระบอกไม้ไผ่แล้วเผาไฟให้สุก. ว. ล้น; ท่วม, นอง, มาก.

หลาย [หฺลาย] ว. มาก, มากกว่าหนึ่ง.

หลาว [หฺลาว] น. ไม้ที่เสี้ยมให้แหลมเพื่อเป็นอาวุธสำหรับแทง.

หลิน [หฺลิน] จ. น. ชื่อแหวนชนิดหนึ่ง.

หลิม [หฺลิม] ว. รูปทุยและเสี้ยม ๆ, เรียวเล็กนิดส่วน.

หลิ่ว [หฺลิ่ว] ว. เดียว, หนึ่ง เช่น หลิ่วตา คู่ด้วยตาข้างเดียว; นกเขาหลิ่ว คือนกเขาชนิดเสียงเดียว.

หลี่ [หฺลี่] จ. น. ชื่อมาตราจีน คือ ๑๐ หลี่เป็น ๑ ทุน.

หลีก [หฺลีก] น. ราวรถที่ทำไว้สำหรับรถหลีกกัน. ก. หลบ, เลี่ยง, ออกไปเสียให้พ้นที่เดิม.

หลีบ [หฺลีบ] น. ขลุ่ยชนิดหนึ่งมีเสียงเล็กเรียกว่าขลุ่ยหลีบ.

หลืบ [หฺลืบ] น. ช่องที่เย็นชื้น ๆ เข้าไป เช่น หลืบผา, สิ่งที่หลอมหรือชันกันเย็นชื้น ๆ เช่น หลืบมันในร่างสัตว์.

หลุด [หฺลุด] ก. ถอนออก, พ้นไป, พลัดออก, ไม่ติดอยู่. หลุดลุ่ย ก. คุมกันไม่ติด. ว. ไม่มีทางสู้ (สำหรับแพ้).

หลุบ [หฺลุบ] ก. ลู่ลงมา, ปกลงมา, (สำหรับผมหรือขน).

หลุม [หฺลุม] น. ขอเล็ก. หลุมพราง น. ขอที่ทำลวงไว้, ใช้แทนคำว่า เล่ห์กล หรือ อุบาย ก็ได้.

หลู่ [หฺลู่] ก. ลบหลู่, ดูถูก, ไม่เคารพ.

หวง ก. ไม่อยากให้, สงวนไว้, กันไว้; ระวังรักษา, รักใคร่.

ห่วง น. เครื่องคล้องจอง, ของที่เป็นวงกลม. ก. คิดผูกพัน, เป็นกังวล, พะวง. ห่วงใย ก. ผูกพันอยู่, มีใจพะวงอยู่.

ห้วง น. ลำน้ำที่กว้างใหญ่; ระยะ, ตอน.

หวด น. ภาชนะที่นึ่งของอย่างหนึ่ง รูปคล้ายโถ. ก. ฟาด, ตี, ตาย.

หวน ก. กลับ, ตลบมาข้างหลัง; ย้อน.

ห้วน ว. สั้น, ลุ่น.

หวย น. การพนันอย่างหนึ่ง ใช้ออกตามตัวเลข หรือ ตัวหนังสือ.

ห้วย น. ลำธาร, ลำน้ำเล็ก ๆ.

หวอด [หฺวอด] น. ฟองน้ำที่ปลายางชนิด มีปลากัด ปลากริม เป็นต้น พ่นไว้สำหรับเก็บไข่.

หวะ [หฺวะ] ว. เว้าเข้าไป, แหว่งเข้าไป.

หวัง [หฺวัง] ก. ตั้งใจว่าจะได้, ปองไว้, หมายไว้, ปรารถนา.

หวัด [หฺวัด] น. อาการที่เยื่อของอวัยวะที่เป็นเครื่องหายใจอักเสบ มักทำให้เสียงแหบและน้ำมูกไหล. ว. คร่าว ๆ, สะเพร่า, เช่น หนังสือหวัด, ไม่ตั้งใจทำให้เรียบร้อย.

หวั่น [หฺวั่น] ก. สั่น, สะเทือน, พรั่นใจ. หวั่นหวาด ก. พรั่น, กลัว. หวั่นไหว ก. สั่น, สะเทือน, กระทั่นกระทาม.

หว่า [หฺว่า] ว. เปล่า, ว้าหว่า.

หว้า [ว่า] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ผลเล็ก ๆ เมื่อสุกเป็นสีม่วงแก่.

หวาด [หฺวาด] ก. สะดุ้ง, เสียว, หวั่น. หวาดเสียว ก. ระย่อใจ, กลัวเกรง. หวาดหวั่น ก. สะดุ้งกลัว.

หวาน [หฺวาน] น. ชื่อผักมี ๒ ชนิด เรียกว่าผักหวานบ้านและผักหวานป่า; ของหวาน. ว. มีรส เช่น รสน้ำตาล; มีรสอร่อย.

หว่าน [หฺว่าน] ก. โปรย, ทำให้กระจาย. หว่านล้อม ก. โอบอ้อมด้วยวาจา เป็นต้น.

หวาม [หฺวาม] ว. วาย, รู้สึกเสียวในใจ, เปลี่ยวใจ.

หวาย [หฺวาย] น. ไม้เลื้อยชนิดหนึ่ง ลำต้นโดยมากมีผิวแข็งอย่างไม้ไผ่แต่ไม่มีรู เหนียวใช้ผูกถักสิ่งของต่าง ๆ มีชนิดต่าง ๆ เช่น หวายตะค้า, หวายโป่ง ฯลฯ. หวายตะมอย น. ชื่อกล้วยไม้ชนิดหนึ่ง ลำต้นยาวคล้ายหวาย.

หวำ [หฺวำ] ว. ลึกลงไป, ทุ้ม, เป็นแอ่ง.

หวิด [หฺวิด] ว. เฉียด, ร่วมเฉียน.

หวี [หฺวี] น. สิ่งที่เป็นซี่ละเอียดใช้สางผมและเส้นด้าย; กลุ่มแห่งผลกล้วยที่ห้อยติดกันอยู่. ก. สาง, เสยด้วยหวี.

หวี่ [หฺวี่] น. ชื่อแมลงชนิดหนึ่ง ตัวเล็กกว่าแมลงวัน ชอบตอมของเน่าบูด. ว. เสียงดังเช่นนั้น.

หวุดหวิด [หฺวุดหฺวิด] ว. เฉียด, ร่วมเฉียน, เกือบ.

หอ น. เรือนที่ใช้เฉพาะกิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น หอพระ

หอนั่ง, เรือนที่คู่ยาวสำวระอยู่. หอกลอง น. เรือนสำหรับไว้กลอง. หอคอย น. เรือนสูงที่ทำไว้สำหรับคอยระวังและสังเกตเหตุการณ์. หอคำ น. หอทองใช้สำหรับเรือนเจ้าฟ้าผู้ครองแคว้นไทยใหญ่. หอไตร,หอไตรปิฎก น. หอสำหรับเก็บพระธรรม. หอนั่ง น. เรือนสำหรับรับแขก. หอระฆัง น. หอสูงสำหรับแขวนระฆัง.

ห่อ น. สิ่งของที่หุ้มด้วยใบไม้หรือกระดาษเป็นต้น. ก. พันหรือหุ้มสิ่งของด้วยใบไม้หรือกระดาษ ฯลฯ. ห่อหมก น. อาหารชนิดหนึ่ง ใช้ น้ำพริก น้ำกะทิ กวนกับเนื้อปลาแล้วห่อด้วยใบตองแล้วนึ่งให้สุก.

ห้อ ก. ฟกเลือด; วิ่งเร็ว. ควย (สำหรับม้า). ห้อเลือด ว. ฟกเลือด คือ ร่างกายที่ถูกกระทบกระทั่งจนช้ำ มีเลือดมารวมกันปรากฏเป็นสีดำ เรียกว่า ห้อเลือด.

หอก น. ศัสตราเครื่องแทงชนิดหนึ่ง ทำด้วยเหล็ก มีด้ามยาว. หอกซัด น. หอกที่ใช้พุ่งหรือซัดไป.

ห้อง น. ที่กั้นเป็นส่วนของเรือนหรือตึกซึ่งอยู่ในระหว่างฝาเสา, ย่าน, บริเวณ เช่น ห้องเวหา ห้องมหรรณพ ฯลฯ.

หอน ก. สุนัขร้องเสียงยาวโหยหวน.

ห่อน ว. เคย, ในคำประพันธ์ใช้บางครั้งใช้แทน ไม่.

หอบ น. ของ เช่น พันหรือผักหญ้า ฯลฯ ประมาณเต็มสองแขนรวบได้ เรียกว่า หอบหนึ่ง. ก. เอาสองแขนรวบสิ่งของไป; หายใจถี่ด้วยความเหนื่อยหรืออ่อนเพลีย; พัดพาเอาไป เช่น ลมหอบเอาไป.

หอม น. ผักชนิดหนึ่งมีหัวกลมแบนใช้ปรุงอาหาร; ชื่อกลวยมีหลายชนิด ลูกยาว ๆ เช่น หอมจันทน์, หอมทอง. ก. เก็บ, รวบรวม เช่น เก็บหอมรอมริบ. ว. มีกลิ่นดี.

ห้อม ก. โอบล้อม, ระวังรักษา.

หอย น. สัตว์จำพวกหนึ่งอยู่ในน้ำ ไม่มีกระดูก เปลือกนอกแข็ง มีหลายชนิด เช่น หอยขม. หอยหาก น. หอยชนิดหนึ่งอยู่ขุนนก หัวคล้ายตัวหาก แต่มีเปลือกหุ้ม.

ห้อย ก. ย้อยลง, แขวนอยู่.

หัก ก. พังลงหรือทำให้พังให้ขาด ขาดออกจากกัน (สำหรับของแข็ง); ลด, ถัก, ชักออก; เกินกำลังจนไม่พ้นตัว เช่น หักแรง; ถูกคู่อย่างแรงจนงอม่อยไป (สำหรับไก่). หักใจ ก. ตัดใจ, ห้ามใจไม่ให้คิดในเหตุที่เกิดขึ้น. หักทองขวาง น. ชื่อลายชนิดหนึ่งซึ่งยกด้วยไหมทอง. หักมุก น. ชื่อกลวยชนิดหนึ่ง. หักราคา ก. ลดราคาให้น้อยกว่าเขา. หักร้าง ก. ถางให้เตียน, ถางพง. หักหน้า ก. ทำให้น้อยหน้าน้อยใจหรืออับอาย. หักหลัง ก. กระการร้ายให้ภายหลังในเมื่อได้ร่วมใจกันมาแต่ก่อน, ใช้อุบายกลับกลอกคืนคำกลางคัน. หักหาญ ก. หักเอาด้วยความกล้าหาญ, รุกราน, ใช้อำนาจข่ม. หักโหม ก. รุโรมเข้าไป; เอาถวิงเข้าหักเอา.

หงส ป. หงส์ (ดู หงส์).

หัด น. ชื่อโรคชนิดหนึ่ง มีอาการปวดหัว ตัวร้อน แล้วเป็นผื่นแดง ๆ ขึ้นตามตัว. ก. ผึก, ทำให้ชำนาญ.

หัต (ป. ส. หต) ก. ทำลาย.

หัตถ์ ป. (ส. หสฺต) น. มือ. หัตถกรรม, หัตถการ, หัตถกิจ น. การทำด้วยมือ, การช่าง. หัตถบาส น. หนังทำสังฆกรรมแห่งสงฆ์ระยะห่างกันศอกหนึ่งทุก ๆ องศ์. หัตถพันธ์, หัตถาภรณ์, หัตถาลังการ น. สร้อยมือ.

หัตถิน ป. น. ช้างพัง.

หัตถี ป. (ส. หสฺตินฺ) น. ช้าง. หัตถาจารย์ น. หมอช้าง. หัตถานึก น. กองทัพช้าง. หัตถาโรห น. ควาญช้าง, ทหารช้าง.

หัน ก. ผิน, หมุน, กลับจากด้านเดิม, ผินหน้าไปตามทิศที่ต้องการ, เบนหรือนั่งไป, น้อมตาม; ย่าง เช่น หมุนหัน. หันอากาศ น. เครื่องหมายรูปสระ ั ทางถังหันหรือไม้ผัดกระยก.

หั่น ก. เชือดถี่ ๆ, ตัดให้เป็นชิ้นเล็ก ๆ.

หั้น (ถิ่น) ว. นั้น.

หันตรา [—ตฺรา] น. ชื่อขนมชนิดหนึ่ง ทำคล้ายขนมเม็ดขนุน แต่มีไข่ทำเป็นฝอยหุ้มนอก.

หับ ก. ขีด, งับ. หับเผย น. กระท่อมเล็ก ๆ, ยังงับและเยกคำว่าไก่.

หัว ๑ ก. ทำเสียงออกมา เมื่อเวลารู้สึกขยะขัน หรือมีความรำคาญ, ซึ่งโยราณใช้กู่ว่าไก่ (ร้องไห้), บัดนี้มักใช้ว่า หัวเราะ, หัวร่อ, และใช้ว่า หวัว, หวัวเราะ, หรือ หวัวร่อ ก็มี: และ ไห้ ก็มักใช้ว่า ร้องไห้.

หัว ๒ น. ส่วนของร่างกาย ตั้งแต่คอขึ้นไป; ลำต้นของพืชพันธุ์ข้างอย่างคอนที่อยู่ใต้ดิน เช่นหัวหอม หัวผักกาด, ส่วนที่อยู่ใต้ดินของพืชพวกมันเป็นที่เกิดหน่อ; ส่วนของตัวหนังสือที่เขียนเป็นวงกลม; โยราณเรียกสมุดไทยว่า หัวหนึ่ง สองหัว; ส่วนแห่งสิ่งของข้างอย่างที่อยู่ข้างหน้าหรือข้างต้นหรือแรกมีเรียกว่าหัวของสิ่งนั้น ๆ เช่น หัวเรือ, หัวแถว, หัวฉนน, หัวใจ, เรียกส่วนแห่งสิ่งของที่เป็นยอดหรือน

เด่นออกไป เช่น หัวแหลม, หัวสะพาน, ด้านทางหัวเมืองมีแห่งการเล่นขึ้นแปะเรียกว่า ด้านหัว คู่กับ ด้านกลับ; ส่วนที่คู่กับหาง เช่นหัวตา หัวคิ้ว; สิ่งสำคัญ, สิ่งที่เป็นเนื้อแท้ ๆ เช่น หัวยา, หัวเหล้า, ร.ล ร; จิตใจ, ความคิด, สติอารมณ์ เช่น หัวหมอความ=จิตใจเป็นหมอความ, หัวเสีย=สติอารมณ์ไม่ดี, กลุ้มใจ, โกรธ. หัวกระเดน น. สิ่งของที่โดนและกีดว่าเพื่อนในหมู่หนึ่งหรือกองหนึ่ง โดยมากมักใช้สำหรับผลไม้ เช่น ผลมะม่วง, มะปราง เป็นต้น. หัวขวาน น. ชื่อนกชนิดหนึ่งมีหงอนแยนเหมือนรูปขวาน ปากแข็ง เอาปากเจาะต้นไม้ เพื่อหาหนอน. หัวข้อ น. ต้นเรื่อง, ใจความสำคัญ, ส่วนสำคัญของเรื่องที่นอกออกเป็นส่วน ๆ และจดไว้เป็นต้นแห่งเรื่องความ. หัวขัว น. ต้นขั้ว, ต้นขัญชีหรือต้นเรื่องที่ตรวจรวมจดไว้สำหรับทำ, ส่วนของผลไม้หรือดอกไม้ตรงที่ต่อกับก้าน. หัวขาด น. ชื่อผีชนิดหนึ่งเมื่อแรกขึ้นเป็นตุ่มน้อย เมื่อตุ่มนั้นแตกแล้วก็ตั้งฐานเป็นผีขึ้น. หัวเข่า น. ยอดแห่งเข่า คือ ปลายข้อพับระหว่างขากับแข้ง. หัวเข้า ว. (ตัวหนังสือ) มีหัวมันเข้า เช่น ก ว ฉ ถ ว ค ซึ่งตรงข้ามกับหัวออก. ดู หัวออก. หัวเขียว น. เรียกแมลงวันชนิดใหญ่ตัวเขียวว่า แมลงวันหัวเขียว. หัวแข็ง ว. ดื้อทนไม่ใคร่เข็ดใช้ (มักพูดสำหรับเด็ก), ว่ายาก ซึ่งตรงข้ามกับ หัวอ่อน. หัวไขน น. หัวจำลองสำหรับส่วมแสดงโขนหรือละคร ร.ล ร; ข้าวโพดฝักคดสุกน้าตาลที่เคี้ยวจนหมดเขี้ยว. หัวค่ำ น. เวลาแรกมืดคือยังไม่ดึก. หัวคิด น. ความคิด, สติปัญญา. หัวคุ้ง น. ต้นแห่งส่วนโค้งของคลองหรือแม่น้ำ. หัวใคร่ น. สิ่งที่รักมากกว่าสิ่งอื่นหมด. หัวจาน น. ต้นงานในการใดหรือคราวหนึ่ง เมื่อใดหรือคราวงานต้นเสร็จแล้ว เริ่มทำในงานใหม่ มักเรียกว่า เลขหัวงาน; คนควบคุมงาน. หัวงาน หัวการ ดู หัวแรง. หัวเงื่อน น. ต้นแห่งปมที่ทำไว้สำหรับกระตุกหรือชักออกเมื่อเวลาแก้, โดยปริยายหมายถึงข้อความตรงที่ทะต้องแก้ไข. หัวแง่ น. ที่เป็นมุม เช่น มุมโต๊ะ. หัวจุก ว. ที่หัวไว้ผมจุก (สำหรับเด็ก). หัวใจก ว. เป็นใจกว่าเพื่อน, หัวหน้าผู้ประพฤติเกกมะเหรก. หัวใจ น. อวัยวะภายในสำหรับฉีดเลือด; ส่วนสำคัญแห่งสิ่งของต่าง ๆ; อักษรย่อซึ่งผูกไว้นอมว่าเป็นของชลัง เช่น หัวใจประกวา 'ทุ. ส. น. โส.' หัวใจริยสัจว่า 'ทุ. ส. นิ. ม.' เป็นต้น. หัวด้วน น. เลาวัลย์ชนิดหนึ่ง เรียก เถาหัวด้วน ใช้ทำยา; เรียกลมพายุที่เกิด. หัวดาวหัวเดือน น. เมื่อดิพูดขึ้นตามตัวมีพยมากโดยมากชนิดผ่ามือผ่าเท้า. หัวดีก น. เบี้ยงต้นแห่งเวลาดึก, คือ แต่หัวค่าไป. หัวดื้อ ว. ไม่เชื่อฟังคำสอน, ไม่ทำตามคำสอน. หัวตลิ่ง น. ที่สุดแห่งตลิ่ง. หัวต่อ น. ที่ซึ่งปลายส่วนหนึ่งมาติดกับต้นของอีกส่วนหนึ่ง, ระยะเวลาหรือระยะทางหรือข้อความที่ติดเนื่องกัน. หัวตะกั่ว น. ชื่อปลาขนาดเล็กชนิดหนึ่งที่หัวมีจุกขาว ชอบว่ายอยู่ตามผิวน้ำ. หัวที น. เวลาต้น, เวลาที่เริ่มทำ, เวลาลงมือ. หัวเทียน น. เกลียวหัวเสาสำหรับรับขั้ว, ส่วนประกอบของเครื่องยนต์ทำให้เกิดประกายไฟฟ้าเพื่อเผาก๊าซให้ระเบิด. หัวนอน น. ด้านของห้องนอน, ที่นอนหรือเตียงซึ่งอยู่ทางหัวแห่งผู้นอนตรงข้ามจากปลายต้น. หัวน้ำ น. น้ำหวานที่ยอยู่ในรวงผึ้ง. หัวน้ำจ๋น น. น้ำที่เริ่มไหลซึม. หัวน้ำลง น. น้ำที่เริ่มไหลลง. หัวบัว น. ชื่อโกฐชนิดหนึ่งเป็นเครื่องยา. หัวเบา ว. เชื่อง่าย, สอนง่าย, ว่าง่าย. หัวเบี้ย น. คนใช้หรือจ่ายเงินในวงการพนัน เช่น วงถั่วโป เป็นต้น. หัวประจบ ว. มักประจบประแจง, มักสอพลอ. หัวปลวก น. จอมปลวก, รังปลวกที่เป็นมูลดินขนสูง. หัวปลี น. กลีกลายพร้อมทั้งกาบหุ้ม. หัวปำ น. คนทำอาหาร. หัวปี น. เวลาต้นปี. ว. เกิดก่อน เช่น ลูกหัวปี, เกิดก่อนในคราวหนึ่ง เช่น มะพร้าวหัวหมาก เรียกทะลายหัวปี. หัวพัน น. คำแห่งข้าราชการโยธาฉบองจากนายเวรลงมา, หัวหน้าควบคุมทหารจำนวนพันหนึ่ง, นายทหารผู้ช่วยกองเสนาหลวงในสมัยโยธาฉบอง. หัวพุงหัวมัน น. ส่วนที่มีพุงและมัน (ซึ่งนับว่าเป็นส่วนที่ดีในตัวปลา) ใช้เปรียบเทียบของส่วนที่ดีกว่าส่วนอื่นแห่งสิ่งของต่าง ๆ. หัวมุม น. ปลายมุม. หัวเม็ด น. หัวเสาที่ตกแต่งเป็นรูปกลมคล้ายรูปเม็ดหมากรุก. หัวเมือง น. เมืองขึ้น, เมืองขึ้นนอกจากเมืองหลวง. หัวแม่ตีน,—เท้า น. นิ้วใหญ่ของตีน. หัวแม่มือ น. นิ้วใหญ่ของมือ. หัวแมลงวัน น. ลูกมะม่วงที่ยังเล็กอยู่แรกออกจากดอกใหม่ ๆ. หัวไม้ น. นักเลงเก่งทางตีรันฟันกัน. หัวรอ น. ต้นแห่งรอที่ตกลสายน้ำ. หัวร่อ ดู หัว ๑. หัวระแหง น. ที่ซึ่งมีต้นแตกเป็นร่อง ๆ. หัวรัก น. สิ่งที่รักมาก, มักพูดควบกับหัวใครเนื่องความที่อย่างเดียวกับหัวรัก. หัวรั้น ว. พูดไม่เชื่อ, ห้ามยาก. หัวเราะ ดู หัว ๑. หัวแรง น. ต้นแรงผู้เป็นกำลังในการทำกิจการต่าง ๆ. หัวแร้ง น. เหล็กที่ใช้เผาไฟจนร้อนจัดกรีดสิ่งของ. หัวลม น. ต้นลม, ที่ซึ่งใช้เป็นในต้นฤดูหนาว เรียกใช้หัวลม. หัวล้าน

น. ต้นไม้ชนิดหนึ่ง มีลูกเท่าเมล็ดพริกไทย มีชนตามข้างๆ คล้ายหัวล้าน. ว. มีหัวโล้นผมร่วงแห่งหรือทั้งหมด. หัวลิง น. ชื่อเถาวัลย์ชนิดหนึ่ง มีลูกเท่าลูกสักอันเป็นสันคล้ายหัวลิง. หัวลูก ว. เย่อหยิ่งเมื่อครรภ์แก่ เรียกว่าเป็นหัวลูก. หัวเลี้ยว น. ปลายแห่งทางที่กำหนดเลี้ยว. หัวโล้น น. หัวที่โกนผมหมด. หัวหงอก น. หัวที่มีผมขาว; ชื่อนกชนิดหนึ่ง. หัวหน้า น. ผู้ยอกหน้า, นายงาน, ผู้เป็นใหญ่ในหมู่หนึ่งๆ. หัวหน่าว น. ส่วนร่างกายใต้ท้องน้อยลงไป. หัวหมื่น น. ตำแหน่งข้าราชการมหาดเล็กฉกรรจ์จากทางวังลงมา. หัวหมู น. ส่วนของโลหะที่ตกผลึก. หัวเห็ด ว. กด, คอก้าน. น. ชื่อครุ่ชนิดหนึ่งที่มีหัวยานเหมือนดอกเห็ด. หัวแหลม น. ปลายแห่งแผ่นกันที่ยื่นออกไปในน้ำ. หัวไหล่ น. ระดูยอไหล่, แง่ขา. หัวแหวน น. ผักกราดที่มีเหลืองรูปคล้ายหัวแหวนเรียกผักกราดแหวน; ส่วนแห่งวงแหวนที่ประดับเพชรพลอยต่างๆ. หัวออก น. ยอดออก; จิด, ใจ. หัวออก ว. (ตัวหนังสือ) มีหัวมั่นออก เช่นตัว ภ ตัว ก ซึ่งตรงข้ามจากหัวเข้า คู หัวเข้า. หัวอ่อน ว. หัวไม่แข็ง คือ ว่าง่าย สอนง่าย และกลัวง่าย.

หัส ป. น. การหัวเราะ, การรื่นเริง.

หัสดี ส. น. หัตถ์, มือ (ดู หัตถ์).

หัสดิน, หัสดี [หัดสะดิน,—] ส. น. ช้าง.

หา ก. ค้น, สืบ, เสาะ, (ใช้ควบกันว่าค้นหา สืบหา, เสาะหา, แสวงหา ก็ได้). พยายามให้พบปะ; เยียม, เยียมเยียน เช่น ไปหา—ไปเยียม, สู่(ใช้ควบกันว่าสู่หาก็ได้) จีบ สรร เช่น หาเมียให้, หาสะครมาเล่น; พ้อง, กลาวโทษ เช่น โจทก์หาว่า..... ว. ใช้ควบกับคำปฏิเสธหมายความว่า ไม่เป็น, ไม่ใช่, ไม่มี, เช่นว่า ล ว หามีไม่—ไม่มี, หาใช่คนไม่—ไม่ใช่คน เป็นต้น. บ. ที่, แห่ง เช่น อยู่หาไหน ๆ—อยู่ที่ไหน ๆ; อ. เสียงซักหรือเตือนให้ตอบ เช่น ว่ากระไรหา!

หากิน ก. เสาะหยอ, เสาะอาหาร, ทำการเลี้ยงชีวิต.

หาความ ก. เสาะโทษให้, กล่าวโทษต่อ. หาบมิได้, หามิได้, หาไม่ ว. เปล่า, ไม่เป็นดังนั้น. หาไม่ ว. ไม่, ใช้ควบกับว่า เช่น หาเห็นไม่—ไม่เห็น. หาไม่ก็ สัน. มิฉะนั้นก็, ไม่เช่นนั้นก็. หารอ ก. ปรึกษา. หาเรื่อง ก. ทำให้เกิดเหตุ, เอาความไม่ดีมาให้. หาสู่ ก. เยียมเยียน. หาเหตุ ก. คอยยกข้อผิด, จับผิด.

ห่า น. ผีร้ายพวกหนึ่ง กล่าวกันว่าทำให้คนเป็นโรคลงราก หรือโรคติดต่ออย่างแรง เลยเรียกโรคเหล่านั้นว่าโรคห่า; ฝูง, หมู่. ห่าตาย ก. เกิดโรคติดต่ออย่างร้ายแรง เช่น โรคลงราก หรือกาฬโรค. ห่าฝน น. จำนวนฝนที่ตกลงมาก ๆ (เต็มขาดระทรองกลางแจ้ง) เรียกว่าห่าหนึ่ง. ห่าลง ก. เกิดโรคลงรากระยากชน.

ห้า ว. จำนวนสี่บวกหนึ่ง. ห้าแต้ม ว. พลังพลาดน่าขายหน้า.

หาก ก. ยุราณใช้เย็นกวีขานเคราะห์ว่าหาก, ควร, เช่น อันใครโลกย์หากยุชา —อันใครโลกย์พึงยุชา. ว. จาก, แยกออกไปจากส่วนหนึ่ง, ไม่อยู่ในเขตเดียวกัน, ปลีกออกไป เช่น ออกหาก, ต่างหาก. สัน. ถ้าแม้; เผื่อ. หากว่า สัน. ถ้าว่า, แม้ว่า.

หาง น. ส่วนท้ายแห่งตัวสัตว์ที่งอมาจากนั่นออกไป ขนแห่งสัตว์ที่งอกจาก เช่น กา ไก่ ว ล ว ที่ยาวออกต่างกัน; ส่วนท้ายหรือปลาย เช่น หางเชือก, หางแถว; ในราชาศัพท์ เรียกปลาช่อนว่า ปลาหาง; และเรียกจำนวนปลาช่อนตากแห้งว่า ๑ หาง ๒ หาง; เรียกดาวรรที่มีรัศมียาวเป็นหางว่า ดาวหาง; เรียกของที่ตกหรือกลิ้นเอาส่วนที่เป็นเนื้อ (ซึ่งว่าหัว) ออกแล้วว่าหาง เช่น หางเหล้า หางกรุท; ส่วนปลายแห่งตัวแห่งหนังสือไทย ตลากยาวขนทางเฉียงขน. หางกระหมวด,—ขมวด ว. (หางตัวหนังสือ) ที่กระหมวดปลายคือ พ, ธ. หางกราย น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยา. หางกระเบน น. ชายผ้านุ่งที่มีวิ่นแล้วเหน็บข้างหลัง. หางกระรอก น. ผ้าที่ทอด้วยด้ายหรือไหมต่างสี พันเป็นเกลียวเสียก่อน เมื่อทอแล้ว แลดูคล้ายหางกระรอก. หางกะลวย น. หางไก่ตัวผู้ยาวกว่าเพื่อน. หางกะลวยไก่ น. ต้นไม้ชนิดหนึ่งมีดอกเหมือนหางกะลวยไก่. หางกังหัน น. ชื่อเครื่องหมายรูปสระซึ่งเรียกว่าไม้ผัด หรือหันอากาศ. หางกิ่ว น. ชื่อปลาทะเลชนิดหนึ่ง. หางแกละ น. ผมที่เอาไว้สองแหยมที่แก้มระหว่างข้างท้าย. หางไก่ น. ชื่อปลาน้ำจืดชนิดหนึ่ง. หางขมวด ดู หางกระหมวด. หางขอด ว. (แมว) มีหางขมวดงอหงิก. หางจระเข้ น. ชื่อว่านชนิดหนึ่ง มีใบเป็นหางกิ่ง ๆ ยาว เรียวคล้ายหางจระเข้มีอยู่ทางเป็นเมือก. หางจงเหลน น. ผมรุกเด็กที่เอาไว้ที่ท้ายทอย เด็กกว่าผมเปีย. หางช้าง น. ชื่อว่านชนิดหนึ่งมีใบเป็นแผ่น คล้ายพัดก้านงำหรือปลายขนหางช้าง. หางนกกลิ้ง น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยา. หางนกยูง น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งใบคล้ายใบมะขามแต่โตกว่า ดอกสีแดง ฝักแบน ก็มีข้าง. หางนกยูงฝรั่ง น.

ต้นไม้ชนิดหนึ่ง คล้ายหางนกยูง แต่ต้นใหญ่กว่ามาก ดอกสีแดง ถึงคราวมีดอกแลแดงไปทั้งต้น. หางปลา น. พัดชนิดหนึ่ง ทำด้วยกระดาษ รูปคล้ายหางปลาซ่อนที่แผ่ออก. หางเปีย น. ผมที่เอาไว้เหนือท้ายทอยอย่างจีนโยราณ. หางแมงป่อง น. ชื่อเรือชนิดหนึ่ง หางงอนอย่างแมงป่อง ใช้เดินในแม่น้ำเจ้าพระยาตอนเหนือ. หางยาม น. หางโกหมอก. หางว่าว น. ขนชี้ขยอกรายชื่อเลกครั้งโยราณ. หางสิงห์ ว. ชื่อต้นสนชนิดหนึ่ง มีใบเป็นช่อคล้ายหางสิงโต เรียกว่าสนหางสิงห์. หางเสือ น. ระกูล, เครื่องถือท้ายเรือ. หางหงส์ น. หางกระเบนที่ขนและปล่อยให้ลอยอยู่ข้างหลัง อย่างพระเอกละครโยราณแต่ง. หางหนู น. ดูหางเปีย; ตะไบเล็ก ๆ มีรูปคลมเรียวคล้ายหางหนู เรียกตะไบหางหนู; ขนมพวาทีแห้งเรียกหางหนูมะพร้าว. หางไหล น. ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้เบื่อยาพิษฆ่าแมลงที่กินใบผัก. หางไหลแดง น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งใช้ทำยา. หางไหลเผือก น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยา.

ห่าง ว. ไกล, พ้นไป, ไม่ชิด, ไกลออกไป. ห่างเหว. เยนพ้นไป, จากไป, พรากไป. ห่างเหิน ก. ‘ลอยไกลออกไป,’ คือไม่สนิทสนมดังเก่า.

ห้าง น. กระท่อมที่ทำไว้เฝ้าสวนหรือพักเล็ก ๆ ชั่วคราว, ที่ตลอยเหตุการณ์ เช่น ห้างสำหรับพักตลอยยิงสัตว์ ฯล ว. (จ. ชั้) สถานที่ทำหน่ายสินค้า.

หาญ ว. กล้า, เก่ง, ทะยาน, ยังอาจ.

หาด น. เนินทรายหรือเนินกรวดที่ลาดลงไปในน้ำ, ที่ซึ่งคนเยี่ยนินทรายหรือกรวดอยู่กลางน้ำ.

หาน น. สัตว์จำพวกนกชนิดหนึ่งคล้ายเป็ดแต่ใหญ่กว่า.

หาบ น. ชื่อมาตราน้ำหนัก คือ ๕๐ ชั่งเป็น ๑ หาบ; จำนวนของที่หอบหาบไปได้. ก. เอาของห้อยปล่ายคานสองข้างแล้วแยกกลางพาไป. หาบหลวง น. ชื่อมาตราชั่งตามวิธีประเพณี มีอัตราเท่ากับหกสิบกิโลกรัม.

หาม ก. เอาของห้อยกลางไม้แล้วช่วยกันแยกข้างหัวและท้าย. หามรุ่งหามค่ำ ว. ตลอดวันและคืน. หามแล่น น. ขึ้นใหญ่ชนิดหนึ่งใช้คนหามไป.

หำม ว. ร่วนสุก (สำหรับผลไม้); ไม่ประกอบ, เกลอยยอ (สำหรับคน).

ห้าม น. เรียกหญิงที่เป็นเมียเจ้านาย ใช้ว่า นางห้าม หรือหม่อมห้าม. ก. หวงกันไว้, ขัดไว้, ไม่ให้ทำตามที่กำหนดไว้. ห้ามล้อ น. เครื่องยังยั้งมิให้หยุด. ห้ามญาติ น. ชื่อพระพุทธรูปองค์หนึ่ง. ห้ามสมุทร น. ชื่อพระพุทธรูปปางหนึ่ง.

หาย ก. สูญ, หาไม่พบ, ไม่ปรากฏ; พ้นจากโรค; สิ้นสุด, ว่างเว้น. หายตัว ก. ลับตาไป, หายหน้าไป. ทำไม่ให้เห็นตัวและเงา.

หายใจ ก. ฮัดลมเข้าออกทางจมูกหรือทางปากเมื่อเวลาจมูกตัด, โดยปริยายหมายความว่า หมกมุ่นไปในทางใดทางหนึ่ง.

หายนะ [—ยะนะ] ป. น. ความเสื่อม; ความทรุดโทรม, ความฉิบหาย.

หาร ป. น. สิ่งที่เอาไปไถ่; การนำไป, การถือเอา. ก. (วิธีเลข) แยงเย็นส่วนเท่ากัน.

หาว น. ที่แจ้ง, ท้องฟ้า. ก. อ้าปากระบายลมเมื่อเวลาง่วงนอน. หาวนอน ก. ง่วงนอน.

ห้าว ว. กว้าว, แก่กล้า, กล้าทางมุทะลุ.

ห้ำ ก. เข้าทำร้ายทุบตองตบตี, เข้าพันแทงด้วยอาวุธ; (สัตว์) เข้าตะครุบกัด. ห้ำหั่น ก. เข้าทำร้ายให้แตกหักบั่นปั้น. ห้ำหั่น ก. เข้าฟาดฟันให้เป็นชิ้นใหญ่น้อย.

หิง น. ที่วางของซึ่งแขวนหรือตั้งไว้ตามข้างฝา.

หิงคุ ป. น. ยางไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยา มีกลิ่นร้อนฉุนและเหม็น เราเรียกว่า มหาหิงคุ์.

หิงสา ป. ส. น. ความเบียดเบียน, การทำร้าย, การคิดให้เขาตนทุกข์ (หิงสา ก็เรียก).

หิงห้อย, หิ่ง— น. แมลงชนิดหนึ่งมีแสงเรืองๆ กลางคืน, มักอยู่ตามต้นลำพู.

หิด น. โรคคันตอเป็นเม็ดชนตามผิวหนัง มีอาการคัน มี ๒ อย่าง คือ หิดด้านเม็ดเล็ก ๆ และหิดเปื่อยหรือหิดตะมอยเม็ดโต มีอาการปวดและคัน.

หิต ป. ส. น. ผู้เกื้อกูล; ผลประโยชน์, ผลดี. ว. (มักนำหน้าคำสมาส) ดีไว้, มีไว้, กำหนด; ให้คุณ, มีประโยชน์, ดี, เหมาะ; ใจดี, น่ารัก, มีใจกรุณา. หิตานุหิต ประโยชน์ น. ประโยชน์เกื้อกูลน้อยใหญ่.

หิน ๑ [หิน ถ้านำหน้าสมาสอ่าน หินนะ] (ป. ส. หีน) ว. ควรทิ้ง, ใช้ไม่ได้; ชาต, หย่อน. ยกพร่อง; เสื่อมทราม, เลว, ต่ำต้อย, ชั่วช้า, หยาบคาย. หินชาติ ว. มีกำเนิดต่ำ, เลวทราม. หินยาน ป. น. ‘ยานอันเลว’ เป็นคำพระสงฆ์อุดรนิกาย (ฝ่ายมหายาน) ใช้เรียกสงฆ์หีนนิกาย (ลังกา, พม่า, ไทย).

หิน ๒ น. อาการแข็งชนิดหนึ่งที่ประกอบเป็นภูเขา.

หิมพานต์ [หิมมะ—] น. ชื่อภัณฑิก ๒ แห่งเวสสันดรชาดก, ชื่อป่าหนาวแถบเหนือของเทือก; ชื่อมะม่วงชนิดหนึ่ง เรียกว่า มะม่วงหิมพานต์.

หิมวัต ส. (ป. หิมวนฺต) คัพท์นี้แผลงใช้ได้หลายอย่าง คือ ๑ หิมวาต (แผลงมาจาก ส. หิมวต); ๒ หิมวาน, ๓ หิมพาน (รูปประธานแห่ง ส. หิมวต); ๔ หิมวันต์ (ตาม ป.); ๕ หิมพานต์ (แผลงจาก ป. หิมวนฺต). ว. มีหิมะ, หนาว, ปกคลุมด้วยหิมะ; ชื่อภูเขาหิมาลัย; ชื่อป่าหนาวแถบเหนือของเทือก; เป็นชื่อเทวดาผู้เป็นนิตาพระอุมา ซึ่งเรียกเป็นสามัญว่า หิมพาน หรือ ท้าวหิมวัต.

หิมะ ป. ส. น. ละอองน้ำซึ่งเย็นจัดจนแข็ง. **หิมวาส**, **หิมเวส** น. ที่อยู่อันหนาว คือ ป่าหิมพาน; ใช้ว่า ป่าทั่วไป ก็ม. **หิมาลัย** ที่อยู่ของหิมะ ชื่อทิวเขาทิศเหนือของอินเดีย.

หิรัญ (ป. หิรญฺ; ส. หิรณฺย) น. ทอง, เหรียญทอง, เงิน, ทรัพย์. แต่ไทยใช้ว่า เงิน เป็นพื้น.

หิรัญบัฏ น. แผ่นเงิน ใบจารึกนามยศราชทินนาม สำหรับพระราชทานแก่เจ้านายพระสงฆ์และขุนนางผู้ใหญ่.

หิรัณย์ ส. น. ทองคำ, เหรียญทอง, เงิน ดู หิรัญ ด้วย. **หิรัญยการ** น. ช่างทอง. **หิรัญยเกศ** ว. มีผมสีทอง. **หิรัญยรัศมี** ว. มีสีผ่องดังเงิน เช่น สีข้างเผือก.

หิรี ป. (ส. หฺรี) น. ความละอาย, ความละอายบาป.

หิ้น (ถิ่น: มักอยู่หน้าคำ) ว. หยาย, ช้า, เลวทราม. ดูใน หิน ๑. **หิ้นยาน** ดู หินยาน ใน หิน ๑.

หิบ น. เครื่องใส่สิ่งของ รูปนี้เหลี่ยมสูงมีฝา. ก. หิ้น, ยก เช่น หิบอัธย. **หิบเชิงชาย** น. หิบสำหรับใส่ศพในสมัยโบราณ มีลายเย็บเชิงชาย. **หิบเพลง** น. เครื่องดนตรีลม ทำด้วยไม้หุ้มกระดาษ มีรูปและลิ้นและร้องบีบเข้าให้มีเสียงต่าง ๆ. **หิบเสียง** น. เครื่องทำให้ราบเสียงหมุน แล้วมีเสียงเย็นเพลง.

หิ้ง ก. ทวง, เคี่ยดแค้นด้วยท่วงคำรัก, รำพัน.

หิ้ง, **! หิ้ง ๆ!** ว. เสียงฆ้องดัง; เสียงผึ้งหรือแมลงภู่บิน. น. ชื่อการเล่นชนิดหนึ่ง.

หิด น. โรคชนิดหนึ่ง เกิดเสมหะขนหยอกมีอาการให้หยิก.

หิ้น ๑ ว. กลืนอย่างหนึ่ง เหมือนคล้ายกลืนน้ำมันมะพร้าวที่ทิ้งไว้นาน ๆ.

หิ้น ๒ (จาก ป. ส. หีน) ว. หยายช้า, เลวทราม ดู หิน ๑

หิ้น ก. แรงอยาก, ทะยาน, เห่อ, เหิมใจ. **หิ้นพรรษ** (กลอน) ก. เหิมใจ, ยินดี, ร่าเริง, ชื่นชม.

หือ อ. เป็นคำออกเสียงถาม, เสียงแสดงว่ายังไม่ได้ยิน, เป็นคำสำหรับผู้ใหญ่กว่าหรือเสมอกันใช้. **หือไม่ขึ้น** ก. เถียงไม่ได้, คัดค้านไม่ได้.

หือ ๑ ก. ให้. ว. เสียงขยับแห่งผู้คุ้นเคยกัน อย่างเดียวกับ ขะ.

หือ ๒ ว. เสียงสูนัขคำราม, เสียงห้าม.

หุง ก. ทำให้สุกด้วยไฟ.

หุต ป. ส. น. การเซ่นสรวง, การบูชาไฟ, การพลีกรรม. **หุตโกวิท** ส. น. ผู้ฉลาดในการบูชา (เทวดา). **หุตาจารย์** น. ผู้รู้ในการบูชา (เทวดา).

หุน จ. น. ชื่อมาตราวัดหรือตวงของจีน คือ ๑๐ หลี่ เป็น ๑ หุน.

หุ่น น. รูปที่ทำคล้ายจากของจริงต่าง ๆ; รูปยนหรือแกะทำโกลนไว้เพื่อเป็นแบบชั่วคราว; การเล่นมหรสพที่ใช้รูปหุ่นแสดงเป็นเรื่องราว.

หุ่นยนตร์ น. รูปที่เอาวัตถุมาผูกขึ้นแล้วเสกเข้าให้เป็นเหมือนรูปที่มีชีวิต.

หุ้น จ. น. ส่วนที่ลงทุนเท่ากัน ในการค้าขายเป็นต้น. **หุ้นส่วน** น. คนที่เข้ากันเพื่อทำการต่าง ๆ เช่นค้าขายเป็นต้น.

หุนหัน ว. ไม่รั้งรอ, ไวเร็ว, โกรธเกรี้ยว.

หุบ น. ระวาง, ช่อง, ตรอก (สำหรับภูเขา). ก. หุ้มเข้า, ยีด, ห่อเข้า, ทำสิ่งที่สยายออกให้รวมเข้า; ตรงกันข้ามกับ บาน. **หุบเขา**, **หุบผา** น. หว่างภูเขา.

หุ้ม ก. ห่อ, คลุมให้รอบ. **หุ้มกลอง** ก. ชื่อฝาด้านสกัดของเรือนฝากระดาน. **หุ้มแพร** น. ตำแหน่งขุนคลังหาเล็กรองจ่าลงมา.

หุ้ยหุย ว. เฉยไป.

หู น. อวัยวะสำหรับฟังเสียง; ส่วนแห่งสิ่งของที่ทำไว้หิ้วหรือแขวนหรือจูงเข้าออก เช่น หูกระทะ, หูมุ้ง, หูถุง ฯลฯ. **หูกวาง** น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใบใหญ่แตกกิ่งเป็นชั้น ๆ. **หูกระต่าย** น. รูปเชือกหรือผ้าแถบที่ผูกเป็นปมแล้วปล่อยชายเหมือนหูกระต่าย. **หูแขวน** น. ช่วงปล้องยาสำหรับชักควันแขวกยัดหลักแขวไห้ติดกัน. **หูช้าง** น. แผ่นกระดานที่ทำเป็นรูปฉากหรือพักด้านข้างสำหรับคิดกบมุมสิ่งของ. **หูปลาช่อน** น. ผักชนิดหนึ่งใบกลมเป็นสองตอนรีมรักแข็งกรอบมีกลิ่นหอมใช้เป็นผักจิ้ม. **หูรูด** น. เชือกที่ชักปากถุงให้ติดกัน; ปากช่องทวารหนักที่กระหมิบเข้าแล้วคล้ายปากถุงกรูด. **หูเสือ** น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใบเป็นขนแข็ง และ

กรอยหูกลั่นฉุน. หูหนวกตาโต น. ชื่อโรคเรื้อน. หูหนู น. ชื่อเห็ดชนิดหนึ่ง สีดำ รูปคล้ายหูหนู มักใช้ปรุงเครื่องแกงร้อน; ชื่อยอดชนิดหนึ่ง ใบคล้ายหูหนู เรียกยอดหูหนู.

หู่ ก. ขู่เข้า, ย่น, หดเข้า, ห่อเข้า.

หูก น. เครื่องทอผ้า.

หูด น. โรคผิวหนังชนิดหนึ่งขึ้นเป็นไตแข็ง; แมลงชนิดหนึ่ง ตัวดำ ๆ เล็ก ๆ มีอยู่ในโต้ทำรังในไม้และในดิน รังเหนียวในรังมีน้ำหวาน.

เห ก. เช, เยยงแยน, เชว.

เห่ น. เพลงสำหรับร้องเมื่อเวลากล่อมเด็กเรียกว่า เห่กล่อม. ว. เสียง เช่น เสียงกล่อมลูก. เห่เรือ น. เพลงที่ร้องเมื่อเวลาพายเรือ.

เหง่ง! [เหฺง่ง] อ. เสียงเช่นเสียงกระฆัง.

เหงา [เหฺงา] ว. หงอย, เซ่า, เปล่าเปลี่ยว. น. ชื่อลายกระหนกตัวแรก.

เหงื่อ [เหฺงื่อ] น. น้ำที่ซึมออกจากกายด้วยความร้อน มักใช้พูดกันว่า เหื่อ. เหงื่อกาฬ น. เหงื่อที่ออกด้วยพิษกาฬ คือ เหงื่อแห่งคนใกล้จะตาย.

เหงือก [เหฺงือก] น. เนื้อที่หุ้มพื้น; เครื่องหายใจของปลา. เหงือกปลาหมอ น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใบเป็นหนาม ขึ้นตามริมน้ำ; ระเกร็ง หรือ เกร็ง ก็เรียก; โรคที่เกิดตามฝ่าเท้า ทำให้หนังฝ่าเท้าแตกเป็นกลีบ ๆ.

เหิ่ง(กลอน)ก. เหาะ, ไปในอากาศ; ใช้เลื่อนไปเร็ว ระเห็จ ก็ว่า.

เห็ด น. พืชชนิดหนึ่งซึ่งขึ้นตามดินและต้นไม้มีชื่อต่าง ๆ. (ถิ่น). ก. ทำ.

เหต ป. ส. น. อาวุธ, เครื่องรบ.

เหตุ ป. ส. น. สิ่งหรือเรื่องที่ทำให้เกิดผล, เค้ามูล, เรื่องต้น, เครื่องก่อเรื่อง, ข้อความ; ความคิดหาเหตุผล; ทำนอง, วิธี, หนทาง; (ไทย) เรื่องที่เกิดขึ้น, เรื่องราว. เหตุผล น. เหตุและผล คือ ต้นและปลายของเรื่อง.

เห็น ก. รู้สึกด้วยตา, ดูด้วยตา, เข้าใจ, ทราบ. เห็นแก่... ก. คิดเห็นอ่อนไปข้างใดข้างหนึ่ง, มุ่งเฉพาะเจาะจง. เห็นแก่หน้า ก. ลำเอียงไปในบุคคล, มุ่งเฉพาะคน, เจาะจงคน.

เหน่ง [เหฺน่ง] ว. สุกใส, เด่น; เสียงเช่นเสียงกระฉาก.

เหน็ด [เหฺน็ด] ก. อ่อนเพลียเพราะทำการ, มักใช้พูดเข้าคู่กับคำเหนื่อย เช่น เหน็ดเหนื่อย หรือ เหนื่อยเหน็ด.

เหน็บ [เหฺน็บ] น. ชื่อมดชนิดหนึ่งปลายเสียมคล้ายมดคอก แต่โตกว่าและดำมั่น; ความรู้สึกชาแปลบ ๆ ตามอวัยวะมีแขนขาเป็นต้น. ก. เสียบลง, สอดลง, ขัดคิดไว้กับตัว; สวนให้องราะออก; แกะไก่, เสียดสี. เหน็บชา น. โรคชนิดหนึ่ง มีอาการให้ชามและรู้สึกชาตามแนวตัว. เหน็บแนม ว. (พูด) เสียดสี, แกะไก่, ค่อนขอด.

เหน่อ [เหฺน่อ] ว. (คำพูด) แปร่ง, เพี้ยนจากระดับเสียงของชาวกรุง.

เหนาะ ๆ [เหฺนาะ] ว. สะดวก, คล่อง ๆ เช่น ไต่ม้าเหนาะ ๆ.

เหนี่ยง [เหฺนี่ยง] น. เนื้อที่หัวยอยู่ใต้คอใกล้หรือคอนยาว ชนิด เช่น นกกระทุง เป็นต้น.

เหนี่ยง [เหฺนี่ยง] น. สัตว์น้ำจำพวกหนึ่ง มักอยู่ตามแปลงกระจับ ผิวด้านสุด ตัวขนาดกว้างมะพร้าว.

เหนี่ยม [เหฺนี่ยม] ก. อาย, กระดาก.

เหนี่ยว [เหฺนี่ยว] ว. ขาดยาก, ไม่ยุ่ย; ไม่เบื่อย; กระหนั่น. เหนี่ยวแน่น ว. กระหนั่น.

เหนี่ยว [เหฺนี่ยว] ก. รั้งไว้, ดึงไว้; หน่วง.

เหนือ [เหฺนือ] น. ทิศตรงข้ามจากทิศใต้. ว. ข้างบน, ตรงข้ามจากใต้. บ. บน, พ้นขึ้นไป, เลยขึ้นไป เช่น อยู่เหนือกฎหมาย.

เหนื่อย [เหฺนื่อย] ก. อ่อนเพลียด้วยทำการงาน, อิดโรย.

เห็บ น. สัตว์จำพวกเล็กมีตีนมาก ชอบเกาะกินเลือดคนและสัตว์; เม็ดฝนที่แข็งตกลงมาจากอากาศ เรียกว่า ลูกเห็บ.

เหม ป. น. ทองคำ; ช้างพวกหนึ่ง.

เหม่! [เหฺม่] ว. เสียงแสดงความโกรธ, เสียงคุ.

เหม่ง [เหฺม่ง] ว. ใส, เย็นมัน, เสียงฆ้อง.

เหม็น [เหฺม็น] ก. ได้รับกลิ่นไม่ดี. ว. กลิ่นไม่ดี. น. สัมเขียวหวานที่มีผลดอกเหม็นยังอ่อน เรียกว่า ส้มเหม็น.

เหมวดี [—มะวะดี] น. ชัฏขาสกร มีลักษณะคล้ายน้ำตาลกรวด รสหวาน ใช้ทำยา.

เหม่อ [เหฺม่อ] ก. ไม่ตั้งใจระวัง, ไม่ตั้งใจดู, เผลอ, คลาดสอ.

เหมันต์ ป. ส. น. ฤดูหิมะ; ฤดูหนาว.

เหมา [เหฺมา] ก. รับรวมทั้งหมด, รวมเอามา. รวมให้ไป, ลงเนื้อเห็นเอา. (ถิ่น—อีสาน) น. เม้า คือ ยี่เกาะ.

เหมาะ, เหมาะเจาะ [เหฺมาะ—] ว. พอดี, พอสมควร.

เหมี่ยว! เหมี่ยว! [เหฺมี่ยว,—] ว. เสียงเช่นแมวร้องหรือเสียงเรียกแมว.

เหมือง [เหฺมือง] น. บ่อ, ลำราง, ร่องน้ำ.

เหมือด [เหฺมือด] น. เครื่องปรุงอาหารที่ใส่ลงภายหลัง เช่น หัวปลีหั่นฝอยผัดกับมะละกอ กินกับขนมจีนน้ำพริก.

เหมือดคน [เหฺมือด—] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยาแก้พิษผิดสำแลง.

เหมือน [เหฺมือน] ว. อย่างเดียวกัน, ไม่แปลกกัน. เหมือนกับ, เหมือนว่า สัน. คงว่า, คุงว่า, ประหนึ่งว่า.

เหมือย, เหมือย ๆ [เหฺมือย] ว. เนือง ๆ, บ่อย ๆ, เรื่อย ๆ.

เหย [เหฺย] ว. เช็, แสยะ (สำหรับหน้า).

เหยง [เหฺยง] ว. อาการกระโดดอย่างผิดไวด้วยตกใจหรือตกใจ.

เหย้า [เย้า] น. เรือน.

เหยาะ [เหฺยาะ] ก. หยอดลง, หยดลง. ว. เหย่า ๆ.

เหยียด [เหฺยียด] ก. ยืดออก, ชื่อออก; ในวิชาเลขโยราณว่า แปลง เช่น เหยียดคนพันเป็นเอก ศูนย์ปลง๙เป็น ๑; ถือเอา ว่า, ลงเอาว่า เช่น เหยียดคนเป็นสัตว์ (มักใช้ในการดูถูก).

เหยียบ [เหฺยียบ] ก. ย่ำ, เดินข้างบน, เดินเข้าไป. เหยียบย่ำ น. หนังสือสำคัญที่เจ้าพนักงานสำรวจทำแล้วทำให้ เรียกว่า ใบเหยียบย่ำ.

เหยี่ยว [เหฺยี่ยว] น. นกจำพวกหนึ่งกินปลาและสัตว์ มีหลายชนิด เช่น เหยี่ยวขาครรไกร, เหยี่ยวนกเขา, เหยี่ยวรุ้ง.

เหยื่อ [เหฺยื่อ] น. อาหาร, เครื่องล่อ.

เหยือก [เหฺยือก] น. หม้อน้ำที่มีหูอยู่ข้าง ๆ (อ. jug).

เหรัญญิก ป. น. ผู้รักษาเงิน, ผู้เก็บเงิน.

เหรา [เห—รา] น. สัตว์ทะเลชนิดหนึ่ง ตัวเหมือนแมงดาทะเล แต่หลังคลุมกว่ามีขนตามรมกระดองและหาง กินเมา; สัตว์ในน้ำยายครั้งนาคครั้งจระเข้.

เหรียญ [เหฺรียน] น. โลหะที่ทำเป็นรูปกลมแบน เช่น เงินตรา และเหรียญที่ระลึกต่าง ๆ เป็นต้น.

เหล่ [เหฺล่] ว. เข, เอียง, เอียง (สำหรับตา).

เหล็ก [เหฺล็ก] น. โลหะชนิดหนึ่งแข็งใช้ทำมีดและเครื่องมือต่าง ๆ. เหล็กใน น. เหล็กแหลมที่มีอยู่ในกันสัตว์อย่างอย่าง มีแมงป่องและแมลงผึ้ง เป็นต้น. เหล็กวิลาศ น. เหล็กชุบด้วยยาพิษ. เหล็กหมาด น. เครื่องมือสำหรับใช้ไม้ ใช้มือขัน. เหล็กไหล น. เหล็กชนิดหนึ่ง ถือกันว่าเอาลงไฟเดือนดีไหลเยิ้มออกได้.

เหลน [เหฺลน] น. ลูกของหลานที่เป็นลูกของลูก.

เหลว [เหฺลว] ว. เยิ่นน้ำ, ละลาย, ไม่ข้น; ไม่มั่นคง, ไม่ได้เรื่อง. เหลวแหลก ว. ย่นย่อ. เหลวไหล ว. ไม่มีชิ้นดี, ไม่ได้เรื่อง, เละเทะ.

เหลอ [เหฺลอ] ว. (หน้า) เรอ ๆ, เจิน, เซอ, ไม่คมชำ.

เหลา [เหฺลา] ก. ทำไม้ให้กลมเรียบด้วยเครื่องมือมีมีดเป็นต้น.

เหล่า น. หมู่, พวก, ชนิด. เหล่ากอ น. เชื้อสาย, กระกูล.

เหล้า น. น้ำเมาที่กลั่นแล้ว.

เหลาะโอน น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งคล้ายต้นหมาก แต่โคกว่า ลำต้นมีหนามตามปล้อง.

เหลาหลก [เหฺลาหฺลก] น. ชื่อหมากชนิดหนึ่ง เปลือกอ่อน.

เหลาะแหละ [เหฺลาะแหฺละ] ว. (วาจา) เหลวไหล, ไม่แน่นอน.

เหลิง [เหฺลิง] ว. เจิง, เลยไป, เกินความพอดีพอควรไป, มากเกินไป; เลยตัว, ลืมตัว.

เหลี่ยน [เหฺลี่ยน] จ. น. มีครูปเป็นขอ มีด้ามยาวสำหรับชักของสูง ๆ.

เหลี่ยม [เหฺลี่ยม] น. ด้าม, แง่, คม, เส้นหักมุม ที่ด้านตรงทั้งสองประจบกัน, ส่วนสักของขาที่ใช้ในการรำ คู่กับวง คือ ส่วนสักของมือที่ใช้ในการรำ. เหลี่ยมคู น. ชั้นซึ่งอย่างคมคาย. เหลี่ยมลูกบาศก์ น. ชื่อมาตราวัดกำหนดเป็นรูปสี่เหลี่ยมลูกบาศก์ มีด้านสูงกว้างยาวเท่ากัน เช่น ๑ เมตรเหลี่ยมลูกบาศก์ คือมีด้านสูงกว้างและยาวเป็น ๑ เมตร.

เหลี่ยว [เหฺลี่ยว] ก. ผินไปทางขวาหรือทางซ้ายอย่างเฉียว คก. เหลี่ยวแล ก. เอาเป็นธุระ, ไม่ทอดทิ้ง. เหลี่ยวหลัง น. เรียกสร้อยที่มีลักษณะคือเป็นเกลียวว่า สร้อยเหลี่ยวหลัง.

เหลือ [เหฺลือ] ก. เกิน, เลย, ยังอยู่, ค้างอยู่, ยังไม่หมด. เหลือกำลัง ว. เกินความสามารถ. เหลือกิน ว. เหลือความต้องการ. เหลือเกิน ว. เหลือทน, เกินควร, เต็มที่. เหลือเชื่อ ว. ล้ำยากที่สุด. เหลือใจ ว. สุดกำลัง, มาก เช่น ลำบากเหลือใจ. เหลือตี ว. เกินงาม, เกินพอดี. เหลือบ่ากว่าแรง ว. เกินความสามารถที่จะทำได้. เหลือเฟือ ว. มากเกินต้องการ, มากเกินพอดี. เหลือมือ ว. มากกว่ามือหรือผ้ำ (เช่น การงาน). เหลือรับ ว. ทนไม่ไหว, เหลือทน, สุดวิสัย. เหลือล้น, —หลาย, —แหล่ ว. มากมาย, มากจนเกิน. เหลือวิสัย, —สติกำลัง ก. พ้นความสามารถ, สุดวิสัย.

เหลือก [เหฺลือก] ก. ทำให้ลูกตาทำอยู่ข้างบน. ว. (ตา)

กลอกขึ้น, ลูกตาทำอยู่ข้างบน.
เหลือง [เหฺลือง] ว. สี เช่น สีรุ้งคือ หรือ ขมิ้น.
เหลือบ [เหฺลือบ] น. แมลงชนิดหนึ่ง กินเลือด รูปคล้ายแมลงวัน แต่ตัวโตกว่า. ก. ชำเลือง, ชายตาดู. ว. สีเลอมที่เห็นวาว ๆ เป็นหลายสีเหมือนสีตัวเหลือบ.
เหลือม [เหฺลือม] น. ชื่องูชนิดหนึ่งตัวใหญ่ คล้ายงูหลาม.
เหลื่อม [เหฺลื่อม] ว. ไม่ตรงกัน, เยื้องกัน, เลยไป.
เหว [เว สะกด] น. ช่องภูเขาที่ลึกลงไป.
เหว่ [เหฺว่] ว. เปล่า, เปลี่ยว. เหว่ใจ ว. เปลี่ยวใจ.
เหวง [เหฺวง] ว. เยามาก ๆ เรียกว่า เยาเหวง.
เหวย ว. เวย, ไวย (เป็นคำเยาะเย้ย).
เหวี่ยง [เหฺวี่ยง] ก. โยนไป, ซัดไป, ทอด, ทิ้งไป, ซัดเยื่องไปจากตัว.
เห่อ ว. ขวนเขินผิด, ฟูขึ้น, พองขึ้น, ตื่น, ฟุ้งซ่าน, เหิมใจ, เห็นแก่ยศศักดิ์. เห่อเหิม ว. มีใจกำเริบทะเยอทะยานด้วยยศศักดิ์.
เหา น. สัตว์เล็กชนิดหนึ่ง ชอบอยู่บนหัวคน เกาะกินรากผม; สายเชือกหรือหนังที่ร้อยอานหรือเขาะม้าแล้วมาโยงกับหางม้าเรียกว่า สายเหา.
เห่า น. ชื่องูพิษพวกหนึ่ง ทำเสียงอู่กงเหมาเห่า มีหลายอย่าง ด้วยกัน. ก. สุนัขทำเสียงกระโชกชนิดหนึ่ง.
เหาะ ก. ลอยไปในอากาศ, เดินฟ้า.
เหิน ก. ขึ้น, ขึ้นขึ้นไปในระยะสูง, ร่อนไป, เหาะ.
เหินห่าง ก. ห่างไกลออกไป, ปลีกตัวหนี.
เหิม ว. กำเริบ, คะนอง, ลำพอง, ได้ใจ. เหิมหาญ ว. กำเริบโดยกล้า. เหิมห้าว ว. กำเริบโดยคึก. เหิมฮึก ว. กำเริบโดยทะนงใจ.
เหี้ย น. สัตว์สี่เท้าชนิดหนึ่ง คล้ายจระเข้ แต่ไม่มีลาย และตัวใหญ่กว่า หางแบนอย่างหางจระเข้.
เหี้ยน ก. หัน, คลุนไส้. เหี้ยนราก ก. ทำอาการจะอาเจียน.
เหี้ยน ก. หมด, เตียน, ไม่เหลือ.
เหี้ยม น. เหตุ. ว. ใจร้าย, ดุ, ห้าว. เหี้ยมเกรียม ว. ใจดำ, ไม่มีใจกรุณา. เหี้ยมหาญ ว. ดุร้ายกล้าหาญ. เหี้ยมโหด ว. ดุร้าย, ไม่มีใจกรุณา.
เหี่ยว ว. ไม่สดชื่น; สลด, แห้ง, เผือก; หดเข้ารัว เช่น เนื้อเหี่ยว.
เหือด น. โรคทำพวกหัดแต่มีอาการอ่อนกว่าหัด. ก. แห้ง, หมดลง, หาย.
แห น. ชื่อเครื่องจับปลาชนิดหนึ่ง คล้ายอวนใช้ทอดแผ่ลงในน้ำให้คลุมปลา แล้วดึงขึ้นมา. ว. เยิ่นยาว, ไม่เชื่องช้า เช่น ห่างแห.
แห่ น. กระบวนที่เคลื่อนไปพร้อมด้วยการตกแต่งต่าง ๆ. ก. ไปกันเป็นพวกเป็นหมู่มาก ๆ. แห่หัอม ก. แวดล้อมไป.
แหก ก. แยกออก, ถ่างออก; ให้อ้าออก, ใช้กำลังพังผ่าออกไป เช่น แหกคุก. แหกคอก ก. ผ่าฝืนวินัย, ทำนอกทาง, ทำผิด.
แหง [แหฺง] ว. หน้าที่แสดงอาการเกรงหรือยำเกรงยิ่งญาติ.
แหง่ [แหฺง่] ว. เล็ก ๆ, ใช้เรียกลูกควายเล็ก ๆ ว่า ลูกแหง่.
แห่ง น. ที่, ตำบล. บ. ของ.
แห้ง ว. ไม่มีน้ำ, หมดน้ำ, ไม่เยี่ยก; ไม่สด, เหี่ยว, ผอม. แห้งแล้ง ว. ปราศจากความสดชื่น, แร้นแค้น.
แหงน [แหฺงน] ก. เงย, เงยหน้า.
แหน ๑ [แหฺน] น. พืชชนิดหนึ่งเป็นแผ่นเล็ก ๆ สีเขียว ลอยอยู่บนหลังน้ำ.
แหน ๒ ก. หวง, สงวน, รักษา, เฝ้า, ระวัง เช่น เฝ้าแหน; แห่แหน วล.
แหนั้น ก. แกะ, กัดด้วยหน้าฟัน.
แหนง [แหฺนง] ก. หมาง, ขัดใจ, หมองใจ.
แหนบ [แหฺนบ] น. เครื่องสำหรับถอนหนวดรูปคล้ายคีม, สิ่งที่มีรูปคล้ายแหนบโค้งขึ้นและยุบลงได้ เช่น แหนบรถเป็นต้น; เครื่องระลึกใช้คีบปากกระเป๋าเสื้อ, ผ้านใบตองที่ผ้านชาย. ก. เอาผ้านมีอยู่ทำนองหยิก แต่ไม่ใช้เล็บ.
แหนม [แหฺนม]น. ของกินอย่างหนึ่งทำด้วยหมูหมักให้เปรี้ยว เรียก หมูแหนม.
แหบ ว. เครือ, แห้ง, ไม่โปร่ง, ไม่แจ่มใส (สำหรับเสียง).
แหม [แหฺม] น. ปลอกรักลำกลองยืนยาว เช่น ยืนสามแหม—ยืนสามปลอก. อ. เสียงที่เปล่งออกมาให้รู้สึกว่าเป็นการแปลก.
แหม่ม [แหฺม่ม] น. คำเรียกผู้หญิงฝรั่ง (จาก อ. Madam).
แหมะ [แหฺมะ] ก. แปะเข้าไว้, โปะเข้าไว้; วาง.
แหย [แหฺย] ว. หน้าซึ่งแสดงอาการเกรง, หน้าแสยะ, หน้าแห้ง.
แหย่ [แหฺย่] ก. เอาปลายมือหรือปลายไม้จิ้มเข้าไป, เข้า, กวน.
แหยง [แหฺยง] ว. ขยาด, ย่อท้อ, ไม่กล้าสู้.
แหยม [แหฺยม] น. หย่อม, ย่อย, ผมที่เอาไว้เป็นกระจุก

ยนคำระยะ นอกจากนี้.

แหยะ [แหฺยะ] ว. แฉะ, อาการที่กินข้าว เคี้ยวข้าวช้า ๆ มีเสียงคล้ายเช่นนั้น.

แหล่ [แหฺล่] น. คอนหรือยอดหนึ่งของกัณฑ์เทศน์มหาชาติ (เมืองมาจาก "นั้นแล" เพราะขึ้นเทศน์คอนหนึ่ง ลงท้ายว่า "นั้นแล"). ว. มาก.

แหลก [แหฺลก] ว. ละเอียด, ป่น, เป็นชิ้นเล็ก ๆ, บี้นั่ย. แหลกลาญ ว. ทำลายหมด, บี้นั่ย, ย่อยยับ. แหลกเหลว ว. ไม่เป็นชิ้นเป็นอัน, เอาสำไม่ได้, เละเลือนไปหมด, ใช้ไม่ได้.

แหล่ง [แหฺล่ง] น. ที่ดิน, ที่วาง, ที่อยู่, แห่ง, ที่. แหล่งศร น. ที่วางลูกศร, ช่องใส่ลูกธนู. แหล่งหล้า น. พื้นโลก.

แหลน [แหฺลน] น. เหล็กกลมยาวปลายแหลม (สำหรับแทง).

แหลม [แหฺลม] น. แผ่นดินยื่นออกไปเรียกว่า แหลม เช่น แหลมพ้าผ่า, แหลมสิงห์. ว. ปลายเล็กและคม เช่น เข็มโอ, ฉลาดเช่น ปัญญา, จัด เช่น หวานแหลม. แหลมหลัก; ว. ปัญญาคี, ปัญญาฉลาด.

แหละ [แหฺละ] ว. พิเคราะห์, จริงนะนั้น (ยอกอาการชี้เฉพาะ).

แหว [แหฺว] ว. เสียงที่แสดงอาการคุ เรียกว่า เสียงแหว.

แหว้ น. พืชจำพวกหญ้าอย่างหนึ่ง มีหัวใช้เป็นอาหารได้. แหว้หมู น. ชื่อต้นหญ้าชนิดหนึ่ง หัวเหมือนแหว้ใช้ทำยา.

แหวก [แหฺวก] ก. เลิกให้เป็นช่องเข้าไป, เอามือแยกสิ่งที่ขัดขวางให้เป็นทางเข้าไป.

แหว่ง [แหฺว่ง] ว. วิ่น, ขาด, ไม่เต็มตามที่ควรมี.

แหวด [แหฺวด] น. ชื่อเรือแจวชนิดหนึ่ง มีเก๋งรูปยาว ๆ ท้ายโตและสูง เรียก เรือแหวด.

แหวน [แหฺวน] น. เครื่องประดับสำหรับสวมนิ้ว รูปเป็นวง, เรียกสิ่งอื่นที่มีลักษณะเป็นวงเช่นนั้นว่า วงแหวน. แหวนหัว น. แหวนที่ฝังพลอยเม็ดใหญ่เม็ดเดียวบนหัวแหวน.

แหวะ [แหฺวะ] ก. ผ่าออก, แหวกออก; ผ่าแล้วแหกออก, อาการที่เด็กเล็ก ๆ สำรอกออกมา.

ไห่ อ. เสียงที่เปล่งออกมาดังเช่นนั้น เป็นเสียงนำเพื่อแสดงความพร้อมเพรียงในการร่นเริงหรือการมงคล เป็นต้น. ก. ทำเสียงเช่นนั้น, โดยปริยายหมายความว่าเยินยอให้โดยทำเสียงเช่นนั้น.

ไหง น. ผี; เรียกคนที่ตายโดยอาการร้าย เช่น รถชนตาย. โหงพราย น. ผีที่เชื่อปลุกเสกไว้ใช้.

ไหด ว. ชั่ว, ไม่ดี, ร้ายกาจ.

ไหน ก. หัย, ไยนหัว, เอามือเหนี่ยวให้ตัวลอยขึ้นไป, แกว่งไกว.

ไหนก [ไหฺนก] ว. ในชั้น, นูนขึ้นออกมา, ง้ำออก (สำหรับหัว).

ไหม ๑ [ไหม หรือ ไหมะ] ป. ส. น. สารเช่นเทวดาของพวกพราหมณ์โกยใช้เนยสากเข้าในกองไฟ; การบูชายัญ, การเซ่นสรวงทั้งปวง, การให้เย็นพลิ. ก. รย, ทะยาน, ไหม, ระคม (ไหมไฟ=ระคมไฟ); ประโคม. ไหมโรง น. การประโคมคนครึ่งคนจะเล่นการเล่น. ไหมหัก ก. ธุกรยด้วยความกลัวหาญ, รยให้แตก, รยให้พ่ายแพ้.

ไหม ๒ น. ชื่อผักชนิดหนึ่ง มีต่างชนิด ผักไหมหินต้นเล็ก ๆ ใบย่นคล้ายใบหญ้างวงช้าง; ผักไหมหนามต้นคล้ายผักไหมหินแต่มีหนาม, ผักไหมจันต้นคล้ายผักไหมหินใบโตเป็นรีวแดง ๆ; ผักไหมฟ้า ต้นคล้ายหงอนไก่ใบสีแดง; ผักไหมหัก (หรือหาด) ต้นคล้ายผักไหมหิน แต่ใบมน, ผักชม ก็เรียก.

ไหม่ง [ไหฺม่ง] ก. เอาศีรษะขยับลูกตะกร้อหรือลูกฟุตบอล ว. เสียง เช่น เสียงคนฉลาด.

ไหมด [ไหฺมด] น. เรียกผ้าชนิดหนึ่งซึ่งทอด้วยกระดาษเงินกระดาษทองแล่งปนกับไหม.

ไหย ก. ครวญถึง, ร่ำร้อง, ละห้อย. ไหยหวน ก. คร่ำครวญถึงไม่รู้จักหยุด.

ไหยกเหยก [ไหฺยกเหฺยก] ว. เกเร, ใจหงุดหงิด, พาลหาเรื่อง.

ไหยง [ไหฺยง] ว. อาการที่กระโดดโลดเต้นด้วยดีใจหรือตกใจ.

โหร [โหน] (จาก ส. โหรา) น. หมอดูฤกษ์, ผู้ชำนาญทางดาราศาสตร์เกี่ยวกับการพยากรณ์.

โหระพา น. ชื่อผักชนิดหนึ่ง คล้ายแมงลัก ใบมีรสฉุนเผ็ดใช้ปรุงอาหาร.

โหรา ส. น. ชั่วโมง; ชาดา; (ไทย) ผักชนิดหนึ่ง คล้ายผักกูด กินได้ เรียก โหราผักกูด, ชักชนิดหนึ่งเป็นพวกยอนกินไม่ได้เรียก โหรายอน. โหราจารย์ น. ผู้ชำนาญทางวิชาโหร. โหราศาสตร์ น. ตำราดูฤกษ์, ตำราว่าด้วยวิชาโหร.

โหล [โหฺล] น. เป็นสังขยาเครื่องนับอย่างหนึ่ง เท่ากับ

จำนวน ๑๒ ใช้นับทีละ ๑๒ เป็นจำนวนหนึ่ง; ชวดทำด้วยแก้ว รูปคล้ายขวดธรรมดา และปากกว้างกว่าเรียกว่า ขวดโหล. ว. ลึกยุ่มหรือเข้นช่องไว้เข้าไป เช่น ตาโหล หรือ พื้นโหล.

ไหล่ [ไหฺล่] ว. ที่สุด, ห่างที่สุด, ช้าที่สุด.

ไหว ว. เว้าลึกเข้าไป.

ไหว่ ว. เข้นช่องกลวงเข้าไป, ทะลุเข้าไป.

ไหวงเหวง ว. ไม่มีน้ำหนัก.

ไหวด [ไหฺวด] น. เครื่องทำเสียงโดยใช้เข้าด้วยไอน้ำอย่างที่ใช้ในโรงสีไฟหรือเรือกลไฟ ฯลฯ. ว. เสียงดังแห่งเครื่องที่เข้าด้วยไอน้ำ.

ไหม่ [ไหฺม่] ว. ตรงข้ามจากเก่า; สด; พ้องไพ้พ้อย. ไหม่ถอดด้าม ว. ใหม่จริง ๆ.

ให้ ก. มอบ, สละ, อนุญาต; เข้นคำช่วยกริยาบอกความยังคับ เช่น ให้ทำ, ให้ไป ฯลฯ. ให้การ ก. กล่าวยอกเรื่องที่เข้นไป เช่น จำเลยให้การต่อศาล เข้นต้น. ให้หา ก. เรียก, บอกให้ไปหา.

ไห น. ภาชนะขั้นดินเผาสำหรับตักน้ำหรือบรรจุสิ่งของชนิดหนึ่ง ปากเล็ก. ไหปลาร้า น. กระดูกทรงกูที่อยู่ตันคอข้างหน้า ราชาศัพท์เรียก พระรากขวัญ, หลุมเหนือกระดูกไหปลาร้า.

ไห่ น. ชื่อผักชนิดหนึ่ง ใช้ทำยาได้.

ไห้ ก. ร้องด้วยความเจ็บปวดหรือเสียใจ.

ไหน [ไหฺน] ว. อะไร, สิ่งไร, ที่ไร. จ. น. ชื่อผลไม้คล้ายพุทรา.

ไหม [ไหฺม] น. สัตว์ชนิดหนึ่งในจำพวกผีเสื้อกลางคืน มีใยใช้ทอผ้า, ใยของสัตว์ชนิดเรียกว่า ไหม. ก. ปรับ เช่น สินไหม. ว. ทอด้วยไหม; เข้นคำละมาจาก หรือไม่ เช่น กินไหม=กินหรือไม่. ไหมทอง น. เส้นไหมที่ควบด้วยทองแล่ง. ไหมสับปะรด น. เส้นด้ายที่ได้จากต้นสับปะรดเทศ; ชื่อหมวกที่ทำด้วยไหมสับปะรด เรียกหมวกไหมสับปะรด.

ไหม้ [ไม่] ก. ติด, ลุก, เผา (สำหรับไฟ). ว. เกรียม ด้วยความร้อน, ถูกความร้อนเข้มถ่าน (เช่น ข้าวไหม้); เกรียม, คำคล้ำ (สำหรับหน้า).

ไหรณ [–รุน] (ส. ไหรณฺย) น. เงิน. ว. เข้นทอง, ทำจากทอง; เข้นเงิน, ทำด้วยเงิน.

ไหล [ไหฺล] น. ชื่อปลาชนิดหนึ่ง ตัวยาวคล้ายงู ไม่มีเกล็ด; ราก แห่งพืชบางอย่าง เช่น ขอนและบัวชั่งชอนไช ให้กินแล้วไปผสมแทรกเข้นหน่อขึ้นในที่ห่อน เรียกว่า หางไหล; เรียกโลหะชนิดหนึ่งว่า เหล็กไหล ดึงกันว่าอาจนไฟเทียนก็ไหลเข้มออกได้. ก. เลื่อนไป, เคลื่อนที่ไปอย่างของเหลว เช่น น้ำ.

ไหล่ [ไหฺล่] น. สันและแง่ของบ่า. ไหล่เขา น. สันเขา. ไหล่รวบ น. ไหล่ห่อ.

ไหว [ไหฺว] ก. กระดิก, สั่นสะเทือนได้, สามารถ. ว. รู้ทัน, รู้เท่าถึงการณ์, มีอาการสั่นร้วยอยู่เสมอ เมื่อได้รับความสะเทือน. ไหวพริบ น. กิริยาชั่นได้ทันท่วงที. ไหวหวั่น ก. พรั่นพรึง, นึกเกรง, คิดครั่นคร้าม.

ไหว้ [ไว่] ก. ทำการเคารพโดยยกมือขึ้นประนม.

ไหหลำ น. ชื่อชนชาวหนึ่ง อยู่ที่เกาะชื่อน

ฬ

ฬ พยัญชนะตัวที่สี่สามของพยัญชนะไทย เป็นพวกอักษรต่ำ (มีที่ใช้อยู่บ้าง ที่เป็นตัวสะกดในภาษาไทย แต่มีน้อย.)

อ

อ ๑ พยัญชนะตัวที่สี่สามของพยัญชนะไทยเป็นพวกอักษรกลาง.

อ ๒ [อะ] ป. ส. เป็นอักษรใช้นำหน้าคำอื่นยอกความปฏิเสธ หรือตรงกันข้าม แปลว่าไม่หรือ ไม่ใช่ เช่น อศุภ, (ไม่งาม) อธรรม (ไม่ใช่ธรรม) เป็นต้น; ใช้เข้นอน เมื่ออยู่หน้าคำที่ตั้งต้นด้วยสระ เช่น อเนก (อน+เอก). อนาจาร (อน+อาจาร) เป็นต้น.

อก น. อวัยวะส่วนหนึ่งถัดคอลงมา เหนือท้องขึ้นไป, ทรวง; ไม้ชนิดกลางที่นำเลื่อยให้ตรงเรียกอกเลื่อย, เรียกเลื่อยหมไม้ชนิดกลางว่า เลื่อยอก. **อกไก่** น. ไม้เครื่องเรือนที่ผากขนยอดคว่ำหรือเสาตั้งซึ่งคล้ายกับกระดูกอกไก่เมื่อนอนหงาย. **อกตั้ง** ว. อกตั้งตรง ๆ หมายความว่า เต็มที่, เต็มแรง เช่น วิ่งอกตั้ง. **อกเต่า** ว. เรียกสิ่งที่มีลักษณะแบนแฟบอย่างอกเต่า. **อกแตก** น. เรียกท้องฟ้าที่มีสีน้ำหรือสีทางผ่ากลาง. **อกเลา** น. ไม้ที่เป็นสันทายอยู่ที่ยานประตูหรือหน้าต่างแยยบุราณเพื่อยังช่องทั้งสองด้านประกบกัน.

อกตัญญูตา [อะกะ—] ป. น. ความเป็นผู้ไม่รู้คุณท่าน ทำแก่ตน.

อกตัญญู [อะกะ—] ป. (ส. อกฤตชฺญ) น. ผู้ไม่รู้คุณที่ท่านทำแก่ตน.

อกนิษฐ์ [อะกะ—] (ป. อกนิฏฺฐ; ส. อกนิษฺฐ) น. พรหมพวกที่มีรูปชนสูงสุดในพรหมลัยหก ชั้น. (พรหมมี ๒ พวก คือ พวกที่มีรูปอยู่เบื้องต่ำ, และต่อขึ้นไปถึงอรูปพรหม คือ พรหมที่ไม่มีรูป มีแต่วิญญาณเป็นที่สุด. ว. ใหญ่ที่สุด, สูงสุด, อายุมากที่สุด.

อกรณีย์ [อะกะระนี] ป. น. กิจที่ไม่ควรทำ.

อกรรมกริยา [อะกำมะกฺริ—] น. กริยาที่ไม่ต้องมีกรรมรับ.

อกุศล [อะ—] ส. (ป. อกุสล) น. ความชั่วช้า, ความอย่มงคล, ยาย. ว. ไม่ฉลาด, ไม่ชำนาญ, ไม่สามารถ; ชั่ว, เป็นอย่มงคล, เป็นยาย. **อกุศลกรรม** น. ความชั่วร้าย, โทษ, ยาย. **อกุศลกรรมบถ** ทางยาย, มี ๑๐ อย่าง คือ กายกรรม ๓ วจีกรรม ๔ และมโนกรรม ๓. **อกุศลเจตนา** น. ความคิดใจชั่ว. **อกุศลมูล** น. รากเง่าแห่งความชั่ว (มี ๓ อย่าง คือ โลภะ, โทสะ โมหะ).

อคติ [อะคะ—] ป. น. ความเป็นไปในทางผิด, การทำผิด, การทำชั่ว, ความลำเอียงมี ๔ อย่าง คือ ฉันทาคติ= ลำเอียงเพราะรัก, โทสาคติ= ลำเอียงเพราะโกรธ, โมหาคติ = ลำเอียงเพราะเขลา, และภยาคติ=ลำเอียงเพราะกลัว.

อคเนสัน [อะคะ —] น. ชื่อผ้ายชนิดหนึ่ง เกิดชนิดกลางหลัง.

อคาร [อะคาระ] ป. ส. น. เรือน, ที่อยู่, ใช้ว่า อาคาร ก็มี.

อง ญ. น. ชื่อคำแทนหน่วยญวณ ใช้เรียกนำหน้าว่า องนั่น, องนี้ เช่น องเชียงสือ เป็นต้น. (ตรงกับจีนว่า อ๋วง).

องค์ ป. ส. น. ส่วนของร่างกาย, อวัยวะ, ตัว, ท่าน, (ในราชาศัพท์ใช้ พระองค์); ส่วน, ภาค; ลักษณะ, สมบัติ, เครื่องแสดง. ในราชาศัพท์ใช้เป็นลักษณะนามเรียกอวัยวะหรือสิ่งของบางอย่างของพระเจ้าแผ่นดินหรือเจ้านาย เช่น พระทนต์ ๑ องค์ (พัน ๑ ซี่), พระศอ ๑ องค์ (หมาก ๑ คำ), พระหนัง ๑ องค์ เป็นต้น. **องคมนตรี** น. ตำแหน่งในสภาที่ปรึกษาเฉพาะพระองค์พระเจ้าแผ่นดิน. **องคมรรม** ส. น. โรคขัดในข้อ. **องครักษ์** น. นายทหารรักษาพระองค์ของพระเจ้าแผ่นดินเป็นต้น. **องควิการ** ป. น. ความชำรุดแห่งอวัยวะต่าง ๆ มีตายอดแขนหักเป็นต้น. **องควิทยา** ส. น. ความรู้เรื่องลักษณะกิริยาปรากฏตามร่างกาย.

องคาพยพ [—คาพะยบ] ป. น. ส่วนน้อยและใหญ่แห่งร่างกาย.

องคุลี ป. น. นิ้วมือ; ชื่อมาตราวัดยาวเท่ากับขนาดนิ้วกลาง.

องศ์ ส. น. ส่วน.

องศา (ส. อังศ) น. ส่วนของมุมมีค่า ๙๐ องศา เป็น ๑ มุมฉาก; ส่วนของราศี คือ ๓๐ องศา เป็น ๑ ราศี.

องอาจ ว. กล้าหาญ, ผึ่งผาย, สง่า.

องุ่น [อะหงุ่น] น. ชื่อไม้เถาชนิดหนึ่ง มีผลเป็นพวง ใช้กินหรือทำเป็นเหล้า; ชื่อเหล้าซึ่งทำด้วยผลองุ่น.

อจินไตย [อะ—] (ป. อจินฺเตยฺย) ว. คิดไม่ได้, มองไม่เห็น, เหลือนึก, ไม่มีที่สุด.

อเจล, อเจลก [อเจละ, อเจลก] ป. น. คนไม่นุ่งผ้า, คนเปลือย, ชีเปลือย.

อช [อะชะ] ส. น. ผู้ขับ, หัวหน้า; แพะ.

อชา [อะ—] น. แพะตัวเมีย.

อชิน [อะ—] ป. ส. น. หนังของนั่งของนักพรต, หนังสัตว์, หนังสือ.

อณู, อณู [อะ—] ป. ส. น. มาตราวัด ๓๖ ปรมาณูเป็น ๑ อณู. ว. เล็ก, น้อย, สะเอียด.

อโณทัย [อะโนไท] (เลือนมาจาก อรุโณทัย) น. พระอาทิตย์ยกแรกขึ้น.

อด ก. กลั้น, ทน, งดเว้น, เช่น อดผิ้น; ไม่ได้ เช่น อดนอน, ไม่มีกิน, ไม่สมหวัง. **อดทน** ก. ไม่ท้อถอย, ทนเอา. **อดสู** ก. อาย, ชายหน้า. **อดอยาก** ว. เดือดร้อนเพราะความต้องการ. **อดออม** ก. ประหยัด.

อดิเรก [อะดิเหฺรก] ดู อติเรก.

อติศร, อติศวร [อะติสอน, — อะติสวะระ] น. ผู้เป็นเจ้า

เป็นใหญ่.

อติสัย [อะติไส] (ส. อติศย; ป. อติสย) ว. มาก, เลิศ, ประเสริฐ.

อตีต [อะ—] (ป. ส. อติต) ว. ล่วงแล้ว, ผ่านไป. **อตีตกาล, อตีตสมัย** น. เวลาที่ล่วงแล้ว. **อตีตชาติ อตีตภพ** น. ชาติก่อน.

อตุล, อตุลย [อะ—] ป. ส. ว. ไม่มีอะไรเท่า, ซึ่งไม่ได้, ไม่มีเปรียบ.

อติ [อะ—] ป. ส. เป็นคำนำหน้าคนอื่นให้มีใจความว่า พิเศษ, ยิ่ง, มาก, เลิศลัน; ผ่าน, ล่วง. ใช้ขยายเป็น **อติ** อย่างอื่น.

อติชาต [อะ—] ส. ว. ที่เลิศกว่าเผ่าพงศ์.

อติเรก [อะติเหฺรก] ป. ว. อติเรก, ใหญ่ยิ่ง, มาก, เกิน, พิเศษ; เรียกงานพิเศษที่ทำเพื่อความเพลิดเพลินว่างานอติเรก. **อติเรกจีวร** ป. น. ผ้าของภิกษุที่เขาถวายเพิ่มเข้ามานอกจากผ้าที่เป็นไตรจีวร. **อติเรกลาภ** ป. น. ลาภเหลือเฟือ, ลาภที่ได้เกินปรกติ.

อติสาร [อะ—] ป. น. โรคลงแดง.

อถรรพ [อะถับ] ส. น. พราหมณ์คนแรกที่เริ่มลัทธิบูชาไฟและแช่น้ำโสม เป็นผู้เขียน **อถรรพเวท** ขึ้น. **อถรรพเวท** ส. น. ชื่อคัมภีร์พระเวทที่สี่ ซึ่งว่าด้วยการปลุกเสกต่าง ๆ และกล่าวถึงการใช้มนตร์.

อทินนาทาน ป. น. การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้แก่ตน, การขโมย.

อธรรม [อะทำ] (ส. อ + ธรฺม; ป. อ + ธมฺม) น. ความไม่เป็นธรรม, ความไม่เป็นแบบ, ความชั่ว, ความไม่ดี.

อธิ [อะ—] ป. เป็นคำใช้ประกอบหน้าคำพากย์ แปลว่า พ้น, เหนือ, ทับ, ยิ่ง, เจริญ เช่น **อธิปัญญา** = ปัญญายิ่ง ร ล ว.

อธิก [อะทิกะ] ป. ส. ว. เกิน, ยิ่ง, มาก, เพิ่ม, เลิศ. (ไทยใช้ **อธิก** ก็มี). **อธิกมาส** ป. น. เดือนที่เพิ่มขึ้น (คือในปีนั้นเป็น ๑๓ เดือนเรียกว่าเดือน ๘ สองหน). **อธิกวาร** ๑. ป. น. วันที่เพิ่มขึ้นในปีนั้นตรกดี (คือในปีนั้นเดือนเกิดเป็นเดือนเต็มมี ๓๐ วัน). **อธิกสุรทิน** น. วันทางสุริยคติเพิ่มขึ้น คือ เพิ่มวันเข้าในเดือนกุมภาพันธ์อีกวันหนึ่งเป็น ๒๙ วัน.

อธิกรณ์ [อะทิกอน] ป. ส. น. โทษ, เหตุ, คดี, เรื่องราว.

อธิการ [อะ—] ป. ส. น. อำนาจ, การปกครอง, ความยังกิจญัญชา; ตำแหน่ง, หน้าที่, กิจการ, ภาระ; สิทธิ, ความชอบธรรม. ไทยใช้เรียกพระสมภารว่า พระอธิการและใช้ว่าบุคคลผู้เป็นเจ้าหน้าที่ในกิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น **ธรรมาธิการ** (**ธรรม** + **อธิการ**) = ผู้ทำหน้าที่พิมพ์หนังสือพิมพ์. **อธิการบดี** น. ตำแหน่งผู้เป็นใหญ่ในการปกครองในมหาวิทยาลัย.

อธิคม [อะ—] ป. ส. น. การบรรลุ, ความสำเร็จ, การได้.

อธิฐาน [อะทิถาน] ป. (ส. **อธิษฐาน**) น. ความตั้งใจมุ่งผลอย่างใดอย่างหนึ่ง, ความตั้งจิตปรารถนา.

อธิบดี [อะทิ—บอดี] (ป. ส. **อธิปติ**) น. ผู้เป็นใหญ่, หัวหน้า; ตำแหน่งข้าราชการชั้นพิเศษ เป็นหัวหน้าในกรมหนึ่ง ๆ.

อธิบาย [อะ—] (ป. **อธิปฺปาย**, ส. **อภิปฺราย**) น. การอ้างถึงการแสดง. ก. (ไทย) ไขความ, ชี้แจงโดยอ้างถึง, ขยายความ.

อธิป, อธิบ [อะ—] ป. น. พระเจ้าแผ่นดิน, นาย, หัวหน้า, ผู้เป็นใหญ่. มักใช้พ่วงท้ายศัพท์อื่น เช่น **นราธิป, ชนาธิป** ร ล ว. แต่เมื่อนำหน้าคำที่ขึ้นต้นด้วยสระมักใช้ **อธิ** เช่น **นราธิเยศร์**.

อธิมุตติ [อะทิมุตติ] ป. น. ฉันทาสัย, ความพอใจ, ความตั้งใจ.

อธิโมกข์ ป. น. ความศรัทธาแน่วแน่, ความเด็ดเดี่ยว.

อธิราช [อะ—] ส. น. เจ้าแผ่นดินผู้ยิ่งใหญ่, มหาราช.

อธิษฐาน ดู **อธิฐาน**.

อธึก [อะ—] ดู **อธก**.

อน [อะนะ] เป็นคำปฏิเสธแปลว่า ไม่, ไม่ใช่, ใช้ประกอบหน้าคำพากย์ทั้งขึ้นด้วยสระ เช่น **อาหาร** เป็น **อนาหาร** = ไม่เอาเพื่อ เป็นต้น ดู อ. ๒ ด้วย.

อ้น น. สัตว์ในจำพวกกกัดแทะ รูปร่างคล้ายตุ่น แต่ขนสีเป็นกอดเล็ก.

อนงค์ [อะ—] ส. น. ชื่อกามเทพ; ใจ. (ไทย) นาง, นางงาม. **อนงคเลข, อนงคเลขา** น. กลหมายรัก, เพลงยาว.

อนนต์ [อะ—] น. ชื่อปลาใหญ่ไม่มีที่สุด, ยางแห่งถือว่าหนุนโลก. ว. ไม่มีที่สุด ดู **อนันต์** ด้วย.

อนัตตา [อะ—] ป. (ส. อนาตฺมน) น. ความไม่ใช่ตัว, ความไม่มีตัวตนที่เป็นแก่นสาร. ว. ไม่ใช่ตัวตน, ไม่เป็นแก่นสาร.

อนันต์ [อะ—] ป. ส. ว. ไม่รู้จบ, ไม่มีที่สิ้นสุด, มากล้น.

อนันตร [อะนันตระ] ป. ส. น. ไม่มีระหว่าง, ไม่มีหยุด, เรื่อยไป. อนันตริยกรรม น. 'กรรมอันให้โทษไม่มีที่สิ้นสุด' กรรมมีโทษหนักมีอยู่ ๕ อย่าง คือ ฆ่ายักษา, ฆ่ามารดา, ฆ่าพระอรหันต์, ทำให้สงฆ์แตกจากกัน, ทำให้พระกายพระพุทธเจ้าห้อเลือด.

อนัม [อะ—] น. ญวน, ชาวนำ ก็ว่า.

อนาคต [อะนาคด] ป. ส. น. เวลาภายหน้า, กาลข้างหน้า. ว. ยังไม่มาถึง, ข้างหน้า. อนาคตกาล น. กาลภายหน้า; (ไว.) เรียกคำกริยาที่บอกเวลาภายหน้า เช่น จักมา จักไป ฯ ล ฯ.

อนาคามิ,—มี ป. น. 'ผู้ไม่มาสู่ความตาย' เป็นชื่อพระอริยบุคคลชั้นที่ ๓. อนาคามิมรรค น. ทางปฏิบัติที่ทำให้สำเร็จเป็นพระอนาคามิ. อนาคามิผล น. อรรถที่พระอนาคามิได้รับรู้.

อนาจาร [อะ—] ป. ส. น. ความประพฤติมิชอบ, นอกแบบ, ความประพฤติชั่ว.

อนาถ [อะหฺนาถ] ป. ส. ว. ไม่มีที่พึ่ง. ไทยใช้ควรสงสาร, น่าสังเวช, น่าสลดใจ.

อนาถา [อะ—] (ป. ส. อนาถ) ว. ไม่มีที่พึ่ง. ไทยหมายเอาคำพร้า, ยากจน, เจ็บใจ.

อนาทร [อะนาทอน] ป. ส. น. ความไม่เอาใจใส่, ไม่เยื่อเพื่อ, ความละเลย; ความไม่น่าพา, ความไม่พรวง.

อนามัย [อะ—] ป. ส. น. ความไม่มีโรค, ความสบายกาย.

อนารยะ [อนารฺยะ] ส. ว. ไม่ดี, ไม่งาม, ต่ำช้า, ป่าเถื่อน, ไม่ใช่อารยะ. อนารยชน ป. น. คนป่าเถื่อน, คนไม่เจริญ. อนารยธรรม น. ความเป็นป่าเถื่อน, ความต่ำช้า.

อนิจ [อะนิคะ] ป. (ส. อนิคฺย) ว. ไม่ยั่งยืน, ไม่ดำรงอยู่ไค่เรื่อยไป, อยู่ได้ชั่วคราว, ไม่คงที่. อนิจจกรรม น. กรรมอันไม่เที่ยง คือ ความตาย. ในราชาศัพท์ขุนนางชั้นพระยาหานของตายใช้ว่า ถึงแก่อนิจกรรม.

อนิจจัง! อนิจจา! [อะ—] ว. เป็นคำออกเสียงแสดงความสังเวชหรือความสลดใจ.

อนิฏฐารมณ์ [อะ—] ป. น. อารมณ์ที่ไม่น่าปรารถนา.

อนิยต [อะ—] ป. น. 'ความไม่แน่นอน' เป็นชื่ออาบัติที่ไม่แน่นอน ระหว่างปาราชิก, หรือสังฆาทิเสส หรือปาจิตติย์ ซึ่งพระวินัยธรจะต้องวินิจฉัย.

อนิยม [อะ—] ป. ส. ว. ไม่ต้องด้วยนิยมแผน, นอกนิยม. อนิยมคุณศัพท์ น. (ไว.) เป็นชื่อคำวิเศษณ์ที่ไม่แน่ เช่น ไหน(คนไหน), อะไร (สิ่งอะไร) ฯ ล ฯ. อนิยมสรรพนาม น. (ไว.) เป็นชื่อคำนามที่ไม่แน่ เช่น ใคร (ใครมา), อะไร (อะไรตก) ฯ ล ฯ.

อนิรุทธ์ [อะ—] ส. น. 'กั้นไว้ไม่อยู่' ชื่อหลานพระกฤษณะผัวนางอุษา ในวรรณคดีของชาวอินคู.

อนึก [อะนึกะ] ป. ส. น. หน้า, ข้างหน้า; แถว, ขบวน, กองทัพ, ใช้ อนึก ก็มี.

อนึก ดู อนึก.

อนึ่ง [อะหฺนึ่ง] สัน. อีกอย่างหนึ่ง, อีกประการหนึ่ง.

อนุ [อะ—] ป. ส. เป็นคำประกอบหน้าศัพท์ให้มีความว่า น้อย, ภายหลัง, ตาม, เนือง ๆ เช่น อนุทิศ = ทิศน้อย, อนุวัต = เป็นไปตาม, อนุศาสน์ = สอนเนือง ๆ คือพร่ำสอน.

อนุกรม [อะนุกฺรม] ส. น. ลำดับ, ระเบียบ, ชั้น.

อนุกระเบียด [อะ—] น. ระยะสำหรับขวัก สองอนุกระเบียด เป็นหนึ่งกระเบียด คือ ๑ ใน ๘ ของนิ้ว.

อนุกูล [อะ—] ป. ส. ว. เหมาะ, พอใจ, ใจดี, กรุณา. ก. (ไทย) เกื้อหนุน, โดยอัธยาศัย, เอาใจ.

อนุคามี [อะ—] ป. น. ผู้ติดตาม, เพื่อน. ว. ติดตาม, เกี่ยวเนื่อง.

อนุเคราะห์ [อะ—] ส. น. ความกรุณา, ความเยื่อเพื่อ, การช่วยเหลือ.

อนุจร [อะนุจอน] ป. ส. น. เพื่อน, ผู้ไปด้วย, คนรับใช้; เรียกภิกษุลูกวัดว่า พระอนุจร, พระอันดับ ก็เรียก.

อนุช, อนุชา [อะ—] ป. ส. น. ผู้เกิดทีหลัง, น้อง, น้องชาย, ไทยใช้ว่า อนุชา ก็มี (ในคำประพันธ์ใช้ นุช ก็มี และมักนิยมว่าน้องสาวหรือหญิงคู่รัก). อนุชน น. คนรุ่นหลัง.

อนุชาต [อะ—] ป. ส. น. ตามกำเนิด, ตามตระกูล, ผู้เกิดตามมาไม่ดีกว่าหรือเลวกว่า. อนุชาตบุตร น. บุตรที่เป็นไปตามพ่อแม่ คือพ่อแม่มีคุณสมบัติอย่างใดก็เป็นไปอย่างนั้นไม่ยิ่งหรือหย่อนกว่า.

อนุชิต [อะ—] เป็นคำไทยประกอบขึ้นใช้ว่า ชนะตาม, ชนะเนืองๆ เช่น อนุชิตชาญชัย.

อนุญาต [อะ—] (ป. อนุญฺญาต; ส. อนุชฺญาต) ก. ยินยอม, ยอมให้, ตกลง. อนุญาโตตุลาการ น. ผู้ชำระตัดสินในระหว่างวิวาทซึ่งทั้งโจทก์และจำเลยยินยอมพร้อมใจกันตั้งให้ว่ากล่าว.

อนุตร [อะนุดตะระ] ป. ส. ว. ไม่มีสิ่งไรสูงกว่า, ที่เลิศ, ยิ่ง, วิเศษ.

อนุพงศ์ ดู อนุวงศ์.

อนุพนธ์,—พันธ์ [อะ—] ป. ส. น. การติดต่อ, การผูก, การมัก; การเกี่ยวเนื่อง; ผล, ความมุ่งหมาย. ก. ผูก, มัด, ติด, ยึดถือ.

อนุมติ [อะ—] ป. ส. น. ความเห็นชอบตาม. (ไทยใช้เป็นกริยาด้วย).

อนุมาน [อะ—] ป. น. ความคาดหมาย, การอ้างอิง, การไตร่ตรอง, การพิจารณา (ไทยใช้เป็นกริยาด้วย).

อนุโมทนา [อะนุโมทะนา] ป. น. ความยินดีด้วย, การพลอยยินดี, ความพอใจ, ความเห็นดี; ความชอบใจ (ไทยใช้เป็นกริยาด้วย).

อนุโยค [อะ—] ป. ก. ซักถาม, ซักไซ้.

อนุรักษ์ ส. ก. ตามรักษา, รวงวัง, ป้องกัน.

อนุรูป [อะ—] ป. ส. ว. 'ตามรูป' สมควร, เหมาะ, พอเหมาะ; เป็นไปตาม.

อนุโลม [อะ—] ป. ส. น. 'ตามขน' คือตามธรรมดา, เหมาะ, สะดวก, เป็นไปตาม. (ไทย) ก. ทำตาม, ไม่ขัดขืน, คล้อยตาม, คู่กับ ปฏิโลม แปลว่า 'ย้อนขน' คือฝ่าทางธรรมดา, ย้อนทางประกติ.

อนุวงศ์ [อะ—] น. วงศ์ที่เนื่องมา, เชื้อพระวงศ์ชั้นผู้น้อย.

อนุวัต [อะ—] (ป. อนุวตฺต) ก. ทำตาม, เอาอย่าง, เชื่อฟัง; ปฏิบัติ, กระทำ.

อนุวาท [อะ—] ป. น. ผ้าตาม, ผ้าอาย, ตะเข็บ, ฉายเย็บ.

อนุศาสก [อะนุสาก] ส. น. ผู้ปกครอง, ผู้พร่ำสอน, ครู (ใช้เทียบกับ อ. Tutor).

อนุศาสน์ [อะ—] ส. (ป. อนุสาสน) น. คำสอน, คำชี้แจง.

อนุศิษฏ์ [อะ—] ส. (ป. อนุสิฏฺ) ก. สั่งสอน, ชี้แจง.

อนุสนธิ [อะ—] ป. น. การติดต่อ, การสืบเนื่อง, การลงความ.

อนุสภากาชาด [อะนุสะ—] น. ชื่อสมาคมสำหรับเก็บ เพื่อยอมคนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ขึ้นต่อสภากาชาด.

อนุสติ [อะ—] ป. น. ความระลึกถึง, เป็นชื่อธรรมหมวดหนึ่ง เรียกว่า อนุสติ ๑๐ มีพุทธานุสติเป็นต้น.

อนุสร [อะ—] ป. ก. ระลึก, คำนึงถึง.

อนุสรณ์ [อะ—] ป. น. การระลึก, ความคำนึงถึง.

อนุสัย [อะ—] น. กิเลสที่นอนเนื่องอยู่ในสันดาน.

อนุสาวรีย์ [อะ—] น. สิ่งควรระลึกถึง, วัตถุสร้างไว้เป็นที่ระลึก.

อนุสาสน์ [อะ—] ดู อนุศาสน์.

อเนก [อะเหฺนก] ป. ส. น. ไม่ใช่หนึ่ง, มาก, หลาย ไม่ใช่ โท้. อเนกวิธ ว. หลายอย่าง, หลายชั้น, ต่าง ๆ.

อเนกคุณ [อะเหฺนก—] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยาได้.

อเนจอนาถ [อะเหน็ก—] (ป. อนิจฺจา: ไม่เที่ยง + อนาถ ไม่มีที่พึ่ง) ว. น่าสลดใจเป็นอย่างยิ่ง.

อโนชา [อะ—] ป. น. ต้นขิงแห้ง.

อโนตตาต [อะ—] (ป. อโนตตฺต) น. ชื่อสระหนึ่งในสระทั้งเจ็ด ในป่าหิมพานต์.

อบ ก. ปรุงต้มด้วยควัน, ทำให้ร้อนหรือดูดด้วยไอไฟ; รมด้วยกลิ่น, ยัด, อากาศเข้าไม่ได้. อบรม น. ฝึกหัดนิสัยใจคอ, สั่งสอน, ชักเกลา. อบอ้าว ว. ร้อนไม่มีลม. อบอุ่น ว. อุ่นสบาย, ทำให้อุ่น, โดยปริยาย หมายความว่า ปราศจากความวาเหว่.

อบเชย น. ชื่อต้นไม้พวกหนึ่ง เปลือกมีกลิ่นหอมใช้ทำยาและปรุงน้ำหอม มี ๓ ชนิด คือ อบเชยญวน (ที่กว่าชนิดอื่น), อบเชยเทศ, อบเชยไทย.

อบาย [อะ—] (ป. อปาย) น. ที่ปราศจากความเจริญ, ที่ชั่ว. อบายภูมิ ป. น. ชั้นแห่งอบาย คือกำเนิดที่ปราศจากความเจริญมี ๔ คือ นรก, ติรัจฉาน, เปรต, อสุรกาย. อบายมุข ป. น. 'ปากแห่งอบาย' คือ เหตุเครื่องฉิบหาย.

อป [อะปะ] ป. ส. เป็นคำประกอบใช้ยักศัพท์อื่นมีใจความว่า ไม่, ลง, ไกล, พ้น, กลับ, ปราศจาก ฯลฯ เช่น อปมงคล = ปราศจากมงคล.

อปกาคย์ [อะปะ—] ส. ว. ปราศจากโชค.

อปมงคล [อะปะ—] ป. ส. ว. ปราศจากมงคล, ไม่มีมงคล.

อปมาน [อะปะ—] ส. น. การดูหมิ่น, การดูถูก.

อปยศ [อะปะ—] ส. ว. ปราศจากยศ.

อปร [อะปะระ] ป. ส. ว. อื่น, ต่าง ๆ, ที่หลัง, ท่าง. **อปรภาค** ป. น. ส่วนอื่นอีก, เวลาอื่นอีก, ภายหลัง.

อปรา (กลอน) ก. พ่ายแพ้ เช่น ย่อยยับอปรา.

อปราชัย [อะปะ—] ป. น. ความไม่แพ้, ความชนะ.

อปริมาณ [อะปะ—] ป. ส. ว. วัดไม่ได้, กำหนดจำนวนไม่ได้, ยิ่งใหญ่.

อปโลกน์ [อะปะโลกกะ] ป. น. การขอถกล่าว, การขอร้อง, การขออนุญาต.

อปวาท [อะปะ—] ส. น. คำติเตียน, การว่ากล่าว.

อปหาร [อะปะ—] ส. น. การปล้น, ชไมย, เอาไป.

อเปหิ [อะ—] ป. ก. ขอไล่, ให้หลีกไป.

อพยพ ๑ [อยพะยอ] (ส. อวยว) ก. ย้ายไป, ย้ายไปทั้งพวกทั้งครัวเรือนจากถิ่นหนึ่งไปอยู่อีกถิ่นหนึ่ง.

อพยพ ๒ [อยพะยอ] ดู อวยวะ.

อพล [อะพะละ] ป. ส. ว. ไม่มีแรง.

อพลา [อะพะ—] ป. น. ผู้อ่อนแอ คือสตรี.

อภัพ [อะพับ] ป. ว. ไม่สมควร, เข็นไปไม่ได้. **อภัพบุคคล** น. คนไม่สมควร.

อภัย [อะไพ] ป. ส. น. ความปลอดภัย, ความพ้นอันตราย. ว. ไม่มีอันตราย. **อภัยโทษ** ก. ยกโทษ.

อภิ [อะ—] ป. เข็นคำใช้นำหน้าศัพท์อื่น มีความว่า ยิ่ง, วิเศษ, เฉพาะหน้า, เหนือ, เนื่องจาก, โดย เช่น อภิรมย์=ยินดียิ่ง, อภิมุข=เฉพาะหน้า ว ล ข.

อภิชาต [อะ—] ป. ส. ว. เกิดดี, มีตระกูล. **อภิชาตบุตร** น. บุตรที่มีคุณสมบัติดีกว่าตระกูลตน.

อภิญญา, อภิญญาณ [อะ—] ป. (ส. อภิชฺญาน) น. ความรู้ยิ่งในพระพุทธศาสนามี ๖ อย่าง คือ ๑. อิทธิวิธี แสดงฤทธิ์ได้ ๒. ทิพโสต หูทิพย์ ๓. เจโตปริยญาณ รู้จักกำหนดใจผู้อื่น ๔. ปุพเพนิวาสานุสติ ระลึกชาติได้ ๕. ทิพจักขุ ตาทิพย์ ๖. อาสวักขยญาณ รู้จักทำอาสวะให้สิ้นไป.

อภิธรรม [อะพิทำ] น. ธรรมวิเศษ คือ พระธรรมแท้โดยเฉพาะ, ปิฎก ๑ ของพระไตรปิฎก ซึ่งเรียกว่า อภิธรรมปิฎก.

อภิธาน [อะ—] ป. ส. น. ชื่อ; คำพูด, คำเรียงหรือร้อยกรองไว้เป็นลำดับ, ปทานุกรม.

อภิไธย [อะ—] ป. (ส. อภิเธยฺย) น. คำแสดง, คำขอกไว้, ชื่อ.

อภินันท์ [อะ—] ป. ส. น. ความยินดี, ความดีใจยิ่ง. **อภินันทนาการ** น. การแสดงความยินดียิ่ง.

อภินิหาร [อะ—] (ป. อภินีหาร) น. ความตั้งใจ, ความมุ่งมาด, การตกใจ, อำนาจแห่งยาระมิ, อำนาจบุญที่สร้างสมไว้.

อภิบาล [อะ—] (ป. อภิปาล) น. ผู้ปกครอง. ก. บำรุง, เลี้ยง, ปกครอง.

อภิปราย [อะพิปฺรายฺ] ส. (ป. อปิปฺปาย) ก. พูดจากัน, ปรึกษาหารือกัน.

อภิมุข [อะ—] ป. ส. น. หันหน้า เช่น เสนาภิมุข=หันหน้าสนาม.

อภิรมย์ [อะ—] ป. ส. ก. รื่นเริง, ดีใจ, ยินดี.

อภิรักษ์ [อะ—] ส. ก. ระวัง, ป้องกัน, รักษา.

อภิรัฐมนตรี [อะ—ตฺรี] น. ที่ปรึกษาชั้นสูงของพระเจ้าแผ่นดิน.

อภิรูม [อะ—] (ส. อภิ + รุมฺร) น. เหนือธรณี, เหนือแผ่นดิน ผืนผ้าที่ย้อมเป็นระยายรอยอีก ใช้เป็นเครื่องสูงในกระบวนแห่หลวง. ว. งามยิ่ง.

อภิลักขิต [อะ—] ป. (ส. อภิลกฺษิต) ว. หมายไว้, กำหนดไว้. **อภิลักขิตกาล, อภิลักขิตสมัย** น. วันกำหนดไว้, มักนิยมวันทำบุญหรือวันทำพิธีประจำปี เช่น วันที่ถวายผ้าป่าแด่พระธรรมรูปพระพุทธเจ้าหลวง (๒๓ ตุลาคม) เป็นต้น.

อภิวันท์ [อะ—] ส. ก. กราบไหว้, คำนับ.

อภิวันทน์ [อะ—] ส. น. การไหว้, การคำนับ.

อภิวาท, อภิวาทน์ [อะ—] ส. น. การคำนับ, การกราบไหว้. ใกยมักใช้เป็นกริยา.

อภิเษก [อะ—] ส. (ป. อภิเสก) น. การรดน้ำ, การตั้งโดยทำพิธีรดน้ำ เช่น พิธีอนเสวยราชย์ของพระเจ้าแผ่นดิน เป็นต้น; การได้บรรลุ, การได้เป็น เช่นพุทธาภิเษก คือการได้เป็นพระพุทธเจ้า. ไทยใช้กันลอดมาจนถึงทำพิธีตั้งตำแหน่งชั้นสูง เช่น อภิเษกสมรส คือทำพิธีตั้งพระมเหสี.

อม ก. เอาของใส่ปากแล้วหุบปากไว้ไม่กลืนลงไป, โดยปริยายหมายความว่า เก็บไว้ในใจ, ไม่เปิดออกมา, เช่น อมความ=จำไว้ในใจ; อมโรค=มีอยู่ในตัว; อมเปรี้ยว อมหวาน=กลมกลืน. **อมพะนำ** ว. นิ่งอึ้งไม่พูดจา. **อมมือ** ว. เรียกเด็กอ่อนที่ไม่เคยสาว่าเด็กอมมือ.

อมต [อะมะตะ] ป. (ส. อมฤต) น. ความไม่ตาย; พระนิพพาน. *อมตบท* น. ทางพระนิพพาน.

อมนุษย์ [อะมะ—] ส. (ป. อมนุสฺส) น. ไม่ใช่คน, ผีสาง, เทวดา, ยักษ์ ฯลฯ. (มักนิยมว่า ผีสาง เทวดา).

อมร [อะมอน หรือ อะมะระ] ป. ส. น. ผู้ไม่ตาย, เทวดา. ว. ไม่ตาย, ไม่เสื่อมศูนย์, ยั่งยืน. *อมรินทร์,—เรนทร์* น. พระอินทร์. *อมเรศ, อมเรศวร* น. พระอินทร์.

อมฤต [อะมฺริด หรือ—รึด] ส. น. เทวดา, ผู้ไม่ตาย, น้ำทิพย์ (เรียกน้ำอมฤต), เครื่องทิพย์; ความไม่ตาย, ความสำเร็จ. ว. ไม่ตาย, ไม่ศูนย์หาย. *อมฤตรส* น. น้ำทิพย์; พระธรรม (ในพระพุทธศาสนา).

อมัจจ [อะมัดจะ] ป. (ส. อมาตฺย) น. เพื่อน, ที่ปรึกษา, ขุนนาง, ข้าราชการ, อำมาตย์ (ไทยใช้ว่าข้าราชการเงินเดือน).

อมาตย์ [อะหฺมาด] ส. (ป. อมจฺจ) น. ข้าราชการ, ข้าเฝ้า, ที่ปรึกษา. (ไทยเรานิยมใช้ว่าข้าราชการพลเรือน คู่กับ เสนาซึ่งเป็นฝ่ายทหาร. เราใช้ว่า อำมาตย์.

อมาวสี, อมาวสุ, อามาวาสี [อะมาวะ—,—] ป. น. วันที่พระจันทร์และพระอาทิตย์ร่วมกัน คือ สิ้นเดือนจันทรคติ. *เดือนใหม่* ก็เรียก.

อมิตร [อะ—] ส. น. ไม่ใช่เพื่อน, ข้าศึก, คู่แข่งขัน.

อย่า [หฺย่า] ก. เป็นคำช่วยกริยายอกความห้าม หรือไม่ยอมให้ทำอาการต่าง ๆ.

อยาก [หฺยาก] ก. ปรารถนา, ประสงค์, ต้องการ, ทิวกระหาย.

อย่าง [หฺย่าง] น. ชนิด, สิ่ง, ทำนอง, วิธี, แบบ, เยี่ยง. *อย่างไร* ว. ชนิดไหน, วิธีไร. *อย่างไรก็ดี, อย่างไรก็ตาม* สัน. ถึงเช่นนั้น, แม้กระนั้น.

อยุทธ์ [อะ—] ป. ส. ว. ไม่พ่ายแพ้, ปรายไม่ได้.

อยู่ [หฺยู่] ก. พัก, อาศัย, ยัง, ยังมีชีวิต, คง, ไม่ไปจากที่ เช่น *อยู่บ้าน*, กำลังเป็นไป สำหรับประกอบกริยาอื่น เช่น *นอนอยู่. อยู่กิน* ก. กินและนอน, ดำรงชีวิต. *อยู่คง* ว. ทนทานต่อศัสตราวุธ. *อยู่งาน* ก. (ราชาศัพท์) ประชวร. *อยู่ไฟ* ก. ผิงไฟเพื่อรักษามดลูกภายหลังการคลอดบุตร. *อยู่ยาม* ก. รักษาหน้าที่และยอกเวลา. *อยู่เวร* ก. ผลัดกันอยู่รักษาหน้าที่ตามเวลาที่กะกันไว้.

อร ๑ [ออน หรือ ออระ] น. นาง, นางงาม. ว. งาม, สวย.

อร ๒ [ออน หรือ ออระ] (กลอน) ป. ส. น. กำ, ที่ล้อรถ *หรือเกวียน.*

อรชร [ออระชอน] (แผลงจาก ป. อุชุ = ตรง) ว. งาม, งามระหง, งามอ้อนแอ้น, ใช้ว่า ออนชอน หรือ อ่อนชอน ก็มี.

อรชุน [ออรฺชุน] (ส. อรฺชุน; ป. อชฺชุน) น. ไม้รักพ้า; สีขาว. ว. ขาว, ใส.

อรติ [อะระ—] ดู อรติ ต่อไป.

อรติ [อะระ—] ป. ส. น. ความไม่พอใจ, ความแยง; ความเกลียด; ความไม่ยินดี, อราก, อราค ก็ใช้.

อรไท [ออระไท] (แผลงจาก ป. ส. อุทัย = ดังขึ้น, แรกขึ้น) น. นาง, นางผู้มีสกุล, เขียน ออนไท, อ่อนไท้ ก็มี.

อรนุช [ออระ—] น. นางน้อง, หญิงคู่รัก.

อรพินท์ [ออระ—] (ป. ส. อรวินฺท) น. ดอกบัว.

อรรค [อัก] ส. (ไข) ว. อัคร.

อรรฆ [อัก] ส. น. ค่า, ราคา.

อรรถจน์ [อัด] ส. น. การยกย่อง, การสรรเสริญ.

อรรณพ [อันนบ] (ป. อณฺณว; ส. อรฺณว) น. หัวงน้ำ, ทะเล, มหาสมุทร.

อรรถ [อัด] (ส. อรฺถ; ป. อตฺถ) น. ความมุ่งหมาย, ความประสงค์; เหตุ; ผล, ประโยชน์, รายได้, ทรัพย์, การใช้; สิ่ง, วัตถุ; เรื่อง; ธุระ; กิจการ; กลิ, การฟ้องร้อง; ใจความ, ความหมาย, เนื้อเรื่อง, คำแปล. *อรรถโกวิท* น. ผู้ชำนาญ, ผู้ระยะในการงานต่าง ๆ. *อรรถคดี* น. เรื่องที่ฟ้องร้องกันในโรงศาล.

อรรธ [อัด] ส. (ป. อทฺธ, อทฺธ) น. ครึ่งหนึ่ง, ซีก, ส่วนหนึ่ง. *อรรธจันทร์* น. พระจันทร์ครึ่งซีก, สิ่งที่มีรูปครึ่งวงกลม, ชื่นกลางของชาย หรือ ถ้าวชนลง. *อรรธยม* น. ครึ่งทาง. *อรรธภาค* น. ครึ่งหนึ่ง. *อรรธสระ* น. เสียงครึ่งสระ ครึ่งพยัญชนะ.

อรสุม [ออระ—] น. ไฟ, ไออุ่น. ดู อสุม.

อรหัง [อะระ—] ดู อรหันต์.

อรหัต [อะระ—] ป. น. ความเป็นพระอรหันต์ คือ ผลแห่งผู้สำเร็จธรรมวิเศษสูงสุดในพระพุทธศาสนา.

อรหัน [ออระ—] น. ชื่อสัตว์ในนิยาย มีสองเท้า มีปีก หัวเหมือนคน; ผู้วิเศษ.

อรหันต์ [อะระ—] ป. น. ผู้สำเร็จธรรมวิเศษสูงสุดในพระพุทธศาสนา, ผู้สำเร็จพระนิพพาน, พระพุทธเจ้า. ว. มีคุณ, สมควร, น่านับถือ. (คำพูนใช้ อรหา หรือ อรหัง ก็มี แต่เป็นคำคุณหรืออยู่หน้าสมาสต้องใช้ อรหันต์).

อร่อย [อะหฺร่อย] ว. มีรสดี, กินดี.

อรัญ [อะ—] ป. (ส. อรณฺย) น. ที่ไกล, ป่า, ที่เปลี่ยว. อรัญวาสี น. ผู้อยู่ในป่า, เช่นพระสงฆ์ในโบราณ ซึ่งถือธรรมเนียมอยู่ในป่า.

อรัณย์ ดู อรัญ.

อร่าม [อะหฺร่าม] ว. สว่าง, รุ่งเรือง.

อริ [อะหฺริ] ป. ส. น. ข้าศึก. อรินทร์ น. จอมข้าศึก, จอมศัตรู.

อริน [อะ—] ส. น. ศูลล้ำ, จักร.

อริยกะ [อะริยะกะ] ป. น. คนชาติอริยะ ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของพวกอินดู ชาวอิหร่านและชาวยุโรปบางพวก.

อริยะ [อะ—] ป. (ส. อารฺย) น. ในพระพุทธศาสนาเรียก บุคคลผู้บรรลุธรรมวิเศษเป็นโสดาบันขึ้นไปว่า พระอริยะ หรือ อริยบุคคล. ว. เป็นของพระอริยะ; เป็นชาติอริยะ, ผู้นับถือศาสนาประจำชาติ; เจริญ, เก่ง; ประเสริฐ; ถูกต้องดีงามตามแผนของพวกอริยะ, ถูกต้อง, เป็นเยี่ยงอย่าง, ดี. อริยธรรม ดู อารยธรรม. อริยบุคคล น. บุคคลผู้เป็นอริยะ ดู อริยะข้างบน. อริยมรรค น. ทางอันประเสริฐ, ทางดำเนินของพระอริยะ, ชื่อธรรมวิเศษในพระพุทธศาสนา มี ๔ ขั้น มีโสดาบันเป็นต้น. อริยสัจ น. ความจริงของพระอริยะ, ความจริงอันเป็นเยี่ยม, ความจริงแท้; ชื่อธรรมสำคัญหมวดหนึ่งในพระพุทธศาสนา มี ๔ ข้อ คือ ทุกข์, ทุกขสมุทัย (ที่เกิดแห่งทุกข์), ทุกขนิโรธ (ความดับทุกข์), และมรรค (ทางแห่งความดับทุกข์).

อรุณ [อะ—] ป. ส. น. แสงสว่าง, แสงเงินแสงทอง, เวลาใกล้ย่ำทิศประชุมแสงระยะ คือแสงขาวเรือ ๆ (แสงเงิน) และแสงแดง (แสงทอง), พระอาทิตย์.

อรุโณทัย [อะ—โท] น. เช้าตรู่, รุ่งเช้า, ใช้ว่า อโณทัย ก็มี.

อลงกต [อะ—] ป. [ส. อลงฺกฺต] ก. ตกแต่ง, ประดับประดา.

อลงกรณ์ [อะลงกอน] ป. ส. น. การเตรียม, การแต่ง, เครื่องแต่ง, เครื่องประดับ.

อลวน [อนละ—] ว. วุ่นวาย, สับสน.

อลหม่าน [อนละหฺม่าน] ว. วุ่นวาย, ชุลมุน, สับสน, แตกตื่น.

อลักเอลื่อ [อะหฺลักอะเหฺลื่อ] ว. อัตโนมัติ, ลำบากใจ, ฉงนใจ.

อลังการ [อะ—] ป. ส. น. การแต่ง, การประดับ; เครื่องแต่ง, เครื่องประดับ.

อลัชชี [อะ—] ป. ว. ไม่อาย, นอกจารีต, มักหมายถึงนักพรต เช่น ภิกษุผู้มักประพฤติละเมิดพระพุทธขัญญัติ.

อล่างฉ่าง [อะหฺล่าง—] ว. เห็นระแวง, เขิตเผย, เห็นเต็มที่.

อลิงค์, อลิงค์ [อะ—] ป. ส. ว. ไม่มีเครื่องหมาย; (ไว.) ไม่ปรากฏว่าเพศอะไรแน่ เช่น คน, ลูก, หลาน.

อล่างฉ่าง [อะหฺล่าง—] ว. ประจักษ์แก่ตา, เห็นเต็มที่, เขิตเผย, เรียกชาวศัพท์ขึ้นเต็มที่ว่า ขึ้นฉลองฉ่าง.

อวชาต [อะวะ—] ป. น. มีกำเนิดเลว, ต่ำช้า. อวชาตบุตร น. ลูกที่มีคุณสมบัติเลวกว่าตระกูลตน.

อวด ก. สำแดงให้รู้เห็น, นำออกให้ชม, ยกย่องต่อหน้าคน. อวดดี ว. ทะนงใจว่าตัวดี, ถือดี, สำแดงให้เขาเห็นว่าตัวดีโดยไม่มีดี. อวดอ้าง ก. พูดอวยยกย่องต่อประชาชนโดยอ้างหลักฐาน.

อวตาร [อะวะตาน] ส. น. การลงมาเกิด, การแย่งภาคมาเกิด, ชื่อพระนารายณ์. ก. (ไทย) ลงมาเกิด, แย่งภาคมาเกิดในโลก.

อวน น. ชื่อเครื่องจับปลาชนิดหนึ่ง เป็นคาข่ายผืนยาว ใช้ขึงเป็นวงล้อมปลา.

อ้วน ว. ร่างกายโตอวบ เพราะมีเนื้อและมันมาก.

อวบ ว. ล่ำ, มีเนื้อมาก, ตรงกันข้ามกับเกร็ง.

อวย ก. ให้, อนุญาต. (โยราณใช้ว่า โอย).

อวยวะ, อวัยวะ [อะวะยะวะ, อะไวยะวะ] ป. น. ชิ้น, ส่วน, ส่วนของร่างกาย, ในบทกลอนใช้ว่า อพยพ ก็มี.

อวล [อวน] (ข. ว. เต็ม, แน่น, อัดอั้น). ก. ตระหลบ, พุ้ง, หวน, กลบ, หอมตระหลบ, พุ้งด้วยกลิ่นหอม.

อวสาน [อะวะ—] ป. ส. น. ที่สุด, ปลาย, ท้าย.

อวหาร [อะวะ—] ป. ส. น. การลัก, การถือเอา.

อวาจี [อะ—] ป. น. ทิศใต้.

อวิจี [อะ—] ป. น. อเวจี.

อวิชชา [อะ—] ป. (ส. อวิทฺยา) น. ความไม่รู้ คือไม่รู้อริยสัจจ์.

อวิญญาณ [อะ—] ป. ว. ไม่มีวิญญาณ, ไม่มีจิตใจ. อวิญญาณกทรัพย์ [อะวินยานนะกะซับ] น. ทรัพย์ที่ไม่มีวิญญาณ คือ เงิน ทอง ที่ดิน ฯลฯ.

อวิรุทธ์ [อะ—] ป. ส. ว. ไม่ผิดพลาด, สะกาก; มิจฉาสร.

อวิจี [อะ—] ป. น. ชื่อนรกขุมหนึ่งในนรก ๘ ขุม และกล่าวว่าเป็นขุมที่ลงอาชญาแก่สัตว์ทนายากที่สุด. ไทยใช้เป็น อวิจ หรือ อเวจ ก็ม.

อเวจี [อะ—] ดู อวิจี.

อโสก [อะ—] ส. (ป. อโสก) น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ที่เรานิยมว่าต้นโสก. ว. ไม่รู้สึกเสียใจ, ไม่มีโสก.

อสงไขย [อะ—] ป. ว. นับไม่ถ้วน, นับไม่ได้, มากมาย, เป็นชื่อสังขยาจำนวนใหญ่ที่สุดในนยสังขยา คือ โกฏิกำลังอสีย.

อสรพิษ [อะสอระ—] ส. (อสิร + วิษ) น. สัตว์มีพิษในเขี้ยว.

อสนี, อัสนี [อะสะ—] ป. (ส. อศนิ) น. อาวุธแหลม, อาวุธพระอินทร; สายฟ้า. อสนีบาต น. การตกแห่งสายฟ้า, ฟ้าผ่า, สายฟ้า.

อสังหารมะ [อะ—] ป. ว. (ซึ่ง) นำเอาไปไม่ได้, เคลื่อนที่ไม่ได้; ใช้เรียกทรัพย์ที่ตกอยู่กับที่ เช่น ที่นา, ต้นไม้ เรียกว่า อสังหาริมทรัพย์, คู่กับ สังหาริมทรัพย์ ซึ่งได้แก่ทรัพย์ที่นำไปได้ คือ ทรัพย์ไม่ติดกับที่ ขนไปไหนไปได้.

อสัญ [อะ—] ป. ว. ไม่รู้สึกตัว, สันสติ. อสัญกรรม น. การไม่มีความรู้สึก คือ ความตาย. (ในราชาศัพท์ใช้สำหรับข้าราชการชั้นเจ้าพระยาขึ้นไปตาย เรียกว่าถึงแก่ อสัญกรรม).

อสัญญี [อะ—] ป. ว. ไม่มีสัญญา, ไม่มีความรู้สึก, หมดความรู้สึก, สลบ. อสัญญีภาพ, — ภาวะ น. ความสลบ. อสัญญีสัตว์ น. พรหมพวกหนึ่งมีรูป แต่ไม่มีสัญญา อยู่ใต้พรหมชั้นสุทธาวาสทั้ง ๕ ลงมา (มักกล่าวไว้ในไตรภูมิ).

อสัญแดหวา [อะสันยะแดหฺวา] ช. น. เทวดา.

อสัตย์ [อะ—] ส. (ป. อสจฺจ) น. ความไม่จริง, ความไม่ซื่อตรง, ใช้ อาสัตย์ ก็ม.

อสิ [อะ—] ป. ส. น. ดาบ, มีด, กระบี่. อสิธารา ป. ส. น. คมดาบ, คมมีดสั้นตรา.

อสีตยานุพยัญชนะ [อะสีตฺยานุพฺยัญชะนะ] ป. น. ลักษณะน้อย ๆ ในร่างกาย ๘๐ อย่าง คือผู้ที่จะเป็นพระมหาบุรุษต้องสมบูรณ์ด้วยลักษณะสำคัญ ๓๒ อย่าง ซึ่งเรียกว่ามหาบุรุษลักษณะมีรอยพระยุคลเป็นลายบุรีจักรและอื่น ๆ ตามแยยเป็นต้น, และสมบูรณ์ด้วยลักษณะน้อย ๆ ซึ่งเรียกว่าอนุพยัญชนะ ๘๐ อย่าง เรียกว่า อสีตยานุพยัญชนะ.

อสีติ [อะ—] ป. (ส. อศีติ) ว. จำนวนนับแปดสิบ. อสีตมหาสาวก ป. น. สาวกใหญ่ของพระพุทธเจ้า ๘๐ องค์.

อสุจิ [อะ—] ป. (ส. อศุจิ) ว. ไม่สะอาด, ไม่บริสุทธิ์; เรียกน้ำกามว่า น้ำอสุจิ.

อสุภ [อะสุบ หรือ อะสุพะ] ป. (ส. อศุภ) ว. ไม่งาม, ไม่ดี; น่าเกลียด, ไม่เป็นมงคล (คำสามัญมักเรียกซากศพว่า อสุภ และเลื่อนไปเป็น อสภกัม). อสุภกรรมฐาน (ป. อสุภกมฺมฏฺฐาน) น. กรรมฐานที่ยกเอาของไม่งาม (เช่นซากศพ) เป็นอารมณ์.

อสุร [อะสุระ] ป. ส. น. อมนุษย์พวกหนึ่งเป็นศัตรูคู่อริเทวดา, แทตย์, ยักษ์, มาร, ผี; เพศหญิงใช้ว่า อสุรี (ไทยมักใช้ว่า อสูร และหมายความถึงยักษ์เป็นพื้น เพศหญิงมักใช้ตามกันว่า อสูรี). อสุรกัญญา ป. (ส. อสุรกนฺยา) น. นางอสูร เป็นคำเรียกมเหสีพระอินทร์ ชื่อว่า สุชา, หรือ สุชาดา ผู้เป็นธิดาแห่งท้าวเวปจิตติผู้เป็นจอมอสูร. อสุรกาย ป. น. สัตว์เกิดในอบายพวกหนึ่งคู่กับเปรต แต่เทียวหลอกหลอนมนุษย์อย่างกับเราเรียกผีหลอกหลอนคน. อสุรินทร์, อสุเรนทร์ ส. น. 'จอมอสูร' ใช้เรียกท้าวเวปจิตติผู้เป็นท่านว่าสุชาดา และใช้เรียกราหูด้วย; แต่ไทยใช้เรียกพญายักษ์ทั่วไปก็ได้.

อสูร, อสุรี [อะสูน,—อะ—] ดู อสุร.

อเส [อะ—] น. ตัวไม้ซึ่งประกอบยึดเสาส่วนบนของเรือน.

อหิ [อะหิ] ป. (ส. อหนฺ) น. วัน, วันหนึ่ง (มักประกอบท้ายศัพท์ เช่น สัปดาห์=สัปต+อห ว่าเจ็ดวัน, ฯล ฯ).

อหังการ [อะ—] ป. ส. น. 'การถือตัวเราว่าเป็นเรา' คือ การถือตัว, ความเย่อหยิ่ง, ความทะนงตัว, ความถ้าวร้าว ตรงกับการถือตัว, เป็นคู่กับ มมังการ.

อหิ [อะ—] ป. ส. น. ดู อหิวาตกโรค ป. น. โรคลงราก.

อโหสิกรรม [อะ—กำ] ป. น. การไม่เอาอาฆาตกรรมแก่กัน, การไม่เอาโทษแก่กัน, ใช้ย่อว่า อโหสิ ก็ม.

ออ (โอ) เป็นคำใช้นำหน้าชื่อสัตว์อย่างคำว่านาย สำหรับใช้แก่ผู้ที่สมยกัน หรือต่ำกว่า เป็นอย่างกันเอง เช่น ออนั่น, ออนี่, ฯล ฯ. ก. รวมกันเป็นกลุ่ม, ประทังกันมาก ๆ, มุงกัน; อักแอ.

ออก น. เป็นคำใช้นำหน้าชื่อยศราชการศักดิ์สัญญาบัตรครั้งโบราณ เช่น ออกญา, ออกพระ, ออกหลวง, ออกขุน; ชื่อนกชนิดหนึ่ง เรียกนกออก; ในคำประพันธ์ใช้ว่า ออกไก้ หมายความว่าพ่อแม่ผู้เป็นใหญ่; เรียกเมืองที่สำคัญมักกว่าเมืองออก. ก. ขึ้น เช่น ตะวันออก = ตะวันขึ้น; ไปจากที่, เคลื่อนจากที่, เคลื่อนไปจากภายใน; แสดง, เผยแผ่,

ปรากฏภายนอก (เช่น รถออก ตะเข็บออก ออกกฎหมาย); แจกจ่าย; มอบให้, ทำให้ (เช่น ออกใบเสร็จ); ถ่ายขนเพื่อจำหน่าย (เช่น ออกร้าน); พ้น, หมดหน้าที่, หลุด (เช่น ออกจากของจำ); เป็นกริยานุเคราะห์บ่งความว่าค่อนข้าง, ชวนให้, ถึงกับ (เช่น ใจออกระโกรธ, ดูออกระไมค์); แตก, ผลิ, ผุดขึ้น (เช่น ต้นไม้ออกดอก ออกช่อ). ว. ตรงกันข้ามกับเข้า, ขยาย, ให้, แยกเป็นคนละส่วน (เช่น คลื่นออก, แบ่งออก); หลุดไปได้, สำเร็จไปได้ (เช่น รังเกียจออก, ฉลนออก); มาก, จริง (เช่น หน้ากลัวออก, เลวออก); ได้, เป็น, เห็น เช่น อ่านหนังสือออก, ดูไม่ออก, คิดไม่ออก. ออกกำลัง ก. ใช้กำลัง, รวบรวมกำลังให้มีขึ้น. ออกแขก ก. ต้อนรับแขก; แสดงต่อหน้าแขก, แสดงตัวในสังคม; ดู ออกภาษา ด้วย. ออกขุนนาง ก. (สำหรับพระเจ้าแผ่นดิน) ว่าเสด็จออกว่าราชการแผ่นดิน. ออกโจน ก. ทำท่าทางอย่างเล่นโขน. ออกไข้หัว, ออกผีดาษ ก. เป็นไข้หัวผุดขึ้นมา. ออกงาน ก. ออกทำหน้าที่, แสดงแก่ประชุมชน (สำหรับวงมหรสพโขน ละคร). ออกช่อ ก. ยอกช่อ, ขานช่อ, แสดงช่อ. ออกฉาก ก. โผล่ออกจากฉาก, ออกเล่นให้คนดู. ออกดอก น. เรียกไข้ล่ำว่าไข้ออกดอก, เกิดเป็นเม็ดตามผิวหนังเนื่องจากกามโรค. ออกตัว ก. พูดแก้ตัว แสดงว่าไม่เกี่ยวข้องด้วย. ออกท่า, — ทาง ก. แสดงอาการ; แสดงอาการเย้นท่าทางต่าง ๆ. ออกทุน ก. ลงทุน, จ่ายเงินทำทุน. ออกเนื้อ ก. ได้กำไร, ได้ผลประโยชน์. ออกปาก ก. พูด, พูดขอช่วยเหลือ. ออกผี ว. (หน้า) ปรุดวัยแผลเย็นแห่งผีดาษ. ออกพรรษา น. เรียกวันที่สิ้นการจำพรรษาแห่งพระสงฆ์ คือ วันกลางเดือน ๑๑, วันปวารณาก็เรียก. ออกภาษา ก. วิวัฒนมหรสพ คือทำเพลงและแสดงท่าทางเป็นต่างภาษา เช่น ออกแขก ออกเขมร เรียกว่าออกภาษา. ออกยาม ก. หมดหน้าที่อยู่ยาม. ออกรับ ก. ต้อนรับ; พูดหรือแสดงตัวเป็นเข้าทุกข์ โดยเฉพาะเมื่อเขาว่าผู้อื่น. ออกร้าน ก. เข็ดร้านค้า. ออกแรง ดู ออกกำลัง. ออกเรือน ก. มีเรือน, มีครัวของตัน และมีบ้านเรือนของตนเอง. ออกโรง ก. เล่นตรงแรก, แสดงตรงแรก. ออกลูก ก. คลอดลูก. ออกวัง ก. แยกจากวังหลวงไปอยู่วังส่วนพระองค์ (สำหรับพระเจ้าลูกเธอ). ออกเวร ก. หมดหน้าที่เข้าเวร. ออกสนาม ก. ออกศึก, ออกรบ, ทำการรบ, ทำการประจวบหรือแข่งขัน. ออกเสียง ก. เปล่งเสียง, อ่าน (เช่นออกเสียงไม่ชัด), ลงคะแนนเสียง ตั้ง. ออกหน้า ก. แสดงให้ปรากฏ; ใช้ข้างหน้า. ออกหัด ก. เป็นโรคหัด; ออกทำการฝึกฝนตามแบบทหาร. ออกหาก ก. ห่างเหินไป, ไม่ร่วมใจ, แยกไปคนละทาง.

อ่อง ว. ผ่อง, เรียม, นวล, เย็นใย, สุกใส, กระจ่าง.

อ๋อง จ. น. เจ้า.

อ้องแอ้ง ว. อ้อนแอ้น, แยบยาง.

ออเซาะ ก. ฉอเลาะ, พูดชักชี้ไพ่ชอย.

ออด ก. พร่ำอ้อนวอน, พร่ำขนยกยาว. ออด ๆ ว. พร่ำเพรื่อ, ไม่หยุดหย่อน; เสียงดังเช่นเสียงของแน่น ๆ เบียดกัน. ออดแอด ว. อาการที่ป่วยไม่รู้จักจบ; อาการที่ป่วยนิด ๆ หน่อย ๆ ไม่รู้จักหาย เรียกว่า เจ็บออดแอด; ไม่แข็งแรง.

อ๊อด, อ๊อดแอ๊ด ว. เสียงดังเช่นนั้น.

อ่อน น. นาง, นางงาม เช่นอ่อนโท้. ว. อายุน้อย, เยาว์เด็ก, ยังเด็กอยู่; น้อย, ไม่มาก; นุ่ม, ไม่แข็ง, ดัดง่าย, เปลี่ยนแปลงง่าย; หย่อน, ยกพร้อง; สุภาพ, ละมุนละม่อม. อ่อนใจ ก. เหนื่อยใจ, ระอา, เบื่อ. อ่อนเพลีย ก. หมดแรง, ไม่แข็งแรง. อ่อนโยน ว. สุภาพเรียบร้อย, ไม่แข็งกระด้าง. อ่อนหัด ว. ยังไม่ชำนาญ, ยังไม่ชำนาญ. อ่อนหู ว. ดูถูกใจ. อ่อนหวาน ว. (วาจา) ไพเราะ, น่าฟัง. อ่อนแอ ว. ไม่ชะมักเชนัน, ไม่เข้มแข็ง.

อ้อน ก. ร่ำร้อง, รังสำออย, ร้องให้อย่างเด็ก. อ้อนวอน ก. เฝ้าพูด, เพียรพูด, ขอร้อง.

อ้อนแอ้น ว. แยบยาง, ย้อแย้, ชดช้อย.

อ้อม ก. ประหยัด, ถนอม, สงวน, เก็บงำ. อ้อมแรง ก. ไม่ออกแรงเต็มที่. อ้อมสิน น. การกระเหม็ดกระแหม่เงินทีละเล็กทีละน้อย แล้วนำไปฝากสถานทุนเรียกว่า ธนาคารอ้อมสิน. อ้อมอด ก. ทนประหยัด; สู้ลุกทน, อดอม กว่า. อ้อม น. ชื่อแกงชนิดหนึ่ง คล้ายแกงคั่ว แต่ใส่มะระ มักใช้แกงปลากด.

อ้อม น. โยชนะสองร้อย เช่นคันไม้ใหญ่สองอ้อม; ทางโค้ง เช่นอ้อมแหล่ก. ก. รอบ, โอบรอบ, ล้อม, ห่อหุ้ม. ว. คู อ้อมค้อม. อ้อมค้อม ว. วนเวียน, คดเคี้ยว, ไม่ตรงไปตรงมา. อ้อมแอ้ม ว. (พูด) ไม่ชะฉาน, ไม่ชัดเจน.

อ่อย น. เหยื่อล่อปลา (โดยมากใช้ร่างปลวก หรือรังมดซึ่งมีไข่และตัวอ่อนไปรวมในน้ำ). ก. โปรยเหยื่อล่อปลา. ว. ค่อย ๆ, เบา ๆ, เรื่อย ๆ เช่น เดินอ่อย ๆ.

อ้อย น. ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ลำต้นเป็นปล้องคล้ายข้อไผ่ แก่

ลำต้นต้มรวมไปด้วยน้ำหวานใช้เอามาหีบเอาน้ำหวานทำน้ำตาล. อ้อยช้าง น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งขนตามข้าใช้ทำยา.

อ้อยส้อย ว. ทำอาการเชื่องช้าเหมือนกับยะร้องไห้ เพื่อให้เขาเกิดความสงสาร.

อ้อยอิ่ง ว. ออกแล้วออกเล่าเพื่อให้เขากรุณา, ทำเชื่องช้าอย่างเสียไม่ได้.

อะคร้าว (กลอน) ว. มาก, ยิ่ง; อิ่มใจ, สบายใจ.

อะเคื้อ (กลอน) ว. งาม, สวย, สะอาด.

อะคัก ว. ลำบาก, อดอัด, ร้อนใจ. **อะคักอะแค้** ว. อดอัดเต็มทน, คับแคบใจเต็มทน.

อะคุง ว. สูง, ไม่มีที่เปรียบ, เลิศ.

อะนะ ช. น. ลูก, บุตร.

อะนั้น ส. ย่อมาจาก อันนั้น, สิ่งนั้น.

อะนั้น ส. ย่อมาจาก อันนั้น, สิ่งนั้น.

อะไร ส. สิ่งไร, ไหน. ว. ไร, ไหน.

อะลุ้มอล่วย [—อะหฺล่วย] ก. โกลเกลี่ยโดยผ่อนหนักผ่อนเบา, ประนอมกัน, ผ่อนหนักผ่อนเบาให้แก่กัน.

อะออ (โบ) ว. ออง, ออฉาว.

อะเอ๊อย ว. (เสียง) เออย ๆ, เรื่อยแจ้ว.

อะหม น. ชาวอัสสัมหรือกะแซหม่อยู่ทิศตะวันออกของอินเดีย เป็นเหล่ากอของชนชาติไทยใหญ่สาขาหนึ่ง.

อะไหล่ น. เครื่องสำรองสิ่งของเช่นรถเป็นต้น เพื่อเตรียมไว้ใช้เมื่อเวลาจำเป็น. (ว่าเป็นภาษาชินคูสตานี).

อัก น. เครื่องสำหรับตีด้ายหรือไหม มีรูปคล้ายระวิงสำหรับหมุนพันด้ายหรือไหมเป็นกลอน ๆ ตามลำดับเส้นใหญ่และเล็ก. ว. เสี้ยง เช่น เสี้ยงทูยด้วยกำพัน เป็นต้น.

อักขระ [—ขะหฺระ] ป. (ส. อกฺษร) น. ตัวหนังสือ; วิชาหนังสือ, คำ, เสียง, สระพยัญชนะ. ว. คงที่, ไม่เปลี่ยนแปลง. **อักขรวิธี** ป. น. ตำราไวยากรณ์ ว่าด้วยวิธีเขียนและอ่านหนังสือให้ถูกต้อง. **อักขรสมัย** ป. น. วิธีใช้ตัวหนังสือ เช่น อ่าน เขียน ร ล ว.

อักโข (มาจาก อักโขณี) ว. มาก, หลาย.

อักโขภิณี ป. (ส. อกฺเษาหิณี) น. จำนวนนับอย่างสูงคือมีศูนย์ตามหลัง ๔๒ ศูนย์; กองทัพมีกระบวนพร้อมมูล. ไทยใช้ อักโขเภณี ก็มี.

อักษ ส. น. เพลา, แกน.

อักษร [—สอน หรือ—สะระ] ส. (ป. อกฺขร) น. ตัวหนังสือ; คำ, เสียง, สระ พยัญชนะ. **อักษรบฏ** ส. น. แผ่นกระดาษที่เขียนสระหรือพยัญชนะใช้ในการสอนการเรียน. **อักษรประโยค** ส. น. การควบหรือกลมกลืนแห่งตัวอักษร เช่น กรอ, กลวง, กว่า ฯลฯ. **อักษรลักษณ์** น. หนังสือ, หนังสือสำคัญ. **อักษรเลข** น. วิธีเขียนหนังสือลับโบราณ ใช้ตัวเลขแทนสระ; ตำแหน่งในคณะกรรมการปกครองท้องที่มีมาแต่โบราณ ต่อมาใช้เรียกผู้ทำหน้าที่เลขานุการของผู้ว่าราชการจังหวัด. **อักษรศาสตร์** น. วิชาแผนกหนังสือ, การเรียนภาษา. **อักษรศาสน์** น. หนังสือข่าว, จดหมาย. **อักษรสมัย** ส. น. วิธีใช้หนังสือ เช่น การอ่านเขียน ร ล ว. **อักษรสังโยค** น. การสะกดอักษร, เสียงสะกด เช่น กก, กง, ฯลฯ.

อักษาหิณี ดู อักโขภิณี.

อักเสบ น. พิษแผลกำเริบ; ลักษณาการที่ปวด บวม แดง ร้อน และเป็นไข้.

อกอ่วน ว. ขัดข้อง, กลุ้มใจ, ไม่ตกลงใจ.

อัคคะ ป. ว. เลิศ, ยอด, ดู อัคร.

อัคคิ, อัคคี น. ไฟ. ดู อัคนิ ด้วย.

อัคนิ, อัคนี [อักนิ, อักนี] ส. (ป. อคฺคิ ไทยมักใช้ อัคคิ) น. ไฟ, คัพท์ใช้ว่า อัคคิ, พระเจ้าแห่งไฟ เรียกพระอัคคิ. **อัคนิรุทร** น. ไฟร้าย, เพลิงกาฬ.

อัคร [อักคระ] ส. (ป. อคฺค) ว. ยอด, ปลาย; ส่วนหน้า, ที่สุด, ส่วนที่ที่สุด; ความมุ่งหมาย, จงชัย; ก่อน, หน้า, เด่น, เยี่ยม, เป็นเอก, เลิศ (มักใช้ประกอบคัพท์อื่น). **อัครชายา** น. 'เมียเลิศ' ตำแหน่งมเหสีพระเจ้าแผ่นดิน. **อัครมหาเสนาบดี** น. หัวหน้าเสนาบดี. **อัครมเหสี** น. พระมเหสีเอกของพระเจ้าแผ่นดิน. **อัครราชทูต** น. ผู้แทนรัฐบาลไปราชการชั่วคราวหรือประจำอยู่ในสำนักแห่งรัฐบาลอื่น.

อัง ก. ผึ่ง, นำไปใกล้ ๆ ไฟเพื่อให้ร้อน.

อังก์ ป. น. ตอนหนึ่งของเรื่องละคร.

อังกฤษ [—กริด] น. ชาวยุโรปชาติหนึ่งอยู่ในเกาะทิศตะวันตกแห่งทวีปยุโรป, เรียกทองชนิดเนื้อแผ่นยาง ๆ สีคล้ายทองคำ ใช้ดัดหรือปรุเป็นลายประกอบเครื่องศพ ว่า ทองอังกฤษ.

อังกวด ช. น. ร้องหน่อง.

อังกะลุง น. เครื่องดุริยางค์ของชวา ใช้ขับรเลงเป็นวงอย่างคนตรีอื่น ๆ.

อังกา (ป. ส. องฺก) น. ตัวอักษรที่ทางไว้หัวลานสำหรับ

ยอกจำนวนใบลานที่จารแล้ว สิบสองคัมเป็นอังกาหนึ่ง สอง อังกาเป็นผูกหนึ่ง ดู องก์ ด้วย.

อังกาบ น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งดอกสีม่วงแกมชมพู.

อังกุร ป. ส. น. หน่อ; หน่อไม้, เขือสาย ไทยมักใช้ อังกูร เช่น พุทธางกูร.

อังกูร ดู อังกุร.

อังคณา [—คะ—] ป. น. นาง, ผู้หญิง.

อังคาร ป. ส. น. ชื่อวันที่สามของสัปดาห์, ชื่อดาวพระเคราะห์ที่สาม; ถ่านไฟ, เถ้า.

อังคาส ข. น. ฉวายพระ, เลี้ยงพระ.

อังคีรส ป. ส. น. พระนามพระพุทธเจ้าองค์หนึ่ง; ชื่อฤษีคนหนึ่ง, ผู้แต่งตำฉวายพรในพระเวท, แต่งกฎหมายและอื่น ๆ. ๒. มีรัศมีซ่านออกจากพระกาย.

อังคุฬ ส. (ป. องฺคุฏฺ) น. นิ้วหัวแม่มือ.

อังวะ น. ชื่อเมืองหลวงเก่า ตามตำนานโยราณ.

อังศุ ส. (ป. อํสุ) น. สาย, ทาง, เส้น, แถว, แสง, รัศมี.

อังศุธร, อังศุมาลี ส. น. พระอาทิตย์.

อังสะ ดู อังสา. ไทยใช้ว่าผ้าเหลืองที่พระใช้ห่มเฉียงบ่า.

อังสา (ป. ส. อํส) น. บ่า, ไหล่.

อจกลับ [อัดจะกฺลับ] น. โคมลอยอย่างหนึ่งทำด้วยทองเหลือง ยางที่มีระย้าห้อยด้วย ใช้ในสมัยโยราณ.

อจฉริย [อัดฉะริยะ] ป. (ส. อาศฺจรฺย) ว. น่าพิศวง, ประหลาด, แปลก, อัศจรรย์, วิเศษ. อจฉริยบุคคล น. บุคคลที่น่าอัศจรรย์ เช่น พระพุทธเจ้า เป็นต้น.

อัชฌา (จาก อัชฌาสัย) น. กิริยาที่; ความรู้จักประพฤติผ่อนสั้นยาว.

อัชฌาจาร ป. น. การล่วงมรรยาท, การละเมิดประเพณี, ความประพฤติชั่ว.

อัชฌาสัย ป. (ส. อธฺยาศย) น. ความประสงค์; ความนิยม; อำเภอใจ; นิสัยใจคอ.

อัญชยม [—ชะยม] ข. ส. ข้า, ข้าพเจ้า.

อัญชนะ ป. น. ยาตา, ยาหยอดตา.

อัญชลี [—ชะลี] ป. ส. น. การประนมมือ, การไหว้ (ยางทีใช้เป็น อัญชลี หรือใช้ละว่า ชุลี ก็มี).

อัญชัน น. ชื่อไม้เถาชนิดหนึ่ง ดอกงามคล้ายดอกถั่ว มีสีต่าง ๆ ส่วนมากเป็นสีคราม แก่ เรียกชื่อสีอย่างนั้นว่า สีอัญชัน, ชื่อไม้ก่อชนิดหนึ่ง ยางต้องถนอมรักษากว่า เรียกชัน.

อัญเชิญ ก. ขอร้อง, เชื้อเชิญ, เชิญด้วยความนับถือ.

อัญญะ ป. ว. อื่น, ต่างไป, แปลกไป. อัญญประกาศ น. ประกาศความอื่น คือ เป็นชื่อเครื่องหมาย รูปดังนี้ " .... " อัญมณี น. ของมีค่าอื่น ๆ.

อัญมัญญะ ป. ว. ซึ่งกันและกัน.

อัฏ (แขก) น. คดีความ.

อัฏฐะ ป. (แขก) น. แปด อัฏฐังค์ น. องค์แปด, แปดส่วน, แปดชั้น.

อัฐ ป. ว. แปด (ไท) น. เหรียญทองแดงซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในแปดแห่งเฟื้อง.

อัฐิ [อัดถิ] ป. (ส. อสฺถิ) น. กระดูก, เมล็ดในลูกไม้. อัฐิมิญชะ,—ชั น. เยื่อในกระดูก.

อัฒ ป. (ส. อรฺธ) น. กึ่ง, ครึ่ง, ชีก. อัฒจันทร์ น. ที่สำหรับก้าวขึ้นลงหินรูปพระจันทร์ครึ่งซีก. อัฒภาค น. ส่วนกึ่ง คือ เป็นชื่อเครื่องหมายสำหรับกั้นประโยคที่มีข้อความชิดชันกันยาว ๆ รูปดังนี้ ; . อัฒมณฑล น. ครึ่งวงกลม.

อัณฑะ ป. ส. น. ไข่, ฟอง (เช่น ฟองไก่); ส่วนหนึ่งของอวัยวะลับชาย.

อัณณพ ดู อรรณพ.

อัด ก. กัน, ยัด, ประกับให้แน่น, ยัย; กลั้น, กลั้นหายใจ. ว. ตามแขน, ตามตรง, ไม่เสียวหรือเฉลียง เช่น หน้าอัด. อัดอั้น ว. จนยั่งญา, หนักใจ. อัดแอ ว. ยัดเยียด, แน่น.

อัตตัด [อัดตะ—] ว. ขัดสน, ฝืดเคือง, ยากจน.

อัต, อัตตะ ป. (ส. อาตฺมน) น. ใจ; ตัวเอง, ตน. อัตภาพ ป. น. ตน, ลักษณะความเป็นตัวตน หรือบุคคล. อัตวินิบาตกรรม ป. น. การฆ่าตัวตาย.

อัตโนมัติ [อัดตะ—] ป. น. ความเห็นส่วนตัว, ความเห็นโดยลำพังตน; เป็นไปได้ในตัวของมันเอง.

อัตรา [อัดตฺรา] น. กำหนด, เกณฑ์, จำกัด.

อัทธ์, อัทธา, อัทธาน ป. (ส. อธฺวน) น. ระยะไกล, ทาง, ถนน, การเดินทาง; กราว, ครั้ง, สมัย.

อัธยาตมวิทยา [อัดทฺยาตมะวิทฺยา] (ไท) ส. น. วิชาว่าด้วยใจ, จิตวิทยา.

อัธยาศัย [อัดทฺยาไส] ดู อัชฌาสัย.

อัน น. เวลากำหนดสำหรับขนไก่พักหนึ่ง ๆ เป็นคำยอก ลักษณะสิ่งของมีลักษณะยาว หรือสั้นเป็นชิ้น เช่น ไม้. ส. ก, ซึ่ง. อันว่า โยราณใช้เป็นคำนำหน้านามเป็นประธานหรือใช้ขึ้นต้นข้อความต่าง ๆ.

อั้น ก. อดใจ, กลั้น, อด, กัน, กำบัง. ว. คับจัด, คับ, น่ง. **อั้นอั้น** ว. น่งอ่าง, จนข้ญญา, สั้นคิด.

อั้น ว. อ้วน, ล่า.

อันดับ น. ชั้น, ระเบียบ, ลำดับ; เรียกพระสงฆ์ผู้ถูกวัดหรือไม่ใช้ผู้เข้าประธาน เช่น พระอันดับแจง ร ล ร.

อันต้าก ต. น. ล่น.

อันโต๊ก ต. น. เต่า, คะพายน้ำ.

อันต ๑ [–ตะ] ป. ส. น. เขต, แดน, ปลายทาง, ที่จบ, จวบสาน, ที่สุด; ความตาย, ความเสื่อมสิ้น.

อันต ๒ [–ตะ] ป. (ส. อนฺตฺร) น. ไส้ใหญ่. **อันตคุณ** ป. น. ไส้น้อย, ไส้ตัน.

อันตร [–ตะระ] ป. ส. น. ช่อง, ช้างใน, ส่วนใน. ว. ภายใน, ชั้นใน; ใกล้เคียง, เกือบ; ระหว่าง, ต่าง, ต่างไป. **อันตรวาสก** ป. น. ผ้าสบง, ผ้านุ่งของสงฆ์.

อันตรธาน [–ตะระ –] ป. ส. น. ความหายไป, สูญไป, ไทยใช้เป็นกริยา.

อันตราย [–ตะ –] ป. ส. น. เหตุที่ทำให้ถึงแก่ความแตกดับหรือพังตลายฉิบหายไป.

อันเต, –โต (จาก อันต ๑) ใช้เป็นคำนำหน้าสมาส แปลว่า ภายใน. **อันเตบุระ, อันเตปุระ** น. ภายในราชสำนัก, ภายในวัง. **อันเตบุริก, อันเตปุริก** น. ข้าราชการในราชสำนัก. **อันเตวาสิก** ป. น. ผู้อยู่ภายใน, ผู้อยู่กับครู คือ ศิษย์.

อันแถง ว. งาม.

อันธ, อนธะ ป. ส. ว. มืด, มืดมน; โง่, ทึบ; มองไม่เห็น; ตาบอด. **อันธการ** ป. น. การมืด, ความมืด, ความมืดมัว; เวลาค่ำ; ความเชลา. **อันธพาล** ป. น. คนโง่อย่างตาบอด, คนขี้ญญาทึบ.

อันยะ ส. ว. อื่น, แปลกออกไป, ต่างออกไป.

อันโยนยะ ส. น. 'กันและกัน' ในไวยากรณ์ใช้เรียกคำสรรพนามพวกหนึ่งซึ่งแทนชื่อคน สัตว์ หรือสิ่งของที่รวมกันได้แก่คำว่า "กัน" เช่น คนที่กัน เรียกว่า อันโยนยสรรพนาม.

อันวยสันธาน [–วะยะ –] น. ในไวยากรณ์เรียกคำสันธานพวกหนึ่ง ซึ่งเชื่อมประโยคให้มีเนื้อความอนุโลมตามกัน, ได้แก่คำ 'และ' กับ ร ล ร เช่น ตานและยายกินข้าว.

อันเวส ป. น. การตามแสวงหา, การค้นหา.

อับ น. ตลับ, กล่อง, ภาชนะขนาดเล็กรูปแบนคล้ายกล่องมีฝา. ว. มีกลิ่นเหม็นสาย, ไม่มีอากาศเข้าออก, ไม่โปร่ง, ไม่มีช่อง, ทึบ; จักอับ, แน่นอนใจ. **อับจน** ว. จักจัก ไม่มีทางไป, สิ้นคิด, ยากแค้น, ตกยาก. **อับเฉา** น. ของ ถ่วง เรือกับเรือโคลง. ว. จักอับ, หมดความคิด, ตกยาก, ไม่สดชื่น. **อับอาย** ว. อายไม่กล้าออกหน้า, ขายหน้า.

อับปาง ก. ล่ม, จม, ทำลาย (สำหรับเรือเดินทะเล).

อัป (ป. ส. อป) ใช้เป็นคำนำหน้าศัพท์อื่นแปลว่า ไปจาก, ปราศจาก, ไร้, เช่น **อัปภาคย์** = ไร้โชค, **อัปยศ** = ไร้ยศ ร ล ร ใช้อย่างไทย.

อัปป [–ปะ] ป. (ส. อลฺป) ว. เล็ก, น้อย, ไม่สำคัญ, ใช้ประกอบหน้าสมาส.

อัปภาคย์ [อับพะ –] ส. (ป. อปภคฺค) ว. ปราศจากโชค, เคราะห์ร้าย, วาสนาน้อย.

อัปมงคล, อัปมงคล [อับปะ –] ป. ส. ว. ปราศจากมงคล, ไม่เป็นเครื่องหมายอันดี, ไม่เจริญตา, เป็นลางร้าย.

อัปยศ, อัปยศ [อับปะ–] ว. ปราศจากยศ, เสื่อมชื่อเสียง, เสื่อมเสีย, น่าขายหน้า.

อัประมาณ, อัประมาณ [อับประ–] ส. (ป. อปฺปมาณ) ว. กำหนดไม่ได้, จำกัดไม่ได้, ไม่มีสิ้นสุด.

อัประมาท, อัประมาท [อับประหฺมาท] ส. (ป. อปฺปมาท) น. ความไม่มืนเมา, ความไม่เลินเล่อ, ความระวัง.

อัประไมย, อัประไมย [อับปะระไม] ป. (ส. อปฺรเมย) ว. นับไม่ได้, ไม่จำกัด, มากมาย.

อัปราชัย, อัปราชัย [อับปะราไช, –] ป. ส. น. ความไม่แพ้, ความชนะ, คู่กับ ปราชัย ความแพ้.

อัปรีย์ [อับปฺรี] (ส. อปฺรีย; ส. อปฺริย) ว. ไม่น่ารัก, น่าเกลียด, เสื่อมทราม, เป็นอัปมงคล, ต่ำช้า, เลวทราม.

อัปลักษณ์, อัปลักษณ์ [อับปะ–] (ป. อปลกฺขณ; ส. อปลกฺษณ) ว. ปราศจากบุญ, ชั่ว, เลวทราม, ต่ำช้า.

อัปสร [อับสอน] (ป. อจฺฉรา; ส. อปฺสรสฺ) น. ผู้ขึ้นจากน้ำ, คือ นางฟ้าพวกหนึ่งที่เกิดขึ้นจากน้ำ เมื่อเวลากวนน้ำอมฤต; แต่ไทยหมายถึงนางฟ้าทั่วไป.

อัพโพหาริก ป. ว. ไม่ควรกล่าวอ้าง, ไม่ควรอ้างเป็นญญเกณฑ์ คือ ไม่ควรนับว่าผิดวินัยหรือธรรมหมาย ตัวอย่างผู้กินแกงซึ่งปรุงด้วยเหล้าบางอย่าง เพื่อฆ่าคาวหรือชูรส

การกินเหล้าในทันเย็น อัพโพหาริก คือ ไม่ควรนับว่ากินเหล้า.

อัพภันตร, —ตร [—กอน,—ตะระ] ป. (ส. อภฺยนฺตร) น. ส่วนใน, ภายใน; ท่ามกลาง, ชื่อมาตราวัดในยาวได้ยาว ๗ วาเป็นอัพภันตรหนึ่ง.

อัม ส. น. ไข้เรื้อ, โรค; ชีวิต; ภัย, ความกลัว. **อัมพฤกษ์** น. ชื่อเส้นซึ่งเป็นศูนย์กลางของร่างกายอยู่ด้านหน้าท้อง.

อัมพาต [อำมะพาด] (ส. อม + วาต = โรคลม) น. ไทยหมายความว่า โรคเส้นประสาทเสีย ทำให้อวัยวะบางส่วนแห่งร่างกายมีแขนขาเป็นต้นตายไป กระดิกไม่ได้.

อัมพ [อำพะ] ป. (ส. อามฺร) น. ต้นมะม่วง, ใช้ว่า อัมพพฤกษ์ ก็มี. **อัมพวัน, อัมพวา** น. ป่า หรือ สวนมะม่วง.

อัมพร [—พอน] ป. ส. น. ฟ้า, อากาศ.

อัมพา ป. ส. น. แม่, หญิงผู้ (เป็นชื่อชายก็ยังมี).

อัมพิล ป. ว. มีรสเปรี้ยว.

อัมพุ ป. ส. น. น้ำ. **อัมพุช** น. เกิดในน้ำ คือ ต้นบัว; ปลา. **อัมพุชินี** น. สระบัว, หนองบัว. **อัมพุท** น. "ผู้ให้น้ำ" คือเมฆ.

อัยยะ (ป. ย่อจาก อริย) ว. ผู้เป็นเจ้า; ผู้เป็นใหญ่, นาย. **อัยการ** น. ชื่อกรมหนึ่งซึ่งมีหน้าที่พิจารณาความแผ่นดิน, เจ้าหน้าที่ในกรมนั้น.

อัยกะ, อัยกา [ไอยะ—] (ป. อยฺยก แต่ไทยมักใช้ อัยกา) น. ปู่, ตา.

อัยกี, อัยยิกา [ไอยะ—] (ป. อยฺยิกา) น. ย่า, ยาย.

อั่ว น. ชื่อแกงถั่วชนิดหนึ่ง.

อัศจรรย์ [อัดสะจัน] (ส. อาศฺจรฺย) ว. แปลกประหลาด, น่าพิศวง.

อัศว [อัดสะวะ] ส. (ป. อสฺส) น. ม้า. **อัศวโกวิท** ส. ว. ชำนาญม้า. **อัศวบดี** ส. น. นายม้า. **อัศวมุข, —มุขี** ส. ว. มีหน้าเป็นหน้าม้า (เป็นชื่อ ยักษ์ผีหน้าม้า). **อัศวเมธ** ส. น. การบูชายัญม้า คือ ทำพิธีปล่อยม้าอุปการเสร็จแล้ว เอามานมาฆ่าบูชายัญ, เป็นพิธีประกาศอานุภาพของราชาธิราชในอินเดียครั้งบุราณ.

อัศวานึก [อัดสะวานึก] ส. น. พลม้า, ทหารเหล่าม้า เป็นส่วนหนึ่งแห่งกระบวนทัพบุราณซึ่งเรียกว่า จตุรงคเสนา คือ เสนา ๔ เหล่า ได้แก่อัศวานึก, หัตถานึก (พลช้าง), รถานึก (พลรถ) และบัตติหานึก (พลเดินเท้า).

อัศวิน [อัดสะวิน] น. คนขี่ม้า, ทหารม้า, ผู้ฝึกหัดม้า; ชื่อเทวดาคู่หนึ่งเป็นสารถีขับรถม้าในอากาศเมื่อเวลาเช้า, เป็นชื่อดาพระนลกุลและสหเทพในเรื่องมหาภารตยุทธ.

อัษฎ, อัษฎ [อัดสะดะ,—ตะ] ส. (ป. อฏฺฐ) ว. แปด.

อัษฎมะ ส. (ป. อฏฺฐมะ) ว. ที่แปด.

อัสดง, อัสดม [อัดสะดง—] (ส. อสฺตมฺ) ว. ไม่ปรากฏ, ตกไป (พระอาทิตย์ตก).

อัสดงคต [อัดสะดงคะ—] ส. (ป. อตฺถงฺคต) ว. พระอาทิตย์ตก. น. ทิศตะวันตก.

อัสดร [อัดสะดอน] (ป. อสฺสตร; ส. อศฺวตร) น. ม้า, ม้าดี. (หมายถึงสัตว์ที่เกิดโดยพ่อเป็นลาแม่เป็นม้าดีลอ).

อัสสาสะ (แยข) ป. น. ลมหายใจเข้า, คู่กับ ปัสสาสะ คือ ลมหายใจออก.

อัสสุ ป. น. น้ำตา. **อัสสุชล** ป. น. น้ำตา. **อัสสุธารา** ป. น. ท่อน้ำตา คือการไหลแห่งน้ำตา ใช้ว่า น้ำตาก็ได้.

อา น. น้องของพ่อ. ธาว ก็ใช้. **อาเขย** น. ผัวของอาหญิง. **อาสะใภ้** น. เมียของอาชาย. ว. เป็นคำออกเสียงท้ายคำพูดในความรำพึงหรือวิตกถึงกิจการ เช่นกล่าวว่า แม่อาพอา อย่างเดียวกับคำว่า เอย.

อ่า ก. ประกัย, ตกแต่ง. ว. โอ่โถง, ผึ่งผาย, สดใส. **อ่าองค์** ก. ประกายตัว, แต่งตัว. **อ่าโอ่** ว. งามผึ่งผาย, แต่งตัวโอ่โถง.

อ้า ก. เบิก, แยกออก, แยะออก, เช่น ปากอ้า; ทำให้เบิก, ทำให้แยก หรือ แยะออก เช่น อ้าปาก อ. ใช้เป็นคำออกเสียงขึ้นต้นประโยคในคำประพันธ์, ใช้ในความรำพึงหรือพรรณนาวิงวอน อย่างเดียวกับคำ โอ้, หรือโอ้ว่า. **อ้าช่า** ว. แยะออกไปอย่างออกไปอย่างเบิ่งเผย เช่น อย่างอาอ้าช่า.

อากร [—กอน] ป. ส. น. หมู่, กอง, การสะสม; บ่อเกิด, ที่เกิด, เช่น ทรัพยากร, ศิลปากร; การรวบรวมเงินอุปกรณ์รัฐบาลเรียกเก็บจากสิ่งที่เกิดจากธรรมชาติ หรือสิ่งที่ทำขึ้นเพื่อการค้า.

อากัป [—กับปะ] ป. (ส. อากลฺป) น. การแต่งตัวดี. **อากัปกิริยา** ป. น. การแต่งตัวดี และมีท่าทางเรียบร้อยงดงาม.

อาการ ป. ส. น. ความเป็นอยู่, สภาพ, คุณสมบัติ; ลักษณะที่หมาย, ที่สำคัญ; รูปร่าง, รูปพรรณ; ท่าทาง, วิธี, ท่านอง, กิริยา; ส่วนของร่างกาย ซึ่งนับมีรวมกัน ๓๒ อย่าง เรียกว่าอาการ ๓๒ มี ผม, ขน, เล็บ, ฟัน, หนัง เป็นต้น.

อากาศ ส. (ป. อากาส) น. ที่ว่างเปล่า, ท้องฟ้า; ความเย็นไปของที่ว่าง. ไทยหมายความว่า ลม ด้วย เช่น กล่าวว่าไปตากอากาศ ฯลฯ. อากาศธาตุ น. ที่ว่าง, ว่างเปล่า. อากาศยาน น. เครื่องนำไปทางอากาศ.

อากูล ป. (ส. อากุล) ว. วุ่นวาย; สับสน, ยุ่งเหยิง.

อาเกียรณ (ป. อากิณฺณ; ส. อากีรฺณ) ว. เกลื่อนกล่น, เต็มไป.

อาขยาต [—ขฺยาต] ป. ส. น. ชื่อคำราไวยากรณ์บาลีและสันสกฤตว่าด้วยคำกริยา. ว. กล่าวแล้ว, ยกแล้ว.

อาขยาน [—ขฺยาน] ส. (ป. อกฺขาน) น. การเล่า, การบอก; เรื่อง, นิทาน; บทท่องจำ.

อาคเนย์ [—เคฺนย] ส. น. ชื่อทิศที่พระอัคนี (พระเพลิง) รักษา คือทิศตะวันออกเฉียงใต้.

อาคม [—คม] ป. ส. น. การมา, การมาถึง เช่น มีน้ำคม = การมาถึงราศีมีน; การเล่าเรียนความรู้, บทและมนตร์ในศาสนา. คาถาที่จำสืบเนื่องกันมา; ตัวอักษรที่เติมเข้ามา.

อาคันตุ, อาคันตุก [—คันตุ, —คันตุกะ] ป. น. แขกผู้มาหา. อาคันตุกวัตร ป. น. มารยาทที่ระดับของประพฤติต่อผู้มาหา.

อาคาร ป. ส. น. บ้าน, เรือน, สิ่งที่ก่อสร้างขึ้น.

อาฆาต [— คาด] (ส. การที, การฆ่า) ป. น. การแก้แค้น, การป้องร้าย, การจองเวร.

อาฆาตมนะ [—ตะมะนะ] ป. ส. น. การฆ่า, การตี; สถานที่ฆ่าคน.

อ่าง น. ภาชนะใหญ่เตี้ยและปากผาย; อาการที่พูดไม่ใคร่ออกกันใจคือกว่าระพูดได้แก่ละคำก็ต้องย้ำคำนั้นอยู่นานจึงพูดต่อไปได้ เช่นอาการประจำ บางคนเรียกว่าเป็นอ่างหรือพูดติดอ่าง.

อ้าง ก. ระบุ, ยังถึง, กล่าวถึง, ชี้เป็นหลัก, ถือเอา; ลวง. อ้างอิง ก. ถือเป็นหลัก, นำมากล่าวเป็นหลัก, กล่าวถึงเพื่อเป็นหลัก.

อ้างขนาง [—ขะหฺนาง] ก. อาย, ขวยเขิน.

อ้างว้าง ว. เปล่าเปลี่ยว. เปล่าเปลี่ยวใจ, เหงา.

อาจ ว. สามารถ, กล้า; เป็นได้. อาจหาญ ว. กล้าหาญ. อาจอง ว. กล้าหาญ, ผึ่งผาย, สง่า. อาจเอื้อม ว. ล่วงเกิน, ไม่รู้จักสูงต่ำ.

อาจม (ป. ส. การล้าง, การชำระ) น. 'ของควรล้าง' คือ อจ.

อาจริยะ [—จะริยะ] (แผง) ป. น. อาจารย์. อาจริยวัตร น. กิจที่ควรประพฤติปฏิบัติต่ออาจารย์.

อาจาร [อาจาน หรือ — จาระ] ป. ส. น. ความประพฤติ, มารยาท; จรรยา, ความประพฤติดี; ธรรมเนียม. อาจารี น. ผู้มีจรรยา, ผู้ทำตามคตินิยมแผน.

อาจารย์ ส. (ป. อาจริย) น. ผู้สั่งสอนวิชาความรู้.

อาจิณ ป. (ส. อาจีรฺณ) ว. เคยประพฤติ, ทำมาแล้ว, เป็นนิสัย, สม่ำเสมอ.

อาเจียน ก. สำรอกอาหารออกทางปาก, รากออกมา.

อาชญา [อาดยา] ส. (ป. อาณา) น. อำนาจ, กฎ, คำสั่ง. ไทยใช้ว่าโทษด้วย แต่มักใช้สำหรับพระเจ้าแผ่นดินหรือเจ้านาย เช่น พระราชอาชญา = โทษหลวง, ดดี เกี่ยวกับโทษหลวงเรียกว่าดดีอาชญาหรือดดีความอาชญาคู่กับดดีความแพ่งซึ่งไม่เกี่ยวด้วยโทษหลวง เช่นความมรดกเป็นต้น; ศาลที่ชำระความเกี่ยวกับโทษหลวงเรียกว่าศาลอาชญา คู่กับศาลแพ่งซึ่งชำระความแพ่ง. คำอาชญามักนิยมใช้ว่า อาญา เป็นพื้น. อาชญาบท น. ข้อกฎหมาย. อาชญาบัตร น. ใบอนุญาตของรัฐบาลให้ทำอาชีพบางอย่างตามเขตกำหนด เช่นใบอนุญาตขับรถยนต์เป็นต้น. อาชญาสิทธิ์ น. อำนาจเด็ดขาด คือสิทธิที่แม่ทัพได้รับพระราชทานจากพระเจ้าแผ่นดินในเวลาไปสงครามเป็นต้น, มักมีสิ่งสำคัญเป็นเครื่องหมาย โดยมากเป็นพระแสงดาบ ซึ่งเรียกว่าพระแสงอาชญาสิทธิ์.

อาชา (ดดีจาก อาชาไนย) น. ม้า.

อาชาไนย (ป. อาชานิยฺ; ส. อาชานย) น. ม้าที่มีตระกูลดี, ม้าที่ฝึกหัดเลี้ยงดี. ว. กำเนิดดี, มีพันธุ์ตระกูลดี, ถ้าเป็นม้าที่ฝึกหัดมาดีแล้วเรียก ม้าอาชาไนย. ถ้าเป็นคนที่ฝึกหัดมาดีแล้ว เรียกว่า ขุนอาชาไนย.

อาชีพ, อาชีวะ [—ชีบ—] ป. ส. น. การเลี้ยงชีวิต, การทำมาหากิน.

อาชีวก ป. น. นักบวชนอกพระพุทธศาสนาพวกหนึ่ง ในครั้งพุทธกาล.

อาญา ดู อาชญา.

อาณัติ ป. (ส. อาชฺญปฺติ) น. ข้อบังคับ, คำสั่ง, กฎ, เครื่องหมาย. ไทยใช้ว่า ข้อบังคับที่ได้บัดหมายกันไว้ด้วย เช่นให้อาณัติสัญญา.

อาณา ป. (ส. อาชฺญา) น. อำนาจ, การบังคับบัญชา.

อาณาเขต น. แดนหรือเขตแดนในอำนาจปกครอง.
อาณาจักร น. เขตแดนที่อยู่ในความปกครองของรัฐบาลหนึ่ง, อำนาจปกครองทางบ้านเมือง. อาณาประชาราษฎร์ น. ราษฎรชาวเมืองที่อยู่ในอำนาจปกครอง. อาณาประโยชน์ น. ผลประโยชน์บ้านเมือง; ผลประโยชน์ที่คนมีอำนาจปกครองเอื้อแก่ส่วนตัว.
อาตุร, อาตูร, อาตุร [—ตุระ,—ตูน,—ตุระ] ป. ส. ว. เดือดร้อน, เจ็บป่วด หรือซอกซ้ำ (ทั้งกายและใจ). ในบทกลอนนักใช้ว่า ตุร ก็มี.
อาตุลย์, อาตุลย์ ป. ส. น. ความไม่มีที่เปรียบ, ความชั่งไม่ได้.
อาตม, อาตมา [อาดตะมะ,—ตุมา] (ส. อาตฺมน; ป.อตฺต) น. ตน. ตัวตน, ตัวเอง; ชีวิตจิตใจ, วิญญาณ (มักใช้ว่า อาตมัน). อาตมทาน น. การสละตัวเอง, การพลีตัว. อาตมภาพ น. ความเป็นตัวตน; ตัวเอง. ไทยใช้ว่า ฐานะของคนด้วย เช่น สมควรแก่อาตมภาพ. ส. ฉัน, ข้าพเจ้า (สำหรับพระสงฆ์สามเณร ใช้กับผู้มียศราชศักดิ์ตลอดจนพระเจ้าแผ่นดิน).
อาถรรพณ์, อาถรรพณะ [— ถัน, —ถับพะนะ] (ส. อาถรวณ; ป. อาถพฺพณ) น. สิ่งเนื่องจากอถรรพเวทซึ่งเป็นคัมภีร์ที่ ๔ ในพระเวท; การใช้เวทมนตร์วิเศษวิชาเสกเป่าย้องกัน, การทำพิธีป้องกันอันตรายต่าง ๆ ตามพิธีพราหมณ์ เช่น ทำพิธีผังเสาหิน หรือผังยันตรพลีเรียกว่าผังอาถรรพณ์.
อาทร [—ทอน] ป. ส. น. ความเออเพื่อ, ความเอาใจใส่, ความพรวง, ความนับถือ.
อาทาน ป. ส. น. การถือเอา, การรับ, มักพ่วงกับท้ายศัพท์ เช่น อุปาทาน—การถือมั่น, สมาทาน—การถือเอาพร้อม, การรับ.
อาทิ ป. ส. น. ต้น, ที่แรก, ข้อต้น.
อาทิตย์ (ป. อาทิจฺจ) น. "เขออทิติ" คือเทวดาพวกหนึ่ง ซึ่งเป็นลูกนางอทิติชายาพระกัศยปประชาบดี, เทวดาจำพวกนี้มีจำนวนกล่าวไว้ต่างกัน บ้างว่ามี ๕ องค์, ๗ องค์, บ้างว่ามี ๑๒ องค์ ได้แก่อินทราทิตย์ (พระอินทร์) วรุณาทิตย์ (พระพิรุณ) ฯลฯ, สุริยาทิตย์ (พระอาทิตย์ที่ส่องโลก); ชื่อเทวดาพระเคราะห์ คือสุริยาทิตย์; ชื่อดาวพระเคราะห์ที่หนึ่ง คือดวงตะวัน; ชื่อวันที่หนึ่งแห่งสัปดาห์ เรียกวันอาทิตย์.
อาทินพ, อาทีนว [—นบ,—นะวะ] ป. ส. น. โทษ (บางทีใช้ควบกันว่า อาทีนพโทษ); ผลร้าย.
อานเทศ ส. (ป. อาเทส) น. คำชี้แจง, รายงาน, คำสั่ง, กฎ; ในไวยากรณ์ยาลีและสันสกฤตหมายเอาการแปลงหรือแผลงพยัญชนะและสระตามข้อบังคับเช่นแปลง อนุ+อาคม เป็น อนวาคม; อติ + อาสัย เป็น อัชฌาสัย.
อาธรรม์, อาธรรม, อาธรรมิก, อาธรรมิก [—ทัน, —ทำ, —ทันมิก, —ทันมิก] ส. ว. ไม่เป็นธรรม, ประพฤติไม่ถูกต้อง, ไม่ตามยุติธรรม.
อาธาร ป. ส. เครื่องค้ำจุน, ฐานที่รองรับ; อ่าง, ที่ขังน้ำ, สระ.
อาน น. เครื่องรองนั่งบนหลังม้า เรียกอานม้า. ก. ลัยให้คม, ฉลักหินให้เรียบ, (สำหรับมีดและอาวุธ), โดยปริยายหมายความว่ายอยซ้ำ เช่น คำเสียอาน. (ถิ่น—ปักษ์ใต้) ว. เย็นหมัน, ไม่มีลูก (เฉพาะสัตว์). [อานะ] ป. ส. น. ลมหายใจเข้า, คู่กับ อาปาณ คือลมหายใจออก และมักใช้ควบกันว่า อานาปาณะ คือลมหายใจเข้าออก.
อ่าน ก. ว่าตามตัวหนังสือ, ดูหรือเข้าใจความจากตัวหนังสือ, สังเกตหรือพิจารณาดูเพื่อให้เข้าใจ. ก. คิด, นับ. (ไทยเดิม).
อานนท์, อานันท์ ป. ส. น. ความเพลิดเพลิน, ความยินดี, ความชื่นใจ; ชื่อพระสาวกผู้อยู่ปฏิบัติรักษาพระพุทธเจ้า.
อานะ, อะนะ ช. น. บุตร, ลูก.
อานาปาณะ ป. น. ลมหายใจเข้าออก.
อานิสงส์ ป. (ส. อานิศส) น. ผลแห่งกุศล; ประโยชน์, ผลดี.
อานุภาพ, อานุภาวะ ป. น. อำนาจ, ฤทธิเดช, ความกล้าหาญ, ความยิ่งใหญ่.
อาบ ก. เอาน้ำรดตัวเพื่อแก้ร้อนหรือชำระล้างเหงื่อไคล เรียกว่าอาบน้ำ, ชโลม, ทา, ทำให้ชุ่มชายเช่นอาบน้ำรัก, ชุ่มชาย, โหลชาย เช่นเหงื่ออาบหน้า. อาบเอบ (กลอน) ก. ชุ่มชาย, โหลชายชื่น, ชายช่าน, (ธรรมดาใช้เอบอาบ).
อาบัติ (ป. อาปตฺติ) น. ความล่วงละเมิด, โทษ; ข้อห้ามแห่งภิกษุ, ในวินัยเรียกการล่วงละเมิดข้อห้ามแห่งภิกษุเป็นสามัญว่า ต้องอาบัติ.
อาป, อาโป [—ปะ,—] (ป. อาป. ส. อาปสฺ) น. น้ำ (ในฐานเมื่อนำหน้าคำสมาสมักใช้ อาโป). อาโปกสิณ ป. น. วิธีเจริญสมถกรรมฐาน ยึดหน่วงเอาอาการน้ำเป็น

อารมณ์ ๑. อาโปธาตุ ป. น. ของเหลวที่เอิบอาบซาบซึม ไปได้ นับเป็นธาตุหนึ่งในธาตุทั้ง ๔ คือ ปฐวีธาตุ ธาตุดิน, อาโปธาตุ ธาตุน้ำ, เตโชธาตุ ธาตุไฟ, วาโยธาตุ ธาตุลม.

อาพัด ว. คงกระพันด้วยกินเหล้าที่เสก เรียกว่า อาพัดเหล้า.

อาพาธ ป. ส. น. ความป่วยไข้, โรค; ความทุกข์ร้อน (ใช้ว่าป่วยสำหรับพระภิกษุสามเณร).

อาเพศ ก. ให้เป็นไปเอง, เผอิญเป็น, ประจวบเป็นไป.

อาภรณ์ ป. ส. น. เครื่องประดับ, เครื่องตกแต่ง, เครื่องเชิดชูเกียรติยศ เช่น เหรียญกรา เป็นต้น.

อาภัพ (ป. อภพฺพ) ว. ไม่สมควร, ไม่สามารถ. ใช้ว่า วาสนาน้อย, ตกยัง.

อาภัสระ ป. น. ชื่อพรหมโลกชั้นหนึ่ง, และเรียกพรหมซึ่งอยู่ชั้นนั้นว่า อาภัสรพรหม. ว. สว่าง, สุกใส, เปล่งปลั่ง.

อาภา ป. ส. น. แสง, รัศมี, ความสว่าง; สี; รูปโฉม, ความงาม. อาภากร ป. ส. น. ผู้ทำรัศมี คือ พระอาทิตย์.

อาภาส ป. ส. น. รัศมี, แสงสว่าง.

อามลก [—มะละกะ] ป. น. มะขามป้อม.

อามัย ป. ส. น. ความป่วยไข้, โรค, ความไม่สบาย, ภูกัย ธนามัย คือ ความสบายไม่มีโรคภัย.

อามิส ส., อามิส ป. น. เหยื่อ, อาหาร, เครื่องล่อใจ.

อาย ก. ขวยเขิน, กระดาก, สะทกสะท้าน, ขวยใจ; รู้สึกอายหน้า. น. กลีบ; การมา, การถึง; รายได้, ผลประโยชน์, กำไร, ภาษี, มักใช้เป็นส่วนท้ายสมาส. อายเหนียม ก. อายอย่างผู้หญิง, อายหน้า.

อ้าย น. พี่ชายหัวปี, คู่กับ เอื้อย ซึ่งเรียกพี่สาวหัวปี; คำนำหน้าสำหรับบุรุษสองหรือสามเพศชาย แสดงว่าผู้นั้นมีฐานะต่ำกว่า, เป็นคำใช้แทนสิ่งที่กล่าวถึง เช่น อ้ายนั่น อ้ายนี่. ว. ต้น, หนึ่ง, เช่น เดือนอ้าย; ใช้เป็นคำประกอบหน้าคำอย่างคำเพื่อประโยชน์ในการออกเสียง เช่น อ้ายบ้า อ้ายเบี้ยว.

อายตน [—ยะตะนะ] ป. ส. น. เครื่องต่อ, เครื่องเนื่อง; ในพระพุทธศาสนาหมายถึง จักขุ, โสต, ฆาน, ชิวหา, กาย, ใจ, เรียกว่า อายตนะภายใน เป็นเครื่องต่อกับอายตนะภายนอก คือ รูป, เสียง, กลิ่น, รส, โผฏฐัพพะ, ธรรม.

อายัด ก. มอบหมายให้รักษาหรือกักขังไว้.

อายน ป. ส. การมาถึง; มักประกอบท้ายศัพท์ เช่น เมฆายน = เมฆ + อายน แปลว่า การมาถึงราศีเมฆ.

อายุ ป. (ส. อายุสฺ หรือ อายุษ) น. เวลาที่ดำรงชีวิตอยู่, เวลาชั่วชีวิต; ชีวิต. อายุกมัย, อายุขัย น. การสิ้นอายุ, ความตาย. อายุรแพทย์, อายุรเวช น. แพทย์ผู้รักษาให้อายุยืน คือ หมอรักษาโรค. อายุวัฒนะ น. ความเจริญอายุ; ใช้เรียกยาจำพวกหนึ่งซึ่งกินแล้วว่าทำอายุยืน เรียกว่ายาอายุวัฒนะ. อายุรเวท ส. น. วิชาที่เกี่ยวกับสุขภาพและการรักษาโรค (ฉลากว่าเป็นวิชาศึกษาศิษย์ และเป็นส่วนหนึ่งของอถรรพเวท).

อายุธ ดู อาวุธ.

อายุร, อายุษ คือ อายุ นั่นเองเมื่อเข้าสมาสกับศัพท์อื่น, ดู อายุ.

อายุส คือ ทันศัพท์อายุ. ใน ส. มีใช้ในคำประพันธ์, ดู อายุ.

อาร์ม [อาม] อ. น. เครื่องหมายรูปอย่างโล่. (Arm).

อารมณ์ (ส. อารมฺมณ) น. เครื่องยึดหน่วงจิตใจ เช่น รูป, เสียง, กลิ่น, รส ฯลฯ; ความรู้สึก, เรื่องหรือสิ่งที่คิด; ความสุข, ความเพลิดเพลิน; (ไทย) นิสัยใจคอ ความเย็นไปแห่งจิตใจในขณะหนึ่ง ๆ เช่น อารมณ์เรอย ๆ.

อารยะ ส. (ป. อริย) น. ชนชาติเดิมที่อยู่แถบกลางของทวีปอาเซียและยุโรปพม่าสู่อินเดีย เป็นต้นตระกูลแห่งชาวอินดูโยราณและชาวอิหร่าน; คนที่นำมัดใจ, ผู้มีธรรมหรือความซื่อตรง. ว. มีธรรม, ดี, งาม, เจริญ. อารยชน น. ชนที่เจริญด้วยชนยธรรมเนียมอันดี. อารยชาติ น. ชาติที่เจริญด้วยชนยธรรมเนียมอันดี. อารยธรรม น. ความเจริญด้วยชนยธรรมเนียมอันดี.

อาระ ช. น. เหล้า.

อารักขา ป. (ส. อารกฺษา) น. ความป้องกัน, ความคุ้มครอง, ความดูแล.

อารักษ์ ส. (ป. อารกฺข) น. การป้องกัน, การคุ้มครอง, การดูแล. ใช้หมายความว่าเทวดาผู้พิทักษ์รักษา, มักใช้ว่า เทพารักษ์ หรือ อารักษเทวดา เป็นต้น.

อารัญ, อารัณย์ (ป. อารญฺญ; ส. อารณฺย) ว. อยู่ในป่า, มีในป่า.

อารัญญิก, อารัณยก (ป. อารญฺญิก; ส. อารณฺยก) ว. เกี่ยวกับป่า, เกิดในป่า, มีในป่า.

อารัมภ์ ป. ส. น. การเริ่มต้น, การตั้งต้น, การปรารภ. อารัมภกถา น. คำปรารภ, คำเริ่มต้น, คำนำ.

อาราธน์, อาราธนา [—ราก-ทะนา] ป. ส. น. ความพอใจ, การนับถือ, การบูชา. (ไทย) ก. เชิญเชิญ, นิมนต์, ขอร้อง, อ้อนวอน (แต่มักใช้สำหรับพระสงฆ์)

อาราม ๑ ป. ส. น. ความเพลิดเพลิน; ที่สำราญ, สวน (ทรัมรมย์ เช่น บุปผาราม = สวนดอกไม้); ที่อยู่พระสงฆ์, วัด (เนื่องจากเอาอาราม (สวน) ถวายเป็นวัด จึงเลยเรียกอารามว่าวัด). อารามิก น. เกี่ยวกับวัด, ชาววัด.

อาราม ๒ ว. มุ่งหมายอย่างรับรอง, พะวงที่จะทำการใด ๆ, ตั้งหน้าตั้งตา, ใช้นำหน้ากริยา เช่น อารามจะไป, อารามจะมา; อารามจะกิน ฯ ล ฯ.

อารี ว. เออเหย, มีใจเผื่อแผ่. มักใช้เข้าคู่กับคำ อารอย ว่า อารีอารอย ก็มี ความอย่างเดียวกัน.

อารุม ช. น. ต้นชมพู่น้ำดอกไม้.

อาลปน์ ป. น. การพูด, การสนทนา, การเรียกร้อง; ในไวยากรณ์หมายถึงคำที่ใช้เรียกร้องผู้ฟังพูดด้วย เช่น 'นายแดง, แกจะไปไหน' คำ 'นายแดง' เป็นอาลปน์. อาลปนบุรพบท [อาละปะนะบุระพะบท] ในไวยากรณ์หมายถึงคำที่นำหน้าคำอาลปน์ เช่น 'ภูก่อนสงฆ์, ข้าแด่อาจารย์' คำ 'ภูก่อน' 'ข้าแด่' เรียกว่า อาลปนบุรพบท.

อาละวาด ก. ทำเกะกะระราน, รังควาน, พาลหาเรื่อง.

อาลักษณ์ [—ลัก] ส. น. การเห็น, การสังเกต; (ไทย) เสมียน, ผู้เขียนหนังสือ, ผู้ทำหน้าที่ทางหนังสือในราชสำนัก.

อาลัย ป. ส. น. ที่อยู่, ที่พัก, บ้านเรือน; การห่วงใย, การพัวพัน, การคิดอยู่, ความเยื่อใย.

อาลิ, อาลี ป. ส. น. ทำนบ, คันนา; แถว, แนว, เช่น พหาลิ ว่า แนวข้ำ.

อาโลก ป. ส. น. การดู, การเห็น; สิ่งที่เห็น, ภาพ; แสงสว่าง; ความสว่าง (เช่น สุริยาโลก). ก. ดู, มอง, เห็น, สังเกต, คิด, รู้. อาโลกกสิณ [—กะกะสิน] ป. น. การเรียนสมถกรรมฐาน ตั้งใจเพ่งแสงสว่างเป็นอารมณ์.

อาว น. นองของพ่อแม่คำไทยเหนือตอย่างเดียวกับอา. (ควรใช้ อา).

อ่าว น. ส่วนของทะเลที่เว้าเข้าไปในแผ่นดิน เป็นที่พักอาศัยเรือแพยังพายุ.

อ้าว ว. ร้อนอบ; อาการของเรือหรือรถแล่นหรือคนวิ่งโดยเร็วเรียกว่า แล่นอ้าว วิ่งอ้าว เป็นต้น. อ. เป็นคำออกเสียงขึ้นต้นข้อความที่จะชวนให้เข้าใจร้องราว เช่น 'อ้าว! ทำอย่างนี้' เป็นต้น. น. ชื่อปลาน้ำจืดชนิดหนึ่ง มีเกล็ด, ย้ายอ้าว ก็เรียก.

อาวรณ์ ป. ส. น. เครื่องกั้น, เครื่องกำบัง, เครื่องปกคลุม. (ไทย) ก. ห่วงใย, อาลัย, คิดถึงวังเวงใจ.

อาวาส ป. ส. น. ที่อยู่, เรือน; โดยปรกติไทยมักนิยมว่า วัด; ผู้ครอบครอง เช่น ฆราวาส ผู้ครองเรือน.

อาวาหะ ป. ส. น. 'การพาหญิงมาข้างหัว' การแต่งงาน, การสมรส.

อาวุธ ป. (ส. อายุธ) น. เครื่องประหาร ใช้ในการป้องกันหรือต่อสู้.

อาวุโส ป. (ส. อายุษฺมนฺ, อายุษฺมนฺต) ว. เก่ากว่าหรือแก่กว่าในหน้าที่ราชการเป็นต้น. น. ในยาสใช้เป็นคำอาลปน์ คือ คำที่ภิกษุผู้ใหญ่รังเรียกภิกษุผู้น้อย, คู่กับ ภันเต ซึ่งผู้น้อยเรียกผู้ใหญ่. ไทยนำมาใช้หมายความว่าการรำพรรษาของภิกษุที่เรียกย่อ ๆ ว่า พรรษา เช่น กล่าวว่าแก่อาวุโส ก็คือแก่พรรษา; และหมายความตลอดไปถึงเวลาราชการ, การมีสมยรรคาศักดิ์ด้วย เช่น แก่อาวุโส หมายความว่าแก่เวลาราชการหรือแก่ยศศักดิ์ก็ได้.

อาศรม [อาสม] ส. (ป. อสฺสม) น. ที่อยู่ของนักพรตต่าง ๆ. อาศรมบท น. ชื่อเวลาอาศรม.

อาศัย ส. (ป. อาสย) น. ที่อยู่, ที่พึ่ง. ไทยใช้เป็นกริยาว่าพักพิง, พักผ่อน, อยู่.

อาศิร ส. (ป. อาสี) น. การให้พร; เชียว (เช่น เชียวสัตว์ต่าง ๆ) ศัพท์นี้ (เดิม ส. อาศิส) เมื่อนำหน้าอักษรต่อแสดงว ห ถ้องเปลี่ยน ส เป็น ร เป็นอาศิร และแผลงเป็นอาเศียร ก็มี. อาศิรพจน์, — พาท, — วจนะ, — วาท, อาเศียรพจน์, — พาท, —วจนะ,—วาท น. คำอวยพร. อาศิรพิษ,—วิษ น. 'ผู้มีพิษในเชี้ยว' คืองู.

อาศุ ส. ว. เร็ว, ไว, คล่อง.

อาษาฒ ส. (ป. อาสาฬฺห) น. เดือนที่ ๘ แห่งเดือนจันทรคติ.

อาสน ป. ส. น. ที่นั่ง, การนั่ง.

อาสัญ (จาก ป. อสญฺญ = สัญญา) น. ความตาย. ว. ตาย; สลบ, สิ้นสติ.

อาสัตย์ (จาก ส. อสตฺย) น. ความไม่ซื่อตรง, ความกลับกลอก. ว. กลับกลอก, ไม่ซื่อตรง.

อาสา ป. (ส. อาศา) น. ความมั่นหมาย, ความต้องการ, ความอยาก. ก. (ไทย) ทำโดยเต็มใจ, สมัคร.

อาสูร ข. ก. สงสาร, เอ็นดู, กังวล.

อาเสาะ ช. น. กริช.

อาหนิ [–หุนิ] ฝ. น. เหล้าชนิดหนึ่งผสมด้วยเมล็ดผลไม้ซึ่งมีกลิ่นหอมฉุน (Anise).

อาหรับ [–หฺรับ] ว. เนื่องด้วยชาติอาหรับซึ่งเป็นชื่อชนชาติหนึ่ง อยู่แถบตะวันตกเฉียงใต้ของเอเชีย.

อาหาร ป. น. ของกิน, เครื่องค้ำจุนชีวิต.

อาพหก [อาละหก] ป. น. ชื่อมาตราตวงในบาลี คือ ๔ นาฬิเปนี ๑ อาฬหก; เสาละลุง.

อำ ก. ขัด, ขืดขัง, ปกขืด; ครอบ, ทับ. อำความ ก. ปกขืดความไว้. อำพราง ก. ปกขืดโดยลวงให้เข้าใจไปทางอื่น, พูดหรือแสดงอาการไม่ให้รู้ความจริง.

อำแดง (ไท) น. คำนำหน้าชื่อหญิง.

อำนด (กลอน) ก. อก.

อำนวย ก. ชวย, ให้; สั่งเสีย, บอกชี้แจง. อำนวยการ ก. สั่งงาน, จัดการ.

อำนาจ (จาก อาช) น. สิทธิ; ความสามารถ, กำลัง, ความรุนแรง; ความยังคับยั่งยืนชา.

อำพน ว. มาก, กายกัน, สวน; กายกันน่าดู, งามสล้าง; งามดี.

อำพัน น. หินสีเหลืองใส เย็นเงา ใช้ทำกล้องยุทธ์. อำพันปลา, อำพันทอง น. เครื่องยาอย่างหนึ่ง เย็นวัตถุสีเทาและสีเหลืองมีกลิ่นหอม ลอยอยู่ในทะเลหรือริมฝั่งทะเลของประเทศร้อน ว่าออกมาจากลำไส้ของปลาวาฬชนิดหนึ่ง เป็นเครื่องยา.

อำไพ ว. งามดี, สล่าง, สุกใส.

อำเภอ น. เขตซึ่งแบ่งการปกครองท้องที่ตามลักษณะปกครองท้องที่; ลำพัง. อำเภอใจ น. ความเย็นใหญ่ในตัวเอง, ความเห็นส่วนตัว, ลำพังตัวเอง.

อำมหิต [–มะ–] ว. ทุร้าย, ร้ายกาจ, ทารุณ.

อำมาตย์ [–มาด] น. ข้าราชการ, ข้าฝ่า, ทหารกษา.

อำยวน ช. น. ความลับ. ก. ขืดขัง, พราง, อำพราง.

อำรุง ก. เลี้ยงดู, บำรุง, ทะนุถนอม.

อำลา ก. ลา, ขอจากไป; แสดงความเศร้าเมื่อจากกัน.

อำอวม ก. กล่าวขืดขังความจริง.

อ้าง ก. นิ่งเสีย, ไม่พูด, พูดไม่ออก.

อิง ก. พิง, เอน. อิงแอบ ก. แนบชิด, กอด.

อิงอร [–ออน] ข. ว. คิใจ. ก. ไทยใช้ตามความว่า แนบนาง ก็มี (อร = นาง).

อิจฉา ป. ส. น. ความอยาก, ความต้องการ. ก. (ไทยมักใช้เลือนตาม อิสสา ว่า เกียดกัน หรือ ไม่พอใจเห็นคนอื่นได้คิ ไม่อยากให้เขาได้คิกว่าตัว). ดู ริษยา, อิสสา.

อิทยา [อิดทยา] ส. น. การบูชา, การเซ่น.

อิฐ ๑, อิฏฐะ ป. (ส. อิษฏ) ว. น่าปรารถนา, เย็นที่พอใจ, ต้องใจ, น่ารัก.

อิฐ ๒ (ป. อิฏฐกา; ส. อิษฏกา) น. ดินเผารูปเหลี่ยมยาวใช้ก่อตึกและกำแพง ร ส ว.

อิณ [–นะ] ป. (ส. ฤณ) น. หนี้.

อิด ก. เหนื่อย, เมื่อย, ระอา, อ่อนใจ. อิดโรย ก. อ่อนเพลีย; ถอยกำลัง. อิดหนาระอาใจ ก. เบื่อหน่าย. อิดออด ก. แสดงอาการไม่เต็มใจ. อิดเอื้อน ก. ไม่กล้าทักพูด, กล่าวไม่เต็มปาก; แสดงอาการไม่สู้เต็มใจ.

อิตถี ป. (ส. สตฺรี) น. หญิง. อิตถีลิงค์ น. เพศหญิง (ไว.).

อิทธิ ป. (ส. ฤทฺธิ) น. ความสำเร็จ, อำนาจศักดิ์สิทธิ, ความเจริญ, ความมองงาม.

อิน น. ชื่อต้นไม้อย่างหนึ่งในพวกต้นรัน แต่ลูกโตกว่า.

อินเดีย อ. น. ดินแดนอยู่ทางทิศใต้ของประเทศจีน ติดต่อกับประเทศพม่า ลาว และเขมร มีแม่น้ำใหญ่อยู่ฝั่งตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศนี้ ชนที่อยู่ในลุ่มน้ำนี้เรียกว่า ชาวสินธุ, ภายหลังเลือนมาเป็นฮินดู, อินดู, และอินเดีย ตามอังกฤษ.

อินท์ ๑ อินทร์.

อินทขีล [–ทะขีละ] ป. น. หลักเมือง, เสาอินทร์.

อินทนิล [–ทะ–] น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งในจำพวกตระแบก ดอกเป็นช่อสีม่วงแกม.

อินทผลัม [–ทะผะลำ] น. ชื่อต้นไม้ในจำพวกปาล์ม มีในอัฟริกาตอนเหนือและอาเซียตอนตะวันตกเฉียงใต้ มีผลกินได้.

อินทร์ ส. (ป. อินฺท) น. ชื่อเทวราชผู้ปกครองสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เป็นพระเจ้าสำคัญองค์หนึ่ง ตามความเชื่อถือของพวกอินดูโบราณ. อินทรชิต น. ชื่อลูกทศกัณฐ์ในเรื่องรามเกียรติ. อินทรธนู (มักอ่าน อินทะนู) น. สายรัง; เครื่องประดับบ่าอย่างหนึ่ง. อินทรวงศ์ น. ชื่อฉันท์อย่างหนึ่ง มีบทละ ๑๒ พยางค์. อินทรวิเชียร น. ชื่อฉันท์อย่างหนึ่ง มีบทละ ๑๑ พยางค์ อินทรศักดิ์ น. อำนาจของพระอินทร์ คือ ชาชาพระอินทร์. อินทราภิเษก น. เรียกลักษณะพิเศษ ๓ ประการ คือ ๑. พระอินทร์นำเครื่องราชกกุธภัณฑ์มาถวายเมื่อครั้งพระเจ้าชสมัยที่ ๒. เสียงราชรถมาจาก

ผ้าพระยาท และ ๓. เพาะเอาผักรกฟ้าพยม่ากางกั้นว่า อินทราภิเษก; การที่พระเจ้าแผ่นดินทำพิธีราชาภิเษกอีกครั้งหนึ่ง เมื่อปรายพระเจ้าแผ่นดินอนให้อยู่ในอำนาจได้มาก เพื่อยกพระองค์ขึ้นเป็นใหญ่กว่าพระเจ้าแผ่นดินทั้งหลาย.อินทรายุธ น. สายรุ้ง, สายฟ้า, อาวุธพระอินทร์.

อินทร์ [—ซ] น. ชื่อนกชนิดหนึ่งในจำพวกนกกินปลา คล้ายเหยี่ยว แต่โตมาก; ชื่อปลาน้ำเค็มชนิดหนึ่ง.

อินทรีย์ [—ทฺรี] (ป. ส. อินฺทฺริย) น. กำลัง, ความเป็นใหญ่, ร่างกาย, ความรู้สึก, ประสาท. อินทรียโคจร ว. อยู่ในเขตความรู้สึก, ซึ่งรู้สึกได้. อินทรียญาณ น. ความรู้สึก. อินทรียสังวร น. ความสำรวมอายตนะภายในคือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ.

อินทุ ป. ส. น. พระจันทร์.

อินัง ก. เอาใจใส่, เอาใจช่วย, คุแล, นำพา, เช่น ไม่อินัง = ไม่เอาใจใส่.

อิ่ม ก. กินจนพอ, เต็มแล้ว, พอแล้ว. ว. เอิกยาน, แช่มชื่น เช่น หน้าอิ่ม. อิ่มใจ ก. ปลื้มใจ, สบายใจ, ดีใจ, ภูมิใจ. อิ่มหนำ ว. อิ่มเต็มที่. อิ่มอาบ, อิ่มเอิบ ว. ชุ่มชื่น, สบายใจ.

อิริยา ป. (ส. อิรฺยา) น. อาการเคลื่อนไหว, กิริยา, ท่าทาง.

อิริยาบถ น. วิธีทรงตัวหรือไหวร่างกาย มี ๔ คือ ยืน, เดิน, นั่ง, นอน.

อิศวร (ส. อีศฺวร) น. พระศิวะซึ่งเป็นพระเจ้าสำคัญองค์หนึ่ง ในลัทธิไสยศาสตร์; เป็นเจ้าเป็นใหญ่, มักใช้ต่อท้ายสมาส เช่น นเรศวร รามเศวร, ใช้ของเป็น อิศร ก็มี.

อิสระ, —สัระ (แผลงจากอิฤดีในบาลีตามอย่าง สกร) ดู สกร.

อิสระ [อิกสะหฺระ] ป. (ส. อีศฺวร) น. เจ้า, นาย, หัวหน้า, ผู้เป็นใหญ่. ก. (ไทย) เป็นใหญ่, เป็นใหญ่ในตัวเอง, เป็นไทยแก่ตัวไม่ขึ้นแก่ใคร. อิสรภาพ น. ความเป็นใหญ่ในตัวเอง, ความไม่ขึ้นแก่ใคร, ความเป็นไทย.

อิสริยะ [อิกสะริ—] ส. (ป. ไอศฺวริย) น. ความเป็นใหญ่, ความยิ่งเจ้า. อิสริยยศ น. ผู้มียศอันยิ่งใหญ่. อิสริยาภรณ์ น. ตราเครื่องประดับเกียรติยศ เรียกสามัญว่า เหรียญตรา.

อิสสา ป. (ส. อีรฺษฺยา) น. ความอิจฉา, ความริษยา; ความโกรธ, ความพยาบาท. ไทยมักใช้เพี้ยนไปว่า อิจฉา.

อิหร่าน [—หฺร่าน] น. แขกเทศหรือชาวเปอร์เซีย.

อี เป็นคำนำหน้านามสำหรับบุรุษหรือสองหรือสามเพศหญิง แสดงว่าผู้นั้นมีฐานะต่ำกว่า; เป็นคำใช้แทนสิ่งที่กล่าวถึง เช่น อีนี้ อีนั้น; เรียกสัตว์ตัวเมีย.

อี น. โยราณเรียกพี่สาวที่สองว่า อี, พี่สาวหัวปีเรียก เอียย, คู่กับเรียกพี่ชายหัวปีว่า อาย เรียกพี่ชายรองว่า อี.

อี น. ชื่อขนมของอินชนิดหนึ่งทำด้วยแป้งเป็นเม็ด ๆ. ว. เสียงร้องครางด้วยความเจ็บปวด.

อีก ว. ต่อไป, ซ้ำ, ต่างออกไป.

อีก่อย น. ชื่อนกชนิดหนึ่งชอบหากินตามชายหาด ร้องเสียงดังเช่นนั้น.

อีเก้ง น. ชื่อสัตว์สี่เท้าชนิดหนึ่ง ตัวคล้ายสุนัขแต่มีเขา เท้าเป็นกีบ.

อีเกรียง น. ชื่อไม้ต้นชนิดหนึ่ง มักเรียกว่าหงอกปลาหมอ.

อีแก น. ชื่อเบี้ยชนิดหนึ่ง ตัวโตใช้ขัดผ้า.

อีโก้ง น. ชื่อนกชนิดหนึ่ง.

อีจู้ น. เครื่องสานชนิดหนึ่ง สำหรับดักปลาไหล.

อีชุก น. ชื่อปลาชนิดหนึ่ง อยู่ทางแม่น้ำตอนเหนือ.

อีตำอีแดง น. ทีขนลิงสีดำและแดง สำหรับเล่นการพนันอย่างหนึ่ง; ชื่อไข่อย่างหนึ่งชนิดเป็นผงตามตัวเป็นสีดำสีแดงติดต่อไก่.

อีโน ว. ใหญ่ เช่น ชามอีโน ว่าชามใหญ่.

อีแปะ น. เหรียญกระษาปณ์มีตราจีนบุรุษใช้อย่างเบี้ยสตางค์.

อีโปง น. ชื่อเครื่องเล่นการพนันอย่างหนึ่ง ทำด้วยไม้มีฝาครอบ; ชื่อเรือชนิดหนึ่ง ซึ่งใช้ตีนไม่ย้างอย่างจุดกลางแล้วจุดหัวจุดท้าย คล้ายเรือชะล่า.

อีเพา น. ชื่อนกชนิดหนึ่ง, นกกระถิ่ว หรือ ไซโหว ก็เรียก.

อีลุ้ม น. ชื่อว่าวชนิดหนึ่ง คล้ายยักเข้า แต่ไม่มีหาง; ชื่อนกชนิดหนึ่ง ตัวขนาดแม่ไก่ หากินตามริมน้ำวังเรือ.

อีเลิง ว. เรียกตุ่มหรือโอ่งใหญ่ว่า ตุ่มอีเลิง หรือนางอีเลิง หรือโอ่งนครสวรรค์ก็เรียก, โดยปริยายหมายความว่าใหญ่เทอะทะ.

อีศ ส. (ป. อีส) น. ผู้เป็นใหญ่; ในคำประพันธ์และสนธิกันเป็น เอศ และมักไม่นิยมแปลความหมาย เช่น บุเรศ, นเรศ หมายความว่าเมืองเท่านั้น.

อีศวร ป. (ส. อีศฺวร) ไทยมักใช้ว่า อิศวร ดู อิศวร.

อีสุกอีใส น. ชื่อโรคชนิดหนึ่งซึ่งเกิดตามผิวหนัง เป็นเม็ดพองขนาดตามตัว เม็ดใส ๆ มีหนอง.

อ็หรอบ [หฺรอบ] (อ. Europe) น. เป็นคำโบราณเรียก 'ยุโรป' หมายความว่าฝรั่ง เช่น เข้าอ็หรอบ, กินอ็หรอบ.

อ็หลัดถัดทา [—หฺลัด—] น. การมหรสพของหลวงชนิดหนึ่ง มักเล่นในการพระราชพิธีโสกนัต์, โสมพ่อ ก็เรียก.

อ็เห็น น. ชื่อสัตว์เท้าชนิดหนึ่งในตำพวกชะมด.

อ็แอ่น น. ชื่อนกชนิดหนึ่ง มีขนาดยาว กินแมลงเป็นอาหาร ชอบย้ายถิ่นตามฤดูกาล รังทำด้วยน้ำลาย เราใช้เป็นอาหาร, นกนางแอ่น ก็เรียก.

อกหัก [อกกะ—] ว. เอก, โดดเดี่ยว, ครึกโครม, ออกว.

อง ว. กัง, เอก, อกหัก. **องคนึง** ว. เอะอะ, โอดอง. **องม** ว. กังสนั่น, ออกว. **องอล** ว. กังสนั่น.

อง น. สัตว์เท้าชนิดหนึ่ง รูปกลัายกบ ตัวพองได้ หักอยู่ในตำพวกเลือดเย็น มีหลายชนิด เช่น องป่ากขวด องขาว มะพร้าว. **องอ่าง** น. องชนิดหนึ่งร้องเสียงดัง ตัวพองโต, องยาง ก็เรียก.

องอ ว. นิ่งอักอยู่.

อัด ก. ทน, อดกลั้น, อั้นไว้. **อัดใจ** น. เวลาชั่วกลั้นหายใจไว้คราวหนึ่ง. **อัดอัด** ว. หายใจไม่ค่อยสะดวก, แน่น, รำคาญ, ไม่สบายใจ.

อัดตะป่อ ว. มากมาย, ลันหลาม.

อัดทึด ว. พองขึ้นไปเต็มที่ (สำหรับศพ).

อัด ว. พอง, ขึ้น เช่น ท้องอัด; เฉยชา, ซ้า. **อัดอาด** ว. เฉยชา, ทำอาการยิ่งยาก, ฉลาดโกล.

อัน ว. นอกออกไป, ห่างออกไป.

อัน ก. พูด, กล่าว, บอก. ใช้อย่างเดียวกับ 'เอ่อน' และ 'เอ่น'

ออ ว. รู้สึกองในหู, ไม่ได้ยิน; อึง, กังสนั่น; เอิกเกริก. **ออ** ฉาว ว. แพร่งพราย, เซ็งแซ่, กระจัดกระจาย. **อออึง** ว. สนั่น, กังสนั่น.

อุ น. น้ำเมาชนิดหนึ่ง ใช้ปลายข้าวกับแกลบประสมกับแป้ง.

อุก น. ชื่อปลาชนิดหนึ่ง. ก. ยุกรุก, ยังอาง, หักหาญด้วยพลการ. **อุกฉกรรจ์** ว. ร้ายแรง, เหยมหาญ. **อุกอาจ** ก. ล่วงเกิน, รุกราน, ยุกรุก.

อุกกาบาต ป. (ส. อุลฺกา+ปาต) น. แสงสว่างเป็นก้อนที่ตกลงมาจากอากาศ.

อุกฤษฎ์ [—กฺริด] ส. (ป. อุกฺกฏฺฐ; ส. อุตฺกฤษฏ) ว. เลิศ, สูงสุด, ประเสริฐ, วิเศษ; ยิ่งใหญ่.

อุค, อุคร ป. (ส. อุคฺร) ว. กุร้าย, รุนแรง; น่าหวาดเสียว; ยิ่งใหญ่, มีอำนาจ; ประเสริฐ.

อุโฆษ (ส. อุโฆษ; ป. อุโฆส). ก. ประกาศ, ข้าวร้อง. ว. (ไทย) กึกก้อง, สนั่น.

อุ้ง น. ส่วนกลางของฝ่ามือหรือฝ่าเท้า.

อุจจาระ ป. ส. น. กูถ, ข. อุจจารมรรค น. ทวารหนัก.

อุจาด ว. น่าเกลียด, น่าอาย.

อุชุ ป. (ส. อุชุ) ว. ตรง, ซื่อตรง, ตรงไปตรงมา; (ไทย) แผลงเป็น อรชร ว่างาม.

อุณา ป. (ส. อูรฺณา) น. ขนแกะ, ขนระหว่างคิ้ว. **อุณานาภี** น. แมงมุม. **อุณาโลม** น. ขนระหว่างคิ้ว; เครื่องหมายอย่างรูปหน้าหมวกทหารยก.

อุณหิส [อุนนุหิด] ป. (ส. อุษฺณีษ) น. มงกุฎ, มงคล; กรอยหน้า.

อุด ก. ยุกให้นิ่งนุ่น, ยุกกัน, ยุกช่อง. **อุดอู้** ว. คับแคบ. (สำหรับสถานที่ที่ไม่ปลอดโปร่ง).

อุดเตา น. เตารีด, เครื่องสำหรับรีดผ้าให้เรียบโดยอาศัยความร้อน ทำด้วยโลหะ.

อุตม (ป. ส. อุตฺตม) ว. สูงสุด, ยิ่ง, เลิศ, มากมาย, บริบูรณ์.

อุตร [—ตอน] (ป. ส. อุตฺตร) น. ช้างงน, สูง, พ้น, ฝ่าย เหนือ, ทิศเหนือ; ข้างซ้าย.

อุตหนุน [—หฺนุน] ก. เกื้อกูล, ช่วยเหลือ.

อุตากัน, อุนากัน ช. ว. เสียยาว.

อุตมะ, อุตมะ [อุตตม—ตะมะ] ป. ส. ว. สูงสุด, ที่สุด, ยอดเยี่ยม, เลิศ, ยิ่ง, วิเศษ, ประเสริฐ. **อุตมางค์** น. ส่วนสูงสุดของร่างกาย คือ หัว.

อุตรทร, อุตร [อุตตอน,—ตะระ] ไทยมักใช้อุตร คู่ อุตร. **อุตกุรุ, อุตรกุรุ** น. ชื่อทวีปใหญ่ในตำนานโยราณกล่าวว่าอยู่ฝ่ายเหนือ. **อุตราวัฏ** น. การเวียนจากขวามาซ้าย. **อุตราสงค์** น. ผ้าวรสำหรับห่ม.

อุตรา น. เรียกลมที่พัดจากทิศตะวันออกเฉียงเหนือไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ในหนึ่งฤดูร้อน.

อุตริ [อุตตะหฺริ] ป. (ส. อุตฺตรีน) ว. พ้น, ยิ่งขึ้น, อีก, ต่อไป ;(ไทย) แปลกออกไป, นอกแบบ. **อุตริมนุสธรรม** น. 'คุณอย่างยวดยิ่งของมนุษย์' ได้แก่ธรรมวิเศษมีการสำเร็จฌาน สำเร็จมรรคผล เป็นต้น.

อุตบล [อุตบน] ส. น. บัว, กอกบัว.

อุตพิด [อุตตะ—] น. พรรณไม้ขนาดเล็ก มีดอกยามเวลาเย็น

กลืนเหมือนคลายอาย.

อุตลุด [อุดตะหฺลุด] ว. วุ่นวาย, กุลีกุจอ, พลัวน.

อุตสาห, อุตส่าห์ [อุดสาหะ—] ส. (ป. อุสฺสาห) น. กำลัง, ความแข็งแรง, ความมั่นใจ; การออกแรง, ความยากขัน; ความขยัน, ความอดทน. **อุตสาหกรรม** น. การทำสิ่งของเพื่อให้เป็นสินค้า.

อุตุ (ปาก) ว. สบาย, นอนใจ, หมดวิตก. ดู ฤดู.

อุทก [—ทก หรือ อุทะกะ] ป. ส. น. น้ำ. **อุทกภัย** น. อันตรายอันเกิดจากน้ำท่วม. **อุทกศาสตร์** น. วิชาที่กล่าวถึงขนาดและตำแหน่งของน้ำและทะเล.

อุทธาม ป. ว. ปราศจากความเหนียวรั้ง, คะนอง.

อุทยาน [อุดทะยาน] ส. (ป. อุยฺยาน) น. สวนเป็นที่รื่นรมย์.

อุทร [—ทอน] ป. ส. น. ท้อง.

อุทริยะ [อุทะริ—] ป. น. อาหารใหม่.

อุทธรณ์ [อุดทอน] ป. น. การยกขึ้น, การร้องฉอน, การเสนอ, (ไทย) ชื่อศาลและคดีที่ชำระเป็นครั้งที่สอง. ก. ขอร้องให้พิจารณาใหม่ในศาลสูง.

อุทรัง ป. น. ความพังช่วน.

อุทลุม [อุดทะ—] ก. ห้ามพ้องเพราะถือว่าผิดประเพณี เช่น ลูกพ้องพ่อแม่ยังไร้องศาลไม่ได้ เป็นอุทลุม.

อุทัย ป. ส. น. การขึ้น, การผุดขึ้น (แห่งพระอาทิตย์ฯลฯ); การออกมา, การปรากฏ; ความเจริญ; (ไทย) พระอาทิตย์พงแรกขึ้น.

อุทาน ป. ส. น. เสียงหรือคำที่เปล่งออกมาเวลาตกใจ หรือดีใจ; ชื่อคัมภีร์พระสูตรหมวดหนึ่ง ซึ่งท่านรวบรวมคำอุทานพระพุทธเจ้า และพระสาวกทั้งหลายไว้เป็นส่วนเวลาแรกตรัสรู้เป็นต้น; (ไว.) เรียกคำชนิดหนึ่งซึ่งบอกเสียงคนสัตว์ และสิ่งของต่าง ๆ เช่น โอ้ย ๆ โฮก ๆ เหง่ง ๆ เป็นต้น.

อุทาร ป. ส. ว. สูง, เลิศยิ่ง, ยิ่งใหญ่.

อุทาหรณ์ [—หอน] ป. ส. น. ตัวอย่าง, การอ้างอิง.

อุทิศ ส. ก. เจาะจง, เพ่งเล็งถึง, จำเพาะ, ทำเพื่อ; แผ่ส่วนบุญให้แก่ผู้ตายตามประเพณี.

อุทุมพร [—พอน] ป. ส. น. ต้นมะเดื่อ.

อุเทศ ส. น. การยกขึ้นแสดง, การยกขึ้นชแจง.

อุธัจ ป. น. ความประหม่า (อุทฺธจฺจ ความฟุ้งซ่าน).

อุ่น ก. ทำให้ร้อนขึ้น. ว. ไม่เย็น, ค่อนข้างร้อน, ไม่ร้อนไม่หนาว, สบาย. **อุ่นใจ** ว. สบายใจโดยรู้สึกว่าระสมหรือระพันอันตราย, ไม่มีร้อนใจ. **อุ่นหนาฝาคั่ง** ว. สบายด้วยมีหลักฐานเป็นที่พักพิงมั่นคง.

อุบ น. ชื่อปลาน้ำจืดชนิดหนึ่ง ไม่มีเกล็ด คล้ายปลาสังกะวาด. ก. อมเอาไว้, ซุบเอาไว้; ถือเอา, รวิเอา, เช่น อุบเข้าไว้. **อุบอิบ** ว. ทำเสียงเยา ๆ และไม่ชัดเจน (เป็นอาการที่พูดไม่เต็มปากด้วยเกรงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง).

อุบล (ป. อุปฺปล; ส. อุตฺปล, อุบล) น. บัว, ดอกบัว, ที่ใช้เต็มตามศัพท์เดิมว่า อุปฺปล. **อุตบล** ก็มี เช่น นิลุปบล, นิโลตบล (นิล + อุปฺปล, + อุตบล—บัวขาย).

อุบะ น. ดอกไม้ร้อยเป็นพวงอย่างพู่สำหรับห้อยระหว่างเพื่องเป็นต้น.

อุบัติ (ป. อุปฺปตฺติ; ส. อุตฺปตฺติ) น. การเกิดขึ้น, กำเนิด, การบังเกิด; ราก(เง่า), เหตุ. ก. (ไทย) เกิดขึ้น. **อุบัติเหตุ** เป็นศัพท์ประกอบขึ้นเอง หมายความว่าเหตุที่เกิดขึ้นโดยไม่ทันคิด, ความบังเอิญเป็น.

อุบาทว์ (ป. อุปฺปาฏว; ส. อุตฺปาฏว) ว. อัปรีย์, จัญไร, อันตราย.

อุบาย ป. ส. น. วิธี, หนทาง; กล, เล่ห์เหลี่ยม.

อุบาสก (ป. ส. อุปาสก) น. 'ผู้นั่งใกล้' คือ ผู้ระลึกได้ว่าเป็นศรัทธาแน่วแน่ในพระพุทธศาสนา; หญิงใช้ว่า อุบาสิกา. ดู อุบาสก.

อุบเบกขา (ป. อุเปกฺขา; ส. อุเปกฺษา) น. ความไม่โยคี, ความปราศจากความลำเอียง, ความมีใจเป็นกลาง.

อุโบสถ (ป. อุโปสถ; ส. อุปวสถ) น. วันพระ; การแสดงพระปาติโมกข์ของพระสงฆ์ทุก ๆ กึ่งเดือน; การรักษาศีล ๘ ของคฤหัสถ์; โรงที่พระสงฆ์ทำสังฆกรรมมีแสดงปาติโมกข์เป็นต้นมักเรียกอุโบสถ หรือตัดเรียก โบสถ์.

อุป [—ปะ] ป. ส. เป็นศัพท์ประกอบข้างหน้าศัพท์อื่น ให้มีใจความว่า เข้าไป, ใกล้, รอง, ข้างขน, เหนือ, ข้าง เช่น อุปราช, อุปนายก, อุปถัมภ์ เป็นต้น.

อุปกรณ์ [—ปะกอน] ป. ส. น. การช่วยเหลือ, ความเกื้อหนุน; เครื่องมือ, เครื่องใช้, การส่งเสริม, สิ่งบำรุงชีวิต, หนทางเลี้ยงชีวิต.

อุปกรม ส. (ป. อุปกฺกม) น. การเข้าใกล้, การตั้งต้น, การพยายาม.

อุปการ [—ปะกาน] ป. น. บุญคุณ, ความอุดหนุน (คู่กับ ปฏิการ = การตอบแทน), การช่วยเหลือ; ประโยชน์; เรียก

ม้าที่ปล่อยในพิธีอัศวเมธว่าม้าอุปการ. อุปการี ป. น. ผู้ช่วยเหลือ, ผู้มีคุณ; หญิงใช้ว่า อุปการิณี.

อุปการิณี ดู อุปการ.

อุปการี ดูใน อุปการ.

อุปกิณณะ [–กินนะ] ป. ว. ปกคลุมไว้, ปิดบังอยู่.

อุปกิเลส [–ปะกิเหฺลด] ป. น. เครื่องเศร้าหมอง มี ๑๖ อย่าง มี อภิชฌาวิสมโลภ เป็นต้น.

อุปจาร [–ปะจาน] ป. ส. น. การเข้าใกล้, ที่ใกล้, ชาน; การดูแล; มรรยาท; การนับถือ.

อุปถัมภ์ [–ปะถำ] (ป. อุปถมฺภ) น. การค้ำจุน, เครื่องค้ำจุน, หลักฐาน, การอุดหนุน. ก. อุดหนุน, ช่วยเหลือ.

อุปถัมภก [–ปะถำพก] (ป. อุปถมฺภก) น. ผู้อุดหนุน, ผู้เลี้ยงดู.

อุปทม [อุปะทม] น. กามโรค.

อุปเทศ [–ปะเทด] ส. (ป. อุปเทส) การสั่งสอน, คำสั่งสอน, คำแนะนำ. ก. (ไทย) สอน, ชี้แจง, แนะนำ.

อุปเท่ห์ [–ปะเท่] (จาก ส. อุปเทศ) น. อุบายคำเนินการ, วิธีคำเนินการ. ดู อุปเทศ.

อุปธิ [–ปะ–] ป. น. ตัว, ร่างกาย, ฐานะ, หลัก; เหตุแห่งการเวียนเกิดเวียนตาย; ความพัวพัน กิเลส, ชันย์หา.

อุปนิษัท [–ปะ–] ส. น. คัมภีร์ว่าด้วยลัทธิพราหมณ์ ถือว่าสิ่งทั้งหลายออกมาจากปรมาตมัน คือพรหม.

อุปนิสัย [–ปะนิดไส] ป. น. ความประพฤติที่เคยชินเป็นพื้นมาในสันดาน; โอกาสที่จะปฏิบัติการบรรลุมรรคผลสำเร็จมรรคผล.

อุปพิทย์ [–ปะ–] ป. น. เนื่อง, เนื่องกัน.

อุปโภค [–ปะ–] ป. ส. น. การกิน, การเสพ; การใช้สอย. ก. (ไทย) ใช้สอย; เสพ.

อุปมา [–ปะ–] ป. ส. น. การอ้างเอามาเปรียบเทียบ, มักใช้คู่กับอุปไมย ในประโยคเช่น เรื่องนี้มีอุปมาฉันใด อุปไมยก็ฉันนั้น.

อุปมาน [–ปะ–] ป. ส. น. การเปรียบเทียบในสิ่งที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน.

อุปไมย [–ปะไม] (ป. อุปเมยฺย) น. สิ่งที่ควรจะหาสิ่งอื่นมาเปรียบเทียบ, สิ่งที่เขาพึงเปรียบเทียบได้, มักใช้ในประโยคเปรียบความอยู่ท้ายอุปมา.

อุปยุวราช [–ปะยุวะราด] ป. น. ตำแหน่งเจ้าในเมืองล้านช้าง รองพระเจ้าแผ่นดิน แต่อยู่เหนืออุปราช.

อุปโยค [–ปะโยก] ป. ส. น. การใช้สอย. อุปโยคบุรุษพบท น. ในไวยากรณ์หมายถึงคำนำหน้านามการก.

อุปโยราช [–ปะ–] (ป. อุป+ยุวราช) น. ตำแหน่งเจ้าเมืองในเขมรรองพระเจ้าแผ่นดิน เรียกว่า มหาอุปโยราช สูงกว่ามหาอุปราช ตรงกับตำแหน่งอุปยุวราชของนครล้านช้าง.

อุปราช [–ปะหฺราด] น. ผู้สำเร็จราชการต่างพระองค์ประจำภาคหนึ่ง ๆ ในอาณาจักร; (โบ) พระมหาอุปราช เป็นตำแหน่งพระเจ้าแผ่นดินที่สอง เรียกกันอย่างสามัญว่า วังหน้า. แต่พระมหาอุปราชเป็นมุขมนตรีผู้หนึ่ง. อุปราชย์ (โบ) น. สมยศที่คำแหน่งพระเจ้าแผ่นดินที่สอง ตรีอวังหน้า; ความเป็นพระเจ้าแผ่นดินที่สอง.

อุปริม [–ปะริม] ป. ว. อยู่สูงสุด, เบื้องบนที่สุด. อุปริมปริยาย น. เนื้อความอันสูงสุด.

อุปสมบท [–ปะสมบด] ศัพท์บัญญัติจาก 'อุปสมฺปทา' หมายความว่าการขวชเข้าเป็นภิกษุและไทยใช้เป็นกริยาว่า ขวชเป็นภิกษุด้วย; แต่อุปสัมปทาใช้เป็นนามอย่างเดียว.

อุปสรรค [–ปะสัก] ส. (ป. อุปสคฺค) น. สิ่งที่เข้าไปขัดข้อง, ความขัดข้อง; ความลำบาก, เครื่องกีดกัน, อันตราย; (ไว) คำที่ประกอบข้างหน้าคำอื่นเพื่อให้มีความหมายแปลกออกไปจากเดิม (อ. Prefix) เช่น ประ– ประกิน, อภิ–อภิรัฐมนตรี ฯลฯ.

อุปสัมปทา [–ปะสำปะ–] ป. ส. น. การขวชเข้าเป็นภิกษุ. อุปสัมปทาเปกข์, อุปสัมปทาเปกษ์ น. ผู้เพ่งอุปสมบท คือนาคที่ขวชเป็นสามเณรแล้ว และจะขอขวชเป็นภิกษุต่อไป.

อุปฮาด [–ปะ–] (เรียกเพี้ยนจากอุปราชตามสำเนียงไทยเหนือ) น. ตำแหน่งเจ้าชั้นสูงของชาวไทยทางภาคเหนือ.

อุบัชฌาย์,–ฌายะ ป. (ส. อุปาธฺยาย) น. พระเถระผู้ขวชกุลบุตรในพระพุทธศาสนา. อุบัชฌายวัตร น. กิจที่สัทธิวิหาริกจะต้องปฏิบัติแก่อุชฌาย์ของตน.

อุบัฏฐาก ป. น. ผู้บำรุง, ผู้ดูแล, ผู้รับใช้ (มักใช้สำหรับพระสงฆ์ เรียกเป็นสามัญว่า โยมอุบัฏฐาก). ถ้าเป็นหญิงใช้ว่า อุบัฏฐายิกา.

อุบัฏฐายิกา ดู อุบัฏฐาก.

อุบัทวะ, อุบัทรพ (ป. อุปทฺทว; ส. อุปทฺรว) ว. อัปรีย์, จัญไร, อันตราย. อุบัทวันตราย (ป. อุปทฺทว+อนฺตราย) น. อุบัทวะและอันตราย.

อุปาทาน ป. น. การยึดไว้, การถือมั่น (ด้วยอำนาจกิเลส),

ความพัวพัน.

อุ้ม ก. โยนขึ้น, ถือไว้เพียงอก หรือ สะเอว, หยอไป, พาไป เช่น เมฆอุ้มฝน. **อุ้มชู** ก. ประคับประคอง, เลี้ยงดู.

อุมงค์, อุโมงค์ (ป. อุมฺมคฺค) น. ทางใต้ดิน, ช่อง หรือทางที่ขุดลงไปใต้ดินหรือในภูเขา.

อุมา ส. น. แสงสว่าง; ชื่อเสียง; ความรายคาย; ชื่อชายาพระอิศวร.

อุย น. ชื่อปลาตูกชนิดหนึ่งหนังเหลืองเนื้ออ่อน; เรียกขนอ่อนหรือขนพงแรกขึ้นว่า ขนอุย.

อุร ป. (ส. อุรสฺ) อก, ทรวง. **อุรค** น. งู, พญานาค. **อุรเคนทร์** น. พญานาค. **อุรส** น. ผู้เกิดแต่อก ก็เรียก.

อุรจฉทะ, —ฉัท ป. (ส. อุรศฺฉท) น. เครื่องกำบังอก, เกราะ, เครื่องประกับอก.

อุไร น. ทองคำ.

อุลามก ว. เลวมาก, ทำชั่ว, สกปรก.

อุลิด ช. น. แคงโม.

อุลูก [—กะ] ป. ส. น. นกเค้าแมว.

อุโลก น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง เนื้อไม้ขาว.

อุษม, อุษมัน [อุดสฺ—มะ, อุดสฺ—มัน] ส. (ป. อุสฺม) น. ความร้อน, ไอความร้อน. **อุษมยนตร์** ส. น. เครื่องยนต์ที่ใช้ก๊าซเกิดจากไอแห่งความร้อน.

อุษา ส. น. แสงเงินแสงทอง, เช้ามืด, รุ่งเช้า; กลางคืน. **อุษาโยค** น. เวลาใกล้รุ่ง.

อุสภ ๑ ป. (ส. อุษภ) น. วัวผู้ (เป็นเครื่องหมายแสดงความสามารถของบุรุษผู้นำกรีย). ไทยใช้ อุสุภ ก็มี.

อุสภ ๒ ป. น. ชื่อมาตรานับเท่ากับ ๒๐ ขารี (คือหนึ่งเส้นสิบห้าวา).

อุสวะ [อุดสฺวะ] ป. (ส. อุตฺสว) น. การฉลอง, การรื่นเริง, การเล่นสนุก.

อุสุภ ดู อุสภ.

อุสุม ป. (ส. อุษมนฺ) น. ไอ, ไออบ; ความร้อน, ฤดูร้อน, แผลงใช้เป็น อรสุม ก็มี เช่น อรสุมพล = กำลังไอน้ำ; ในไวยากรณ์เรียกเสียงพยัญชนะที่ลมเสียดแทรกออกมาคือพ้น ว่ามีเสียง อุสุม ได้แก่เสียง ศ ษ ส.

อุหรับ น. ผงกระแจะจันทน์ป่นทองสำหรับเจิมในการอภิเษกรดน้ำ.

อุหลบ [—หฺลบ] น. ระกูหญิง (สำหรับเจ้านาย เรียกว่า พระอุหลบ).

อุฬาร ป. (ส. อุทาร) ว. ยิ่งใหญ่, เลิศล้น; ดี, ประเสริฐ, กว้างขวาง.

อู น. ชื่อไก่ชนิดหนึ่ง ตัวใหญ่กว่าไก่แจ้ ลำตัวยาว สูงและหงอนเล็ก มักเลี้ยงไว้ชนกัน.

อู่ น. เปล; ที่อยู่, ที่เกิด; ที่ขนน้ำเข้าออกได้ สำหรับเก็บเรือหรือซ่อม.

อู้ น. ชื่อช้อนชนิดหนึ่ง มีเสี้ยงทุ้ม เรียกว่าช้อนอู้. ว. เสียงเช่น เสียงลมพัด.

อูฐ (ป. โอฏฺฐ; ส. อุษฺฏฺร) น. สัตว์สี่เท้าชนิดหนึ่ง มีคอยาว เหมาะเป็นพาหนะในทะเลทราย.

อูด น. เครื่องทำให้ว่าวมีเสียงดังเมื่อถูกลมพัด เช่น ลูกทหัวว่าวจุฬา. ก. นูนขึ้น, ขยมขึ้น.

อูม ว. โย้ง, พอง, เบ่งขยมขึ้น.

อูรุ ป. น. ขา.

เอ, เอ้ (คำออกจาก เอก) ว. หนึ่ง; เปล่ยว, เดียว, ลำพัง; สำคัญ เช่น ตัวเอ้, เบ่เอ้ (ไม่ใช่หนึ่ง คือ มาก).

เอก, เอกะ ป. ส. น. หนึ่ง (จำนวน); ตัวคนเดียว, ลำพังตัว, เปล่ยว, โดดเดี่ยว; สำคัญ; ที่หนึ่ง; พิเศษ, เฉพาะ, ยิ่งใหญ่, เด่น, ที่เลิศ. **เอกจิต** น. ความคิดต้องกัน, ความเห็นพ้องกัน. **เอกชน** น. บุคคลคนหนึ่ง. **เอกเทศ** น. ภาคหนึ่ง, ส่วนหนึ่ง. **เอกราช** ว. ไม่ขึ้นแก่ใคร, มีอิสรภาพ. **เอกสาร** น. หนังสือสำคัญ. **เอเกศา** ป. น. ความมีจิตแน่วอยู่ในอารมณ์อันเดียว.

เอกเขนก [—ขะเหฺนก] ว. นั่งหรือนอนอาศัยอกข้างหนึ่งเท้ากับหมอนหรือพิง.

เอกา, เอ้กา ว. หนึ่ง, คนเดียว, โดดเดี่ยว; ถือกินข้าวหนเดียวในเวลาระหว่างเช้าถึงเที่ยงเป็นกิจวัตร เรียกว่าถือเอกา.

เอง ว. ลำพังตน, เฉพาะตน; เดียว, ที่เดียว เช่น อย่างนั้นเอง.

เอ็ง ส. แทนชื่อบุรุษที่สอง (สำหรับผู้ใหญ่พูดกับผู้น้อย).

เอ็ด ๑ ว. หนึ่ง (ใช้เรียกจำนวนเลขที่มีหนึ่งอยู่ท้าย เช่น สิบเอ็ด, ร้อยเอ็ด ฯลฯ).

เอ็ด ๒ ว. เธอะ, อึกทึก. **เอ็ดตะโร** ว. อึกทึกใหญ่.

เอตทัคคะ ป. น. ผู้ยอดเยี่ยมในทางใดทางหนึ่งเป็นพิเศษ เช่นเป็นเอตทัคคะทางธรรมก็มี หมายความว่าบอดเยี่ยมทางแสดงธรรมเป็นพิเศษ.

เอน ว. เอียง, เท, เซไป, ไม่ตรง. **เอนกาย, —ตัว, —องค์** ก. นอน. **เอนหลัง** ก. นอน. **เอนเอียง** ว. ไม่เที่ยงตรง.

เอ็น น. เส้นชนิดหนึ่ง อยู่ตามข้อต่อกระดูกตามแนวสำหรับช่วย

การเคลื่อนไหวของร่างกาย. เอ็นอ่อน น. ชื่อเถาวัลย์ชนิดหนึ่ง ใช้ทำยา.

เอ็นดู ก. สงสาร, ปรานี, มีไมตรีรักใคร่.

เอม ว. หวาน, ชื่นใจ. เอมโอช (กลอน) น. รสหวาน, รสอร่อย.

เอย ว. เป็นคำออกเสียงใช้กล่าวภายหลังออกชื่อหรือลงท้ายข้อความประพันธ์. ก. ขย.

เอ่ย ก. เปล่งเสียงพูด, เริ่มพูด. ว. เป็นคำออกเสียงใช้ในความถามเพื่อให้ท้ายคอย เช่น นกอะไรเอ่ย ฯลฯ.

เอ๊ย ว. เป็นคำกล่าวมีเสียงเช่นนั้น เมื่อพูดผิดไป.

เอ๋ย ว. เป็นคำออกเสียง ใช้สำหรับเรียกชื่อแสดงความเอ็นดูหรือรักใคร่.

เอร็ดอร่อย [อะเหฺร็ดอะหฺร่อย] ว. อร่อย, อร่อยจนพลิ้น, มีรสดี.

เอราวัณ ป. (ส. ไอราวณ) น. ช้างสามเศียรเป็นพาหนะของพระอินทร์.

เอว น. ส่วนกลางของร่างกาย ระหว่างชายโครงยักระดูกโพกทั้งสองข้าง, โดยปริยายหมายถึงส่วนกลางของสิ่งอื่นๆ ตรงทอดลงเข้าไป.

เออ! ว. ใช้ออกเสียงเป็นคำขอรับหรืออนุญาต; ใช้ออกเสียงแสดงว่านึกขึ้นหรือตามขึ้นได้ เช่น เออ! วานนี้ท่านไปไหน ?. เออออ ก. เห็นตาม, อนุญาต, เห็นดีด้วย. เอออ ก. เห็นด้วย.

เอ่อ ว. เท่อ, ล้นขึ้นโดยชื่น (น้ำ).

เอา ก. นำ, พา, ฉวย, ถือ, รับ, ต้องการ เช่น เอาขุญ; มีเช่น เอาผัว. เอาการ ว. ผักใฝ่ในการงาน, ขยัน, ตั้งใจจริง, ทำจริง. เอางาน ก. อาการแสดงความเคารพอย่างหนึ่งโดยยกมือขึ้นน้อยๆ ก่อนรับของ. เอาใจ ก. ตามใจ, ปลอบโยน, ประนีประนอม. เอาใจช่วย ก. อยากให้สัมปรารถนา, หนุน, มีแก่ใจค่อ. เอาใจใส่ ก. ใฝ่ใจ, เลี้ยงดู, เป็นธุระ. เอาเถิด น. การเล่นอย่างหนึ่งไล่ขยักกันและกัน. ก. ตกลง. เอาหน้า ก. ต้องการความสรรเสริญ, อยากให้คนชม. เอาอกเอาใจ ดู เอาใจ.

เอารส ส. น. ลูกของคนเอง. ดู โอรส.

เอาหาร (แผลงจาก โอฬาร) ว. ใหญ่โต, ยิ่งใหญ่, ดี, งาม, ไฮโลง, เชิดชู ดู โอฬาร.

เอาหาริก, —รึก (แผลงมาจาก โอฬาริก, โอฬารึก) ว. ใหญ่, โต. ดู โอฬาริก.

เอิก ว. ยิ่ง, ยอดเยี่ยม. เอิกเกริก [เอิกกะเหฺริก] (เป็นคำซ้ำกัน เอิก ก็ว่า อึง และ เกริก ก็ว่า อึง อย่าง คชสาร). ว. ยิ่งใหญ่; ครึกครื้น, สนุกสนาน.

เอ่ย ก. เรียก, ร้องเรียก; กล่าวถ้อยคำ. อื้น หรือ เอ่ยน ก็ใช้ แต่ เอ่ยน ใช้เป็นสามัญ.

เอิบ ก. ซึมเข้าไป, ซาบเข้าไป. เอิบอาบ ก. ซึมซาบ.

เอี้ยง ก. ทะแคง, ตำลงข้างหนึ่ง, เฉียง, เอน, เท. เอี้ยงอาย ก. ทำอาการห่างเหงาด้วยความอาย. เอี้ยงเอน ว. ไม่เที่ยงตรง, ไม่มั่นคง.

เอี้ยง น. ชื่อนกชนิดหนึ่ง สีดำ ปากเหลือง คล้ายนกขุนทอง มีหลายชนิด เช่น เอี้ยงแดง เอี้ยงดำ เอี้ยงหัวล้าน.

เอียด ว. เล็ก; เสียงดังเช่นนั้น.

เอียน น. ปลาไหล. ว. หวานน้อยๆ, หวานผ่อนๆ, หวานชักคลื่นเหียน.

เอี่ยม ว. ผ่องใส, เป็นมัน, มีแสง, ใหม่. เอี่ยมอ่อง ว. ผ่องใส, สะอาด.

เอี่ยมจุ้น น. เรือขนาดใหญ่สำหรับถ่ายขนและบรรทุกสินค้าในลำน้ำ.

เอี่ยม จ. น. ผ้าคาดอกของเด็กเล็ก.

เอี่ยว จ. ว. หนึ่ง, แต้มหนึ่งของลูกเต๋า, ไพ่ตองตัวตัน.

เอี้ยว ก. บิดไป, หันไป, เยื้อง.

เออ ก. เอาใจใส่ค่อ, มีน้ำใจค่อ. เออเพื่อ ก. อุตหนุน, เจือจาน.

เออง น. ชื่อต้นไม้จำพวกกล้วยไม้ทุกชนิด. ก. ยกหรือเคียวอาหารที่สำรอกออกมาให้ละเอียดอย่างวัวหรือควาย; โดยปริยายหมายความว่าทำละไรซ้ำๆ.

เออน น. อาการที่ปรากฏในเนื้อมะพร้าว หรือหมากคือยางลูก คือ มีเนื้อกร่อนข้างผิดปกติ เรียกว่า เป็นเออน. เออนกิน ว. เรียกมะพร้าวหรือหมากคือที่เป็นเออนว่า มะพร้าวหรือหมากเออนกิน.

เออน ก. กล่าวถ้อยคำ, พูด, ออกเสียง; (การร้องเพลง) ลากเสียงให้ช้าๆ เพื่อให้เข้าจังหวะไว้ห่างเสียงให้เพราะ.

เออม ก. ขนมผสมไข่เพื่อหยิบของในกับโกล, ไข่สูง. เออมอาจ ว. ไม่รู้จักต่ำสูง, ล่วงเกิน.

เออย ว. เรื่อยๆ, เฉื่อยๆ, ไม่เร็ว.

เออย น. พืชวัย, โขราณเรียกพลำหวยว่าพเออย, เรียกพลำรของว่า พอ; คู่กับเรียกพชายหวยว่า พอ้าย, เรียกพชายรของว่า พย.

แอ ว. อ่อน, เล็ก; ใช้เรียกลูกควายหรือวัวเล็ก ๆ ว่าลูกแอ.

แอ้ ว. กิริยาที่เมาเหล้ามากจนพูดลิ้นไก่สั้น เรียกว่า เมาแอ้.

แอก น. ไม้ที่พาดอยู่บนคอวัวหรือควาย สำหรับลากไถ, คราด, และเกวียน. แอกน้อย น. ไม้ที่ผูกติดกับคันชักไถ, โดยปริยายหมายความถึงอาการที่เข้าที่ยึดคันชักไม่ได้.

แอ่ง น. ที่ซึ่งลากลึกลงไปแต่น้อยพอน้ำขังได้, ทลุมเป็นบ่อเล็ก ๆ.

แอ่น ก. ยื่นส่วนกลางของร่างกายให้ไปข้างหน้า. แอ่นลม น. ชื่อนกชนิดหนึ่งตัวเรียวกว่านกกระจาบเล็กน้อย ชอบบินร่อนวนเวียนอยู่ยามอากาศเย็นฝูง ๆ กินแมลงเป็นอาหาร ชอบย้ายถิ่นตามฤดูกาล มีหลายชนิด เช่น แอ่นลม แอ่นพง แอ่นแวน, อีแอ่น หรือ นางแอ่น ก็เรียก.

แอบ น. ชั้น, ของยุครั. ก. ซ่อน, เร้น, ซุ่ม.

แอ้ม (ถิ่น) ว. แอบ, แนบ.

แอร่ม [อะแหฺร่ม] ว. อร่าม, งาม, แพรวพราว.

แอ่ว (ถิ่น-พายัพ) ก. เที่ยว, เที่ยวเกี้ยวผู้หญิง. (ถิ่น-อีสาน) ก. ขับร้องอย่างหมอลำ.

แอ้วแช่ว ว. เจ็บหนัก, ไปไหนไม่ได้.

แอหนัง [—หฺนัง] ช. น. นางชี.

แออวย ก. ละห้อยไห้.

ไอ น. ภาชนะเครื่องสานอย่างหนึ่ง สำหรับใส่ของ รูปคล้ายขัน; ชื่อสัมฤทธิชนิดหนึ่งผลชนิดผสมมีพราวออน; เรียกลูกขันชนิดโคว่า ขันไอ.

ไอ่ น. เรียกเรือพายขนาดเล็กรูปเพรียวนั่งได้คนเดียว เป็นเรือที่ลมง่าย ต้องผู้ชำนาญจึงจะพายไปได้. ก. อวด, ชอบสวยงาม. ว. สวยงาม. ไอ่โถง ว. ภาคภูมิ, ผึ่งผาย. ไอ่อ่า ว. งดงาม, สะสวยอย่างมีสง่า.

ไอกาส ป. (ส. อวกาศ) น. ที่ว่าง, ช่อง, หนทาง; เวลา, โอกาส.

ไอย ป. ส. น. หัวงน้ำ; ในพระพุทธศาสนาหมายถึงกิเลสที่ท่วมทับหมู่สัตว์ มี ๔ อย่าง คือ กามโมฆะ, ภโวฆะ, ทิฏโฐฆะ, อวิชโชฆะ. ไอยสงสาร ป. น. การท่องเที่ยวอยู่ในหัวงน้ำ คือ การเวียนเกิดเวียนตายอยู่ในโลกนี้.

ไอยการ ป. (ส. ไอ่การ) น. 'อักษรไทย' เป็นคำศัพท์สัทธรของสัทธิพราหมณ์ได้นำมาใช้เป็นพระคำรัสสั่งของพระเจ้าแผ่นดิน เรียกว่า พระราชไอยการ, หรือ พระยมราชไอยการ.

ไอย, ไอยา น. รสที่ขมชาย, เครื่องหรือสิ่งยาวุ่งเลยงให้เกิดความเจริญงอกงาม. ว. มีรสขื่น, อร่อย.

ไอฐ (ไอ) ป. น. ไอยฐ์, ริมผีปาก; ปาก.

ไอค น. ชื่อเพลงคนครึ่งหนึ่งทำมือลงยุทเศร้าโศก. ก. ร้องไห้. ไอคควรญ ก. ร่าไห้, คร่ำครวญ.

ไอคตัปปะ ป. น. ความกลัวขาป, ความกลัวผิด; ความเสียใจในความผิด. มักใช้ควบกับ หิริ (ความละอายบาป) ว่า หิโรตตัปปะ หมายความว่า ความละอาย และความกลัวขาป.

ไอ้โถง ว. ไอ่โถง, ภาคภูมิมีสง่า.

ไอทน [—ทะนะ] ป. น. ข้าวสุก, ข้าวสวย.

ไอน ก. นัดไป, เอน, โน้ม; ย้าย, เปลี่ยน, มอยให้ เช่น ไอนกรรมสิทธิ์. ไอนอ่อน ก. ผ่อนตาม, กลัวเกรง, นับถือ. ไอนเอน ว. เอนไปเอนมา, ไม่มั่นคง, ไม่แน่นอน, ไม่น่าเชื่อถือ.

ไอบ ก. กอดอัดมีควบแขนทั้งสอง; ห้วงอัดมเข้าไปโดยรอบ. ไอบอ้อมอารี ก. เผื่อแผ่, เอื้อเฟื้อ. ไอบอุ้ม ก. ค้ำชู, อุดหนุน, ชูเลี้ยง. ไอบเอื้อ ก. เอื้อเฟื้อ, เกื้อหนุน.

ไอภา ก. ทักทายด้วยวาจาสุภาพ.

ไอภาปราศรัย [—ปฺรา'ไส] ก. ทักถามด้วยเห็นใจ.

ไอภาส ป. น. แสงสว่าง; ความสุกใส, ความแจ่มปลั่ง. ก. ส่องแสง.

ไอม ส. น. เป็นคำย่อจาก อ. อุ. ม. ข้างพราหมณ์ หมายความถึงนั้น อ = พระวิษณุ อุ = พระศิวะ ม = พระพรหม; ข้างพระพุทธศาสนาเลี่ยนเอามาเป็นพระรัตนตรัย คือ อ = อรหำ (พระพุทธ) อุ = อุตฺตมธมฺม (พระธรรมอันสูงสุด) ม = มหาสงฺฆ (พระสงฆ์) เมื่อเข้าสนธิจึงเป็น "โอม" นับถือเป็นคำศักดิ์สิทธิ์, เป็นคำนำหน้า การกล่าวมนตร์. ก. กล่าวคำขึ้นต้นของมนตร์.

ไอรส ป. (ส. เอารส) น. 'ผู้เกิดแต่อก' คือลูก, ลูกของตนเอง; ลูกชาย (สำหรับเจ้านาย).

ไอวาท ป. (ส. อววาท) น. คำแนะนำ, คำตักเตือน, คำกล่าวสอน.

ไอษฐ์ ส. (ป. ไอฏฺฐ) น. ริมผีปาก; (ไทย) ปาก. ไอษฐชะ น. 'เกิดจากริมผีปาก' ในไวยากรณ์หมายถึงพยัญชนะที่ออกเสียงด้วยต้องใช้ริมฝีปาก ได้แก่พยัญชนะวรรค ป ป และ ตัว ว.

โอสถ (ป. โอสถ, โอสธ; ส. เอาษธ) น. ยารักษาโรค;

เครื่องยา; ในราชาศัพท์ใช้หมายถึงยาสูบและยุทธ์ เช่น พระโอสถมวน พระโอสถกล้อง. โอสถกรรม น. การแพทย์แผนกใช้ยา, การรักษาโรคด้วยวิธีใช้ยา.

โอหัง ว. หยิ่ง, จองหอง, ยังอาย.

โอหาร ป. ว. ใหญ่โต, ยิ่งใหญ่; โอ่โถง.

โอหาริก, —ริก ป. (ส. โอหาริก) ว. ใหญ่, โต.

โอ้อวด ก. ชี้อวด, พูดยกตน, พูดอวดมั่งมี.

โอ้เอ้ น. ชื่อทำนองสวดกาพย์ลำน้ำอย่างหนึ่ง เช่นทำนักเรียนสวดตามศาลาราชวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในวันเข้า, กลาง, และออกพรรษา เรียกว่าสวดโอ้เอ้วิหารราย. ว. เฉื่อยชา, ช้า.

ไอ น. ละอองของสิ่งที่ระเหย. ก. อาการที่ปอดสลัดลมออกมาอย่างหนึ่ง.

ไอราพต ส. (ป. เอราวณ) น. ช้างสามเศียรเป็นพาหนะของพระอินทร์.

ไอราวัณ ส. น. เอราวัณ, ช้างสามเศียรเป็นพาหนะของพระอินทร์.

ไอศวรรย์ [— สุวัน] ส. น. ความเป็นใหญ่, ความเป็นพระเจ้าแผ่นดิน; (ไทย) การครอบครองบ้านเมือง, ใช้แผลงเป็น ไอศุริย หรือ ไอศูรย์ ก็มี.

ไอศุริย ดู ไอศวรรย์. ไอศุริยสมบัติ น. สมบัติแห่งพระราชาธิบดี.

ไอศูรย์ ดู ไอศวรรย์.

อ

อ พยัญชนะตัวที่สิบสี่ ของพยัญชนะไทย, เป็นพวกอักษรต่ำ.

อด (ถิ่น) ก. รก, รกน้ำให้, พิรี้รกน้ำเนื่องในการแต่งตั้ง.

อวน จ. น. คำที่จีนใช้เรียกคนต่างชาติ.

อ่อ น. ชาวแคว้นยูนนาน; มาจากแคว้นยูนนาน เช่น มันอ่อ จีนอ่อ หมาอ่อ; ลายเส้นขมวดไปมาที่หัวโขน และลายเป็นอย่างแถบผ้าสะยับไปมาหรือพับไปมาอย่างไร ซึ่งเป็นลักษณะของภาพจิตรกรรมจีน เรียกว่า ลายอ่อ.

ออด (ถิ่น) ก. รอก, พ้น, ถึง.

อะ ว. เสียงเปล่งออกมาให้ชะงัก. อะไอ้, อะอ้าย ว. เป็นคำออกเสียงแสดงความเยาะเย้ย.

อัก ๆ ว. อาการที่หอบถี่ ๆ เรียกว่าหอบอัก ๆ

อา ว. เสียงหัวเราะคนมาก ๆ เมื่อเห็นขบขัน หรือแสดงความยินดี; เป็นเสียงยอกให้รู้ตัวดังใช้ในโคลงว่า พ่อขา, พี่ขา เป็นต้น.

อ้า ว. เสียงร้องห้าม. อ้าไอ้ ว. เสียงลูกคู่ร้องรับ.

อาม ว. รุ่ง, สว่าง.

อินดู น. ชาวอินเดียในมัธยมประเทศ ถือลัทธิฮินดู; เนื่องด้วยชาวนั้น.

อี ว. เสียงแสดงความไม่พอใจหรือแปลกใจ.

อึก ว. ยิ่ง, คะนอง. อึกทาญ ว. กล้าด้วยความคะนอง. อึกห้าว ว. คนองอย่างเกรียวกราด, คนองอย่างคุ้ยาย. อึกเหิม ว. คะนอง; กำเริบ, ได้ใจ. อึกโหม ก. ระคนเข้าไปด้วยความคะนอง. อึกอัก ว. อาการไม่พอใจ, อาการขัดใจ.

อึดอัด ว. โกรธจุ่นง่าน; เสียงแสดงความอึดอัดใจ.

อึม ว. เสียงดังเช่นนั้น.

อือ ก. ลูกลามอย่างรวดเร็ว เช่น ไฟลุกอือ, กลุ้มรุมกันเข้าไป. ว. เสียงดังเช่นนั้น.

อื่อ ว. เสียง เช่น สุนัขคำราม.

อุบ ก. งับเอาเข้าไว้ในปาก.

อู้ (ถิ่น) ก. รู้.

อูก น. นกชนิดหนึ่งพวกนกเค้าแมว ซึ่งหากินกลางคืน.

อูม ว. เสียง เช่น เสียงฝูงร้องหรือช้างร้อง.

เอ ว. เสียงคนหมู่มาก ซึ่งออกเสียงออึงไปเป็นหมู่กัน.

เอฮา ว. เสียงแสดงความสนุกสนานด้วยกันมาก ๆ. เฮโล ว. เสียง เช่นเสียงร้องพร้อม ๆ กันเมื่อลากหรือฉุดของหนัก.

เอกโลกรัม น. ชื่อมาตราชั่งตามวิธีเมตริก มีอัตราเท่ากับร้อยกรัม อักษรย่อ ฮก.

เอกโลเมตร น. ชื่อมาตราวัดตามวิธีเมตริก มีอัตราเท่ากับร้อยเมตร อักษรย่อว่า ฮม.

เอกโลลิตร น. ชื่อมาตราตวงตามวิธีเมตริก มีอัตราเท่ากับร้อยลิตร อักษรย่อว่า ฮล.

เอย น. เป็นคำลงท้ายในยกกลอน เช่นโคลงเตือนให้มุ่งในข้อความที่กล่าว เป็นคำสำหรับต่อท้ายซึ่งไม่รู้จักชื่อ เมื่อ

กล่าวเย็นกลาง ๆ หรือสุภาพ เช่น พ่อเฮย, แม่เฮย.

เฮ้ย ว. เย็นเสียงเรียกให้รู้ตัว เย็นคำไม่สุภาพ.

เฮ้ว ว. เสียงแสดงความเย้ยเยาะ.

เฮือก ว. อาการโหวกระเทือน. เสียง เช่น เสียงของใหญ่ ๆ ทรุดหรือโหวตัว.

เฮือน (ถิ่น) น. เรือน.

แฮ น. เฮย.

แฮ่ ว. เสียงเช่นเสียงสุนัขคำราม

แฮม (อ. Ham) น. ชาหมูที่ใส่เกลือแล้วอบให้สุก.

โฮ ว. เสียง เช่น เสียงร้องไห้ดัง.

โฮก ก. กิริยาที่สัตว์ร้อง เช่น สุนัข, เสือคำเสียงคำราม และกระโจนมาเพื่อทำร้าย ว. เสียงเช่นสุนัขเห่ากระโชก, เสียงชกอาหารที่เย็นน้ำดัง ๆ. โฮกอ๊อ น. ชื่อแกงชนิดหนึ่งมีรสเปรี้ยว ๆ เค็ม ๆ. โฮกฮาก ว. อาการพูดกระชากเสียงหรือพูดกระแทกเสียงซึ่งไม่น่าฟัง.

ไฮ้ ว. เสียงแสดงห้ามปรามหรือขัดขวาง.

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
นายกำธร สถิรกุล ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

๗๕๔ : ๒๖ – ๒๗ (๑)